

Tuti yó'o kúú to'on Ndios
ta xí'o ña kuendá sa'a
Jesús

Tezoatlán Mixtec New Testament

Contents

San Mateo	1
San Marcos	44
San Lucas	72
San Juan	117
Hechos	150
Romanos	194
1 Corintios	212
2 Corintios	230
Gálatas	241
Efesios	248
Filipenses	254
Colosenses	259
I Tesalonicenses	263
2 Tesalonicenses	267
1 Timoteo	269
2 Timoteo	274
Tito	278
Filemón	280
Hebreos	281
Santiago	295
1 Pedro	300
2 Pedro	305
1 Juan	308
2 Juan	313
3 Juan	314
Judas	315
Apocalipsis	317

Tuti yó'o kúú to'on Ndios, ta xí'o ña kuendá sa'a Jesús New Testament in Mixtec, Tezoatlán (MX:mxh:Mixtec, Tezoatlán)

copyright © 2006 Wycliffe Bible Translators, Inc.

© 2006, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Tezoatlán

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixteco, Tezoatlán [mxh], Mexico

Copyright Information

© 2006, Wycliffe Bible Translators, Inc.]

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, Tezoatlán

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

ISBN 978-1-5313-0454-6

PDF generated on 21 Sep 2016 from source files dated 21 Sep 2016

b81ac6b3-0ad5-5336-8d42-4c2703b04e9f

This print-on-demand edition of Scripture is designed, produced, and provided at cost by the Digital Bible Society. This is made possible through partnerships with the Bible League of Canada, Open Doors International and other missions and translation agencies. We are deeply grateful for the sacrifices made in translating this edition of Scripture and the generosity of others in making this Bible available to you.

To order additional copies of this Bible or hundreds of translations like it or to learn more about our ministries and the mission of Scripture distribution in every language, we invite you to visit www.DBS.org (USA), www.BibleLeague.ca (Canada), and www.OpenDoors.org (Europe). May God bless your work in sharing and teaching these Scriptures, until, as it is written, the earth is *“filled with the knowledge of the glory of the LORD, as the waters cover the sea.”* (Habakkuk 2:14)

To'on yó'o kí'an nì taa San Mateo, ñā ká'an sa'a Jesús

Nā yó'o kúú nā ve'e Jesús

¹ Nā yó'o kúú tuti noo tándaa yíko kuu ndidaá ñayuu nì sà kuu nā ve'e Jesucristo, nā nì kii tein nā ve'e rey David, ta rey David nì kii tein nā ve'e Abraham. ² Chì de'e Abraham ñoó nì sà kuu Isaac, ta de'e Isaac nì sà kuu Jacob, ta de'e Jacob nì sà kuu Judá xí'ín dao ká ñani ra. ³ Ta de'e Judá xí'ín iin ñá'a naní Tamar nì sà kuu Fares xí'ín Zara, ta de'e Fares nì sà kuu Esrom, ta de'e Esrom nì sà kuu Aram, ⁴ ta de'e Aram nì sà kuu Aminadab, ta de'e Aminadab nì sà kuu Naasón, ta de'e Naasón nì sà kuu Salmón, ⁵ ta de'e Salmón xí'ín Rahab nì sà kuu Booz, ta de'e Booz xí'ín Rut nì sà kuu Obed, ta de'e Obed nì sà kuu Isaí. ⁶ Ta de'e Isaí nì sà kuu David, nā nì sà kuu rey noó nā Israel, ta de'e rey David nì sà kuu Salomón, ta naná Salomón nì sà kuu ñadi'í Uriás.

⁷ Ta de'e Salomón nì sà kuu Roboam, ta de'e Roboam nì sà kuu Abías, ta de'e Abías nì sà kuu Asa, ⁸ ta de'e Asa nì sà kuu Josafat, ta de'e Josafat nì sà kuu Joram, ta de'e Joram nì sà kuu Uzías, ⁹ ta de'e Uzías nì sà kuu Jotam, ta de'e Jotam nì sà kuu Acaz, ta de'e Acaz nì sà kuu Ezequías, ¹⁰ ta de'e Ezequías nì sà kuu Manasés, ta de'e Manasés nì sà kuu Amón, ta de'e Amón nì sà kuu Josías, ¹¹ ta de'e Josías nì sà kuu Jeconías xí'ín dao ká ñani ra tá tiempo nì kuei nā ñoo Israel noo ndá'a ta ñoo Babilonia.

¹² Tá nì ndi'i nì kuei nā Israel tìxi ndá'a ta Babilonia, dá nì sà io iin de'e Jeconías ñoó, ta nì sà naní rá Salatiel, ta de'e Salatiel nì sà kuu Zorobabel, ¹³ ta de'e Zorobabel nì sà kuu Abiud, ta de'e Abiud nì sà kuu Eliaquim, ta de'e Eliaquim nì sà kuu Azor, ¹⁴ ta de'e Azor nì sà kuu Sadoc, ta de'e Sadoc nì sà kuu Aquim, ta de'e Aquim nì sà kuu Eliud, ¹⁵ ta de'e Eliud nì sà kuu Eleazar, ta de'e Eleazar nì sà kuu Matán, ta de'e Matán nì sà kuu Jacob, ¹⁶ ta de'e Jacob nì sà kuu José, ta José nì sà kuu yíí María, ta de'e María kúú Jesús, nā kúú Cristo, nā dákaki ñá. ¹⁷ Noo ndidaá nā sá'ano yó'o, kándaá iniò ñā ndā Abraham, ta ndā David nì sà kuu na uxí komi nā sá'ano. Ta ndā David, ta ndā tiempo nì kuei nā Israel tìxi ndá'a ta Babilonia, nì sà kuu na uxí komi ká nā sá'ano. Ta ndā tiempo nì kuei nā ñoo Israel

tìxi ndá'a nā ñoo Babilonia, ta ndā tiempo Cristo nì sà kuu tuku na uxí komi nā sá'ano.

Di'a nì kuu tá nì kaki Jesús

¹⁸ Di'a nì kuu tá nì kaki Jesús: María, ta kakuu naná Jesús, sà nì xí'io va xi to'on xi noo José ñā tanda'a xí xí'ín rá. Tído tá kó ñá'a naki'in tá'an na kande'i na, kúú nì tūu va María ñó'o de'e xi, chí Espíritu iñ Ndios nì xí'io ñā ndato yó'o noo xí. ¹⁹ Ta José naní taa kakuu yíí xí, ta sa'a ñā kúú rá iin taa ndaa, ta kó kóni ra chinaní kini ñáá rá, sa'a ñoó nì nakani ini ra ñā dión oon va dánkoo ñáá rá. ²⁰ Tá nì ndi'i nì ka'ini ini ra ñā dión kee ra, ta kúú nì na'a noo iin ángel nì kixi noo sato'o yó Ndios noo rá tìxi sani. Dá nì kaa nā xí'ín rá:

—José, nā ve'e David, o sà nákani kuáchi inon ki'ón María kakuu ñadi'íoon, dá chí mií Espíritu iñ Ndios nì xí'io ñā'a ndato yó'o noo xí, sa'a ñoó nì tūu xi ñó'o de'e xi. ²¹ Ta dákaki xi iin tayíí ló'o, ta chinanón xi Jesús, dá chí ta yó'o dákaki nā ñoo xi noó kuáchi kée na —káa nā.

²² Ta ndidaá ñā yó'o nì kuu, dá nì xinkoo noo nì ka'an Ndios xí'ín profeta, tá'an nā sà kasto'on xí'ín ñayuu to'on nì ka'an mií Ndios xí'ín ná, chí di'a nì kaa nā:

²³ Mií'an tūu iin tadi'í tákí kaño'o de'e xi.

Ta chinaní ná xi Emanuel.

To'on yó'o kóni kaa: Ió Ndios xí'ín yó.

²⁴ Tá nì ndoto va José, kúú nì kee ra choon nì sa'anda ángel ñoó. Ta kúú nì tandá'a vá rá xí'ín xí. ²⁵ Tído kó nì náki'in tá'an ta'on na kudj nduu na xian nani nì sà ño'o taleé ñoó. Tá nì kaki xi, dá nì chinaní ñáá ná Jesús.

2

Di'a nì kuu tá nì sa'an ta ndichí noó nì kaki Jesús

¹ Ta nì kaki Jesús ñoo Belén, ñā nákaa chí kuendá Judea, ta daá nákaa Herodes kúú rá rey chí kuendá Judea. Dá nì kasáa dao ta ndichí ñoo Jerusalén, ta nì kii ra chí noo xíno ndindii. ² Ta nì ndato'on rá nā ñoo Jerusalén, ta kaá ra:

—¿Ndeí ió nā kúú rey noó nā Israel, nā nì kaki ñoó? Dá chí ndā ñoo ndu ñoó nì xini ndu nì xinkoo iin tìkoo saá, sa'a ñoó nì kandaá ini ndu ñā nì kaki na, ta vej ndu kandaño'o ndu nā —káa ra.

³ Tá nì ni'í tó'on rey Herodes, ta kúú nì naá vá ini ra, ta dión ta'ani nì ndo'o ndidaá nā ñoo Jerusalén. ⁴ Sa'a ñoó nì kana Herodes ndidaá kúú ta dutí sakuá'a, xí'ín ta dána'a ley Moisés, ta nì ndato'on ñáá rá:

—¿Ndeí kaki na kakuu Cristo, na dákaaki ñaá?

⁵Dá ni kaa taa ñoo xí'ín rá:

—Kaki na ñoo Belén, ña nákaa kuendá Judea yó'ó, dá chí di'a ni taa iin profeta ña ni ka'an Ndios xí'ín ná:

⁶Noo Belén, ña nákaa kuendá Judá, kandaya'i cháá ka yo'ó noo dao ka ñoo ñó'ó kuendá Judá,

dá chí xaan kaki iin ra katiin ndaa na ñoo Israel, na kúu ñooi,

ta dándáki ñaá rá, kaá Ndios xí'ín profeta na —kaá ra.

⁷Dá ni kana de'é rey Herodes taa ndichí ñoo, dá ni ndato'ón ndichí ñaá rá ndá kuu kúu mií mií kuu ni xinkoo tiñoo ñoo. ⁸Ni ndi'i, dá ni tãnda'á ñaá Herodes kua'an ra ñoo Belén, ta kaá ra xí'ín rá:

—Kua'án ndo ñoo ndato'ón va'a ndo ndeí ió tayíí ñoo. Tá ni ñan'i'i ndo xí, dá nak'i'o ndo kuendá nooí, dá ná ko'on ta'ani yu'u kandaño'i xí —kaá ra.

⁹Tá ni ndi'i ni ka'an Herodes dión, dá ni kankuei taa ñoo kua'an ra. Ta tiñoo, kirí ni xini ra nda ñoo mií rá ñoo xionoo rí kua'an ri noo rá. Ta ni saa ri ni sa tuu rí dimi vé'e noo ió tayíí ñoo. ¹⁰Tá ni xini ra ni sa tuu rí, kúu ni kadii nda'o iní ra. ¹¹Dá ni ku'u ra ve'e ñoo. Dá ni xini ra xí'ín María, naná xí. Dá ni sa kuita xití rá noo xí, ta ni sa ndaño'o ñaá rá. Dá ni sonó rá yu'u sato noo ñó'ó ña va'a, dá ni taó rá ña ni dokó rá noo xí. Ta ñoo kúu oro, xí'ín ña támi sá'an, xí'ín sití támi sá'an naní mirra. ¹²Tído tixi sani ni ka'an Ndios xí'ín rá ña ná dá'a ni nandio kuéi ra noo Herodes. Sa'á ñoo iin ka va ichi ni nandio kuéi ra kua'an ndó'o rá.

Di'a ni kuu tá ni sa'ání rey Herodes ku'a'á nda'o taleé

¹³Tá ni ya'a taa ñoo kua'an ra, dá ni ka'an iin ángel ni kii noo sato'o yo Ndios xí'ín José tixi sani, dá kaá na:

—Ndakoo yo'ó, ta ki'in taleé xaan xí'ín naná xí, ta kuino kí kua'an Egipto, ta ñoo kandeí ndó nda ná kasto'on tukui xí'ín ndó, dá chí kasá'á rey Herodes nándukú rá taleé xaan ka'ání rá —kaá na.

¹⁴Dá ni ndoto José, ta sakuáa kuu dáá ñóo ni ki'in ra taleé ñoo xí'ín naná xí, dá ni kee ra kua'an ra Egipto. ¹⁵Ta ñoo ni sa ndeí na nda ni kasandaá kuu ni xí'í Herodes. Dión, dá ni xinkoo to'on ni ka'an Ndios xí'ín profeta na: “Nda ñoo Egipto ni ñakanai de'i veí xí.”

¹⁶Tá ni kandaq iní Herodes ña ni danda'í ñaá ta ndichí ñoo, kúu ni xido nda'o ini

ra. Sa'á ñoo ni sa'anda ra choon ña ná kuu ndidaá takuáli yí ko ña'a xino uu kuia ndeí ñoo Belén xí'ín ndidaá takuáli yí ndeí ñoo kuáli ñó'ó noo kúu kuendá Belén ñoo, chí sa kua'an xinkoo uu kuia ni xini ta ndichí ñoo ni xino tiñoo. ¹⁷Ta sa'á ña ni kee ra dión, sa'á ñoo ni xinkoo noo ni ka'an profeta Jeremías:

¹⁸Táí káyu'u na ña'a ndeí ñoo Ramá.

Ni'i nda'o sá kíán, ta nda'í tánaán xí'ín ndirá noqan.

Ta ndé'i'i Raquel sa'a de'án, ta ko kuu ta'on natiian tãndeé iní, chí ni xí'í ndi'i xi.

¹⁹Tá ni xí'í Herodes, dá ni na'a noo túku iin ángel ni kii noo sato'o yo Ndios noo José tixi sani noo ió ra ñoo Egipto, ²⁰dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ndakoo, ta kuaka tayíí ló'o xaan xí'ín naná xí, ta nandio kuéi ndó kua'án ndó'o ndo Israel, dá chí sa ni xí'í ndi'i va taa, ra ndúkú tayíí ló'o xaan ka'ání rá —kaá na.

²¹Dá ni ndakoo ra, dá ni ñakuaka ra tayíí ló'o ñoo xí'ín naná xí, dá ni kee na kua'an ndó'o ná ñoo Israel. ²²Tído ni ni'í tó'on na ña Arquelao ni ñakuuñ noo tatá ra rey Herodes dándáki ra kuendá Judea, sa'á ñoo ni yu'u na ko'on na kandeí na ñoo. Tído ni kasto'on tuku Ndios tixi sani xí'ín José ña ná ko'on na chí kuendá Galilea kandeí na. ²³Dá ni saa na ñoo Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea, ta ñoo ni sa ndeí na. Dión, dá ni xinkoo noo ni ka'an profeta ña kananí xí ta ñoo Nazaret.

3

Di'a ni kuu, dá ni kasá'á kasto'on Juan ña kasaq Jesús

¹Tein tiempo daá ñoo, dá ni kasá'á Juan, na dákodó ndíta ñayuu, dána'a na noo ñayuu noo kúu yukú ichí chí kuendá Judea, ²ta kaá na xí'ín ná:

—Nandikó iní ndo sa'a kuachi kée ndó, chí sa ni kuyati va kuu ña ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios dándáki ñaá ná.

³Ta sa'a mií Juan yó'ó ni ka'an profeta Isafas tá sa na'á, chí di'a ni kaa na:

Kayu'u iin taa noo kúu yukú ichí, ta kaa ra: “Kandeí nduu ndo natiin ndó sato'o yo Ndios, ta ná konó ndó iin ichí ndaa noo ná”, kaá na.

⁴Ta dá'on ni sa ndixi Juan ni kava'a xí'ín ídi camello. Ta iin cincho ñi ni kao noo nákaa tixi na. Ta sa seí ná tika xí'ín ndudí yukú. ⁵Ta kua'á nda'o ñayuu ndeí ñoo

Jerusalén xí'ín nà ndéi dao kà ñoo ñó'o chí kuendá Judea xí'ín nà ndéi ñoo ñó'o yati yuta Jordán ñoo sà kii noo nákaa Juan. ⁶Ta sà na'ò nà kuachi na noo Ndios, ta kúu sà dákodò ndúta ñaaá Juan ini yuta naní Jordán.

⁷Tá ni xini Juan ña kuá'a nda'ò ta fariseo xí'ín ta saduceo vei ta'ani kodò ndúta rá noo ná, dá ni kaa nà xí'ín rá:

—¿Ndo'ó kúu tata de'e koq! ¿Ndá yoo kaá daá xí'ín ndo'ó ña dión oon ni káki ndó noq ña xido ini Ndios, ña vei dándó'o naní nio ndo? ⁸Koo ini ndo kee ndó ña va'a, ña ná'a ña miían ndaa kuiti ni ñandikó ini ndo sa'a kuachi kée ndó. ⁹Ta ná dá'a ni ka'án ndó ña sa'a ña kúu ndó na ve'e Abraham, sa'a ñoo káki ndó. Dá chí miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña kuu va ndee Ndios yuu ndéi yó'o kakuuan na ve'e Abraham. ¹⁰Ta kana'a ta'ani ndó ña sà ió nduu va hacha ka'andaan yo'ò yito, sa'a ñoo ndi ndaa mií vá yito ko xí'o kui'i va'a, yiróón kúu rá ta'anda, dá kee ra kei ra noo kéi ñó'o.

¹¹Miían ndaa kíán dákodò ndútaí ndo'ó ini takuií, chí ni ñandikó ini ndo sa'a kuachi kée ndó. Tído sata yú'u vei iin na ndáya'i cháá ka o duú yu'u, ta ni ko káni vían taó yu'u ndisa ná, chí ndáya'i cháá ka na o duú yu'u. Ta noón kúu na dákodò ndúta ndo'ó xí'ín Espíritu ij Ndios, xí'ín ño'ó ita. ¹²Ta noón kúu táto'on iin taa tánee iin ña'a ndá'a ná dáxixi na tirió xí'ín tachí. Ta kí'o dión taó xóo na noni tirió tein xe'án. Ta nataán va'a naan ini yáka ná, ta xe'án ñoo chíñó'o na xí'ín ñó'o kéi, ña ni iin kuu o ndá'o —kaá Juan.

¹³Ta kúu ni keta Jesús chí kuendá Galilea vei na yuta Jordán noo nákaa Juan, dá dákodò ndúta ñaa ná. ¹⁴Tído ko xí'ín ta'on Juan dákodò ndúta ñaa ná, chí kaá na:

—Yu'u di'a va xinnó'ó kodò ndúta kee mií ní. Ta, ¿ndiva'a vei di'a ní noo yú'u ña dákodò ndútaí mií ní?

¹⁵Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—Joon ní kaaqñ, dá chí kánian kee yó ndidaa choon sa'ándá Ndios —kaá na.

Dá ni xinq ini Juan dákodò ndúta ñaa ná. ¹⁶Tá ni ndi'i ni sodò ndúta Jesús, dá ni ñakuíñ ndichi na ini takuií ñoo. Kúu mií dáá ni nonó induú. Dá ni xini na Espíritu ij Ndios ni ñaxinq na sata Jesús, ta kaa na táto'on kaa iin paloma. ¹⁷Ta nda induú tái ni ka'an Ndios xí'ín Jesús:

—Yo'ó kúu de'e maní yu'u, ta náta'an nda'o ini xini yó'o —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni ka'án ña u'u dátuuán Jesús
¹Dá ni kee Espíritu ij Ndios ndáka na Jesús kua'an na diní yúku íchí, dá kornodó ñaa ña u'u. ²Ta ni sa ne'e ij ná uu diko kuy, uu diko ñoo, ta ni iin ña'a ko ní seí na. Ta ni ndi'i, dá nda'í ni kasa'a kuíko na. ³Ta kúu ni kasa'a ña u'u, ña xirndodó ñaa, noo ná. Dá ni kaaqñ xí'ín ná:

—Tá miían ndaa ndisa de'e Ndios kúu ní, dá kíán ka'anda ní choon noo yuu xaan, dá ná nduuan pan kaxí ní.

⁴Dá ni kaa na xí'ín:

—Di'a va kaá tuti ij Ndios: “O duú ta'ón tó'ón pan xinnó'ó ñayuu keí ná, dá kataki na. Di'a to'on Ndios ta'ani xinnó'ó ná kueídó'o na, dá kataki ndisa na” —kaá Jesús.

⁵Ni ndi'i, dá ni kee ña u'u ndáka ñaaán kua'an ñoo Jerusalén, ña kúu ñoo Ndios. Dá ni dakáa ñaaán noo dikó cháá ka diní ve'e ño'ó ká'ano iin ñoo. ⁶Dá ni kaaqñ xí'ín ná:

—Tá miían ndaa ndisa de'e Ndios kúu ní, dá kíán dánkao ní mií ní nda noñó'ó káa, chí di'a kaá tuti ij Ndios:

Ka'anda Ndios choon noo ángel ná saq na kandaa na yó'o.

Ta kuita nduu na xí'ín ndá'a ná natiin na yó'o,

dá kíán ná o tákue'e sa'on kee yuu.

⁷Dá ni kaa Jesús xí'ín:

—Ta di'a ta'ani kaá tuti ij Ndios: “O sa kórndodó ndó Ndios, na kúu sato'o ndo” —kaá na.

⁸Dá ni kee tukuan ndáka ñaaán kua'an nda diní iin yúku dikó nda'o. Dá ni dan'an ndidaa kúu ñoo ñó'o iin ní kúu ñayuu noo ná, xí'ín ndidaa tá'an ña ndato dándákian. ⁹Dá ni kaaqñ xí'ín ná:

—Ío yu'u ña nakí'oi ndidaa ña kaa noo ní tá ná nakuiñ xití ní noqí, ta kandaño'o ní yu'u.

¹⁰Dá ni kaa Jesús:

—Kuya'a kua'án noqí, ña u'u, chí di'a va kaá tuti ij Ndios: “Koo ini ndo kandaño'o ndó iin tó'ón diní Ndios, na kúu sato'o ndo, ta sava'a noo iin tó'ón mií ná koni kuáchí ndó” —kaá na xí'ín.

¹¹Dá ni kexoo ña u'u kua'an. Dá ni kasa'a ángel ni chíndeé ná Jesús.

Di'a ni kuu tá ni kasa'a Jesús dána'a na noq ñayuu

¹²Tá ni ni'í tó'on Jesús ña nákaa Juan ve'e kaa, dá ni ñandio koo na chí kuendá Galilea.

¹³Kúu ni dánkoo na ñoo Nazaret noq ni sa

io na. Dá nĭ ki'in na kua'an na koo na ñoo Capernaum, ta kĭán iin ñoo nákaa yati yú'u taño'o noó nĭ sa kuu ñó'o na kuendá Zabulon xĭ'ín Neftalí. ¹⁴ Dĭón nĭ kuu, dá nĭ xĭnko to'on nĭ ka'an profeta Isaías, chĭ di'a nĭ kaa na:

¹⁵ Di'a ndo'o na ndei kuendá Zabulon xĭ'ín na ndei kuendá Neftalí, tá'an na ndei chí yú'u taño'o, ña nákaa iin ka xoo yuta Jordán, noo kúu kuendá Galilea, noo ndei ñayuu ko kúu na Israel.

¹⁶ Ta ñayuu ndei ñoo ñoo, sa ĩn naá ñaxin-tónĭ ná, tído viti ndato nĭ natoon noo ná.

Ta va'ará sa xionoo na iin íchĭ naá noo kuu na,

tído viti ndato nĭ natoon noo ná, kaáan.

¹⁷ Nda daá nĭ kasá'a Jesús dana'a na noó ñayuu ñoo, ta kaá na:

—Nandikó ĩn ndo sa'a kuachi kée ndó, dá chĭ sa nĭ kuyati va kuu ña kĭán ndu'u ñayuu tíxi ndá'a Ndios dándáki ñaá ná.

Di'a nĭ kuu tá nĭ kana Jesús dao taá tĭn tiyaká ña kanoo ra xĭ'ín ná

¹⁸ Ta noo xĭka Jesús kua'an na yú'u taño'o naní Galilea, ñoo nĭ xini na uy ta, iin ra kúu Simón, tá'an ra nĭ chĭnaní ná Pedro, ta iin ra kúu Andrés, ñani mĭf rá. Ta ñó'o ra chíkaa ra ñono rá ĩn takuĭf, chĭ kúu rá tá tĭn tiyaká. ¹⁹ Dá nĭ kaa Jesús xĭ'ín rá:

—Nakĭ ndo ná ko'o kanooó xĭ'ín yu'u, dá ná dana'i noo ndo taó ndo ñayuu tein kuachi na táto'on kée ndó taó ndo tiyaká ĩn takuĭf —kaá na.

²⁰ Ta kúu vití'ón nĭ ñankoo ra ñono rá. Kúu nĭ kee ra kua'an ra kanoo ra xĭ'ín Jesús.

²¹ Ta noo xĭka Jesús kua'an na cháá ka chí noo, kúu nĭ xini na uy ka ta, ta iin ñani kúu, iin ra naní Jacobo, ta iin ka ra naní Juan. Ta kúu rá de'e ta naní Zebedeo. Ta ñó'o ra ĩn barco nákoto ra ñono rá xĭ'ín tatá ra. Dá nĭ kana ñaá Jesús. ²² Ta kúu vití'ón nĭ ñankoo ra tatá ra xĭ'ín barco ñoo. Dá nĭ kee ra kua'an ra kanoo ra xĭ'ín Jesús.

²³ Ta nĭ ñata'an Jesús nĭ xionoo na chí kuendá Galilea ñoo sa daná'a na iin rá ĩn ve'e noo ndítútí na Israel. Ta dana'a na to'on va'a, ña kĭán ká'an ndi koo ndu'u yó tíxi ndá'a Ndios. Ta sa nduva'a na ñayuu ndó'o ndi ndáa mĭf vá kue'e, ta sa nduva'a na na u'u ñí. ²⁴ Ta iin ní kúu kuendá Siria ñoo nĭ kasandaá to'on sa'a Jesús, sa'a ñoo ndidaá xĭán ndáka ñayuu na kú'u vej na noo Jesús, á mĭf ná ndó'o na kue'e, o mĭf ná kúu

na na u'u ñí, o mĭf ná kúu ná na ndó'o nĭo kée espíritu kini, o mĭf ná kúu ná na xĭ'i yĭ'í, o mĭf ná kúu ná na nĭ natĭf ñí. Ta ndidaá ná nĭ nduva'a nĭ kee Jesús. ²⁵ Ta kua'a nda'o na ndei kuendá Galilea, xĭ'ín na ndei ndin uxĭ ñoo ká'an xĭ'ín ná Decápolis, xĭ'ín na ñoo Jerusalén, xĭ'ín dao ka na ndei kuendá Judea, xĭ'ín na ndei ĩn ka xoo yuta Jordán takuei na Jesús xionoo na.

5

Di'a kua'an ña nĭ daná'a Jesús ĩn yúku

¹ Tá nĭ xini Jesús ña kua'a nda'o kúu ñayuu ñoo, dá nĭ kaa na ĩn yúku ĩn ñoo. Dá nĭ sa koo na. Ta nĭ natuu yati ta xionoo xĭ'ín ná ñoo noo ná. ² Dá nĭ kasá'a ná dana'a na noo rá, ta kaá na:

³ —Ndiká'an ndi kúu ví na nákonĭ ña xĭnnó'o ná Ndios, chĭ na yó'o kúu na sa ñó'o tíxi ndá'a Ndios.

⁴ 'Ndiká'an ndi kúu ví na ndeí'í, dá chĭ natiin na tandeé ĩn noo Ndios.

⁵ 'Ndiká'an ndi kúu ví ñayuu nda'í ío ĩn, dá chĭ na yó'o kúu na natiin noñó'o yó'o noo Ndios.

⁶ 'Ndiká'an ndi kúu ví na xĭ'í ñoo sa'a ña ndaa, ta íchĭ ĩn na konĭ na ñá, dá chĭ ndinoo ĩn na xĭ'ín ña ndaa kee Ndios.

⁷ 'Ndiká'an ndi kúu ví na ká'ano ĩn, dá chĭ ku'u ĩn Ndios sa'a ná.

⁸ 'Ndiká'an ndi kúu ví na kómĭ ĩn nĭo vii, dá chĭ konĭ xĭ'ín noo ná Ndios.

⁹ 'Ndiká'an ndi kúu ví na ndúkĭ ña ndeĭ va'a dao ka ñayuu, dá chĭ na yó'o kúu na kananí de'e Ndios.

¹⁰ 'Ndiká'an ndi kúu ví na ndó'o nĭo sa'a ña kée na ña ndaa, dá chĭ na yó'o kúu na nĭ'í ña kaño'o na tíxi ndá'a Ndios.

¹¹ 'Ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó tá ká'an ndava'a ñayuu xĭ'ín ndó, o tá káva'a na kua'a noo ña to'ón sa'a ndo sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u. ¹² Ta ná kadĭ ĩn ndo, ta ñochĭ kuu ĩn ndo, dá chĭ ká'ano nda'o ña va'a ko'on Ndios kĭ'o na noo ndo chí ĩnduu sa'a ña ndó'o ndó díon, dá chĭ kĭ'o díon ta'ani nĭ kendava'a na xĭ'ín profeta nĭ sa ndei sa na'a.

Yó'o dana'a Jesús ña kúu yó táto'on ñi ñayuu yó'o

¹³ 'Ndo'o kúu táto'on ñi ñayuu yó'o, tído tá nĭ ndi'í ña o'ovaan, ¿ndi kee yó xĭ'an, dá ndu'o'ova tukuan? Ko ta'on ka ña'a kuu kechóon yóan. Ndá kata va yóan satá vé'e, ta kuei ñi'ini ñayuaan kanoo na.

Kúu yó táto'on ĩn ña'a dátoon noo ñayuu

¹⁴ Ta kúu ta'ani ndó tító'on iin ña'a dá-toon noo ñayuu, ta ndó'o ndó tító'on ndó'o iin ñoo kánóo dinj yúku, dá chí ọ kúu ta'on dáda'i na ña. ¹⁵ Ta dión ní, ni iin t'ón ñayuu ko chíno'ọ iin íti, dá chikaa naán tixi iin sato. Di'a chínoó naan noo dikó, dá katoon noo ndidaa na ndéi ini ve'e. ¹⁶ Ta kí'o dión kánian katoon ndo noo iin rá iin ñayuu, dá ná koni na ña va'a kée ndó, dá ná keká'ano na tatá yo Ndios, na ío induú.

Yó'o dána'a Jesús sa'a choon sa'ándá ley Moisés

¹⁷ Ná dá'a ni ka'án ndó ña vei yu'u dátúúí choon sa'ándá ley Moisés xí'ín ña ni taa ndidaa profeta. Di'a vei yu'u dáxinkooi choon sa'ándáan. ¹⁸ Dá chí miífan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña xífan nani ío induú xí'ín noño'ọ, ni iin t'ón ta'on tá'í letra ley ọ kándaa, miífan xinkoo ndi'i noo ká'an. ¹⁹ Sa'a ñoo, ndi ndaa mií vá ñayuu xío kao iin kaa choon kuálí sa'ándá ley, ta kí'o dión ta'ani kee na dána'a naan noo dao ka ñayuu, dá kían cháá vá kandaya'i na tein na ñó'o tixi ndá'a Ndios. Tído ndi ndaa na seídó'o choon kuálí yó'o, ta dión dána'a na noo dao ka ñayuu, noón kúu na kandaya'i nda'o tein na ñó'o tixi ndá'a Ndios. ²⁰ Ta ká'in xí'ín ndó ña kánian kuita ndaa cháá ka ndo kee ndó ña kóni Ndios ọ duú tá dána'a ley xí'ín tá fariseo, dá chí tá koó, dá kían ni iin kuu tá'on ọ ndú'u ndó tixi ndá'a Ndios, na ío induú.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni karyí'í yó xí'ín ñani tá'an yó

²¹ Sa ni seídó'o va ndó choon ni ta'anda noo na sá'ano ve'e yó: “Ọ sa ka'ání ndó ndji, ta ndi ndaa ñayuu sa'ání ndji, miífan keyíko sa'a ná sa'a kuachi ni kee na.” ²² Tído yu'u di'a ká'in xí'ín ndó ña ndi ndaa mií vá ñayuu, va'ará ná karyí'í óon na xí'ín ñani tá'an na, miífan keyíko Ndios sa'a ná. Ta ndi ndaa mií vá ñayuu yá'a ká'an xí'ín ñani na ña kúu ná ñayuu xixi, noón kúu na kandoo kakuu na ñayuu kómí kuachi noo na sá'ano ñoo yo. Ta ndi ndaa mií ñayuu, na ká'an xí'ín ñani tá'an na ña ni lú'u ko chíon na, noón kúu na ko'on kaño'o indaya noo kái'í no'ọ.

²³ Ta viti, tá kua'an ndo doko ndo ña'a noo Ndios, ta ni ndusáa ini ndo ña ko ñá'a ndeyíko ndo tandó'ọ ndo xí'ín ñani ndo, ²⁴ dá kían kánian dánkoo tóo ndó ña né'e ndó kua'an ndo doko ndo noo náa ñoo, ta dinño'ọ kua'án ndo ndaka ndo ña manj noo

ñani ndo. Tá ni ndi'i, dá nandió kuéi ndó doko ndoan noo Ndios. ²⁵ Ta ndi'i ini ndo kandoo manj ndo xí'ín ñayuu naá xí'ín ndó nani xíka ndó kua'an ndo noo tá né'e choon. Dá chí tá koó, dá naki'o na ndo'ó noo ndá'a rá. Ta tá né'e choon ñoo kúu ra naki'o ndo'ó noo ndá'a tá ndaa yé'é kaa, dá chikaa ra ndo'ó ve'e kaa. ²⁶ Tá miífan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ọ yáa ta'on ndo nda rá ná chiya'i ndi'i ndó sa'a ña ni kee ndó.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni kee yo kuachi xí'ín na ko kúu ñadi'í yo o yí yo

²⁷ Sa ni seídó'o va ndó choon kaá di'a: “Ọ sa kée ndó kuachi xí'ín na ko kúu ñadi'í ndo o yí ndo.” ²⁸ Tído yu'u ká'in xí'ín ndó ña ndi ndaa mií vá taa nákaní lóko ini ra ndé'é rá iin ñá'a, ta nákaní kue'é ini ra xí'án, roón kúu ra ni ya'a ni kee kuachi xí'án xí'ín ñaxintóni rá.

²⁹ Sa'a ñoo, tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín nduchí noó xoo kuá'a ndo, dá kían taó ndoan, ta kaño'ó ndoan. Dá chí va'a cháá kaaan ná naá iin nduchí noó ndo ọ duú kaaan dákeeta na iin níí ndó indaya. ³⁰ Tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín ndá'a xoo kuá'a ndo, dá kían ka'anda ndoan, ta kaño'ó ndoan. Dá chí va'a cháá ka ña ná kamaní iin ndá'a ndo ọ duú kaaan dákeeta na iin níí ndó indaya.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni dánkoo iin taa ñadi'í ra

³¹ Sa ni seídó'o ta'ani ndó iin ka choon kaá di'a: “Ndi ndaa mií vá taa kóni dánkoo ñadi'í ra, dá kían naki'o ra ini tuti ña ká'an ña kóni ra dánkoo ñaa rá.” ³² Tído yu'u ká'in xí'ín ndó ña ndi ndaa mií vá taa dánkoo ñadi'í ra, ta ko kían sa'a ña ni xini xixi ñaa, dá kían mií rá kedaá xí'ín ñadi'í ra, dá va'án keeán kuachi xí'ín iin ka taa. Ta dión ní taa náki'in tá'an xí'án, yá'a ra kee ra kuachi xí'án.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni nachina'á yó ni iin ña'a

³³ Ta sa ni seídó'o ta'ani ndó iin ka choon ni ta'anda noo na sá'ano ñoo yo: “Ọ sa kété'ón ndó ña ni nachina'á ndó kee ndó noo sato'o yo Ndios. Di'a koo ini ndo kee ndó ña ni kaa ndo kee ndó.” ³⁴ Tído yu'u ká'in xí'ín ndó, ọ sa náchina'á ndó ni iin ña'a, dá kí'o ndó to'on ndó. Ọ sa náchina'á ndó induú, dá chí noo ío mií Ndios kíán, ³⁵ ta ọ sa náchina'á ndó noño'ọ yó'o, dá chí yó'o ndíta sa'a Ndios, ta ọ sa náchina'á ndó ñoo Jerusalén, dá chí ñoo mií rey ka'ano kíán. ³⁶ Ta ni ọ sa náchina'á ndó dinj ndo, dá chí ọ kándeé ta'on ndó ndekuxí ndo ni iin t'ón

idí diní ndo, ta ni o kándeé ndó ndendei'í ndoán. ³⁷ Tído ndo'ó, tá kaa ndo jaan, ta dión ná kakian. Tá kaa ndo koó, ta dión ná kakian. Chí tá yá'a ndó ká'an ndo cháá ka to'on, dá kían ndéi ndó kée ndó ña kóni ña kini.

Yó'o dána'a Jesús ña ná ku'u ini yo sa'a na xini u'u ñaa

³⁸ Ta dión ní sa ni seídó'o ndó iin ka choon kaa di'a: "Tá ni taó ná iin nduchí nóo ndo, dá kían taó ta'ani ndó nduchí nóo na. Tá ni taó ná iin no'o ndó, dá kían taó ta'ani ndó iin no'o na." ³⁹ Tído yu'u ká'in xí'ín ndó, o sa chídáó ta'an ndó xí'ín ñayuu kíni. Va'a kaan di'a kee ndó: Tá ni kani na iin xoo noo ndo, kí'o ndó iin ka xoo ná kani na. ⁴⁰ Ta ndáa na kóni ka'an kuachi sa'a ndo, ta xío ndaa ra do'onó ndo, dá kían kí'o ndóan noo rá, ta konó ta'ani ndó naki'in ra kotó ndo. ⁴¹ Ta ndi ndáa mií ra kéndúsá xí'ín ndó kandio ndó ña'a ra ko'on ndo iin kilómetro dao, kua'an ndo xí'ín rá nda oní kilómetro. ⁴² Ta ndáa na xíka iin ña'a noo ndo, kí'o ndóan noo ná. Ta ndáa na kóni ki'in tóo ña'a noo ndo, o sa kádi'inda ndoán noo ná.

⁴³ Ta sa seídó'o ta'ani ndó ña ni ka'an dao ka ñayuu: "Ku'u ini ndo sa'a ñayuu xí'ín ndó, ta komi u'u ndo na xini u'u ñaa." ⁴⁴ Tído yu'u di'a ká'in xí'ín ndó ña ku'u ini ndo sa'a na xini u'u ñaa, ta ka'an va'a ndó xí'ín na ká'an ndava'a xí'ín ndó, ta keva'a ndó xí'ín na ká'nó'ó ñaa, ta kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a na kénóo ñaa, xí'ín sa'a na kéndava'a xí'ín ndó. ⁴⁵ Dión, dá ná'a ndo ña miían ndaa kúú ndó de'e tatá Ndios, na ió induú, na dáxinkoo ndjindii sata ñayuu kíni xí'ín ñayuu vá'a, na dákóon dai sata ñayuu ndaa, xí'ín ñayuu kíni. ⁴⁶ Dá chí tá kú'u ini ndo sava'a sa'a na kú'u ini sa'a mií ndó, ¿ndí kían va'a ni'í ndo? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña dión ta'ani kée ra kí'in ya'i sa'a ñó'o? ⁴⁷ Tá ká'an ndo ndisá'an xí'ín sava'a ñani tá'an ndó, dá kían, ¿ndí kían va'a kée ndó, xini ndo? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña dión ta'ani kée na ko ná'a Ndios tein mií ná? ⁴⁸ Tído ndo'ó, koo ini ndo kendaá ndi'i ndó choon táto'on kendaá tatá yo Ndios, na ió induú, choon.

6

Yó'o dána'a Jesús ndi kee yó chindeé yó na kúnda'í

¹ Kandaa ndo mií ndó, o sa ndúkú ndó kee ndó ña va'a noo ñayuu sa'a ña kóni ndo kande'é va'a na ndo. Dá chí tá kée ndó dión, dá kían ni iin ña va'a o nándió né'e tatá

Ndios, na ió induú, noo ndo. ² Sa'a ñoó, tá kua'an ndo kí'o ndó di'ón noo na kúnda'í, ná dá'a ni ka'an ndo xí'ín ra tuú trompeta ña kuita ra tuu ra noo ndo táto'on kée ta u'u noo ini ve'e noo nátake yo xí'ín noo xionoo ra keí. Dión kée ra, dá ná chinaní va'a ñaa ñayuu. Ta miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña sa ni natiin ra ya'i ra sa'a ña kée ra. ³ Tído, ndo'ó, tá kua'an ndo kí'o ndó di'ón noo na kúnda'í, ná dá'a ni kana'a nda'a íti ndo ndí kían xí'o nda'a kua'a ndo, dá kían ná koo de'é ña maní kée ndo, chí tatá Ndios, na ndé'é ña kede'é ndo, noón kúú na nandió né'e túu ña va'a noo ndo.

Yó'o dána'a Jesús ndi kee yó tá ká'an yo xí'ín Ndios

⁵ Tá kua'an ndo ka'an ndo xí'ín tatá Ndios, o sa kée ndó táto'on kée ta u'u noo, dá chí kátoó ra kandita ndichi ra ini ve'e noo nátake yo ka'an ra xí'ín Ndios, ta kátoó ta'ani ra kandita ra iin rá iin do'o keí ka'an ra xí'ín Ndios, dá ná kande'é ñayuu ña kée ra. Tído miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña sa ni natiin ra ya'i ra sa'a ña kée ra. ⁶ Tído ndo'ó, tá kua'an ndo ka'an ndo xí'ín tatá Ndios, kua'an ndu'u ndó ini ve'e ndó, ta kadi ndo yé'é ndó, dá ka'an ndo xí'ín Ndios, na ko túu, na ndé'é ña kede'é ndo, dá ná nandió né'e túu na ña va'a noo ndo.

⁷ Ta noo ká'an ndo xí'ín ná, ná dá'a ni nandió kuéi tóo tuku ndó ka'an ndo to'on, ña sa ni ka'an ndo táto'on kée ñayuu ko ná'a Ndios, dá chí ká'an ná ña sa'a ña kua'a téf ká'an na, dá natiin na ña xíka na. ⁸ Sa'a ñoó ná dá'a ni kee ndó táto'on kée na, chí sa na'a vá tatá yo Ndios ndí kían xínñó'ó ndó va'ará ko ñá'a kaka ndoán noo ná. ⁹ Tá kua'an ndo ka'an ndo xí'ín Ndios, ta di'a kaa ndo:

Tatá mií ndu'u, na ió induú, ná natiin kuú mií ní ndidaá tá'an ñaño'ó.

¹⁰ Ta ná kii ní dándáki ní ñayuu yó'o.

Táto'on kí'o kée ní ña kóni ní induú xaan, kí'o dión ta'ani ná koo noño'o yó'o.

¹¹ Ta kí'o ní ña xínñó'ó ndu'u keí ndú iin iin kuú kuú.

¹² Ta ká'ano koo ini ní sa'a kuachi ndu táto'on kí'o xí'o ká'ano ta'ani ini ndu sa'a na yá'a noo ndú.

¹³ Ta o sa kónó ní kuéi ndu noo kuachi, ta dáka'ki ní ndu'u noo ña kini.

Dá chí mií ní kúú na dándáki, ta mií ní kúú na kómí choon, ta mií ní kúú na kánian natiin ndidaá tá'an ñaño'ó.

Ta daá kuití dión ná koo.

Dión ná koo.

¹⁴ 'Dá chí tá ná ku'u ká'ano ini ndo sa'á ñayuu ni ya'a noo ndo, dá kían ku'u ká'ano ta'ani ini tatá yo Ndios, na ío induú, sa'á kuachi mií ndó. ¹⁵ Tído tá ná o kú'u ká'ano ini ndo sa'á ñayuu ni ya'a noo ndo, dá kían ni tatá yo Ndios o kú'u ká'ano ta'on ini sa'á kuachi ndo.

Yó'o dána'a Jesús ndi kee yó tá né'e ij yo

¹⁶ 'Tá kua'an ndo kane'e ij ndo, o sa kú-tama ndo tátó'on kée taa uu noo, dá chí nda'í nda'lo ndé'le rá xionoo ra, dá ná'a ra mií rá noo ñayuu ña né'e ij rá. Ta miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña sa ni ñatiin ra ya'í ra. ¹⁷ Tído ndo'ó, tá né'e ij ndo, luu ná nacho'on dinj ndo, ta nakata ndó noo ndo, ¹⁸ dá kían ná dá'a ni na'a ndo mií ndó noo ñayuu ña né'e ij ndo. Ta sava'a iin tó'ón dinj tatá yo Ndios, na ko túu, ná kana'á ña kée ndó díon. Ta iin tó'ón mií tatá Ndios, na ndé'le ña kéde'le ndo, ná nandió né'e túu ña va'a noo ndo.

Yó'o dána'a Jesús ña ná ndukú yó koo kuiká yó noo ña kónj Ndios

¹⁹ 'Ná dá'a ni ketúdí ndó ña kuiká ñayuu yó'o, dá chí yó'o kúu noo dánaa tikidi ña'a, ta yó'o kúu noo dánaa daye'e ña'a, ta yó'o ta'ani kúu noo ndéi ta kui'íná, chí koku'u ra ve'e, ta kí'ín kui'íná rá ña'a. ²⁰ Va'a kaan ndukú ndó koo ña kuiká ndo induú, dá chí ni tikidi, ni daye'e ko dánaa ña'a ío ñoó, ta ni ta kui'íná o kúu ku'u kí'ín kui'íná ña ío ñoó. ²¹ Dá chí noo ío ña kuiká ndo, ñoó ta'ani nákaa nio ndo.

Yó'o dána'a Jesús ña nduchí nóo yo kúu tátó'on iin ñó'o dátoon noo yo

²² 'Ta nduchí nóo ndo kúu tátó'on iin ñó'o nákaa tóon ñí'í ndo, ña dátoon nio ndo. Sa'á ñoó tá va'a nduchí nóo ndo, dá kían iin ní'í v'á túu noo ndo. ²³ Tído tá ko va'a nduchí nóo ndo, dá kían iin ní'í v'á ñí'í ndo iin naá. Tá ni nda'o ña dátoon noo ndo, dá kían ndi kí'o ka ví ni ñaku'ín naá noo ndo.

Yó'o dána'a Jesús ña o kúu ta'on ndiko yo Ndios, ta ndiko ta'ani yó dí'ón

²⁴ 'Ta ni iin tó'ón ñayuu o kúu kéchóon noo uu sato'o, dá chí iin na koni u'u na, ta iin ka na konj na, o chindaya'i na iin na, ta kenóo na iin ka na. Ta díon ta'ani o kúu ta'on ndiko na Ndios, ta ndiko ta'ani na ña kuiká.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni ndí'i téi ini yo sa'á ña ío ñayuu yó'o

²⁵ 'Sa'á ñoó ká'ín xí'ín ndó viti, o sa ndí'i ini ndo sa'a ndí kían kasá'an ndó, dá kataki ndo, ta ni sa'á ña ko'lo ndó, ta ni sa'a dá'on kandixi ndó, dá kada'i ñí'í ndo. ²⁶ 'Á ko ná'á ta'on ndó ña ío ña'a ndáya'i cháá ka kee ndó nani takí ndo o duú ña kasá'an oon ni ndó? Ta ío ña'a ndáya'i cháá ka xín'ó'ó ñí'í ndo o duú dá'on kandixi ndó. ²⁶ Kande'le ndó to'on ndó'o laa, chí ni ko chí'í rí tata, ni ko dákée rí, ta ni yáka rí koó nátaán va'a rí ña'a rí. Tído tatá yo Ndios, na ío induú, xito va na rí. ²⁷ 'Á ko ná'á ta'on ndó ña ndáya'i cháá ka ndo o duú laa? ²⁷ 'Ndi ndáa ndó kande'e kua'ano iin kondó ndá'a cháá ka sa'á ña ndí'i ini ndo?

²⁸ 'Ta, ¿ndiva'a ndí'i ini ndo sa'a dá'on kandixi ndó? Kande'le ndó tátó'on kí'o sá'ano torí ndí'indi káa yúku, chí ko kéchóon ta'an vaan, ta ni ko káva'an dá'on kandixian. ²⁹ Tído yu'u ká'ín xí'ín ndó ña ni rey Salomón, va'ará ndidaa ta kuiká ni sa kuu ra, tído ko ní sá ndixi va'a ra tátó'on kí'o ndato iin torí ndí'indi ñoó. ³⁰ Tá kí'o díon kée Ndios xí'ín ita káa yúku, tá'an ña káa kuu viti, tído iin taan chí'ó'ó ñaá ná ini xito, ³¹ 'Á ko ná'á ndó ña ndato ka ví chindee Ndios ndo'ó, ta cháá téi kándée ini ñaá?

³¹ Sa'á ñoó ná dá'a ni ndí'i téi ini ndo sa'a ndí kían kasá'an ndó o sa'a ndí kían ko'lo ndó o sa'a ndí kían kandixi ndó, ³² chí sa'a ndidaa ña yó'o ndí'i nda'o ini ñayuu ko ná'á Ndios. Tído mií tatá yo Ndios, na ío induú, sa ná'á v'á ná ña xín'ó'ó ndóan. ³³ Sa'á ñoó dinn'ó'ó ka ndukú ndó ña kaño'o ndó tíxi ndá'a Ndios, ta koo ini ndo kee ndó ña ndaa kónj na, ta kúu ndidaa ña'a yó'o koo noo ndo. ³⁴ Sa'á ñoó ná dá'a ni ndí'i ini ndo ndi koo ndó taan, dá chí vej díin va ña'a ndo'ó ndó. Sa'á ñoó koo ini ndo kandeí ndó xí'ín ña ndó'o kuu viti ni.

7

Dána'a Jesús ña ná dá'a ni keyíko mií yó sa'á ñayuu

¹ 'Ná dá'a ni keyíko mií ndó sa'á ñayuu, dá kían ná dá'a ni keyíko Ndios sa'a mií ndó. ² Dá chí tátó'on kí'o keyíko ndo sa'a ná, kí'o díon ta'ani keyíko Ndios sa'a ndo, chí tátó'on kí'o chí'í'ó ndo, kí'o díon ná chí'í'ó Ndios mií ndó. ³ 'Ndiva'a ndé'le ndó xe'e ló'o nákaa noo ñani ndo, ta ko xí'í'ó ndó kuendá ká'ano ka tindú'u nákaa noo mií ndó? ⁴ 'Ta, ¿ndi káa noo ndo ka'an ndo xí'ín ñani ndo: "Konón ná taóí xe'e nákaa

noo xaan”, kaá ndo, ta ko ndé'é ta'on ndó ndi ki'lo ví káa t̃ndú'u nákaa noo mií ndó? ⁵ ¡Kúú ndó ñayuu uy noo! Taó ndó dinñó'ó t̃ndú'u nákaa noo mií ndó xaan, dá natyu va'a noo ndo, dá kuu taó ndó xe'e nákaa noo ñani ndo.

⁶ O sa ki'lo ndó ña ij noó t̃na, chi nandió kuéi rí tiin rí ndo'ó. Ta o sa dákuéi ndó yuu dión né'e va'a ndó noo ñó'o kochi, dá chi chiní'ini sa'a r̃ján.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndi kee yó ka'an yo xí'in Ndios

⁷ Ta kaka ndo ña x̃inñó'ó ndó noo Ndios, ta kúú ni'i vá ndóan. Ndukú ndóan, ta kúú ni'i vá ndóan. Dákásá ndó yé'é, ta kúú nonó váan noo ndo. ⁸ Dá chi ndidaá na x̃íkaan, ni'i náan, ta ndi ndáa na nándukú ña, ni'i náan. Ta ndi ndáa na dákásá yé'é, nonó vá yé'é noo ná.

⁹ Ta, i ndi ndáa ndo'ó, tá x̃íka de'e ndó pan keí xí noo ndo, á xí'o ndó iin yuu noo xí? ¹⁰ O, tá x̃íka x̃i iin tiyaká keí xí, i'á xí'o ndó iin koó noo xí? ¹¹ Koó, dá chi va'ará kúú ndó ñayuu k̃ini, tído t̃i'a ndó ki'lo ndó ña va'a noó de'e ndó. I'á ko ná'a ta'on ndó ña sa kaá ka ví tatá yo Ndios, na ió induu, chi ki'lo na ña va'a noó na x̃íkaan? ¹² Táto'on ki'lo kóni ndo kee dao ka ñayuu xí'in ndó, ki'lo dión ta'ani kee ndó xí'in ná, chi ki'lo dión dándáki ley xí'in ña ni taa profeta.

Yó'o dána'a Jesús ña ná koo ini yo ku'u yo yé'é kuñ

¹³ Koo ini ndo ku'u ndó noo kúú yé'é kuñ, dá chi ndíka nda'o yé'é, ta ndíka nda'o íchi, ña né'e ñaá kua'an indayá. Ta kua'á nda'o ñayuu koku'u kua'an íchi ñoó. ¹⁴ Tído kuñ vá yé'é, ta kuñ vá íchi, ña kua'an noo kataki chíchí ná, ta cháá nda'o ñayuu kondu'u kua'an ñoó.

Yó'o dána'a Jesús ña xí'in ku'i xí'o iin yíto, dá kandaq ini yo ndá yíto kúú rá

¹⁵ Kandaq ndo mií ndó noo profeta to'on, dá chi vei ra noo ndo, ta kée ra mií rá kúú rá táto'on léko, tído ndigüe'l lobo va kúú rá. ¹⁶ Tído xí'in ña kée ra, kandaq ini ndo ndá yoo kúú rá, dá chi o duú ta'íón xí'o uva, ta ni ión títí ko xí'o t̃ño'ó. ¹⁷ Dá chi ndidaá yíto va'a xí'o ku'i va'a, tído yíto ko va'a xí'o ku'i ko va'a. ¹⁸ Ta ni iin tó'ón yíto va'a ko xí'o ku'i ko va'a, ta ni iin tó'ón yíto ko va'a ko xí'o ku'i va'a. ¹⁹ Ta ndidaá yíto ko xí'o ku'i va'a kúú rá ta'anda, dá kei ra noo kéi ñó'ó.

²⁰ Sa'á ñoó, xí'in ña kée ra, dá kandaq ini ndo ndá yoo kúú rá.

Yó'o dána'a Jesús ña o duú ndidaá ñayuu ná chinani ñaá sato'o na koni na ndu'u na noo ió Ndios

²¹ Ta o duú ndidaá ñayuu ká'an xí'in yu'u: “¡Mií ní kúú sato'i, mií ní kúú sato'í!”, koni ndu'u noo dándáki Ndios. Sava'a na kée ña kóni tatái, na ió induu, noón va kúú na koni ndu'u noo dándáki Ndios. ²² Chi kua'á nda'o ñayuu kaa di'a xí'in yu'u tá ná kasandaá kuú dáá ñóó: “Sato'o ndu'u, sato'o ndu'u, i'á ko ndúsaq ta'on ini ní ña xí'in kuú mií ní ni ka'an ndu ña koo chí noo, ta xí'in kuú mií ní ni taó ndú espíritu kini, ta xí'in kuú mií ní kua'á nda'o ña ná'ano ni kee ndu'u?” ²³ Dá kaai xí'in ná: “Ko ná'a ta'on yu'u ndá yoo kúú ndó. Kuxoo ndó nooí, chi kúú ndó na kée ña kini.”

Yó'o dána'a Jesús sa'a uy taa káva'a ve'e

²⁴ Ta ndi ndáa na seídó'o to'on dána'i, ta kée na choon sa'ándáan, noón kúú na ko'in dáki'in tá'in ña kée na xí'in iin taa ió ñaxintóni, tá'an ra ni kava'a ve'e noo tóto. ²⁵ Ni koon dai déen, ta ni xino takuñi kua'a ini yuta ñoó, ta ni kana tachí déen, ta ni kani tá'an xí'in ve'e ñoó, tído ni iin ña'a ko ní ndó'an, dá chi fin toaan noo tóto. ²⁶ Tído ñayuu seídó'o to'on dána'i, ta ko kée na ña, noón kúú táto'on iin taa ko ká'i ini, tá'an ra ni kava'a ve'e noo ñoti. ²⁷ Ni koon dai déen, ta ni xino takuñi kua'a ini yuta ñoó, ta ni kana tachí déen, ta ni kani tá'an xí'in ve'e ñoó, ta kúú ni kooan, ta ni naá ndí'i vaan —kaá Jesús.

²⁸ Ta ni ndi'i ni ka'an Jesús ndidaá to'on yó'o, kúú ni naá ini ñayuu ni kee ña ni daná'a na, ²⁹ chi ko kée na táto'on ki'lo kée ta dána'a ley Moisés, chi dána'a na táto'on ki'lo kée iin na né'e choon.

8

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin taa ndó'o kue'e té'i ñi

¹ Tá ni ñaxino Jesús sa'a yúku ñoó, ta kúú kua'á nda'o ñayuu takuei ñaá kua'an na. ² Dá ni natuu yati iin taa ndó'o kue'e té'i ñi noo Jesús. Kúú ni sa kuñ xití rá noo ná, dá ni kaa ra xí'in ná:

—Tatá, tá kóni ní, kuu va nduvií ní ñiñi.

³ Dá ni chinóo Jesús ndá'a ná sata'á rá, dá ni kaa na xí'in rá:

—Jaan, kóni. Ná nduviion —kaá na.

Ta kúú viti'ón di'a ni ndañó'ó ni'ini kue'e ndó'o ra.

⁴Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Q s̄a kóo in̄on nakanón xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ñ̄a n̄i keei xí'ón. Di'a kua'an na'a mi'ón noq tá duti, ta kane'e ñ̄a'a kua'an kemánon Ndios, táto'on k̄i'o sa'ándá ley Moisés choon, dá ná kandaq̄ ini r̄a ñ̄a s̄a n̄i nduvií ñ̄i'ón —kaá n̄a.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduv̄a'a Jesús iin ta kéchón noq iin t̄a dándáki iin ciento soldado

⁵Tá n̄i ndu'u Jesús kua'an n̄a ñoo Capernaum, dá n̄i kasáa iin t̄a dándáki iin ciento soldado noq ná. Ta n̄i seí nda'i r̄a noq ná, ⁶ta kaá r̄a:

—Tatá, t̄a kéchón noq̄i kándu'u rá ini ve'i, ta n̄i nat̄i sa'á r̄a, ta ndó'o nda'o n̄io rá.

⁷Dá n̄i kaa Jesús:

—Kó'o ve'ón, dá ná nduv̄a'i r̄a.

⁸Dá n̄i kaa t̄a dándáki iin ciento soldado ñoo xí'ín Jesús:

—Tatá, k̄o t̄a'ón ñ̄a'a kúu yu'u ñ̄a ku'u ní ve'i, tído xí'ín t̄o'on ka'an oon va ní, ta kúu nduv̄a'a va t̄a kéchón noq̄i. ⁹Ch̄i kúu ta'ani yu'u iin t̄a nákaa t̄ixi ndá'a t̄a né'e choon. Ta ñó'o ta'ani soldado t̄ixi ndá'a yu'u. Sa'á ñoo tá ná ka'in xí'ín iin ra, “Kua'an”, ta kúu kua'an va ra. Ta tá ka'in xí'ín iin k̄a r̄a, “Nak̄i”, ta kúu ve'i va ra. Tá ka'in xí'ín r̄a kéchón noq̄, “Kee choon yó'o”, ta kúu k̄ee va raan —kaá r̄a xí'ín Jesús.

¹⁰Tá n̄i seí d̄o'o Jesús t̄o'on yó'o, kúu n̄i naá iní n̄a. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín ñayuu tákuei ñ̄aá veí ñoo:

—Mi'fan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñ̄a ni iin tó'ón n̄a Israel k̄o kándéé iní n̄a yu'u t̄ato'on k̄i'o kándéé iní ñ̄aá t̄a yó'o. ¹¹Ta kaá yu'u xí'ín ndó ñ̄a ná kii ñayuu chí xoo noq xíno nd̄ind̄i, xí'ín noq kétaan, ta kandeí dáó ná xí'ín Abraham, xí'ín Isaac, xí'ín Jacob noq dándáki Ndios induú. ¹²Tído n̄a kánian ni'í ñ̄a kandeí na noq dándáki Ndios, noq̄on kúu ná tao di'a ñ̄aá Ndios sata vé'e noq in naá, ta ñoo kuaki na, ta kuchi tá'an noq'o na.

¹³Dá n̄i kaa n̄a xí'ín t̄a dándáki iin ciento soldado ñoo:

—Kua'an nó'on ve'ón, ch̄i sa'á ñ̄a n̄i kandeé inq̄on yu'u, sa'á ñoo s̄a io va ñ̄a n̄i xik̄on —kaá n̄a.

Ta kúu mií hora daá vá n̄i nduv̄a'a t̄a kéchón ñoo.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduv̄a'a Jesús ñ̄a kúu x̄ido Simón Pedro

¹⁴Tá n̄i saq̄ Jesús ve'e Simón Pedro, ta kúu kándu'u x̄ido r̄a noq x̄ito kú'an k̄ee kue'e dáa. ¹⁵Dá n̄i k̄aq̄'on Jesús ndá'an, ta kúu

n̄i ya'a va ñ̄a dáa'an. Ta kúu n̄i ndakooán n̄i kasá'a kenduuan ñ̄a'a kef ná.

Ta kua'a nda'o ñayuu n̄i nduv̄a'a n̄i kee Jesús

¹⁶Dá tá n̄i kuaá kuu dáá ñoo, dá ndáka ñayuu ndéi ñoo n̄a ñó'o esp̄ritu kini n̄i kasáa n̄a noq Jesús. Ta xí'ín t̄o'on n̄i ka'an n̄a xí'an, ta kúu n̄i kankuei ñ̄a kua'an. Ta ndidaá ná kú'u n̄i nduv̄a'a n̄i kee na. ¹⁷Di'ón, dá n̄i x̄inkoo t̄o'on n̄i ka'an profeta Isaías: “Mií ná n̄i nakuido kue'e ndó'o iin rá iin yó, ta n̄i naki'in na ñ̄a u'u ñ̄i yó.”

Di'a kua'an ñ̄a n̄i ka'an Jesús xí'ín dao t̄a n̄i ka'an kanoo xí'ín ná

¹⁸Tá n̄i xini Jesús ñ̄a kua'a nda'o ñayuu n̄i nd̄itúti ñoo, dá n̄i kaa n̄a xí'ín t̄a xíonoo xí'ín ná:

—Ná ko'o chika'anda yó iin k̄a xoo taño'o.

¹⁹Ta n̄i natuu yati iin t̄a dána'a ley, dá n̄i kaa r̄a xí'ín Jesús:

—Maestro, ióí ñ̄a kanooi xí'ín mií ní ndef kúu mií vá noq ko'on ní.

²⁰Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Kana'ón ñ̄a ió va k̄ao noq ñó'o ndikuii, ta ió ta'ani táka noq ñó'o laa. Tído n̄a n̄i nduu t̄a ñayuu yó'o, ni noq kanoo din̄i n̄a k̄o'o.

²¹Dá n̄i kaa iin t̄a xíonoo xí'ín ná ñoo:

—Tatá, konó ní din̄í'ó' k̄a ná ko'in dán̄uxi tatáí, dá ná kasaq̄, ko'o.

²²Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Nak̄i, ná kanoo xí'ín yu'u viti, ta d̄ankoo n̄a kúu nd̄i ná dán̄uxi ñ̄aá dao k̄a n̄a kúu nd̄i —kaá n̄a.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa'anda Jesús choon noq tach̄i xí'ín taño'o

²³Dá n̄i kaa Jesús ini iin barco ko'on n̄a xí'ín nd̄in ux̄i uu t̄a xíonoo xí'ín ná. ²⁴Tein yá'a na kua'an n̄a noq taño'o ñoo, kúu n̄i kasá'a kána tach̄i dégen. Ta kúu n̄i kasá'a ndákoo noq taño'o, ta k̄okee rá ini barco. Tído k̄i'í va Jesús kándu'u ná.

²⁵Dá n̄i natuu yati t̄a xíonoo xí'ín ná noq kándu'u ná, dá n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

—¡Tatá, dáka'ki ní ndu'u, ch̄i ió ñ̄a kuu ndu!

²⁶Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndiva'a yu'u téí ndo? ¿Á k̄o kándéé ta'on ini ndo yu'u?

Dá n̄i ndakoo na. Dá n̄i sa'anda n̄a choon noq tach̄i xí'ín taño'o ñoo. Kúu n̄i kutá'í vá rá xí'ín tach̄i ñoo. ²⁷Kúu n̄i naá vá iní t̄a xíonoo xí'ín ná ñoo. Dá n̄i kasá'a ndátó'ón tá'an mií rá:

—¿Ndá yoo ví kúú nà yó'o, chí ndá tachí xí'ín ndá taño'o seídó'o choon sa'ándá nà? —kaá rā.

Di'a nì kuu tá nì taó Jesús espíritu kini ñó'o ini uu taa

²⁸ Dá tá nì saa nà iin ká xoo taño'o ñóo noo kúú kuendá Gadara, kúú nì kasáa uu taa ñó'o espíritu kini, tã nì kankuei nì kii ini káo noo ñó'o ndjì. Ta ndakí nda'o ra, sa'á ñoó nì iin tó'ón ñayuu kò kuú ya'a íchì nákaa ñóo kée ra. ²⁹ Dá nì kasá'a káyu'ú espíritu kini ñó'o ini rā:

—¿Ndí kían ndó'o ní xí'ín ndu'u, Jesús, míf ní nà kúú de'e Ndios? ¿Á nì kasáa ní dándó'o naní ní nío ndu'u tá kò ñá'a kasandaá tiempo noo ndi'i? —kaáan.

³⁰ Ta sa xíká vá ndéi kua'á nda'o kochí sás'an rí. ³¹ Dá nì seí nda'í espíritu kini ñóo noo ná:

—Tá vej ní taó ní ndu'u, dá kían konó ní ná ndu'u ndu'u ini kochí ñó'o káa.

³² Dá nì kaa nà xí'án:

—Kua'án ndó, tá dáá.

Dá nì kankuei ña ini taa ñóo. Dá nì sa'an nì ndu'an ini kochí kua'a ñóo. Ta kúú nì taxí tá'an ndi'í rí kua'an rí yu'ú da'o, dá nì ñakúéi rí míf rí ini taño'o ñóo. Ñóo nì kandaá rí, dá nì xí'í rí.

³³ Kúú nì taxí tá'an tã ndáka kochí ñóo kua'an nó'o rá. Tá nì nasáa rā ñoo rā, dá nì kastó'on ra xí'ín ñayuu sa'á ña nì ndo'o kochí rā xí'ín sa'á ña nì ndo'o taa sa ño'o espíritu kini ñóo. ³⁴ Dá nì kankuei ndidaá ñayuu ndéi ñoo ñóo kua'an nà noo nákaa Jesús. Dá tá nì xini ñaa ná, dá nì seí nda'í na noo Jesús ña ná kò'olon nà iin ká xián.

9

Di'a nì kuu tá nì ndu'va'a Jesús iin taa nì natí sa'a

¹ Dá nì kaa tuku Jesús xí'ín tã xionoo xí'ín ná ini barco ñóo. Dá nì chíka'anda nà noó taño'o kua'an nà. Dá nì nasáa nà ñoo míf ná. ² Dá nì kasáa dao taa, ta yí'í ra iin xito noo kánóo iin taa nì natí sa'a. Tá nì xini Jesús ña kándéé nda'o ini ñaa rá, dá nì kaa nà xí'ín taa nì natí sa'a ñóo:

—Koo tãndéé inóon, de'e ló'o, dá chí sa nì ndoo va kuachón —kaá nà.

³ Dá nì kasá'a nákani kuáchí ini taa dána'a ley ndíta ra: “Taa káa kúú rā yá'a ká'an ndava'a xí'ín Ndios.” ⁴ Tído nì kãndaá va ini Jesús ña dión nákani ini rā. Dá nì kaa nà xí'ín rá:

—¿Ndiva'a nákani kuáchí ini ndó? ⁵ ¿Ndí kían kò ú'u cháá ká ka'in xí'ín taa yó'o, ká'an ndó? “Sa nì ndoo va kuachón”, o ka'in xí'ín rá, “Ndakuijn ndichi, ta kua'an nó'on.” ⁶ Tído viti dá ná kò'ín dána'í noo ndó ña kómí ndisa nà nì nduu taa ñayuu yó'o choon ña dándóo na kuachi kée ñayuu ndéi ñayúu yó'o.

Dá nì kaa nà xí'ín tã nì natí sa'a ñóo:

—Ndakuijn ndichi, ta naki'in xitõn kane'e kua'an nó'on.

⁷ Ta kúú nì ndaku'ín ndichi rā. Dá nì kee ra kua'an nó'o rá. ⁸ Kúú ndidaá vá ñayuu ñóo nì naá ini tá nì xini nà ña nì kee Jesús, ta nì keká'ano na Ndios, nà nì xí'o choon yó'o noo iin taa.

Di'a nì kuu tá nì kana Jesús iin taa naní Mateo ña kanoo ra xí'ín ná

⁹ Dá nì keta Jesús ve'e ñóo kua'an nà. Kúú nì xini nà ió iin taa naní Mateo, ta ió rā kí'in ya'í ra sa'a ñó'o. Dá nì kaa nà xí'ín rá:

—Nakí, ná kò'o kanooón xí'ín yu'u.

Dá nì ndaku'ín rā, dá nì kee ra kua'an rā kanoo ra xí'ín ná.

¹⁰ Di'a nì kuu tein noo ió Jesús sás'an na ve'e ra, dá nì kasáa kua'á nda'o taa kí'in ya'í sa'a ñó'o, xí'ín dao ká ñayuu kaá rā kómí kuachi, ta nì sa ndei na mesa sás'an na xí'ín Jesús, ta ndéi ta'ani tã xionoo xí'ín ná. ¹¹ Dá tá nì xini tã fariseo ña ió Jesús sás'an na xí'ín ñayuu ñóo, dá nì kaa rā xí'ín taa xionoo xí'ín ná ñóo:

—¿Ndiva'a sás'an maestro ndó xí'ín taa kí'in ya'í sa'a ñó'o, xí'ín dao ká ñayuu kómí kuachi?

¹² Tá nì seido'o Jesús ña nì ka'an rā dión, dá nì kaa nà xí'ín rá:

—Nà ió va'a kò xínñó'ó ta'on na iin taa kétátá ñaa. Sava'a nà kú'u va kúú nà xínñó'ó ñaa. ¹³ Ta kua'án ndó dáku'a'a ndó ndi kóni kaa ña nì ka'an Ndios noo tuti ij ná, chí di'a kaáan: “Kóni yu'u ña kú'u ini ndó sa'a dao ká ñayuu, ta o duú ña doko ndó ña'a noo’í”, kaáan. Chí yu'u, kò véi ta'on yu'u kanai ná ka'an ña kúú ñayuu ndaa. Vej yu'u kanai nà nákoni ña kómí ná kuachi, dá ná nandikó ini nà sa'a kuachi kée na —kaá Jesús.

Dána'a Jesús ña kúú ná tátõ'on iin tong

¹⁴ Dá nì kasáa tã xionoo xí'ín Juan, nà dákodõ ndúta, dá nì kaa rā xí'ín Jesús:

—Né'e ij vá ndu'u, ta né'e ij ta'ani tã fariseo. Ta, ¿ndiva'a kò né'e ij ta'on tã xionoo xí'ín míf nì?

¹⁵ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á ká'án ndó ñā kánian kandeí nda'í ñayuu ni nataka noo ío vikó tánda'a nani ío jí vá tono xí'ín ná? Tído nda ná kasandaá kuu naki'in ra tono kandaka ra ko'on ra, nda daá ví, dá kían kánian kane'e ij ná —kaá na.

Dána'a Jesús ñā ko náki'in tá'an va'a ñā dánda'a na xí'ín ñā dánda'a ta fariseo

¹⁶Dá ni kaa ta'ani Jesús xí'ín rá:

—Ta ko iin ta'on nákonto noo ni ndata iin do'ono yátá xí'ín iin tá'í da'ón saá. Dá chí tá ná nakata na do'ono ñoó, ta kúu nati'in va da'ón saá ñoó, ta kúu ví'í ka ví ndata do'ono yátá ñóó.

¹⁷Ta ko iin ta'on taán vino saá ini ñíi yátá, dá chí tá ná kee na dión, dá kían dáka'ándí va vino saá ñoó ñíi yátá ñóó, ta ndata vá ñíi ñoó, ta kuitá ndi'i va vino ñoó. Sa'a ñoó va'a cháá kaan ná taán yo vino saá ini ñíi saá, dá kían ni iin tó'án ná o túú.

Di'a ni ndo'o de'e di'í iin taa nani Jairo xí'ín iin ná'a ndó'o kue'e táj ni

¹⁸Ta nani ío na dánda'a na to'on yó'o, dá ni kasáa iin taa né'e choon. Dá ni sa kuíin xítí rá noo Jesús, dá kaá ra:

—Sa ni xí'i va de'e di'í, tído nakíi ní, ná ko'o, ta chinóo ní ndá'a ní sata xí, ta kúu nataka va xi —kaá ra.

¹⁹Dá ni ndakuíin Jesús, dá ni kee na kua'an na xí'ín rá. Ta kua'an ta'ani ta xionoo xí'ín ná. ²⁰Ta kúu chí sata di'a Jesús ni natuu yati iin ñá'a ndó'o kue'e táj ni. Ta sa ni xino uxí uu kuia ndó'án kue'e ñoó. Dá ni káko'on ndá'an yú'u dá'on ná, ²¹dá chí di'a ni nakani inian: “Sava'a rá dá'on oon na ná káko'in, ta kúu ná nduva'í.” ²²Dá ni nandío koo Jesús, dá ni sa nde'é ñáá ná, dá ni kaa na xí'án:

—Koo tandeé inóon, de'e di'í ló'o, chí ni nduva'ón sa'a ñā kándéé inóon yu'u —kaá na.

Ta kúu míf hora daá va ni nduva'án.

²³Dá ni sa na ve'e ta né'e choon ñoó. Ta kúu ni xini na ndéi taa tuú flauta, ta nína va nda'lo ñayuu ndéi na ndé'i'í na sa'a tadi'í ñoó. ²⁴Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—Kankuei tóo ndó sata vé'e, chí ko ní xí'i ta'on tadi'í ló'o ñoó, kídj va xi —kaá na.

Ta kúu ni saki ndaa va ñáá ñayuu ñoó sa'a ñā ni ka'an na dión.

²⁵Tá ni ndi'i ni kankuei ñayuu ñoó sata vé'e, dá ni ku'u Jesús. Dá ni tiin na ndá'a tadi'í ló'o ñoó, ta kúu ni ndakoo va xi. ²⁶Ta kúu kuá'a nda'lo ñayuu ndéi yati ñoó ni ni'í tó'on ñā ni kuu dión.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús uu taa ko túu noo

²⁷Dá ni keta Jesús ve'e ñoó kua'an na. Kúu ni kasá'a tákuei ñáá uu taa ko túu noo kua'an ra, ta kaá ra káyu'ú ñáá rá:

—JDe'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'a ndu'u!

²⁸Dá tá ni sa Jesús ve'e noo kua'an na ñoó, dá ni natuu yati ndi nduú ta ko túu noo ñoó. Dá ni ndato'ón ñáá Jesús:

—¿Á kándisa ndó ñā ío choon noo ndá'í nduva'í ndo?

Dá ni kaa ra:

—Jaan, kándisa ndu ñā dión kían, tatá.

²⁹Dá ni káko'on ndá'a ná noo rá, ta kaá na xí'ín rá:

—Sa'a ñā kándéé ini ndo yu'u, sa'a ñoó ná natuu noo ndo.

³⁰Ta kúu ni natuu va noo rá. Dá ni sa'anda na choon noo rá, ta kaá na:

—O sa nákaní ndó xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ndi ni kuu ni nduva'a noo ndo.

³¹Tído tá ni kankuei ra ve'e ñoó, ta kúu ni nakani ra xí'ín ndidaá ñayuu ndéi ñoó ñā ni kee Jesús xí'ín rá.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin taa ñí'i

³²Tá ni ndi'í ni kankuei taa ni nduva'a ñoó kua'an ra, dá ni kasáa dao ñayuu, ta ndáka na iin taa ni kandoo ñí'i ni kee espíritu kini nákaa ini ra. ³³Dá ni tao Jesús espíritu kini nákaa ini taa ñoó, ta kúu ni naka'an va ra. Ta kúu ni naá va iní ñayuu ndéi ñoó, ta kaá na:

—Ni kuu ni hora ko xini yo ñā kúu dión ñoó Israel, ñā ni xini yo viti.

³⁴Dá kaá dao ta fariseo ndíta ñoó:

—Míf va sato'o espíritu kini kían xí'o choon noo taa kaa, sa'a ñoó kándéé rá tao ra espíritu kini.

Dána'a Jesús ñā ná kaka yo noo Ndios, dá ná tanda'a ná cháá ka ñayuu kii dánda'a to'on na

³⁵Ta ni xionoo Jesús ndidaá ñoó ná'ano xí'ín ñoó kuálí, ta sa daná'a na ini iin rá iin ve'e noo nditúti na Israel. Ta dánda'a na to'on va'a, ñā ká'an ndi koo ndu'u ñayuu tíxi ndá'a Ndios. Ta sa nduva'a na ndidaá na ndó'o kue'e xí'ín na u'u ñíi. ³⁶Tá xini na ñayuu kuá'a ñoó, kúu kú'u nda'lo ini na sa'a ná, chí ndó'o nda'lo níjo ná, ta ndéi ndava'a na, chí ndó'o na táto'on ndó'o léko, kirí ko íin ndáka. ³⁷Dá ni kaa na xí'ín taa xionoo xí'ín ná:

—Mífan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñā ñayuu yó'o kúu táto'on iin ño'ó xíti ká'ano noo sa ío nduu dákéé, tído cháá vá kúu na

kéchóon. ³⁸ Sa'a á ñoó kaka ndo noo Ndios, na kúu sato'o ño'ó xiti yó'o, dá ná tanda'á ná cháá ka ñayuu kii kechóon nooan.

10

Di'a ni kuu tá ni kaxi Jesús uxí uu taa kane'e to'on na

¹ Dá ni taó xóo Jesús uxí uu taa xíonoo xí'ín ná, dá ni xí'o na choon noo rá, dá kandeé rá taó rá espíritu kini ñó'o ini ñayuu, ta kandeé rá nduva'ra ra ñayuu ndó'o ndi ndáa mií vá kue'e xí'ín ña u'u ñíi ná. ² Ta di'a naní ndin uxí uu apóstol, tá'an ra ni kaxi Jesús kane'e to'on na. Taa mií noó naní Simón, ta ni chinaní ta'aní ñaá ná Pedro, ta iin ka ra naní Andrés, ta kúu ñani Pedro, ta iin ka ra naní Jacobo, tá'an ra kúu de'e Zebedeo, ta iin ka ra naní Juan, ra kúu ñani Jacobo. ³ Ta iin ka ra naní Felipe, xí'ín ra naní Bartolomé, xí'ín ra naní Tomás, xí'ín ra naní Mateo, tá'an ra ni sa ki'in ya'i sa'a ñó'o, xí'ín ra naní Jacobo, ra kúu de'e iin taa naní Alfeo, xí'ín ra naní Lebeo, ta ká'an xí'ín ná Tadeo, ⁴ xí'ín ra naní Simón, tá'an ra ni sa kuu kuendá ta cananista, xí'ín ra naní Judas Iscariote, tá'an ra ni kasandaá ni naki'o Jesús noó ta xini u'u ñaá.

Yó'o ni sa'anda Jesús choon noo ndin uxí uu taa xíonoo xí'ín ná ña ko'on ra dána'a ra

⁵ Ta ndin uxí uu taa yó'o ni tanda'á Jesús kua'an ra kanoo ra dána'a ra noó ñayuu, ta di'a ni kaa na xí'ín rá:

—Ná dá'a ni ko'on ndo noo ndéi na ko kúu na Israel, ta ni o sa koo ini ndo ku'u ndó ni iin ñoo, ña kúu kuendá Samaria. ⁶ Sava'a noó na Israel, tá'an na kúu táto'on léko ni ndañó'ó, kua'an ndo dána'a ndo. ⁷ Tá kua'an ndo dána'a ndo noó ñayuu, di'a kaa ndo: “Sa ni kuyati va kuu ña ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios dándáki ñaá ná.” ⁸ Ta nduva'a ndó na kú'u, ta nduvii ndó na ndó'o kue'e té'i'i, ta dánátaki ndo na ni xí'i, ta taó ndó espíritu kini ñó'o ini ñayuu. Ta kee ndó ña maní yó'o xí'ín ná táto'on kí'o kémaní yu'u ndo'ó xí'ín choon yó'o.

⁹ O sa taán ndo di'ón oro ni di'ón plata ni di'ón kuaán ini vatí ndo, dá ki'in ndó ko'on ndo. ¹⁰ Ta ni léka o sa kándio ndó ko'on ndo, ta o sa káne'e ndó u'u kotó, ni dao ka ndisa kayi'i ndó, ni vara katuu ndó o sa káne'e ndó ko'on ndo, dá chí iin ta kéchóon, ió íchi ra kasá'an ra noo choon kée ra.

¹¹ Ta ndi ndáa mií vá ñoo ná'ano o ñoo kuálí ni sa ndo, ta taó to'on ndó ndei ndéi ñayuu ió ñañó'ó, ta sava'a ñoo ní

kandei ndó nda ná kasandaá kuu kankuei ndó ko'on ndo iin ka ñoo. ¹² Tá ni ku'u ndó ve'e ñoó, dá kaa ndo xí'ín ná, “Va'a kandeí ní.” ¹³ Tá kúu ná ñayuu va'a, dá kían ná kandeí va'a na. Tído tá ko kúu ná ñayuu vá'a, dá kían naki'in ndó ña káa ndo kandeí va'a na ko'an xí'ín ndó. ¹⁴ Tá ko ní nátiin va'a iin káa na ndo'ó, ta ko ní xín na kuedó'o na ña dána'a ndo, dá kían tá ni kankuei ndó ve'e na o ñoo na, kidí ni'ini ndó ñoyaká iin sa'a ndo, ta ñoó ná'a ña ko náta'an ini Ndios xini na ña ñoo ñoó. ¹⁵ Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña tá ná kasandaá kuu keyiko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í cháá ka ví ndo'o na ñoo ñoó o duú ñayuu kini ni sa ndei ñoo Sodoma xí'ín ñoo Gomorra.

Yó'o dána'a Jesús noo rá ña kendava'a ñayuu xí'ín rá chí noo

¹⁶ Ta viti, tanda'á yu'u ndo'ó ko'on ndo, ta kúu ndó táto'on léko kua'an kanoo tein ndigüe'i lobo. Sa'a ñoó kaon koo ndó táto'on kée ko. Ta nda'í koo ini ndo táto'on kée paloma. ¹⁷ Ta kanda ndo mií ndó noó ñayuu, chí ko'on na naki'o na ndo'ó noó ta né'e choon. Ta kani na ndo'ó ini ve'e noó náta'ka na. ¹⁸ Ta nda noó ta né'e choon ná'ano xí'ín noó rey kandaka na ndo'ó ko'on ndo sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u. Díon koo, dá ni'í ndo kí'o ndó kuendá sa'a yú'u noó ta né'e choon ná'ano ñoó, xí'ín noó na ko kúu ná ñoo yo. ¹⁹ Tído tá ni naki'o na ndo'ó noó ta né'e choon, o sa nákani téi ini ndo sa'a to'on ka'an ndo o ndi kaa ndo chindeé ndó mií ndó, chí mií hora daá ñóó kí'o Ndios to'on ka'an ndo. ²⁰ Chí ko tá'ón mií ndó kúu na ka'an, mií Espíritu i'i, na ni kii noo tatá Ndios, noón kúu na kí'o to'on ka'an ndo.

²¹ Ta iin ñani naki'o ra ñani mií rá noó ta né'e choon, dá ka'áni ñaá rá. Ta díon ta'ani kee na kúu tatá xí'ín de'e ra. Ta dao de'e ndakuei naá xí'ín tatá xi, ta ka'áni ñaá rá. ²² Ta koni u'u kini ndidaá ñayuu ndo'ó sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u. Tído ndi ndáa na ni xí'o ndeé ini ni sa ndita ndaa xí'ín nda noó ndí'í kuí, noón kúu na ni'í ña káki na. ²³ Tá kéndava'a na xí'ín ndó ñoo ka'ano noó ko'on ndo, dá kían kankuei kíi ndo ko'on ndo iin ka ñoo. Dá chí miían ndaa ká'in xí'ín ndó ña o kándeé ta'on ndó nata'an ndo ndidaá ñoo ñó'o Israel nda ná nandio koo tuku na ni nduu taa ñayuu yó'o kasaa na.

²⁴ Ta ni iin ta dáku'a'a ko ndaya'i cháá ka noó ta dána'a noo rá, ta ni ta kéchóon, ko ndaya'i cháá ka noo sato'o ra. ²⁵ Sa'a ñoó

ná nata'an ini tã dákua'a ndo'o ra tátò'on kì'o ndó'o taa dána'a noo rá, dión ní, tã kéchóon, ná nata'an ini rã ndo'o ra tátò'on kì'o ndó'o sato'o rã. Dá chì nì chinani ná sato'o ndo, Beelzebú, sã'á ñoó ka'í kã kee na xí'ín ndo'ó.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndá yoo kánian yu'ú yò

²⁶'Sã'á ñoó ná dá'a ni yu'ú ndo kee ñayuu kée dión, dá chì ndidaá vá ñã'a ió de'le, daí ñã natuuan. Ta ndidaá vá ñã'a kédé'é ñayuu, daí ñã natuuan. ²⁷Ta ñã ká'an de'le yu'ú xí'ín ndó, ka'an ndoan noo túu, ta ñã nì seidó'o ndó nì ka'an kayá yu'ú, kua'án kaa ndó diní vé'le, ta nì'i ka'an ndoan. ²⁸Ta ná dá'a ni yu'ú ndo ñã kándé'é ka'áni yikí koño ndo, chì o kándé'é ta'on na ka'áni ñã nio ndo. Va'a kaan yu'ú ndo ñã kómí choon ñã dándó'o na nio ndo xí'ín yikí koño ndo indayá.

²⁹'¿Á kò díkó ta'on ñayuu uy laa kuálí sa'a iin dij'ón kaa? Ta va'ará nóo ya'í rí, tído kò kuéi ndava'a ta'on rí nda noñó'o tá kò kíán tátò'on kóni mií tatá yò Ndios. ³⁰Ta dión ní ndó'o na xí'ín ndo'ó, chì nda idí diní ndo, ná'á Ndios ndidaá kúú. ³¹Sã'á ñoó o sa yu'ú ndo, chì ndáya'i cháá kã ndo noo Ndios o duú kuá'á nda'o laa kuálí.

³²'Ta ndi ndáa mií ñayuu ká'an ñã kúú ná kuendá yu'ú noo dao kã ñayuu, dión ta'ani ka'an yu'ú ñã kúú ná kuendá noo tatái Ndios, ñã ió induú. ³³Ta ndi ndáa na ndatá sa'a yu'ú noo dao kã ñayuu, dá kíán kì'o dión ta'ani ndatá yu'ú sa'a ná noo tatái Ndios, ñã ió induú.

Yó'o dána'a Jesús ñã tao xóo tá'an ñayuu sa'a mií ná

³⁴'Ná dá'a ni ka'án ndo'ó ñã vei yu'ú nachindei va'i ñayuu. Di'a nì kasáai xí'ín espada, dá ná ka'anda tá'an ñayuu sa'a yu'ú. ³⁵Chì nì kasáai dánaái de'e xí'ín tatá rã. Dión ta'ani naá de'e di'í xí'ín naná xi. Ta dión ta'ani kee iin sano xí'ín xidoan. ³⁶Ta dión ta'ani kee na ve'e iin taa, ndakuei na naá na xí'ín rá. ³⁷Ta ñã kóni cháá kã tatá ñã xí'ín naná ñã o duú yu'ú, noón kúú ñã kò káni ta'an vaan kakuu kuendá yu'ú. Ta ñã kóni cháá kã de'e yí ñã xí'ín de'e di'í ñã o duú yu'ú, noón kúú ñã kò káni ta'an vaan kakuu kuendá yu'ú. ³⁸Ta ñã kò xí'o mií ñã kadokó ñã cruz ná, ta karkaa na sata yu'ú kii na, noón kúú ñã kò káni ta'an vaan kakuu na kuendá yu'ú. ³⁹Ta ñã kóni dákaki mií ná,

noón di'a kúú ñã kuu. Tído ñã xí'o mií ñã kuu ñã sa'a yu'ú, noón di'a kúú ñã nì'i ñã kataki ñã.

Yó'o dána'a Jesús ñã nandió né'e Ndios ñã va'a noo ñã kée ñã va'a xí'ín ñayuu ñã

⁴⁰'Ta ndi ndáa ñayuu nátiin va'a ndo'ó, nda yu'ú nátiin va'a na. Ta ñã nátiin va'a yu'ú, nda na nì tanda'á yu'ú vei nátiin va'a na. ⁴¹Ta ñã nátiin va'a iin profeta sã'á ñã kúú ná iin profeta, dá kíán natiin ta'ani na ñã va'a kánian natiin iin profeta. Ta dión ta'ani, iin na nì nátiin va'a iin ñayuu ndaa sã'á ñã kúú ná iin ñã ndaa, dá kíán koni ta'ani na natiin na ñã va'a kánian natiin iin ñayuu ndaa. ⁴²Ta ndi ndáa mií ñayuu náki'o iin yáxi takuifí vixi ko'o iin kaa ñayuu kuálí yó'o, mián natiin na ñã va'a sa'a ñã nì kee na, chì nì kemáni ná iin ñã xionoo xí'ín yu'ú.

11

Di'a kua'an ñã nì ka'an Jesús sa'a Juan, ñã dákodo ndúta ñayuu

¹Tá nì ndi'i nì kastò'on Jesús xí'ín tã xionoo xí'ín ná ndi kee ra dána'a rã, dá nì kee ra kua'an rã. Tá nì ndi'i, dá nì kee mií ná kua'an na dána'a ñã, ta kastò'on na xí'ín ñayuu ndéi iin rá iin ñoo.

²Ta noo nákaa Juan, tá'an ñã dákodo ndúta ñayuu, ini ve'e kaa, nì nì'i tó'on na sa'a ndidaá ñã ndato kée Cristo Jesús. Sã'á ñoó nì tanda'á ná dao ta xionoo xí'ín ná kua'an rã noo nákaa Jesús. ³Tá nì saq rã, dá nì kaa rã xí'ín ná:

—¿Á mií ní kúú ñã nì kaa Ndios tanda'á ná kasaa dákaki ñãá, o á kandati ndu kasaa iin kã ñã?

⁴Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kua'án ndo, ta kastò'on ndó xí'ín Juan sa'a ndidaá ñã'a ndé'é ndó, xí'ín sa'a ndidaá ñã seidó'o ndó. ⁵Chì nátuu noo na kò túu noo, ta sa kúu va xíka na nì natí sa'a, ta sa nì nduvii vá ñi ñã ndó'o kue'e té'i'i, ta sa nì natai va do'o ñã kò táj do'o, ta nì nataki va ñã nì xi'i, ta kástò'in to'on va'a Ndios xí'ín ñayuu kúnda'i. ⁶Ndiká'án ndi kúu ví ñayuu kò nákani kuáchí ini xiní ñã yu'ú —kaá Jesús xí'ín tãa ñoo.

⁷Tá nì ndi'i nì nandió kuéi tãa ñoo kua'an rã, dá nì kasá'á Jesús ká'an na xí'ín ñayuu ñoo sa'a Juan, ta kaa ñã:

—¿Ndá yoo nì sa'an ndo'ó nì sa nde'é ndó noo kúú ñó'o ichí ñoo? ¿Á iin tãa kò iin toon, tá'an rã xikó tátò'on xikó iin ndoo kée

tachí nì sa'an ndò nì sà nde'è ndó? ⁸ Kòò, sà'a ñòò, ¿ndá yoo nì sa'an ndò nì sà nde'è ndó, tá dáá? ¿Á iin taa ndíxi dá'on táyí ndáa? Kòò, chí ná'á vá míf ndó ña ñayuu ndíxi dá'on táyí ndáa, ñoon kúu na ndéi ve'e rey. ⁹ Sà'a ñòò, ¿ndá yoo nì sa'an ndò nì sà nde'è ndó, tá dáá? ¿Á iin profeta? Jaan, mífan ndaa kuiti kaá yu'u ña ñaa kúu ná, ta ndáya'i cháá ka ña o duú iin profeta. ¹⁰ Chí sa'a míf ná ká'an tuti ij Ndios di'a:

Ná ko'jin tandal'í iin taa kúio ñòò ko'on noo yó'ó,

ta kasto'on ra to'in xí'ín ñayuu,
dá ná kande'i nduu na kueid'ó na ña ko'on ka'on xí'ín ná.

¹¹ Mífan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña Juan, na dákodo ndúta ñayuu, ñoon kúu na ndáya'i cháá ka noo ndidaá ka taa ni kaki tixi ñá'a. Tído na nóo cháá ka nákaa tixi ndá'a Ndios, ñoon di'a kúu na ndáya'i cháá ka o duú Juan.

¹² Nda kuu nì sà xionoo Juan, na dákodo ndúta ñayuu, ta nda kuu víti de'en nda'ó kéndava'a ñayuu xí'ín na dána'a ñòò ñayuu ndi kee na ndu'u na tixi ndá'a Ndios, ta sadi ñayuu kíni ñòò ñayuu ndúkú ndu'u tixi ndá'a Ndios. ¹³ Ndidaá tá'an profeta xí'ín ña ká'an ley Moisés ni ka'an ña kasá'a Ndios dándáki na ñayuu na, ta nda Juan ta'ani ni ka'an dión. ¹⁴ Ta ndá kuendá míf ndó ná kakian á kándisa ndó ña ko'jin ka'in xí'ín ndó o koó, tído ká'an yu'u xí'ín ndó ña Juan kúu Elías, na ni ka'an profeta kasaa. ¹⁵ Ta ndi ndáa ndó ió do'ó, ta kúu kueid'ó va'a ndó.

¹⁶ ¿Ndi kían tiin yu'u, dá ka'in xí'ín ndó tátò'on kée ñayuu ndéi tiempo viti? Chí kée na tátò'on kée takuáchí tá ndéi xi sádiki xi noo yá'i, ta káyu'u tá'an xi: ¹⁷ "Ní tuu ndu flauta, tído ko ní sársá'a ta'on ndo'ó. Ta ni xita ndu yaa nda'í kua'an, tído ko ní ndei'í ta'on ndo'ó." ¹⁸ Ta kí'o dión ta'ani kée ñayuu ndéi viti, chí tá ni kasáa Juan, ko ní seí ta'on na pan, ta ko ní xí'i na vino, tído kaá ndò ña nákaa espíritu kini ini na. ¹⁹ Ta viti ni kasáa na ni nduu taa ñayuu yó'ó, ta sásá'an va'a na, ta xí'i na vino, tído kaá ndò ña kúu ná iin taa nde'è, iin ta xí'i. Ta kaá ta'ani ndó ña kúu ná iin ra né'è tá'an va'a xí'ín ñayuu kini, xí'ín taa kí'in ya'i sa'a ñó'ó. Tído na kúu na ndíchi, ñoon kúu na ná'á ña kómí ndisa na ña ndíchi.

Nda'í kúu ví na ndéi ñoo Corazín, xí'ín na ndéi ñoo Betsaida, kaá Jesús

²⁰ Ní ndi'i, dá ni kasá'a Jesús dánani na ñayuu ndéi ñoo ná'ano ñòò ni kee na kuá'a ña ndato, dá chí ko ní xíin ta'on na ñoo ñoo nandikó ini na sa'a kuáchi kée na, ta kaá Jesús:

²¹ —¿Nda'í kúu ví ndo'ó, na ndéi ñoo Corazín! Ta, ¿nda'í kúu ví ndo'ó, na ndéi ñoo Betsaida! Chí tá ní kée yu'u ña ná'ano ñòò ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón tátò'on ni kee yu'u ña ná'ano noo míf ndó, ta kúu nda sà oon va ni nandixi nda'í na, ta ni nandei nda'í na ñòò yaa sa'a ña ni nandikó ini na sa'a kuáchi ni kee na, ní kúu.

²² Sà'a ñòò ká'in xí'ín ndó ña tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í ka ví ndo'ó ndo'ó o duú ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón. ²³ Ta ndo'ó, na ñoo Capernaum, ká'an ndó ña nda induú xinkuei ndó, tído ndo'ó kúu na ko'ono ni'ini Ndios nda maá indayá, dá chí tá ní kée yu'u ña ná'ano ñoo Sodoma, ña kían ni kee noo ndo'ó, mífan ndaa kakaa ij vá ñoo Sodoma nda kuu víti, ní kúu. ²⁴ Sà'a ñòò ká'in xí'ín ndó ña tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í cháá ka ví ndo'ó ndo'ó o duú ñayuu kini ni sà ndei ñoo Sodoma.

Kádij nda'o ini Jesús kée na kúu Espíritu ij Ndios

²⁵ Míf hora daá ni ka'an Jesús xí'ín Ndios: —Kéká'ano yu'u míf ní, tatá Ndios, míf ní kúu sato'o induú xí'ín ñoon'ó yó'ó, chí ni chíkaa de'è ní ña yó'o ñòò na ndíchi, xí'ín na kátóni ini. Ta ni na'á nían ñòò na ko kátóni va'a ini. ²⁶ Dión ni kee ni, tatá Ndios, chí kí'o dión ni ñata'an ini míf ní.

²⁷ Ta ndidaá ña'a ni naki'o tatá Ndios noo yú'u. Ta ni iin tó'ón ñayuu ko ná'á ndá yoo kúu yu'u, na kúu de'e Ndios, chí iin tó'ón míó tatá Ndios kúu na ná'á ndá yoo kúu. Ta ni iin tó'ón ñayuu ko ná'á ndá yoo kúu tatá Ndios, chí iin tó'ón diní yu'u, na kúu de'e na, kúu na ná'á ñaa, xí'ín ndi ndáa míf vá ñayuu ká'an yu'u, na kúu de'e Ndios, na'in ná noo. ²⁸ Nakíj ndidaá ndo'ó, na kúu tati, ndo'ó na ndído vee, noo yú'u, dá naki'oi ña nani'i ndée ndo. ²⁹ Ta kandio nduu ndò yukú xí'ín yu'u, dá katí'a ndó kee ndó tátò'on kée yu'u, chí yu'u kúu iin na masó, iin na nda'í ió ini, ta xí'ín yu'u, dá koni ndò nani'i ndée ndo. ³⁰ dá chí ko kuáchi ta'on kandio ndó yukú yu'u, ta o dákuío vee ta'oin ndo'ó —kaá Jesús.

12

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a kuu náni'i ndée na Israel

¹Tiempo daá ñóó chíka'anda Jesús kua'an na noñó'o noo káa tirió tein iin kuu náni'i ndée na Israel. Ta kuiko nda'o ta xionoo xí'ín ná. Sa'á ñóó ni kasá'a rá taó ra yoko tirió, ta seí ra nonján kua'an ra. ²Dá ni xini dao ta fariseo ña kée ra dión, dá ni kaa ra xí'ín Jesús:

—Yá'a ta xionoo xí'ín ní kée ra ña ko kánian kee ra kuu náni'i ndée yo.

³Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á ko óon ta'on ka'i ndó ña ni kee David tá sa na'á xí'ín taa sa xionoo xí'ín ná tá nda'í ni kuiko na? ⁴Chí kaáan ña ni ku'u na ini ve'e Ndios, ta ni seí na pan, ña dóko ta duti noo Ndios, chí ni ko kánian keí mií ná ña, ni taa xionoo xí'ín ná. Sava'a ta duti va kuu keí ná. ⁵O, ¿á ko óon ta'on ka'i ndó noo ley ña ni ya'a ta duti ni kéchóon ra ini ve'e ño'o ká'ano yó kuu náni'i ndée yo? Tído ko ta'ón kuachi kíán ña kée ra dión. ⁶Ta ká'in xí'ín ndó ña ndáya'í cháá ka na iin noo ndo o duú ve'e ño'o ñoó. ⁷Di'a kaá to'on Ndios: “Kónii ña ku'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu, ta o duú ña doko ndo ña'a nooí.” Tá ni kandaa ini ndo to'on yó'o, dá kían o dátaí kuachi ta'on ndó na ko ña'a kée. ⁸Chí ió choon noo ndá'a na ni nduu taa ñayuu yó'o ña dándáki na tein kuu náni'i ndée yo —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin taa ni natii ndá'a

⁹Dá ni ñaki'in Jesús kua'an na. Ta ni saa na ni ku'u na ini ve'e noo náta ka ña ñoo ñóó. ¹⁰Ta ñoo nákaa iin taa ni natii iin xoo ndá'a. Ta kóni ta fariseo ni'í rá ndi koo dátaí kuachi ra Jesús noó ta mé'e choon, sa'á ñóó ni ndato'ón ñaá rá:

—¿Á kuu nduva'a yó ñayuu kuu náni'i ndée yo, kaá ley?

¹¹Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta, ¿ndi ndáa ndo'ó, tá ná kankao iin léko ndo ini iin yáí tein kuu náni'i ndée yo, á o kó'on ta'on ndó taó ndo rí? ¹²Ta kana'a ndó ña ndáya'í cháá ka iin ñayuu o duú iin léko. Sa'á ñóó kaá yu'u ña kuu va kee yó ña va'a tein kuu náni'i ndée yo.

¹³Dá ni kaa na xí'ín ta kú'u ndá'a ñoó:

—Ná dákaa ndá'on.

Dá ni ñadákaa ra ndá'a rá, kúu ni nduva'a vaan táto'on kí'o ió va'a iin kaan. ¹⁴Dá ni kankuei ta fariseo ñoó kua'an ra. Dá ni

kasá'a rá ndátó'ón kue'é ra ndi kee ra, dá ka'áni rá Jesús.

Di'a kua'an ña ni taa Isaías sa'a Jesús

¹⁵Tá ni kandaa ini Jesús ña kóni ra ka'áni ñaá rá, dá ni kee na kua'an na iin ka xían, ta kua'a nda'o ñayuu tákuei ñaá kua'an na. Ta ni nduva'a Jesús ndidaa na kú'u. ¹⁶Ta ni sa'anda na choon noo ñayuu ñoó ña ná dá'a ni kast'o'on na xí'ín dao ka ñayuu sa'á ña ndato ni kee na. ¹⁷Dión, dá ni xinkoo to'on ni taa profeta Isaías, chí di'a kaáan:

¹⁸Yó'o iin ta xínkuáchí nooí, ta mií yu'u ni kaçi xi,

ta ndó'o nda'a vai sa'a xí, ta náta'an inii xinjí xí.

Ko'in dákóoin Espirituí dini xí.

Ta noo ndidaa na tukú kast'o'on xi ña vei kuu key'koí sa'a ndidaa ñayuu.

¹⁹Ta o naá tá'an ta'on xi xí'ín ni iin to'ón ñayuu, ta o káyu'u ni'í ta'on xi,

ta ni ko iin ta'on xíka keí o kueidó'o ña ka'an xi.

²⁰Ta o ká'ano ta'on xi tayoó, kirá sa ni ta'ano.

Ta o nda'ó ta'on xi tirño'ó sa kua'an nda'o, nda ná kasandaá kuu kandeé xí dánkoo ndaa xi ñayuu nooí.

²¹Ta mií xi kúu tándeé iní noo na ko kúu na Israel.

Dión ni taa Isaías.

Di'a ndo'o ñayuu ká'gn ndava'a sa'a Espiritu iñ Ndios

²²Dá ndáka ñayuu ñoó iin taa nákaa iin espíritu kini ni kasaa na noo Jesús, ta ko túu noo rá, ta ni ko kuú ka'an ra kée espíritu kini ñoó. Dá ni nduva'a ñaá ná. Ta kúu ni ñaka'an ra, ta ni natuu noo rá. ²³Ta kúu ni naá va ini ñayuu kua'a ñoó ni xini na ña ni kee Jesús, ta kaá na:

—Ndá ndi kuu de'e na ve'e rey David, na kaá na tanda'á Ndios kasaá, kúu taa káa —kaá na.

²⁴Tá ni seído'o ta fariseo ña dión ndátó'ón ñayuu ñoó, dá ni kaa ra:

—Kándée taa káa taó rá espíritu kini, chí Beelzebú, tá'an ña kúu sato'an, xí'o choon noo rá —kaá ra.

²⁵Kúu ni kandaa va ini Jesús ña dión nákani ini ra, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Kana'a ndó ña tá naá tá'an iin rey xí'ín ñayuu dándáki ra, dá kían naá va choon né'e ra. Ta dión ta'ani ndo'o iin ñoo o iin ve'e tá sa'andá dao tá'an ñayuu ndéi inian, chí naá váán. ²⁶Tá ná taó ña u'u kúu noo ña kini kéchóon nooán, dá kían ta'anda tá'an

vaan. Ta, ¿ndi koo kaka choon né'an? ²⁷ Sa'a ñoó tá taó yu'u espíritu kini xí'ín choon ni xí'ó Beelzebú noof, dá kían, ¿ndá yoo ni xí'ó choon noo ndá'a dao ka na ñoo mií ndó ña taó ná espíritu kini, tá dáá? Mii' vá na yó'o kúu na ná'a ña o duú ña ndaa ká'an ndo. ²⁸ Tído tá taó yu'u espíritu kini xí'ín ndée Espíritu ij Ndios, dá kían kana'á ndó ña sa ni kasandaá va kuu ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios.

²⁹ Chí, ¿ndi kee ví iin taa ku'u ra ve'e iin taa tondó ki'in ku'i'na rá ña ñó'o ve'e ra tá ná o ko'óni ñaa rá din'ño'ó ka? Díon kanian kee ra, dá kandeé rá taó ndí'i ra ña'a ñó'o ve'e ra.

³⁰ Ta na ko ndíta xoo yu'u, noón kúu na xiní u'u ñaa, ta na ko chíndeé yu'u noo choon kéei, noón kúu na dátuu choon kéei. ³¹ Sa'a ñoó ká'ín xí'ín ndó ña kuu va ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ndidaá kúu kuachi kee ñayuu, xí'ín sa'a ndidaá kúu ña'a kini ká'an na. Tído ndi ndaa na yá'a ká'an ndava'a sa'a Espíritu ij Ndios, noón kúu na ni iin kuu ta'ón o kú'u ká'ano ini Ndios sa'a kuachi ni kee na. ³² Ta ndi ndaa na yá'a ká'an ndava'a sa'a na ni nduu taa ñayuu yó'o, kuu va ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ná. Tído ndi ndaa na yá'a ká'an ndava'a sa'a Espíritu ij Ndios, noón kúu na ni iin kuu ta'ón o kú'u ká'ano ini Ndios sa'a kuachi ni kee na, ni ñayuu yó'o ni ñayuu vei chí noo o kú'u ká'ano ini Ndios sa'a ná.

³³ Dá chí iin yíto va'a, ku'i'i va'a va xí'o rá. Ta iin yíto ko vá'a, nda ku'i'i xí'o va rá ko vá'a. Ta xí'ín ku'i'i xí'o va rá kándaq inio ndá yíto kúu rá. ³⁴ ¿Ndo'ó kúu kuendá de'e kog! ¿Ndi kee ví ndó ka'an ndo iin to'on va'a tá ñayuu kini va kúu ndó? Dá chí to'on ni chití ñó'o ini ní'o iin ñayuu kían kánkuei yú'u ná, dá ká'an na. ³⁵ Dá chí iin taa va'a, to'on va'a ñó'o ini ní'o rá taó ra ká'an ra. Tído iin taa kini, to'on kini ñó'o ini ní'o rá taó ra ká'an ra. ³⁶ Tído yu'u ká'ín xí'ín ndó ña naki'lo ndó kuendá sa'a ndidaá to'on ko choon ni kánkuei yú'u ndo ni ka'an ndo tá ná kasandaá kuu keyikó Ndios sa'a ndidaá ñayuu. ³⁷ Dá chí xí'ín to'on ká'an ndo, kédaá xí'ín ndó, dá kandoo va'a ndó noo Ndios. Ta xí'ín to'on ká'an ta'ani ndó kédaá xí'ín ndó, dá kandoo ndó kakuu ndó ñayuu ío kuachi noo ná.

Yó'o ni xika ñayuu ña kee Jesús iin ña ndato

³⁸ Dá ni kasaa dao ta dána'a ley xí'ín dao ta fariseo, dá ni kaa ra xí'ín Jesús:

—Maestro, kóni ndu ña kee ní iin ña ndato noo ndú'u.

³⁹ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ñayuu kini nda'lo kúu ndo'ó, na ndéi tiempo viti, ta xiní xixi va ndó Ndios, chí xika ndo ña kee yu'u iin ña ndato, dá kandía ndó. Tído ni iin to'ón ña ndato o kéei noo ndo, sava'a ña ndato ni kee Ndios xí'ín profeta Jonás kían koni ndo. ⁴⁰ Chí táto'on oní nduu, oní ñoó ni sa kaa Jonás tii tiyaká ká'ano, kí'o díon ta'ani koni ndo kaka na ni nduu taa ñayuu yó'o tixi ñó'o oní nduu, oní ñoó. ⁴¹ Ta nakui'ta ndichi ñayuu ni sa ndei ño Níve tá ná kasandaá kuu keyikó Ndios sa'a ndidaá ñayuu, ta ka'an kuachi na sa'a ñayuu ndéi tiempo viti. Dá chí ni nandikó ini na sa'a kuachi ni sa kee na tá ni daná'a Jonás noo ná. Ta iin taa ndaya'i cháa ka o duú Jonás iin noo ndo viti. ⁴² Ta nakui'in ndichi ta'ani ná'a sa dándáki chí Sur dí'a tá ná kasandaá kuu keyikó Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá ka'an kuachián sa'a ñayuu ndéi tiempo viti, dá chí nda noo xika cháa ka ñayuu yó'o ni kixián ni seídó'an ña ndichí ni ka'an rey Salomón. Ta iin taa ndaya'i cháa ka kúu na iin ká'an xí'ín ndó vití'ón o duú rey Salomón ñoó.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndi kee espíritu kini

⁴³ Tá keta iin espíritu kini iin taa, dá kían kua'an iin xían noo ichí ndúkuan noo nani'i ndéan. Tído ko nani'an noo nani'i ndéan. ⁴⁴ Dá kasa'an nákaní inian: "Nandió koo tukui no'i ve'e noo ni ketai vei'i", kaáan. Tá ni nasaaan ni ndu'an ini taa noo ni sa ioan, ko iin ta'on nákaa ñoó, ta ndato ni natu'an, ta ñóhí vii kaaan. ⁴⁵ Dá kua'an kuakaan usa ka espíritu kini cháa ka o duú mián. Dá násaagan ndu'an kaño'an ini taa ñoó. Ta kúu ka'í ka ví kasa'á ndó'o ní'o rá o duú táto'on kí'o ni sa ndo'o ní'o rá ni sa kee espíritu kini mií noo ñoó. Díon ta'ani ndó'o ñayuu ndéi tiempo viti —kaa Jesús.

Di'a ni kuu tá ni kasaa naná Jesús nandukú ñaa ná

⁴⁶ Xían nani nákaa na dána'a na noo ñayuu kuá'a ñoó, kúu ni kasaa naná na xí'ín ñani na. Ta kúu ni sa kuíta na sata vé'e, chí kóni na ka'an na xí'ín Jesús.

⁴⁷ Dá ni kast'o'on iin taa iin ñoó xí'ín Jesús:

—Naná ní xí'ín ñani ní, ta ndíta na sata vé'e, ta kóni na ka'an na xí'ín ní.

⁴⁸ Dá ni kaa Jesús:

—Ná kast'o'on ndaaj xí'ín ndó ndá yoo kúu naná, ndá yoo kúu ñani —kaa na.

⁴⁹ Ta kúú nì ònáná ndá'a ná ndidaa taa xionoo xí'ín ná, dá nì kaa ná:

—Tà yó'o va kúú nanáí, kúú ñanií. ⁵⁰Chì ndidaa ná kée ña kóni tatáí Ndios, ná ió indú, ñoon kúú ñanií, kúú kí'oi, kúú nanáí —kaa ná.

13

Di'a kua'an ña nì nakani Jesús sa'a iin taa xítí

¹Kuú dáá ñóó nì keta Jesús ve'e ñóó. Dá nì saa ná nì sà koo na ió ná yu'ú taño'o. ²Ta kúú nì nataka kua'a nda'o ñayuu noo ió ná. Sa'a ñóó nì kaa Jesús ini iin barco, dá nì sà koo na ini ro. Dá nì sà ndei ñayuu kua'a ñóó yu'ú taño'o ñóó. ³Dá nì kasá'a Jesús dáki'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a ná, ta kaa ná:

—Iin taa xítí nì kee ra kua'an ra kuti ra tata ñóó'ó rá. ⁴Ta sa'a ña nì koon ni'ini ra tata ñóó, sa'a ñóó dao ña nì kuei yu'ú íchi. Kúú nì kasáa laa, ta kúú nì seí vá rían. ⁵Ta dao ka tata ñóó nì kuei tein yuu, ñóó koo ñó'ó ndéé. Sa'a ñóó kúú yachi va nì xitaan, chí kò ní kuei ta'on ña noo kúú ñó'ó ndéé. ⁶Dá tá nì xinkoo ndiandii, ta kúú nì dii vaan. Ta sa'a ña kò ta'on yo'an, sa'a ñóó nì ichi vaan. ⁷Ta dao ka tata ñóó nì kuei tein ta'íon. Ta nì sa'ano dáó ña xí'ín ta'íon ñóó, sa'a ñóó nì kuyáta váan nì kee rá. ⁸Ta kúú dao ka tata ñóó nì kuei noo kúú ñó'ó va'a. Ta kúú kua'a nda'o noni nì xí'oan, dá chí iin ciento noni nì xí'o dao tata yó'o, ta dao kaa nì xí'o oní diko noni, ta dao kaa nì xí'o oko uxian. ⁹Ndi ndaa ndo'ó ió do'o, ta kueidó'o ndó —kaa Jesús.

Yó'o kásto'on Jesús ndiva'a dáki'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a ná

¹⁰Dá nì kasáa taa xionoo xí'ín ná noo ió ná, dá nì ndato'ón ña'a rá:

—¿Ndiva'a dáki'in tá'an ní dao ña'a xí'ín to'on dána'a ní?

¹¹Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Dá chí noo ndo'ó va nì xí'o Ndios ña kanda'a ini ndo ña ná'a mií ná sa'a ndi kee na dándáki na. Tído kò xí'o Ndios noo dao ka ñayuu ña kanda'a ini ná sa'a ña yó'o. ¹²Dá chí ndi ndaa ná nì natiin to'on ká'in, ñoon kúú na natiin ña kanda'a cháá ka ini ná. Tído ndi ndaa ná kò xí'ín natiin ña, ñoon kúú ná díta di'a Ndios cháá ña kanda'a ini ná. ¹³Sa'a ñóó dáki'in tá'an yu'u dao ña'a xí'ín to'on dána'i noo dao ka ñayuu, dá kían, va'ará ndé'é ná, tído o kanda'a ta'on ini ná ndi kóni kaaan, ta va'ará seidó'o na to'on ká'in, tído o kátóni

ta'on ini ná. ¹⁴Kí'o dión, dá xinkoo to'on nì taa profeta Isaias, chí di'a kaaan:

Va'ará ndidaa ka vían ná kueidó'o ndó, tído o kátóni ta'on ini ndo.

Ta va'ará ndidaa ka vían ná kande'é ndó, tído o kanda'a ta'on ini ndo.

¹⁵Chì nì ndukáxi nda'o nído ná ñoo yó'o,

ta kò xí'o na mií ná kueidó'o na,

ta nì sadi ta'ani na noo ná,

dá ná o kóni ná xí'ín noo ná,

ta nì o kueidó'o na xí'ín do'o na,

ta nì o kátóni ta'on ini ná,

ta nì o nándio kuéi na noo yu'u, dá nduva'i na.

¹⁶Tído ndiká'an ví noo ndo'ó, chí túu noo ndo ndé'é ndó, ta ndiká'an ví do'o ndó, chí seidó'o ndó. ¹⁷Chì miían ndaa ká'in xí'ín ndó ña kua'a nda'o profeta xí'ín ñayuu ndaa nì sà ndei sa ná'a nì ka'an ná koni ná ña xini ndo viti, tído kò ní xini ta'on naan. Ta nì ka'an ta'ani na kueidó'o na to'on seidó'o ndó viti, tído kò ní seidó'o ta'on naan —kaa ná.

Nákani Jesús ndi dándáki ña nì ònáná na sa'a taa xítí

¹⁸—Kueidó'o va'a ndó, chí ko'in kasto'in xí'ín ndó ndi dándáki to'on nì dáki'in tá'in nì ònáná'i noo ndo sa'a tá xítí ñóó. ¹⁹Tá'an ñayuu seidó'o to'on va'a ña ká'an sa'a ndi kée Ndios dándáki na ñayuu, ta kò xí'o na mií ná kanda'a ini naan, dá kían kasaa ña u'u, ta díta váan to'on Ndios, ña nì kankao nído ná. Dión dándáki yu'ú ichi ñóó noo nì kuei dao tata ñóó. ²⁰Ta tein yuu noo nì kuei dao ka tata ñóó kúú ñayuu seidó'o to'on Ndios, ta nátiin naan xí'an kádií ini ná. ²¹Tído kò ta'ón yo'an ini nído ná, sa'a ñóó tóó vá kándisa naan. Chí tá veí tandó'o ndó'o na, o tá kasá'a ñayuu kéndava'a na xí'ín ná sa'a ña kándisa naan, kúú dánkoo va naan. ²²Ta tein ta'íon noo nì kuei dao ka tata ñóó kúú ñayuu seidó'o to'on Ndios. Tído kasá'a ndi'i cháá ka ini ná sa'a ña'a ió ñayuu yó'o, ta kátóo ná koo kuiká ná. Sa'a ñóó kò sa'ano na xí'ín to'on Ndios, ta ni iin ña va'a kò kée na. ²³Tído ñóó'ó va'a noo nì kuei dao ka tata ñóó kúú ñayuu seidó'o to'on Ndios, ta xí'o na mií ná ña kanda'a ini naan. Dao ñoon kúú táto'on tata, ña nì xí'o iin ciento noni. Ta dao ka ná kúú táto'on tata, ña nì xí'o oní diko noni. Ta dao ka ná kúú táto'on tata, ña nì xí'o oko uxí noni, chí kée na ña kóni Ndios —kaa Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'a tirió kuéi nì xita tein tirió va'a

²⁴ Dá nì ðakí'ín tá'an Jesús iin ká ñà'a xí'ín to'on nì ðaná'a nà noó ñayuu ñoó, ta kaá nà:

—Táto'on kì'o nì kee iin taa nì xiti tata va'a noño'ó rá, kì'o dión kée Ndios dándáki na ñayuu nà. ²⁵ Ta tein kídí ta xiti ñoó, nì kii iin tã xini u'u tá'an xí'ín rá, ta nì chi'i ra tata tirió kuéi noó káa tirió ra. ²⁶ Sa'á ñoó tá nì kasá'a kána yoko tirió, dá nì kandaá ini tã kéchóon noo rá ñà káa ta'ani tirió kuéi tein tirió ra. ²⁷ Dá nì sa'an ra nì ndato'ón rá sato'o ñó'ó ñoó: “Tatá, ¿á o duú tirió va'a ní xiti ní? ¿Ndiva'a káa ta'ani tirió kuéi tein tirió ní, tá dáá?” ²⁸ Dá nì kaa sato'o ñoó xí'ín rá: “Iin taa xini u'u va ñáa ní kexixi nì chi'an.” Dá nì kaa tã kéchóon ñoó: “¿Á kó kóni ní ná ko'on ndu to'on nduan?” ²⁹ Dá nì kaa ra: “Ná dá'a ní ko'on ndo to'on ndóan, dá chi tá ná to'on ndóan, nda tirió va'a kana xí'án. ³⁰ Konó ndó ná kua'ano dáó ñá xí'ín tirió va'a ñoó nda ná kasandaá kuu naki'in va'a yó tirió ñoó. Dá tá ná kasandaá kuu tá'andaan, dá ka'andai choon noó ra náki'in va'a tirió, ta kaa xí'ín rá: To'on ndó ðin'ño'ó tirió kuéi, ta kató ndóan táto'on kató ndó ndáyo'o, dá chin'ño'ó ndóan. Tído ñà kúú tirió va'a ñoó, ná taán va'a ndóan ini yáka!” —kaá Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin tata leé ló'o naní mostaza

³¹ Dá nì ðakí'ín tá'an Jesús iin ká ñà'a xí'ín to'on nì ðaná'a nà, ta kaá nà:

—Táto'on kì'o ndó'o iin tata naní mostaza, ñà nì xiti iin taa noño'ó rá, kì'o dión kée Ndios dándáki na ñayuu nà. ³² Ta miñan ndaa ñà yó'o kúú tata pálí cháá ká noo dao ká tata chi'i yó noño'ó yo. Tído tá nì xitaan, ta kúú sá'ano dikó ká vían o duú dao ká yuku, ta ndúuan iin yíto, sa'á ñoó kásaá laa, ta káva'a rí táká rí tein ndá'a rá —kaá Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ñà dákuita tachi yusa pan

³³ Dá nì ðakí'ín tá'an tuku na iin ká ñà'a xí'ín to'on nì ðaná'a nà noó ñayuu ñoó, ta kaá nà:

—Kì'o dándáki Ndios ñayuu nà kíán táto'on kì'o kée ñà dákuita tachi yusa ká va'a pan, ñà nì tiin iin ñá'a, ta nì ðakí'ín tá'an ñáa xí'ín oni yáxi harina, dá nakuita tachiñ —kaá nà.

Ñà yó'o nákaní ndiva'a dána'a Jesús dión

³⁴ Ta dión nì ðakí'ín tá'an Jesús dao ká ñà'a xí'ín to'on nì ðaná'a nà noó ñayuu kuá'a ñoó. Ta kó ní sá dána'a ta'on na tá kó ní

sá dáki'ín tá'an na dao ñà'a xí'ín to'on nì sa ðaná'a nà. ³⁵ Dión, dá nì xinkoo to'on nì taa profeta, chi di'a kaáan:

Ko'in dáki'ín tá'in dao ñà'a noó to'on dána'i noó ñayuu.

Ta kì'o dión dána'i noo ná sa'a ndidaa ñà sa io de'é nda rá nì kasá'a sa'a ñayuu.

Yó'o nákaní Jesús ndi dándáki ñà nì ðaná'a na sa'a tirió kuéi xí'ín tirió va'a

³⁶ Tá nì ndi'i nì ka'an Jesús ndisá'án xí'ín ñayuu ñoó, dá nì ku'u na ini ve'e ñin ñoó. Dá nì natuu yati tã xionoo xí'ín ná ñoó, dá nì kaa ra:

—Nakani ní xí'ín ndu'u ndi dándáki ñà nì ðaná'a ní sa'a tirió kuéi ñoó.

³⁷ Dá nì kaa nà xí'ín rá:

—Taa nì xiti tirió va'a ñoó kúú nà nì nduu taa ñayuu yó'o. ³⁸ Tá ño'ó xítí ñoó kúú ñayuu yó'o, ta tata tirió va'a ñoó kúú ndidaa ñayuu ñó'o tixi ndá'a Ndios, ta tirió kuéi ñoó kúú nà ñó'o tixi ndá'a ñà u'u. ³⁹ Tá'an ra nì xini u'u ta nì xiti ñoó kúú ñà u'u, ta kuu nì naki'in va'a ra tirió ñoó kúú kuu keyíko Ndios sa'a ñayuu. Ta taa nì naki'in va'a tirió ñoó kúú ángel Ndios. ⁴⁰ Dá chi táto'on nì kee ra nì to'on ra tirió kuéi noño'ó rá, ta nì ndi'i nì chi'ño'ó raán noo kée ñó'o, kì'o dión koo tá ná kasandaá kuu noo ndi'i. ⁴¹ Chi tanda'a nà nì nduu taa ñayuu yó'o ángel kéchóon noo ná kii na nakaxi na ñayuu ñó'o tixi ndá'a Ndios, ta taó xóo na ndidaa ñà kédaa xí'ín ñayuu nà, dá kée na kuachi xí'ín ndidaa ñà kée ñà kini. ⁴² Dá ko'on ángel ñoó taán ñáa ná noo kée ñó'o ini xito. Noó kuaki na, ta ñoó kúú noo kaño'o na nakuchi tá'an no'o na. ⁴³ Ta ñà kúú ñayuu ndaa noo Ndios, ndato natoon ñà táto'on tóon ndindii kandeí na noo ió tatá Ndios dándáki na. Ta ñà ió do'o, ná kueidó'o na.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin taa nì naní'i iin kidi di'ón

⁴⁴ Táto'on kì'o dándáki Ndios ñayuu nà kíán táto'on iin kidi di'ón nákaa de'é noño'ó xítí. Chi iin kuu, dá nì naní'i iin taa kidi ñoó, dá nì najchikaa de'é tuku raan, ta kádii ini ra kua'an no'ó rá. Dá nì sa'an ra nì dikó ndi'i ra ñà'a ió noo rá, dá nì xiin ra ñó'o noo nákaa de'é kidi di'ón ñoó.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin taa nì naní'i iin yuu dión ndato nda'o

⁴⁵ Táto'on kì'o dándáki Ndios ñayuu nà kíán táto'on ñà nì ni'i iin taa nì naka'án nda'i xí'ín yuu dión. ⁴⁶ Chi tá nì naní'i taa ñoó iin yuu dión ndato cháá ká, dá nì sa'an

ra ni dikó ndí'ra ra ña ío noq rá, dá ni xiin raan.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin ñóno

⁴⁷ Tátó'on k'i'o dándáki Ndios ñayuu na kían tató'on iin ñóno, ña kían chirnee ra ini taño'o, ta ndi ndáa míí v'á tiyaká sárnee noqán. ⁴⁸ Tá ni chití noqán, dá taó raán yu'u t'akuií, dá kandeí ra kaxi ra tiyaká taán ra ini tiyiká rá, ta kirí ko v'á taó xóo ra. ⁴⁹ Ta dión ta'ani koo kuú noq ndí'i, chí kankuei ángel kanoo na taó xóo na ñayuu k'ini tein ñayuu ndaa. ⁵⁰ Ndi'i, dá taán ná ñayuu k'ini ñóo noq kéj' ñó'o ini xito. Ta ñóo kuaki na, ta ñóo kaño'o na nakuchi tá'an no'o na —kaá na.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ña sa'a xí'in ña yata

⁵¹ Dá ni ndato'ón Jesús tá xionoo xí'in ná: —¿Á ni kandaá ini ndo ndidaá ña ni ka'in xí'in ndó?

Dá ni kaa ra xí'in ná:

—Jaan, tata.

⁵² Dá ni kaa na xí'in rá:

—Kana'á ndó ña tá ni ndu'u iin ra dána'a ley Moisés tixi ndá'a Ndios, dá ndo'o ra tató'on ndó'o sato'o iin ve'e, dá chí taó rá ña sa'a xí'in ña yata ñó'o ini sato' rá.

Di'a ni ndo'o Jesús tá ni no'o na ñoo Nazaret

⁵³ Dá tá ni ndí'i ni dakt'in tá'an Jesús ndidaá to'on yó'o ni ka'an na xí'in rá, dá ni kee na kua'an na. ⁵⁴ Dá tá ni nasáa na ñoo míí ná, dá ni daná'a na ini ve'e noq náta na ñoo ñóo. Ta ni naá ini na ñoo na ndé'é ñáá ná, ta kaá na:

—¿Ndeí ni ni'i taa káa ña ndichí ná'á rá, xí'in ña kándéé rá kée ra ña ná'ano xí'in ñayuu? ⁵⁵ ¿Á o dúú de'e taa túxi yíto v'á kúú ra káa? ¿Á o dúú María v'á kúú naná ra káa, ta ñani ra kúú Jacobo xí'in José, xí'in Simón, xí'in Judas? ⁵⁶ ¿Á o dúú k'i'o ra káa ndéi tein yó yó'o? Sa'a ñóo, ¿ndeí ni ni'i taa káa ña ndichí ná'á rá? —kaá ñayuu ñóo.

⁵⁷ Sa'a ñóo ko ní nákoní ta'on ñáá ná. Dá ni kaa Jesús xí'in ná:

—Ndeí kúú míí v'á ío ñaño'ó ñayuu noq ndu'u, na kúú profeta. Tído na kúú na ñoo ndu, xí'in na ve'e ndu, noqón di'a kúú na káño'ó ñáá —kaá na.

⁵⁸ Ta ko ní kée kua'a ta'on na ña ná'ano noq ná sa'a ña ko ní xiin na kandísa ñáá ná.

14

Di'a ni kuu tá ni xi'i Juan, na sa dakódo ndúta ñayuu

¹ Tiempo daá ñóo ni ni'i tó'on rey Herodes sa'a ndidaá ña ndato kée Jesús. ² Dá ni kaa ra xí'in tá kéchón noq rá:

—Juan, tá'an ra sa dakódo ndúta ñayuu v'á kúú tá ñóo. Ni nátaki v'á ra, sa'a ñóo kándéé rá kée ra ña'a ndato xí'in ñayuu.

³ Dión ni kaa Herodes, dá chí míí rá ni sa'anda choon, dá ni tiin soldado Juan, dá ni so'oni ñáá rá xí'in cadena, dá ni chikáa ñáá rá ve'e kaa, chí k'i'o dión ni xiká Herodías, ña ni sa kuu ñadi'í ñani ra, ta ni sa naní Felipe. ⁴ Dión ni kee ra, chí di'a ni kaa Juan xí'in rá:

—Kuachi nda'o kían, chí ío yo'ó xí'in ñadi'í ñanon —kaá na.

⁵ Sa'a ñóo ni ka'an rá ka'aní ñáá rá, tído yu'u ra na ñoo ra, chí ni kandísa na ña Juan kúú iin profeta. ⁶ Tído tá ni na'xino Herodes kuia rá, dá ni sarsá'a de'e dí'í Herodías noq rá. Ta kúú ni náta'an ini ra ña ni kee xi. ⁷ Sa'a ñóo ni ya'a yú'u rá ni ka'an ra to'on taa ña k'i'o ra ndi ndáa míí v'á ña'a ná kaka xi. ⁸ Dá ni dakt'an kue'e ñáá ña kúú naná xi. Sa'a ñóo ni kaa xi xí'in rá:

—K'i'o ní iin ko'o ná kakaá diní Juan, tá dakódo ndúta ñayuu, noqí —kaá xi xí'in rá.

⁹ Tá ni kaa xi dión, kúnda'í nda'o ni kuu ini Herodes, tído sa'a ña ni xi'o ra to'on ra noq xí, ta sa'a ña ni seído'o ndidaá ñayuu ndéi mesa ña ni ka'an ra dión xí'in xí, sa'a ñóo ni sa'anda ra choon ña dión koo. ¹⁰ Dá ni sa'anda ra choon noq soldado ra ña ná ka'anda ra díko Juan noq nákaa na ve'e kaa. ¹¹ Dá ni sa'anda raán, ta ni chikáa ra diní ná ini iin ko'o né'e ra ni kasáa ra ni xi'o raan noq tadi'í ñóo. Dá ni xi'o xian noq naná xi.

¹² Dá ni kasáa tá xionoo xí'in Juan ni ñaki'in ra yikí koño na. Dá né'e raan ni sa'an ra ni dandúxi ra. Dá ni kee ra kua'an ra kasto'on ra xí'in Jesús ña ni kuu.

Di'a ni kuu tá ni xi'o Jesús ña'a ni sasá'an o'on mil taa

¹³ Tá ni kandaá ini Jesús ña dión ni ndo'o Juan, dá ni kaa na ini iin barco, dá ni kee na kua'an na iin ka xián noq koq ñayuu ndéi. Tído ni kandaá ini ñayuu noq kua'an Jesús, dá ni kankuei na iin rá iin ñoo noq ndéi na xika sá'a ná tákuei na kua'an na ni'i ná Jesús. ¹⁴ Tá ni keta Jesús ini barco ñóo, kúú ni xini na ña ku'a'á nda'o ñayuu ndéi ndátí ñáá. Ta kúú ni ku'u nda'o ini na sa'a ná, sa'a ñóo ni nduva'a na ndidaá na kú'u ñó'o tein ñayuu ñóo. ¹⁵ Tá ni ini kuu daá ñóo, dá ni natuu yati ñáá tá xionoo xí'in ná. Dá ni kaa ra xí'in ná:

—Kọ ƚá'ón ve'e ndíta yati yó'o, ta sà nì ini va, sà'á ñóó ka'anda ní choon noó ñayuu kuá'a yó'o ña ná ko'on na noo ñó'o ñoo kuálí, dá ná kuiin na ña'a kasá'an na.

¹⁶Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kọ káni ta'an ko'on na ndukú ná ña kasá'an na. Kì'o mií ndo'ó ña'a ná kasá'an na.

¹⁷Dá nì kaa rá:

—Kọ ƚá'ón ña'a kua'a né'e ndu. Sava'a o'on pan xí'ín uu tìyaká va.

¹⁸Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kua'án ndo kí'in ndóan, tá dáá.

¹⁹Dá nì sa'anda na choon ña ndidaá ñayuu ná kandeí na noo ita ñóó. Dá nì tiin na ndin o'on pan ñóó xí'ín ndi nduú tìyaká ñóó. Dá nì ñande'e noo ná chí induú. Dá nì naki'o na ndivé'e noo Ndios sa'án. Dá nì ðakuáchi na pan ñóó xí'ín tìyaká ñóó. Dá nì xì'o naan noó ƚaa xíonoo xí'ín ná. Dá nì dasá ráan noó ñayuu kuá'a ñóó. ²⁰Dá nì sasá'an ndidaá ñayuu ñóó nda nì ndínoo va'a ini na. Dá tá nì ndi'i, dá nì ðakúti ƚa xíonoo xí'ín Jesús ñóó uxí uu tìyika xí'ín ña'a nì kandoo noó nì sasá'an na. ²¹Ta táto'on o'on mil ƚaa nì sasá'an nì kee Jesús, ta kọ íin ta'on ní kekuendá nañá'a xí'ín takuálí.

Di'a nì kuu tá nì xika Jesús noó ƚaño'o

²²Tá nì ndi'i, dá nì sa'anda Jesús choon noó ƚaa xíonoo xí'ín ná ña ná kaa ra ini barco, ta ná chika'anda rá ko'on rá iin ká xoo ƚaño'o. Dá nì kandoo Jesús ka'an na ndisá'an xí'ín ñayuu kuá'a ñóó. ²³Tá nì ndi'i nì ka'an na ndisá'an xí'ín ná, dá nì kee na kua'an na ðini yúku íin ñóó ka'an na xí'ín Ndios. Dá tá nì kuaá, iin tó'ón mií v́a ná nákaa ðini yúku ñóó. ²⁴Ta ðúú nì ta'í dáo ijí v́a barco ñóó kua'an rá noó ƚaño'o ñóó. Ta kúú xoo di'a xoo di'a nákuíjn ndichi ƚakuijí ñáni tá'an rá ðika barco noo kánóo rá kua'an rá, ta ðeén nda'o veí tachi chí xoo noó kua'an rá.

²⁵Dá tá nì kundikí, dá nì kee Jesús xíka na noó ƚakuijí ñóó kua'an na nì'í ná barco ñóó.

²⁶Tído tá nì xini ƚa xíonoo xí'ín Jesús ña xíka na veí na noó ƚakuijí ñóó, kúú nì kandadi nda'o ra, ta nì kayu'ú rá:

—¡Káa veí í'íná!

Ta kúú nì'í nda'o nì kayu'ú rá sá'á ña nì yu'ú rá. ²⁷Ta kúú nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndeé koo ini ndo. Mií v́a yu'ú kúú. O sà yu'ú ndo.

²⁸Dá nì kaa Pedro xí'ín ná:

—Tatá, tá mií ní kúú ní, konó ní ná kakai noó ƚakuijí xaaj saaj nì'í mií ní.

²⁹Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Nakí.

Dá nì noo Pedro. Dá nì kee ra xíka ra noó ƚakuijí ñóó kua'an ra nì'í rá Jesús. ³⁰Tído sá'á ña ndé'é rá ña ðeen kána tachi ñóó, sá'á ñóó nì kixian nì yu'ú rá. Ta kúú nì kasá'a kọketa ka'ani ra kua'an rá ini ƚakuijí. Dá nì kayu'ú rá:

—¡Dákaki ní yu'u, tatá!

³¹Dá nì tiin na ndá'a rá nì kane'e na, dá kaá na xí'ín rá:

—Cháá nda'o kándéé inon yu'u. ¿Ndiva'a nì ñakani kuáchi inon?

³²Dá tá nì keta na xí'ín rá ini barco, kúú nì sà tuu va tachi ðeen ñóó. ³³Dá nì natuu yati ndidaá ƚaa ñó'o ini barco ñóó noo Jesús, ta nì sà ndaño'o ñaa rá, ta kaá rá xí'ín ná:

—Miíjan ndaa ndisa ðe'e Ndios kúú mií ní.

Di'a nì kuu tá nì nduvva'a Jesús na kú'u ndeí chí kuendá Genesaret

³⁴Dá tá nì ndi'i nì chika'anda na noó ƚaño'o ñóó, dá nì sàa na noo kúú kuendá Genesaret. ³⁵Tá nì ñakoni ñayuu ñóó ña Jesús kúú ná, dá nì taxí tá'an na nì sa'an na iin rá iin ñoo ñó'o ñóó, ta nì kasto'on na xí'ín ndidaá ñayuu ña nì kasáa Jesús. Ta ndáka na ndidaá na kú'u nì sàa na noó Jesús. ³⁶Dá nì seí nda'í na noo Jesús ña ná konó ná ðako'on ndá'a ná sava'a yu'ú kotó na, dá ná nduvva'a na, kaá na. Ta ndidaá na nì ðako'on ndá'a yu'ú kotó na ñóo nì nduvva'a.

15

Yó'o dána'a Jesús ña kánian kee yó ña kóni Ndios, ta o ðuú ña kóni ƚaa

¹Ta kúú nì natuu yati dao ƚa fariseo xí'ín ƚa dána'a ley Moisés noó Jesús. ƚa yó'o kúú rá nì kii ñoo Jerusalén. Dá nì kaa rá xí'ín ná:

²—¿Ndiva'a kọ kée ƚa xíonoo xí'ín mií ní táto'on kí'o nì ðaná'a ƚa sá'ano ñoo yọ tá sata? Chí kọ nákata ra ndá'a rá xí'ín ñaño'ó, dá keí rá pan.

³Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ndo'ó, ¿ndiva'a ðankoo xoo ndó choon sa'ándá Ndios, ta ndí'í cháá ka ini ndo kee ndó choon nì sa'anda ƚa sá'ano ñoo yọ? ⁴Dá chí di'a kua'an choon nì sa'anda Ndios: “Koo ñaño'ó ndó noo tatá ndo xí'ín noo naná ndo”, ta “Ndi ndáa mií v́a ñayuu ná ya'a ka'an ndava'a xí'ín tatá na o xí'ín naná na, na yó'o kúú na ká'ánian kuu.” ⁵Tído ndo'ó kúú rá kaá ña kuu va ka'an ñayuu xí'ín tatá na, xí'ín naná na: “O kúu ta'on chindeéí mií ní xí'ín ña'a né'e va'i, chí sà nì

kaai k'i'oi n̄a noq Ndios.” “Ta sa'á n̄a ká'an na dión, sa'á n̄oq kō káni k̄aṇ chindeé ná tatá na xí'in naná n̄a, kaá ndo'ó. Ta dión kée ndó dátúú ndó choon n̄i sa'anda Ndios xí'in n̄a n̄i ndaki ini mií ndó.

⁷ ¡Taa uu noq vá kúú ndó! Ndaa va n̄i ka'an profeta Isaías sa'a ndo, chí di'a n̄i taa na:

⁸ Tá'an n̄ayuu ndéi viti kéká'ano na yu'u xí'in yú'u oon va na,

tído xí'in níq ná kō kóni ta'on na yu'u.

⁹ Kō ndáya'i ta'on n̄a ndáño'o na yu'u, dá chí n̄a dána'a n̄a kúú n̄a n̄i ndaki ini n̄axintóni taa va.

¹⁰ Dá n̄i kana Jesús n̄ayuu kuá'a n̄oó n̄a ná natuu yati cháá k̄a n̄a, dá n̄i kaa na xí'in ná:

—Kueidó'o va'a ndó n̄a kō'in ka'in xí'in ndó, dá katóni va'a ini ndo. ¹¹ Ni iin n̄a'a seí ndo kō dáyako n̄aá noq Ndios. To'on kánkuei yú'u vá ndó kían dáyako n̄aá.

¹² Dá n̄i natuu yati taa xionoo xí'in ná, dá n̄i kaa ra:

—¿Á ná'a ní n̄a n̄i tar'u'u nda'o ini t̄a fariseo sa'á n̄a n̄i ka'an ní dión?

¹³ Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—Ndidaá yuku, n̄a kō ní xiti tatái, n̄a ió induú, n̄oó kían kánian to'on na xí'in nda yo'an. ¹⁴ Ná dá'a ni nakani ini ndo sa'a rá, chí t̄aa kō túu noq vá kúú rá, ta tíin ndaa ra dao k̄a n̄a kō túu noq. Chí tá tíin ndaa iin t̄aa kō túu noq iin k̄a t̄a kō túu noq, dá kían ndi nduú r̄a kuei ini yáí.

¹⁵ Dá n̄i kaa Pedro xí'in ná:

—Nakani ní xí'in ndu'u ndi dándaki to'on n̄i dak'ín tá'an ní n̄i daná'a ní noq n̄ayuu kuá'a n̄oó.

¹⁶ Dá n̄i kaa na xí'in Pedro:

—¿Á dión ta'ani kō kátóni ta'on ini ndo'ó? ¹⁷ ¿Á kō kándaṇ ta'on ini ndo n̄a ndidaá n̄a'a seí n̄ayuu, ini t̄ixi va na kua'an? Tá kúú tá n̄i ndi'i, dá kua'an na sata vé'e tatá náan. ¹⁸ Tído to'on kánkuei yú'u ná, n̄oó kían vei nda maá níq ná, ta n̄oó di'a kían dáyako n̄aá noq Ndios. ¹⁹ Dá chí nda maá níq ná vei n̄a kini nakani ini n̄a kee na, dá ka'áni ná n̄ayuu, ta kée na kuachi xí'in na kō kúú n̄adi'í n̄a o yíí ná, ta kée na n̄a ka'an noq xí'in n̄ií ná, ta kí'in ku'íná ná, ta káva'a na kuachi tó'ón sa'a dao k̄a n̄a, ta ká'an ndava'a na sa'a ndi ndáa mií vá n̄ayuu. ²⁰ Ndidaá n̄a kini yó'o kían dáyako n̄aá noq Ndios. Tído n̄a kō nákata na ndá'a ná xí'in n̄año'ó, dá kei ná n̄a'a, kō dáyako ta'on n̄aá noq Ndios.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduv̄a'a Jesús iin de'e di'í n̄a'á túkú

²¹ Dá n̄i keta Jesús n̄oo n̄oó, dá n̄i kee na kua'an na xí'in t̄aa xionoo xí'in ná chí kuendá n̄oo Tiro xí'in n̄oo Sidón. ²² N̄oó n̄i kasáa iin n̄a'a, ta kían iin n̄a'a kuendá Canaán. Ta n̄i kixián iin n̄oo ló'o nákaa yati n̄oó. Dá n̄i kayu'án Jesús:

—Tatá, mií ní n̄a kúú de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'á yu'u, chí ndó'o nda'o níq de'e di'í kée iin espíritu kini.

²³ Tído ni iin to'on kō ní ka'an na xí'in. Dá n̄i natuu yati t̄a xionoo xí'in ná. Dá n̄i seí nda'í r̄a noq Jesús, ta kaá r̄a xí'in ná:

—Ka'an ní xí'in n̄a'a káa ná ko'an, dá chí káyuu'ú nda'a vaán tákaaán vei n̄a sata yo.

²⁴ Dá n̄i kaa Jesús:

—Sava'a noq n̄a Israel, n̄a kúú tát'o'on iin léko, kirí n̄i ndaño'ó vá, n̄i t̄anda'á Ndios yu'u veji.

²⁵ Dá n̄i kasáa n̄a'a n̄oó n̄i sa kuín xitíán noq Jesús, ta n̄i kaaan:

—¿Chindeé ní yu'u, tatá!

²⁶ Dá n̄i kaa Jesús xí'in:

—Kō vá'a ta'on kuio ndaa yo pan ndá'a takuálí, ta kí'o yóan noq t̄ina.

²⁷ Dá n̄i kaa n̄a'a n̄oó xí'in ná:

—Ndaa va ká'an ní, tatá. Tído seí va t̄ina n̄oó yúchí pan n̄a kuei yú'u mesa sato'o r̄i.

²⁸ Dá n̄i kaa Jesús xí'in:

—Naná ló'o, miían ndaa ndisa kándéé ká'ano inqon yu'u. Ta ná ko'in keei n̄a xíqon —kaá n̄a.

Ta kúú mií hora daá n̄oó n̄i nduv̄a'a de'e di'áan.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduv̄a'a Jesús kua'á nda'o n̄ayuu

²⁹ Dá n̄i kee Jesús kua'an na. Tá n̄i kasan-daá yati na yú'u taño'o naní Galilea, dá n̄i kaa na diní iin yúku iin n̄oó. Dá n̄i sa koo na ió n̄a. ³⁰ Ta kua'á nda'o n̄ayuu n̄i natuu yati noq ná, ta ndáka na n̄a n̄i natíí sa'a, xí'in n̄a kō túu noq, xí'in n̄a kō kuú ká'an, xí'in n̄a kō ndaa va'a ndá'a xí'in sa'a, xí'in n̄a ndó'o dao k̄a kue'e, n̄i kasáa n̄a n̄i chindei n̄aá ná noq iin Jesús. Dá n̄i nduv̄a'a n̄aá ná. ³¹ Ta kúú n̄i naá ini n̄ayuu n̄oó sa'á n̄a n̄i n̄aka'an n̄a kō kuú ka'an, ta n̄i nduv̄a'a na kō ndaa va'a ndá'a xí'in sa'a, ta n̄i nakaka na n̄i natíí sa'a, ta n̄i natuu noq na kō túu noq. Ta n̄i keká'ano ndidaá n̄ayuu n̄oó Ndios, na ndaño'o na Israel.

Di'a n̄i kuu tá n̄i x̄i'o Jesús n̄a'a ní sasá'an komi mil t̄aa

³² Dá ni kana Jesús t̄aa xíonoo xí'ín ná ñóó. Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Kú'u nda'o inij sa'á ñayuu kuá'a yó'o chí sa ni xíno oní kuu ndéi na xí'ín yu'u, ta koó ka ña'a kasá'an ná. Tído ko kóni ta'on yu'u tanda'á nditai na no'o ve'e na, dá chí oon ni kuu yí'í na íchi.

³³ Dá ni kaa ta xíonoo xí'ín ná ñóó:

—¿Ndeí ki'ín yó kua'a pan noo kúu ño'ó íchi yó'o kí'o yó keí ñayuu kuá'a yó'o, dá ndinoo ini na?

³⁴ Dá ni ndato'ón ñáa Jesús:

—¿Ndidaá pan ne'e ndó?

Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Usá va pan ne'e ndu'u, xí'ín cháá tiyaká.

³⁵ Dá ni sa'anda Jesús choon ña ná kandeí ñayuu ñoo no'ó'o. ³⁶ Dá ni tiin na ndin usa pan xí'ín tiyaká ñoo. Dá ni ñaki'o na ndivé'e noo Ndios. Dá ni sa'anda na pan ñoo. Dá ni xí'o naan noó ta xíonoo xí'ín ná. Dá ni dasá raan noó ñayuu kuá'a ñoo. Ta dión ta'ani ni kee na xí'ín tiyaká ñoo. ³⁷ Dá ni sasá'an ndidaá ñayuu ñoo nda ni ndinoo va'a ini na. Tá ni ndi'i, dá ni dakúti rá usa tiyika xí'ín ña ni kandoo noó ni sasá'an ñayuu ñoo. ³⁸ Ta taa ni sasá'an ñoo ni sa kuu táto'on komi mil, ta ko fin ta'on ní kekuenda na ñá'a xí'ín takuáli.

³⁹ Tá ni ndi'i, dá ni ka'an Jesús ndisá'an xí'ín ñayuu kuá'a ñoo. Dá ni kaa na ini barco xí'ín taa xíonoo xí'ín ná. Dá ni ki'ín na kua'an na chí kuenda Magdala.

16

Yó'o ni xika ta fariseo ña ná kee Jesús iin ña'a ndato

¹ Noó ni kasaa dao ta fariseo xí'ín ta saduceo, ta ni ka'an rá dátuu rá Jesús, chí ni xika ra ña kee na iin ña'a ndato chí induú, dá ná kande'á á mián ndaa ni kii na noo Ndios. ² Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Tá kua'an kuaá, dá kaá ndo: “Va'a nda'o koo taan, chí ni ndó kana kua'á induú.”

³ Tá ni t̄uu noo na'a, dá kaá ndo di'a: “Kana nda'o tachí kuu viti, chí ni kana kua'á induú, ta fin víkó nda'o.” ⁴ Kúú ndó ñayuu uu noo, dá chí va'a ti'a ndó kandaá ini ndo ndi kee induú, tído ko kandaá ini ndo ndi kóni kaa ña ná'ano xini ndo tiempo viti! ⁵ Ñayuu kinni nda'o ndéi tiempo viti, ta xini xixi na Ndios, chí xika na ña kee yu'u ña ndato noo ná, dá kandisa na. Tído o kée ta'an vai ni iin ña ndato noo ná. Sava'a ña ndato ni ndo'o Jonás koni na ndo'o yu'u —kaá na.

Dá ni dankoo ñáa Jesús, dá ni kee na kua'an na.

Di'a kua'an ña ni dana'a Jesús sa'á ña ko va'a dana'a ta fariseo

⁵ Ta ni saa na iin ka xoo taño'o, tído ni nandodó ta xíonoo xí'ín ná kane'e ra pan keí rá xí'ín ná. ⁶ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Kandaá ndo mií ndó noó ña dakuíta tachí pan, ña kían kéchóon ta fariseo xí'ín ta saduceo.

⁷ Dá ni kasá'á ndátó'ón tá'an mií ta xíonoo xí'ín ná ñoo:

—Dión ká'an na, chí ko ní sa ne'e yó pan kixiú.

⁸ Kúú ni kandaá va ini Jesús ña ni ka'an ra dión. Dá ni kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ndátó'ón kuáchi ndo sa'á ña koó pan ne'e ndó? ¿Á cháá vá kándéé ini ndo yu'u, ndani? ⁹ Ta, ¿á ko kandaá ij vá ini ndo? ¿Á ko ndisaa ta'on ini ndo ña o'on va pan ni tiin yu'u ni xí'oi ni sasá'an o'on mil taa ñoo? ¿Á ko ndisaa ta'on ini ndo ndidaá tiyika ni dakúti ndó xí'ín ña ni kandoo noó ni sasá'an ñayuu ñoo? ¹⁰ Ta, ¿á ko ndisaa ta'on ini ndo ña usa va pan ni tiin yu'u ni xí'oi ni sasá'an komi mil taa? Ta, ¿á ko ndisaa ta'on ini ndo ndidaá tiyika ni dakúti ndó xí'ín ña ni kandoo noó ni sasá'an ñayuu ñoo? ¹¹ ¿Á ko kandaá ij vá ini ndo ña ko ní ka'an ta'on vei sa'a pan? Chí ña ni ka'in xí'ín ndó kían dándaki ña kánian kandaá ndo mií ndo noó ña dakuíta tachí pan, ña kéchóon ta fariseo xí'ín ta saduceo.

¹² Dá ví ni kandaá ini ra ña ko ní ka'an na sa'á ña kánian kandaá ra mií rá noó ña dakuíta tachí ndisa pan. Chí di'a ni ka'an na ña kandaá ra mií rá noó to'on dana'a ta fariseo xí'ín ta saduceo.

Di'a ni kuu tá ni kaa Pedro ña Jesús kúu Cristo, na dáka'ki ñáa

¹³ Tá ni saa Jesús chí ñoo Cesarea Filipo, dá ni ndato'ón ná ta xíonoo xí'ín ná, ta kaá na xí'ín rá:

—¿Ndá yoo kúu yu'u, na ni nduu taa ñayuu yó'o, kaá ñayuu ñoo?

¹⁴ Dá ni kaa taa xíonoo xí'ín ná:

—Dao na kaá ña kúu ní Juan, na sa dakódo nduta ñayuu. Ta dao ka na kaá ña kúu ní profeta Elías. Ta dao ka na kaá ña kúu ní profeta Jeremías. Ta dao na kaá ña kúu ní iin ka profeta.

¹⁵ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ndo'o viti, ¿ndá yoo kúu yu'u, kaá ndo'ó?

¹⁶ Dá nī kaa Simón Pedro:

—Míí ní kúú Cristo, nā dákaki ñaá. Ta míí ní kúú de'e Ndios takí.

¹⁷ Dá nī kaa nā xí'ín Pedro:

—Ndiká'án ví yo'ó, Simón, de'e Jonás, dá chí ọ duú ñayuu ní dátoon ñaxintónon, dá nákonon yu'u. Di'a tatáí Ndios, nā ió induú vā, nī dátóon nooon. ¹⁸ Ta ká'an ta'ani yu'u xí'ón viti ñā kananí yo'ó Pedro, ñā kónī kaa yuu, ta satá yuu yo'ó ko'ín kava'i ve'e ño'í, nā kúú kuendáí, ta ọ kándeé ta'on ñā kúú yáí ndíi dánaá ñaáán. ¹⁹ Ta noo ndá'a miíón nakí'ó yu'u nda'á kaa, dá ka'andon choon noo ñayuu ñó'ó tíxi ndá'a Ndios. Chí tá ná ka'andon choon noo ñayuu Ndios, ta kuiin Ndios xí'ón. Tá ná kadon dao choon noo ná, ta kuiin ta'ani Ndios xí'ón —kaá nā.

²⁰ Dá nī sa'anda nā choon noo tá xionoo xí'ín ná ñā ná dá'a ní ka'an rā xí'ín ní iin tó'ón ñayuu ñā míí ná kúú Jesús, nā kúú Cristo.

Yó'ó kásto'on Jesús xí'ín tá xionoo xí'ín ná ndi ndo'ó na, dá kuu nā.

²¹ Ndā daá nī kasá'á ná kásto'on na xí'ín tá xionoo xí'ín ná ñā miían ko'on nā ñoo Jerusalén, dá ndo'ó naní nio ná kee ta sá'ano xí'ín tá dutí saku'a, xí'ín tá dána'a ley Moisés, ta kuu nā. Ndí'í, dá natakí nā tíxi kuú óní. ²² Dá nī taó xóo ñaá Pedro. Dá nī kasá'á rá dánani ñaá rá, ta kaá rā xí'ín ná:

—Tatá, ọ kónó ta'on Ndios ñā ndo'ó ní dión. ¡Ní iin kuú ọ ndó'ó ní dión!

²³ Dá nī nandíó koo Jesús nī sá nde'é ná Pedro. Dá nī kaa na xí'ín rá:

—¡Kua'án kuxoo noóí, chí kéeón tátó'on kée ñā u'u! Yo'ó kúú rā kétéin noóí, chí koo nákani inon sa'á ñā kónī Ndios, di'a nákani inon tátó'on kí'ó nákani ini taa va.

²⁴ Dá nī kaa nā xí'ín tá xionoo xí'ín ná:

—Ndi ndáa ndo'ó ká'án kanoo xí'ín yu'u, dá kían kánian dánkoo ndó ñā kónī míí ndó, ta natiin ndó cruz, ñā kían ió ndo kuu ndo sa'í, ta ndiko ndo yu'u, ná ko'ó. ²⁵ Chí ndi ndáa nā kónī dákaki na míí ná ñayuu yo'ó, noón di'a kúú nā kuu. Tído ndi ndáa nā xí'ó míí ñā kuu nā sa'a yú'u, noón di'a kúú nā ní'í ñā katakí nā. ²⁶ Dá chí, ɓndí kíán va'a ní'í ñayuu tá ná kandeé ná ní'í ná ndidaá ñā kuíká ió ñayuu yo'ó, ta naá vā ná noo Ndios? O, ɓndí kíán kúú ñā'a ndáya'i cháá ká tá ọ duú ñā ní'í ná ñā katakí chíhí ná, ká'án ndó? ²⁷ Dá chí iin kuú, dá nandíó koo nā nī nduu taa ñayuu yo'ó kasaa nā, ta ndato naye'e ndaa nā tátó'on kí'ó náye'e

tatá nā, ta nandíó koo na xí'ín ndidaá ángel kéchóon noo ná, dá chiya'i na iin rá iin ñayuu tátó'on kí'ó káa choon nī kee na. ²⁸ Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ñā ió dao ndo'ó, nā ndíta yo'ó, ọ kuú ta'on ndó ndā ná koni ndo na nī nduu taa ñayuu yo'ó tá koo na kii na dándáki na —kaá Jesús.

17

Di'a nī kuu tá ní naye'e ndaa níí Jesús xí'ín dá'ón ná

¹ Tá nī ya'a ino kuú, dá nī kee Jesús ndáka na Pedro, xí'ín Jacobo, xí'ín ñani ra, ta naní Juan kua'an nā diní iin yúku díkó. ² Ta ñoo nī naḍaon na tátó'on kí'ó káa na noo rá. Kúú nī naye'e ndaa oon ví noo ná tátó'on ye'e ndindii. Ta nī ndukuxí kachí dá'ón ná tátó'on kí'ó ndato tóon ñó'ó. ³ Ta kúú iin kuití vā nī na'a noo Moisés xí'ín Elías, ta ndíta na ndátó'ón ná xí'ín Jesús. ⁴ Dá nī kaa Pedro xí'ín Jesús:

—Va'a kúú ndéi ndu yo'ó, tatá. Tá kónī ní, dá ná kava'a ndu oni tíya'ó. Iian ná koo míí ní, ta iian ná koo Moisés, ta iin kaan ná koo Elías —kaá ra.

⁵ Ta xían nani ká'an ij Pedro xí'ín ná, kúú nī naxino iin viko ndato ye'e. Ta kúú nī ḍadá'í ñaá. Ta kúú tein viko ñoo nī seido'ó ra nī ka'an Ndios:

—Tá yo'ó kúú de'e maní yu'u, ta náta'an inii xiníí xí. Kueidó'ó ndó to'on ká'an xí —kaá nā.

⁶ Tá nī seidó'ó tá xionoo xí'ín ná ñoo to'on nī ka'an Ndios, dá nī sá kuíta xítí rá, ta nī xino taan rā ndā noñó'ó, ta nī yu'ú ndá'ó ra. ⁷ Dá nī natuu yati Jesús noo ndéi ra, dá nī kani ndá'a ná sata rá, dá nī kaa nā xí'ín rá:

—Ndakuei ndó, ta ná dá'a ní yu'ú ndo.

⁸ Dá tá nī ndane'e noo rá, kúú sá koó ká va taa ñoo ndíta xí'ín Jesús. Ndada'í iin tó'ón míí vā ná iin noo rá.

⁹ Ta noo konoo Jesús kua'an nā ndíka yúku ñoo xí'ín taa ñoo, dá nī sa'anda nā choon noo rá, ta kaá nā:

—Ná dá'a ní nakani ndó xí'ín ní iin tó'ón ñayuu sa'á ñā nī na'a Ndios noo ndo ndā ná kasandaá kuú natakí nā nī nduu taa ñayuu yo'ó.

¹⁰ Dá nī ndato'ón rá Jesús:

—¡Ndíva'a ká'an taa dána'a ley Moisés ñā dinnó'ó ká kánian kii profeta Elías, dá kasaa nā dákaki ñaá?

¹¹ Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndaa va ka'an ra na dinno'ó ka kánian kii Elías ndeyiko na ndidaa na'a. ¹²Tído yu'u ka'in xí'in ndó na sa ni kixi va Elías, ta ko ní nákoní ta'on naa rá, chí ni kee ra xí'in ná táto'on kí'o ni ka'an mií rá. Ta dión ta'ani ko'on ra kee ra xí'in na ni nduu ta naayuu yó'o —kaá na.

¹³Dá ni kandaq ini ta xionoo xí'in ná ñóó na ka'an na sa'a Juan, na sa dakódo nduta naayuu.

Di'a ni kee Jesús ni nduva'a na iin tayii nákaq espíritu kini

¹⁴Tá ni naxino na noo ndéi naayuu kuá'a ñoo, dá ni natuu yati naa iin taa, dá ni sa kuifin xiti rá noo Jesús, dá ni kaa ra xí'in ná:

¹⁵—Tatá, ku'u ini ní sa'a de'e ló'i, dá chí ndó'o xi kue'e xí'i yí'i, ta ndó'o nda'o nígo xí, chí kánkao nda'o xi noo kéj ñó'o, xí'in noo ñó'o takuí kée kue'e ndó'o xi. ¹⁶Ta ndákai xi ni kasáai noo ta xionoo xí'in ní, dá nduva'a naa rá, tído ko ní kándeé ta'on ra —kaá ra.

¹⁷Dá ni kaa Jesús:
—NiNandéé ka vían naayuu ko kándisa kúu ndo'ó, ta dó'ó nda'o ndó! ¿Ndidaa ka ví kooi xí'in ndó? Ta, ¿ndidaa ka ví kí'o ndeé inií sa'a ndó? Kane'e ndó tayii xaan nakí ndo —kaá na.

¹⁸Dá ni sa'anda Jesús choon noo espíritu kini nákaq ini xi. Dá ni ketaan kua'an. Ta kúu iin ndéé vá ni nduva'a xi mií hora daá ñóó.

¹⁹Dá ni natuu yati ta xionoo xí'in ná noo ná, dá ni ndato'on xoo naa rá:

—¿Ndiva'a ko ní kándeé ndu'u taó ndú espíritu kini ñoo?

²⁰Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Chí cháá vá ni kándeé ini ndo na nduva'a xi kee Ndios. Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó na va'ará lú'u kándeé ini ndo Ndios táto'on kí'o leé ndíki mostaza, dá kían kuu va ka'an ndo xí'in yúku iin káa: “Kua'an ná kuifin chí káa”; ta kúu dión vá kakuuan. Ta kúu ni iin na'a o kákuu na kuáchi noo ndo. ²¹Tído o kándeé ta'on ndó taó ndo espíritu kini, na kée dión, tá ná o káka ndo na maní noo Ndios, ta xían nani o káne'e ií ndo —kaá na.

Yó'o kásto'on tuku Jesús ndi ndo'o na, dá kuu na

²²Ta nani ndéi na kuendá Galilea, dá ni kaa Jesús xí'in ta xionoo xí'in ná:

—Ko'on iin ta naaki'o ra na ni nduu ta naayuu yó'o noo ndá'a ta xini u'u naa. ²³dá ka'áni naa rá. Tído tixi kuu óni, ta kúu natakí va na —kaá na.

Ta kúu ni kunda'í nda'o ini ra sa'a na ni ka'an na dión.

Di'a ni kuu tá ni xi'o Jesús di'on sa'a ve'e ño'o ka'ano

²⁴Tá ni saa na ñoo Capernaum, dá ni natuu yati dao ta kí'in ya'i sa'a ve'e ño'o ká'ano noo ió Pedro, dá ni ndato'on naa rá:

—¿Á ko xí'o ta'on maestro ní di'on sa'a ve'e ño'o?

²⁵Dá ni kaa Pedro:
—Jaan, xí'o naan.

Tá ni ndu'u Pedro ve'e, ta kúu yachi va ni ndato'on naa Jesús:

—¿Ndi ka'an yo'ó, Simón? ¿Ndá noo kí'in ya'i ta né'e choon naayuu yó'o sa'a ñó'o? ¿Á noo na ñoo mií rá, o noo na ñoo tukú dándaki ra?

²⁶Dá ni kaa Pedro:
—Noo na ñoo tukú vá kí'in ya'i ra.

Dá ni kaa Jesús:
—Jaan, chí na ñoo ra, ko káni ta'an vaan chiya'i na. ²⁷Tído ná dá'a ni dár'u'u yo rá. Kua'an yú'u taño'o, ta tiion tijaká, ta kirí mií noo ni tiion, ta nandika yú'u ri. Ta ñoo nani'on iin di'on kaa. Ta kane'on na kison, dá kí'on na noo rá sa'a yú'u xí'in sa'a miion —kaá na.

18

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndá yoo kúu na ndaya'i cháa ka noo Ndios

¹Ta tiempo daá ñóó ni natuu yati ta xionoo xí'in Jesús noo ió na, dá ni kaa ra xí'in ná:

—¿Ndá yoo kúu na ndaya'i cháa ka tein na ñó'o tixi ndá'a Ndios?

²Dá ni kana Jesús iin tayii ló'o iin ñoo ni saa xi noo ná. Dá ni chikani naa ná tein ta xionoo xí'in ná ñóó. ³Dá ni kaa na:

—Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó na tá ná o nádaon ndó mií ndó nduu ndó táto'on kí'o kúu takuáli, dá kían ni iin kuu o koní ndo ndu'u ndó tixi ndá'a Ndios. ⁴Chí ndi ndaa na kénoo mií táto'on kí'o kúu takuáli, noon vá kúu na ndaya'i cháa ka tein na ñó'o tixi ndá'a Ndios. ⁵Ta ndi ndaa mií naayuu ná natiin va'a iin takuáli ta káa táto'on kí'o káa tayii yó'o sa'a na kúu ná kuendá yu'u, dá kían kee kuendá na mií vái ni natiin va'a na.

Yó'o dána'a Jesús na dá'a ni dáka'an kue'é yo dao ka naayuu na ya'a na kee na kuachi

⁶Ta ndi ndaa mií naayuu kándeé dáka'an kue'é takuáli kándisa yu'u na ya'a xi kee

xi kuachi, nõn kúu na va'a cháá ka ná kandikõ yuu molino dikõ ná, ta ná dáketa ñáá ná nda maá ini taño'o. ⁷ Jnda'í kúu ví ñayuu ndéi ñayuu yó'o, chí kuá'a nda'o ña'a dáka'an ñáá, dá ya'a na kee na ña kini! Ta daá kuití veí ña dáka'an ñáá ña kee na kuachi. Tído jnda'í cháá ka ví ndo'o na dáka'an kue'é dao ka ñayuu, dá ya'a na kee na kuachi!

⁸ Sa'á nõo tá ya'a ndó kée ndó kuachi xí'ín ndá'a ndo o sa'a ndo, dá kían ka'anda ndo iin xooan, ta dákana ndóan. Chí va'a cháá ka ví ña ku'u ndó nõo ió Ndios xí'ín iin xoo ndá'a ndo o xí'ín iin xoo sa'a ndo o duyú kaan ko'on ndo xí'ín ndi nduu ndá'a ndo o ndi nduu sa'a ndo kaño'o ndó indayá nõo kéi nõ'o, tá'an ña ni iin kuu o ndá'o. ⁹ Tá ya'a ndó kée ndó kuachi xí'ín nduchí nõo ndó, dá kían taó ndóan, ta dákana ndóan. Chí va'a cháá ka ví ña ku'u ndó nõo ió Ndios xí'ín iin xoo nduchí nõo ndo o duyú kaan ko'on ndo xí'ín ndi nduúan kaño'o ndó indayá nõo kéi nõ'o.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin léko ni ndaño'o

¹⁰ O sa káño'o ndó ni iin tó'on takuálí yó'o, chí miían ndaa ká'ín xí'ín ndó ña daá ndíta va ángel ndáka ñáá náki'o na kuendá sa'a xí nõo tatái, na ió induú, ¹¹ chí ni kasáa ña ni nduu taa ñayuu yó'o nandukú ná ñayuu ni kana xoo nõo Ndios, dá dákaki ñáá ná.

¹² Ndi kée iin taa ndáka iin ciento léko tá ni ndaño'o iin rí, ká'án ndó? ¹³ Kõ dánkoo ta'on ra komi diko sa'on komi ka ríon, dá kí'ín ra ko'on ra yúku nandukú rá kirí ni ndaño'o nõo? ¹⁴ Dá tá ni naní'í rá rí, ná ka'an ndaaí xí'ín ndó ña kádii cháá ka ini ra sa'a kiríon o duyú sa'a komi diko sa'on komi kirí kó ní ndaño'o nõo. ¹⁵ Ta dión ta'ani kó kóni ta'on tatá yõ Ndios, na ió induú, ña ndaño'o iin káa takuálí yó'o.

Yó'o dána'a Jesús ña kánian ku'u ká'ano ini yõ sa'a sátá'an yó

¹⁵ Ta tá ni ya'a iin káa ñani ndo ni kee na iin kuachi nõo ndo, kua'an ndo dánani ndó na nõo kó iin ndéi. Tá ni ñakoni na kuachi na, dá kían nandei va'a tuku ndó. ¹⁶ Tído tá kó kóni na ñakoni na kuachi ni kee na, dá kían kua'an ndo kuaka ndó iin o uu ka ñayuu, dá chí kaá ley ña uu o oni taa xinnõ'o kí'o kuendá sa'a iin ña'a, dá kían keyíko choon. ¹⁷ Tído tá kó ní kékuendá na ñayuu ndáka ndó ni sa'an ndo, dá kían náki'o ndó kuendá nõo ndidaá na kándisa

xí'ín ndó sa'a kuachi ni kee na. Tá ni nõo na kándisa nõo kó ní xíin na ñakoni na kuachi na, dá kían ná kandõ na kakuu na iin na kó ná'á Ndios, o iin na kí'ín ya'í sa'a nõ'o nõo ndo.

¹⁸ Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña tá ná kadi ndo dao choon nõo ñayuu ñayuu yó'o, kuiin va Ndios xí'ín ndó nda induú. Ta tá ná ka'anda ndo choon nõo dao ka na ñayuu yó'o, kuiin ta'ani Ndios xí'ín ndó nda induú.

¹⁹ Ta nándiõ koo tukui ká'ín xí'ín ndó ña tá náki'ín tá'an uu ndo, ta iin nõo ni nduu ñaxintóni ndo, ta kaka ndo ndi ndaa mií vá ña'a, dá kían tatái Ndios, na ió induú, kí'o na ña nõo ndo. ²⁰ Dá chí nõo náataka uu o oni ñayuu ndéi na kéká'ano na yu'u, me'í na nõo ióí.

²¹ Dá ni natuu yati Pedro nõo ná, dá ni kaa ra:

—Tatá, ¿ndidaá ta'ándá kánian ku'u ká'ano ini sa'a ñani tá ya'a na nõo? ¿Á nda usá ví ta'ándá?

²² Dá ni kaa Jesús xí'ín ra:

—O duyú usá oon ni ta'ándá, kaá yu'u.

Di'a nandiõ kooon ku'u ká'ano inon sa'a ná oni diko uxí ta'ándá. Ta keeón dión usá ta'ándá.

Di'a kua'an ña ni danda'a Jesús sa'a uu taa táí nõo iin rey

²³ Kí'o dándaki Ndios ñayuu na kían tá-to'on kí'o kée iin rey tá ndékuendá ra xí'ín tá kéchóon nõo rá. ²⁴ Iin kuu, dá ni kasá'a rá ndékuendá ra xí'ín ra táí nõo rá. Kúu ni kana ra iin taa táí uxí míl di'ón plata nõo rá ni sa'a ra. ²⁵ Ta kó ní kándeé ta'on ra chiya'í ra di'ón táí ra. Sa'a nõo ni sa'anda rey nõo choon ña ná díkõ rá mií rá xí'ín ñadi'í ra, xí'ín de'e ra, xí'ín ndidaá ña va'a ió nõo rá, dá ná naa ña táí ra. ²⁶ Dá ni sa kuíin xítí taa kéchóon nõo, dá ni kasá'a rá seí nda'í ra nõo rey nõo, ta kaá ra: “Tatá, kandati tóo ní yu'u, dá ná chiya'í ndi'ii ña távi nõo ní.”

²⁷ Dá ni ku'u ini rey nõo sa'a rá. Ta kúu ni dayáa ñáá rá, dá ni xi'o ká'ano ini ra sa'a di'ón táí taa nõo nõo rá.

²⁸ Tído tá ni yaa ta nõo kua'an ra, ta kúu nõo ni náki'ín tá'an ra xí'ín iin ka taa kéchóon dáó xí'ín rá, ta táí taa yó'o iin ciento di'ón plata nõo mií rá. Dá ni tiin ñáá rá, dá ni kasá'a daku'ánõ ñáá rá, dá kaá ra: “Chiya'í kíí ña távon nõo.” ²⁹ Dá ni sa kuíin xítí ta'ani taa kéchóon dáó xí'ín rá nõo, ni kasá'a seí nda'í ra nõo rá, ta kaá ra: “Kandati tóo ní yu'u, dá ná chiya'í ndi'ii ña távi nõo ní.” ³⁰ Tído kó ní xíin ta'on ra

kandati tóo ñáa rá. Di'a ni sa'an ra ni saki ra choon sa'á ra tái noo rá, dá ni chikáa ñáa rá ve'e kaa nda ná chiya'i ndi'i ra ña tái ra noo rá. ³¹Tá ni xini dao ka ta kéchóon dáó xí'ín rá ña dión ni kee ra, kúu ni tar'u'u nda'o ini ra. Dá ni sa'an ra ni nakani ndi'i ra xí'ín rey ñoo sa'a ndidaa ña ni kuu. ³²Dá ni kana rey ñoo ta ni kee dión. Dá ni kaa ra xí'ín rá: "Ta kéchóon kini nda'o kúu yo'ó. Dión ví kua'á di'ón tái yo'ó noóí, tído ni xí'o ká'ano va inii sa'on, dá chi ni sei nda'ávóon noóí. ³³Ta, ¿ndiva'a kó ní xí'o ká'ano inon sa'á ta kéchóon dáó xí'ón táto'on kí'o ni xí'o ká'ano ini yu'u sa'on?", kaá rey. ³⁴Ta ni xido nda'o ini rey ñoo. Sa'á ñoo ni nak'i'o ñáa rá noo ndá'a soldado ña dándó'o ra níó rá nda ná chiya'i ndi'i ra di'ón tái ra. ³⁵Ta dión ta'ani kee tatá yu'u, na ío induú, xí'ín iin rá iin ndo'ó tá ná o kú'u ká'ano ndisa ini ndo sa'a ñani ndo —kaá Jesús.

19

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni dánkoo iin ta'a ñadi'í ra

¹Tá ni ndi'i ni ka'an Jesús to'on yó'o, dá ni keta na kuendá Galilea kua'an na kuendá Judea nda iin ka xoo yuta Jordán. ²Ta kúu kua'á nda'o ñayuu tákuei ñáa kua'an na, ta ñoo ni nduva'a na ndidaa na kú'u.

³Dá ni natuu yati dao ta fariseo noo iin Jesús, dá ni ka'an rá dátuu ñáa rá, dá ni ndato'on ñáa rá:

—¿Á kuu dánkoo iin ta'a ñadi'í ra sa'a ndi ndáa mií vá ña'a?

⁴Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á kó óon ta'on ka'i ndó ña na ni kava'a ñayuu yó'o nda mií sa'a, "noón kúu na ni kava'a iin ta'a xí'ín iin ñá'a"? ⁵Dá ni kaa ra: "Kánian dánkoo ta'a tatá ra xí'ín naná ra, dá naki'in tá'an ra xí'ín ñadi'í ra, dá kían nduu na nda iin tó'ón vá." ⁶Ta kó kúu ka na uu, ndadá iin tó'ón vá kúu ná. Ta mií Ndios kúu na ni dak'i'in tá'an ñáa, sa'á ñoo ni iin tó'ón ñayuu kó kánian ka'anda tá'an na —kaá Jesús.

⁷Dá ni kaa ra xí'ín rá:

—Tá kí'o dión kíán, ta ¿ndiva'a ni sonó Moisés ña kuu va kí'o iin ta'a iin tuti noo ñadi'í ra ña ká'an ña kóni ra ka'anda tá'an ra xí'án, ndi'i daá, dá kuu va dánkoo ñáa rá? —kaá ra.

⁸Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa'á ña káxi nda'o níó ndo, sa'á ñoo ni sonó Moisés ña kuu ka'anda tá'an iin ta'a xí'ín ñadi'í ra. Tído nda mií sa'a ñayuu yó'o

kó ní kaá ta'on Ndios ña dión kee ra. ⁹Sa'á ñoo ká'an yu'u ña ndi ndáa mií vá ta'a ni dánkoo ñadi'í ra, xían nani kó kíán kuachi ña ni natuuan xí'ín iin ka ta'a, ta ní tandá'a rá xí'ín iin ka ñá'a, dá kían roón kúu ra yá'a kée kuachi xí'ín ñá'a ñoo noo Ndios. Ta ndi ndáa mií vá ta'a ná tanda'a xí'ín ñá'a ni kandoo ñoo, roón ta'ani kúu ra yá'a kée kuachi xí'ín ñá'a ñoo noo Ndios.

¹⁰Dá ni kaa ta'a xí'ín ná:

—Tá dión ndó'o ta'a xí'ín ñadi'í ra, dá kíán va'a kaan ná dá'a ni tanda'a yo.

¹¹Dá ni kaa na xí'ín rá:

—O duú ndidaa ta'a kándia kee dión, sava'a ra ni ni'í tái'í noo Ndios vá kúu ra kándéé ini kee dión. ¹²Dá chi dao ta'a kúu ra kándéé ini ndéi mií, dá chi kí'o dión kúu rá nda ni kaki ra. Ta dao ka ra kándéé ini ndéi mií, dá chi dao ta'a ni ndata ñáa, dá ná dá'a ni katoó ra na ñá'a. Ta dao ka ra kándéé ini ndéi mií, dá chi kándadi ra na ñá'a, chi kóni ra ña ndu'u cháa ka ñayuu tixi ndá'a Ndios. Tá xí'o ndéé ini ndo kandeí mií ndó, dá kíán kee ndó dión —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni natiin va'a Jesús takuálí

¹³Ta ni ndi'i, dá ndáka ñayuu dao takuálí vei na noo Jesús, dá ná chinóo na ndá'a ná dini xí, dá ná kaka na ña maní noo Ndios sa'a xí. Tído ni kas'á ta'a xí'ín Jesús dánani ra ñayuu ñoo sa'á ña kée na dión.

¹⁴Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Konó ndó noo takuálí xa'an ná kii xi noo yú'u. Ná dá'a ni chituu ndó xi, dá chi ñayuu kándéé ini tatá Ndios táto'on kándéé ini takuálí xa'an tatá xi, noón kúu na ñó'o tixi ndá'a Ndios —kaá na.

¹⁵Dá ni chinóo na ndá'a ná dini iin rá iin xi. Dá ni xika na ña maní noo Ndios sa'a xí. Tá ni ndi'i, dá ni kee na kua'an na.

Di'a ni ka'an Jesús xí'ín iin ta'a kuiká

¹⁶Kúu ni natuu yati iin ta'a noo iin Jesús, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Maestro va'a kúu ní. Ta, ¿ndí kíán kánian keeí, dá ni'í ña kataki chíchíí?

¹⁷Dá ni kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ká'an yo'ó ña kúu yu'u iin na va'a? Ta ni iin tó'ón ñayuu kó kúu na va'a. Iin tó'ón dini Ndios vá kúu na va'a. Tído, tá kónon ni'on ña kataki chíchón, dá kíán kánian kee'ón choon sa'ándá Ndios.

¹⁸Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—¿Ndi ndáa choon kánian keeí?

Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—O sa ka'ánóon ndii, ta o sa kée'ón kuachi xí'ín iin ñá'a kó kúu ñadi'óon, ta o

sa kí'in kuí'ínón, ta o sa káva'ón ña to'ón ka'on, ¹⁹ ta koo ñañó'ó noo tatóon xí'in noo nanóon, ta ku'u inon sa'á ñayuu xí'ón táto'on ndó'ón xí'in miion.

²⁰ Dá nì kaa òo:

—Ndá ló'o vei nì kasá'á seídó'i ndidaa choon yó'o. ¿Á ío iin ka ña'a kómanì keei?

²¹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá kónon kakuúon iin òo ña noo Ndios, kua'án dikó ndí'ón ña'a ío nooon, ta dasóon di'ón ñoo noo ña kúnda'í, dá kían koo kuú'ón chí induú, dá kían kísón kanoóon xí'ín yu'u.

²² Tá nì seídó'o ra ña dión nì kaa Jesús, ta kúnda'í ndá'o nì kuu ini ra nì ñandió koo ra kua'an ra, chí ta kuúka ndá'o kúu rá.

²³ Dá nì kaa Jesús xí'ín òo xionoo xí'ín ná:

—Míían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña kuáchì ndá'o kíán, dá ndu'u ñayuu kuúka tíxi ndá'a Ndios. ²⁴ Ta ñandió koo tukui ká'in xí'ín ndó ña kaon cháa ka chika'anda iin camello yá'i in ion tukú o duú ka ña ndu'u iin ña kuúka tíxi ndá'a Ndios —kaá ña.

²⁵ Tá nì seídó'o ta xionoo xí'ín ná to'ón yó'o, kúu nì naa ndá'o ini ra. Dá nì ndató'ón rá Jesús:

—¿Ndá yoo nì'í ña káki na, tá daá?

²⁶ Dá nì ñandió koo Jesús nì sa nde'é ná noo rá, dá nì kaa ña xí'ín rá:

—Nì iin to'ón ta'on ñayuu o kándeé kee dión, tído ndidaa tá'an va ña'a kándeé Ndios kee na.

²⁷ Dá nì kaa Pedro xí'ín ná:

—Ndu'u kúu ra nì ñankoo ndi'i ndidaa kúu ña'a ío noo ndú, ta xionoo ndu xí'ín míí ní, tatá. ¿Ndí kíán kì'o Ndios noo ndú'u, tá daá?

²⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Míían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña tá ná kasandaá kuú ndesaá Ndios ndidaa ña'a, dá kakoo ña nì nduu òo ñayuu yó'o noo téi noo dándáki na noo ndato téi náye'e ndaa induú. Ta ndo'ó, ña sa xionoo xí'ín yu'u, ñandei ta'ani ndó noo ndin uxí uu téi ndíta ñoo, dá key'ko ndo sa'á ñayuu nì kii tein ña ve'e ndin uxí uu de'e ta Israel. ²⁹ Ta ndi ndaa mííó ña nì ñankoo ve'e na, o ñani ña, o kí'o ña, o ku'u ña, o tatá ña o naná ña, o ñadi'í ña, o de'e na o ñó'o ná sa'a yú'u, ña yó'o kúu ña nani'í ndá iin ciento cháa ka ña'a noo Ndios, ta ni'í ta'ani na ña kataki chíchí ná.

³⁰ Tído kua'á ndá'o ñayuu kúu noo ñayuu yó'o, noón di'a kúu na kakuu noo ndi'í kuíi noo Ndios. Ta ña kúu noo ndi'í kuíi noo ñayuu ñayuu yó'o, noón di'a kakuu ña kuita noo noo Ndios tiempo daá ñoo.

20

Yó'o nákanì Jesús sa'á iin òo xiti uva

¹ Tá kí'o dándáki Ndios ñayuu na kíán táto'on kee iin òo xiti uva, chí ña'na ndá'o nì kee ra kua'an ra ndukú rá òo kechóon noo uva ra. ² Dá tá nì ni'í ñaá rá, dá nì kandoo ndaa ra xí'ín ta kéchóon ñoo ña chiya'í ñaá rá tá kuu. Dá nì tanda'á ñaá rá kua'an ra noo chóon. ³ Dá nì ñandió koo tuku ra kua'an ra ndukú rá cháa ka ta kéchóon noo rá táto'on ka iin na'a. Dá nì xini ra ndéi oon dao òo yá'í ñoo. ⁴ Dá nì kaa ra xí'ín rá: “Kua'án ndo'ó kechóon ndó noo kaa uva yu'u, dá ná chiya'í va'í ndo'ó”, kaá ra xí'ín òo. Dá nì kee òo kua'an ra noo chóon. ⁵ Táto'on dao nduú nì ni'í sato'o uva ñoo cháa ka òo kua'an ra noo chóon. ⁶ Dá nì kee tuku ra kua'an ra táto'on ka o'ón sa'ini, ta nì ni'í tuku ra dao ká ta ndéi oon. Dá nì kaa ra xí'ín rá: “¿Ndíva'a ndéi oon ndó iin ní kuu víti?” ⁷ Dá nì kaa òo: “Dá chí kò iin ta'on xí'o choon kee ndu'u.” Dá nì kaa sato'o uva ñoo xí'ín rá: “Kua'án ndo noo kaa uva'í kechóon ndó, dá ná chiya'í va'í ndo.” ⁸ Tá nì kuaa, dá nì kaa sato'o uva ñoo xí'ín ta dándáki ve'e ra: “Nditúti yó'o ta kéchóon kaa, dá chiya'ávón ra iin ní kuu. Ta ñandió koo chiya'ávón ta nì kasáa noo ndí'í, dá chiya'ávón ta nì kasáa míí noo.” ⁹ Dá nì kasáa òo nì kasá'á kéchóon táto'on ka o'ón sa'ini ñoo, ta kúu iin níí vá kuu nì chiya'í ñaá rá. ¹⁰ Tá ña noo ndí'í, dá nì kasáa òo nì ku'u nda na'a ñoo. Dá nì ka'an rá ña chiya'í ñaá rá cháa ka. Tído nì chiya'í ta'ani ñaá rá iin ní kuu vá. ¹¹ Dá tá nì ni'í rá ya'í ra, dá nì kasá'á rá ka'an kuáchì ra noo sato'o ñoo, ¹² ta kaá ra: “Tá'an òo nì kasáa nda noo ndí'í ñoo, iin to'ón vá hora nì kéchóon ra, tído, iin nóo vá nì kana ya'í ndu'u xí'ín rá, va'ará nì ku'u ndu nda na'a, ta nì ndo'o ndá'o ndu, ta nì kei ndu nì kee ká'anì iin níí ndii yaká.” ¹³ Dá nì kaa sato'o ñoo xí'ín iin òo ñoo: “Amigo, kó ní ya'a ta'on yu'u nooon, dá chí nì chiya'ii yó'o iin ní kuu táto'on kí'o nì kandoo yó. ¹⁴ Sa'á ñoo, kí'in di'ón ña kánian ni'ón, ta kua'an no'ón. Chí nì chíkaa iní ña chiya'í ta nì kasáa noo ndí'í yó'o táto'on kí'o nì chiya'ii yó'o. ¹⁵ ¿Á kò ná'á ta'an voón ña ío va íchì yu'u kee ña ká'án míí xí'ín di'óin? ¿Á tá'u'u va inon sa'á ña kúu yu'u iin ta va'a ini, ndani?”, kaá ra. ¹⁶ Dá chí ñayuu kúu noo ñayuu yó'o,

noón di'a kúu nā kakuu noo ndí'í kuifí noo Ndios. Ta nā kúu noo ndí'í kuifí noo ñayuu ñayuu yó'o, noón di'a kakuu nā nakujta noo noo Ndios. Dá chí kuá'á nda'o ñayuu nī nākana Ndios, tído cháá vá ná natiin ñā kākī nā.

Kásto'on tuku Jesús ndi ndo'o na, dá kuu nā

¹⁷ Ta noo kōkaa Jesús kua'an nā íchī kua'an ñoo Jerusalén, dá ni taó xóo na ndin uxī uu tã xionoo xí'ín ná tein ñayuu ñoo, dá nī kaa nā xí'ín rá:

¹⁸ —Viti kían kōkaa yó kua'an yó ñoo Jerusalén. Ta ñoo ko'on iin tãa nakí'o ra nā nī nduu tãa ñayuu yó'o noo ndá'a tã dutí saku'a'a, xí'ín noo ndá'a tã dána'a ley. Dá kandoo ra ñā kánian kuu nā, ¹⁹ dá nakí'o ñāá rá noo ndá'a tã tükú. Dá kedjiki ndaa ñāá rá, ta kani ñāá rá, ta chirkaa ñāá rá ndika iin cruz. Tído tíxi kuú óni, kúu nataki va na —kaá Jesús ká'an nā sa'a mií ná.

Di'a nī kuu tá nī xiká Juan xí'ín Jacobo iin ñā maní noo Jesús

²⁰ Dá nī natuu yati ñadi'í Zebedeo xí'ín ndi nduu de'an noo Jesús. Dá nī sa kuíj xitán noo ná. Dá nī ka'an xí'ín ná ñā ná kee na iin ñā maní xí'án.

²¹ Dá nī ndato'on ñāá Jesús:

—¿Ndí kían kónon keei xí'ón?

Dá nī kaaan xí'ín ná:

—Konó ní ñā ná kandeí ndi nduu de'í yó'o noo koo ní dándáki ní. Iin xi ná koo xoo kuá'a ní, ta iin kã xī ná koo xoo íti ní.

²² Dá nī kaa ná:

—Kó ná'á ta'on ndo'ó ndí kían xiká ndo. ¿Á ío ndo ñā ko'o ndó kirá ova ko'o yu'u? ¿Á ío ndo ñā kodo ndúta ndo táto'on kí'o kodo ndúta yu'u xí'ín ñā ndo'í?

Dá nī kaa rá xí'ín ná:

—Ío va ndu'u ñā ndo'o ndu dión.

²³ Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Míían ndaa ndisa ko'o ndo'ó kirá ova ko'o yu'u, ta kodo ndúta ta'ani ndó xí'ín ñā ndo'o naní ndó táto'on kí'o ndo'o yu'u. Tído ñā kandeí ndó xoo kuá'a yu'u o xoo íti yu'u, o dúj choon sa'ándá yu'u kían. Chí ñoo kúu noo nī kenduu tatáí Ndios kandeí ñayuu nī kaxi mií ná —kaá Jesús.

²⁴ Tá nī seido'o uxī kã tãa xionoo xí'ín Jesús ñā nī xiká ndi nduu rá kúu ñani ñoo noo ná, dá nī karyíí rá xí'ín rá. ²⁵ Dá nī kana Jesús ndidaá rá, dá nī kaa nā xí'ín rá:

—Sa ná'á vá ndó táto'on kí'o kée tã né'e choon dándáki ra ñoo ñó'o ñayuu yó'o, chí kéndusa rá xí'ín ñayuu kueído'o ñāá ná. Ta

rá né'e choon ná'ano sa'ándá rá choon noo ñayuu ñó'o tíxi ndá'a rá. ²⁶ Tído kó káni ta'an vaan kee ndó dión tein mií ndó. Chí ndi ndaa ndo'ó kátoó kakuu iin tãa ndáya'í tein mií ndó, dá kían kánian koni kuáchí di'a ndó noo dao kã ndo. ²⁷ Ta ndi ndaa ndo'ó kátoó kakuu noo tein mií ndó, dá kían kánian koni kuáchí di'a ndó noo dao kã ndo, ²⁸ ta kee ndó táto'on kée nā nī nduu tãa ñayuu yó'o, chí kó ní kásaa nā, dá koni kuáchí ñayuu noo ná. Di'a nī kasáa nā koni kuáchí di'a nā, ta nakí'o na mií ná kuu nā, dá díta ná ndidaá ñayuu tíxi ndá'a ñā kánian ndo'o na sa'á kuachi kée na —kaá Jesús.

Di'a nī kuu, dá nī nduvã'a Jesús uu tãa kó túu noo

²⁹ Dá nī keta Jesús ñoo naní Jericó kua'an nā xí'ín tãa xionoo xí'ín nā. Ta kuá'á nda'o ñayuu tákuei ñāá kua'an nā. ³⁰ Ta yu'u íchí noo kua'an nā ñoo ndéi uu tãa kó túu noo. Tá nī seido'o ra ñā yá'a Jesús kua'an nā íchí ñoo, dá nī kasá'á káyuu'ú rá:

—¿Tatá, de'e nā ve'e rey David, ku'u ini ní sa'a ndú'u! —kaá rá.

³¹ Ta dánani ñāá ñayuu ñoo, dá ná kandeí tádi rá. Tído kúu ví'í kã ví ndúndéé rá káyuu'ú rá:

—¿Tatá, de'e nā ve'e rey David, ku'u ini ní sa'a ndú'u! —kaá rá.

³² Dá nī sa tuu tóo Jesús, dá nī kana ñāá ná, dá nī kaa nā xí'ín rá:

—¿Ndí kían kóni ndo keei xí'ín ndó?

³³ Dá nī kaa rá:

—Tatá, kóni ndu natuu noo ndú.

³⁴ Dá nī ku'u ini Jesús sa'a rá. Dá nī kãko'on ndá'a ná noo rá. Kúu viti'ón vá nī natpuan. Ta kúu nī kee ra tákuei ra Jesús kua'an rá.

21

Di'a nī kuu, dá nī ku'u Jesús ñoo ká'ano Jerusalén

¹ Kúu nī kuyati na ñoo Jerusalén, chí nī kasandaá nā ñoo naní Betfagé, ñā nákaa yati yúku naní Olivos. Dá nī sa'anda Jesús choon noo uu tãa xionoo xí'ín ná, ² ta kaá nā xí'ín rá:

—Kua'án ndo ñoo lo'ó nákaa chí noo káa. Ta ñoo naní'í ndo noo ndikó iin burro di'í xí'ín de'e rí. Ta ndaxí ndó rí, dá kandaka ndó rí kii ndó. ³ Tá ndaa nā ndato'on ñāa: “¿Ndivã'a ndaxí ndó rí?”, dá kaa ndo xí'ín ná. “Dá chí xinnó'ó sato'o ndu rí. Ndi'í daá, dá ná tanda'á ná ndu kii ndu nandaka ndu rí”, kaa ndo —kaá nā.

⁴Ta dión ni kuu, dá ni xinkoo noó ni ka'an profeta, chi di'a ni taa na:

⁵Ka'an ndo xi'in na ndei ñoo Sión, "Káa vei rey ndo, ta nda'í nda'io ió ini na, ta kánóo na sata iin burro vei na,

chi sata iin burro ló'o, de'e kiri xío ña vee, kánóo na vei na."

⁶Dá ni kee uu ta xionoo xi'in ná ñoo kua'an ra. Ta ni kee ra táto'on ni sa'anda na choon noo rá, ⁷chi ndáka ra burro di'í ñoo xi'in de'e rí ní kasáa ra. Dá ni chikodó rá kotó ra sata ri. Dá ni kaa Jesús kánóo na kua'an na.

⁸Dá ni kasá'a kua'a nda'io ñayuu chindei na kotó na ichi noo vei Jesús, ta dao ka na ni sa'anda nda'á yito, ta ni chindei naan ichi noo ya'a na ñoo. ⁹Ta ndidaá ñayuu xío noo kua'an noo Jesús xi'in ñayuu tákuei vei chí sata káyu'ú ná kua'an na:

—¡Ná natiin de'e na vei rey David ñañó'ó! ¡Na ká'ano kúu na vei xi'in choon sato'o yo Ndios! Ná natiin Ndios ñañó'ó nda'io ió na noo dikó —káa ñayuu ñoo.

¹⁰Dá tá ni ku'u na ñoo Jerusalén, kúu ni naá nda'io ini na ñoo ñoo, ta ndátó'on tá'an na:

—¡Ndá yoo kúu ta káa?

¹¹Dá ni kaa ñayuu kua'an xi'in ná ñoo:

—Na yó'o kúu Jesús, na kúu profeta ni kaa Ndios kasaa, na ni kii ñoo Nazaret, ña nákaa chí kuenda Galilea —káa na.

Di'a ni kuu tá ni taó Jesús tá dikó xi'in tá xín ndei ini ve'e ño'o ká'ano

¹²Dá tá ni ku'u Jesús ye'é ño'o ká'ano Ndios, dá ni taó ndí'i na tá dikó xi'in tá xín kua'an ra sata vé'e. Ta ni dakuéi na mesa noo ndei ta nádaon di'ón. Ta ni sata ni'ini na téi noo ndei tá dikó paloma. ¹³Dá kaá na xi'in rá:

—Di'a va kaá tuti i Ndios: "Ve'e yu'u kúu ve'e noo kánian nataka ñayuu ka'an na xi'in." Tído ndo'ó kúu na ndei kéean táto'on iin káo ta ku'íná —káa na.

¹⁴Dá ni kasáa na ko túu noo xi'in na ko kuú kaka ini ve'e ño'o ká'ano ñoo. Dá ni nduyva'a ñaa Jesús. ¹⁵Tído ni xido nda'io ini tá duti saku'a xi'in tá dána'a ley tá ni xini rá ndidaá ña ná'ano ni kee na, ta ni seídó'o ra ña xíta takuáchí, chi kaá xi: "Ná natiin de'e na ve'e rey David ñañó'ó." ¹⁶Dá ni kaa ra xi'in Jesús:

—¡Á ko seídó'o ta'on ní ndidaá ña ká'an takuáchí káa, ña ko kánian ka'an xi?

Dá ni kaa Jesús xi'in rá:

—Jaan, seídó'o va yu'u ña xíta xi. ¡Á ko óon ta'on ka'í ndó ña ká'an tuti i Ndios? Chi di'a kaáan:

Ini yú'u takuáchí xi'in ini yú'u talee chíchí ni chikáa ní ña kéká'ano ñaa xi.

¹⁷Dá ni dankoo ñaa Jesús. Dá ni keta na ñoo ñoo kua'an na ñoo Betania. Ta ñoo ni sa tuu na sakuáa dáa ñoo.

Di'a ni ndo'o iin taño'ó ni kee Jesús

¹⁸Tá ni tuu noo iin ka kuu, dá ni nandió ko Jesús kua'an na ñoo Jerusalén. Dá nda'í ni kasá'a kuíko na. ¹⁹Kúu ni xini na iin iin taño'ó yu'ú ichi ñoo. Dá ni natuu yati na ni sa nde'é ná noo ra, tído ko ta'ón tiño'ó iin noo ra. Sava'a ndá'a óon va rá iin. Dá ni kaa na xi'in rá:

—¡Ni iin kuu ka ná o koni yo'ó kana ku'i noo!

Ta kúu mií hora daá vá ni ichi taño'ó ñoo.

²⁰Tá ni xini ta xionoo xi'in ná ña dión ni ndo'o rá, ta kúu ni naá vá ini ra, ta kaá ra:

—¡Ndiva'a kaon téi ni ichi taño'ó xaan?

²¹Dá ni kaa Jesús xi'in rá:

—Miían ndaa kuiti ná ka'in xi'in ndó, tá kándée ká'ano ini ndo Ndios, ta ko nákani kuáchí ini ndo, dá kían o duú ña yó'o oon ni kandeé ndó kee ndó xi'in taño'ó yó'o. Di'a kandeé ndó ka'an ndo di'a xi'in yúku káa: "¡Kuxoo, ta kua'an dáketón miíon ini taño'o!" Ta kúu dión vá koo. ²²Ta ndi ndáa mií vá ña'a ná kaka ndo noo Ndios, tá kándée ká'ano ini ndo ná, ta kúu ni'í ndisa va ndóan.

Yó'o ni ndato'on ta fariseo ndá yoo ni xi'o choon noo Jesús

²³Dá tá ni nandió ko tuku Jesús ye'é ño'o ká'ano ñoo, kúu ni natuu yati dao tá duti saku'a xi'in dao tá sá'ano noo nákaa na dána'a na noo ñayuu. Dá ni ndato'on ñaa rá:

—¡Ndá choon né'e ní ña nákaa ní kée ní di'a? Ta, ¿ndá yoo ni xi'o choon noo ní ña kée nián?

²⁴Dá ni kaa Jesús xi'in rá:

—Ta ná ndato'on ta'ani yu'u ndo'ó sa'a iin ña'a. Tá ni ka'ti'a ndó ni nandió né'e ndóan, dá kían kastó'on yu'u xi'in ndó ndá yoo ni xi'o choon noo, dá kéei ña yó'o.

²⁵¡Ndá yoo ni xi'o choon noo Juan ña sa dakódo ndúta ná ñayuu? ¡Á Ndios ni xi'oan o taa? —káa na.

Dá ni kaa ná rá ndátó'on tá'an mií rá:

—Tá ná kaa yo ña Ndios ni xi'oan, dá kaa ra xi'a: "¡Ndiva'a ko ní kándisa ndó ña ni

dána'a ra, tá dáá?" ²⁶ Tído o kúu ta'on kaa yo ña taa ni xi'o ña, dá chi yu'u yo ñayuu kuá'a yó'o, dá chi ndidaá vá ná kándisa ña Juan ni sa kuu iin profeta.

²⁷ Dá ni kaá ra xi'in Jesús:

—Kó ná'á ta'on ndu ndá yoo ni xi'o choon noo Juan.

Dá ni kaa Jesús xi'in rá:

—Ta ni yu'u o kásto'on xi'in ndó ndá yoo ni xi'o choon noo ña kéei ndidaá ña yó'o.

Yó'o dána'a Jesús sa'a uy de'e

²⁸ Ta viti nata'i ini ndo ña ko'in ka'in xi'in ndó. Ni sa io iin taa, ta ni sa ndei uy de'e ra. Iin kuu, dá ni natuu yati ra noo de'e ra, ta kúu noo, dá ni kaa ra xi'in xi: "De'e ló'o, viti kían kua'an yo'ó kéchóon noo uva yu'u." ²⁹ Dá ni kaa xi: "O kó'on ta'oin." Tído ni ndi'i, dá ni nandikó ini xi. Dá ni kee xi kua'an xi kéchóon xi. ³⁰ Dá ni natuu yati taa ñoó noo nákaa iin ka de'e ra, dá ni sa'anda ra choon noo xi ña ná ko'on xi kéchóon xi. Dá ni kaa xi xi'in rá: "Joon, viti'ón dá ko'in, tatá", kaá xi. Tído ko ní sa'an ta'on xi. ³¹ Ta, ¿ndi ndáa takuáchí yó'o ni kee ña kóni tatá xi, ká'an ndo'ó?

Dá ni kaa ra:

—Ta kúu de'e kúu noo ñoó.

Dá ni kaa Jesús xi'in rá:

—Mífan ndaa ná ka'in xi'in ndó ña ta kí'in ya'i sa'a ño'ó, xi'in na ñá'a díkó mií, noón kuu ná ió cháá ka tandee ini ndu'u tixi ndá'a Ndios o duu ndo'ó. ³² Dá chi ni kii Juan noo ndo'ó ni dána'a na iin íchi ndaa, tído ko ní kándisa ta'on ñáa ndó. Tído ta kí'in ya'i sa'a ño'ó xi'in na ñá'a díkó mií ni kándisa ñáa ná. Ta va'ará ni xini ndo ni kuu dión, tído ko ní nándikó ta'on ini ndo sa'a kuachi ndo, ta ko ní sa'an ta'on ndó kándisa ndó ña ni ka'an na.

Di'a kua'an ña ni nakani Jesús sa'a ta kini kéchóon noo iin taa ni xiti uva

³³ Kueid'ó va'a ndó, ná ko'in dákí'in tá'an tukui dao ña'a xi'in to'on dána'i noo ndo. Ni sa io iin taa, ta ni dandee ra yitó uva noo'ó ra. Ta ni chikáa ra korraán. Dá ni kava'a ra noo ko'óni ndutá uva ñoó. Ta ni kava'a ra iin ve'e díkó noo kanóo ra kandaa uva ñoó. Dá ni díkó ndodó raán noo dao ka taa kéchóon. Dá ni kee ra kua'an xiká rá. ³⁴ Dá tá ni xinkoo tiempo ña ta'anda uva ñoó, dá ni sa'anda ra choon noo dao mozo ra ña ná ko'on ra noo ndéi ta kéchóon ñoó natiin ra uva, kirí kánian ni'i rá. ³⁵ Tído tá ni saá mozo ñoó, dá ni ndakuei ta kéchóon noo uva ñoó ni kani ra iin ra, ta ni sa'áni rá iin ka

ra, ta iin ka ra ni chiyúu rá. ³⁶ Dá ni tanda'a ta kúu sato'o uva ñoó kua'a cháá ka mozo ra kua'an ra o duu táto'on kúu ta ni tanda'a rá ta'ándá mií noo ñoó. Kúu ni kendava'a tuku taa kéchóon noo xi'in rá táto'on kí'o ni kee ra xi'in ta ni sa'an mií noo ñoó. ³⁷ Tá ni ndi'i, dá ni chikaa ini taa kúu sato'o uva ñoó tanda'a rá de'e ra ko'on xi, chi di'a ni ka'an rá: "Ndá ndi kuu koo va ñañó'ó rá noo xi." ³⁸ Dá ni kee xi kua'an xi. Tído, tá ni xini ñáa taa ñoó, dá ni kasá'a rá ndátó'ón kue'é ra: "Ta kaa kúu ra natiin ndidaá kúu ño'ó yó'o noo tatá xi. Kó'o ka'áni yo xi, dá ná kandoo ñó'o yó'o noo yo", kaá ra. ³⁹ Kúu ni tiin ñáa rá, ta ni taó ñáa rá sata korra noo kaa yitó uva ñoó. Ta kúu ñoó ni sa'áni ñáa rá. ⁴⁰ Ta, ¿ndi kían kee taa kúu sato'o uva ñoó xi'in taa kéchóon noo viti, ká'an ndó? —kaá na.

⁴¹ Dá ni kaa ra xi'in rá:

—Kasaá ra, ta dánaa ndi'i ra taa kini ñoó, ta ni o kú'u ini ra sa'a rá. Dá díkó ndodó ra ño'ó rá noo dao ka ta kéchóon, tá'an ra mífan ndaa nakí'o uva kánian ni'i sato'o uva ñoó.

⁴² Dá ni kaa Jesús xi'in rá:

—¿Á ko óon ta'on ka'i ndó tuti iij Ndios?

Chi di'a kaáan:

Tá'an yuu ni kaño'ó taa káva'a ve'e, ñoó di'a va ni kasandaá kakuu yuu titó.

Dión ni kee sato'o yo Ndios xi'in yuu yó'o, sa'a ñoó iin ña'a ndato nda'o kían noo yo, kaáan.

⁴³ Sa'a ñoó ká'in xi'in ndó ña ko'on Ndios dí'tá ná ña maní ni xi'o na noo ndo ña kaño'o ndó tixi ndá'a ná, ta ko'on na nakí'o naan noo dao ka ñayuu, na mífan ndaa ndisa kee ña kóni na. ⁴⁴ Tá ndi ndáa na ná kankao sata yuu yó'o, kuachi ndi'i na. Ta ná kankao yuu yó'o sata, noón kúu na tadí ndi'i na keean —kaá Jesús.

⁴⁵ Tá ni seid'óo ta dutí saku'a'a ñoó xi'in ta fariseo ñoó to'on ni dakí'in tá'an Jesús ni ka'an na, kúu ni kandaa ini ra ña ni ka'an na sa'a mií rá. ⁴⁶ Sa'a ñoó ni ka'an rá tiin ñáa rá kadi ra ve'e kaa, tído yu'ú ra ñayuu kuá'a ñoó, chi nákoní na Jesús ña kúu ná iin profeta.

22

Di'a kua'an ña ni dána'a Jesús sa'a iin taa ni kee iin víko tánda'a

¹ Dá ni nandíó koo Jesús ni dakí'in tá'an na dao ña'a xi'in to'on dána'a na, ta kaá na:

² —Tátó'on kí'o ni kee iin rey ni kee ra iin víko ká'ano noo tánda'a de'e ra, kí'o dión

kée Ndios dándáki na ñayuu na. ³ Dá ni tãnda'á rey ñoo tã kéchóon noo rá kua'an ra kuaka ra ñayuu sa ni kana ra kii noo koo víko ve'e ra. Tído ni iin na ko ní xín ta'on saa. ⁴ Dá ni xí'o ra choon noo dao ka tã kéchóon noo rá, ta ni kaa ra xí'ín rá: "Kua'an ndo ka'an ndo xí'ín ñayuu ñoo ña sa io nduu va ña'a kasá'an na, chí sa ni sa'ání vái toroj xí'ín ndidaá kirí ndí'í ni danda'í. Ta sa ni cho'o vá rí. Ta ka'an ndo xí'ín ná ña ná kii na, chí sa ió va víko tãnda'a", kaá ra. Dá ni kee tã kéchóon ñoo kua'an ra. ⁵ Tído ko ní kékuendá ta'on ñayuu ñoo ña ni ka'an ra xí'ín ná. Dao na ni kee kua'an kuti, ta dao ka na kua'an naka'an nda'í, ⁶ ta dao ka na ni ndakuei ni kendava'a xí'ín tã kéchóon ñoo, ta ni sa'ání ñaa ná. ⁷ Tá ni ni'í tó'on rey ña dión ni kuu, kúu ni karyí nda'o ra. Dá ni tãnda'á rá soldado ra ni sa'an ra ni sa'ání ndí'í ra ñayuu kíni ñoo, ta ni chí'ño'o ra ñoo na. ⁸ Dá ni kaa ra xí'ín dao ka tã kéchóon noo rá: "Sá ió nduu va víko viti, tído ndidaá kúu na ni kanai kii, ndá ko káni ta'an vaan kii na, ndani. ⁹ Kua'an ndo noo náki'in tá'an íchi, ta kana ndó ndi ndáa mií vá ñayuu ni xini ndo ná kii na víko tãnda'a yó'o", kaá ra. ¹⁰ Dá ni kee tã kéchóon ñoo kua'an ra ndidaá ní íchi. Dá ni dataká ra ndidaá ñayuu ni náki'in tá'an xí'ín rá, mií ná kúu ná ñayuu kíni, o mií ná kúu ná ñayuu vá'a. Ta dión ni kee ra, dá ni chití ve'e noo ió víko tãnda'a ñoo.

¹¹ Dá tá ni ku'u rey ñoo ni sa nde'é rá ndidaá na ni kasá'a víko ñoo, kúu ni xini ra nákaa iin tã ko ndíxi dá'on ndí na ñó'o víko tãnda'a. ¹² Dá ni kaa rey ñoo xí'ín rá: "Amigo, ¿ndi ni kuu ni ku'u yó'o yó'o, ta ko ta'on dá'on ndíxi na ñó'o víko tãnda'a ndíson?" kaá ra. Ta kúu tádi óon iin tã ñoo. ¹³ Dá ni kaa rey ñoo xí'ín tã dánduu ña'a noo ió víko ñoo: "Ko'oni ndo sa'á tã yó'o, xí'ín ndá'a rá, ta ta'o ndá rá sata vé'e noo iin naá, chí ñoo kúu noo ndei'í ñayuu xí'ín ndirá noo ná, ta kuchi tá'an no'o na", kaá ra. ¹⁴ Ta viti, kana'á ndó ña ku'a'á nda'o ñayuu ni kana Ndios, tído cháá vá ná ni'í ña káki na —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni ka'an dao tã dátuu rá Jesús

¹⁵ Dá ni kee tã fariseo kua'an ra. Dá ni kasá'a rá ndátó'on kue'é ra ndí kían kee ra, dá dátuu rá Jesús, dá ya'a na noo ka'an na. ¹⁶ Sa'á ñoo ni tãnda'á rá dao ka tã xíonoo xí'ín mií rá, xí'ín tã kúu kuendá Herodes

kua'an ra noo nákaa Jesús. Tá ni saá ra, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Maestro, ná'á vá ndu'u ña kúu ní iin na ndaa, ta dána'a ndaa ní íchi Ndios. Ta ko yu'ú ní ni iin tó'on ñayuu, ta ko né'e ní tandíni ndá yoo kúu iin rá iin ñayuu, á mií ná kúu ná na ndáya'í o koó. ¹⁷ Sa'á ñoo, ¿ndi kaá mií ní? ¿Á va'a ni kée yó chíya'í yó sa'a ñó'o yo noo ra kúu kuendá César o koó? —kaá ra.

¹⁸ Tído ni kãnda'a va ini Jesús ña kátóo ra dátuu ñaa rá. Dá ni kaa na xí'ín rá:

—¿Taa uu noo vá kúu ndó! ¿Ndiva'a ndúkú ndó ña ya'í noo ká'in? ¹⁹ Tei tóo ndó iin di'on, tá'an ña chíya'í ndó sa'a ñó'o ndo, dá ná kandé'á —kaá na.

Dá ni xí'o tóo ra di'on kaa ñoo noo ná. ²⁰ Dá ni kaa na xí'ín rá:

—¿Ndá na'áná kían ndá'a noo di'on yó'o? ¿Ta ndá kuu kían ndá'a noo'an yó'o?

²¹ Dá ni kaa ra:
—Na'áná César kían xí'ín kuu rá.

Dá ni kaá Jesús xí'ín rá:
—Naki'o ndó ña kúu ña'a César noo rá, tá dáa, ta naki'o ndó ña kúu ña'a Ndios noo ná.

²² Tá ni seido'o ra ña dión ni ka'an na, kúu ni naá vá ini ra. Dá ni dãnko ñaa rá, dá ni nãndió kuéi ra kua'an ra.

Di'a kua'an ña ni dan'a Jesús ña miian ndaa nataki na ni xí'í

²³ Ta mií kuu dáa ñoo ni natuu yati ta'ani dao tã saduceo noo Jesús. Ta ko kándísa ta'on ra ña nataki na ni xí'í. ²⁴ Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Maestro, di'a kaá iin ley ni taa Moisés: "Tá ni xí'í iin taa, ta ni iin de'e yíí ra ko ní sá io xí'ín ñadi'í ra, dá kían kánian naki'in ñaa ñani ra tãnda'a ra xí'ín, dá koo iin tayíí naki'in kuu ñani ra." ²⁵ Ta viti, ni sa ndei usá ñani ñoo yó'o. Ta kúu ni tãnda'a tã kúu noo ñoo. Ta kúu ni xí'í va ra, ta ko ta'on de'e yíí ra ni sa io xí'ín. Sa'á ñoo ni tãnda'a ñani ra xí'ín. ²⁶ Tído ni xí'í ta'ani tã kúu uu ñoo, ta ko ní sá io tuku de'e yíí ra xí'ín. Ta kí'o dión ta'ani ni ndo'o tã kúu oni. Ta kúu ndin usá ñani ñoo ni ndo'o dión xí'ín ñá'a ñoo. ²⁷ Tá ni ndi'í, dá ni xí'í ta'ani mií ñá'a ñoo. ²⁸ Sa'á ñoo, tá ná kasandaá kuu nataki na ni xí'í, ¿ndi káa iin tã ñoo kakuu yíian, chí ndin usá va ra ni sa kuu yíian?

²⁹ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:
—Ko ná'á ta'on ndó ndí kían ka'an ndo, chí ko kékuendá ta'on ndó ña ká'an tuti ií Ndios, ta ko nákoní ndo choon ka'ano ió

noo ndá'a ná. ³⁰ Chì tá ná kasandaá kuu natakí ñayuu nì xì'í, o kóo ká ña tanda'a ná, ta o kí'o ká na de'e na tanda'a xí, dá chì táto'on kí'o ndéi ángel induú, ndá kí'o díon vá kandeí na. ³¹ Tído viti ná ko'ín kasto'in xí'ín ndó ña mi'án natakí na nì xì'í. ¿Á kó óon ta'on ka'i ndó to'on nì ka'an mií Ndios, chì dí'a nì kaa na: ³² “Yu'u kúu Ndios noo Abraham, ta yu'u kúu Ndios noo Isaac, ta yu'u ta'ani kúu Ndios noo Jacob?” Díon nì kaa na, dá chì kó kúu ta'on na Ndios noo na nì xì'í, dí'a noo na takí vá kúu ná Ndios, chì ndidaá vá ñayuu ndéi takí noo ná.

³³ Tá nì seídó'o ñayuu ñoo to'on nì daná'a Jesús, kúu nì naá vá iní na, chì va'a nda'o nì ka'an na.

Yó'o nì daná'a Jesús ndi kaa choon ndáya'i cháa ká nì sa'anda Ndios keeá

³⁴ Tá nì seídó'o tá fariseo ña nì tuú tá saduceo xí'ín ña dána'a ra nì kee Jesús, dá nì kasá'a rá ndátó'on tá'an ra. ³⁵ Ta iin tá fariseo ñoo, tá'an ra ná'a vá'a choon sa'ándá ley, roón kúu ra nì ndátó'on Jesús, dá korndodó ñaa rá, ta kaá ra:

³⁶ —Maestro, ¿ndi kaa iin choon ndáya'i cháa ká noo choon nì sa'anda Ndios keeá?

³⁷ Dá nì kaa Jesús:

—“Koni ndo sato'o yo Ndios xí'ín ndi-no'o ini nio ndo, xí'ín ndino'o ini mií ndó, ta xí'ín ndidaá ñaxintóni ndo.” ³⁸ Ña yó'o kúu choon kúu noo, ña ndáya'i cháa ká nì sa'anda Ndios keeá. ³⁹ Ta ña kúu uu kían sa kí'ín tá'an xí'ín ña yó'o, chì dí'a kaáan: “Ku'u ini ndo sa'a ñayuu xí'ín ndó táto'on kí'o ndó'o ndó xí'ín mií ndó.” ⁴⁰ Ta ndi nduu choon yó'o kúu mií sa'a noo ndidaá ká choon sa'ándá ley, xí'ín ña nì ka'an profeta —kaá Jesús.

Dí'a kua'an ña dána'a Jesús sa'a Cristo, na dáka'ki ñaa

⁴¹ Ta ndíta tú'u ij vá tá fariseo. Dá nì ndátó'on ñaa Jesús:

⁴² —¿Ndi kaá ndo sa'a na kúu Cristo, na dáka'ki ñaa? ¿Ndá tein na ve'e kakuu na?

Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Tein na ve'e rey David.

⁴³ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a nì kaa rey David ña Cristo ñoo kúu mií sato'o na, tá dáá? Chì dí'a nì kaa na nì kee Espiritu ij Ndios:

⁴⁴ Dí'a nì kaa sato'o yo Ndios xí'ín na kúu sato'í:

“Kakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u

nda ná kasandaá kuu nataán ndí'ii tá xini u'u ñaa tíxi sa'on.”

⁴⁵ Yó'o nì ka'an mií David ña sato'o na kúu Cristo, sa'a ñoo, ¿ndiva'a ká'an ndo ña kii Cristo tein na ve'e rey David, tá dáá? —kaá Jesús.

⁴⁶ Ta ni kó iin ta'on kándéé nandi'í né'e noo nì ka'an na, ta ni kó iin ká ra ní chíndaá noo ndato'on ñaa rá ndá kuu dáá ñoo.

23

Dí'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a ña kini kée tá dána'a ley xí'ín sa'a ña kini kée tá fariseo

¹ Dá nì ka'an Jesús xí'ín ñayuu ñoo, ta nì ka'an ta'ani na xí'ín tá xionoo xí'ín ná, ta kaá na:

² —Tá'an tá dána'a ley xí'ín tá fariseo nì tiin ra choon ña nakani ra ndi kóni kaa choon sa'ándá ley Moisés. ³ Sa'a ñoo natiin va'a ndó ndidaá ña'a ká'an ra, ta koo ini ndo kueídó'o ndóan, ta kee ndóan. Tído o sa kée ndó táto'on kí'o kée ra, dá chì va'ará dána'a ra ley, tído kó kée ta'on ra choon sa'ándáan.

⁴ Ta kuá'a nda'o choon kuáchì sa'ándá ra noo ñayuu, ta chíkodó rá ña ve'e dokó ná, tído ni lú'u kó nátuu ndá'a mií rá chindeé ñaa rá xí'án. ⁵ Tá kua'an ra kée ra ña va'a, ta ndúkú rá kee ra ña noo ndidaá ñayuu, dá ná koni na ña kée ra. Ta káva'a ná'ano ra noo ñoo tuti ij Ndios né'e ra xionoo ra, ta kátoó ra koo nánì ndíki dá'on karkuei yú'u kotó ra. ⁶ Ta kátoó ra kandeí ra noo téj kúu noo noo ndéi tá ndáya'i sásá'an ra noo ió víko. Ta ini ve'e noo ndítúti na ñoo ra, kátoó ra kandeí ra téj ndíta mií noo. ⁷ Ta kátoó ra ña ndidaá ñayuu ná ka'an ndisá'án xí'ín rá noo xionoo ra noo yá'i, ta kátoó ra ña ka'an na xí'ín rá, “Maestro, maestro.”

⁸ Tído ndo'ó, ná dá'a ni konó ndó chinaní ná ndo'ó maestro, dá chì iin tó'on vá kúu maestro ndo, ta noón kúu Cristo, ta sava'a ñani oon va kúu ndidaá ndó. ⁹ Ta o sa ká'an ndo tatá xí'ín ni iin ñayuu, chì iin tó'on diní vá kúu tatá ndo, ta noón kúu na ió ndá induú. ¹⁰ Ta ná dá'a ni konó ndó ka'an na sato'o xí'ín ndó, dá chì iin tó'on diní vá kúu sato'o ndo, ta noón kúu Cristo. ¹¹ Ta na kúu noo noo ndo, noón kúu na kánian koni kuáchì dí'a noo ndo. ¹² Dá chì na chínda'ya'i mií, noón dí'a kúu na kandoo nóo. Ta na kénóo mií, noón dí'a kúu na kandaya'i kee Ndios.

¹³ Tído, ¿nda'í kúu ví ndo'ó, tá dána'a ley, xí'ín ndo'ó, tá fariseo! ¿Ndo'ó kúu táa uu noo! Dá chì sadí ndo noo ñayuu ndu'u na

tixi ndá'a Ndios, ta ni kọ ndúkú míí ndó ñā ndu'u ndó, di'a kétéin ndó noo ñā kóni ndu'u tixi ndá'a ná. ¹⁴ ¡Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo! ¡Ndo'ó kúu taa uu noo! Dá chi kọku'u ndó ve'e ñā kuáan kí'in kuí'íná ndó ñā né'e va'a na. Ta sa'a ñā kóni ndó ñā chindaya'i ñayuu ndo'ó, sa'a ñoó na'á nda'o xíka ta'í ndo. Ta sa'a ñā kée ndó dión, sa'a ñoó ndo'o naní cháá ka níó ndo. ¹⁵ ¡Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo! ¡Ndo'ó kúu taa uu noo! Dá chi kua'an ndo iin ka xoo taño'o, ta xínoo ndó iin níí kúu xíán, dá kandeé ndó kandísa iin ñayuu to'on kí'o kándisa míí ndó. Tá ni kandeé ndó xí'ín ná, dá ndée ñāá ndó uu cháá ka ví ndée de'e indaya' o duu míí ndó.

¹⁶ ¡Nda'í kúu ví ndó, chí tíin ndaa ndo ñayuu va'ará kọ túu noo ndo! Chí kaá ndo ñā tá ná nachina'a ná ve'e ño'o ká'ano yó, dá kían kọ xínñó'ó ná kee na noo ni ka'an na. Tído tá ná nachina'a ná oro ñó'o ve'e ño'o, dá kían kánian dáxinkoo na noo ni ka'an na, kaá ndo'ó. ¹⁷ ¡Ta xixi, ta kọ túu noo kúu ndó! ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ñā ndáya'i cháá ka ve'e ño'o ñoó o duu oro ñó'o inian, dá chí míí ve'e ño'o kedaá xí'ín oro, sa'a ñoó kíán ñā ij? ¹⁸ Ta kaá ta'ani ndó ñā tá ná nachina'a ná noo ñāa noo dóko ná ñā'a noo Ndios, dá kían kọ xínñó'ó ná kee na noo ni ka'an na. Tído tá ná nachina'a ná ñā ni doko ná, dá kían kánian dáxinkoo na noo ni ka'an na, kaá ndo. ¹⁹ ¡Ta xixi, ta kọ túu noo kúu ndó! ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ñā ndáya'i cháá ka noo ñāa ñoó o duu ñā'a ni doko ná, dá chí noo ñāa kíán kedaá xí'ín ñā ni doko ná, sa'a ñoó kíán ñā ij? ²⁰ Dá chí ñā ná china'a noo ñāa, noón kúu ñā ná china'a míán xí'ín ndidaa ñā'a ni doko ná kándodó nooán. ²¹ Ta dión ní, ñā ná china'a ve'e ño'o, ná china'a ná míán, ta nda Ndios ná china'a ná, chí míí ná kúu ná íó ñoó. ²² Ta ñā ná china'a induu, noón kúu ñā ná china'a noo téi noo íó Ndios dándáki na, ta ná china'a ta'ani na ñā íó noo téi ñoó.

²³ ¡Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo! ¡Ndo'ó kúu taa uu noo! Chí xí'o ndó noo Ndios uxí ndu'ú mįno noo iin iin ciento ndu'ú ñā kána noño'o ndo, ta dión ta'ani kée ndó xí'ín yukú anís xí'ín yukú comino viti, tído dánkoo xoo ndó ñā kee ndó choon ndáya'i cháá ka sa'ándá ley, dá chí kọ kée ndó ñā ndaa, ta kọ kú'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu, ta kọ kándéé ini ndo Ndios. Ñā yó'o kían kánian kee ndó, tído ná

dá'a ni dánkoo xoo ndó ñā doko ndo ñā'a noo Ndios. ²⁴ ¡Ta ndáka ñayuu kúu ndó, tído kọ túu ta'on noo ndo! Chí ndí'i ini ndo dáxixi ndó taku'í, dá ná o yá'a tikaon ini ra, tído ni kuendá kọ xí'o ndó kokó ndó camello nákaa ini taku'í xí'í ndó.

²⁵ ¡Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo! ¡Ndo'ó kúu taa uu noo! Chí nákata ndó sa'va'a sata'ón va vaso, xí'ín sata' kọ'o, tído kándoo yakó vá inian. Dión ta'ani kée ndó xí'ín míí ndó, dá chí kúu ndó ñayuu kuí'íná, xí'ín ñayuu maña. ²⁶ ¡Ndo'ó kúu ta fariseo kọ túu noo! Dinño'ó ka nduvii ndó ini vaso xí'ín ini kọ'o, dá kíán kándoo vii ta'ani sataán.

²⁷ ¡Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo xaan! ¡Ndo'ó kúu taa uu noo! Chí kúu ndó tát'o'on náó ndii, ñā luu ni ñake'i kuxí. Luu ná'a sataán, tído ndino'o lásá ndii xí'ín koño te'í'í ñó'o inian. ²⁸ Dión ta'ani ndó'o ndo'ó, dá chí mián ndaa kée ndó míí ndó ñā kúu ndó ñayuu ndaa noo ñayuu, tído kómí ndó iin níó to'ón, iin níó kátoó kee ñā kini.

²⁹ ¡Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo xaan! ¡Ndo'ó kúu taa uu noo! Chí káva'a ndó náó saá kaño'o lásá profeta ni sa ndei sa na'á, ta nduvii ndó noo ñó'o lásá ñā ni sa kuu ta ndaa, ³⁰ ta kaá ndo ká'an ndo: "Tá ni sa ndei yó tiempo ni sa ndei na yatá ve'e yó, o kí'ín ta'an ta'on yó xí'ín ná katí yó ni ñā ni sa kuu profeta, ní kúu", kaá ndo. ³¹ Ta sa'a ñā kaá ndo dión, míí vá ndó xí'o kuendá sa'a míí ndó ñā kúu ndó de'e ñā ni sa'ání profeta. ³² Sa'a ñoó ndo'ó kúu ra dáxinkoo choon ni kee na yatá ve'e ndó xí'ín profeta.

³³ ¡Koo vá kúu ndo'ó, ñā ndéi tiempo viti, chí de'e rí kúu ndó! ¿Ndi koo káki ndó, dá o kó'on ndo ndo'o níó ndo indaya, ká'an ndó?

³⁴ Viti, dá kọ'in tandal'í dao ka profeta, xí'ín ta ndichí, xí'ín ta dána'a noo ndo. Tído ndakuei ndó ka'ání ndó dao na, ta dao ka ñā chirkuéi ndó ndjka cruz, ta dao ka ñā kani ndó ini ve'e noo ndítutí ndó. Ta ñoo yó'o, ñoo káa karkuei ñāá ndó kanoo ndó kendava'a ndó xí'ín ná. ³⁵ Dión, dá kandio ndó sa'a ni ndidaa ñā ni sa ndita ndaa xí'ín Ndios, ñā ni sa'ání ñā ve'e ndó, nda Abel, xí'ín ndidaa ka ta ndaa ni sa ndei nda tiempo ni sa ío Zacarías, de'e Berequías. Taa yó'o kúu ra ni sa'ání ñā ve'e ndó yé'é ño'o noo kúu noo ñāa noo dóko ta dutí ñā'a noo Ndios. ³⁶ Ta ná ka'an ndaa xí'ín ndó ñā

ndidaá ñayuu ndéi tiempo viti ndo'o níq ná sa'a ndidaá ña kini yó'o.

Di'a ni kuu tá ni ndei'i Jesús sa'a ñoo Jerusalén

³⁷ Ña ñoo Jerusalén, na ñoo Jerusalén, ndo'ó kúu na sa'áni profeta, ta chíyúú ndó na tánda'a Ndios vei kastò'on xí'ín ndó! ¡Ndidaá ví ta'ándá ni ka'an yu'u ña kíán ndítútí ndo'ó tátò'on kí'o kée iin tñóó ndítútí rí de'e kuálí rí nátaán va'a rí tñi ndixi rí! Tído ko ní xim ta'on ndo'ó, ³⁸ Sa'a ñóó kandoo íf ve'e ndó viti, ³⁹ dá chí ká'ín xí'ín ndó ña o koni ka ndo'ó yu'u nda rá ná kasandaá kuu kaa ndo, "Na ká'ano kúu na vei xí'ín choon Ndios, na kúu sato'o yo" —kaá Jesús.

24

Kástò'on Jesús ndí kíán koo, dá naá ve'e ño'o ká'ano

¹ Dá ni keta Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoo kua'an na. Dá ni natuu yati taa xionoo xí'ín ná. Dá ni daná'a ndá'a rá ve'e ño'o ká'ano, ña nóchí nda'o ndaa yuu ni kava'an. ² Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á nóchí nda'o kaa ve'e ño'o ká'ano kaa, xini ndo? Miíán ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña ni iin tó'on yuu kaa o kándoo kandodó tá'an, chí koon ndi'i vaan —kaá na.

Kástò'on Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná ndí kíán koo, dá naá ñayuu yó'o

³ Dá ni sa koo Jesús diní yúku naní Olivos. Dá ni natuu yati taa xionoo xí'ín ná. Dá ni ndatò'ón xoo ñaa rá, ta kaá ra:

—Kastò'on ní xí'ín ndu'u, ¿nda oon koo dión, ta ndí kíán koo tá nandío koo tuku ní kii ní ñayuu yó'o? Ta, ¿ndí kíán koo tá sa kua'an kasandaá kuu noo ndí'i?

⁴ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Kandaa ndo mií ndó, dá ná o dándá'í ñaa ní iin tó'on ñayuu, ⁵ dá chí kuá'a nda'o taa kasaq, ta kechón ra kuu yú'u, ta kaa ra: "Yu'u kúu Cristo, na dákaí ñaa", ta kandeé rá dándá'í ra kuá'a nda'o ñayuu. ⁶ Tá ni kandaq ini ndo ña sa'áni tá'an iin ñoo xí'ín iin ka ñoo, ta ni ni'i tó'on ndó ña naá tá'an dao ka ñoo ñó'o xí'ík, tído ná dá'a ni yu'ú ndo, dá chí kí'o dión káni vaan koo, tído ko ñá'a ta'on kasandaá kuu noo ndí'i.

⁷ Chí ndakuei dao nación naá tá'an xí'ín dao ka nación, ta naá tá'an ta né'e choon ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. Ta yó'o rá yó'o va kasá'a koo tama, ta yó'o rá yó'o ta'ani kasá'a ni'i nda'o taa. ⁸ Tá ni kasá'a kúu dión, dá

kíán kana'a ndó ña sa ni kasá'a vá tandó'ó ndo'o ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

⁹ Ta naki'o na ndo'ó noo ndá'a tá né'e choon, dá kendava'a ra xí'ín ndó, ta ka'áni rá ndo'ó. Ta koni u'u ndidaá ñayuu ndo'ó sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u. ¹⁰ Ta kuá'a nda'o ñayuu dánkoo ña kándisa na yu'u tiempo daá ñóó, ta kasá'a ná díko tá'an na noo tá né'e choon, ta koni u'u tá'an mií ná. ¹¹ Ta kuá'a nda'o profeta to'ón ndakuei, ta kandeé rá dándá'í ra kuá'a nda'o ñayuu. ¹² Ta sa'a ña ni ndukini cháá ka ñayuu, sa'a ñóó o kú'u ka ini sátá'an na sa'a ná, ta o kóni ka na Ndios. ¹³ Tído ndidaá na ni xí'o ndeé ini ni sa ndita ndaa xí'ín nda noo ndi'i kúí, noón kúu na ni'í ña káki na. ¹⁴ Ta miíán dána'a na kúu ñayuu to'ón va'a ña ká'an sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios iin ní kúu ñayuu yó'o, dá kíán kuedí'o ñayuu ndéi ndidaá tá'an ñoo sa'a ña, nda daá ví, dá kasandaá kuu noo ndí'i.

¹⁵ Tá ni xini ndo ña ío ña kini, ña dáyakoo noo kúu noo ií ini ve'e ño'o ká'ano yo, tá'an ña ni ka'an profeta Daniel sa'a —ndo'ó, na ká'í to'on yó'o, nata'í ini ndo sa'an, dá kandaq ini ndo—, ¹⁶ dá kíán ndidaá na ndéi chí Judea ná kuino kí'í ná ko'on na diní yúku. ¹⁷ Ta na kándodó diní ve'e kuu daá ñóó, ko kánian ndu'u na ve'e na naki'ín na ña'a na kane'e na ko'on na. ¹⁸ Dá ri na ñó'o yúku, ko kánian nandío kuéi na no'o na naki'ín na kotó na. ¹⁹ Tído nda'í kúu ví na ñá'a ñó'o de'e. Ta nda'í kúu ta'ani ví na ndéi taleé chíchí kuu daá ñóó. ²⁰ Kaka ndo ña maní noo Ndios, dá ná dá'a ni ndo'o ndó dión tein yoo víxi, ni tein kuu náni'í ndeé yo.

²¹ Chí kuu daá ñóó kakuu iin koo noo ndo'o naní níq ñayuu. Chí nda ni kasá'a vá sa'a ñayuu, ta nda viti ko óon ndo'o ñayuu tátò'on kí'o ndo'o na tein kuu daá ñóó. Ta ni iin kuu o koo ka dión. ²² Tído tá ko ní chítuu Ndios tandó'ó vei koo tein kuu daá ñóó, dá kíán ndí'i va ñayuu ñoo naa. Tído sa'a ña kú'u ini Ndios sa'a ñayuu ni kaxi mií ná, sa'a ñóó chituu na tandó'ó koo tein kuu daá ñóó.

²³ Sa'a ñóó tá kaa dao ñayuu xí'ín ndó: "Kande'é ndó, yó'o nákaa Cristo, na dákaí ñaa", o tá kaa na xí'ín ndó "Kande'é ndó, chí kaa nákaa na", ná dá'a ni kandisa ndó.

²⁴ Chí ndakuei dao taa to'ón, ta kaa ra ña mií rá kúu Cristo. Ta ndakuei ta'ani profeta to'ón. Ta kee ra ña ndato, xí'ín ña ná'ano, ta kí'o dión kee ra, dá kandeé rá dándá'í ra ñayuu, ta kúu nda ñayuu ni kaxi mií Ndios ndukú rá dándá'í ra. ²⁵ Sa ni dat'í'ai ndo'ó tá

ko ñá'a koo dión. ²⁶ Sa'á ñoó tá kaa na xí'in ndó: "Kua'án ndo kande'e ndó, chí nákaa na kúu Cristo noo kúu yukú ichí káa", ná dá'a ni ko'on ndo. Ta tá kaa na xí'in ndó: "Ini ve'e káa nákaa na", ná dá'a ni kandia ndó noó ka'an na. ²⁷ Dá chí tató'on kí'o xini ndo sá ndutá noo xíno ndindii, ta kasandaá naye'e nda noó ni keta ña, kí'o dión koo tá nandió koo na ni nduu taa ñayuu yó'o kasaa na. ²⁸ Dá chí ndei kúu mií vá noo káandu'u ndii, ñóo nditútí tiyokó ñó'ó.

Nandió koo ndisa Jesús ñayuu yó'o

²⁹ Ta mií hora ni ndi'i ni sa io ndidaá kúu tandó'ó tein kuú dáá ñóó, dá nákuuin naá noó ndindii, ta ni yoo ka o tóon. Dá kuéi tiñoo ñó'o ndá induú káa, ta kidi ni'ini ndidaá ñá'a ná'ano ñó'o induú. ³⁰ Dá koo ña ndato chí induú, ña ná'a ña sa vei na ni nduu taa ñayuu yó'o. Ta nda'í nda'o kuaki ñayuu ndei iin rá iin ñoo ñó'o ñayuu yó'o, chí koni na ña vei na ni nduu taa ñayuu yó'o tein viko, ta ndato naye'e ndaa noo kii na xí'in ndidaá choon kómí ná. ³¹ Ta ka'anda na choon noo ángel vei xí'in ná xí'in tachí trompeta, dá ko'on na nditútí ná ndidaá kúu ñayuu ni kaxi mií ná ndei ndin komi xoo tachí, dá náta'an na ndidaá tá'an xoo nditútí ñaa ná.

³² Kane'e ndó kuendá tató'on kí'o kée taño'ó. Tá ni nduyúta noo ra, ta vei nóma yúta kuálí ra, kúu sa ná'a vá yó'í ña sa ni kuyati yoo koon dai. ³³ Ta dión ta'ani, tá ni xini ndo kúu ndidaá tandó'ó yó'o, dá kían kana'á ndó ña sa ni kuyati kuú nandió kooi kasaaí.

³⁴ Miíañ ndaa kuiti ká'ín xí'in ndó ña o kúu ta'on ñayuu ndei tiempo daá nda ná koo ndidaá ña yó'o. ³⁵ Induú káa xí'in noño'o yó'o naá váán, tído to'on ká'ín, o yá'a ta'an vaan.

³⁶ Tído ko'ín ta'on ná'á ndá kuú kankian o ndá hora kooan, ta ni ángel ndei induú ko ná'á. Sava'a iin tó'on diní mií vá tatá Ndios kúu na ná'á.

³⁷ Ta tató'on kí'o ni sa kee ñayuu tiempo Noé, kí'o dión ta'ani kee na kuú nandió koo tuku na ni nduu taa ñayuu yó'o kasaa na.

³⁸ Dá chí tá ko'í ná'a kasá'a koon dai deén, ndei ñayuu sásá'an na, ta ndei na xí'i na, ta ndei na tánda'a ná, ta ndei na dárnda'a na de'e na nda rá ni kasandaá kuú ni ndu'u Noé ini barco. ³⁹ Ta ko'í ní xí'o ta'on ñayuu ñóó kuendá nda ni kasá'a dai deén kóon ra. Ta kúu ni xí'i ndi'i va na ni kee rá. Ta dión

ta'ani koo tá ná nandió koo tuku na ni nduu taa ñayuu yó'o kasaa na.

⁴⁰ Tein kuú dáá ñóó kaño'o uu taa kéchóon ra yúku. Iin ra naki'in Ndios kane'e na ko'on na, ta iin ka ra kandoo. ⁴¹ Ta tein kuú dáá ñóó ta'ani kaño'o uu na ñá'a ndiko na. Iin na naki'in Ndios kane'e na ko'on na, ta iin ka na kandoo. ⁴² Sa'á ñoó kaño'o ini ndo, chí ko'í ná'a ta'on ndó ndá oon nandió koo tuku sato'o ndo kasaa na.

⁴³ Ta kana'á ndó ña tá ná kandaq ini sato'o ve'e ndá hora kasaa ta kuí'íná ve'e ra, dá kían kandeí nduu ra kanda raán, ta o kóno ta'on ra ku'u ta kuí'íná kí'in kuí'íná rá ñá'a ñó'o ve'e ra. ⁴⁴ Sa'á ñoó kandeí nduu ta'ani mií ndó, chí mií hora ko'í ndáti va ndó, dá nandió koo na ni nduu taa ñayuu yó'o kasaa na.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin tá kéchóon va'a xí'in iin tá ko'í kéchóon va'a

⁴⁵ Ndá yoo kúu iin tá kéchóon ndaa, iin taa ndísá'ano, ká'án ndó? Roón kúu ra chikani na kúu sato'o ra ka'anda rá choon noo dao ka tá kéchóon ve'e na, dá kí'o ra ñá'a kasá'an dao ka tá kéchóon ñoo. ⁴⁶ Ndiká'án ví tá kéchóon ñoo tá ná ndusaa sato'o ra natiin ñaa ná kée ra choon ni ta'anda noo rá. ⁴⁷ Miíañ ndaa ná ka'ín xí'in ndó ña kí'o sato'o ra choon ká'ano cháá ka noo rá ña dándáki ra ndidaá ña va'a ío noo ná. ⁴⁸ Tído tá ná kakuu ra iin tá kéchóon kini, dá kían nakani ini ra ña yó'o: "Kueé vá ndusaa sato'i", ⁴⁹ ta kasá'a rá kani ra tá kéchóon daó xí'in rá, ta kasá'a rá kasá'an ra, ta kasá'a rá ko'o ra xí'in tá xí'i, ⁵⁰ ta kúu ndusaa sato'o tá kéchóon ñoo mií kuú ko ndáti ra, ta mií hora ko'í ná'á rá. ⁵¹ Ta kúu dándó'o nani na nió rá, ta chikaa ñaa ná noo ñó'o ñayuu uu noo, ta ñoo kuaki ra xí'in ndirá noo rá, ta ñoo kuchi tá'an no'o ra.

25

Di'a kua'an na ni daná'a Jesús sa'a uxí tadi'í taki

¹ Tató'on ni ndo'o uxí takuáchí dí'í táki, kí'o dión koo tá kasaa Ndios dándáki na ñayuu na. Iin rá iin takuáchí dí'í ñoo ni kí'in candil xí, dá ni kee xi kua'an xi natiin xi tá kúu tongo. ² Ta o'on takuáchí dí'í ñoo kúu ta kaon ini, ta o'on ka xi ñoo kúu takuáchí dí'í oon nda'o ini. ³ Takuáchí dí'í oon ini ñoo ni kí'in xi candil xí né'e xi kua'an xi, tído ko'í ní kí'in xi cháá ka sití kane'e xi ko'on xi. ⁴ Tído takuáchí dí'í kaon ini ñoo ni ket'a xi ni dakútí xí tundo'o xí xí'in sití né'e xi kua'an xi xí'in candil xí. ⁵ Ta sa'á ña ni kuee

tono ñoo, sa'a ñoo ni kasaa ña ma'áno noo xi, ta kúu ni naá ini xi ni kidi xi. ⁶Ta ni kudao ñoo, dá ni kayu'ú iin taa: "Sa vei va tono. Ndakuei ndó natiin ndó ra." ⁷Dá ni ndakuei ndidaá takuáchí di'í táki ñoo, dá ni kenduu xi candil xi. ⁸Dá ni kaa takuáchí di'í oon ini ñoo xi'ín ra kaon ini: "Tei ndó cháá sití nani'i ndú, dá chí sa kua'an nda'o ñó'o candil ndu'u", kaá xi. ⁹Dá ni kaa takuáchí di'í kaon ini ñoo: "Oon ni ví o kéta ta'on sití ndu tá ná kéchóon ndi'i yó ra. Sa'a ñoo va'a kaan kua'an ndo kuiin ndó ra noó na dikó rá kéchóon ndó", kaá xi. ¹⁰Tido xían nani kua'an takuáchí di'í oon ini ñoo kuiin xi sití, kúu ni kasaa vá tonoo ñoo. Dá ni ku'u takuáchí di'í ndei nduu ñoo xi'ín tonoo ini ve'e noo ió víko. Dá ni sadi na yé'é. ¹¹Ni ndi'i, dá ni ndisáa dao ka takuáchí di'í ñoo, dá kaá xi: "Tatá, tatá, konó ní yé'é ná ku'u ndu víko." ¹²Dá ni kaa tonoo ñoo xi'ín xi: "Míian ndaa ná ka'ín xi'ín ndó ña ko ná'a ta'on yu'u ndá yoo kúu ndo'ó", ni kaa ra. ¹³Sa'a ñoo kaño'o ini ndo, dá chí ko ná'a ta'on ndó ndá kuu o ndá hora nandio koo na ni nduu taa ñayuu yó'o kasaa na —kaa Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin taa ni xi'o di'ón noo tá kéchóon noo rá

¹⁴Dá ni kaa ta'ani na:

—Táto'on ki'o dándáki Ndios ñayuu na kían táto'on ni kee iin taa ni kana kua'an xiká. Tído tá ko ñá'a ko'on ra, dá ni kana ra taa kéchóon noo rá. Dá ni xi'o ra di'ón noo rá, dá ná naka'án nda'i ra xi'án. ¹⁵Ta noo iin ra ni xi'o ra o'on di'ón ndáya'i, ta noo iin ka ra ni xi'o ra uuan, ta noo iin ka ra ni xi'o ra iian. Dá chí táto'on ki'o kaon va ra ni ni'i ráan. Ndi'i, dá ni kee ra kua'an xiká rá. ¹⁶Dá ni kee taa ni ni'i o'on di'ón ñoo kua'an ra naka'án nda'i raán. Ta ni kandeé rá ni ñano'o o'on ka di'ón sataán. ¹⁷Ta dión ta'ani ni kee taa ni ni'i uy di'ón ñoo. Ni kandeé rá ni ñano'o uy ka di'ón sataán. ¹⁸Tído tá ni ni'i iin tó'on di'ón ñoo, roón kúu ra ni sa'an ni kaan iin yáí nonó'o, ta ñoo ni chikáa de'é ra di'ón sato'o ra.

¹⁹Tá ni ya'a kuá'a nda'o tiempo, dá ni ndisáa sato'o tá kéchóon ñoo. Dá ni kana ñaa rá, dá ni ndeukendá ra xi'ín iin rá iin ra. ²⁰Dá ni kasaa dinó'o taa ni ni'i o'on di'ón ñoo. Ta kúu né'e ra o'on ka di'ón, ta kaá ra: "Tatá, ni xi'o ní o'on di'ón noó. Ta yó'o ióan xi'ín o'on ka di'ón ni ni'i sataán", kaá ra. ²¹Dá ni kaa sato'o ra xi'ín ra: "Va'a nda'o ni keeón. Yo'ó kúu iin tá kéchóon va'a, iin ra kéchóon ndaa. Iin taa ndaa ni

sa kuu yo'ó noo choon ló'o ni xi'oi noo'on, ta viti ko'in ki'oi iin choon ndáya'i cháá ka noo'on. Kua'an ku'u koo dijon xi'ín sato'on viti", kaá ra.

²²Dá ni kasaa ta'ani taa ni ni'i uy di'ón ñoo, dá ni kaa ra: "Tatá, uy di'ón ni xi'o ní noó. Ta yó'o ióan xi'ín uy ka di'ón ni ni'i sataán", kaá ra. ²³Dá ni kaa sato'o ra: "Va'a nda'o ni keeón. Yo'ó kúu iin tá kéchóon va'a, iin ra kéchóon ndaa. Iin taa ndaa ni sa kuu yo'ó noo choon ló'o ni xi'oi noo'on, ta viti ko'in ki'oi iin choon ndáya'i cháá ka noo'on. Kua'an ku'u koo dijon xi'ín sato'on viti", kaá ra.

²⁴Tído tá ni kasaa ta'ani taa ni ni'i iin di'ón ñoo, dá ni kaa ra: "Tatá, ná'í ña kúu ní iin taa tondó, ta dákée ní noo ko ní xiti ní, ta dátaká ní ña'a noo ko ní satá ní nonián. ²⁵Sa'a ñoo ni yu'í, ta ni sa'in ni chíde'í di'ón ní tixi ñó'o. Jó'on, yó'o ió ña kúu di'ón ní", ni kaa ra. ²⁶Dá ni kaa sato'o ra xi'ín rá: "Yo'ó kúu iin tá kéchóon kini, iin tá kéchóon dúsá. Sa ná'a vá yo'ó ña kúu yu'u tá tondó, ña dákéei noo ko ní xítii, ta dátaká yu'u ña'a noo ko ní satá nonián. ²⁷Sa'a ñoo, ¿ndiva'a ko ní sá'on chikaáon di'ón yu'u banco, dá ná koo cháá sataán nani ndusa'i?", kaá ra.

²⁸Dá ni kaa ra xi'ín dao ka ra: "Kuiio ndaa ndo di'ón né'e taa xaan, ta ki'o ndoan noo ra kómí uxí di'ón xaan. ²⁹Dá chí na sa ió ña'a noo, noón kúu na ni'í cháá kaan. Ta na koó ña'a noo, di'a díta ná lú'u ña kómí ná. ³⁰Ta chikaá ndo tá ko chóon xaan noo iin naá sata vé'e. Kaa kúu noo kuaki ra xi'ín ndirá noo ra, ta kuchi tá'an no'o ra."

Di'a koo tá ná kasaa Jesús keyíko ña sa'a na ndei ñayuu yó'o

³¹Tá ná nandio koo tuku na ni nduu taa ñayuu yó'o kasaa na, ndato naye'e ndaa kii na xi'ín ndidaá ángel kéchóon noo ná, dá kakoo na noo téj ndato naye'e noo dándáki na, ³²dá nakuija ñayuu ndei ndidaa tá'an ñoo noo ná, dá kasá'a ná tao xóo na iin rá iin ñayuu ñoo táto'on kée taa tao xóo ra léko tein kíti. ³³Ta ná chikata na kiri kúu léko xoo kuá'a na, ta xoo íti na ná chikata na kiri kúu kíti. ³⁴Dá kaa na kúu rey ñoo xi'ín na ndíta xoo kuá'a na: "Nak'í ndo'o, na ni kemáni tatá, chí ndo'ó kúu na ni ni'í tá'í kandeí ndó noo dándáki yu'u, ña kían sa daá ió nduu kandeí ndó nda míf sa'a ñayuu. ³⁵Dá chí tá ni kuikoi, ta ni xi'o ndó ña'a ni sasá'in; tá ni ichi ini, ta ni xi'o ndó takuij ni xi'ii; tá ni xionoo nda'ávii, ta ni nakuaka va'a ndó yu'u ni sa ioj ve'e ndó; ³⁶tá ni sa kaa vichí, dá ni

xí'o ndó dá'on nì sà ndixii; tá nì sà kú'lì nì sàa ndò nì xito ni'ini ndó yu'u; tá nì sà káai ve'e kaa, dá nì sàa ta'ani ndó nì ka'an ni'ini ndó noo nákaaì", kaa rey ñóó. ³⁷Dá kaa nà kúu ñayuu ndaa ñóó xí'ín ná: "Tatá, ¿ndá oon nì xini ndu mií ní ñà kuiko ní, dá nì xí'o ndu ñà'a nì sàsa'an ní? Ta, ¿ndá oon nì xini ndu mií ní ñà íchi ini ní, dá nì xí'o ndu takuij nì xi'i ní? ³⁸Ta, ¿ndá oon nì xini ndu mií ní ñà xionoo nda'í ní, dá nì ñakuaka va'a ndu mií ní? Ta, ¿ndá oon nì xini ndu mií ní káa vichí ní, dá nì xí'o ndu dá'on nì sà ndixi ní? ³⁹Ta, ¿ndá oon nì xini ndu ñà sà kú'u mií ní o nì sà káa ní ve'e kaa, dá nì sàa ndu nì xito ni'ini ndu mií ní?", kaa na. ⁴⁰Dá kaa rey ñóó xí'ín ná: "Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ñà sà'a ñà nì kee ndó dión xí'ín nà kúu ñani, nà kuálí cháá kà yó'o, sa'á ñoó kéei kuendá ñà mií yu'u nì kee ndó dión xí'ín."

⁴¹Dá kaa nà xí'ín nà ndíta xoo íti nà ñóó: "Kuxoo ndó noóí, ndo'ó nà kúu ñayuu kíni. Kua'án ndò kaño'o ndó tein ño'ó ita, ñà nì kuuy o ndá'o, noó sà daá ió nduu kakaá ñà u'u xí'ín ndidaá ñà kini kéchóon nooán. ⁴²Dá chí sà kuiko, ta kò ní xí'o ta'on ndó ñà'a kasá'in; nì sà íchi ini, ta kò ní xí'o ta'on ndó takuij kò'; ⁴³nì xionoo nda'áví, ta kò ní ñakuaka va'a ndó yu'u, nì sà kaa vichí, ta kò ní xí'o ta'on ndó dá'on kandixii, nì sà kú'lì, ta nì sà káai ve'e kaa, ta kò ní sàa ta'on ndó koto ni'ini ndó yu'u", kaa na. ⁴⁴Dá kaa nà ndíta xoo íti nà: "Tatá, ¿ndá oon nì xini ndu'u mií ní ñà nì kuiko ní, ñà nì íchi ini ní, ñà nì xionoo nda'í ní, ñà sà kaa vichí ní, ñà sà kú'u ní, ñà sà káa ní ve'e kaa, ta kò ní sàa ndu koto ni'ini ndu mií ní?", kaa na. ⁴⁵Dá kaa rey ñóó xí'ín ná: "Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ñà sa'á ñà kò ní kée ndó dión xí'ín nà kúu ñani, nà kuálí cháá kà yó'o, sa'á ñoó kéei kuendá ñà nda yu'u kò ní ku'u ini ndò sa'a", kaa nà xí'ín ná. ⁴⁶Sa'á ñóó ndidaá ñayuu kíni ñóó koo ndo'ó ndo'ó ndidaá tá'an kuuy, ta ndidaá ñayuu ndaa ñóó nì'í ñà kataki chíhí ná.

26

Yó'o nì ndató'ón kue'é tá né'e choon ndi kee ra, dá tiin ra Jesús

¹Tá nì ndi'í nì ka'an Jesús ndidaá tò'on yó'o, dá nì kaa nà xí'ín tá xionoo xí'ín ná:

²—Sà ná'á vá ndó ñà kámanj uy kà kuuy, dá koo víko pascua, dá naki'o ra nà nì nduu taa ñayuu yó'o noo ndá'a tá xiní u'u ñaa, dá chirkaa ñaa rá ndíka cruz —kaá nà.

³Daá ñóó nì natáka ndidaá tá dutj sakua'a xí'ín tá dána'a ley xí'ín tá sa'ano ñoo ñóó yé'é ve'e tá dutj kúu noó naní Caifás. ⁴Ta ñóó nì ndató'ón mañá ra ndi koo kee ra, dá tiin ndakána ra Jesús, dá ka'áni ñaa rá, ⁵ta kaá ra:

—Ná dá'a ni tiin yó ra tein víko, dá chí ndakuei ñayuu nakuina vaá nà kí'in na sa'a rá.

Di'a nì kuu tá nì kuei iin ñá'a ndutá támi sá'an dini Jesús

⁶Tá nákaa Jesús ñoo Betania noo kúu ve'e Simón, tá'an ra nì sà ndo'o kue'e tés'i, ⁷dá nì kasáa iin ñá'a noo nákaa nà ñóó, ta né'an iin tündo'o nì kava'a xí'ín yuuy dión naní alabastro. Ta nì chitíán ñó'o ndutá támi sá'an, ta ndutá ya'í nda'o kúu rá. Ta kúu nì kuei ndi'an ra dini Jesús noo ió nà mesa. ⁸Tá nì xini taa xionoo xí'ín ná ñà nì kee ñá'a ñóó dión, kúu nì xidò nda'o ini ra, dá nì kaa ra:

—¿Ndiva'a nì danaá óon ñá'a káa ndutá támi sá'an káa? ⁹Ta va'a ká ví ní díkó yó ra, chí ndutá ya'í nda'o kúu rá, ta kandoo di'ón ñóó chindee yó nà kúnda'í, ní kúu —kaá ra.

¹⁰Tído nì kandaá va ini Jesús ñà ká'an ra dión, dá nì kaa nà xí'ín rá:

—¿Ndiva'a dáta'an ndò ñá'a yó'o? Chí ñà va'a va kían nì keeán xí'ín yu'u. ¹¹Chí daá ndéi va ñayuu kúnda'í xí'ín ndo'ó, tído yu'u, o koo kuií ta'on yu'u xí'ín ndó. ¹²Chí sa'á ñà nì dakúchián yu'u xí'ín ndutá támi sá'an yó'o, sa'á ñoó nì kenduuan yikí koñoj táto'on kí'o kooi nduxii. ¹³Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ñà ndéi kúu mií vá noo dána'a nà to'on va'a sa'í iin ní kúu ñayuu yó'o, nakani ta'ani na sa'á ñà nì kee ñá'a yó'o xí'ín yu'u, dá ná kaño'o ini ñayuu sa'á ñà nì keeán —kaá Jesús.

Di'a nì kuu, dá nì kandoo Judas ñà naki'o ra Jesús noo ndá'a tá dutj kúu noó

¹⁴Dá nì kee Judas Iscariote, tá'an ra nákaa tein ndin uxí uy taa xionoo xí'ín Jesús, kua'an ra noo ndéi tá dutj sakua'a. ¹⁵Tá nì sàa ra, dá nì kaa ra xí'ín rá:

—¿Ndidaá kí'o ní noo yú'u, dá ná naki'oi Jesús noo ndá'a ní? —kaá ra.

Dá nì kandoo tá dutj ñóó ñà kí'o ra oko uxí di'ón plata noo rá. ¹⁶Nda kuuy daá nì kasá'a Judas ndúkú rá ndi kee ra naki'oi ra Jesús noo ndá'a rá.

Di'a nì kuu tá nì sadini Jesús noo ndí'i kúif xí'ín tá xionoo xí'ín ná

¹⁷Tá nì kasandaá kuuy mií noó, ñà kúu víko noo seí nà Israel pan, ñà kò ní kí'in tá'an

xí'ín ñā dákuitā tachíān, dá nī ñatuu yati tā xíonoo xí'ín Jesús noo ná, dá nī ndatō'ón ñāá rá:

—¿Ndeí kóni ní ko'ón ndū kenduu ndū ñā kadíni yó kuendá pascua?

¹⁸ Dá nī kaa ná xí'ín rá:

—Kua'án ndo ñoo ká'ano káa. Ta káa naki'ín tá'an ndó xí'ín iin taa, ta ka'an ndo xí'ín rá: “Di'a kaá maestro ndu'u: Sa nī kasandaá vá kuu ndo'o níoi, ta saái ve'e ní kadíni kuendá víko pascua xí'ín tā xíonoo xí'ín”, kaa ndo xí'ín rá —kaá Jesús.

¹⁹ Dá nī sa'an taa ñoo nī kee ra choon nī sa'anda Jesús noo rá, ta nī kenduu rá ñā kadíni na kuendá víko pascua.

²⁰ Dá tá nī kuaá kuu dáá ñóó, dá nī saa Jesús ve'e ñoo nī sa koo na mesa xí'ín ndin uxí uu taa xíonoo xí'ín ná. ²¹ Ta tein sásá'an na ñoo, nī kaa ná xí'ín rá:

—Miíān ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ñā iin mií vá ndo'ó ko'ón naki'lo ñāá noo ndá'a taa xini u'u ñāá —kaá ná.

²² Ta kúnda'í nda'o nī kuu ini rá sa'á ñā nī ka'an ná dión. Dá nī kaa iin rá iin ra xí'ín Jesús:

—¿Á yu'u kúú, tatá?

²³ Dá nī kaa Jesús:

—Iin taa dáketa dáó ndá'a xí'ín yu'u ini ko'o, roón kúú rá naki'lo ñāá noo ndá'a taa xini u'u ñāá. ²⁴ Ta miíān ndaa ndo'o ná nī nduu taa ñayuu yó'o tátō'on kí'o ká'an tuti ií Ndios. Tído, ñda'í va taa naki'lo ñāá noo ndá'a taa xini u'u ñāá! Va'a cháá ká víān ní xjo dá'a ní kaki taa ñoo, ní kúu.

²⁵ Dá nī kaa Judas, tá'an rá ko'ón naki'lo ñāá:

—¿Á yu'u kúú rá kee dión, maestro?

Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Jaān, tátō'on nī ka'ón, kí'o dión kíān —kaá ná.

²⁶ Ta tein noo sásá'an na ñoo, dá nī tiin Jesús pan. Dá nī naki'lo na ndivé'e noo Ndios sa'án. Dá nī sa'anda dáó naān, dá nī xi'o naaān noo tā xíonoo xí'ín ná. Dá nī kaa ná xí'ín rá:

—Keí ndoān, chí ñā xaān kúú yikí koñoi.

²⁷ Dá nī tiin na copa. Dá nī naki'lo na ndivé'e noo Ndios sa'a rá, dá nī xi'o na rá noo tā xíonoo xí'ín ná. Dá nī kaa ná xí'ín rá:

—Ndidaá ní ndó ko'o lú'u lú'u vino xaān, ²⁸ chí kirá xaān kúú nī yu'u, kirá dáxinkoo ñā nī kandoo Ndios kee na xí'ín ñayuu ná, chí sa'á ná kuitā ra, sa'á ñoo ndoo kuachi kuá'a nda'o ñayuu. ²⁹ Ká'ín xí'ín ndó ñā o nándio koo kaj ko'i ndutá uva yó'o ndā ná

kasandaá kuu, dá ko'o saái ndutá uva xí'ín ndó noo ió tatái Ndios dándáki na —kaá ná.

Yó'o nī ka'an Jesús ñā ndatā Pedro sa'a ná

³⁰ Dá tá nī ndi'i ní keká'ano na Ndios xí'ín iin yaa, dá nī kee na kua'an ná diní yúku naní Olivos. ³¹ Dá nī kaa Jesús xí'ín tā xíonoo xí'ín ná:

—Ndidaá vá ndo'ó dánkoo ndava'a ñāá sakuaá víti, dá chí di'a kaá tuti ií Ndios: “Dárkue'e ka'í yu'u tá ndáka léko, ta kúú ndi ndi'í va léko kuita noo ko'ón”, kaāān. ³² Tído tá nī ndi'í nī natakij, dá kúio noói noo ndo ko'ín chí Galilea di'a, dá kasandaá ndo.

³³ Dá nī kaa Pedro:

—Va'ará ná dánkoo ndava'a ndidaá taa yó'o mií ní, tído yu'u, o kée ta'on yu'u dión.

³⁴ Dá nī kaa ná xí'ín rá:

—Miíān ndaa ná ka'ín xí'ón ñā sakuaá víti, tá ko ñá'a ta'on kana chéli, kúú sa oní va ta'ándá ndatōn sa'a yu'u.

³⁵ Dá nī kaa Pedro:

—Va'ará ná kánian kuu nduúí xí'ín ní, tído o ndatá ta'oin sa'a ní —kaá rá.

Ta kúú dión nī ka'an ndidaá ká tā xíonoo xí'ín ná ñóó.

Di'a nī kuu tá nī ndatō'ón Jesús xí'ín Ndios iin noo naní Getsemaní

³⁶ Dá nī saa Jesús xí'ín taa xíonoo xí'ín ná noo naní Getsemaní. Dá nī kaa ná xí'ín rá:

—Yó'o ní kandeí tóo ndó, dá ná ko'ín lú'u ká chí káa ka'ín xí'ín Ndios —kaá ná.

³⁷ Dá nī kee Jesús ndáka na Pedro xí'ín ndi nduú de'e Zebedeo kua'an ná lú'u ká noo. Dá nī kixian nī kúnda'í nda'o ini Jesús, ta nī kasá'a ndó'o nda'o níoi ná. ³⁸ Dá nī kaa ná xí'ín taa kua'an xí'ín ná ñoo:

—Nda'í nda'o kúu ini. Sa ndaa ndji va kúú xini. Yó'o ní kandeí tóo ndó, ta kaño'o dáó ini ndo xí'ín yu'u sakuaá víti —kaá ná.

³⁹ Dá nī kee na kua'an ná lú'u ká chí noo. Dá nī sa kúin xití ná, ta nī xino taan ná ndā noñó'o. Dá nī kasá'a ná ká'an ná xí'ín Ndios:

—Tatá miíi, tá kuu díta ní ndirá ova, ñā kían veí ndo'í, dá kían díta níān. Tído ná dá'a ní kakuuan tátō'on kí'o kóni yu'u. Ná kakuuan tátō'on kí'o kóni mií ní —kaá ná.

⁴⁰ Dá nī nandio koo na nī ndisáā ná noo ndéi taa kua'an xí'ín ná ñoo, kúú sa kídí va ra ndéi ra. Dá nī kaa ná xí'ín Pedro:

—¿Á ko xi'o ndeé ta'on ini ndo kaño'o ini ndo, va'ará iin hora? ⁴¹ Kaño'o ini ndo, ta ka'an ndo xí'ín Ndios, dá ná dá'a ní kexixí ñā kini xí'ín ndó. Chí sa ió nduu níoi ndo kee ndó ñā kóni Ndios, tído ñā kóni ñíi ndo kían chítuu ñāá —kaá ná.

⁴² Dá nì nãndiό koo tuku na kua'an na. Dá nì kasá'á ká'an tuku na xí'ín Ndios:

—Tatá mií, tá o kúu dítá ní ndutá ova, ña vei ndo'i, dá kían ná kakuuan tát'on kí'o kóni mií ní —kaá na.

⁴³ Dá nì nãndiό koo tuku na nì ndisáa na noo ndéi taa ñoo. Kúu sa kídí tuku va ra ndéi ra, chí sa'ání nda'o ñaa ña ma'áno. ⁴⁴ Dá nì nãndiό koo tuku na nì sa'an na nì ka'an na xí'ín Ndios ta'ándá kúu oni, ta nì ka'an na xí'ín ná tát'on kí'o nì ka'an na dao ka ta'ándá ñoo.

⁴⁵ Dá nì nãndiό koo tuku na nì ndisáa na noo ndéi taa kua'an xí'ín ná ñoo, dá nì kaa na xí'ín rá:

—¡Kudí ní ndó viti! ¡Ta nani'i ndée ndo viti! Chí sa nì kasandaá vá hora naki'o ra na nì nduu taa ñayúú yó'o noo ndá'a taa kómí kuachi. ⁴⁶ ¡Ndakuei kí'í ndo, ná ko'ó! Kande'é ndó, chí sa kúyati taa vei naki'o yu'u noo ndá'a taa xini u'u ñaa —kaá na.

Dí'a nì kuu tá nì tiin ra Jesús ña ko'on na noo tá né'e choon

⁴⁷ Ká'an jí vá Jesús íin na, kúu nì kasáa va Judas, tá'an ra nákaa tein ndin uxí uu taa xionoo xí'ín ná. Ta kua'á nda'o taa vei xí'ín rá. Dao ra né'e espada, dao ka ra né'e yíto. Chí vei ra xí'ín choon nì sa'anda taa duti saku'a'a, xí'ín taa sá'ano ñoo. ⁴⁸ Sa nì kast'ón va Judas xí'ín taa ñoo ndi kee ra, dá na'a ra ndá yoo kúu Jesús, chí nì kaa ra:

—Taa nì chitó'i noo ñoo, roón tiin ndó.

⁴⁹ Ta kúu vití'ón nì natuu yati Judas noo íin Jesús, dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Nákaa ní, maestro.

Dá nì chitó rá noo ná. ⁵⁰ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Amigo, ¿ndá choon vasón?

Ta kúu nì natuu yati taa kua'a'á ñoo nì tiin ñaa rá.

⁵¹ Ta iin taa ío xí'ín Jesús ñoo nì taó rá espada ra. Ta kúu nì chitó'on ra do'o iin tá kéchóon noo taa duti kúu noo. ⁵² Dá nì kaa Jesús:

—Nachikaa va'a espada xaan noo nì sa káaan, dá chí taa tfin espada, xí'ín espada ta'ani kuu ra. ⁵³ ¿Á ko ná'á ta'an voon ña kuu va ka'in xí'ín tatái, dá tanda'á ná uxí uu tu'u ángel kii na chindeé ná yu'u? ⁵⁴ Tído tá ná kee yu'u dión, dá kían, ¿ndi koo, dá xinkoo noo ká'an tuti ií Ndios? Chí ká'an ña kí'o dión kánian ndo'i.

⁵⁵ Dá nì kaa na xí'ín taa kua'a'á ñoo:

—¿Á taa kuí'íná vá kée ndó yu'u kúú, sa'á ñoo vei ndó xí'ín espada xí'ín yíto tiin ndó

yu'u? Ta ndidaá kuu vá nì sa káai xí'ín ndó yé'é ño'o sa daná'i noo ndo, ta ni ko ní tiin ndó yu'u. ⁵⁶ Tído ndidaá ña yó'o kúu viti, dá ná xinkoo noo nì ka'an profeta noo tuti ií Ndios —kaá na.

Ta kúu ndidaá vá taa xionoo xí'ín ná nì ñankoo ndava'a ñaa, ta nì xino ra kua'an ra.

Dí'a nì kuu tá nì sa íin Jesús noo mií taa duti kúu noo

⁵⁷ Ta taa nì tiin Jesús, roón kúu ra ndáka ñaa kua'an ve'e Caifás, ra kúu duti kúu noo, chí ñoo nì ndítútí taa dána'a ley Moisés xí'ín taa sá'ano ñoo. ⁵⁸ Ta Pedro, ndáa xíká xíká tákaa ra kua'an ra. Dá nì saa ra nì ku'u ra noo kúu yé'é ve'e taa duti kúu noo ñoo. Dá nì sa koo ra ío ra tein taa ndaá yé'é ñoo, dá koni ra ndi koo.

⁵⁹ Ta ra duti saku'a'á ñoo xí'ín taa sá'ano ñoo xí'ín ndidaá ka taa né'e choon ñoo Jerusalén nì ndítútí rá ndéi ra ndúku rá taa ka'an to'ón sa'a Jesús, dá kuu naki'o ñaa rá noo nda'á taa romano, dá ka'ání ñaa rá. ⁶⁰ Tído ko ní ni'í ta'on ra iin kuachi ká'ano dákuo ra Jesús, va'ará kua'á nda'o taa nì nakuíta nì ka'an to'ón sa'a ná. Tído tá nì ndi'i, dá nì ndakuei uu ka taa nì ka'an kuachi ra sa'a ná, ⁶¹ ta kaá ra:

—Dí'a ta'ani nì kaa taa xaan: “Ío choon noo ndá'í ña kían nakani ndi'ii ve'e ño'o Ndios, ta tixi kuu óni kandeé yu'u nduva'i ña” —kaá ra.

⁶² Dá nì ndakuín ndichi mií taa duti kúu noo ñoo. Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—¿Ndiva'a ko ká'on chindeéon miíon? ¿Á ña ndaa kían ká'an kuachi taa kaa sa'on o ko'o? —kaá ra xí'ín Jesús.

⁶³ Tído tádi óon va íin Jesús.

Dá nì nãndiό koo tuku taa duti kúu noo ñoo nì ndato'ón ñaa rá:

—Xí'ín kuu Ndios takí sa'ándai choon nooon ña kast'ón ndaa xí'ín ndu'u. ¿Á yo'ó kúu Cristo, na dákaí ñaa? ¿Á yo'ó kúu de'e Ndios?

⁶⁴ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tát'ón kí'o ká'an ní, kí'o dión kían. Ta ká'an ta'ani yu'u xí'ín ní ña nda kuu viti koni ndo na nì nduu taa ñayúú yó'o nakoo na xoo ku'a'a tatá Ndios, noo ío na dándáki na. Ta koni ta'ani ndó kii na tein vikoo tánee induú —kaá na.

⁶⁵ Ta kúu nì ndatá taa duti kúu noo ñoo kotó ra sa'á ña nì xido téi ini ra. Dá nì kaa ra:

—¡Nì ka'an ndava'a taa yó'o sa'a Ndios! ¿Ndá choon kuu ka yo cháa ka taa ka'an

kuachi sa'a rá? Chi vití'ón kuif ni seídó'o va mií ndó ña ni ka'an ndava'a taa yo'ó sa'a Ndios. ⁶⁶¿Ndí kíán náta'an ini ndo keeá xí'ín rá?

Dá ni kaa dao ka taa ñoo:

—Kánian kuu va ra sa'á ña ni ka'an ra dión.

⁶⁷Dá ni tuu ndaa díí dao ra noo ná, ta dao ka ra ni kani ñaa xí'ín yiki, ta dao ka ra ni koon da'andá noo ná, ⁶⁸ta kaá ra xí'ín ná:

—Tá miífan ndaa kúu'ón Cristo, dá kíán nakoni ini kíí ndi ndáa ndu'u ni kani ñaa.

Di'a ni kuu, dá ni ndata Pedro sa'a Jesús oni ta'ándá

⁶⁹Ta ío Pedro sata vé'e noo ndéi dao ka ñayuu ñoo. Dá ni natuu yati iin ná'a kéchóon ve'e ñoo. Dá ni kaaan xí'ín rá:

—Xíonoo ta'ani yo'ó xí'ín Jesús, ta kúu kuendá Galilea káa, ¿daá koó?

⁷⁰Tído ni ndata vá Pedro sa'a Jesús noo ndidaá ñayuu ndéi ñoo, ta kaá ra:

—Ko ná'í nda sa'a ká'on.

⁷¹Dá ni kee ra kua'an ra noo kúu yé'é di'a. Dá ni xini ñaa iin ka ñá'a. Dá ni kaaan xí'ín dao ñayuu ndíta ñoo:

—Taa káa ta'ani kúu kuendá Jesús, ta ñoo Nazaret.

⁷²Ta kúu tuku va ni ndata rá sa'a Jesús, ta kaá ra:

—Miífan ndaa kuiti ko ná'á ta'on yu'u taa ká'an ní sa'a.

⁷³Ta kúu lú'u ka toó, dá ni natuu yati dao ka na ndíta ñoo, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Miífan ndaa kuiti kuendá Jesús kúu yo'ó, dá chi táto'on ká'an ta Galilea, kí'o dión ká'on.

⁷⁴Dá ni kasá'á ká'an ndava'a ra, ta kaá ra:

—Ná'á Ndios ña ko ná'á ta'on yu'u taa ká'an ní sa'a ñoo.

Ta ni ndi'i ni ka'an ra dión, ta kúu ni kana va chéli. ⁷⁵Dá ví ni ndisáa ini ra to'on ni ka'an Jesús xí'ín rá, chi di'a ni kaa na: “Tá ko ñá'a kana chéli, ta kúu sa ndata yo'ó sa'á yu'u oni ta'ándá”, kaá na. Dá ni keta ra sata vé'e, ta kúu nda'í nda'o ni saki ra.

27

Di'a ni kuu tá ni sa'ín Jesús noo tá nani Pilato

¹Tá ni tuu noo, dá ni ndat'ón kue'é ta duti saku'a, xí'ín ta sá'ano ñoo ndi koo kee ra, dá nakí'o ra Jesús noo ndá'a ta né'e choon romano, dá ka'ání ñaa rá. ²Dá ni kató ñaa rá ndáka ra ni sa'a ra ni nakí'o ra noo ndá'a ta né'e choon romano naní Pilato.

Di'a ni kuu tá ni sa'ání Judas mií rá

³Kúu ni kandaá ini Judas, tá'an ra ni nakí'o Jesús noo nda'á taa xini u'u ñaa, ña sa ni kandoo ra né'e choon ña ka'ání rá Jesús. Kúu ni nandíó né'e ra oko uxí di'ón plata noo ta duti saku'a xí'ín ta sá'ano, dá chi ni nandikó ini ra sa'á ña ni ya'a ra ni kee ra, ⁴dá kaá ra:

—Ni kee yu'u iin kuachi, dá chi ni nakí'o yu'u iin taa koó kuachi noo ndo'o.

Dá ni kaa ta duti ñoo:

—Ko sa'ání ta'on ndu mií ndú. Kuachi mií vóon kíán.

⁵Dá ni ko'ono ni'ini ra di'ón plata ñoo noo kúu yé'é ño'o ñoo. Dá ni keta ra kua'an ra. Ta kúu ñoo ni sa'an ra ni chirkaa ra mií rá, dá ni xí'í ra.

⁶Dá ni nditúti ta duti saku'a ñoo di'ón ñoo, dá ni kaa ra:

—O kúu ta'on taán yo di'ón yo'ó noo di'ón dóko ñayuu noo Ndios, dá chi kíán ya'í sa'a ni ndii.

⁷Dá tá ni ndi'i ni ndat'ón kue'e ra, dá ni xiin ra iin ñó'o noo ta káva'a kidi, dá ná koo noo nduxi na tukú xí'í. ⁸Sa'á ñoo nda kuy víti nani ñó'o ñoo, noñó'o nii. ⁹Dión, dá ni xinkoo to'on ká'an ña ni taa profeta Jeremías: “Ni kí'in ra oko uxí di'ón plata, ña ni chiya'í ra sa'a ná táto'on ni chikaa ini ta ñoo Israel kaku ya'í na, ¹⁰ta xí'ín di'ón ñoo ni xiin ra ñó'o noo taa káva'a kidi. Dión ni kaa sato'o yo Ndios xí'ín yu'u.”

Di'a ni kuu tá ni sa'ín Jesús noo tá nani Pilato

¹¹Tá ni sa kuíin Jesús noo Pilato, ra dándaki ñoo ñó'o kuendá Judea ñoo, dá ni ndat'ón ñaa rá:

—¿Á yo'ó kúu rey noo na Israel?

Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta dión kaá mií ní.

¹²Ta va'ará dátaí kuachi ñaa ta duti saku'a, xí'ín ta sá'ano ñoo, tído ni iin to'ón to'on ko ní ka'an na. ¹³Dá ni kaa tuku Pilato xí'ín ná:

—¿Á ko seídó'o ta'an voón ña kí'o dión ví káva'a ra kuachi sa'on? —kaá ra.

¹⁴Tído ni iin to'ón to'on ko ní ka'an na. Sa'á ñoo kúu ni naá vá ini Pilato.

Di'a ni kuu, dá ni sa'anda Pilato choon ña ná karkaa Jesús ndíka cruz

¹⁵Ta iin iin tein víko pascua dáyaá Pilato iin taa nákaa ve'e kaa, tá'an ra kándoo na ñoo Israel sa'a. ¹⁶Ta daá ñoo nákaa iin taa nani Barrabás ve'e kaa, ta iin ní kúu ká'an na sa'a rá ña kúu rá iin ta kini.

¹⁷ Ta sa'á ña ñi ñataka kua'á ñayuu noo Pilato, sa'á ñoó ñi ndato'ón ñaa rá:

—¿Dá yoo dáyaá yu'u, kóni ndo? ¿Á Barrabás dáyaái, o Jesús, tá'an ra chinani ndó kúu Cristo?

¹⁸ Díon ñi kaa Pilato, chi ñi kandaá ini ra ña sa'á ña u'u iní vá ta duti ñoó, sa'á ñoó ñi ñaki'o ra Jesús noo ndá'a rá.

¹⁹ Ta nda noo ió ra sa'ándá ra choon ñoó, ñi tanda'á ñadi'í ra choon ñi saagan noo rá, ta kaáan: “Ná dá'a ni kendava'ón xí'in taa xaán, chi taa ndaa kúu rá. Dá chi nda'í nda'ó ñi saní sa'a rá ñi tuu noo kuu víti.”

²⁰ Tído ñi kasá'á ta duti saku'a xí'in ta sá'ano ñoo dáka'an kue'é ra ñayuu kuá'a ñoó ña ná kaka ña ña dáyaá ra Barrabás, ta ná ka'áni rá Jesús. ²¹ Dá ñi nandió koo tuku Pilato ñi ndato'ón rá ñayuu ñoó:

—¿Ndi kaa iin taa yó'o dáyaái, kóni ndo?

Dá ñi kaa ñayuu kuá'a ñoó:

—Dáyaá ní Barrabás xaán.

²² Dá ñi kaa Pilato xí'in ná:

—¿Ndi kíán kóni ndo keei xí'in Jesús yó'o, tá'an ra kaá ndo kúu Cristo, tá dáá?

Dá ñi kaa ñayuu kuá'a ñoó:

—Chirkaa ní ra ndika cruz.

²³ Dá ñi kaa Pilato xí'in ná:

—Ta, ¿ndi kíán kini ñi ya'a taa yó'o ni kee ra?

Tído kúu ñi'í cháá ka ví ñi kasá'á káyu'u ñayuu kuá'a ñoó:

—¿Chirkaa ní ra ndika cruz!

²⁴ Kúu ñi kandaá ini Pilato ña ko kandeé ka ra ka'an ra xí'in ñayuu kuá'a ñoó, chi di'a ñi ñakuina vaá cháá ka ví ná. Sa'á ñoó ñi ki'in ra cháá takuí, ta ñi ñakata ra ndá'a rá noo ndidaá ña ñoo Israel ñoó, dá ñi kaa ra xí'in ná:

—O kándio kuachi ta'on yu'u sa'á ñi taa yó'o, chi kúu rá iin taa ndaa. Mii vá ndó kúu ña ná kandido kuachi sa'a rá.

²⁵ Dá ñi kaa ndidaá ña ñoo ñoó:

—Ndu'u ná kandido kuachi sa'á ñi rá, ta nda de'e ndu ná kandido kuachi sa'a ra.

²⁶ Dá ñi dayáá Pilato Barrabás. Dá tá ñi ndi'í ñi kani soldado Jesús xí'in chirrión, dá ñi ñaki'o ñaa Pilato noo ndá'a rá, dá ná ko'on ra chirkaa ñaa rá ndika cruz.

²⁷ Dá ñi ñaki'in ñaa soldado kuendá Pilato ndáka ra kua'an ra nda maá ini ve'e chónon ta romano. Dá ñi ñadataká ra ndidaá ka soldado kúu kuendá ra, dá ñi kao noo ra Jesús noo ñi na ñoó. ²⁸ Dá ñi taó rá dá'on ná. Dá ñi ñaku'ino ñaa rá iin dá'on kua'á toón.

²⁹ Dá ñi chinóo ra iin corona ñi kava'a xí'in

fon dini ná. Ta ñi chirnee ra iin tañi'í ndá'a xoo kuá'a ña. Dá ñi kasá'á sá ku'ita xiti rá noo ná, dá kediki ñaa rá, dá kaá ra xí'in ná:

—Ná ká'ano kúu mii ní, ña kúu rey noo ña Israel —kaá ra.

³⁰ Ta ñi tuu ndaa di'í ñaa rá, ta ñi xio ndaa ra tañi'í ne'e na ñoó ñi koon ra dini ná. ³¹ Tá ñi ndi'í ñi kediki ñaa rá, dá ñi di'tá rá dá'on ñoó. Dá ñi ñadaku'ino ñaa rá dá'on mii ná. Dá ví ñi kee ra ndáka ñaa rá kua'an ra chirkaa ra ndika cruz.

Di'a ñi kuu tá ñi chirkaa ra Jesús ndika cruz

³² Ta noo ndáka ñaa rá kua'an ra ñoó, ñi ñaki'in tá'an ra xí'in iin taa naní Simón, ta kúu kuendá Cirene. Dá ñi kendúsa ra xí'in taa yó'o ña ná kadokó ra cruz ko'on ra.

³³ Dá ñi saa ra noo naní Gólgota. To'on yó'o kóni kaa yiki lásá dini ndii.

³⁴ Dá ñi xi'o ra vino ñi daká tá'an xí'in ndiró ova ko'o Jesús. Dá tá ñi ndi'í ñi xirnodod ná ra, kúu ko ñi xín ta'on na ko'o na ra. ³⁵ Dá tá ñi ndi'í ñi chirkaa ñaa rá ndika cruz, dá ñi sa ndei ra ñi sadiki ra suerte xí'in dá'on ná, dá ná kande'á ndi ndaa dá'on kánian ñi'í iin rá iin ra. Díon ñi kee ra, dá ñi xinkoo to'on ñi ka'an profeta, chi di'a ñi kaa ña: “Ni ñaka'anda ra dá'amáí, chi ñi sadiki ra suerte xí'án.”

³⁶ Tá ñi ndi'í, dá ñi sa ndei ra ndei ra ndaa ra Jesús. ³⁷ Ta ñi kani ra iin tabla yati dini cruz ñoó, ta ka'an ndá sa'a kíán tákaa na ñoó. Ta di'a kaáan: “Taa yó'o kúu Jesús, ta kúu rey noo ña ñoo Israel.” ³⁸ Ta ñi chirkuie ta'ani ra uu ta kui'ína ndika dao ka cruz. Iin ra tákaa xoo kuá'a ña, ta iin ka ra tákaa xoo íti ña.

³⁹ Ta ñayuu chika'anda kua'an noo tákaa na ñoó kediki ndaa ñaa ná, ta kaó ña dini ná kénóo na Jesús, ⁴⁰ ta kaá ña:

—Kaá yo'ó ña nakani ndi'ón ve'e ño'o ká'ano yo, ta kúu tixi oní va kuu, kúu sa nduva'a voón ña, kaáon. Sa'á ñoó ndani dáka'ki mi'ón viti. Kua'án noo kí'í ndika cruz xaán tá mi'án ndaa de'e Ndios kúúón.

⁴¹ Ta díon ta'ani kediki ñaa tá duti saku'a ñoó, xí'in ta dána'a ley Moisés, xí'in ta fariseo ndita ra, ta kaá ra:

⁴² —Dao ka va ñayuu sa kandeé rá sa dakáki ra, tído ko kándéé ta'on ra dáka'ki ra mii rá viti. Tá nda rey yo kúu rá, dá kíán ná noo kí'í rá ndika cruz káa, dá ná kandisa yo ra. ⁴³ Ñi kandeé iní tá káa Ndios, sa'á ñoó ná dáka'ki ñaa Ndios viti tá mi'án ndaa kú'u ini ña sa'a rá, chi kaá ra ña kúu rá de'e Ndios —kaá ra ndita ra.

⁴⁴Ta kána'á ta'ani nda uu ta ku'íná tákuei iin iin xoo díjn ná xí'fn ná.

Di'a ni kuu tá ni xi'i Jesús

⁴⁵Ta nda kaxuu kuu daá ñóó ni naku'ín naá iin ní kúu ñayuu nda ka oni sa'ini.

⁴⁶Ta kua'an kasandaá ka oni sa'ini, kúu ni'i nda'o ni kayu'ú Jesús, ta kaá na:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —to'on yó'o kían kóni kaa: Ndios miíi, Ndios miíi, ¿ndi-va'a ni dayáa ndá'a ní yu'ú?

⁴⁷Tá ni seido'o dao ka taa ndíta ñóó ña ni kaa na díon, dá ni kaa ra:

—Kueídó'o ndó, chi kána ra profeta Elías.

⁴⁸Ta kúu viti'ón ni kankono iin taa ni sa'an ra ni dandáxi ra iin tá'i dá'on xí'fn vino íá. Dá ni so'oni raan dinj iin tañi. Dá ni chinee raan yú'u Jesús, dá ná ko'o na ra.

⁴⁹Dá ni kaa dao ka ñayuu ndíta ñóó:

—Ná dá'a ni kee ní díon. Ná kandati yó, ta ná kande'á á kasaa Elías chindeé ñáá ná —kaá na.

⁵⁰Ta kúu ni'i nda'o ni kayu'ú tuku Jesús, dá ni naki'o na mií ná ni xi'i na.

⁵¹Ta kúu mií hora daá ñóó ni ndata dao dá'on tákaa ndadí ini ve'e ño'o ká'ano. Ni keean nda yú'an ñino, ta kúu nda yú'an ñino ni xino ñóó ni ndata ná. Ta kúu ni'i nda'o ni taan, ta kúu ni ndata dao ña kúu yuu ndáá, ⁵²ta ni nono ye'é káo ño ñó'o ndij, ta kúu kua'á nda'o ñayuu Ndios, na ni xi'i, ni natakí. ⁵³Dá tá ni ndi'i ni natakí Jesús, dá ni kuu ni kankuei ñayuu ñóó ini káo ñóó, dá ni sa'an na ñoo Jerusalén, ña kúu ñoo ij, ta ñóó ni na'a ñoo ná ñóó kua'á nda'o ñayuu.

⁵⁴Ta mií ta dándáki soldado iin ra xí'fn dao ka soldado ndaá ra Jesús ñoo tákaa na ndjka cruz ñóó. Dá tá ni xini ra ña ni taan xí'fn dao ka ña'a ni kuu, kúu ni yu'ú nda'o ra, ta ni kaa ra:

—Miían ndaa ndisa de'e Ndios ni sa kuu taa yó'o —kaá ra.

⁵⁵Ta xíká vá ndíta kua'á nda'o na ñá'a ndé'é ná ña ni ndo'o Jesús. Ta ñoon kúu na ni xionoo xí'fn Jesús nda rá ni kasá'á ná kuendá Galilea xionoo na, ta sa chindeé ñáá ná. ⁵⁶Ta tein na ñá'a ñóó nákaa María Magdalena, xí'fn María, naná Jacobo xí'fn José, xí'fn naná taa kúu de'e Zebedeo.

Di'a ni kuu, dá ni nduxi Jesús

⁵⁷Tá ni kuaá kuu daá ñóó, dá ni saa iin taa kuiká naní José, ta ñoo Arimatea, ta sa xionoo ta'ani ra xí'fn Jesús. ⁵⁸Ta ni sa'an ra ñoo nákaa Pilato, dá ni xiká ra ña ná naki'o ra yikí koño Jesús ñoo rá. Dá ni sa'anda

Pilato choon ñoo soldado ra ña ná ko'on ra naki'o ra yikí koño Jesús ñoo José ñóó.

⁵⁹Dá ni saa ra ni ñanoó ñáá rá ndjka cruz. Dá ni naki'in ñáá José, dá ni nachituú ñáá rá xí'fn iin sávana ni ndoo. ⁶⁰Dá ni sa'an ra ni chikáa ñáá rá ini iin yáí saá, ña ni kaan mií rá ndjka káo. Dá tá ni ndi'i ni sadi ra yu'ú yáí ñóó xí'fn iin yuu chiká'ano, dá ni kee ra kua'an ra. ⁶¹Ta yu'ú yáí ñóó ni ndoo María Magdalena xí'fn iin ka María ñoo ndéi na.

Di'a ni kuu tá ni sa'anda Pilato choon ña kandeí soldado kandaa ra yu'ú yáí ñóó

⁶²Sa ni ya'a kuu kénduu na Israel ña'a kasá'an na. Tá ni tuu ñoo iin ka kuu, dá ni nataka ta duti sakua'a xí'fn ta fariseo ñoo Pilato, ⁶³dá ni kaa ra xí'fn ra:

—Tatá, ni ndisáa ini ndu ña sa ká'an ta to'ón ñóó ña tixi kuu óni, dá natakí ra, kaá ra tá ko ñá'a kuu ra. ⁶⁴Sa'á ñoo ka'anda ní choon ña ná kandaa va'a soldado ní yu'ú yáí ñoo nákaa ra nda ná kasandaá kuu óni. Dá chi oon ni ví kasaa ta sa xionoo xí'fn rá iin sakuaá nataó ku'íná ñáá rá, dá kaa ra xí'fn na ñoo ndu ña ni natakí ra, dá kían tuú cháá ka choon o dúu tá'anda mií ñóó.

⁶⁵Dá ni kaa Pilato xí'fn ra:

—Xaan ndíta soldado. Kandaka ndó ra kua'an ndo, ta naku'ita ra kandaa ra yáí ndij ñóó táto'on kí'o kóni ndo —kaá ra.

⁶⁶Dá ni sa'an ra ni sadi toon ra yu'ú yáí ñóó, chi ni kani ra sello ye'án, ta ni chikata ra soldado ndíta ra ndaá raan.

28

Di'a ni kuu tá ni natakí Jesús

¹Tá ni ya'a kuu nani'i ndée na Israel, na'a va'a kuu mií ñoo kásá'á sa'a semana, dá ni kee María Magdalena xí'fn iin ka María ñoo kua'an na kande'é ná yáí ñoo ni nduxi Jesús.

²Ta kúu ni'i nda'o ni taan, dá chi ni ñaxino iin ángel kéchóon ñoo sato'o yo Ndios ni kii chí induú, dá ni natuu yati na ñoo ni nduxi Jesús, dá ni díta ná yuu ká'ano ñóó, dá ni sa koo na ío na sataán. ³Táto'on kí'o náye'e ndaa ñoo sá kuijn tasa, kí'o díon ndato ye'e na, ta kuxi kachi dá'on ná. ⁴Ta kúu ni yu'ú nda'o soldado ndíta ndaá yu'ú yáí ñóó ní kee na, ta kúu ndéi ñino oon ví rá ndíta ra, ta kéeá kuendá ndaá ndij va kúu rá ndíta ra. ⁵Dá tá ni saa na ñá'a ñóó, dá ni kaa ángel ñoo xí'fn ná:

—Ná dá'a ni yu'ú ndo, chi sa ná'a vái ña vei ndó nándukú ndó Jesús, na ni sarkaa ndjka cruz. ⁶Tido koo ka na nákaa yó'o. Sa

nj natakí va na tátò'on kǐ'o nǐ sǎ ká'an na xí'ín ndó. Nakí ndó kandé'é ndó noó nǐ sǎ noó na kúú sato'o yo, dá koni ndó. ⁷Kua'án kǐ'í ndó kastò'on ndó xí'ín ndidaá tǎa xíonoo xí'ín ná ña nǐ natakí va na. Ta kúú noó na ko'on na noó rá chí Galilea di'a. Ta nda ñóó ví, dá koni ñaa rá, kaa ndó xí'ín rá. Choon yó'o vej kastò'in xí'ín ndó —kaá ángel ñóó.

⁸Dá nǐ kankuei na yu'ú yáí ñóó, ta kúú yu'ú nda'o na. Tído kádij nda'o ta'ani ini na taxí tá'an na kua'an na kastò'on na to'on saá yó'o xí'ín tǎ xíonoo xí'ín Jesús. Ta noó taxí tá'an na kua'an na kastò'on na sa'a to'on saá yó'o xí'ín tǎ xíonoo xí'ín ná, ⁹kúú iin kuití vá nǐ na'a noó Jesús noó kua'an na ñóó, dá nǐ kaa na:

—¿Á kúkueé ni ndó?

Dá nǐ natuu yati na noó iin Jesús, ta nǐ nomi ni'ini na sa'a ná, ta dión nǐ sǎ ndaño'o ñaa ná. ¹⁰Dá nǐ kaa Jesús xí'ín ná:

—Ná dá'a ni yu'ú ndó. Kua'án ndó kastò'on ndó xí'ín ñani kuálí ña ná ko'on xǐ chí Galilea di'a, ta ñóó koni xǐ yu'ú —kaá na.

Di'a kua'an ña nǐ kaa soldado sa'a ndí kǐán nǐ ndo'o Jesús

¹¹Tá nǐ ndi'i nǐ kee na ñá'a ñóó kua'an na, dá nǐ kee tǎ ndaá yu'ú yáí ñóó kua'an ra ñoo Jerusalén. Tá nǐ saá ra, dá nǐ nakí'o ra kuendá noó tǎ dutǐ sakua'a sa'a ndidaá ña nǐ kuu ñóó. ¹²Dá nǐ kana tǎ dutǐ kúú noó ñóó ndidaá tǎ sá'ano ñoo. Dá tá nǐ ndi'i nǐ ndatò'ón kue'é ra, dá nǐ xǐ'o ra kuá'a nda'o di'ón noó soldado ñóó, ¹³ta nǐ kaa ra xí'ín rá:

—Kaa ndó xí'ín ñayuu ña ñóó tádi nǐ kii tǎ sǎ xíonoo xí'ín rá, ta nǐ taó ku'íná rá yikí koño ra né'e ra kua'an ra tein kídǐ ndu, kaa ndó. ¹⁴Tá ndá ndi kuu nǐ ni'ǐ tó'on Pilato, o sǎ nákaní ini ndó, chí mǐí vá ndú ná'a ká'an ndu sa'a ndó, dá ná dá'a ni ka'ání rá ndó —kaá ra xí'ín soldado ñóó.

¹⁵Dá nǐ ki'in ra di'ón ñóó. Dá nǐ kee ra tátò'on nǐ ta'anda choon noó rá. Ta nda kuu víti ká'an na Israel ña nǐ nataó ku'íná ñaa tǎ nǐ sǎ xíonoo xí'ín ná.

Yó'o sa'ándá Jesús choon noó tǎa xíonoo xí'ín ná ña ná ko'on ra dána'a ra to'on na iin ní kúú ñayuu yó'o

¹⁶Dá nǐ kee ndin uxǐ iin tǎa xíonoo xí'ín Jesús kua'an ra iin yúku iin chí kuendá Galilea tátò'on nǐ sa'anda na choon noó rá.

¹⁷Tá nǐ xini ra Jesús, dá nǐ sǎ ndaño'o ñaa rá. Tído nákaní kuáchǐ ij vá ini dao ra. ¹⁸Dá nǐ natuu yati Jesús noó rá, dá nǐ kaa na xí'ín rá:

—Nǐ natiin yu'u ndidaá choon ña dándákii induú xí'ín noño'o yó'o. ¹⁹Sa'a ñóó kua'án ndó dána'a ndó noó ñayuu ndéi ndidaá ñoo ñó'o ñayuu yó'o sa'a yu'ú, dá ná kakuu na kuendá yu'ú. Ta dákodo ndúta ndó ná xí'ín kuu tatá Ndios, xí'ín kuu de'e na, xí'ín kuu Espiritu ij, ²⁰ta dána'a ndó noó ná ná kee na ndidaá choon nǐ sa'andai noó ndó. Ta kooi xí'ín ndó ndidaá tá'an kuu, nda noó ndi'i kúí ñayuu yó'o. Dión ná koo.

To'on yó'o kíān nī taa San Marcos, ñā ká'an sa'a Jesús

Di'a nī kuu, dá nī kasá'a kásto'on Juan ñā kasā Jesús

¹Di'a nī kasá'a to'on va'a sa'a Jesucristo, ñā kúu de'e Ndios. ²Isaías nī sa kuu iin profeta, tá'an na sa kásto'on xí'ín ñayuu ñā nī ka'an mií Ndios xí'ín ná. Di'a kua'an to'on nī taa na:

Ná ko'ín tanda'í iin taa kuió noó ko'on noo yo'ó kásto'on ra to'on yu'u xí'ín ñayuu,

dá ná kandeí nduu ñā kueídó'o na ñā kíān ko'on ka'on xí'ín ná.

³Kayu'ú taa ñoo noo kúu yukú ichí:

“Kandeí nduu ndo natiin ndó sato'o yo Ndios, ta ná konó ndó iin ichí ndaa noo ná.”

⁴Ta miān ndaa díon nī kuu, chí nī kasá'a iin taa naní Juan dákodo ndúta ná ñayuu ini tākuií iin xí'ín noo kúu yukú ichí. Ta kásto'on na xí'ín ñayuu ñā ná nandikó ini ñā sa'a kuachi kée na, dá ná k'i'ó ká'ano ini Ndios sa'a kuachi na, dá ná kuu kodo ndúta ná.

⁵Ta kua'a nda'o ñayuu ndéi ñoo Jerusalén xí'ín ñā ndéi dao ká ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Judea nī sa'an ñā nī seídó'o na to'on dána'a Juan. Ta nī na'ó ñā kuachi na noo Ndios. Ta kúu nī dákodo ndúta ñāa Juan ini yuta naní Jordán.

⁶Ta dá'on nī sa ndixi Juan nī kava'a xí'ín ídī camello. Ta iin cincho ñíj sa ndíko tji na. Ta sa seí ñā tika xí'ín ndudí yukú. ⁷Ta sa kásto'on na xí'ín ñayuu, ta kaá ñā xí'ín ná:

—Satá yu'u veí iin ñā ndáya'i cháá ká o dúy yu'u, chí nī kó káni víān nakuijñ ndei yu'u ndaxíí yó'o ndisá ná. ⁸Chí yu'u dákodo ndúta ñāa xí'ín tākuií, tído noón kúu ñā dákodo ndúta ñāa xí'ín ñā kúu Espíritu ií Ndios —kaá ñā.

Di'a nī kuu tá nī sodó ndúta Jesús

⁹Ta tein kuý dáá ñóo nī keta Jesús ñoo naní Nazaret, ñā nákaa kuendá Galilea, kua'an ñā noo nákaa yuta Jordán. Ta ñoo nī dákodo ndúta ñāa Juan. ¹⁰Tá nī keta Jesús ini tākuií, kúu nī xini ñā nī nono induú. Ta kúu nī ñaxino ñā kúu Espíritu Ndios satá ná, ta káa ñā táto'on káa iin paloma. ¹¹Ta nda induú táj nī ka'an Ndios xí'ín Jesús:

—Yo'ó kúu de'e maní yu'u. Ta náta'an nda'o iniñ xini'í yo'ó —kaá ñā.

Di'a nī kuu tá nī ka'an ñā u'u mií noó dátúán Jesús

¹²Tá nī ndi'i ñoo, dá ndáka Espíritu Ndios Jesús kua'an ñā noo kúu yukú ichí. ¹³Ta uu diko kuý nī sa káa ñā ñoo. Ta nī sa káa ñā tein kirí víchj deen. Dá nī ximndodó ñāa ñā u'u. Ta nī kasáa dao ángel nī kii noo Ndios, nī chíndeé ná Jesús.

Di'a nī kuu tá nī kasá'a dána'a Jesús sa'a to'on va'a Ndios

¹⁴Tá nī tiin ra Juan nī sadi ra ve'e kaa, dá nī kee Jesús kua'an ñā chí kuendá Galilea kásto'on na sa'a to'on va'a, ñā ká'an sa'a ndi kee ñayuu, dá ndu'u na tixi ndá'a Ndios, ¹⁵ta kaá ñā:

—Sa nī kasandaá vá hora, sa nī kuýati va ñā ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios. ¡Nandikó ini ndo sa'a kuachi kée ndó, ta kandísa ndó xí'ín ndino'o ini ndo to'on va'a Ndios! —kaá ñā.

Di'a nī kuu, dá nī kana Jesús komi taa tíñ tiyaká ñā kanoo ra xí'ín ná

¹⁶Ta noo xíka Jesús kua'an ñā yú'u taño'o naní Galilea, ñoo nī xini ñā iin taa naní Simón xí'ín ñani ra Andrés. Ta ñó'o ra chíkaa ra ñono rá ini tākuií, chí kúu rá taa tíñ tiyaká. ¹⁷Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Ná kíj ndo ná ko'o kanoo ndó xí'ín yu'u, dá ná dána'i noo ndo taó ndó ñayuu tein kuachi na táto'on kée ndó taó ndó tiyaká ini tākuií.

¹⁸Ta kúu vití'ón vá nī ñankoo ra ñono rá. Ta kúu nī kee ra kua'an ra kanoo ra xí'ín Jesús.

¹⁹Ta noo xíka Jesús kua'an ñā cháá ká chí noo ñoo, kúu nī xini ñā nákaa iin taa naní Jacobo xí'ín ñani ra Juan, ta kúu rá de'e taa naní Zebedeo. Ta ñó'o ra ini barco nákoto ra ñono rá. ²⁰Dá nī kana ñāa ná. Dá nī ñankoo ra tatá ra Zebedeo ini barco xí'ín ndidaá ká nī taa kéchóon noo tatá ra. Dá nī kee ra kua'an ra kanoo ra xí'ín ná.

Di'a nī kuu tá nī ndu'va'a Jesús iin taa nákaa iin espíritu kini

²¹Dá nī nasáa Jesús ñoo Capernaum xí'ín taa ñoo. Dá tá nī kasandaá kuý nání'í ndéé ñā Israel, dá nī ku'u Jesús ini ve'e noo náta na ñoo ñoo. Dá nī kasá'a ná dána'a ñā. ²²Kúu nī naá vá ini ñayuu ñoo sa'a ñā dána'a Jesús, chí kó kée na táto'on kée taa dána'a ley Moisés, dá chí dána'a ñā táto'on kí'o kée iin ñā né'e choon.

²³ Ta ini ve'e ñoo nákaa iin taa nákaa iin espíritu kini. Ta kúú ni'i nda'o ni kayu'u espíritu kini ñoo, ta kaáan:

²⁴ —¿Ndi kían ndó'o ní xí'ín ndu'u, Jesús, na ñoo Nazaret? ¿Á vei ní dánaá ní ndu'u? Sạ ná'á vá yu'u ndá yoo kúú míi ní, chí míi ní kúú na ií ni kii noo Ndios.

²⁵ Dá ni ñanáni ñaa Jesús, ta kaá na xí'án: —¿Kadi yú'on! ¿Kua'án keta kíi ini taa xaan!

²⁶ Ta kúú vití'ón ni sa'áni yí'f espíritu kini taa ñoo. Ta kúú ni'i nda'o ni kayu'án, dá ni ketaan kua'an.

²⁷ Ta kúú ni naá vá iní ndidaá kúú ñayuu ñoo, dá ni kasá'á ná ndátó'ón tá'an ná:

—¿Ndi kua'an vían yó'o? Na ndeé ka vían ká'ano tandeé iní saá dána'a taa káa, chí xí'ín choon kómi rá sa'ándá ra choon noo espíritu kini, ta kúú seídó'o ñaan —kaá na.

²⁸ Ta kúú kaon nda'o ni kandaá ini ndidaá ñayuu ndéi ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Galilea sa'a ña ndato ni kee Jesús.

Di'a ni kuu tá ni nduv'a Jesús ñá kúú xido Simón Pedro

²⁹ Tá ni keta Jesús ve'e ñoo, dá ni kee na kua'an na ve'e Simón xí'ín Andrés, ta ndáka ta'ani na Jacobo xí'ín Juan kua'an na. ³⁰ Ta kándu'u xido Simón noo xito, ta ka'í nda'o ndó'án kée kue'e dáa. Dá ni kastó'on ñayuu xí'ín Jesús ña kú'an. ³¹ Dá ni natuu yati na noo kándu'an. Kúú ni tiin na ndá'an. Kúú ni ndane'e ñaa ná. Ta kúú vití'ón vá ni ya'a kue'e dáa ñoo. Ta kúú ni kasá'á váan kénduuan ña kasá'an na.

Kua'á nda'o ñayuu ni nduv'a Jesús

³² Sạ ni keta va ndindii, ta sạ kua'an kuaá va kuý dáá ñoo, dá ndáka ñayuu ndidaá na kú'u xí'ín na ñó'o espíritu kini ni kasáa na noo Jesús. ³³ Sa'á ñoo ni chiti yé'é ve'e ñoo ni nataka ndidaa na ñoo ñoo. ³⁴ Ta kúú kua'á nda'o ñayuu ndó'o iin rá iin kue'e ni nduv'a na, ta kua'á nda'o espíritu kini ni taó ná. Ta kọ sóno vá ná ña ka'an espíritu kini ñoo, chí ná'á vá ñá ndá yoo kúú ná.

Di'a ni kuu tá ni ndató'ón Jesús xí'ín tatá Ndios iin xián noo kọ ín ndéi

³⁵ Ta na'a nda'o ni ndakoo Jesús, chí iin naá jí vá. Dá ni keta na ñoo ñoo kua'an na iin xián noo kọ ín ndéi. Ta ñoo ni ka'an na xí'ín tatá Ndios. ³⁶ Dá ni kee Simón xí'ín dao ka ta né'e tá'an xí'ín rá kua'an ra nandukú ñaa rá. ³⁷ Dá tá ni naní'í ñaa rá, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Ndidaá ñayuu nándukú ná míi ní.

³⁸ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ná ko'ọ dao ka xián noo yati yó'o, dá ná dána'a ta'ani yu'u noo ñayuu ndéi ñoo, chí sa'á choon yó'o vei yu'u —kaá na.

³⁹ Ta ni xionoo na iin níi kúú kuendá Galilea ni ñan'a na ini ndidaá ve'e noo nátaka na Israel, ta ni taó ná espíritu kini ñó'o ini ñayuu.

Di'a ni kuu tá ni nduv'a Jesús iin taa ndó'o kue'e té'í ñíi

⁴⁰ Kúú ni kasáa iin taa ndó'o kue'e té'í ñíi noo Jesús. Kúú ni sạ kuín xítí rá noo ná, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Tá kóni ní, kuu va nduvii ní ñíi —kaá ra.

⁴¹ Ta sa'á ña ni ku'u ini Jesús sa'a rá, sa'á ñoo ni chínoo na ndá'a ná sata rá, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Jaan, kónii. Ná nduvii ñíion.

⁴² Dá tá ni ndí'i ni ka'an na, kúú vití'ón di'a ni ndanó'ón ni'ini kue'e té'í ñíi ndó'o ra. Ta kúú ni kandoo vii vá ñíi rá.

⁴³ Dá tá kọ ñá'a tanda'a ñaa ná ko'on ra, dá ni sa'anda na choon noo rá, ⁴⁴ ta kaá na xí'ín rá:

—Kua'án, tído o sạ nakanón xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ña ni kee xí'ón. Di'a kua'án na'a mífón noo ta dutí. Ta kua'án doko ña'a noo Ndios sa'á ña ni kandoo viion noo ná, táto'on kí'o sa'ándá ley Moisés choon, dá ná kandaá ini ra ña sạ ni nduviion —kaá na.

⁴⁵ Tído kọ ní kée ta'ón taa ñoo táto'on ni ta'anda choon noo rá. Di'a ni kasá'á nákaní va ra ña ni kee Jesús xí'ín rá kua'an ra. Sa'á ñoo kọ kuú ka ku'u túu Jesús ni iin ka ñoo. Ndada yu'ú ñoo noo kọo ka ñayuu ndéi va sạ káa na. Ta va'arará ndéi kúú míi vá ndéi ñayuu, tído vei na noo nákaa Jesús.

2

Di'a ni kuu, dá ni nduv'a Jesús iin taa ni natii sa'a

¹ Tá ni ya'a dao kuú, dá ni nandí kọo tuku Jesús ñoo Capernaum. Tá ni kandaá ini ñayuu ña ni ndísaa Jesús ve'e na, ² kúú kua'á nda'o na ni nataka ñoo. Ta kọ ní keta ka ve'e ñoo kaño'o na. Ta kúú nda sata vé'e ndíta ñayuu seídó'o na to'on dána'a Jesús.

³ Dá ni kasáa dao ka ñayuu xí'ín iin taa ni natii sa'a, ta yí'i ñaa komi taa ni kasáa ra.

⁴ Tído kọ ní kúu ta'on ku'u ra xí'ín ta kúu ñoo ini ve'e noo nákaa Jesús, chí kua'á nda'o ñayuu ñó'o. Sa'á ñoo ni ñakáa ñaa rá ñiñi vé'e. Dá ni sonó rá iin yáí. Dá ni kuu ni

danóo ra xito kánóo tã kú'u ñoo ini ve'e noo ió Jesús.

⁵Tá ñi xini Jesús ñã kándéé ini ñaa rá, dá ñi kaa na xí'ín tã kò kuú kaka ñoo:

—De'e ló'o, sa ñi ndoo va kuachón —kaá ña.

⁶Ta kúu ñoo ndéi dao tãa dána'a ley Moisés seídó'o ra. Dá ñi kasá'a nákaní kuáchí ini ra: ⁷“Ta, ¿ndiva'a ká'an tãa káa dión? Tãa káa kúu ra yá'a ká'an ndava'a xí'ín Ndios. Chì ñi iin tó'ón ta'on tãa o kúu dándóo kuachi ñayuu. Iin tó'ón diní mií vâ Ndios kúu ña kuu kee dión.”

⁸Tído vití'ón di'a va ñi kandaq ini Jesús ñã kí'o dión nákaní ini ra. Dá ñi ndatò'ón ñaa ná:

—¿Ndiva'a nákaní ini ndo dión? ⁹¿Ndí kíán kò ú'u cháá kã ka'in xí'ín tãa kò kuú kaka yó'o, ká'an ndó? “Sa ñi ndoo va kuachón”, o ka'in xí'ín rá, “Ndakui- ñi ndichi, ta naki'in xiton kane'e kua'an nó'ón.” ¹⁰Tído viti dá ná ko'in dána'i noo ndó ñã kómí ndisa na ñi nduu tãa ñayuu yó'o choon ñã dándóo na kuachi kómí ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

Dá ñi kaa na xí'ín ta ñi natif sa'a ñoo:

¹¹—Ta ká'in xí'ín yo'ó viti. Ndakuijn ndichi, ta naki'in xiton, ta kua'an nó'ón ve'ón.

¹²Ta kúu ñi ñakuíjn ndichi ra. Dá ñi ñaki'in ra xito noo ñi sa nóo ra né'e ra ñi kí'in ra kua'an ra nóo ñayuu kuá'a ñoo. Ta kúu ndidaá vá ná ñi náá ini. Ta kúu ñi kasá'a ná kéká'ano na Ndios, ta kaá na di'a:

—Ni iin kuú kò xinjó iin ñã'a ndato tá- to'ón ñi xiniq kuú víti —kaá ña.

Di'a ñi kuu tá ñi kana Jesús iin tãa naní Levi Mateo ñã kanoo ra xí'ín ná

¹³Tá ñi ndi'i ñi kuu dión, dá ñi ñandió koo tuku Jesús kua'an ña yu'ú taño'o. Ta kúu kuá'a nda'o ñayuu ñi ñatuu yati ñaa. Dá ñi kasá'a ná dána'a ña noo ná sá xíka na kua'an ña. ¹⁴Ta noo yá'a na kua'an na ñoo, kúu ñi xini ña ió iin tãa naní Leví, de'e ta naní Alfeo, ta ió ra kí'in ya'i ra sa'á ñó'o. Dá ñi kaa na xí'ín rá:

—Nakíj, ná ko'o kanoón xí'ín yu'u.

Dá ñi ñakuíjn ndichi rá. Dá ñi kee ra kua'an ra kanoo ra xí'ín ná.

¹⁵Di'a ñi kuu tein noo ió Jesús sásá'an na xí'ín Leví ñoo ini ve'e ra. Ta kuá'a nda'o tãa kí'in ya'i sa'á ñó'o xí'ín dao kã ñayuu kaá ra kómí kuachi ñi sa ndei xí'ín Jesús. Ta ndéi ta'ani tãa xionoo xí'ín ná, chí kuá'a nda'o ñayuu ndikó ñaa. ¹⁶Tá ñi xini tã fariseo xí'ín

dao tãa dána'a ley Moisés ñã sásá'an dáó Jesús xí'ín tã kí'in ya'i sa'á ñó'o, xí'ín ñayuu, tá'an na kaá ra kúu ña kini ñoo, dá ñi kaa ra xí'ín tã xionoo xí'ín Jesús:

—¿Ndi kua'an ña yo'ó? ¿Ndiva'a sásá'an ri maestro ndo'ó xí'ín tã kí'in ya'i sa'á ñó'o, xí'ín dao kã ñayuu kómí kuachi yo'ó? —kaá ra.

¹⁷Tá ñi seídó'o Jesús ñã ñi ka'an ra dión, dá ñi kaa na xí'ín rá:

—Ñã ió va'a kò xínó'o'ó ta'on na tã ketatá ñaa. Sava'a na kú'u va kúu ña xínó'o'ó ñaa. Ta dión ta'ani yu'u, kò véi ta'on yu'u ná kanai na ká'an ñã kúu ná ñayuu ndaa. Di'a vej yu'u kanai ná ñakoni ñã kómí ná kuachi —kaá ña.

Dána'a Jesús ñã kúu ná tátò'ón iin tono

¹⁸Iin kuu, dá ñi sa ndei tã sa xionoo xí'ín Juan, ña sa ñakódo ndutã ñayuu, ñi sa ne'e ij rá xí'ín tã fariseo. Dá ñi kasáa dao ñayuu noo nákaq Jesús. Dá ñi ndatò'ón ñaa ná:

—¿Ndiva'a kò né'e ij tã xionoo xí'ín mií ní tátò'ón né'e ij tã fariseo xí'ín tã sa xionoo xí'ín Juan?

¹⁹Dá ñi kaa Jesús xí'ín ná:

—¿Á ká'an ndó ñã kánian kane'e ij ñayuu ñi ñataka noo ió vikó tánda'a nani ió ij vá tono xí'ín ná? Koó, chí xian nani ió ij tono xí'ín ná, ta o kúu ta'on kane'e ij ná. ²⁰Tído kasandaá iin kuu, dá naki'in ra tono kandaka ra ko'on ra. Nda daá ví, dá kíán kánian kane'e ij ñayuu ñoo.

Dána'a Jesús ñã kò náki'in tá'an ta'on ñã dána'a ñã xí'ín ñã dána'a tã fariseo

²¹Ta kò iin ta'on nákoto noo ñi ndatã iin do'ono yatã xí'ín iin tá'í dá'on saá. Dá chí tá ná nakata na do'ono ñoo, ta kúu nati'in va dá'on saá ñoo, ta kúu ví'í kã ví ndatã do'ono yatã ñoo.

²²Ta kò iin ta'on taán vino saá ini ñíi yatã. Dá chí tá ná kee na dión, dá kíán dáka'ándí vino saá ñíi yatã ñoo, ta kúu ndi'i vino ñoo kuitã, ta kúu tuú oon va ñíi ñoo. Sa'á ñoo va'a cháá kã ná taán yó vino saá ini ñíi saá —kaá Jesús.

Di'a kua'an ñã ñi daná'a Jesús sa'a kuu náni'i ndée na Israel

²³Ta tein iin kuu náni'i ndée ña Israel, chíka'anda Jesús kua'an ña noño'o noo káa tirió. Kúu ñi kasá'a tã xionoo xí'ín ná tó'ón ra yoko tirió, ta sef ra nonián kua'an ra. ²⁴Dá ñi kaa tã fariseo xí'ín Jesús:

—¿Ndiva'a kée tã xionoo xí'ín ní ñã kò kánian kee ra tein kuu náni'i ndée yo?

²⁵ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—*ǀÁ* kō óon ta'on ká'i ndo'ó ñā nì kee David tá sã ná'á tá nda'í nì kuiko na xí'ín tã sã xionoo xí'ín ná? ²⁶ Chì kaáan ñā nì ku'u na ve'e Ndios. Ta daá ñóó kúú tãa naní Abiatar dutì kúú noó. Ta nì seí David pan, ñā dókō tã dutì noó Ndios, ñā kō kánian keí ñayuu óon, chì sava'a tã dutì kuu keí ñá. Ta nda tã xionoo xí'ín David ñóó nì xí'o na nì seí.

²⁷ Dá nì kaa ta'ani Jesús xí'ín rá:

—Kuu nání'i ndée yo nì kava'an Ndios ñā kakuuan iin ñā va'a noó ñayuu. Tído kō ní kava'a ta'on Ndios ñayuu keká'ano na kuu nání'i ndée yo táto'on kì'o kée ndo'ó. ²⁸ Ta vitì kana'á ndó ñā ió choon noó ndá'a nā nì nduu tãa ñayuu yó'o ñā dándáki na tein kuu nání'i ndée yo —kaá Jesús ká'an nā sa'a míf ná.

3

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin tãa nì natii ndá'a

¹ Dá nì ku'u tuku Jesús ini ve'e noó nátake na Israel. Ta ñóó nákaa iin tãa nì natii ndá'a.

² Ta ndíta tã fariseo nání rá Jesús, ná kande'á á nduva'a ñāá ná kuu nání'i ndée ná. Díón, dá nì'í rá ndí koo dátaì kuachi ra Jesús noó tá nē'e choon.

³ Dá nì kaa Jesús xí'ín tãa nì natii ndá'a ñóó:

—Nakuin ndichi, ta kakuin me'í yó'o.

⁴ Dá nì kaa na xí'ín dao kã tãa ñóó:

—*ǀ*Ndá kían kuu kee yó kuu nání'i ndée yo? *ǀÁ* kee yó ñā va'a o á kee yó ñā kini? *ǀÁ* dáka'íó iin ñayuu o ka'ání yó ná? Ka'an ndo ná nde'á —kaá na.

Tído ni iin tó'ón rá kō ní ká'an. ⁵ Dá nì koo noo Jesús nì sã nde'é deen ná tãa ndíta ñóó. Dá nì kixian nì kunda'í ini nā sa'a rá, chì káxi nda'o nio rá. Dá nì kaa nā xí'ín tã kú'u ndá'a ñóó:

—Ná dákaa ndá'on xaan.

Tá nì ndakáa rá ndá'a rá, kúú nì nduva'a vaan.

⁶ Dá nì kankuei tã fariseo ñóó kua'an ra. Ta nì kasá'a ndátó'ón kue'é rá xí'ín rá kuendá rey Herodes ñóó ndi kee ra, dá ka'ání rá Jesús.

Di'a nì kuu tá nì sã kãa Jesús yu'u tãño'o

⁷ Dá nì kee tuku Jesús kua'an nā xí'ín tã xionoo xí'ín ná yu'u tãño'o. Ta kua'a nda'o ñayuu ndéi kuendá Galilea xí'ín nā ndéi ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Judea tákuei sata ná kua'an nā, ⁸ xí'ín nā ndéi ñoo ká'ano Jerusalén, xí'ín nā ndéi kuendá Idumea,

xí'ín nā ndéi iin kã xoo yuta Jordán, xí'ín nā ndéi ñoo Tiro xí'ín nā ndéi ñoo Sidón, chì sa'á ñā nì nì'í tó'on na sa'á ñā'a ndato kée Jesús, sa'á ñóó kua'a nda'o ñayuu tákuei ñāá kua'an nā.

⁹ Ta kúú nì ka'an Jesús xí'ín tã xionoo xí'ín ná ñā ná kenduu rá iin barco kakaá nā, dá ná o dándúti ñāá ñayuu ku'a'á ñóó. ¹⁰ Chì sa'á ñā nì nduva'a na kua'a ñayuu, sa'á ñóó ndidaá kúú nā kú'u kátai tá'an vej sata ná, dá kako'on na dá'on Jesús, dá ná nduva'a na.

¹¹ Ta tá nì xini ñāá ñayuu ñó'o espíritu kini, ta kúú sã kuita xití ná noó Jesús. Dá nì kasá'a káyu'u espíritu kini ñóó, ta kaáan:

—Míí nì kúú de'e Ndios.

¹² Tído nì sa'anda Jesús choon noóan ñā ná dá'a ni ka'an ndá yoo kúú ná noó ñayuu ñóó.

Di'a nì kuu tá nì kaxi Jesús uxì uy tãa kanoo xí'ín ná

¹³ Ndi'i, dá nì kaa Jesús dini iin yúku iin ñóó. Dá nì kana na ndidaá kúú tãa nì nata'an ini nā, ta nì natuu yati ra noó ió nā.

¹⁴ Dá tein roón nì kaxi na uxì uy tãa kanoo xí'ín ná. Ta tãa yó'o kakuu rá tanda'a Jesús ko'on dána'a to'on va'a noó ñayuu, ¹⁵ ta koo ta'ani choon noó ndá'a rá ñā nduva'a ra nā kú'u, ta taó rá espíritu kini ñó'o ini ñayuu.

¹⁶ Iin tãa yó'o naní Simón. Ta nì chinani ñāá ná Pedro. ¹⁷ Ta iin kã rá kúú de'e Zebedeo naní Jacobo xí'ín ñani rá, rá naní Juan. Ta nì chinani ñāá ná Boanerges. To'on yó'o kóni kaa de'e ñā ka'ándi, chì nì'í dini rá. ¹⁸ Ta iin kã rá naní Andrés, xí'ín rá naní Felipe, xí'ín rá naní Bartolomé, xí'ín rá naní Mateo, xí'ín rá naní Tomás, xí'ín rá naní Jacobo, tã kúú de'e Alfeo, xí'ín rá naní Tadeo, xí'ín rá naní Simón, tá'an rá nì sã kuu kuendá tã cananista, ¹⁹ xí'ín rá naní Judas Iscariote, tá'an rá nì kasandaá nì nakì'o Jesús noó ndá'a rá xini u'u ñāá.

Tá nì ndi'i ñóó, dá nì ndu'u na ini iin ve'e.

Di'a nì kuu tá nì kaa dao tãa ñā taó Jesús espíritu kini kée ñā u'u

²⁰ Ta tuku va kua'a ñayuu nì nditítí ñóó. Ta ni kō nóno vá Jesús kasá'an na xí'ín tã xionoo xí'ín ná. ²¹ Tá nì nì'í tó'on nā ve'e Jesús ñā ndó'o na, dá nì kee na kua'an nā nakuaka ñāá ná kandaka na no'o nā, dá chì nì nadana va na, ká'an ná.

²² Dá nì kaa dao tãa dána'a ley Moisés, tá'an rá nì kii ñoo Jerusalén, ñā Beelzebú, tá'an ñā kúú sato'o espíritu kini, ñóó vá kían nákaa ini Jesús, ta ñóó kían xí'o choon

noo ná, sa'á ñoó kándéé ná taó na espíritu kuni ñó'o ini ñayuu, kaá ra.

²³Dá ni kana Jesús taa ni ka'an dión ñoó, dá ni kasá'á ná dák'i'in tá'an na dao ña'a xí'in ña dána'a na, ta kaá na xí'in rá:

—¿Ndi kee ví sato'o espíritu kuni taó ñá miían ini ñayuu, ká'án ndó? ²⁴Kana'á ndó ñá tá naá tá'an iin rey xí'in ñayuu dándáki ra, dá kían naá vá choon né'e ra. ²⁵Ta tá tá'anda tá'an ñayuu ndéi ini iin ve'e, dá kían naá vá noo ndéi na. ²⁶Ta k'i'o dión ta'ani ndo'o ña u'u kúu noó tá ná kasá'á naá tá'an xí'in ña kéchoon nooán. Chí kasá'á ta'anda tá'an miían, dá kían o káka ka choon né'an, chí sa ni kasandaá hora ña kían ndi'i nooán.

²⁷Ta ni iin tó'on taa o kúu ku'u ve'e iin taa ndakí, ta taó rá ña'a ñó'o ve'e ra, tá dinñó'o ka ná o kátó ñaá rá. Miían ndúsa kee ra dión xí'in rá, dá kuu taó rá ña'a ñó'o ve'e ra. ²⁸Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña kuu va ku'u ká'ano ini Ndios sa'á ndi ndáa mií vá kuachi kée ñayuu, ta sa'a ndidaá kúu to'on kuni ká'an ndava'a na sa'a Ndios. ²⁹Tído ndi ndáa na ya'a ká'an ndava'a na sa'a na kúu Espíritu ij Ndios, noón kúu na ni iin kuu tá'on o kúu ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ná. Noón kúu na iin íchí o ndóo kuachi noo Ndios —kaá Jesús.

³⁰Dión ni kaa na, dá chí ni kaa taa ñoó ña nákaa espíritu kuni ini na.

Di'a ni kuu tá ni kasáa na ve'e Jesús nán-dukú ñaá ná

³¹Dá ni kasáa naná Jesús xí'in ñani na. Ta ni sa kuíta na satá vé'e. Dá ni kaa na xí'in ñayuu ndéi ñoó ña ná ka'an na xí'in Jesús keta na satá vé'e.

³²Dá ni kaa ñayuu ndéi dñin Jesús ñoó xí'in ná:

—Naná ní xí'in ñani ní ndíta na satá vé'e nándukú ná mií ní.

³³Dá ni kaa Jesús xí'in ná:

—Ná kasto'on ndaají xí'in ndó ndá yoo kúu nanáí, ta ndá yoo kúu ñanií xí'in kí'oi —kaá na.

³⁴Ta kúu ni sa nde'é ná noo ñayuu ndéi noo ná ñóó. Dá ni kaa na:

—Na yó'o kúu nanáí, kúu ñanií, kúu kí'oi.

³⁵Chí ndidaá na kée ña kóni Ndios, noón kúu ñanií, kúu kí'oi, kúu nanáí —kaá na.

4

Di'a kua'an ña ni nakani Jesús sa'a iin taa xítí tata

¹Ni kasáa tuku Jesús yu'u tãño'o, dá ni kasá'á ná dána'a na noo ñayuu. Ta sa'á ña ni

ñataka kua'á nda'o na, sa'á ñoó ni kaa Jesús ini barco, kirá kánóo noo tãño'o. Dá ni sa koo na ió na ini ra. Ta ndéi ñayuu ñoó yu'u tãño'o seídó'o na. ²Dá ni kasá'á Jesús dák'i'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na, ta kaá na:

³—Kueídó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'in ndó. Iin taa xítí ni kee ra kua'an ra kuti ra tata noño'o rá. ⁴Ta sa'á ña ni koon ni'ini ra tata ñoó, sa'á ñoó dao ña ni kuei yu'u íchí. Ta kúu ni kasáa laa, ta kúu ni seí vá riñan. ⁵Ta dao ka tata ñoó ni kuei tein yuu noo ndéi cháá ñó'o. Sa'á ñoó kúu yachi va ni xitaan, chí ko ní kuei ta'on ña noo kúu ño'ó ndéé. ⁶Tído, tá ni xinkoo ndindii, ta kúu ni dii vaan. Ta sa'á ña koó yo'an, sa'á ñoó ni ichí vaan.

⁷Ta kúu dao ka tata ñoó ni kuei tein ta'íon. Ta ni sa'ano dáó ña xí'in ta'íon ñoó, sa'á ñoó ni kuyatá váan ni kee rá. Sa'á ñoó ko ní xí'o ta'an vaan nonján.

⁸Ta kúu dao ka tata ni kuei noo kúu ño'ó va'a. Kúu kua'á nda'o noni ni xí'oan, chí ni xitaan, ta ni sa'ano va'an. Ta kúu ió dao tata ñoó ni xí'o oko uxí noni. Ta dao kaan ni xí'o oni diko noni. Ta dao kaan ni xí'o iin ciento noni —kaá Jesús.

⁹Dá ni kaa ta'ani na:

—¿Ndi ndáa ndo'ó ió do'o, ta kúu kueídó'o va'a ndó! —kaá na.

Yó'o nákani Jesús ndiva'a dák'i'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na

¹⁰Dá tá ni kandoo iin tó'on Jesús iin ná, dá ni ndato'on ñaá ta xionoo xí'in ná xí'in dao ka ñayuu ndíta yati ñoó ndi dándáki to'on ni nakani na xí'in ná ñóó. ¹¹Dá ni kaa Jesús:

—Noo ndo'ó vá ni xí'o Ndios ña kandaa ini ndo ña ná'á mií ná sa'á ndi kée na dándáki na. Tído noo na ko ña'a ndu'u tixi ndá'a Ndios, dák'i'in tá'an yu'u dao ña'a xí'in to'on dána'i, dá ná xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios, chí di'a kaan: ¹²“Ta va'ará ndidaá ka viñan ndé'é ná, tído o kándaá ta'on ini na ndi kóni kaaan. Ta va'ará ndidaá ka viñan ná kueídó'o na, tído o kátóni ta'on ini na, dá ná dá'a ni nandió kuei na noo Ndios, dá kían ná o kí'o ká'ano ini na sa'a kuachi na.”

Nákani Jesús ndi dándáki ña ni daná'a na sa'a taa xítí tata

¹³Dá ni kaa ta'ani Jesús xí'in rá:

—¿Á ko ní kándaá ta'on ini ndo ndi dándáki ña ni nakanii xí'in ndó? ¿Ndi kee ndó, dá kandaá ini ndo sa'a cháá ka ña'a

dáki'in tál'in xí'in to'on dána'i noo ndo, tá dáá?

¹⁴Taa xíti tata ñoo kúu taa xíonoo dána'a to'on Ndios. ¹⁵Ta yu'u íchí noo ni kuei dao tata ñoo kúu ñayuu seídó'o to'on Ndios. Tído tá ndí'i seídó'o naan, ta kúu kásaa ña u'u, ta díta váán to'on ni seídó'o na. ¹⁶Ta tein yuu noo ni kuei dao ka tata ñoo kúu ñayuu seídó'o to'on Ndios, ta mií hora seídó'o naan, nátiin va'a naan xí'an kádij iní na. ¹⁷Tído ko ta'ón yo'an iní níó ná, sa'á ñoó ko ndita toon na xí'in to'on Ndios. Chí tá kásá'a ndo'o na tandó'ó, o tá kéndava'a ñayuu xí'in ná sa'á ña kándísa na to'on ñoo, ta kúu dánkoo na ña. ¹⁸Ta tein ta'íon noo ni kuei dao ka tata ñoo kúu ñayuu seídó'o to'on Ndios, ¹⁹tído kásá'a ná ndí'i cháá ka iní na sa'á ña ío ñayuu yó'o, ta kátoó na koo kuiká ná. Ta ndí'i ta'ani iní na sa'á dao ka ña'a. Ta ndidaá ñoo kedaá xí'in ná, dá kásá'a ná ku'ichí iní na xíní na to'on Ndios, ta kúu ná táto'on iin tata ko xí'o noni.

²⁰Tído noño'ó va'a noo ni kuei dao ka tata ñoo kúu ñayuu seídó'o to'on Ndios xí'in ndino'o iní na, ta kándísa naan. Dao noón kúu táto'on tata, ña ni xí'o oko uxí noni. Ta dao ka ña kúu táto'on tata, ña ni xí'o oni diko noni. Ta dao ka ña kúu táto'on tata, ña ni xí'o iin ciento noni, chí kée na ña kóni Ndios —kaá na.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a ña kúu ña nda'a Ndios

²¹Dá ni dáki'in tá'an tuku Jesús iin ka ña'a xí'in to'on ni daná'a na, ta kaá na:

—Tá ne'é yó iin íti tóon, ¿á chikani ndei yó iin kidi nooán o chikani yóan tíxi iin xito? Koo, iin íti tóon kánian chinoo yó ra iin noo dikó, dá ná katoon ra iin níí kúu xían. ²²Dá chí ndidaá vá ña dá'i noo ndo viti, kasandaá natuuan. Ta ndidaá vá ña'a ñó'o de'é viti, daí ña natuuan. ²³Ta ndi ndáa ndo'ó ío do'o, ta kúu kueídó'o va'a ndó —kaá na.

²⁴Dá ni kaa ta'ani Jesús:

—Kueídó'o va'a ndó to'on ká'in xí'in ndó viti, chí táto'on kí'o kaon ío nduu ndo natiin ndóan, kí'o díon kí'o Ndios ña noo ndo, ta kí'o cháá ka naán noo ndo o duú ña ni seídó'o ndó, ²⁵dá chí na ni natiin ndisa to'on na, noón kúu ña ni'í cháá ka ña kandaá iní na. Tído na ko ní nátiin to'on na, noón kúu na nandodó di'a va lú'u ña ni seídó'o na.

Yó'o ni daná'a Jesús sa'a ndi kí'o ndukua'a ñayuu tíxi ndá'a Ndios

²⁶Dá ni kaa ta'ani Jesús:

—Táto'on kí'o dándáki Ndios ñayuu na kíán táto'on ndó'o iin tata ni chí'i iin taa noño'ó rá, ²⁷chí sakuaá kidi taa ñoo, ta na'a ndákoo rá. Ta nduu ñoo ka'ándí noo tata ñoo, ta sá sá'anoan kua'an. Tído ko kándaá ta'on iní ra ndi kuu sa'anoan. ²⁸Dá chí mií vá ñó'ó ñoo dákuá'ano ña. Dinño'ó xitaan kíán yuku, dá xínko yokoan, dá chíti yokoan xí'in noni. ²⁹Dá tá ni chíchian, dá kua'an ra ka'anda raán, chí ni kasandaá kuú nataán vá'a raan —kaá na.

Yó'o ni daná'a tuku Jesús sa'a ndi kí'o ndukua'a ñayuu tíxi ndá'a Ndios

³⁰Dá ni kaa tuku Jesús:

—¿Ndí kíán dáó kúu xí'in to'on kée Ndios dándáki na ñayuu na, ká'an ndó? Ta, ¿ndá kíán dáki'in tál'in xí'an, dá kandaá iní ndo sa'an? ³¹Kíán táto'on iin tata naní mostaza, ña kúu tata páli cháá ka noo dao ka tata chí'i yó noño'ó yo. ³²Tído tá ni xitaan, ta kúu sá'ano ná'ano cháá kaan o duú dao ka yuku. Ta ná'ano nda'o ndá'an, sa'á ñoó kúu káva'a laa táka ri tíxi kátíán —kaá na.

³³Ta kí'o díon ni dáki'in tá'an Jesús kua'a nda'o ña'a xí'in to'on ni daná'a na, kí'o kandaá iní ñayuu ñoo. ³⁴Ta ko ní dána'a ta'on na tá ko ní sá dáki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na. Tído tá ni kana xoo mií ná kua'an na, dá ni nakani na xí'in ta xíonoo xí'in ná ndi dándáki ña ni daná'a na.

Di'a ni kuu tá ni sa'anda Jesús choon noo tachi xí'in taño'o

³⁵Tá ni kuaá kuú dáá ñoo, dá ni kaa Jesús xí'in ta xíonoo xí'in ná:

—Ná ko'ó chika'anda yo iin ka xoo yu'ú taño'o.

³⁶Tá ni ndi'i ni ka'an taa xíonoo xí'in ná ndisá'an xí'in ñayuu kua'a ñoo, dá ni kaa ra iní barco noo nákaa na. Ta ni sarkuei dao ka barco noo ñó'o cháá ka ñayuu kua'an na noo kua'an Jesús. ³⁷Ta kúu noo kua'an na ñoo ni kasá'a vá kána tachi déen. Sa'á ñoó ni kasá'a kokee takuí iní barco ñoo. Ta kúu sa kua'an kutí vá iní ra xí'in takuí. ³⁸Ta kúu kándu'u Jesús kidi na iní ra noo nóno chí sata di'a ra. Ta yí'i iin dá'on diní ná kándu'u ná.

Dá ni dandóto ñaá ta xíonoo xí'in ná ñoo, dá kaá ra:

—¡Maestro! ¿Á ko sa'áni ta'on ni mií ní ña kuuo?

³⁹Dá ni ndakuíjn ndichi Jesús. Dá ni sa'anda na choon noo tachi xí'in taño'o, ta kaá na:

—¡Katuul! Tádí kooón.

Ta kúú nì sà tuu va tachì, ta nì ñakáa tádi va taño'o.

⁴⁰Dá nì kaa na xí'ín taa ñoo:

—Ta, ¿ndiva'a yu'ú téi ndo? ¿Á ko kándéé ta'on iní ndo yu'ú, ndani?

⁴¹Kúú nì yu'ú nda'o ra. Dá nì kasá'a rá ndátó'ón tá'an rá:

—¿Ndá yoo ví kúú na yó'o, chí ndá tachì xí'ín taño'o seídó'o choon sa'anda na? —kaá ra.

5

Di'a nì kuu tá nì taó Jesús espíritu kini ñó'o ini iin taa

¹Dá nì saa na iin ka xoo taño'o noo kúú kuendá Gadara di'a. ²Dá tá nì noo na barco ñoo, dá nì keta iin taa ñó'o espíritu kini ini káo noo ñó'o ndii vei ra ni'í ñaa rá. ³Dá chí ini káo noo ñó'o ndii ñoo ío ra. Ta ni iin tó'ón ñayuu ko kándéé ko'oni ñaa ná, ta ni cadena ko kándéé kandiko ra, ⁴chì sà kua'a vá ta'ándá so'óní na sa'a rá xí'ín ndá'a rá xí'ín cadena, xí'ín kaa viti. Tído vaá óon va kándéé rá dakuáchi ra cadena ñoo, ta sa'ándá ra kaa ñoo, chí ndakí nda'o ra. Ta ni iin tó'ón ña'a kée ñayuu ko kándéé xí'ín rá. ⁵Ta nduu ñoo xíonoo ra diní yúku káyu'ú rá xí'ín tein káo ndii ñoo, ta dárkue'e ra mii rá xí'ín yuu.

⁶Ta kúú xíká vá nì xini ra ña vei Jesús. Ta kúú nì kankono ra nì saa ra nì sa ku'ín xítí rá noo ná. ⁷Ta kúú nì nda'o nì káyu'ú espíritu kini nákaa ini ra, ta káa:n:

—¿Ndi kían ndó'o ní xí'ín yu'ú, Jesús, mii ní na kúú de'e Ndios ndáya'i? ¡Noo mii Ndios seí nda'í noo ní ña ná dá'a ni dándó'o naní ní yu'ú!

⁸Di'ón nì káa:n, chí di'a nì kaa Jesús xí'án: —[Espíritu kini, dáyaa taa xaan!

⁹Dá nì ndatò'ón ñaa Jesús:

—¿Ndi nanón?

Dá nì kaa espíritu kini ñoo:

—Legión naní, chí kua'a nda'o kúú ndu'u.

¹⁰Dá nì seí nda'í ña noo Jesús ña ná dá'a ni tanda'a ñaa ná ko'an iin ka xíán. ¹¹Ta yati yúku íin ñoo ñó'o kua'a nda'o kochí sásá'an rí. ¹²Dá nì seí nda'í espíritu kini ñoo noo Jesús:

—Konó ní ná ko'on ndu ndu'u ndu ini kochí kaa —kaa:n.

¹³Dá nì sonó Jesús nooán, Dá nì kankuei espíritu kini ñó'o ini taa ñoo. Dá nì sa'an nì ndu'an ini kochí ñoo. Ta kúú rí tátò'on uu mii. Kúú nì taxí tá'an ndi ndi'í rí kua'an rí

yu'ú da'o. Dá nì kuei ndava'a rí ini taño'o ñoo. Ta kúú nì kandaa rí, dá nì xí'í rí.

¹⁴Dá nì kee ndidaa taa ndáka kochí ñoo taxí tá'an ra kua'an nó'o ra kastò'on ra xí'ín ñayuu ndéi ñoo ra, xí'ín na ndéi yúku sa'a ña nì kuu di'ón. Dá nì kankuei ñayuu ñoo kua'an na kande'e ná ndi kían nì kuu. ¹⁵Tá nì saa ñayuu ñoo noo íin Jesús, dá nì xini na ña ío taa sa ndo'o ní nì sa kee kua'a nda'o espíritu kini ñoo. Ta kúú sa ndíxi va ra dá'on ío ra. Ta sa iin taa ío va'a kúú rá. Ta kúú nì yu'ú nda'o na.

¹⁶Ta ñayuu nì xini ña nì kuu di'ón kúú na nì ñakani xí'ín dao ka ñayuu ña nì ndo'o taa nì sa ño'o espíritu kini ñoo xí'ín ña nì ndo'o kochí ñoo.

¹⁷Dá nì kasá'a ná seí nda'í na noo Jesús ña ná ko'on na iin ka xíán. ¹⁸Tá kua'an Jesús kaa na ini barco ñoo, dá nì seí nda'í taa nì sa ño'o espíritu kini ñoo noo ná ña ná konó ná ko'on ra xí'ín ná. ¹⁹Tído ko ní xíin ta'on na. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Nandió ko'on kua'an nó'on ve'ón noo ndéi tá'ón, ta nakanón xí'ín ná sa'a ndidaa ña ná'ano nì kee sato'o yo Ndios xí'ón, ta nakani ta'ánón xí'ín ná tátò'on kí'o nì ku'u ini na sa'on —kaá na.

²⁰Dá nì ñakí'in ra kua'an nó'o rá. Ta kúú nì kasá'a rá nákani ra sa'a ña ndato nì kee Jesús xí'ín rá noo ñayuu ndéi kuendá Decápolis. Ta ndidaa na nì seídó'o ña nì ñakani ra, kúú nì naa nda'o iní na.

Di'a nì ndo'o de'e di'í iin taa naní Jairo xí'ín ña nì ndo'o iin ñá'a ndó'o kue'e táj nì

²¹Dá nì chíka'anda Jesús xí'ín taa xíonoo xí'ín ná kua'an na iin ka xoo taño'o. Ta kúú sa kua'a nda'o ñayuu nì nataka ndéi yu'ú taño'o ñoo. Tá nì noo Jesús ini barco, dá nì sa ku'ín na íin na yu'ú taño'o ñoo. ²²Dá nì kasá'a iin taa naní Jairo, tá'an ra dándáki ve'e noo nátaka na Israel ndéi ñoo ñoo. Tá nì xini ra Jesús, kúú nì sa ku'ín xítí rá noo ná. ²³Dá nì kasá'a rá seí nda'í ra noo ná, ta kaá ra:

—Sa xí'í va de'e di'í. Nakíj ní ná ko'o chinóo ní ndá'a ní sata xí, dá ná nduva'a xí, dá ná o ku'ú xi.

²⁴Dá nì kee Jesús kua'an na xí'ín rá. Ta kua'a nda'o ñayuu nì kee kua'an xí'ín ná, ta dándútí ná Jesús kua'an na. ²⁵Ta tein ñayuu kua'a ñoo nákaa iin ñá'a ndó'o kue'e táj nì, ta sa nì xino uxí uu kua' ndó'án di'ón. ²⁶Ta sa ndo'o nda'o niman, chí noo kua'a nda'o taa kétátá nì sa'an. Ta sa nì dandí'í vaán di'ón né'e va'án nì chiya'avián ra kétátá

ñoó. Tído ni iin tó'ón ta'on ra kọ ní kándéé nduva'án. Vífí kạ ví ndó'án.

²⁷Tído tá nị kandaá inian ña kándéé Jesús nduva'a na na kú'u, dá nị ndundééán nị ku'án tein ñayuu ku'áa ñóó. Dá nị natuu yatián sata Jesús, ta kúú nị kạkọ'on ndá'an dá'on ná. ²⁸Dión nị keeán, dá chị nị ñakani inian ña sava'a rá dá'on óon Jesús ná kạkọ'án, ta kúú nduva'a vaán. ²⁹Ta kúú vití'ón di'a va nị natuu nị ñóó. Ta kúú nị kandaá inian ña nị nduva'a vaán ñóó kue'e ndó'án.

³⁰Ta kúú nị kandaá va ini Jesús ña nị nduva'a iin ñayuu nị kee ndéé ná. Dá nị nandió kọo na nị sa ndé'é ná ñóó ñayuu ku'áa veí sata ná ñóó. Dá nị ndatọ'ón ñaá ná:

—¿Ndá yoo nị kạkọ'on ndá'a dá'amaf?

³¹Dá nị kaa ta xionoo xí'ín ná ñóó:

—Ndé'é vá mií ní, dión ví ñayuu ku'áa veí yó'o dándútí ñaá. Sa'á ñóó, ¿ndiva'a ndatọ'ón ní ndá yoo nị kạkọ'on ndá'a ñaá?

³²Tído nị sa ndé'é va'a Jesús ñóó ndidaá ñayuu ñóó, dá ná kande'á ndá yoo nị kạkọ'on ñaá. ³³Sa ná'á vá ñá'a ñóó ña nị nduva'án sa'á ña nị kạkọ'án dá'on Jesús. Ta va'ará yu'úan, ta ndéi ñinoán, tído nị sa'an nị sa ku'ín xitíán ñóo ná, ta nị ñakani ndaaan xí'ín ná ña nị keeán.

³⁴Dá nị kaa Jesús xí'ín:

—De'e di'íj, nị nduva'ón sa'á ña kándéé inóon yu'u. Ta viti, kua'án nó'ón ve'ón xí'ín ió va'a inóon, chị nị nduva'ón ñóó kue'e nị sa ndó'ón.

³⁵Ta kúú ká'an jíó Jesús íin na, kúú sa nị kasáa va dao ta'a nị kii ve'e Jairo, tá'an ra dándáki ve'e ñóo náta ka ña ñóo ñóó. Dá nị kaa ra xí'ín Jairo ñóó:

—Sa nị xí'íj va de'e di'íj ní. Ná dá'a kạ ní dáta'án ní maestro xaan.

³⁶Tá nị seídó'o Jesús ña nị ka'an ra dión, dá nị kaa na xí'ín Jairo:

—Q sa yú'óon. Sava'a yu'u kandeé inóon —kaá na.

³⁷Ta kúú kọ ní sóno ta'on Jesús ñóo dao ka ñayuu ña kọ'on na xí'ín ná ve'e ta'a ñóó, sava'a Pedro xí'ín Jacobo xí'ín ñani ra naní Juan va ndáka na kua'an na. ³⁸Dá tá nị sa'a na nị ku'u na ve'e Jairo, kúú nị xini na ña ña nina va'a nda'o ñayuu ndé'íj na ndéi na, ta nda'í káyuu'ú ná sa'a tadi'í ñóó. ³⁹Dá nị kaa Jesús xí'ín ná:

—¿Ndiva'a mína va'a téi ndo? Ta, ¿ndiva'a ndé'íj téi ndo ndéi ndó? Chị kọ ní xí'íj ta'on xi, kídị va xi —kaá na.

⁴⁰Tído nị sakị ndaa va ñaá ñayuu ñóó. Dá nị sa'anda Jesús choon ña ná kankuei ndidaá ná sata vé'e. Dá nị kana na tatá tadi'í ñóó xí'ín naná xí'ín ndin onị kạ ta ndáka na kua'an na ñóó. Dá nị ku'u na ñóo kándu'u xí. ⁴¹Dá nị tiin Jesús ndá'a xí. Dá nị kaa ná:

—Talita, cumi —kaá na. Tọ'on yó'o kóni kaa: Di'í ló'o, ká'ín xí'ón, ndakọo.

⁴²Ta kúú vití'ón di'a vá nị ndakọo xi. Ta kúú nị kasá'á xíka xi xionoo xi. Ta uxí uu ku'áa ió xi. Tá nị xini ñayuu ñóó, kúú nị naá nda'o iní na. ⁴³Tído nị sa'anda Jesús choon ñóo na ve'e xi ná o sa ñakani na xí'ín nị iin tó'ón ñayuu sa'á ña nị kuu dión. Dá nị kaa na xí'ín ná ña ná kị'o na ña'a kasá'an xi.

6

Di'a nị ndo'o Jesús tá nị nandió kọo na nị nqsáa na ñoo Nazaret

¹Dá nị keta Jesús ñoo ñóó, dá nị kee na kua'an nó'ó ná ñoo mií ná, ta tákuei ñaá ta'a xionoo xí'ín ná kua'an ra. ²Tá nị kasandaá kuu nání'í ndéé na Israel, dá nị ku'u na ini ve'e ñóo náta ka ña ñóo ñóó. Dá nị kasá'á ná dána'a na. Ta ndéi kua'á nda'o ñayuu seídó'o ñaá ná, ta nị naá vá ini na ndé'é ñaá ná, ta kaá na:

—¿Ndeí nị katí'a ta'a káa ña dána'a ra? ¿Ndeí nị ni'íj ta'a káa ña ndichí ná'á rá, xí'ín ña kándéé rá kée ra ña ndato xí'ín ñayuu?

³¿Á o duú ta túxí yító vá kúú ra káa, chị de'e María kúú rá, ta ñani ra kúú Jacobo xí'ín José, xí'ín Judas, xí'ín Simón viti? ¿Á o duú kị'o ra káa ndéi tein yó yó'o? —kaá ñayuu ñóó.

Sa'á ñóo kọ ní nákoní ñaá ná.

⁴Dá nị kaa Jesús:

—Ndeí kúú mií vá ió ña'á'ó'ó ñayuu ñóo ndu'u, na kúú profeta. Tído ña ñóo mií ndú, xí'ín na kúú tá'an ndu, xí'ín na ve'e ndu, ñóon di'a kúú na ká'í'ó'ó ñaá —kaá na.

⁵Sa'á ñóo kọ ní kúu ta'on kee na ña'a ná'ano xí'ín na ñóo mií ná, sava'a sata dao na kú'u vá nị chínóo na ndá'a ná, dá nị nduva'a na. ⁶Kúú nị naá vá ini Jesús xini na, chị kọ ní xín ta'on na ñóo mií ná kandísa ñaá ná. Dá nị kee na kua'an na. Dá nị kasá'á ná xionoo na dána'a na dao ka ñóo ñó'o yati ñóó.

Yó'o nị sa'anda Jesús choon ñóo ta'a xionoo xí'ín ná ña kọ'on ra dána'a ra tọ'on va'a sa'a Ndios

⁷Tá nị ndi'i, dá nị kana na ndin uxí uu ta'a xionoo xí'ín ná ñóó. Dá nị kasá'á ná tánda'á

na uḡ rá uḡ rā kua'an rā kanoo ra dána'a rā. Ta ni xi'o na choon noḡ rá ña kandeé rá taó rá espíritu kini ñó'o ini ñayuu. ⁸Ta ni kaa ta'ani na xí'ín rá:

—Ni iin ña'a o sa kóo ini ndo kane'e ndó ko'on ndo ichi. Sava'a iin tó'on yíto, kirá katuu va ndó, kane'e ndó ko'on ndo. O sa káne'e ndó léka ndo, ni pan, ta ni di'ón o sa káne'e ndó ko'on ndo. ⁹Sava'a ndisa yí'i ndó kayi'i ndó ko'on ndo, ta ná dá'a ni kane'e ndó iin ka kotó nadon ndó —kaá na.

¹⁰Dá ni kaa ta'ani na xí'ín rá:

—Ta ndi ndaa mií vá ve'e ni saḡ ndo ni ku'u ndó, sava'a ñoo ni kande'i ndó nda ná kasandaá kuḡ kankuei ndó ko'on ndo iin ka ñoo. ¹¹Tído tá ni saḡ ndo iin ñoo noḡ ko ní xín na natiin va'a na ndo'ó, ta ko ní xín na kueidó'o na to'on dána'a ndo, dá kían tá kua'an ndo kankuei ndó ñoo ñoo, kidi ni'ini ndó ñoyaká iin sa'a ndo, ta ñoo kían ná'a ña ko náta'an ini Ndios xini na na ñoo ñoo. Miíḡn ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña tá ná kasandaá kuḡ keyiko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í cháá ka ndo'o na ñoo ñoo o duḡ ñayuu kini ni sa ndei ñoo Sodoma xí'ín ñoo Gomorra —kaá na.

¹²Dá ni kee ra kua'an rā. Dá ni kasá'á rá kásto'on ra xí'ín ñayuu ña ná nandikó ini na sa'a kuachi kée na. ¹³Ta kúu kuá'a nda'o espíritu kini ni taó rá, ta ni chikodó rá sifi dini kuá'a na kú'u, dá ni nduva'a na.

Di'a ni kuu tá ni xi'i Juan, na sa dakódo ndúta ñayuu

¹⁴Kúu ni ni'i tó'on rey Herodes sa'a Jesús, dá chi ndei kúu mií vá ka'an ñayuu sa'a ná. Chi dao ñayuu ñoo kaá di'a: “Ni natáki va Juan, na sa dakódo ndúta ñayuu, ta noón kúu Jesús, sa'a ñoo kándéé ná kée na ña'a ndato.” ¹⁵Ta dao ka na kaá ña profeta Elías kúu ná. Ta dao ka na kaá ña kúu ná iin profeta, o ndá ndi kuu kúu ná iin profeta ni sa i o sa ná'a, kaá na.

¹⁶Tído tá ni seídó'o rey Herodes ñoo ña ka'an na dión, dá ni kaa ra:

—Taa yó'o kúu Juan, tá'an rā ni sa'anda yu'u diko. Tído ni natáki va ra.

¹⁷Dión ni kaa Herodes, chi mií rá ni sa'anda choon, dá ni tiin soldado Juan. Dá ni so'oni ñaa rá xí'ín cadena. Dá ni chikáa ñaa rá ve'e kaa, chi ki'o dión kóni Herodías, ña ni sa kuu ñadi'í ñani ra naní Felipe, tído ni ñaki'in ñaa rá kakuuán ñadi'í ra. ¹⁸Ta sa'a ña ni kaa Juan xí'ín rá ña kuachi ka'ano kían ña ió rā xí'ín ñadi'í ñani ra, ¹⁹sa'a ñoo ni xini u'u ñaa Herodías, ta kóniḡn ka'áni ñaaán.

Tído ko ní'i ta'an vaán ndí keeán, dá ná kuu Juan, ²⁰dá chi yu'ú va Herodes ka'áni ñaa rá, chi ná'a vá rá ña ta ndaa, ta kéchóon noḡ Ndios kúu ná. Sa'a ñoo ndaa vá ñaa rá noḡ Herodías. Ta va'ará ni kutúu ini rā ni kee to'on ni ka'an na, tído kátoó rā kueidó'o ñaa rá.

²¹Ta tein víko ni naxino Herodes kuia rá, dá ni ni'i Herodías ndí keeán, dá kuu Juan. Chi ni natáka taa dándáki xí'ín Herodes, xí'ín taa sa'anda choon noḡ soldado, xí'ín ndidaá taa ndaya'i ni kii chí kuendá Galilea, ta ndei ra sásá'an ra xí'ín Herodes. ²²Ta kúu ñoo ni ku'u de'e di'í Herodías. Dá ni sarsá'á xí. Ta kúu ni nata'an ini Herodes ni kee xi, ta ni nata'an ta'ani ini ndidaá ta ndei sásá'an xí'ín rá ñoo. Dá ni kaa rey Herodes ñoo xí'ín xí:

—Tá ná kakon ndí kuú mií vaḡn kónon noḡ viti, ta kúu ki'o vei ña nooon —kaá ra.

²³Dá ni xi'o ra to'on ra noḡ xí, ta kaá ra:

—Miíḡn ndaa ndisa ki'oi ndidaá mií vá ña'a xíkon noḡ, chi ió ki'oi nda iin ñe'e noḡ dándáki nooon —kaá rā.

²⁴Dá ni keta xi kankono xi kua'an xi ndato'ón xí naná xi Herodías:

—¿Ndi kían kakaj viti?

Dá ni kaa naná xi:

—Kua'án kakon dini Juan, ta sa dakódo ndúta ñayuu —kaáan.

²⁵Dá kánkono xi ni ndu'u tuku xi noḡ ió rey Herodes. Dá ni kaa xi xí'ín rá:

—Viti'ón kuif kóni yu'u ña ki'o ní iin ko'ó ná kaaḡ dini Juan, ta sa dakódo ndúta ñayuu, noḡi.

²⁶Kúu ni kunda'i nda'o ini rā, tído sa'a ña ni xi'o ra to'on ra noḡ xí, ta sa'a ña ni seídó'o taa ndei xí'ín rá ña ni ka'an rā dión, sa'a ñoo ko ní kúu ta'on kaa rā ña koḡ. ²⁷Ta kúu viti'ón ni sa'anda rā choon noḡ soldado rā ña ná ko'on rā ka'anda rā diko Juan, ta ná kane'e ra dini ná kii ra. ²⁸Dá ni sa'an taa ñoo ni sa'anda rā diko Juan noḡ nákaa ña iin ve'e kaa. Dá ni chikáa rā dini ná ini iin ko'ó né'e raan ni kasáa rā. Dá ni xi'o raan noḡ tadi'í ñoo. Dá ni xi'o xian noḡ naná xi Herodías.

²⁹Tá ni ni'i tó'on taa xionoo xí'ín Juan ña ni xi'i na, dá ni sa'an rā ni ñaki'in ra yikí koḡo na. Ta né'e raan ni sa'an rā ni dandúxi ra.

Di'a ni kuu tá ni xi'o Jesús ña'a ni sasá'an o'on mil taa

³⁰Dá ni ñaki'in tá'an tuku taa xionoo xí'ín Jesús xí'ín mií ná. Dá ni kasá'á rá nákani ra xí'ín ná sa'a ndidaá kúu ña ni kee ra, xí'ín sa'a ndidaá ña ni daná'a rā noḡ ni sa'an rā.

³¹Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Nakíj ndo, ná ko'lo iin ka xían nani'i ndée yo noó ko fin ndéi.

Dión ni kaa na, dá chi kúu kua'an, kúu vei kúu kua'á nda'lo ñayuu kasaa na noó Jesús, sa'á ñoó ko nóno vá ná kasá'an na. ³² Dá ni kaa na xí'ín taa xionoo xí'ín ná ini iin barco, dá ni kanxoo na kua'an na iin xían noó ko fin ndéi. ³³ Tído kua'a vá ñayuu ni xini ña kua'an na, ta ni ñakoni va na Jesús. Ta kúu ni kee ñayuu ndéi ndidaá kúu ñoo ñó'o yati ñoo xíka sá'á ná kua'an na ni'í ñaa ná. Ta kúu sa ndéi di'va va ñayuu ñoo ndáti na tá ni saa Jesús. ³⁴ Dá tá ni keta Jesús ini barco ñoo, kúu ni xini na ña kua'á nda'lo ñayuu ndéi ndáti ñaa. Ta kúu ni ku'lu nda'lo ini na sa'á ná, chi ndéi na táto'on ndéi léko, kirí ko iin ndáka, ki'lo dión ndéi na. Dá ni kasá'á Jesús dána'a na kua'á nda'lo ña'a noó ñayuu kua'á ñoo.

³⁵ Dá tá ni ini, dá ni natuu yati ñaa ta xionoo xí'ín ná. Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Kọ ta'ón ve'e ndíta yati yó'o, ta sa ni ini va. ³⁶ Ka'anda ní choon noó ñayuu yó'o ña ná ko'lon na ve'e túu ndíta kaa xí'ín ñoo kuálí túu ñó'o kaa, dá ná kuiin na ña'a kei ná, chi kọ ta'ón ña'a kei ná yó'o.

³⁷ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Kí'lo ni míí ndó ña'a ná kasá'an na.

Dá ni kaa ra:

—¿Á kóni ní ña ko'lon ndu kuiin ndu pan xí'ín di'ón, ki'lo ní'í ñayuu kéchóon na uu ciento kuu, dá ki'lo nduan noó ná kasá'an na?

³⁸ Dá ni kaa Jesús:

—¿Ndidaá pan né'e va'a ndó? Kua'an ndo kande'é ndó.

Dá ni sa'an ra ni sa nde'é rá. Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—O'on kúu pan, ta uu kúu tiyaká —kaa ra.

³⁹ Dá ni sa'anda Jesús choon ña ná kandeí tá tu'u tá tu'u na noo itá kuíí ñoo. ⁴⁰ Dá ni sa ndeí ñayuu ñoo. Táto'on iin ciento kúu iin iin tu'u na, ta dao ka tu'u kúu uu diko uxí.

⁴¹ Dá ni tiin Jesús ndin o'on pan xí'ín ndin nduú tiyaká ñoo. Dá ni ñane'e noó ná chí induú. Dá ni nakí'lo na ndivé'e noó Ndios. Dá ni sa'anda na pan ñoo. Dá ni xí'lo naan noó ta xionoo xí'ín ná. Dá ni dasá ráan noo iin rá iin ñayuu ñoo. Dión ta'ani ni kee na xí'ín ndin nduú tiyaká ñoo. ⁴² Dá ni sasá'an ndidaá ñayuu ñoo nda ni ndinoo va'a ini na.

⁴³ Tá ni ndi'i, dá ni dakúti ta xionoo xí'ín Jesús uxí uu tiyiká xí'ín tá'í pan, xí'ín tá'í tiyaká ña ni kandoo noo ni sasá'an ñayuu

ñoo. ⁴⁴ Ta o'on mil ni sa kuu taa ni sasá'an ni kee Jesús.

Di'a ni kuu tá ni xika Jesús noó taño'o

⁴⁵ Tá ni ndi'i, dá ni sa'anda Jesús choon noó taa xionoo xí'ín ná ña ná kaa ra ini barco, ta ná chika'anda ra ko'on ra noó taño'o, dá ná saa ra ñoo nani Betsaida. Dá ni kandoo Jesús ni ka'an na ndisá'an xí'ín ñayuu kua'á ñoo. ⁴⁶ Tá ni ndi'i ni ka'an na ndisá'an, dá ni kee na kua'an na diní iin yúku iin ñoo ka'an na xí'ín Ndios.

⁴⁷ Tá sa ni kuaá vá, ta kúu duú ni ta'jáo ió barco noo ñó'o taa xionoo xí'ín ná ñoo kua'an ra noó taño'o. Ta kúu nákaa iin to'ón jí vá Jesús noño'o. ⁴⁸ Kúu ni xini na ña ndó'o níó rá dákáka ndá'a rá barco ñoo, chi kána nda'lo tachi chí xoo noó kua'an ra.

Dá tá ni kundikí, kúu ni kuyati Jesús noó kua'an ra, chi xíka sá'á ná kua'an na noó takuíí ñoo, ta sá yá'a na kua'an na chí noo.

⁴⁹ Tído tá ni xini ra ña xíka Jesús kua'an na noó takuíí ñoo, dá ni ka'an rá ña kúu ná iin í'ín. Sa'á ñoó ní'í nda'lo ni kayu'í rá, ⁵⁰ chi ndidaá vá rá ni xini ñaa, ta kúu ni yu'ú nda'lo ra. Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndeé koo ini ndo. O sa yu'ú ndo, dá chi míí vá yu'ú kúúí —kaa na.

⁵¹ Dá ni kaa na ini barco noo ñó'o ra ñoo. Ta kúu ni sa tuu vá tachi ñoo. Kúu ni naá vá ini ra, ta ni yu'ú ra, ⁵² dá chi kọ kándaá jí vá ini ra ndi dándákí ña ndato ni kee na ni dandukua'a ná pan ñoo, chi ndadí jí vá ñaxintóní rá.

Di'a ni kuu tá ni nduv'a Jesús na kú'lu ndéi kuendá Genesaret

⁵³ Dá tá ni ndi'i ni chika'anda na noó taño'o, dá ni saa na noo kúu kuendá Genesaret. Dá ni so'oni na barco yu'ú taño'o.

⁵⁴ Tá ni kan kuei na ini barco ñoo, ta kúu ndidaá ñayuu ndéi ñoo ni ñakoni ñaa. ⁵⁵ Ta kúu ni taxí tá'an ñayuu ñoo iin rá iin ñoo ni sa'an na ni naki'in na ñayuu kú'lu kándodó noo xító né'e na ni saa na noó ni kándaá ini na nákaa Jesús.

⁵⁶ Ta ndéi kúu míí vá noo kásandaá Jesús, ñoo kuálí o ñoo ná'ano o yukú ichí kíán, ta kúu chíndei ñayuu ñoo na kú'lu ná yu'ú íchi, ta seí nda'í na noo Jesús ña ná konó ná dako'on ndá'a ná yu'ú kotó na. Ta kúu ndidaá vá na ni dakó'on ndá'a yu'ú kotó na ni nduv'a.

7

Yó'o ni danda'a Jesús ña kánian kee yó ña kóni Ndios, ta o duú ña kóni taa

¹Kúú nì natuu yati tã fariseo xí'ín dao tãa dána'a ley Moisés noo Jesús. Ta tãa yó'o kúú rã nì kii ñoo Jerusalén. ²Kúú nì xini rã ñã kò ní nákata ta'on tãa xionoo xí'ín Jesús ndá'a rá xí'ín ñãñó'ó, dá kasá'an ra. Chì kò ní kée ra tãto'on kì'o nì daná'a tã sá'ano ñoo rã tá sata. Sã'á ñoo nì datái kuachi ñãá rá, ³dá chì tã fariseo xí'ín ndidaá kã nã Israel tñin toon na tãto'on nì sã kee tã sá'ano ñoo na tá sata, chì dinñó'ó kánian nakata na ndá'a ná xí'ín ñãñó'ó, dá kasá'an na. ⁴Ta dión ta'ani kée na tá ndúsaã nã sá'an nã noo yá'i, chì kò sásá'an ta'on na tá ná o nákata na ndá'a ná xí'ín ñãñó'ó. Ta ió kuá'a kã ví ñã'a kée na tãto'on nì daná'a tã sá'ano ñoo na, chì nákata ta'ani na vaso nã xí'ín ñãñó'ó, xí'ín tindo'o ná, xí'ín kò'o kãa nã, xí'ín kidi na.

⁵Sã'á ñoo nì ndatõ'ón tã fariseo xí'ín tã dána'a ley Moisés ñoo Jesús, ta kaá ra:

—¿Ndiva'a kò kée tã xionoo xí'ín mií ní tãto'on nì daná'a tã sá'ano ñoo yò tá sata? Chì kò nákata ra ndá'a rá xí'ín ñãñó'ó, dá kasá'an ra.

⁶Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Taa uu noo vá kúú ndo'ó. Ndaa va nì kaa'an profeta Isaías sa'a ndo'ó, chì di'a nì taa na:

Tã'an ñayuu ndéi viti kéká'ano na yu'u xí'ín yú'u óon va na,

tído xí'ín níó ná, kò kónì ta'on na yu'u.

⁷Kò ndáya'i ta'on ñã ndãño'o na yu'u,

dá chì ñã dána'a nã kúú ñã nì ndaki ini ñaxintónì tãa va,

ta ká'an nã ñã choon nì sa'anda Ndios kían.

⁸Chì ndo'ó kúú nã dánkoo xoo choon sa'ándá Ndios, ta ndí'i cháá kã ini ndo kée ndó choon sa'ándá tãa, chì ndí'i ndá'o ini ndo nákata ndó tindo'o ndo, xí'ín vaso ndo, ta ndí'i ta'ani ini ndo kée ndó cháá kã ñã'a kua'an tãto'on kua'an ra yó'o.

⁹Dá nì kaa ta'ani na:

—Chì dánkoo xoo ndó choon sa'ándá Ndios, ta ndí'i cháá kã ini ndo kée ndó choon nì ndaki ini mií ndó. ¹⁰Dá chì di'a kaá ley Moisés: “Koo ñãñó'ó ndó noo tatá ndo xí'ín noo naná ndo”, ta “Ndi ndáa mií vá ñayuu nì ya'a nì ká'an ndava'a xí'ín tatá nã o xí'ín naná nã, nã yó'o kúú nã kánian kuu.” ¹¹Tído ndo'ó kúú rã ká'an ñã kuu va ká'an iin ñayuu xí'ín tatá nã, xí'ín naná na:

“O kúu ta'on chindeéi mií ní xí'ín ñã'a né'e va'i, chì sã nì ká'in ñã k'i'oi ñã noo Ndios.”

¹²Ta ndo'ó kúú rã ká'an ñã ndi ndáa nã ká'an dión, noón kúú nã kò káni kãa ñã chindeé ná tatá nã xí'ín naná nã. ¹³Ta dión kée ndó dátúú ndó choon nì sa'anda Ndios xí'ín ñã

nì ndaki ini mií ndó. Ta kuá'a kã ví ñã'a kua'an tãto'on kua'an ñã yó'o kían kée ndó —kaá Jesús xí'ín rá.

¹⁴Dá nì nandío kò Jesús nì kana na ñayuu kuá'a ñoo, dá nì kaa na:

—Kueídó'o va'a ndó ñã kò'in ka'in xí'ín ndó, dá kátónì va'a ini ndo. ¹⁵Ni iin ñã'a seí ndo kò dáyako ñãá noo Ndios, chì ñã kini kánkuei níó ndo, ñoo vá kían dáyako ndo'ó noo Ndios. ¹⁶Ta ndi ndáa ndo'ó ió do'o, dá kían kueídó'o va'a ndó —kaá nã.

¹⁷Dá nì kana xoo na tein ñayuu kuá'a ñoo. Dá nì ku'u na ini iin ve'e. Dá nì ndatõ'ón ñãá tãa xionoo xí'ín ná ndi dándáki to'on nì daki'in tá'an na nì ká'an na xí'ín ñayuu ñoo. ¹⁸Dá nì kaa nã xí'ín rá:

—¿Á dión ta'ani kò kátónì ta'on ini ndo'ó? ¿Á kò kãndaã ta'on ini ndo ñã ni iin ñã'a seí ñayuu kò dáyako ñãá noo Ndios?

¹⁹Dá chì o duú níó ná kokee ñã'a seí nã. Ini tñxi va na kua'an. Ta kúú tá nì ndí'i, dá kua'an nã sata vé'e tatá nãan.

Dión nì kaa Jesús, dá ná kãndaã ini rã ñã ni iin ñã'a seí yò kò dáyako ñãá noo Ndios.

²⁰Ta nì kaa ta'ani Jesús xí'ín rá:

—Ñã kini kánkuei ini níó ñayuu, ñoo vá kían dáyako ñãá noo Ndios. ²¹Dá chì ndã maá ini níó vá ná vej ñã kini nákanì ini nã kee na, dá kee na kuachi xí'ín nã kò kúú ñadi'í nã o yí'í ná, ta kée na ñã ká'an noo xí'ín ñí'í ná, ta sa'ání ná ñayuu, ²²ta kí'in kuí'íná ná ñã'a, ta kátóo ná ñã'a ió noo dao kã nã, ta ió ñã xí'íni ini nã, ta ndúkú ná ñã dándá'í nã dao kã ñayuu, ta ni lú'u ví kò chítuu ini nã kée na ñã kini, ta u'u ini nã, ta ndéine'e tá'an na, ta chíndaya'i na mií ná, ta kúú ná nã kò xí'ka'an noo. ²³Ta ndidaá ñã yó'o kían kánkuei ndã maá níó ná, ta dáyako ñãá noo Ndios.

Di'a nì kuu tá nì nduvã'a Jesús de'e di'í iin ñã'a tukú

²⁴Dá nì keta Jesús ñoo ñoo, dá nì kee na kua'an nã xí'ín tãa xionoo xí'ín ná chí kuendá ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón. Tá nì saã nã ñoo, dá nì ku'u na ini iin ve'e, chì kò kónì ta'on na ñã kãndaã ini ñayuu ñã nì kasãã nã ñoo ñoo. Tído kò ní kúu ta'on chide'é nã, ²⁵dá chì yachì vá nì kãndaã ini iin ñã'a ñã ió nã ñoo. Ta nákaã iin espíritu kini ini de'e di'áan. Ta kúú nì kasãaan noo nákaã Jesús, kúú nì sã kuí'in xitían noo ná. ²⁶Ta kúúan iin ñã'a ká'an tã'oan griego, chì iin ñoo nákaã chí kuendá Sirofenicia di'a kúú ñooan. Dá nì seí ndá'í ñã noo Jesús ñã ná taó

na espíritu kini nákaa ini de'e di'áan. ²⁷ Dá nì kaa Jesús xí'án:

—Konó ná kasá'an takuálí nda ná ndinoo va'a ini xí, dá chì kò va'a ta'on kuio ndaa yo pan noo ndá'a xí, ta ki'lo yóan noo tina.

²⁸ Dá nì kaa ñá'a ñoo xí'án ná:

—Ndaa ká'an ní, tatá. Tído seí va tina yúchi pan, ña kuéi tji mesa kée takuálí.

²⁹ Dá nì kaa Jesús xí'án:

—Va'a nì ka'on, sa'a ñoo kua'an nó'lo ve'ón viti, dá chì sa nì keta va espíritu kini ña nì sa káa ini de'e di'óon kua'an —kaá na.

³⁰ Dá nì keeán kua'an nó'an. Tá nì nasáaan ve'án, kúu sa káandu'u va'a va de'e di'áan noo xíto, chì sa nì keta va espíritu kini ña nì sa káa ini xí kua'an.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin taa kò tái do'o, ta ká'an tata ra

³¹ Dá nì keta Jesús noñó'lo kuendá ñoo Tiro di'a. Dá nì chika'anda ña ñoo Sidón xí'án ñoo ñó'lo chí kuendá Decápolis kua'an na. Dá nì nasáa na yu'u taño'lo naní Galilea. ³² Ta ñoo ndáka dao ñayuu iin taa kò tái do'o, ta ká'an tata nì saá na. Dá nì seí nda'í na noo Jesús ña ná chinóo na ndá'a ná diní rá, dá ná nduva'a ra.

³³ Dá nì taó xoo Jesús taa yó'lo noo koo ñayuu ndéi. Dá nì tuu na diní ndá'a ná yái do'o ra. Dá nì dandáxi na diní ndá'a ná xí'án tadjí ña, dá nì dakó'on naán noo yáa taa ñoo. ³⁴ Dá nì nandé'é ná chí induú, kúu nì saká ini na. Dá nì kaa na:

—¡Efata! —To'on yó'lo kóní kaa: ¡Nono viti!

³⁵ Kúu viti'ón vá nì ñatai do'o ra, ta nì kexoo ña kedaá xí'án yáa rá, ta kúu nì naka'an va'a va ra.

³⁶ Dá nì sa'anda Jesús choon noo ñayuu ñoo ña ná o sa kóo ini na ka'an na xí'án ni iin tó'ón ñayuu sa'a ña ndato nì kee na xí'án taa ñoo. Ta va'ará ndidaa ká ví nì sa'anda na choon noo ñayuu ñoo ña ná o sa ká'an na, tído ví'í ká ví nì dasá tó'on ñaa ñayuu ñoo.

³⁷ Ta kúu nì naá va iní ñayuu ñoo xiní ña ña nì kee Jesús di'ón, dá kaá na:

—Va'a nda'o kée na ndidaa ña'a. Chì kándéé ná nátaí do'o ñayuu kò tái do'o, ta nda na kúu ñí'í kándéé ná ná ka'an —kaá na.

8

Di'a nì kuu tá nì xí'lo Jesús ña'a nì sasá'an komí mil ñayuu

¹ Ta tein kuu dáá ñóo nì nditúti kua'á nda'o ñayuu. Ta kò ta'ón ña'a kasá'an na.

Dá nì kaa Jesús taa xionoo xí'án ná. Dá nì kaa na xí'án rá:

² —Kú'u nda'o ini nì sa'á ñayuu yó'lo, chì sa nì xino oní kuu ndéi na xí'án yu'u, ta ni koo ká ña'a kasá'an ná. ³ Tído tá ná tandra'í na no'o na ve'e na tá kò ñá'a kasá'an na, oon ni ví kuu yí'í na íchi, chì xíká nda'o nì kii dao na.

⁴ Dá nì kaa taa xionoo xí'án ná ñoo:

—¡Ndeí ki'in yó kua'a pan ki'o yó keí ñayuu kua'a káa, chì yukú ichí vá káan yó'o?

⁵ Dá nì ndato'ón ñaa Jesús:

—¡Ndidaa pan né'e ndó?

Dá nì kaa ra:

—Usa kían.

⁶ Dá nì sa'anda Jesús choon ña ná kandeí ñayuu ñoo noñó'lo. Dá nì tiin na ndin usa pan ñoo. Dá nì naki'lo na ndiv'e noo Ndios. Dá nì sa'anda naán. Dá nì xí'lo naan noo tá xionoo xí'án ná ñoo. Dá nì dasá ráan noo iin rá iin ñayuu kuá'a ñoo. ⁷ Ta né'e ta'ani ra cháa tiyaká. Ta kúu nì naki'lo ta'ani Jesús ndiv'e noo Ndios sa'a ri. Dá nì xí'lo na ri noo tá xionoo xí'án ná ñoo. Dá nì dasá rá ri noo ñayuu kuá'a ñoo. ⁸ Dá nì sasá'an ndidaa ná nda noo nì ndinoo va'a ini na. Tá nì ndi'í nì sasá'an na, dá nì dakúti tá xionoo xí'án Jesús usa tiyika xí'án ña nì kandoo noo nì sasá'an na. ⁹ Táto'on komí mil nì sa kuu ñayuu nì sasá'an ñoo. Dá nì ka'an Jesús ndisá'an xí'án ñayuu kuá'a ñoo. ¹⁰ Dá nì kaa na ini barco xí'án taa xionoo xí'án ná. Dá nì ki'in na kua'an na. Dá nì kasandaa na iin ká xoo taño'lo noo kúu kuendá Dalmanuta.

Yó'lo nì xika tá fariseo ña ná kee Jesús iin ña ndato chí induú

¹¹ Kúu nì kasáa dao tá fariseo. Dá nì kasá'a rá ndátó'ón ndichí ra Jesús, chì nì xika ra ña kee na iin ña ndato chí induú, dá korndodó ñaa rá, dá ná kande'á á miían ndaa nì kii na noo Ndios. ¹² Dá kúu konó oon ví nì kixián nì saká ini na. Dá nì kaa na xí'án rá:

—¡Ndiva'a xíka na ndéi tiempo viti ña kee iin ña ndato? Miían ndaa ná ka'in xí'án ndó ña o kée ta'on yu'u ni iin ña ndato noo ndo'ó —kaá na.

¹³ Dá nì dankoo na taa ñoo, dá nì kaa tuku na ini barco xí'án tá xionoo xí'án ná. Dá nì kee na kua'an na iin ká xoo taño'lo.

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a ña kò vá'a dána'a tá fariseo

¹⁴ Tído nì ndandodó vá tá xionoo xí'án Jesús kane'e ra pan ko'on ra. Sava'a iin tó'ón diní vá pan nákaa né'e ra kua'an ra ini barco

ñoó. ¹⁵ Dá nì sa'anda Jesús choon noq rá, ta kaá na xí'ín rá:

—Kandaa ndo mií ndó xí'ín ña dákuita tachí pan, ña kéchón tã fariseo xí'ín tã kuendá rey Herodes —kaá na.

¹⁶ Kúú nì kasá'á ndátó'ón tá'an mií rá:

—Sá'á ña ko ní sá ne'e yó pan kixió, sá'á ñoó ká'an na dión xí'á —kaá ra.

¹⁷ Kúú nì kandaá va ini Jesús ña nì ka'an ra dión. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ndátó'ón ndó sa'a pan vei ndó? ¿Á ko kandaá íí vá ini ndo, ta á ko kátónj ta'on ini ndo? ¿Á ndadí íí vá ñaxintónj ndo? ¹⁸ Ío noq ndo, tído, ¿á ko túu ta'an vaan? Ta ío do'o ndó, tído, ¿á ko táj ta'an vaan? ¿Á ko ndúsaá ta'on ini ndo ña nì kee? ¹⁹ Chì tá nì sa'anda yu'u pan nì seí ndin o'on mil taa ñoó, ¿ndidaá tiyika nì dakúti ndó xí'ín yúchì pan ña nì kandqo ñoó?

Dá nì kaa ra:

—Uxì uu ra.

²⁰ Dá nì kaa tuku Jesús xí'ín rá:

—Ta, ¿ndidaá tiyika nì dakúti ndó xí'ín yúchì usa pan nì xí'lo yu'u nì seí ndin komi mil ñayuu ñoó?

Dá nì kaa ra:

—Usa ra.

²¹ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—¿Á ko kandaá íí ví ini ndo, tá dáá? —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì nduv'a Jesús iin taa ko túu noq

²² Tá nì saá Jesús xí'ín taa xíonoo xí'ín ná ñoo naní Betsaida, kúú nì kasáá ñayuu xí'ín iin taa ko túu noq. Dá nì seí nda'í ná noq Jesús ña ná kakq'on ndá'a ñaa ná.

²³ Dá nì tiin Jesús ndá'a rá, dá ndáka ñaa ná kua'an na nda noq kúú yu'ú ñoo ñoó. Dá nì tjuu ndaa na tadíj na nduchí nóó ra. Dá nì chìnóo na ndá'a ná dinì rá. Dá nì ndato'ón ñaa ná:

—¿Á sa nì natuu cháá noqon viti?

²⁴ Dá nì ñande'é rá, dá nì kaa ra:

—Xiní vai taa káa, tído tátq'on ndáa yíto vá, kí'o dión ndáa ra xíonoo ra, xiníj.

²⁵ Dá nì chìnóo tuku Jesús ndá'a ná sata nduchí nóó ra. Dá tá nì ñande'é tuku ra, kúú sa nì natuu va'a noq rá. Sa ndidaá kúú vá ña'a ndato xiní va'a ra, kaá ra. ²⁶ Dá nì sa'anda Jesús choon noq rá, ta kaá na:

—Ná dá'a ni ndu'ón ñoo káa, ta o sa nakanón xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ndéi ñoó ña nì keeí xí'ón —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì kaa Pedro ña Jesús kúú Cristo, na nì tãnda'á Ndios kasaa dákaki ñaa

²⁷ Dá nì kee Jesús kua'an na xí'ín taa xíonoo xí'ín ná ñoo kuálí ñó'o yati ñoo Cesarea Filipino. Ta íchì noq kua'an na ñoó, kúú nì ndato'ón ñaa Jesús, ta kaá na xí'ín rá:

—¿Ndá yoo kúú yu'u, kaá ñayuu ñoó?

²⁸ Dá nì kaa tá xíonoo xí'ín ná:

—Dao na kaá ña kúú ní Juan, na sa dakódo ndúta ñayuu. Ta dao ka na kaá ña kúú ní profeta Elías. Ta dao ka na kaá ña kúú ní iin ka profeta.

²⁹ Dá nì ndato'ón tuku ñaa Jesús, ta kaá na:

—Ta ndo'ó viti, ¿ndá yoo kúú yu'u, kaá ndo'ó?

Dá nì kaa Pedro xí'ín ná:

—Míí ní kúú Cristo, na dákaki ñaa.

³⁰ Tído nì sa'anda Jesús choon noq tá xíonoo xí'ín ná ña ná o sa kóo ini ra ka'an ra xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ndá yoo kúú ná.

Yó'o nì kastq'on Jesús xí'ín taa xíonoo xí'ín ná ndí kían ndo'o na, dá kuu na

³¹ Dá nì kasá'á Jesús dána'a na noq tá xíonoo xí'ín ná ña kánian ndo'o naní níq na nì nduu taa ñayuu yó'o, chí ku'ó'ó ñaa tá sá'ano ñoo, xí'ín tá dutí saku'a'a, xí'ín taa dána'a ley Moisés, ta kánian kuu na. Tído tá ná ya'a onj kuu, dá nataki na. ³² Yó'o kían nì ka'an ndaa Jesús tátq'on ndo'o mií ná cháá ka chí noq. Dá nì taó xóo ñaa Pedro. Dá nì kasá'á dánani ñaa rá sa'á ña nì ka'an na dión. ³³ Tído nì ñandíó koq Jesús nì sa nde'é ná noq ndíta dao ka tá xíonoo xí'ín ná. Dá nì danáni na Pedro, ta kaá na xí'ín rá:

—Kua'an kuxoo noqí, dá chí kéeón tá-tq'on kée ña u'u, chí ko nákanì inqon sa'á ña kónj Ndios, di'a nákanì inqon tátq'on kí'o nákanì ini taa va —kaá na.

Yó'o nì kastq'on Jesús ndí kían kánian kee ñayuu tá kónj na kanoo na xí'ín ná

³⁴ Dá nì kana Jesús taa xíonoo xí'ín ná, xí'ín dao ka ñayuu ñoó, dá nì kaa na xí'ín ná:

—Ndi ndáa ndo'ó ká'an kanoo xí'ín yu'u, dá kían kánian dánkoo ndó ña kónj mií ndó, ta natiin ndó cruz, ña kían ío ndo kuu ndo sa'í, ta ndiko ndo yu'u, ná ko'o. ³⁵ Chí ndi ndáa na kónj dákaki na mií ná ñayuu yó'o, noón kúú na kuu di'a. Tído ndi ndáa na xí'í mií ña kuu na sa'a yú'u, o sa'a tq'on va'a dána'i, noón kúú na nì'j ña káki na. ³⁶ Dá chí, ¿ndi kían va'a ni'j ñayuu tá ná kandeé ná ni'j ná ndidaá ña kuí'á ío ñayuu yó'o, ta naá vá ná noq Ndios? ³⁷ Ta, ¿ndí kían kúú

ñā'a ndāya'í cháá ká tá o duú ñā ni'í ná ñā kataki chíchí ná, ká'án ndó?

³⁸ Ta ndi ndáa ñayuu ná xíka'an noo sa'a yu'u o sa'a tō'ín noo ñayuu kini, noo ñayuu kómí kuachi ndéi tiempo yó'o, dá kían kaka'an ta'ani noo ná ni nduu taa ñayuu yó'o sa'a ñayuu ñoo tá ná kasandaá kuu nandío koo na xí'ín ndidaá ndéé ndato ni xí'o tatá Ndios noo ná, xí'ín ndidaá ángel kéchóon noo ná —kaá ná.

9

¹ Dá ni kaa ta'ani Jesús xí'ín rá:

—Miiñan ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ñā ió dao ndo'ó, ñā ndíta yó'o, o kuú ta'on ndó nda ná koni ndo ndi k'i'o dándáki Ndios xí'ín ndidaá kúu choon né'e ná —kaá ná.

Di'a ni kuu tá ni naye'e ndaa noo Jesús xí'ín dá'on ná

² Tá ni ya'a iño kuú, dá ni kee Jesús ndáka na Pedro, xí'ín Jacobo, xí'ín Juan kua'an na diní iin yúku dikó iin ñoo. Ta ñoo ni ñadaon na táto'on káa na noo taa ñoo. ³ Kúu ni naye'e ndaa dá'on ná. Ta kúu ni ndukuxí kachían táto'on k'i'o ndé'é yí'o. Ta ni iin ñayuu nákata dá'on ndéi ñayuu yó'o ko kándeé ta'on dándúkuxían táto'on k'i'o ndato kuxí ni nduu dá'on Jesús. ⁴ Dá ni na'a noo profeta Elías xí'ín Moisés, ta ndíta na ndátó'on ná xí'ín Jesús. ⁵ Dá ni kaa Pedro xí'ín Jesús:

—Va'a kúu ndéi ndu'u yó'o, maestro. Ná kava'a ndu oní tija'ó. Iian ná koo míí ní, ta iian ná koo Moisés, ta iin kaan ná koo Elías.

⁶ Díon ni kaa ra, chí ko ná'á ta'on ra ndí kían ká'an ra sa'a ñā ni yu'ú ra. ⁷ Kúu ni ñaxino iin viko. Ta kúu ni chíkátían noo ndíta na. Ta tein viko ñoo ni ka'an tachí Ndios:

—Ta yó'o kúu de'e maní yu'u. Kueídó'o ndó to'on ká'an xí —kaá ná.

⁸ Tá ni nandé'e tuku ra, kúu sa koó ka va taa ñoo ndíta. Ndadaá iin tó'on míí vá Jesús iin.

⁹ Ta noo konoo na kua'an na ndíka yúku ñoo, dá ni sa'anda Jesús choon noo taa ni sa'an xí'ín ná ñoo ñā ná o sa'á kóo ini ra nakani ra xí'ín ni iin tó'on ñayuu sa'a ñā ni xini ra diní yúku ñoo nda ná kasandaá kuu natakí na ni nduu taa ñayuu yó'o. ¹⁰ Sa'a ñoo ko ní nakani ta'on ra sa'án. Dá ni kasá'a ndátó'on míí rá kua'an ra ndi kua'an ñā ni ka'an Jesús ñā natakí na. ¹¹ Dá ni ndato'on ñāá rá:

—¿Ndiva'a ká'an taa dána'a ley Moisés ñā dinño'ó ka kánian kii profeta Elías, dá kasaa ná dákaki ñāá?

¹² Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndaa va ñā dinño'ó ka kánian kii Elías ndeyiko na ndidaá ñā'a. Ta, ¿á ko ná'á ta'on ndó ñā ká'an ta'ani tuti i Ndios ñā kánian ndo'o nda'ó ní o na ni nduu taa ñayuu yó'o, ta kenoo nda'ó ñāá ñayuu? ¹³ Tído yu'u kúu na kaá ñā sa ni kixi va Elías, ta ni kee ra xí'ín ná táto'on k'i'o ni ka'án rá kee ra, chí k'i'o díon ká'an tuti i Ndios sa'a ná —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni nduv'a Jesús iin tayii nákaa espíritu kini

¹⁴ Tá ni ñaxino na noo ni kandoo dao ka taa xionoo xí'ín ná, kúu ni xini na kua'a nda'ó ñayuu ndíta noo ndéi ra. Ta ndíta ta'ani dao taa dána'a ley Moisés dándichí ñāá rá. ¹⁵ Tá ni xini ñayuu ñoo ñā vei Jesús, kúu ni naá vá ini na ndé'é ñāá ná. Dá ni kee na taxí tá'an na kua'an na ka'an na ndisá'án xí'ín ná.

¹⁶ Dá ni ndato'on Jesús taa xionoo xí'ín ná: —¿Ndaa sa'a dándichí tá'an ndó xí'ín taa dána'a ley Moisés káa?

¹⁷ Dá ni kaa iin taa nákaa tein ñayuu kuá'a ñoo xí'ín ná:

—Maestro, yó'o né'i de'i ni kasáai, dá chí nákaa espíritu kini ini xí, ta ni kandoo ní'i xí kéean. ¹⁸ Ndeí kúu míí vá noo nákaa xí, ta tñin ñāá espíritu kini yó'o, ta dánkao ñāáán nda noñó'o, ta kánkuei chí'ion yú'u xí, ta chíchi tá'an no'o xí, ta xúyito xí kéean. Sa ni sef nda'áví noo taa xionoo xí'ín ní ñā ná taó ráan, tído ko ní kándeé ta'on ra —kaá ra.

¹⁹ Dá ni kaa Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná:

—¿Nandéé ka vian ñayuu ko kándisa kúu ndo'ó! ¿Ndidaá ka ví kooi xí'ín ndó, dá kándeé ini ndo yu'u? Ta, ¿ndidaá ka ví k'i'o ndéé ini sa'a ndo? Kane'e ndó xí ná kii ndó —kaá ná.

²⁰ Dá né'e ñayuu ñoo tayii ló'o ñoo ni kasáa na noo iin Jesús. Dá tá ni xini espíritu kini ñoo Jesús, ta kúu ni sa'ání yí'í va ñāáán, ta kúu ni kancao xi nda noñó'o ni keean, ta ni dandío tuú ñāáán. Ta kúu kánkuei chí'ion yú'u xí. ²¹ Dá ni ndato'on Jesús tatá xi:

—¿Ndá oon ni kasá'a ndó'o xi díon?

Dá ni kaa rá:

—Ndaá leé va xi ní kasá'a ndó'o xi díon. ²² Ta kuá'a nda'ó ta'ándá dánkao ñāá espíritu kini yó'o noo kéi ñó'o, noo takuíí viti, dá chí ka'ání ñāáán kónjan. Tá kándeé ní

nduva'a ní xí, dá kían ku'u ini ní sa'á ndu'u, ta chindeé ní ndu'u.

²³ Dá nì kaa Jesús:

—Ná dá'a ni ka'on, “tá kandeé ní nduva'a ní xí”, chí ndidaá vá ña'a kuu kee yu'u xí'in ñayuu kándéé ini ñaá.

²⁴ Kúú nì kayu'ú tatá xi:

—Kándéé iní mií ní. Ta chindeé ní yu'u ná kandeé cháá ká iní mií ní —kaá ra.

²⁵ Tá nì xini Jesús ña nì kasá'a nátaaka kua'á ndá'o ñayuu, dá nì sa'anda na choon noo espíritu kini ñoo, ta kaá na:

—Espíritu kini, espíritu kéñ'i, espíritu kédó'ó! ¡Yu'u sa'ándá choon nooñ! ¡Kua'an keta kí ini tayii xaan! ¡Ta o sa nándió koo kaon ndu'on ini xí! —kaá na xí'an.

²⁶ Dá nì kayu'ú kó'óán. Ta kúú tuku va nì sa'áni yí'í ñaáán. Dá vè nì ketaan kua'an ini xí. Ta kúú táto'on kandu'u iin ndii, kí'o dión nì ñandú'u xí nì kee espíritu kini ñoo. Sa'á ñoo kua'á ndá'o ñayuu ñoo ká'an ña nì xí'í va xi. ²⁷ Dá nì tiin Jesús ndá'a xí. Dá nì ndane'e ñaá ná. Ta kúú nì ñaku'in ndichi xi.

²⁸ Tá nì ndi'i, dá nì ku'u Jesús ini iin ve'e iin ñoo. Dá nì ndato'on ñaá taa xionoo xí'in ná:

—Ndiva'a koo ní kándéé ndu'u taó ndú espíritu kini ñoo?

²⁹ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Tá ná o káka ndo ña maní noo Ndios, ta ná o káne'e i'í ndo, dá kían o kándéé ta'on ndó taó ndoan, chí ña kini ndá'o kían —kaá na.

Yó'o nì kast'o'n tuku Jesús xí'in taa xionoo xí'in ná ndí kían ndo'o na, dá kuu na

³⁰ Dá nì keta Jesús xí'in taa xionoo xí'in ná ñoo, dá nì kee na kua'an na chí kuendá Galilea di'a. Ta koo kóni ta'on Jesús ña kandaq ini dao ka ñayuu nde'i ko'on na, ³¹ chí kóni na dána'a na sava'a noo taa xionoo xí'in ná ñoo, ta di'a nì kaa na xí'in rá:

—Ko'on iin taa nakí'o ra na nì nduu taa ñayuu yó'o noo ndá'a tá tukú, dá ka'áni ñaá rá. Tído tixi kuu óni, ta kúú nataka va na —kaá na.

³² Tído koo kátóni ta'on ini ra ndiva'a ká'an na dión, chí yu'ú ra ndato'on ñaá rá.

Yó'o nì daná'a Jesús sa'á ndi ndaa ra kúú tá ndáya'i cháá ka noo Ndios

³³ Dá nì saq na ñoo ká'ano naní Capernaum. Ta noo ndéi na ini iin ve'e, dá nì ndato'on Jesús taa xionoo xí'in ná:

—¿Ndá sa'a ndátó'on kuáchi ndo vei ndó íchi ñoo? —kaá na.

³⁴ Tído ni iin tó'on rá koo ní ka'an, dá chí noo vei ra íchi ñoo ndátó'on kuáchi ra sa'a ndi ndaa ra kúú taa ndáya'i cháá ka tein mií rá. ³⁵ Dá nì sa koo Jesús. Dá nì kana na taa xionoo xí'in ná ñoo. Dá nì kaa na xí'in rá:

—Ndi ndaa ndo'ó kátoó kakuu taa kanda'ya'i kuiin noo, dá kían kasandaá ndo kakuu ndo na iin sata' kuu'i, ta koni kuáchi ndó noo ndidaá ká na —kaá na.

³⁶ Dá nì tiin Jesús ndá'a iin tayii ló'o. Dá nì chíkani ñaá ná noo taa xionoo xí'in ná ñoo. Dá nì ndane'e ndaa ñaá ná. Dá nì kaa na:

³⁷ —Ndi ndaa mií'ó ñayuu natiin va'a iin ta ló'o táto'on kúú ta yó'o sa'á ña kúú ná kuendá yu'u, dá kían nda mií vá yu'u nì natiin va'a na. Ta na nì natiin va'a yu'u, nda tatá Ndios nì natiin na, chí mií ná nì tanda'á yu'u veii ñayuu yó'o —kaá na.

Kaá Jesús ña ñayuu koo naá xí'in ná, noon kúú na ndíta xoo mií ná

³⁸ Dá nì kaa Juan xí'in ná:

—Maestro, nì xini ndu'u iin taa taó espíritu kini xí'in kuu mií ní. Tído koo xionoo ta'on ra xí'in yó, sa'á ñoo nì chítuu va ndu'u ra.

³⁹ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Ná dá'a ni chituu ndó ra, dá chí ndi ndaa mií'ó ñayuu kée ña ndato xí'in kuu yu'u, noon kúú na o kúu ta'on ka'an ndava'a na sa'í. ⁴⁰ Chí na koo naá xí'á, noon kúú na ndíta xoo yó. ⁴¹ Ta ndi ndaa mií'ó ñayuu nakí'o, va'ará iin yaxí ló'o takuí'í ná ko'o ndó sa'a ña kúú ndó kuendá yu'u, na kúú Cristo, ta kúú mi'án ndaa kuiti ká'in xí'in ndó ña nandió né'e Ndios ña va'a noo ná —kaá Jesús.

Mi'án ndúsq kandaq yo mií yó, dá chí oon ni ví ya'a iin ka na kee na kuáchi sa'a yo

Dá nì kaa ta'ani Jesús:

⁴² —Ndi ndaa mií vá ñayuu nì kándéé nì daká'an kue'é takuáli kándisa yu'u ña ná ya'a xi kee xi kuáchi, noon kúú na va'a cháá ká ná kandikoo yuu molino dikoo ná, ta ná dáketá ñaá ná ini taño'o. ⁴³ Tá ya'a ndó kée ndó kuáchi xí'in ndá'a ndo, dá kían ka'anda ndo iin xooan. Chí va'a cháá ká ví ña ku'u ndó noo ió Ndios xí'in iin xoo ndá'a ndo, ta o duú kaon ko'on ndo xí'in ndin nduu xoo ndá'a ndo indaya' noo kéj'í ño'o, tá'an ña nì iin kuu o ndá'o, ⁴⁴ noo ño'o tiku'dí sef'í ñaá, kirí koo xí'í, dá rí ño'o kej'í ñoo, ni iin kuu o ndá'o ña. ⁴⁵ Tá ya'a ndó kée ndó kuáchi xí'in

sa'a ndo, dá kían ka'anda ndo iin xooan. Chì va'a cháá ka ña ku'u ndó xí'ín iin xoo sa'a ndo noo ió Ndios, ta o duú kaan ko'on ndo xí'ín ndin nduú xoo sa'a ndo indayá noo kéj ñó'o, tá'an ña ní iin ku'u ndá'o, ⁴⁶noo ñó'o tìkudí seí ñáá, kirí ko xí'í, dá ri ñó'o kéj ñóo, ni iin ku'u o ndá'o ña. ⁴⁷Ta tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín iin nduchí nóo ndo, dá kían taó ndóan. Chì va'a cháá ka ña ku'u ndó xí'ín iin xoo nduchí nóo ndo noo ió Ndios dándáki na, ta o duú kaan ko'on ndo xí'ín ndin nduú nduchí nóo ndo indayá, ⁴⁸noo ñó'o tìkudí seí ñáá, kirí ko xí'í, dá ri ñó'o kéj ñóo, ni iin ku'u o ndá'o ña.

⁴⁹Chì ndidaá vá ñayuu kandoo vii kee ñii xí'ín ñó'o, ta ndidaá ña'a dóko ná noo Ndios kandoo vii kee ñii. ⁵⁰Ta iin ña va'a kúú ñii, tído tá ní ndi'i ña o'ovaan, ¿ndi koo keeá, dá ke'o'ová tuku yóan? Cho'on ini ndo kechóon va'a ndó tát'o'on kéchóon va'a ñii, dá koni ndo kandeí va'a ndó xí'ín iin ndó xí'ín iin ka ndo —kaá Jesús.

10

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a ña ko vá'a dánkoo taa ñadi'í ra

¹Dá ní keta Jesús ñoo nóo kua'an na xí'ín tá xionoo xí'ín ná. Dá ní yá'a na noo kúú kuendá Judea. Dá ní kasandaá na iin ka xoo yuta naní Jordán. Ta ñóo ní nataka tuku ñayuu noo Jesús. Dá ní daná'a tuku na tát'o'on kí'o kée na. ²Dá ní natuu yati dao tá fariseo noo íin na, dá ní ka'án rá dátúú ñáá rá noo ñayuu ñóo. Sa'a ñóo ní ndato'ón ñáá rá:

—¿Á kuu dánkoo iin taa ñadi'í ra?

³Dá ní kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndi'í ní sa'anda Moisés choon noo ndo sa'a ña yó'o?

⁴Dá ní kaa tá fariseo xí'ín ná:

—Ní sonó vá Moisés ña kuu va kí'o iin taa iin tuti noo ñadi'í ra ña ká'an ña kóni ra ka'anda tá'an ra xí'án. Ndi'í daá, dá kuu va dánkoo ñáá rá.

⁵Dá ní kaa Jesús:

—Sa'a ña káxí nda'o ní'o ndo, sa'a ñoo ní sonó Moisés noo ndo ña kuu kee ndó díon, ⁶tído nda mí sa'a, tá ku'u ní kava'a Ndios ndidaá ña'a, “nda daá vá ní kava'a na iin taa xí'ín iin ñá'a”. ⁷“Sa'a ñoo kánian dánkoo taa tátá ra xí'ín naná ra, dá naki'in tá'an ra xí'ín ñadi'í ra, ⁸dá kían nduu na ndadá iin tó'on vá.” Ta ko kúú ka na uu, ndadá iin tó'on vá kúú ná. ⁹Ta mí Ndios kúú na ní ñaki'in tá'an ñáá, sa'a ñoo ní iin tó'on ñayuu ko kánian ka'anda tá'an na —kaá na.

¹⁰Dá tá ní ndisáa na ve'e noo ndéi na, dá ní ndato'ón ñáá tá xionoo xí'ín ná ndi kóni kaa ña ní ka'an na. ¹¹Dá ní kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndi ndáa míí'o taa ní dánkoo ñadi'í ra, ta ní tandá'a rá xí'ín iin ka ñá'a, roón kúú ra yá'a kée kuachi xí'ín iin ka ñá'a ñoo noo Ndios. ¹²Ta ndi ndáa míí vá ñá'a ní dánkoo yí'an, ta ní tandá'an xí'ín iin ka taa, dá kían yá'a ta'anián kée'an kuachi xí'ín iin ka taa ñoo noo Ndios —kaá na.

Yó'o ní xiká Jesús ña maní sa'a takuálí noo Ndios

¹³Ta ndáka ñayuu ñoo takuálí veí na noo Jesús, dá ná chinoo na ndá'a ná diní xí. Tído ní kasá'a taa xionoo xí'ín ná dánani ra ñayuu ñóo. ¹⁴Ta ko ní náta'an ta'on ini Jesús tá ní xini na ña kée ra díon. Dá ní kaa na xí'ín rá:

—Konó ndó noo takuálí xa'an ná kii xi noo yú'u. Ná dá'a ni chittuu ndó xí, dá chí ñayuu kándéé ini tátá Ndios tát'o'on kándéé ini takuálí xa'an tátá xí, noón kúú na ñó'o tìxi ndá'a Ndios. ¹⁵Mífan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ndi ndáa na ko kándia ña dándáki ñáá Ndios tát'o'on kí'o kándia takuálí ña dándáki ñáá tátá xí, noón kúú na o koní ndu'u na tìxi ndá'a Ndios —kaá Jesús.

¹⁶Dá ní nomi na takuálí ñoo. Dá ní chinoo na ndá'a ná diní xí. Dá ní xiká na ña maní noo Ndios sa'a xí.

Di'a ní ka'an Jesús xí'ín iin taa kuiká

¹⁷Dá ní naki'in tuku Jesús íchi kua'an na, dá kánkono iin taa ní saa ra ní sa ku'ín xití rá noo ná. Dá ní kaa ra xí'ín ná:

—Maestro va'a kúú ní. Ta, ¿ndí kían kánian kee yu'u, dá ní'í ña kataki chíchíí?

¹⁸Dá ní kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ká'an yo'ó ña kúú yu'u iin na va'a? Ta ni iin tó'on ñayuu ko kúú na va'a. Sava'a iin tó'on diní Ndios vá kúú na va'a. ¹⁹“Sá ná'a vá yo'ó ndi kua'an choon ní sa'anda Ndios: o sa kéeón kuachi xí'ín iin ñá'a, ña ko kúú ñadi'í'on, ta o sa ka'ánóon ndii, ta o sa kí'ín ku'ínón, ta o sa ká'on ña to'ón, ta o sa danda'ávóon ñayuu, ta koo ña'ño'ó noo tát'o'on xí'ín noo nanóon” —kaá na.

²⁰Dá ní kaa taa ñoo:

—Nda ló'o veí ní kasá'a seídó'i ndidaá choon yo'o, maestro.

²¹Dá ní ku'u ini Jesús sa'a rá, dá ní kaa na xí'ín rá:

—Ndadá iin tó'on vá ña'a kómaní keeón viti, tá daá. Kua'an díko ndi'ón ña'a ió nooñ. Ta dasón di'ón ñoo noo na kúnda'í,

dá kían konon koo kujkón chí induú. Dá kison kanoón xí'ín yu'ú.

²² Tá nì seídó'o ra ña nì ka'an Jesús, kúú ndáa nda'í va nì kuu ini ra, dá nì ndakuíjn ra kua'an ra xí'an kúnda'í ini ra, chí tã kujká nda'o kúú rá.

Di'a kua'an ña nì dana'a Jesús sa'á na kujká

²³ Dá nì nandé'é Jesús noo ndidaa ñayuu nì kaq noo ndíta ñóó. Dá nì kaa na xí'ín tã xionoo xí'ín ná ñóó:

—Jandéé ka ví kuáchí kían, dá ndu'u na kómí ña kujká tixi ndá'a Ndios!

²⁴ Nì naá vá iní tã xionoo xí'ín ná tá nì seídó'o ra ña nì ka'an na díon. Tído nì nandío koo tuku Jesús nì ka'an na:

—Jandéé ka ví kuáchí, dá ndu'u na kándéé téí iní ña kujká ná tixi ndá'a Ndios!

²⁵ Kaon cháá ka chika'anda iin camello yáí iin ión tukú o duú ña ndu'u iin na kujká tixi ndá'a Ndios —kaá na.

²⁶ Tá nì seídó'o ra to'on yó'o, kúú ka'í ka ví nì naá iní ra. Dá nì kasá'á ndato'ón tá'an ra:

—¿Ndá yoo nì'í ña kãki na, tá dáá? —kaá ra.

²⁷ Dá nì nandé'é ñaá Jesús, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ni iin tó'ón ta'on ñayuu o kándéé kee díon, sava'a Ndios kúú ná kándéé kee díon, dá chí ndidaa tá'an va ña'a kándéé ná kee na.

²⁸ Dá nì kaa Pedro xí'ín ná:

—Kandé'é ní, chí ndu'u kúú ra nì ñankoo ndi'i ndidaa kúú ña'a ió noo ndú, ta xionoo ndu xí'ín mií ní.

²⁹ Dá nì kaa Jesús:

—Miían ndaa ná ká'ín xí'ín ndó, ndi ndáa miío na nì ñankoo ve'e na, o ñani na, o k'í'o na, o ku'u na, o tatá na xí'ín naná na, o de'e na, o ñó'o ná sa'a yú'u o sa'a to'on va'a dana'í, ³⁰ noón kúú na nani'í iin ciento ka ña'a tiempo viti sa'á ña nì ñankoo na, chí nì'í ná kuá'á ka ve'e, xí'ín kuá'á ka ñani, xí'ín kuá'á ka k'í'o, xí'ín kuá'á ka ku'u, xí'ín kuá'á ka naná, xí'ín kuá'á ka de'e, xí'ín kuá'á ka ñó'o, va'ará ndo'o nani'í ná kee dao ñayuu. Tído cháá ka chí noo, dá natiin na ña kataki chíchí ná. ³¹ Tído kuá'á nda'o ñayuu kúú noo ñayuu yó'o, noón di'a kúú na kakuu noo ndí'í kuí noo Ndios. Ta na kúú noo ndí'í kuí noo ñayuu ñayuu yó'o, noón di'a kakuu na nakuita noo noo Ndios tiempo daá ñóó.

Yó'o nì kaston tuku Jesús xí'ín tã xionoo xí'ín ná ndí kían ndo'o na, dá kuu na

³² Dá nì kee Jesús kookaa na kua'an na íchí kua'an ñoo Jerusalén, ta xío noo na kua'an na noo tã xionoo xí'ín ná. Ta naá vá iní ra kua'an ra xí'ín ná, ta tákuei yu'ú ñaá rá kua'an ra. Dá nì noo xóo tuku Jesús ndin uxí uu tãa ñoo tein dao ka ñayuu ñoo. Dá nì kasá'á ná ná kani na xí'ín rá sa'á ndí kían ndo'o na:

³³ —Kandé'é ndó, chí viti kían kookaa yó kua'an yó ñoo Jerusalén. Ta ko'on iin tãa naki'o ra na nì nduu tãa ñayuu yó'o noo ndá'a tã duti saku'a, xí'ín noo ndá'a tãa dana'a ley Moisés. Ta roón kúú ra kandoo ña kánian kuu na. Dá naki'o ñaá rá noo ndá'a tã tukú. ³⁴ Dá kediki ndaa ñaá rá, ta kani ñaá rá, ta tuu ndaa díí ñaá rá, dá ka'ání ñaá rá. Tído tixi kuú óni, dá nataki na —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì xika Juan xí'ín Jacobo iin ña maní noo Jesús

³⁵ Dá nì natuu yati Jacobo xí'ín Juan, ra kúú de'e Zebedeo, noo iin Jesús. Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Maestro, kóni ndu'u ña kee ní iin ña maní xika ndu'u noo ní.

³⁶ Dá nì ndato'ón ñaá Jesús:

—¿Ndí kían kee xí'ín ndó, kóni ndo?

³⁷ Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Konó ní ná kandeí ndu díjn ní noo ndato téí náye'e ndaa noo koo ní dándáki ní. Iin ndu'u ná koo xoo kuá'a ní, ta iin ka ndu ná koo xoo íti ní.

³⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Koo ná'a ta'on ndó ndí kían xika ndo. ¿Á ió ndo'ó ña ko'o ndó kirá ova ko'o yu'u? ¿Á ió ta'ani ndó ña kodo ndúta ndo táto'on k'í'o kodo ndúta yu'u xí'ín ña ndo'í?

³⁹ Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Ío vá ndu'u ña ndo'o ndu díon.

Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Miían ndaa ndisa ko'o ndo'ó kirá ova ko'o yu'u, ta kodo ndúta ta'ani ndó xí'ín ña ndo'o nani'í noo ndo táto'on k'í'o ndo'o yu'u.

⁴⁰ Tído ña kandeí ndó xoo kuá'a yu'u o xoo íti yu'u, o duú choon sa'ándá yu'u kían. Chí ñoo kían k'í'o Ndios noo na nì kaxi mií ná kandeí ñoo —kaá na.

⁴¹ Dá tá nì seídó'o uxí ka tãa ñoo ña nì xika Jacobo xí'ín Juan noo Jesús, kúú nì karyíí nda'o ra xí'ín rá. ⁴² Dá nì kana Jesús ndidaa rá, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Sa ná'a vá ndó táto'on k'í'o kée tã né'e choon dándáki ra ñoo ñó'o ñayuu yó'o, chí kéndúsa ra xí'ín ñayuu kueídó'o ñaá ná. Ta ra né'e choon ná'ano, sa'ándá ra choon noo

ñayuu ñó'o tixi ndá'a rá. ⁴³ Tído kọ káni ta'an vaan kee ndó dión tein mií ndó. Chì ndi ndáa ndó'ó kátoó kakuu iin taa ndáya'i tein mií ndó, dá kían kánian koni kuáchí di'a ndó noo dao ká ndo. ⁴⁴ Ta ndi ndáa ndó'ó kátoó kakuu noo, dá kían kánian koni kuáchí di'a ndó noo ndidaá ká ndo. ⁴⁵ Chì kọ ní kásaa ta'on nà nì nduu taa ñayuu yó'o ña koni kuáchí di'a ñayuu noo ná. Di'a nì kásaa nà koni kuáchí di'a na noo ñayuu, ta nakì'o na mií ná kuu nà, ta dión, dá dítá ná ndidaá ñayuu tixi ndá'a ña kánian ndó'o na sa'á kuachi kée na —kaá Jesús.

Di'a nì kuu, dá nì nduv'a Jesús iin taa kọ túu noo naní Bartimeo

⁴⁶ Dá nì saa na iin ñoo naní Jericó. Dá tá nì keta na ñoo ñoo kua'an nà xí'ín tã xionoo xí'ín ná, kúu kua'á nda'o ñayuu tákuei kua'an sata ná. Ta ió iin taa kọ túu noo naní Bartimeo, ra kúu de'e ra naní Timeo. Ta yu'ú íchì ñoo ió ra sáti ra. ⁴⁷ Tá nì seido'o ra ña vei Jesús, nà ñoo Nazaret, kúu nì kasá'a káyu'ú rá:

—Jesús, de'e nà ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

⁴⁸ Ta kúu kua'á nda'o ñayuu nì kasá'a dánani ñaa ná, dá ná kutádì rá, ká'an ná. Tído nì'i cháá ká nì kasá'a káyu'ú rá:

—JDe'e nà ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

⁴⁹ Dá nì sa'í tuu tóo Jesús, dá nì sa'anda nà choon noo ñayuu ñoo ña ná ká'an nà xí'ín taa ñoo saa ra noo ná.

Dá nì kaa ñayuu ñoo xí'ín rá:

—Ndeé koo inon, ta nakuijn ndichi, chí kána Jesús kaa yo'ó ko'on.

⁵⁰ Dá nì dakána ra kotó ra. Kúu nì nakuijn ndichi ra. Dá nì kee ra kua'an ra noo iin Jesús. ⁵¹ Dá nì ndato'ón ñaa ná:

—¿Ndí kían kónon kee xí'ón?

Dá nì kaa tã kọ túu noo ñoo:

—Maestro, kónij ña natuu nooí.

⁵² Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kua'an viti, chí sa'á ña kándéé inon yu'u, sa'á ñoo nì nduv'a'on.

Ta kúu viti'ón di'a nì natuu noo rá. Ta kúu nì kee ra tákaa ra Jesús kua'an ra.

11

Di'a nì kuu, dá nì ku'u Jesús ñoo ká'ano Jerusalén

¹ Kúu nì kuyati na ñoo Jerusalén, chí sa nì kasandaá yati na ñoo naní Betfagé xí'ín ñoo naní Betania. Ta ñoo kúu noo né'e tá'an yati xí'ín iin yúku naní Olivos. Dá nì sa'anda

Jesús choon noo uu tã xionoo xí'ín ná, ² ta kaá nà xí'ín rá:

—Kua'an ndo ñoo ló'o nákaa chí noo káa. Tá nì saa ndo nì ku'u ndó káa, dá nani'i ndo noo ndíko iin burro, kirí kọ ñá'a kandodó ná. Tá nì nani'i ndo rí, dá ndaxí ndó rí kandaka ndó kii ndó. ³ Tá ndáa nà ndátò'ón ñáá: “¿Ndiva'a ndaxí ndó rí?”, dá kaa ndo xí'ín ná: “Dá chí xinnó'ó sato'o ndu rí, ndi'i daá, dá tanda'a ná ndu kii ndu ndaka ndu rí”, kaa ndo —kaá Jesús xí'ín rá.

⁴ Dá nì kee ra kua'an ra. Ta kúu nì nani'i rá noo ndíko burro ñoo yati ye'é ve'e iin yu'ú íchì ñoo. Dá nì ndaxí rá rí. ⁵ Tá nì xini dao ñayuu ndita ñoo, dá nì ndato'ón ñaa ná:

—¿Ndiva'a ndaxí ndó burro xaan?

⁶ Dá nì kaa ra táto'on kì'o nì ká'an Jesús xí'ín rá. Dá nì sonó vá ná né'e ra burro ñoo kua'an ra. ⁷ Ta ndáka ra rí nì saa ra noo ió Jesús, dá nì chíkodó rá kotó ra sata rí. Dá nì kaa Jesús kanóo na kua'an ra.

⁸ Dá nì kasá'a kua'á nda'o ñayuu chíndei na kotó nà me'í íchì noo vei Jesús ñoo. Ta dao ká nà nì sa'anda ndá'a yíto, dá nì chíndei naan íchì noo ya'a na ñoo.

⁹ Ta ñayuu xío noo kua'an noo Jesús xí'ín ñayuu tákuei vei chí sata ná nì kasá'a káyu'ú ná:

—¿Ná natiin Ndios ñaño'ó! ¡Ná ká'ano kúu nà yo'ó, chí vei na xí'ín choon sato'o yo Ndios! ¹⁰ ¡Ná ká'ano kúu nà yo'ó, chí vei na dándáki na ñoo yo táto'on nì dándáki ñaa rey David tá sa ná'á! ¡Ná natiin Ndios ñaño'ó nda noo ió nà noo dikó! —kaá ñayuu ñoo.

¹¹ Dá nì ku'u Jesús ñoo Jerusalén. Dá nì sa'an nà ve'e ñoo'ó ká'ano. Tá nì ndi'i nì sa nde'é ná ndidaá ña'a ió ñoo, dá nì kee na kua'an nà ñoo naní Betania xí'ín ndin uxí uu tã xionoo xí'ín ná, chí sa nì ini va.

Di'a nì ndo'o iin taño'ó nì kee Jesús

¹² Tá nì tuu noo iin ká kuu ñoo, dá nì kankuei na ñoo Betania kua'an nà. Dá nda'í nì kasá'a kuiko Jesús. ¹³ Ta kúu nì xini xiká vá ná iin iin taño'ó, ta ndato kuí'í iin ndá'a ra. Dá nì kee na kua'an nà noo iin rá, ná kande'á á iin tiño'ó keí ná. Tído tá nì saa nà nì sa nde'é ná, kúu kọ ta'ón tiño'ó iin noo ra. Sava'a ndá'a óon va rá iin, chí kọ ñá'a ta'on kasandaá yo'ó kuiin rí. ¹⁴ Dá nì kaa Jesús xí'ín taño'ó ñoo:

—¿Ni iin kuu ká ná o keí ni iin tó'ón ñayuu ku'i yo'ó!

Ta kúu nì seídó'o va tã xionoo xí'ín ná ña dión nì kaa nà.

Di'a ni kuu ta ni taob nd'i Jesuś ta dikó xí'in ta xíin kua'an ra sata vé'e ño'o ká'ano

¹⁵Tá ni ndi'i, dá ni nasáa na ñoo Jerusalén. Dá ni ku'u na yé'le ve'e ño'o ká'ano. Dá ni kasá'a ná taob nd'i na ta dikó xí'in ta xíin kua'an ra sata vé'e. Kúu ni dakuéi na ndidaá mesa noo ndéi taa nádaon di'ón. Kúu ni sata ni'ini na téi kánd'i'i taa ndéi dikó paloma. ¹⁶Kúu ko ní sóno ta'on na ña chika'anda ni iin tó'ón ñayuu ini yé'le ve'e ño'o ñoo xí'in ña'a né'e na kua'an na.

¹⁷Ta kúu ñoo ni kasá'a Jesuś dána'a na noo ñayuu ñoo, ta kaá na:

—*Ǻ ko ndúsaá ta'on ini ndo ña di'a va kaá tuti ij Ndios: “Ve'e yu'u kúu iin ve'e noo kánian nataka ñayuu ndéi iin níf kúu ñayuu, dá ka'an na xí'in yu'u”, kaáan? Tído ndú'ó kúu na ndéi kéean táto'on iin káo ta kuj'íná —kaá na.*

¹⁸Tá ni ni'i tó'on taa dána'a ley Moisés xí'in ta duti saku'a'a ña ni kee na dión, dá ni kasá'a rá ndúkú rá ndi kee ra, dá ka'ání ñáá rá. Tído yu'ú ra, chí ndidaá kúu vá ñayuu ñoo ni naá iní seídó'ó na ña dána'a Jesuś. ¹⁹Dá tá ni kua'a kuu dáá ñóó, dá ni keta Jesuś ñoo Jerusalén kua'an na xí'in taa xionoo xí'in ná.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesuś sa'á taño'ó ni da'íchi na ñoo

²⁰Tá ni tuu noo iin ka kuu, dá ni ya'a yati na noo ín taño'ó ñóó, kúu ni xini taa xionoo xí'in ná ña nda yo'ó ví rá ni ichi. ²¹Dá ni ndusáa ini Pedro ña ni ka'an Jesuś xí'in yító ñoo. Dá ni kaa ra:

—Maestro, káa chí, taño'ó, kirá ni datái chí'an míf ní káa, ni ichi va rá.

²²Dá ni kaa Jesuś xí'in rá:

—Kandéé ká'ano iní ndo Ndios. ²³Míían ndaa kuíti ná ka'in xí'in ndó; ndi ndaa ndo'ó ni kuu va ná ka'an xí'in yúku káa: “Kuxoo, ta kua'an dáketón miíon ini taño'ó káa”, ta torá ko nákani kuíchi ini ndo, ta kándísa ndaa ndo ña k'i'lo dión koo, dá kían kasandaá ndisa va ña ni ka'an ndo. ²⁴Sa'á ñoo ká'in ña ndidaá kúu vá ña'a ná kaka ndo noo Ndios, ta kándéé ká'ano ini ndo ná, ta kúu ni'i ndisa va ndóan. ²⁵Tído tá tein ká'an ndo xí'in Ndios, ku'u ká'ano ini ndo sa'a ñayuu naá tá'an xí'in ndó, dá kían nda tatá ndo Ndios, na ió induu, k'i'lo ká'ano ta'ani ini na sa'á kuachi mií ndó. ²⁶Chí tá ná o kú'u ká'ano ini ndo sa'á ñayuu ñoo, dá kían ni tatá Ndios, na ió induu, o kú'u ká'ano ta'on ini sa'á kuachi mií ndó —kaá Jesuś.

Yó'o ni ndato'ón ta fariseo Jesuś ndá yoo ni xí'o choon noo ná

²⁷Dá ni kasá'a tuku Jesuś xí'in taa xionoo xí'in ná ñoo Jerusalén. Dá ni kasá'a ná xionoo na noo ín ve'e ño'o ká'ano ñoo. Dá ni natuu yati ta duti saku'a'a, xí'in ta dána'a ley Moisés xí'in ta sá'ano ñoo. ²⁸Dá ni ndato'ón rá Jesuś:

—*Ǻ ndá choon né'e ní ña nákaa ní kée ní di'a? Ta, Ǻ ndá yoo ni xí'o choon yó'o noo ní ña kee nían? —kaá ra.*

²⁹Dá ni kaa Jesuś xí'in rá:

—*Ta ná ndato'ón ta'ani yu'u ndo'ó sa'a iin ña'a. Tá ni kat'i'a ndó ni nandío né'e ndóan, dá kasto'on yu'u xí'in ndó ndá yoo ni xí'o choon noof ña kéei ña yó'o. ³⁰Ǻ ndá yoo ni xí'o choon noo Juan ña sa dakódó ndúta ná ñayuu? Ǻ Ndios ni xí'oan, o taa? Ka'an ndo ná kandé'a —kaá na.*

³¹Dá ni kasá'a ndátó'ón tá'an míf rá ndíta ra:

—*Tá ná kaa yo ña Ndios ni xí'o ñáá, dá kían kaa ra xí'a: “Ǻ ndiva'a ko ní kándísa ndó ña ni daná'a ra, tá dáá?” ³²Tído, o kúu ta'on kaa yo ña taa ni xí'o ñáá.*

Dión ni kaa ra, chí yu'ú ra kée ñayuu ku'a'a ñoo. Chí ndidaá vá noón kándísa ña míían ndaa ndisa Juan ni sa kuu iin profeta ni tanda'a Ndios ni kii. ³³Dá ni kaa ra xí'in Jesuś:

—*Ko ná'a ta'on ndu'u ndá yoo ni xí'o choon noo Juan.*

Dá ni kaa na xí'in rá:

—*Ta ni yu'u o kasto'on ta'on xí'in ndó ndá yoo ni xí'o choon noof ña kéei ndidaá ña yó'o —kaá na.*

12

Di'a kua'an ña ni ngkani Jesuś sa'á ña ni ndo'o iin sato'o uva

¹Dá ni kasá'a Jesuś dáki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na, ta kaá na:

—*Iin kuu ni dandée iin taa yító uva noño'ó rá. Ta ni chikáa ra korraán. Dá ni kava'a ra noo ko'óni ndúta uva ñoo. Ta ni kava'a ta'ani ra iin ve'e dikó noo kanóo ra kandaá uva ñoo.*

²Dá ni dikó ndodó raán noo dao ka taa kéchóon. Dá ni kee ra kua'an xíká rá. ³Dá tá ni xinkoo tiempo ta'anda uva ñoo, dá ni sa'anda ra choon noo iin mozo ra ña ná ko'on ra noo ndéi ta kéchóon ñoo natiin ra uva, kirí kánian ni'i rá. ⁴Tído tá ni sa sa mozo ñoo, dá ni ndakuei ta kéchóon noo uva ñoo ni kani ñáá rá. Ta ni iin ña'a ko ní xí'o ra

kane'e mozo ñoó no'ò ra. ⁴Dá nì nandíó kòo tuku sato'o ñoó nì sa'anda ra choon noo iin ka mozo ra kua'an ra. Tído tá nì saa ra noo ndéi tá kéchóon ñoó, dá nì ndakuei tuku ra nì kani ñaá rá xí'ín yuu, ta nì darkue'e ra dinì rá, ta nì ndeïne'e ñaá rá. ⁵Dá nì nandíó kòo tuku sato'o ñoó nì sa'anda ra choon noo iin ka mozo kua'an ra. Tído tá nì saa ra, dá nì sa'ání ñaá tá kéchóon ñoó. Ndi'i daá, dá nì sa'anda sato'o ñoó choon noo kua'a ka mozo kua'an ra. Tído dao ra nì kani ra, ta dao ka ra nì sa'ání rá.

⁶Ta ndadá iin tó'ón vá ñayuu kámanj chinda'á rá ko'on. Ta yó'o kúú iin tó'ón dinì de'e manì rá. Kúú nì sa'anda ra choon noo xí kua'an xí, chí di'a nì kaa ra: "Ndá ndi kuu koo va ñañó'ó rá noó de'i", kaá ra. ⁷Tído tá nì saa xí, ta kúú nì kasá'á ndátó'ón kue'é tá kéchóon ñoó: "Taa káa kúú ra natiin ndidaá kúú ñó'ò yó'o noo tatá xí. Kó'ò ka'ání yó xí, dá ná kandoo ndi'i ñó'ò yó'o noo mií yó", kaá ra. ⁸Dá nì tiin ñaá rá. Ta kúú nì sa'ání ñaá rá. Dá nì dakána ñaá rá nda satá korrá noo káa yitó uva ñóó. ⁹Ta, ¿ndí kíán kee sato'o uva ñoó viti, ká'án ndó? Kasaa ra, dá ka'ání nd'i ra tá kéchóon ñoó, dá díkó ndodó ra ñó'ò noo káa yitó uva ñóó noo dao ka tá kéchóon.

¹⁰¿Á kò óon ta'on ka'i ndó tuti ij Ndios? Chí di'a kaáan:

Ta yuu nì kañó'ó tá káva'a ve'e, ñoó di'a va nì kasandaá kakuu yuu titó.

¹¹Dióon nì kee sato'o yó Ndios xí'ín yuu ñoó. Sa'á ñoó iin ña'a ndato nda'o kíán noo yó.

¹²Dá nì ka'án tá né'e choon ñoó tiin ra Jesús kadi ra ve'e kaa, chí nì kandaá va ini ra ña sa'a mií vá rá nì nakani na to'on yó'o. Tído yu'ú va ra kée ñayuu kuá'a ñoó. Sa'á ñoó nì ñankoo ra Jesús, dá nì kee ra kua'an ra.

Di'a nì kuu tá nì ka'án dao taa dátuu rá Jesús

¹³Tá nì ndi'i, dá nì tanda'á rá dao ka tá fariseo xí'ín dao ka tá kuendá Herodes ña ná ko'on ra noo Jesús, ta nandukú rá ña dátuu ñaá rá, dá ná ya'a na noo ka'an na. ¹⁴Dá tá nì saa ra noo nákaa Jesús, dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Maestro, ná'á vá ndu'ly ña kúú ní iin na ndaa. Ta kò yu'ú ní nì iin tó'ón ñayuu, chí kò né'e ní tandíni ndá yoo kúú iin rá iin ñayuu, á ndáya'i na o kòo. Di'a dána'a ndaa ní íchì Ndios noo ndidaá ñayuu. Sa'á ñoó, ¿ndi kaá mií ní? ¿Á va'a ni kée yó chíya'i yó

sa'a ñó'ò yó noo ra kúú kuendá César o kòo? —kaá ra.

¹⁵Tído nì kandaá va ini Jesús ña kúú rá taa uyu noo, ta kátoó ra dátuu ñaá rá. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ndúkú ndó ña ya'i noo to'on ká'ín? Tei tóo ndó iin di'ón, ña chíya'i ndó sa'a ñó'ò ndo, dá ná kande'á.

¹⁶Dá nì xí'ò tóo ra iin di'ón kaa noo ná. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—¿Ndá na'ána kíán ndá'a noo di'ón yó'o? Ta, ¿ndá kuu kíán ndá'a nooán yó'o?

Dá nì kaa ra:

—Na'ána César kíán xí'ín kuu rá.

¹⁷Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Nakí'ò ndó ña kúú ña'a César noo rá, tá daá, ta nakí'ò ndó ña kúú ña'a Ndios noo ná.

Ta kúú nì naá vá ini taa ñoó sa'á ña nì ka'an na dióon.

Di'a kua'an ña nì danda'a Jesús ña mián ndaa nataka na nì xí'i

¹⁸Dá nì kasáa dao tá saduceo noo Jesús. Ta kò kándisa ta'on ra ña nataka na nì xí'i. Dá nì ndato'ón ñaá rá:

¹⁹—Maestro, di'a kaá iin ley nì taa Moisés: "Tá nì xí'i iin taa, ta kò ní sá io de'e yíí ra xí'ín ñadi'i ra, dá kíán kánian naki'in ñaá ñani ra tanda'a rá xí'án, dá kíán koo iin de'e yíí naki'in kuu ñani ra." ²⁰Ta viti, nì sa ndei usa ñani. Ta kúú nì tanda'a tá kúú noo ñoó, tído nì xí'i va ra, ta kò ta'ón de'e yíí ra ní sá io xí'ín ñadi'i ra. ²¹Sa'á ñoó nì tanda'a ñani ra xí'án. Tído nì xí'i ta'ani tá kúú uyu ñoó, ta kò ní sá io tuku de'e yíí ra xí'án. Ta kúú dióon ta'ani nì ndo'o tá kúú oni. ²²Ta dióon ta'ani nì ndo'o ndin usa ñani ñoó, chí nì xí'i ndi'i ra, ta ni iin ra kò ní sá io de'e yíí xí'án. Tá nì ndi'i, dá nì xí'i ta'ani mií ñá'a ñoó. ²³Sa'á ñoó, tá ná kasandaá kuu nataka na nì xí'i, ¿ndi káa iin taa ñoó kakuu yíí ñá'a ñoó, chí ndin usa va ra nì sa kuu yííán? —kaá ra.

²⁴Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kò ná'á ta'on ndó ndí kíán ká'an ndo, chí kò kékuendá ta'on ndó ña ká'an tuti ij Ndios, ta ni kò nákonì ta'on ndó choon ká'ano ío noo ndá'a ná. ²⁵Dá chí tá ná kasandaá kuu nataka ñayuu nì xí'i, o kóo ka ña tanda'a ná, ta o kí'o ka na de'e di'i na tanda'a xí, dá chí táto'on kí'o ndéi ángel induu, nda kí'o dión vá kande'i na. ²⁶Tído viti ná kò'ín kasto'in xí'ín ndó ña mián ndaa nataka na nì xí'i. ¿Á kò óon ta'on ka'i ndó to'on nì taa Moisés? Chí tein kèj yitó táka lí'ò ñoó, dá nì kaa Ndios di'a xí'ín ná:

“Yu'u kúú Ndios noo Abraham, ta yu'u kúú Ndios noo Isaac, ta yu'u ta'ani kúú Ndios noo Jacob.” ²⁷ Di'ón n̄i kaa n̄a, dá chí k̄o kúú ta'on na Ndios noo n̄a n̄i xi'i, di'a noo na takí vá kúú ná Ndios, chí ndidaá vá ñayuu ndéi takí noo ná. Sa'á ñoo yá'a ndá'o ndo'ó sa'á ña k̄o kándisa ndó ña nataki n̄a n̄i xi'i —kaá n̄a.

Yó'o dána'a Jesús ndi káa choon ndáya'i cháá ka n̄i sa'anda Ndios keeá

²⁸ Dá n̄i natuu yati iin t̄aa dána'a ley Moisés, ta n̄i seido'o ra ña n̄i ka'an Jesús xí'ín t̄a saduceo ñoo. Kúú n̄i katóni in̄i r̄a ña va'a ndá'o n̄i nandio né'e na ña n̄i ndato'ón ñaá rá sa'á n̄a n̄i xi'i. Sa'á ñoo n̄i ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndi káa iin choon ndáya'i cháá ka noo ndidaá ka choon n̄i sa'anda Ndios keeá?

²⁹ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Choon ndáya'i cháá ka noo ndidaá ka choon n̄i sa'anda Ndios keeá kían kaáan di'a: “Kueídó'o ndo'ó, n̄a ñoo Israel. Ndios, n̄a kúú sato'o yo, iin tó'ón din̄i mií vá ná kúú Ndios. ³⁰ Kon̄i ndo sato'o yo Ndios xí'ín ndino'o n̄o ndo, xí'ín ndino'o ini mií ndó, xí'ín ndidaá ñaxintóni ndo, ta xí'ín ndidaá kúú ndéé ndo.” N̄a yó'o kúú choon ndáya'i cháá ka n̄i sa'anda Ndios keeá. ³¹ Ta ña kúú uu kían sá kí'ín ta'an xí'ín ña yó'o, chí di'a kaáan: “Ku'u ini ndo sa'á ñayuu xi'ín ndó táto'on k̄i'o ndó'o ndó xí'ín mií ndó.” Ta k̄o k̄a choon ndáya'i cháá ka noo ndin nduu choon yó'o —kaá n̄a.

³² Dá n̄i kaa t̄aa dána'a ley Moisés ñoo xí'ín ná:

—Va'a ndá'o n̄i ka'an ní, maestro. Ndaa kuiti n̄i ka'an ní ña iin tó'ón din̄i vá kúú Ndios. Ta k̄o k̄a iin k̄a Ndios, sava'a iin tó'ón din̄i miíó ná kúú ná. ³³ Ta ndáya'i cháá ka ña kon̄i yo Ndios xí'ín ndino'o n̄o yo, xí'ín ndidaá ñaxintóni yo, xí'ín ndino'o ini miíá, xí'ín ndidaá kúú ndéé yo, ta ku'u ini yo sa'á ñayuu xi'ín yó táto'on k̄i'o ndó'o yó xí'ín mií yó. Ta ña yó'o kían ndáya'i cháá ka o duú ndidaá ka ña'a dákei yo noo Ndios, o ndidaá ka ña'a dóko yo noo ná —kaá r̄a.

³⁴ Tá n̄i seídó'o Jesús ña va'a ndá'o yíko n̄i ka'an r̄a, dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Ndáda cháá vá kámani, ta kuu ndu'u yo'ó t̄ixi ndá'a Ndios —kaá n̄a.

Ta kúú n̄i iin tó'ón k̄a r̄a k̄o ní xi'i'ndeé ini natuu ndato'ón rá Jesús sa'a'á dao k̄a ña'a.

Di'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús sa'a'á Cristo, n̄a dáka'ki ñaá

³⁵ Nákaa Jesús dána'a n̄a yé'é ve'e ñoo ká'ano ñoo, dá n̄i kaa n̄a xí'ín ñayuu ñoo:

—¿Ndiva'a dána'a t̄aa dána'a ley Moisés ña tein n̄a ve'e rey David kixi Cristo, n̄a dáka'ki ñaá? ³⁶ Chí di'a va n̄i kaa mií David tá n̄i nakuti ná xí'ín Espiritu iñ Ndios: Di'a n̄i kaa sato'o yo Ndios xí'ín n̄a kúú sato'i:

“Kakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u ndáa ná kasandaá kuu nataán ndí'ii t̄a xini u'u ñaá t̄ixi sa'on.”

³⁷ Mií David kaá ña sato'o n̄a kúú Cristo, sa'á ñoo, ¿ndiva'a dána'a r̄a ña kii Cristo tein n̄a ve'e na, tá dáa? —kaá Jesús.

Kádiñ ndá'o ini ñayuu kuá'a ñoo ndéi na seídó'o na ña dána'a Jesús.

Di'a kua'an ña n̄i ka'an Jesús sa'á ña kini kée t̄a dána'a ley Moisés

³⁸ Dá n̄i kaa ta'ani Jesús noo dána'a n̄a noo ñayuu ñoo:

—Koo ini ndo kandaa ndo mií ndó noo t̄aa dána'a ley Moisés, dá chí kátoó r̄a kandixi ra da'ón nani, ta kóni r̄a ña ka'an ñayuu ndisa'an xí'ín rá xí'ín ñaño'ó noo xionoo ra noo yá'i. ³⁹ Ta kátoó ta'ani ra kande'i ra noo téi kúú noo ini ve'e noo náta'ka n̄a ñoo yo, ta kátoó ta'ani ra kande'i ra téi kúú noo ndéi t̄a ndáya'i sásá'an ra noo ió víko. ⁴⁰ Ta xío ndaa r̄a ve'e n̄a kuáan. Ta sa'á ña kóni r̄a ña ka'an va'a ñayuu sa'a rá, sa'á ñoo na'á xíka ta'i rá noo Ndios. T̄a yó'o kúú r̄a ya'i ndá'o chiya'i ra noo Ndios sa'á ña kée ra dión —kaá n̄a.

Di'a n̄i kee iin ña'a kuáan kúnda'i

⁴¹ Ió Jesús yati noo taán ñayuu di'ón ini sato, ña dóko ná noo Ndios ini yé'é ñoo ká'ano ñoo, ta ndé'é ná ndi kée iin rá iin ñayuu ñoo taán n̄a di'ón ñoo. Ta kuá'a ndá'o n̄a kuíka taán kuá'a ndá'o di'ón. ⁴² Dá n̄i kasáa ta'ani iin ña'a kuáan kúnda'i. Ta kúú n̄i taáan uu di'ón kaa kuálí. Kúú cháá ndá'o ndáya'i ña.

⁴³ Dá n̄i kana Jesús t̄a xionoo xí'ín ná, dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Miíñ ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ña'a kuáan kúnda'i káa n̄i taán kuá'a cháá ka di'ón noo ndidaá k̄a ñayuu káa, ⁴⁴ dá chí ndidaá n̄a káa n̄i taán ña kándoo noo vá ná. Tído ña'a káa, va'ará kúnda'i vián, n̄i taán ndí'an ña né'e va'án katakian —kaá n̄a.

13

Yó'o kúú noo dána'a Jesús ña naá vá ve'e ñoo ká'ano

¹ Tá nì keta Jesús yé'é ve'e ño'o ká'ano ñoó, dá nì kaa iin t̄a xionoo xí'ín ná:

—Maestro, kande'é ní, k̄i'o dión ví ná'ano yuú káa, ta k̄i'o dión ví ñóhí káa ve'e ño'o ká'ano káa.

² Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á ñóhí nda'o káa ve'e ño'o ká'ano káa, xinóon? Tído kana'ón ña ni iin tó'ón yuú káa o kándoo kandodó tá'an, ch̄i koon ndi'i vaan —kaá na.

Kásto'on Jesús ndí kián koo, dá naá ñayuu yó'o

³ Dá nì s̄a koo Jesús ndika yúku naní Olivos chí xoo noo túu ín ve'e ño'o ká'ano ñoó. Dá nì ndato'ón xoo ñaá Pedro xí'ín Jacobo xí'ín Juan xí'ín Andrés:

⁴ —Kásto'on ní xí'ín ndu'u ndá oon koo dión. Ta, ¿ndí kián koo tá kua'an xinkoo ndidaá ña yó'o?

⁵ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kandaa ndo mií ndó, dá ná o dándal'í ñaá ni iin tó'ón ñayuu. ⁶ Ch̄i kuá'a nda'o t̄a kasaa, ta kechóon ra kuú yú'u, ta kaa ra: “Yu'u kúu Cristo, na dákaí ñaá.” Ta kuá'a nda'o ñayuu kandeé rá dándal'í ra. ⁷ Tá nì kandaq ini ndo ña sa'ání tá'an iin ñoo xí'ín iin ka ñoo, ta nì ni'i'í tó'ón ndó ña naá tá'an dao ka ñoo ñó'o xíká, tído ná dá'a ni yu'ú ndo, dá ch̄i k̄i'o dión káni vaan koo, tído ko ñá'a ta'on kasandaá kuú noo ndí'í. ⁸ Ch̄i ndakuei dao nacióon naá tá'an xí'ín dao ka nacióon, ta kasá'a naá tá'an ta'ani ta né'e choon ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. Ta yó'o yó'o va kasá'a ni'i'í nda'o t̄aan. Ta yó'o rá yó'o ta'ani kasá'a koo tam̄a. Ta ña yó'o kíán koo, dá kasá'a ndo'o cháá ka níó ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

⁹ Tído ndo'ó, kandaa ndo mií ndó, ch̄i kasá'a ñayuu nak̄i'o na ndo'ó noo ndá'a ta né'e choon. Ta kani na ndo'ó ini ve'e noo náta ka na. Ta kandaka na ndo'ó ko'ón na noó t̄a né'e choon ná'ano, noó ta kúu rey viti sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u. Dión koo, dá ni'i'í ndo k̄i'o ndó kuendá sa'a yú'u noó t̄a né'e choon ná'ano. ¹⁰ Tído mián ndúsa kánian kanoo ñayuu dána'a na to'ón va'a sa'a yú'u iin ní kúu ñayuu din'ó'ó ka, dá kasandaá kuú noo ndí'í. ¹¹ Tído, náka na ndo'ó nì saq na nì nak̄i'o na noó t̄a né'e choon, o sa ndí'í ini ndo sa'a to'ón ka'an ndo, ta o sa náani ini ndo. Sava'a to'ón ni'i'í ndo noo Ndios, ñoó oon va kíán ka'an ndo. Ch̄i o d̄yú mií ta'on ndó ka'an. Espíritu ií Ndios va kúu na ka'an.

¹² Ta iin ñani nak̄i'o ra ñani mií rá noó t̄a né'e choon, dá ka'ání ñaá rá. Ta dión ta'ani kee na kúu tatá xí'ín de'e ra. Ta ndakuei ta'ani dao de'e naá ra xí'ín tatá ra, dá ka'ání ñaá rá. ¹³ Ch̄i kasá'a koni u'u ndidaá ñayuu ndo'ó sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u. Tído ndidaá na nì xí'o ndeé ini nì sa ndita ndaa xí'ín nda noo ndí'í kuií, noón kúu na ni'i'í ña k̄aki na.

¹⁴ Tá nì xini ndo ió ña kini dáyakó ñaá, ña nì ka'an profeta Daniel sa'a, noo ko kánian kooan, dá kíán na ndéi chí Judea ná kuino kíj ná ko'ón na nda diní yúku. (Ndi ndaa ndo'ó, na ká'í ña yó'o, nata'í ini ndo sa'an, dá kandaq ini ndo.) ¹⁵ Ta na kándodó diní vé'e kuú dáá ñóó, ko kánian ndu'u na ve'e na nak̄i'in na ña'a na kane'e na ko'ón na. ¹⁶ Dá ri na ñó'o yúku, ko kánian nandíó kuéi na no'o na nak̄i'in na kotó na. ¹⁷ Ta, jnda'í kúu ví na ñá'a ñó'o de'e, ta nda'í kúu ta'ani ví na ndéi taleé chí chí tein kuú dáá ñóó! ¹⁸ Kaka ndo ña maní noo Ndios, dá ná dá'a ni ndo'ó ndó dión tein yoo víxi. ¹⁹ Ch̄i kuú dáá kakuu iin kuú noo ndo'ó naní níó ñayuu. Dá ch̄i nda nì kasá'a vá sa'a ñayuu, ta nda viti ko'ón ta'on ndo'ó ñayuu t̄ato'ón k̄i'o ndo'ó na tein kuú dáá ñóó. Ta ni iin kuú ka o koo dión. ²⁰ Tído tá ko ní chítuu sato'o yo Ndios t̄andó'ó vei koo tein kuú dáá ñóó, dá kíán ndi'i va ñayuu noó naá. Tído sa'a ña kú'u ini na sa'a ñayuu nì kaxi mií ná, sa'a ñoó chítuu na t̄andó'ó koo tein kuú dáá ñóó.

²¹ Tá ka'an iin ñayuu xí'ín ndó: “Kande'é ndó, yó'o nákaa Cristo, na dákaí ñaá”, o tá kaa na xí'ín ndó: “Kande'é ndó, ch̄i káa nákaa na”, ná dá'a ni kandía ndó. ²² Ch̄i ndakuei dao t̄a to'ón, ta kaa ra ña mií rá kúu Cristo. Ta ndakuei ta'ani profeta to'ón. Ta kee ra ña'a ndato, xí'ín ña'a ná'ano, dá dándal'í ra ñayuu. Ta kúu nda ñayuu nì kaxi mií Ndios ndukú rá dándal'í ra. ²³ Sa'a ñoó kaon koo ndó, ch̄i sa nì dat'ái ndo'ó tá ko ñá'a koo dión.

Di'a koo, dá nandíó koo tuku Jesús kii na ñayuu yó'o

²⁴ Dá nì kaa ta'ani Jesús:

—Tein kuú dáá ñóó, tá nì ndi'i nì s̄a io t̄andó'ó ká'ano ñoó, dá nakuiin naá ndindii, ta ni yoo ka o to'ón. ²⁵ Dá kuei tiñoó ñó'o induú káa, ta kidi ni'ini ña ná'ano ñó'o induú. ²⁶ Dá ví koni ndo na nì nduu t̄a ñayuu yó'o kii na tein viko, ta ndato naye'e ndaa na noo kii na xí'ín ndidaá choon kómí ná. ²⁷ Ta ka'anda na choon noo ángel vei xí'ín ná ko'ón na nakuaka na ndidaá kúu

ñayuu ni kaxi mií ná ndéi ndin komi xoo tachí, chí ko'on na noo xiká cháá ka noo kúu noñó'o yó'o, ta ko'on ta'ani na noo kúu noo xiká cháá ka induú dá nditúti ná noo Jesús.

²⁸ Kane'e ndó kuendá táto'on kée taño'o. Tá ni nduyúta noo ra, ta veí nóma yúta kuáli ra, kúu sa ná'a vá yó ña sa ni kuyati yoo koon dai. ²⁹ Ta dión ta'ani, tá ni xini ndo ni kasá'a kúu tandó'o yó'o, dá kían kana'a ndó ña sa ni kuyati va kuu nandió kooi kasaai.

³⁰ Miían ndaa kuiti ná ka'in xí'in ndó ña o kuu ta'on ñayuu ndéi tiempo daá nda ná koo ndidaa ña yó'o. ³¹ Induu kaa xí'in noñó'o yó'o naá váan. Tído to'on ká'in, o ya'a ta'an vaan.

³² Tído ni ko fin ta'on ná'a ndá kuu kakian, o ndá hora kooan, ta ni ángel ndéi induú ko ná'a, ta ni na kúu de'e Ndios ko ná'a, chí iin tó'on diní míí vá tatá Ndios kúu na ná'a. ³³ Sa'a ñoo kaño'o ini ndo, ta ka'an ndo xí'in Ndios, chí ko ná'a ta'on ndó ndá oon koo dión.

³⁴ Chí kían táto'on ki'o ndó'o iin taa kua'an xiká. Tá ko ñá'a kana ra ko'on ra, dá ni ñankoo too ra ve'e ra noo ndá'a taa kéchóon noo rá. Dá ni xí'o ra choon noo iin rá iin ra. Dá ni sa'anda ta'ani ra choon noo taa ndaa yé'é rá ña ná kaño'o ini ra. ³⁵ Ki'o dión ta'ani kaño'o ini ndo, chí ko ná'a ta'on ndó ndá oon nandió koo tuku na kúu sato'o ndo kasaá na. Chí oon ni ví kasaá na tá ni kuaá, o kasaá na dao ñoo, o kasaá na tá ni kana chéi, o kasaá na tá ni tuu noo. ³⁶ Chí iin ndakána va kasaá na, sa'a ñoo kaño'o ini ndo, dá kían ná dá'a ni natiin na ndó'o ndéi ndó kídí ndo. ³⁷ Ña ká'in xí'in ndó'o yó'o, ká'in xí'in ndidaa kúu ñayuu ña ná kaño'o ini na —kaá Jesús.

14

Yó'o ni ndató'ón kue'é ta né'e choon ndi kee ra, dá tiin ra Jesús

¹ Ta kómaní vá uu ka kuu, dá koo víko pascua, dá seí na Israel pan ko ní kí'in tá'an xí'in ña dákuíta tachí ñaa. Kúu ni kasá'a ndátó'ón mañá ndidaa tá dutí sakua'a xí'in taa dána'a ley Moisés ndi koo kee ra, dá tiin ra Jesús, dá ná ka'áni ñaa tá né'e choon. ² Dá ni kaa ra:

—Ná dá'a ni tiin yó ra tein víko, dá chí ndakuei ñayuu nakuina vaá na kí'in na sa'a rá —kaá ra.

Di'a ni kuu tá ni kuei iin ñá'a ndutá támi sá'an diní Jesús

³ Ta nákaa Jesús ñoo Betania noo kúu ve'e iin taa naní Simón, tá'an ra ni sa ndo'o kue'e té'i. Ta noo ió Jesús mesa, kúu ni kasá'a iin ñá'a, ta né'an iin tindo'o ló'o ni kava'a xí'in yuu dión naní alabastro. Ta ñoo ñó'o ndutá támi sá'an naní nardo. Ta ndutá ya'i nda'o kúu rá. Ta kúu ni ta'avían dikó tindo'o ñoo, dá ni kuei ndi'an ra diní Jesús. ⁴ Ta kúu ni xido nda'o ini dao taa ndéi ñoo, dá ni kasá'a rá ndátó'ón tá'an mií rá ndéi ra:

—¿Ndiva'a dánaa oon ñá'a kaa ndutá támi sá'an kaa? ⁵ Ta va'a ka ví ní dikó yó ra, chí ya'i rá táto'on ki'o ní'i iin ñayuu kéchóon na oni ciento kuu, dá chindeé yó na kúnda'i xí'in di'ón ñoo, ní kúu —kaá ra.

Sa'a ñoo ni kasá'a rá dána'i na ñá'a ñoo.

⁶ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—O sa dána'i ndó ñá'a yó'o. ¿Ndiva'a dáta'an ndóan? Chí ña va'a va kían ni keeán xí'in yu'u. ⁷ Chí daá ndéi va ñayuu kúnda'i xí'in ndó'o, ta kuu va chindeé ndó na ndá hora ká'an mií ndó. Tído yu'u, o koo kuif ta'oin xí'in ndó. ⁸ Ñá'a yó'o kúu ña xí'o ndi'i táto'on ki'o sáa ndéegan noo, chí ni kuei ña ndutá támi sá'an diní, ta ki'o dión ni kenduuan yikí koñoi táto'on ki'o kooi nduxii. ⁹ Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ndéi kúu míí vá noo dána'a na to'on va'a sa'i iin ní kúu ñayuu yó'o, nakani ta'ani na ña ni kee ñá'a yó'o xí'in yu'u, dá ná kaño'o ini ñayuu sa'a ña ni keeán —kaá Jesús.

Di'a ni kuu, dá ni kandoo Judas ña naki'o ra Jesús noo ndá'a tá dutí kúu noo

¹⁰ Dá ni kee Judas Iscariote, tá'an ra nákaa tein ndin uxí uu taa xionoo xí'in Jesús, kua'an ra dikó rá Jesús noo tá dutí sakua'a. ¹¹ Tá ni seido'o tá dutí ñoo ña ni ka'an Judas xí'in rá, kúu ni kadíi nda'o ini ra. Dá ni kandoo ra ña ki'o ra di'ón noo rá. Dá ni kasá'a ndúkú Judas ndí koo kee ra, dá naki'o ra Jesús noo ndá'a roón.

Di'a ni kuu tá ni sadini Jesús noo ndí'i kuu xí'in tá xionoo xí'in ná

¹² Tá ni kasandaá kuu mií noo, ña kúu víko noo seí na Israel pan, tá'an ña ko ní kí'in tá'an xí'in ña dákuíta tachí, ta sa'áni na léko kuendá víko pascua, dá ni ndató'ón ñaa tá xionoo xí'in Jesús:

—¿Ndeí kóni ní ko'on ndu'u kenduu ndu ña kadíni yó kuendá pascua?

¹³ Dá ni sa'anda na choon noo uu tá xionoo xí'in ná ñoo, ta kaa na xí'in rá:

—Kua'an ndo ñoo ká'ano kaa. Ta kaa naki'in tá'an ndó xí'in iin taa ndío yoo ñó'o takuí kua'an ra. Ta kúu karkuei ndó ra

ko'on ndo. ¹⁴ Dá tá nì sàà rā nì ndu'u ra ini ve'e, dá kaa ndo xí'ín taa kúú sato'o ve'e ñoó: "Di'a kaá maestro ndu'u: ¿Ndi káa iin cuarto k'i'o ní noo kadínij kuendá víko pascua xí'ín tã xionoo xí'ín?" kaa ndo xí'ín rá. ¹⁵ Dá ná dána'a rā iin cuarto ká'ano kánóo dikó, ta sã ió nduu vaan. Ta ñoó kenduu ndo ñā'a ná kadíni yó —kaá Jesús.

¹⁶ Dá nì kee uy taa ñoó kua'an ra. Dá tá nì sàà rā ñoo ñoó, kúú nì ndo'o ra tãto'on káa rá ió ñā nì ka'an Jesús xí'ín rá. Ta ñoó nì kenduu rā ñā kadíni na kuendá víko pascua.

¹⁷ Dá tá nì kuaá ñóó, dá nì kasaa Jesús xí'ín ndin uxí uy tã xionoo xí'ín ná ve'e ñoó. ¹⁸ Dá nì sã ndei na mesa. Ta tein sásá'an na ñoó, dá nì kaa Jesús:

—Miífan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñā iin mií vá ndo'ó, tã sásá'an dáó xí'ín yu'u, nak'i'o ñāá noo ndá'a taa xiní u'u ñāá —kaá na.

¹⁹ Dá nì kasá'a kúnda'l ndá'o ini rā. Dá nì kaa iin rá iin ra xí'ín ná:

—¿Á yu'u kúúí, tatá?

²⁰ Dá nì kaa Jesús:

—Iin taa nákaa tein ndin uxí uy ndo kúú rá. Tá'an rā dáketã dáó ndá'a xí'ín yu'u ini ko'o, roón kúú rá. ²¹ Ta miífan ndaa ndo'o na nì nduu taa ñayuu yó'o tãto'on k'i'o ká'an tuti ij Ndios. Tído ndá'l va taa nak'i'o ñāá noo ndá'a taa xiní u'u ñāá. Va'a cháá ka vian ní xjo dá'a ni kaki taa ñoó, ní kúú —kaá na.

²² Ta tein noo sásá'an na ñoó, dá nì tiin Jesús pan. Dá nì nak'i'o na ndive'e noo Ndios. Dá nì sa'anda dao naan, dá nì xí'o naan noo taa ñoó. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Kéí ndoán, chí ñā xaan kúú yikí koñoi.

²³ Dá nì tiin na copa. Dá tá nì ndi'i nì nak'i'o na ndive'e noo Ndios, dá nì xí'o na rā noo tã xionoo xí'ín ná, ta ndidaá vá rá nì xí'i lú'u lú'u rā. ²⁴ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ndutã xaan kúú nij yu'u, kirá dáxinkoo ñā nì kandoo Ndios kee na xí'ín ñayuu na, ta kuitã rā sa'a kuachi kua'a ñayuu. ²⁵ Miífan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñā o nãndi koo kai ko'i ndutã uva yó'o ndã ná kasandaá kuy, dá ko'o saáj ndutã uva noo ió Ndios dãndáki na.

Yó'o nì ka'an Jesús ñā ndatã Pedro sa'a ná

²⁶ Dá tá nì ndi'i nì keká'ano na Ndios xí'ín iin yaa, dá nì kee na kua'an na diní yúku naní Olivos.

²⁷ Dá nì kaa Jesús xí'ín tã xionoo xí'ín ná:

—Ndidaá vá ndo'ó dãnko ndava'a ñāá sakuáá víti, dá chí di'a kaa tuti ij Ndios: "Dárkue'e ka'l yu'u taa ndáka léko, ta kúú ndi ndi'i va léko kuitã noo ko'on." ²⁸ Tído

tá nì ndi'i nì natakij, dá kúú nooí noo ndo ko'in chí Galilea di'a, dá kasandaá ndo —kaá na.

²⁹ Dá nì kaa Pedro:

—Va'ará ná dãnko ndava'a ndidaá tã yó'o mií ní, tído yu'u, o kée ta'oin dión.

³⁰ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Miífan ndaa ná ka'in xí'ón ñā sakuáá víti, tá ko ñā'a ta'on kana chéli ta'ándá kúú uy, ta kúú sã oní va ta'ándá ndatõn sa'a yu'u.

³¹ Ta kúú nì ndundéé Pedro ka'an rā, ta kaá rā:

—Va'ará ná kánian kuu nduúí xí'ín ní, tído o ndatã ta'oin sa'a ní —kaá rā.

Ta kúú k'i'o dión ta'ani nì kaa ndidaá ka tã xionoo xí'ín ná ñóó.

Di'a nì kuu tá nì nì ndat'ón Jesús xí'ín Ndios iin noo naní Getsemaní

³² Nì ndi'i, dá nì sã na noo naní Getsemaní. Dá nì kaa Jesús xí'ín tã xionoo xí'ín ná:

—Yó'o ni kãndei tóo ndó, dá ná ko'in ka'in xí'ín Ndios, dá kasaai —kaá na.

³³ Dá nì kee Jesús ndáka na Pedro xí'ín Jacobo xí'ín Juan kua'an na. Dá nì kixian nì kúnda'l ndá'o ini Jesús, ta nì kasá'a ndó'o ndá'o níó ná. ³⁴ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Nda'l ndá'o kúú iniij. Sã ndaa ndij va kúúí xiní. Yó'o ni kãndei tóo ndó, ta kaño'o ini ndo —kaá na.

³⁵ Dá nì kee Jesús kua'an na lú'u ka chí noo. Dá nì sã kúúí xití ná, ta nì xinó ví taan na ndã noñ'ó'o. Dá nì xikã na noo Ndios ñā tá ná kuu, dá ná o yá'a na ñā veí ndo'o na ñoó. ³⁶ Ta di'a kua'an ñā nì kaa na:

—Tatã ló'o miú, ndidaá kúú vá ñā'a kuu kee mií ní. Dítã ní yu'u noo ndutã ova, ñā kúú ñā ndo'o níóí. Tído ná dá'a ni kakuuan tãto'on k'i'o kóni yu'u. Ná kakuuan tãto'on k'i'o kóni mií ní —kaá na.

³⁷ Tá nì nãndi koo na nì ndisáa na noo ndéi ndin oní tã kua'an xí'ín ná ñoó, kúú sã kídí va ra ndéi ra. Dá nì kaa na xí'ín Simón Pedro:

—Simón, ¿á kídí vóon? ¿Á ko xí'o ndéé ta'on inoõn kaño'o inoõn, va'ará iin hora?

³⁸ Kaño'o ini ndo, ta ka'an ndo xí'ín Ndios, dá ná dá'a ní kexixí ñā kini xí'ín ndó. Chí sã ió nduu níó ndo kee ndó ñā kóni Ndios. Tído ñā kóni ñij ndo kían chituu ñāá —kaá na.

³⁹ Dá nì sa'an tuku na nì ka'an na xí'ín Ndios tãto'on k'i'o nì ka'an na xí'ín ná ta'ándá mií noo. ⁴⁰ Dá tá nì ndisáa na noo ndéi oní tã ñoó, kúú sã kídí tuku va ra ndéi

ra, *ch*i sa'ání nda'o ñaa ña ma'ánó. Ta *ko* ní'i vá rá ndí kíán ka'an ra xí'ín ná. ⁴¹Ta kúú ta'ándá kúú oní nì ndí'sáa Jesús nì sa'an na nì ka'an na xí'ín Ndios. Dá nì kaa na xí'ín taa ñóó:

—*¡*Kudj ndo viti! *¡*Ta nani'i ndée ndo viti! Cháá dión ka ni ná káñan kudj ndo, *ch*i sa nì kasáa vá hora ña nakí'o ra na nì nduu taa ñayúú yó'o noo ndá'a taa kómí kuachi. ⁴²*¡*Ndakuei ndó, ná ko'ò viti! *Ch*i sa kúyati taa vei nakí'o yu'u noo ndá'a taa kómí kuachi —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì tiin ra Jesús kandaka ra ko'on ra noó tá né'e choon

⁴³Kúú ká'an jí vá Jesús íin na, kúú sa nì kasáa va Judas, iin ra kúú kuendá ndin uxí uu tá xionoo xí'ín ná. Ta kua'á nda'o taa vei xí'ín rá. Dao ra né'e espada, ta dao ka ra ne'e yíto. *Ch*i vei ra xí'ín choon nì sa'anda tá dutí saku'a, xí'ín taa dána'a ley Moisés, xí'ín tá sa'ano ñoo. ⁴⁴Sa nì kastò'on va Judas xí'ín taa ñoo ndi kee ra dána'a ra ndá yoo kúú Jesús, *ch*i di'a nì kaa ra:

—Taa nì chitó' noo ñoo, roón kúú tiin ndó kandaka ndó ko'on ndo, ta kandaa va'a ndó ra —kaá ra.

⁴⁵Dá tá nì natuu yati Judas noo íin Jesús, dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Nákaa ní, maestro.

Dá nì chitó rá noo ná. ⁴⁶Dá nì natuu taa kua'a ñoo nì tiin ra Jesús.

⁴⁷Ta kúú iin taa íin xí'ín Jesús nì taó rá espada ra. Ta kúú nì chitó'on ra do'o iin taa kéchóon noó tá dutí kúú noó. ⁴⁸Dá nì kaa Jesús xí'ín taa kua'a ñoo:

—*¿*Á tá kuí'íná vá kée ndó yu'u kúúí, sa'a ñoo vei ndó xí'ín espada xí'ín yíto tiin ndó yu'u? ⁴⁹Ta ndidaá kuú vá nì sa káají xí'ín ndó yé'é ño'o ká'ano sa daná'i noo ndo, ta ko ní tíin ta'on ndó yu'u. Tído ndidaá ña yó'o kúu viti, dá ná xinkoo to'on ká'an tuti íi Ndios —kaá na.

⁵⁰Ta kúú ndidaá vá tá xionoo xí'ín ná nì dankoo ndava'a ñaa, ta nì xino ra kua'an ra.

Di'a nì ndo'o iin tayí nì kankono kua'an

⁵¹Ta sata ñayuu kuá'a ñoo tákaa iin tayí kua'an xi. Ta savá'a iin sávana va ndíxi xi kua'an xi. Kúú nì tiin ta'ani ñaa rá. ⁵²Tído nì dayáa xi sávana ñoo. Ta kúú ndaa nì kankono vichí xí kua'an xi.

Di'a nì kuu tá nì sa íin Jesús noo míí tá dutí kúú noó

⁵³Dá né'e ra Jesús nì saa ra noo ío míí tá dutí kúú noó. Dá nì nataka ta'ani ndidaá

kúú tá dutí saku'a, xí'ín tá sa'ano ñoo, xí'ín taa dána'a ley Moisés. ⁵⁴Ta Pedro, ndaa xíká xíká tákaa ra kua'an ra. Dá nì saa ra nì ku'u ra noo kúú yé'é ve'e tá dutí kúú noó ñoo. Dá nì sa koo ra ío ra noo ndéi taa ndaa yé'é ñoo, *ch*i ndéi ra nádaa rá noo kèi ñó'o.

⁵⁵Ta ra dutí saku'a ñoo xí'ín ndidaá ka tá né'e choon ndéi ra ndúkú rá taa ka'an kuachi sa'a Jesús, dá kuu nakí'o ñaa rá noo ndá'a tá romano, dá ka'ání ñaa rá. Tído ko ní ní'i ta'on ra ndí kíán kakuu kuachi na. ⁵⁶*Ch*i kua'á nda'o taa nì kava'a ña to'on nì ka'an ra sa'a Jesús. Tído ko ní náki'in tá'an ta'on to'on, ña nì ka'an ra sa'a ná.

⁵⁷Dá nì ndakuei dao ka taa ndúkú rá kuachi ka'an ra sa'a Jesús, ta kaá ra:

⁵⁸—Ndu'u kúú rá nì seídó'o ña nì kaa taa xaan di'a: “Ko'in nakani ndi'ii ve'e ño'o ká'ano yó, ña nì kava'a ndá'a taa. Ta kúú tíxi oní kuú, ta kúú kava'i iin ka ve'e ño'o saá, tído o duú ña kava'a ndá'a taa kakian” —kaá ra.

⁵⁹Tído ko ní náki'in tá'an ta'on ña nì ka'an ra sa'a ná.

⁶⁰Dá nì ndakuín ndichi míí tá kúú dutí kúú noó me'í noo ndéi ra ñoo. Dá nì ndato'on rá Jesús:

—*¿*Ndiva'a ko ká'on chindeéon mííon? *¿*Á ña ndaa kían ká'an kuachi taa kaa sa'on o kóó?

⁶¹Tído tádí óon va íin Jesús, ni iin to'on ko ní ka'an na.

Dá nì nandío koo tuku míí tá dutí kúú noó ñoo nì ndato'on ñaa rá:

—*¿*Á yo'ó kúú Cristo, na dákaiki ñaa? *¿*Á de'e Ndios, na íi, kúú yo'ó?

⁶²Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Jaan, ñaa kúú yu'u, ta koni ndo na nì nduu taa ñayúú yó'o nakoo na xoo kuá'a Ndios noo ío na dándáki na. Ta koni ta'ani ndó na kii na tein vikò tánee induu —kaá na.

⁶³Dá nì ndatá tá dutí kúú noo ñoo dá'on ndíxi ra sa'a ña nì xido ini ra. Dá nì kaa ra:

—*¿*Ndá choon kuu ka yo cháá ka taa ka'an kuachi sa'a rá? ⁶⁴*Ch*i sa nì seídó'o vá míí ndó ña nì ka'an ndava'a ra sa'a Ndios. *¿*Ndí kíán náta'an ini ndo keeá xí'ín rá viti? —kaá ra.

Dá nì kandoo ndidaá taa ndéi ñoo ña kánian kuu Jesús sa'a ña nì ka'an na dión.

⁶⁵Dá nì kasá'a túu ndaa díí ñaa dao ra. Ta nì dadá'i ra noo ná xí'ín ini dá'on, dá nì kani ñaa rá, ta kaá ra xí'ín ná:

—Nakoni ini ndi ndá yoo nì kani ñaa —kaá ra.

Ta nda ra ndita ndaa yé'é ñoo ni kani da'anda noo ná.

Di'a ni kuu tá ni ndata Pedro sa'a Jesús oni ta'ándá

⁶⁶Ta yé'é ve'e nino ñoo ió jí vá Pedro. Dá ni kasáa iin ñá'a kéchóon noo mií tá duti kúu noo ñoo. ⁶⁷Dá tá ni xinián ió Pedro nádaa rá noo kéj ñó'o ñoo, kúu ni sá nde'é va'a ñaán, dá ni kaaan xí'in rá:

—Xíonoo ta'ani yo'ó xí'in Jesús, tá ñoo Nazaret, ¿daá ko'ó?

⁶⁸Tído ni ndata vá rá, ta kaá rá:

—Kó ná'a ta'on yu'u taa ñoo, ta ni kó kándaá ta'on inij ndá sa'a ká'on xí'in.

Dá ni kee ra kua'an rá chí noo kúu yé'é di'a. Tá ni saá rá ñoo, ta kúu ni kana va chéli. ⁶⁹Ta kúu ni xini tuku va ñá'a ñoo noo iin Pedro. Dá ni kasá'a ká'an xí'in dao ka ñayuu ndita ñoo:

—Taa yo'ó kúu kuendá Jesús.

⁷⁰Ta kúu tuku va ni ndata rá.

Ta lú'u ka tóo, kúu ni ka'an dao ka ñayuu ndita ñoo xí'in rá:

—Miían ndaa kuiti kuendá Jesús kúu yo'ó, chí tá kuendá Galilea ta'ani kúuón. Dá chí táto'on ká'an roón, dión ká'on.

⁷¹Dá ni kasá'a ká'an ndava'a Pedro, ta kaá rá:

—Ná'a Ndios ña kó ná'a ta'on yu'u taa ká'an ndo sa'a ñoo —kaá rá.

⁷²Ta kúu ni kana va chéli ta'ándá kúu uy. Dá ví ni ndisáa ini rá to'on ni ka'an Jesús xí'in rá, chí di'a ni kaa ná: “Tá kó ñá'a kana chéli ta'ándá kúu uy, ta kúu sá ndata yo'ó sa'a yu'u oni ta'ándá”, kaá ná. Tá ni ndisáa ini rá to'on yo'ó, kúu nda'i nda'o ni saki ra.

15

Di'a ni kuu tá ni sá iin Jesús no'ó taa nani Pilato

¹Dá tá ni tju noo, sa ni kandoo va tá duti saku'a, xí'in tá sá'ano ñoo, xí'in taa dána'a ley Moisés xí'in ndidaa ka ní tá né'e choon ndi kí'o kee ra xí'in Jesús. Dá ni kató ñaa rá ndáka ra ni saá rá ni naki'o ra no'ó tá né'e choon romano naní Pilato. ²Dá ni ndato'on Pilato Jesús:

—¿Á yo'ó kúu rey no'ó na Israel?

Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Tá dión kaá mií ní —kaá ná.

³Ta ndéi tá duti saku'a dátai kuachi ñaa rá sa'a ku'a nda'o ña'a. ⁴Dá ni ndato'on tuku ñaa Pilato ñoo, ta kaá rá:

—¿Á ni iin ña'a o ká'an yo'ó chindeéon miíon? Ta dión ví ku'a ña'a dátai kuachi ñaa taa kaa.

⁵Ta va'ará dión ni kaa rá, tído ni iin to'on kó ní ka'an Jesús. Sa'a ñoo ni naá vá ini rá.

Di'a ni kuu, dá ni sa'anda Pilato choon ña ná karkaa Jesús ndika cruz

⁶Tein iin iin víko pascua dáyaá Pilato iin taa nákaa ve'e kaa, tá'an rá kándo na ñoo Israel sa'a. ⁷Daá ñoo nákaa iin taa naní Barrabás ve'e kaa, ta ñó'o ta'ani dao ka taa kí'in tá'an xí'in rá sa'áni rá ndii. Roón kúu taa ni ndakuei ni naá xí'in tá né'e choon romano. ⁸Dá ni kasáa ku'a nda'o ñayuu noo Pilato. Dá ni kasá'a xika na noo rá ña ná dáyaá rá iin taa nákaa ve'e kaa, táto'on kí'o kée ra tein iin rá iin víko pascua. ⁹Dá ni kaa rá xí'in ñayuu ñoo:

—¿Á kóni ndo ña dáyaá na kúu rey no'ó na Israel yo'ó?

¹⁰Dión ni kaa rá chí ni kándaá va ini rá ña sa'a ña u'u ini vá tá duti saku'a ñoo, sa'a ñoo ni naki'o ñaa rá noo ndá'a rá. ¹¹Tído ni dáka'an kue'é tá duti saku'a ñoo ñayuu ku'a ñoo, dá ni xika na ña va'a cháa ka Barrabás ná dáyaá rá. ¹²Dá ni ndato'on ñaa Pilato, ta kaá rá:

—¿Ndí káan kóni ndo kee yu'u xí'in taa chínaní ndó kúu rey no'ó na Israel yo'ó, tá daá?

¹³Dá ni káyu'u ñayuu ku'a ñoo:

—¿Chirkaa ní rá ndika cruz!

¹⁴Dá ni kaa Pilato:

—¿Ndí káan kini ni ya'a taa yo'ó ni kee ra?

Tído kúu ni'i cháa ka ví ni kasá'a káyu'u ñayuu ku'a ñoo:

—¿Chirkaa ní rá ndika cruz!

¹⁵Ta sa'a ña kóni Pilato kandoo va'a ra no'ó ñayuu ku'a ñoo, sa'a ñoo ni dáyaá ra Barrabás. Dá tá ni ndi'i ni kani soldado Jesús xí'in chirrión, dá ni naki'o ñaa Pilato noo ndá'a rá, dá ná ko'on rá chirkaa ñaa rá ndika cruz.

¹⁶Dá ni naki'in ñaa soldado ndáka ra kua'an rá nda maá ini ve'e choón tá romano. Dá ni ndataká rá ndidaa ka soldado kúu kuendá rá. ¹⁷Dá ni daku'ino ñaa rá iin dá'on ku'a to'on, ta ni chínoo ra iin corona ni kava'a xí'in fon diní ná. ¹⁸Dá ni kasá'a rá kée ra ña kéka'ano ñaa rá:

—Na ká'ano kúu mií ní, na kúu rey no'ó na Israel —ká'a rá.

¹⁹Ta ni kani ra iin taníj diní ná, ta ni tju ndaa díj ñaa rá. Ta ni sá kuíta xítí rá noo ná

kée ra ña kéká'ano ñaa rá. ²⁰ Tá ni ndi'i ni kedjiki ndaa ñaa rá, dá ni ditá rá dá'on kua'á to'on ndixi na ñoo. Dá ni ñadaku'i'ino ñaa rá dá'on mií ná. Dá ví ni tao ñaa rá ndáka ra kua'an ra chirkaa ra ndjika cruz.

Di'a ni kuu tá ni chirkaa ra Jesús ndjika cruz

²¹ Ta noo ndáka ñaa rá kua'an ra, ñoo ni ñaki'in tá'an ra xí'in iin taa naní Simón, ta kuendá Cirene. Ta de'e ra naní Alejandro xí'in Rufo. Ta yó'o kúu ra kondii ni sa'an yúku. Kúu ni kendúsa soldado xí'in rá ña ná kadokó ra cruz Jesús ko'on ra. ²² Ta ndáka ñaa rá ní saa ra iin xián noo naní Gólgota. To'on yó'o kóni kaa yiki lásá diní ndjii.

²³ Ñoo, dá ni xi'o ra vino ni dataká tá'an xí'in ndutá ova ko'o Jesús, tido ko ní xín ta'on na ko'o na ra. ²⁴ Dá tá ni ndi'i ni chirkaa ñaa rá ndjika cruz, dá ni sa ndei ra ni sadiki rá suerte xí'in dá'on ná, dá ná kande'á ndi ndaa dá'on kánian ni'i iin rá iin ra.

²⁵ Táto'on ka iin dataan ni chirkaa ra Jesús ndjika cruz. ²⁶ Ta ndá'a iin tabla diní cruz ñoo, ta ká'an ndá sa'a kían tákaa na ñoo. Ta di'a kaáan: "Taa yó'o kúu rey noo na Israel." ²⁷ Dá ni chirkuéi ta'ani ra uu ta ku'i'íná ndjika dao ka cruz. Iin ra tákaa xoo kuá'a na, ta iin ka ra tákaa xoo íti na. ²⁸ Ta xí'in ña yó'o dá ni xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios, chi di'a kaáan: "Ni ñadaki'in tá'an dáó ñaa rá xí'in ta kómí kuachi."

²⁹ Ta ñayuu chika'anda kua'an noo tákaa Jesús ñoo kédjiki ñaa ná, ta kaó na diní ná kénóo na Jesús, ta kaá na:

—¡Maáki ri! Kaá yó'o ña nakani ndi'ón ve'e ño'o ká'ano Ndios. Ta kúu tixi oni va kuu nduva'ón ña, kaáon. ³⁰ Ñoo ndani, dákaiki mi'ón viti. Kua'an noo kíj ndjika cruz xaan ná kande'á.

³¹ Ta dión ta'ani kédjiki ñaa tá duti saku'a xí'in taa dána'a ley Moisés, ta ndát'ón rá ndíta rá:

—Dao ka va ñayuu sa kandeé rá sa dakáki ra, tido ko kandeé ta'on ra dakáki ra mií rá viti. ³² ¡Kaá ra ña kúu rá Cristo, na dakáki ñaa! ¡Ta kaá ra ña kúu rá rey noo na ñoo yo! ¡Ná noo kíj rá ndjika cruz káa, dá ná nakoni yo rá, dá ná kandisa yo rá! —kaá ra ndíta ra.

Ta kána'á ta'ani nda uu taa tákuei iin iin xoo díjñ ná ñoo xí'in ná.

Di'a ni kuu tá ni xi'i Jesús

³³ Tá ni kasandaá kaxuu, dá ni ñaku'ín ná iin ní kúu ñayuu nda ka oni sa'ini. ³⁴ Dá tá ni kasandaá ka oni ñoo, kúu ni'i nda'o ni kayu'ú Jesús, ta kaá na:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —To'on yó'o kían kóni kaa: Ndios mií, Ndios mií, ¿ndiva'a ni dayáa ndá'a ní yu'u?

³⁵ Tá ni sejd'o' dao ka taa ndíta ñoo ña ni ka'an na dión, dá ni kaa ra:

—Kueíd'o' ndó, chi kána ra profeta Elías.

³⁶ Kúu ni kankono iin taa ni sa'an ra ni dandáxi ra iin tá'i dá'on xí'in vino ía. Dá ni so'oni raán diní iin tañii. Dá ni chirnee raan yú'u Jesús, dá ná ko'o na ra. Dá ni kaa ra:

—Ná dá'a ni kee ndo dión. Ná kandati yó, dá ná kande'á á kasaa Elías dánóo ñaa ná —kaá ra.

³⁷ Ta kúu ni'i nda'o ni kayu'ú Jesús, dá ni xi'i na. ³⁸ Ta kúu mií dáá vá ni ndata dao dá'on tákaa ndadí ini ve'e ño'o ká'ano. Ni keean nda yú'an ñino, ta kúu nda yú'an ñino ni xingo noo ni ndata ña.

³⁹ Ta mií taa dándáki soldado iin noo tákaa Jesús ñoo. Kúu ni xini ra tát'o'on ni kayu'ú ná tá ni xi'i na, dá ni kaa ra:

—¡Miían ndaa ndisa de'e Ndios ni sa kuu taa yó'o!

⁴⁰ Ta xíká vá ndíta dao na ñá'a ndé'é ná ña ni ndo'o Jesús. Ta tein noón nákaa María Magdalena, xí'in María naná José xí'in Jacobo, ta ló'o chááka. Nákaa ta'ani iin ka ñá'a naní Salomé. ⁴¹ Ta ña ñá'a yó'o kúu na ni sa xionoo xí'in Jesús, ta sa chindeé ñaa ná tá ni sa io ná chí kuendá Galilea. Ta ndéi kua'a ta'ani dao ka na ñá'a tákuei Jesús ni saa na ñoo Jerusalén.

Di'a ni kuu, dá ni nduxi Jesús

⁴² Sa ni ini va kuu dáá, ña kían mií kuu kénduu na Israel ña'a keí ná taan, chi sa kua'an kasandaá va kuu nání'í ndée ná. ⁴³ Ío iin taa naní José, ta kúu rá tá ñoo Arimatea. Ta kúu rá iin taa ndáya'i tein ta né'e choon noo na Israel. Ta ndáti ta'ani ra ña kasaa Ndios dándáki na ñayuu yó'o. Roón kúu ra ni xi'o ndéé iní ni ku'u ra noo nákaa Pilato. Dá ni xika ra noo Pilato ña ná ñaki'o ra yiki koño Jesús noo rá. ⁴⁴ Kúu ni naá vá iní Pilato tá ni kandaá ini ra ña sa ni xi'i va Jesús. Dá ni kana ra tá dándáki soldado ñoo. Dá ni ndato'ón ñaa rá, á ndaa ña sa ni xi'i va na. ⁴⁵ Dá ni kaa tá dándáki soldado ñoo ña sa ni xi'i va na. Dá ni sa'anda Pilato choon ña ná ñaki'o ra yiki koño Jesús noo José. ⁴⁶ Dá ni sa'an José ñoo ni xiin na iin sávana saa. Dá ni danóo ra yiki koño Jesús ndjika cruz. Dá ni nachitu'ú ñaa rá xí'in sávana ñoo. Dá ni sa'an ra ni chikáa ñaa rá ini iin yáí ká'ano ni kava'a ndjika iin káo. Dá ni daku'ú tuú ra iin yuu chiká'ano ni sadi ra ye'án. ⁴⁷ Ta ni xini

va María Magdalena xí'ín María naná José noó nì chikáa ñáa rá.

16

Di'a ni kuu tá ni natakí Jesús

¹Tá ni ya'a kuu náni'i ndée na Israel, dá ni sa'an María Magdalena, xí'ín Salomé, xí'ín María naná Jacobo ni xiin na ndutá támi sá'an kane'e na ko'on na chi'i na yikí koño Jesús, ká'án ná. ²Ta na'a va'a kuu mií noó kásá'a sa'a semana, dá ni kee na kua'an na yáí noo nákaa yikí koño Jesús. Ta kúú dụú ni xinkoo va ndindii. ³Ta kúú ndátó'ón ná kua'an na íchí ñóó, ta kaá na:

—¿Ndá yoo ví ni'i yò ditá yuu ndadí yú'u yáí ñóó?

⁴Tído tá ni saa yati na, kúú ni xini va na ña sa ni kuxoo va yuu ká'ano ni sa ndadi yú'u yáí ñóó. ⁵Dá tá ni ku'u na inian, kúú ni xini na ío iin tayí chí xoo kuá'a di'a. Ta ndíxi xi iin dá'on kuxí chikáni. Ta kúú ni yu'ú nda'o na ñá'a ñóó. ⁶Dá ni kaa xi xí'ín ná:

—Ná dá'a ni yu'ú ndo, chí sa ná'a vái ña nándukú ndó Jesús, na ñoo Nazaret, na ni sarkaa ndjka cruz. Tído ni natakí va na. Kande'é ndó noó ni chinóo ñáa rá. Koó ka na nákaa yó'o. ⁷Kua'án kí ndo kast'o'on ndó xí'ín Pedro, xí'ín dao ka taa xionoo xí'ín ná ña kúio noó Jesús ko'on na noo rá chí Galilea di'a. Ta nda ñoo ví, dá koni ñáa rá tát'o'on kí'o ni sa ka'an na xí'ín rá —kaá ángel ñóó.

⁸Dá ni kankuei na yáí ñóó taxí tá'an na kua'an na. Kúú ndáa ndéi ñino oon na kua'an na, chí ni yu'ú nda'o na. Noó ndani ko ní nákani na xí'ín ni iin tó'ón ñayuu íchí noó kua'an na ñóó.

Di'a ni kuu tá ni na'a noo Jesús noo María Magdalena

⁹Tá ni natakí Jesús na'a kuu dáá ñóó, ña kúú kuu mií noó kásá'a sa'a semana, dá ni na'a noo ná din'ño'ó noo María Magdalena, tá'an ñá ni sa ño'o usa espíritu kini ni taó ná ñóó. ¹⁰Dá ni keeán kua'an noo ndéi taa xionoo xí'ín ná. Tá ni saaan noo ndéi ra, nda'f ndé'i rá ndéi ra. Dá ni kast'o'án xí'ín rá ña ni xinián Jesús. ¹¹Tá ni seido'o ra ña ni natakí Jesús, chí sa ni xini va ñáa ñá'a ñóó, kúú ko ní kándisa ta'on ñáa rá.

Di'a ni kuu tá ni na'a noo Jesús noo uu taa xionoo xí'ín ná

¹²Tá ni ndi'i ñóó, dá ni na'a noo Jesús noo uu taa xionoo xí'ín ná noo xika ra kua'an ra chí kua'an chí yúku. Tído sa ni ndaon va

na to'on sa kaa na. ¹³Tído tá ni nakoni ñáa rá, dá ni sa'an ra ni kast'o'on ra xí'ín dao ka taa xionoo xí'ín ná ñóó. Tído kúú tuku va ko ní xíin ro'on kándisa ra.

Di'a ni kuu tá ni xi'o Jesús choon noó ta xionoo xí'ín ná

¹⁴Tá ni ndi'i ñóó, dá ví ni na'a noo Jesús noo ndin uxí iin ta xionoo xí'ín ná noo ndéi ra sásá'an ra. Dá ni danani ñáa ná sa'a ña ko ní kándisa ra xí'ín sa'a ña kaxí nio rá, chí ko ní xíin ra kándisa ra ña ni xini dao ka ñayuu ñóó ña ni natakí na. ¹⁵Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Kua'án ndo kanoo ndó iin ní kúú ñayuu dána'a ndo sa'a to'on va'a ña ká'an sa'í noo ndidaa kúú ñayuu. ¹⁶Ta ndi ndáa na ni kándisa ñáa, ta ni sodo ndutá ná, noón kúú na dákaiki Ndios. Tído na ko ní xíin kándisa to'on va'a yó'o, noón kúú na kandoo kakomí kuachi noo Ndios. ¹⁷Ta ñayuu ni kándisa to'on va'a yó'o, noón kúú na ni'í ña kandeé ná kee na ña ná'ano. Chí xí'ín kuu yu'u kandeé ná taó ná espíritu kini ñó'o ini ñayuu. Ta katí'a na ka'an na dao ka yú'u, ña ko ní dáku'a na. ¹⁸Ta va'ará ni tiin ndakána na iin ko, ta kúú ko ta'on ña'a ndo'o na kee rí. Ta va'ará ni xi'i ndakána na iin ña'a deen, ta kúú ko ta'on ña'a ndo'o na keean. Tá ná chinóo na ndá'a ná satá na kú'u, ta kúú nduva'a va na —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni nana Jesús kua'an nó'o ná induú

¹⁹Tá ni ndi'i ni ka'an sato'o yo Jesús to'on yó'o, dá ni kee na konana na kua'an nó'o ná induú. Kúú ni nakoo na xoo kuá'a Ndios.

²⁰Dá ni kee taa xionoo xí'ín ná ñóó kua'an ra dána'a ra to'on va'a sa'a Jesús ndidaa kúú ñoo. Ta kúú sa chindeé vá ñáa mí sato'o yo Jesús, ta ni na'a na ña ndaa kían ni ka'an ra, chí ni xi'o na ña kandeé rá kee ra ña'a ndato. Díón ná koo.

To'on yó'o kí'an nì taa San Lucas, ña ká'an sa'a Jesús

Ña yó'o kúú ña nì ka'an Lucas xí'ín ra nani Teófilo

¹ Sa kuá'a nda'o taa nì kee tata nataa yíko ra ndidaá ña ndaa nì kuu tein mií yó. ² Ta nì taa raan táto'on káa rá ío ña nì nakani na nì xini xí'ín noo ndidaá kúú ña nì sa io ndá míf sa'a, chí noón kúú na nì nì'í choon ña kane'e na to'on yó'o kanoo na. ³ Ta nì sa nde'í ña iian va'a kí'an nataa yíko ta'anii ña. Chí kueé kueé nì taó tó'on va'i ndidaá kúú ñayuu nì xini xí'ín noo ndidaá kúú ña nì sa io ndá míf sa'a, dá nì nataa yíko ña kosaan noo míf nì, Teófilo, chí kúú nì iin taa ndáya'i, ⁴ dá kana'a va'a ní sa'a ña ndaa, tá'an ña nì ñana'a na noo ní.

Di'a nì kuu tá nì ka'an iin ángel ndi koo, dá kaki iin ra nani Juan

⁵ Tein kuu nákaa Herodes kúú rá rey chí kuendá Judea, nì sa io iin tá dutì nì sa nani Zacarías, ta sa káa ra tein tá dutì kuendá Abías. Ta ñadi'í ra nì kixi tein na ve'e Aarón, ta nì sa nanián Elisabet. ⁶ Ta mií rá xí'ín ñadi'í ra nì sa kuu ñayuu ndaa noo Ndios, ta sa seídó'o na ndidaá kúú choon sa'ándá ley sato'o yo Ndios, ta ni lú'u ko ní ya'a na nooán. ⁷ Tído ko tá'ón de'e na ní sá ndei, dá chí Elisabet kúú iin ña'a daá o kuu koo de'e. Ta na savá'a va kúú ndin nduu ná.

⁸ Iin kuu nákaa Zacarías kéchóon ra ña kúú choon kée dutì noo Ndios, chí mií daá ñóó kéchóon tá dutì kuendá míf rá. ⁹ Dá nì kee tá dutì ñóó táto'on nì kaan ra kée ra, chí nì sadi'í ra suerte, dá nì kanián ña Zacarías kúú ra chí'íno'o dusa noo Ndios. Dá nì ku'u ra kua'an ra ini ve'e ño'o ká'ano sato'o yo Ndios. ¹⁰ Ta kuá'a nda'o ñayuu ndéi ká'an na xí'ín Ndios sata ve'e xí'an nani nákaa ra chí'íno'o ra dusa ñóó ini ve'e ño'o ká'ano ñóó. ¹¹ Kúú iin kuití vá nì na'a noo iin ángel nì kii noo sato'o yo Ndios, iin na chí xoo kuá'a di'a noo kéj dusa ñóó. ¹² Kúú nì naá vá ini Zacarías tá nì xini ñaá rá, ta nì nduká'ano ra xini rá sa'a ña nì yu'ú ra.

¹³ Tído nì kaa ángel ñóó xí'ín rá:

—Zacarías, ná dá'a nì yu'ó'on, chí nì seídó'o va Ndios ña nì xikon noo ná. Sa'a ñóó dákáki ñadi'íon Elisabet iin tayíf ló'o, ta chinanón xí Juan. ¹⁴ Ta ndato nakutí yo'ó xí'an kadij inon sa'a xí. Ta kuá'a nda'o

ñayuu kadij ini tá ná kaki xi, ¹⁵ chí iin taa ndáya'i nda'o kakuu xi noo Ndios. O kó'o ta'on xi vino, ta ni ndutá deen. Ta nakutí xí xí'ín Espiritu iñ Ndios nda noo kakaá xi tíxi naná xi. ¹⁶ Ta mií xí kedaá xí'ín kuá'a nda'o na Israel, dá nandió kuéi na noo sato'o na Ndios. ¹⁷ Ta sa din'íno'o ka kasaa xi, dá kasaa na kúú sato'o yo. Ta kane'e xi choon táto'on kí'o nì sa ne'e Elías choon, ta koo ndeé ini xí táto'on kí'o ndeé sa io ini Elías. Ta kandeé xí nandei va'a na kúú tatá xí'ín de'e na. Ta kandeé ta'ani xi xí'ín na saá ini, dá natiin na ñaxintóni va'a táto'on kí'o kómí ñayuu ndaa ñaxintóni va'a noo Ndios. Díon, dá kenduu xi na ñoo yo'ó, dá kandeí nduu na natiin na na kúú sato'o yo.

¹⁸ Dá nì kaa Zacarías xí'ín ángel ñóó:

—¿Ndí keei kandaá ini ña dión koo? Dá chí taa savá'a va kúú yu'u, ta savá'a ta'ani ñadi'í yu'u.

¹⁹ Dá nì kaa ángel ñóó xí'ín rá:

—Yu'u nani Gabriel, ta yu'u kúú ra iin noo Ndios noo ío na. Ta mií ná kúú na nì chínda'a yu'u veii kastó'on xí'ón sa'a to'on va'a yo'ó. ²⁰ Ta viti kí'an kandoo ñí'ón, ta o kúú ka ka'on nda ná xinkoo noo nì ka'in xí'ón, chí ko ní xí'ón kandisón to'on nì ka'in, tído mií'an ndaa xinkoo ña nì ka'in xí'ón tá ná kasandaá kuu nì kaxi míf Ndios —ká na xí'ín rá.

²¹ Ta ndáti na ñoo ñóó ña keta Zacarías sata ve'e. Kúú nì kasá'a nákani ini na sa'a ña nì kuna'a nákaa ra ini ve'e ño'o ñóó. ²² Tído tá nì keta ra, kúú sa ko kuu ka va ka'an ra. Dá nì kandaá ini ñayuu ñóó ña nì xini ra iin ña'a ndato nì kee Ndios ini ve'e ño'o ñóó, dá chí nda ndá'a óon ra kuu xí'o ra kuendá sa'a ña nì xini ra. Ta nì kandoo ñí'í va ra.

²³ Dá tá nì ndi'í nì kee Zacarías choon kanián kee ra sa'a ña kúú rá tá dutì, dá nì kee ra kua'an no'o rá ve'e ra. ²⁴ Ta nì ya'a dao kuu ña nì kuu díon, ta kúú nì tuu va ñadi'í ra Elisabet ñó'o de'an. Ta kúú nì sa kaa tooán ve'an o'on yoo, ta nì kaaan di'a xí'ín mií'an: ²⁵ “Di'a nì kee sato'í Ndios xí'ín, chí tein kuu víti nì na'a na ña kú'u ini na sa'í, ta nì dí'tá ná ña kí'an kénóo ñayuu yu'u.”

Di'a nì kuu tá nì kastó'on iin ángel xí'ín María ña koo iin de'e yíí na, ta kanani xí Jesús

²⁶ Tá nì xino iño yoo ñó'o de'e Elisabet, dá nì tanda'a Ndios ángel nani Gabriel kua'an na iin ñoo nani Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea, ²⁷ dá koto ni'ini na iin tadi'í tákí, tá'an ra sa nì xí'o to'on ña koo xi xí'ín taa nani José, ra kúú kuendá na ve'e rey

David. Ta tadi'í tákí ñoo naní María. ²⁸ Tá ni ku'u ángel ñoo noo ío María, dá ni kaa na xí'ín xí:

—Ná koo va'ón. Náta'an nda'o ini Ndios xini na yo'ó, chí na kúu sato'o yo kúu na ío xí'ón, ta kée na cháá ka ña maní xí'ón o duu dao ka ñá'a.

²⁹ Tá ni xini xí ángel ñoo, ta ni seído'o xi ña ni ka'an na xí'ín xí, kúu ni naá vá iní xí, chí ko kándaá ta'on ini xí ndi kóni kaa ndisá'an ni ka'an na xí'ín xí. ³⁰ Dá ni kaa tuku na xí'ín xí:

—María, ná dá'a ni yu'óon, chí sa ni ñatiíon ña maní noo Ndios. ³¹ Chí viti kían kaño'o de'ón. Ta dátuu nooon iin tayíí, ta chinanón xí Jesús. ³² Ta kakuu xi iin na ndáya'i, ta kananí xí de'e mií Ndios, na kómí ndidaá choon. Ta mií Ndios, na kúu sato'o yo, noón kúu na kí'o choon noo ndá'a xí ña kakuu xi rey, táto'on ni sa kuu David, na sá'ano ve'e xi. ³³ Ta kane'e xi choon noo na ve'e Jacob, ta ni iin kuu o ndí'i ña dándáki xi.

³⁴ Dá ni kaa María xí'ín ángel ñoo:

—¿Ndí koo, dá xinkoo ña koo dión, ta ko tá'ón taa ío xí'ín?

³⁵ Dá ni kaa ángel ñoo xí'ín xí:

—Míí vá na kúu Espiritu ií Ndios naxingo nímōn, ta nakutón xí'ín ndéé mií ná. Kí'o dión, dá ni'ón de'ón. Sa'á ñoo tayíí ií kaki ñoo kananí xí de'e mií Ndios. ³⁶ Ta dión ta'ani sa ñó'o de'e tá'ón naní Elisabet, va'ará na sava'a kúu ná. Ta sa ni xino iño yoo ñó'o de'e na, va'ará sa ka'an ñayuu xí'ín ná ña kúu ná iin ñá'a o koo de'e, ³⁷ chí ni iin ñá'a ko kían kuáchí noo Ndios.

³⁸ Dá ni kaa María xí'ín ná:

—Yu'u kúu iin tadi'í kéchóon noo sato'o yo Ndios. Sa'á ñoo ná kee na xí'ín táto'on kí'o ni ka'an ní xí'ín —kaá xi.

Dá ni kexoo ángel ñoo noo xí kua'an na.

Di'a ni kuu tá ni sa'an María ve'e Elisabet

³⁹ Tein kuu dáá ñóo, dá ni ndí'i nda'o ini María ni kee xi kua'an xi yukú ñó'o noo nákaa iin ñoo chí kuendá Judá. ⁴⁰ Tá ni saa xi, ni ku'u xi ve'e Zacarías. Dá ni ka'an xí ndisá'an xí'ín Elisabet. ⁴¹ Tá ni seído'o Elisabet ndisá'an ni ka'an María xí'ín, kúu ni'i nda'o ni kandita taleé ini tixián. Ta kúu ni nakutíán xí'ín Espiritu ií Ndios, ⁴² ta kúu ni'i nda'o ni kayu'án:

—Yo'ó kúu na kémáni cháá ka Ndios noo ndidaá na ñá'a, ta kémáni ta'ani na de'e nákaa tison xaan. ⁴³ ¿Ndá yoo ví kúu yu'u ña kii naná na kúu sato'i koto ni'ini na yu'u?

⁴⁴ Tá ni seído'i ni ka'on ndisá'an xí'ín, kúu ni'i nda'o ni kandita taleé nákaa ini tixii xí'an kádií iní xí. ⁴⁵ Ndiká'an ndi kúu ví yo'ó ña ni kandíson ña miían ndaa xinkoo ña ni ka'an sato'o yo Ndios kee na xí'ón —kaan xí'ín xí.

⁴⁶ Dá ni kaa María:

Ndino'o ini va yu'u kéká'anoi na kúu sato'o yo.

⁴⁷ Kádií nda'o ini níoi sa'á ña ni kee Ndios, na dákaíi ñáa.

⁴⁸ Chí ni sa nde'e ná ña kúu iin tadi'í kúnda'í kéchóon noo ná.

Ta viti chí noo kaa ndidaá kúu ñayuu ña ni ñatiin yu'u ña maní noo Ndios.

⁴⁹ Dá chí ná'ano nda'o ñá'a kée Ndios, na kómí ndidaá kúu ndéé, xí'ín.

Ná natiin kuu ná ndidaá tá'an ñañó'o.

⁵⁰ Daá kuití kú'u ini na sa'á ndidaá ñayuu yu'u ni'ini ñáa.

⁵¹ Sa kua'á nda'o ñá'a ná'ano ni kee na xí'ín ndá'a ná.

Ta ni taó xóo na tá ío táyíí ini, dá ná o kée na ña nákani ini níó rá.

⁵² Ta ni ditá ná choon noo nda'á ta né'e choon ná'ano,

ta ni chíndaya'i na ñayuu nda'í ini.

⁵³ Ta noo na koó ñá'a keí, kua'á nda'o ñá'a ni xí'o Ndios.

Ta ndidaá na kuiká, koó ñá'a ni ni'i ná kane'e na ko'on na.

⁵⁴ Ta ni chíndeé ná na ñoo Israel, na kéchóon noo ná,

ta ni ndiko'on ini Ndios ña kú'u ini na sa'a ná,

⁵⁵ chí kí'o dión ni xí'o na to'on na noo na sá'ano ve'e yó,

chí kí'o dión ni kaa na kee na xí'ín Abraham xí'ín ndidaá de'e na,

ta daá kuití vá kée Ndios dión xí'ín yó.

⁵⁶ Táto'on oni yoo ni sa ío María xí'ín Elisabet, dá ni kee xi kua'an nó'o xi ve'e xi.

Di'a ni kuu tá ni kaki de'e Elisabet naní Juan

⁵⁷ Tá ni kasandaá kuu kaki de'e Elisabet, ta kúu iin tayíí ló'o ni dákaíián. ⁵⁸ Tá ni kandaá ini na ndéi yati xí'an xí'ín na kúu tá'an ña ká'ano nda'o ña maní ni kee Ndios xí'an, kúu ni kádií dáó ini na xí'an. ⁵⁹ Tá ni xino ona kuu ni kaki xi, dá ni ta'anda níí xí táto'on kí'o kée na Israel xí'ín de'e na. Ta ni ka'an ná chinaní ñáa ná Zacarías táto'on naní tatá xi. ⁶⁰ Dá ni kaa naná xi:

—O kánaní ta'on xi dión. Juan va kananí xí.

⁶¹ Dá ni kaa na xí'an:

—¿Ndiva'a kananí xí dión? Ta ni iin tó'on ta'on nā ve'ón kō naní kuṽ ká'on xaan.

⁶² Dá nī kasá'á kúu ndá'a ná ndátó'on ná tatá xī ndi kananí xí, kóni rā. ⁶³ Dá nī xikā rā iin tá'í yíto yádí, ta noṽ yíto ñóó nī taa ra kuṽ xí. “Juan va kananí xí”, kaá ñā nī taa ra. Ta kúu ndidaá vá ná nī naá iní. ⁶⁴ Ta kúu vití'ón di'a va nī naka'an rā. Ta kúu nī kasá'á rá kéká'ano ra Ndios. ⁶⁵ Ta ndidaá kúu nā ndéi yati xí'ín ná ñóó nī yu'ú nda'o na. Ta ndidaá nā ndéi noṽ kúu yukú ñó'ó ndíta chí kuendá Judea nī kasá'á ná ndátó'on ná sa'a ndidaá ñā nī kuu. ⁶⁶ Ta ñayuu nī seidó'ó ñā nī kuu dión, nī kasá'á ná kani ini nā, ta kaá nā:

—¿Ndi kuṽ vían kasandaá tayíí ñóó kakuu xí? —kaá nā.

Ta miān ndaa ndisa nákaa xī tixi ndá'a sato'o yo Ndios.

Di'a kua'an ñā nī kaa Zacarías nī kee Espíritu ij Ndios

⁶⁷ Ta kúu Zacarías, rā kúu tatá xī, nī nakutí xí'ín Espíritu ij Ndios. Ta kúu nī kasá'á ká'an rā sa'á ñā nī sa io xí'ín sa'á ñā koo chí noṽ:

⁶⁸ Nā ká'ano kúu sato'o yo Ndios, nā ndáñ'o yóó, nā Israel,

dá chí nī kasáa nā taó xóo na yó tixi ndá'a ñā kini.

⁶⁹ Chí nī tanda'á ná iin nā kómí choon vei dáka'ki ñāá.

Ta kúu ná iin nā ve'e rey David, nā sa kechóon noṽ mií Ndios tá sa ná'á,

⁷⁰ táto'on kí'o nī kaa Ndios kee na xí'ín yú'u profeta nā ndā míí sa'a.

⁷¹ Chí dáka'ki na yó noṽ nā naá xí'á, ta taó xóo na yó tixi ndá'a nā xiní u'u ñāá.

⁷² Ta nī ka'an nā ñā ku'u ini nā sa'a ndidaá nā sa'ano ve'e yó.

Ta kō ní nándodó ta'on na ñā ndato nī kandō na kee na xí'ín ná,

⁷³ tá'an ñā nī kandō na kee na xí'ín Abraham, nā kúu tá sa'ano ve'á.

Chí nī kandō Ndios ñā

⁷⁴ taó xóo na yó tixi ndá'a nā xiní u'u ñāá, dá kīan ni iin ñā'a ná o kedaá xí'á ñā yu'ú yo komi kuá'chí yó noṽ ná.

⁷⁵ Ta koo vii yo, ta kee yó ñā ndaa noṽ mií ná ndidaá tá'an kuṽ nī saki nā kandeí yó.

⁷⁶ Ta yo'ó, de'e ló'o mií, yo'ó kakuu iin profeta, nā kásto'on xí'ín ñayuu ñā nī ka'an mií Ndios, nā ió noṽ dikó.

Dá chí kuió noṽ yo'ó ko'on noṽ nā kúu sato'o yo, dá kenduun iin íchí ndaa noṽ ná.

⁷⁷ Chí kasto'on yo'ó xí'ín nā ñoo Israel, dá ná kandaá ini nā ndi kee Ndios, dá dáka'ki ñāá ná,

chí kí'o ká'ano va ini nā sa'á kuachi kée na.

⁷⁸ Chí kú'u nda'o ini Ndios sa'a yo, sa'á ñoṽ nī kasáa nā chindeé ná yó,

ta kían táto'on iin ndindii saá nī xinkō toon noṽ yo iin ká kuṽ,

⁷⁹ dá kí'loan ñā katoon noṽ ñayuu xionoo íchí noṽ iin naá, xí'ín noṽ nā ñó'o tixi ndá'a ñā kuu nā.

Ta dátoon noṽ yo ko'o íchí ndaa, dá koo va'a ini yo.

⁸⁰ Ta sa sa'ano tayíí ñóó kua'an xī. Ta sa kundeé ini xī xí'ín ñaxintóni xí. Ta nī sa io xī noṽ kúu yukú íchí ndā noṽ nī xinkō kuu nī na'a xī míí xí noṽ nā Israel.

2

Di'a nī kuu tá nī kaki Jesús

¹ Ta mií tein kuṽ dáá ñóó nī sa'anda tá né'e choon ká'ano naní Augusto choon noṽ ndidaá ñayuu dándaki ra ñā ná no'o nā nachikodó ná kuṽ ná noṽ tuti tãa né'e choon ñoo noṽ nī kaki na. ² Ta ñā yó'o nī sa kuu ta'ándá mií noṽ nī nachikodó ñayuu kuu ná noṽ tuti tá né'e choon tá nákaa tãa naní Cirenio né'e ra choon chí kuendá Siria. ³ Sa'á ñoṽ ndidaá kúu ñayuu nī kee na kua'an nó'o ná ñoo noṽ nī kaki na, dá nachikodó ná kuṽ ná noṽ tuti tãa né'e choon.

⁴ Dá nī keta iin tãa naní José ñoo Nazaret, ñā nákaa chí kuendá Galilea, kua'an nó'o rá chí kuendá Judea noṽ kúu ñoo noṽ nī kaki rey David, ta naníán Belén. Chí kuendá nā ve'e rey David kúu rá, ⁵ chí kua'an rā nachinóo ra kuṽ rá noṽ tuti tá né'e choon xí'ín María, ta nī xí'o to'on koo xí'ín rá. Ta sa yati va kaki de'e xi. ⁶ Ta xian tein ndéi na ñóó, kúu nī kasandaá va kuṽ kaki de'e xi. ⁷ Ta ñóó nī kaki de'e noṽ xi, ta tayíí kúu xí. Dá nī chítu'u ñāá ná dá'on. Dá nī chíndú'u ñāá ná ini noṽ sásá'an kíti, chí sa nī chíti nda'o ve'e noṽ náni'i ndée ñayuu.

⁸ Ta ndéi dao tãa ndáka léko yati noṽ nákaa ñoo ñóó, ta ndidaá sakuua ndéi ra ndaa rá léko rá. ⁹ Kúu iin kuití vá nī na'a noṽ iin ángel nī kii noṽ sato'o yo Ndios noṽ rá. Kúu nī naye'e ndaa iin níí kúu noṽ ndéi ra nī kee sato'o yo. Kúu nī yu'ú nda'o ra. ¹⁰ Dá nī kaa ángel ñóó xí'ín rá:

—Ná dá'a ni yu'ú ndo, dá chī ña va'a va kían veji kasto'in xí'ín ndó. Ta ña yó'o kakuu iin ña dii ini noo ndidaá ñayuu. ¹¹Kuu viti ni kaki iin na ni kasáa dákaki ñayuu. Ta ni kaki na ñoo rey David. Na yó'o kúu Cristo, na dákaki ñaá, ta na yó'o kúu sato'o yo. ¹²Ta k'i'o di'a, dá kandaá ini ndo ña ndaa va kían ni ka'in xí'ín ndó. Chī nani'i ndo taleé yó'o kátuú xi iin tá'í dá'on, ta kándu'u xi ini noo sásá'an kítí —kaá na.

¹³Kúu iin kuití vá ñi na'a noo iin tu'u ká'ano ángel ni kii chí induu noo fin iin ka ángel ñoo, ta kéká'ano na Ndios, ta kaá na di'a:

¹⁴Ná natiin Ndios ndidaá kúu ñaño'ó nda noo ió na induu.

Ta ná kandeí va'a ñayuu noño'ó yó'o, chī xini va'a ñaá Ndios.

¹⁵Tá ni ndi'i ni nana ángel kua'an nó'o ná induu, dá ni kasá'a ndátó'on tá'an taa ndáka léko ñoo:

—Kó'ó ñoo Belén kande'á ña ni kuu, chī mií na kúu sato'o yo Ndios ni kasto'on xí'á sa'án —kaá ra.

¹⁶Ta kúu ni ndi'i nda'o ini ra kua'an ra. Tá ni saa ra, kúu ni nani'i rá María xí'ín José xí'ín taleé ñoo kándu'u xi ini noo sásá'an kítí. ¹⁷Tá ni xini ra xí, kúu ni kasá'a rá nákaní ra xí'ín ná táto'on k'i'o ni kaa ángel ñoo xí'ín rá sa'a taleé ñoo. ¹⁸Tá ni seido'o ndidaá ñayuu ndei ñoo ña ni nakani taa ndáka léko ñoo dión, kúu ni naá vá iní na. ¹⁹Tido sa ndidaá kúu vá ña yó'o ni taxi va'a María níó xí, ta daá kuití ñó'o ini xi sa'án. ²⁰Dá ni nandi'ó kúi taa ndáka léko ñoo kua'an ra. Ta kéká'ano ra Ndios kua'an ra sa'á ña ni xini ra xí'ín sa'á ña ni seido'o ra. Dá chī ni xini ra táto'on káa rá ió ña ni nákaní ángel ñoo xí'ín rá.

Di'a ni kuu tá ni sa'an na ve'e ño'o ká'ano xí'ín Jesús

²¹Tá ni xino ona kuu ni kaki taleé ñoo, dá ni ta'anda ñí xi táto'on kée na Israel. Dá ni chīnani ná xi Jesús, chī k'i'o dión kanani xí kaá ángel nda rá ko ñá'a kakaá xi tixi naná xi. ²²Tá ni kasandaá kuu kánian ko'on na nduvií ná mií ná noo Ndios, táto'on sa'anda ley Moisés choon ña kánian kee na, dá né'e na taleé ñoo ni saa na ñoo Jerusalén, dá naki'o na kuendá sa'a xí noo Ndios. ²³Chī di'a kaá ley sato'o yo Ndios: “Ndidaá kúu tayií kuálí kúu noo ni kaki tixi naná xi kanani xí kakuu xi tayií kechóon sava'a noo sato'o yo Ndios.” ²⁴Ta ña kánian doko ná

noo Ndios kúu uu kúku o uu paloma táto'on k'i'o kaá ley sato'o yo Ndios.

²⁵Ta ñoo Jerusalén ñoo ni sa io iin taa ni sa naní Simeón. Ta ni sa kuu ra iin taa ndaa noo Ndios, ta sa kee ra ña kóni Ndios. Ta ndáti ra kasaa na tanda'á Ndios k'i'o tandeé ini noo na ñoo Israel. Ta ió va Espiritu ií Ndios xí'ín rá. ²⁶Ta ni kasto'on Espiritu ií Ndios xí'ín rá ña o kúu ta'on ra nda ná koni xí'ín noo rá na ni tanda'á Ndios kasaa dákaki ñaá. ²⁷Ta mií Espiritu ií Ndios ni kedaá xí'ín rá, dá ni saa ra ve'e ño'o ká'ano ñoo. Ta kúu ñoo ta'ani né'e ñaá na kúu tatá taleé naní Jesús ni kasáa na, dá kee na xí'ín xí táto'on k'i'o sa'anda ley Moisés choon.

²⁸Dá ni tiin Simeón taleé ñoo ni sa ne'e ndaa ra. Dá ni kasá'a rá kéká'ano ra Ndios, ta kaá ra:

²⁹Sato'o mií, viti kían konó ní ná kuuí, chī sa ió va'a va inií viti, chī sa ni xinkoo va to'on ni ka'an ní xí'ín,

³⁰dá chī sa ni xini xí'ín noo na ni tanda'á ní ni kasáa dákaki ñaá.

³¹Ta sa ni kasá'a ní ná'a ní na noo ndidaá kúu ñayuu.

³²Ta dátoon na noo ndidaá kúu ñayuu ko kúu na Israel.

Ta sa'a mií ná natiin na ñoo ní, na Israel, ñaño'ó.

³³Kúu ní naá vá iní José xí'ín María tá ni seido'o na ña ni ka'an Simeón dión sa'a xí.

³⁴Dá ni xika ra ña maní noo Ndios sa'a ná. Dá ni kaa ra xí'ín naná xi naní María:

—Kana'ón, chī taleé yó'o kúu ra ni kasáa kedaá xí'ín na Israel, dá kua'a ná kuei, ta kua'a ná ndakuei. Ta na'a Ndios ña ni kii xi noo mií ná, tido di'a kaño'ó vá ñaá ñayuu.

³⁵Dión koo, dá ná natuu ña nákaní ini iin rá iin ñayuu. Tido nda'í nda'o ndo'o yo'ó, chī kikian táto'on iin yúchí karnee nímon —kaá ra xí'ín María.

³⁶Ta ñoo ta'ani ni sa io iin ñá'a naní Ana. Ta ñá'a yó'o sa kasto'on xí'ín ñayuu to'on ni natiin noo mií Ndios. Ta kían de'e taa ni sa naní Fanuel, ra kuendá na ve'e Aser. Ta kían iin ñá'a sava'a. Tido tá ni sa kían tadi'í táki, dá ni tarnda'an xí'ín yú'an, tido usa va kua ni sa ioan xí'ín rá, kúu ni xi'i va ra. ³⁷Sa ió komi diko komi kua kían ña'a kuán, ta ni iin kuu ko ní kéxooán ve'e ño'o ká'ano ñoo. Nduu ñoo sa káan xíno kuáchían noo Ndios, chī sa ne'e ijan, ta ká'an xí'ín Ndios. ³⁸Ta mií hora daá ñoo ni kasáan noo ndíta na ve'e Jesús. Dá ni kasá'an náki'óan ndivé'e noo Ndios. Ta ni kasá'an ká'an sa'a

taleé ñoo xí'ín ñayuu, na ndáti kuꝯ taó xóo Ndios na Jerusalén noꝯ ña ndó'o níó ná.

Di'a ni kuu tá ni nandió kuéi na kua'an nó'ó ná ñoo Nazaret

³⁹ Tá ni ndi'i ni kee na ndidaá choon sa'ándá ley sato'o yo Ndios, dá ni nandió kuéi na kua'an nó'ó ná ñoo Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea. ⁴⁰ Ta sá sá'ano tayíí ñoo, ta sá kúndakí xí, ta sá ní'i xí ñaxintóni xí kua'an xi. Ta chindeé nda'o ñaa Ndios.

Di'a ni kuu tá ni sa io Jesús uxí uu kuia

⁴¹ Ta ndidaá kuia vá sá sa'an na ve'e xi ñoo Jerusalén keká'ano na víko pascua. ⁴² Tá ni xino xi uxí uu kuia, dá ni kee na koka na kua'an na xí'ín xí ñoo Jerusalén keká'ano na víko ñoo, táto'on k'i'o sá kée na. ⁴³ Tá ni ndi'i víko ñoo, dá ni nandió kuéi na kua'an nó'ó ná, tído ni kandoꝯ va Jesús ñoo Jerusalén. Tído ko ní kándaá ta'on ini José xí'ín María ña ni kandoꝯ xi. ⁴⁴ Chí ni ka'an ná ña ndá ndi kuu ve'i xi xí'ín dao ka tá'an na. Ta sa iin níí vá kuꝯ ni xika na. Dá ni kasá'á ná nándukú ñaa ná tein na kúu tá'an na xí'ín na ndéi yati xí'ín ná. ⁴⁵ Ta sa'á ña ko ta'ón xi náni'i ná, sa'á ñoo ní nandió kuéi na kua'an na ñoo Jerusalén nándukú ñaa ná.

⁴⁶ Tá ni xino oni kuꝯ, dá ni naní'i ná xi nákaa xi ini ve'e ñoo'ó ká'ano, ta ió xi tein ta dána'a ley Moisés seído'o xi ra, ta kúu ndáto'ón xí ra. ⁴⁷ Ta ñayuu ndéi seído'o ñaa ñoo, kúu ni naá vá ini na, chí ndichí nda'o xi, ta va'a nda'o nándió né'e xi ña ndáto'ón ñaa taá ñoo. ⁴⁸ Tá ni xini ñaa na ve'e xi, kúu ni naá vá ini na. Dá ni kaa naná xi xí'ín xí: —De'e ló'o, ¿ndiva'a ni keeón di'a xí'ín ndu'u? Dá chí yu'u, xí'ín tatóon ndó'o nda'o níó ndú xionoo ndu nándukú ndú yo'ó.

⁴⁹ Dá ni kaa xi xí'ín ná:

—¿Ndiva'a nándukú ní yu'u? ¿Á ko ná'á ta'on ní ña miían ndúsa kánian kakaaj keei choon tatáí? —kaá xi.

⁵⁰ Tído ko ní kándaá ta'on ini na ndiva'a ni ka'an xi díon. ⁵¹ Dá ni kee Jesús kua'an nó'ó xi xí'ín ná ñoo Nazaret. Ta daá sa seído'o va xi na. Ta ni taxi va'a naná xi ndidaá ña yo'ó ini níó ná. ⁵² Ta sá ní'i Jesús cháá ka ñaxintóni xí, ta sá sá'ano díko cháá ka xi kua'an xi. Ta náta'an ini Ndios xini ñaa ná, ta náta'an ta'ani ini ñayuu xini ñaa ná.

3

Di'a kua'an ña ni daná'a Juan, na dákode ndúta ñayuu

¹ Tá ni xino sa'on kuia dándáki taá naní Tiberio César, tiempo daá ñoo nákaa ta naní Poncio Pilato né'e ra choon chí kuendá Judea, ta Herodes kúu ra né'e choon chí kuendá Galilea, ta ñani ra naní Felipe né'e choon chí kuendá Iturea xí'ín Traconite, ta ra naní Lisaniás né'e choon chí kuendá Abilinia, ² ta ra naní Anás xí'ín Caifás kúu ra duti kúu noꝯ noꝯ na Israel. Dá ni ka'an Ndios xí'ín iin taá naní Juan, na kúu de'e Zacarías, noꝯ kúu yukú ichí. ³ Dá ni kee Juan kua'an na ndidaá ñoo ñoo'ó yu'u yuta Jordán, ta sa kasto'on na xí'ín ñayuu ña ná nándikó ini na sa'á kuachi kée na, dá ná ku'u ká'ano ini Ndios sa'á kuachi na, dá kuu kodo ndúta ná.

⁴ Sa'á ñoo ní xinkoo to'on ni taa profeta Isaías, chí di'a kaáan:

Káyu'u iin taá noꝯ kúu yukú ichí:

“Kandeí nduu ndo natiin ndó sato'o yo Ndios,

ta ná konó ndó iin ichí ndaa noꝯ ná.

⁵ Ndidaá noꝯ kúu tá'í ná kutí,

ta ndidaá kúu yukú xí'ín ko'ondu ndundaa,

ta ndidaá kúu ichí tikaꝯ nduuan ichí ndaa,

ta ndidaá kúu ichí noꝯ kini ndaa nduva'an;

⁶ ta ndidaá kúu ñayuu koni na na tanda'á Ndios kii dáka'í ñaa.”

⁷ Ta kua'á nda'o ñayuu ni kasáa noꝯ nákaa Juan, dá ná dákode ndúta ñaa ná. Dá ni kaa na xí'ín ná:

—Ndo'ó, na kúu tata koꝯ xaꝯ, ¿ndaá yoo kaá daá xí'ín ndo'ó ña díon oon ni káki ndó noꝯ ña xido ini Ndios ve'i dándó'o naní níó ndo? ⁸ Koo ini ndo kee ndó ña va'a, ña ná'a ña miían ndaa ndisa ni nándikó ini ndo sa'á kuachi kée ndó. Ta ná dá'a ni ka'an ndó ña sa'á ña kúu ndó na ve'e Abraham, sa'á ñoo káki ndó. Chí miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña kuu va ndee Ndios yuu ndéi yo'ó kakuuan na ve'e Abraham. ⁹ Ta kana'á ndó ña sa io nduu va hacha ka'andaan yo'ó yito. Sa'á ñoo ndi ndaa mií vá yito ko xí'o ku'i'i va'a, kiróon kúu ra ta'anda, dá kee rá noꝯ kéi'í nó'ó —kaá na.

¹⁰ Dá ni ndáto'ón ñaa ñayuu kuá'a ñoo, ta kaá na:

—¿Ndi kían kánian kee ndu'u, tá daá?

¹¹ Dá ni kaa Juan xí'ín ná:

—Ndi ndaa ndo'ó ió uu do'ono, ta k'i'o ndó iian noꝯ na ko'ón noꝯ. Ta ndo'ó, na ió ña'a sásá'an, ta díon ta'ani kánian kee ndó.

¹² Ta ni kasáa ta'ani dao taá k'i'in ya'i sa'a nó'ó kodo ndúta rá. Dá ni ndáto'ón rá Juan:

—Maestro, ¿ndi kían kánian kee ndu'u?

¹³ Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ná dá'a ni ya'a ndó ki'in ya'i cháá ka ndo noó ña kánian ki'in ya'i ndó.

¹⁴ Ta ni ndatò'on ta'ani ñaá dao soldado, ta kaá ra:

—Ta ndu'u viti, ¿ndí kián kánian kee ndu'u?

Dá ni kaa na xí'ín ra:

—Ná dá'a ka ni dáy'u'ú ndava'a ndó ñayuu koó ña'a kée, dá ni'í ndo cháá di'ón noo ná, ta o sa chinóo ndó kuachi tó'ón sata ná. Nata'an ni ini ndo xí'ín ña kúu ya'i ndó.

¹⁵ Ta ndidaá ñayuu ñoo nómi kíi kandaá ini na á Juan kúu Cristo, na dákaki ñaá, ká'an ná nákanini na. ¹⁶ Dá ni kaa Juan di'a xí'ín ndidaá ñayuu ñoo:

—Mífan ndaa ndisa dákodo ndúta yu'u ndo'ó xí'ín takui'í oon, tído sata yú'u vei iin na ndáya'i cháá ka o du'u yu'u, chi ni ko káni vían nakui'ín ndei yu'u ndaxí'í yó'ó ndisa ná. Ta noón kúu na dákodo ndúta ndo'ó xí'ín na kúu Espiritu ij Ndios xí'ín ño'ó ita kée. ¹⁷ Noón kúu táto'on iin taa tánee iin ña'a ndá'a ná dákáa na tirió noo táchi. Ta kí'o dión kée na, dá taó xóo na noni tirió tein xe'an. Ta nataán va'a na tirió ini yáka ná, ta chiñó'o na xe'e ñoo xí'ín ñó'o kée, ña ni iin kuu o ndá'o —kaá na.

¹⁸ Ta xí'ín to'on yó'o, ta xí'ín dao ka to'on ni sa ka'an ni'ini na, ta dión sa kasto'on na xí'ín ñayuu sa'a to'on va'a Ndios. ¹⁹ Ta ni danáni ta'ani na rey Herodes, dá chi ió ra xí'ín iin ña'a naní Herodías, ña kúu ñadi'í ñani ra, ta naní Felipe. Ta ni danáni ta'ani ñaá ná sa'a ndidaá ka ni ña kini kée ra. ²⁰ Ta noo ndidaá ña kini kée ra, ni kee ta'ani ra iin ka ña kini, chi ni sadi ra Juan ve'e kaa.

Di'a ni kuu tá ni sodo ndúta Jesús

²¹ Tá nákaa jí vá Juan dákodo ndúta ná ñayuu, dá ni kasáa Jesús, kúu ni sodo ndúta ta'ani na. Ta tein ká'an na xí'ín Ndios, kúu ni nono vá induú, ²² kúu ni naxino na kúu Espiritu ij Ndios sata ná, ta kaa na táto'on káa iin paloma. Ta nda induú táí ni ka'an Ndios:

—Yo'ó kúu de'e maní yu'u, ta náta'an nda'o inii xiní'í yo'ó —kaá na.

²³ Ta ni kasá'a Jesús xionoo na dána'a na tá ió na táto'on oko uxí kuia. Ta sa ka'an ñayuu ñoo ña Jesús ni sa kuu de'e José, ta José ni sa kúu de'e Elí, ²⁴ ta Elí ni sa kuu de'e Matat, ta Matat ni sa kuu de'e Leví, ta Leví ni sa kuu de'e Melqui, ta Melqui ni sa kuu de'e Jana, ta Jana ni sa kuu de'e José, ²⁵ ta José ni sa kuu de'e Matatías, ta Matatías ni sa kuu de'e Amós, ta Amós ni sa kuu

de'e Nahum, ta Nahum ni sa kuu de'e Esli, ta Esli ni sa kuu de'e Nagai, ²⁶ ta Nagai ni sa kuu de'e Maat, ta Maat ni sa kuu de'e Matatías, ta Matatías ni sa kuu de'e Semei, ta Semei ni sa kuu de'e José, ta José ni sa kuu de'e Judá, ²⁷ ta Judá ni sa kuu de'e Joana, ta Joana ni sa kuu de'e Resa, ta Resa ni sa kuu de'e Zorobabel, ta Zorobabel ni sa kuu de'e Salatiel, ta Salatiel ni sa kuu de'e Neri, ²⁸ ta Neri ni sa kuu de'e Melqui, ta Melqui ni sa kuu de'e Adi, ta Adi ni sa kuu de'e Cosam, ta Cosam ni sa kuu de'e Elmodam, ta Elmodam ni sa kuu de'e Er, ²⁹ ta Er ni sa kuu de'e Josué, ta Josué ni sa kuu de'e Eliezer, ta Eliezer ni sa kuu de'e Jorim, ta Jorim ni sa kuu de'e Matat, ³⁰ ta Matat ni sa kuu de'e Leví, ta Leví ni sa kuu de'e Simeón, ta Simeón ni sa kuu de'e Judá, ta Judá ni sa kuu de'e José, ta José ni sa kuu de'e Jonán, ta Jonán ni sa kuu de'e Eliaquim, ³¹ ta Eliaquim ni sa kuu de'e Melea, ta Melea ni sa kuu de'e Mainán, ta Mainán ni sa kuu de'e Matata, ta Matata ni sa kuu de'e Natán, ³² ta Natán ni sa kuu de'e David, ta David ni sa kuu de'e Isai, ta Isai ni sa kuu de'e Obed, ta Obed ni sa kuu de'e Booz, ta Booz ni sa kuu de'e Salmón, ta Salmón ni sa kuu de'e Naasón, ³³ ta Naasón ni sa kuu de'e Aminadab, ta Aminadab ni sa kuu de'e Aram, ta Aram ni sa kuu de'e Esrom, ta Esrom ni sa kuu de'e Fares, ta Fares ni sa kuu de'e Judá, ³⁴ ta Judá ni sa kuu de'e Jacob, ta Jacob ni sa kuu de'e Isaac, ta Isaac ni sa kuu de'e Abraham, ta Abraham ni sa kuu de'e Taré, ta Taré ni sa kuu de'e Nacor, ³⁵ ta Nacor ni sa kuu de'e Serug, ta Serug ni sa kuu de'e Ragau, ta Ragau ni sa kuu de'e Peleg, ta Peleg ni sa kuu de'e Heber, ta Heber ni sa kuu de'e Sala, ³⁶ ta Sala ni sa kuu de'e Cainán, ta Cainán ni sa kuu de'e Arfaxad, ta Arfaxad ni sa kuu de'e Sem, ta Sem ni sa kuu de'e Noé, ta Noé ni sa kuu de'e Lamec, ³⁷ ta Lamec ni sa kuu de'e Matusalén, ta Matusalén ni sa kuu de'e Enoc, ta Enoc ni sa kuu de'e Jared, ta Jared ni sa kuu de'e Mahalaleel, ta Mahalaleel ni sa kuu de'e Cainán, ³⁸ ta Cainán ni sa kuu de'e Enós, ta Enós ni sa kuu de'e Set, ta Set ni sa kuu de'e Adán, ta Adán ni sa kuu de'e Ndios.

4

Di'a ni kuu tá ni ka'an ña u'u dátuuán Jesús

¹ Kúu ni nakutí Jesús xí'ín Espiritu ij Ndios. Dá ni kana na yuta Jordán ñoo kua'an na. Ta mií Espiritu ij Ndios kúu na ndáka ñaá kua'an noo kúu yukú íchi. ² Ta ñoo ni sa káa na uy diko kuu, ta ni xirndodó ñaá ña u'u. Ta ni iin ña'a ta'on ko ní sei

na tein kuꝯ dáá ñóó. Tá nĭ ndi'i, kúú nda'í nda'ꝯ kuíko na. ³Dá nĭ kaa ña u'u xí'ín ná:

—Tá miían ndaa ndisa de'e Ndios kúú ní, dá kían ka'anda ní choon noꝯ yuu xaan, dá ná nduuan pan kaxí ní.

⁴Dá nĭ kaa Jesús xí'án:

—Di'a va kaá tuti iĭ Ndios: “O duú ta'ón tó'ón pan xínñó'ó ñayuu keí ná, dá kataki ná. Di'a to'ón Ndios ta'ani xínñó'ó ná kueídó'o na, dá kataki ndisa na.”

⁵Dá nĭ kee ña u'u ndáka ñaa kua'an nda dinĭ iin yúku díkó. Dá nĭ ñan'án ndidaá kúú ñoo ñó'o iin níí kúú ñayuu yó'o noꝯ ná.

⁶Dá nĭ kaaan xí'ín ná:

—Ío yu'u ña kí'oi iin níí kúú ñoo kaa dándákón, xí'ín ña kuíká kómíán, chí yu'u nĭ natian kaño'an tíxi ndá'í. Sa'á ñoo ndá yoo ka'án míí véí kí'oi ña noꝯ. ⁷Tá ná nakuiĭn xítí ní noꝯ kandaño'o ní yu'u, dá kían ndidaá kúú ña kaa kakuu ña'a míí ní.

⁸Dá nĭ kaa Jesús xí'án:

—Kuya'a kua'án noꝯ, ña u'u, chí di'a va kaá tuti iĭ Ndios: “Koo ini ndꝯ kandaño'o ndó iin tó'ón dinĭ Ndios, na kúú sato'o ndꝯ, ta sa'ava'a noꝯ iin tó'ón míí ná koni kuáchí ndó.”

⁹Dá nĭ kee ña u'u ndáka ñaa kua'án ñoo Jerusalén. Dá nĭ ñakaa ñaaán noꝯ díkó cháá ka dinĭ ve'e ño'ꝯ ká'ano ñoo. Dá nĭ kaaan xí'ín ná:

—Tá miían ndaa kuiti de'e Ndios kúú míí ní, dá kían dánkao ní míí ní nda' yó'o, ta nda noñó'ó kaa, ¹⁰ chí di'a kaa tuti iĭ Ndios: Ka'anda Ndios choon noꝯ ángel kéchoon noꝯ ná kasaꝯ na kandaa na yó'ó.

¹¹Ta kuita nduu na xí'ín ndá'a ná natiin na yó'ó, dá kían ná o tárkue'e sa'ón kee yuu.

¹²Dá nĭ kaa Jesús xí'án:

—Di'a ta'ani kaá tuti iĭ Ndios: “O sa kórndodó ndó Ndios, na kúú sato'o ndꝯ.”

¹³Tá nĭ ndi'i nĭ xirndodóán Jesús, dá nĭ kuxíká tóoan noꝯ ná.

Di'a nĭ kuu tá nĭ kasá'a Jesús dána'a na noꝯ ñayuu

¹⁴Dá nĭ nandíó kꝯ Jesús kua'án na chí kuendá Galilea di'a. Ta nĭ ñakutí ná xí'ín ndéé nĭ xí'o Espiritu iĭ Ndios noꝯ ná. Ta iin níí kúú kua'án naka'ani ña ndátó'ón ñayuu sa'a ná. ¹⁵Ta dána'a na ini ve'e noꝯ náta ka na Israel ndidaá kúú ñoo noꝯ kásandaá na. Ta ndidaá ñayuu ká'an va'a sa'a ná.

Di'a nĭ ndo'o Jesús tá nĭ no'ꝯ na Nazaret, noꝯ kúú ñoo míí ná

¹⁶Dá nĭ ndisáa Jesús ñoo Nazaret noꝯ nĭ sa'ano na. Tá nĭ kasandaá kuꝯ nání'i ndéé na Israel, dá nĭ ku'u na ve'e noꝯ náta ka na ñoo ñoo táto'on kí'o sá kée na. Dá nĭ ñakuíĭn ndichi na ka'i na tuti iĭ Ndios.

¹⁷Ta nĭ xí'o ta dándáki ve'e ñoo tuti nĭ taa profeta Isaías noꝯ ná. Ta nĭ ñandika na noꝯ tuti ñoo. Dá nĭ ñaní'i ná noꝯ tándaa to'ón ká'an di'a:

¹⁸Espíritu Ndios kúú na ío xí'ín yu'u, ta nĭ xí'o na choon noꝯ yú'u ña kasto'in to'ón va'a yó'o xí'ín ñayuu kúnda'í.

Ta nĭ tánda'a ná yu'u veii nduva'i ñayuu kꝯ ká tándeé ini noꝯ,

ta veii kasto'in xí'ín na ñó'o tíxi ndá'a tá kini ña ní'i ná káki na.

Ta veii kí'oi ña natuu noꝯ na kꝯ túu noꝯ.

Ta veii díta'á ñayuu tíxi ndá'a ña dándó'o níó ná.

¹⁹Ta veii ta'ani kasto'in xí'ín ñayuu ña sa nĭ xínkꝯ kuia nĭ chíkaa ini sato'o yꝯ Ndios chindeé ñaa ná.

²⁰Dá nĭ ñakadi Jesús noꝯ tuti ñoo. Dá nĭ ñakí'o naan noꝯ ta dándáki ve'e ñoo. Dá nĭ sa kꝯ na ío na. Ta kúú ndidaá vá ñayuu ñoo ndé'é káxi ñaa ndéi na. ²¹Dá nĭ kaa Jesús xí'ín ná:

—Kana'a ndó ña kuꝯ víti nĭ xínkꝯ noꝯ ká'an tuti iĭ Ndios yó'o noꝯ ndidaá ní ndó.

²²Ta kúú ndidaá ñayuu ñoo ká'an va'a sa'a Jesús. Ta nĭ naá vá ini na xini na sa'á to'ón ndato nĭ ka'an na. Dá nĭ kaa na:

—¿Á o duú de'e José vá kúú ta kaa?

²³Dá nĭ kaa Jesús:

—Sa ná'a véí ña di'a kónĭ ndꝯ ka'an ndꝯ xí'ín: “Tá miían ndaa kúúón ta kátátá, dá kían ketátá kíí miíón, ná kande'á. Chí nĭ seídó'o ndu'u ña nĭ keeón kuá'a nda'ó ña ndato ñoo Capernaum, sa'á ñoo kee ta'ánón ña noꝯ ndu'u, na kúú na ñoo mííón, ná kande'á” —kaá na.

²⁴Dá nĭ kaa ta'ani Jesús:

—Ta miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña nĭ iin tó'ón ta'on profeta kꝯ nátiin va'a ñaa na kúú na ñoo míí ná. ²⁵Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña nĭ sa ndei nda'ó na kuáan Israel tá tiempo profeta Elías. Ta tiempo daá kꝯ ní kóon ña onĭ kuia dao, ta ñeén nda'ó nĭ sa io tama iin níí kúú noñó'ó. ²⁶Tído kꝯ ní tánda'a ta'on Ndios Elías ña ko'on na chindeé ná ni iin tó'ón na kuáan ndéi Israel. Di'a nĭ chínda'a ñaa ná nĭ sa'an na nĭ chíndeé ná iin ña kuáan ío ñoo naní Sarepta, ña nákaa yati noꝯ nákaa ñoo ká'ano naní Sidón. ²⁷Ta dión ta'ani kuá'a nda'ó ñayuu ndó'o kue'e té'i'í nĭ nĭ sa ndei Israel tiempo nĭ sa kuu

Eliseo profeta. Tído ni iin tó'ón ná kọ ní sa'an nà nduv'a na. Sava'a iin tó'ón ẹa naní Naamán vá, tá'an rẹ kúú kuendá Siria, nì nduv'a na —kaá Jesús.

²⁸ Tá nì seido'o ñayuu ñó'o ini ve'e ñoo ña nì ka'an Jesús dión, kúú ndidaá vá ná nì xido nda'o ini. ²⁹ Dá nì ndakuei na nì tiin na Jesús. Dá nì taó ñaá ná sata vé'e. Dá nì kee na ndáka ñaá ná kua'an na nda dini yúku iin noo nákaa ñoo ñoo. Ta nda ñoo dákuió tuú na Jesús, dá naxino na nda sa'a yúku, ká'an ná. ³⁰ Tído nì chika'anda Jesús tein ñayuu kuá'a ndíta ñoo, ta kúú kua'an va na.

Di'a nì kuu tá nì nduv'a Jesús iin ẹa nákaa iin espíritu kini

³¹ Dá nì naxino na ñoo Capernaum, ña nákaa chí kuendá Galilea. Ta nì daná'a na noo ñayuu tein kuu nani'i ndée ná. ³² Kúú nì naá vá ini ñayuu ñoo sa'a ña dána'a Jesús, chí dána'a na táto'on kì'o kée iin na né'e choon. ³³ Ta ini ve'e noo náta na Israel ñoo nákaa iin ẹa nákaa iin espíritu kini. Ta kúú nì'i nda'o nì kayu'ú espíritu kini ñoo, ³⁴ ta kaáan xí'in Jesús:

—jDánkoo ní ndu'u, kua'an ní! jNdí kján ndó'o ní xí'in ndu'u, Jesús, na ñoo Nazaret? jÁ veí ní dánaa ní ndu'u? Sà ná'a vá yu'u ndá yoo kúú míf ní, chí míf ní kúú nà ij nì kii noo Ndios.

³⁵ Dá nì danáni ñaá Jesús, ta kaá nà xí'an: —jKadi yú'on! jKua'an keta kíj ini ẹa xaan!

Dá nì dancao espíritu kini ẹa ñoo nda no'ó'o noo ñayuu ndéi ñoo. Dá nì ketaan kua'an, ta ni iin ka ña'a kini ko ní kéean xí'in rá. ³⁶ Ta kúú nì naá vá ini ndidaá ñayuu ñoo, dá nì kasá'a ná ndátó'ón tá'an na:

—jNdá to'on kúú vían ká'an ẹa káa, chí xí'in choon né'e ra, ta xí'in ndéj kómí rá sa'ándá rẹ choon noo espíritu kini, ta kúú seídó'o ñaáan? —kaá na.

³⁷ Ta nì naka'ani ña ndato nì kee Jesús noo ndidaá ñayuu ndéi yati ñoo.

Di'a nì kuu tá nì nduv'a Jesús ña kúú xido Simón Pedro

³⁸ Dá nì keta Jesús ve'e ñoo kua'an na. Dá nì saa na nì ku'u na ve'e Simón. Ta ka'í nda'o ndó'o xido rẹ kée kue'e dáa. Dá nì seí nda'í na noo Jesús ña ná nduv'a ñaá ná.

³⁹ Dá nì naku'ijn ndei Jesús noo kándu'u ñá'a ñoo. Dá nì sa'anda na choon noo kue'e dáa ñoo, ta kúú nì ya'a vaan. Ta kúú vití'ón vá nì ndakoo ñá'a ñoo, dá nì kasá'a kénduuan ña kasá'an na.

Ta ku'á ndava'o ñayuu nì nduv'a Jesús

⁴⁰ Dá tá nì sa noo ndindii kuu dáá ñoo, dá ndáka ñayuu ndidaá na ndó'o noo ni kue'e nì kasá'a na noo Jesús. Dá nì chínóo na ndá'a ná sata iin rá iin ñayuu kú'u ñoo, kúú nì nduv'a va ñaá ná. ⁴¹ Ta nì kankuei ta'ani espíritu kini ini ku'á nda'o ñayuu ñoo, ta nì kayu'an:

—jMíí ní kúú de'e Ndios!

Tído nì danáni ñaá Jesús, ta kọ ní sónó ná ña ka'an sa'a ná. Chí ná'a váan ña míí ná kúú Cristo, na dákaki ñaá.

Di'a nì kuu tá nì sa'an Jesús iin xían noo ko iin ndéi

⁴² Dá tá nì tuu noo iin ka kuu, dá nì keta Jesús ñoo ñoo kua'an na iin ka xían noo ko iin ndéi. Tído nì kee ñayuu ndéi ñoo ñoo kua'an na nandukú ñaá ná. Dá tá nì nani'i ñaá ná, nì ka'an ná chituu ñaá ná, dá ná dá'a ni kana xoo na noo ná. ⁴³ Tído nì kaa Jesús xí'in ná:

—Míían kánian ko'on ta'ani yu'u dána'i noo dao ka ñayuu ndéi dao ka ñoo sa'a to'on va'a ña ká'an sa'a ndi koo ndu'u na tíxi ndá'a Ndios, dá chí sa'a choon yó'o veí yu'u —kaá na.

⁴⁴ Ta nì daná'a na to'on va'a yó'o ini ve'e noo náta na Israel chí kuendá Galilea di'a.

5

Di'a nì kuu tá nì tiin Simón Pedro ku'á tiyaká nì kee Jesús

¹ Iin kuu nákaa Jesús yu'ú taño'o naní Genesaret. Ta ndéi ku'á nda'o ñayuu seídó'o ñaá ná. Ta nì kasá'a dándúti ná Jesús, dá chí káto'o na kueídó'o na to'on Ndios. ² Dá nì xini Jesús ña ndíta oon uu barco yu'ú taño'o ñoo, dá chí sa nì noo va ẹa tíin tiyaká ini rẹ nakata ra ñóno rá. ³ Dá nì kaa na ini iin barco ñoo, ta yiróón kúú ña'a Simón, dá nì xika na ña maní noo rá ña ná tanda'a rá barco ñoo ko'on ra lú'u ka ini takují. Dá nì sa koo na ió na ini rẹ, dá nì kasá'a ná dána'a na noo ñayuu kuá'a ñoo.

⁴ Tá nì ndi'í nì daná'a na, dá nì kaa nà xí'in Simón:

—Dákáka barco yó'o ná ko'o cháa ka nda noo konó ini takují yó'o, ta dákana ndó ñóno ndo ini takují, dá tiin ndó tiyaká.

⁵ Dá nì kaa Simón xí'in ná:

—Maestro, sa iin níí vá ñoo yaka nì sa ño'o ndu nì kechóon ndu, ta ni iin tó'ón tiyaká kọ ní tíin ndu. Tído tá dión kaá míí ní, dá ná dákánai ñóno'í ini takují.

⁶Ta dión ni kee ra. Kúu kuá'á ndá'o tiyaká ni tiin ra, sa'á ñoó ni kasá'á ndáta ñono rá. ⁷Dá ni kasá'á kúu ndá'a rá kána ra dao ka taa né'e tá'an xí'ín rá, tá'an ra ñó'o ini iin ka barco ñoó, ña ná saa ra chindeé ñaá rá. Ta kúu ndin nduu barco ni dakú'tí rá xí'ín tiyaká. Sa'á ñoó ioan keta ka'ani barco ini takuí sa'á ña ni chití rá xí'ín tiyaká. ⁸Tá ni xini Simón Pedro ña ki'o dión ni kee Jesús, dá ni sa kuí'ín xití rá noo ná, dá ni kaa ra:

—Kuxoo ní noo yú'u, tatá, dá chi iin taa kómí kuachi va kúu yu'u.

⁹Dión ni kaa ra, dá chi sa'á ña kuá'á tiyaká ni taó rá, sa'á ñoó ni yu'ú ndá'o ra xí'ín ndidaá ka taa né'e tá'an xí'ín rá ñoó. ¹⁰Ta dión ta'ani ni yu'ú ndá'o Jacobo xí'ín Juan, tá'an ra kúu de'e Zebedeo, ta kéchóon dáó xí'ín Simón. Dá ni kaa Jesús xí'ín Simón:

—Ná dá'a ni yu'óon, dá chi ko'on yo'ó tavon ñayuu tein kuachi na tát'o'on ki'o kéeon tavon tiyaká ini takuí.

¹¹Dá ni taó rá barco ra ni kandoo rá ndíta rá yu'ú taño'o. Ta ni ñankoo ra ndidaá kúu ña'a ra, dá ni kee ra kua'an ra xí'ín Jesús.

Di'a ni kuu tá ni nduv'a Jesús iin taa ndó'o kue'e té'i'í ñíí

¹²Iin kuu nákaa Jesús iin ñoo ká'ano. Ta ñoó ni kasá'á iin taa ndó'o kue'e té'i'í ñíí. Tá ni xini ra Jesús, kúu ni sa kuí'ín xití rá noo ná. Ta ni xino ví taan ra nda ñoño'o. Dá ni seí nda'i ra noo ná, ta kaá ra xí'ín ná:

—Tatá, tá kóni ní, kuu va nduvii ní ñíí.

¹³Dá ni chinóo na ndá'a ná sata rá, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Jaan, kónií. Ná nduvii ñííon.

Ta kúu vit'ón di'a ni ndaño'o ní'ini kue'e ndó'o ra.

¹⁴Dá ni sa'anda Jesús choon noo rá ña ná dá'a ni nakani ra xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ña ni kee na xí'ín rá, chi di'a ni kaa na xí'ín rá:

—Kua'an na'on miíon noo tá duti, ta kua'an dokon ña'a noo Ndios sa'á ña ni kandoo viíon noo ná, tát'o'on ki'o sa'ándá ley Moisés choon, dá ná kandaá ini ra ña sa ni nduviíon —kaá na.

¹⁵Tído ni naka'ani cháá ka to'on ká'an sa'á ña kée Jesús. Sa'á ñoó kuá'á ndá'o ñayuu ni nataka kueídó'o ñaá, ta nduv'a ta'ani na kee Jesús.

¹⁶Tído sa keta xoo va Jesús sa sá'an na dao ka xíán noo ko iin ndéi. Ta ñoó sa ká'an na xí'ín Ndios.

Di'a ni kuu tá ni nduv'a Jesús iin taa ni natí sa'a

¹⁷Iin kuu nákaa Jesús dána'a na noo ñayuu ini iin ve'e. Ta ñoó ndéi ta fariseo xí'ín ta dána'a ley, tá'an ra ni kii ñoo ñó'o chí kuendá Galilea xí'ín kuendá Judea, xí'ín ra ni kii ñoo Jerusalén. Ta ió choon sato'o yo Ndios noo ndá'a Jesús, sa'á ñoó kándéé ná ndúva'a na na kú'u. ¹⁸Dá ni kasá'á dao taa, ta yí'i ra iin xito noo kánóo iin taa ni natí sa'a, ta kóni ra chí'i ñaá rá ini ve'e, dá chindu'u ñaá rá noo Jesús, ká'an rá. ¹⁹Tído ko ní'i rá ndi kee ra ku'u ra ini ve'e ñoó, chí kuá'á ndá'o ñayuu ñó'o ñoó. Sa'á ñoó ni dakáa ñaá rá dini ve'e. Dá ni sonó rá iin yáí. Dá ni danóo ra xito noo kánóo ta kú'u ñoó me'i noo ió Jesús. ²⁰Tá ni xini Jesús ña kándéé ndá'o ini ñaá taa ñoó, dá ni kaa na:

—Yo'ó, ta kú'u xaan, sa ni ndoo va kuachón.

²¹Dá ni kasá'á nákani ini taa dána'a ley Moisés xí'ín ta fariseo ndíta ñoó. “¿Ndá yoo kúu taa káa, xini ra, chí ká'an ndava'a ra xí'ín Ndios xí'ín to'on ká'an ra? Chi iin tó'ón dini vá Ndios kúu na kuu dándóo kuachi ñayuu.” ²²Kúu ni kandaá ini Jesús ña ki'o dión nákani ini ra. Dá ni ndat'o'on ñaá ná:

—¿Ndíva'a nákani ini ndo dión? ²³¿Ndi kíán ko ú'u cháá ka ka'in xí'ín taa yo'ó, ká'an ndo'ó: “Sa ni ndoo va kuachón”, o ka'in xí'ín rá: “Ndakuiin ndichi, ta kua'an nó'on”? ²⁴Tído viti dá ná ko'in dána'i noo ndo ña kómí ndisa na ni nduu taa ñayuu yo'ó choon ña dándóo na kuachi kómí ñayuu.

Dá ni kaa na xí'ín ta ni natí sa'a ñoó:

—Ta ká'in xí'ín yo'ó viti. Ndakuiin ndichi, ta naki'in xitón, ta kua'an nó'o ve'ón.

²⁵Ta kúu vit'ón vá ni nakuí'ín ndichi ra noo ndidaá kúu ñayuu ñoó. Ta kúu ni naki'in ra xito noo ni sa nóo ra. Dá ni kee ra kua'an nó'o rá ve'e ra, ta sá kéká'ano ra Ndios kua'an ra. ²⁶Ta ndidaá kúu ñayuu ñoó ni naá ndá'o ini, ta ni kasá'á ná kéká'ano na Ndios. Ta yu'ú ndá'o na, ta kaá na di'a:

—Kuu viti ni xini ña'a ndato.

Di'a ni kuu tá ni kana Jesús iin taa naní Leví Mateo ña kanoo ra xí'ín ná

²⁷Tá ni ndi'i ni kuu dión, dá ni keta Jesús ve'e ñoó kua'an na. Ta kúu ni xini na ió iin taa kí'in ya'i sa'a ñó'o, ta naní rá Leví. Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Nakí, ná ko'o kanooón xí'ín yu'u.

²⁸Dá ni ndakuí'ín ra. Ta kúu ni ñankoo ra ndidaá kúu ña'a ra, dá ni kee ra kua'an ra

kanoo ra xí'ín ná. ²⁹ Dá nì kee ra iin víkò ve'e ra keká'ano ra Jesús. Ta kuá'á ndá'o taa kí'in ya'i sa'a ñó'o, xí'ín dao ká ñayuu ndéi mesa sásá'an dáó xí'ín Jesús. ³⁰ Kúú nì kasá'á tã dána'a ley xí'ín tã fariseo ká'an kuáchì ra xí'ín taa xíonoo xí'ín Jesús, ta kaá ra:

—¿Ndiva'a sásá'an ndó, ta xí'i ndó xí'ín taa kí'in ya'i sa'a ñó'o, xí'ín dao ká na kómí kuachi yó'o?

³¹ Dá nì kaa Jesús xí'ín ra:

—Na ío va'a kò xínñó'ó ta'on na taa ketátá ñaa. Sava'a na kú'u va kúú na xínñó'ó ñaa. ³² Ta dión ta'ani yu'u, kò véi ta'on yu'u nakanai na ká'an ña kúú ná ñayuu ndaa. Dì'a veì yu'u nakanai na nákonì ña kómí ná kuachi, dá ná nandikó inì na sá'an.

Dána'a Jesús ña kúú ná tátò'on iin tono

³³ Dá nì kaa ra xí'ín Jesús:

—Taa xíonoo xí'ín Juan, na dákodò ndú-ta, né'e ij nda'o ra, ta ká'an ndá'o ra xí'ín Ndios, ta dión ta'ani kée taa xíonoo xí'ín tã fariseo, tído tã xíonoo xí'ín ní sásá'an va ra, ta xí'í va ra.

³⁴ Dá nì kaa na xí'ín ra:

—¿Á ká'an ndó ña kuu kendúsà ndò xí'ín ñayuu nì natàka noò ío víkò tánda'a ña kane'e ij ná nani ío jí vá tonò xí'ín ná?

³⁵ Tído kasandaá iin kuu, dá naki'in ra tonò kane'e ra ko'on ra. Nda daá ví, dá kían kánian kane'e ij ñayuu ñoo.

Dána'a Jesús ña kò náki'in tá'an ta'on ña dána'a na xí'ín ña dána'a tã fariseo

³⁶ Dá nì dak'ín tá'an tuku Jesús dao ña'a xí'ín tò'on dána'a na noò rá, ta kaá na:

—Ta kò ín ta'on sa'ándá iin tá'í iin dá'on saá, ta nákoto tá'an naan noò nì ndata iin da'ón yátá, chí tá ná kee na dión, dá kían dátuyú vá ná dá'on saá, ta o náki'in tá'an noó ta'an vaan xí'ín da'ón yátá ñoo. ³⁷ Ta kò ín ta'on taán vino saá ini ñíj yátá, dá chí tá ná kee na dión, dá dáka'ándí va vino saá ñíj yátá ñoo, ta kúú ndí'i vino ñoo kuita, ta kúú tyyú vá ñíj ñoo. ³⁸ Sà'á ñoo va'a cháá ká ná taán yó vino saá ini ñíj saá, dá kían ni iian ná o túú. ³⁹ Ta ñayuu xí'i vino yátá, kò kónj ká na ko'o na vino saá, dá chí kaá na ña va'a cháá ká sá'an vino yátá —kaá Jesús.

6

Dì'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'á kuu náni'i ndée na Israel

¹ Ta tein iin kuu náni'i ndée na Israel, chíka'anda Jesús kua'an na noñó'o noò kaa

tirió. Kúú nì kasá'á tã xíonoo xí'ín ná tó'on ra yoko tirió. Ta nì chíni'ini ndá'a raan, dá nì kana nonián, ta nì kasá'á rá seí raan kua'an ra. ² Dá nì kaa dá tã fariseo:

—¿Ndiva'a kée ndó ña kò kánian keeá tein kuu náni'i ndéee?

³ Dá nì kaa Jesús xí'ín ra:

—¿Á kò óon ta'on ka'i ndo'ó ña nì kee David sa na'á tá nda'í nì kuiko na xí'ín taa xíonoo xí'ín ná? ⁴ Chí kaán ña nì ku'u na ve'e Ndios, ta nì kí'in na pan, ña dókò tã duti noò Ndios, ña kò kánian kei ñayuu oon, chí sava'a tã duti vá kuu keí ñá. Tído nì seí va David ña, ta nì xí'o ta'ani naan nì seí taa xíonoo xí'ín ná.

⁵ Dá nì kaa ta'ani na xí'ín ra:

—Kana'á ndó ña ío ta'ani choon noò ndá'a na nì nduu taa ñayuu yó'o ña dándáki na tein kuu náni'i ndée yo —kaá na ká'an na sa'a mií ná.

Dì'a nì kuu tá nì nduv'a Jesús iin taa nì natii ndá'a

⁶ Tein iin ká kuu náni'i ndée na Israel nì ku'u Jesús ini ve'e noò natàka na ñoo ñoo. Dá nì kasá'á ná dána'a na. Ta ñoo nákaa iin taa nì natii ndá'a xoo kuá'a. ⁷ Ta ndíta tã dána'a ley xí'ín tã fariseo náni rá Jesús, dá ná kande'á á nduva'a na tã kú'u ñoo tein kuu náni'i ndée ná, dá ni'i rá ndí koo dátaì kuachi ñaa rá noò tã né'e choon. ⁸ Tído sa ná'á vá Jesús ndí kían náni ini taa ñoo. Dá nì kaa na xí'ín tã nì natii ndá'a ñoo:

—Ndakuijn ndichi, ta kakuijn me'í yó'o.

Ta kúú nì nakuijn ndichi ra, dá nì sa kuijn ra ín ra. ⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín dao ká taa ñoo:

—Ná ko'in ndatò'ín ndo'ó iin ña'a viti. ¿Ndá kían kuu kee yó tein kuu náni'i ndée yo? ¿Á kee yó ña va'a o á kee yó ña kini? ¿Á dákkaió iin ñayuu o ka'áni yo ná? Ka'an ndo ná kande'á —kaá na.

¹⁰ Dá nì kaa noo na nì sa nde'é ná noo ndidaá kúú ñayuu ndéi ñoo. Dá nì kaa na xí'ín taa kú'u ñoo:

—Ná dákaa ndá'on xaan.

Tá nì nadakaa ra ndá'a rá, ta kúú nì nduva'a vaan. ¹¹ Tído nì xido nda'o ini taa ndíta náni ñaa ñoo. Ta kúú nì kasá'á rá ndátó'on rá ndí kee ra, dá kendava'a ra xí'ín Jesús.

Dì'a nì kee Jesús tá nì kaxi na uxí uu taa kanoo xí'ín ná

¹² Ta tein kuu daá ñoo, dá nì sa'an Jesús dini iin yúku nì ka'an na xí'ín Ndios. Ta níí ñoo yaka nì sa káa na nì ka'an na xí'ín ná.

¹³ Tá nì t̄u noo, dá nì kana na ndidaá kúú t̄a xínoo xí'ín ná. Ta tein roón nì kaxi na ux̄i uu t̄a, dá nì ch̄inaní ñáá ná apóstol, dá kane'e ra to'on na kanoo ra. ¹⁴ Iin t̄a yó'o naní Simón. Ta nì ch̄inaní ñáá ná Pedro, ta iin k̄a r̄a naní Andrés, t̄a kúú ñani Pedro. Ta iin k̄a r̄a naní Jacobo, xí'ín r̄a naní Juan, xí'ín r̄a naní Felipe, xí'ín r̄a naní Bartolomé, ¹⁵ xí'ín r̄a naní Mateo, r̄a kúú ðe'e Alfeo, xí'ín r̄a naní Simón, r̄a kuendá Zelote, ¹⁶ xí'ín r̄a naní Judas, r̄a kúú ðe'e Jacobo, xí'ín r̄a naní Judas Iscariote, tá'an r̄a nì kasandaá nì nak̄i'lo Jesús noo t̄a xini u'u ñáá.

¹⁷ Dá nì kee Jesús koño na kua'an n̄a xí'ín t̄a yó'o. Dá nì xino n̄a nì s̄a tuu na iin yódo. Ta ñoo ndéi dao k̄a t̄a xínoo xí'ín ná, xí'ín kuá'á nd̄a'lo ñayuu n̄i kii ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Judea, xí'ín na n̄i kii ñoo Jerusalén, xí'ín n̄a n̄i kii yu'ú t̄año'o noo kúú ñoo Tiro xí'ín Sidón, ch̄i n̄i kas̄a na kueídó'o na ña dána'a Jesús, dá ná nduva'a na noo kue'e ndó'o na. ¹⁸ Ta n̄i nduva'a ta'ani na ndidaá ñayuu ñó'o espíritu kini. ¹⁹ Ta ndidaá kúú ñayuu ñoo n̄i ndi'i ini dako'on ndá'a ná Jesús, ch̄i xí'ín ndéé kómí ná, kándéé ná nduva'a na n̄a kú'u. Ta kúú ndidaá vá n̄a kú'u n̄i nduva'a na.

Dána'a Jesús ña ndiká'an ndi kúu ví dao ñayuu, ta nda'í kúu ví dao k̄a na

²⁰ Dá nì s̄a nde'é Jesús noo ndidaá t̄a xínoo xí'ín ná, dá nì kaa na xí'ín r̄a:

—Ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó, n̄a kúnda'í xaan, dá ch̄i s̄a ñó'o ndó t̄ixi ndá'a Ndios.

²¹ Ta ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó, n̄a nda'í kuiko viti, dá ch̄i ndato koni ndo ndinoo ini ndo.

²² Ta ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó, n̄a ndé'í viti, dá ch̄i ndato ná kuak̄i ndo.

²³ Ta ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó tá xini u'u ñáá ñayuu, o tá taó xóo na ndo'ó tein na, o tá kána'á n̄a xí'ín ndó, o tá ch̄inaní kini na ndo sa'á ña kúú ndó kuendá yu'u, n̄a n̄i nduu t̄a ñayuu yó'o. ²⁴ Kadij ini ndo tá ndó'o ndó dión, ta nakutí ndó xí'ín ña kadij ini ndo, dá ch̄i ká'ano nda'o ña'a ni'í ndo noo Ndios chí induú, ch̄i k̄i'o dión ta'ani s̄a kendava'a n̄a sá'ano ve'e ñayuu ñoo xí'ín profeta tá s̄a ná'a.

²⁵ Tído nda'í kúu ví ndo'ó, n̄a kúú n̄a ñayú, ch̄i t̄andéé ini kómí ndó kúú ña ió ñayú yó'o va.

²⁶ Ta nda'í kúu ví ndo'ó, n̄a s̄a ndínoo ini viti, dá ch̄i kasandaá iin kuu nda'í kuiko ndó.

²⁷ Ta nda'í kúu ví ndo'ó, n̄a s̄áki viti, dá ch̄i kasandaá iin kuu, dá nda'í kuu ini ndo, ta nda'í kuaki ndó.

²⁸ Ta nda'í kúu ví ndo'ó tá ch̄inaní va'a ñáá ndidaá ñayuu, dá ch̄i k̄i'o dión n̄i s̄a kee n̄a ve'e ñayuu ñoo xí'ín profeta to'on tá s̄a ná'a.

Dána'a Jesús ña kánian ku'u ini yo sa'á ñayuu xini u'u ñáá

²⁷ Tído ndo'ó, n̄a seídó'o ñáá, ká'ín xí'ín ndó ña ku'u ini ndo sa'á n̄a naá xí'ín ndó, ta va'a kee ndó xí'ín n̄a xini u'u ñáá. ²⁸ Ta va'a ka'an ndo xí'ín n̄a ká'an ndava'a sa'a ndo. Ta kaka ndo ña maní noo Ndios sa'á n̄a kéndava'a xí'ín ndó. ²⁹ Ta ndáa na n̄i kani iin xoo noo ndo, dá k̄ian k̄i'o ndó iin k̄a xoo ná kani na. Ta ndáa n̄a n̄i x̄io ndaa kotó ndíxi ndó, konó ndó ná kuio ndaa ta'ani na do'ono ndo. ³⁰ Tá ndáa n̄a x̄ik̄a iin ña'a noo ndo, k̄i'o ndoan noo ná. Ta ndáa n̄a n̄i x̄io ndaa ña'a kómí ndó, ná dá'a ni ndaka ndoan noo ná. ³¹ Táto'on k̄i'o kóni ndo kee dao k̄a ñayuu xí'ín ndó, k̄i'o dión ta'ani kee ndó xí'ín ná.

³² Ch̄i tá kú'u ini ndo sava'a sa'a n̄a kú'u ini sa'a mií ndó, ¿ndí k̄ian va'a ná'a ndo sa'á ña kée ndó dión? Ch̄i nda n̄a kómí kuachi kú'u ini na sa'a n̄a kú'u ini sa'a mií ná. ³³ Tá kée ndó ña va'a xí'ín sava'a n̄a kée ña va'a xí'ín mií ndó, ¿ndí k̄ian va'a ná'a ndo? Ch̄i nda n̄a kómí kuachi kée ña va'a xí'ín na kée ña va'a xí'ín mií ná. ³⁴ Ta tá xí'o tóo ndó ña ió noo ndo sava'a noo n̄a ná'a ndó nandió né'an noo ndo, ¿ndí k̄ian va'a ná'a ndo? Ch̄i nda n̄a kómí kuachi xí'o tóo na ña ió noo ná noo dao k̄a n̄a kómí kuachi, ch̄i ná'a ná ña nandió né'e ndi'i naan noo ná. ³⁵ Tído koo ini ndo ku'u ini ndo sa'á n̄a xini u'u ñáá, ta va'a kee ndó xí'ín ná, ta k̄i'o tóo ndó ña ió noo ndo noo ná, ta ná dá'a ni kandati ndó nani'í ndoan, dá k̄ian ká'ano nda'o ña va'a natiin ndó noo Ndios, ta kasandaá ta'ani ndó kakuu ndó ðe'e Ndios, n̄a ió noo dikó. Dá ch̄i Ndios va'a ini kúú ná xí'ín ñayuu koó ndivé'e noo, xí'ín ñayuu kini. ³⁶ Sa'á ñoo koo ini ndo ku'u ini ndo sa'á ñayuu táto'on k̄i'o kú'u ini Ndios sa'a ná.

Dána'a Jesús ña ná dá'a ni dátaí kuachi yo ñayuu

³⁷ Ná dá'a ni keyíko mií ndó sa'a ñayuu, dá k̄ian ná dá'a ni keyíko Ndios sa'a ndo. Ná dá'a ni dátaí kuachi ndó ñayuu, dá k̄ian ná dá'a ni tátaí kuachi ndó noo Ndios. K̄i'o ká'ano ini ndo sa'á ñayuu, dá k̄ian ná k̄i'o ká'ano ini Ndios sa'a ndo. ³⁸ K̄i'o ndó ña ió

noo ndo noo dao ka ñayuu, dá nakí'o Ndios ña'a noo ndo, chí k'i'o na kua'a ña va'a noo ndo, dá chí noón kúu na kidi ni'inián, dá ketoon va'an, ta dákúti díní ná kostá ndo nandió né'e naan noo ndo, dá chí táto'on k'i'o kée ndó chindeé ndó ñayuu, k'i'o dión kee Ndios xí'ín ndó.

³⁹Dá ni dakí'ín tá'an ta'ani Jesús ña yó'o xí'ín to'on ni daná'a na:

—¿Á kuu katiin ndaa tá'an uu taa ko túu noo ko'on ra iin xián, ká'an ndó? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ndin nduu va ra kuei ini yái? ⁴⁰Ta ni iin taa dakuá'a ko ndaya'i cháa ka noo taa dána'a noo rá. Tído ndi ndaa mií va ra ni dakuá'a va'a, kasandaá ra kana'a rá táto'on k'i'o ná'a taa dána'a noo rá. ⁴¹¿Ndiva'a ndé'é ndó xe'e ló'o nákaa noo ñani ndo, ta ko xí'o ndó kuendá ká'ano ka tündú'u nákaa noo mií ndó? ⁴²Ta, ¿ndi káa noo ndo ka'an ndo xí'ín ñani ndo: “Ñani, konón ná taó'i xe'e nákaa noo on xaan”, káa ndo, ta ko ndé'é ta'on ndó ndi k'i'o ví káa tündú'u nákaa noo mií ndó? ¡Kúu ndó ñayuu uu noo! Taó ndó dinñó'o tündú'u nákaa noo mií ndó xaan, dá natuu va'a noo ndo, dá kuu taó ndó xe'e nákaa noo ñani ndo.

Dána'a Jesús ña tá kómí yó iin níyo va'a, dá kían kankuei to'on va'a yu'u yo

⁴³Ta ni iin tó'ón yíto va'a ko xí'o kuí'i ko vá'a, ta ni iin tó'ón yíto ko vá'a ko xí'o kuí'i va'a. ⁴⁴Dá chí kuí'i xí'o iin iin yíto ná'a ndá yíto kúu rá, chí ko dakuéi ta'on yó tñño'ó noo ta'lón, ta ko náki'ín ta'on yó uva noo yíto lón. ⁴⁵Ta dión ta'ani iin taa va'a, to'on va'a ñó'o ini níyo rá taó rá ká'an ra. Tído iin taa kini, to'on kini ñó'o ini níyo rá taó rá ká'an ra. Chí ndi ndaa mií ña'a ñó'o ini níyo rá kánkuei yu'u rá ká'an ra.

Dána'a Jesús sa'a ña ni ndo'o uu ve'e

⁴⁶¿Ndiva'a ká'an ndo xí'ín yu'u, mií ní kúu sato'o ndu'u, mií ní kúu sato'o ndu'u, tído ko kée ndó choon sa'ándái? ⁴⁷Dá chí ndidaá na vei noo yu'u, ta seídó'o na ña ka'in xí'ín ná, ta kée na ña, ko'in dákí'ín tá'in iin ña'a xí'ín táto'on kée na. ⁴⁸Chí noón kúu táto'on iin taa ni kava'a iin ve'e. Ni sata konó ra, ta ni chíkaa ra sa'an noo tóto. Ta ni xinkuei takuíi kua'a yuta ñoo, ta kúu ni ñani rá sa'an, tído ko ta'ón ña'a ní ndó'an, dá chí noo tóto nákaa sa'an. ⁴⁹Tído ñayuu seídó'o to'on dána'i, ta ko kée na ña, noón kúu táto'on iin taa ni kava'a iin ve'e noo ñó'o oon, chí ko ní chíkaa ta'on ra sa'an.

Sa'a ñoo tá ni ñani takuíi yuta ñoo sa'an, kúu ni koon vaan, ta kúu ni naá ndí'i vaan.

7

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin ta kéchóon noo iin taa dándáki iin ciento soldado

¹Tá ni ndí'i ni ka'an Jesús to'on yó'o xí'ín ñayuu ndéi seídó'o ñoo, dá ni ndu'u na ñoo Capernaum. ²Ta ñoo ió iin taa dándáki iin ciento soldado, ta kú'u iin ta kéchóon noo rá, ta kú'u nda'o ini ra sa'a rá, tído sa xí'i va ra. ³Tá ni seídó'o ta dándáki soldado ñoo ña ká'an ñayuu sa'a Jesús, dá ni tanda'a rá dao ta sá'ano ndíta noo na Israel kua'an ra kuei nda'i ra noo Jesús ña ná kii na ve'e ra nduva'a na ta kéchóon noo rá. ⁴Dá tá ni sa taa ñoo noo ió Jesús, dá ni seí nda'i ra noo ná ña ná ko'on na nduva'a na ta kéchóon noo ta dándáki soldado ñoo, ta kaá ra xí'ín ná:

—Mífan kánian kee ní ña maní yó'o xí'ín taa yó'o, ⁵chí kú'u ndava'o ini ra sa'a na ñoo yo, ta ni kava'a ra ve'e noo náataka yo —kaá ra.

⁶Dá ni kee Jesús kua'an na xí'ín rá. Tído tá ni kasandaá yati na noo iin ve'e ta dándáki soldado ñoo, dá ni tanda'a rá dao taa né'e tá'an va'a xí'ín rá kua'an ra noo vei Jesús. Dá ni kaa taa ñoo xí'ín Jesús ña ni ka'an ta dándáki soldado ñoo:

—O sa dándí'i ka ini ní mií ní sa'a yu'u, tatá, chí ko ñá'a ta'on kúu yu'u ña ku'u ní ve'i. ⁷Ta sa'a ña ko ta'ón ña'a kúu, sa'a ñoo ko ní saá mií noo ni. Tído xí'ín to'on ka'an oon va ní, ta kúu nduva'a va ta kéchóon noo. ⁸Chí kúu ta'anii iin taa nákaa tixi ndá'a iin taa né'e choon. Ta ñó'o ta'ani soldado tixi ndá'a yu'u. Sa'a ñoo tá ká'in xí'ín iin ra: “Kua'an”, ta kúu kua'an va ra. Tá ká'in xí'ín iin ka ra: “Nakí”, ta kúu vei va ra. Ta tá ká'in xí'ín ta kéchóon noo: “Kee ña yó'o”, ta kúu kée va raan —kaá ra.

⁹Tá ni seídó'o Jesús to'on yó'o, kúu ni naá ini na sa'a ña ni ka'an ra dión. Dá ni nandió ko na ni sa ndé'é ná noo ñayuu takuei ñaá vei ñoo, dá ni kaa na:

—Mífan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ni in na Israel ko kándéé ini na yu'u táto'on k'i'o kándéé ini naá tá yó'o —kaá na.

¹⁰Tá ni nandió kuéi taa ni sa'an choon yó'o ni ndusaa ra ve'e, kúu ni xini ra ña sa ni nduva'a ta kéchóon ni sa kú'u ñoo.

Di'a ni kuu tá ni danátaki Jesús de'e iin ñá'a kuán ió ñoo naní Naín

¹¹ Tá ni ndi'i ñoo, dá ni kee Jesús kua'an na iin ñoo ka'ano nani Naím xí'in t̄a xionoo xí'in ná, ta kúu kua'á ndava'o ñayuu kua'an ta'ani xí'in ná. ¹² Tá ni kasandaá yati na noo kúu yé'é ñoo ñoo, kúu ñoo kánkuei ñayuu kua'an na dánduxi na iin ndji. Ta iin tó'ón dáá vá kúu xí noo naná xi. Ta ñá'a kuáan va kíán. Ta kua'á ndava'o na ñoo ñoo kua'an xí'án. ¹³ Tá ni xini ñaá sato'o yo Jesús, kúu ni ku'u nda'o ini na sa'a ñá'a ñoo. Dá ni kaa na xí'án:

—Q sa kuákón.

¹⁴ Dá ni natuu yati na. Dá ni tiin na sato noo nákaa ndji ñoo. Kúu ni sa tuu t̄a yí'i ña kua'an ñoo. Dá ni kaa na xí'in ta ni xí'i ñoo:

—Yíi ló'o, ká'an yu'u xí'ón, ndakoo.

¹⁵ Ta kúu ni ndakoo tayíi ni xí'i ñoo. Kúu ni kasá'á vá xí ká'an xi. Dá ni na'ki'o ñaá ná noo naná xi. ¹⁶ Ta ndidaá kúu vá ñayuu ñoo ni yu'ú. Ta kúu ni kasá'á ná kéká'ano na Ndios, ta kaá na:

—Iin profeta ká'ano nda'o ni kasáa noo ndéi yó viti.

Ta dao ka na kaá ña ni kasáa Ndios chin-deé ná na ñoo na.

¹⁷ Ta kúu ni naka'ani to'on sa'a Jesús iin ní kúu kuendá Judea, xí'in ndidaá ñoo ñó'o yati ñoo.

Di'a kua'an ña ni ka'an Jesús sa'a Juan, na dákodó ndúta ñayuu

¹⁸ Dá ni kastó'on t̄a kúu kuendá Juan xí'in ná sa'a ndidaá ña kée Jesús. Dá ni kana Juan uu t̄a xionoo xí'in ná, ¹⁹ dá ni tanda'á ñaá ná kua'an ra noo nákaa Jesús, dá ndato'ón ñaá rá, á mií ná kúu na ni kaa Ndios tanda'á ná kasaa dáka'ki ñaá, o á kandati yó kasaa iin ka na.

²⁰ Dá tá ni saa t̄a ñoo noo nákaa Jesús, dá ni kaa ra xí'in ná:

—Juan, na dákodó ndúta ñayuu, noón kúu na ni tanda'á ndu'u vei ndu ndato'ón ndú mií ní. ¿Á mií ní kúu na ni kaa Ndios tanda'á ná kasaa dáka'ki ñaá, o á kandati ndu kasaa iin ka na? —kaá ra.

²¹ Ta mií hora daá ñó'o ni ndu'va'a Jesús kua'á nda'o na kú'u, xí'in na ndó'o kua'á noo kue'e, xí'in na ñó'o espíritu kini. Ta kua'á nda'o na ko túu noo ni natuu noo.

²² Dá ni kaa na xí'in t̄a ñoo:

—Kua'án nó'o ndo kastó'on ndó xí'in Juan sa'a ndidaá ña ni xini ndo, xí'in sa'a ndidaá ña ni seídó'o ndó kuuy viti, ta ka'on xí'in ná ña ni natuu noo na ko túu noo, ta sa xí'ka va na ni natíi sa'a, ta sa ni nduyíi

vá na ndó'o kue'e té'i'i, ta sa ni natai va do'o na ko táj do'o, ta ni nataki na ni xí'i, ta noo ñayuu kúnda'i ni kastó'in to'on va'a Ndios. ²³ Ndiká'án ndi kúu ví ñayuu ko nákani kuách'i ini xini na yu'u —kaá na.

²⁴ Tá ni ndi'i ni nandio kuéi taa ni tanda'á Juan ñoo kua'an nó'o rá, dá ni kasá'á Jesús ká'an na xí'in ñayuu ñoo sa'a Juan, ta kaá na:

—¿Ndá yoo ni sa'an ndo'ó ni sa nde'é ndó noo kúu noñó'o ichí ñoo? ¿Á iin t̄a ko iin toon, tá'an ra xí'ko táto'on xí'ko iin ndoo kée tachi ni sa'an ndo ni sa nde'é ndó? ²⁵ Koo, sa'á ñoo, ¿nda yoo ni sa'an ndo ni sa nde'é ndó, tá dáá? ¿Á iin t̄a ndíxi dá'on táyíi ndáa? Koo, chí ná'á vá mií ndó ña ñayuu ndíxi dá'on táyíi ndáa, noón kúu na ndéi ve'e rey. ²⁶ Sa'á ñoo, ¿nda yoo ni sa'an ndo ni sa nde'é ndó, tá dáá? ¿Á iin profeta? Jaan, mií'an ndaa kuiti kaá yu'u ña ñaá kúu ná, ta ndáya'i cháá ka na o duú iin profeta. ²⁷ Ta sa'a mií ná ká'an tuti ii Ndios di'a: Ná ko'in tanda'í iin t̄a kúio noo ko'on noo yo'ó kastó'on ra to'on yu'u xí'in ñayuu,

dá ná kande'i nduu na kueídó'o na ña kí'an ko'on ka'on xí'in ná, kaáan.

²⁸ Sa'á ñoo ká'in xí'in ndó ña Juan, na dákodó ndúta ñayuu, noón kúu na ndáya'i cháá ka noo ndidaá ka taa ni kaki t̄ixi ñá'a. Tído na nóo cháá ka nákaa t̄ixi ndá'a Ndios, noón di'a kúu na ndáya'i cháá ka o duú Juan —kaá na.

²⁹ Tá ni seídó'o ndidaá na ñoo yo xí'in nda t̄a kí'in ya'i sa'a ñó'o ña ni ka'an na, dá ni nakoni na ña kée Ndios ña ndaa xí'in ná. Sa'á ñoo ni sodo ndúta ná ni kee Juan. ³⁰ Tído t̄a fariseo xí'in t̄a dána'a ley ni ku'ichí ini ra ni xini ra ña va'a kóni Ndios kee na xí'in rá, sa'á ñoo ko ní xi' o ra mií rá dákodó ndúta ñaá Juan.

³¹ Dá ni kaa ta'ani sato'o yo Jesús:

—¿Ndí kí'an tiin yu'u, dá ka'in xí'in ndó táto'on kée ñayuu ndéi tiempo viti, ta ndá yoo kée táto'on kée na? ³² Na ndéi tiempo viti kée táto'on kée takuách'i tá ndéi xi sádiki xi noo yá'i, ta káyu'ú tá'an xi: “Ni tuu ndu flauta, tído ko ní sársá'á ta'on ndo'ó. Ta ni xita ndu yaa nda'í kua'an, tído ko ní ndei'í ta'on ndó.” ³³ Ta kí'o díon ta'ani kée ndo'ó, chí tá ni kasáa Juan, na dákodó ndúta ñayuu, ko ní sei ta'on na pan, ta ko ní xí'i na vino, tído kaá ndo ña nákaa espíritu kini ini na. ³⁴ Ta viti ni kasáa na ni nduu t̄a ñayuu

yo'ó, ta sásá'an va na, ta xí'i na vino, tído kaá ndo ña kúú ná iin taa nde'é, iin tã xí'i. Ta kaá ta'ani ndó ña kúú ná iin taa ne'é tá'an va'a xí'ín taa kí'ín ya'í sa'a ñó'ó, xí'ín ñayuu kini. ³⁵Tído na kúú na ndichí, noón kúú ná'a ña kómí ndisa na ña ndichí.

Di'a ni kuu tá ni sa'an Jesús ve'e iin ta fariseo naní Simón

³⁶Iin tã fariseo ni seí nda'í noo Jesús ña ná ko'on na xí'ín rá ve'e ra kasá'an na. Dá tá ni ku'u Jesús ve'e ra, dá ni sa koo na xí'ín rá mesa. ³⁷Dá tá ni kandaá ini iin ñá'a kómí kuachi ió ñoo ñoo ña ió Jesús ve'e tã fariseo ñoo sásá'an na, kúú ni kasáan, ta ne'án iin tindo'ó ló'ó noo ñó'ó kirá támi sá'an. ³⁸Kúú ni sa ku'ín xitán chí sata dí'a na, chí xoo noo ndéi sa'a ná. Dá ni kasá'a ndé'i ña, dá ni ñakúchián sa'a ná xí'ín ndirá nooan. Ta xí'ín idí dinian ni ñanáyaaán ña. Dá ni chitóán ña, dá ni chí'án kirá támi sá'an ñoo iin níí kúú sa'a ná.

³⁹Tá ni xini tã fariseo, tá'an ra ni kana Jesús ve'e ra, ña ni kee ñá'a ñoo dión, dá ni kasá'a rá nákani ini ra: "Tá miñan ndaa ndisa profeta kúú taa yo'ó, dá kían kandaá va ini ra ndá ñá'a kúú ña ké'é sa'a rá, chí iin ñá'a kómí kuachi va kían", ká'an rá nákani ini ra. ⁴⁰Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Simón, kónijí ka'in xí'ón sa'a iin ñá'a.

Dá ni kaa Simón:

—Ka'an ní xí'ín, maestro.

⁴¹Dá ni kaa na:

—Ni sa ió iin taa sa dasá too dí'ón. Ta uu taa sa táí noo rá. Iin ra sa táí o'on ciento dí'ón plata, ta iin ka ra sa táí uu diko uxí. ⁴²Ta ko ní'í ta'on ndin nduu rá dí'ón dánaa rá ña táí ra. Ta kúú ni xí'ó ká'ano va ini tã kúú sato'ó dí'ón ñoo sa'a ndin nduu taa ñoo. Ta viti, ka'an yo'ó ná kande'a, zndí káa taa ñoo kú'u cháá ka ini sa'a tã kúú sato'ó dí'ón ñoo?

⁴³Dá ni kaa Simón:

—Taó kuendá yu'u ña taa ni sa táí kua'a cháá ka dí'ón ñoo kúú ra kú'u cháá ka ini sa'a tã kúú sato'ó dí'ón ñoo.

Dá ni kaa Jesús:

—Ndaa nda'ó ni ka'on.

⁴⁴Dá ni ñandíó koo na ni sa nde'é ná noo ñá'a ñoo, dá ni kaa na xí'ín Simón:

—¿Á ni xinon táto'on ni kee ñá'a yo'ó xí'ín yu'u? Tá ni ku'u yu'u ve'ón, ko ní xí'ó ta'on yo'ó takuíí ndoo sa'í. Tído ñá'a yo'ó ni ñakúchián sa'í xí'ín ndirá nooan. Ta xí'ín idí dinian ni ñanáyaaán ña. ⁴⁵Ta ni noo'í ko ní chító ta'on yo'ó, tído ñá'a yo'ó, nda rá ni kasáají ni ku'i ve'ón, ko sá tuuán

chitóán sa'í. ⁴⁶Ta ni dinijí ko ní chíkodó ta'on yo'ó sití, tído ñá'a yo'ó ni chí'án ndutá támi sá'an sa'a yú'u. ⁴⁷Sa'a ñoo ká'in xí'ón, va'ará kua'a nda'ó kuachi kée ñá'a yo'ó, tído sa ni ndoo vaan, sa'a ñoo kónijí ndava'a vaán yu'u. Tído ñayuu ká'án ña cháá vá kúú kuachi na ni ndoo, noón kúú na cháá vá kónijí na yu'u.

⁴⁸Dá ni kaa na xí'ín ñá'a ñoo:

—Sa ni ndoo va kuachón noo Ndios.

⁴⁹Ta ndidaá taa ndéi xí'ín ná mesa ñoo ni kasá'a ndátó'ón tá'an ra:

—¿Nda yoo kúú taa káa, xiní ra, ña dándoo ra kuachi ñayuu noo Ndios?

⁵⁰Dá ni kaa Jesús xí'ín ñá'a ñoo:

—Sa'a ña kándéé inon yu'u, sa'a ñoo ni kákon noo kuachón. Kua'an nó'on viti xí'án ió va'a inon.

Dá ni keeán kua'an nó'an.

8

Yó'ó ká'an sa'a na ñá'a ni chindeé Jesús

¹Tá ni ndí'i, dá ni sa'an Jesús ni xionoo na ndidaá ñoo ná'ano xí'ín ñoo kuálí, ta ni ñaná'a na to'on va'a ña ká'an sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios. Ta ni xionoo na xí'ín ndin uxí uu taa ni kaxi mií ná ñoo. ²Ta ni xionoo ta'ani dao na ñá'a xí'ín ná, tá'an na ni nduv'a'a na, chí dao na ni sa ñoo'ó espíritu kini, ta dao ka na ni sa kú'u. Ta tein na ñá'a yo'ó nákaa María Magdalena, tá'an ñá sa ñoo'ó usa espíritu kini ni taó Jesús. ³Ta nákaa ta'ani ñá'a naní Juana, ña kúú ñadí'í taa naní Chuzá, tá'an ra ndaa ve'e rey Herodes, xí'ín ñá'a naní Susana, xí'ín kua'a ka na ñá'a sa chindeé ñaa xí'ín ña ió noo ná.

Di'a kua'an ña ni ñakani Jesús sa'a iin taa xítí tata

⁴Kúú kua'a nda'ó ñayuu ni kii iin rá iin ñoo ni nataka noo nákaa Jesús. Dá ni kasá'a ná dáki'in tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a na, ta kaá na:

⁵—Iin taa xítí ni kee ra kua'an ra kuti ra tata noño'ó rá. Ta sa'a ña ni koon ni'ini ra tata ñoo, sa'a ñoo dao ña ni kuei yu'u íchí. Ta ni seín ni'ini naan. Kúú ni kasáa laa, ta kúú ni seí va rián. ⁶Ta dao ka tata ñoo ni kuei tein yuu, ta ni xitaan. Tído ni ichian, dá chí ko ta'ón ko'oyo sa'an. ⁷Ta dao ka tata ñoo ni kuei tein ta'íon. Ta ni sa'ano dáó ña xí'ín ta'íon ñoo, sa'a ñoo ni kuyata váán ni kee rá. ⁸Ta kúú dao ka tata ñoo ni kuei noo kúú ñoo'ó va'a. Kúú ni sa'ano va'a vaan. Ta kúú kua'a ndava'ó nonijí xí'ín, dá chí iin ciento nonijí ni xí'ó iin iin tata ñoo —kaá Jesús.

Tá nî ndi'i nî ka'an na dión, ta kúu nî'i nda'ò nî ka'an na:

—Ndi ndáa ndo'ó ió do'ò, ta kúu kueidó'ò va'a ndó!

⁹Dá ví nî nda'to'ón ñaá taa xionoo xí'ín ná:

—¿Ndí dándáki to'on nî ðakí'in tá'an ní nî ka'an ní xí'ín ndu'u?

¹⁰Dá nî kaa Jesús xí'ín rá:

—Noo ndo'ó nî xi'ò Ndios ña kandaá ini ndo ña ná'á mií ná sa'a ndi kée na dándáki na. Tído ðakí'in tá'an yu'u dao ña'a xí'ín to'on dána'i noo dao ka ñayuu, dá kí'an, va'ará ndidaá ka ví'an ndé'é ná, tído o kándaá ta'on ini ná ndi kóni kaaan, ta va'ará ndidaá ka ví'an ná kueidó'ò na, tído o kátóni ta'on ini na.

Nákani Jesús ndi kóni kaa ña nî ðaná'a na sa'a taa xiti tata

¹¹Di'a dándáki to'on nî ðakí'in tá'in nî ka'ín xí'ín ndó. Kana'á ndó ña tata ñoo kúu to'on Ndios. ¹²Ta yu'ú íchi noo nî kuei dao tata ñoo, ñoo kúu ñayuu seidó'ò to'on Ndios, tído kásaa ña u'u, ta kúu díta váan to'on Ndios ña nákaa nio ná, dá ná o kándisa naan, ta o ní'i ná ña káki na. ¹³Ta tein yuu noo nî kuei dao ka tata ñoo, ñoo kúu ñayuu seidó'ò to'on Ndios, ta nátiin naan xí'an kádi iní na. Tído ko ta'ón yo'an ini nio ná, sa'á ñoo too vá kándisa naan. Chi tá kásá'á ndó'ò na tándó'ó, kúu kéxoo na noo ña kándisa na. ¹⁴Ta tein ta'íón noo nî kuei dao ka tata ñoo, ñoo kúu ñayuu seidó'ò to'on Ndios. Tído kásá'á ndí'i cháa ka ini na sa'á ña ió noo ná, ta kátóo na koo kuika ná, ta ndí'i ini na sa'á ña'a luu ió ñayuu yó'o. Sa'á ñoo ko sísa na xí'ín to'on Ndios. ¹⁵Tído no'ño'ò va'a noo nî kuei dao ka tata ñoo, ñoo kúu ñayuu seidó'ò to'on Ndios xí'ín ndino'ò ini na, ta ndíta ndaa na xí'an. Ta ko sá tuu na kée na ña kóni Ndios.

Mi'an kánian na'a yo mí yó ña kúu yó kuendá Jesús, ta kueidó'ò va'a yó ña dána'a na noo yo

¹⁶Ko ín ta'on chí'ño'ò iin íti, ta chíkani ndei na iin kidi nooan, ta ni ko chíkani de'é naan tíxi xito. Di'a noo ðikó chí'ñoó naan, dá ná katoon noo ndidaá na koku'u ini ve'e. ¹⁷Chi ndidaá ña'a dá'i noo ndo viti, dá'i ña natuuan. Ta ndidaá vá ña'a ñó'ò de'é viti, dá'i ña natuuan, dá ná katoon nooan. ¹⁸Ta kueidó'ò va'a ndó ña ká'in xí'ín ndó, chi ndidaá na natiin to'on ká'in, noón kúu na ní'i ña kandaá cháa ka ini na. Tído ndidaá na ko xí'ín natiin to'on ká'in, noón kúu na kéxoo ña ká'an ná ná'á ná —kaá na.

Di'a nî kuu tá nî kásaa na ve'e Jesús nán-dukú ñaá ná

¹⁹Dá nî kásaa naná Jesús xí'ín ñani na nándukú ñaá ná. Tído ko ní kúu ta'on natuu yati na noo ió na, chi kua'á nda'ò ñayuu nî nataka ñoo. ²⁰Dá nî kasto'on iin ñayuu nákaa tein ñayuu kuá'a ñoo xí'ín Jesús:

—Naná ní xí'ín ñani ní ndíta na satá vé'e, ta kóni na ka'an na xí'ín ní.

²¹Dá nî kaa Jesús xí'ín ñayuu kuá'a ñoo:

—Ndi ndáa ñayuu seidó'ò to'on Ndios, ta kée na choon sa'ándaañ, noón vá kúu naná xí'ín ñani.

Di'a nî kuu tá nî sa'anda Jesús choon noo tachi xí'ín taño'o

²²Iin kuu, dá nî kaa Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná ini iin barco. Dá nî kaa na xí'ín rá:

—Ná ko'o chika'anda yo iin ka xoo yu'ú taño'o.

Dá nî kee na kua'an na. ²³Ta tein yá'a na kua'an na noo taño'o ñoo, kúu nî kidi va Jesús. Kúu iin ndakána va nî kásá'á kána tachi déen noo taño'o. Sa'á ñoo nî kásá'á kokee takuij ini barco. Ta ió nda'ò ió ña keta ka'ani ra ini takuij ñoo. ²⁴Dá nî natuu yati taa xionoo xí'ín Jesús noo kándu'u ná. Dá nî dándoto ñaá rá, ta kaá ra xí'ín ná:

—¡Maestro! ¡Maestro! ¡Ió ña kuu yo!

Dá nî ndoto Jesús. Dá nî sa'anda na choon noo tachi xí'ín taño'o ñoo. Kúu nî sa tuu va tachi ñoo xí'ín ña ndakuei noo taño'o, ta kúu nî nákaa tádi vá rá. ²⁵Tá nî ndi'i, dá nî kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ko kándéé ini ndo yu'u?

Kúu nî yu'ú nda'ò taa xionoo xí'ín ná ñoo, ta nî naá ini ra. Dá nî kásá'á ndátó'ón tá'an mí rá:

—¿Ndá yoo ví kúu na yó'o, chi nda tachi xí'ín taño'o seidó'ò choon sa'ándaa na?

Di'a nî kuu tá nî taó Jesús espíritu kini nî sa ño'o ini iin taa

²⁶Dá nî saa na iin ka xoo taño'o noo kúu kuendá Gadara, ña xírndaá tá'an xí'ín kuendá Galilea. ²⁷Dá tá nî noo Jesús barco ñoo, dá nî kásaa iin taa ñoo ñoo, ta sa na'á nda'ò ñó'ò espíritu kini ini ra, ta ko ndíxi ta'on ra dá'on, ta ni ve'e ko ió ra, chi ini káo noo ñó'ò ndji va ió ra. ²⁸Tá nî xini ra Jesús, kúu ní'i nda'ò nî kayu'u rá. Dá nî sa kuíin xiti rá noo ná, dá nî kásá'á ní'i nda'ò ká'an ra xí'ín ná:

—¿Ndá kí'an ndó'ò ní xí'ín yu'u, Jesús, mí ní na kúu de'e Ndios ndáya'i? Séi nda'áví noo ní ña ná dá'a ní dándó'ò naní ní níóí.

²⁹ Dión ni kaaan, dá chí sá sa'anda va Jesús choon nooán ña ná kankuei ña ini taa ñoo ko'an. Sá na'á nda'o ño'an dándákan taa ñoo. Chí va'ará sa so'oní ñayuu ndá'a rá xí'ín sa'a rá xí'ín cadena xí'ín kaa viti, tído vaá óon va sa'ándá ra cadena ñoo. Ta sa kendúsa espíritu kini ñoo xí'ín rá kandaka ñaán kua'an noo kúu ño'ó ichí. ³⁰ Dá ni ndato'ón ñaá Jesús:

—¿Ndi nanón?

Dá ni kaa espíritu kini ñoo:

—Legión naníí.

Dión ni kaaan chí kua'a nda'o espíritu kini ño'ó ini taa ñoo. ³¹ Dá ni seí nda'í ña noo Jesús ña ná dá'a ni tanda'á ñaá ná ko'an nda maa noo íin naá. ³² Ta kua'a nda'o kochí ño'ó sásá'an ndíka yúku ñoo. Dá ni seí nda'í espíritu kini ñoo noo Jesús ña ná koo ná ko'an ndu'an ini ri. Dá ni sonó ná nooán. ³³ Ta kúu ni kankuei espíritu kini ñoo ini taa ñoo. Dá ni sa'an ni ndu'an ini kochí ñoo. Dá ni taxi tá'an ndi ndí'í ri kua'an ri yu'ú da'o. Dá ni kuei ndava'a rí ini taño'o ñoo. Ta kúu ni kanda ri, dá ni xi'í ri.

³⁴ Dá tá ni xini tá ndáka kochí ñoo ña dión ni ndo'o rí, dá ni taxi tá'an ra kua'an ra kast'o'on ra xí'ín na ndéi ñoo ra xí'ín na ndéi yúku sa'á ña ni kuu dión. ³⁵ Dá ni kankuei ñayuu ñoo kua'an na kande'é ná ña ni kuu. Tá ni saá na noo íin Jesús, kúu ni xini na ña ío taa ni sa ño'o espíritu kini ñoo noo sa'a ná. Ta kúu sa ndíxi va ra dá'on ío ra. Ta sa iin taa ío va'a vá kúu rá. Kúu ni yu'ú nda'o ñayuu ñoo. ³⁶ Ta ñayuu ni xini ña ni kuu dión kúu na ni nakani xí'ín dao ka ñayuu ndi ni kuu ni nduva'a taa sa ño'o espíritu kini ñoo. ³⁷ Dá ni kasá'a ndidaá ñayuu ndéi chí kuendá Gadara ñoo seí nda'í na noo Jesús ña ná ko'on na iin ka xián, dá chí yu'ú na sa'á ña ni kuu dión. Dá ni kaa Jesús ini barco ko'on na. ³⁸ Tído ni seí nda'í taa ni sa ño'o espíritu kini ñoo noo ná ña ná konó ná ko'on ra xí'ín ná. Tído ni sa'anda Jesús choon noo rá ña ná no'o ra, ta kaá na xí'ín rá:

³⁹ —Nandió koo kua'an nó'on ve'ón, ta nakanón xí'ín na ñooon sa'a ndidaá ña'a ndato ni kee Ndios xí'ón.

Dá ni ki'ín ra kua'an nó'o rá. Ta ni kasá'a rá nakani ra xí'ín ndidaá na ñoo ra sa'a ndidaá ña'a ndato ni kee Jesús xí'ín rá.

Di'a ni ndo'o de'e di'í ta naní Jairo xí'ín ña ni ndo'o iin ná'a ndó'o kue'e táí nií

⁴⁰ Dá ni nandío koo tuku Jesús ni ndisáa na iin ka xoo taño'o ñoo. Dá ni natiiin va'a ñaá kua'a nda'o ñayuu xí'an kádií ini na,

chí sá ndéi ndidaá vá ná ndáti ñaá ná. ⁴¹ Dá ni kasáa iin taa naní Jairo, tá'an ra dándáki ve'e noo náta ka na Israel ndéi ñoo ñoo. Dá ni sa kuíin xítí rá noo Jesús. Dá ni seí nda'í ra noo ná ña ná ko'on na ve'e ra, ⁴² chí ni kaa ra ña ío iin tó'ón de'e di'í ra, ta ío xi uxí uu kuia, ta sa xi'í va xi. Dá ni kee Jesús kua'an na xí'ín rá, ta dándúti ñaá ñayuu ku'a kua'an xí'ín ná ñoo. ⁴³ Ta tein ñayuu ñoo nákaa ta'ani iin ná'a ndó'o kue'e táí nií, ta sa ni xino uxí uu kuia ndó'an dión. Ta sa ni dándí'í vaan di'ón ne'e va'an ni chíya'avión tá kétátá ñaá. Tído ni iin tó'ón ta'on ra ko ní kándéé nduva'án. ⁴⁴ Dá ni natuu yatián sata Jesús. Dá ni kaka'on ndá'an yu'ú dá'on ná. Ta kúu viti'ón di'a ni natuu nií ñoo.

⁴⁵ Dá ni kaa Jesús:

—¿Ndá yoo ni kaka'on ndá'a dá'amái?

Tído ni iin tó'ón ñayuu ñoo ko ní ka'an. Dá ni kaa Pedro xí'ín ná:

—Maestro, ñayuu ku'a'a yó'o kúu na dándúti ñaá. Sa'á ñoo, ¿ndiva'a ndato'ón ní ndá yoo ni kaka'on ñaá?

⁴⁶ Dá ni kaa Jesús:

—Koo, chí ni dak'o'on ndá'a iin ñayuu dá'amái, chí ni kandaa inií ña ni nduva'a iin ñayuu ni kee ndééí —kaá na.

⁴⁷ Tá ni kandaa ini ná'a ñoo ña o kúu ta'on chide'áan ña ni keeán, kúu ni kasáa noo Jesús, ta ndéi ñinoán. Dá ni sa kuíin xítíán noo ná. Ta noo ndidaá ñayuu ñoo ni nakanián ndiva'a ni kaka'on ndá'an dá'on Jesús, ta ni nakani ta'anián ña viti'ón kuíí vá ni nduva'án tá ni keeán dión. ⁴⁸ Dá ni kaa Jesús xí'án:

—De'e di'í, ni nduva'ón sa'a ña kándéé ino'on yu'u. Ta viti, kua'an nó'on ve'ón xí'an ío va'a ino'on.

⁴⁹ Ta kúu ká'an ij vá Jesús íin na xí'an, kúu ni kasáa iin taa ni kii ve'e Jairo, tá dándáki ve'e noo náta ka na Israel ñoo, dá ni kaa ra xí'ín rá:

—Sa ni xi'í va de'e di'í ní. Ná dá'a ka ni dáta'án ní maestro xaan.

⁵⁰ Tá ni seídó'o Jesús ña ni ka'an ra dión, dá ni kaa na xí'ín Jairo:

—O sa yu'ú ñoo. Sava'a yu'u kandeé ino'on, ta kúu nduva'a xi.

⁵¹ Dá tá ni saá na ni ku'u na ve'e ra, ta ko ní sonó ná ña ku'u dao ka ñayuu xí'ín ná, sava'a Pedro xí'ín Jacobo, xí'ín Juan xí'ín tatá tadi'í ñoo, xí'ín naná va xi. ⁵² Ta ndidaá ñayuu ndéi ñoo ndé'í na ndéi na, ta nda'í káyu'ú ná sa'a tadi'í ñoo. Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—O sa kuáki ndó, chí kọ ní xí'í ta'on xi, kídí va xi.

⁵³Ta kúú ndidaá ñayuu ñóó nì sakí ndaa va na Jesús sa'á ña nì ka'an na díon, chí ná'á vá ná ña sa nì xí'í va xi. ⁵⁴Dá nì tiin Jesús ndá'a xí, dá nì kaa na xí'ín xí:

—Di'í ló'ò, ndakoo.

⁵⁵Ta kúú nì natakí va xi. Ta kúú víf'ón vá nì ndakoo xi. Dá nì sa'anda Jesús choon noó ná ve'e xi ña ná kú'ò na ña'a kasá'an xi. ⁵⁶Ta tatá xí xí'ín naná xí nì naá nda'ò ini na. Tído nì sa'anda Jesús choon noó ná ña ná o sa nákani na xí'ín ni iin tó'ón ñayuu sa'á ña nì kee na.

9

Y'ó nì sa'anda Jesús choon noó taa xíonoo xí'ín ná ña ná ko'on ra dána'a ra sa'á to'on va'a Ndios

¹Dá nì ndítútí Jesús ndin uxí uy taa xíonoo xí'ín ná. Dá nì xí'ò na choon noó rá ña kandeé rá táó rá ndidaá espíritu kini ñó'ò ini ñayuu, ta kandeé rá nduva'a ra ñayuu ndó'o iin rá iin kue'e. ²Dá nì tanda'á ñaá ná kua'an ra dána'a ra sa'á ndi koo ndu'u ñayuu tíxi ndá'a Ndios, ta nduva'a ra na kú'ú, ³ta kaá na xí'ín rá:

—Ni iin ña'a o sa kóo ini ndo kane'e ndó ko'on ndo ichí, o sa káne'e ndó yító katuu ndó ko'on ndo, ni léka ndo, ni pan, ni dj'ón, ta o sa káne'e ndó iin ka kotó nadaon ndó. ⁴Ta ndi ndáa mií vá ve'e nì saá ndo nì kú'u ndó, sava'a ñóó ní kandeí ndó nda ná kasandaá kuú kankuei ndó ko'on ndo iin ka ñoo. ⁵Ta ndi ndáa mií vá ñoo noó kọ ní xí'ín na natiin va'a na ndo'ó, ta kúú kankuei ndó ñoo ñóó, ta kidi ni'ini ndó ñoyaká iin sa'a ndo, ta ñoo kían ná'a ña kọ náta'an ini Ndios xini na ña ñoo ñóó —kaá Jesús.

⁶Dá nì kankuei taa ñoo kua'an ra ndidaá ñoo dána'a ra to'on va'a sa'a Jesús, ta sa nduva'a ra na kú'ú ndéi iin iin xían noó xíonoo ra.

Naá ini rey Herodes kée ña ndato kée Jesús

⁷Tá nì ni'í tó'on rey Herodes sa'a ndidaá ña kée Jesús, ta kúú kọ ná'á rá ndí kían nakani ini ra. Chí dao ñayuu ñóó kaá ña nì natakí Juan, ta noón kúú Jesús. ⁸Ta dao ka na kaá ña kúú ná profeta Elías, ta nì ndj'óo tuku na. Ta dao ka na kaá ña kúú ná iin ka profeta nì sa io sa ná'a, ta nì natakí na viti. ⁹Dá nì kaa Herodes:

—Míí yu'u nì sa'anda choon, dá nì sa'anda ra diko Juan. Tído, ¿ndá yoo ví kúú

taa, tá'an ra seídó'i kée ña'a ndato ñóó, tá dáá?

Sa'á ñóó ndí'i ini ra koni ra Jesús.

Di'a nì kuu tá nì xí'ò Jesús ña'a nì sasá'an o'on mil taa

¹⁰Tá nì ndj'sáa taa xíonoo xí'ín Jesús nì sa'an ra noó choon nì sa'anda na noó rá, dá nì nakani ra xí'ín ná sa'á ña nì kee ra. Dá nì nakuaka xoo ñaá Jesús, dá ndaka ñaá ná kua'an na iin xían noó kóó ñayuu ndéi yati ñoo naní Betsaida. ¹¹Tído tá nì kandaá ini ñayuu ñóó ndéi chí kua'an na, dá nì kee na tákuei ñaá ná kua'an na. Ta kúú nì natiin va'a ñaá Jesús. Dá nì daná'a na noó ná sa'a ndi kee Ndios dándáki na ñayuu na. Ta nì nduva'a na na kú'ú. ¹²Tá nì ini kuu dáá ñóó, dá nì natuu yati ñaá ndin uxí uy taa xíonoo xí'ín ná. Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Ka'anda ní choon noó ñayuu kuá'a yó'ò ña ná ko'on na ñoo kuálí túú ñó'ò káa, o ko'on na ve'e ndíta yúku káa, dá ná nduku ná ña'a kasá'an na, ta ná ni'í ná noó kudí na, chí kọ ta'ón ña'a kei ná yó'ò.

¹³Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kí'ò ni míí ndó ña'a ná kasá'an ná.

Dá nì kaa rá:

—Kọ ta'ón kuá'a ña'a né'e ndu, sava'a o'on va pan xí'ín uy tíyaká va. Ta, ¿ndi kee ndu ko'on ndu kuiin ndu ña'a kasá'an ñayuu kuá'a yó'ò? —ka'a ra.

¹⁴Ta kúú rá táto'on kí'ò o'on mil taa. Dá nì kaa Jesús xí'ín taa xíonoo xí'ín ná ñóó:

—Ka'an ndo xí'ín ñayuu yó'ò ña ná kandeí tá tu'u tá tu'u na. Ta uy diko uxí ná kakuu iin iin tu'u na.

¹⁵Ta díon nì kee ra. Dá nì sa ndéi ndidaá kúú ñayuu ñóó. ¹⁶Dá nì tiin Jesús ndin o'on pan ñóó xí'ín ndin nduú tíyaká ñóó. Dá nì ñande'é noó ná chí induú. Dá nì nakí'ò na ndivé'e noó Ndios sa'an. Dá nì sa'anda na pan xí'ín tíyaká ñóó. Dá nì xí'ò naan noó taa xíonoo xí'ín ná. Dá nì sa'an ra nì dasá ráan noó ñayuu ñóó. ¹⁷Dá nì sasá'an ndidaá kúú ná nda noó nì ndinoo va'a ini na. Tá nì ndi'í, dá nì dakúfí taa xíonoo xí'ín Jesús uxí uy tíyika xí'ín ña'a nì kandoo noó ña nì sasá'an ñayuu ñóó.

Di'a nì kuu tá nì kaa Pedro ña Jesús kúú Cristo, na nì tanda'a Ndios kasaá dakáki naá

¹⁸Iin kuu nákaa xoo Jesús ká'an na xí'ín Ndios, ta yati ñóó ndéi taa xíonoo xí'ín ná, dá nì ndato'ón ñaá ná:

—¿Ndá yoo kúú yu'u, kaá ñayuu ñóó?

¹⁹Dá nì kaa taa ñóó:

—Dao na kaá ña kúú ní Juan, na sa ðakó-
do ndúta ñayuu. Ta dao ka na kaá ña kúú ní
profeta Elías. Ta dao ka na kaá ña kúú ní in
profeta ni sa io sa na'á, ta ni natakí na.

²⁰Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ndo'ó viti, ðnda yoo kúú yu'u, kaá
ndo'ó?

Dá ni kaa Pedro xí'ín ná:

—Mii ní kúú Cristo, na ðakaki ñaa.

*Kásto'on Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná ndí
kían ndo'ó na, dá kuu na*

²¹Tído ni sa'anda Jesús choon noó ta
xionoo xí'ín ná ña ná o sa kóo ini ra ka'an
ra xí'ín ni in tó'ón ñayuu ndá yoo kúú ná.

²²Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Mífan ndúsa kánian ku'a'á nda'o ña'a
ndo'o naní níó na ni nduu taa ñayuu yó'o.
Chí kuño'ó ñaa ta sa'ano ñoo, xí'ín ta duti
saku'a'a, xí'ín taa dána'a ley Moisés. Ta
kánian kuu na. Tído tixi kuu óni, dá natakí
va na.

²³Dá ni kaa na xí'ín ndidaa taa ñoo:

—Ndi ndáa ndo'ó ká'an kanoo xí'ín yu'u,
dá kían kánian ðankoo ndó ña kóni mií ndó,
ta natiin ndó cruz, ña kían ío ndó kuu ndó
sa'í iin rá iin kuu kuu, ta ndiko ndó yu'u, ná
ko'o. ²⁴Chí ndi ndáa na kóni ðakaki na mií
ná ñayuu yó'o, noón kúú na kuu di'a. Tído
ndi ndáa na xí'o mií ña kuu na sa'a yú'u,
noón kúú na ni'í ña káki na. ²⁵Dá chí, ðndi
kían va'a ni'í ñayuu tá ná kandeé ná ni'í ná
ndidaa ña ku'á ío ñayuu yó'o, ta naá vá ná
noo Ndios, ta o ni'í ná ña kataki na, ká'an
ndó? ²⁶Ta ndi ndáa ñayuu ná xíka'an noo
sa'a yú'u o sa'a to'in, dá kían kaka'an ta'ani
noó na ni nduu taa ñayuu yó'o sa'a noón tá
ná kasandaá kuu nandío koo na xí'ín ndidaa
ndéé ndato kómí mií ná, xí'ín ña kómí tatá
na Ndios, xí'ín ña kómí ángel kéchóon noo
ná. ²⁷Mífan ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña ío dao
ndo'ó, na ndíta yó'o, o kuú ta'on ndó nda
ná koni ndó ndi kí'o dándáki Ndios —kaá
Jesús.

*Di'a ni kuu tá ni naye'e ndaa noo Jesús xí'ín
dá'on ná*

²⁸Tá ni ya'a ona kuu ni ka'an na dión, dá
ni kee na ndáka na Pedro xí'ín Juan xí'ín
Jacobo kua'an na diní iin yúku'ín ñoo ka'an
na xí'ín Ndios. ²⁹Ta tein ká'an Jesús xí'ín
Ndios, ta kúú ni ñadaon va táto'on káa noo
ná. Kúú ni ndukuxí dá'on ná, ta ni naye'e
ndaaan. ³⁰Ta kúú iin kuití vá ni na'a noo uu
taa, ta ndíta na ndátó'ón ná xí'ín Jesús. Iin
na kúú Moisés, ta iin ka na kúú profeta Elías.

³¹Ta ndato ni naye'e ndaa noo ndíta na. Ta
ni ka'an na xí'ín Jesús sa'a ndí kían ndo'o
na, dá kuu na, dá xinkoo ña kánian ndo'o
na ñoo Jerusalén.

³²Ta va'ará kudi nda'o Pedro xí'ín uu ka
taa ñoo kóni ra, tído ni sa ño'o ini ra sa'a
ña ni xini ra ña ndato ni naye'e ndaa Jesús,
ta iin na ká'an na xí'ín uu taa ñoo. ³³Tá ni
kasá'á kéxoo uu taa ñoo kua'an na, dá ni kaa
Pedro xí'ín Jesús:

—Maestro, va'a kúú ndéi ndu'u yó'o. Ná
kava'a ndu oni tija'ó. Iian ná koo mií ní, ta
iian ná koo Moisés, ta iin kaan ná koo Elías.

Dión ni kaa ra, dá chí kó ná'a ta'on ra ndí
kían ká'an ra sa'a ña ni yú'u ra. ³⁴Ta tein
ká'an ra dión, kúú ni naxino iin viko. Ta
kúú ni ðadá'í ñaa ná. Dá ni yu'u nda'o ra
tá ni xini ra ni ða'í na ni kee viko ñoo. ³⁵Ta
kúú nda tein viko ñoo ni seido'o ra ni ka'an
Ndios:

—Ta yó'o kúú ðe'e maní yu'u. Kueído'o
ndó to'on ka'an xi.

³⁶Tá ni ndí'í ni ka'an na dión, kúú nda iin
tó'ón mií vá Jesús ni kandoo iin. Ta kó ní
ká'an ndin oni taa ñoo sa'a ña yó'o, chí tein
kuu dáá ñoo kó ní nákaní ta'on ra xí'ín ni
iin tó'ón ñayuu sa'a ña ni xini ra diní yúku
ñoo.

*Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin tayii
nákaq espíritu kini*

³⁷Dá tá ni tuu noo iin ka kuu, dá ni naxino
Jesús xí'ín taa ñoo sa'a yúku ñoo. Ta kúú
ku'a'á nda'ón ñayuu ni sa'a ni ni'í ñaa. ³⁸Dá ni
kayu'u iin taa nákaq tein ñayuu ku'a'á ñoo,
ta kaá ra:

—Maestro, seí nda'avíi noo ní nduva'a
ní ðe'e ló'í, chí iin tó'ón diní dáá vá kúú
xí nooí, ³⁹chí iin ndakána va tfin ñaa iin
espíritu kini, ta ni'í nda'o káyu'ú xí kéean,
dá sa'áni yí'í ñaaán, ta kánkuei chí'ion yú'u
xí, ta kéndava'a nda'o ña xí'ín xí, ta koo xijín
ta'an vaan dáyaq chíhí ñaa. ⁴⁰Sa'a ñoo ni
seí nda'avíi noo taa xionoo xí'ín ní káa, ña
ná taó rá ña, tído kó ní kandeé ta'on ra.

⁴¹Dá ni kaa Jesús:

—jNandéé ka vían ñayuu kó kándisa kúú
ndo'ó, ta dó'ó nda'o ndó! jNdidaa ka ví kooi
xí'ín ndó? Ta, jndidaa ka ví kí'o ndeé iníi
sa'a ndó? Kane'e ðe'ón ná kii.

⁴²Tá sa kua'an kuyati ra xí'ín tayii ló'o
ñoo noo Jesús, ta kúú ní koon ñaa espíritu
kini ñoo nda noño'o, ta ní sa'áni yí'í ñaaán.
Dá ni sa'anda Jesús choon nooan ña ná
ketaan kua'an. Dá ni nduva'a na tayii ló'o
ñoo. Dá ni nakí'o ñaa ná noo tatá xi. ⁴³Kúú

ni naá ini ndidaá ñayuu ndíta ñoo sa'á ña ndato ni kee Ndios.

Yó'o ni kast'o'n tuku Jesús xí'in tqa xíonoo xí'in ná ndí k'ján ndo'o na, dá kuu nq

Ta tein naá ini ndidaá ñayuu ñoo sa'á ndidaá ña ndato ni kee Jesús, dá ni kaa na xí'in tqa xíonoo xí'in ná:

⁴⁴—Kue'ídó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'in ndó, chí ko'on iin tqa nak'i'o ra na ni nduu taa ñayuu yó'o noq ndá'a tã xini u'u ñaá.

⁴⁵Tído kq ní kátóni ta'on ini tqa ñoo ndiva'a ni ka'an na dión, chí ndadí vá ñax-intóni rá, ta yu'u ra ndato'on rá Jesús ndi dándáki to'on ni ka'an na.

Dána'a Jesús ndá yoo kúu nq ndáya'i cháá kq noq Ndios

⁴⁶Dá ni kasá'a ndátó'on kuáchi tqa xíonoo xí'in ná sa'á ndá yoo kúu tqa ndáya'i cháá ka tein mií rá ñóó. ⁴⁷Tído ni kandaá ini Jesús ña nákani ini ra dión. Kúu ni tiin na ndá'a iin tayií ló'o. Dá ni chíkani ñaá ná d'jin ná, ⁴⁸dá ni kaa na:

—Ndi ndáa mií'o ñayuu natiin va'a ta ló'o yó'o sa'á ña kúu ná kuendá yu'u, dá k'jan ndá mií vá yu'u natiin va'a na. Ta na ni natiin yu'u, ndá Ndios ni natiin na, chí mií ná ni tanda'a yu'u veii ñayuu yó'o. Chí iin ra kq ndáya'i tein mií ndó xaan, roón kúu ra ndáya'i cháá kq noq Ndios —kaá na.

Kaá Jesús ña ñayuu kq nqá xí'in ná, noón kúu nq ndíta xoo mií ná

⁴⁹Dá ni kaa tã naní Juan xí'in ná:

—Maestro, ni xini ndu'u iin tqa taó espíritu kini xí'in kuu mií ná. Tído kq xíonoo ta'on ra xí'in yó, sa'á ñoo ni chítuu va ndu'u ra.

⁵⁰Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ná dá'a ni chituu ndó ra, chí na kq naá xí'á, noón kúu na ndíta xoo yq.

Di'a ni kuu tá ni d'janani Jesús Jacobo xí'in Juan

⁵¹Tá sa kua'an x'inkqoo kuu no'o Jesús induú, dá ni chíkaa ini na ko'on ndaa na nda ñoo Jerusalén. ⁵²Dá ni tanda'a ná dao tqa kua'an ra noq. Dá ni saa ra ni ku'u ra iin ñoo ló'o nákaa chí kuendá Samaria di'a, dá kenduu ra noq kandeí na, ni ka'an rá. ⁵³Tído kq ní xín ta'on na ñoo ñoo natiin ñaá ná, chí ni kandaá ini na ña chí Jerusalén di'a va chíka'anda na ko'on na. ⁵⁴Tá ni kandaá ini Jacobo xí'in Juan ña ni kee ñayuu ñoo dión, dá ni kaa ra xí'in Jesús:

—Tatá, zá kq kóni ní ná ka'anda ndu choon, dá ná koon ño'ó kéi induú káa tá-to'on ni kee Elías, dá ná naá ndi'i noq ñayuu ñoo?

⁵⁵Dá ni nandió kqo Jesús ni d'janani ñaá ná, ta kaá na xí'in rá:

—Kq ná'á ta'on ndó ndí k'ján kédaá xí'in ndó, dá ka'an ndo dión, ⁵⁶chí kq ní kásaa ta'on na ni nduu tqa ñayuu yó'o ña k'jan dánaá na ñayuu, di'a ni kasáa na dáka'ki ñaá ná.

Dá ni kee na kua'an na iin kq ñoo.

Di'a ni ka'an Jesús xí'in dao ñayuu ni ka'an kanoo xí'in ná

⁵⁷Ta nani x'ika na kua'an na íchi ñoo, dá ni kaa iin tqa xí'in Jesús:

—Tatá, ío'i ña kanooi xí'in mií ní ndeí kúu mií vá noq ko'on ní.

⁵⁸Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Kana'on ña ío va káq noq ñó'o ndikuii, ta ío ta'ani táka noq ñó'o laa. Tído na ni nduu tqa ñayuu yó'o ni noq kanóo diní ná kqó.

⁵⁹Dá ni kaa na xí'in iin kq tqa ñoo:

—Nakí, kanoo xí'in yu'u.

Dá ni kaa tqa ñoo:

—Tatá, konó ní dinnó'ó kq ná ko'in dán-duxi tatái, dá kasaa, ko'o.

⁶⁰Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Dánkoo na kúu ndii ná dán-duxi ñaá dao kq ná kúu ndii. Tído yo'ó, kua'an kanooón dána'on noq ñayuu ndi kee na ndu'u na tixi ndá'a Ndios.

⁶¹Dá ni kaa iin kq tqa xí'in ná:

—Tatá, kónii kanooi xí'in mií ní, tído dinnó'ó kq konó ní ná ko'in kast'o'n xí'in na ve'i, dá ná kasaa, ko'o.

⁶²Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Iin tqa tiin nda'a yata, ta nándió kqo ra ndé'é rá chí sata, roón kúu ra kq chóon ta'on kuti. Kí'o dión ta'ani ndó'o na ndí'i íí vá ini sa'á ña ío noq ná, chí kq chóon ta'on na dána'a na sa'á ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios.

10

Sa'ándá Jesús choon noq oni diko uxí tqa ña ko'on ra ndidaá ñoo dána'a ra

¹Tá ni ndi'i ña yó'o, dá ni kaxi sato'o yo Jesús oni diko uxí ka taa. Dá ni tanda'a ná uu rá uu ra ko'on ra ndidaá kúu ñoo xí'in iin rá iin xían noq ko'on mií ná. ²Dá ni kaa na xí'in rá:

—Miían ndaa kuiti káa nda'o ña'a dákee yó, tído cháá nda'o kúu tqa dákee ña, chí kuá'a nda'o ñayuu ndeí nduu ndu'u tixi

ndá'a Ndios, tído cháá vá kúú taa dána'a noq ná. Sa'a ñoo kaka ndo ña mani noq Ndios, na kúú sato'o ñayuu ñoo, dá ná tanda'a ná cháá ka taa ko'on ra dána'a ra noq ñayuu na. ³ Kua'an ndo'ó viti, tído noq tanda'a yu'u ndo'ó ko'on ndo kakuu ndó táto'on léko tein ndigü'eí lobo. ⁴ Ta o sa káne'e ndó léka ndo ko'on ndo, ni noq kaño'o di'ón ndo, ta ni dao ka ndisa kayi'i ndó, ta ni o sa kakuíta too ndó ka'an ndo ndisá'an xí'ín ni iin tó'ón ñayuu íchj noq ko'on ndo. ⁵ Ta ndi kaa mií vá ve'e ni saq ndo ni ku'u ndó, dinñó'ó di'a kaa ndo xí'ín na ndéi ve'e ñoo: "Ná kandeí va'a ní." ⁶ Tá ió iin kaa ñayuu va'a ve'e ñoo, dá kían ná kandeí va'a ndisa na. Tído tá koq iin kaa ñayuu va'a ndéi ñoo, dá kían nandió koq ña va'a ñoo noq mií vá ndó. ⁷ Ta mií ve'e ñoo ní kandeí ndó. Ta kei ndó, ta ko'o ndó ndi ndáa mií vá ña'a xí'o na noq ndo. Chj iin ta kéchoon kánian ni'i ña kúú ya'i ra. Ná dá'a ni tóo tuku ndaon ndó ve'e noq kandeí ndó. ⁸ Ta ndi ndáa mií vá ñoo noq ni saq ndo, ta ni ñatiin va'a na ndo'ó, dá kían kei ní ndó ndi kúú mií vá ña chikodó ná noq ndo, ⁹ ta nduva'a ndó na kú'u ndéi ñoo, dá kaa ndo xí'ín ndidaá ná: "Sa ni kuyati va kuu ña ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios." ¹⁰ Tído ndi ndáa mií vá ñoo noq ni saq ndo, ta koq ní xín na natiin va'a na ndo'ó, dá kían kankuei ndó kei ñoo ñoo, dá kaa ndo: ¹¹ "Ñoyaká ñó'o ñoo ndo, ña ni tiin sa'a ndú, ña yó'o kidi ni'ini ndu, dá kana'a ndó ña ko náta'an ini Ndios xini na ndo'ó. Tído kana'a ndó ña sa ni kuyati va kuu ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios", kaa ndo. ¹² Ná ka'ín xí'ín ndó ña tá ná kasandaá kuu keyiko Ndios sa'a ñayuu, dá kían ka'í cháá ka ví ndo'o na ñoo ñoo o duú ña ni ndo'o ñayuu kini ni sa ndei ñoo Sodoma tá sa ná'a.

Nda'í kúu ví na ndéi ñoo Corazín, xí'ín na ndéi ñoo Betsaida, kaá Jesús

¹³ 'ñda'í kúu ví ndo'ó, na ndéi ñoo Corazín! Ta, 'ñda'í kúu ví ndo'ó, na ndéi ñoo Betsaida! Chj tá ní kee yu'u ña ná'ano noq ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón táto'on ni kee yu'u ña ná'ano noq ndo'ó, ta kúú nda sa oon va ni nandixi nda'í na, ta ni nandei nda'í na noq yaa sa'a ña ni nandikó ini na sa'a kuachi ni kee na, ní kúu. ¹⁴ Sa'a ñoo tá ná kasandaá kuu keyiko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í ka ví ndo'o ndo'ó o duú ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón.

¹⁵ Ta ndo'ó, na ñoo Capernaum xaqñ viti,

ka'án ndó ña nda induú xinkuei ndó. Tído ndo'ó kúú na ko'ono ni'ini Ndios nda maá indayá.

¹⁶ Dá ni kaa Jesús xí'ín ndin onj diko uxj taa ñoo:

—Ndi ndáa ñayuu seíd'ó to'on ká'an ndo, dá kían nda yu'u seíd'ó na. Ta ndi ndáa ñayuu kuñó'ó ñaá, ta nda yu'u kuñó'ó ná. Ta ndi ndáa ñayuu, tá kuñó'ó ná yu'u, kuñó'ó ta'ani na tatá Ndios, na ni tanda'a yu'u veji —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni ndusáq onj diko uxj taa ñoo

¹⁷ Tá ni nandió kuéi onj diko uxj taa yó'o ni ndisáa ra noq choon ni sa'an ra, kúú kadij nda'o ini ra. Dá ni kaa ra xí'ín Jesús:

—Tatá, nda espíritu kini seíd'ó ñaá tá sa'ándá ndu choon noqán xí'ín kuu mií ní.

¹⁸ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Jaan, chj ni xini yu'u ni kankao ña u'u nda induú táto'on kjo kánkao tasa. ¹⁹ Mií'an ndaa kuiti ni xi'o choon noq ndo, sa'a ñoo koq ña'a ndo'ó ndó tá ná kuein nakána ndó satá koq, xí'ín tído'oma. Ta ni xi'o ta'anii choon noq ndo ña kandeé ndó xí'ín ndidaá ndéé komí ña u'u, ta ni iin ña'a o kandeé kendava'an xí'ín ndó. ²⁰ Tído ná dá'a ni kadij téi ini ndo sa'a ña seíd'ó'o espíritu kini choon sa'ándá ndo. Di'a kadij cháá ka ini ndo sa'a ña sa kándodó vá kuu ndo noq tuti Ndios nda induú.

Kadij nda'o ini Jesús kée Espíritu ij Ndios

²¹ Dá ni nakutí Jesús xí'ín ña kadij ini na ni kee Espíritu Ndios, dá ni kaa na:

—Kéká'ano yu'u mií ní, tatá Ndios, mií ní kúú sato'o induú xí'ín noq'ó yó'o, chj ni chikaa de'é ní ña yó'o noq na ndichí, xí'ín na kátóni ini. Ta ni na'a nían noq na ko kátóni va'a ini. Jaan, kjo dión ni kee ní, tatá, chj kjo dión ni náta'an ini mií ní.

²² Ta ndidaá ña'a ni naki'o tatá Ndios noq yu'u. Ta ni iin tó'ón ñayuu ko ná'a nda yoo kúú de'e Ndios, chj iin tó'ón dini mióó tatá Ndios kúu na ná'a ñaá. Ta ni iin tó'ón ñayuu ko ná'a tatá Ndios, chj iin tó'ón dini de'e va na kúú na ná'a ñaá, xí'ín na ni chikaa ini de'e Ndios na'a na noq —kaá na.

²³ Dá ni nandió koq na ni sa nde'é ná noq taa xionoo xí'ín ná, dá ni kaa na xí'ín sa'ava mií vá taa ñoo:

—Ndiká'an ndi kúu ví na xini xí'ín noq ña xini mií ndó viti. ²⁴ Chj ká'ín xí'ín ndó ña kua'a ndava'o profeta xí'ín rey ni ka'án rá koni ra ña xini ndo'ó viti, tído koq ní xini ta'on raqñ. Ta ni ka'án rá kueid'ó'o ra to'on

seídó'o ndó viti, tído kọ ní seídó'o ta'on raan —kaá na.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a ña va'a ni kee iin taa kuendá Samaria

²⁵Tá ni ndi'i, dá ni ñaku'in ndichi iin taa dána'a ley, dá ñi kóni ra korndodó rá Jesús. Dá ni ndato'on ñaa rá:

—Maestro, ñndí kían kánian keeí, dá ni'í ña kataki chíchíí?

²⁶Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:
—Ñdi kaa ley Moisés? Ñdi kían kándaag inon ña ká'an?

²⁷Dá ni kaa tã dána'a ley ñoo:
—Di'a va kaáan: “Koní ndo sato'o yo Ndios xí'ín ndino'o nío ndo, xí'ín ndino'o ini mií ndó, xí'ín ndidaá kúu ndée ndo, xí'ín ndidaá ñaxintóni ndo. Ta ku'u ini ndo sa'a ñayuu xí'ín ndó tát'o'on ki'o ndó'o ndó xí'ín mií ndó.”

²⁸Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:
—Va'a nda'o ni nandio né'ón ña ni nda-to'ín yo'ó. Kua'an viti, ta keeón ña, dá konon kataki chíchón.

²⁹Dá ni ndukú taa ñoo ndi kee ra kendaag ra ña ká'an mií rá. Kúu ni kaa ra xí'ín Jesús:
—Ñdá yoo kúu ñayuu xí'ín yu'u ñoo?

³⁰Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:
—Iin kuú dá ni keta iin taa ñoo Jerusalén.

Dá ni kee ra konoo ra kua'an ra íchí kua'an chí ñoo Jericó di'a. Ta íchí ñoo ni kankuei tã ku'i'íná ni tiin ñaa rá. Kúu ni taxi vichí ñaa rá. Ta kúu ni kani kini ñaa rá. Sa nda kuu ra. Dá ni kee tã ku'i'íná ñoo kua'an ra. ³¹Ta kúu íchí ñoo konoo iin tã duti kua'an ra. Tá ni xini ra kándu'u taa ni tarkue'e ñoo, ta kúu ni kaq xoo va ra ni ya'a ra kua'an ra. ³²Kúu ni kasandaá ta'ani iin taa levita kéchóon ve'e ño'o ká'ano kua'an ra. Tá ni xini ra kándu'u taa ni tarkue'e ñoo, kúu ni kaq xoo ta'ani ra ni ya'a ra kua'an ra. ³³Tído iin taa kuendá Samaria kua'an ta'ani íchí ñoo. Tá ni xini ra kándu'u taa ni tarkue'e ñoo, kúu ni kixian ni ku'u nda'o ini ra sa'a rá. ³⁴Ta kúu ni natuu yati ra noo kándu'u roón. Dá ni kuei ra sifi xí'ín vino noo ni tarkue'e ñoo, dá ni kao noo raan iin dá'on. Dá ni chinóo ñaa rá sata burro ra né'e ra kua'an ra. Dá ni saq ra iin ve'e noo kídí ñayuu xíka íchí ñoo. Dá ni sa io ra ni sa ndaa ñaa rá. ³⁵Tá ni tuu noo iin ka kuú ni kasandaá hora ko'on ra. Dá ni taó rá uu di'ón plata, dá ni xi'o raan noo sato'o ve'e ñoo. Dá ni kaa ra xí'ín rá: “Kee ní ña maní koto ní taa yo'o. Tá ni kandaá ní cháá ka di'ón mií ní ni xito ní ra, dá tá ná nandio kooi, dá nandio né'i di'ón ní”, kaá ra. ³⁶Ta viti, ñndí káa iin taa noo ndin oní taa yo'o

na'a ña mi'án ndaa ndisa ñayuu xí'ín rá kúu taa ni tarkue'e tã ku'i'íná ñoo, ká'an yo'ó?

³⁷Dá ni kaa tã dána'a ley ñoo:
—Tá'an ra ni ku'u ini sa'a tã ni tarkue'e ñoo.

Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:
—Ta ki'o dión ta'ani kua'an yo'ó keeón.

Di'a ni kuu tá ni sa io Jesús ve'e Marta xí'ín María

³⁸Dá ni kee Jesús sá xíka na kua'an na. Dá ni saq na iin ñoo lo'o, ta ñoo ió iin ña'a naní Marta. Ta ni natiiin va'an Jesús ve'an. ³⁹Ta ió iin ku'an naní María, ta ni saagan ni sa kooán noo sa'a Jesús, ta ióan seídó'an ña dána'a na. ⁴⁰Tído ndí'i cháá ka ini Marta kéeán choon ió nooan. Dá ni natuu yatián noo ió Jesús, dá ni kaaan xí'ín ná:

—Tatá, íá kọ ndé'é ní ña iin tó'ón vá yu'u nákaa kéchóon, ta ió oon ku'i? Ka'an ní xí'ín xí ná chindee tá'an xi xí'ín.

⁴¹Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:
—Marta, Marta. Ndi'i nda'o ini yo'ó, ta nákani inon sa'a ku'a nda'o ña'a. ⁴²Tído iin tó'ón va ña'a kían ndaya'i cháá ka. Ta ñoo kían ni kaxi María yo'o, ta ni iin tó'ón ñayuu kọ kánian ketéin noo xí kueídó'o xi yu'u —kaá na.

11

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a ndi kee yo' ka'an yo xí'ín Ndios

¹Di'a ni kuu tá nákaa Jesús ká'an ña xí'ín Ndios iin xián. Tá ni ndi'i ni ká'an ña xí'ín Ndios, dá ni kaa iin taa xionoo xí'ín ná ñoo:

—Tatá, dána'a ní noo ndu'u ndi kee ndu kua'an ndu xí'ín Ndios tát'o'on ni daná'a Juan noo taa sa xionoo xí'ín ná.

²Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:
—Tá kua'an ndo ká'an ndo xí'ín Ndios, di'a kaa ndo xí'ín ná:

Tatá mií ndu'u, na ió induú, ná natiin kuú mií ní ndidaá tá'an ña'ño'ó. Ta ná kii ní dándáki ní ñayuu yo'o.

Tát'o'on ki'o kée ní ña kóni ní induú xaan, ki'o dión ta'ani ná koo no'ño'ó yo'o.

³Ta ki'o ní ña xín'ño'ó ndu'u keí ndú iin iin kuú kuú.

⁴Ta ká'ano koo ini ní sa'a kuachi ndu tát'o'on ki'o xí'o ká'ano ta'ani ini ndu'u sa'a na ya'a noo ndú.

Ta o sa kóno ní kuei ndu noo kuachi, ta dáka'ki ní ndu'u noo ña kini.

⁵Dá ni kaa ta'ani na:
—Ta ndi ndaa ndó ió iin amigo, ta dao ñoo kua'an ndo ve'e na, ta ká'an ndo xí'ín

na: “Amigo, tei tóo ní oní pan nani’í, ⁶ dá chí nì kasáa iin amigoi ve’i, ta xíká nì kii ra, ta kò ta’ón ña’a k’i’oi keí rá.” ⁷ Dá kaa na xí’ín ndó ndá maá ini ve’e na: “O sa dáta’ón yu’u, chí sa ndadí vá yé’í, ta sa káandu’u vái kídií xí’ín de’i noo xító. Sa’á ñoo o kúu ta’on nakoi k’i’oi ña nooñ.” ⁸ Tído va’ará ná o náko na k’i’o naan noo ndo sa’á ña kúu ná amigo ndo, tído sa’á ña ká’an téi ndo ndíta ndó, sa’á ñoo nakoo na k’i’o na ña xínñó’ó ndó. ⁹ Tído yu’u ká’an xí’ín ndó, kaka ndo ña xínñó’ó ndó noo Ndios, ta kúu ni’i vá ndóan. Nandukú ndóan, ta kúu ni’i vá ndóan. Dákásá ndó yé’í, ta kúu nong váán noo ndo. ¹⁰ Dá chí ndidaa na xíkáan, ta ni’i náan. Ta ndidaa na nándukú ña, ta ni’i náan. Ta ndidaa na dákásá yé’í, ta nongán noo ná.

¹¹ Ta ndi ndaa ndo’ó, na kúu tata, tá xíká de’e ndó pan keí xí noo ndo, zá xí’o ndó iin yuu noo xí? O, tá xíká xí iin t’iyaká keí xí, zá xí’o ndó iin koq noo xí? ¹² O, tá xíká xí iin nduu keí xí, zá xí’o ndó iin tíd’ómá noo xí? ¹³ Koq, dá chí va’ará kúu ndó ñayuu k’i’o, tído t’i’a ndó k’i’o ndó ña va’a noq de’e ndó. Zá ko ná’a ta’on ndó ña sa kaá ka ví tatá Ndios, na ió induú? Chí k’i’o na Espiritu ií ná noo ndi ndaa na xíká ñaa noo ná —kaá Jesús.

Di’a nì kuu tá ní kaa dao ñayuu ña taó Jesús espíritu k’i’o kée ña u’u

¹⁴ Iin kuu nákaa Jesús tao na iin espíritu k’i’o, tá’an ña nì keñí’i iin tao. Dá tá nì keta espíritu k’i’o ñoo kua’an, kúu nì naka’an va tao ñoo. Kúu nì naá ndava’o iní ñayuu ndéi ñoo. ¹⁵ Tído dao ñayuu ñoo nì kaa:

—Beelzebú, tá’an ña kúu sato’o espíritu k’i’o, ñoo vá k’i’an xí’o choon noq tao káa, sa’á ñoo kándéé rá tao ra espíritu k’i’o —kaá na.

¹⁶ Ta dao ka ñayuu ñoo kátoó korndodó ná Jesús, sa’á ñoo nì xíká na ña ná kee na iin ña’a ndato chí induú. ¹⁷ Tído sa ná’a vá Jesús ndi nákani ini na. Dá nì kaa na xí’ín ná:

—Kana’á ndó ña tá naá tá’an iin rey xí’ín ñayuu dándáki ra, dá k’i’an naá vá choon né’e ra. Ta tá tá’andá tá’an ñayuu ndéi ini iin ve’e, dá k’i’an naá vá noo ndéi na. ¹⁸ Ta dión ta’ani ndo’o ña u’u mií noq tá kasá’a ta’andá tá’an xí’ín ña kéchóon nooñ, chí, ¿ndi koo kaka choon né’an? Tído ndo’ó kúu ra ká’an ña xí’ín choon nì xí’o Beelzebú tao yu’u espíritu k’i’o kéchóon nooñ. ¹⁹ Chí tá tao yu’u espíritu k’i’o xí’ín choon nì xí’o Beelzebú noq, dá k’i’an, ¿ndá yoo nì xí’o

choon noq ndá’a ta ñoo mií ndó ña tao rá espíritu k’i’o, tá dáá? Tído tao ñoo kúu ra ná’a ña o duú ña ndaa k’i’an ká’an ndo sa’í. ²⁰ Tído tá tao yu’u espíritu k’i’o xí’ín choon nì xí’o Ndios noq, dá k’i’an kana’á ndó ña miían ndaa kuiti sa nì kasandaá va kuu ndu’u ñayuu t’ixi ndá’a Ndios.

²¹ Tá ió iin tao ndakí ndaa ra ve’e ra xí’ín espada, dá k’i’an nì iin tó’ón ñayuu o kúu ku’u k’i’ín k’i’ín ná ña’a ió noo rá. ²² Tído tá nì kasáa iin ka tao ndakí cháá ka noo ió ra, dá k’i’an vaá óon va kandéé rá xí’ín rá, ta kuo ndaa ndi’i ra espada ra, tá’an ña sa kandéé iní ra sa chindeé ñaa, ta dasá ndi’i ra ña sa komí tao ñoo. ²³ Ta na ko ndíta xoo yu’u, noq kúu na xini u’u ñaa. Ta na ko chindeé yu’u xí’ín ña k’eei, noq kúu na dátúú di’a ñaa.

Di’a ndó’o iin tao tá nándio koq espíritu k’i’o nákaan ini ra

²⁴ Tá keta iin espíritu k’i’o ini iin tao, dá k’i’an kua’an iin xían noq íchi ndukúan noo nani’i ndéan. Tído tá ko nani’i noo nani’i ndéan, dá kásá’a nákani inian: “Nandio koq tukui no’i ve’e noq nì ketai vei’i”, kaáan. ²⁵ Tá nì nasáaan nì ndu’an ini tao noq nì sa ioan, kúu ndato nì natu’an, ta ñóhí vii káaan. ²⁶ Dá kua’an kuakaan usa ka espíritu k’i’o cháá ka o duú miían, dá nasáaan ndu’an kaño’an ini tao ñoo. Ta kúu ka’i ka ví kasá’a ndo’o nio rá o duú táto’on k’i’o nì sa ndo’o nio rá sa kee espíritu k’i’o mií noq ñoo —kaá Jesús.

Ndiká’an ví ñayuu seíd’o to’on Ndios, ta kée na choon sa’ándáan, kaá Jesús

²⁷ Tein ká’an na to’on yó’o, kúu nì kayu’ú vá iin ña’a tein ñayuu ku’á ñoo:

—Ndiká’an ndi kúu ví ña’a nì dákáki mií ní, na nì dachíhí mií ní.

²⁸ Dá nì kaa Jesús:

—Ndiká’an ndi kúu cháá ka ví na seíd’o to’on Ndios, ta kée na choon sa’ándáan.

Di’a kua’an ña nì k’i’an Jesús sa’á ñayuu xíká ña kee na iin ña ndato

²⁹ Ta kúu nì kasá’a só’óni tá’an ñayuu ku’á ñoo kua’an na noq iin Jesús. Dá nì kasá’a Jesús ká’an na xí’ín ná:

—Ñayuu k’i’o ndo’o kúu ndo’o, na ndéi tiempo viti, dá chí xíká ndo ña kee yu’u iin ña ndato, dá kandía ndó yu’u. Tído nì iin tó’ón ña ndato o k’eei noo ndo, sava’a ña ndato nì kee Ndios xí’ín Jonás kúu ña ndato koni ndo’o. ³⁰ Chí táto’on nì kee Ndios iin ña ndato xí’ín Jonás tá nì tanda’á ñaa ná nì sa’an na ñoo ká’ano naní Nnive,

ki'o dión ta'ani kee na iin ña ndato xí'ín na ni nduu ña ñayuu yó'o noo ndó'ó, na ndéi tiempo viti.

³¹ Ta nakuijn ndichi ñá'a sa dandáki chí Sur di'a tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, ta ka'an kuachián sa'a ñayuu ndéi tiempo viti, dá chí nda noo xiká cháá ka ñayuu yó'o ni kixián ni seídó'án ña ndichí rey Salomón. Ta iin ña ndáya'i cháá ka kúu na iin ka'an xí'ín ndó viti'ón o duú rey Salomón ñoo. ³² Ta dión ta'ani nakuija ndichi ñayuu ni sa ndei ñoo Nínive tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'a ñayuu, ta ka'an kuachi na sa'a ñayuu ndéi tiempo viti. Dá chí tá ni daná'a Jonás to'on va'a sa'a Ndios noo ná, ta kúu ni nandikó vá ini na sa'a kuachi sa kee na. Ta iin ña ndáya'i cháá ka kúu na iin ka'an xí'ín ndó viti'ón o duú Jonás —kaá Jesús.

Ká'an Jesús sa'a ña dátoon noo yo

Dá ni kaa ta'ani na:

³³ —Ni iin tó'ón ta'on ñayuu ko chí'ín'ó iin íti, dá chikaa de'é naán, ta ko chí'ín'ó naán tíxi iin sato. Di'a chinóo naan noo dikó, dá ná katoon noo ñayuu kasaá ve'e na. ³⁴ Ta nduchi nóo ndo kúu táto'on iin ñó'o nákaa tóon ñi ndo, ña dátoon ní'ó ndo. Sa'a ñoo tá va'a nduchi nóo ndo, dá kían iin ní'ó vá túu noo ndo. Tído tá ko va'a nduchi nóo ndo, dá kían iin ní'ó vá ñi ndo iin naá. ³⁵ Sa'a ñoo kaon koo ndó, dá kían ná dá'a ni nda'ó ña tóon nákaa ini ní'ó ndo, chí oon ni nakuijn naá noo ndo. ³⁶ Dá chí tá iin ní'ó ñi ndo tóon, dá kían ni lú'u ví ñi iin naá koo noo ndo, chí ndato náye'e iin ní'ó ndo, táto'on ki'o ndato tóon iin íti —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña ni ka'an Jesús sa'a ña kini kee ta fariseo xí'ín ta dána'a ley

³⁷ Tá ni ndi'i ni ka'an Jesús, dá ni seí nda'i iin ta fariseo noo ná ña ná ko'on na xí'ín rá kasá'an na ve'e ra. Dá tá ni sa na, dá ni ku'u na ni sa ko'o na mesa. ³⁸ Ta kúu ni naá vá ini ta fariseo ñoo tá ni xini ra ña ko ni nákata na ndá'a ná xí'ín ña'ó'ó táto'on ki'o kée mí'í rá, dá kasá'an na. ³⁹ Dá ni kaa sato'o yo Jesús xí'ín rá:

—Kueídó'o va'a ndó, chí ndidaá ndo'ó, ta fariseo xaán, kúu ra nákata sava'a sata óon va vaso xí'ín ko'o. Ta dión ta'ani kée ndó xí'ín mí'í ndó, chí xini ndi ki'o ka ví yakó ní'ó ndo, chí ni nakutí ndó xí'ín ndidaá ña kini xí'ín ña ko vá'a. ⁴⁰ ¡Nandee ka vían xixi ndó! ¿Á ko ná'á ndó ña Ndios, na ni kava'a ñi ndo sata vé'e, noón ta'ani kúu na ni kava'a ní'ó ndo? ⁴¹ Sa'a ñoo ndino'o ini ndo ki'o ndó

ñá'a xín'ó'ó na kúnda'í, ta ki'o dión, dá na'a ndo ña kómí ndó iin ní'ó víí.

⁴² Nda'í kúu ví ndo'ó, ta fariseo xaán, dá chí xí'ó ndó noo Ndios uxí ndu'ú míno noo iin iin ciento ndu'ú ña kána noñ'ó'ó ndo. Ta dión ta'ani kée ndó xí'ín yuku lotá xí'ín dao ka yuku xíti ndó. Tído dánkoo xoo ndó ña kee ndó ña ndaa xí'ín ñayuu xí'ín ndó, ta ko kóni ndo Ndios. Chí ña yó'o ta'ani kánian kee ndó, tído ná dá'a ni dánkoo xoo ndó kee ndó dao ka ña kée ndó ñoo. ⁴³ Nda'í kúu ví ndo'ó, ta fariseo xaán, chí kátoó ndo kánde'i ndó noo téi ndáya'i cháá ka ini ve'e noo nákata yo, ta kátoó ndo ka'an ñayuu ndisá'an xí'ín ndó xí'ín ña'ó'ó noo xíonoo ndó noo yá'i. ⁴⁴ ¡Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'ín ndo'ó, ta fariseo xaán! ¡Ndo'ó kúu ña uú noo! Chí kúu ndó táto'on iin yá'i ndi ko túu nákaa, ta chíka'anda vei kúu ñayuu sataán, ta ko xí'o na kuendá ña nákaa —kaá na.

⁴⁵ Dá ni kaa iin ta dána'a ley ñoo:

—Maestro, xí'ín to'on ká'an ní xaán dár'u'u ta'ani ní ndu'u.

⁴⁶ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley xaán, chí kuá'a ndava'o choon kuáchi sa'ándá ndo noo ñayuu, ña ko kánde'e ná kee na, ta ni ko nátuu ndá'a ndo chindee ndó na xí'án. ⁴⁷ Nda'í kúu ví ndo'ó, chí káva'a ndó náq saá kaño'o lásá profeta, na ni sa'áni na yatá ve'e ndó. ⁴⁸ Ña yó'o xí'o ña kándaq inio ña náta'an vá ini ndo xini ndo ña ni kee na yatá ve'e ndó xí'ín na ni sa kuu profeta Ndios, dá chí mián ndaa ndisa noón ni sa'áni naá, ta ndo'ó ndéi káva'a náq ná. ⁴⁹ Ta sa'a ña ndichí Ndios, sa'a ñoo ni kaa na di'a sa'a ndo: “Tanda'a yu'u profeta xí'ín apóstol kii na, dá kane'e na to'in noo ñayuu. Ta ka'áni ñayuu ñoo dao na, ta kendava'a na xí'ín dao ka na”, kaá na. ⁵⁰ Sa'a ñoo ndaka Ndios kuendá noo ñayuu ndéi tiempo viti sa'a ni ndidaá kúu profeta na, tá'an kirá ni xita nda ni kasá'a sa'a ñayuu yó'o. ⁵¹ Chí kánian ki'o ndó kuendá sa'a ni Abel, ta nda sa'a ni Zacarías, na ni xí'i yé'é ñoo'o, yati noo náq noo dóko ta duti ña'a noo Ndios. Mián ndaa kuiti ká'in xí'ín ndó ña ndaka Ndios kuendá noo ñayuu ndéi tiempo viti sa'a ndidaá profeta ni xí'i sa na'á.

⁵² Nda'í kúu ví ndo'ó, ta dána'a ley, dá chí sadí ndo noo ñayuu ña natiin na ña ndichí xí'o Ndios, chí ni mí'í ndó ko kómí ña ndichí

Ndios, ta sadí ndo noo ñayuu natiin naan —kaá na.

⁵³ Tá nì ndi'i nì ka'an na ña yó'o, kúu nì karyí nda'o ta dána'a ley xí'ín ta fariseo. Dá nì kasá'a rá dáta'an ñaa rá, chí nì kasá'a ndátó'ón ndichí ñaa rá sa'a kua'a nda'o ña'a, ⁵⁴ chí ndúkú rá ndi kee ra dátúu ñaa rá, dá ya'a na noo to'on ká'an na, dá ni'i rá ndi koo ka'an kuachi ra sa'a ná noo ta né'e choon.

12

Ndidaá ña'a kéde'é yo xí'ín ña ká'an kayá yo natuuan

¹ Kúu kua'a nda'o mil ñayuu nì nataka noo ió Jesús. Sa'a noo nì kasá'a seí ní'ini tá'an ñayuu ñoo sa'a ña kua'a téi kúu ná. Dá nì kasá'a Jesús ká'an na xí'ín sava'a taa xionoo xí'ín ná, ta kaá na:

—Kandaa ndo mií ndó noo ña dákuita tachi pan, ña kéchóon ta fariseo, dá chí noo kían ná'a ña kúu rá ta uu noo. ² Dá chí ndidaá vá ña'a ñó'o de'é, daí ña natuuan. Ta ndidaá vá ña'a kéde'é ñayuu, kasandaáan ña natuuan. ³ Ta dión ta'ani, ndidaá ña nì ka'an de'é ndó noo iin naá, natuuan noo tóon. Ta ndidaá ña nì ka'an kayá ndó sa'a dó'o iin ñayuu ini ve'e, ñoo kían nda diní ve'e dikó kanóo na kayu'ú ná k'i'o na kuendá sa'an.

Ná o sa yu'ú yo ni iin tó'on ñayuu

⁴ Ta ndó'o, amigo mií, ná dá'a ni yu'ú ndo na kandeé ka'ání yikí koño ndo, dá tá nì ndi'i, ni iin ña'a o kándeé ná kee na xí'ín ndó. ⁵ Tído ná kastó'in xí'ín ndó ndá yoo kúu na kánian yu'ú ndisa ndó: kánian yu'ú ndo na kómí choon ña tanda'a ná ndó'o ko'on ndo kaño'o ndó indayá tá nì ndi'i nì xí'ín yikí koño ndo. Ta ká'ín xí'ín ndó ña na yó'o kúu na kánian yu'ú ndo. ⁶ ¿Á kó dikó ta'on ñayuu o'on laa kuálí sa'a uu di'ón kuálí? Va'ará k'i'o dión nóo ya'í rí, tído kó nándodó ta'on Ndios sa'a ni iin rí. ⁷ Ta ndó'o, nda idí diní ndo ná'a Ndios ndidaá kúu. Sa'a ñoo o sa yu'ú ndo, chí ndáya'i cháá ka ndo noo ná o duú kua'a laa kuálí.

Ná o sa yu'ú yo ka'an yo ña kúu yo kuendá Jesús noo ñayuu

⁸ Dá nì kaa ta'ani Jesús:
—Ká'ín xí'ín ndó ña ndi ndáa ñayuu ká'an ña kúu ná kuendá yu'u noo dao ka ñayuu, dión ta'ani kee yu'u, na nì nduu taa ñayuu yó'o, chí ká'ín sa'a ná ña kúu ná kuendá noo na kúu ángel kéchóon noo

Ndios. ⁹ Ta ndi ndáa na ndátá sa'a yu'ú noo dao ka ñayuu, dá kían k'i'o dión ta'ani ndata yu'ú sa'a ná noo na kúu ángel kéchóon noo Ndios. ¹⁰ Ta ndi ndáa na yá'a ká'an ndava'a sa'a na nì nduu taa ñayuu yó'o, kuu va k'i'o ká'ano ini Ndios sa'a ña nì ka'an na. Tído ndi ndáa na yá'a ká'an ndava'a sa'a na kúu Espíritu i Ndios, noón kúu na o kú'u ká'ano ta'on ini Ndios sa'a. ¹¹ Tá ndaka ñayuu ndó'o kua'an na ve'e noo náta ka na o noo ta né'e choon, o noo ta kómí choon, o sa ndi'i ini ndo sa'a ndí kían ka'an ndo xí'ín rá, o ndi kaa ndo chindeé ndó mií ndó, ¹² chí mií vá Espíritu i Ndios kúu na k'i'o to'on ka'an ndo mií hora daá ñóo.

Ná o sa kátoó téi yo ña kuiká

¹³ Dá nì kaa iin taa nákaa tein ñayuu kuá'a ñoo xí'ín Jesús:

—Maestro, ka'an ní xí'ín ñani nì ná k'i'o xi ta'í, ña kánian nì'í noo ña nì ñankoo tatá ndu noo ndú.

¹⁴ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndá yoo nì chíkani yu'u ña kakuui iin taa keyíko sa'a ndó'o, o ña ka'andá ña'a noo ndo, ká'ón?

¹⁵ Dá nì kaa na xí'ín ñayuu kuá'a ñoo:

—Kandaa ndo mií ndó. O sa kátoó téi ndo ña kuiká, dá chí va'ará ná koo kua'a ña'a noo ndo, o k'i'o ta'an vaan ña kandeí va'a ndó.

¹⁶ Dá nì dakí'in tá'an na iin ña'a xí'ín to'on nì ñana'a na, ta kaá na xí'ín ñayuu ñoo:

—Nì sa io iin ta kuiká, ta kua'a nda'o ña'a nì kana noño'o rá. ¹⁷ Dá nì kasá'a rá nákani ini ra: “¿Ndí koo ví viti, chí koó ve'e noo ndee va'a ña nì kana noo xítíó?” ¹⁸ Dá nì kaa ra: “Di'a va keeá, tá dáá. Ko'o nakanió yáka kuálí káa, ta ndená'ano cháá ka yoán. Ta ñoo taán va'a yó ndi ndi'i ña'a nì kana noño'o yo. Ta ñoo ta'ani nataán va'a yó ndidaá ka ña'a né'e va'a yó. ¹⁹ Tá nì ndi'i, dá kaa yo xí'ín nio yo: Viti kían kua'a nda'o ña'a né'e va'a yó keta vaan kasá'an yó kua'a nda'o kua'i. Ná nani'í ndee yo, ná kasá'an yó, ná ko'o yo, ná kadii ini yo viti”, ká'an rá nákani ini ra. ²⁰ Tído di'a va nì kaa Ndios xí'ín rá: “iin taa kó ká'i ini kúu yo'o, dá chí mií sakuaá víti va kuuon, ta ña nì nataán vá'ón, chíxí'ín ndá yoo kasá'an vaan?” ²¹ K'i'o dión vá ndó'o ñayuu tá táxi va'a na ña kuiká kakuu ña'a mií ná, tído kó kuiká ta'on na noo Ndios —kaá Jesús.

Ndios kúu na ndáka ñaa

²² Dá nì kaa na xí'ín taa xionoo xí'ín ná:

—Sa'á ñoó ná ka'lin xí'ín ndó, o sa ndí'i ini ndo sa'a ndí kían kasá'an ndó, dá kataki ndo, ta ni sa'a dá'on kandii ndó, dá kada'i ñíi ndo. ²³ Chí ió ña'a ndáya'i cháá ka kee ndó nani takí ndo o duú ña kasá'an oon ni ndó. Ta ió ña'a ndáya'i cháá ka xínño'ó ñíi ndo o duú dá'on kandixi ndó. ²⁴ Kande'é ndó táto'on ndó'o tɔkáká, chí ni kò chí'i rí tata, ni kò dákée rí, ta ni noó taán va'a rían, ta ni yáka rí koo. Tído xíto va ñaá Ndios. ¿Á kò ná'á ta'on ndó ña ndáya'i cháá ka ndó'o o duú laa? ²⁵ ¿Ndi ndáa ndó kandeé kua'ano iin kondó ndá'a cháá ka sa'á ña ndí'i ini ndo? ²⁶ Ni ña nóo yó'o o kándeé ndó kee ndó, sa'á ñoó, ¿ndiva'a ndí'i téi ini ndo sa'a dao ka ña'a?

²⁷ Kande'é ndó táto'on k'i'o ndato sá'ano torí ndi'indi káa yúku, chí kò kéchóon ta'an vaan, ta ni kò káva'an dá'on kandixian. Tído yu'u ká'an xí'ín ndó ña ni rey Salomón, va'ará ndidaaán ta kuiká ni sa kuu ra, tído kò ní sá ndixi va'a ra táto'on k'i'o ndato téi káa torí ndi'indi yó'o. ²⁸ Ta k'i'o díon kée Ndios xí'ín ita, tá'an ña káa yúku kuu víti, tído iin taan, chíño'ó naán ini xíto. ¿Á kò ná'á ndó ña ndato ka ví chindeé Ndios ndó'o, ta cháá téi kándeé ini ñaá? ²⁹ Sa'á ñoó ná dá'a ni ndí'i ini ndo sa'a ndí kían kasá'an ndó o sa'a ndí kían koo'ndó. Ná dá'a ni kaño'o téi ini ndo sa'án. ³⁰ Chí sa'a ndidaá ña yó'o ndí'i ndava'o ini ñayuu kò ná'á Ndios. Tído tatá yo Ndios kúu ña ná'á ña xínño'ó ndó ndidaá ña yó'o. ³¹ Sa'á ñoó dí'a nandukú ndó ña kaño'o ndó tixi ndá'a Ndios, ta kúu ndidaá ta'ani ña yó'o koo noo ndo.

Ndukú ndó koo kuiká ndó noo Ndios

³² O sa yu'ú ndo, léko kuálí mifí, chí ni ñata'an ini tatá yo Ndios k'i'o na ña kaño'o ndó tixi ndá'a ná. ³³ Sa'á ñoó díkò ndó ña ió noo ndo, ta chindeé ndó ñayuu kúnda'í, ta k'i'o díon nataán vá'a ndó ña'a ndó chí induú ini léka kò kúyatá, dá koo ña kuiká ndó chí induú, chí ñoó kúu noó kò ndí'an, ta ni ta kuí'íná o kú'u ta'on ñoó, ta ni tɔkídi o kúu dánaá naá. ³⁴ Dá chí noo ió ña kuiká ndo, ñoó ta'ani nákaa níno ndo.

Ná kande'i nduu yo kéchóon yó noo Ndios

³⁵ Koo ini ndo kande'i nduu ndo. Ná nandikó toon tixi ndó, ta daá ná kei ni ñó'o íti ndo. ³⁶ Koo ini ndo kee ndó táto'on k'i'o kée iin taá kéchóon ve'e ndáti ra ndusaa sato'o ra, chí kua'an ña iin víko tánda'a. Sa'á ñoó tá dákasá ná yé'é ni ndusaa ña,

kúu sa yachi vá sóno rá yé'é ñoó ndu'u na.

³⁷ Ndiká'an ví taá kéchóon tá ni ñatiin ñaá sato'o ra ndéi nduu ra ndáti ñaá rá tá ni ndusaa ña. Mián ndaa ná ka'lin xí'ín ndó ña nachirkaa na iin dá'on noo noo rá, ta chindei na ra mesa, dá k'i'o na ña'a kasá'an ra. ³⁸ Dá chí va'ará dao ñoó o ndikí ni ndusaa ña, tído tá ni ñatiin ñaá sato'o ra ndéi nduu ra ndáti ñaá rá, dá kían ndiká'an ndi kúu ví ta kéchóon ñoó. ³⁹ Ta kana'á ndó ña tá ná kandaq ini iin sato'o ve'e ndá hora kasaa ta kuí'íná ve'e na, dá kían koo nduu ná kandaa naán, ta o kóno kúifó na ku'u ta kuí'íná ñoó kí'in kuí'íná rá ña'a na. ⁴⁰ Sa'á ñoó kande'i nduu ta'ani mií ndó, chí mií hora kò ndáti ndó, dá nandíi koo ña ni nduu taá ñayuu yó'o kasaa ña —káa Jesús.

Ná kakuu yo ña kéchóon ndaa noo Ndios

⁴¹ Dá ni kaa Pedro xí'ín ná:

—Tatá, ¿á sava'a noo ndú'u vá ni ñakani ní to'on ni dák'i'in tá'an ní ñoó, o noo ndidaá ní ñayuu ni ñakani nían? —káa ra.

⁴² Dá ni kaa na kúu sato'o yo:

—¿Ndá yoo kúu iin ta kéchóon ndaa, iin ta ndísá'ano, ká'an ndó? Roón kúu taá chikani na kúu sato'o ra ka'anda ra choon noo dao ka ta kéchóon ve'e na, dá k'i'o ra ña'a kasá'an dao ka ta kéchóon ñoó. ⁴³ Ta ndiká'an ví ra kéchóon ñoó tá ná ndusaa sato'o ra, ta ni ñatiin ñaá ná nákaa ra kée ra choon ni ta'anda noo rá. ⁴⁴ Mián ndaa ná ka'lin xí'ín ndó ña k'i'o sato'o ra choon noo rá dándáki ra ndidaá ña ió noo ná. ⁴⁵ Tído tá ná nakani ini ta kéchóon ñoó: “Kueé vá ndusaa sato'o yo”, ta kasá'á rá kendava'a ra xí'ín taá, xí'ín na ña'á kéchóon noo sato'o ra, ta kasá'á rá kasá'an ra, ta kasá'á rá ko'o ra nda xini ra, ⁴⁶ ta kúu ndusaa sato'o ta kéchóon ñoó mií kuu kò ndáti ñaá rá, mií hora kò ná'á rá. Ta kúu dándó'o nani ná níno rá, ta tanda'á ñaá ná ko'on ra kakaq ra noo ñó'o dao ka ta kò kéchóon ndaa. ⁴⁷ Chí sa ná'á vá ta kéchóon ñoó ndá choon ni sa'anda sato'o ra, tído kò ní sá ió nduu ta'on ra, ta kò ní kée ta'on ra choon ni ta'anda noo rá, sa'á ñoó kani nda'o ñaá sato'o ra. ⁴⁸ Tído tá ió iin taá kéchóon, ta kée naá rá ña kò náta'an ini sato'o ra, roón kúu ra cháá vá ketátá rá. Chí ña ni ni'í kua'a choon, noón kúu ña kua'a kuendá ndaka sato'o ña noo ná. Ta ña ni kandeé ini sato'o ña xí'ín kua'a choon, noón kúu ña kua'a cháá ka kuendá ndaka sato'o ña noo ná.

Ná ta'anda tá'an iin ve'e sa'a Jesús

⁴⁹ Vei yu'u chikaai ñó'o ñayuu yó'o, ta sa kóni kúu yu'u ña ná nakei ña. ⁵⁰ Mián

ndúsa kánian kodo ndútaí xí'ín ña vei ndo'í. Ta nda'í nda'lo kúu iniñ ndáti kasandaá kuu ñoo. ⁵¹ ¿Á ka'án ndo'ó ña kían vei yu'u nachindei va'í ñayuu ñayuu yó'o? Koó, chí ka'ín xí'ín ndó ña vei yu'u ka'anda tá'an di'a vai na. ⁵² Dá chí nda kuu víti chí noo kasá'á ta'anda tá'an ñayuu, dá chí noo ndéi o'on na ini iin ve'e, kasá'á naá oni na ko kúu kuenda yu'u xí'ín uy na kúu kuendái. O naá uy na ko kúu kuendái xí'ín oni na kúu kuendái. ⁵³ Chí naá iin ra kúu tatá xí'ín de'e ra, o naá de'e ñoo xí'ín tatá xi. Ta naá iin na kúu naná xí'ín de'e di'í na, o naá de'e di'í ñoo xí'ín naná xi. Ta naá na kúu xido xí'ín sano na, o naá sano ñoo xí'ín xido xi.

⁵⁴ Dá ni kaa ta'ani Jesús xí'ín ñayuu kuá'a ñoo:

—Tá ni xini ndo xínkuei vikó chí xoo noo kéta ndindii, dá kaá ndo: “Koon daí viti.” Ta kúu koon ndisa rá. ⁵⁵ Tá vei tachi chí sur di'a, dá kaá ndo: “Í'íní nda'lo koo.” Ta kúu dión ndisa koo. ⁵⁶ Kúu ndo ñayuu uy noo, chí va'a tí'a ndó kándaá ini ndo sa'a induú káa xí'ín noño'ó yó'o. Sa'á ñoo, ¿ndiva'a ko kándaá ini ndo ndi kóni kaa ña ndato xiní ndo viti?

Va'a ka ná kandoo maní yo noo Ndios viti yachi

⁵⁷ ¿Ndiva'a ko xí'lo ndó mií ndó ka'í ini ndo ndí kián kúu ña ndaa kánian kee ndó? ⁵⁸ Tá né'e tá'an ndó kua'an ndo ve'e choon xí'ín iin ñayuu naá xí'ín ndó, dá kían ndi'í ini ndo, dá ná kandoo maní ini na sa'a ndo íchi noo kua'an ndo ñoo. Dá ná o káne'e na ndo'ó saa na noo tá né'e choon. Dá chí oon ni ví nakí'o tá né'e choon ñoo ndo'ó noo ndá'a tá ndaa ve'e kaa, dá kadi ra ndo'ó ve'e kaa. ⁵⁹ Ta yu'u ka'ín xí'ín ndó ña o yáa kuiíó ndo'ó nda ná o chíya'í ndi'í ndó dí'on kánian chiya'í ndó —kaá Jesús.

13

Miñan ná nandikó ini yo sa'á kuachi kée yó

¹ Ta tein tiempo daá ñoo ní kasaa dao ñayuu, ta ni nakani na xí'ín Jesús sa'á ña ni ndo'o dao taa kuenda Galilea, chí ni sa'ání ñaa Pilato xian nani dóko rá kiti noo Ndios, ta ni daká tá'an ra niñ taa ñoo xí'ín niñ kiti ñoo, kaá ra xí'ín ná.

² Dá ni kaa Jesús:

—¿Á ka'án ndó ña tá Galilea ñoo kómi kua'a cháa ka kuachi o duú dao ka na ñoo ra, sa'á ñoo ni ndo'o ra dión? ³ Ka'ín xí'ín ndó ña ko ta'ón dión kían. Tído tá ná o nándikó iní ndo sa'á kuachi kée ndó, dá kían ndidaá ta'ani ndó kuu táto'on kí'o ni xí'í taa ñoo.

⁴ Ta sa'on oni taa ni xí'í tá ni kankao torre Siloé ñoo sata rá. ¿Á ka'án ndó ña ni sa kuu ra tá kómi cháa ka kuachi noo dao ka na ndéi ñoo Jerusalén ñoo? ⁵ Ka'ín xí'ín ndó ña ko ta'ón dión kían, tído tá ná o nándikó iní ndo sa'á kuachi kée ndó, dá kían ndidaá ta'ani ndó kuu táto'on kí'o ni xí'í taa ñoo —kaá na.

Dána'a Jesús sa'á taño'ó ko xí'lo kui'í

⁶ Dá ni dakí'in tá'an Jesús dao ña'a xí'ín to'on dána'a na noo ñayuu, ta kaá na:

—Ni sa io iin taa, ta ni dandee ra iin taño'ó noo kaa yíto uva ra. Ta sa sa'an ra sa ndukú rá kui'í noo ra keí rá. Tído ko ní sá ni'í ta'on ra ri. ⁷ Dá ni kaa ra xí'ín taa ndaa yíto uva ñoo: “Sa ni xino va oni kua kixii ndukú kui'í noo taño'ó yó'o, tído ni iin kui'í ko iin noo ra. Sa'á ñoo va'a kaan ná ka'anda yó'o ra, dá chí kétéin oon rá iin rá noño'ó yó'o.” ⁸ Dá ni kaa taa kéchóon ñoo: “Tatá, konó ní iin kua víti ka nákuin rá, dá ná ko'ín katai sa'a ra, dá ná taán tei'í. ⁹ Tá ni xí'lo rá kui'í, dá kían nakuiin rá. Tá koó ña'á ní xí'lo rá, dá kían ka'anda yo rá”, kaá ra —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin ña'a ni kutódo sata

¹⁰ Tein iin kuu náni'í ndee na Israel, nákaa Jesús dána'a na ini ve'e noo náta na ñoo ñoo. ¹¹ Ta ñoo nákaa iin ña'a, ta sa ni xino sa'on oni kua kú'an, chí ni kutódo sata kée iin espíritu kini. Ta ko kuú ta'on nakuiin ndichi ndaaan. ¹² Tá ni xini ñaa Jesús, dá ni kana ñaa ná. Dá ni kaa na xí'án:

—Sa ni kexoo va kue'e ndó'o ní viti, naná.

¹³ Dá ni chinoo na ndá'a ná sata. Ta kúu viti'ón ni nakuiin ndichi ndaaan. Dá ni kasá'an keká'anoán Ndios. ¹⁴ Tído taa dándaki ve'e ñoo, ni karyí nda'o ra, chí ni nduva'a Jesús tá'ána ña'a ñoo tein kuu náni'í ndee na Israel. Dá ni kaa taa ñoo xí'ín ñayuu ñoo:

—Ío iño kuu kéchóon yó. Sa'á ñoo kii ndó tein kuu daá nduva'a ndó. O sa kii ndó nduva'a ndó tein kuu náni'í ndee yo.

¹⁵ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Taa uy noo vá kúu ndó. ¿Á ko ndaxi ta'on ndó chee ndo o burro ndo noo ndíko ri sasá'an ri tein kuu náni'í ndee yo, dá kandaka ndó ri ko'on ri ko'o ri takuií? ¹⁶ Ná'a yó'o ni kii tein na ve'e Abraham, ta sa ni xino sa'on oni kua ni kexíxi ña u'u ni so'oni ñaaán xí'ín kue'e yó'o. ¿Á o kúu ta'on ndaxi

yu'u nã'a yó'o noo kue'e ndó'an tein kuu nání'i ndée yo, tá dáá?

¹⁷Tá ni kaa na dión, kúu ni xika'an noo taa ko náta'an ini ñoo. Tído ndidaá kúu ñayuu ñó'o ini ve'e ñoo ni kadii ini sa'a ndidaá ña'a ndato ni kee Jesús.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a ndi kée Ndios dándáki na ñayuu na

¹⁸Dá ni kaa Jesús:

—¿Ndí kían dáó kúu xí'ín to'on kée Ndios dándáki na ñayuu na, ká'an ndó viti? Ta, ¿nda kían dáki'in tá'in xí'an, dá kandaq ini ndo sa'an? ¹⁹Kían táto'on iin tata ló'o nani mostaza, ña ni chí'i iin taa noñó'o rá, ta kúu ni sa'anoan, ta ni nduuan iin yíto ká'ano. Ta ni kasáa laa ni kava'a rí táká ri tein ndá'a ra.

²⁰Dá ni kaa tuku Jesús:

—¿Ndí kían kúu ña dáki'in tá'in xí'ín to'on kée Ndios dándáki na ñayuu na, dá kandaq ini ndo? ²¹Kían táto'on kée ña dákuíta tachi yúsa kava'a pan, ña ni tiin iin ñá'a, ta ni dáki'in tá'an ñaan xí'ín oní yáxi harina, dá nakuíta tachián.

Yó'o dána'a Jesús ña koo ini yo ku'u yó noo kúu yé'é ku'ín

²²Ta sa daná'a Jesús to'on va'a sa'a Ndios noo ñayuu ndéi ñoo ná'ano xí'ín ñoo kuáli noo chíka'anda na kua'an na ñoo Jerusalén.

²³Dá ni ndato'on ñaa iin taa, ta kaá ra xí'ín ná:

—Tatá, ¿á cháá vá ñayuu ní'i ña káki na noo kuachi na?

Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

²⁴—Cho'on ini ndo ku'u ndó noo kúu yé'é ku'ín, dá chí ká'ín xí'ín ndó ña kuá'a ndava'o kúu ñayuu kato'o ku'u, tído o kán-deé ta'on na ku'u na. ²⁵Chí tá ni ndi'i, dá nakuijn na kúu sato'o ve'e yé'é ku'ín ñoo, dá kadi na yé'é ná. Ta ndo'ó, na ni kandoo ndíta satá vé'e, kasá'a kayu'ú ndó na, ta dákásá ndó yé'é, ta kaa ndo: “Tatá, tatá, konó ní yé'é ná ku'u ndu'u.” Dá kaa na kúu sato'o ve'e di'a xí'ín ndó: “Ko ná'a ta'on yu'u ndá yoo kúu ndó.” ²⁶Dá kasá'a ndó ka'an ndo xí'ín ná: “Ndu'u kúu na ni sasá'an dáó xí'ín ní, ta sa xi'i nduu ndu xí'ín ní, ta sa daná'a ní noo ndú noo yá'i ñoo ndu.”

²⁷Dá kaa na xí'ín ndó: “Sa ni ka'an vei xí'ín ndó ña ko ná'a ta'an vei ndá yoo kúu ndó. Kuxoo ndidaá ní ndó kua'an ndo noo'i, chí kúu ndó ñayuu kée ña kini”, kaa na. ²⁸Ta ndo'ó, na kandoo satá vé'e ñoo, nda'f kasá'a ndei'i ndo, ta nakuchi tá'an no'o ndó, chí koni ndo Abraham xí'ín Isaac, xí'ín Jacob

xí'ín ndidaá kúu profeta Ndios kande'i na noo dándáki Ndios, ta ndo'ó kúu na ko ní ni'i íchi kande'i ndó ñoo. ²⁹Ta kasáa ñayuu ni kii chí xoo noo xíno ndindii, xí'ín noo kétaan, xí'ín xoo norte xí'ín xoo sur, dá nde'i na mesa, dá kasá'an na noo dándáki Ndios. ³⁰Kana'a ndó ña ndéi dao ñayuu kúu noo ndi'i kuií tiempo viti, noón di'a kakuu na nakuíta noo noo Ndios tiempo daá. Ta na kúu na kúu noo noo ñayuu tiempo viti, noón di'a kakuu na noo ndi'i kuií noo Ndios —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni ndei'i Jesús sa'a na ñoo Jerusalén

³¹Ta mií kuú dáá ñoo ni kasáa dao ta fariseo. Dá ni kaa ra xí'ín Jesús:

—Kua'an keta ní, ta kua'an ní iin ka xían, dá chí kóni rey Herodes ka'áni rá mií ní.

³²Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Kua'an ndo, ta ka'an ndo xí'ín ndikuii maña ñoo ña kanoo jí yu'u tavéi espíritu kini ñó'o ini ñayuu, ta nduva'i na kú'u viti xí'ín taan, dá tá ni xinqoo oní kuú, dá dándí'i choon vei. ³³Tído kuú viti, xí'ín taan, xí'ín idá kánian kanoo jí vái íchi kosaa Jerusalén, dá chí ko kánian kuu iin profeta iin ka xían, sava'a ñoo Jerusalén vá kúu noo kánian kuu na. ³⁴¡Na ñoo Jerusalén, na ñoo Jerusalén, ndo'ó kúu ná sa'áni ndidaá profeta, ta chíyúú ndó ndidaá na tánda'a Ndios vei kastoo'on xí'ín ndó! ¡Ndidaá ví ta'ándá ni ka'an yu'u ña kían nditúti ndo'ó táto'on kí'o kée iin tiñoó ndítúti rí de'e kuáli ri nátaan vá'a rí tíxi ndíxi ri, tído ko ní xín ta'on ndó! ³⁵Kana'a ndó ña kasandaá iin kuú, dá kandoo jí vá ve'e ndó. Ta ká'ín xí'ín ndó ña o koni ka ndo'ó yu'u nda rá ná kasandaá kuú kaa ndo: “Na ka'ano kúu na vei xí'ín choon Ndios, na kúu sato'o yo” —kaá Jesús.

14

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin taa ndó'o kue'e néin níi

¹Iin kuú nání'i ndée na ñoo Israel, ni ku'u Jesús ve'e iin taa fariseo né'e choon kasá'an na. Ta ndéi ta'ani dao ka ta fariseo nání rá Jesús. ²Ta mií yati noo ió na ñoo ió iin taa ndó'o kue'e néin níi. ³Dá ni kaa Jesús xí'ín taa dána'a ley, xí'ín ta fariseo ñoo:

—¿Á sóno ley yo ña nduva'a yó iin na kú'u tein kuú nání'i ndée yo? —kaá na.

⁴Tído tádi oon va ndéi ra. Dá ni tiin Jesús ndá'a ta kú'u ñoo. Kúu ni nduva'a ñaa ná.

Dá nì tãnda'á ñaa ná kua'an nó'ò rá ve'e ra. ⁵Dá nì kaa ná xí'ín tãa ndéi nání ñaa ñoó:

—Tá ió iin káa ndó ná kankao burro ndo o chee ndo ini da'ò, ¿á ò kó'òn kí'í ta'on ndó taó ndo rí, va'ará kuu nání'i ndéé yó kíán?

⁶Ta ni iin tó'ón to'on kò ní nì'i rá nandio né'e ra noó ña nì ka'an na xí'ín rá.

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a ndi kee yó tá kua'an yó iin víko

⁷Ta ndé'é Jesús táto'on kée ñayuu ñoó káxi na téi kúu noó noó kánian kande'i ñayuu ndáya'i. Dá nì ñakí'ín tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a na noó ñayuu nì nataka ñoó, ta kaá na:

⁸—Tá nì kana na ndo'ó ko'on ndo noo ió víko tánda'a, ò sã kóo ini ndo kande'i ndó noo téi kúu noó, chí oon ni kasaa iin kã ñayuu ndáya'i cháá kã ò duú ndo'ó, ⁹dá kasaa ña nì kana ndo'ó xí'ín iin kã tãa ñoó, ta kaa na xí'ín ndó: “Ndakuijn noo téi xaãn ná nono koo ña yó'o.” Dá kíã kánian ndakuei ndó ko'on ndo xí'ín ña kaka'an noo ndo, dá ko'on ndo kande'i ndó noo téi iin ndã satã kuí. ¹⁰Sa'á ñoó tá nì kana na ndo'ó ko'on ndo víko, va'a kã kande'i ndó noo téi iin ndã satã kuí. Dá kíã tá nì kasaa ña nì kana ñaa ñoó, dá kaa na xí'ín ndó: “Amigo, kua'an ya'a ní noo téi kúu noó kaa koo ní” kaa na. Diòn, dá kíã natiin ndó ñaño'ó noó na ndéi mesa ñoó. ¹¹Chì ñayuu chíndaya'i míí, noón kúu ña kandoo nóo di'a. Ta ña kénóo míí, noón di'a kúu ña kandaya'i noo Ndios —kaá na.

¹²Dá nì kaa ta'ani na xí'ín tã fariseo, tá'an ra nì kana ñaa ñoó:

—Tá kua'on keeón iin víko, tá ki'ón ña kadé'in ñayuu o ña'a kadíni na, ò sã kánón amigon, ni ñanon, ni tá'ón, ni ña kuikã ndéi yati xí'ón. Chì oon ni ví kana ta'ani na yo'ó, ta kí'o ta'ani na ña'a kasá'ón, dá kíã sã nì nani'i vóon ya'ávón sa'á ña nì keeón xí'ín ná. ¹³Sa'á ñoó tá kua'on ki'ón ña'a kasá'an ñayuu, va'a cháá kaan kanón ñayuu kúnda'i, xí'ín ña koó ndá'a o sa'a, xí'ín ña ko kúu kaka, xí'ín ña ko túu noo, ¹⁴diòn, dá kíã natiión ña va'a noo Ndios, chí ò kúu ta'on nandio né'e ñayuu ñoó ña manj nì keeón xí'ín ná, sa'á ñoó nani'i yo'ó ya'ávón noo míí Ndios tá ná kasandaá kuu natakí ñayuu ndaa —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a iin tãa nì kee iin víko ká'ano

¹⁵Tá nì seido'o iin tãa ió nduu xí'ín Jesús mesa ña nì ka'an na, dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Ndiká'án ndi kúu ví ñayuu, tá'an na kasá'an noo ió Ndios dándáki na.

¹⁶Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Nì sã io iin tãa, ta nì ka'an rá kee ra víko. Dá nì kana ra kua'á nda'o ñayuu kasá'an na víko ñoó. ¹⁷Tá nì kasandaá hora kadíni na, dá nì sa'anda ra choon noó tá kéchóon noo rá ña ná ko'on ra kuaka ra ñayuu nì kana na ñoó. Dá nì kee ra kua'an ra, ta nì kaa ra xí'ín ná: “Ná ko'ò, chí sã io nduu va ndidaá ña kadíni ndó.” ¹⁸Tido ndidaá va ñayuu ñoó nì ndaka ña manj noó tá kéchóon ñoó. Chì tãa míí noó ñoó nì kaa di'a: “Vít'ón nì xiiin iin ño'ò, ta kánian ko'in kande'i ña. Sa'á ñoó ká'ano ná koo ini sato'o ní sa'í.” ¹⁹Dá nì kaa iin kã ra di'a: “Vít'ón nì xiiin o'on yunta chee, ta kánian ko'in koto ndodóí rí. Sa'á ñoó ká'ano ná koo ini sato'o ní sa'í.” ²⁰Dá nì kaa iin kã ra di'a: “Ò duú nì tánda'a véi, sa'á ñoó ò kúu ta'on saai.”

²¹Dá nì nandio koo tá kéchóon ñoó nì ndisáa ra, dá nì nakí'o ra kuendá noo sato'o ra. Kúu nì karyíí nda'o sato'o víko ñoó. Dá nì kaa ra xí'ín rá: “Kua'án kí'í ndidaá kei ná'ano xí'ín kei kuálí ño'ò ká'ano yó'o, ta kandaka kí'ion ña kúnda'i ndéi ñoó kison, xí'ín ña koó ndá'a o sa'a, xí'ín ña ko kúu kaka, xí'ín ña ko túu noo.” ²²Tá nì ndi'i nì kee tá kéchóon ñoó diòn, dá nì kaa ra xí'ín sato'o ra: “Tatá, sã nì keei choon nì sa'anda ní noo. Tido ió ií va cháá kã noo kande'i na.” ²³Dá nì kaa tuku tãa kúu sato'o víko ñoó xí'ín tá kéchóon ñoó: “Kua'án kí'í ndidaá kei xí'ín ndidaá íchì kuíin, ta kendúsã xí'ín ñayuu ndéi ñoó ná kii na, dá ná kutí ve'i. ²⁴Chì ká'in xí'ón ña nì iin tó'ón ñayuu nì kanaí míí noó, ò ní'i tá'ón ña nì kenduui kadíni na”, kaá ra —kaá Jesús.

Kánian kee yó di'a tá ká'án yó kanoo yó xí'ín Jesús

²⁵Kua'á nda'o ñayuu kua'an xí'ín Jesús. Dá nì nandio koo na, dá nì kaa na xí'ín ná:

²⁶—Tá ió iin káa ndó ká'án kanoo xí'ín yu'u, tido ndí'i ini ndo sa'a tatá ndo xí'ín naná ndo, xí'ín ñadi'í ndo, xí'ín de'e ndó, xí'ín ñani ndo, xí'ín kí'o ndó, ta ndí'i ini ndo sa'a míí ndó, dá kíã ò kúu ta'on kakuu ndó ña kanoo xí'ín yu'u. ²⁷Dá chí ña ko kí'ó míí ña kadókó cruz ná kii na satã yú'u, dá kíã ò kúu ta'on kakuu na ña kanoo xí'ín yu'u. ²⁸Dá chí, ¿ndi káa iin káa ndó ká'án kava'a iin ve'e, á ko sã koo ndó dinño'ó kã taó kuendá ndo, kande'á á keta di'ón né'e va'a ndó ñoó, dá dáxino ndóan? ²⁹Dá chí tá sã nì chíkáã ndo sa'án, ta ko keta kã di'ón

ndò ña kían dájino ndóan, dá kían kasá'á vá ñayuu kuaki ndaa ñaa ná, ³⁰chi kaa na ka'an na sa'a ndò: "Nda'í taa ni ka'an kava'a ve'e yó'o, chí kò ní kándeé ta'on ra dájino raan."

³¹Ta, ¿ndi kée iin rey tá ká'an rá ko'on ra naá ra xí'ín iin ka rey? ¿Á kò sá koo ra dinño'ó taó rá kuendá, nde'á á kandeé uxí mil soldado ra naá ra xí'ín iin ka rey, tá'an ra vei xí'ín oko mil soldado? ³²Ta tá taó ra kuendá ña o kándeé ta'on ra, dá kían, tá o ñá'a kasandaá yati iin ka rey ñoo, tanda'á rá choon kua'an noo iin ka rey ñoo nde'á ndí kían kánian kee ra, dá nandei va'a ra. ³³Ki'lo dión ta'ani kánian taó kuendá va'a ndó, chí ndi ndáa ndó kò kómí dánkoo ndi'i ña'a kómí ndó sa'a yú'u, dá kían o kúu ta'on kanoo ndó xí'ín yu'u.

Dí'a kee yó tá ní ndi'i ña o'ova ñii

³⁴Ña va'a kúu ñii, tído tá ní ndi'i ña o'ovaan, ¿ndi kee yó xí'an, dá ndu'o'ova tukuan? ³⁵Sa'a ñoo kò choon kaan kakian tei'i noño'ó, ta ni kò kándeé kaan dánd'an díko tei'i. Sa'a ñoo satá va naan satá vé'e. Ndi ndáa ndó'ó ió do'o, ta kueidó'o va'a ndó —kaá Jesús.

15

Dí'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a iin taa ni ndaño'ó iin léko

¹Ta kua'á nda'o taa kí'in ya'i sa'a ñó'o xí'ín dao ka ñayuu kaá ra kómí kuachi ni na'uu yati noo Jesús kueidó'o ñaa ná. ²Dá ni kasá'á tá fariseo xí'ín tá dana'a ley kána'á ra xí'ín Jesús, ta kaá ra:

—Nátiin va'a taa káa ñayuu kómí kuachi, ta sásá'an daó rá xí'ín ná.

³Dá ni dakí'in tá'an Jesús dao to'on xí'ín ña dana'a na, 'ta kaá na:

—Ndi ndáa ndo'ó kómí iin ciento léko, tá ni ndaño'ó iin rí, ¿á kò dánkoo ta'on ndó komí díko sa'on komí ríon nda yukú ichí ñoo, ta ko'on ndo nandukú ndó kirí ni ndaño'ó nda kandeé ndó nani'i ndo rí? ⁴Dá tá ni nan'i ndo rí, dá nadokó ndo rí no'o ndo xí'an kádij ini ndo. ⁵Tá ni ndusáa ndo ve'e ndó, dá dáataká ndo amigo ndo xí'ín na ndéi yati xí'ín ndó, dá kaá ndo xí'ín ná: "Nakíi ndo kandeí dij ndo xí'ín, chí sa ni nan'i'í vái lékoj, kirí ni ndaño'ó ñoo." ⁷Ká'in xí'ín ndó ña kadij cháa ka ini na ndéi induú sa'a iin na kómí kuachi tá ni nandikó ini na sa'a kuachi kée na, o duú sa'a komí díko sa'on komí ñayuu ká'an kúu ná na ndaa,

na ká'an ña kò xínño'ó nandikó ini na sa'a kuachi na.

Dí'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a iin nd'a ni ndaño'ó iin dí'ón

⁸Ta ndi káa iin ñá'a né'e va'a uxí dí'ón plata, tá ni ndaño'ó iian, ¿á kò nátoon ta'an vaán ñó'o íti, ta nátu'ú va'an ve'an nándukú kueéan dí'ón ni ndaño'ó ñoo nda kandeéan nani'an ná? ⁹Tá ni nan'an ná, dá dátaakaan amigoan xí'ín na ndéi yati xí'an, dá kaáan: "Nakíi ndo kandeí dij ndo xí'ín, chí sa ni nan'i'í dí'ón, ña ni ndaño'ó ñoo." ¹⁰Dión ta'ani kádij ini ángel kéchoon noo Ndios sa'a iin na kómí kuachi tá nándikó ini na sa'a kuachi kée na —kaá Jesús.

Dí'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a ña ni xí'o ká'ano ini iin taa sa'a de'e ra

¹¹Dá ni kaa ta'ani Jesús xí'ín ra: —Ni sa io iin taa, ta ni sa ndei uu de'e na. ¹²Iin kuu, dá ni kaa taa ló'o ñoo xí'ín tatá xi: "Tatá, viti kían ki'lo ní ña kánian ni'i yu'u sa'a ña kúu de'e ní." Dá ni xí'o tatá xi ña kánian ni'i xi.

¹³Tá ni ya'a cháa kuu, dá ni díko xí ndidaá ña'a ni ni'i xí noo tatá xi. Dá ni kee xi kua'an xí xí'ín dí'ón ñoo iin ñoo xíká. Ta ñoo ni kendava'a xi xí'an noo ña'a ió ñayuu yó'o.

¹⁴Dá tá ni dandí'i xi dí'ón xi, dá ni kasáa tama ñoo ñoo. Ta kúu ni kasá'á xí'í xi doko.

¹⁵Dá ni sa'an xi ni ndukú xí choon kee xi noo iin taa ió ñoo ñoo. Dá ni xí'o taa ñoo choon noo xí ña ko'on xi noo kúu noño'ó rá kakaá xi kandaka xi kochí. ¹⁶Ta sa'a ña kuíko nda'o xi, sa'a ñoo nda'í ni ka'an xí ndinoo ini xi kef xí ña sef kochí ñoo, chí kò iin ta'on xí'o ña kef xí.

¹⁷Dá ni kixian ni nakani ini xi: "Kándoo di'a ña'a sásá'an taa kéchoon ve'e tatáj, ta yu'u, nda'í xí'í dokoi nákaaj yó'o. ¹⁸No'o vai ve'e tatáj. Tá ni nasáaj, dá kaaj xí'ín ná: Tatá ló'o, ni ya'i noo Ndios, ta ni ya'a ta'anii noo mií ní. ¹⁹Sa'a ñoo kò káni kaan kakuu yu'u de'e ní. Ndaá kee ní yu'u ná kakuui iin taa kéchoon noo ní. Dión kaaj xí'ín ná tá nasaaí noo ió na", ká'an xí ió xi.

²⁰Dá ni ndakuúin ndichi xi, dá ni kee xi kua'an nó'o xí ve'e tatá xi. Ta kúu xíká jí vá vei xi, kúu sa ni xini ñaa tatá xi. Ta kúu ni kixian ni ku'u ká'ano ini na sa'a xí. Dá ni kankono na ni sa'an na ni ni'i ñaa ná. Ta kúu ni nomi ni'ini ñaa ná. Dá ni chitó ná noo xi. ²¹Dá ni kaa xi xí'ín ná: "Tatá ló'o, ni ya'a va yu'u noo Ndios, ta ni ya'a ta'ani yu'u noo mií ní. Sa'a ñoo kò káni kaan kakuui de'e ní viti."

²² Tído di'a ni sa'anda tatá xi choon noo tã kéchóon noo ná: “Taó kíj ndo iin da'ón saá, ta dákui'ino ndóan de'e ló'i. Ta ki'in ndó iin de'e chikaa ndo ndá'a xí, ta nachi'i ndó ndisá saá sa'a xí. ²³ Ta kua'án ndo ki'in ndó iin chikerró ndi'í cháá ka, ta ka'áni ndo rí. Dá ná kasá'an yó kandeif koo víko. ²⁴ Chí ni sa xi'i va de'i nooi, tído viti ni natakí xi, chí ni ndañó'ó vá xí, tído viti ni naní'i yo xí”, kaá tatá xi.

²⁵ Ta kúu ni kasá'á ná kée na víko.

²⁵ Tído nákaa de'e sava'a na yúku. Dá tá ni ndisáa ra ni kuyati ra ve'e, kúu ni seídó'o ra ká'a yaa, ta táj kati ndéi dij ná sársá'a ná. ²⁶ Dá ni kana ra iin tã kéchóon ñoo. Dá ni ndato'ón ñaa rá: “¿Ndí kían kúu?” ²⁷ Dá ni kaa tã kéchóon ñoo xí'ín rá: “Kée tatá ní víko, chí ni ndisáa ñani ní. Sa'á ñoo ni sa'anda tatá ní choon ña ná ka'áni ndu'u chikerró ndi'í ñoo, chí ió va'a ñani ní ni ndusáa xi.”

²⁸ Ta kúu ni xido nda'o ini de'e sava'a ñoo. Sa'á ñoo ko kónj ta'on ra ndu'u ra ve'e. Dá ni keta tatá ra. Dá ni seí nda'í na noo rá ña ná ndu'u ra ve'e. ²⁹ Dá ni kaa ra xí'ín tatá ra: “Ná'á vá mií ní ña sa kua'á nda'o kuia kéchóoin noo ní, ta ni ko kaá ní ki'o ní va'ará iin kítí ló'o kee yu'u víko xí'ín na né'e tá'an va'a xí'ín. ³⁰ Tído sa'á ña ni ndisáa iin ka de'e ní, tá'an ra ni sa'an ni kendava'a xí'ín di'ón ní xí'ín ná'a díko mií, ta sa'á ra kaa di'a ni sa'áni ní chikerró ndi'í cháá ka.”

³¹ Dá ni kaa tatá ra: “De'e ló'o, yo'ó kúu ra daá ió va xí'ín yu'u. Sa'á ñoo ndidaa ña'a kómi yu'u kúu ña'a yo'ó. ³² Tído iin ña va'a kían ña ná kee yo víko, ta ná kandeí dij yo, chí ni xi'i va ñanon noo yú'u, tído viti ni natakí xi, chí ni ndañó'ó vá xí, tído viti ni naní'i yo xí”, kaá na xí'ín rá —kaá Jesús

16

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a ndí kían ni kee iin tã kéchóon

¹ Dá ni kaa ta'ani na xí'ín tãa xionoo xí'ín ná:

—Iin kuy dá ni sa io iin tã kuiká, ta ni sa io iin tã sa dandáki ndidaa ña kuiká kómi rá. Tído ni kasá'á ká'an kuáchí ñayuu sa'á tã kéchóon yo'ó, ña kéndava'a ra xí'ín ña'a sato'o ra. ² Sa'á ñoo ni kana ñaa sato'o ra, dá ni kaa ra xí'ín rá: “Ni kandaá ini ña kéndava'a yo'ó xí'ín ña'i ñó'o tíxi ndá'ón. Naki'o kíj kuendá nooi sa'án, dá chí o kúu ka kéchóon nooi.” ³ Dá ni kasá'á tã kéchóon ñoo nákani ini ra: “¿Ndí kuú vían kee viti,

dá chí táxi vá ñaa sato'i? Ta o kándeé ta'oin kee choon ndeé, ta xíka'an ni nooi kuatii. ⁴ Tído sa ni kandaá va ini ndí kían kee tá ná kasandaá kuú taxí ñaa sato'i, dá ná natiin va'a ñayuu yu'u ve'e na.”

⁵ Dá ni kasá'á rá kána ra iin rá iin tã táj noo sato'o ra, dá ni kaa ra xí'ín tãa mií noo: “¿Ndidaa táj ní noo sato'i?” ⁶ Dá ni kaa tãa ñoo: “Iin ciento yoo ná'ano sití oliva táj yu'u.” Dá ni kaa tã kéchóon ñoo xí'ín rá: “Jó'on, tiin tuti noo kánóo ña táj ní, ta kakoo kíj ní, ta chinóo ní ndadá uu diko uxí yoo sití.” ⁷ Dá ni kaa ra xí'ín iin ka tãa ñoo: “Ta mií ní, ¿ndidaa táj ní noo sato'o yu'u?” ⁸ Dá ni kaa ra: “Iin ciento maquila noni tirió táj.” Dá ni kaa tã kéchóon ñoo xí'ín rá: “Jó'on, tiin ní tuti noo kánóo ña táj ní yo'ó, ta nachinóo ní ndadá komi díko ní maquila.” ⁹ Dá ni chindaya'i sato'o ñoo tã kéchóon va'a ñoo, chí xí'ín ña ni kee ra ni na'a ra mií rá ña kaon nda'o ñaxintóni rá. Chí ti'a cháá ka ñayuu kuendá ñayuu yo'ó kandoo va'a na noo ñayuu xí'ín ná o duú ñayuu kuendá Ndios. ⁹ Sa'á ñoo ká'an yu'u xí'ín ndo'ó ña nduku ndó ni'i ndo ñayuu kane'e tá'an va'a xí'ín ndó sa'á ña kéva'a ndó xí'ín ná xí'ín ña kuiká ió ñayuu yo'ó, dá kían tá ni ndi'i ña va'a kómi ndó ñayuu yo'ó, kúu sa ió va yoo natiin va'a ndo'ó noo kandeí chíni ndó.

¹⁰ Ta ná kéndaa noo lú'u ña'a, dión ta'ani kéndaa na noo kua'án. Tído na ko kéndaa noo lú'u ña'a kómi ná, dión ni o kéndaa ta'on na noo kua'án. ¹¹ Chí tá ko kéndaa ndo noo ña kuiká ió ñayuu yo'ó, ¿ndá yoo kúu na kandeé ini ndo'ó noo ña'a Ndios? ¹² Tá ko kéndaa ndo noo ña'a dao ka ñayuu, ¿ndá yoo kí'o ña kánian ni'i ndo kakuu ña'a mií ndó? ¹³ Chí ni iin tó'ón ñayuu o kúu kéchóon noo uu sato'o, dá chí iin na koni u'u na, ta iin na koni na, o chindaya'i na iin na, ta kenóo na iin ka na. Ta dión ta'ani o kúu ta'on ndiko ndo Ndios, ta ndiko ta'ani ndó ña kuiká —kaá Jesús.

¹⁴ Tá ni seídó'o tã fariseo ndidaa ña ni ka'an na, kúu ni sakí ndaa ñaa rá, chí ndó'o nda'o ra sa'á di'ón. ¹⁵ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndo'ó kúu ra kée ndó mií ndó ña kúu ndó tãa va'a noo ñayuu, tído Ndios kúu na ná'á ndi kaa níno ndo, dá chí ndidaa ña'a chindaya'i ñayuu, ñoo kían kañó'ó Ndios.

Yó'o ká'an Jesús sa'a ley Moisés, ta ndi kee ñayuu ndu'u na tíxi ndá'a Ndios

¹⁶ Nj sa ño'o ndó tixi ndá'a ley Moisés, xí'ín tixi ndá'a ña ni taa profeta nda tiempo ni kii Juan. Nda daa ká'an yu'u sa'a ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios. Ta kua'a ná ndúndéé ndu'u na. ¹⁷ Kuáchí cháá ka ndañó'ó iin tó'ón dinj to'on ká'an ley Moisés, o duú ka ña naá induú xí'ín noñó'o yó'o.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni dánkoo iin taa ñadi'í ra

¹⁸ Sa'a ñoó ndi ndáa mií vá taa ni dánkoo ñadi'í ra, ta ni tandá'a rá xí'ín iin ka ñá'a, roón kúu ra yá'a kée kuachi xí'ín ñá'a ñoó noo Ndios. Ta ndi ndáa mií vá taa ná tanda'a xí'ín ñá'a, ñá ni sa'anda tá'an xí'ín yí'an, roón kúu ra yá'a kée kuachi xí'án noo Ndios.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a iin taa kuiká xí'ín taa kúnda'í nani Lázaro

¹⁹ Dá ni kaa ta'ani na:

—Nj sa io iin taa kuiká. Ta ni sa ndixi ra dá'on ndato xí'ín dá'on ya'i. Ta ndidaa kuú táyíí ndá'o sa kee ra víko ve'e ra. ²⁰ Ta ni sa io ta'ani iin taa satí ni sa nani Lázaro daa ñó'o, ta ió ni'ini ra noñó'o sa'a yé'é taa kuiká ñoó. Ta ni ta'an ñí'í rá káa ndí'i té'i'i. ²¹ Ta nda'í kóni ra ndinoo ini ra kef rá yúchi ña'a kuéi yu'u mesa taa kuiká ñoó. Ta vei tina yakó ndaa ri ñí'í rá noó té'i'i ñoó.

²² Iin kuú, dá ni xí'í taa kúnda'í ñoó. Dá ni kii ángel né'e ñaá ná kua'an na induú koo ra xí'ín Abraham. Ta ni xí'í ta'ani ta kuiká ñoó, kúu ni nduxi va ra. ²³ Ta noo nákaa ra ndó'o naní níó rá indayá, ni ndagne'e noo rá. Ta kúu nda xíká ñó'o ni xini ra noo ió Abraham, ta ió Lázaro díjn ná. ²⁴ Dá ni kayu'u taa kuiká ñoó, ta kaá ra: “Tatá Abraham, ku'u ini ní sa'í, ta ka'anda ní choon noo Lázaro xaan ná dándáxi ra, sa va'ará dinj ndá'a rá ini takují, ta ná kii ra dándáxi ra noo yáaí, chí nda'í ndá'o ndó'o naní níof nákaaí noo kéí ñó'o yó'o.” ²⁵ Dá ni kaa Abraham xí'ín rá: “De'e ló'o, ndisaa inon ña va'a nda'o ni sa ioon ñayúu, ta Lázaro yó'o, nda'í ndá'o ni sa ndó'o xi. Tído viti ni ni'í xí tandéé iní ió va'a xi. Ta yo'ó, nákaa ndó'o naní níoon noo kéí ñó'o xaan. ²⁶ Ta iin da'o konó nda'o kí'an sadí noo ndo'ó xí'ín noo ndú'u. Sa'a ñoó o kúu ta'on saa na ndéi yó'o chí xaan, ta ni na ndéi xaan o kúu kii chí yó'o.” ²⁷ Dá ni kaa taa kuiká ñoó: “Seí nda'í noo ní, tatá Abraham, ña tanda'a ní Lázaro xaan ná ko'on ra ve'e tatáí, ²⁸ chí ñoó ndéi o'on ñani, ta ná ka'an ra to'on Ndios xí'ín xí, dá kí'an

na dá'a ni kii xi yó'o, chí ndó'o naní nda'o níof nákaaí.” ²⁹ Dá ni kaa Abraham xí'ín rá: “Sa'í io va ley ni taa Moisés noo xí, xí'ín ña ni taa dao ka profeta. Sa'a ñoó ná kueídó'o ra choon sa'ándáan.” ³⁰ Dá ni kaa taa kuiká ñoó: “Koó, tatá Abraham, o kándísa ta'on xian. Tído tá ná natakí iin na ni xí'i, ta ko'on na noo ndéi xi, dá ví nandikó iní xí sa'a kuachi kée xi.” ³¹ Dá ni kaa Abraham xí'ín rá: “Tá ko xí'o ra mií rá kueídó'o ra ley Moisés xí'ín ña ni ka'an dao ka profeta, dá kí'an, va'ará ná natakí iin na ni xí'i ko'on na noo ndéi ra, ta o kándísa ta'on ra”, kaá na xí'ín rá —kaá Jesús.

17

Nda'í kúu ví na kándéé dáka'an kué'é dao ka ñayuu, dá ya'a na kee na kuachi

¹ Dá ni kaa Jesús xí'ín taa xíonoo xí'ín ná:

—Mí'an ndaa kuiti kí'an ña daa'í io va ña'a kini kexixi xí'ín ndó, dá kasá'a nakani ini ndo kee ndó kuachi. Tído nda'í kúu ví na kándéé dáka'an kué'é dao ka ñayuu, dá ya'a na kee na kuachi. ² Va'a ka ná kandikó yuu molino dikó ná, ta ná dáketá ñaá ná ini taño'o, o duú ka ña koo na dáka'an kué'é na iin taló'o ña kí'an ya'a xi kee xi kuachi. ³ Sa'a ñoó kandaa ndo mií ndó.

⁴ Tá ni ya'a iin ñani ndo ni kee na kuachi xí'ín ndó, dá kí'an dánani ñaá ndó. Tá ni nandikó iní na sa'a kuachi ni kee na, dá kí'an ku'u ká'ano ini ndo sa'a ná. ⁵ Ta va'ará usa ta'ándá ni ya'a na ni kee na kuachi xí'ín ndó iin kuú, tído tá ni nandio koo na usa ta'ándá ni ndaka ña maní noo ndo sa'a ña ni kee na xí'ín ndó, dá kí'an kánian ku'u ká'ano ini ndo sa'a ná ndin usa ta'ándá —kaá na.

Kóni taa xíonoo xí'ín Jesús kandeé cháá ka ini ñaá rá

⁵ Dá ni kaa taa xíonoo xí'ín sato'o yo Jesús:

—Chindeé ní ndu'u, dá ná kua'ano cháá ka ndu xí'ín ña kándéé iní ndu mií ní.

⁶ Dá ni kaa sato'o yo xí'ín rá:

—Va'ará lú'u va kándéé ini ndo yu'u tató'on kí'o leé ndíkí mostaza, dá kí'an kuu va ka'an ndo xí'ín iin yíto ká'ano: “To'on yo'ó mií'ón, ta ná kú'ín iní taño'o káa.” Ta kúu kueídó'o va rá ña ka'an ndo.

⁷ Ta ndi ndáa ndó'o ió iin taa kéchóon noo ndo, tá ni ndisaa ra ni sa'an ra yúku ni xiti ra o ni sa ndaka ra kí'ti, ta, zá ká'an ndo di'a xí'ín rá: “Kua'án ya'a mesa kakóon kasá'ón?” ⁸ Koó, chí di'a ká'an ndo xí'ín rá: “Kenduu kí'í yo'ó ña'a ná kadínii, ta xaan ní kandatón ná ndí'i kasá'ín, ta ko'í takují.

Tá ni ndi'i, dá kasá'an yo'ó", kaá ndo. ⁹ ǀÁ naki'lo ndo ndiv'e noo ra kéchóon noo ndo sa'a'á nã ni kee ra choon ni sa'anda ndo noo rá? Koo, ko kée ta'on ndo dión. ¹⁰ Ta ki'lo dión ta'ani ndo'ó, tá ni ndi'i ni kee ndo ndidaá choon ni sa'anda Ndios noo ndo, dá kían kaa ndo xi'ín ná: "Nã kéchóon oon va kúu ndu'u, dá chi sava'a choon, nã kían ni sa'anda ni noo ndu'u, sava'a noo vá kían ni kee ndu'", kaa ndo —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús uxí taa ndó'o kue'e té'i'í nĩi

¹¹ Tá noo xika Jesús kua'an nã ñoo Jerusalén, ta yá'a na kua'an nã noo raya noo kúu kuendá Galilea xi'ín kuendá Samaria.

¹² Tá ni kasandaá na yú'u iin ñoo ló'ó nákaa ñoo, dá ni kankuei uxí taa ndó'o kue'e té'i'í nĩi vei ra ni'í rá Jesús, tído xíká vá ni sa kuíta ra. ¹³ Dá ni kayu'u rá:

—Jesús, nã kúu maestro, ku'u ini ni sa'á ndu'u!

¹⁴ Tá ni xini nãá Jesús, dá ni kaa nã xi'ín rá:

—Kua'an ndo na'a ndo mií ndo noo tá duti.

Ta noo xika ra náki'in ra kua'an ra ñoo, kúu ni ndaño'ó ní'ini va kue'e ndó'o ra. ¹⁵ Tído tá ni xini iin taa ñoo nã ni nduva'a ra, kúu ni nandió koo ra káyu'u rá kéká'ano ra Ndios vei ra. ¹⁶ Tá ni saá ra noo iin Jesús, dá ni sa kuíin xití rá noo sa'a ná, ta ni xino taan ra nda noño'ó. Dá ni naki'lo ra ndiv'e noo ná. Taa yo'ó ni sa kuu tá kuendá Samaria.

¹⁷ Dá ni kaa Jesús:

—ǀÁ o duú uxí taa ni nduva'a yu'u? Ta, ¿ndeí kua'an iin ka roón? ¹⁸ ǀÁ ndadá iin tó'ón diní tá tukú yo'ó va ni nandió koo naki'lo ñaño'ó noo Ndios?

¹⁹ Dá ni kaa Jesús xi'ín taa ñoo:

—Ndakuiin ndichi, ta kua'an viti, chi ni nduva'ón sa'a'á nã kándéé inon yu'u.

Di'a kua'an nã ni daná'a Jesús sa'a ndí kían koo, dá kasandaá kuu nandió koo tuku na

²⁰ Iin kuu, dá ni ndat'ón tá fariseo Jesús:

—¿Ndá oon kasá'a Ndios dándáki na yó?

Dá ni kaa Jesús xi'ín rá:

—Ni iin tó'ón ta'on ñayuu o koní xi'ín noo táto'on dándáki Ndios ñayuu na. ²¹ O kúu ta'on kaa nã nã yo'ó nákaa, o kaa nákaa. Dá chi sa dándáki va Ndios nio ñayuu na.

²² Dá ni kaa nã xi'ín taa xionoo xi'ín ná:

—Kasandaá iin kuu, dá katoó ndo koni ndo kuu nandió koo nã ni nduu taa ñayuu yo'ó, tído o koní ta'on ndoan. ²³ Dá kasá'a

dao taa ka'an ra xi'ín ndo: "Yó'o ni kasáa nã", o "Káa nákaa nã", kaa ra. Tído ná dá'a ni kandía ndo ko'on ndo kande'é ndo, ta o sa kárkuei ndo satá rá ko'on ndo. ²⁴ Chi táto'on ki'lo kúu tá sá nduta, ta náye'e ndaa iin ní kúu induú, ki'lo dión koo tá ná kasandaá kuu nandió koo tuku nã ni nduu taa ñayuu yo'ó kasáa nã. ²⁵ Tído mián ndúsa dinnó'ó ka ndo'lo nda'lo nio yu'u, ta kaño'ó nãá ñayuu ndéi tiempo viti.

²⁶ Táto'on ki'lo ni sa kee ñayuu tiempo ni sa io Noé, ki'lo dión ta'ani kee ñayuu kuu nandió koo tuku nã ni nduu taa ñayuu yo'ó.

²⁷ Chi tein kuu dáá ñoo ndéi ñayuu sásá'an na, ta ndéi na xi'í na, ta ndéi na tánda'a ná nda kuu ni ndu'u Noé ini barco. Ni ndi'i, dá ni koon daí déen ñoo, ta ni danaá ndi'i rá ñayuu ñoo. ²⁸ Ta ki'lo dión ta'ani ni kuu tiempo Lot, chi ndéi ñayuu sásá'an na, ta ndéi na xi'í na, ta ndéi na xín na nã'a, ta ndéi na díkó nãan, ta chí'i na tata, ta káva'a na ve'e, ²⁹ nda kuu ni keta Lot ñoo ká'ano naní Sodoma ñoo kua'an ra. Ta kúu ni koon va ñoo'lo ita xi'ín azufre satá ñoo ñoo, ta ni danaá ndí'an ñayuu ni sa ndei ñoo. ³⁰ Ta ki'lo dión ta'ani koo tá ná kasandaá kuu nandió koo nã ni nduu taa ñayuu yo'ó kasáa nã.

³¹ Chi tá ná kasandaá kuu dáá ñoo, dá kían ñayuu kándodó diní vé'e, ná dá'a ni noo na ndu'u na ve'e na naki'in na nã'a ñoo'lo inián. Ta na ñoo'lo yúku, ná dá'a ni nandió kuéi na no'o na ve'e na. ³² Ndusaa ini ndo táto'on ki'lo ni ndo'lo ñadi'í Lot. ³³ Chi ndidaá ñayuu ndi'i ini dákaki na mií ná, noón di'a kúu nã kuu. Tído nã xi'lo mií ná kuu nã sa'a yú'u, noón di'a kúu nã ni'í nã káki na. ³⁴ Ta ká'ín xi'ín ndó nã sakuáá kuu dáá nóo kandeí uu ñayuu kudí nã noo iin xíto. Iin na naki'in Ndios kane'e na ko'on nã, ta iin ka nã kandoo. ³⁵ Iin ve'e kaño'lo uu nã nã'a ndiko na. Ta iin na naki'in Ndios kane'e na ko'on nã, ta iin ka nã kandoo. ³⁶ Uu taa kaño'lo yúku. Iin ra naki'in na kane'e na ko'on nã, ta iin ka ra kandoo —kaá Jesús.

³⁷ Dá ni ndat'ón nãá taa xionoo xi'ín ná:

—¿Ndeí kúu noo kooan yo'ó, tatá?

Dá ni kaa na:

—Noo kándu'u ndii, ñoo kúu noo nditútí tityokó ñoo'ó.

18

Di'a kua'an nã ni daná'a Jesús sa'a nã ni kee iin ná kuán xi'ín iin tá né'e choon

¹ Dá ni dakí'in tá'an Jesús dao to'on xi'ín nã ni daná'a nã, dá ná kandaá ini taa xionoo

xí'ín ná ña daá kuiti xínñó'ó rá ka'an ra xí'ín Ndios, ta ná dá'a ni katuu ra ña kee ra dión, ²ta kaá na:

—Ni sa io iin taa né'e choon iin ñoo, ta ko ní sá yu'ú ra Ndios, ta ko ní sá io ñaño'ó rá noo ni iin tó'ón ñayuu. ³Ta ñoo ñoo ta'ani ió iin ñá'a kuáan. Ta tóo tóo sa sá'an noó ta né'e choon ñoo, ta kaáan xí'ín rá: “Keyíko va'a ní sa'í xí'ín ñayuu naá tá'an xí'ín.” ⁴Tído sa ni kuna'á vá ko ní kékuendá ta'on ra ña ká'an ñá'a yó'o. Tído ni ndi'i, dá ni ñakan ini ra, ta kaá ra: “Va'ará ko yu'ú Ndios, ta va'ará koó ñaño'ín noo ni iin ñayuu, ⁵tído sa'á ña tóo tóo kásaa ña kuáan yó'o dáta'an yu'ú, sa'á ñoo va'a kaan ná ko'ín keyíkoj sa'an. Dá chí tá koó, dá kasaa tóo tóo tukuán dándí'i iniñan yu'ú.”

⁶Dá ni kaa ta'ani sato'o yo Jesús:

—Taó kuendá ndo ña ni ka'an taa kini né'e choon ñoo. ⁷Ta, zá ká'an ndó ña o keyíko ndaa Ndios sa'á ñayuu ni kaxi mií ná, tá'an ñayuu seí nda'í noo ná nduú ñoo? zá ká'an ndó ña kueé va na, dá chindeé ná ñayuu na? Koó. ⁸Yu'ú kúu ra ká'an xí'ín ndó ña yachi va chindeé ná ñayuu na. Tído tá ná kasandaá kuñ nandi'o ko na ni nduu taa ñayuu yó'o kasaa na, zá nani'i ná ñayuu kándéé ini ñaa noño'o yó'o? —kaá na.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'á uu taa ni sa'an ve'e ño'o ká'ano ka'an ra xí'ín Ndios

⁹Ta ñoo ndéi dao ñayuu ká'an ña kúu ná ñayuu ndaa, ta kénóon na dao ka na. Sa'á ñoo ni dáki'ín tá'an Jesús to'on yó'o xí'ín ña ni daná'a na noo ná, ta kaá na:

¹⁰—Iin kuñ dá ni kee uu taa kua'an ra ve'e ño'o ká'ano yó ka'an ra xí'ín Ndios. Iin ra kúu tá fariseo, ta iin ka ra kúu taa kí'in ya'i sa'a ñó'o. ¹¹Ta fariseo ñoo kúu ra iin ndichi ká'an ra xí'ín Ndios, ta kaá ra di'a xí'ín mií rá: “Tatá Ndios, náki'o yu'ú ndivé'e noo ní, chí ko kée ta'on yu'ú tátó'on kée dao ka taa, tá'an ra kí'in kuí'íná, o ra kée ña kini, o ra kée kuachi xí'ín na ko kúu ñadi'í ra. Ta ni ko kée ta'on yu'ú tátó'on kée taa kí'in ya'í sa'a ñó'o káa. ¹²Chí sa né'e ij yu'ú uu ta'ándá iin iin semana, ta dóko yu'ú uxí ña'a noo iin ciento ña'a ní'í kéchóoin”, kaá ra. ¹³Tído taa kí'in ya'í sa'a ñó'o ñoo, xíká vá ni sa kuí'ín ra iin ra. Ta ni ko kóni ra ndane'e noo rá chí induú. Ta káni ndá'a rá yu'ú ndíká ra iin ra, dá kaá ra: “Tatá Ndios, ku'ú ká'ano ini ní sa'í, chí kúú iin taa kómí kuachi.”

¹⁴Ká'ín xí'ín ndó ña ni xí'o ká'ano ini Ndios sa'á kuachi taa kí'in ya'í sa'a ñó'o ñoo tá o

ñá'a keta ra no'o ra ve'e ra. Tído ko ní kú'ú ká'ano ta'on ini na sa'a iin ka taa ñoo. Chí ndi ndáa na chindaya'i mií, noón di'a kúu na kandoo noo. Ta na kénoo mií, noón di'a kúu na kandaya'i kee Ndios —kaá na.

Xíka Jesús ña maní sa'a takuáli noo Ndios

¹⁵Ta ndáka ñayuu ñoo takuáli vei na noo Jesús, dá chinóo na ndá'a ná diní xí. Tído tá ni xini taa xionoo xí'ín ná ña kée ñayuu ñoo dión, dá ni danáni ñaá rá. ¹⁶Dá ni kana Jesús taa ñoo, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Konó ndó noo takuáli xaan ná kii xi noo yú'u. Ná dá'a ni chituu ndó xi. Dá chí ñayuu kándéé ini tatá Ndios tátó'on kándéé ini takuáli xaan tatá xi, noón kúu na ño'o tíxi ndá'a Ndios. ¹⁷Mífan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ndi ndáa na ko kándí'a ña dándáki ñaá Ndios tátó'on kándí'a takuáli ña dándáki ñaá tatá xi, noón kúu na o koní ndu'ú tíxi ndá'a Ndios —kaá na.

Di'a ni ka'an Jesús xí'ín iin taa kuíka

¹⁸Dá ni ndató'ón ñaá iin taa ndaya'i, ta kaá ra xí'ín Jesús:

—Maestro va'a kúu ní. Ta, ¿ndí kíán kánian kee, dá ní'í ña kataki chíchíí?

¹⁹Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ká'an yo'ó ña kúu yu'ú na va'a? Chí ni iin tó'ón ñayuu ko kúu na va'a. Iin tó'ón diní Ndios vá kúu na va'a. ²⁰Sa ná'á vá yo'ó ndi kua'an choon ni sa'anda Ndios: o sa kéeón kuachi xí'ín iin ñá'a ña ko kúu ñadi'óon, ta o sa ká'ánoon ndij, ta o sa kí'in kuí'ínón, ta o sa ká'ón ña to'ón sa'a ña ko ñayuu, ta koo ñaño'ó noo tátóon xí'ín noo nanóon.

²¹Dá ni kaa taa ñoo:

—Ndá ló'o vei ni kasá'í seídó'i ndidaá choon yó'o.

²²Tá ni seídó'o Jesús ña ni ka'an ra dión, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ndáá iin tó'ón vá ña'a kámaní keeón viti, tá daá. Kua'an díko ndí'ón ña'a ió nooon. Ta dasóon dí'ón ñoo noo na kúnda'í, dá kían konon koo kuí'ón chí induú. Dá kison kanooón xí'ín yu'ú.

²³Tá ni seídó'o taa yó'o ña ni ka'an Jesús dión xí'ín rá, kúu ndáa nda'í va ni kuu ini ra, chí tá kuíka nda'o kúu rá.

²⁴Tá ni xini Jesús ña ni kúnda'í ini ra, dá ni kaa na:

—jNdaneé ka ví kuachi kíán, dá ndu'ú na kómí ña kuíka tíxi ndá'a Ndios! ²⁵Kaon cháá ka chika'anda iin camello yá iin ión tukú o duú ña ndu'ú iin na kuíka tíxi ndá'a Ndios.

²⁶ Tá ni seídó'o ñayuu ñoó to'on yó'o, dá ni ndato'ón ná Jesús:

—¿Ndá yoo ni'í ña káki na, tá dáá?

²⁷ Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—Ni iin tó'ón ñayuu o kándeé kee dión, tído ndidaá tá'an va ña'a kándeé Ndios kee na.

²⁸ Dá ni kaa Pedro xí'ín ná:

—Kande'é ní, chí ndu'u kúu ra ni ñan koo ndi'i ndidaá kúu ña'a ió noo ndú, ta xionoo ndu'u xí'ín mií ní.

²⁹ Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—Mií ñan ndaa ná ka'in xí'ín ndó; ndi ndaa mií'o ña ni ñan koo ve'e na, o ñani ña, o kí'o na, o ku'u ña, o ñadi'í ña, o tatá ña xí'ín naná ña, o de'e na sa'á ña kóni ña ña ndu'u cháá ka ñayuu tíxi ndá'a Ndios. ³⁰ ña yó'o kúu ña nani'í kuá'á ka ña'a ñayuu yó'o. Ta iin ka ñayuu saá koo chí noo ni'í ná ña kataki chíchí ná —kaá ña.

Yó'o ni kasto'on tuku Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná ndí kían ndo'na, dá kuu ña

³¹ Dá ni taó xóo Jesús ndin uxí uú taa xionoo xí'ín ná ñoó. Dá ni kaa ña xí'ín ná:

—Viti kían kókaa yó kua'an yó ñoo Jerusalén, dá xinkoo ndi'i ña ká'an to'on ni taa profeta sa'á ña ndo'na ña ni nduu taa ñayuu yó'o. ³² Dá chí iin taa kúu ra nakí'o ñaá noo ndá'a tã tũkú, dá kedjiki ndaa ñaá rá. Ta kendava'a ra xí'ín ná. Ta tuu ndaa dijí ñaá rá. ³³ Dá tá ni ndi'i ni kani ñaá rá, dá ka'ání ñaá rá. Tído tíxi kuú óni, dá natakí ña.

³⁴ Tído kó ní kándaq kúú'ó ini ra ndi kóni kaa to'on ni ka'an ña xí'ín ná, chí ndadí va ñaxintóni rá noó to'on yó'o, sa'á ñoó kó ní kándaq ini ra ña ni ka'an ña xí'ín ná.

Di'a ni kuu, dá ni nduvq'a Jesús iin taa kó túu noo

³⁵ Dá ni kuyati Jesús ñoo naní Jericó, ta yu'ú íchi ñoó ió iin taa kó túu noo sáti ra.

³⁶ Tá ni seídó'o ra ña yá'a ñayuu kuá'á kua'an ña noo ió ra ñoó, dá ni ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndí kían kúu?

³⁷ Dá ni kaa ñayuu ñoó ña Jesús, ña ñoo Nazaret, kúu ña yá'a kua'an ñoó.

³⁸ Dá ni kasá'á taa ñoó káyu'ú rá:

—Jesús, de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

³⁹ Dá ni ñanání ñaá dao ñayuu xionoo kua'an ñoó, dá ná kutádjí rá, ká'án ná. Tído ni'í cháá ka ví ni kasá'á káyu'ú rá ió rá:

—Jde'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

⁴⁰ Dá ni sa tuu tóo Jesús, dá ni sa'anda ña choon noó ñayuu ñoó ña ná kandaka na taa ñoó saq ña noo ná. Dá tá ni saq ña noo iin Jesús, dá ni ndato'ón ñaá ná:

⁴¹ —¿Ndí kían kónon kee xí'ín?

Dá ni kaa taa ñoó:

—Tatá, kóni natuu noqí.

⁴² Dá ni kaa ña xí'ín ná:

—Ná natuu noqon viti, chí sa'á ña kándeé inon yu'u, sa'á ñoó ni nduvá'ón.

⁴³ Kúu viti'ón vá ni natuu noo rá. Ta kúu ni kee ra kua'an ra xí'ín Jesús, ta kéká'ano ra Ndios kua'an ra. Tá ni xini ñayuu kuá'á ñoó ña ni kuu dión, dá ni kasá'á ta'ani na kéká'ano na Ndios.

19

Di'a ni kuu tá ni naki'in tá'an Jesús xí'ín iin taa naní Zaqueo

¹ Dá ni ku'u Jesús ñoo ká'ano naní Jericó, dá ni chíka'anda ña kua'an na me'í ñoo ñoó.

² Ta ñoó ió iin taa naní Zaqueo, ta kúu rá taa sa'ándá choon noó taa kí'in ya'í sa'a ñó'o, ta kuíka ndá'o ra. ³ ta kóni ra kande'é rá ndá yoo kúu Jesús, tído kó kuú ta'on koni ñaá rá kée ñayuu kuá'á ñoó, chí iin taa latá'í vá kúu rá. ⁴ Sa'á ñoó kánkono ra ni sa'an ra cháá ka noo. Dá ni kaa ra dokó iin yító, dá kuu koni ñaá rá, chí ñoó kánian ya'a na. ⁵ Tá ni kasandaá ña noo iin yító ñoó, dá ni nakoto ndaa ña, dá ni xini ña kánoo ra, dá ni kaa ña xí'ín ná:

—Zaqueo, kua'an noo kí, chí kuú viti kánian katuu tóoi ve'ón.

⁶ Ta kúu kaon ni noo ra yító ñoó, ta ni ñatiin ra Jesús ve'e ra xí'an kádijí ini ra. ⁷ Tá ni xini ñayuu ñoó ña ni ku'u Jesús ve'e ra, kúu ni kasá'á ná ká'an ña sa'a Jesús, chí kaá ña ña kua'an ña koo tóo na ve'e iin taa kómí kuachi.

⁸ Ta xían tein ió Jesús ve'e Zaqueo ñoó, dá ni ndakúin ndichi ra, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Kande'é ní viti, tatá, chí ko'in ka'anda daoí ña kuíka kómí, ta ka'andají ña noó ñayuu kúnda'í. Tá ni ya'í ni kí'in kuí'ínáí ña'a iin ñayuu xí'ín, dá kían ko'in nandió né'i komí cháá ka ta'ándá noó ña ni ya'í ni kí'in.

⁹ Dá ni kaa Jesús:

—Kuú viti ni ñatiin taa yó'o ña káki ra noó kuachi ra, chí kúu ta'ani ra ta kuendá ña ve'e Abraham. ¹⁰ Chí ña ni nduu taa ñayuu yó'o kúu ña vejí nandukú, ta dáka'ki na ñayuu ndíta xíká noo Ndios.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a iin taa ni natiin choon kakuu rey

¹¹Xián nani ndéi ñayuu ñoo seídó'lo na ña ni ka'an Jesús, dá ni ñakí'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on ni ñaná'a na. Chí sa'á ña sa kua'an kuyati na ñoo Jerusalén, sa'á ñoo ni ka'an ñayuu ñoo ña yachi va kasaa Ndios xí'in ndéé dándáki na ñayuu na. ¹²Sa'á ñoo ni kaa Jesús di'a:

—In kuu ni sa io iin taa, ta kúu rá ñe'e taa sa kuu rey, ta ni kee ra kua'an xiká rá iin ka ñoo natiin ra choon kakuu ra rey, dá ndisaa ra. ¹³Tído tá ko ñá'a ko'on ra, dá ni kana ra uxí taa kéchóon noo rá. Dá ni xí'o ra iin di'ón ndáya'i noo iin rá iin ra. Dá ni kaa ra xí'in rá: “Naka'an nda'i ndo di'ón xaan nani kua'in”, kaá ra. ¹⁴Tído xiní u'u ñaa na ñoo ra. Sa'á ñoo ni tanda'a ná dao taa kua'an ka'an noo tá'anda choon ñoo ña ko kóni ta'on na ña kakuu taa yó'lo rey ñoo na.

¹⁵Tído ni natiin va ra choon. Dá tá ni ndisaa ra ñoo ra, dá ni kana ra taa kéchóon ñoo, tá'an ra ni xí'o ra di'ón ra noo, chí kóni ra kandaá ini ra ndidaa ni nduu di'ón ni naka'an nda'i iin rá iin ra. ¹⁶Dá ni kaa taa ni kasaa mií noo ñoo: “Tatá, iin di'ón ni xí'o ní noói, ta ni ni'í uxí kaan.” ¹⁷Dá ni kaa rey ñoo: “Va'a nda'o ni keeón, chí kúu yo'lo iin tá kéchóon va'a. Ta sa'á ña ni kéchóon ndaagon noo lú'u di'ón ni xi'oi nooon, sa'á ñoo kí'oi ña dándákón uxí ñoo.”

¹⁸Dá ni kasaa iin ka taa kéchóon ñoo. Dá ni kaa ra: “Tatá, ni ni'í o'on ka di'ón noo iin di'ón ni xi'oi ní noói.” ¹⁹Dá ni kaa rey ñoo: “Ko'in kí'oi ña dándákón o'on ñoo.”

²⁰Dá ni kasaa iin ka taa kéchóon ñoo, dá ni kaa ra: “Tatá, yó'lo io di'ón ni xi'oi ní noói, chí ni chikáa va'i ña noo peñitoi, ²¹chí yu'í mií ní, chí kúu ní iin taa tondó, ta náki'in ní ña'a ko ní chínóo ní, ta dákée ní noo ko ní xítí ní.” ²²Dá ni kaa rey ñoo: “Yo'lo kúu iin tá kéchóon kini, ta xí'in to'on ni ka'on xaan keyíkoj sa'on. Ta sa ná'a yo'lo ña kúu yu'u taa tondó, ña náki'in yu'u ña'a ko ní chínóoi, ta dákéei noo ko ní xítii, ²³sa'á ñoo, ñndiva'a ko ní sa'on chikaagon di'ón yu'u banco, dá tá ná ndusaaj, dá natiin ña xí'in lú'u satán, ní kúu?”

²⁴Dá ni kaa ra xí'in taa ndíta yati ñoo: “Kuiio ndaa ndo di'ón ne'e ra xaan, ta kua'an ndo kí'o ndóan noo ra ni kandeé ni ni'í uxí kaan ñoo.” ²⁵Dá ni kaa taa ñoo: “Tatá, sa kómí va roón uxí di'ón.” ²⁶Dá ni kaa rey ñoo: “Ká'an yu'u xí'in ndó ña na sa io ña'a noo, noón kúu na ni'í cháá kaan. Ta

na koó ña'a noo, di'a di'tá ná lú'u ña kómí ná. ²⁷Ta kandaka ta'ani ndó ndidaá taa xiní u'u ñaa, tá'an ra ko kóni kakuu yu'u rey, ná kii ra nooi, ta ka'anda ndo dikó rá”, kaá rey ñoo —kaá Jesús.

Di'a ni kuu, dá ni ku'u Jesús kua'an na ñoo ká'ano Jerusalén

²⁸Tá ni ndi'i ni ka'an na ña yó'lo, dá ni kee na kókaa na kua'an na ñoo Jerusalén. ²⁹Dá tá ni kasandaá yati na ñoo nani Betfagé xí'in ñoo Betania, yati noo iin iin yúku naní Olivos, dá ni sa'anda na choon noo uu taa xionoo xí'in ná, ³⁰ta ni kaa na xí'in rá:

—Kua'an ndo ñoo ló'o nákaa chí noo káa. Tá ni saa ndo ni ku'u ndó ñoo ñoo, dá nani'i ndo noo ndíko iin burro, kirí ko ñá'a kandodó ná. Ta ndaxí ndó ri kandaka ndó kii ndó. ³¹Tá ndaa na ndato'ón ñaa: “¿Ndiva'a ndaxí ndó ri?”, dá kaa ndo xí'in ná: “Dá chí xínñó'lo na kúu sato'o ndu ri”, kaa ndo.

³²Dá ni kee ra kua'an ra. Ta kúu ni naní'i rá burro ñoo táto'on kí'lo ni ka'an Jesús xí'in rá. ³³Dá tá ni ndaxí rá burro ñoo, dá ni kaa na kúu sato'o ri:

—¿Ndiva'a ndaxí ndó burro xaan?

³⁴Dá ni kaa taa ñoo:

—Dá chí xínñó'lo na kúu sato'o ndu'u ri.

³⁵Dá ndáka ra burro ñoo ni saa ra noo ni kandoo Jesús. Dá ni chikodó rá kotó ra sata ri. Dá ni kaa Jesús kánoo na kua'an na.

³⁶Dá ni kasá'a ñayuu kuá'a ñoo chindei na kotó na íchi noo vejí Jesús. ³⁷Dá tá ni kuyati na kua'an na noo kasá'a noo na ndíka yúku naní Olivos, dá ni kasá'a ñayuu kuá'a xionoo xí'in ná ñoo káyu'u ná kéká'ano na Ndios xí'an kádi'i ini na sa'a ndidaá kúu ña'a ndato ni xini na ni kee Jesús. ³⁸ta kaá na:

—¡Na ká'ano kúu rey yó'lo, chí vejí na xí'in choon sato'o yo Ndios! ¡Ná kandeí va'a na ndéi induu! ¡Ta ná natiin Ndios ñañó'lo nda noo io na noo dikó!

³⁹Dá ni kaa dao ta fariseo ñoo tein ñayuu kuá'a ñoo:

—Maestro, dánani ní ñayuu xionoo xí'in ní, dá ná dá'a ní ka'an na dión.

⁴⁰Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ká'in xí'in ndó ña tá ná kadi na yó'lo yú'u ná, dá kían kasá'a yuu káa kéká'anoan yu'u.

⁴¹Tá ni kasandaá yati na ñoo Jerusalén, nda'i ní saki na tá ni xini na ñoo ñoo, ⁴²ta kaá na:

—Ndeé ví kóni yu'u ña kandaá ini ndo kuu víti ndí kían kee ndó, dá kían kuu

kandei va'a ndó. Tído ndadí vá noo ndo, sa'á ñoó o kúu ta'on kandaá ini ndoán viti. ⁴³Tído kasandaá iin kuú, dá kasaa kua'á taa xini' u'u tá'an xí'ín ndó, ta kaq noo ra iin níi yú'u ñoo yó'o, ta chikorrá ra ndo'ó, ta kasá'á rá nako'oni ra ndo'ó, ⁴⁴ta koon ra ndo'ó nda noño'ó, ta ka'áni rá ndo'ó xí'ín de'le ndó. Ta ní iin ka yuu o kándoan kandodó tá'an. Dión ndo'o ndó sa'á ña ko ní nákoní ndo na ní tanda'a Ndios vejí dáka'ki ñaa —kaá Jesús.

Di'a ni kuu ta ní taó ndí'i Jesús ta díkó xí'ín ta xiin kua'an ra sata vé'e ño'o ká'ano

⁴⁵Dá tá ní saa na, ní ku'u na yé'le ño'o ká'ano. Dá ní kasá'á ná taó ndí'i na ta díkó, xí'ín ta xiin kua'an ra sata vé'e. ⁴⁶Dá ní kaa na xí'ín ñayuu ñoo:

—Di'a va kaá tuti ií Ndios: “Ve'le yu'u kúu iin ve'le noo kánian nataka ñayuu ka'an na xí'ín yu'u.” Tído ndo'ó kúu na ndéi kéean táto'on iin káo ta ku'í'íná.

⁴⁷Ta ndidaá kuú ní sa kaa Jesús sa daná'a na noo ñayuu yé'le ño'o ká'ano ñoo. Tído ta dutí saku'a, xí'ín ta dána'a ley, xí'ín ta né'le choon ndúku rá ndí kían kee ra, dá ka'áni ñaa rá. ⁴⁸Tído ko ní ní'i ta'on ra ndi kee ra, dá chí ndidaá ñayuu ndéi toon na seídó'o na ña dána'a Jesús.

20

Yó'o ni ndato'on ta fariseo ndá yoo ní xí'ín choon noo Jesús

¹Iin kuu, dá nákaa Jesús yé'le ño'o ká'ano dána'a na sa'á to'on va'a Ndios noo ñayuu. Dá ní kasaa ta dutí saku'a xí'ín ta dána'a ley xí'ín ta sá'ano ñoo, ²dá ní kaa ra xí'ín ná:

—Ka'an ní xí'ín ndu'u, ¿ndá choon né'le ní ña nákaa ní kée ní di'a? ¿Ndá yoo ní xí'ín choon noo ní ña kee nían?

³Dá ní kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta viti ná ndato'on ta'ani yu'u ndo'ó sa'a iin ña'a, ta nandió né'le ndoan. ⁴¿Ndá yoo ní xí'ín choon noo Juan ña sa dakódo ndúta ná ñayuu? ¿Á Ndios ní xí'ín o taa?

⁵Dá ní kasá'á rá ndátó'on tá'an mií rá ndíta ra:

—Tá ná kaa yo ña Ndios ní xí'ín ñaa, dá kaa ra xí'ín: “¿Ndiva'a ko ní kándisa ndó ña ní daná'a ra, tá dáá?” Tído tá ná kaa yo ña taa ní xí'ín ñaa, dá kían ndakuei na ñoo yo chíyúú ñaa ná, dá chí ndidaá vá ná kándia ña Juan ní sa kuu iin profeta ní tanda'a Ndios ní kii —kaá ra ndátó'on mií rá.

⁷Dá ní kaa ra xí'ín Jesús ña ko ná'á ta'on ra ndá yoo ní xí'ín choon noo Juan. ⁸Dá ní kaa na xí'ín rá:

—Ta ní yu'u o kásto'on ta'on xí'ín ndó ndá yoo ní xí'ín choon noo kéei ña yó'o, tá dáá.

Di'a kua'an ña ní nakani Jesús sa'á ña ní ndo'o iin sato'o uva

⁹Dá ní kasá'á Jesús dá'kí'ín tá'an na dao ña'a xí'ín to'on dána'a na noo ñayuu ñoo, ta kaá na:

—Iin kuú ní dandee iin taa yitó uva noño'ó rá. Dá ní díkó ndodó raán noo dao ka taa kéchóon. Dá ní kee ra kua'an xiká rá kua'á kuia. ¹⁰Dá tá ní xinkoo tiempo ta'anda uva ñoo, dá ní tanda'á rá iin mozo ra ña ná ko'on ra noo ndéi ta kéchóon ñoo natiin ra uva, kirí kánian ní'i rá. Tído tá ní saa mozo ñoo, dá ní ndakuei ta kéchóon noo uva ñoo ní kani ñaa rá. Ta ní iin ña'a ko ní xí'ín ra kane'le mozo ñoo no'o ra. ¹¹Dá ní nandió koo sato'o ñoo ní tanda'á rá iin ka mozo kua'an ra. Tído tá ní saa ra noo ndéi ta kéchóon ñoo, dá ní ndakuei tuku roón ní kani ñaa rá, ta ní ndane'le ñaa rá. Ta ní iin ña'a ko ní xí'ín ra kane'le mozo ñoo no'o ra. ¹²Dá ní nandió koo tuku sato'o ñoo ní tanda'á rá iin ka mozo, ra kúu oni, kua'an ra. Tído tá ní saa ra, ta kúu ní ndakuei tuku ta kéchóon ñoo ní darkue'le ñaa rá. Dá ní dakána ñaa rá sata vé'e. ¹³Dá ní kaa sato'o uva ñoo: “¿Ndi koo kee viti? Viti kían ná tanda'í de'le maní ko'on xí. Chí tá ná koni ñaa rá, ndá ndi kuu koo va ñaño'ó rá noo xí.” ¹⁴Kúu ní tanda'á ñaa rá kua'an xí. Tído, tá ní xini ñaa taa kéchóon ñoo, dá ní kasá'á rá ndátó'on kue'le ra: “Taa kaa kúu ra natiin ndidaá kúu ñó'o yó'o noo tatá xí. Kó'o ka'áni yo xí, dá ná kandoo ndí'i ñó'o yó'o noo mií yó”, kaá ra.

¹⁵Dá ní tiin ñaa rá ndáka ra kua'an ra sata korrá noo kaa yitó uva ñoo. Ta ñoo ní sa'áni ñaa rá. Ta, ¿ndí kían kee sato'o uva ñoo viti, ká'án ndó? ¹⁶Ña kee ra kían kasaa ra, ta ka'áni ndí'i ra ta kéchóon ñoo, dá díkó ndodó ra ñó'o noo kaa yitó uva ñoo noo dao ka taa —kaá Jesús.

Tá ní seídó'o ñayuu ñoo ña ní ka'an Jesús dión, dá ní kaa na:

—¿Ná o sa kóno Ndios ña koo dión!

¹⁷Dá ní nandé'le Jesús noo ñayuu ñoo, dá ní kaa na:

—¿Á ko ná'á ta'on ndó ña di'a va kaá tuti ií Ndios?:

Tá'an yuu ní kaño'ó taa kava'a ve'le, ña yó'o di'a va ní kasandaá kakuu yuu titó.

¹⁸ Ta ndidaá nā ná kankao satá yuu ñoó, kuachi ndi'i na. Ta nā kankao yuu yó'o sata, nõn kúu nā tadj ndi'i keean —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni ka'an dao taa dátuu rá Jesús

¹⁹ Dá ni ka'an tã duti sakua'a xí'in tã dána'a ley tiin ra Jesús mií hora daá ñóó, dá chĩ ni kandaá ini ra ña sa'a mií rá ni ka'an nã to'on yó'o. Tído yu'ú ra kée ñayuu kuá'a ñoó.

²⁰ Ta ndei ra nání rá Jesús. Kúu ni tanda'a de'é ra dao taa kua'an ra nõo nákaa Jesús. Ta ni kee ra mií rá ña kúu rá tã ndaa, chĩ ndúkú rá ndi kee ra dátuu ñaa rá, dá ná ya'a na ka'an nã, dá ni'ĩ rá kuachi nã, dá naki'o ñaa rá nõo ndá'a tã ne'e choon ká'ano ñoó ñoó, ká'an rá. ²¹ Dá ni ndato'on ñaa rá, ta kaá ra xí'in ná:

—Maestro, ná'a vá ndu'u ña ka'an ní ña ndaa, ta dána'a ní ña ndaa. Ta ni iin tó'on ñayuu kò káxi mií ní. Di'a dána'a ndaa ní íchĩ Ndios nõo ndidaá ñayuu. ²² Sa'a ñoó vei ndu ndato'on ndu'u mií ní, já va'a ni kée yó chiyá'i yó sa'a ñó'o yõ nõo tã kúu kuendá rey César o kó'o?

²³ Tído ni kandaá va ini Jesús ña katoó ra dátuu ñaa rá. Dá ni kaa nã xí'in rá:

—¿Ndiva'a ndúkú ndó ña ya'i nõo ká'in?

²⁴ Tei tóo ndó iin di'ón, ña chiyá'i ndó sa'a ñó'o ndo, ná kande'a. ¿Ndá na'áná kían ndá'a nõo di'ón yó'o? Ta, ¿ndá kuu kían ndá'a nõoan yó'o?

Dá ni kaa ra:

—Na'áná César kían xí'in kuu mií rá.

²⁵ Dá ni kaa nã xí'in rá:

—Naki'o ndó ña kúu ña'a César nõo rá, tá daá, ta naki'o ndó ña kúu ña'a Ndios nõo ná.

²⁶ Ta kúu kò ní kándeé vá rá dátuu ñaa rá, dá ya'a na nõo to'on ká'an nã nõo ñayuu kuá'a ñoó. Di'a ni naá vá ini ra sa'a ña va'a nda'o ni nandio ne'e na to'on ni ndato'on ñaa rá. Sa'a ñoó ní sadi va ra yú'u rá.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús ña miían ndaa natak ni ni xí'i

²⁷ Dá ni kasáa dao tã saduceo nõo Jesús. Ta kò kándisa ta'on ra ña náta ni nã ni xí'i. Dá ni ndato'on ñaa rá, ²⁸ ta kaá ra:

—Maestro, di'a ká'an iin ley ña ni taa Moisés: Tá ni xí'i iin taa, ta kò ní sá io de'e yíi ra xí'in ñadi'í ra, dá kían kánian naki'in ñaa ñani ra tanda'a rá xí'an, dá koo iin de'e yíian naki'in kuu ñani ra. ²⁹ Ta viti, ni sa ndei usa ñani. Ta kúu ni tanda'a tã kúu nõo ñoó. Tído ni xí'i va ra, ta kò ta'ón de'e yíi ra ní

sá io xí'in ñadi'í ra. ³⁰ Sa'a ñoó ni tanda'a ñani ra, tã kúu uý ñoó, xí'an. Tído ni xí'i ta'ani ra, ta kò ní sá io tuku de'e yíi ra xí'an.

³¹ Dá ni tanda'a tã kúu oni xí'in ñá'a ñoó. Ta kúu dión ta'ani ni nõo'o ra. Ta dión ta'ani ni nõo'o ndin usa ñani ñoó, ni xí'i ndi'i ra, ta ni iin ra kò ní sá io de'e yíi xí'in ñá'a ñoó.

³² Tá ni ndi'i, dá ni xí'i ta'ani mií ñá'a ñoó. ³³ Sa'a ñoó, tá ná kasandaá kuu natak ni ni xí'i, ¿ndi káa iin taa ñoó kakuu yíi ñá'a ñoó, chĩ ndin usa va ra ni sa kuu yíian? —kaá ra.

³⁴ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ñayuu ndei ñayuu yó'o kúu nã tanda'a, ta xí'o na de'e na ña tanda'a xí. ³⁵ Tído nã ni ni'ĩ nõo Ndios ña natak ni ña tein na ni xí'i, ta kande'i na iin kã ñayuu koo chí nõo, nõn kúu nã o tanda'a kã na, ta o kí'o kã na de'e di'í nã ña tanda'a xí. ³⁶ Ta ni iin kuu kã o kuu nã, chĩ táto'on kí'o ndei ángel, ndã kí'o dión vá kande'i na, ta ndã de'e Ndios vá kakuu na sa'a ña ni'ĩ ná ña natak ni nã. ³⁷ Ta viti ná ko'in kastó'in xí'in ndó ña miían ndaa natak ni ni xí'i, chĩ ndã Moisés ni daná'a sa'a ña yó'o nõo tãa na sa'a ña ni nõo'o na tá ni kei yitó tãkã ló'o ñoó. Chĩ ña ni taa na ká'an ña sato'o yõ Ndios kúu Ndios nõo Abraham, ta kúu ná Ndios nõo Isaac, ta kúu ná Ndios nõo Jacob. ³⁸ Kí'o dión kaáan, dá chĩ tatá Ndios, kò kúu ta'on na Ndios nõo nã ni xí'i, chĩ kúu ná Ndios nõo nã takí va, chĩ ndidaá vá ñayuu ndei takí nõo Ndios.

³⁹ Dá ni kaa dao tã dána'a ley xí'in ná:

—Va'a nda'o ni ka'an ní, maestro —kaá ra.

⁴⁰ Ta kò ní chindaá nõo kã ra ña kían ndato'on ñaa rá cháá kã.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a Cristo, nã dáka'i ñaa

⁴¹ Dá ni kaa Jesús xí'in ñayuu kuá'a ñoó:

—¿Ndiva'a ká'an ra dána'a ña tein na ve'e rey David kixi Cristo, nã dáka'i ñaa?

⁴² Chĩ di'a va kaá mií vá David nõo tuti Salmo:

Di'a ni kaa sato'o yõ Ndios xí'in nã kúu sato'i:

“Kakõo yó'o xoo kuá'a yu'u,

⁴³ ndã ná kasandaá kuu nataán ndí'ii

tã xini u'u ñaa tixi sa'on.”

⁴⁴ Mií David kaá ña sato'o nã kúu Cristo, sa'a ñoó, ¿ndiva'a dána'a ra ña kii Cristo tein na ve'e na, tá daá? —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a ña kini kée tã dána'a ley

⁴⁵ Ta nani ndéi ñayuu kuá'a ñoo seídó'o na, dá ni kaa Jesús xí'ín taa xíonoo xí'ín ná:

⁴⁶ —Kandaa ndo mií ndó noo ra dána'a ley Moisés, dá chí kátoó ra kandixi ra dá'on nani, ta kóni ra ña ka'an ñayuu ndisá'an xí'ín rá xí'ín ñaño'ó noo xíonoo ra noo yá'í. Ta kátoó ta'ani ra kandeí ra noo téj kúú noo ini ve'e noo náataka ña ñoo yo, ta kátoó ta'ani ra kandeí ra téj kúú noo ndéi ta ndaya'i sásá'an ra noo ió víko. ⁴⁷ Ta xío ndaa ra ve'e na kuáan. Ta na'á xíká ta'í rá noo Ndios, dá ka'an va'a ñayuu sa'a rá. Ta yó'o kúú ra ya'í nda'o chiya'í ra noo Ndios sa'a ña kée ra dión —káa ña.

21

Di'a ni kee iin ña'a kuáan kúnda'í

¹ Dá ni ndane'e noo ná, dá ni xini na to'on kée ñayuu kuiká taáan di'ón ini sato noo dóko ñayuu di'ón noo Ndios. ² Ta ni xini ta'ani na táto'on ni kee iin ña'a kuáan kúnda'í, ni taáan uu di'ón kaa kuál'í ini sato ñoo. ³ Dá ni kaa ña:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ña'a kuáan kúnda'í káa ni taán kua'a cháá ka di'ón o duú ndidaa ká ñayuu káa. ⁴ Dá chí ndidaa ká ñayuu káa ni dokó noo Ndios xí'ín di'ón kándoo noo ná, tído ñá'a káa, va'ará kúnda'í vían, ni dokó ndi'an di'ón né'e va'an katakian —káa ña.

Yó'o kúú noo dána'a Jesús ña naá vá ve'e ño'o ká'ano

⁵ Dá ni kasá'a dao taa xíonoo xí'ín Jesús ká'an ra sa'a ve'e ño'o ká'ano, ña ñóchi nda'o ndaa yuu ni kava'an, xí'ín dao ka ña'a luu ndaa ni dokó ñayuu kuiká noo Ndios. Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

⁶ —Kana'a ndó ña kasanda'a iin kuú koon ndi'i va ve'e ño'o, tá'an ña ndé'é ndó káa, chí ni iin tó'ón yuu o kándoo kandodó tá'an. Naá ndí'i vaan.

Kásto'on Jesús ndí kían koo, dá naá ñayuu yó'o

⁷ Dá ni ndatō'ón rá Jesús:

—Maestro, ¿nda'oon koo dión? ¿Ndí kían koo, dá kandaa ini ndu'u ña yachi va koo dión?

⁸ Dá ni kaa ña xí'ín rá:

—Kandaa ndo mií ndó, dá ná o danda'í ña ni iin ñayuu, dá chí kuá'a nda'o taa kasaa, ta kechóon ra kuú yú'u, ta kaa ra: “Yu'u kúú Cristo, na dá'akí ñáa. Sa ni kasanda'a va kuú ña naá ñayúú.” Tído o sa kándia ndó karkuei ndó satá rá ko'on ndo.

⁹ Tá ni kandaa ini ndo ña sa'áni tá'an iin ñoo xí'ín iin ka ñoo, ta yó'o yó'o naá ña, ta ná dá'a ni yú'u ndo, dá chí diñño'ó ka kí'o dión kánian koo, tído ko ñá'a ta'on xinkoo kuú ña naá ñayuu yó'o.

¹⁰ Dá ni kaa ta'ani na:

—Ndakuei dao nación naá tá'an xí'ín dao ka nación, ta kasá'a naá tá'an ta né'e choon ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. ¹¹ Ta yó'o yó'o va kasá'a ni'i nda'o taan, ta yó'o yó'o ta'ani kasá'a koo tamá xí'ín kue'e kini, ta kasá'a yu'u xíxi nda'o ñayuu, ta ña'a xíxi nda'o koo chí induu káa.

¹² Tído tá o ñá'a koo dión, dá tiin ñayuu ndo'ó, ta kendava'a na xí'ín ndó. Ta kane'e na ndo'ó ko'on ña ini ve'e noo náataka ña ñoo yo, dá keyíko ña sa'a ndo. Ta kadi ña ndo'ó ve'e kaa. Ta kane'e na ndo'ó ko'on ña noo rey xí'ín noo tá né'e choon ná'ano sa'a ña kúú ndó kuendá yu'u. ¹³ Dión koo, dá ni'i ndo ndi koo kí'o ndó kuendá sa'a yú'u noo tá né'e choon ná'ano. ¹⁴ O sa ná'ani ini ndo sa'a to'on ka'an ndo chindee ndó mií ndó, ¹⁵ dá chí kí'o va mií yu'u to'on ka'an ndo xí'ín ña ndichí noo ndo mií hora daá ñoo. Ta o kándeé ta'on na nandio né'e na noo ka'an ndo, ta o kándeé ta'on na xini u'u ñaá dátuu ná noo ka'an ndo. ¹⁶ Ta naki'o ñaá tatá ndo xí'ín naná ndo xí'ín ñani ndo, xí'ín tá'an ndó xí'ín na né'e tá'an va'a xí'ín ndó noo tá né'e choon; ta ka'áni rá dao ndó. ¹⁷ Ta koni u'u kini ndidaa ñayuu ndo'ó sa'a ña kúú ndó kuendá yu'u. ¹⁸ Tído ni iin tó'ón ta'on idí diñi ndo o naá. ¹⁹ Ta sa'a ña ni xí'o ndeé ini ndo, sa'a ñoo ni'i ndo ña dá'akí ñáa Ndios.

²⁰ Sa'a ñoo tá ni xini ndo ni koo noo kuá'a ndava'o soldado ñoo Jerusalén yó'o, dá kían kana'a ndó ña sa ni xinkoo va kuú ña kían naá ñoo yó'o. ²¹ Sa'a ñoo ña ndéi chí Judea ná kuino kíj ná ko'on na yúku, ta ña ñoo Jerusalén ná kankuei kíj ná ko'on ña, ta ña kua'an yúku, ná dá'a ni nandio kuéi na ndu'u na. ²² Dá chí kuú daá ñoo kakuu iin kuú dándó'o Ndios ni'o ñayuu ndéi ñoo yó'o, dá ná xinkoo to'on ká'an tuti ij mií ná. ²³ Tído nda'í kúu ví na ñá'a ñó'o de'e xí'ín ña ndéi taleé chí'í kuu daá ñoo, dá chí kuú daá kakuu iin kuú ndo'o naní ni'o ñayuu noño'ó yó'o, ta naxino ña xido ini Ndios satá ñayuu ndéi ñoo yó'o. ²⁴ Ta xí'ín espada kuei dao na, ta dao ka ña kandaka ra ko'on ra kandeí ndava'a na ndidaa nación. Ta kankao ñoo Jerusalén tixi ndá'a tá tukú.

Ta dión koo nda ná xinkoo kuɔ ni chikaɔ ini
Ndios taó ná ta tukú ñoo.

*Di'a koo, dá nandió koo tuku Jesús kii na
ñayuu yó'o*

²⁵ Kua'á nda'o ña ndato ndo'o ndindii,
xí'ín yoo, xí'ín tiñoó viti, ta noño'ó yó'o
ndo'o nani nío ndidaá kúú ñayuu, ta naá
nda'o ini na sa'á ña ni'i xido ndakuei noó
taño'o. ²⁶ Ta ndidaá kúú ñayuu kuu yi'í sa'á
ña yu'ú nda'o na sa'á ña nakani ini na sa'á
ña vei ndo'o ñayuu yó'o, dá chi koni na
kidi ni'ini ndidaá ña ná'ano ño'o induú káa.
²⁷ Nda daá ví, dá koni na na ni nduu taa
ñayuu yó'o kixi na tein iin viko, ta ndato
naye'e ndaa noo kii na xí'ín ndidaá choon
kómí ná. ²⁸ Tá ni kasá'á kúu dión, dá kían
ndeé koo ini ndo, ta ndane'e noo ndo, dá chi
sa ni kuyati ño'ó vá kuɔ dákaki ñaa Ndios
—kaá na.

²⁹ Dá ni dakí'in tá'an Jesús ña yó'o xí'ín
to'on ni daná'a na, ta kaá na:

—Kane'e ndó kuendá táto'on kí'o kée
taño'ó xí'ín ndidaá ka ni yíto. ³⁰ Tá ni xini
ndo ña vei nóma yúta kuálí ra, kúu sa ná'á
vá ndó ña sa ni kuyati yoo koon dai. ³¹ Ta
dión ta'ani, tá ni xini ndo ni kasá'á kúu
tandó'ó yó'o, dá kían kana'á ndó ña sa ni
kuyati va kuɔ kasaa Ndios dándáki na.

³² Miían ndaa kuiti ká'in xí'ín ndó ña
o kuú ta'on ñayuu ndéi tiempo daá nda
ná koo ndidaá ña yó'o. ³³ Induú káa xí'ín
noño'ó yó'o naá vaán, tído to'on ká'in o yá'a
ta'an vaan.

³⁴ Ta kandaa ndo mií ndó. O sa koo ini
ndo kee ndó ña kóni ñi ndo, ta o sa kó'o
na'ána ndo, ta o sa ndí'i ini ndo sa'á ña
kátoó téi na kúu kuendá ñayuu yó'o, chi
iin ndakána va kasandaá kuɔ ñoo sata ndo.
³⁵ Chi táto'on kí'o kée na xí'ín dei tiin na kíti,
kí'o dión iin ndakána va kasandaá kuɔ yó'o
sata ndidaá ñayuu ndéi iin ní kua'an ñayuu
yó'o. ³⁶ Sa'á ñoo kaño'o ini ndo, ta daá kuití
kaka ndo ña maní noo Ndios ña ni'í ndo ña
kaki ndó noó ndidaá tandó'ó vei koo, dá ná
kuu nakuíta ndó xí'ín tandeé ini noo na ni
nduu taa ñayuu yó'o —kaá Jesús xí'ín rá.

³⁷ Ta nduu sa daná'a na ye'é ño'o ká'ano,
ta sakuuá sa sá'an na yúku naní Olivos. ³⁸ Ta
ndidaá na'a sa sáa ñayuu ndéi ñoo Jerusalén
sa seídó'o na ña'a sa dana'a Jesús ye'é ño'o
ká'ano ñoo.

22

*Di'a ni kuu, dá ni kandoo Judas Iscariote ña
naki'o ra Jesús noo ndá'a ta ne'e choon*

¹ Sa ni kuyati va viko pascua, tá seí na
Israel pan, ña ko ní kí'in tá'an xí'ín ña
dákuita tachían. ² Ta ra duti sakuu'a xí'ín
ta dana'a ley nándukú rá ndi kee ra ka'áni
rá Jesús, tído yu'ú ra kée ñayuu ñoo ñoo.
³ Kúú ni ndu'u ña u'u ini nío Judas, ta ká'an
xí'ín ná Iscariote, tá'an ra nákaa tein ndin
uxi uu tá xionoo xí'ín Jesús. ⁴ Dá ni sa'an ta
yó'o ni ka'an ra xí'ín ta duti sakuu'a xí'ín taa
sa'ándá choon noó ra ndaa ye'é ño'o ká'ano
ñoó, chi ni ka'an ra sa'a ndi kee ra naki'o ra
Jesús noo ndá'a rá. ⁵ Ta kúú ni kadii nda'o ini
taa ñoo, dá ni kandoo ra ña kí'o ra di'ón noo
Judas. ⁶ Ta kúú ni kandía ra tiin ra di'ón ñoo.
Dá ni kasá'á rá ndúkú rá ndi kee ra naki'o ra
Jesús noo ndá'a taa ñoo, dá ná o kándaai ini
na ñoo ñoo.

*Di'a ni kuu tá ni sadíni Jesús noo ndí'i kuiti
xí'ín taa xionoo xí'ín ná*

⁷ Kúú ni kasandaá va kuɔ seí na Israel pan
ko ní kí'in tá'an xí'ín ña dákuita tachían, ta
dóko ta'ani na iin léko noo Ndios, kírí kúú
kuendá viko pascua. ⁸ Dá ni sa'anda Jesús
choon noo Pedro xí'ín Juan, ta kaá na xí'ín
rá:

—Kua'an ndo kenduu ndo ña ná kadíni
yó kuendá viko pascua.

⁹ Dá ni kaa ra xí'ín Jesús:

—¿Ndeí ko'on ndu kenduu ndu ña'a
kadíni yó, kóni ní?

¹⁰ Dá ni kaa na:

—Ta noó ni saa ndo ni ku'u ndó ñoo
ká'ano káa, dá naki'in tá'an ndó xí'ín iin taa
ndío iin yoo ño'o takuij kua'an ra. Ta kúú
karkuei ndó ra ko'on ndo nda ve'e noó ni
saa ra ni ndu'u ra, ¹¹ dá kaa ndo xí'ín ta kúú
sato'o ve'e ñoo: “Di'a kaá maestro ndu'u
xí'ín ní: ¿Ndi káa iin cuarto kí'o ní noo
kadíni kuendá viko pascua xí'ín taa xionoo
xí'ín?”, kaa ndo xí'ín rá. ¹² Dá ná dana'a
ra iin cuarto ká'ano kánóo dikó ñoo, ta sa
iío nduu vaan. Ta ñoo kenduu ndo ña'a ná
kadíni yó —kaá na.

¹³ Dá ni kee ra kua'an ra. Ta ni ndo'o ra
táto'on kí'o ni ka'an Jesús xí'ín rá. Ta ñoo
ni kenduu ra ña kadíni ra xí'ín ná kuendá
viko pascua.

¹⁴ Tá ni kasandaá hora kasá'an na, dá ni
sa koo Jesús mesa xí'ín taa xionoo xí'ín ná.

¹⁵ Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ndi kí'o ví kóni kadíni dáóí xí'ín ndó
viko pascua tá ko ña'a ndo'o nani níqí. ¹⁶ Dá

chí ká'ín xí'ín ndó ña o nándiό koo kai kadínii nda ná xínkoo kuu kadíni tukui xí'ín ndó noo dándáki Ndios.

¹⁷ Dá nì tiin na copa. Dá tá nì ndi'i nì naki'o na ndivé'le noo Ndios, dá nì kaa na:

—Jó'on, tiin ndoan, ta ko'o iin rá iin ndó lú'u lú'u ra. ¹⁸ Chí ká'ín xí'ín ndó ña o nándiό koo ka yu'u ko'i ndutá uva yó'o nda ná kasandaá kuu kasaa Ndios dándáki na ñayuu na.

¹⁹ Dá nì tiin na pan ñoó, dá nì naki'o na ndivé'le noo Ndios. Dá nì sa'anda dao ñaán, dá nì xí'o naan noó taa ñoó. Dá nì kaa na:

—Ña yó'o kúú yikí kōñoi, ña náki'oi kuu sa'a iin rá iin ndo'ó. Ta daá kee ndó ña yó'o, dá ndik'o'on ini ndo sa'a ña nì kee sa'a ndo.

²⁰ Ta dión ta'ani nì kee na xí'ín copa ñoó tá nì ndi'i nì sadíni na, dá nì kaa na:

—Ndutá ño'ó ini copa yó'o dándáki ña saá nì kandoo Ndios kee na xí'ín ñayuu na, ta xínkooan kee nì yu'u, kirá kuita sa'a iin rá iin ndó. ²¹ Tído kana'á ndó ña iin taa sásá'an nduu xí'ín yu'u mesa yó'o ko'lon naki'o ñaá noo ndá'a taa xini u'u ñaá. ²² Ta miífan ndaa ndo'o na nì nduu taa ñayuu yó'o táto'on nì chíkaa ini Ndios koo nda mí sa'a. Tído nda'í taa ko'lon naki'o ñaá noo taa xini u'u ñaá —kaá Jesús.

²³ Dá nì kasá'á rá ndátó'ón tá'an mií rá, nde'á ndi káa iin ra kakuu ra kee dión.

Dána'q Jesús sa'a ndá yoo ndáya'i cháá ka

²⁴ Dá nì kasá'á taa xionoo xí'ín ná ñoó ndátó'ón kuáchí ra, nde'á ndi ndaa ra kakuu taa ndáya'i cháá ka tein mií rá. ²⁵ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa ná'á vá mií ndó táto'on kí'o kée rey dándáki dao ka nación, chí kéndusa ra xí'ín ñayuu kueidó'ó ñaá ná. Ta dao ka taa né'e choon ñoo kuálí, roón kúú ra chínaní va'a ra mií rá. ²⁶ Tído ko káni ta'an vaan kee ndó dión tein mií ndó. Ndi ndaa ndo'ó kúú taa ndáya'i cháá ka tein mií ndó, di'a ndee ndó mií ndó kakuu ndó táto'on taa ló'o cháá ka. Ta ndi ndaa ndo'ó kúú taa iin noo, di'a ndee ndó mií ndó kakuu ndó taa koni kuáchí noo dao ka ndo. ²⁷ Chí, ¿ndi káa na ndáya'i cháá ka, á ná ió mesa o na chíki'o ña'á sasá'an na? ¿Á o diuú ná ió mesa kúú na ndáya'i cháá ka? Tído kana'á ndó ña nákaa yu'u tein ndó kúú iin na xínkuáchí di'a noo ndo.

²⁸ Ta ndo'ó kúú na daá kuití nì sa ndei xí'ín yu'u tein tandó'ó ndó'i, ²⁹ sa'á ñoó kí'o yu'u choon noo ndo ña dándáki ndó táto'on kí'o nì xí'o tatái choon noo ña dándáki, ³⁰ dá kasá'an dáó ndó xí'ín yu'u, ta ko'o nduu

ndo xí'ín yu'u noo dándáki, ta kande iin rá iin ndó noo téi keyíko ndo sa'a ndin uxí uu tu'u de'e na ve'e Israel.

Yó'o nì ka'an Jesús ña ndatq Simón Pedro sa'a ná

³¹ Dá nì kaa ta'ani sato'o yo Jesús:

—Simón, Simón, kana'ón ña kóni ña u'u kexíxian xí'ín ndó táto'on kée ñayuu dáxixi na tirió. ³² Tído sa nì seí nda'áví noo Ndios sa'on, dá kían ná dá'a ni ndi'i ña kándéé inon yu'u. Dá tá nì ndi'i nì nándiό koo tukón noo yú'u, dá chindeeón ñanon, dá ná kuita ndaa na xí'ín to'on yu'u.

³³ Dá nì kaa Simón xí'ín ná:

—Sato'o mií, sa ió nduu va yu'u ña ko'lin ve'e ka xí'ín ní, ta ió ta'anii ña kuu nduú xí'ín ní.

³⁴ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Pedro, ká'ín xí'ón ña tá o ñá'a ta'on kana chéli viti, kúú sa oní va ta'ándá ndatqon sa'a yu'u.

³⁵ Dá nì kaa Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná:

—Tá nì tãnda'á yu'u ndo'ó nì sa'an ndo nì daná'a ndo, ko ní sá ne'e ndó léka ndo, ta ni lú'u dí'ón, ta ni ndisa ndo ko ní sá ne'e ndó ko'lon ndo. ¿Á ió ña'a nì kamaní noo ndo?

Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Ni iin ña'a ta'on.

³⁶ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Tído viti, ndi ndaa ndo'ó ió léka xí'ín dí'ón, kí'ín ndó ña kane'e ndó ko'lon ndo. Ta ndo'ó, na koó espada, díkó ndó kotó ndíxi ndó, ta kuiin ndoan. ³⁷ Dá chí ká'ín xí'ín ndó ña miífan xínkoo ña ká'an tuti ii Ndios sa'í, dá chí kaáan di'a: “Nì ndee ñaá ná iin taa kómí kuachi.” Ta dión koo, chí ndidaá ña ká'an tuti ii Ndios sa'á ña kían ndo'i, kánian xínkooan —kaá na.

³⁸ Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Sato'i, yó'o ió uu espada.

Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Sa ió va'a va.

Di'a nì kuu tá nì ka'an Jesús xí'ín Ndios iin noo naní Getsemani

³⁹ Dá nì keta Jesús kua'an na yúku naní Olivos táto'on kí'o sá kée na dao ka kuú ñoó. Dá nì kee taa xionoo xí'ín ná tákuei ñaá rá kua'an ra. ⁴⁰ Dá tá nì saa na ñoó, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ka'an ndo xí'ín Ndios, dá kían ná dá'a ni kandeé ña kini kexíxian xí'ín ndó, dá ya'a ndó kee ndó kuachi.

⁴¹ Dá nì kana xoo na kua'an na táto'on kí'o xíká dáyaq yo iin yuu. Dá ñoó nì sa kuíin xí'í

na, ta ni kasá'a ná ka'an na xí'ín Ndios, ⁴² ta kaá na:

—Tá'a ló'o, tá kóni ní, dí'tá ní yu'u noo ndutá ova, ña kúu ña ndó'o níofí. Tído ná dá'a ni kakuuan tát'o'on k'i'o kóni yu'u. Ná kakuuan tát'o'on kóni mií ní.

⁴³ Dá ni kasáa iin ángel ni kii chí induú, ta ni xí'o na ndée noo Jesús. ⁴⁴ Ta sa'a ña nda'í kúu ini na, sa'a ñoo ni ndundeé cháá ka ini na ni ka'an na xí'ín Ndios. Ta teen ná kúu tát'o'on yúyó ná'ano ni, ta kuéi rá nda no'ó'o. ⁴⁵ Tá ni nakuí'ín ndichi na ni ndi'i ni ka'an na xí'ín Ndios, dá ni kee na kua'an na noo ndéi tá xíonoo xí'ín ná ñoo. Tá ni saq na, kúu sa kídí va ra ndéi ra, chi ni kuitá vá rá ni kee ña kúnda'í ini ra. ⁴⁶ Dá ni kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a kídí ndo? Ndakuei kí ndo, ta ka'an ndo xí'ín Ndios, dá ná o kándeé ña kini kexíxian xí'ín ndó, dá ya'a ndó kee ndó kuachi.

Di'a ni kuu tá ni kasáa Judas xí'ín ku'a á ta tiin ra Jesús kandaka ra ko'on ra no'ó ta né'e choon

⁴⁷ Ka'an íí vá Jesús iin na, kúu sa ni kasáa va iin tu'u ñayuu. Ta Judas, tá'an ra kúu kuendá ndin uxí uu ta xíonoo xí'ín Jesús, kúu ra xíonoo vei no'ó ñayuu kuá'a ñoo. Dá ni natuu yati ra noo iin Jesús, dá ni chító rá noo ná. ⁴⁸ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Judas, ¿á xí'ín ña chító yo'ó yú'u, á dión kééon, dá naki'ón na ni nduu ta ñayuu yo'ó noo ndá'a ta xini u'u ñaa?

⁴⁹ Tá ni xini ta xíonoo xí'ín ná ña ni kasá'a ta ñoo tiin ñaa rá, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Tatá, ¿á kóni ní ña ñaa ndu xí'ín rá xí'ín espada?

⁵⁰ Ta iin ta xíonoo xí'ín ná ñoo ni darkue'e iin ta kéchóon no'ó ta dutí kúu no'ó, chi ni sa'anda ra do'o xoo kuá'a ra. ⁵¹ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa ni kuu va. Ná dá'a ni kee ndó dión.

Dá ni tiin na do'o ra, ta kúu ni nduva'a naan. ⁵² Dá ni kaa na xí'ín ta dutí saku'a, xí'ín ta sa'ándá choon no'ó ra ndaa yé'é ño'o, xí'ín ta sá'ano ni kasáa tiin ñaa ñoo:

—¿Á ta kuí'íná vá kée ndó yu'u kúu, sa'a ñoo vei ndó xí'ín espada xí'ín yíto tiin ndó yu'u? ⁵³ Ta ndidaa kuú vá ni sa káa xí'ín ndó yé'é ño'o ká'ano, ta ko ní tiin ndó yu'u. Tído hora yo'ó ni ni'í ndo kee ndó dión xí'ín, dá chi hora yo'ó kúu hora dándáki ña u'u —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni ndatá Pedro sa'a Jesús oni ta'ándá

⁵⁴ Dá ni tiin ra Jesús ndáka ra kua'an ra chí ve'e ta dutí kúu no'ó. Ta xíká xíká tákaa ñaa Pedro kua'an ra. ⁵⁵ Dá ni ñaka'on ta ñoo ñó'o yé'é ve'e ñoo. Ta ni kao noo ra ndéi ra ndaa rá. Ta ñoo ta'ani ni sa ko Pedro tein ta ñoo. ⁵⁶ Ta kúu ni xini iin ñá'a kéchóon no'ó ta dutí ña ñoo ió Pedro ndaa rá, dá ni sa nde'é va'a ñaaán, dá ni kaaan:

—Xíonoo ta'ani ta yo'ó xí'ín ta kaa.

⁵⁷ Tído ni ndatá vá rá, ta kaá ra xí'an:

—Koó, didi, ko ná'a ta'on yu'u ta kaa.

⁵⁸ Ta kúu tóó vá, ta kúu tuku va ni xini ñaa iin ka ta. Dá ni kaa ra xí'ín rá:

—Yo'ó ta'ani kúu kuendá ta kaa, ¿dá ko'ó?

Dá ni kaa Pedro:

—Koó, dito, ko ta'ón ñaa kúu yu'u.

⁵⁹ Tá ni ya'a tát'o'on iin hora, dá ni kaa iin ka ta:

—Miían ndaa kuiti xíonoo ta yo'ó xí'ín ta kaa, dá chi ta kuendá Galilea ta'ani kúu rá.

⁶⁰ Dá ni kaa tuku Pedro:

—Koó, dito. Xini nda sa'a ka'an ní.

Kúu ka'an íí vá rá iin ra, kúu ni kana va chéi. ⁶¹ Dá ni nandi'ó ko sato'o yo Jesús ni sa nde'é ná noo rá. Ta kúu ni ndusáa va ini ra tát'o'on ni ka'an sato'o yo xí'ín rá, chi ña yo'ó kían ni ka'an na: “Tá ko ñá'a kana chéi, ta kúu sa ndatá yo'ó oni ta'ándá sa'a yú'u.” ⁶² Dá ni keta ra satá vé'e, ta kúu nda'í nda'o ni ndei'i ra.

Di'a ni kuu tá ni kani ra Jesús, ta ni kediki ndaa ñaa rá

⁶³ Ta ra ndíta ndaa Jesús, ro'ón kúu ra ni kediki ndaa ñaa, ta ni kani ñaa rá. ⁶⁴ Ta ni sadi ra iin dá'on noo ná, dá ni kani ra noo ná. Dá ni ndat'o'ón ñaa rá, ta kaa ra:

—Nakoni ini, ná nde'á ndá yoo kúu ra ni kani ñaa.

⁶⁵ Ta kúu kuá'a ka ví ña'a ni ka'an ra ni kediki ñaa rá.

Di'a ni kuu tá ni sa iin Jesús no'ó ta dutí kúu no'ó

⁶⁶ Tá ni tuu noo, dá ni natáka ndidaa ta sá'ano ñoo, xí'ín ta dutí saku'a, xí'ín ta dána'a ley. Dá ni sa'anda ra choon ña ná kandaka ra Jesús sa ra noo ndéi ra né'e ra choon. Dá tá ni saq na, dá ni kaa ra xí'ín ná:

⁶⁷ —¿Á miían ndaa mií ní kúu Cristo, na dáka'ki ñaa? Ka'an ní xí'ín ndu'u.

Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá ná ka'an yu'u xí'ín ní, ta o kándía ta'on ní. ⁶⁸Tá ná ndato'ín mií ní, ta o nándió né'e ta'on ní ña ndato'ón ñaa yu'u, ta ni o dáyaá ta'on ní yu'u. ⁶⁹Tído kana'á ní ña nda kuu víti ná koo na ñi nduu ña ñayuu yó'o xoo kuá'a Ndios noo ió na dándáki na.

⁷⁰Dá ñi kaa ndidaá ña ñoo xí'ín ná:

—¿Á mií ní kúu de'e Ndios, tá dáá?

Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Táto'on kí'o ká'an ní, kí'o dión kíán.

⁷¹Dá ñi kaa rá:

—¿Ndá choon kuu ka yo cháá ka ña ka'an kuachi sa'a rá? Chí sa ñi seídó'o va mií yó ña ñi ya'a ra noo to'on ñi ka'an ra —kaá ra.

23

Di'a ñi kuu tá ñi sa ñin Jesús noo ta nani Pilato

¹Dá ñi ndakuei ndi'i ra ndáka ra Jesús kua'an ra noo Pilato. Tá ñi saa ra, ²dá ñi kasá'á rá dátaí kuachi ra Jesús, ta kaá ra:

—Ñi natiin ndu'u ña yó'o xionoo ra dándá'í ra ña ñoo ndu. Ta ko kóni ra ña chíya'í ndu sa'a ñó'o ndú noo rey César, ta kaá ra ña mií rá kúu Cristo, ña dákaki ñaa, chí kaá ra ña kúu rá rey noo ña ñoo ndu.

³Dá ñi ndato'ón Pilato Jesús:

—¿Á yo'ó kúu rey noo ña Israel?

Dá ñi kaa ña xí'ín rá:

—Ta dión kaá mií ní.

⁴Dá ñi kaa Pilato xí'ín tá dutí saku'a'a, xí'ín dao ka ñayuu tákuei kua'an ñoo:

—Ni iin tó'ón ta'on kuachi ña yó'o ko náni'í yu'u.

⁵Tído ndúndéé ñayuu ñoo ká'an kuachi na sa'a Jesús:

—Taa yó'o kúu ra xionoo dánaá tá'an ña ñoo ndu xí'ín ña dána'a ra iin ní kúu kuendá Judea yó'o. Chí ñi kasá'á rá dána'a ra kuendá Galilea, ta ñi kasandaá ra ña ñoo noo yó'o víti.

Di'a ñi kuu tá ñi sa ñin Jesús noo Herodes

⁶Tá ñi seído'o Pilato ña ñi ka'an ña sa'a kuendá Galilea, dá ñi ndato'ón ra ñayuu ñoo:

—¿Á ña Galilea kúu ña yó'o?

⁷Tá ñi kandaá ini ra ña nákaa ña tíxi ndá'a Herodes, ta né'e choon chí kuendá Galilea, dá ñi tanda'á ñaa rá kua'an ña noo Herodes, chí tein kuu dáá ñoo nákaa ra ñoo Jerusalén.

⁸Tá ñi xini Herodes Jesús, kúu ñi kadij ndá'o ini ra, chí sa ió kuu vá káto'o ra koni ñaa rá. Chí kuá'a ndava'o ña'a seído'o ra

ká'an ña sa'a Jesús, ta ndáti ra koni xí'ín noo rá kee na iin ña'a ndato. ⁹Kuá'á ndá'o ña'a ñi ndato'ón ñaa Herodes, tído ni iin ña'a ko ní ká'an ña. ¹⁰Ta ndáti tá dutí saku'a'a xí'ín tá dána'a ley ndúndéé rá ká'an kuachi ra sa'a Jesús. ¹¹Dá ñi kasá'á Herodes xí'ín ndidaá soldado ra kénóo ñaa rá, ta ñi kediki ndaa ñaa rá. Kúu ñi daku'ino ñaa rá xí'ín dá'on táyí káa ndíxi mií rá. Ta dión káa na ñi tanda'á tuku ñaa rá kua'an ña noo Pilato. ¹²Ta mií tein kuu dáá ñoo ñi náki'ín tá'an va'a Herodes xí'ín Pilato, chí sa xini u'u tá'an va ra tá sata.

Di'a ñi kuu, dá ñi sa'anda Pilato choon ña ná karkaa Jesús ndíka cruz

¹³Dá ñi kana Pilato tá dutí saku'a'a, xí'ín tá né'e choon noo ña Israel, xí'ín mií ña ñoo ñoo, ¹⁴dá ñi kaa ra xí'ín ná:

—Ndáka ndó ña yó'o ñi kasáá ndo noo yu'u. Ta ká'an ndo ña xionoo ra dánaá tá'an ra ña ñoo ndo xí'ín ña dána'a ra. Tído ñi ndato'ón va'i ra noo mií ndó, ta ni iin ta'on kuachi ká'an ndo sa'a taa yó'o ko ní kasandaá kakuu ña ndaa. ¹⁵Ta ni Herodes ko ní náni'í kuachi ra, sa'a ñoo ñi tanda'á tuku ñaa rá ñi kasáá ra noo yu'u. Ta ni iin tó'ón ta'on kuachi, ña kíán kánian kuu ra, ko ní ya'a ra kee ra. ¹⁶Sa'a ñoo, tá ñi ndi'í ñi dándó'í ní ró rá, dá dáyaai rá ko'on ra —kaá ra.

¹⁷Ta tein iin iin víko ñoo kánian dáyaá Pilato iin ña nákaa ve'e kaa. ¹⁸Sa'a ñoo ñi kasá'á káyu'ú ndidaá ñayuu kuá'a ñoo:

—¿Koo, ka'áni ní ña xaan, ta dáyaá ní Barrabás!

¹⁹Ta ña yó'o kúu ra nákaa ve'e kaa sa'a ña ñi ndakono ra naá ra xí'ín tá romano dándáki ñoo ñoo, xí'ín sa'a ña kúu rá iin ña sa'áni ndi.

²⁰Dá ñi ka'an tuku Pilato xí'ín ñayuu ñoo, chí kóni ra dáyaá ra Jesús. ²¹Tído ñi nándió kuéi tuku na ñi káyu'ú ná:

—¿Chirkaa ní ra ndíka cruz, chirkaa ní ra ndíka cruz!

²²Ta ñi nándió koo Pilato ñi ka'an ra ta'ándá kúu oní xí'ín ñayuu ñoo:

—¿Ndi kaa kuachi ní kee ña yó'o? Ta ni iin tó'ón ta'on kuachi ra ko náni'í yu'u sa'a ña kánian kuu ra. Sa'a ñoo ko'in dándó'í ní ró rá, dá tá ñi ndi'í, dá dáyaai rá ko'on ra —kaá ra.

²³Tído ñi kasá'á ndúndéé ka ví ñayuu ñoo káyu'ú ná ña ná karkaa kí Jesús ndíka cruz. Tído sa'a ña ndúndéé ñayuu ñoo káyu'ú ná, sa'a ñoo ñi xino ini Pilato kee ra ña kóni ña.

²⁴Dá nì sa'anda rā choon tātò'on kì'o nì xiká ñayuu ñóó koo. ²⁵Kúú nì dayáa rā Barrabás, tá'an rā nì chikáa rā ve'e kaa sa'á ña naá rā xí'in tã romano, xí'in sa'á ña sa'ani rā ndii, tātò'on kì'o nì xiká mií ñayuu ñóó. Dá nì nakì'o ra Jesús ndo'o na tātò'on kì'o kóni mií ñayuu ñóó.

Di'a nì kuu tá nì chirkaa ra Jesús ndika cruz

²⁶Ta noo ndáka ra Jesús kua'an rā, ñóó nì tiin ra iin tãa naní Simón, tã kuendá Cirene. Tã yó'o kúú rā kondii nì sa'an rā yúku. Dá nì chinóo ra cruz Jesús dokò tãa yó'o, dá nì kee ra kádokó rā cruz ñóó tákaa ra kua'an rā satá Jesús. ²⁷Ta kuá'á nda'o ñayuu tákuei ñaá kua'an xí'in dao ka ña ñá'a, ta nda'í sáki na, ta nda'í kúu ini ña sa'a Jesús kua'an na. ²⁸Dá nì nandió koo Jesús nì sa nde'é ná noo ña ñá'a yó'o. Dá nì kaa ña xí'in ná:

—Na ñá'a ñoo Jerusalén, o sa kuáki ndó sa'a yú'u. Di'a kuaki ndó sa'a mií ndó xí'in sa'á de'e ndó, ²⁹dá chí kasandaá kuu kaa ñayuu di'a: “Ndiká'an ví ña kò kúu kandeí de'e, ta ndiká'an ví dokó, ña kò ní sá nó'o taleé, ta ndiká'an ví ndódo, ña kò ní dakuá'ano taleé.” ³⁰Ta tein kuu dáá nóó kaa na xí'in yúku: “Ná kuei ndó satá ndu'u.” Ta kaa ña xí'in ko'ondo: “Dánduxi ndó ndu'u.” ³¹Dá chí tá kì'o di'a kée na xí'in yítò kuí, xíní ndí kían kee na xí'in yítò ichí —kaá na.

³²Ta ndáka ta'ani ra uu tãa kini kua'an rā xí'in Jesús, dá ka'áni ta'ani ñaá rá. ³³Dá tá nì saá rā iin xíán noo naní Calavera, dá nì chirkuei ñaá rá ndika cruz. Ta iin tãa kini ñóó tárkaa iin cruz xoo kuá'a Jesús, ta iin kã rã tárkaa iin cruz xoo íti na. ³⁴Dá nì kaa Jesús:

—Tatá, ká'ano koo ini ní sa'á ñayuu yó'o, dá chí kò ná'a ta'on na ndí kían kée na.

Ta nì sadikí rā suerte xí'in dá'on ná, ná kande'á ndá yoo kandeé nì'i iin rá iian.

³⁵Ta ndidaá ñayuu ñóó ndíta ndé'é, ta ndá tã né'e choon ndíta kédiki ndaa rā Jesús, ta kaá rā:

—Dao kã va ñayuu sa kandeé rá sa dakáki ra, sa'á ñoo ná dakáki ra mií rá tá miían ndaa kúú rá Cristo, ña nì kaxi Ndios kasaa dakáki ñaá.

³⁶Ta ndá soldado ñóó nì kediki ndaa ta'ani ñáa, chí nì natuu yati ra nì dakò'on rā vino íá yú'u ná, ³⁷dá nì kaa rā xí'in ná:

—Tá miían ndaa rey noo ña Israel kúu yó'o, dakáki miíon viti, ná nde'á.

³⁸Ta ndá'a iin tabla diní cruz noo tárkaa Jesús, ta tándaa letra ká'an yú'u griego xí'in

yú'u latín, xí'in yú'u hebreo, ta kaáan di'a: “Taa yó'o kúú rey noo ña Israel.”

³⁹Ta iin tãa kini tákaa iin kã cruz ñóó, nì kasá'a kána'á rā xí'in ná, ta kaá rā:

—Tá ndaa ndisa Cristo kúu yó'o, dakáki miíon, ta dakáki ta'ánón ndu'u.

⁴⁰Tído tãa tákaa iin kã cruz ñóó nì danáni ra iin kã tãa kini ñóó, ta kaá rā xí'in rá:

—¿Á ní lú'u ví koo yú'u yó'o Ndios, va'ará sa tákaaon ndó'o naní níoon? ⁴¹Miían ndaa kuiti tárkuei yó ndó'o níyo yo sa'á kuachi nì kee yó, chí kì'o dión kánian ndo'o yó. Tído ña yó'o, ní iin tó'on ta'on ña'a kini kò ní ya'a na kee na.

⁴²Dá nì kaa rā xí'in Jesús:

—Ndikò'on ini ní yu'u tá ná kasaa nì dándáki ní ñayuu yó'o.

⁴³Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Miían ndaa kuiti ná ka'in xí'ón ña mií kuu viti koo yó'o xí'in yu'u noo ndato téi náye'e ndaa —kaá ña.

Di'a nì kuu tá nì xi'i Jesús

⁴⁴Tá nì kasandaá kaxuu, dá nì nakuin naá iin ní kúu ñayuu ndá kã oni sa'ini. ⁴⁵Ta nì nda'o ndindii, ta nì ndata dao dá'on tárkaa ndadí ini ve'e ño'o ká'ano. ⁴⁶Ta kúu nì'i nda'o nì kayu'u Jesús, ta kaá ña:

—Tatá Ndios, noo ndá'a mií ní náki'oi espírituí.

Tá nì ndi'i ní ka'an ña dión, dá nì xi'i na.

⁴⁷Tá nì xini tã dándáki soldado ña nì ndo'o na dión, dá nì xi'o ra ñaño'ó noo Ndios, chí kaá rā:

—Miían ndaa ndisa iin tãa ndaa nì sa kuu ña yó'o.

⁴⁸Ta ndidaá ñayuu kuá'a nì sa ndita nì sa nde'é ña nì ndo'o Jesús, nì nandió kuéi na kua'an nó'o ná, ta kani ndá'a ná yú'u ndíká ná kua'an ña sa'á ña nda'í kúu ini ña. ⁴⁹Ta ndidaá ña nì sa ne'e tá'an va'a xí'in Jesús, xí'in ña ñá'a tákuei ñaá vei ndá kuendá Galilea, noón kúu ña ndíta xíká ná nde'é ná ndidaá ña nì kuu.

Di'a nì kuu, dá nì nduxi Jesús

⁵⁰Ta ñoo ñóó ío iin tãa naní José, ta kúu rá tã ñoo Arimatea, tá'an ña nákaa chí kuendá Judea. Ta né'e ra choon noo ña Israel, ta kúu rá iin tãa va'a, iin tãa ndaa. ⁵¹Ta ndáti ta'ani ra kasaa Ndios dándáki na ñayuu yó'o xí'in ndée. Ta kò ní náta'an ta'on ini rā ña nì kee dao kã tã né'e choon ñóó xí'in Jesús. ⁵²Taa yó'o kúu rā nì sa'an nì ndaka yikí koño Jesús noo Pilato. ⁵³Dá nì sa'an rā nì danóo raan ndika cruz. Dá nì chítuu ñaá rá xí'in iin dá'on ká'ano. Ta né'e ñaá rá nì sa'an rā nì

chikáa ra ni iin yáí ni kava'a ndika iin káo, noo ko ná'a kakaa ni iin tó'ón ndii. ⁵⁴Ta mií kuú daá ñóó kúú kuú kénduu na Israel ña'a keí ná, chí sa kua'an kasandaá vá kuú nání'i ndéé ná.

⁵⁵Ta na ñá'a ni kii xí'ín Jesús ndá Galilea, noón kúú na tárkuéi ni sa'an na nda yáí noó ni nduxi Jesús, sa'a ñóó ni xini na ndeí kían, ta ni xini na noó ni chínóo ra yikí koño Jesús. ⁵⁶Dá ni nandió kuéi na kua'an na kénduu na kirá támi sa'an xí'ín ña'a dákúchi na ñíi Jesús. Tído ni naní'i ndéé ná tein kuú kánian naní'i ndéé ná, chí ki' o dión sa'ándá ley choon.

24

Di'a ni kuu tá ni nataki Jesús

¹Na'a va'a kuú mií noó kásá'a sa'a semana, dá ni kee tuku na ñá'a yó'o kua'an na yáí noó ni nduxi Jesús, ta né'e na ndirá támi sa'an, kirá ni kénduu na, ta kua'an ta'ani dao ka na ñá'a xí'ín ná. ²Tá ni sa'a na, kúú sa ni kuxoo va yuu ndadí yu'ú yáí ñóó. ³Dá tá ni ku' u na inian, ko ní nání'i ná yikí koño sato'o yo Jesús. ⁴Ta nákani nda'o ini na sa'a ña koó ka yikí koño na kánóo. Kúú iin kuití vá ni sa kuíta uu taa ndíxi dá'on náye'e ndaa díin ná. ⁵Kúú ni yu'ú nda'o na, sa'a ñóó ni daxíno na taan na ndá noño'o. Dá ni kaa taa ñóó xí'ín ná:

—¿Ndiva'a nándukú ndó iin na takí tein na kúú ndii? ⁶Ko ta'ón na nákaa yó'o. Di'a ni nataki va na. Ndsusa ini ndo táto'on ni ka'an na xí'ín ndó tá ni sa kaa na xí'ín ndó chí Galilea di'a. ⁷Chí ni kaa na xí'ín ndó ña miían kánian ndo'o naní na ni nduu taa ñayuu yó'o, chí nakí'o ñaá iin taa noo ndá'a taa kómí kuachi, ta chirkaa ñaá rá ndika cruz, ta nataki na tíxi kuú óni —kaá ángel ñóo.

⁸Dá ni ndísáa ini na ñá'a ñóó to'on ni ka'an Jesús xí'ín ná. ⁹Dá tá ni nandió kuéi na ni ndísáa na ni sa'an na yáí ñóó, dá ni kásá'a ná kásto'on na sa'a ndidaá ña va'a yó'o xí'ín ndin uxí iin taa xí'ín Jesús xí'ín dao ka ñayuu ndéi xí'ín rá ñóó. ¹⁰María Magdalena xí'ín Juana, xí'ín naná Jacobo xí'ín dao ka na ñá'a, noón kúú na ni nakani ña yó'o xí'ín taa xí'ín Jesús. ¹¹Tído ni ka'an rá ña to'ón ni ndaki ini mií vá ná kían, sa'a ñóó ko ní kándisa ta'on ñaá rá.

¹²Tído ni ndákuín ndichi Pedro, dá ni kankono ra kua'an ra yáí noó ni nduxi Jesús. Tá ni sa'a ra ñóó, dá ni chirnee noo rá ni sa nde'é rá inian. Dá ni xini ra sava'a dá'on

ni sa tuú yikí koño Jesús vá kánóo. Dá ni nandió koó ra kua'an nó'o rá, ta naá ini ra sa'a ña ni kuu kua'an ra.

Di'a ni kuu tá ni na'a noo Jesús noo uu taa kua'an ichi ñoo naní Emaús

¹³Ta mií kuú daá ñóó ta'ani xíka uu taa xí'ín Jesús kua'an ra iin ñoo naní Emaús. Ta nákaaan táto'on uxí iin kilómetro noo ñoo Jerusalén. ¹⁴Ta ndátó'ón rá kua'an ra ichi ñóó sa'a ndidaá ña ni kuu. ¹⁵Ta tein ndátó'ón rá dión kua'an ra, dá ni natuu yati Jesús, dá ni nakí'in tá'an na xíka daó ná kua'an na xí'ín rá. ¹⁶Tído ió iin ña'a sadí noo rá, sa'a ñóó ko nákoní ñaá rá. ¹⁷Dá ni kaa na xí'ín rá:

—¿Ndí kían ndátó'ón téi ndo kua'an ndo? Ta, ¿ndiva'a nda'í téi kúu ini ndo?

¹⁸Dá ni kaa iin taa, tá'an ra naní Cleofas, xí'ín ná:

—¿Á sava'a iin tó'ón mií ní kúú tá tukú ió ñoo Jerusalén ko ñá'a kandaá ini ña ni kuu ñoo ñóó tein kuú yó'o?

¹⁹Dá ni kaa na:

—¿Ndí kían ni kuu?

Dá ni kaa taa ñoo xí'ín ná:

—Ndátó'ón ndú sa'a iin taa naní Jesús, na ñoo Nazaret. Ta ni sa kuu na iin profeta. Ta sa kee na ña'a ná'ano, ta to'on ndaya'i sa ka'an na noo Ndios xí'ín noo ndidaá na ñoo ndu. ²⁰Tído tá dutí saku'a'a, xí'ín tá né'e choon ñoo ndu kúú ra ni nakí'o ñaá rá noo ndá'a tá romano. Ta roón ni chirkaa ñaá ndika cruz. ²¹Tído ni ka'an ndu'u ña ni kasáa na taó xóo na na ñoo ndu tíxi nda'á tá dándáki ñaá, ní kúu. Ta kuú víti xíno oní kuú ña ni kuu dión. ²²Ta iin ka ña'a ni kedaá xí'ín ndú ni naá ini ndu, chí tá ko ñá'a tuu na'a viti ni sa'an dao na ñá'a kúú kuendá ndu'u yáí noó ni nduxi na, ²³ta koó ka yikí koño na ní nání'i na ñá'a ñóó. Dá tá ni ndúsáa na, dá ni kaa na ña ni na'a noo dao ángel noo na, ta noón kúú ni ní kaa xí'ín ná ña ni nataki va Jesús. ²⁴Dá ni sa'an ta'ani dao taa kúú kuendá ndu'u ni sa nde'é rá ini yáí ñóó. Tído táto'on kaa rá ió ña ni nakani na ñá'a ñóó, kí'o dión ta'ani ni xini ra. Tído ko ní xini ta'on ra mií Jesús.

²⁵Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Nandéé ka vían xixi ndo'o, ta nandéé ka vían káxi níno ndo, sa'a ñóó kueé nda'o kándisa ndo ndidaá ña ni taa profeta! ²⁶¿Á ko ná'a ta'on ndó ña kí'o dión kánian ndo'o naní níno Cristo, na dákaiki ñaá, dá ndu'u na noo ndato náye'e ndaa? —kaá na.

²⁷ Dá nì kasá'á nákanì na xí'ín rá sa'a ndidaá ña nì taa Moisés, xí'ín ña nì taa ndidaá ka profeta. Ta kí'o dión nì daná'a na noo rá ña ká'an tuti iì Ndios sa'a ndidaá ña kánian ndo'o na.

²⁸ Dá tá nì kuyati na ñoo ló'o noo kua'an taa ñoo, dá nì kee Jesús ña yá'a na kua'an na cháa ka chí noo. ²⁹ Dá nì kendúsa ra xí'ín ná ña ná katuu tóo na koo na xí'ín rá, chí kaá ra:

—Katuu tóo ní koo ní xí'ín ndu'u, chí sa nì ini va, ta sa kua'an kuaa vá —kaá ra.

Dá nì ku'u na ve'e ra, ta nì sa tuu tóo na nì sa io na xí'ín rá.

³⁰ Dá tá nì sa io na mesa xí'ín taa ñoo, dá nì tiin na pan. Dá nì nakí'o na ndivé'e noo Ndios sa'an. Dá nì tei ñé'e naan. Dá nì xí'o naan noo rá. ³¹ Dá ví nì nono noo rá, dá nì nakoni ra ña Jesús kúu ná. Ta kúu nì ndaño'ó n'í'ini va na noo rá. ³² Dá nì kasá'á taa ñoo ndátó'ón tá'an mií rá:

—Miían ndaa kuiti kíán ña luu kandá nío yo tein ká'an na xí'á veí íchì ñoo, ta xí'an nì nakani na xí'á sa'a ndi kóni ká'an tuti iì Ndios.

³³ Ta kúu nì ndakuei ra mií hora daá ñoo. Dá nì kee ra nandió kuéi ra kua'an ra ñoo Jerusalén. Tá nì saa ra, kúu nì naní'i rá noo ndéi túti ndin uxí iin taa xionoo xí'ín Jesús, ta ndéi ta'ani dao ka ñayuu xí'ín rá. ³⁴ Kúu nì kaa ñayuu ñoo xí'ín rá:

—Miían ndaa kuiti kíán ña nì natakì sato'o yo Jesús, chí nì na'a noo ná noo Simón Pedro.

³⁵ Dá nì kasá'á ta'ani ndi nduú taa yó'o nákanì ra xí'ín ná ña nì ndo'o ra íchì ñoo. Ta nì nakani ta'ani ra ña kò ní nákonì ta'on ra Jesús nda nì tei ñé'e na pan, nda daá nì nakoni ñaá rá, kaá ra.

Di'a nì kuu tá nì na'a noo Jesús noo taa sa xionoo xí'ín ná

³⁶ Ta xí'an nani ndíta taa yó'o ká'an ra sa'á ña nì xini ra, ta kúu iin kuiti vá, kúu nì sa kuí'ín Jesús me'í noo ndéi na ñoo. Dá nì kaa na:

—Va'a ná koo ini ndo.

³⁷ Ta kúu nì yu'u nda'lo ñayuu ñoo, chí nì ká'an ná ña iin nío vá kíán. ³⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—¿Ndiva'a yu'u ndo? ¿Ndiva'a nákanì kuáchì ini ndo? ³⁹ Kande'é ndó ndá'í, ta kande'é ndó sa'í, chí mií vá yu'u kúu'í. Dáko'on ndá'a ndo yu'u, ta kande'é va'a ndó yu'u, chí iin nío kò kómí ta'an vaan lásá ni koño. Tído ndé'é ndó yu'u ña ío va lásá xí'ín koñoi —kaá na.

⁴⁰ Tá nì ndi'i nì ká'an na dión, dá nì daná'a na ndá'a ná xí'ín sa'a ná noo na ndéi ñoo. ⁴¹ Tído sa'á ña kádií téi ini ñayuu ñoo, sa'á ñoo kò kúu ta'on kandía na. Ta sa'á ña naá ini na xini ná, sa'á ñoo nì kaa Jesús xí'ín ná:

—¿Á koó lú'u ña'a né'e va'a ndó kaxí'i?

⁴² Dá nì xí'o ñayuu ñoo iin tá'í tiyaka nì kado noo ná xí'ín iin da'anda ndudí. ⁴³ Dá nì tiin naan, ta kúu nì seí naan noo ndidaá ñayuu ñoo. ⁴⁴ Dá nì kaa na:

—Sa nì kasto'on vai tá nì sa xionoo xí'ín ndó ña miían kánian xinkoo ndidaá kúu ña nì taa Moisés, xí'ín ndidaá to'on nì ká'an profeta, xí'ín ndidaá ña ká'an tuti Salmo sa'í.

⁴⁵ Dá nì sonó Jesús ñaxintóni ná, dá ná kandaq ini na ña ká'an tuti iì Ndios. ⁴⁶ Dá nì kaa na xí'ín ñayuu ñoo:

—Ká'an tuti iì Ndios ña miían ndúsa ndo'o naní nío Cristo, na dáka'ki ñaá, dá kuu na, dá natakì na tíxi kuu óni tein na kúu ndii. ⁴⁷ Ta ká'an ta'anian ña dána'a ñayuu noo na ndéi iin ní kúu ñayuu sa'a Cristo, dá kíán, tá ná nandikó iní na sa'á kuachi kée na, dá ná ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ná. Ta dinnó'ó ka kasá'á ná dána'a na noo na ndéi ñoo Jerusalén. ⁴⁸ Ta ndó'lo kakuu na ko'on kanoo kí'o kuendá sa'a ndidaá ña yó'o. ⁴⁹ Ta kana'á ndó viti ña ko'in tanda'í na nì kaa tatá'i kí'o na koo xí'ín ndó. Tído kandoo ndó ñoo Jerusalén yó'o, ta kandati ndó nda ná natiin ndó ndé'e tanda'á Ndios kii nda induú.

Di'a nì kuu tá nì nana Jesús kua'an nó'o ná induú

⁵⁰ Dá nì taó xóo ñaá Jesús ndáka na kua'an na yati ñoo naní Betania. Tá nì saa na ñoo, dá nì ndane'e na ndá'a ná. Dá nì xika na ña maní noo Ndios sa'á ñayuu ñoo. ⁵¹ Ta tein xika na ña yó'o noo Ndios, dá nì kexoo na noo ñayuu ñoo konana na kua'an nó'o ná induú. ⁵² Dá tá nì ndi'i nì sa ndaño'o ñaá ñayuu ñoo, dá nì kee na nandió kuéi na kua'an nó'o ná ñoo Jerusalén xí'an kádií nda'lo ini na. ⁵³ Ta daá ndéi va na yé'le ño'o ká'ano ndáño'o na Ndios, ta kéká'ano ñaá ná. Díón ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Juan, ña ká'an sa'a Jesús

Nì nduu na kúú to'on iin ñayuu

¹ Sa daá ió va na kúú to'on, dá nì kasá'a sa'a ñayuu, ta na kúú to'on yó'o sa daá ió va na xí'ín Ndios, ta sa daá kúú vá ná Ndios. ² Ta ndá mií sa'a, sa daá ió va na yó'o xí'ín Ndios.

³ Ta xí'ín ndá'a mií ná nì kava'a Ndios ndidaá tá'an ña'a. Chì tá koo ná, ta kúú nì iin tó'on ta'on ña'a ió ñayuu yó'o o koo, ní kúú.

⁴ Ta mií ná kedaá xí'ín ndidaá tá'an ña'a, dá takían, ta noón kúú na dátoon ñaxintóni ñayuu. ⁵ Ta noón kúú na dátoon noo iin naá, ta va'ará iin naá nda'o, ko kándéé ta'an vaan xí'ín ná.

⁶ Ta mií Ndios nì tanda'a iin taa naní Juan nì kii na, ⁷ ña kí'o na kuendá sa'a mií na dátoon noo ñayuu, dá ná kandisa ñaá ndidaá ñayuu kee Juan. ⁸ Tído o duú mií Juan kúú na dátoon noo ñayuu, sava'a iin na kí'o kuendá sa'a vá ná kúú Juan.

⁹ Ta na miían ndaa kuiti dátoon noo ñayuu kúú na nì kii ñayuu yó'o. ¹⁰ Nì sa io na ñayuu yó'o, ta va'ará xí'ín ndá'a mií ná nì kava'a Ndios ñayuu yó'o, tído ko ní nákonì ta'on ñaá na ndéi ñayuu yó'o ndá yoo kúú ná. ¹¹ Ta nì kii na nì sa io na tein na ñoo mií ná, tído ko ní natiin va'a ñaá ná.

¹² Tído ndi ndaa mií vá na nì natiin va'a ñaá, ta nì kandisa ñaá ná, noón kúú na nì nì ña kakuu na de'e Ndios nì kee na. ¹³ Ta ko kúú ná de'e Ndios sa'a ña nì kixi na tein nì iin taa, ta ko kúú ná de'e Ndios sa'a ña nì naki'in tá'an taa xí'ín ñadi'í ra, ta ko kúú ná de'e Ndios sa'a ña kátoó ñayuu kandeì de'e na. Di'a kúú ná de'e Ndios, chì kí'o díón kóni mií Ndios.

¹⁴ Ta mií na kúú to'on yó'o nì nduu iin ñayuu, ta nì sa io na tein yó, ta nì xini xí'ín noo ndu ña ká'ano nda'o choon kómí ná, ta choon kómí ná ná'a ña iin tó'on mií ná kúú de'e Ndios. Ta nì chiti ná xí'ín ña kú'u iin na sa'a yo, ta nì chiti ta'ani na xí'ín ña ndaa. ¹⁵ Ta nì xí'o Juan kuendá sa'a ná, chì di'a nì kaa na:

—Nì ka'in sa'a na yó'o tá nì ka'in xí'ín ndó ña mií na vei sata yu'u kúú na ndaya'i cháa ka o duú yu'u. Chì sa daá ió va na o duú yu'u —kaá Juan.

¹⁶ Ta sa'a ña kómí ná choon ká'ano yó'o, sa'a ñoó ndidaá vá yó nì'i iin ña maní ká'ano

cháa ka noo ña maní nì sa io mií noo. ¹⁷ Chì xí'ín ndá'a Moisés nì kemánì Ndios ley na noo yo, tído noo Jesucristo nì natiin yó ña maní xí'ín ña ndaa. ¹⁸ Nì iin tó'on ta'on ñayuu ko ní xini ndí kaa Ndios, tído iin tó'on dinì de'e na, na ió nduu xí'ín tatá Ndios, noón kúú na nì kii nì na'a ñaá ná noo yo.

Di'a kua'an ña nì ka'an Juan, na dákode ndúta ñayuu

¹⁹ Tá'an ña yó'o kúú kuendá nì xí'o Juan, chì tá Israel né'le choon ñoo Jerusalén nì tanda'a rá tá dutì xí'ín tá levita nì sa'an ra nì ndato'on rá Juan ndá yoo kúú ná, ta di'a nì kaa ra xí'ín ná:

—¿Ndá yoo kúú mií ní?

²⁰ Dá nì ka'an ndaa Juan ndá yoo kúú ná. Ta nì ña'a ta'on ko ní chidé'e na, di'a nì xí'o ndaa na kuendá, chì kaá na:

—Ko kúú ta'on yu'u na kúú Cristo, na dáka'í ñaá.

²¹ Dá nì ndato'on tuku ñaá rá:

—¿Ndá yoo kúú ní, tá dáá? ¿Á profeta Elías kúú ní?

Dá nì kaa na:

—Koo, ko ta'ón ñaá kúú yu'u.

—¿Á mií ní kúú profeta, na nì kaa Ndios tanda'a ná kasaa noo ndú'u? —kaá ra.

Dá nì kaa na:

—Koo, ko ta'ón ñaá kúú yu'u.

²² Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—¿Ndá yoo kúú ní, tá dáá? Ka'an ní xí'ín ndú, dá nì'í ndú ndi koo kast'o'on ndu xí'ín ra nì tanda'a ñaá vei ndu. ¿Ndi kaá ní sa'a mií ní?

²³ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Yu'u kúú na káyu'u noo kúú yukú ichi: “Konó ndó iin ichi ndaa noo na kúú sato'o yo” —táto'on nì kaa profeta Isaías.

²⁴ Ta taa ñoo kúú ra nì tanda'a tá fariseo nì sa'an ra, ²⁵ ta nì ndato'on rá Juan, ta kaá tuku ra xí'ín ná:

—¿Ndiva'a dákode ndúta ní ñayuu tá ko kúú ní na kúú Cristo, o profeta Elías o mií profeta nì kaa Ndios tanda'a ná kii, tá dáá?

²⁶ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Yu'u kúú ra dákode ndúta ñayuu xí'ín taku'í va, tído tein mií ndó xionoo iin ka na ko ná'a ndó. ²⁷ Ta noón kúú na vei sata yu'u, ta ndaya'i cháa ka na o duú yu'u, sa'a ñoó nì yó'o ndisa ná ko kánian ndaxi yu'u —kaá na.

²⁸ Ndidaá ña yó'o nì kuu ñoo naní Betábara noo kúú iin ka xoo yuta Jordán

noo sa xionoo Juan sa dakódo ndúta ná ñayuu.

Jesús kúu léko ni kii noo mií Ndios

²⁹ Tá ni kasandaá iin ka kuu, dá ni xini Juan ña vei Jesús, dá ni kaa na:

—Kande'é ndó, na vei kaa kúu léko mií Ndios, na dítá kuachi kómí ñayuu noo Ndios. ³⁰ Ta na kaa kúu na sa xí'lo yu'u kuendá sa'a noo iin rá iin ndó, dá chi ni kaai xí'in ndó ña sata yú'u vei iin ka na, ta ndáya'i cháá ka na o duú yu'u, dá chi sa daá ío va na o duú yu'u. ³¹ Ta ni yu'u ko ní sá na'á ndá yoo kúu ná, tído ni kasáai dákodo ndútaí ñayuu, dá kana'á ñaa na Israel —kaá na.

³² Ta ni xí'lo ta'ani Juan kuendá sa'á ña ni xini na, ta kaá na:

—Ni xini ni noo Espiritu i Ndios nda induu káa, ta káa na táto'on kí'o káa iin paloma, dión káa na ni noo na ni sa ío kúu na xí'in Jesús. ³³ Ko ní sá na'á ta'on yu'u ndá yoo kúu ná, tído di'a ni kaa mií na ni tanda'á yu'u vei dákodo ndútaí ñayuu xí'in takúu: “Tá ni xionon ni noo Espiritu i sata iin ta, ta ni kandoo na ío kúu na xí'in ná, noon kúu na dákodo ndútaí ñayuu xí'in Espiritu i.” ³⁴ Ta ndidaá ña yó'o ni xini, sa'á ñoó xí'oi kuendá ña mií ña ndaa kuiti na káa kúu de'e Ndios —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni kasá'á kána Jesús taa kanoo xí'in ná

³⁵ Iin ka kuu, dá nákaa Juan xí'in uu taa xionoo xí'in ná. ³⁶ Dá ni xini na Jesús yá'a na kua'an na ñoó, dá ni kaa na xí'in taa ñoó:

—Kana'á ndó ña taa káa kúu léko mií Ndios.

³⁷ Tá ni seídó'o ndi nduu taa xionoo xí'in Juan ña ni ka'an na sa'a Jesús, dá ni kee ra tákuei ra Jesús kua'an ra. ³⁸ Dá ni nandió koo Jesús ni sa nde'é ná taa ñoó, chi ni xini na ña tákuei ñaa rá vei ra. Dá ni kaa na xí'in rá:

—¿Á ndá ña'a kóni ndo?

Dá ni kaa ra xí'in ná:

—Rabí, ¿ndeí kúu ve'e ní? —kaá ra. (Rabí kóni kaa maestro.)

³⁹ Dá ni kaa na xí'in rá:

—Nakí ndo ná ko'o, dá koni ndo —kaá na.

Dá ni sa'an ra xí'in ná, dá ni xini ra noo ío na. Dá ni kandoo ra ni sa ndei ra xí'in ná sakuaá daá ñoó, dá chi sa ka komi sa'ini kían.

⁴⁰ Ta Andrés, ta kúu ñani Simón Pedro, nákaa tein ndi nduu taa ni seídó'o ña ni ka'an Juan ñoó, ta ni sarkuei ra sata Jesús

kua'an ra. ⁴¹ Dá ni kee Andrés kua'an ra. Dá tá ni naní'i rá ñani ra Simón, dá ni kaa ra xí'in rá:

—Ni naki'in tá'an ndu xí'in na kúu Mesías —kaá ra. (To'on yó'o kóni kaa Cristo, na dákaí ñaa.)

⁴² Dá ndáka ñaa rá ni kasaa ra noo Jesús. Dá ni sa nde'é ñaa Jesús, dá ni kaa na xí'in rá:

—Yo'ó kúu Simón, de'e Jonás, tído viti nda Cefas kananón —kaá na. (To'on yó'o kóni kaa Pedro.)

Di'a ni kuu tá ni kana Jesús Felipe xí'in Natanael ña kanoo ra xí'in ná

⁴³ Iin ka kuu ñoó, dá ni chíkaa ini Jesús ko'on na chí kuendá Galilea di'a. Dá ni naki'in tá'an na xí'in iin ta naní Felipe, dá ni kaa na xí'in rá:

—Nakí, kanooón xí'in yu'u.

⁴⁴ Ta Betsaida kúu ñoo Felipe ñoó, ta ñoo ta'ani kúu ñoo Andrés xí'in Pedro. ⁴⁵ Dá ni naní'i tá'an Felipe xí'in ra naní Natanael, dá ni kaa ra xí'in rá:

—Ni naní'i ndu'u na kasaa dákaí ñaa táto'on ká'an ley Moisés xí'in ña ni taa profeta. Ta na yó'o naní Jesús, na kúu de'e José, na ñoo Nazaret.

⁴⁶ Dá ni kaa Natanael xí'in Felipe:

—¿Á ndaa ña va'a kana ñoo Nazaret, ká'an yo'ó?

Dá ni kaa Felipe xí'in rá:

—Nakí ná ko'o, dá konon.

⁴⁷ Dá tá ni xini Jesús ña ni kuyati ta naní Natanael ñoó vei ra, dá ni kaa na:

—Kana'á ndó, yó'o vei iin ra mií ña ndaa kuiti kúu ta Israel, ta kúu rá iin taa ndaa.

⁴⁸ Dá ni kaa ra xí'in Jesús:

—¿Ndí ni kee ní ná'á ní yu'u?

Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Nda rá ko ñá'a naki'in tá'an Felipe xa'an xí'ón, nda daá vá ni xini ío'on sa'a iin taño'ó.

⁴⁹ Dá ni kaa Natanael ñoó xí'in Jesús:

—Maestro, mií ña ndaa mií ní kúu de'e Ndios, ta mií ní kúu rey noo na Israel.

⁵⁰ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á kándisón ña dión kían sa'á ña ni ka'in xí'ón ña ni xini ío'on sa'a iin taño'ó? Ña ná'ano cháá ka kían ko'on konon kee yu'u o duú ña ni xionon viti.

⁵¹ Dá ni kaa ta'ani na xí'in rá:

—Mií ña ndaa ká'in xí'ón ña viti chí noo konon kanonó induu káa, ta konon noo ángel kii na noo na ni nduu taa ñayuu yó'o, ta konon nana na no'o na induu.

2

Di'a ni kuu tá ni sá io iin víko tánda'a ñoo Caná

¹ Dá tá ni ya'a oní kuu, dá ni sá io iin víko tánda'a ñoo Caná, ña nákaa chí kuendá Galilea, ta ñoo nákaa naná Jesús. ² Ta ni kana ta'ani na Jesús ña kían ko'on na víko ñoo xí'ín ta xionoo xí'ín ná. ³ Ta tein ndéi na noo ió víko ñoo, kúu ni ndi'i vino, dá ni kaa naná Jesús xí'ín ná:

—Ni ndi'i va vino na.

⁴ Dá ni kaa Jesús:

—¿Ndiva'a ká'an ní dión xí'ín yu'u, naná? Chí kámaní vá kasandaá hora na'a yu'u choon kómíí noó ñayuu.

⁵ Dá ni kaa naná na xí'ín ta dánduu vino ñoo:

—Koo ini ndo kee ndó ndi ndáa míí ña'a xiká de'i noo ndo.

⁶ Ta ñoo ndíta iño kidi yuu noo kaño'o takuíí, ña kéchóon na Israel ndúvii ná míí ná noo Ndios. Ta kéta ini iin iian sá ñoo táto'on uu o oní yoo ná'ano takuíí. ⁷ Dá ni kaa Jesús xí'ín ta dánduu ñoo:

—Kua'an ndo dákútíí ndó kidi yuu káa xí'ín takuíí.

Dá ni sa'an ra ni dakútíí kuei raan xí'ín takuíí. ⁸ Ni ndi'i, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Taó ndo cháá rá viti, ta kua'an ndo kí'o ndó ra noó ta ká'an víko yó'o.

Dá ni xí'o ra takuíí ñoo noo ta ká'an víko ñoo. ⁹ Dá ni xirndodó rá takuíí ni nduu vino ñoo, tído ko ná'á rá ndeí ni kee rá. Ta ná'á vá ta dánduu ñoo ña takuíí ñoo ini kidi ñoo vá kúu rá. Dá ni kana ta ká'an víko ñoo táta kúu tonoo ñoo, ¹⁰ dá ni kaa ra xí'ín rá:

—Ndeí kúu míí vá noo ió víko, dinnó'ó ka xí'o ra vino va'a noo na ni kana ra, dá tá sa ni kuu kua'a xí'í na, dá kásá'á rá dánduu ra vino nóo. Tído míí ní ni sa ne'e va'a ní vino va'a yó'o, dá dánduu ní ra nda noo ndí'í —kaá ra.

¹¹ Na yó'o kúu ña ká'ano míí noo ni kee Jesús. Ta ñoo noo ni kee naan naní Caná, ña nákaa chí kuendá Galilea di'a. Ta kí'o dión ni na'a na míí ná ña ká'ano nda'o choon né'e na, ta kúu ni kasá'á kándéé cháá ka iní ñaá ta xionoo xí'ín ná. ¹² Ni ndi'i daá, dá ni naxino na ñoo Capernaum xí'ín naná na xí'ín ñani na xí'ín ta xionoo xí'ín ná, ta ko ní sá ndeí ná'á ta'on na ñoo ñoo.

Di'a ni kuu tá ni taxí Jesús tá náka'an nda'i kua'an ra sata vé'e ñoo'ó ká'ano

¹³ Ta sa ni kuyati víko pascua, ña kéká'ano na Israel, sa'á ñoo ni ñaki'in Jesús konana na kua'an na ñoo Jerusalén. ¹⁴ Tá ni saá na,

dá ni ku'u na yé'é ñoo'ó ká'ano, kúu ni xini na ndéi taá díko chee, ta dao ka ra díko léko, ta dao ka ra díko paloma, ta dao ka ra ndéi nádaon di'ón. ¹⁵ Dá ni kava'a na iin chirrión xí'ín yó'o, dá ni kasá'á ná taó ndi'i na ndidaá ta ñoo xí'ín léko, xí'ín chee ñoo kua'an ri sata vé'e, ta ni sata ni'ini na di'ón nádaon dao ka taá ñoo, ta ni dandió kao na mesa ra; ¹⁶ dá ni kaa na xí'ín ta díko paloma ñoo:

—Taó ndó ndidaá ña'a xaan, ta o sa kée ndó ve'e tatái kakuuan iin ve'e noo kuya'i ña'a.

¹⁷ Dá ni ndusaá ini ta xionoo xí'ín ná ña ká'an tuti ií Ndios di'a: “Ío ña kuuí sa'á ña ndó'i sa'a ve'e ní.”

¹⁸ Dá ni kaa ta né'e choon noo na Israel xí'ín ná:

—¿Ndí kíán ká'ano na'a ní noo ndú'u, dá ná kandía ndu'u ña ió choon noo ndá'a ní kee ní ña yó'o?

¹⁹ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Va'ará ná dákoon ndó ve'e ñoo'ó yó'o, tído tíxi oní kuu, kúu sa nachikani tuku vei ña.

²⁰ Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Uu diko iño toon kua ni kava'a ve'e ñoo'ó yó'o; ta, ¿ndiva'a ká'an ní ña tíxi oní kuu sa nachikani tuku ní'an? —kaá ra.

²¹ Tído ve'e ñoo'ó ni ká'an na sa'a kúu yikí koño na. ²² Ta nda kuu ni nataki na, dá ni ndisaá ini ta xionoo xí'ín ná ña ni ká'an na dión, ta ni kandisa ra noo ká'an tuti ií Ndios sa'a ná, ta ni kandisa ta'ani ra ña ni ká'an míí ná.

Ná'á Jesús táto'on kúu ní'ó iin rá iin yó

²³ Ta xian nani nákaa Jesús ñoo Jerusalén ñoo tein kuu víko pascua ñoo, kua'á nda'o ñayuu ni kandisa ñaá sa'á ndidaá ña ná'ano ni kee na noo ná. ²⁴ Tído ko ní kandisa Jesús ña mií'an ndaa ni kandisa ñaá ñayuu ñoo, dá chí sa ná'á vá ná táto'on kí'o kúu ní'ó iin rá iin na, ²⁵ ta ko xínñó'ó ta'on na ni iin tó'on ñayuu, dá kí'o na kuendá sa'a iin rá iin ñayuu, dá chí ná'á vá ná táto'on kí'o kúu ní'ó ná.

3

Ká'an Jesús xí'ín iin taá naní Nicodemo ña kánian nakaki sa'a yó

¹ Ío iin ta fariseo naní Nicodemo, ta né'e ra choon ká'ano noo ta Israel. ² Dá ni sa'an ra iin sakuaá noo ió Jesús, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Maestro, ná'á ndu'u ña ni tanda'á Ndios míí ní vei ní kakuu ní iin na dána'a

noo ndu, dá chí kée ní ña ná'ano, ta ni iin ñayuu ko kándeé kee ña ná'ano tá ko ió Ndios xí'ín ná.

³Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Miífan ndaa ná ka'ín xí'ín ní ña tá ná o nákaki saá ñayuu, dá kí'an o kóni ta'on na ndu'u na tixi ndá'a Ndios.

⁴Dá ni kaa Nicodemo xí'ín ná:

—¿Ndi koo nakaki saá tuku iin taa sa ni kuyatá? ¿Á kuu ndu'u tuku ra tiji naná ra, dá nakaki saá ra?

⁵Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Miífan ndaa ná ka'ín xí'ín ní ña tá ni kaki oon ñayuu xí'ín takuij, ta ko ní nákaki saá na kee Espiritu ij Ndios, dá kí'an o kóni ta'on na ndu'u na tixi ndá'a Ndios. ⁶Dá chí ñayuu ni kaki oon ñayuu yó'o, kuendá ñayuu yó'o va kúu ná. Tído na káki saá kée Espiritu ij, noón kúu kuendá mií Espiritu ij. ⁷Ta ná dá'a ni naá téi ini ní koni ní ña ká'ín xí'ín ní ña kánian nakaki saá ní. ⁸Chí kí'an táto'on kúu tachí, dá chí xoo di'a xoo di'a kánaan, ta seídó'o yó kánaan, tído ko ná'á ta'on yó ndei ni kixian, ta ndei kua'an. Kí'o dión kúu'an xí'ín ñayuu ni nákaki saá ni kee Espiritu ij.

⁹Dá ni kaa Nicodemo:

—¿Ndi kuu, dá koo di'a?

¹⁰Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Mií ní kúu iin maestro noo na Israel. Ta, ¿ndiva'a ko kándaq ini ní ndi dándáki to'on ni ka'ín xí'ín ní? ¹¹Miífan ndaa kuiti ná ka'ín xí'ín ní ña ká'an ndu xí'ín ñayuu sa'á ña ná'á ndú, xí'ín sa'á ña ni xini xí'ín noo ndú. Ta xí'o ndu kuendá sa'á ña yó'o va, tído ko kóni ta'on ndó'o natiin ndó to'on, ña xí'o ndu kuendá sa'a. ¹²Ká'ín xí'ín ní sa'á ña'a ió ñayuu yó'o va, tído ko kándisa ta'on ni'an. ¿Ndi koo ka ví kandisa ní tá ná ka'ín xí'ín ní sa'á ña'a ió induú noo ió Ndios? ¹³Dá chí ni iin tó'ón ñayuu ko ní kaa ko'on induú. Sava'a na ni kaa kúu na ni noo ni kasáa. Ta na yó'o kúu na ni nduu taa ñayuu yó'o, dá chí mií ná kúu na ni sa io induú. ¹⁴Táto'on kí'o ni chí'rkaa Moisés iin ko ni kava'a xí'ín kaa kuaán yukú ichí ñoo, kí'o dión ta'ani kánian karkaa na ni nduu taa ñayuu yó'o kee ñayuu, ¹⁵dá kí'an ndi ndaa mií vá ñayuu ná kandeé ini ñaá, ni iin kuu tá'ón o kuu na, di'a koni na kataki chí'í ná.

Kí'o di'a kóni Ndios na ndei ñayuu yó'o

¹⁶Chí sa'á ña kúu nda'o ini Ndios sa'á ñayuu ndei iin ní kúu ñayuu, sa'á ñoo ni xí'o na iin tó'ón dini de'e na ni kasáa na

ñayuu yó'o, dá kí'an ndi ndaa mií vá ñayuu ná kandeé ini ñaá, ni iin kuu tá'ón o kuu na. Di'a koni na kataki chí'í ná. ¹⁷Dá chí ko ní tánda'á Ndios de'e na kasaa na ñayuu yó'o ndaka na kuendá sa'á kuachi ñayuu. Di'a ni kasáa na, dá koni iin rá iin ñayuu ni'i ná ña káki na sa'á mií ná.

¹⁸Dá chí ndidaá na kándeé ini ñaá, ko kánian chiya'i na sa'á kuachi na. Tído na ko ní xín kandeé ini ñaá, noón kúu na kánian chiya'i sa'a kuachi kée na, dá chí ko ní kándeé ini na na kúu iin tó'ón dini de'e Ndios. ¹⁹Ta kánian chiya'i na sa'á kuachi kée na, dá chí ni kasáa na dátoon noo ñayuu, tído ni kee cháá ka ñayuu sa'á noo iin naá, dá chí ndino'o ña kini kée na. ²⁰Dá chí ndidaá na kée ña kini, kañó'ó ná ña ndaa dátoon noo ñayuu, ta ni ko kuyati na noo tóon ña, dá kí'an ná dá'a ni natiin ndidaá ña kini kée na. ²¹Tído na kée ña ndaa, noón kúu na natuu yati noo ndato tóon, dá katuu ndi'i ña va'a kée na sa'á ña kúu ná ñayuu Ndios.

Jesús kúu táto'on iin yí, ta Juan kúu amigo na

²²Tá ni ndi'i, dá ni sa'an Jesús xí'ín tá xionoo xí'ín ná chí noo kúu kuendá Judea, ta ñoo ni sa ndei na sa dakódo ndúta ná ñayuu. ²³Ta Juan sa dakódo ndúta ñayuu chí noo kúu ñoo Enón, yati noo kúu ñoo naní Salim, dá chí ñoo ñó'o nda'o takuij. Ta sa kasáa ñayuu noo ná, ta sa dakódo ndúta ñaá ná, ²⁴dá chí kámanj vá ndadi na ve'e kaa.

²⁵Dá ni kasá'a ndátó'ón kuachi tá xionoo xí'ín Juan xí'ín dao ka na Israel sa'a ndí kí'an kánian kee ñayuu, dá nduvui ná noo Ndios. ²⁶Sa'á ñoo ni sa'an ra noo ió Juan, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Maestro, tá'an taa ni sa io xí'ín ní iin ka xoo yuta Jordán, tá'an ra ni xí'o ní kuendá sa'á noo ñayuu, roón kúu ra xionoo dakódo ndúta ñayuu, ta kua'a nda'o na kua'an noo rá.

²⁷Dá ni kaa Juan xí'ín rá:

—O kándeé ta'on ni iin taa ni'i rá ni iin choon tá ko ní xí'o Ndios ña noo rá nda induú. ²⁸Ta mií ndó kúu na xí'o kuendá ña ni ka'an yu'u ña ko kúu ta'on yu'u na kúu Cristo, na dáka'í ñaá. Di'a ni ka'ín xí'ín ndó ña yu'u kúu na ni tánda'á Ndios vej mií noo, dá kasaa mií ná. ²⁹Ná'á ndó ña taa ni tánda'á xí'ín iin ña'a kúu yí'an. Ta ra né'e tá'an va'a xí'ín ta ni tandá'a ñoo, roón kúu ra iin díj ná, ta seídó'o ñaá rá, ta kádij ini ra tá seídó'o ra noo ká'an ta kúu yí ñoo. Kí'o dión ta'ani ndó'o mií yu'u viti, chí ni

xinkoo ndi'i ña kádii ini. ³⁰ Dá chí miíñan ndúsa kánian kandaya'i cháá ka ña, ta yu'u kúu ña kánian ndunoo di'a.

Ni kii Jesús chí induú

³¹ Na ni noo ni kii chí induú, noón kúu ña dándáki ndidaá ñayuu. Ta ña ndéi noño'ó yó'o, yó'o va ni kaki na, ta ká'an ña sava'a sa'a ña ió noño'ó yó'o. Tído ña ni kii chí induú, noón kúu ña dándáki ndidaá ñayuu.

³² Ta xí'o na kuendá sa'a ña ni xini na xí'ín sa'a ña ni seídó'o na chí induú, tído ko'ín ta'on xiín natiin va'a ña ká'an ña. ³³ Tído ndi ndáa ñayuu nátiin va'a ña ká'an ña, noón kúu ña xí'o kuendá ña miíñan ndaa ndisa ña ndaa kúu Ndios. ³⁴ Ta ña ni tanda'á Ndios ni kasáa, noón kúu ña ká'an to'on mií Ndios, chí ni xí'o ndi'i na ndée Espíritu ij ná noo ná, ta ko'ín chíki'ó ta'on ñaa ná. ³⁵ Ta kú'u nda'ó ini tatá Ndios sa'a de'e na, ta ni nakí'o na ndidaá tá'an ña'a noo ndá'a ná. ³⁶ Sa'a ñoó ndi ndáa mií vá ñayuu ná kandeé ini de'e Ndios koni ña kataki chíchí ná. Tído ña ko'ín kandeé ini de'e Ndios, o' koní ta'on na kataki chíchí ná, di'a kasaa ña xídó ini Ndios satá ná.

4

Ndató'ón Jesús xí'ín iin ña'g ió chí kuendá Samaria

¹ Kúu ni kandaá va ini sato'o yo Jesús ña ni ni'í to'on ta fariseo ña kua'a cháá ka ñayuu ni kasá'a ndíko ñaa, ta kua'a cháá ka ñayuu dákodo ndúta ná o' duú Juan, ² va'ará o' duú mií Jesús dákodo ndúta ñaa, ta xionoo xí'ín vá ná kée choon yó'o. ³ Sa'a ñoó ni keta na kuendá Judea kua'an tuku na chí Galilea di'a xí'ín taa xionoo xí'ín ná. ⁴ Ta miíñan ndúsa kánian ya'a na chí kuendá Samaria di'a, dá saa ña Galilea. ⁵ Sa'a ñoó ni saa ña iin ñoo naní Sícara, ña nákaa chí Samaria ñoo. Ta yati né'e tá'an ñoo yó'o xí'ín ño'ó ni xí'o oon Jacob noo de'e na José. ⁶ Ta ñoo nákaa iin pozo ni kava'a Jacob. Ta sa'a ña ni kuitá Jesús ni xika na, sa'a ñoó ni sa koo na yú'u pozo ñoo ió ña náni'i ndée ná. Ta kíán dao nduu. ⁷ Dá ni kasáa iin ña'a kuendá Samaria tavañan takuí, dá ni kaa ña xí'ín:

—Tei cháá takuí ña na ko'í.

⁸ Ta ko'ín ta'ón ta xionoo xí'ín ná ñoo ndéi xí'ín ná, chí kua'an ra ñoo nákaa yati ñoo kuiin ra ña'a kasá'an na. ⁹ Dá ni kaa ña'a Samaria ñoo xí'ín ná:

—¿Ndiva'a xíka mií ní, ta Israel xa'an, takuí ko'o ní noo yú'u, chí iin ña Samaria va kúu yu'ú? Ta ko'ín né'e tá'an va'a ta'on ndo'o,

ñá Israel xa'an, xí'ín ndu'u, ña kuendá Samaria yó'o.

¹⁰ Dá ni kaa ña xí'ín:

—Tá ná kandaá inon sa'a ña va'a kóni Ndios kee na xí'ón, ta ná kandaá ta'ani inon ndá yoo kúu ña xíka takuí ko'o na nooon, dá kíán kaka di'a yó'o takuí ko'ón noo yú'u, ta ko'ín kí'oi takuí, kirá kí'o ña kataki chíchón.

¹¹ Dá ni kaa ña xí'ín:

—Tatá, ni iin ta'on ña'a ko'ín né'e ní taó ní takuí, ta konó nda'ó pozo yó'o. Sa'a ñoó, ¿ndeí ko'ón ní kí'ín ní takuí, kirá kí'o ña kataki chíchí ñoo? ¹² Ta, ¿á ndaya'i cháá ka mií ní o' duú Jacob, ña kúu na sá'ano ve'e ndu? Dá chí noón vá ni kava'a pozo yó'o, ta takuí kána yó'o sa xí'i mií ná, xí'ín de'e na xí'ín kiti ni sa ndaka na.

¹³ Dá ni kaa ña xí'ín:

—Ndi ndáa mií vá ñayuu xí'i takuí ño'ó ini pozo yó'o, noón kúu ña nandió kuéi tuku na ichi ini ña. ¹⁴ Tído ñayuu ná ko'o takuí, kirá kí'o yu'u noo ná, ni iin kuu ka o' nandió kuéi na ichi ini ña. Chí takuí kí'o yu'u ko'o na, kí'ón kakuu takuí kana ndita ini ña, ta kí'o ra ña kataki chíchí ná.

¹⁵ Dá ni kaa ña xí'ín:

—Tatá, tei ní takuí ká'an ní sa'a ná ko'o yu'u, dá kíán ná dá'a ka ni nandió kooi ichi ini, ta ná dá'a ka ni kixii kí'ín takuí nda yó'o.

¹⁶ Dá ni kaa ña xí'ín:

—Kua'an kuakón yíñon, dá kasaaon.

¹⁷ Dá ni kaa ña xí'ín:

—Ko'ín yí yu'u.

Dá ni kaa ña xí'ín:

—Ndaa va ká'on ña ko'ín yíñon, ¹⁸ dá chí o' duú ta'ón yíñon kúu taa ió xí'ón viti, va'ará sa' o'on ni sa kuu yíñon. Sa'a ñoó ndani ña ndaa va ká'on.

¹⁹ Dá ni kaa ña xí'ín:

—Tatá, kandaá ini ña kúu ní iin profeta. ²⁰ Tído dini yúku yó'o va ni sa ndaño'o na sá'ano ve'e ndu'u Ndios, tído ndo'ó, ña Israel, kaá ndo'ó ña ñoo Jerusalén va kúu noo kánian kandaño'o yó ña.

²¹ Dá ni kaa Jesús xí'ín:

—Naná, kandísa ña ko'ín ka'ín xí'ón viti, dá chí vei kuu ña ni dini yúku yó'o, ni ñoo Jerusalén ko'ín ká'ín ndo, dá kandaño'o ndó tatá Ndios. ²² Ta ndo'ó, ndaño'o ndava'a va ndó Ndios, tído ndu'u, ná'a vá ndu'u ndá yoo kúu Ndios ndaño'o ndu, dá chí tein ña ve'e ndu'u, ña Israel, vei ña dáka'i ñaa. ²³ Tído sa kua'an kasandaá

vá hora, ta viti sa ni kasandaáan, chi na kandaño'o ndisa Ndios kakuu na kandaño'o ñaa xí'ín ndée Espíritu ij, ta kandaño'o ndisa ñaa ná tát'o'on k'i'o kóni mií Ndios, dá chi k'i'o dión kóni mií tatá Ndios ña kandaño'o ñaa ná. ²⁴ Chi Espíritu vá kúu Ndios. Sa'á ñoo na ka'an kandaño'o ñaa, kánian kandaño'o ñaa ná xí'ín ndée Espíritu ij, ta kánian kandaño'o ndisa ñaa ná tát'o'on k'i'o kóni mií Ndios.

²⁵ Dá ni kaaan xí'ín ná:

—Sa ná'á vá yu'u ña kasaa na kakuu Mesías, na kakuu Cristo, na dáka'ki ñaa. Sa'á ñoo nda ná kasaa mií ná, nda daá ví nakani ndi'i na ndidaa ña ka'an ní sa'a.

²⁶ Dá ni kaa na xí'ín:

—Ñaa kúu yu'u, na ka'an xí'ón.

²⁷ Ta mií daá ñoo ni nandio kuéi ta xionoo xí'ín ná ni nasáa ra, ta kúu ni naá ini ra sa'á ña ndát'ón ná xí'ín ña'á ñoo. Tído ni iin tó'ón rá ko ní ndát'ón: “¿Ndi kían ndát'ón ní xí'ín ña'á xaan?” o “¿Ndiva'a ndát'ón ní xí'ín?”

²⁸ Dá ni dankoo ña'á ñoo yoo takui'an, dá ni nandio kooan kua'an nó'an ñoo ñoo. Tá ni nasáan, dá ni kaaan xí'ín ñayuu ñoo:

²⁹ —Nakí ndo kande'é ndó, chi ni kasáa iin taa, ta ni ka'an ndaa ra sa'a ndidaa ña ni keei. Ná ndi kuu kúu ná Cristo, na dáka'ki ñaa.

³⁰ Dá ni kankuei ñayuu ñoo kua'an na kande'é ná noo ió Jesús.

³¹ Ta mií hora daá ñoo ni seí nda'í ta xionoo xí'ín ná noo ná, chi kaá ra:

—Maestro, kasá'an ní.

³² Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ío iin ka ña'a ko'on yu'u kasá'in, tído ko ná'á ta'on ndó ndí kían kían.

³³ Dá ni kasá'á ndát'ón tá'an mií ta xionoo xí'ín ná ñoo, ta kaá ra:

—¿Á ndá yoo ni kii ni ne'e ña'a kasá'an na, sa'á ñoo ka'an na dión?

³⁴ Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ña'a kasá'in kúu ña kéei ña kóni mií na ni tanda'á yu'u veii, ta dáxinkooi choon ni xí'o na noof keei. ³⁵ ¿Á ko ka'an ndo ña kámaní komi yoo, dá kasandaá kuu dákéé yó? Tído ka'an yu'u xí'ín ndó ña dáka'ka noo ndo kande'é ndó noo ña ni xiti na, dá chi sa ni ichi vaan, sa ni kuu va dákéé yóan.

³⁶ Dá chi na dákéé natiin na ya'i na, ta ña dákéé na kúu ñayuu natiin ña kataki chí'í ná. Dión, dá kadii nduu ini na ni xiti xí'ín na ni dákéé. ³⁷ Ta ndaa va ka'an ñayuu tá ka'an na di'a: “Iin na kúu na xiti, ta iin ka na kúu

na dákéé.” ³⁸ Ta yu'u kúu na tanda'á ndo'ó ko'on ndo dákéé ndó noo ko ní xiti ndó, chi dao ka va na ni xiti, ta ndo'ó kúu na keva'a noo ni ndo'ó dao ka na ni xiti na —kaá na.

³⁹ Ta kúu kua'á nda'ó ñayuu ndéi chí kuendá Samaria ñoo ni kandísa na Jesús sa'á ña ni ka'an ña'á ñoo sa'á ná, dá chi kaáan: “Ni ka'an ndaa taa ñoo xí'ín yu'u sa'a ndidaa ña'a ni keei.”

⁴⁰ Dá ni kasáa na Samaria ñoo noo nákaa Jesús, dá ni seí nda'í na noo ná ña ná kandoo tóo na xí'ín ná ñoo ñoo. Dá ni kandoo na ni sa io na xí'ín ná uu kuu. ⁴¹ Ta kua'á nda'ó ñayuu ni kandísa ñaa sa'á to'on ni ka'an na xí'ín ná, ⁴² dá ni kaa na xí'ín ña'á ñoo:

—Ko kandísa ka ndu viti sava'a sa'á ña ni ka'on xí'ín ndú, dá chi viti sa ni seíd'ó ndu to'on ka'an mií ná. Ta ni kandaá ini ndu ña mi'an ndaa kuiti kúu ná Cristo, na dáka'ki ñaa.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús de'e iin taa kéchóon noo rey

⁴³ Tá ni ya'a uu kuu, dá ni kee na kua'an na chí kuendá Galilea di'a. ⁴⁴ Ta ni xí'o Jesús kuendá ña ni iin tó'ón ta'on profeta ko nátiin ña'ó'ó noo na ñoo mií ná. ⁴⁵ Tído tá ni sa na kuendá Galilea, ni natiin va'a ñaa na ndéi ñoo, dá chi ni xini xí'ín noo ná ña ná'ano ni kee na ñoo Jerusalén tein víko pascua ñoo, dá chi ni sa ño'o ta'ani na ñoo.

⁴⁶ Dá ni nandio koo tuku Jesús ni nasáa na ñoo Caná, ña nákaa kuendá Galilea noo ni ndee na takui'í ñoo vino.

Ta chí ñoo Capernaum ñoo ió iin ta kéchóon noo rey, ta kúu iin de'e ra. ⁴⁷ Tá ni ni'í tó'on ra ña sa ni ndusáa Jesús ió na Galilea, ni ndee na kuendá Judea, dá ni sa'an ra ni seí nda'í ra noo ná ña ná ko'on na ve'e ra, ta ná nduva'a na de'e ra, dá chi sa ióan kuu xi. ⁴⁸ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá ná o kóni xí'ín noo ndo ña ná'ano xí'ín ña ndato kée yu'u, dá kían o kandísa ta'on ndó yu'u.

⁴⁹ Dá ni kaa taa ñoo xí'ín ná:

—Tatá, ná ko'o viti ko ña'á kuu de'i.

⁵⁰ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Kua'an nó'on, chi sa ni nduva'a va de'ón.

Ta kúu ni kandísa va taa ñoo to'on ni ka'an Jesús. Sa'á ñoo ni nandio koo ra kua'an nó'o rá. ⁵¹ Tá sa kua'an xino ra noo iin ve'e ra, dá ni kii ta kéchóon noo rá ni ni'í ñaa rá. Dá ni kaa ra xí'ín rá:

—Takí ij vá de'e ní, sa ni nduva'a va xi.

⁵² Dá nî ndato'ón ñaa rá to'on ndá hora nî ndjko'on ini xî. Dá nî kaa tã kéchóon ñoo xí'ín rá:

—Táto'on kã iin sa'ini koni, dá nî ya'a ña dáã xî.

⁵³ Dá nî ndisáã ini tatá xî ña mií hora daá ñóo nî ka'an Jesús xí'ín rá: “Sã nî nduva'a de'ón.” Ta nî kandísa rá Jesús, xí'ín ndidaá na ve'e ra.

⁵⁴ Ta ña yó'o kúu ña ká'ano kúu uú nî kee Jesús chí kuendá Galilea tá nî ndee na chí kuendá Judea di'a.

5

Di'a nî kuu tá nî nduva'a Jesús iin tãa kò kúu kaka ió ñoo Betesda

¹ Nî ndi'i, dá nî kasandaá koo iin víko ká'ano nõo na Israel. Dá nî kee Jesús kòkaa na kua'an na ñoo Jerusalén. ² Ta ñoo Jerusalén ñoo nákaa iin xían nõo naní yé'é léko, ta yati ñoo nákaa iin pila ká'ano nõo ñó'o takuí, ta nanián Betesda xí'ín yú'u hebreo, ta ndíta o'on ve'e xí'o kátí yú'án.

³ Ta ini ve'e kátí ñoo ndéi kuá'a ndá'o na kú'u, dao na kò túu nõo, dao kã na léngo sa'a, dao kã na nî natíi sa'a. Ta ndéi na ndáti na nakandá nõo takuí ñoo. ⁴ Dá chí ndá ndi kúu náxino iin ángel dákanadá na nõo takuí ñoo, ta na mií nõo kasaa dáketá mií tá kandá takuí ñoo, ta kúu nduva'a va na nõo ndi ndáa mií vá kue'e ndó'o na. ⁵ Ta ñoo kándu'u iin tãa, ta sã io oko sa'on oní kuia kú'u ra.

⁶ Dá nî xini Jesús kándu'u tãa yó'o. Tá nî kandaã ini na ña sa na'a ndá'o kú'u ra, dá nî ndato'ón ñaa ná:

—¿Á kónon nduva'ón?

⁷ Dá nî kaa ra:

—Dión kónii, tatá, tído kò iin nî'í dáketá ñaa ini takuí kaa mií hora kandá ra. Ta iin iin ta'ándá ká'ín ko'in dáketá mií, sã kasaa iin kã na keta na.

⁸ Dá nî kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndakuiin ndichi viti. Ta naki'in ña'a kándí'ón xaã kané'ón kua'án.

⁹ Ta kúu vití'ón di'a nî nduva'a tãa ñoo. Ta kúu nî naki'in ra ña'a kándí'i ra né'e ra kua'an ra. Ta mií kuú dáá ñóo kúu kuú nani'i ndéë na Israel.

¹⁰ Dá nî kaa tã sa'ándá choon nõo na Israel xí'ín tã nî nduva'a ñoo:

—Kuú nani'i ndéë yò kíán viti. Sa'a ñoo kò kánian kané'ón ña'a nî sa ndí'ón xaã.

¹¹ Dá nî kaa tãa ñoo xí'ín rá:

—Mií na nî nduva'a ñaa nî ka'an xí'ín: “Naki'in ña'a kándí'ón xaã kané'ón kua'án”, kaa na xí'ín.

¹² Dá nî ndato'ón ñaa rá:

—¿Ndá yoo nî ka'an xí'ón: “Naki'in ña'a kándí'ón xaã kané'ón kua'án”?

¹³ Tído kò ná'a ta'on tã nî sa kú'u ñoo ndá yoo nî nduva'a ñaa, dá chí nî kexoo va Jesús kua'an na, ta nî ndu'u na tein ñayuu kuá'a ndéi ñoo.

¹⁴ Tá nî ndi'i, dá nî naní'i ñaa Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoo. Dá nî kaa na xí'ín rá:

—Kana'ón ña sa nî nduva'a voon viti, tído o sã koo kã inon ya'ón kee'ón kuachi, dá ná dá'a ni kixi iin kã tandó'ó ká'ano cháã kã nõon.

¹⁵ Dá nî kee tãa nî nduva'a ñoo kua'an ra. Dá nî kasto'on ra xí'ín tã né'e choon nõo na Israel ña Jesús kúu na nî nduva'a ñaa. ¹⁶ Sa'a ñoo nî kasá'a tã né'e choon ñoo kéndava'a rá xí'ín Jesús, ta ndúkú rá ndi kee ra ka'ání ñaa rá, dá chí nî kee na choon yó'o tein kuú nani'i ndéë na ñoo Israel. ¹⁷ Dá nî kaa Jesús xí'ín rá:

—Daá kéchóon va tatá yu'u Ndios, ta kéchóon ta'ani yu'u viti.

¹⁸ Ta sa'a ña nî ka'an na díon, sa'a ñoo ví'í kã ví nî kasá'a ndúkú tãa ñoo ndi kee ra ka'ání ñaa rá, dá chí o duú iin tó'ón ni kuú nani'i ndéë na Israel yá'a na, chí di'a kaa ta'ani na ña mií Ndios kúu tatá na, ta sa'a ña ká'an na díon, sa'a ñoo ndéë na mií ná ña iin tó'ón kúu ná xí'ín Ndios.

Kásto'on Jesús xí'ín ñayuu ña kómí ná choon, chí kúu ná de'e mií Ndios

¹⁹ Sa'a ñoo nî kaa Jesús di'a xí'ín tãa ñoo:

—Miíã ndaã ná ka'in xí'ín ndó ña kò kée mií ta'on na kúu de'e Ndios iin rá iin ña'a, chí kée na ndidaá ña xini na kée tatá na, dá chí ndidaá ña'a kée tatá na, kí'o díon ta'ani kée de'e na. ²⁰ Chí kú'u ndá'o ini tatá Ndios sa'a de'e na, ta ná'a na ndidaá tá'an va ña'a kée na nõo de'e na. Sa'a ñoo ná'ano cháã kã ña'a koni ndo kee de'e Ndios o duú ña nî kee na viti, dá naá ndá'o ini ndo kee na.

²¹ Dá chí táto'on kí'o ndáne'e tatá Ndios na nî xí'i, ta xí'o na ña kataka na, díon ta'ani kée de'e na, dá chí xí'o ta'ani na ña kataka ndi ndáa mií vá ñayuu ká'án mií ná. ²² Dá chí kò káyíko ta'on Ndios sa'a ni iin tó'ón ñayuu, ndáã nõo de'e va na nî xí'o na choon, dá keyíko na sa'a ná, ²³ dá kíán ná koo ñañó'ó ndidaá tá'an ñayuu nõo de'e Ndios, táto'on kí'o ió ñañó'ó ná nõo mií tatá Ndios. Dá chí na kò ñañó'ó nõo de'e Ndios, ni tatá Ndios,

na ni tãnda'á ñaa ni kasaa na, koó ñaño'ó ná noo.

²⁴Ta miãan ndaa ná ka'lin xí'ín ndó ña ndi ndaa na seíd'ó to'on ká'lin, ta kándeé iní na tatá Ndios, na ni tãnda'á yu'u ni kasaa, noón kúu na ni'í ña kataki chíchí ná, ta o ká'anda ta'on Ndios choon ña chiya'i na sa'á kuachi kée na, chí ni taó ñaa Ndios noó ña kánian kuu na, ta ni xi'o na ña kataki chíchí ná. ²⁵Miãan ndaa ká'lin xí'ín ndó ña vei kuu, ta kuu víti kían ña kueíd'ó na kúu ndii ña ka'an de'e Ndios. Ta na kandísa noo ka'an na, noón kúu na kataki. ²⁶Dá chí tãto'on kí'o xí'o Ndios ña kataki ñayuu, kí'o dión ta'ani ni xi'o na choon noo ndá'a de'e na ña kee ta'ani na dión xí'ín ñayuu. ²⁷Ta ni xi'o ta'ani na choon noo de'e na ña keyíko na sa'a ndidaá ñayuu sa'á ña kúu ná na ni nduu taa ñayuu yó'ó. ²⁸Ta o sa naá téf ini ndo sa'á ña ká'lin xí'ín ndó, dá chí vei kuu ña kueíd'ó ndidaa na ni nduxi to'on ka'an na, ²⁹ta natakí ñayuu ni kee ña va'a, ta natiin na ña kataki chíchí ná. Tído na ni kee ña kini, noón kúu na natakí natiin ña ko'on na ndo'o naní nió ná.

Kí'o di'a kándaq ini yo ña Jesús kúu de'e Ndios

³⁰Ta ko kée mií ta'on yu'u ni iin tó'ón ña'a. Chí tãto'on kí'o káa choon ni sa'anda mií tatáí nooí, kí'o dión keyíkoí iin rá iin ña'a, ta keyíko ndaaí sa'a iin rá iin ña'a, dá chí ko ndúku ta'on yu'u keei ña kóní mií, di'a ndúku yu'u keei ña kóní tatáí, na ni tãnda'á yu'u vei. ³¹Dá chí tá ná kí'o yu'u kuendá sa'a mií, dá kían kaa ndó ña ko ndaa ta'on kían ká'lin. ³²Iin ka va na kúu na xi'o kuendá sa'a yu'u. Ta ná'a yu'u ña kuendá xí'o na sa'í kían ña ndaa. ³³Ta ndo'ó ni tãnda'á ndó dao taa ni sa'an ra noo Juan, ta noón kúu na ni xi'o ndaa kuendá noo rá. ³⁴Tído yu'u, ko xinnó'ó ta'on yu'u ña kí'o iin ka ñayuu kuendá sa'í. Ni ka'lin xí'ín ndó sa'á ña yó'ó, dá koni ndo káki ndó. ³⁵Miãan ndaa ni sa kuu Juan tãto'on iin íti kée, ta sa datóon na noo ndo, ta ni nata'an va'a ini ndo ni natiin va'a ndó to'on ndato ni ka'an na cháá tiempo.

³⁶Ta ío iin ka ña'a, ña kían xí'o va'a cháá ka ví kuendá sa'á yu'u o dúy kuendá ni xi'o Juan. Dá chí ndidaá choon ni xi'o tatáí nooí keei, ndidaá ña yó'ó kían kéei, ta miãan xí'o kuendá sa'í ña miãan ndaa kuiti tatáí Ndios ni tãnda'á yu'u vei. ³⁷Ta mií ta'ani tatáí, na ni tãnda'á ñaa vei, xí'o ta'ani na kuendá sa'í. Ta ni iin kuu ta'ón ko ní seíd'ó ndó

noo ká'an na, ta ni ko ní xini ndo ndi káa na, ³⁸ta ni to'on na ko kómí ndó ini nió ndo, dá chí ko kándeé iní ndo na ni tãnda'á yu'u vei. ³⁹Ta ndo'ó dákuá'a tuti ii Ndios, dá chí ká'an ndó ña noo nani'i ndo ña kataki chíchí ndó. Ta mií tuti ñoó xí'o ndaa kuendá sa'a yu'u, ⁴⁰tído ko kóní ta'on ndó kii ndó nooí, dá ni'i ndo ña kataki chíchí ndó.

⁴¹Ko ndúku ta'on yu'u natiin ñaño'ó noo taa ñayuu yó'ó. ⁴²Tído ná'a vái ndi ndaa nió iin rá iin ndó, sa'a noo kándaq ini ña ko kóní ta'on ndó Ndios. ⁴³Yu'u kúu na vei xí'ín choon ni sa'anda mií tatáí Ndios nooí, tído ko kóní ndo natiin ndó yu'u. Tído tá ná kasaa iin ka taa ka'an sa'a mií rá, ta kúu kaon va natiin va'a va ndó ra. ⁴⁴¿Ndi koo ví, dá kasandaá ndo kandísa ndó ña ndaa, chí daá kuití ndúku ndó ña chindaya'i tá'an mií ndó, ta ko ndúku ndó ña chindaya'i ñaa na kúu iin tó'ón diní mií Ndios? ⁴⁵Ta ná dá'a ni ka'an ndó ña ka'an kuachi yu'u sa'a ndo'ó noo Ndios. Mií Moisés, tá'an na kándeé téf iní ndo, noón kúu na ká'an kuachi sa'a ndo. ⁴⁶Dá chí tá miãan ndaa ni kandísa ndó ña ni ka'an Moisés, dá kían kandísa ta'ani ndó ña ká'an yu'u xí'ín ndó víti, dá chí sa'a yu'u va ni taa Moisés. ⁴⁷Tído, tá ko kandísa ndó ña ni taa na sa'í, ¿ndi koo, dá kandísa ndó to'on ká'an yu'u, tá daá?

6

Kua'á nda'o ñayuu ni xi'o Jesús ña'a ni sãsa'an na

¹Tá ni ndi'i, dá ni kee Jesús kua'an na iin ka xoo taño'o naní Galilea. Ta naní ta'ani ra Tiberias. ²Ta kúu kua'á nda'o ñayuu tákuei ñaa kua'an na, chí ni xini na ni kee Jesús ña'a ndato ni nduva'a na na kú'u. ³Dá ni kaa Jesús diní iin yúku iin ñoó. Dá ni sa ko na ñoó xí'ín taa xónoo xí'ín ná. ⁴Ta kúu sa ni kuyati va víko pasqua, ña kéká'ano na Israel.

⁵Tá ni ndane'e noo Jesús, kúu ni xini na ña kua'á nda'o ñayuu tákuei ñaa vei na, dá ni kaa na xí'ín Felipe:

—¿Ndeí ko'o kuiti ña'a kasá'an ñayuu kua'a yó'ó viti?

⁶Miãan ni ka'an va na dión, dá ná kande'á ndi kaa Felipe ñoó. Tído sa ná'a vá mií ná ndí kían kee na, dá kasá'an ñayuu ñoó. ⁷Dá ni kaa Felipe:

—Ni di'ón ni'i ñayuu kéchóon na uu ciento kuu o kétaan kuiin yó pan, dá ni'i ná lú'u lú'an keí ná.

⁸ Dá nî kaa iin ka taa xionoo xí'ín Jesús, tá'an ra naní Andrés, ta kúú ñani Simón Pedro:

⁹ —Yó'lo ñin iin tayíí ló'lo, ta né'e xi o'on pan cebada, ta né'e xi uu tiyaká. Tído ni ña'a ko kúú vá ña yó'lo noo ñayuu kua'a vei káa.

¹⁰ Dá nî kaa Jesús:

—Ka'an ndo xí'ín ñayuu kuá'a káa ña ná kandeí na —kaá na.

Dá nî sa ndei na ndéi na noo itá ñoo, chí káa nda'a vaan. Ta taa ñoo kúú tát'o'on o'on mil. ¹¹ Dá nî tiin Jesús pan ñoo. Dá tá nî ndi'i nî nakí'o na ndivé'e noo Ndios, dá nî xí'o naan noo tá xionoo xí'ín ná. Dá nî sa'an ra nî dasá raan noo ñayuu kuá'a ñoo. Ta kúú dión ta'ani nî kee na xí'ín tiyaká ñoo. Ta nî xí'o ra rî tát'o'on nî xiká iin rá iin na.

¹² Dá tá nî ndinoo va'a ini ñayuu ñoo nî sasá'an na, dá nî kaa Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná ñoo:

—Nditútí ndó ndidaá yúchî ña nî kandoo xaan, dá ná o túú oaan —kaá na.

¹³ Dá nî nditútí tá xionoo xí'ín ná ñoo ndidaá ña nî kandoo ñoo. Ta nî dakúti rá uxí uu tiyiká xí'ín yúchî ña nî sa kuu ndin o'on pan ñoo.

¹⁴ Tá nî xini ñayuu ñoo kí'o dión ví ka'ano ña'a nî kee Jesús, dá nî kaa na:

—Miífan ndaa kuiti na yó'lo kúú profeta, na nî kaa Ndios tanda'á ná kasaa ñayuu yó'lo.

¹⁵ Tído nî kandaá va ini Jesús ña vei ñayuu ñoo kendúsa na xí'ín ná kandaka ñaa ná ko'on na kakuu na rey noo ná. Sa'á ñoo nî taó xoo na mií ná kua'an na diní yúku ñoo.

Di'a nî kuu tá nî xika Jesús noo takuíí

¹⁶ Dá tá nî kuaá kuu dáá ñoo, dá nî naixinó mií taa xionoo xí'ín ná noo nákaa taño'o ñoo. ¹⁷ Dá nî kaa ra ini barco, dá nî kee ra kua'an ra noo taño'o, dá saa ra ñoo Capernaum. Kúú sa nî kuaá vá, ta ko ña'a ij va nandió koo Jesús kasaa na. ¹⁸ Ta sa'á ña nî kasá'á kána tachí deen, sa'á ñoo nî'í nda'o nî kasá'á kanda noo taño'o ñoo. ¹⁹ Ta nda sa o'on o iño káa va kilómetro dákáa ra barco ñoo kua'an ra, dá nî xini ra xika Jesús vei na noo taño'o ñoo, ta sa kúyati na vei na noo kua'an barco ñoo. Ta kúú nî yu'ú nda'o ra.

²⁰ Dá nî kaa na xí'ín rá:

—Mií vá yu'ú kúúí. Ná dá'a ni yu'ú ndo.

²¹ Ta kúú nî nañiin va'a ñaa rá ini barco ñoo. Ta kúú viti'ón di'a ni kasandaá na yú'u taño'o noo kua'an na ñoo.

Nándukú ñayuu Jesús

²² Tá nî tuu noo iin ka kuu, sa ná'á vá ñayuu nî kandoo ndéi iin ka xoo taño'o ñoo ña iin tó'ón vá nî sa kuu barco nî kixi Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná. Tído ná'a ta'ani na ña ko kuá'an nó'o ná xí'ín tá xionoo xí'ín ná, chí kua'an nó'o mií vá rá, sa'á ñoo nî kandoo ñayuu ñoo ndáti na Jesús. ²³ Ta dao barco nî kii ñoo Tiberias nî sa kuita tóo ró yati noo nî xí'o Jesús pan nî sei ñayuu kuá'a ñoo tá nî ndi'i nî nakí'o na ndivé'e noo Ndios. ²⁴ Dá tá nî kandaá ini ñayuu kuá'a ñoo ña koó ka Jesús nákaa ñoo, ni taa xionoo xí'ín ná, dá nî kaa na ini barco ñoo. Dá nî kee na kua'an na ñoo Capernaum nandukú ná Jesús.

Yó'lo ni ka'an Jesús ña mií ná kúú pan nî xí'o Ndios kei yó, dá kataki chíchí yó

²⁵ Dá tá nî namí'í ná Jesús iin ka xoo taño'o ñoo, dá nî kaa na xí'ín ná:

—¿Maestro, ndá oon nî kasaa ní yó'lo?

²⁶ Dá nî kaa Jesús xí'ín ná:

—Miífan ndaa ndisa ná ka'in xí'ín ndó ña ko nándukú ta'on ndó yu'u sa'á ña nî kandaá ini ndo ndi kóni kaa ña ná'ano nî keei. Di'a nándukú ndó yu'u sa'á ña nî xí'oi pan nî sei ndo, dá nî ndinoo ini ndo. ²⁷ Ná dá'a ni kechóon ndó sa'a pan, ña túú. Di'a kechóon ndó sa'a pan ko túú, tá'an ña xí'o ña kataki chíchí ndó. Ta na nî nduu taa ñayuu yó'lo kúú na kí'o pan yó'lo kei ndó, dá chí na yó'lo kúú na nî daná'a tatá Ndios.

²⁸ Dá nî kaa ñayuu ñoo:

—¿Ndí kían kánian kee ndu, dá katí'a ndu kee ndu ña kóni Ndios?

²⁹ Dá nî kaa Jesús xí'ín ná:

—Ña kóni Ndios kee ndó kían kandeé ini ndo na nî tanda'á ná nî kasaa ío xí'ín ndó.

³⁰ Dá nî kaa ñayuu ñoo xí'ín ná:

—Ta, ¿ndí kían kúú ña'a ká'ano kee mií ní noo ndu'u, dá ná koni ndu, dá ná kandísa ndu'u ña nî tanda'á Ndios mií ní nî kasaa ní? ¿Ndí kían kee ní? ³¹ Chí nî sei na sa'ano ve'e ndu maná, ña kúú pan nî kii induú, tá sa xionoo na yukú íchí ñoo. Chí di'a kaá tuti ij Ndios: “Ní xí'o Moisés pan nî kii induú nî sei na.”

³² Dá nî kaa Jesús xí'ín ná:

—Miífan ndaa ná ka'in xí'ín ndó, o duú ta'ón Moisés ní xí'o pan nî kii induú nî sei ñayuu ñoo. Mií vá tatá yu'u kúú na xí'o ña kúú pan ndisa nî kii induú. ³³ Chí pan xí'o Ndios, ñoo kúú na nî noo nî kii induú, ta xí'o na ña kataki chíchí ñayuu ndéi ñayuu yó'lo.

³⁴ Dá nî kaa na xí'ín Jesús:

—Maestro, ndidaá kuu tei ní pan ñoo ná kei ndu'u.

³⁵ Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Yu'u kúu pan xí'ó ñā kataki chíchí ñayuu. Sa'á ñōó ndi ndáa mií vā ñayuu ná kii noo yú'u, ta ndikō nā yu'u, ni iin kuu ta'ón o kuiko na. Ta ndi ndáa mií nā ná kandeé iní yu'u, ni iin kuu ta'ón o íchí ini nā. ³⁶ Tído sa daá nì ka'an vai xí'ín ndó ñā va'ará nì xini ndo ñā ná'ano kée yu'u, tído ko kándísa ta'on ñāá ndó. ³⁷ Ta ndidaá ñayuu tei tatáí noof, miíñ ndaa kii na ndikō nā yu'u. Ta nā kii noo yú'u, o dánkoo xoo ta'an vei nā. ³⁸ Dá chí nì noo yu'u nì kii induú, ta ko véi ta'on yu'u keei ñā kóni mií, di'a vei yu'u keei ñā kóni nā nì tanda'á yu'u veii. ³⁹ Kóni tatá yo Ndios, nā nì tanda'á yu'u veii, ñā kíñ ná dá'a ni ndañó'ó ni iin tó'ón ñayuu nì xí'ó na noof. Di'a kóni nā ñā dánátaki yu'u ñayuu yó'ó tá ná kasandaá kuu noo ndí'i. ⁴⁰ Ta ñā kóni nā nì tanda'á yu'u veii kíñ ñā ndi ndáa mií vā ñayuu vei noo de'e na, ta kándéé iní ñāá ná, dá kíñ nì'í ná ñā kataki chíchí ná. Ta noón kúu nā dánátaki yu'u tá ná kasandaá kuu noo ndí'i —kaá nā.

⁴¹ Dá nì kasá'á nā Israel ñōo ndátó'ón kayá ná ká'an nā sa'a Jesús, dá chí nì kaa Jesús ñā mií ná kúu pan nì kii induú, ⁴² ta kaá nā:

—¿Á o duú de'e José va kúu Jesús káa, chí ná'á vā yó tatá rā xí'ín naná rā? Sa'á ñōó, ¿ndiva'a ká'an rā ñā nì noo ra nì kii ra induú?

⁴³ Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—O sa ndátó'ón kayá ndo sa'í. ⁴⁴ Ni ko íñ ta'on kuu kii mií ndikō nā yu'u xí'án nani ná o dáka'an tatá Ndios, nā nì tanda'á yu'u veii, nío ná. Ta nā yó'ó kúu nā dánátaki yu'u tein kuu noo ndí'i. ⁴⁵ Dá chí di'a kua'an to'on nì taa profeta noo tuti ij Ndios: “Ta noo ndidaá ñayuu dána'a Ndios”, kaáan. Sa'á ñōó ndi ndáa mií nā nì seídó'ó noo ká'an tatá Ndios, ta nì natiin na to'on na, noón kúu nā kii noo yú'u, ta ndikō nā yu'u. ⁴⁶ Ta ni iin tó'ón ñayuu ko ñá'a koni xí'ín noo ná tatá Ndios, sava'a iin tó'ón nā nì kii noo mií tatá Ndios, noón kúu nā ná'á ndi káa na. ⁴⁷ Sa'á ñōó miíñ ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñā ndi ndáa mií'ó nā kandeé iní yu'u, noón kúu nā nì'í ñā kataki chíchí ná. ⁴⁸ Yu'u kúu pan xí'ó ñā kataki chíchí ñayuu. ⁴⁹ Miíñ ndaa nì sei nā sá'ano ve'e ndó maná noó nì sa xionoo na yukú íchí ñōó, tído ndidaá vā ná nì xí'í. ⁵⁰ Tído pan, ñā ká'in sa'a yó'ó, kíñ nì noo nì kii induú. Ta ndi ndáa mií vā ñayuu ná keí ñā, ni iin kuu ta'ón o kuú nā. ⁵¹ Ta yu'u kúu

pan nì noo nì kii induú, ñā xí'ó ñā kataki chíchí ñayuu. Ta ndi ndáa mií ñayuu ná keí pan yó'ó, koni nā kataki chíchí ná. Ta pan, ñā kí'ó yu'u, kúu koñoi. Ta ko'in dokoi ñā sa'á ñā ndéi ñayuu yó'ó, dá koni nā kataki chíchí ná —kaá Jesús.

⁵² Ta sa'á ñā nì ka'an na dión, sa'á ñōó nì kasá'á nā Israel ñōo ndátó'ón kuáchí nā tein mií ná ñōó, ta kaá na:

—¿Ndi kee taa káa kí'ó ra koño rā keí yó'ó?

⁵³ Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Miíñ ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñā tá ná o keí ndo koño nā nì nduu taa ñayuu yó'ó, ta ná o kó'ó ndó nì'í ná, dá kíñ o koni ta'on ndó nì'í ndo ñā kataki chíchí ndó. ⁵⁴ Tído nā nì kandía nì sei koñoi, ta nì xí'í na nì yú'u, noón kúu nā nì'í ñā kataki chíchí ná. Ta noón ta'ani kúu nā dánátaki yu'u tá ná kasandaá kuu noo ndí'i. ⁵⁵ Dá chí koño yu'u kúu koño ndisa, ñā kíñ kasá'an ñayuu, ta nì yú'u kúu ndútā ndisa ko'ó na. ⁵⁶ Sa'á ñōó ndi ndáa nā sei koño yu'u, ta xí'í na nì yú'u, noón kúu nā ió xí'ín yu'u, ta ió'í xí'ín ná. ⁵⁷ Tatá Ndios takí kúu nā nì tanda'á yu'u veii, ta xí'ó na ñā kataki yu'u. Ta kí'ó dión ta'ani, nā sei koñoi, noón kúu nā kataki ta'ani na kee yu'u. ⁵⁸ Ta yu'u kúu pan nì noo nì kii induú. Ta ko kúu ta'on yu'u tátó'on kí'ó kúu maná nì sei nā sá'ano ve'e ndó, chí nì xí'í vā na va'ará nì sei nā ñā. Tído nā keí pan, ñā kúu koño yu'u, noón kúu nā koni kataki chíchí —kaá nā.

⁵⁹ Ta ñā yó'ó nì ñaná'a nā ini ve'e noo náataka nā Israel ñōo Capernaum.

Nákoní Pedro ñā kómí Jesús to'on, ñā xí'ó ñā kataki chíchí yó

⁶⁰ Tá nì seídó'ó taa xionoo xí'ín ná to'on yó'ó, kúu kuá'á nda'o ra nì kaa di'a:

—Kuáchí nda'o ká'an nā. ¿Nda yoo kandía natiin ñā ká'an nā?

⁶¹ Tá nì kandaan ini Jesús ñā ndátó'ón kuáchí taa xionoo xí'ín ná sa'á to'on nì ka'an nā, dá nì kaa nā xí'ín rá:

—¿Á nì tar'u'u ini ndo nì kee to'on nì ka'in? ⁶² ¿Á dión í'í nakani kuáchí ini ndo tá ná koni ndo nandió koo nā nì nduu taa ñayuu yó'ó nana na no'o nā noó nì sa io nā induú? ⁶³ Espíritu ij Ndios kúu nā xí'ó ñā kataki chíchí ndó, ta yikí koño ndo ko ta'ón ñā'a chindeéán ndo, dá nì'í ndo ñā kataki chíchí ndó. Chí to'on nì ka'an yu'u xí'ín ndó nì kii ñaxitóni Espíritu ij Ndios, ta xí'oan ñā kataki chíchí ndó. ⁶⁴ Tído ió dao ndó ko kándísa ñāá —kaá nā.

Dá chí ndá mií sa'a va ná'á Jesús ndá yoo kọ kándisa ñaá, ta ndá yoo kakuu ɬa nakí'ọ ñaá noo ndá'a ɬa xíní u'ụ ñaá. ⁶⁵Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Sá nì ka'an vai xí'ín ndó ña kọ íin ta'on kuu kii mií ndikọ na yu'ụ xían nani ná ọ dáká'an tatá Ndios níọ ná kii na —kaá na.

⁶⁶Ta ndá kuu nì ka'an na díón, ku'á ndá'ọ ɬa sa xionoo xí'ín ná nì dankoo ñaá, ta kọ ní sá xionoo ká ra xí'ín ná. ⁶⁷Nì ndi'i, dá nì kaa Jesús xí'ín ndin uxì uụ ɬa xionoo xí'ín ná ñoó:

—¿Ta ndo'ó viti? ¿Á dánkoo ta'ani ndó yu'ụ, ká'an ndó?

⁶⁸Dá nì kaa Simón Pedro xí'ín ná:

—Sato'ọ ndu, ¿ndá noo ká ko'on ndu?

Chì mií ní kómí to'on xí'ọ ña kataki chíchí ndú. ⁶⁹Ta kándisa ndu to'on ká'an ní, ta kándaá ini ndu ña mií ní kúú Cristo, na dákáki ñaá, ta mií ní kúú de'e na kúú Ndios takí.

⁷⁰Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Mií vá yu'ụ nì kaxi ndin uxì uụ ndo'ó, tído iin ndo'ó kúú kuendá ña u'ụ.

⁷¹Ta ká'an na sa'a Judas Iscariote, de'e iin ɬa nani Simón, dá chí mií ɬa yó'ọ kúú ra ko'on nakí'ọ ñaá noo ndá'a ɬa xíní u'ụ ñaá, ta nákaa ra tein ndin uxì uụ ɬa xionoo xí'ín ná.

7

Nákani kuáchì ini ñani Jesús xíní ñaá rá

¹Tá nì ndi'i, dá nì xionoo Jesús chí kuendá Galilea di'a, chí kọ kóni ta'on na kanoo na chí kuendá Judea, dá chí ñoó ndúkú ñaá ɬa Israel né'e choon ka'ání ñaá rá. ²Ta sa nì kuyati va kuu kava'a na Israel tiya'ó noo kande'i na oná kuu, ta ña yó'ọ kúú iin víkọ kéká'ano na. ³Dá nì kaa ñani Jesús xí'ín ná:

—Kua'án yọ'ó chí kuendá Judea di'a, dá ná koni ndidaá na kúú kuendóon ndidaá ña'a ná'ano kéeón. ⁴Dá chí ni iin tó'ón ta'on na kóni ña chindaya'i ñaá ñayuu kọ kede'le ña kée na. Tá ndaa ndisa kéeón ña ná'ano, na'a miíón noo ñayuu kuá'a ñoó.

⁵Díón nì kaa ra, chí ni iin ñani mií ná kọ ní sá kándisa ñaá. ⁶Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kọ ñá'a ta'on xinkoo kuu na'ì ndá yoo kúúí noo ñayuu, tído ndo'ó, ndá hora kúú míí vá kuu ko'on ndo. ⁷Chì kọ xíní u'ụ ta'on ñayuu ndo'ó, yu'ụ va kúú na xíní u'ụ na, dá chí xí'ọ ndaa'ì kuendá sa'á ña kini kée na. ⁸Kua'án kaa ní mií ndo'ó noo koo víkọ ñoó, chí yu'ụ, ọ kó'ón yachì ta'an vei, chí kọ ñá'a ta'on kasandaá kuu na'ì ndá yoo kúúí noo ñayuu.

⁹Tá nì ndi'i nì ka'an na díón, dá nì kandọ na ío na kuendá Galilea ñoó.

Di'a nì kuu tá nì sa io Jesús víkọ noo ndéi na Israel ini tiya'ó

¹⁰Dá tá nì ndi'i nì kee ñani na kọkaa na kua'an na víkọ, dá nì kee ta'ani mií ná kọkaa na kua'an na. Tído kọ ní saa túu ta'on na, nì saa de'le vá ná.

¹¹Ta xionoo ɬa Israel né'e choon tein noo kúú víkọ ñoó nándukú ñaá rá, ta kaá ra:

—¿Ndeí xionoo ɬa ñoó viti? —kaá ra.

¹²Ta nákaa kuu Jesús yú'ụ iin rá iin ñayuu ñoó. Dá chí dao na kaá ña kúú ná iin na va'a, tído dao ká na kaá ña kọ kúú ná na va'a, chí xionoo na dándá'ì na ñayuu, kaá na. ¹³Ta ni iin tó'ón ta'on na kọ ní ndátó'ón nì'ì sa'a Jesús sa'á ña yu'ụ na kee ɬa Israel né'e choon.

¹⁴Tá nì ta'ì dáo víkọ ñoó, dá nì xinkoo Jesús noo íin ve'e ño'ọ ká'ano. Dá nì kasá'á ná dána'a na noo ñayuu. ¹⁵Ta naá vá ini na Israel seídó'ọ na ña dána'a na, ta kaá na:

—¿Ndi nì kee ɬa káa ña ná'á téí ra, chí kọ ní dákua'a ra kakuu ra maestro?

¹⁶Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Ọ dúú to'on kána ñaxintóni mií dána'ì noo ndo. Na yó'ọ kúú to'on nì nì'ì noo na nì ɬanda'a yu'ụ veii. ¹⁷Ta na kóni kee ña kóni Ndios, noón kúú na kándaá ini á to'on nì nì'ì noo Ndios kíán ọ to'on kána ñaxintóni mií dána'ì. ¹⁸Ta na dána'a ña kána ñaxintóni mií ná, noón kúú na ndúkú natiin ña'ńó'ó noo ñayuu. Tído yu'ụ kúú na ndúkú natiin ña'ńó'ó na nì ɬanda'a yu'ụ veii. Ta na kée díón, noón kúú na ndaa, ta nì lú'ụ ña kini kọ nákaa níọ ná.

¹⁹¿Á ọ dúú Moisés nì xí'ọ ley Ndios noo ndo'ó? Tído ni iin tó'ón ndó kọ kée choon sa'ándáan. Ta, ¿ndiva'a kátoó ndo ka'ání ndó yu'ụ? —kaá na.

²⁰Dá nì kaa ñayuu kuá'a ñoó xí'ín ná:

—Ña u'ụ vá nákaa ini ní. ¿Ndá yoo ká'an ka'ání ní, xíní ní?

²¹Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Nì kee yu'ụ iin ña ndato, ta nì naá íní ndo. ²²Nì sa'anda Moisés choon ña ta'andá ñí takuálí yíí ndo'ó, va'ará ọ dúú choon nì sa'anda mií Moisés kíán, chí na nì sa kuu tatá sá'ano ñoó yọ kúú na nì dákasá'á ña yó'ọ. Ta sa'ándá ndo ñí de'e ndó va'ará kuu nání'ì ndée yọ kíán. ²³Ta sa'ándá ndo ñí xí va'ará kuu nání'ì ndée yọ kíán, dá ná dá'a ni ya'a ndó noo choon nì sa'anda ley Moisés. Ta, ¿ndiva'a káryíí ndó xí'ín yu'ụ sa'á ña nì

nduᵛa'i iin t̄a tein kuᵛ nání'i ndée yō, tá dáá? ²⁴ Ná dá'a ni keyíko ndo sa'a iin ña'a tá ko ñá'a dakuá'a ndoan. Di'a koo ini ndo keyíko ndaa ndo sa'a iin rá iin ña'a —kaá na.

Ndató'ón ñayuu, ¿á Jesús kúu Cristo, na dákaki ñaa?

²⁵ Dá ni kaa dao ka na ñoo Jerusalén:

—¿Á o duᵛ t̄a káa kúu ra nándukú ta né'e choon ka'ání rá? ²⁶ Kande'é ndó, chí iin túu ra káa dána'a ra noo ñayuu, ta ni iin ña'a ko kée t̄a né'e choon xí'ín rá. ¿Á ni ñakoni ñaa t̄a né'e choon ña kúu rá Cristo, na dákaki ñaa? ²⁷ Tído t̄a káa, ná'á yó ndeí ni kii ra. Tído tá ná kii na kúu Cristo, ko iin ta'on kana'a ndeí chí kii na —kaá ra.

²⁸ Ta noo nákaa Jesús dána'a na yé'é ño'o ká'ano ñoo, ni'i cháá ka ni kasá'a ná ká'an na, ta kaá na:

—Ná'á ndó ndá yoo kúu yu'u, ta ná'á ta'ani ndó ndá ñoo ni kii yu'u. Tído ko véi ta'on yu'u kuendá miíi, chí na ni tanda'a yu'u veii kúu iin na ndaa, tído ko ná'á ta'on ndó na. ²⁹ Tído yu'u kúu na ná'á ñaa, dá chí noo mií ná ni kixii, chí mií ná ni tanda'a yu'u veii —kaá na.

³⁰ Kúu ni ka'an rá tiin ñaa rá, tído ni iin ta'on ra ko ní xí'o ndeé ini tiin ñaa, chí ko ñá'a ta'on kasandaá hora konó Ndios ña tiin ñaa rá.

³¹ Ta kua'á nda'o ñayuu ñoo ni kandísa ñaa, ta kaá na:

—Tá ná kasaa na kúu mií Cristo, ¿á ndato cháá ka ví ña'a kuu kee noón o duᵛ na yó'o?

Di'a ni kuu tá ni tanda'a t̄a fariseo dao t̄a kua'an ra tiin ra Jesús

³² Kúu ni seídó'o t̄a fariseo ndidaá ña ká'an ñayuu ñoo sa'a ná. Sa'a'á ñoo ni sa'anda tá duti saku'a'á xí'ín t̄a fariseo ñoo choon noo t̄a ndaa yé'é ño'o ña ná ko'on ra tiin ra Jesús. ³³ Tá ni sa'a ra, dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndaqá cháá vá tiempo koni ndo yu'u, dá chí no'o veii noo ió na ni tanda'a yu'u veii.

³⁴ Tá ni ndi'i, dá nandukú ndó yu'u, tído o nání'i ta'on ñaa ndó. Chí noo koo yu'u, o kúu ta'on sa'a ndo —kaá na.

³⁵ Dá ni kasá'a ndátó'ón tá'an mií t̄a né'e choon noo na Israel ñoo:

—¿Ndeí ko'on t̄a káa, ká'an rá, ña o kándée yó nani'i yō rá? ¿Á ko'on ra koo ra xí'ín na ñoo yō ni kankuei kua'an ndeí tein na griego, ta dána'a ta'ani ra noo na griego

ñoo? ³⁶ ¿Ndi dándaki to'on ni ka'an ra káa, chí kaá ra: “Nandukú ndó yu'u, tído o nání'i ta'on ñaa ndó; chí noo koo yu'u, o kúu ta'on sa'a ndo?”

Ndá nio yō kana ndita takuíi xí'o ña kataki yō kee Jesús

³⁷ Ta mií kuu noo ndi'i víko ñoo kúu iin kuᵛ ká'ano cháá ka. Dá ni ñaku'ín ndichi Jesús, ta ni'i ni kayu'ú ná, ta kaá na xí'ín ñayuu ñoo:

—Ndi ndaa ndo'o íchí ini, nakíi ndo ndiko ndo yu'u, dá kí'oi ña ko'o ndó. ³⁸ Ta ndi ndaa na kándée ini ñaa, dá kí'an ndo'o na tató'on kí'o ká'an tuti iñ Ndios, dá chí ini nio ná kana ndita takuíi xí'o ña kataki na —kaá Jesús.

³⁹ Díon kaá na ká'an na sa'a Espíritu iñ Ndios, na natiin na kándée ini ñaa cháá ka chí noo. Dá chí ko ñá'a ta'on tanda'a Ndios Espíritu iñ ná kasaa na koo na ini na kándée ini ñaa, dá chí kamaní vá dáxinkoo Jesús choon veí na, dá natiin na ñaño'ó chí induú.

Ni kasá'a naá tá'an ñayuu sa'a Jesús

⁴⁰ Tá ni seídó'o dao ñayuu ño'o tein ñayuu kua'a'á ñoo ña ni ka'an Jesús díon, dá ni kaa na:

—Mi'an ndaa kuiti t̄a káa kúu mií profeta ni kaa Ndios tanda'a ná kii noo yō.

⁴¹ Ta dao ka na na káa:

—Taa káa kúu Cristo, na dákaki ñaa.

Tído dao ka na káa:

—¿Á kuendá Galilea kixi na kakuu Cristo chí? ⁴² ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ká'an tuti iñ Ndios ña tein na ve'e David va kii na kakuu Cristo, ta káa na ñoo Belén noo ni sa kuu ñoo David ñoo? —kaá na.

⁴³ Sa'a'á ñoo ni kasá'a tá'andá tá'an ñayuu ñoo sa'a Jesús. ⁴⁴ Dá ni ka'an dao na tiin na Jesús, tído ko ní xí'o ndeé ta'on ini na tiin ñaa ná.

Ni kuu ko ní seídó'o ndu iin t̄a dána'a tató'on dána'a Jesús, kaá ñayuu ñoo

⁴⁵ Dá ni nandió kuéi t̄a ndaa yé'é ño'o ñoo ni ndisáa ra noo ndeí t̄a duti saku'a'á xí'ín t̄a fariseo, dá ni kaa t̄a fariseo ñoo xí'ín rá:

—¿Ndiᵛa'a ko ní sa né'e ndó t̄a ñoo kii ndó?

⁴⁶ Dá ni kaa t̄a ndaa yé'é ño'o ñoo xí'ín rá:

—Ni iin kuᵛ t̄a'ón ko ní seídó'o ndu iin t̄a dána'a tató'on nóchí dána'a t̄a ñoo.

⁴⁷ Dá ni kaa t̄a fariseo ñoo xí'ín rá:

—¿Á ni kándée ta'ani t̄a ñoo ni dandá'í ra ndo'ó? ⁴⁸ ¿Á ió iin káa t̄a né'e choon ñoo yō o iin káa t̄a fariseo ni kandísa ña dána'a

taa ñoo, ká'án ndó? ⁴⁹ Tído ñayuu káa ni kandísa ñaa chi ko ná'á ta'on na ley Moisés, sa'á ñoo ni tai chi'an na noo Ndios —kaá ra. ⁵⁰ Dá ni kaa iin ta fariseo naní Nicodemo, tá'an ra ni sa'an ni ndátó'ón xí'ín Jesús iin sakuáa:

⁵¹ —¿Á dátaí kuachi ley yo iin taa xí'an nani ko ñá'a kuefó'o yó ra, dá kana'á yó ndí kían kúu kuachi ra, ká'án ndó'ó?

⁵² Dá ni kaa dao ka ta fariseo ñoo xí'ín rá:

—¿Á iin ta kuendá Galilea ta'ani kúu yo'ó, ndani? Kua'an dáku'á va'ón tuti ií Ndios, dá konon ña ni iin tó'ón ta'on profeta ko ní kúu chí kuendá Galilea.

Di'a ni kuu tá ndáka dao taa iin ñá'a ni natuu xí'ín iin taa ni kasáa ra noo Jesús

⁵³ Tá ni ndi'i, dá ni ñaki'in iin rá iin taa ñoo kua'an nó'ó rá.

8

¹ Dá ni kee Jesús kua'an na diní yúku Olivos. ² Ta na'a va'a iin ka kuú ñoo, dá ni ndandió koo na noo iin ve'e ño'o ká'ano. Dá ni nataka ndidaa na ñoo noo Jesús. Dá ni sa koo na ió na dána'a na noo ñayuu ñoo. ³ Ta ñoo ndáka ta dána'a ley Moisés xí'ín ta fariseo iin ñá'a ni natuu xí'ín iin taa ni kasáa ra noo ná. Dá ni chikani ñaa rá noo ñayuu kua'á ndei ñoo. ⁴ Dá ni kaa ra xí'ín Jesús:

—Maestro, ñá'a yó'o ni natuu xí'ín iin ka taa. ⁵ Ta ley Moisés kían sa'ándá choon ña chiyúu yó na ñá'a kée dión. Tído, ¿ndi kaá míi ní?

⁶ Dión kaá ra chi kóni ra dátuu rá Jesús, dá ya'a na ka'an na, dá kuu ka'an kuachi ra sa'a ná. Tído ni sa koo ndei Jesús, dá ni kasá'a ná taa na noñó'o xí'ín diní ndá'a ná. ⁷ Tído sa'á ña ndúndéé rá ndátó'ón ñaa rá, sa'á ñoo ni ñakuíin ndichi na, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ndi káa iin káa ndó'ó ko kómí kuachi, dá kían kua'an ya'a dinñó'ó ndó koon ndó yuu sata ñá'a yó'o —kaá na.

⁸ Dá ni ñakoo ndei tuku na, dá ni kasá'a ná taa tuku na noñó'o ñoo. ⁹ Tá ni sefó'o taa ñoo ña ni ka'an Jesús dión, dá ni xika'an noo míi rá, ta iin rá iin ra ni ñaki'in íchi ni ndandió kuéi ra kua'an ra. Dinñó'ó ta sa'ano ni kee kua'an, dá ni sarkuei ta kuáli cháa ka kua'an ra. Ta ndadá iin tó'ón Jesús xí'ín ta'ána ñá'a ñoo ni kandoo noo ndei ndidaa ñayuu ni nditúti ñoo. ¹⁰ Dá ni ñakuíin ndichi Jesús. Dá ni sa nde'é ná ña ni iin tó'ón ka taa ñoo koo. Ndadá iin tó'ón ta'ána ñá'a ñoo ni kandoo iin. Dá ni kaa na xí'án:

—Yo'ó, ñá'a, ¿ndei kua'an taa ká'an kuachi sa'on? ¿Á ni iin tó'ón ka ra ko ní ká'an ña kánian kuuon sa'á kuachi ni keeón?

¹¹ Dá ni kaa ñá'a ñoo xí'ín ná:

—Ni iin ta'on ra, tatá.

Dá ni kaa na xí'án:

—Tá daá, ni yu'u o ká'an ña kánian kuuon sa'á kuachi ni keeón. Kua'an viti, tído o sá nándiio koo koon keeón kuachi —kaá na.

Jesús kúu na dátoon noo ñayuu ndei ñayuu yó'o

¹² Dá ni kaa tuku Jesús xí'ín ñayuu ñoo:

—Yu'u kúu na dátoon noo ñayuu ndei ñayuu yó'o. Ta ndidaa na ve ndíko yu'u, o káano naá ta'on na. Di'a koni na ndato katoon noo kano na, ta koni na kataki na kee yu'u.

¹³ Dá ni kaa ta fariseo xí'ín Jesús:

—Sa'a míi vá ní xí'o ní kuendá, sa'á ñoo ko ndaya'i ta'on to'on ká'an ní.

¹⁴ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Va'ará míi yu'u xí'o kuendá sa'í, tído ndaya'i va to'on ká'in, dá chi ná'á vá yu'u ndei ni kixii, ta ná'á vá yu'u ndei ko'in. Tído ndó'ó, ni kuendá ko xí'o ndó ndei ni kii yu'u, ta ni kuendá ko xí'o ndó ndei ko'in. ¹⁵ Ndo'ó kúu ra kényiko sa'a ñayuu táto'on k'i'o kée na kúu kuendá ñayuu yó'o. Tído yu'u, ko véi ta'oin keyíko sa'a ni iin tó'ón ñayuu. ¹⁶ Tído tá ni kánian keyíko yu'u sa'a ná, dá kían keyíko ndaai sa'a ná, dá chi o duú iin tó'ón yu'u kee dión. Míi yu'u xí'ín tatá, na ni tándá'a yu'u veii, keyíko sa'a ná.

¹⁷ Chi ley ió noo ndo ká'an ña tá ió uu taa xí'o kuendá sa'a iin ña'a, dá kían kían ña ndaa.

¹⁸ Yu'u kúu na xí'o kuendá sa'a míi, ta xí'o ta'ani tatá, na ni tándá'a yu'u veii, kuendá sa'í —kaá na.

¹⁹ Dá ni kaa ta fariseo ñoo xí'ín ná:

—¿Ndei ió tatá ní, tá daá?

Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ko ná'á ta'on ndó ndá yoo kúu yu'u, ta ni tatá yu'u ko ná'á ndó. Tá ná kana'á ndó yu'u, dá kían nda tatá kana'á ndó —kaá na.

²⁰ Ta ndidaa to'on yó'o ni ka'an Jesús yé'é ño'o ká'ano noo kúu noo taan ñayuu di'ón dóko ná noo Ndios. Ta ko iin ta'on ni xí'o ndeé iní tiin ñaa, chi ko ñá'a ta'on kasandaá hora konó Ndios tiin ñaa rá.

Kaá Jesús ña o kúu ta'on saq taa ñoo noo ko'on na

²¹ Dá nì kaa tuku Jesús xí'ín rá:

—Ko'on va yu'u, ndi'i, dá nandukú ndó yu'u, tído tá nì xí'í ndo, kakomí iì va ndó kuachi, sá'á ñoó o kúu ta'on saá ndo noo ko'ín.

²² Dá nì kásá'á ndátó'ón tá'an ta né'e choon noó na Israel ñoó:

—¿Á ka'ání vá ra káa mií rá, ka'án rá, ndani ka'án ra ña o kúu ta'on saá yo noó ko'on ra?

²³ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ñayuu ndéi ninó va kúu ndo'ó, tído yu'u, na nì kii nda noo dikó vá kúu yu'u. Dá chí taa kuendá ñayúú yó'o va kúu ndo'ó, tído o d'úú ta'on ñaá kúu yu'u. ²⁴ Sá'á ñoó nì kaaí xí'ín ndó ña tá nì xí'í ndo, dá kakomí iì va ndó kuachi, chí tá ná o kándísa ndó ña yu'u kúu na ka'án ndá yoo kúúí, dá kían tá nì xí'í ndo, dá kakomí iì va ndó kuachi.

²⁵ Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—¿Ndá yoo kúú ní, tá dáá?

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Nda mií sa'a nì kast'o'in xí'ín ndó ndá yoo kúúí. ²⁶ Kuá'á nda'o ña'a ió ka'ín xí'ín ndó, ta ió nda'o kuachi kuu keyíkoj sa'a ndo. Tído iin na ndaa kúu na nì tanda'á yu'u veii. Ta sava'a ña kúu to'on nì xí'í na nooí, ñoó vá kían ka'ín xí'ín ndidaá ñayuu —kaá na.

²⁷ Tído ko ní kándaá ini ra ña nì ka'án na sa'a tatá Ndios. ²⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá ná ndi'i ndane'e dikó ndo na nì nduu taa ñayúú yó'o, nda daá kandaá ini ndo ña yu'u ndisa kúu na daá kúúí. Ta kandaá ta'ani ini ndo ña ko ní kée mií ta'on yu'u ni iin ña'a, sava'a ña nì kast'o'in tatáí xí'ín, ñoó vá kían nì ka'ín xí'ín ndó. ²⁹ Dá chí tatáí, na nì tanda'á yu'u veii, daá ió va na xí'ín, ko dánkoo mií ta'on ñaá ná, dá chí daá kuití vá kée yu'u ña náta'an ini na —kaá Jesús.

³⁰ Tá nì ndi'i nì ka'án na ndidaá to'on yó'o, kúu kuá'á nda'o ñayuu nì kándísa ñaá.

Ña ndaa dána'a Jesús taó xóoan yó tixi ndá'a ña dándáki ñaá

³¹ Dá nì kaa Jesús xí'ín na Israel, na kándísa ñaá ñoó:

—Tá ná kandita toon ndó xí'ín to'on nì daná'í noo ndo, dá kían koni ndo kakuu ndisa ndó kuendá yu'u, ³² ta kasandaá ndo kana'á ndó ña ndaa. Ta ña ndaa yó'o taó xóo ndó tixi ndá'a ña dándáki ñaá.

³³ Dá nì kaa ñayuu ñoó xí'ín ná:

—Na ve'e Abraham kúu ndu'u, ta ni iin kuu ta'on ko ní sá ño'o ndu tixi ndá'a ni iin

taa. Sá'á ñoó, ¿ndiva'a ka'án ní ña kankuei ndu tixi ndá'a ña dándáki ñaá?

³⁴ Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña ndi ndaa mií ñayuu kée kuachi, noón kúu na ñó'o tixi ndá'a kuachi, ta dándáki ñaá. ³⁵ Ta ndidaá na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o, o kándeí kuií ta'on na xí'ín na ve'e sato'o na. Sava'a na kúu de'e mií sato'o ñoó, noón kúu na kándeí kuií xí'ín na ve'e tatá na. ³⁶ Sá'á ñoó tá ná taó xóo na kúu de'e Ndios ndo'ó tixi ndá'a ña dándáki ñaá, dá kían koni ndisa ndó kankuei ndó tixi ndá'án. ³⁷ Sa ná'á vá yu'u ña na ve'e Abraham kúu ndo'ó. Tído ndúkú ndó ka'ání ndó yu'u, dá chí ko nátiin va'a ndó to'on ka'ín xí'ín ndó. ³⁸ Ká'ín xí'ín ndó sa'a ndidaá ña nì xini yu'u díin tatáí. Tído ndo'ó kúu na kée ña nì sefdo'ó ndó nì ka'án tatá ndo xí'ín ndó.

Kaá Jesús ña tatá taa ñoó kúu ña u'u

³⁹ Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Abraham va kúu tatá ndu.

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá miían ndaa de'e Abraham kúu ndo'ó, dá kían kee ndó táto'on nì sa kee Abraham. ⁴⁰ Tído viti ndúkú ndó ka'ání ndó yu'u, dá chí ka'ín ña ndaa xí'ín ndó, ta ña ndaa yó'o kían nì kast'o'in mií Ndios xí'ín. Ta ko ní kée Abraham táto'on kí'o kée mií ndó. ⁴¹ Tído ndo'ó kúu ra kée ndidaá ña kée tatá ndo —kaá na.

Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Ko kúu ta'on ndu de'e nda'í. Iin tó'ón vá kúu tatá ndu, ta noón kúu Ndios.

⁴² Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá miían ndaa ndisa Ndios kúu tatá ndo, dá kían koni ndo yu'u, ní kúu. Dá chí noo Ndios nì kii yu'u. Ta ko véi yu'u xí'ín ña kóni miíí, Ndios vá nì tanda'á yu'u veii.

⁴³ Ta, ¿ndiva'a ko kándaá ini ndo to'on ka'ín xí'ín ndó? Ko kándaá ini ndo, dá chí ko xí'í ta'on ndó mií ndó kúeído'ó ndó to'on ka'ín xí'ín ndó. ⁴⁴ Chí kúu ndó kuendá ña u'u, ta ñoó kúu tatá ndo, chí ña kóni tatá ndo, ñoó ta'ani kóni mií ndó. Dá chí nda mií sa'a kúúan ña sa'áni nda. Ta ko ndikoan ña ndaa, dá chí koó ña ndaa nooan. Sá'á ñoó tá ka'án to'án, ná'a miíán ña kí'o díon kían. Ta ndino'o ña to'ón ka'án, chí miíán kúu ña tá'í ndidaá ña to'ón. ⁴⁵ Tído yu'u, ndino'o ña ndaa ka'ín xí'ín ndó, sa'á ñoó ko kándísa ndó ña ka'ín. ⁴⁶ Ta, ¿ndi ndaa ndo'ó mani'í iin kuachi sata yú'u? Tá ndino'o ña ndaa ka'ín, ¿ndiva'a ko kándísa ndó ña ka'ín xí'ín ndó, tá dáá? ⁴⁷ Chí na kúu kuendá Ndios, noón

kúu nā natiin va'a to'on vei noo Ndios. Ta ndo'ó, ko nátiin va'a ta'on ndó to'on ká'in, dá chí kọ kúu ta'on ndó kuendá Ndios —kaá nā.

Sá ío va Jesús tá o ñá'a kaki na ñayuu yó'o

⁴⁸Ni ndi'i, dá ni kaa ta Israel ñoo xí'ín ná: —Ndaa va ká'an ndu tá chinani ndu mií ní kúu ní iin ta ñoo Samaria, ta nákaa ña u'u ini ní.

⁴⁹Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Kọ tǎ'ón ña u'u nákaa ini yu'u. Di'a xí'oi ñañó'ó noo nā kúu tatáí Ndios. Tído ndo'ó, di'a kénóo ndó yu'u. ⁵⁰Ko ndúkú ta'on yu'u ñañó'ó mií. Tído ío iin nā kóni ña natiin yu'u ñañó'ó, ta noon kúu nā kényiko ndaa. ⁵¹Miífan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ndi ndáa mií nā ná kandita toon xí'ín to'on ká'in, noon kúu nā ni kuu tǎ'ón o kuú nā —kaá nā.

⁵²Dá ni kaa ta Israel ñoo xí'ín ná:

—Viti kían kátóni ndaa ini ndu ña nákaa ña u'u ini ní, dá chí ni xí'i va Abraham, ta ni xí'i ta'ani dao ka profeta. Tído mií ní kaá ña nā ná kandita toon xí'ín to'on ká'an ní, ni iin kuu tǎ'ón o kuú nā. ⁵³Á ndáya'i cháá ka ní o duú tatá sá'ano yo Abraham, xini ní? Chí ni xí'i nā, ta ni xí'i ta'ani dao ka profeta ñoo. ¿Ndá yoo kúu ní, xini ní?

⁵⁴Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá ná ndukú yu'u ñañó'ó mií, dá kían kọ ndáya'i ta'an vaan. Mií vá tatá yu'u kúu nā xí'o ñañó'ó nooí, tá'an nā kaá ndo kúu Ndios noo ndo. ⁵⁵Tído ndo'ó kúu nā ko ná'á ta'on ñaa. Yu'u kúu nā ná'á ñaa. Chí tá ná kaaí ña kọ ná'í nā, dá kían kúu iin ta to'ón tát'ón kí'o kúu ndo'ó. Tído yu'u ná'í nā, ta seídó'i to'on ká'an nā. ⁵⁶Ta ni kadii nda'o ini Abraham, tatá sá'ano ndó, tá ni kandaa ini nā ña koni nā kasaa yu'u ñayuu yó'o. Ta miífan ndaa kuiti ni xini naán, ta kúu ni kadii nda'o ini nā —kaá nā.

⁵⁷Dá ni kaa ta Israel ñoo xí'ín ná:

—Ni uy diko uxí kuia kọ ñá'a koo ní, ta, ¿ndiva'a ká'an ní ña sa ni xini ní Abraham?

⁵⁸Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Miífan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña sa daá ío va yu'u tá kọ ñá'a kaki Abraham, chí yu'u kúu nā daá kúu.

⁵⁹Dá ni tiin ra yuu kua'an ra chiyúú rá Jesús. Tído ni chide'é nā, dá ni keta na yé'é ño'o ká'ano ñoo. Dá ni chika'anda nā tein ñayuu ñoo, dá ni kee na kua'an nā.

9

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin taa kọ túu noo, chí nda noo ni kaki va ra kaa ra dión

¹Noo xíka Jesús kua'an nā ñoo ni xini nā ío iin taa kọ túu noo, ta nda ni kaki va ra kaa ra dión. ²Dá ni ndato'ón ñaa taa xíonoo xí'ín ná ñoo, ta kaá ra:

—Maestro, ¿ndá yoo ni ya'a ni kee kuachi, á mií rá o nā ve'e ra, sa'á ñoo kọ túu noo rá ni kaki ra?

³Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—O duú sa'á kuachi mií rá, ta o duú sa'á kuachi ni kee nā ve'e ra kaa ra dión. Dión kaa ra, dá kían na'a yu'u ña ndato nda'o kuu kee Ndios xí'ín rá. ⁴Ta miífan kánian kee yu'u choon, ña ni sa'anda nā ni tanda'á yu'u veii viti túu i, dá chí sa vei kuaa vá. Chí tá ná kuaa, kọ iin ka kuu kechóon. ⁵Dá chí xían nani íoí ñayuu yó'o, kúu nā dátoon noo ñayuu —kaá nā.

⁶Ni ndi'i, dá ni daká Jesús lú'u ñó'o xí'ín tadii nā. Dá ni nduuan ndei'i. Dá ni chindaá naán sata nduchí noó taa kọ túu noo ñoo. ⁷Dá ni kaa nā xí'ín rá:

—Kua'an nakatón nooon takuii ñó'o nda yu'u pila, ña naní Siloé ñoo —kaá nā. (To'on yó'o kóni kaa takuii vei iin ka xían.)

Tá ni saa ra ñoo, ta ni nakata ra noo rá, ta kúu sa nde'é vá rá ni nandió koo ra kua'an ra.

⁸Dá ni kaa nā ndei yati xí'ín rá xí'ín dao ka nā ná'á ña kúu rá taa kọ túu noo:

—Á duú taa ío sáti ñoo kúu ra kaa? —kaá nā.

⁹—Jaan, ñaa kúu rá —kaá dao na.

Ta dao ka nā kaá:

—Koo, dión kaa oon va ra.

Ta mií rá kaá:

—Ñaa vá kúu yu'u.

¹⁰Dá ni ndato'ón ñaa ná:

—¿Ndi ni kuu ni natuu nooon?

¹¹Dá ni kaa ra:

—Taa naní Jesús ñoo ni kava'a lú'u ndei'i xí'ín tadii ra, dá ni chindaá raán sata nduchí noó. Dá ni kaa ra xí'ín: “Kua'an noo nákaa pila Siloé, ta ñoo nakatón nooon”, kaá ra xí'ín. Dá ni sa'in, dá tá ni nakatai nooí, ta kúu ni natuu vaan.

¹²Dá ni ndato'ón ñaa ná:

—¿Ndei nákaa taa ñoo?

Dá ni kaa ra:

—Kọ ná'á ta'on vei.

Di'a ni kuu tá ni ndato'ón ta fariseo ta ni nduva'a ñoo ndi ni kuu, dá ni nduva'a ra

¹³ Dá nì kee na ndáka na taa nì natuu noo ñoo kua'an na noo ta fariseo. ¹⁴ Ta kuu nání'i ndée na Israel nì kava'a Jesús ndei'i nì chindaá naan noo taa ñoo, dá nì natuuan.

¹⁵ Dá nì ndato'ón ta'ani ñaa ta fariseo ñoo ndi nì kuu, dá nì natuu noo rá. Dá nì kaa taa ñoo xí'ín rá:

—In taa nì chindaá ndei'i sata nduchi noói, dá nì sa'ín nì nakatai ña, ta túu vaan viti.

¹⁶ Dá nì kaa dao ta fariseo ñoo:

—O duú ta'on taa nì tанда'á Ndios kasaa kúu taa ñoo, dá chī nì ya'a ra kuu nání'i ndée yo.

Ta dao ka ra kaá:

—¿Ndi kee ví iin taa kómí kuachi kee ra ña ná'ano yó'o?

Ta kúu nì kasá'á naá tá'an mií rá ndéi ra.

¹⁷ Dá nì ndato'ón tuku ra taa nì natuu noo ñoo:

—¿Ndá yoo kúu taa nì nduva'a nooon, ká'ón?

Dá nì kaa taa ñoo:

—In profeta va kúu rá.

¹⁸ Tído ko ní kándisa ta'on ta né'e choon noo na Israel ña nì sa kuu ra iin taa ko túu noo, ta ko kándisa ra ña nì nduva'a ra. Sa'a ñoo nì kana ra tatá taa nì natuu noo ñoo xí'ín naná ra, ¹⁹ dá nì ndato'ón ñaa rá:

—¿Á de'e ní kúu taa yó'o? Ta ká'an ní ña ndá nì kaku ra ko túu noo rá. Ta, ¿ndi nì kuu ña ndé'é rá viti?

²⁰ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ná'á ndu'u ña kúu xí de'e ndu, ta mi'an ndaa kuiti ko túu noo xí nda nì kaku xí.

²¹ Tído ko ná'á ta'on ndu'u ndi nì kuu nì natuu noo xí. Ta ko ná'á ta'on ndu ndá yoo nì kedaá xí'ín xí, dá nì natuu noo xí. Ndato'ón ní mií xí, chī taa sava'a va kúu xí. Sa kánian k'i'o mií xí kuenda sa'a ña nì ndo'o xí —kaá na.

²² Díón nì kaa na ve'e ra, dá chī yu'ú na kée ta né'e choon noo na Israel. Dá chī sa nì kandoo ra ña ndidaá ñayuu nakoni ña Jesús kúu na dá'aki ñaa, noón kúu na taxí rá ve'e noo náta na ñoo ñoo. ²³ Sa'a ñoo nì ka'an na ve'e ra: “Ndato'ón ní mií xí, dá chī taa sava'a va kúu xí.”

²⁴ Dá nì nandio kuéi tuku ra nì kana ra taa nì natuu noo ñoo. Dá nì kaa ra xí'ín rá:

—Kánian nak'i'o yo'ó ñaño'ó noo Ndios va, dá chī ná'á va ndu'u ña iin taa kómí kuachi va kúu taa ñoo.

²⁵ Dá nì kaa taa ñoo xí'ín rá:

—Ko ná'á ta'on yu'u á taa kómí kuachi kúu rá o koó. Sava'a ña ná'á yu'u kían ña nì

sa kuui iin taa ko túu noo, tído viti nì natuu noo nì kee ra.

²⁶ Dá nì nandio kuéi tuku ra nì ndato'ón ñaa rá:

—¿Ndi nì kee taa ñoo xí'ón? ¿Ndi nì kuu, dá nì natuu nooon?

²⁷ Dá nì kaa ra:

—Sa nì nakani vai xí'ín ndó, tído ko kékuenda ta'on ndó ña ká'ín xí'ín ndó. ¿Ndiva'a kóni tuku ndó nakani xí'ín ndó? ¿Á kóni ta'ani ndo'ó ndiko noo taa ñoo, ndani?

²⁸ Ta kúu nì ka'an ndava'a ta fariseo ñoo xí'ín taa nì nduva'a ñoo, ta kaá ra:

—Mií va yo'ó kúu ra ndiko taa ñoo. Tído ndu'u, Moisés va kúu na ndiko ndu'u. ²⁹ Dá chī ná'á ndú ña nì ka'an túu Ndios xí'ín Moisés. Tído taa ñoo, ko ná'á ta'on ndu ndei nì kii ra.

³⁰ Dá nì kaa taa ñoo xí'ín rá:

—Naá va inií xiní ndo'ó, chī nì nduva'a ndisa taa ñoo noo, tído ko kánda ij va ini noo ndei nì kii ra. ³¹ Chī ná'á va yó ña ko seíd'ó ta'on Ndios na kómí kuachi tá xíka na ña maní noo ná. Tído tá yu'ú ni'ini yó Ndios, ta kée yó ña kóni na, dá kían seíd'ó na ña xíka yo noo ná. ³² Ta nda mií sa'a ñayú, ta nda viti ko ní'i to'on ta'on yo ña kandeé iin ñayuu nduva'a na iin na nì kaku ko túu noo. ³³ Tá ko ní kii taa ñoo noo Ndios, dá kían o kandeé ta'on ra nduva'a ra iin na ko túu noo.

³⁴ Dá nì kaa ta fariseo ñoo xí'ín rá:

—Tixi ndá'a kuachi va nì kaku yo'ó. ¿Ndá yoo kúu yo'ó, xinóon, ña dána'a di'aon noo ndu'u?

Dá nì taxí ñaa rá ini ve'e noo náta na ñoo ñoo.

Kaá Jesús ña ko túu noo ta fariseo ñoo noo Ndios

³⁵ Kúu nì kanda ini Jesús ña nì taxí ñaa ta fariseo ini ve'e noo náta na ñoo ñoo. Dá tá nì naní'i ñaa ná, dá nì kaa na xí'ín rá:

—¿Á kándéé inóon na kúu de'e Ndios?

³⁶ Dá nì kaa ra:

—¿Ndá yoo kúu noón, tatá, dá ná kandeé inií ná?

³⁷ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa nì xinon ná. Ta mií na ndát'ón xí'ón viti'ón kúu ná.

³⁸ Dá nì kaa ra:

—Kándéé inií mií ní, sato'i,

Dá nì kasá'á rá ndáño'o ñaa rá. ³⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín ñayuu ndíta ñoo:

—Vei yu'u ñayuu yó'o, dá ndeyíkoj níó iin rá iin ñayuu. Díón, dá ná natuu noo na ko túu noo. Ta na túu noo, o kátuu ta'on noo ná.

⁴⁰Tá nì seídó'o dao ta fariseo ndíta ñoo ña ñi ka'an na díón, dá nì kaa ra xí'in ná:

—¿Á taa ko túu noo ta'ani kúú ndú, xiní ní?

⁴¹Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Va'a cháá ka ní sá kuu ndó ta ko túu noo, dá kían o kátaj kuachi ta'on ndó sa'a kuachi kée ndó. Tído kaá ndo ña túu noo ndo, sa'a ñoó táj kuachi ndó noo Ndios.

10

Nákani Jesús sa'a korrá noo ñó'o léko

¹Miñan ndaa ná ka'in xí'in ndó ña taa ko kú'u chí noo kúú yé'é korrá léko, di'a ndáo ndodó rá sata korrá rí, roón kúú iin ta kuí'íná, iin ta kéndava'a xí'in rí. ²Tído na koku'u chí yé'é korrá rí, noón kúú na ndáka rí. ³Chí ta ndaa yé'é, roón kúú ra sónó yé'é noo na ndáka rí. Ta táj va'a do'o rí tá káyuu ná kuu iin rá iin rí, dá taó na rí. ⁴Dá tá nì ndi'i nì taó xóo na léko mií ná, dá xionoo na kua'an na noo rí, dá tákuei ñaa rí kua'an rí, chí ná'á rí tachí ná. ⁵Tído iin ñayuu tukú o kárkuei ta'on ñaa rí ko'on rí, di'a kuino rí noo ná, dá chí ko ná'á ta'on rí tachí ñayuu tukú ñoo —kaá na.

⁶Ta to'on yó'o nì dakí'in ta'an Jesús xí'in ña nì ka'an na xí'in ta fariseo, tído ko ní kándaq ini ra ndi dándaki ña nì ka'an na.

Jesús kúú na ndáka va'a léko

⁷Dá nì nandíó ko Jesús nì ka'an na xí'in rá:

—Miñan ndaa ná ka'in xí'in ndó ña mií vá yu'u kúú yé'é korrá noo ñó'o léko. ⁸Ta ndidaa taa nì kii yachí tá ko ñá'a kasaa yu'u, roón nì sa kuu ta kuí'íná, ta sa kéndava'a ra xí'in lékoj. Tído ko ní taó kuendá ta'on lékoj noo nì ka'an ra. ⁹Ta yu'u kúú yé'é korrá, ta ndi ndaa mií vá léko ná ku'yú yé'é ñoo, ta kúú káki va rí. Ta ndu'u rí, ta kankuei rí noo kaa ita kuí kasá'an rí. ¹⁰Tído ta kuí'íná ñoo vei oon ra noo ñó'o rí ki'in kuí'íná rá rí, ta ka'áni rá rí, ta dánaa ra rí. Tído yu'u vei, dá ná mi'i rí ña kataki rí, dá nì iin ña'a ná o kámanj noo rí.

¹¹'Yu'u kúú na ndáka va'a léko, ta iin na va'a ndáka léko, noón kúú na ko yu'u kí'o na mií ná kuu na sa'a rí. ¹²Tído ta ndáka léko sata yá'i, ta ko kúú sato'o rí, tá xiní ra vei ndigüe'í lobo, ta kúú dánkoo ndava'a ra léko, ta kúú xíno ra kua'an ra noo ndigüe'í

lobo ñoo. Dá kásaa rí sa'áni rí dao léko, ta dao ka léko ñoo xítá noo kua'an. ¹³Ta xíno va taa ñoo noo ndigüe'í lobo ñoo, dá chí ko kúú rá mií sato'o léko, sata yá'i va ndáka ra rí, sa'a ñoó ko sa'áni ta'on ra mií rá sa'a rí.

¹⁴Tído yu'u kúú na ndáka va'a lékoj, ta ná'á va'a yu'u ndi ndaa iin rá iin rí, ta ná'á va'a rí yu'u, ¹⁵tátó'on kí'o ná'á vá tatá Ndios mií, ta ná'á ta'ani yu'u tatá Ndios. Sa'a ñoó nakí'o yu'u mií ña kían kuui sa'a lékoj. ¹⁶Ndeí ta'ani dao ka lékoj, tá'an kirí ko ñó'o ta'on ini korrá yó'o. Ta xínñó'ó ta'anii kandakai rí kii rí, dá naki'in tá'an rí xí'in léko yó'o, dá kían kuedó'o ta'ani rí yu'u. Dá ndadá iin tó'ón vá tu'u ná kakuu rí, ta iin tó'ón ná kakuu na kandaka rí.

¹⁷Sa'a ñoó kú'u nda'o ini tatá Ndios sa'í, dá chí ko'in nakí'oi mií ña kían kuui, ndi'i, dá nandí ko'i natakij. ¹⁸Tído ko iin ta'on ka'áni yu'u xí'in to'on kí'o kónj mií rá, mií vá yu'u nakí'oi mií ña kían kuui. Dá chí ió choon noo ndá'a yu'u ña kían nakí'oi mií kuui, ta ió ta'ani choon noo ndá'a yu'u ña kían natakij, ta choon yó'o nì ñatiin noo tatáj —kaá na.

¹⁹Ta nì kasá'á ndátó'ón kuáchj tuku na Israel sa'a ña nì ka'an Jesús díón. ²⁰Kúú kua'á nda'o na nì kaa di'a:

—Ña kini va nákaa ini ra, ta ndúlóko va ra. ¿Ndiva'a seídó'o ndó noo ká'an ra?

²¹Ta nì kaa dao ka na:

—Ni iin ta nákaa ña kini o ká'an díón. ¿Á kándéé iin taa nákaa ña kini ini nduva'a ra iin ta ko túu noo? —kaá na.

Ko kónj dao na Israel kándisa na Jesús

²²Ta ió iin víko ñoo Jerusalén noo kéká'ano na kuu nì nakí'oi tuku na ve'e ño'o ká'ano noo ndá'a Ndios. Tiempo daa ñoo kíán yoo víxi. ²³Ta xionoo Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoo noo kúú corredor naní Salomón. ²⁴Dá nì natáka ta né'e choon noo na Israel noo nákaa Jesús, dá nì kaa ra xí'in ná:

—¿Ndá oon ví nání'i ndéé níó ndú kee ní? Tá miñan ndaa kúú ní Cristo, na dáka ñaa, kastó'on ndaa ní xí'in ndu'u.

²⁵Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Sa nì ka'an vai xí'in ndó, tído ko kónj ta'on ndó kándisa ñaa ndó. Ta ndidaa ña ndato kéei kúú choon nì sa'anda tatáj noo, ta ñoo kíán ná'a ndá yoo kúú. ²⁶Tído ko kándisa ta'on ñaa ndó, dá chí ko kúú ta'on ndó lékoj táto'on kí'o sa nì ka'in xí'in ndó.

²⁷Dá chí na kúú léko yu'u seídó'o na noo ká'in, ta ná'í ndi ndaa na, ta ndíko na yu'u,

²⁸ ta xi'oi ña kataki chíchí ná, ta ni iin kuu ta'on o naá na, ta ko iin ta'on kuu kuio ndaa na noo ndá'a yu'u. ²⁹ Ta mií tatáí kúú na ni tei na nooí, ta noón kúú na kómí choon ká'ano cháá ka, ta ni ko iin ta'on kuu kuio ndaa ñayuu noo ndá'a tatáí. ³⁰ Dá chí yu'u xi'ín tatáí, iin tó'ón vá kúú ndu'u.

³¹ Dá ni tiin tuku ta Israel ñoo yuu kua'an ra chiyúú rá Jesús. ³² Dá ni kaa na xi'ín rá:

—Kua'á nda'o ña ndato ni kee yu'u noo ndo'ó ni kee tatáí. Ta, ¿ndi káa iin ñoo ko ní ná'ta'an ini ndo, sa'á ñoo kóni ndo chiyúú ndo yu'u?

³³ Dá ni kaa ra xi'ín Jesús:

—O duú sa'á ña ni kee ní ña ndato kóni ndu chiyúú ñaa ndú, di'a sa'á ña ká'an ndava'a ní sa'a Ndios, dá chí iin taa oon va kúú ní, tído kée ní mií ní ña kúú ní Ndios.

³⁴ Dá ni kaa Jesús xi'ín rá:

—¿Á o duú di'a kaa Ndios noo ley ió noo ndo: “Ni ka'in ña kúú ndó ndios?” ³⁵ Ta dión ni chinaní ná taa ni ñatiin to'on na ñoo ña kúú rá ndios, ta o kúu ta'on kujo kao yó noo ká'an tuti ij Ndios. ³⁶ Mií Ndios ni kaxi yu'u, ta ni tãnda'a ná yu'u veji, sa'á ñoo, ¿ndiva'a kaa ndo ña ká'an ndava'i sa'a Ndios sa'á ña kaáí ña kúúí de'e Ndios? ³⁷ Tá ko kée yu'u ña ná'ano kée tatáí, dá kían ná dá'a ni kandísa ndó yu'u. ³⁸ Tído tá kéei ña, dá kían kandísa ndó ña kéei, va'ará ko kándísa ndó mií yu'u. Dá chí tá kandísa ndó ña kéei, dá kían kasandaá ndo kandaá ini ndo, ta kasandaá ndo kandísa ndó ña ió tatá Ndios xi'ín, ta ióí xi'ín ná —kaá na.

³⁹ Dá ni ka'an tuku ra tiin ñaa rá, tído ni kãndeé vá ná ni taó xóo na mií ná noo ndá'a rá.

⁴⁰ Dá ni kee tuku na kua'an na iin ka xoo yuta Jordán noo ni kasá'a Juan sa ñakódo ndúta ná ñayuu. Ta ñoo ni kãndo na ni sa io tóo na. ⁴¹ Ta kua'á nda'o ñayuu ni ñataka noo nákaa na, ta kaa na ndátó'ón ná:

—Mián ndaa kuiti ni iin tó'ón ña ná'ano ko ní kée Juan, tído ndidaá ña ni ka'an na sa'á taa yó'o kíán ña ndaa —kaá na.

⁴² Ta kúú kua'á nda'o ñayuu ni kãndísa Jesús noo nákaa na ñoo.

11

Di'a ni kuu tá ni xi'i iin taa naní Lázaro

¹ Ió iin taa kú'u naní Lázaro, ta kúú rá iin tá ñoo Betania, ta ñoo ñoo ndéi kí'o ra María xi'ín Marta. ² Ta María, ña kúú kí'o Lázaro ñoo kúú ña ni kuei kirá támi sá'an sata sá'a sato'o yo Jesús, ta ni ñadáyaaán

sa'a ná xi'ín idí dinjan. ³ Ta mián xi'ín ku'an ni tãnda'a choon ni sa'an noo nákaa Jesús, ta kaaan xi'ín ná: “Tatá, kú'u ka'í va na kú'u ini ní sa'a.”

⁴ Dá tá ni kãndaá ini Jesús, dá ni kaa na:

—O duú ta'on kue'e kuu ra kíán, mián ndaa kú'u ra, dá ná natiin Ndios ñaño'ó sa'a rá, ta ná natiin ta'ani na kúú de'e Ndios ñaño'ó kee kue'e ndó'o ra —kaá na.

⁵ Ta kú'u ini Jesús sa'a Marta, xi'ín sa'a ku'u ló'an, xi'ín sa'a Lázaro, kí'oán. ⁶ Tá ni kãndaá ini na ña kú'u Lázaro, dá ni kãndo na ni sa io na uu ka kuu noo nákaa na ñoo. ⁷ Ni ndi'i, dá ni kaa na xi'ín taa xíonoo xi'ín ná:

—Kó'o tuku yó chí kuendá Judea di'a viti.

⁸ Dá ni kaa ta xíonoo xi'ín ná ñoo:

—Maestro, ta o duú ni ka'an ta né'e choon noo na Israel ña chiyúú rá mií ní. Sa'á ñoo ¿ndiva'a ko'on tuku yó ñoo?

⁹ Dá ni kaa Jesús xi'ín rá:

—¿Á duú uxí uu hora tãdo ndjindii? Sa'á ñoo na xíonoo nduú, ko káchi'i sá'a ta'on na, chí ndato tóon noo ná kée ndjindii. ¹⁰ Tído na xíonoo sãkuuá káchi'i sá'a ná, dá chí ko tóon noo ná.

¹¹ Ni ndi'i, dá ni kaa na xi'ín rá:

—Kídi va amigo yo Lázaro, tído ko'in dándotoi ra.

¹² Dá ni kaa taa xíonoo xi'ín ná:

—Tatá, tá kídi ra, dá kían nduva'a ra.

¹³ Tído to'on ni ka'an Jesús kían kóni kaa ña ni xi'i va Lázaro, tído kídi ndisa va ra ni ka'an taa xíonoo xi'ín ná ñoo. ¹⁴ Dá ni kãsto'on na ndi kóni kaa ña ni ka'an na, ta kaa na:

—Sa ni xi'i va Lázaro, ¹⁵ ta kádij nda'o ini ña ko ní sá ióí ve'e ra tá ni xi'i ra, dá kían ná kãndeé cháá ka ini ndo yu'u sa'á ña ko'in kee xi'ín rá. Kó'o kãnde'a ra —kaá na.

¹⁶ Dá ni kaa Tomás, ta ká'an xi'ín ná Dídimio, xi'ín dao ka tá xíonoo xi'ín Jesús:

—Kó'o ta'ani yó, dá ná kuu nduú yo xi'ín ná —kaá ra.

Kaa Jesús ña kúú ná na dánátaki ñayuu ni xi'i, ta xi'o na ña kataki chíchí ná

¹⁷ Tá ni kuyati Jesús ñoo ñoo, dá ni kãndaá ini na ña sa io komi kuu nákaa yikí koño Lázaro ni nduxian ini káo. ¹⁸ Ta yati va né'e tá'an ñoo Betania ñoo xi'ín ñoo Jerusalén, ta kíán tãto'on oni kilómetro. ¹⁹ Sa'á ñoo kua'á nda'o na ñoo Jerusalén ni kasáa kãndeí tóo na xi'ín Marta xi'ín María, dá kí'o na tãndeé ini nooan sa'á ña ni xi'i kí'oán.

²⁰ Tá ni kãndaá ini Marta ña veí Jesús, dá ni keeán kua'an ni'i ñaaán, tído ni kãndo

va María ióan ve'e. ²¹ Tá n̄i naki'in tá'an Marta xí'ín Jesús noó ve'i na ñoó, dá n̄i kaañ xí'ín ná:

—Tatá, tá ní sá io ní yó'o, o kuú ta'on k̄i'o ló'í, ní kúu. ²² Tído ná'á ta'ani yu'u'ú ña ndi ndáa mií vá ña'a ná kaka ní noo Ndios, ta kúu k̄i'o va naan noo ní.

²³ Dá n̄i kaa Jesús xí'án:

—Nataki va k̄i'ón.

²⁴ Dá n̄i kaañ xí'ín ná:

—Sa ná'á vá yu'u'ú ña nataki x̄i tá ná kasandaá kuú nataki n̄a ní x̄i'í tein kuú noo ndí'í.

²⁵ Dá n̄i kaa Jesús xí'án:

—Yu'u'ú kúu n̄a dánataki ñayuu n̄i x̄i'í, ta k̄i'oi ña kataki chíchí ná. Ta ndi ndáa mií o n̄a kándéé iní ñaá, koni n̄a kataki chíchí ná, va'ará n̄i x̄i'í ná. ²⁶ Ta ndi ndáa mií n̄a kándéé iní n̄a yu'u'ú x̄i'án nani ndéi takí n̄a, ni iin kuú ta'ón o kuú n̄a. ¿Á kándísón ña dión kíán?

²⁷ Dá n̄i kaañ xí'ín ná:

—Jaan, tatá. Kándísa yu'u'ú ña mií ní kúu Cristo, n̄a kúu de'e Ndios, chí kúu ní n̄a n̄i tanda'á Ndios n̄i kasáa ñayuu yó'o dáka k̄i ñaá —kaañ.

Ndeí'í Jesús yati yú'u'ú káo noo nákaa yikí koño Lázaro

²⁸ Tá n̄i ndi'í n̄i ka'an dión, dá n̄i keeán kua'an kuakaán ku'an María ñoó. Tá n̄i saañ, dá n̄i ka'an kayáan xí'ín María:

—Ve'i maestro yo, ta kána na yo'ó.

²⁹ Dá tá n̄i seídó'o María to'on yo'ó, ta kúu kaon nda'o n̄i naku'ín ndichian, kúu n̄i keeán kua'an ni'an Jesús. ³⁰ Ta ko ñá'a ta'on ku'u'ú Jesús ñoo ñoó, chí ió jí vá ná noo n̄i naki'in tá'an Marta xí'ín ná. ³¹ Dá tá n̄i xini n̄a ñoo Jerusalén, n̄a ndéi xí'o tandeé iní noo María, ña kaon nda'o n̄i ndaku'ín ndichian n̄i ketaán kua'an, dá n̄i kee na tákuei ñaá ná kua'an n̄a, ta kaá n̄a:

—Miífan kua'an x̄i ndei'í x̄i yú'u'ú káo noo n̄i nduxi k̄i'o xi —kaá n̄a.

³² Tá n̄i sañ María noo iin Jesús, dá n̄i sa ku'ín x̄i'án noo sá'a ná, ta kaañ:

—Sato'í, tá ní sá io ní yó'o, o kuú ta'on k̄i'o ló'í, ní kúu.

³³ Tá n̄i xini Jesús ña nda'í nda'o ndé'í'í ña, ta ndé'í'í ta'ani n̄a ñoo Jerusalén né'e tá'an xí'án n̄i kasáa, ñoó, dá n̄i kixian n̄i kunda'í ini n̄a, ta nda'í n̄i ná n̄i ta'u'u, xini n̄a. ³⁴ Dá n̄i kaa n̄a:

—¿Ndeí'í n̄i chíkaa ndo yikí koño x̄i?

Dá n̄i kaañ:

—Tatá, nakí'í ní, kó'o kande'á noo nákaa x̄i —kaañ.

³⁵ Dá n̄i ndei'í Jesús. ³⁶ Dá n̄i kaa n̄a ñoo Jerusalén:

—Kande'é ndó. Ndeé ka vían n̄i sa kú'u ini ta'a kaa sa'a Lázaro.

³⁷ Dá n̄i kaa dao ka n̄a:

—N̄i kandeé ta'a kaa n̄i nduva'a ra ta'a ko túu noo ñoó. Ta, ¿ndiva'a ko ní kandeé rá xí'ín Lázaro, dá ná o kuú ra, ní kúu? —kaá n̄a.

Di'a n̄i kuu tá n̄i dánataki Jesús Lázaro

³⁸ Kúu n̄i kixi tukuan n̄i kunda'í ini Jesús tá n̄i sañ n̄a noo nákaa yikí koño Lázaro. Ta kíán ini iin káo, ta ndad'í iin yuu ká'ano yé'án. ³⁹ Dá n̄i kaa Jesús:

—Dítá ndó yuu kaa viti.

Dá n̄i kaa Marta, ña kúu k̄i'o ló'o ndi'í ñoó, xí'ín ná:

—Tatá, ná dá'a ni, dá chí sa kini nda'o sá'an díko, dá chí sa komi ví kuú kíán.

⁴⁰ Dá n̄i kaa Jesús xí'án:

—¿Á du'ú n̄i ka'in xí'ón ña tá miífan ndaa kándéé inón yu'u'ú, dá konon kee Ndios iin ña ndato?

⁴¹ Dá n̄i dítá rá yuu ndad'í yé'é káo noo nákaa ndi'í ñoó. Dá n̄i nande'é Jesús chí induu, dá n̄i kaa n̄a:

—Tatá, ndive'é ní, dá chí n̄i seídó'o ní ña n̄i xikaj̄i noo ní. ⁴² Ta daá kuiti vá seídó'o ní ña xikaj̄i noo ní, tído n̄i ka'in dión, dá ná kueídó'o ndidaá tá'an ñayuu ndíta yo'ó, dá ná kándisa na ña miífan ndaa kuiti mií ní n̄i tanda'á yu'u'ú ve'i.

⁴³ Tá n̄i ndi'í n̄i ka'an n̄a dión xí'ín Ndios, kúu n̄i kayu'u'ú ná:

—Lázaro, kua'an keta sata vé'e.

⁴⁴ Ta kúu n̄i keta ta'a n̄i x̄i'í ñoó, ta n̄i ka'o noo iin tá'í dá'on nda'a rá xí'ín sa'a rá ndíkoan. Ta n̄i ka'o noo iin ka tá'í dá'on ndadi'an noo rá. Dá n̄i kaa Jesús:

—Ndaxí ndó ra, dá ná yaa ra ko'on ra.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ndat'ó'on kue'é ta né'e choon ña ka'ání rá Jesús

⁴⁵ Ta kua'á nda'o n̄a ñoo Jerusalén, tá'an n̄a n̄i kii n̄i x̄i'o tandeé iní noo María, n̄i xini ña n̄i kee Jesús, ta n̄i kándisa ñaá ná. ⁴⁶ Tído dao ka n̄a n̄i sa'an noo ndéi ta fariseo, ta n̄i nakani na sa'a ña n̄i kee Jesús. ⁴⁷ Dá n̄i dataká ta duti saku'a'á xí'ín ta fariseo ndidaá ka ta né'e choon noo n̄a Israel. Dá n̄i kaa ra xí'ín rá:

—¿Ndi koo kee viti? Chí sa ku'a'á nda'o ña ná'ano kee ta'a ñoó. ⁴⁸ Tá ná konó yo noo rá kanoo ni ra, dá kíán ndidaá ñayuu kándisa ñaá. Ndi'í, dá ndakuei ta né'e

choon romano, ta dákoon ndi'i ra ve'e ño'o ij yo, ta dánaá ra ñoo yo.

⁴⁹ Dá nī kaa Caifás, tã kúu duti kúu ñoo kuaí dáá ñóó:

—Xixi nda'o ndó, ndani. ⁵⁰ ¿Á kō ná'á ta'on ndó ña va'a kaan ná kuu iin taa noo ndidaá na ñoo yo o duú kaan naá ndi'i na ñoo yo? —kaá ra.

⁵¹ Ta to'on yó'o kō ní kú ñaxintóni mií rá. Díon nī ka'an ra, chí sa'á ña kúu rá duti kúu noo kuaí dáá, sa'á ñoó nī xi'o Ndios to'on yó'o noo rá ña kánian kuu Jesús sa'á na ñoo Israel. ⁵² Ta o duú sava'a sa'á na ñoo Israel kuu na, kuu ta'ani na sa'a ndidaá ka ñayuu Ndios nī xita noo ndéi dao ka xían, dá nduu na iin tó'on ñoo. ⁵³ Ta nda kuu dáá ñóó nī kandoo ra ña ka'áni rá Jesús.

⁵⁴ Sa'á ñoó kō ní xionoo túu ka Jesús noo tã né'e choon noo ña Israel. Di'a nī kuxiká ná kua'an na, ta nī saa na iin ñoo naní Efraín noo né'e tá'an yati xí'ín noñó'o íchí. Noo nī sa io na xí'ín tã xionoo xí'ín ná. ⁵⁵ Ta sa yati va koo víko pascua ña kéká'ano na Israel. Ta kúu kua'á nda'o ñayuu ndéi ñoo ñó'o yati ñoo nī xinkuei ñoo Jerusalén tá kō ñá'a kasá'a víko ñoo, dá nduvii ná mií ná noo Ndios. ⁵⁶ Ta xionoo ñayuu ñoo nándukú ná Jesús. Ta noo kúu ye'é ño'o ká'ano ñoo ndátó'on tá'an mií ná sa'a Jesús:

—¿Ndi ká'an ndó? ¿Á kii tãa ñoo víko o koo? —kaá na.

⁵⁷ Ta nī sa'anda tã duti sakua'a xí'ín tã fariseo choon ña ndi ndaa mií ñayuu nī kandaá ini ndei xionoo Jesús, ná naki'o na kuendá noo rá, dá ná ko'on ra tiin ñaa rá, kaá ra.

12

Di'a nī kuu tá nī kwei María kirá támi sá'an sata Jesús

¹ Ta kámani iño kã kuu, dá kasá'a víko pascua. Dá nī saa Jesús ñoo Betania noo ió Lázaro, tã nī xi'í ñoo, ta nī natakí ra nī kee Jesús. ² Ta ñoo nī kenduu na ve'e Lázaro ña'a kadíni Jesús. Ta nī chíkodó Marta ña'a kadíni na noo mesa. Ta nī sa io ta'ani Lázaro tein ñayuu ndéi xí'ín ná ñoo.

³ Dá nī ki'ín María kirá támi sá'an nī kava'a xí'ín yukú naní nardo, ta kúu rá táto'on dao litro, ta kirá ya'i nda'o kúu rá. Ta kúu nī kwei ndi'an ra sata sa'a Jesús, ta xí'ín idi dinian nī danayaaan sa'a ná. Ta iin ní kúu ini ve'e ñoo nī naka'ani díko kirá támi sá'an ñoo. ⁴ Dá nī kaa iin tãa xionoo xí'ín Jesús naní Judas Iscariote, tá'an ra kúu de'e tã

naní Simón, ta mií rá ko'on naki'o Jesús noo ndá'a ta xini u'u ñaa:

⁵ —¿Ndiva'a kō ní díkó yó kirá támi sá'an xaan, chí ya'i rá táto'on kí'o ní'i ñayuu kéchóon na oni ciento kuu, dá ni'i yo dí'on chindeé yó na kúnda'i, ní kúu? —kaá ra.

⁶ Tído kō ní ka'an ra díon sa'á ña kú'u ndisa ini ra sa'á na kúnda'i. Díon nī kaa ra, chí kúu rá iin tã kú'i'íná. Ta sa'á ña né'e va'a ra léka noo ñó'o dí'on xí'o ñayuu chindeé ñaa, sa'á ñoó taó de'e ra cháá dí'on ñoo ní'i mií rá. ⁷ Dá nī kaa Jesús:

—O sa dánani ndó ñá'a yó'o, dá chí nī sa ne'e va'an kirá támi sá'an yó'o nī kenduuan yu'u táto'on kí'o kooi nduxii. ⁸ Chí daá kuití vá kandeí ñayuu kúnda'i xí'ín ndó, tído yu'u, o koo kúu ta'oin xí'ín ndó —kaá na.

Nī kandoo tã né'e choon ña ka'áni ta'ani ra Lázaro

⁹ Ta kua'á nda'o na ñoo Jerusalén nī kandaá ini ña ió Jesús ñoo Betania. Sa'á ñoó nī kasáa na ñoo. Ta o duú iin tó'on Jesús kóni na kande'é ná, chí kóni ta'ani na kande'é ná Lázaro, tá'an ra nī natakí tein na kúu ndii ñoo. ¹⁰ Kúu nī kandoo ta'ani tã duti sakua'a ña ka'áni rá Lázaro, ¹¹ dá chí sa'á ña nī natakí ra, sa'á ñoó kua'á nda'o na ñoo Israel nī kankuei tixi ndá'a rá, ta nī kandísa na Jesús.

Di'a nī kuu tá nī natiin va'a ñayuu Jesús tá nī ku'u na noo Jerusalén

¹² Tá nī tjuu noo iin kã kuu, dá nī ni'í tó'on ñayuu kua'á nī kasáa noo koo víko ñoo Jerusalén ña vei Jesús. ¹³ Dá nī sa'anda iin rá iin na ndá'a tañóo né'e na kua'an na natiin na Jesús noo vei na, ta kaá na káyu'ú ná:

—¡Ná natiin Ndios ñañó'ó! ¡Na ká'ano kúu na vei xí'ín choon sato'o yo Ndios! ¡Ta kúu ná rey noo yóo, na Israel! —kaá na káyu'ú ná.

¹⁴ Dá nī naní'i Jesús iin burro ló'o, dá nī kaa na sata ri. Dá nī xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios:

¹⁵ O sa yu'ú ndo, na ñoo Sion;

sa vei va rey ndo,
ta kánóo na sata iin burro ló'o vei na.

¹⁶ Kō ní kandaá ta'on ini tã xionoo xí'ín ná ndi dándaki ndidaá ña yó'o mií hora daá ñoo. Nda kuu nī nana Jesús kua'an nó'o ná induú, nda daá nī ndiko'on ini ra ña kí'o díon ká'an tuti ij Ndios, ta kí'o díon nī kee ñayuu ñoo xí'ín ná. ¹⁷ Ta ndidaá ñayuu nī sa ndita xí'ín Jesús tá nī kana na Lázaro ini káo ñoo, ta nī danátaki ñaa ná, noon kúu na xí'o kuendá noo dao ka ñayuu sa'á ña nī xini

na. ¹⁸ Sa'á ñoó ni sa'an ñayuu ñoó ni natiin va'a na Jesús, dá chí ni seíd'ó na sa'á ña ndato ni kee na xí'ín Lázaro. ¹⁹ Ta nda'í va ndát'ón tá'an tã fariseo ndita ra, ta kaá ra:

—Nde'é rá. O kándeé ta'on yó kadi yo noo tãa káa. Chí kande'é ndó, kí'ó dión ví kua'á ñayuu tákuei kua'an sata rá —kaá ra.

Ndeí dao tã griego nándukú rá Jesús

²⁰ Ta ñó'ó dao tãa ká'an yú'u griego tein na ñi kasáa ñoo Jerusalén kandaño'ó na Ndios víko ñoo. ²¹ Ta ñi natuu yati ra noo Felipe, tá'an ra ñoo Betsaida, ña nákaa chí kuendá Galilea di'a. Dá ni seí nda'í ra noo Felipe, ta kaá ra:

—Tatá, kóni ndu ka'an ndu xí'ín Jesús.

²² Dá ni sa'an Felipe ni kast'ón ra xí'ín Andrés, dá ni sa'an nduu ra ni kast'ón ra xí'ín Jesús. ²³ Dá ni kaa Jesús:

—Sa ni kasandaá vá hora natiin na ni nduu tãa ñayuu yó'ó ñañó'ó kee tatá na.

²⁴ Miífan ndaa ná ka'in xí'ín ndó, ña tá ná o chí'í yó tata tirió noñó'ó, ta kuaan, dá kían iin tó'ón daá vá kagikan. Tído tá ná kuaan tji ñó'ó, dá kían kuita ña, ta kúu kua'á nda'ó kui'í ki'ó ña. ²⁵ Ta ndi ndaa na ndí'í ini sa'á ña kataki na ñayuu yó'ó, noón di'a kúu na kuu. Ta na ko ndí'í ini sa'á ña kataki na ñayuu yó'ó, noón kúu na koni kataki chí'í. ²⁶ Tá i'ó iin káa ndó kóni koni kuáchí noo yú'u, dá kían nakí'í ndo ndiko ndo yu'u. Ta noo koo yu'u, ñoo ta'ani kandeí na xínkuáchí noo. Ta ndi ndaa na xínkuáchí noo yú'u, ko'on tatá'í kí'ó na ñañó'ó noo na.

Kást'ón Jesús xí'ín ñayuu ndi ndo'ó na, dá kuu na

²⁷ Kútúu nda'ó ini, tído, i'ndí kían ka'in xí'ín tatá'í? i'Á ka'in: “Tatá, dí'tá ní yu'u noó tãndó'ó yó'ó”? Tído o kúu ta'on ka'in dión, dá chí choon yó'ó kúu choon vei yu'u. ²⁸ Tatá Ndios, na'a ní choon ká'ano kómí ní noó ñayuu yó'ó.

Dá tá'í ni ka'an Ndios nda'í induú:

—Sa ni na'í choon ká'ano kómí, ta ko'on tukui na'í ña iin ka ndée.

²⁹ Tá ni seíd'ó'ó ñayuu kua'á ñoo ña ni'í nda'ó ni ka'an na, dá ni kaa dao na ña ni kayu'ú dai. Ta dao ka na ni kaa ña iin ángel ni ka'an xí'ín Jesús. ³⁰ Dá ni kaa Jesús:

—Ko ní ká'an na ña kueíd'ó'ó yu'u, di'a ni ka'an na, dá ná kueíd'ó'ó ñaa ndo'ó. ³¹ Ta viti ni kasandaá va kuu ña keyíko Ndios sa'á na ndéi ñayuu yó'ó, ta ko'on na dí'tá ná choon noo ndá'a ña u'u, ña sa'ándá choon ñayuu

yó'ó. ³² Tá ni ndi'í ni ndane'e ra yu'u, dá nakuakai ndidaá ñayuu noo miíí.

³³ Dión ni kaa na ni kast'ón na xí'ín ñayuu ñoo ndi ndo'ó na noo kuu na. ³⁴ Dá ni kaa ñayuu ñoo:

—Kándaq ini ndu ña ká'an ley ña ni kuu ta'ón o kúu na kúu Cristo, na dáka'ki ñaa. Sa'á ñoo i'ndiva'a ká'an mií ní ña kánian ndane'e ra iin ra ni nduu tãa ñayuu yó'ó? i'Ndá yoo kúu ra ni nduu tãa ñayuu yó'ó, tá daá?

³⁵ Dá ni kaa Jesús:

—Ndáda cháá vá kuu kooi dátooin noo ndo. Sa'á ñoo kanoo ndó xían nani ió'í dátooin noo ndo, dá kían ná dá'a ni kandeé ña iin naá xí'ín ndó. Dá chí na xí'ín noo iin naá, ko túu ta'on noo ko'on na. ³⁶ Ta xían ió'í dátooin noo ndo, kandeé ini ndo yu'u, dá kakuu ndó kuendá yu'u, na dátooin noo ndo.

Kua'á nda'ó na Israel ko ní xín kandisa to'on Jesús

Tá ni ndi'í ni ka'an na dión, dá ni kee na kua'an na, ta kúu ni chíde'é na noó ñayuu ñoo.

³⁷ Ta va'ar'á kua'á nda'ó ña ndato ni kee na noó ñayuu ñoo, tído ko ní kándisa ta'on ñaa ná. ³⁸ Dión, dá ni xínko to'on ni taa profeta Isaías, dá chí di'a ni kaa na:

Sato'í, i'nda yoo ví ni kandisa to'on ni daná'a ndu noo na?

Ta, i'nda yoo ni nakoni choon ká'ano ió noo ndá'a ní?

³⁹ Sa'á ñoo ko ní kúu ta'on kandisa ñayuu ñoo, dá chí di'a ta'ani ni taa Isaías:

⁴⁰ Ni sadi Ndios noó ñayuu ñoo, ta ni ndekaxí ná ní'ó ná,

dá ná o koni na xí'ín noo ná, ta ni ná o kándaq ini na,

dá ná dá'a ni nandí'ó kúeí na noo Ndios, ta ná dá'a ni nduva'a na.

⁴¹ Ña yó'ó kúu to'on ni taa Isaías tá ni xini na choon ndato kómí Jesús, ta ni ka'an na sa'a ná. ⁴² Vatí xían daá, kua'á nda'ó ta né'e choon ni kandisa Jesús, tído ko ní ná'a ra mií rá, dá chí yu'u ra taxí ñaa tã fariseo ini ve'e noo ná'taka na ñoo ra, ⁴³ dá chí kátoó cháá ka ra ñañó'ó xí'ó tãa ñayuu yó'ó o duú ñañó'ó xí'ó Ndios.

Ió kua'á ñayuu ko xín kandisa to'on da-na'a Jesús

⁴⁴ Dá ni kayu'ú Jesús:

—Tá ndi ndaa na kándeé ini yu'u, o duú iin tó'ón ní yu'u kándeé ini na, nda na ni

tanda'á yu'u veii kándée iní na. ⁴⁵ Ta ndi ndáa na ndé'é yu'u, nda na ni tanda'á yu'u veii ndé'é ná. ⁴⁶ Ni kasáa yu'u ñayuu yó'o kúúí na dátoon noo ñayuu, dá kían ndi ndáa ñayuu ná kandeé iní ñaa, o kúin naá ka noo ná. ⁴⁷ Ta ndi ndáa ñayuu seído'o to'on ká'in, ta ko kée na choon sa'ándáí, o duú yu'u keyíko sa'a ná, chí ko véi ta'on yu'u keyíkoí sa'a ñayuu. Di'a vei yu'u dákaakii na noo kuachi na. ⁴⁸ Ta ndi ndáa na ko xíin kandeé iní na yu'u, ta ko kóni na natiin na to'on ká'in, sa io nduu va iin yoo keyíko sa'a ná. Ta ñoo kúú to'on ká'in xí'in ndó. Ta mií to'on yó'o tiin Ndios, dá keyíko na sa'a ndo tá ná kasandaá kuu noo ndí'i. ⁴⁹ Ta o duú to'on kána ñaxintóni mií yu'u ká'in xí'in ndó. Tatá Ndios, na ni tanda'á yu'u veii, noon kúú na ni xí'o choon nooí ndi kían ka'in xí'in ndó, ta ndá to'on ká'in xí'in ndó. ⁵⁰ Ta ná'á káxí yu'u ña to'on ni xí'o tatáí nooí kían kandeéan ki'oan ña kataki chíchí ndó. Sa'a ñoo, táto'on ki'o ni ka'an tatáí xí'ín, ki'o dión ká'in xí'in ndó —kaá Jesús.

13

Di'a ni kuu tá ni nakata Jesús sa'a ta xionoo xí'in ná

¹ Kóni iin ka kuu dá kasá'a víko pascua. Ta sa ná'á vá Jesús ña sa ni kuyati hora dánkoo na ñayuu yó'o, dá no'o na noo ío tatá Ndios. Ta kú'u ndá'o ini na sa'a táa ni kaxi mií ná ñayuu yó'o, ta dión ni ku'u ini na sa'a rá nda noo ndí'i. ² Ta ndéi na sádini na, ta sa ni daká'an ña u'u níyo Judas Iscariote, ta kúú de'e Simón, ña naki'o ra Jesús noo ndá'a ta xini u'u ñaa. ³ Ta ná'á vá Jesús ña ni naki'o tatá Ndios choon noo ndá'a ná sata ndidaá kúú ña'a, ta ná'á ta'ani na ña ni kii na noo Ndios, ta ná'á ta'ani na ña no'o ná, ⁴ sa'a ñoo ni nakuíin ndichi na, ta ni dí'tá ná dá'on kánóo sata ná, ta ni so'oni na iin ka dá'on káni noo tji na. ⁵ Ni ndi'i daá, dá ni taán ná takuíí ini iin tisa'an ló'o, dá ni kasa'a ná nakata na sa'a ta xionoo xí'in ná. Tá ni ndi'i, dá ni nadáyaa naan xí'in dá'on káni ndíko tji na ñoo. ⁶ Dá tá ni sa'a na noo ío Simón Pedro, dá ni kaa ra xí'in ná:

—Tatá, ¿á nakata di'a ní sa'í, ká'an ní?

⁷ Dá ni kaa na:

—Viti'ón ní ko kándaá ta'on inon ndiva'a nákatai sa'on, tído cháá ka chí noo, dá kandaá inon ndiva'a kéei dión.

⁸ Dá ni kaa ra xí'in ná:

—Ni iin kuu tá'ón o kóno yu'u nakata ní sa'í.

Dá ni kaa na xí'in rá:

—Tá ná o kónón nakatai sa'on, dá kían ko tá'ón kuendá yo'ó koo xí'in yu'u.

⁹ Dá ni kaa ra xí'in ná:

—Sato'í, tá dión kían, dá kían ná dá'a ni nakata ní sa'a óoin, nakata ta'ani ní ndá'í xí'in diníi.

¹⁰ Dá ni kaa na xí'in rá:

—Ta ndi ndáa na sa ni chichi, nda sa'a óon va na xín'ó'o ndoo, dá chí sa ndáa vii vá ñíí ná. Dión ni ndo'ó, sa ndáa vii vá ndó, tído o duú ndidaá ndó ndáa vii.

¹¹ Dión ni kaa na, dá chí sa ná'á vá ná nda yoo naki'o ñaa noo ndá'a ta xini u'u ñaa, sa'a ñoo ni kaa na ña: “O duú ndidaá ndó ndáa vii.”

¹² Tá ni ndi'i ni nakata na sa'a ndidaá ta xionoo xí'in ná ñoo, dá ni naku'ino tuku na dá'on ndíxi na, dá ni nakoo tuku na mesa, dá ni kaa na:

—¿Á kándaá ini ndo ndi dándaki ña ni kee xí'in ndó? ¹³ Ká'an ndo ña yu'u kúú maestro noo ndo, ta ká'an ndo ña yu'u kúú sato'o noo ndo. Ta ndaa va ká'an ndo, chí ñaa kúúí. ¹⁴ Ta viti ni xini ndo ni nakatai sa'a ndo, va'ará kúúí sato'o ndo xí'in maestro ndo. Sa'a ñoo kánian nakata ndó sa'a iin rá iin mií ndó. ¹⁵ Dá chí ni kee yu'u dión xí'in ndó, dá kían, táto'on ni kee yu'u xí'in ndó, ki'o dión kee ndó xí'in dao ka na. ¹⁶ Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ko ndáya'í iin ta kéchóon cháá ka noo sato'o ra. Ta ni ta kua'an choon ko ndáya'í cháá ka ra noo na ni tanda'á ñaa kua'an ra. ¹⁷ Tá kándaá ini ndo ña ká'in xí'in ndó, dá kían ndiká'an ví ndó tá ná kee ndó dión.

¹⁸ Tído ko ká'an ta'on vei sa'a ndidaá ndó. Sa ná'á vá yu'u ndi ndáa ndo'ó ni kaxii kandita xooí. Tído miían xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios, chí di'a kaáan: “Taa sei nduu pan xí'in yu'u nduu ra koni u'u ñaa.” ¹⁹ Ta viti yachi va kastó'in xí'in ndó, dá tá ni kuu dión, dá kandísa ndó ña yu'u kúú na daá kúúí. ²⁰ Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ndi ndáa na natiin va'a iin na tanda'á yu'u qosaa, noon kúú na natiin va'a yu'u. Ta na natiin va'a yu'u, noon kúú na natiin va'a na ni tanda'á yu'u veii —kaá na.

Kásto'on Jesús ña Judas kúú ra naki'o ñaa noo ndá'a ta xini u'u ñaa

²¹ Ta ni ndi'i ni ka'an Jesús dión, dá ni kixian ní kutúú ini na xini ná, dá ni kaa na:

—Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña iin kaa mií vá ndo'ó ko'on naki'o yu'u noo ndá'a ta xini u'u ñaa —kaá na.

²² Dá nì kasa'á ndé'é tá'an mií tã xíonoo xí'ín ná ñóó noo iin rá iin ra ndéi ra, ta kò kátónì ini rã ndá yoo ká'an nã sa'á. ²³ Ta mií dñin Jesús ío iin tã xíonoo xí'ín ná, tá'an rã maní cháá kã noo ná. ²⁴ Ta noo rã yó'ó nì kundá'a Simón Pedro, ñã ná ndato'ón rá Jesús ndá yoo kúu tãa nak'i'o ñaa ñóó. ²⁵ Ta sa'á ñã ío rã dñin Jesús, sa'á ñóó nì kaa rã xí'ín ná:

—Sato'ì, ìndi ndáa ndu'u ká'an ní sa'á?

²⁶ Dá nì kaa Jesús:

—Ndá yoo nì xí'o yu'u iin tá'í pan nì dandaxii noo ñóó, roon kúu rá.

Kúu nì dandaxi na iin tá'í pan, kúu nì xí'o naan noo Judas Iscariote, tã kúu de'e Simón. ²⁷ Tá nì ndi'ì nì seí Judas tá'í pan ñóó, kúu nì ndu'u ñã u'u ini rã. Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Kee kñi ñã nì chikaa inon keeón —kaá na.

²⁸ Tído ni iin tó'ón tã ndéi xí'ín ná mesa ñóó kò ní kandaá ini ndiva'a nì ka'an na dión xí'ín Judas. ²⁹ Chì ká'an dao kã rã ñã sa'á ñã kúu rá tã né'e va'a di'ón, sa'á ñóó ndá ndi kuu ká'an Jesús xí'ín rá ñã ko'on rã kuiin ra cháá kã ñã'a kadíni na kuendá viko, o ndá ndi kuu kóni na ñã ko'on rã k'i'o ra di'ón noo ñã kúnda'í, ká'an rá. ³⁰ Dá tá nì ndi'ì nì seí rá tá'í pan ñóó, dá nì keta ra kua'an rã. Ta kúu sa nì kuaá vá kuu dáá ñóó.

Sa'ándá Jesús iin choon saá noo tã xíonoo xí'ín ná

³¹ Tá nì keta Judas kua'an rã, dá nì kaa Jesús:

—Sa nì kasandaá vá hora natiin nã nì nduu tãa ñayúú yó'ó ñãñó'ó kee Ndios noo ñayuu, dión dá natiin Ndios ñãñó'ó sa'á mií ná. ³² Tá ná natiin Ndios ñãñó'ó sa'í, dá kían ko'on ta'ani nã nak'i'o na ñãñó'ó noo yu'u, ta yachì va natiin yu'u ñãñó'ó kee na. ³³ De'e kuálí mií, ndadá tóó vá kooi xí'ín ndó. Ta nandukú ndó yu'u, tído ká'ín xí'ín ndó tátò'on k'i'o nì ka'ín xí'ín tã né'e choon noo ñã Israel ñã noo ko'ín, o kúu ta'on ko'ón ndo. ³⁴ Ta viti sa'ándá yu'u iin choon saá noo ndo, ñã ku'u ini ndo sa'á iin rá iin ndó, chí tátò'on k'i'o kú'u ini yu'u sa'á mií ndó, k'i'o dión koo ini ndo ku'u ini ndo sa'á iin rá iin ndó. ³⁵ Ta k'i'o dión ná'a ndo mií ndó ñã kúu ndó kuendá yu'u tá kú'u ini ndo sa'á iin rá iin ndó —kaá nã.

Yó'o nì ka'an Jesús ñã ndatã Pedro sa'á ná

³⁶ Dá nì kaa Simón Pedro xí'ín ná:

—Tatá, ìndeí kúu noo ko'ón ní?

Dá nì kaa nã:

—Noo ko'on yu'u, o kúu ta'on ko'on yo'ó xí'ín yu'u viti. Tído cháá kã noo, dá karkaaon yu'u saqon.

³⁷ Dá nì kaa rã:

—Tatá, ìndiva'a o kúu ko'ín xí'ín ní viti? Ta ío nduui ñã nak'i'oi mií ñã kuu sa'á ní.

³⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á mií ñã ndaa ío nduuoñ k'i'ón miíon kuuon sa'á yú'u? Mií ñã ndaa ná ka'ín xí'ón ñã tá kò ñã'a kana ché'í, ta kúu sa onì va ta'ándá ndatã yo'ó sa'á yú'u.

14

Jesús kúu íchì saq noo ío Ndios

¹ Ta o sa kútúú ini ndo. Kandeé ini ndo Ndios, ta kandeé ta'ani ini ndo yu'u. ² Ío ndá'o noo kandeí ndó ve'e tatá. Tá o duú dión kíán, o kástò'on ta'oin xí'ín ndó. Ta viti ko'ín kenduui noo kandeí ndó. ³ Dá tá nì ndi'ì nì sa'ín nì kenduui noo kandeí ndó, dá kixi tukui nakuakai ndo'ó kandakai ko'ín, dá kíán noo kooi, ñóó kandeí ta'ani ndó. ⁴ Sa ná'a vá ndó noo ko'ín, ta sa ná'a ta'ani ndó íchì.

⁵ Dá nì kaa Tomás:

—Tatá, kò ná'a ta'on ndu'u ndéi ko'ón ní, sa'á ñóó, ìndi kee ndu'u kandaá ini ndu ndi káa íchì saá ndu?

⁶ Dá nì kaa Jesús:

—Yu'u kúu íchì, ta yu'u kúu nã ndaa, ta yu'u kúu nã xí'o ñã kataki chíchì ñayuu. Ta ni iin tó'ón ñayuu o kúu kasandaá noo Ndios tá kò véi na xí'ín yu'u. ⁷ Tá ná'a ndó yu'u, dá kíán ndaá tatá ná'a ndó. Ta ndá kuu viti nì kasandaá ndo ná'a ndó nã, ta nì xini ndo ná.

⁸ Dá nì kaa Felipe xí'ín ná:

—Tatá, na'á túu ní tatá Ndios noo ndú'u, ta kúu sa nata'an va ini ndu.

⁹ Dá nì kaa nã xí'ín rá:

—Sa k'i'o dión ví na'á xíonoo yu'u xí'ín ndo'o, ta ¿á kò ná'a úi ví ñaa yo'ó, Felipe? Tá ndé'é ndó yu'u, dá kíán ndaá tatá Ndios ndé'é ndó. Sa'á ñóó, ìndiva'a ká'an yo'ó: “Na'á túu ní tatá Ndios noo ndú'u?” ¹⁰ ¿Á kò kándisa ta'on yo'ó ñã iin kúu vá yu'u xí'ín tatá Ndios, ta iin kúu vá ná xí'ín yu'u? To'on ká'an yu'u, kò kúuán ñã kóni mií, ñã kóni tatá Ndios va ká'ín, dá chí noon kúu nã ío xí'ín, ta mií ná kúu nã kée ñã ndato kéei. ¹¹ Kánian kandisa ndó ñã iin kúu vá yu'u xí'ín tatá Ndios, ta iin kúu vá ná xí'ín yu'u. Tído tá kò kándisa ndó xí'ín to'on ká'ín ñã

dión kíán, dá kíán kandísa ndóan nõó ña ná'ano kéei.

¹² Ta miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña tá ná kandeé ini ndo yu'u, dá kíán koni ta'ani ndó kee ndó ña kée yu'u. Ta ná'ano cháá ka ví ña'a kee ndó, dá chí no'i kooi díin tatái Ndios. ¹³ Ta ndidaá ña ná kaka ndo nõo tatái Ndios xí'ín kuu yú'u, ko'in keei ña xíka ndo, dá ná natiin tatái Ndios ñañó'ó kee yu'u, na kúu de'e na. ¹⁴ Sa'á nõó ndi ndáa mií vá ña'a ná kaka ndo xí'ín kuu yú'u, miían ndaa keei ña.

Kaá Jesús ña tanda'á ná Espíritu ij Ndios kasaq na chindeé ñaa

¹⁵ Tá miían ndaa kóni ndo yu'u, dá kíán kueí'ó'ó ndó choon sa'ándái. ¹⁶ Ta ko'in kueí nda'ávii nõo tatái Ndios, dá ná tanda'á ná iin na kii chindeé ndo'ó, dá ná koo chíchi ná xí'ín ndó. ¹⁷ Ta nõón kúu Espíritu ij, na xí'o ndaa kuendá sa'a Ndios. Ta o kúu ta'on natiin ñaa na kúu kuendá ñayuu yó'o, dá chí o kúu koni ñaa ná xí'ín nõo ná, ta o kúu kana'á ñaa ná. Tído ndo'ó, ná'á ndó na, dá chí ió na xí'ín ndó, ta koo na níño ndo.

¹⁸ Ta o dánkoo nda'i ta'on yu'u ndo'ó, dá chí nandió koo tukui kasaaj naki'in ndó. ¹⁹ Ta ndadá cháá vá, ta kúu o koni ka dao ka ñayuu yu'u. Tído ndo'ó, koni ij va ndó yu'u. Dá chí sa'á ña takí kuii yu'u, sa'á nõó kataki kuii ta'ani ndo'ó. ²⁰ Tá ná kasandaá kuu dáá nõó, dá katóni ini ndo ña iin kúu vá yu'u xí'ín tatái Ndios. Díon ta'ani ndo'ó, iin kúu ndó xí'ín yu'u, ta iin kúu yu'u xí'ín ndo'ó. ²¹ Ta ndidaá na natiin va'a choon sa'ándái, ta seí'ó'ó na ña, nõón kúu na kóni ndisa ñaa. Ta ndidaá na kóni ñaa, kú'u ini tatái Ndios sa'a ná, ta kú'u ta'ani ini yu'u sa'a ná, ta na'i mií nõo ná —kaá Jesús.

²² Dá ni ndatõ'ón ñaa Judas (tído o duú Judas Iscariote), dá kaá ra:

—Tatá, ¿ndiva'á na'a ní mií ní nõo ndú'u, ta o duú nõo ná kúu kuendá ñayuu yó'o?

²³ Dá ni kaa Jesús xí'ín ra:

—Ta ndi ndáa na kóni yu'u xí'ín ndino'o ini na, nõón kúu na natiin va'a to'on ká'in, ta ku'u ini tatái Ndios sa'a ná, ta kasaq yu'u xí'ín tatái Ndios kandeí ndu xí'ín ná. ²⁴ Ta ndí ndáa na kó kóni yu'u xí'ín ndino'o ini na, nõón kúu na kó natiin va'a to'on ká'in. Tído to'on ni seí'ó'ó ndó ni ka'in, o duú ta'ón to'on mií kíán. To'on ni xí'o tatái Ndios, na ni tanda'á yu'u veii, kíán.

²⁵ Ndidáa to'on yó'o ká'in xian nani iói xí'ín ndó. ²⁶ Tído tá ná kasaq na chindeé ndo'ó, na kúu Espíritu ij, na tanda'á tatái

Ndios kasaq kuendá mií, nõón ví kúu na dána'a ndi'i sa'a ndidaá ña ni ka'in xí'ín ndó, ta dándusaa ini na ndo'ó sa'a ndidaá ña ni ka'in.

²⁷ Ta ko'in ki'oi ña koo va'a ini ndo, chí ko'in ki'oi ña koo va'a ini ndo táto'on ki'oi ió va'a ini mií. Ta o kandeé ta'on ña'a ió ñayuu yó'o ki'oi ña koo va'a ini ndo táto'on ki'oi xí'o yu'u ña nõo ndo. Ta ná dá'a ni kutúu ini ndo, ta ná dá'a ni yu'u ndo. ²⁸ Sa ni seí'ó'ó ndó ña ni ka'in xí'ín ndó ña miían ko'in, tído kasaq tuku va yu'u naki'in tá'in xí'ín ndó. Tá miían ndaa ndisa kóni ndo yu'u, dá kíán kánian kadij ini ndo, chí ni ka'in xí'ín ndó ña ko'in nõo tatái, ta mií ná kúu na ká'ano cháá ka o duú yu'u. ²⁹ Viti kástõ'in xí'ín ndó ña díon koo, va'ará kó ña'a kooan, dá tá ni kuu díon, dá kandísa ndó ña ni ka'in.

³⁰ Cháá díon vá ka'in xí'ín ndó, chí sa vei va ña u'u, ña sa'ándá choon ñayuu yó'o, ta ni iin ña'a o kandeéan kean xí'ín. ³¹ Tído ko'on yu'u keei táto'on ki'oi ni sa'anda tatái Ndios choon nõo, dá ná kandaq ini ndidaá ñayuu ña kóni yu'u Ndios. Ndakuei ndó, ná ko'o.

15

Jesús kúu yitõ uva ndisa

¹ Yu'u kúu yitõ uva ndisa, ta tatái Ndios kúu na xító rá. ² Ta ndidaá ndá'a ra, ña kó xí'o kui'i, ka'anda na ña. Ta ndidaá ndá'a ra xí'o kui'i, nduvii ná ña, dá ná ki'o cháá kaan kui'i. ³ Dá ri ndo'ó, sa ni nduvii vá ndó ni kee to'on ni ka'in xí'ín ndó. ⁴ Daá koo ini ndo kane'e tá'an toon ndó xí'ín yu'u, dá kane'e tá'an yu'u xí'ín ndo'ó. Dá chí táto'on ki'oi ndó'ó ndá'a yitõ uva, o kúu ta'on ki'oi miían kui'i tá kó né'e tá'an xí'ín yitõan, ki'oi díon ta'ani o kúu ta'on kee ndó ña kóni Ndios tá kó né'e tá'an toon ndó xí'ín yu'u.

⁵ Yu'u kúu yitõ uva, ta ndo'ó kúu ndá'í. Sa'á nõó tá né'e tá'an toon ndó xí'ín yu'u, ta né'e tá'an yu'u xí'ín ndó, dá ki'oi nda'o ndó kui'i nõo Ndios. Dá chí tá kó né'e tá'an toon ndó xí'ín yu'u, ni ña'a o kandeé ndó kee ndó. ⁶ Na kó né'e tá'an toon xí'ín yu'u, taó xóo ñaa tatái táto'on kée na xí'ín ndá'a yitõ uva, dá tá ni ichian, dá nditútí naan, dá taán ná ña nõo kée nõ'ó, dá kej ña.

⁷ Tá né'e tá'an toon ndó xí'ín yu'u, ta náki'in va'a ndó to'on ká'in, kaka ndo ndi ndáa mií ña'a kóni ndo, ta kúu mi'í vá ndóan. ⁸ Ta natiin tatái Ndios ñañó'ó sa'á ña xí'o ndó ku'á nda'o kui'i nõo ná, díon,

dá na'a ndo ña kúu ndó kuendái. ⁹Dá chí táto'on kí'o kú'u ini tatái sa'í, kí'o dión ta'ani kú'u ini sa'a ndo. Ta daá kaño'o toon ndó tixi ndá'a ña kú'u ini sa'a ndo. ¹⁰Tá kée ndó choon sa'ándái, dá kían ñó'o ndó tixi ndá'a ña kú'u ini sa'a ndo, táto'on kí'o kée miíi choon sa'ándái tatái, ta nákaai tixi ndá'a ña kú'u ini na sa'í.

¹¹Ta ndidaá ña yó'o ni ka'in xí'ín ndó, dá kadii ini ndo táto'on kí'o kadii ini miíi, Dión, dá nakutí ndó xí'an dii ini. ¹²Ta ña yó'o kúu choon sa'ándái yu'u noo ndo, ña ku'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó táto'on kí'o ndó'o yu'u xí'ín ndó. ¹³Ko iin ka kú'u cháá ka ini sa'a amigo na, sav'a na nakí'o mií ña kuu na sa'a ná. ¹⁴Ndo'ó kúu amigo yu'u tá kée ndó choon sa'ándái noo ndo. ¹⁵Ta o chinani ka yu'u ndo'ó ña kúu ndó tá kéchóon nooí, dá chí ko ná'a ta'on iin tá kéchóon ndí kían kée sato'o ra. Ta viti nachinani yu'u ndo'ó amigoi, dá chí ndidaá vá ña'a ni ka'an tatái xí'ín ni kasto'in xí'ín ndó. ¹⁶Chí ko ní kaxi ndó yu'u ña kanooi xí'ín ndó, yu'u di'a va ni kaxi ndo'ó ña kanoo ndó xí'ín, ta ni xí'oi choon noo ndo ña ko'on ndo kakuu ndó táto'on kí'o iin yitó ku'í, ta daá kuití kuiin ku'í ndo, dá kían ndí ndaa mií vá ña'a ná kaka ndo noo tatá Ndios xí'ín ku'yú'u, ta kúu kí'o naan noo ndo. ¹⁷Ta choon sa'ándái noo ndo kúu ña ku'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó.

Kaá Jesús ña koni u'u ñaa ñayuu

¹⁸Tá ni kasá'a xini u'u ñayuu kuendá ñayuu yó'o ndo'ó, dá kana'a ndó ña dinñó'ó ka yu'u ni xini u'u na. ¹⁹Dá chí tá ni sa kuu ndó kuendá ñayuu yó'o, dá kían ni sa ku'u ini na sa'a ndo, ní kúu. Tído viti ko kúu ka ndo kuendá ñayuu yó'o, chí ni kaxii ndo'ó tein ñayuu ñayuu yó'o, dá kéchóon ndó nooí, sa'a ño'ó xini u'u na ndo'ó. ²⁰Ndisaa ini ndo ña ni ka'in xí'ín ndó ña ni iin tá kéchóon ko ndáya'i ta'on ra cháá ka noo sato'o ra. Sa'a ño'ó tá ni kendava'a na xí'ín yu'u, ta kendava'a ta'ani na xí'ín ndó. Tá ni ñaki'in va'a na to'on ni daná'i noo ná, dá kían naki'in va'a ta'ani na to'on dána'a ndo'ó noo ná. ²¹Ta dión ta'ani kee na xí'ín ndó sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u, dá chí ko ná'a ta'on na mií na ni ñanda'a yu'u veíi.

²²Dá chí tá ko ní kii yu'u ñayuu yó'o, ta ni xio ni ka'in xí'ín ná, dá kían o kóo ta'on kuachi na, ní kúu. Tído ko'ó ka to'on nandukú ná chindeé ná mií ná sa'a kuachi na, chí sa ni kasto'in xí'ín ná, ta ko ní xín

na kandísa naan. ²³Tá xini u'u ñayuu yu'u, dá kían nda tatái Ndios xini u'u na. ²⁴Tá ko ní kée yu'u ña ndato, ña ni iin ku'yú ko ní kée iin ka ta noo ná, dá kían o kóo ta'on kuachi na, ní kúu. Tído viti ni xini xí'ín noo ná ña ndato ni keei, vatí xian dión, xini u'u na yu'u, ta xini u'u ta'ani na tatái. ²⁵Tído dión ni kuu, dá ni xinkoo noo ká'an tuti iij Ndios: "Dión oon va ni xini u'u na yu'u."

²⁶Tído tá ná kasaa na chindeé ndo'ó, na kí'o tatá Ndios tanda'a yu'u kii noo ndo, noón kúu Espiritu iij, ta kúu ná na ndaa, na kii noo tatái, ta noón kúu na kí'o ndaa kuendá sa'a yú'u. ²⁷Ta kí'o ta'ani ndó kuendá sa'í, dá chí nda mií sa'a ni kasá'a xionoo ndó xí'ín.

16

¹Ká'in sa'a ndidaá ña yó'o xí'ín ndó, dá kían ná dá'a ni kexoo ndó noo ña kándéé ini ndo yu'u, ²chí taxí ná ndo'ó ve'le noo ndítutí ná, ta kasandaá iin kuu ña ndakuei ñayuu ka'áni ná ndo'ó, chí ka'án ná ña kí'o dión kóni Ndios kee na. ³Dión kee na, chí ko ná'a ta'on na tatá Ndios, ta ni yu'u ko ná'a ná. ⁴Tído ká'in sa'a ndidaá ña yó'o xí'ín ndó viti, dá tá ná kasandaá hora koo dión, dá ndisaa ini ndo ña sa ni ka'in xí'ín ndó ña dión ndo'ó ndó.

Ká'an Jesús sa'a choon kée Espiritu iij Ndios

⁵Ta ko ní ká'an ta'on yu'u sa'a ndidaá ña yó'o xí'ín ndó nda mií sa'a, dá chí ió va yu'u xí'ín ndó. ⁶Tído viti kían no'o va yu'u noo na ni tanda'a ñaa veíi, tído ni iin to'ón ndó ko ndátó'ón ñaa: "¿Ndeí ko'on ní?" ⁷Di'a kúnda'í ini ndo sa'a ña ni ka'in sa'a ndidaá ña yó'o xí'ín ndó. ⁸Tído ká'an ndaai xí'ín ndó ña keva'a mií ndó tá ná no'i, dá chí tá ná o nó'in, dá o kásaa ta'on na chindeé ndo'ó. Tído tá ná no'i, dá tanda'í na kasaa na koo na xí'ín ndó. ⁹Tá ná kasaa na, dá kían kí'o na ña kandaq ini iin rá iin ñayuu ña kómí ná kuachi noo Ndios, ta kí'o ta'ani na ña kandaq ini na ña kendaq Ndios, ta kí'o ta'ani na ña kandaq ini na ña kényiko ndaa Ndios. ¹⁰Chí kí'o na ña kandaq ini ñayuu ña kómí ná kuachi sa'a ña ko ní kándéé ini na yu'u, ¹¹ta kí'o na ña kandaq ini na ña kendaq Ndios, dá chí viti no'i noo tatái, ta o koní ka ndo yu'u. ¹²Ta kí'o ta'ani na ña kandaq ini na ña kényiko ndaa Ndios, chí sa ni keyiko na sa'a ña u'u, ña sa'ándái choon ñayuu yó'o.

¹³Kua'a nda'ó ña'a ió ka'in xí'ín ndó, tído o kándéé ta'on ndó katóni ndi'i ini ndo'ón viti. ¹⁴Tído tá ná kasaa na kúu Espiritu iij, na

kúu nā ndaa, noón kúu nā k'i'o nā kandaā ndi'i ini ndo ndi k'ian kúu nā ndaa. Ch'i o ká'an ta'on na xí'in ndó nā kóni mií ná, di'a ka'an nā xí'in ndó sava'a sa'a nā ni seíd'ó na. Ta k'i'o na nā kandaā ini ndo sa'a ndi k'ian vei koo chí noo. ¹⁴ Ta mií ná kedaá, dá natiin yu'u nāñ'ó'ó, dá ch'i natiin na nā ió noo yu'u, ta k'i'o na nā kandaā ini ndo sa'án. ¹⁵ Ta ndidaá kúu nā'a ió noo tatái kúu nā'a mií, sa'a nōo ni ka'in nā natiin na kúu Espiritu i nā ió noo yu'u, ta k'i'o na nā kandaā ini ndo sa'án.

Kaá Jesús nā kúnda'i ini ra nduuan nā kadii ini ra

¹⁶ Sa kua'an kasandaá kuu o kóni ká ndo yu'u, dá ya'a cháa kuu, dá koni tuku ndó yu'u, dá ch'i no'i noo tatái Ndios —kaá nā.

¹⁷ Dá ni kasá'a dao tá xionoo xí'in ná nōo ndát'ón tá'an ra:

—¿Ndiva'a ká'an nā dión? Ch'i kaá na: “Sa kua'an kasandaá kuu o kóni ká ndo yu'u, dá ya'a cháa kuu, dá koni tuku ndó yu'u, ch'i no'i noo tatái Ndios.” ¹⁸ ¿Ndi kóni kaa: “Sa kua'an kasandaá kuu o kóni ká ndo yu'u”? Kó kandaā inio ndi kóni kaa to'on ni ka'an nā —kaá ra.

¹⁹ Dá ni kandaā ini Jesús nā kóni ra nda-to'ón nāá rá. Dá ni kaa nā xí'in rá:

—¿Ndiva'a ndát'ón tá'an mií ndó sa'a nā ni ka'in nā: “Sa kua'an kasandaá kuu o kóni ká ndo yu'u, dá ya'a cháa kuu, dá koni tuku ndó yu'u”? ²⁰ Mií'an ndaa ná ka'in xí'in ndó nā vei kuu nda'i kuaki ndó, ta nda'i ka'an ndo, ta tein ndo'o ndó dión, kadii nda'o ini na kúu kuenda'á ñayuu yó'o. Ta va'ará kunda'i ini ndo, tído nā kunda'i ini ndo, nōo nduuan nā kadii ini ndo. ²¹ Ch'i kaka'ian ndo'o ndó táto'on k'i'o ndó'o iin nā'a tá dákákian taleé, ndó'o nda'o niman, ch'i ni kasandaá hora kaki de'an. Tído tá ni ndi'i ni kaki xi, kúu ni nandodóan nā ni ndo'o niman, dá ch'i kadii nda'o inian sa'a nā ni kaki iin taleé ló'o ñayuu yó'o. ²² Dión ta'ani ndo'o ndo'o, ch'i viti kúnda'i ini ndo, tído nandió koo tukui naki'in tá'in xí'in ndó, dá kadii ini ndo, ta kó fin ta'on kandeé chituu nā kadii ini ndo.

²³ Tá ná kasandaá kuu dáá nōó, o ndát'ón ká ndo yu'u sa'a ni iin nā'a, ch'i mií'an ndaa ná ka'in xí'in ndó nā ndi ndaa mií vá nā'a ná kaka ndo noo tatá Ndios xí'in kuu yu'u, k'i'o naan noo ndo. ²⁴ Kó nā'a ta'on kaka ndo ni iin nā'a noo Ndios xí'in kuu yu'u, sa'a nōo ná kaka ndo'an viti, ta kúu ni'i vá ndo'an, dá ná kutí ndó xí'an kadii ini ndo.

Kaá Jesús nā ni kandeé ná xí'in nā kini ió ñayuu yó'o

²⁵ Sa'a dao nā'a ni tiin ndaa sa daná'i noo ndo. Tído vei kuu nā k'ian o kée kaj dión. Di'a k'i'oi nā kandaá tá'i ini ndo sa'a tatá Ndios. ²⁶ Tá ná kasandaá kuu dáá nōó, dá k'ian kaka ndo nā'a noo tatá Ndios xí'in kuu yu'u, ta ka'in xí'in ndó nā kó káni kaa kueí nda'i yu'u sa'a ndo noo ná, ²⁷ dá ch'i kú'u va ini tatá Ndios sa'a ndo sa'a nā kóni ndo yu'u, xí'in sa'a nā kándisa ndó nā noo mií ná ni kii yu'u. ²⁸ Noo tatá Ndios ni kii, ta ni kasáai ñayuu yó'o. Ta viti ko'in dánkooi nā, dá no'i noo ná —kaá Jesús.

²⁹ Dá ni kaa tá xionoo xí'in ná:

—Viti k'ian xí'o ní nā kandaá tá'i ini ndu, ta kó tiin ndaa ká ní sa'a dao nā'a ka'an ní xí'in ndú. ³⁰ Viti k'ian kandaā ini ndu'u nā ndidaá tá'an nā'a ná'a ní, ta kó xinñ'ó kaa ndat'ón ndú mií ní, sa'a nōo kándisa ndu'u nā ni kii ní noo Ndios.

³¹ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á viti ví kándisa ndó nā dión k'ian? ³² Tído sa ni kasandaá vá hora nā kuitá noo ndó ko'on ndo, ta dánkoo mií ndó yu'u. Tído o kándoo mií ta'on yu'u, ch'i ió va tatá Ndios xí'in. ³³ Ndidáá nā yó'o ni ka'in xí'in ndó, dá ná koo va'a ini ndo sa'a nā kándisa ndó yu'u. Ta ndo'o nda'o nio ndo ñayuu yó'o, tído kandeé ini ndo yu'u, dá ch'i ni kandeé xí'in nā kini ió ñayuu yó'o —kaá nā.

17

Xíka Jesús nā maní noo Ndios sa'a tqa xionoo xí'in ná

¹ Ndidáá nā yó'o ni ka'an Jesús xí'in tá xionoo xí'in ná. Ni ndi'i daá, dá ni ndane'e noo ná chí induú, dá ni kaa nā xí'in Ndios:

—Tatá, sa ni kasandaá vá hora, viti k'ian k'i'o ní nā natiin yu'u, nā kúu de'e ní, nāñ'ó'ó, dá ná natiin mií ní nāñ'ó'ó noo yu'u, nā kúu de'e ní. ² Ch'i mií ní ni xí'o choon no'i dándákii ndidaá ñayuu, dá k'i'oi nā kataki chíhí ndidaá nā ni xí'o ní nooi. ³ Ta ni'i ná nā kataki chíhí ná tá ná nakoni nā mií ní, nā kúu iin tó'on diñ Ndios ndaa, ta nakoni ta'ani na Jesucristo, nā ni tанда'á ní ni kasáa.

⁴ Ni naki'oi ndidaá kúu nāñ'ó'ó noo mií ní tein ni sa ioi ñayuu yó'o, ch'i ni daxinoi choon vei, nā kúu choon ni xí'o ní nooi. ⁵ Sa'a nōo, tatá Ndios, viti k'i'o ní nā ná natiin tukui nāñ'ó'ó kooi xoo kuá'a mií ní noo sa

naatiin yu'u ñaño'ó ndaa rá kọ ñá'a kasá'a ñayuu yó'o.

⁶ Sa ñi ka'in sa'a mií ní noo taa ñi xi'o ní nooí tein ñayuu ñayuu yó'o. Ta taa mií ní ñi sa kuu ra, ta ñi nak'i'o ní ra noo ndá'a yu'u, ta ñi naatiin va'a ra to'on mií ní. ⁷ Ta viti kándaá ini ra ña ndidaá choon ni xi'o ní ñi kee yu'u kían ñi naatiin noo mií ní, ⁸ dá chí ndidaá to'on ñi xi'o ní nooí ñi kasto'in xi'ín rá, ta ñi naatiin va'a raan, ta ná'a rá ña miíán ndaa noo mií ní ñi kixii, ta kándísa ra ña mií ní kúu ña ñi tanda'a ñaa veii.

⁹ Ta viti seí nda'ávii noo ní sa'a rá, ta kọ seí nda'ávii noo ní sa'a dao ka ñayuu, sava'a sa'a taa ñi xi'o ní nooí seí nda'ávii sa'a, dá chí taa mií ní kúu rá. ¹⁰ Ta ndidaá ña'a yu'u kúu ña'a mií ní, ta ndidaá ña'a mií ní kúu ña'a yu'u, ta xi'ín taa yó'o ñi naatiin yu'u ñaño'ó.

¹¹ Ta o koo ka yu'u ñayuu yó'o, tído kandoo taa yó'o ñayuu yó'o, chí nasaai noo mií ní. Tatá Ndios, mií ní kúu ña ii, ta seí nda'ávii noo ní sa'a taa ni xi'o ní nooí ña kandaka ní ra xi'ín ndée ní, dá kían iin ná kakuu ra táto'on k'i'o kúu mií yó. ¹² Tá sa xionooi ñayuu yó'o xi'ín ta ñi xi'o ní nooí, ñi sa ndaka va'i ra xi'ín ndée mií ní, ta ni iin tó'ón rá kọ ní naá. Sava'a ra kúu de'e ña kini, roón kúu ra ni naá, dá ná xinkoo noo ká'an tuti ii mií ní sa'a rá.

¹³ Tído viti nasaai noo mií ní, ta ká'in ña yó'o xían nani iói ñayuu yó'o, dá ná nakutí rá xi'an dii ini ra táto'on k'i'o kádii ini yu'u.

¹⁴ Ta ñi xi'o yu'u to'on mií ní noo rá, ta viti ña kúu kuendá ñayuu yó'o xini u'u ñaa, dá chí kọ kúu ta'on ra kuendá ñayuu yó'o, chí dión ni yu'u, kọ ta'ón taa kuendá ñayuu yó'o kúu. ¹⁵ Kọ seí nda'ávii noo ní ña taó ní ra ñayuu yó'o, di'a seí nda'ávii noo ní ña kandaá ní ra noo ña kini ió ñayuu yó'o.

¹⁶ Chí táto'on k'i'o kúu ta'on yu'u kuendá ñayuu yó'o, k'i'o dión ta'ani ndó'o taa yó'o, chí kọ kúu ta'on ra kuendá ñayuu yó'o. ¹⁷ Ta kevií ní ra xi'ín to'on ndaa ní, chí to'on mií ní kúu ña ndaa. ¹⁸ Táto'on k'i'o ñi tanda'a ní yu'u veii ñayuu yó'o, k'i'o dión ta'ani tanda'a yu'u mií rá ko'on ra kane'e ra to'in ñayuu yó'o. ¹⁹ Sa'a mií rá ko'in nak'i'oi mií kee ña kóni ní, dá ná koni ra nak'i'o ndisa ra mií rá noo mií ní kee to'on ndaa ní.

²⁰ Ta o dúy sava'a sa'a tá yó'o oon ni seí nda'ávii noo ní, seí nda'i ta'ani yu'u noo ní sa'a ndidaá ña kasandaá kandeé ini ña yu'u sa'a to'on dána'a tá yó'o, ²¹ dá ná kasandaá ña kakuu na iin tó'ón, táto'on k'i'o iin kúu

mií ní xi'ín yu'u, tatá, ta iin kúu vá yu'u xi'ín mií ní, ta iin ná kakuu ta'ani na xi'ín yó, dá ná kandísa ndidaá ñayuu ña mií ní ñi tanda'a yu'u veii. ²² Táto'on k'i'o ñi xi'o ní ñaño'ó nooí, k'i'o dión ta'ani ñi xi'oi ñaño'ó noo ná, dá iin tó'ón ná kakuu na táto'on k'i'o iin tó'ón vá kúu mií yó. ²³ Iin kúu vá yu'u xi'ín ná, ta iin kúu vá mií ní xi'ín yu'u, dión, dá koni ndisa na kakuu na iin tó'ón, dá ná kandaá ini dao ka ñayuu ña mií ní kúu ña ñi tanda'a yu'u veii, ta ná kana'a ná ña kú'u ini ní sa'a ña kándée ini ñaa táto'on k'i'o ndó'o ní xi'ín yu'u.

²⁴ Tatá, mií ní ñi xi'o ñayuu yó'o noo yú'u, ta kónii ña kandeí ta'ani na noo koo yu'u, dá ná kandeí na xi'ín, dá ná koni ña choon ndato ñi xi'o ní nooí, chí sa daá kú'u va ini ní sa'a yú'u nda rá kọ ñá'a kava'a ñayuu yó'o.

²⁵ Tatá, mií ní kúu ña ndaa, tído kọ ná'a ta'on ña kúu kuendá ñayuu yó'o mií ní, tído yu'u, ná'i mií ní, ta taa yó'o kúu ra ná'a ta'ani ra ña mií ní ñi tanda'a yu'u veii. ²⁶ Sa ñi xi'oi ña kandaá ini ra sa'a mií ní, ta ko'in k'i'oi ña kandaá cháa ka ini ra sa'a ní, dá ná kat'i'a ra ku'u ini ra sa'a dao ka ñayuu táto'on k'i'o kú'u ini mií ní sa'a yú'u, ta iin ná kakuu yu'u xi'ín ná —kaá ña xi'ín tatá Ndios.

18

Di'a ñi kuu tá ñi tiin ra Jesús né'e ra kua'an ra noo tá né'e choon

¹ Tá ñi ndi'i ñi ka'an Jesús ndidaá to'on yó'o, dá ñi kee na kua'an ña xi'ín ta xionoo xi'ín ná iin ka xoo yuyúu naní Cedrón, ta ñoo kándu'u iin ñó'o ká'ano noo kaa yitó kuí'í. Dá ñi ku'u na tein rá xi'ín ta xionoo xi'ín ná. ² Ta Judas, tá'an ra kua'an nak'i'o Jesús noo ndá'a taa xini u'u ñaa, roón kúu ra ná'a noo kaa yitó ñoo, dá chí sa ku'a'a nda'o ta'ándá sa sa'an Jesús ñoo xi'ín taa xionoo xi'ín ná. ³ Dá ñi kee Judas ndáka ra iin tu'u soldado xi'ín dao ka taa kéchoon noo tá duti saku'a'a xi'ín ta fariseo kua'an ra. Ta né'e ra ñó'o toon xi'ín espada ní sa'a ra. ⁴ Ta sa ná'a vá Jesús ndí kían ndo'na na, sa'a ñoo ní natuu yati na noo rá. Dá ñi nda'to'ón ñaa ná:

—¿Ndá yoo nándukú ndó?

⁵ Dá ñi kaa ra xi'ín ná:

—Veí ndu tiin ndu Jesús, tá ñoo Nazaret.

Dá ñi kaa ña:

—Yu'u kúu'í.

Ta iin Judas xi'ín rá, chí vei ra nak'i'o ñaa ra noo ndá'a rá. ⁶ Tído tá ñi ka'an Jesús: “Yu'u kúu'í”, kúu ñi ñakaka sá'tá rá, dá ñi

kuęi ni'ini ra nońo'ŋ. ⁷ Dá ni kaa tuku Jesús xí'ín rá:

—¿Ndá yoo nándukú ndó?

Dá ni kaa rá:

—Jesús, tań ñoo Nazaret.

⁸ Dá ni kaa ná:

—Sá ni ka'ín xí'ín ndó ña yu'u kúúí. Sá'á ñoŋ, tá yu'u nándukú ndó, dá kíąn konó ndó ná yaa ta xionoo xí'ín yó'o ko'lon ra.

⁹ Díon ni kaa ná, dá ná xinkoo to'on ni ka'an ná xí'ín Ndios, dá chi ni kaa ná ña ni iin tó'ón tań ni xi'o na noŋ ná kŋ ní naá.

¹⁰ Ta né'e Simón Pedro iin espada. Dá ni taŋ rāń ini ñi noŋ nákaaan, ta kúú ni darkue'e ra ta kéchóon noŋ ta duti kúú noŋ, chi ni sa'anda ra do'o xoo kuá'a ra. Ta Malco naní tań ñoŋ. ¹¹ Dá ni kaa Jesús xí'ín Pedro:

—Nachikaą va'a espada xań ini ñi noŋ ní sa káaan, dá chi ña ndó'i yó'o kúú táto'on iin copa ndirá ova ni xi'o tatá Ndios ko'i. ¿Á kŋ ná'á ta'on yo'ó ña kánian ko'i ra? —kaá ná.

Ndáka ra Jesús ni saq ra ve'e ta duti kúú noŋ

¹² Ndidaá ta soldado ñoo xí'ín ta sa'ándá choon noŋ rá, xí'ín ta kéchóon noŋ ta né'e choon noŋ ná Israel ni tiin ra Jesús, dá ni so'oní ñaá rá, ¹³ dá ni kee ra ndáka ñaá rá kua'an ra noŋ ra naní Anás, dá chi ta yó'o kúú xido Caifás, tá'an ra kúú duti kúú noŋ kuia dáá ñoŋ. ¹⁴ Ta Caifás kúú ra ni ka'an ni'ini noŋ ta né'e choon noŋ ná ñoo Israel ña va'a cháá ka ná kuu iin tó'ón tań noŋ ndidaá ná ñoo Israel ŋ duú kań naá ndí'i ná ñoo ñoŋ.

Di'a ni ndo'o Pedro tá ni sa io ra ye'é ve'e Anás

¹⁵ Ta tákaa Simón Pedro xí'ín iin ka ta xionoo xí'ín Jesús sata ná kua'an ra. Ta ná'á tá'an ta duti kúú noŋ xí'ín ta né'e tá'an xí'ín Pedro kua'an ra. Sá'á ñoŋ ni kuu ni ku'u ra xí'ín Jesús nda ye'é ve'e ta duti kúú noŋ ñoŋ. ¹⁶ Tido ni kandŋ va Pedro ín ra sata vé'e. Sá'á ñoŋ ni keta ta xionoo xí'ín Jesús ñoŋ, tá'an ra ná'á tá'an xí'ín ta duti kúú noŋ ñoŋ. Dá ni ka'an ra xí'ín ñá'a ndaa ye'é ñoŋ ña ná konón ku'u Pedro. ¹⁷ Dá ni ku'u ra. Dá ni kaa ná'á ñoŋ xí'ín rá:

—Xionoo ta'ani yo'ó xí'ín tań káa, ¿daá koŋ?

—Koŋ, ŋ duú ta'on ñaá kúúí —kaá ra.

¹⁸ Ta ni kaŋ noo ná kéchóon noŋ ta duti xí'ín ta kéchóon noŋ ta né'e choon ndita na nádaą ná noŋ kéí ño'ŋ, dá chi vixi nda'o. Ta ñoŋ ta'ani ín Pedro nádaą rá.

Di'a ni kuu tá ni ndato'ón Anás Jesús sa'á ña kée na

¹⁹ Dá ni ndato'ón ta duti kúú noŋ Jesús ndá choon kuu na ta xionoo xí'ín ná, ta ni ndato'ón ta'ani ñaá rá ndá sa'á dána'a ná noŋ ñayuu. ²⁰ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa daná'a túui noŋ ñayuu, chi daá kuiti vá sa daná'i noŋ ná ini ve'e noŋ nátaka ná xí'ín ye'é ño'o ká'ano noŋ ndítúti ndidaá ná ñoo yo, ná Israel, ta ni iin tó'ón ta'on ña'a kŋ ní dána'a de'í. ²¹ Ta, ¿ndiva'a ndato'ón ní yu'u? Va'a ka ndato'ón di'a ní na ña seídó'o to'on sa daná'i sa'á ña ni ka'ín xí'ín ná, dá chi ndidaá vá ná ná'á ndí kíąn ni daná'i noŋ ná.

²² Tá ni ndi'i ni ka'an Jesús díon, dá ni koon iin ta kéchóon noŋ ta né'e choon da'anda noŋ ná, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—¿Á kí'o díon ví ka'an yo'ó xí'ín ta duti kúú noŋ?

²³ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá ni ya'i ni ka'ín, xinóŋ, dá kíąn, ka'an ndeí kŋ vá'a ni ka'ín. Tido tá kŋ ní ya'i ká'ín, dá kíąn, ¿ndiva'a ni kanón yu'u? —kaá ná.

²⁴ Ta kúú díon ndíko ij vá ná ni tanda'a ñaá Anás kua'an ná noŋ Caifás, ta kúú mií ta duti kúú noŋ.

Di'a ni kuu tá ni ndata Pedro sa'á Jesús

²⁵ Ta ín ij vá Pedro nádaą rá noŋ kéí ño'ŋ ñoŋ. Dá ni kaa ra ndita ñoŋ xí'ín rá:

—Ta xionoo ta'ani xí'ín Jesús kúú yo'ó, ¿daá koŋ?

Dá ni ndata vá Pedro, ta kaá ra:

—Koŋ, ŋ duú ta'ón ñaá kúúí.

²⁶ Dá ni kaa iin ta kéchóon noŋ ta duti kúú noŋ, ta kúú rá iin tá'an tań ni sa'anda Pedro do'o ñoŋ:

—Yo'ó kúú ra ni xini yu'u xí'ín tań ñoŋ tein yitŋ kuí'í ñoŋ, ¿daá koŋ?

²⁷ Ta kúú ni ndata tuku Pedro sa'á Jesús. Ta kúú mií dáá ni kana chéli.

Di'a ni kuu tá ni sa io Jesús noŋ Pilato

²⁸ Dá ni taŋ rá Jesús ve'e Caifás, dá ni kee ra ndáka ñaá rá kua'an ra ve'e chón ta romano. Ta sa ni tuu noŋ vá kuu dáá ñoŋ, ta kŋ ní ku'u ta'on ra ve'e chón ñoŋ, dá ná ŋ kándŋ yakŋ rá noŋ Ndios, dá kuu kadíni ra tein víko pascua. ²⁹ Dá ni keta Pilato, tá'an ra né'e choon ká'ano kuenda Judea ye'é chón ñoŋ. Dá ni kaa ra xí'ín rá:

—¿Ndá kuachi ni ya'a tań yo'ó ni kee ra?

³⁰ Dá ni kaa ra xí'ín rá:

—Tá koq̄ kuachi ká'ano ní ya'a taa yó'o n̄i kee ra, ta o káne'e ta'on ndu r̄a kii ndu nakí'o ndu noq̄ mií ní, ní kúu.

³¹Dá n̄i kaa Pilato ñoo xí'ín rá:

—Kane'e ndó r̄a kua'án ndq̄, ta keyíko mif ndó sa'a rá tát'o'n k̄i'o sa'ándá ley mif ndó choon.

Dá n̄i kaa r̄a Israel ñoo:

—Tído koq̄ ich̄i ndú ñā ka'ání ndú ni iin ñayuu —kaá r̄a.

³²Díon n̄i kuu, dá n̄i x̄inkqo noq̄ n̄i ka'an Jesús tát'o'n k̄i'o ndó'o na kuu na.

³³Dá n̄i nandi'o koq̄ Pilato n̄i ndu'u ra ini ve'e choón ñoo. Dá n̄i kana ra Jesús, dá n̄i ndat'o'ón ñāá rá:

—¿Á ndaā yó'ó kúu rey noq̄ n̄a Israel?

³⁴Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á díon ká'án mií ní, o dao k̄a ñayuu n̄i ka'an díon xí'ín ní sa'a yú'u?

³⁵Dá n̄i kaa Pilato:

—¿Ndi kee yu'u kandā inij, ta o d̄yú iin r̄a Israel kúu yu'u? T̄a ñoo mií vá yó'ó xí'ín t̄a dut̄i sakua'a, roq̄n kúu r̄a n̄i nakí'o yó'ó noq̄ ndá'í. Ta, ¿ndí k̄i'án n̄i ya'ón n̄i kee'ón?

³⁶Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Koq̄ ní nátiin ta'o'in choon né'i ñayuu yó'o. Dá ch̄i tá ní nátiin ñā ñayuu yó'o, dá k̄i'án ndakuei t̄a kúu kuendáí naá tá'an ra xí'ín r̄a Israel, ta o kónó ta'on ra yaaj̄ noq̄ ndá'a rá, ní kúu. Tído koq̄ ní nátiin ta'o'in choon né'i ñayuu yó'o.

³⁷Dá n̄i kaa Pilato xí'ín ná:

—¿Á iin rey va kúu yó'ó, tá dáá?

Dá n̄i kaa Jesús:

—Mií ní kaá ñā kúu yu'u iin rey. Ta n̄i kasáa yu'u ñayuu yó'o, ta n̄i kaki yu'u ñayuu yó'o, dá k̄i'oi kuendá sa'a ñā ndaā. Ta ndidaá n̄a kúu kuendá ñā ndaā, noq̄n kúu n̄a nátiin va'a ñā dána'í.

³⁸Dá n̄i kaa Pilato xí'ín ná:

—Ta, ¿ndí k̄i'án kúu ñā ndaā, tá dáá?

Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an r̄a díon, dá n̄i keta tuku ra yé'é choón n̄i ka'an r̄a xí'ín t̄a né'e choon noq̄ n̄a Israel ñoo:

—Ni iin tó'ón ta'on kuachi ra koq̄ ní'í.

³⁹Tído tein iin rá iin víko pascua dáyāa yu'u iin t̄a noq̄ r̄a ñó'o ve'e kaa. Sa'a ñoo, ¿á kóni ndq̄ ñā dáyāa yu'u t̄a kúu rey noq̄ n̄a Israel yó'o? —kaá r̄a.

⁴⁰Dá n̄i kayu'ú ndidaá t̄a ñoo:

—¿Ná dá'a ní dáyāa ní t̄a xaan! ¡Barrabás di'a dáyāa ní! —kaá r̄a.

Tá'an r̄a naní Barrabás ñoo kúu iin t̄a ku'íná.

19

¹Dá n̄i sa'anda Pilato choon ñā ná kani kini soldado sat̄a Jesús. ²Dá tá n̄i ndi'i n̄i kani ñāá rá, dá n̄i kava'a ra iin corona íon, ta n̄i ch̄inóo raan din̄i ná. Dá n̄i ñaku'ino ñāá rá iin dá'on kua'á toq̄n, ³dá n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

—N̄a ká'ano kúu mií ní, n̄a kúu rey noq̄ n̄a Israel.

Ta n̄i koon ra da'anda noq̄ ná.

⁴Dá n̄i keta tuku Pilato, dá n̄i kaa ra:

—Kande'é ndó, ná ko'ín taóí r̄a sat̄a vé'e yó'o, dá kana'a ndó ñā ni iin tó'ón ta'on kuachi ra koq̄ ní nán'i'í yu'u —kaá r̄a.

⁵Dá n̄i keta Jesús, ta kánóo iin corona n̄i kava'a xí'ín íon din̄i ná, ta ndíxi na iin dá'on kua'á toq̄n vei na. Dá n̄i kaa Pilato xí'ín rá:

—Yó'o íin ra viti.

⁶Dá tá n̄i xini ñāá t̄a dut̄i sakua'a xí'ín t̄a ndaā yé'é ñoo, ta kúu n̄i'í nda'o n̄i kayu'ú rá:

—¡Chirkaa ní r̄a nd̄ika cruz! ¡Chirkaa ní r̄a nd̄ika cruz!

Dá n̄i kaa Pilato:

—Yó'o natiin mií ndó r̄a, ta chirkaa ndó r̄a nd̄ika cruz, dá ch̄i ní iin tó'ón ta'on kuachi t̄a yó'o koq̄ ní nán'i'í yu'u.

⁷Dá n̄i kaa r̄a xí'ín Pilato:

—Tído ley ndu'u k̄i'án sa'ándá choon ñā kánian kuu r̄a, dá ch̄i ch̄inani rá mií rá kúu rá ñe'e Ndios.

⁸Tá n̄i sefdo'o Pilato ñā n̄i ka'an t̄a ñoo díon, ví'í k̄a ví n̄i yu'ú r̄a ka'ání rá Jesús. ⁹Dá n̄i kee Pilato ndáka tuku ñāá rá n̄i ndu'u ra kua'an r̄a ini ve'e choón. Dá n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

—¿Ndeí n̄i kison?

Tído ni iin to'on koq̄ ní ká'an na. ¹⁰Dá n̄i kaa Pilato:

—¿Ndiva'a ko ká'on xí'ín yu'u? ¿Á ko ná'á ta'an voon ñā ío choon noq̄ ndá'í ñā chirkaai yó'ó nd̄ika cruz, ta ío ta'ani choon noq̄ ndá'í ñā dáyāa yó'ó ko'ón?

¹¹Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ni lú'u choon koq̄ noq̄ ndá'a mií ní keyíko ní sa'í tá koq̄ ní k̄i'án ch̄i induú di'a. Tído ká'ano cháa k̄a kuachi ndído t̄a n̄i nakí'o yu'u noq̄ ndá'a ní —kaá na.

¹²Ta nd̄a mií hora daá ndúku Pilato ñā dáyāa r̄a Jesús, ká'án rá. Tído ndúndéé t̄a dut̄i xí'ín dao k̄a t̄a ndíta xí'ín rá káyu'ú rá:

—Tá ná dáyāa ní t̄a xaan, dá k̄i'án koq̄ iin ta'on ní xí'ín César, t̄a né'e choon ká'ano. Dá ch̄i ndi ndaā t̄a ch̄inani mií rá kúu rá iin rey, roq̄n kúu r̄a naá xí'ín César.

¹³Tá nì seǵo'o Pilato ña nì ka'an ra dión, dá nì taó túku ra Jesús. Dá nì sa koo ra noo tá'andá choon iin xián noo naní Gabata xí'ín to'on hebreo. Ta to'on yó'o kóni kaa piso nì kava'a xí'ín yuu. ¹⁴Tátó'on kaxuu kaa kuu kénduu na Israel ña kadíni na kuendá víko pascua, dá nì kaa Pilato:

—Yó'o íin ña kúu rey noo mií ndó!

¹⁵Dá nì kayu'ú ñayuu ñoo:

—Ka'ání ní ra, ka'ání ní ra ndika cruz!

Dá nì kaa Pilato xí'ín ná:

—¿Ndiva'a kóni ndo ña chirkaai rey ndo ndika cruz?

Dá nì kaa ta duti saku'a'á ñoo:

—Sava'a César vá kúu rey ndu! —kaá ra.

¹⁶Dá nì naki'o ñaa Pilato noo ndá'a soldado, ña ná ko'on ra chirkaa ñaa rá ndika cruz. Dá nì tiin ñaa rá, dá nì kee ra ndáka ñaa rá kua'an ra.

Di'a nì kuu tá nì chirkaa ra Jesús ndika cruz, dá nì xi'i'í na

¹⁷Dá nì sa dokó Jesús cruz kua'an na iin xián noo naní Gólgota xí'ín to'on hebreo. To'on yó'o kóni kaa lásá diní ndi. ¹⁸Ta ñoo nì chirkaa ra Jesús ndika cruz. Ta nì chirkuai ta'ani ra uu ka ña, ta iin iin xoo díin ná tákuai iin iin ra. Ta me'í íin cruz noo tákaa Jesús. ¹⁹Dá nì taa Pilato to'on noo iin tabla, ta nì chindá'a iin soldado ña diní cruz noo tákaa Jesús. Ta kaan di'a: “Taa yó'o kúu Jesús, tá ñoo Nazaret, ta kúu rá rey noo ná ñoo Israel.” ²⁰Ta kúu kua'a nda'o na ñoo Israel nì ka'i to'on yó'o, dá chí yati yú'u ñoo vá nì chirkaa ra Jesús. Ta tándaa letra ká'an yú'u hebreo, xí'ín yú'u griego, xí'ín yú'u latín. ²¹Dá nì kaa ta duti saku'a'á xí'ín Pilato:

—Ná dá'a ni taa ní ña kúu rá rey noo na Israel. Va'a kaan di'a ná taa ní: “Nì kaa ña yó'o ña kúu rá rey noo na Israel.”

²²Dá nì kaa Pilato:

—Ña sa nì taai káan íchí vá nì kan-doan kooan dión.

²³Tá nì ndi'i nì chirkaa soldado ñoo Jesús ndika cruz, dá nì sa'anda kuáli rá dá'on ná. Ta nì kee ra ña komí tá'í, dá nì tiin ra iin iin tá'í ña. Ta nì tiin ta'ani ra kotó nì sa ndixi na ñoo, tído iin da'ón káni ní vá kíán, ko ta'ón tukuan. ²⁴Dá nì ndat'ón tá'an soldado ñoo:

—Ná dá'a ni ndatá yóan, va'a kaan ná kadikí yo suerte, dá ná kande'á ndi ndaa yoo kandoo xí'án —kaá ra.

Dión, dá nì xinkoo noo ká'an tuti ií Ndios, chí di'a kaan: “Nì ñaka'anda ra dá'on nì sa

ndixii, ta nì sadikí rá suerte xí'ín dá'óin.” Ta kí'o dión nì kee soldado ñoo xí'ín dá'on ná.

²⁵Sa'a cruz noo tákaa na ñoo íin naná na, ta íin ta'ani ku'u ló'o naná na, ta íin ta'ani María, ñadi'í Cleofas, ta íin ta'ani María Magdalena. ²⁶Tá nì xini Jesús naná na xí'ín iin ta xionoo xí'ín ná, tá'an ra maní cháá ka noo ná, dá nì kaa ná xí'ín naná ná:

—Naná, taa xaan kúu de'on viti.

²⁷Dá nì kaa na xí'ín ta xionoo xí'ín ná ñoo:

—Na xaan kúu nanóon viti —kaá na.

Nda kuu dáá ñoo nì ñakuaka va'a ra naná Jesús koo na ve'e ra.

²⁸Ta sa ná'a vá Jesús ña sa nì xinkoo ndi'i choon ve'i na, sa'a ñoo nì kaa na di'a, dá nì xinkoo noo ká'an tuti ií Ndios:

—Íchí inii!

²⁹Ta ñoo íin iin kidi nì chit'í díni ñoo vino ía. Dá nì sa'an iin ña nì dakéta ni'ini ra iin tá'í dá'on ini vino ía ñoo, dá nì so'oni raan diní iin yíto naní hisopo. Dá nì chinee raan yú'u Jesús. ³⁰Tá nì ndi'i nì tu'u na lú'u vino ía ñoo, dá nì kaa na:

—Sa nì kuu va viti.

Tá nì ndi'i nì ka'an na dión, dá nì narkandéi diní ná, ta kúu nì naki'o na mií ná nì xi'i'í na.

Di'a nì kuu tá nì dakú'u iin soldado iin kaa diní yokó yu'ú yika Jesús

³¹Dá nì sa'an ta né'e choon noo na Israel noo Pilato, dá chí sa kénduu na Israel ña'a kadíni na kuendá pascua, ta ko kóni ra ña karkuei ña ñoo ndika cruz kuu náni'í ndee ná, dá chí mií kuu dáá ñoo kankao víko pascua. Sa'a ñoo nì sef nda'í ra noo Pilato ña ná konó rá ta'ano dí'in ña ñoo, dá ná kuu dánoo ñaa rá ndika cruz. ³²Sa'a ñoo nì sa'an soldado nì sa'ano ra dí'in ndi nduú taa tárkuei dáó xí'ín Jesús. ³³Tído tá nì kasanda'a ra noo tákaa Jesús, ta kúu nì xini ra ña sa nì xi'i'í va na, sa'a ñoo ko ní sa'ano ta'on ra dí'in na. ³⁴Tído iin ta soldado ñoo nì dakú'u ra iin kaa diní yokó yu'ú yika ná, ta viti'ón nì kankuai nì xi'ín ñakuí. ³⁵Ta mií na nì xini ña nì kuu dión, noón kúu na xí'o ndaa kuendá sa'a ña yó'o, ta ná'a ná ña kíán ña ndaa, dá kandísa ta'ani ndó ña ká'an na. ³⁶Dión nì ndo'o Jesús, dá nì xinkoo noo ká'an tuti ií Ndios: “O tá'ano ta'on ni iin lásá na.” ³⁷Ta kaá ta'ani tuti ií Ndios di'a: “Koni xí'ín noo ñayuu na nì ku'u kaa yu'ú yika.”

Di'a nì kuu tá nì nduxi Jesús

³⁸Nì ndi'i, dá nì sa'an José, ta ñoo Arimatea, noo Pilato. Ta kúu rá iin ta kuendá Jesús, tído kándisa de'é va ñaa rá, chí yu'ú ra kée ta né'e choon noo na Israel. Ta nì sef

nda'í ra noo Pilato ña ná konó rá ko'on ra naki'in ra yiki koño Jesús. Dá ni sonó Pilato ña kee ra dión. Dá ni sa'an ra ni danóo ra yiki koño na. ³⁹Ta ni saa ta'ani Nicodemo, tá'an ra ni sa'an ni ndató'on xí'in Jesús iin sakuáa. Ta né'e ra tát'o'on oko uxí kilo ña támi sá'an ni daká tá'an xí'in mirra xí'in áloe. ⁴⁰Dá ni chítuú ra yiki koño Jesús xí'in dá'on yádi ni chichi ña'a támi sá'an ñoó, chí k'i'o dión kée na Israel xí'in ndidaá na xí'i noo ná, dá dánduxi ñaá ná. ⁴¹Ta yati noo ni sarkaa na ndika cruz, ñoó kándu'u iin ñó'o noo káa yitó kuí'í. Ta ñoó nákaa iin yáí saá noo nduxi ndji. Ta ni iin tó'on ndji ko ñá'a nduxi ñoó. ⁴²Ta ñoó ni dánduxi na Jesús, chí yati va kíán, chí sa kua'an ndi'i va kuu kénduu na ña'a kadíni na kuenda páscoa.

20

Di'a ni kuu tá ni natakí Jesús

¹Ta kuu mií noó kásá'a sa'a semana, kúu ni kee María Magdalena kua'an yáí noo ni nduxi Jesús, ta iin naá cháá ií vá. Tído tá ni saaan, kúu sa ni kuxoo va yuu ndadi yu'u yáí ñoó. ²Dá ni nandíó kooán ni kankonoán kua'an kasto'an xí'in Simón Pedro xí'in iin ka ta xionoo xí'in Jesús, tá'an ra maní cháá ka noo ná. Tá ni saaan, dá ni kaaan xí'in rá: —Ni naki'in ra yiki koño sato'o yo né'e ra kua'an ra, ta xíní ndeí ni chikáa ñaá rá.

³Dá ni kee Pedro xí'in iin ka ta xionoo xí'in Jesús kua'an ra kande'é rá yáí ñoó. ⁴Ta taxí tá'an ra kua'an ra, tído ni'i cháá ka kua'an iin ka taa ñoó o duú Pedro. Sa'a ñoó dinnó'ó ka mií rá ni saa yú'u yáí ñoó. ⁵Dá ni chinee noo rá ni sa nde'é rá inián. Ta sava'a dá'on ni sa tuú yiki koño na kánóo, tído ko ní ku'u ta'on ra. ⁶Ni ndi'i, dá ni kasáa Pedro. Dá ni ku'u ra, dá ni xini ra dá'on ni sa tuú na kánóo. ⁷Tído iin ka dá'on ni sa yi'i diní ná ko kánóo dáó ta'on ña xí'in dá'on ni sa tuú na ñoó. Dá chí iin ka va xían ni natuúan kánóoan. ⁸Nda daá ví, dá ni ku'u taa ni kasáa mií noo ñoó. Tá ni xini ra ndidaá ña yó'o, dá ni kándisa ra. ⁹Tído kóni ií vá kandaá ini ra to'on ká'an tuti ií Ndios ña miíán ndúsá kánian natakí Jesús tein na ni xí'i. ¹⁰Dá ni nandíó kuéi ra ni ndisáa ra noo ndéi dao ka ta xionoo xí'in Jesús.

Di'a ni kuu tá ni na'a noo Jesús noo María Magdalena

¹¹Kúu ni nandíó koo María íián ndeí'i ña yu'u yáí ñoó. Ta tein ndeí'i ña íián ñoó, dá ni chírne nooan ni sa nde'an ini yáí ñoó. ¹²Ta kúu ni xinián ndeí uú ángel, ta ndixi na

da'on kuxí kachí. Ta ndéi na noo ni sa nóo yiki koño Jesús. Iin na ió xoo noo ni sa kuu diní ná, ta iin ka ña ió xoo noo ni sa kuu sa'a ná. ¹³Dá ni kaa na xí'in María:

—Kí'o ló'o, ¿ndi kíán ndó'on ña ndeí'in?

Dá ni kaaan:

—Sákii, dá chí ni naki'in ra yiki koño sato'i né'e ra kua'an ra, ta ko ná'a ta'on yu'u ndeí ni chikáa ñaá rá.

¹⁴Tá ni ndi'i ni ka'an dión, dá ni nandíó kooán ni sa nde'an chí sata, kúu ni xinián iin Jesús, tído ko ní nákonian ña kúu ná Jesús. ¹⁵Dá ni kaa na xí'an:

—Kí'o ló'o, ¿ndiva'a ndeí'i yo'ó? ¿Nda yoo nándukón?

Dá ni ka'an María ña kúu rá ta ndaa yitó kuí'í ñoó. Dá ni kaaan xí'in ná:

—Tatá, tá ni naki'in ní yiki koño ni sa káa yo'o né'e ní kua'an ní, kasto'on ní xí'in ndeí ni chikáa ñián, dá ná ko'in naki'in ña.

¹⁶Dá ni kaa Jesús:

—¡María!

Ta kúu ni nandíó kooán ni sa nde'an noo ná, dá ni kaaan xí'in ná:

—¡Raboni! (To'on yo'o kóni kaa maestro.)

¹⁷Dá ni kaa Jesús xí'an:

—Ná dá'a ni kako'on yu'u, María, dá chí ko ñá'a ta'on no'i noo tatái. Va'a kaaan kua'an kasto'on xí'in ñani kuáíí, ta ka'on xí'in xí ña nanai no'i noo ió tatái, na kúu ta'ani tatá mií ndó, na kúu Ndios noo yú'u, ta kúu ta'ani na Ndios noo ndó'o —kaá na.

¹⁸Dá ni kee María Magdalena ñoó kua'an kasto'an xí'in ta xionoo xí'in Jesús ña ni xini xí'in nooan Jesús, ta ni ñakani ta'anián xí'in rá sa'a ña'a ni ka'an na xí'an.

Di'a ni kuu tá ni na'a noo Jesús noo ta xionoo xí'in ná

¹⁹Tá ni kuaá kuu noó kásá'a sa'a semana ñoó, ndadi toon ye'é ve'e noo ndéi ta xionoo xí'in Jesús, dá chí yu'u ra noo ni tiin ñaá ta né'e choon noo na Israel. Ta kúu iin kuití vá ni sa kuín Jesús me'í noo ndéi ra ñoó. Dá ni kaa na:

—Ná koo va'a ini ndo.

²⁰Tá ni ndi'i ni ka'an na dión, dá ni daná'a na ndá'a ná xí'in yiká ná noo rá. Kúu ni kadij nda'o ini ra ni xini ra ña ni natakí sato'o yo. ²¹Dá ni kaa tuku Jesús:

—Ná koo va'a ini ndo. Táto'on kí'o ni tanda'a tatái yu'u veíi, kí'o dión ta'ani tanda'a yu'u ndó'ó ko'on ndo kane'e ndó to'in.

²² Tá nì ndi'i nì ka'an nà dion, dá nì tuu tachi ná noo ndéi ra, dá nì kaa nà:

—Natiin ndó Espiritu iì Ndios viti. ²³ Tá ndi ndáa mií nà xí'ò ká'ano ini ndò sa'á kuachi, ta kì'ò ká'ano ta'ani ini Ndios sa'á kuachi na. Ta ndi ndáa mií nà kò xí'ò ká'ano ini ndò sa'á kuachi, ta ni Ndios o kì'ò ká'ano ta'on ini sa'á kuachi na —kaá nà.

Kò xí'ín Tomás kandísa ra ñà nì nataki Jesús

²⁴ Ta Tomás, tá'an ra ká'an xí'ín ná Dídimó, roón kúú iin taa nákaa tein ndin uxí uu tã xionoo xí'ín Jesús, tído kò ta'ón ra ió tá nì na'a noo Jesús noo dao ka taa ñoo.

²⁵ Tá nì ndi'i, dá nì kaa taa ñoo xí'ín rá:

—¡Nì xini ndu sato'ò yò Jesús!

Dá nì kaa Tomás:

—Ta ná o kóní'í xí'ín nooí noó nì ku'u nduyo ñoo ndá'a ná, ta ná o chí'i ndí'í ndá'í noó nì ku'u nduyo ñoo, ta ná o chí'i ndá'í yika ná noó nì tarkue'e ñoo, o kándísa ta'on vei —kaá ra.

²⁶ Tá nì yá'a oná kuú, ndéi tuku tã xionoo xí'ín Jesús ini ve'e ñoo, ta ió Tomás xí'ín rá viti. Ta ndadí toon yé'é ndéi ra. Kúú iin kuití v́ nì sa ku'ín Jesús me'í noo ndéi ra ñoo, dá nì kaa nà:

—Ná koo va'a ini ndò.

²⁷ Dá nì kaa nà xí'ín Tomás:

—Nakí'í, kande'ón ndá'í, ta chí'i diní ndá'ón noó nì ku'u nduyo, ta chí'i ta'ani diní ndá'ón noó nì tarkue'e yikaí. O sa kakuuón iin tã nákaní kuáchí ini, iin tã kandísa kakuuón.

²⁸ Dá nì kaa Tomás xí'ín ná:

—Mífan ndaa kuiti míf ní kúú sato'ò yu'u, ta míf ní kúú Ndios yu'u.

²⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa'á ñà nì xini xí'ín nooon yu'u, sa'á ñoo nì kandíson, Tomás. Tído ndiká'an v́ nà kándísa va'ará kò ní xini nà yu'u.

Ká'an Juan ndiva'a nì taa na tuti yó'o

³⁰ Kua'á ka v́ ñà'a ná'ano nì kee Jesús noó tã xionoo xí'ín ná, tído kò ní taa ndi'i ta'on yu'an noo tuti yó'o. ³¹ Tído to'on yó'o kí'an nì taai, dá kandísa ndó ñà Jesús kúú Cristo, ná dákaki ñaa, ta kandísa ndó ñà mií ná kúú de'e Ndios. Ta tá ná kandeé íf ndò ná, dá kí'an koni ndò kataki chí'í ndó sa'a mií ná.

21

Di'a nì kuu tá nì na'a noo tuku Jesús noó usa tã xionoo xí'ín ná

¹ Tá nì ndi'i, dá nì na'a noo tuku Jesús noó tã xionoo xí'ín ná noo kúú yu'u tãño'ò naní Tiberias. Ta di'a nì kuu: ² Ta né'e tá'an

iì v́ Simón Pedro xí'ín Tomás, tã ká'an xí'ín ná Dídimó, xí'ín Natanael, tã ñoo Caná, ñà nákaa chí kuendá Galilea di'a, xí'ín ndi nduu de'e Zebedeo, xí'ín uu kã tã xionoo xí'ín Jesús. ³ Dá nì kaa Simón Pedro xí'ín dao kã taa ñoo:

—Kò'ín tiin tiyaká viti.

Dá nì kaa dao kã taa ñoo:

—Kò'ón ta'ani ndu'u xí'ón.

Dá nì kee ra kua'an ra. Dá nì saa ra nì kaa ra ini iin barco, tído sakuaá daá ñoo nì iin tó'ón tiyaká kò ní tín ra. ⁴ Tá sa kua'an tuu noo v́, ta kúú sa yu'u tãño'ò ñoo v́ iin Jesús, tído kò ní nákoní ta'on ñaa tã xionoo xí'ín ná. ⁵ Dá nì kaa nà xí'ín rá:

—De'e kuálí, zã sa nì tiin ndó tiyaká kei ndò?

Dá nì kaa ra:

—¡Kòó!

⁶ Dá nì kaa nà xí'ín rá:

—Chikaa ndò ñóno xa'an chí xoo kuá'a di'a barco ndò, dá tiin ndó tiyaká —kaá na.

Tá nì kee ra dion, ta kúú kua'á nda'ò tiyaká nì tiin ra, sa'á ñoo kò kandeé ta'on ra taó rá ñóno rá. ⁷ Dá nì kaa tã maní cháá kã noo Jesús xí'ín Pedro:

—¡Sato'ò va yó kúú nà káa!

Tá nì kandaq ini Simón Pedro ñà kúú ná Jesús, dá nì nakui'ino ra dá'ón rá, dá chí sa nì taó v́ ráan. Dá nì ndao ra nì keta ra kua'an ra ini takuií. ⁸ Ta nì kandoo kueé dao kã taa ñoo vei ra xí'ín barco. Ta ñó'o ra ñóno noo ñó'o tiyaká ñoo vei ra, ta kí'an táto'on iin ciento metro nda noo kúú yú'u ñó'o íchí. ⁹ Tá nì kan kuei ra ini barco ñoo, kúú nì xini ra sa ndí'ò va ñó'o tíkef, ta kánóo iin tiyaká chó'ò rí, ta sa ió ta'ani pan. ¹⁰ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tei ndó dao kã tiyaká duú nì tiin ndó xa'an —kaá nà.

¹¹ Dá nì kaa Pedro ini barco, dá nì dí'tá rá ñóno ñoo nda ñoño'ò íchí, ta nì chit'án ñó'o tiyaká ná'ano, ta kúú rí iin ciento uu diko uxí oní. Ta va'ará kua'á nda'ò nì sa kuu rí, tído kò ní ndatã ta'on ñóno ñoo. ¹² Dá nì kaa Jesús xí'ín taa ñoo:

—Nakí'í ndò kadíni ndò.

Dá nì saa ra, tído ni iin tó'ón rá kò ní dándáa ndatò'ón ndá yoo kúú ná, dá chí sa ná'á v́ rá ñà sato'ò yò Jesús kúú ná. ¹³ Dá nì tiin Jesús pan ñoo, dá nì xí'ò naan noo rá, ta nì xí'ò ta'ani na tiyaká nì cho'ò ñoo noo rá. ¹⁴ Ta viti xino oní ta'ándá ná'a noo Jesús mií ná noó tã xionoo xí'ín ná nda kuú nì nataki nà tein nà nì xí'í.

Ká'an Jesús xí'ín Pedro ña ná kandaka ra ñayuu na táto'on kée iin ta ndáka léko

¹⁵ Tá nì ndi'í nì sadìni ra, dá nì kaa Jesús xí'ín Simón Pedro:

—Simón, de'e Jonás, ¿á kóni cháa ka yó'ó yu'u o duú dao ka taa xaan?

Dá nì kaa ra:

—Jaan, ná'á vá míí ní ña kóni ñaái, tatá.

Dá nì kaa Jesús:

—Koo inon kandakón ñayuuí táto'on kí'o kée iin ra ndáka léko.

¹⁶ Dá nì nandió koo tuku na nì ndato'ón ñaá ná ta'ándá kúu uy:

—Simón, de'e Jonás, ¿á miían ndaa kónon yu'u?

Dá nì kaa Pedro:

—Jaan, ná'á vá míí ní ña kóni ñaái, tatá.

Dá nì kaa na:

—Koo inon kandaka va'ón ñayuuí.

¹⁷ Dá nì ndato'ón tuku ñaá ná ta'ándá kúu oni:

—Simón, de'e Jonás, ¿á miían ndaa kóni yó'ó yu'u?

Ta kúu nda'í va nì kuu ini Simón Pedro, dá chí oni ta'ándá nì nandió koo na nì ndato'ón ñaá ná: “¿Á kóni yó'ó yu'u?” Dá nì kaa ra:

—Sato'í, ndidaá tá'an va ña'a ná'á míí ní, sa'á ñoó ná'á vá ní ña kóni yu'u míí ní.

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Koo inon kandaka va'ón ñayuuí, tá dáá. ¹⁸ Miían ndaa ná ka'in xí'ón ña tá nì sa kuuón iin ta ló'o, sa nakui'ínón míí vóón dá'amón, ta sa xionooón noo ká'an miíón. Tído tá ná kusá'ánón, dá kían ndá ná dákaa voon ndá'on, ta nda iin ka va ñayuu dáku'i'ino yó'ó do'ono, ta katiin ndaa ra yó'ó ko'on noo kó ká'ón ko'on.

¹⁹ Díón nì ka'an na sa'á ndí kían ndo'o Pedro kuu ra, dá natiin Ndios ñaño'ó. Dá nì kaa ta'ani na:

—Koo inon kandikón yu'u.

Ká'an Jesús sa'á taa kú'u ini na sa'a

²⁰ Dá nì nandió koo Pedro nì sa nde'é rá chí sata, dá nì xini ra tákaa ñaá ta maní cháa ka noo Jesús vei ra. Ta taa yó'ó kúu ra nì sa io díin Jesús noo nì sadìni na sakuaá dáá ñoó, ta míí rá nì ndato'ón ñaá: “¿Ndá yoo kúu ra nakí'o ñaá noo ndá'a taa xini u'u ñaá?” ²¹ Dá tá nì xini ñaá Pedro, dá nì kaa ra xí'ín Jesús:

—Sato'í, ¿ndí kían ndo'o taa káa?

²² Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá kóni yu'u ña koo ií vá taa káa nda ná kasandaá kuú nandió kooi kasaají ñayuuí

yó'ó, ¿ndiva'a sa'áni yó'ó miíón? Dá ri yó'ó koo inon kandikón yu'u.

²³ Ta sa'á ña nì ka'an na díón, sa'á ñoó nì kasá'á dao ka ña kúu kuendá Jesús ká'an na ña o kuú ta'on taa yó'ó. Tído kó ní ká'an Jesús ña o kuú ra, nì kaa na ña tá kóni na ña koo ií vá taa ñoó nda ná kasandaá kuú nandió koo na kasaá ña ñayuu yó'ó: “¿Ndiva'a sa'áni yó'ó miíón?” ²⁴ Ta taa ká'an Jesús sa'a yó'ó kúu yu'u, ta xionoo xí'ín ná, ta xí'oi kuendá sa'a ndidaá ña yó'ó, ta nì taai ña. Ta ná'á yó ña kuendá xí'oi sa'an kían ña ndaa. ²⁵ Ta ió kua'á ka ví ña'a nì kee Jesús. Sa'á ñoó tá ní táai iin rá iian, taó kuendá yu'u ña o kéta ta'on ñayuu yó'ó kaño'o libro nákami sa'a ndidaá ña nì kee na. Díón ná koo.

To'on yó'o ká'an sa'á ña ni kee na kúú apóstol

Ni kaa Jesús ña kasaq Espiritu ij Ndios koo na xí'ín yó

¹Ta libro mií noq ña kían ni taai koo noq ni, Teófilo, kían ká'an sa'a ndidaá kúú ña ni kee Jesús, xí'ín ndidaá kúú ña ni daná'a na nda rá mií sa'a, ²ta nda kuú ni kaa na kua'an nó'o ná induú. Tído tá ko ñá'a nana na no'o na, dá ni sa'anda na choon xí'ín ndée Espiritu ij Ndios noq ta kúú apóstol, tá'an ra ni kaxi na kane'e to'on na.

³Tá ni ndi'i ni natakí Jesús, dá ni na'a na mií ná noq ña noq. Ta kua'a ña'a ni kee na noq rá, dá ná kanda iní ra ña takí na. Chí tein uy diko kuú ni na'a na mií noq rá, ta sa daná'a na sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios.

⁴Ta tein ió na xí'ín ña noq, dá ni sa'anda na choon noq rá, ta kaá na:

—O sa kánkuei ndó ñoo Jerusalén yó'o. Kandati ndó nda ná kasaq na ni kaa tatái k'i'o ná noq ndo, táto'on ni ka'in xí'ín ndó. ⁵Miían ndaa kían ña Juan kúú na ni sa dakó-dó ndúta ñayuu xí'ín takuí. Tído tixi cháá vá kuú, dá kodo ndúta ndo xí'ín Espiritu ij Ndios —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni nana Jesús kua'an nó'o ná induú

⁶Dá ni ndato'on ñaá ta ni nditútí ndéi xí'ín ná ñoo, ta kaá ra xí'ín ná:

—Tatá, íá ko'on ní k'i'o ní ña dándáki na ñoo yo, na Israel mií ná viti?

⁷Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ko káni ta'an vaan ña kana'a ndo'ó ndá kuú o ndá oon ni chikaa iní tatá Ndios koo dión, chí iin tó'on mií vá ná kómí choon kaa ndá oon kooan. ⁸Tído natiin ndó choon tá ná xino Espiritu ij Ndios dakútí ná niq ndo, dá kánkuei ndó k'i'o ndó kuendá sa'á yú'u noq ná ñoo Jerusalén, xí'ín ndidaá ka ñoo ñó'o kuendá Judea yó'o, xí'ín ndidaá kúú ñoo ñó'o chí kuendá Samaria, xí'ín ndidaá kúú xían nda noq xiká cháá ka ñayuu yó'o.

⁹Dá tá ni ndi'i ni ka'an Jesús dión, dá ni xini ña noq ña kónana na kua'an nó'o ná induú. Ta kúú ni ndu'u na tein iin viko. Ta kúú ni da'i na noq rá.

¹⁰Ta kúú ndíta ió rá ndé'é rá chí induú noq kónana Jesús kua'an nó'o ná. Kúú iin kuitío ni sa kuíta uy ña ndíxi da'ón kuxi noq ndíta ra ñoo. ¹¹Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ndo'ó, ña Galilea xaan, ¿ndiva'a ndíta ndo'ó ndé'é ndó chí induú káa? Míí Jesús, na ni nana kua'an nó'o induú, táto'on k'i'o ni xini ndo ni nana na kua'an nó'o ná induú, k'i'o dión ij vá koni ndo nandió koq tuku na kii na —kaá ángel ñoo xí'ín rá.

Di'a ni kuu tá ni tuu iin ka ña nakuijn kakuu apóstol noq Judas

¹²Dá ni noo taa ñoo yúku naní Olivos, dá ni kee na kua'an nó'o ná ñoo Jerusalén, chí yati né'e tá'an xí'ín ñoo Jerusalén, chí kían táto'on k'i'o sónó ley kuu kaka na Israel kuú nání'ij ndée ná. ¹³Dá tá ni nasáa na ve'e noq ndéi na ñoo, dá ni kaa na ni ku'u na ini ve'e kánóo diñi ve'e ñoo. Ta ñoo kúú noq ió Pedro xí'ín Jacobo, xí'ín Juan, xí'ín Andrés, xí'ín Felipe, xí'ín Tomás, xí'ín Bartolomé, xí'ín Mateo, xí'ín Jacobo, tá'an ra kúú ñe' taan naní Alfeo, xí'ín Simón, tá'an ra kúú kuendá ta Zelote, xí'ín Judas, tá'an ra kúú ñani Jacobo. ¹⁴Ndidaá ña yó'o kúú ra daá kuití náta ká'an xí'ín Ndios, ta ndéi ta'ani dao na ñá'a xí'ín rá, xí'ín María, na kúú naná Jesús, xí'ín ra kúú ñani Jesús.

¹⁵Ta tein kuú daá ñoo, dá ni nakuijn ndichi Pedro me'í na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo. Ta kúú ná táto'on iin ciento oko ñayuu. Dá ni kaa Pedro xí'ín ná:

¹⁶—Ndo'ó, ñani, miían kánian xinkoo noq ká'an tuti ij Ndios, ña ni ka'an mií Espiritu ij Ndios xí'ín David tá sa na'á. Chí ni ka'an David sa'á ña kee Judas, tá'an ra ni sa'an ni nak'i'o Jesús noq ndá'a ta né'e choon. ¹⁷Ta Judas ñoo ní sa kuu iin ña ni sa káa tein ndu'u, ta ni natiin daó ta'ani ra choon xí'ín ndu'u.

¹⁸Ta ni xiin ra iin ñó'o xí'ín di'ón ni ki'ín ya'i ra sa'á ña kini ni kee ra. Kúú ni kankao díní rá, ta ni ka'andi tji ra, ta kúú ni kánkuei ndi'i xiti ra. ¹⁹Tá ni kandaq iní na ndéi ñoo Jerusalén ña dión ni ndo'o ra, dá ni chinaní ná noq'ó ñoo Acéldama. Ta to'on yó'o kóni kaa Ní'ó Nii. ²⁰Dión, dá ni xinkoo to'on ká'an libro Salmos, chí di'a kaagan: Ná kando ndava'a ve'e ra.

Ta ni ko iin ka ná kande iñan.

Ta kaá ta'anian:

Ña iin ka va ñayuu natiin choon ni sa ne'era.

²¹Ta viti tein yó yó'o ñó'o dao ña, tá'an ra ni sa xionoo ta'ani xí'ín ndu'u ndidaá tiempo ni sa io sato'o yo Jesús xí'ín ndú,

²²nda kuú ni kasá'a dá kodo ndúta Juan ñayuu, ta nda kuú ni xini ndu' ni nana Jesús kua'an nó'o ná induú. Sa'á noq miían kánian ndu'u iin ra tein ndu'u, dá kanoo

daó rá xí'ín ndu'u kị'o ra kuendá nõo ñayuu ña miían ndaa ni nataki Jesús —kaá Pedro.

²³Dá ni xị'o na uu kuu taa nõ'o tein ñayuu nõo. Iin ra naní José, ta naní ta'ani ra Barsabás, tá'an ra ká'an xí'ín ná Justo, ta iin ka ra naní Matías.

²⁴Dá ni ka'an na xí'ín Ndios, ta kaá na di'a: —Sato'o ndu Ndios, mií ní kúu na ná'á ndi kị'o kúu nõo iin rá iin ñayuu. Ta viti na'a ní nõo ndú'u ndi káa iin taa yó'o ni kaxi mií ní, ²⁵dá kane'e daó rá choon xí'ín ndu'u, ta kane'e ra to'on ní kanoo ra, dá chị ni tųú vá Judas sa'á kuachi ni kee ra. Ta sa kua'an va ra nõo kánian ko'on ra sa'á ña ni kee ra —kaá na.

²⁶Dá ni sadikí na suerte. Ta kúu ni kasandaan ña Matías kánian kakuu apóstol. Dá ni ndu'u na tein ndin uxị iin ka apóstol nõo.

2

Di'a ni kuu tá ni ñakutí na kúu kuendá Jesús xí'ín Espiritu iñ Ndios

¹Tá ni kasandaá víko naní Pentecostés, ndéi tútí ndidaá na kúu kuendá Jesús ini iin ve'e. ²Ta kúu iin kuití vá ni ni'i iin ní kúu ini ve'e nõo ndéi na nõo ni kee iin ña'a ni kii chí induú, ta kíán táto'on iin tachị déen. ³Dá ni kasaa ña ndé'í táto'on ndé'í nõ'ó ita. Dá ni ñaxinoan dinị iin rá iin na kúu kuendá Jesús ndéi nõo. ⁴Ta kúu ndidaá kúu ná ni ñakutí xí'ín na kúu Espiritu iñ Ndios. Ta kúu ni kasá'á iin rá iin na ká'an na dao ka yú'u, tá'an ña ni ni'í ná nõo Espiritu iñ Ndios.

⁵Ta nõo Jerusalén nõo ndéi na Israel ni kii na ndidaá nación nõ'o ñayuu yó'o, ta ndíta ndaa na xí'ín choon Ndios. ⁶Tá ni seido'o ñayuu yó'o ña ni ni'í, dá ni nataka na nõo ndéi na kúu kuendá Jesús. Ta kúu ni naá vá iní na, chị ni seídó'o na ña iin rá iin na kúu kuendá Jesús ni kasá'á ká'an yú'u iin rá iin ñayuu nõo. ⁷Sa'á nõo ni naá vá iní na. Dá ni kasá'á ndátó'on tá'an ná:

—Kueídó'o ndó! ¿Á o duú na Galilea kúu ñayuu ká'an káa? ⁸Ta, ¿ndiva'a seídó'o yó ká'an na iin rá iin yú'u ña kíán ni katị'a yó nda ni kaki yó? ⁹Chị tein yó nõ'o ñayuu ni kii nación Partia, xí'ín nación Media, xí'ín nación Elam, xí'ín nación Mesopotamia, xí'ín kuendá Judea, xí'ín kuendá Capadocia, xí'ín kuendá Ponto, xí'ín kuendá Asia, ¹⁰xí'ín kuendá Frigia, xí'ín kuendá Panfilia, xí'ín nación Egipto, xí'ín na ndéi chí kuendá Africa nõo nõ'o nõo xiká cháá ka o duú nõo Cirene. Ndéi ta'ani na ni kii nõo Roma. Dao ka na kúu na Israel, ta dao ka na ni nduu

na kándisa to'on kándisa na Israel. ¹¹Ndéi ta'ani dao ka na ni kii nación Creta xí'ín nación Arabia. Tído iin rá iin yó kándaan ini ña ká'an na káa, chị ká'an na iin rá iin yú'u ña ká'an mií sa'á ña ndato ni kee Ndios —kaá ñayuu nõo.

¹²Ta kúu ndidaá vá ná ni naá iní. Ta ko ná'á ná ndí kíán nakani ini na. Ta ndátó'on tá'an ná:

—¿Ndí kóni kaa ndidaá kúu ña xinígo kuu viti?

¹³Ta dao ka ñayuu nõo ni kasá'á kédiki na na kúu kuendá Jesús, ta kaá na:

—Xini va na káa.

Di'a ni kuu tá ni ñaná'a Pedro nõo ñayuu sa'a Jesús

¹⁴Dá ni ñakuíin ndichi Pedro xí'ín ndin uxị iin ka taa ni sa xionoo xí'ín Jesús. Ta ni'í nda'o ni kasá'á ká'an Pedro xí'ín ñayuu kuá'a nõo:

—Ndo'ó, na Israel, xí'ín ndidaá ka ndo'ó na ndéi nõo Jerusalén, ko'in kastó'in xí'ín ndó sa'a ndidaá ña ni kuu yó'o, sa'á nõo kueídó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'ín ndó. ¹⁵Kana'á ndó ña ni iin tó'on ta'on ñayuu yó'o ko xini, táto'on kị'o ká'an ndo'ó nákanini ini ndo. Chị ka iin na'a iñ vá kíán. ¹⁶Tído ndidaá ña yó'o kúu, dá xinkoo nõo ni ka'an Ndios xí'ín profeta Joel, tá'an na sa kastó'on xí'ín ñayuu ña ni ka'an mií Ndios, chị di'a ni kaa na:

¹⁷Di'a káa Ndios: Tein kuu nõo ndí'i, dá dákoon yu'u Espiritu'i dinị ndidaá kúu ñayuu.

Dá kíán ndidaá de'e yíi ndo, xí'ín ndidaá de'e di'í ndo ka'an xị sa'a ndí kíán vejí koo.

Ta ndidaá takuáchí tákí koni túu xi ña'a ndato dána'i nõo xí.

Ta ndidaá na sá'ano saní kee yu'u.

¹⁸Ta tein kuu dáá nõo dákoon yu'u Espiritu'i dinị taa xí'ín na ñá'a kéchóon nõo, dá kasá'á ná ka'an na sa'a ndí kíán vejí koo.

¹⁹Ta kee ña'a ndato chí induú, ta kee ta'ani yu'u ña ná'ano nõo'ó yó'o, chị koo ni, xí'ín nõ'ó ké, ta nakuiin ndichi nõ'oma,

²⁰ta nakuiin naá nõo ndindii, ta ndukua'á ni nõo yoo.

Dión koo, dá kasandaá kuu sato'o yõ Ndios.

Ta kuu yó'o kakuu iin kuu ká'ano,

iin kuu na'a Ndios choon ká'ano né'e na.

²¹Ta ndi ndáa mió ñayuu nakoni ña Ndios kúu sato'o na, nõón kúu na ni'í ña káki na.

Díon kaá tuti ij Ndios.

²² Kueí'dó'o va'a ndo'ó, na Israel, ña ko'ln ka'in xí'ln ndó. Miñan ndaa Jesús, na ñoo Nazaret, ni sa kuu iin ña ni na'a ña ni kii na noo Ndios, dá chi sa kee na ña ná'ano, xí'ln ña ndato noo ndo'ó ni kee Ndios. Ta ná'a va'a mií ndó ndí kían ni sa kee na. ²³ Tído ni ñakí'o ñaa iin ña noo ndá'a ndo, táto'on k'i'o ni chikaa ini Ndios koo nda mií sa'a. Dá ni tiin ñaa ndo'ó ni sa'an ndo ni sa'áni ñaa ndó ndika cruz xí'ln ndá'a ta kini. ²⁴ Tído ni ñanátaki ñaa Ndios noo ña ni ndo'o na ni xí'i na. Chi ña sa'áni ñayuu ko kómíán choon sata Jesús, sa'a ñoo ko ní kandeéán ka'áni chíchián na.

²⁵ Ta ni ka'an ta'ani rey David sa'a Jesús tá sa na'a. Ta di'a ni kaa na: Ni xini ña daá kuití vá ió sato'o yo Ndios xí'iin.

Ta iin na xoo kuá'a yu'u, sa'a ñoo ni iin tó'on ta'on ña'a o dáyu'u yu'u.

²⁶ Sa'a ñoo kadij nda'o ini níof.

Ta xita yaa ló'i xí'an kadij inían.

Ta iin níí kúu yikí koñoi nani'i ndée xí'ln ñandéé iní.

²⁷ Chi o dánkoo ta'on ní yu'u noo ñó'o ndij.

Ta o kónó ta'on mií ní ña natani yikí koño yu'u, na kéchóon noo ní.

²⁸ Chi ni na'a ní íchi nooí noo katakij, dá kasandaá iin kuu, dá kadij nda'o iní tá ná nakuijin noo ní.

Díon ni kaa David.

²⁹ Nani, ka'an ndaaí xí'ln ndó ña ni xí'i tatá sa'ano yo David, ta ni nduxi na. Ta kúu nda kuu víti nákaa jíof ná yáí noo ni nduxi na ñoo yó'o. ³⁰ Tído ni sa kuu na iin profeta, ta sa ná'a va'a na ña ni xí'o Ndios to'on na ña tein na ve'e mií ná, ñoo kana Cristo, na dáka'ki ñaa, ta kakuu na rey, táto'on ni sa kuu David rey noo ña ñoo yo. ³¹ Ta sa'a ña sa ná'a ná ndí kían kee Ndios, sa'a ñoo ni kaa na ña dánátaki Ndios Cristo, na dáka'ki ñaa, ta ni kaa ta'ani na ña o kándoo ta'on níof Cristo noo ñó'o ndij, ta ni yikí koño na o natani ta'an vaan.

³² Ta díon ni kuu, chi miñan ndaa kuiti ni ñanátaki Ndios Jesús. Ta ndidaá vá ndu'u kúu na ni xini ña díon ni kuu. ³³ Dá ni ñachikoo ñaa Ndios xoo kuá'a na. Dá ni ñakí'o tatá Ndios Espíritu ij ná noo Jesús, táto'on k'i'o ni xí'o na to'on na ña kían kee na. Sa'a ñoo ni ñanda'a Jesús Espíritu ij yó'o ni kasáa na noo ndú'u. Sa'a ñoo ni xini ndo'ó, ta ni seídó'o ndó ña ka'an ndu'u iin rá iin yú'u, tá'an ña ka'an iin rá iin mií ndó.

³⁴ Ta o dúy David kúu na ni nana ko'on induú koo na xoo kuá'a Ndios, chi mií ná kúu na ni ka'an di'a:

Di'a ni kaa sato'o yo Ndios xí'ln sato'ij:

“Nakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u,

³⁵ nda ná nataán ndí'ii ña xini u'u ñaa tixi sa'on.”

Dá ni kaa ta'ani Pedro:

³⁶ —Miñan kánian kana'a ndidaá kúu ndo'ó, na Israel, ña miñan ndaa kuiti Jesús, na ni chirkaa ndó ndika cruz, noon kúu na ni ndee Ndios kakuu na sato'o noo ndidaá kúu ña'a, ta kakuu ta'ani na na dáka'ki ñaa.

³⁷ Tá ni seídó'o ñayuu ñoo to'on ni ka'an Pedro, kúu ni kasá'a tá'anda to'on ini na ndéi na. Dá ni ndato'ón ná Pedro xí'ln dao ka apóstol ñoo, ta ni kaa na:

—Nani, ¿ndí kían kánian kee ndu'u, tá daá?

³⁸ Dá ni kaa Pedro:

—Nandikó iní ndo sa'a kuachi kée ndó, ta kodo ndúta iin rá iin ndó xí'ln kuu Jesús. Dá ná k'i'o ka'ano ini Ndios sa'a kuachi ndo, dá natiin ndó Espíritu ij ná. ³⁹ Chi k'i'o díon ni xí'o Ndios to'on na ña kee na xí'ln ndo'ó xí'ln de'e ndó. Ta díon ta'ani kee na xí'ln ñayuu ndéi xiká cháá ka, dá chi k'i'o díon ni chikaa ini mií sato'o yo Ndios kee na xí'ln ndidaá na ni kaxi mií ná kakuu ñayuu na —kaá na.

⁴⁰ Ta xí'ln to'on yo'ó, ta xí'ln cháá ka to'on ni ka'an ni'ini Pedro noo ñayuu ñoo, ta ni seí nda'i na noo ná, ta kaá na:

—Kandísa ndó to'on ká'ln, dá kían káki ndó noo ñandó'ó veí ndo'o ñayuu kómí kuachi ndéi tiempo viti —kaá na.

⁴¹ Ta kúu kuá'a nda'o ñayuu ñoo ni kándísa to'on ni ka'an na. Ta kúu ni sodó ndúta ná. Ta kuu daá ñoo ni ndukua'a cháá ka na kúu kuendá Jesús, chi táto'on oni ka mil ñayuu ni nduu kuendá Jesús. ⁴² Ta ndidaá ná ni ñakujita ndaa xí'ln to'on dána'a apóstol. Ta iin ni nduu va na xí'ln dao ka na kúu kuendá Jesús. Ta ndéi tútí ná sa'ándá na pan, ta ka'an na xí'ln Ndios.

Iin ni nduu ndidaá kúu na kúu kuendá Jesús

⁴³ Ta ndidaá vá ñayuu ñoo ni naá iní, ta ni yu'u na, chi kuá'a nda'o ña'a ná'ano xí'ln ña ndato ni kee apóstol ñoo. ⁴⁴ Ta iin ni nduu ndidaá na kúu kuendá Jesús. Ta ni chíndeé tá'an na xí'ln ña'a ió noo iin rá iin na. ⁴⁵ Ta ni díko ná ñó'o ná, xí'ln ndidaá ka ni ña'a ió noo ná, dá ni dasá náan noo ndidaá ná táto'on k'i'o xinnó'ó ná.

⁴⁶ Ta iin rá iin kuṽ kuṽ sá ndítútí ná yé'é ño'lo ká'ano. Ta sá ñataka ta'ani na ini ve'e iin rá iin na sá sa'anda na pan, ta iin sásá'an ndí'i va na xí'an kádij ini ná, xí'in ña ndá'í ió ini ná. ⁴⁷ Ta kéká'ano na Ndios. Ta ká'an va'a ndidaá kúú ñayuu ndéi ñoo ñoo sa'a ná. Ta iin rá iin kuṽ kuṽ sá ndekua'a sato'lo yo Ndios ñayuu, na ni ñatiin ña káki na.

3

Di'a ni kuu tá ni nduva'a iin taa ni ñatií sa'a

¹ Iin kuṽ, dá ni kee Pedro xí'in Juan kua'an nduu ná ve'e ño'lo ká'ano, ta kíán tátó'on ka oní sa'ini, chí hora daá ñoo ká'an ñayuu ndéi Israel xí'in Ndios. ² Ta sá io iin taa ni ñatií sa'a, ta ndá rá ni káki va ra káa ra dión. Ta ndidaá kuṽ né'e ñaa ná vei na chíkoṽ na yé'é ño'lo ñoo ñoo naní yé'é luu káa, dá koṽ ra kaka rá di'ón noṽ na koku'u yé'é ño'lo ká'ano ñoo.

³ Tá ni xini rá koku'u Pedro xí'in Juan kua'an na ini yé'é ño'lo ká'ano ñoo, dá ni kásá'á rá seí ndá'í ra ña ná kí'o na di'ón noṽ rá. ⁴ Dá ni sá nde'e Pedro xí'in Juan noṽ rá. Dá ni kaa Pedro xí'in rá:

—Kande' é ndu'u.

⁵ Dá ni sá nde'e va'a ñaa tá kú'u sa'a ñoo, chí ndáti ra ni'í rá di'ón noṽ ná. ⁶ Dá ni kaa Pedro xí'in rá:

—Ko tá'ón plata ni oro noṽ. Tído ña ió noṽ, kí'oi noṽ. Xí'in kuṽ Jesucristo, na ñoo Nazaret, ndakuijn ndichi, ta kaka kua'an —kaá na.

⁷ Kúú ni tiin Pedro ndá'a kuá'a ra. Ta kúú ni ñachikani ndichi ñaa ná. Ta kúú vití'ón ni ndundakí sa'a rá xí'in dikó sá'a rá. ⁸ Ta kúú ni ndao ra ni ñakuijn ndichi ra. Kúú ni kásá'á xíka ra. Dá ni ndu'u ra kua'an rá xí'in Pedro xí'in Juan ini ve'e ño'lo ká'ano ñoo. Xíka ra, ta kándita ra, ta kéká'ano ra Ndios ni ku'u ra kua'an ra.

⁹ Ta kúú ndidaá kúú ñayuu ñoo ni xini ña xíka ra, ta kéká'ano ra Ndios kua'an ra. ¹⁰ Ta ni ñakoni na ña taa ni sá io sá sati yé'é ño'lo naní yé'é luu káa ñoo kúú taa ñoo. Kúú ni naá ini na, ta ni yu'ú na tá ni xini na ña ni nduva'a ra.

Di'a kua'an ña ni ñandá'a Pedro noṽ ñayuu kuá'a ño'lo ñoo sa'a Jesús

¹¹ Ta ni tiin toon tá ni nduva'a sa'a ñoo Pedro xí'in Juan. Ta ni naá ini ndidaá kúú ñayuu ñoo taxi ta'an na vei na kande' é naá ná noṽ kúú corredor naní Salomón. ¹² Tá ni xini Pedro ñayuu ñoo, dá ni kaa na xí'in ná:

—Na Israel, ¿ndiva'a naá téi ini ndo? Ta, ¿ndiva'a nde' é ndo ndu'u? ¿Á ká'an ndó ña xí'in nde'e mií ndu'u ni nduva'a taa yó'o? O, ¿á ká'an ndó ña sa'á ña kúú ndú ñayuu va'a noṽ Ndios, sa'á ñoo ni nduva'a ndu ra? ¹³ Mií Ndios, na ni sá ndaño'lo tatá sá'ano yo Abraham xí'in Isaac xí'in Jacob tá sá na'á, noṽ kúú na ni ndane'e dikó Jesús, na kúú de'e na. Noṽ kúú na ni ñakí'o ndó noṽ ndá'a tá né'e choon. Dá ni kuño'ó ndó na tá ni ka'an tá né'e choon naní Pilato dáyaa ñaa rá. ¹⁴ Ta ndo'ó kúú na ni kuño'ó na kúú na ií xí'in na ndaa. Di'a ni xíka ndo ña yaa iin taa sa'ání ndij. ¹⁵ Ta ni sa'ání ndo Jesús, na xí'o ña kataki chíchí yó. Tído ni ñataki va na ni kee Ndios. Ta ndu'u kúú na xí'o ndaa kuendá ña kí'o dión ni kuu. ¹⁶ Chí sa'á ña kándéé ini ndu Jesús, sa'á ñoo ni nduva'a taa yó'o, tá'an ra nde' é ndó, ta ná'á ndó. Chí xí'in kuu mií Jesús, ta xí'in ña kándéé ini ndu'u na ni kedaá xí'in taa yó'o, dá ni nduva'a ra, ta ni xini xí'in noṽ ndidaá ndó ña dión ni kuu.

¹⁷ Ta viti ndo'ó, na ñoo mií, sá ná'á véi ña sa'á ña ko ná'á ndó ndá yoo kúú ná, sa'á ñoo ni kee ndó dión xí'in ná. Ta dión ta'ani ni ndo'lo tá né'e choon noṽ ndo. ¹⁸ Tído ni ñaxinkoo ndi'i Ndios ña ni ka'an ndidaá profeta na kee na. Chí ni ka'an na ña ndo'lo naní níó Cristo, na dá'akáki ñayuu. ¹⁹ Ta viti ñandikó ini ndo sa'a kuachi kée ndó. Ta ñandíó kuéi ndó noṽ Ndios, dá ná dándó na kuachi ndo, dá ná kí'o sato'lo yo Ndios ña ná koo va'a ini ndo. ²⁰ Ta tanda'a tuku na Jesucristo kii na, dá chí kí'o dión ni chíkaa ini na kee na nda mií sa'a.

²¹ Tído mií'an kánian koo Jesucristo noṽ ió Ndios chí induu nda ni ndeyíko Ndios ndidaá kúú ña'a, chí kí'o dión ni kaa Ndios kee na, kaá profeta na nda mií sa'a. ²² Dá chí di'a ni kaa Moisés xí'in na sá'ano ve'á ni sá ndei sá na'á: “Ndios, na kúú sato'lo yo, kí'o na ña kana iin profeta tein na ñoo yo, ta kee na tátó'on kée yu'u. Ta kándísa ndó ndidaá kúú to'on ka'an na. ²³ Dá chí taó xóo va Ndios ndidaá kúú ñayuu ko xí'in kueidó'lo noṽ ka'an profeta yó'o.” Dión ni kaa Moisés.

²⁴ Ta ndidaá kúú profeta ni sá ndei nda tiempo Samuel, ta nda tiempo viti ni ka'an ta'ani na sa'a ndidaá ña'a kúú viti. ²⁵ Ta ndo'ó kúú na kánian natiin ndidaá kúú ña va'a ni ka'an profeta sa'a, ta natiin ta'ani ndó ndidaá kúú ña va'a ni kandoṽ Ndios kee na xí'in na sá'ano ve'á. Dá chí di'a ni kaa

Ndios xí'ín Abraham: “Ndidaá kúú ñayuu ndéi ñayúú nì'í ña va'a sa'a iin na kana tein na ve'ón”, kaá Ndios xí'ín ná. ²⁶ Sa'a ñoó tá nì danáki Ndios de'e na, nì tãnda'á ñaa ná dinnó'ó noo mií ndó, dá nì'í ndó ña va'a noo Ndios, dá kían dankoo iin rá iin ndó ña kini kée ndó —kaa Pedro.

4

Di'a nì kuu tá nì ka'an Pedro xí'ín ta né'e choon ña iin tó'ón Jesús kúú na dá'aki ñaa

¹ Ndíta ij vá ná ka'an na xí'ín ñayuu ñoó, kúú nì kasáa ta duti, xí'ín ta sa'ándá choon noo ra ndaa ve'e ño'ó ñoó, xí'ín ta saduceo. ² Ta káryíí rá xí'ín Pedro xí'ín Juan chí dána'a na noo ñayuu ñoó ña sa'a ña nì nataka Jesús, sa'a ñoó nataka ta'ani ñayuu nì xí'í. ³ Dá nì tiin ñaa rá né'e ra nì sa'an ra nì sadi ra ve'e kaa. Noó nì sa ño'ó na nda nì tuu noo iin ka kuu, chí sa nì ini va kían. ⁴ Tído kua'á nda'o ñayuu nì seídó'o to'on nì daná'a Pedro sa'a Jesús, ta kúú nì kandísa naan. Sa'a ñoó nì ndukua'a cháá ka ñayuu kúú kuendá Jesús, ta nì kasanda'a kúú ná tát'o'on o'on mil ta.

⁵ Tá nì tuu noo iin ka kuu ñoó, dá nì nataka taa né'e choon noo na Israel ñoo Jerusalén, xí'ín ta sá'ano, xí'ín ta dána'a ley, ⁶ xí'ín ta duti kúú noo naní Anás, xí'ín Caifás, xí'ín Juan, xí'ín Alejandro, xí'ín dao tá'an ta duti ñoó. ⁷ Dá nì sa'an ra nì taó rá Pedro xí'ín Juan ve'e kaa, ta ndáka ñaa rá nì saa ra nì chíkata ra me'í noo ndéi ta né'e choon ñoó. Dá nì ndat'ón ñaa rá, ta kaá ra:

—¿Ndá choon né'e ndo'ó ña ndúva'a ndó na kú'u? ¿Ndá kuu nì ka'an ndo, dá nì kee ndó ña yó'o?

⁸ Kúú nì nakutí Pedro xí'ín Espíritu ij Ndios, dá nì kaa na:

—Míí ní, na né'e choon ñoo yó'o, xí'ín míí ní, na sá'ano ñoo Israel, ⁹ míí ní kúú na ndát'o'on ndu'u sa'a ña va'a nì kee ndu xí'ín ta nì sa kú'u yó'o, xí'ín sa'á ndi nì kuu nì nduva'a ra. ¹⁰ Sa'a ñoó kana'á ní, xí'ín ndidaá kúú na ñoo Israel ña xí'ín kuu Jesucristo, na ñoo Nazaret, na nì chírkaa ní ndíka cruz, na nì danáki Ndios, noón vá kúú na nì kedaá, dá nì nduva'a taa iin noo ní yó'o. ¹¹ Ta Jesús kúú tát'o'on kí'o iin yuu, ta nì kanó'ó ñaa ndo'ó tát'o'on kí'o kée ta kava'a ve'e. Tído nì kasanda'a na kakuu na yúú tito. ¹² Ta koó ka iin ka na kándéé dá'aki yó, dá chí kó ní xí'í Ndios choon noo ni iin ka na ió ñayúú yó'o ña dá'aki na yó —kaa Pedro xí'ín rá.

Di'a nì kuu tá nì sa'anda ra choon noo Pedro xí'ín Juan ña o kánoo ka na dána'a na sa'a Jesús

¹³ Tá nì xini ta né'e choon ñoó ña kó yu'ú Pedro xí'ín Juan ka'an na sa'a Jesús, kúú nì naá iní ra, chí ná'á rá ña kúú ná taa kó ní dáku'á, ta kúú ná taa oon. Ta nì nakoni ñaa rá ña nì sa xionoo na xí'ín Jesús. ¹⁴ Ta nì xini ta'ani ra ña iin ndichi taa nì nduva'a ñoó noo rá, sa'a ñoó kó ní kúu ta'on ketó'ón ñaa rá. ¹⁵ Dá nì sa'anda ra choon ña ná keta tóo Pedro xí'ín Juan sata vé'e. Dá nì kasá'á ndát'o'on kue'é ra ndéi ra, ¹⁶ ta kaá ra:

—¿Ndí koo kee yó xí'ín taa ñoó viti? Chí mífan ndaa ndisa nì kee ra iin ña'a ndato, ta ndidaá kúú ñayuu ndéi ñoo Jerusalén yó'o ná'á ña díon nì kee ra. Ta o kúu ta'on kaa yo ña kó kían ña ndaa. ¹⁷ Sa'a ñoó ná dáyu'u yo rá, dá ná dá'a ka nì kanoo ra kasto'on ra xí'ín ñayuu sa'a Jesús, dá kían ná o náka'ani cháá ka to'on sa'a Jesús noo ñayuu ñoo yo —kaá ra.

¹⁸ Dá nì kana ñaa rá. Dá nì sa'anda ra choon noo ná ña ná dá'a ka ní ka'an na, ta dána'a na sa'a Jesús.

¹⁹ Dá nì kaa Pedro xí'ín Juan xí'ín rá:

—Taó kuendá va'a ní, á ña va'a kían noo Ndios ña kueídó'o cháá ka ndu'u noo ka'an míí ní o duú noo ka'an Ndios. ²⁰ Chí o kúu ta'on dánkoo ndu'u ña ka'an ndu sa'a ña nì xini ndu, xí'ín sa'a ña nì seídó'o ndu.

²¹ Tá nì ndi'i nì kee ra tata dáyu'u ñaa rá, dá nì dayáa ñaa rá, dá chí kó ní ní'í rá nda sa'a dándó'o ra níó ná, chí ndidaá kúú na ñoo ñoó keká'ano na Ndios sa'a ña ndato nì kee na. ²² Taa nì sa kú'u sa'a ñoó, uu diko cháá ka kuia ió ra tá nì nduva'a ra nì kee Ndios.

Di'a kua'an ña nì xika na kúú kuendá Jesús noo Ndios

²³ Tá nì ndi'i nì dayáa ñaa rá, dá nì sa'an na noo ndéi dao ka na kúú kuendá Jesús. Ta nì nakani na xí'ín ná ndidaá kúú ña'a nì ka'an ta duti saku'a xí'ín ta sá'ano. ²⁴ Tá nì kanda'a ini na to'on nì kaa ta né'e choon ñoó, kúú ndidaá kúú ná nì kasá'á ka'an xí'ín Ndios, ta kaá na:

—Sato'o ndu Ndios, míí ní kúú na ká'ano. Míí ní kúú na nì kava'a induu xí'ín no'ó'ó xí'ín taño'o, xí'ín ndidaá kúú ña'a ió nooan. ²⁵ Ta xí'ín yú'u David, na sa kechóon noo ní, nì ka'an ní di'a:

¿Ndiva'a nì ndutonóo téi ñayuu ndéi ñayúú yó'o?

Ta, ¿ndiva'a ná'ani ini na kee na ña kó chóon?

²⁶ Chì nì ndítútí tã kúú rey dándáki ñayúú yó'o, xí'ín tã né'e choon, dá nãá rã xí'ín Ndios, nã kúú sato'o yò, xí'ín Cristo, nã dákáki ñãá.

²⁷ Ta miãan ndaa dión nì kuu ñoo yó'o viti, chí nì naki'in tá'an Herodes xí'ín Poncio Pilato, xí'ín tã tukú, xí'ín na Israel. Dá nì ndakuei na nì naá nã xí'ín de'e ij ní Jesús, nã ní kaa ní. ²⁸ Dá chí kì'o dión nì chíkaa ini mií ní koo ndã mií sa'a, ta dión nì kee ní. ²⁹ Sa'a ñoo, sato'o ndu Ndios, sã ná'á ní ñã ká'an tã né'e choon kendava'a ra xí'ín ndu'u. Sa'a ñoo kee ní ñã maní kì'o ní ndée ndu'u, nã kúú ná kéchóon noo ní, dá ná ó yu'ú ndu'u ka'an ndu sa'a to'on ní. ³⁰ Ta xí'ín ndá'a mií ní nduva'a ní na kú'u. Ta kee ní ñã'a ná'ano xí'ín ñã'a ndato xí'ín kuu de'e ij ní Jesús.

³¹ Tá nì ndi'i nì ka'an na xí'ín Ndios, ta kúú nì tãan noo ndéi na ñoo. Ta kúú ndidaá ná nì nakutí xí'ín Espiritu ij Ndios. Ta kò ní yu'ú na ka'an na sa'a to'on va'a Ndios.

Iin tó'ón vá nì sã kuu ñaxintóni ndidaá nã kúú kuendá Jesús

³² Iin tó'ón vá nì sã kuu ñaxintóni ndidaá kúú nã kúú kuendá Jesús, ta iin tó'ón nì sã kuu ní'o ná. Ta nì iin tó'ón ná kò ká'an ñã ñã'a mií ná kían kómí ná, chí ñã'a ndi'i va na kían, kaa nã. ³³ Ta xí'ín ndée xí'o Ndios nì daná'a nã kúú apóstol noo ñayuu, chí xí'o ndaa nã kuendá ñã miãan ndaa kuiti nì natakí sato'o yò Jesús. Ta kua'á nda'o ñã maní sã chindeé Ndios ndidaá nã kúú kuendá Jesús, ³⁴ sa'a ñoo nì iin tó'ón ta'on ñã'a kò ní sã kamaní noo nì iin na. Dá chí ndidaá kúú nã ió ñó'o, xí'ín na ió ve'e nì sa díkó nãan, ta né'e na di'ón nì ni'i ná sa'an nì saa nã, ³⁵ ta nì xí'o naan noo apóstol, dá nì xí'o na cháá cháá di'ón ñoo noo iin rá iin ñayuu táto'on kì'o xínñó'o nãan.

³⁶ Ta dión ta'ani nì kee iin tãa naní José, tá'an rã nì chinaní nã kúú apóstol Bernabé. Kuu yó'o kóni kaa tãa xí'o tãndeé ini. Ta tãa yó'o kúú iin tãa nì kii tein nã ve'e Leví. Ta kúú rá tã kuendá Chipre. ³⁷ Chí nì díkó rá iin ñoo kómí rá. Dá né'e ra di'ón ñoo nì saa rã nì xí'o raan noo nã kúú apóstol ñoo.

5

Di'a nì ndo'o iin tãa naní Ananías xí'ín ñadi'í rã naní Safira

¹ Tído nì sã ió iin tãa sã naní Ananías, ta ñadi'í rã nì sã naní Safira. Ta nã yó'o nì díkó iin tá'í ñó'o ná. ² Dá nì taó xóo ra cháá di'ón noo ñã nì ni'í rá sa'a ñó'o rá. Ta ná'á ñadi'í rã ñã dión nì kee ra. Ta nì xí'o ra sava'a di'ón nì kãndoo ñoo noo apóstol. Ta nì kaa

rã ñã kì'o dión kúú vá di'ón nì ni'í rá sa'a ñó'o rá. ³ Dá nì kaa Pedro xí'ín rá:

—Ananías, ¿ndiva'a nì sonó ní nì ku'u ñã u'u ini ní'o ní, dá ka'an to'ón ní noo nã kúú Espiritu ij Ndios? Chí nì taó xóo ní cháá di'ón noo ñã nì ni'í ní sa'a ñó'o ní. ⁴ Ñã'a mií vá ní nì sa kuu ñó'o ñoo. Dá tá nì ndi'i nì díkó nãan, ¿á kò ná'á ta'on ní ñã kuu va kee ní xí'ín di'ón ñoo ndi kì'o ká'an mií ní kee ní xí'an? Ta, ¿ndiva'a nì nakani ini ní ka'an to'ón ní? Chí kò ní ká'an to'ón ta'on ní noo tãa, noo Ndios vá nì ka'an to'ón ní.

⁵ Tá nì seido'o Ananías to'on yó'o, kúú nì kãkao va ra nì xi'í ra. Ta ndidaá kúú ñayuu nì yu'ú nda'o tá nì ni'í tó'on na ñã dión nì ndo'o ra. ⁶ Dá nì kasáa dao takuáchí yí. Dá nì chítuú xi yikí koño rã xí'ín iin dá'on. Dá né'e ñãá xí nì sa'an xi nì dandúxi xi.

⁷ Tá nì ya'a táto'on oni hora, dá nì kasáa ñadi'í Ananías. Ta kò xíní ta'an vaan ndí kían nì ndo'o yíãan. ⁸ Dá nì ndato'ón ñãá Pedro:

—Ka'an ndaa ní xí'ín yu'u. ¿Á táto'on kì'o kaa ndo nì díkó ndó ñó'o ñoo, á kì'o dión nì díkó ndoan?

Dá nì kaaan:

—Jaan. Miãan ndaa dión vá nì díkó ndúan.

⁹ Dá nì kaa Pedro xí'an:

—¿Ndiva'a iin nóo nì ndato'ón ndó ñã korndodó ndó nã kúú Espiritu sato'o yò Ndios? Yé'é kaa vei takuáchí nì sa'an nì dandúxi yí ní. Ta vit'ón kane'e ta'ani xi mií ní ko'ón xi.

¹⁰ Ta kúú viti'ón vá nì kãkao ñã'a ñoo noo sa'a Pedro, kúú nì xi'í vaan. Tá nì ndu'u takuáchí ñoo, ta kúú sã nì xi'í vaan. Dá nì taó ñãá xí né'e xi nì sa'an xi nì dandúxi xi díj nòo nákaa yikí koño yíãan ñoo. ¹¹ Ta kúú nì yu'ú nda'o ndidaá kúú nã kúú kuendá Jesús xí'ín dao kã ñayuu tá nì ni'í tó'on na ñã dión nì ndo'o Ananías xí'ín ñadi'í rã.

Kua'á nda'o ñã'a ná'ano xí'ín ñã ndato nì kee nã kúú apóstol

¹² Ta nì kee apóstol ñã'a ná'ano xí'ín ñã'a ndato noo nã ñoo ñoo. Ta ndéi tútí nã kúú kuendá Jesús yé'é corredor naní Salomón.

¹³ Ta kò ní xí'o ndeé ini dao kã ñayuu ndu'u na naki'in tá'an na xí'ín na kúú kuendá Jesús, tído va'a nda'o ká'an nã ñoo ñoo sa'a ná. ¹⁴ Ta kúú kua'á nda'o tãa xí'ín na ñã'a nì kandisa to'on va'a nì daná'a apóstol ñoo, sa'a ñoo nì ndukua'a cháá kã na kúú kuendá sato'o yò Jesús. ¹⁵ Ta nì taó ñayuu ndéi ñoo ñoo nã kúú sãa ve'e, ta nì chinóo ñãá ná

noq iin xito, o noq iin yúu. Dá nì chindei ñaá ná íchì noq ya'a Pedro, dá va'ará konda'i óon na ná ya'a sata nà kú'u ñoó, dá ná nduva'a na. ¹⁶Ta kúu kuá'á nà ndéi ñoo yati ñoo vèi na ñoo Jerusalén, ta né'e na nà kú'u vèi na xí'in nà ndó'o naní nìo kée espíritu kini. Ta kúu ndidaá vá ná nì nduva'a.

Di'a nì kuu tá nì taán tá né'e choon nà kúu apóstol ve'e kaa

¹⁷Dá nì ndakuei tá duti kúu noq xí'in taa kí'in tá'an xí'in rá, tá'an rá kúu tá saduceo, chí nì nakutí rá xí'in ña u'u ini rá. ¹⁸Kúu nì tiin ra nà kúu apóstol, dá nì sa'an rá nì sadi ñaá rá ve'e kaa. ¹⁹Tído nì kasáá iin ángel nì kii noq sato'o yo Ndios sakuáa dáá ñoo noq ñó'o na ve'e kaa. Dá nì sonó ná yé'án. Dá nì taó ñaá ná. Dá nì kaa ángel ñoo xí'in ná:

²⁰—Kua'án ndo, ta nakujita ndó noq kúu yé'é ño'o ká'ano. Ta kastó'on ndó xí'in ñayuu ndéi ñoo sa'á to'on, ña xí'o ña kataki chí chí ná.

²¹Tá nì ndi'i nì seido'o na ña nì ka'an ángel ñoo, dá nì kee na kua'an na. Tá nì tju noq iin ká kuu, dá nì ku'u na yé'é ño'o ká'ano. Dá nì kasá'á ná dána'a nà to'on Ndios.

Dá nì nataka tuku tá duti kúu noq xí'in ndidaá ká ni taa kí'in tá'an xí'in rá. Dá nì nakana ra ndidaá taa né'e choon xí'in ndidaá tá sa'ano ndéi Israel, ta nì kee ra iin junta ká'ano. Dá nì sa'anda ra choon ña ná ko'on soldado taó rá apóstol ño'o ve'e kaa kasaá rá, ká'án rá. ²²Tído, tá nì saa rá yé'é kaa ñoo nì sa ndé'é rá, ta kúu koq ká apóstol ñoo ñó'o ñoo. Dá nì nandíó kuéi ra kua'an rá kastó'on ra xí'in tá né'e choon. ²³Tá nì saa rá, dá nì kaa rá:

—Tá nì saa ndu yé'é kaa, kúu ndadí toon vaan. Ta kúu ndíta soldado yé'é kaa ñoo ndáa rá. Tído, tá nì sonó ndú yé'án, nì iin tó'on ká taa ko ñó'o inian —kaá rá.

²⁴Tá nì seido'o tá duti kúu noq, xí'in taa sa'ándá choon noq taa ndaa yé'é ño'o, xí'in tá duti saku'a, kúu nì kasá'á nákaní ini rá: “¿Ndeí ndi'i ví ña nì kuu di'a viti?” ²⁵Kúu nì kasáá va iin taa. Dá nì kaa rá xí'in rá:

—Tá'an taa nì sadi ndo ve'e kaa ñoo, yé'é ño'o ká'ano va ndíta roon dána'a rá noq na ñoo yo —kaá rá.

²⁶Dá nì sa'an tá sa'ándá choon noq taa ndaa yé'é ño'o ñoo xí'in rá ñó'o tixi ndá'a rá nì sa kí'in ra apóstol ñoo. Tído ko ní kéndava'a ta'on ra xí'in ná, chí yu'ú rá ña chiyúu ñaá ñayuu ndéi seidó'o ñaá ñoo.

²⁷Dá ndáka ñaá rá nì saa rá ve'e noq nì nataka ndidaá rá kómí choon ná'ano ñoo, dá nì nakí'o ñaá rá noq rá. Dá nì ndato'on ñaá tá duti mií noq, ²⁸ta kaá rá:

—¿Á ko ní sa'ándá ta'on ndu choon noq ndo ña ná dá'a ká ni kanoo ndó dána'a ndo sa'á taa ñoo? Tído viti iin níí kúu ñoo Jerusalén yó'o nì naka'ani ña dána'a ndo. Ta chínoo kuachi ndo ndu'u ña nì sa'ání ndú taa ñoo —kaá rá.

²⁹Dá nì nandíó né'e Pedro xí'in dao ká apóstol ñoo to'on noq rá, ta kaá ná xí'in rá:

—Káni cháa kaa kuéidó'o ndu choon sa'ándá Ndios, ndi'i, dá kee ndu choon sa'ándá taa. ³⁰Tatá Ndios, nà nì sa ndaño'o nà sa'ano ve'á, noqon kúu nà nì danátaki Jesús, ná nì sa'ání ndo'ó tá nì chírkaa ndó nà ndika iin yíto. ³¹Ta nà yó'o kúu nà nì chindaya'i mií Ndios, chí nì chíkoo ñaá ná xoo kuá'a nà. Ta nì ndee ñaá ná nà kómí choon sata ñayuu, ta nì ndee ta'ani ñaá ná nà dákaí ñaá. Díon, dá ná nandikó ini nà Israel sa'á kuachi kée na, dá ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ná. ³²Ta ndu'u kúu nà xí'o ndaa kuendá sa'a ndidaá ña yó'o. Ta nà kúu Espiritu ii, nà xí'o Ndios noq nà seidó'o ñaá, noqon ta'ani kúu nà xí'o ndaa kuendá ña díon kíán —kaá nà.

Di'a kua'an ña nì ka'an iin taa naní Gamaliel

³³Tá nì seido'o ra to'on yó'o, kúu nì karyíí nda'o ra. Dá nì ka'an rá ka'ání ñaá rá. ³⁴Dá nì ndakuíin ndichi iin tá fariseo né'e choon naní Gamaliel, ta kúu rá iin taa dána'a ley. Ta tá ndaya'i nda'o kúu rá noq ndidaá nà ñoo ñoo. Dá nì sa'anda rá choon ña ná taó tóo ra apóstol ñoo sata vé'e.

³⁵Tá nì ndi'i, dá nì kaa rá xí'in dao ká tá né'e choon ñoo:

—Ndo'o, tá ñoo Israel, ka'i va'a ini ndo á va'a ni ká'án ndó kee ndó díon xí'in taa ñoo. ³⁶Dá chí tá sata cháa, dá nì ndakuíin iin taa naní Teudas. Ta nì chindaya'i ra mií rá, ta táto'on komi ciento kúu taa nì sa ndita xí'in rá. Tído nì sa'ání vá ñaá ná. Ta nì xita noo ndidaá kúu taa nì sa ndita xí'in rá. Ta kúu nì naá vá noq rá. ³⁷Tá nì ndi'i, dá nì ndakuíin iin taa Galilea naní Judas tein kuu nì nachikodó nà ñoo yo kuu ná noq tuti taa né'e choon. Ta kúu kua'a ta'ani taa ñoo yo nì sa kí'in tá'an xí'in rá. Tído nì sa'ání ta'ani ñaá ná. Ta kúu ndidaá taa sa ndita xí'in rá nì xita noo kua'an. ³⁸Sa'á ñoo ká'in xí'in ndo, o sa dáta'an ká ndo taa kaa, ta dáyaá ndo rá. Chí tá choon kée ra kúu ña'a taa o tá kíán to'on ká'an taa oon, dá kíán

naá vá nooán. ³⁹Tído tá kíán ña'a Ndios, dá kíán o kúu ta'on dánaá ndoán. Kaon koo ndó, chí oon ni ví naá ndo xí'ín Ndios —kaá Gamaliel ñoo.

⁴⁰Ta kúu ni ñata'an va ini ra to'on ni ka'an Gamaliel ñoo. Dá ni kana tuku ra apóstol ñoo. Dá tá ni ndi'i ni kani ra sata ná xí'ín chirrión, dá ni sa'anda ra choon noo ná ña ná dá'a ka ni ka'an na sa'a Jesús. Dá ví ni dayáa ñaá rá kua'an na.

⁴¹Dá ni kankuei na noo tá né'e choon kua'an na. Tído kádij nda'o ini na, chí ni sonó Ndios ña ni ndo'o nió ná sa'a Jesús.

⁴²Ta ndidaá kuu ñó'o na dána'a na ini ve'e ño'o ká'ano, xí'ín iin rá iin ve'e ñayuu, ta ko ní dánkoo ta'on na ña dána'a na sa'a Jesucristo.

6

Di'a ni kuu tá ni kaxi na kúu kuendá Jesús usa taa ña kane'e ra iin choon ká'ano

¹Ta tiempo daá ñoo ndúkua'a ka na kúu kuendá Jesús kua'an na. Kúu ni kasá'a na ká'an yú'u griego ká'an kuáchí na xí'ín na ká'an yú'u hebreo. Chí kaá na ña ko xí'o ndúsá'ano na ña'a kasá'an na kuáan ká'an yú'u griego táto'on kí'o kánian ni'i ná iin rá iin kuu kuu.

²Ta ndin uxí uyu apóstol ñoo ni ndítúti ndidaá kúu na kúu kuendá Jesús. Dá ni kaa na xí'ín ná:

—Ko vá'a ta'on ña kíán chituu tóo ndu'u ña dána'a ndu to'on va'a Ndios, dá nono ndú ña kíán dasá ndú ña'a kasá'an ñayuu.

³Sa'a ñoo, ñani, va'a cháá ka ña ná kaxi ndó usa taa tein mií ndó xaán, ta ná kakuu ra taa ndita ndaa xí'ín Ndios noo ñayuu, taa ni ñakutí xí'ín Espíritu ij Ndios, taa ni ñakutí ta'ani xí'ín ña ndichí. Dá kí'o ndu choon yó'o noo rá kee ra, ⁴dá kíán ná o kátuu ndu ña ká'an ndu xí'ín Ndios, ta ni ña dána'a ndu'u to'on na —kaá apóstol.

⁵Ta kúu ndidaá vá ñayuu ñoo ni ñata'an ini ña díon koo. Dá ni kaxi na iin taa naní Esteban, chí kándéé ká'ano ini ná Ndios, ta ni ñakutí nió ná xí'ín Espíritu ij. Ta ni kaxi ta'ani na Felipe, xí'ín Prócoro, xí'ín Nicanor, xí'ín Timón, xí'ín Parmenas, xí'ín Nicolás, taa ñoo Antioquía, taa sa kándísa táto'on kándísa na ndéi Israel. ⁶Dá ndáka na ndin usa taa ñoo ni saa na noo apóstol. Dá ni chíkodó ná ndá'a ná diní ná. Dá ni xika na ña maní noo Ndios sa'a ndin usa taa ñoo.

⁷Ta kúu ni ñaka'ani cháá ka to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús, sa'a ñoo ni ndúkua'a na kúu kuendá Jesús ñoo Jerusalén. Ta kúu

kua'a ta'ani ta duti ni kasá'a kándísa ña ndaa sa'a Jesús.

Di'a ni kuu tá ni tiin dao taa Esteban ndáka ra kua'an ra noo tá né'e choon

⁸Kua'a ña maní ni kee Ndios xí'ín Esteban, ta ni ñakutí ná xí'ín ndéé Ndios, sa'a ñoo ni sa kándéé ná sa kee na kua'a nda'o ña ná'ano xí'ín ña ndato tein ñayuu ndéi ñoo ñoo. ⁹Ta kúu ni ndakuei dao taa ñó'o ve'e noo náataka na Israel, ña ká'an xí'ín ná, ve'e na ko ñó'o ka tixi ndá'a iin sato'o, ta ni ndakuei ta'ani dao ra ñoo Cirene, xí'ín ra ñoo Alejandría, xí'ín ra kuendá Cilicia, xí'ín ra kuendá Asia. Dá ni kasá'a rá ndátó'ón kuáchí ra xí'ín Esteban. ¹⁰Tído ko ní kándéé ta'on ra dátuu rá noo ká'an na, chí kómí ná ña ndichí kée Espíritu ij Ndios.

¹¹Dá ni chiya'i ra dao taa ña ná ká'an ra ña ni seídó'o ra ká'an ndava'a Esteban sa'a Moisés, xí'ín sa'a Ndios. ¹²Ta díon ni kee ra, dá ni ñakuina vaq na ñoo xí'ín ndidaá tá sa'ano, xí'ín ndidaa tá dána'a ley. Dá ni ñatuu ra ni tiin ra Esteban. Dá ndáka ñaá rá ni saa ra noo tá né'e choon. ¹³Dá ni chíkata ra taa ká'an to'ón sa'a Esteban, dá kaa ra:

—Taa yó'o kúu ra ko sá tuu ta'on na ña ká'an ndava'a ra sa'a ve'e ño'o ij yo, xí'ín sa'a ley Moisés. ¹⁴Chí ni seido'o ndu'u ká'an ra sa'a Jesús, ra ñoo Nazaret, ña roón kúu ra ko'on nakani ndi'i ve'e ño'o ká'ano yó, ta nadaon ra ña ni dánkoo Moisés keeá —kaá ra.

¹⁵Ta ndidaá taa ndéi noo tá'anda choon ñoo, tá ni sa nde'é rá noo Esteban, ta kúu ni xini ra ña ndato nda'o noo ná táto'on ndato noo iin ángel.

7

Di'a kua'an ña ni ka'an Esteban xí'ín ta né'e choon

¹Dá ni ndato'ón ñaá tá duti mií noo:

—Í Á ña ndaa kúu ña ká'an taa kaa sa'on?

²Dá ni kaa Esteban xí'ín rá:

—Kueídó'o ndó ña ko'in ka'in xí'ín ndó, ñani, ndo'ó, tá sa'ano viti. Na ndato nda'o kúu Ndios, ta ni na'a na mií ná noo tatá sá'ano yo Abraham tá ni sa io na chí nación naní Mesopotamia, tá ko ñá'a ko'on na koo na ñoo naní Harán. ³Dá ni kaa Ndios xí'ín ná: “Dánkoo ñoo noo ióon xaán, ta dánkoo ndidaá kúu tá'ón. Ta kua'an kooón noño'ó ko'in na'i nooñ.”

⁴Dá ni keta na noño'o na Caldea kua'an na. Dá ni sa'an na ni sa io na ñoo naní Harán. Ta ñoo ni xí'i tatá na. Dá ndáka ñaá Ndios ni saa na noño'o yó'o noo ndéi yó viti.

⁵Tído ni lú'u ta'on ñó'lo yó'lo kọ ní xí'lo Ndios ni'í ná, ni noo kuejin sa'a ná. Tído ni ka'an Ndios ña k'í'lo naan noo mií ná xí'ín noo de'e na, xí'ín noo de'e ñání ná, va'ará kọ ñá'a kandeí de'e Abraham tiempo daá ñóó. ⁶Ta ni ka'an ta'ani Ndios ña de'e ñání ná xí'ín de'e díkọ na kakuu na tukú kandeí nda'í iin ka ñoo. Ta kaño'o na tixi ndá'a na ñoo ñoo, ta kendava'a na xí'ín ná noo komi ciento kuia. ⁷Ta ni kaa ta'ani Ndios di'a: "Ta yu'u kúu na keyíko sa'a na ñoo, na kendúsa xí'ín ñayuu ña kechóon na noo ná. Tá ni ndi'i, dá kankuei ñayuu iin na kandeí na noño'lo yó'lo, ta yó'lo kandaño'o na yu'u."

⁸Tá ni ndi'i, dá ni kandoo Ndios xí'ín Abraham ña ta'anda ñíj ná xí'ín ndidaa de'e na, ta ñoo kían ná'a ña ni xí'lo Ndios to'on na noo ná. Sa'a ñoo, tá ni sa io de'e Abraham ni sa naní Isaac, dá ni sa'anda na ñíj xí tá ni xino xi ona kuu. Dá tá ni sa io de'e Isaac ni sa naní Jacob, dá ni sa'anda ta'ani na ñíj xí. Ta dión ta'ani ni kee Jacob xí'ín ndin uxí uu de'e yíj na, tá'an na ni sa kuu ndin uxí uu tatá sá'ano yo.

⁹Tído sa'a ña u'u ini tatá sá'ano yo, sa'a ñoo ni díkọ ná ñani ló'lo na José noo taa Egipto. Tído ni sa io va Ndios xí'ín José, ¹⁰ta ni chindee ñaa ná noo iin rá iin tandó'lo ni sa nda'io na. Ta ni kemáni ñaa ná, ta ni xí'lo na ñaxintóni ndichí noo ná tá ni sa íin na noo Faraón, ta kúu rey Egipto. Dá ni xí'lo ra choon ká'ano noo ná ña dándáki na Egipto, xí'ín ve'e mií rey ñoo.

¹¹Dá ni kasaa tama iin níj kúu kuendá Egipto xí'ín Canaan. Ta ni ndo'lo nda'io níj ndidaa ñayuu. Sa'a ñoo kọ ní ni'í ná sá'ano ve'e yó ña keí ná. ¹²Tá ni ni'í tó'on Jacob ña ió tirió chí Egipto di'a, dá ni tándá'á ná de'e na, na sa kuu tatá sá'ano yo, ni sa'an na Egipto. Ta ña yó'lo ni sa kuu ta'ándá mií noo ni sa'an na. ¹³Dá tá ni sa'an na ta'ándá kúu uu, nda daá, dá ni kastó'on José xí'ín ñani na ndá yoo kúu ná. Dá ni kanda ta'ani ini Faraón ndeí ni kixi José, ta ndá yoo kúu na ve'e na. ¹⁴Dá ni sa'anda José choon noo ñani na ña ná no'lo na nakuaka na tatá na Jacob xí'ín ndidaa kúu na ve'e na, dá ná kasaa na Egipto. Ta ni sa kúu ná oni diko sa'on ñayuu.

¹⁵Ta dión ni kuu. Dá ni kasaa Jacob xí'ín ndidaa na ve'e na kandeí na Egipto. Ta ñoo ni sa io Jacob nda noo ni xí'í na. Ta ñoo ta'ani ni xí'í tatá sá'ano yo. ¹⁶Tído ni sa'an na ñoo yo ni dándúxi na lásá na iin ñoo naní

Siquem ini iin káo, ña ni xiin Abraham noo de'e iin ta ñoo Siquem ni sa naní Hamor.

¹⁷Dá tá sa kua'an xinkoo to'on ni xí'lo Ndios noo Abraham, kúu sa ni ndukuá'á nda'io na ve'e yó ndeí Egipto, ¹⁸nda rá ni kasá'á dándáki iin ka rey Egipto. Ta kọ ná'á ta'on ra sa'á ña va'a ni kee José ñoo ñoo. ¹⁹Sa'a ñoo ni kasá'á rá dándá'í ra na sá'ano ve'e yó, ta ni kendava'a ra xí'ín ná, ta ni kendúsa ra xí'ín ná ña ná kata ndava'a na de'e yíj kuálí ná, ta duu ni kaki, dá ná kuu xí.

²⁰Ta mií tein kuu daá ñoo ni kaki Moisés. Ta ni sa kuu xi iin taleé ñochí kaa noo Ndios. Ta ni xito va ñaa na ve'e xi oni yo. ²¹Tído ni dakána ñaa ná táto'on ni ta'anda choon. Ta kúu mií de'e di'í Faraón ni naki'in ñaa. Ta ni dakuá'ano ñaaán táto'on de'e mián. ²²Ta kúu ni dakuá'a Moisés ndidaa ña ndichí dakuá'a na Egipto. Ta ndichí na xí'ín to'on ká'an na, ta kándéé ná kée na ndá choon kúu mií vá.

²³Tá ni xinkoo Moisés uu diko kuia, dá ni chikaa ini na ko'on na koto ni'ini na na ñoo na, na Israel ndeí Egipto. ²⁴Dá tá ni xini Moisés ña kéndava'a iin ra Egipto xí'ín iin ta ñoo na, dá ni chindee ñaa ná. Kúu ni sa'ání vá ñaa ná sa'a ña ni kendava'a ra xí'ín iin ra ñoo na. ²⁵Chí ni ka'an ná ña kanda ini na ñoo na ña mií Ndios kúu na ni kaxi ñaa kua'an na chindee ñaa ná, dá kankuei na tixi ndá'a ra ñoo ñoo. Tído kọ ni kanda ta'on ini na ñoo na ña dión kían.

²⁶Tá ni kasandaá iin ka kuu, dá ni xini Moisés ña ndeí uu taa Israel naá ta'an mií rá. Dá ni ka'an ná nachindei va'a ñaa ná, chí ni kaa na xí'ín rá: "Iin ñani kúu vá ndo'ó. ¿Ndiva'a dár'u'u ta'an ndo'ó?", kaá na. ²⁷Dá ni chituu taa kéndava'a xí'ín ñani ra ñoo noo ká'an Moisés. Dá ni kaa ra xí'ín ná: "¿Nda yoo ni chikani yo'ó kakuuon iin ta sa'ándá choon noo ndú'u o iin taa keyíko sa'a ndu'u?" ²⁸¿Á kóni ta'ani yo'ó ka'anóon yu'u táto'on ni keeón ni sa'anón iin ta Egipto kóni?", kaá ra xí'ín ná. ²⁹Tá ni seido'lo Moisés ña ni ka'an ra dión, kúu ni xino na kua'an xiká ná nda noo naní Madián. Ta ñoo ni sa io na ni sa kuu na iin ta tukú. Ta ñoo ta'ani ni sa io uu de'e na.

³⁰Dá tá ni ya'a uu diko ka kuia, dá ni na'a noo iin ángel tein ño'lo ita kankuei tein iin yitó táka ló'lo iin noo kúu noño'ó ichí sa'a yúku naní Sinaí. ³¹Ta kúu ni naá vá ini Moisés tá ni xini na ña dión kúu. Dá ni natuu yati na kande'e va'a na. Ta kúu

ñoó ni seido'lo na ni ka'an tachí sato'lo yo Ndios: ³²“Yu'lu kúú Ndios, na ni sa ndaño'lo na sá'ano ve'ón, chí yu'lu kúú Ndios noo Abraham, ta yu'lu kúú Ndios noo Isaac, ta yu'lu kúú Ndios noo Jacob”, kaá Ndios xí'ín ná. Ta ni kasa'á ndéi Moisés ña ni yu'lu na. Ta kúú ko ní xí'lo ndeé ka iní na kande'le ná. ³³Dá ni kaa sato'lo yo Ndios xí'ín ná: “Taó ndisa ño'lo sa'on, chí ño'lo ij kían séin ni'fón xaan. ³⁴Miñan ndaa kuiti kían xini yu'lu ña nda'í nda'lo ndó'lo níq ñayuu ndéi na Egipto. Ta miñan ndaa seido'í ña nda'í nda'lo ndéi'í na. Sa'á ñoó ni kasajá dákakii na. Ta viti nakíj yati cháá ka, chí tanda'á yu'lu yo'lo ko'on ñoo Egipto”, kaá Ndios xí'ín Moisés.

³⁵Ta Moisés yó'lo kúú na sa ni kuño'ó vá ñayuu ñoó, chí di'a ni kaa na xí'ín ná: “¿Ndá yoo ni chikani yo'ó ña kakuuón iin ta sa'ándá choon noo ndú'u o iin na kényko sa'á ndu'ú?”, kaá na. Tído mií Ndios kúú na ni tanda'á Moisés ña kakuu na iin na sa'ándá choon, ta kakuu na iin na dáka'ki ñayuu ñoó xí'ín ndá'a ángel, tá'an na ni na'a noo tein yitó táka ló'lo ñoó.

³⁶Chí Moisés yó'lo kúú na ni taó xóo na sá'ano ñoo yo Egipto, chí kua'á nda'lo ña ndato xí'ín ña ná'ano ni kee na noo na Egipto. Ta ni sa'anda dao na taño'lo nani Taño'lo Kua'á. Ta sa kee ta'ani na ña ná'ano tein uy diko kua'á noo kúú noño'ó íchí. ³⁷Ta mií Moisés yó'lo kúú na ni ka'an di'a xí'ín na Israel: “Ta mií sato'lo yo Ndios kúú na kí'o ña kana iin profeta tein mií ndó, dá kast'o'on ná xí'ín ndó to'on ni ka'an mií Ndios xí'ín ná, táto'on kí'o kée yu'lu. Ta kueído'lo ndó ndidaá kúú ña ka'an na xí'ín ndó.” ³⁸Tá Moisés yó'lo kúú na ni sa kaa tein na sá'ano ve'e yó noo kúú noño'ó íchí ñoó, ta ni ndat'ón ná xí'ín ángel ni kii noo Ndios dini yúku nani Sinai. Ta ñoó ni ni'í ná to'on Ndios, ña xí'lo ña kataki yo. Dá ni xí'lo naan noo na sá'ano ve'á, dá ni naya'an noo yóó.

³⁹Tído ko ní xí'ín ta'on na sá'ano ve'á kueído'lo na ña ka'an Moisés, ta ni kuño'ó ñaá ná. Ta ño'lo ini na nandií kueí na ñoo Egipto. ⁴⁰Sa'á ñoó ni kaa na xí'ín Aarón: “Kava'a ní dao ka ndios, dá ná kandaka na yó no'lo Egipto, chí xí'ín ní kían ni ndo'lo Moisés, tá'an na ni taó yo Egipto, dá vei yó yó'lo.” ⁴¹Dá ni kava'a ñayuu ñoó iin yoko kaa táto'on kaa iin chikerró. Dá ni doko ná kítj ndáka na noqán, ta ni sa ndei dij ná

ni keká'ano na yoko, ña ni kava'a na xí'ín ndá'a mií ná.

⁴²Sa'á ñoó ni dayáa ndá'a ñaá Ndios, ta ni nak'io ñaá ná noo ña kini. Sa'á ñoó ni kasa'á ná ndaño'lo na tiño'lo ndo'lo induú, chí di'a kua'an ña ni taa iin profeta sa'á ña ni ka'an Ndios:

Ndo'ó, na ndéi Israel,
já noo yu'lu va ni doko ndo'ó kítj ndáka ndó tein uy diko kua'á ni sa ndei ndó noño'ó íchí ñoó?

⁴³Koó, di'a ni doko ndo'lo rí noo yoko, chí ni sa ne'e ndó ve'e ño'lo ñíj kuendá yoko nani Moloc

xí'ín iin ka ve'e ño'lo kuendá yoko kúú tiño'lo nani Refán.

Ta ña yó'lo kúú ña ni kava'a ndó xí'ín ndá'a mií ndó, dá ni sa ndaño'lo ndoan.

Ta sa'á ña ni kee ndó dión, sa'á ñoó tanda'á yu'lu ndo'lo ko'on xíká cháá ka ndo'lo duú ñoo Babilonia.

Dión kaá to'on ni taa profeta.

⁴⁴Ta sa komí na sá'ano ve'e yó ve'e ño'lo ni kava'a xí'ín ñíj, tá'an ña ná'a ña ió Ndios xí'ín ná, nani ni sa ndei na noño'ó íchí ñoó. Ta ve'e ño'lo yó'lo kían kaa táto'on kí'o ni sa'anda Ndios choon, chí ni kava'an táto'on kí'o kaa rá ió ña ni na'a Ndios noo Moisés dini yúku. ⁴⁵Dá ni ñatiin de'e na sá'ano ve'e yó ve'e ño'lo yó'lo. Ta né'e naan ni sa na xí'ín José noño'lo na tukú. Dá ni kandeé ná ni keña'a na ño'lo yó'lo, chí mií Ndios ni taó ñayuu ni sa ndei yó'lo kua'an na. Ta kí'o dión ni sa kían ve'e ño'lo ni kava'a xí'ín ñíj ndá tiempo ni sa dandáki rey David.

⁴⁶Ta na yó'lo kúú na ni ñatiin kua'á ña maní noo Ndios, sa'á ñoó ni xíká na ña kían kava'a na iin ve'e ño'lo náq noo keká'ano ñayuu Ndios, na ni sa ndaño'lo tatá sá'ano yo Jacob. ⁴⁷Tído rey Salomón, na sa kuu de'e rey David, noqón kúú na ni kava'a iin ve'e ño'lo náq. ⁴⁸Tído na komí ndidaá choon ko ió ta'on na ini ni iin ve'e ño'lo ni kava'a ndá'a taa, chí iin profeta ni taa ña ni kaa Ndios di'a:

⁴⁹Induú va kúú noo ió yu'lu dándakii, ta noño'lo yó'lo kúú noo ndíta sa'í.

Sa'á ñoó, ¿ndi koo ví ve'e kava'a ndó koo yu'lu, ká'án ndó?, kaá sato'lo yo Ndios.

Ta, ¿ndi koo iin ve'e kava'a ndó noo kooi nani'í ndeéí, ká'án ndó?

⁵⁰¿Á ko ná'a ta'on ndó ña mií vá yu'lu kúú na ni kava'a ndidaá kúú ña'a ió ñayuu yó'lo?

Díon kaá sato'o yō Ndios —kaá Esteban.

⁵¹ Dá nī kaa ta'ani Esteban xí'ín taa ñoo:

—Tído ndeé nda'o to'on ndó, ta káxi nda'o nío ndo, ta nā dó'ó nda'o kúu ndó. Daá kuití vá kō kónj ndo kee ndó ñā kónj Espírítu ij Ndios, chí tátō'on kī'o nī sá kee na sá'ano ve'e ndó, kī'o díon kée ij vá ndó. ⁵² Chí, ¿ndi káa iin profeta kō ní kéndava'a na sá'ano ve'e ndó xí'ín? Nī sa'ání ná ndidaá profeta, na nī sá ka'an ñā kii iin na ndaa noō Ndios. Ta mián ndaa nī kixi na, tído nī nakī'o ñāá ndó noō ndá'a tã kini, ta nī sa'ání ñāá ndó. ⁵³ Ta va'ará nī ñatiin túu ndó ley Ndios noō ángel nī kii induú, tído kō ní seídó'o ta'on ndóan.

Di'a nī kuu tá nī xī'i Esteban

⁵⁴ Tá nī seídó'o taa né'e choon to'on yó'o, kúu nī karyíí nda'o ra, ta nī chíchi tá'an no'o ra, chí nī xido nda'o ini ra sa'á ñā nī ka'an Esteban. ⁵⁵ Tído nī ñakutí Esteban xí'ín Espírítu ij Ndios. Ta nī sá nde'é ná chí induú. Ta nī xini na ñā ndato oon ví náye'e ndaa noō ió Ndios, ta iin Jesús xoo kuá'a na. ⁵⁶ Dá nī kaa Esteban:

—Kande'é ndó, chí ndé'í ñā nónó induú káa. Ta nā nī nduu tã ñayúú yó'o iin na xoo kuá'a tatá Ndios —kaá nā.

⁵⁷ Ta kúu nī sadi ndidaá tã ndéi ñoo do'o ra. Ta kúu nī'í nda'o nī kasá'a káyu'ú rá. Dá nī ndao ni'ini ra nī tiin ra Esteban. ⁵⁸ Dá nī taó ñāá rá nda yu'ú ñoo, dá ka'ání ñāá rá xí'ín yuu. Ta ra chinóo kuachi Esteban nī chíndeí ra dá'on rá ñoo iin tayíí naní Saulo. ⁵⁹ Ta xí'ín tein kóon ñāá rá yuu, kúu nī kasá'a Esteban ká'an nā xí'ín Ndios, ta kaá nā:

—Tatá Jesús, naki'in va'a ní níqí.

⁶⁰ Dá nī sá ku'ín xítí ná. Ta kúu nī'í nda'o nī káyu'ú ná, ta kaá nā:

—Tatá Jesús, o sá kékuendá ní kuachi yá'a tãa yó'o kée ra xí'ín yu'ú —kaá nā.

Dá tá nī ndi'i nī ka'an na díon, dá ví nī xī'i nā.

8

Di'a nī kuu tá nī kasá'a Saulo kéndava'a ra xí'ín nā kúu kuendá Jesús

¹ Ta nī nata'an va ini Saulo ñoo ñā nī sa'ání rá Esteban. Ta mií kuu dáá ñóó nī kasá'a kéndava'a ñayuu xí'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén. Sa'á ñoo nī xita noo ndi'i na kua'an nā kandeí na dao ka ñoo ñó'o chí kuendá Judea di'a xí'ín kuendá Samaria. Ta savá'a na kúu apóstol va nī kandoo ndéi ñoo Jerusalén. ² Tído ndéi dao kã tãa ndita ndaa noō Ndios, ta roón kúu

ra nī sa'an nī dandúxi Esteban. Ta nda'í nī saki ra sa'a ná. ³ Ta tein kuu dáá ñóó nī kasá'a Saulo kéndava'a ra xí'ín nā kúu kuendá Jesús. Kúu nī xionoo ra tá ve'e tá ve'e taó ra tãa xí'ín ñá'a, ta ñó'o ñāá rá kua'an nā ve'e kãa.

Di'a nī kuu tá nī daná'a Felipe to'on va'a Jesús chí kuendá Samaria

⁴ Ta ñayuu nī kankuei ñoo Jerusalén kua'an dao ka ñoo, noón kúu nā nī kasá'a dána'a to'on va'a Jesús noó ñayuu ndéi ndidaá kúu xían noó nī ki'in na kua'an na. ⁵ Dá nī ki'in ta'ani iin taa naní Felipe kua'an ra iin ñoo ká'ano nákaa chí kuendá Samaria di'a, ta nī kasá'a rá kástō'on ra xí'ín ñayuu sa'a Cristo, na dáka'ki ñāá. ⁶ Ta nī nataka kua'a ñayuu. Ta ndino'o ini na nī seídó'o na ñā nī daná'a Felipe, chí nī xini na ndidaá ñā'a ndato nī kee ra. ⁷ Chí kuá'a nda'o ñayuu ñó'o espírítu kini nī nduyva'a, ta nī'í nda'o nī káyu'ú espírítu kini ñoo, dá nī kankuei nī kua'an ini nā. Ta kuá'a ñayuu nī natií sa'a xí'ín nā kō kúu kaka va'a nī nduyva'a. ⁸ Sa'á ñoo nī kadij nda'o ini ñayuu ndéi ñoo.

⁹ Ta ñoo ñoo ió ta'ani iin taa naní Simón, ta sa'á ná'á vá xionoo ra kétadí ra xí'ín na ñoo ñoo. Ta dándal'í ra ñayuu ndéi ñoo, chí kée ra mií rá ñā kúu rá iin tãa ndáya'í. ¹⁰ Ta ndidaá ñayuu seídó'o va'a ñā ká'an ra, nda nā kuálí cháa kã xí'ín nda nā sá'ano cháa ka, ta kaá nā ñā mií Ndios nī xí'o choon ká'ano ñoo noó rá. ¹¹ Ta kándisa ñayuu ñoo ñā ká'an ra, chí sa'á ná'á nda'o xionoo ra dándal'í ñāá rá xí'ín ñā tãdí kée ra. ¹² Tído tá nī daná'a Felipe noo ná to'on va'a sa'a nī koo ndu'u na tixi ndá'a Ndios, kúu nī kándisa naan, ta nī kándisa ta'ani na ñā nī daná'a ra sa'a Jesucristo. Sa'á ñoo kuá'a nda'o tãa xí'ín ñá'a nī sodo ndúta. ¹³ Ta kúu nī kándisa ta'ani Simón ñoo. Dá tá nī ndi'i nī sodo ndúta rá, kúu nī kasá'a rá xionoo ra xí'ín Felipe. Ta kúu naá vá ini ra xini ra ñā ndato xí'ín ñā ná'ano kée Felipe.

¹⁴ Tá nī ni'í tó'on na kúu apóstol ndéi ñoo Jerusalén ñā kuá'a ñayuu ndéi kuendá Samaria nī kándisa to'on Ndios, dá nī tãnda'á ná Pedro xí'ín Juan kua'an nā ñoo. ¹⁵ Dá tá nī saa na ñoo ñoo, dá nī xikã nā ñā maní noō Ndios sa'á ñayuu ñoo, dá ná natiin na Espírítu ij Ndios, ¹⁶ chí nī iin tó'ón ná kō ñá'a natiin Espírítu ij Ndios, chí nī sodo ndúta óon va na xí'ín kuu Jesús. ¹⁷ Dá nī chínoó Pedro xí'ín Juan ndá'a ná dinj ñayuu nī kándisa ñoo, ta kúu nī ñatiin na Espírítu ij Ndios.

¹⁸Tá ni xini Simón ña ni n̄atiin ñayuu ñoó Espírítu ī Ndios tá ni ch̄inóo apóstol ñoó ndá'a ná din̄i ná, dá ni ka'an rá k̄i'o ra d̄i'ón noo ná, ¹⁹ch̄i ni kaa ra:

—Dj̄kó ta'ani ndo'ó choon né'e ndó xaan noo yú'u. Dá k̄i'an, tá ná chinóo yu'u ndá'í din̄i ndi ndáa mií ñayuu, ta kúu ná natiin ta'ani na Espírítu ī Ndios —kaá Simón.

²⁰Dá ni kaa Pedro x̄i'ín rá:

—Kua'an yo'ó naá nduúon x̄i'ín d̄i'ón xaan, ch̄i ká'an yo'ó ña x̄i'ín d̄i'ón kuu kuii'ón ña x̄i'o oon Ndios noó ñayuu. ²¹Ni lú'u ví kuendá yo'ó, ni tá'í yo'ó koó noo choon kée ndu'u yo'ó ch̄i ko iin ndaa ta'on nímon noo Ndios. ²²Kua'an nandikó inóon sa'a ña kini kéeon xaan. Ta kueí nda'í noo Ndios, dá ndá ndi kuu ku'u ká'ano ini na sa'á kuachi nákan iinon xaan. ²³Ch̄i kátóni ini yu'u ña ni ch̄ití yo'ó x̄i'ín ña u'u inon. Ta ndadí toon yo'ó nákaaon t̄ixi ndá'a ña kini —kaá na.

²⁴Dá ni kaa Simón:

—Kueí nda'í ndo noo sato'o yo Ndios sa'a yú'u, dá ná o ndó'í tá'an ña kaá ndo vej̄i ndo'í —kaá ra.

²⁵Dá tá ni ndi'i ni daná'a Pedro x̄i'ín Juan noó ñayuu ñoó sa'á to'on va'a Ndios, dá ni k̄i'in na ích̄i kua'an na x̄i'ín Felipe. Dá ni kasá'a ná dána'a na to'on va'a ñoó noo ndidaá kúu ñayuu ndéi ñoo ñó'o chí kuendá Samaria ñoó. Tá ni ndi'i, dá ni n̄andió kueí na ni ñasáa na ñoo Jerusalén.

Di'a ni kuu tá ni daná'a Felipe sa'á to'on va'a Jesús noo iin t̄aa ni kii nación Etiopía

²⁶Tá ni ndi'i yo'ó, dá ni ka'an iin ángel ni kii noo sato'o yo Ndios x̄i'ín Felipe:

—Ndakuijn, ta k̄i'in ích̄i ña kua'an chí sur Jerusalén di'a, ña kua'an nda ñoo Gaza. Ta ích̄i ñoó k̄i'an yá'a kua'an noo kúu no'ño'ó ích̄i —kaá na.

²⁷Dá ni ndakuíjn Felipe. Dá ni kee ra kua'an ra. Ta kúu ích̄i noó kua'an ra ñoó ni naki'in tá'an ra x̄i'ín iin t̄aa nación Etiopía. Ta kúu rá iin t̄aa o kúu kandeí de'e. Ta kúu rá iin t̄aa kéch̄oon noo iin ñá'a naní Candace, ña kúu reina nación Etiopía, ch̄i né'e va'a ra d̄i'óan. Ta ni sa'an ra ñoo Jerusalén ni sa ndaño'o ra Ndios. ²⁸Ta kúu ni n̄andió koó ra kua'an no'ó rá. Ta ió ra noo carreta, kiró ñó'o kueí. Ta ká'í ra tuti ni taa profeta Isaías. ²⁹Dá ni kaa Espírítu ī Ndios x̄i'ín Felipe:

—Natuu yati kua'an ni'on carreta káa —kaá na.

³⁰Dá ni kankono Felipe ni n̄atuu yati ra noó kua'an ra. Kúu ni seido'o ra ña ká'í t̄aa ñoó noo tuti ni taa profeta Isaías. Dá ni ndato'ón ñaá Felipe:

—¿Á kátóni ini ní ndi kóni kaa ña ká'í ní xaan?

³¹Dá ni kaa t̄aa ñoó:

—¿Ndi kee yu'u kandaq̄ ini ña ká'an tá ko iin ta'on nakani x̄i'ín yu'u?

Dá ni ka'an ra x̄i'ín Felipe ña ná kaa ra noo carreta, ta ná kakqo dáó rá x̄i'ín rá. ³²Ta ká'í ra tuti ī Ndios noo ká'an di'a:

Táto'on k̄i'o ndáka ra iin léko kua'an r̄i noó t̄aa sa'án̄i r̄i, k̄i'o dión ni kee ra x̄i'ín ná.

Táto'on k̄i'o tádi iin léko dátá r̄i, k̄i'o dión ni kee na,

ch̄i ni iin tó'ón to'on ko ní ká'an na chindeé ná mií ná.

³³Ta ni kenóo ñaá t̄aa, ta ko iin ta'on ní k̄eyíko ndaa sa'a ná.

Sa'á ñoó, ¿ndá yoo kuu nakani sa'á de'e na? Ch̄i ni sa'án̄i ñaá ñayuu, dá ná o kóo ka ña ñayuu yo'ó.

³⁴Dá ni ndato'ón t̄aa ñoó Felipe, ta kaá ra:

—Kee ní ña man̄i nakani ní x̄i'ín yu'u. ¿Ndá sa'a ni ka'an profeta yo'ó? ¿Á ni ka'an na sa'a mií ná, o ni ka'an na sa'a iin ka t̄aa?

³⁵Dá ni nakani Felipe ndi kóni kaa to'on káa noo tuti ī yo'ó. X̄i'ín sa'á to'on yo'ó, dá ni kasá'a rá dána'a ra noo rá sa'á to'on va'a Jesús. ³⁶Dá ni saq̄ ra iin x̄i'an noo ñó'o takuij̄ noo yá'a ra kua'an ra ñoó. Dá ni kaa t̄aa Etiopía ñoó x̄i'ín Felipe:

—Yó'o ñó'o takuij̄. ¿Á o kúu ta'on kodo ndúta yu'u yo'ó?

³⁷Dá ni kaa Felipe x̄i'ín rá:

—Tá kandeé ini ní Jesús x̄i'ín ndinoo ini ní ni, dá k̄i'an kuu va.

Dá ni kaa t̄aa ñoó:

—Kándísai ña Jesucristo kúu de'e Ndios —kaá ra.

³⁸Dá ni sa'anda ra choon ña ná kakuíjn carreta ñoó. Dá ni noo ndi nduu ra noo ñó'o takuij̄ ñoó. Dá ni dakódo ndúta ñaá Felipe. ³⁹Tá ni ndi'i ni n̄ankuei ra noó takuij̄ ñoó, ta kúu ni ndaño'ó ni'ini va Felipe ni kee Espírítu sato'o yo Ndios. Ta kúu ko ní xini k̄a ñaá t̄aa ñoó. Ta kádij̄ nda'o ini ra kua'an ra ích̄i ñoó. ⁴⁰Kúu ni kasandaá Felipe iin ñoo naní Azoto. Ta ni ya'a ra iin rá iin ñoo sa xika ra kua'an ra, ta sá kásto'on ra x̄i'ín ñayuu ñoó sa'á to'on va'a Jesús kua'an ra. Dá ni saq̄ ra ñoo naní Cesarea.

9

Di'a ni kuu tá ni nduu Saulo kuendá Jesús

¹ Ta ká'an ijí vâ Saulo ña ka'ání rá na kúú kuendá sato'o yo Jesús. Kúú ni sa'an ra noo nákaa ta duti mií noó. ² Dá ni xiká ra ña kí'o ra tuti kane'e ra ko'lon ra ve'e noo náataka na Israel ndéi ñoo Damasco, ta tuti ñoo ká'an ña kómí rá choon tiin ra taa xí'in ñá'a ndíko íchi Jesús ko'lon na ve'e kaa ñoo Jerusalén.

³ Dá ni kee ra kua'an ra ñoo Damasco ñoo. Tído tá ni kasandaá yati ra ñoo ñoo, kúú iin kuití vâ ni ñaye'e ndaa noó kua'an ra ni kee iin ñó'o ni kii induú. ⁴ Ta kúú ni kankao va ra noño'o. Dá ni seido'o ra táí ni ka'an iin ñayuu:

—Saulo, Saulo. ¿Ndiva'a xionoo yo'ó kéndava'ón xí'in yu'u?

⁵ Dá ni ndato'ón ñaa rá:

—¿Ndá yoo kúú mií ní, tatá?

Dá ni kaa na:

—Yu'u kúú Jesús, na xionoo yo'ó kéndava'a xí'ón. Tído kée'ón xí'in mií'ón táto'on kí'o kée iin chee tá chí'sá'á rí diní karochá, ta dár'u'u rí mií rí.

⁶ Ta kúú ndá ndéi ñino oon va Saulo chi ni yu'u rá, dá kaá ra:

—¿Ndí kián kee kóni ní, tatá?

Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ndakuiin ndichi, ta kua'an ku'u ñoo ka'ano káa, dá káa ná kasto'on na xí'ón ndí kián kánian kee'ón —kaá na.

⁷ Ta taa kua'an xí'in Saulo ñoo, kúú ni naá vâ iní rá ndíta ra, chí ni seido'o ta'ani ra ni ka'an iin ñayuu, tído ko iin ta'on ní xini rá. ⁸ Dá ni ndakuifin ndichi Saulo. Tído tá ni ka'an rá kande'é rá, ko ní kúú ka, chí ni kukuaa va ra. Dá ni ñatiin ndaa ñaa taa kua'an xí'in rá ñoo, dá ndáka ñaa rá ni saa ra ñoo Damasco. ⁹ Ta ñoo ni sa io ra oni kuy. Ta ko túu noo rá, ta ko ní sás'an ra, ta ko ní xí'í ra takuií.

¹⁰ Ta ñoo Damasco ñoo ió iin taa kúú kuendá Jesús naní Ananías. Ta ni na'a noo sato'o yo Jesús noo ná, ta ni kaa na xí'in ná:

—Ananías!

Dá ni kaa Ananías:

—Yó'o nákaai, tatá.

¹¹ Dá ni kaa sato'o yo Jesús:

—Ndakuiin ndichi, ta kua'an kii kef naní kef Ndaa. Tá ni sa'on ve'e iin taa naní Judas, dá ndato'ón sa'a iin taa ni kaki ñoo Tarso naní Saulo, chí ñoo ió rá ká'an ra xí'in. ¹² Chí ni xí'oi ña ni xini rá iin taa naní Ananías, ta ku'u ra chinóo ra ndá'a rá diní rá, dá ná natuu tuku noo rá.

¹³ Dá ni kaa Ananías:

—Tatá, kua'á nda'o ñayuu nákani xí'in yu'u sa'á taa ñoo, ña xionoo ra kéndava'a ra xí'in ñayuu mií ní ndéi ñoo Jerusalén. ¹⁴ Ta viti ni kasáa ra ñoo yo'ó. Ta né'e ra choon ni xí'o ta duti saku'a'á ña tiin ra ndidaa kúú ñayuu nákoni ña kúú ní sato'o na ko'lon na ve'e kaa.

¹⁵ Dá ni kaa sato'o yo Jesús:

—Kua'an, chí mií vâ yu'u ni kaxi taa ñoo ña kane'e ra to'in dána'a ra noo ñayuu ko kúú na Israel, xí'in noo rey, xí'in noo na Israel. ¹⁶ Ta ko'in dána'i noo rá ña kánian ndo'o naní ni'o rá sa'a yú'u —kaá na.

¹⁷ Dá ni kee Ananías kua'an na. Dá ni saa na ve'e noo ió Saulo, kúú ni ku'u na ni chinóo na ndá'a ná diní rá. Dá ni kaa na:

—Ñani Saulo, mií sato'o yo Jesús, na ni na'a noo noo yo'ó ichi noo ve'in yo'ó, noón kúú na ni tanda'a yu'u veii, dá natuu nooon, ta nakutón xí'in Espiritu ijí Ndios —kaá na.

¹⁸ Ta kúú vití'ón dí'a va ní kuei ña ndáa táto'on ndáa ta'í tiyaká nduchí nóo Saulo. Ta kúú ni natuu noo rá. Dá ví ni ndakuifin ndichi rá. Dá ni sa'an ra ni sodo ndúta rá. ¹⁹ Dá tá ni ndí'i ni sás'an ra, kúú ni naní'i ndée vâ rá. Ta ni sa io ra dao kuu xí'in na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Damasco ñoo.

Di'a ni kuu tá ni dána'a Saulo to'on va'a Jesús ñoo Damasco

²⁰ Ta ni ndí'i, dá ni kasá'á Saulo dána'a na sa'a Cristo Jesús ini ve'e noo náataka na Israel ndéi ñoo ñoo, chí kaá na ña Jesús kúú de'e Ndios. ²¹ Ta kúú ni kasá'á naá vâ iní ndidaa kúú ñayuu seido'o na ña dána'a Saulo, ta kaá na:

—¿Á o duú taa káa kúú ra kéndava'a xí'in na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén? Ta, ¿á o duú ra káa ta'ani kúú taa ni kasáa yo'ó tiin ra na kúú kuendá Jesús, ta kandaka ñaa rá ko'lon ra nakí'o ra noo ndá'a ta duti saku'a'á? —kaá na.

²² Tído ví'í ka ví ni ndundeé iní Saulo dána'a na sa'a Jesús, ta ko ní'í tá Israel ndéi ñoo Damasco ndí kián ka'an ra xí'in Saulo, dá chí ni xí'o na ña ni kandaa ini ra ña mií'an ndaa ndisa Jesús kúú Cristo, na dáka'í ñaa.

²³ Kúú sa kua'á nda'o kuu ni ya'a, dá ni kandoo taa Israel ña ka'ání rá Saulo. ²⁴ Tído ni ni'í tó'on na sa'a ña ni kandoo ra kee ra. Ta nduu ñoo ndéi ra ndáti ra keta na yé'é noo konduu na ñoo Damasco, dá ka'ání ñaa rá, ka'án rá. ²⁵ Sa'á ñoo tá ni kuaá, dá ni danóo na kúú kuendá Jesús Saulo ini iin tiyiká ka'ano sata náo ndadí ñoo ñoo. Dá ni kee na kua'an na.

Di'a ni kuu tá ni saq Saulo ñoo Jerusalén

²⁶ Dá tá ni saq Saulo ñoo Jerusalén, dá ni ka'an ná naki'in ta'an na xi'in na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Tído ndidaá vá ná yu'ú xini ñaa, chí kọ kándia na ña miían ndaa ni nduu Saulo kuendá Jesús. ²⁷ Dá ni kee Bernabé ndáka ñaa ná kua'an na noo ndéi na kúu apóstol. Dá ni nakani na ña ni xini Saulo sato'o yo Jesús íchi kua'an ñoo Damasco. Ta ni nakani ta'ani na ña ni ka'an Jesús xi'in ná íchi ñoo. Ta ni kast'o'on ta'ani na xi'in ñayuu ñoo ña kọ ní yu'ú ta'on Saulo dána'a na sa'a Jesús noo ñayuu ndéi ñoo Damasco ñoo. ²⁸ Dá ni kandoo Saulo ni sa io na xi'in apóstol ñoo Jerusalén. Ta sa xionoo na xi'in ná. ²⁹ Ta kọ yu'ú ta'on Saulo kanoo na kast'o'on na xi'in ñayuu sa'a sato'o yo Jesús. Ta dándichi tá'an na xi'in ta Israel ká'an yú'u griego. Tído ka'áni vá ñaa rá kóni ra. ³⁰ Dá tá ni katóni ini dao ka na kúu kuendá Jesús ña kí'o dión kóni ra kee ra, dá ni kee na ndáka na Saulo kua'an na nda ñoo Cesarea. Ta ñoo ni tanda'a ñaa ná kua'an no'ó ná ñoo Tarso.

³¹ Ta kúu ndéi va'a va ndidaá na kúu kuendá Jesús ndéi iin ní kúu kuendá Judea, xi'in Galilea, xi'in Samaria. Ta sá'ano cháa ka na kua'an na xi'in to'on Ndios. Ta yu'ú nió ná sato'o yo Ndios. Ta ni ndukua'a ná, ta ni sisa cháa ka na xi'in ña kándisa na kée Espiritu iñ Ndios.

Di'a ni kuu tá ni nduv'a a iin taa naní Eneas

³² Ta noo xionoo Pedro xito ni'ini na ndidaá na kúu ñayuu Ndios ndéi iin rá iin ñoo, ta kúu ñoo ni kasandaá na noo ndéi na kúu kuendá Jesús ñoo naní Lida. ³³ Ta ñoo ni naní'i ná iin taa naní Eneas. Ta sa io ona va kua'á kándu'u rá noo xito, chí ni natii sa'a rá. ³⁴ Dá ni kaa Pedro xi'in rá:

—Eneas, Jesucristo kúu na nduva'a yo'ó. Ndakuiñ ndichi, ta natuu xiton.

Ta kúu ni nakuñ ndichi ra. ³⁵ Tá ni xini ñayuu ndéi ñoo Lida ñoo xi'in ñoo naní Sarón ña ni nduva'a ta kúu ñoo, kúu ni nduu ta'ani na kuendá sato'o yo Jesús.

Di'a ni kuu tá ni natiki iin ñá'a naní Dorcas

³⁶ Ta ñoo naní Jope ío iin ñá'a kúu kuendá Jesús naní Tabita. Ta xi'in to'on griego naní'an Dorcas. Ta kúu kua'a nda'o ña va'a sa keeán, chí sa chindeeán ñayuu kúnda'í.

³⁷ Ta tein kuý dáá ñoo ni kasá'a kú'an. Ta kúu ni xi'i vaan. Dá tá ni ndi'i ni nakata na ñi'an, dá ni chindú'u ñaa ná ini ve'e kúu uu kánóo niño.

³⁸ Ta yati ne'e tá'an ñoo Jope ñoo xi'in ñoo Lida. Kúu ni kanda'a ini na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jope ña ío Pedro ñoo Lida. Sa'a ñoo ni tanda'a ná uu taa kua'an ra kuaka ñaa rá. Tá ni saa ra noo ío ña, dá ni sei nda'í ra noo ná, ta kaa ra:

—¿Á ko'on ní xi'in ndu'u vití'ón ní? —kaa ra.

³⁹ Dá ni kee Pedro kua'an na xi'in rá. Dá tá ni saa na ñoo Jope, dá ni kee ñayuu ñoo ndáka ñaa ná kua'an na ve'e noo kándu'u ndji naní Dorcas ñoo. Ta kúu kua'a nda'o na kuáan ni kaq noo sata Pedro, ta ndé'i na ndéi na sa'a ndji ñoo. Ta dána'a na dá'on xi'in do'onqo ni sa kava'aán tá ni sa takian noo Pedro.

⁴⁰ Dá ni taó ndí'i Pedro ndidaá kúu ñayuu ndéi ini ve'e ñoo. Dá ví ni sa kuñ xiti ná, ta ni ka'an na xi'in Ndios. Dá ni sa nde'é ná noo kándu'u ndji ñoo. Dá ni kaa na:

—Tabita, ndakoo —kaa na.

Ta kúu ni nde'é váan. Dá tá ni xinian Pedro, kúu ni ndakooán íoan. ⁴¹ Dá ni tiin Pedro ndá'an. Dá ni nachikani ndichi ñaa ná. Dá ni nakana na ndidaá na kúu ñayuu Ndios xi'in na kuáan ñoo ini ve'e ñoo. Dá ni chikani takí ñaa ná noo ná. ⁴² Dá tá ni kanda'a ini ñayuu ndéi ñoo Jope ñoo ña ni natakian, kúu kua'a nda'o na ni kándisa sato'o yo Jesús. ⁴³ Ta kúu kua'a ka va kuý ni kandoo Pedro ñoo Jope ni sa io na ve'e iin taa sa nduvii ñi kiti naní Simón.

10

Di'a ni kuu tá ni na'a noo iin ángel noo iin taa naní Cornelio

¹ Ta ñoo Cesarea ío iin taa naní Cornelio. Ta dándaki ra iin ciento soldado, ra kúu iin ta'ándá naní, ra Italiano. ² Ta ndáño'o ra Ndios, ta yu'ú ni'ini ñaa rá xi'in ndidaá na ve'e ra. Ta kua'a di'on xi'o ra chindee na ñayuu kúnda'í. Ta daa kuiti ká'an ra xi'in Ndios. ³ Ta iin kuý ni xini ra ña'a ndato ni kee Ndios táto'on ka oni sa'ini, chí ni xini túu ra iin ángel ni kii noo Ndios. Ta ni ku'u na noo nákaa ra. Dá ni kaa na:

—¡Cornelio!

⁴ Tá ni sa nde'é va'a Cornelio ángel ñoo, kúu ni yu'ú nda'o ra. Dá ni ndato'ón ñaa rá:

—¿Ndí kían kóni ní, tatá?

Dá ni kaa ángel ñoo:

—Náta'an ini Ndios seíd'ó na ña xíkon noo ná, ta náta'an ta'ani ini na sa'a ña chindeeón ñayuu kúnda'í. ⁵ Ta viti tanda'a dao taa ná ko'on ra ñoo Jope kuaka ra iin

ṭaa naní Simón kandaka ra kasaṭ ra. Ta ṭa yó'o naní ta'ani Pedro. ⁶Ta ió na ve'e iin ka ṭaa naní Simón, tá'an ra ndúvii n̄j̄ k̄t̄j̄. Ta iin ve'e ra yati yu'ú ṭaño'o. Ta noón kúú na kast'o'on xí'ón ndí k̄ján kánian keeón —kaá ángel ñóó.

⁷Dá n̄j̄ kee ángel ñóó kua'an na. Dá n̄j̄ kana Cornelio uṭ ṭaa kéchóon noṭ rá xí'ín iin soldado, tá'an ra ndáño'o ta'ani Ndios takí. Ta kándéé ini Cornelio ñóó ṭaa yó'o. ⁸Dá n̄j̄ nakani ndi'i ra xí'ín ṭaa yó'o ña n̄j̄ ka'an ángel ñóó xí'ín rá. Dá n̄j̄ ṭanda'á ñaá rá kua'an ra ñoo Jope kuaka ra Pedro kii na.

Di'a n̄j̄ kuu tá n̄j̄ xini Pedro iin ña'a ndato n̄j̄ kee Ndios

⁹Ta iin ka kuu, tá sa kua'an kasandaá yati ra ñoo Jope ñóó, kúú n̄j̄ kaa Pedro dini vé'e ka'an na xí'ín Ndios, ta kían táto'on dao ndúú. ¹⁰Ta n̄j̄ kixian n̄j̄ kuiko nda'o na. Ta sa kasá'an va na kóni na. Ta xían nani kénduu na ve'e ñóó ña'a kasá'an na, ta kúú n̄j̄ xini túu na iin ña'a ndato n̄j̄ kee Ndios. ¹¹Ch̄j̄ n̄j̄ xini na n̄j̄ nono indúú. Ta n̄j̄ xini na konoo iin ña'a vei ña, ta káaan táto'on káa iin dá'on ká'ano. Ta ndíko tá'an ndin komi titoán. Ta n̄j̄ naxinoan nda noñó'o. ¹²Ta kúú ini dá'on ñóó ñó'o ndidaá kúú k̄t̄j̄ komi sa'a, ta ñó'o ta'ani kirí xika t̄ixi, xí'ín ndidaá ka ni laa. ¹³Dá n̄j̄ seido'o Pedro tach̄j̄ iin na n̄j̄ ka'an, ta kaá na di'a:

—Pedro, nakuijn̄ ndichi. Ta ka'ání k̄t̄j̄ xaan, ta kason rí.

¹⁴Dá n̄j̄ kaa Pedro:

—Koó, tatá, ch̄j̄ ko óon ta'on keí yu'ú ña'a yako xí'ín ña ko ió vii noṭ Ndios.

¹⁵Dá n̄j̄ kaa tuku tach̄j̄ na n̄j̄ ka'an ñóó xí'ín ná:

—Tá'an ña n̄j̄ nduvii Ndios, o sa chinani ta'on yo'áan ña kían ña yako.

¹⁶Ta on̄j̄ ta'ándá n̄j̄ ka'an na dión xí'ín Pedro. Dá n̄j̄ nandio koo tuku dá'on ñóó kua'an no'an indúú.

¹⁷Ta kúú xían ió Pedro nákaní ini na ndi kóni kaa ña ndato n̄j̄ xini na ñóó, kúú sa n̄j̄ saṭ va ṭaa n̄j̄ ṭanda'á Cornelio ve'e noṭ ió na, ch̄j̄ n̄j̄ ndát'o'ón rá na ñoo ñóó ndeí kúú ve'e Simón. Ta kúú sa n̄j̄ kasandaá ra yé'é ve'e ñóó. ¹⁸Dá n̄j̄ kasá'á ndát'o'ón rá na ndeí ve'e ñóó, dá n̄j̄ kaa ra:

—¿Á ve'e yó'o ió iin ṭaa naní Simón, ṭaa ka'an xí'ín ná Pedro? —kaá ra.

¹⁹Ta nákaní ij̄ vá ini Pedro sa'á ña n̄j̄ xini na, dá n̄j̄ kaa Espiritu ij̄ Ndios xí'ín ná:

—N̄j̄ kasáa on̄j̄ ṭaa nándukú rá yo'ó.

²⁰Ndakuijn̄, ta kua'an noo k̄j̄, ta o sa nákaní

kuách̄j̄ inon ko'on xí'ín rá, ch̄j̄ mió yu'ú n̄j̄ ṭanda'á rá n̄j̄ kasáa ra —kaá na.

²¹Dá n̄j̄ noo Pedro, dá n̄j̄ sa'an na noṭ ndíta ṭaa n̄j̄ ṭanda'á Cornelio ñóó. Dá n̄j̄ kaa na xí'ín ná:

—Yu'ú kúú ṭaa nándukú ndo'ó. ¿Nda choon vej̄ ndó?

²²Dá n̄j̄ kaa ra xí'ín ná:

—Vei ndu choon iin ṭaa naní Cornelio, tá'an na dándaki iin ciento soldado. Ta na yó'o kúú iin ṭaa ndaa, ta ndáño'o na Ndios takí. Ta ká'an va'a ndidaá kúú na Israel sa'a ná. Ta n̄j̄ natiin na choon noṭ iin ángel kéchóon noṭ Ndios ña kían kana na mií ní ña ko'on ní ve'e na, dá ná kuefíd'o na ña kían kast'o'on ní xí'ín ná —kaá ṭaa ñóó.

²³Dá n̄j̄ natiin va'a ñaá Pedro. Dá n̄j̄ sa ndei ra ve'e ñóó n̄j̄ kidi ra sakuaá dáá ñóó. Tá n̄j̄ t̄uu noṭ iin ka kuu, dá n̄j̄ kee Pedro xí'ín dao ka ṭaa kúú kuendá Jesús ndeí ñoo Jope ñóó kua'an na xí'ín ndin on̄j̄ ṭaa ñóó.

Di'a n̄j̄ kuu tá n̄j̄ saṭ Pedro ve'e Cornelio

²⁴Nda iin ka ví kuu, dá n̄j̄ saṭ na ñoo naní Cesarea. Ta sa io va Cornelio ndáti ra kasaa Pedro ve'e ra. Ta ndeí ta'ani ndidaá tá'an ra, xí'ín na né'e tá'an va'a xí'ín rá n̄j̄ kana ra ñóó.

²⁵Dá tá n̄j̄ saṭ Pedro yé'é ve'e ñóó, kúú n̄j̄ keta Cornelio nakuaka ñaá rá. Ta kúú n̄j̄ sa kuíjn̄ x̄t̄j̄ rá noṭ ná, dá kandaño'o ñaá rá, ká'an rá. ²⁶Tído n̄j̄ nach̄j̄kani ndichi va ñaá Pedro, ch̄j̄ n̄j̄ kaa na xí'ín ná:

—Ndakuijn̄ ndichi ní, ch̄j̄ ṭaa x̄j̄'ín vá ní kúú yu'ú.

²⁷Ta kúú ndát'o'ón Pedro xí'ín rá n̄j̄ ndu'ú na ve'e ra. Dá n̄j̄ xini na ña kua'á nda'o ñayuu ndeí ndáti ñaá. ²⁸Dá n̄j̄ kaa Pedro xí'ín ná:

—Sa ná'á vá mií ndó ña ko sónó ta'on ley ndu'ú, na kúú na Israel, ña naki'in tá'an ndu ta ni ña natuu yati ndu xí'ín ñayuu ko kúú na Israel. Tído n̄j̄ daná'a Ndios noṭ ña ko kánian chinani yu'ú ni iin tó'ón ñayuu ña kúú ná ñayuu ko chóon, o ñayuu yako noṭ Ndios. ²⁹Sa'á ñoṭ, tá n̄j̄ kana ndó yu'ú vei, ko ní nákaní kuách̄j̄ ta'on inij̄ kixii. Ta viti ndát'o'ón ndo'ó, ¿nda sa'a kían n̄j̄ kana ndó yu'ú veij̄? —kaá na.

³⁰Dá n̄j̄ kaa Cornelio xí'ín ná:

—Sa io komi kuu, táto'on mií hora viti, ióí né'e ij̄j̄. Kúú tá n̄j̄ kasandaá ka on̄j̄ nani ká'in xí'ín Ndios, ta kúú iin ndakána vá n̄j̄ sa kuíjn̄ iin ṭaa ndíxi dá'on ndato náye'e ndaa noṭ. ³¹Dá n̄j̄ kaa na xí'ín yu'ú: “Cornelio, sa n̄j̄ seido'o Ndios ña n̄j̄ xikōn noṭ ná,

ta náta'an ini na sa'á ña chindeéon ñayuu kúnda'í. ³²Ta viti tanda'á dao ña ná ko'on ra ñoo ká'ano naní Jope kuaka ra iin ña naní Simón, ta ká'an xí'ín ná Pedro. Ta ió na ve'e iin ña naní Simón, tá'an ra ndúvii ñí kítí. Ta iin ve'e ra yati yu'ú taño'o. Dá ná kii na kast'o'on na xí'ón ndí kían kánian kee'ón", kaá ángel ñoo xí'ín yu'ú. ³³Sa'á ñoo mií hora daá ñi tanda'í ña yó'o kosaá ra kuaka ra mií kii ní. Ta kúu va'a va na ñi kee ní ch'i ñi kasáa yachi ní. Ta viti kían ndéi ndi'i ndu'u noo Ndios, dá kuedí'ó ndu ndidaá to'on ñi sa'anda Ndios noo ní ña kían kast'o'on ní xí'ín ndu'u —kaá ra xí'ín Pedro.

Di'a kua'an ña ñi daná'a Pedro sa'a Jesús noo ñayuu ñi nataka ve'e Cornelio

³⁴Dá ñi kasá'á Pedro ká'an na xí'ín ñayuu ñoo:

—Viti kían kátóni va'a ini ña ko káxi ta'on Ndios ñayuu, iin nóo kúu vá ná noo ná. ³⁵Ta náta'an ini na xini na ñayuu ndéi ndi ndáa mií vá ñoo tá yu'ú ni'ini ñaa ná, ta kée na ña ndaa. ³⁶Ñi ka'an Ndios xí'ín na Israel sa'á to'on va'a ña ká'an ña kuu va nandei va'a na xí'ín Ndios sa'a Jesucristo, na dándáki ndidaá ñayuu. ³⁷Ta sa ná'á vá mií ndó ndí kían ñi kuu chí Judea di'a. Ta ñi kasá'an chí kuendá Galilea di'a tá ñi ndi'i ñi daná'a Juan noo ñayuu ña kánian kodo ndíta ná. ³⁸Ch'i ñi xí'ó Ndios Espiritu iñ na noo Jesús, na ñoo Nazaret, ta ñi xí'ó ta'ani na choon noo ná. Ta sa xionoo Jesús sa kee na kua'á nda'ó ña va'a, ta sa nduva'a na ndidaá kúu ñayuu sa dandó'ó ña u'u. Díon ñi kee Jesús, ch'i ió Ndios xí'ín ná. ³⁹Ta ndu'u kúu ña ñi xini ndidaá kúu ña'a ndato ñi kee Jesús chí kuendá Judea, xí'ín ña ñi kee na ñoo Jerusalén. Tá ñi ndi'i, dá ñi sa'ání ñaa rá, ch'i ñi chirkaa ñaa rá ndika iin cruz. ⁴⁰Tído ñi danátaki ñaa Ndios tíxi kuu óni. Ta ñi na'a takí tuku Jesús noo ndú'u ñi kee Ndios. ⁴¹Tído ko ní xini ta'on ñaa ndidaá na Israel. Sava'a mií ndu'u, tá'an ña ñi kaxi mií Ndios, ñi xini ñaa, chí ñi sasá'an nduu ndu xí'ín ná, ta ñi xí'i nduu ndu'u xí'ín ná tá ñi ndi'i ñi natáki na. ⁴²Tá ñi ndi'i, dá ñi xí'ó na choon noo ndú'u ña kanoo ndu kast'o'on ndu xí'ín ndidaá kúu ñayuu ña ñi chikani Ndios mií Jesús ña keyíko ña sa'a ndidaá ñayuu takí xí'ín ndidaá na ñi xí'i. ⁴³Ta sa'a mií ta'ani ná ñi taa profeta, chí ñi taa na ña ku'u ká'ano ini Ndios sa'a kuachi ndidaá ñayuu kandeé ini ñaa —kaá Pedro.

Di'a ñi kuu tá ñi nakuti ní'ó na ve'e Cornelio xí'ín Espiritu iñ Ndios

⁴⁴Ta kúu ká'an ió Pedro iin na, kúu ñi ñaxino Espiritu iñ Ndios ñi ndidaá kúu ñayuu ndéi seídó'ó ñoo. ⁴⁵Ta ña Israel kúu kuendá Jesús, tá'an ra ñi kasáa xí'ín Pedro ñoo, kúu ñi naá vá ini ra ndita ra, ch'i ñi ñaxino Espiritu iñ Ndios ñi na ko kúu ña Israel ñoo, ⁴⁶ch'i ñi seídó'ó ra ña ñi kasá'á ná ká'an na dao ka yú'u, ta kéká'ano na Ndios. ⁴⁷Dá ñi kaa Pedro xí'ín ña ñi kasáa xí'ín ná ñoo:

—Ni iin tó'ón ñayuu o kúu chituu ña kodo ndú'a na yó'o, ch'i sa ñi natiiin va na Espiritu iñ Ndios táto'on kí'o ñi natiiin ñaa mií yó —kaá na.

⁴⁸Dá ñi sa'anda Pedro choon noo ñayuu ñi kándisa ñoo ña ná kodo ndú'a ná xí'ín kuu sato'o yo Jesús. Ni ndi'i, dá ñi seí nda'í na noo Pedro ña ná koo na xí'ín ná cháa ka kuu.

11

Di'a kua'an ña ñi kast'o'on Pedro xí'ín na kúu kuendá Jesús

¹Kúu ñi ni'í tó'on ta'ani apóstol xí'ín dao ka ña kuu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea ña ñi kándisa dao ñayuu ko kúu ña Israel to'on va'a Ndios. ²Dá tá ñi nandí'ó ko tuku Pedro ñoo Jerusalén, dá ñi kasá'á dánani ñaa dao ña, tá'an ra kaa ña mián ndúsa ta'anda ñi ndidaá ña kúu kuendá Jesús, ³ta kaá ra:

—¿Ndiva'a ní sa'an ní ñi ku'u ní ve'e ña ko ní tá'anda ñi? Ta, ¿ndiva'a ñi sasá'an nduu ní xí'ín rá?

⁴Dá ñi kasá'á Pedro nákani ndi'i na ndi kí'o ñi ndo'ó na, ta kaá na:

⁵—Tá nákaa yu'u ñoo ká'ano naní Jope, ta xían naní ká'ín xí'ín Ndios, ta kúu ñi na'a ña iin ña'a ndato noo. Ta káaan táto'on káa iin dá'on chiká'ano. Ta ndíko tá'an ndin komi titoán. Díon káaan ñi nooan ní kían nda induu káa. Ta ñi ñaxinoan nda noo ió. ⁶Dá ñi sa nde'é va'i inian, kúu ñi xini ño'ó kítí komi sa'a, xí'ín kirí yukú deen, xí'ín kirí xíka tíxi, xí'ín ndidaá ka ni laa. ⁷Dá ñi seídó'ó tachi iin na ñi ka'an: “Pedro, ndakuiñ ndichi. Ta ka'ání kirí xaan, ta kason rí”, kaá na xí'ín. ⁸Dá ñi kaai: “Koó, tatá, chí ko óon ta'on keí yu'u ña'a yako xí'ín ña ko ió vii noo Ndios”, ñi kaai xí'ín ná. ⁹Ta chí induu ní ka'an tuku tachi ñoo xí'ín: “Tá'an ña ñi nduvii Ndios, o sa chínani ta'on yo'áan ña kían ña yako”, kaáan. ¹⁰Ta oni ta'ándá ñi ndo'í díon. Dá ñi nandí'ó koaan kua'an nó'an induu.

¹¹Ta kúu mií hora daá ñoo ñi kasáa oni ña nándukú rá yu'u ve'e noo sa ioi. Ta

roón kúu ra ñi kii nda ñoo Cesarea. ¹² Ta kúu ni ka'an na kúu Espiritu ij Ndios xí'ín ña ná dá'a ni nakani kuáchí inij ko'ín xí'ín rá. Ta kúu ni sa'an ta'ani ndin iño ñani yo yó'o xí'ín. Tá ni saa ndu'u, dá ni ku'u ndu ini ve'e ña ñoo. ¹³ Dá ni nakani ra xí'ín ndú ña ni xini ra iin ángel ini ve'e ra, ta ni kaa ángel ñoo xí'ín rá: "Tanda'á dao ña ná ko'on ra ñoo ká'ano Jope kuaka ra iin ña nani Simón, ta ká'an xí'ín rá Pedro. ¹⁴ Ta roón kúu ra kast'o'on xí'ón ndí kían kánian keeón, dá káki miíón xí'ín na ve'ón noó kuachi ndó", kaa ángel xí'ín rá. ¹⁵ Tá ni kasá'í dána'í noó ñayuu ñoo, kúu ni naxino Espiritu ij Ndios diní ná táto'on k'i'o ni naxino na diní mií yó mií sa'a. ¹⁶ Nda dá ví ni ndisáa inij ña ni ka'an sato'o yo Jesús: "Miían ndaa kían ña Juan ni sa dakódo ndú-ta ñaa xí'ín takuí, tído ndo'ó kúu na kodo ndúta xí'ín Espiritu ij." ¹⁷ Mií Ndios kúu na ni xí'o Espiritu ij ná noó ñayuu ñoo táto'on ni xí'o na Espiritu ij ná noó mií yó sa'á ña ni kándisa yó sato'o yo Jesucristo. Sa'á ñoo ndani, ¿nda yoo kúu yu'u ña ketéiin noó ña kóni Ndios? —kaa Pedro.

¹⁸ Tá ni seido'o ra to'on yó'o, ta kúu ni sadi ra yú'u rá, ta kúu ko ní dánani ka ra Pedro. Ndaá ni kasá'á rá kéká'ano ra Ndios, ta kaa ra:

—Dá kían nda ñayuu ko kúu na Israel xí'o Ndios ña mandikó iní na sa'á kuachi kée na, dá kasandaá na ni'í ná ña kataki chíchí ná —kaa ra.

Di'a ni kuu, dá ni kándisa kua'á ñayuu ndéi ñoo Antioquia to'on va'a sa'a Jesús

¹⁹ Kua'á nda'o na kúu kuendá Jesús ni xita noo kua'an tá tiempo ni sa'ání rá Esteban, chí ni kasá'á kéndava'a ñayuu xí'ín iin rá iin na. Ta dao noón ni kee kua'an nda kuendá Fenicia. Ta dao ka na kua'an iin yúku iin ini taño'o nani Chipre. Ta dao ka na ni ki'in kua'an ñoo ká'ano nani Antioquia. Ta ko ní dána'a na sa'á to'on va'a sa'a Jesús noo dao ka ñayuu, sava'a noó na Israel vá ni daná'a naán. ²⁰ Tído tein na kuendá Jesús ndéi ñoo Antioquia ñoo ñó'o dao na ni kii Chipre xí'ín na ni kii ñoo Cirene. Ta na yó'o kúu na ni kasá'á dána'a noó na ko kúu na Israel sa'á to'on va'a sato'o yo Jesús. ²¹ Ta kúu ni chíndeé nda'o ñaa sato'o yo Jesús. Sa'á ñoo ndani kua'á nda'o ñayuu ni kándisa ñaa, ta ni nduu na kuendá sato'o yo Jesús.

²² Tá ni kandaá ini na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén sa'a ndidaá ña ni kuu ñoo Antioquia, dá ni tanda'á ná Bernabé

kua'an na ñoo. ²³ Tá ni saa na ñoo ñoo, dá ni xini na ña kée Ndios kua'á nda'o ña maní xí'ín ñayuu ñoo. Ta kúu ni kadij nda'o ini Bernabé ñoo. Dá ni ka'an ni'ini na noo ndidaá ñayuu noó ña ndino'o ini na ná kandita ndaa na xí'ín sato'o yo Jesús.

²⁴ Ta Bernabé ñoo kúu iin ña va'a, ta ni nakutí xí'ín Espiritu ij Ndios, ta kándéé ká'ano ini na Jesús. Ta kúu kua'á ka ví ñayuu ni nduu kuendá sato'o yo Jesús ñoo ñoo.

²⁵ Tá ni ndi'i yó'o, dá ni kee Bernabé kua'an na ñoo Tarso nándukú ná Saulo. Dá tá ni nani'í ñaa ná, dá ni kee na ndáka ñaa ná kua'an na ñoo Antioquia. ²⁶ Tá ni saa na ñoo, dá ni sa ndei na xí'ín na kúu kuendá Jesús iin kua'á toon. Ta ni daná'a na noó kua'á nda'o ñayuu. Ta ñoo Antioquia noó kúu noó ni kasá'á ñayuu chínaní ná na kúu kuendá Jesús, cristianos.

²⁷ Ta tein kuju dáá ñoo ni kee dao profeta ndéi ñoo Jerusalén kua'an na ñoo Antioquia. ²⁸ Ta xían ndéi na ñoo, dá ni ndakuíin ndichi iin ña nani Agabo. Ta mií Espiritu ij Ndios ni kedaá xí'ín rá, dá ni kast'o'on ra xí'ín na kúu kuendá Jesús ñaa koo iin tama iin ní kúu noño'o yó'o, kaa ra.

Ta kúu miían ndaa kuiti ni sa io iin tama tein tiempo ni sa ne'e iin ña nani Claudio choon ká'ano cháa ka. ²⁹ Dá ni kando na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ña tanda'á ná táto'on k'i'o sáa ndéé ná ko'an chíndeé ná na kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea. ³⁰ Díón ni kee na, dá ni chínda'á naan né'e Bernabé xí'ín Saulo kua'an na naki'o naan noó na sa'ano kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea.

12

Di'a ni kuu, dá ni chíkáa rey Herodes Pedro ve'e kaa

¹ Ta mií tiempo dáá ñoo ni kasá'á rey Herodes kéndava'a ra xí'ín dao na kúu kuendá Jesús. ² Chí ni sa'anda ra choon, dá ni sa'ání rá Jacobo, na kúu ñani Juan, xí'ín espada. ³ Tá ni kandaá ini Herodes ña ni ñata'an nda'o ini na ñoo Israel ña ni sa'ání rá Jacobo, kúu ni tiin ta'ani ra Pedro chíkaa ra ve'e kaa. Ña yó'o ni ndo'o na tein kuju víko tá sef na Israel pan, tá'an ña ko ní ki'in tá'an xí'ín ña dákuita táchian.

⁴ Tá ni ndi'i ni tiin ra Pedro, dá ni chíkáa ñaa rá ve'e kaa. Dá ni chíkata ra komi tu'u soldado, ta komi soldado ni sa kuu iin iin tu'u ni chíkata ra ndíta ndaá Pedro. Chí ni ka'an Herodes taó ñaa rá chíkani ra noó na

ñoo Israel tá nì ndi'i nì sà io víko Pascua, dá ka'áni ñaa rá, ká'an rá. ⁵Ta ndaa va'a ñaa rá noo nákaa na ve'e kaa. Tído ko sá tuu ta'on na kúu kuendá Jesús ká'an na xí'ín Ndios sa'a Pedro.

Di'a nì kuu tá nì taó iin ángel Pedro ve'e kaa

⁶Nda ná tuu noo, dá taó ñaa Herodes, ká'an rá. Ta mií sakuaa daá ñoo káandu'u Pedro kídì na, ta iin iin xoo xoo na ndéi iin iin soldado ndaa ñaa rá. Ta ndíko na xí'ín uu cadena. Ta ndíta uu ka soldado yé'é kaa ndaa rá ndidaa taa ñó'o ve'e kaa ñoo. ⁷Ta kúu iin kuiti vá nì kasáa iin ángel nì kii noo sato'o yo Ndios. Ta kúu nì naye'e ndaa iin ní kúu ini ve'e kaa ñoo. Dá nì dakandá na díjn Pedro noo káandu'u ná. Dá nì ndoto na. Dá nì kaa ángel ñoo xí'ín ná:

—Ndakoo kii.

Tá nì ka'an na díon, kúu nì kuei va cadena ndíko ndá'a ná. ⁸Dá nì kaa ta'ani ángel ñoo:

—Nakató ña ndíko tison xaan. Ta naku'u ndison —kaá na.

Dá nì kee Pedro díon. Dá nì kaa ángel ñoo xí'ín ná:

—Nandii kotóon, ta karkaa yu'u. Nakii, ná ko'lo.

⁹Dá nì kee na tákaa na sata ángel kua'an na. Ta ko kánda va'a ini na, á miían ndaa kúu díon o díon ná'a oon va Ndios iin ña'a ndato noo ná, ká'an ná. ¹⁰Ta kúu nì ya'a na noo ndéi iin tu'u soldado ndaa ñaa ñoo. Dá nì ya'a ta'ani na noo ndéi iin ka tu'u soldado. Dá nì kasandaá na noo kúu yiryé'é kaa chí keí di'a. Ta kúu nì nono mií vá yiryé'é ñoo. Dá nì kankuei na sá xíka na keí ñoo kua'an na. Ta kúu ñoo nì dankoo ñaa ángel ñoo.

¹¹Nda daá ví, dá nì katóni va'a ini Pedro, dá nì nakani ini na:

—Viti kían nì kandaá ini ña miían ndaa kuiti sato'o yo Ndios kúu na nì chinda'a iin ángel nì kii na nì dakáki na yó noo ndá'a Herodes xí'ín noo ndidaá kúu ña'a kini katoó na Israel kee na xí'a —ká'an ná kua'an na.

¹²Tá nì kandaá ini na ña díon nì kee Ndios xí'ín ná, dá nì kee na kua'an na ve'e María, ná kúu naná Juan, tá'an ra ká'an xí'ín ná Marcos. Chí ñoo nì nataka kua'a na kúu kuendá Jesús ndéi na ká'an na xí'ín Ndios.

¹³Dá tá nì saa Pedro, dá nì kasá'a ná dákásá ná yé'é keí sata yé'e. Ta kúu nì keta iin tadi'í kéchóon ve'e ñoo naní Rode kandé'é xí ndá yoo dákásá yé'é ñoo. ¹⁴Tá nì nakoni xí tachí Pedro, kúu ko ní sóno ta'on xi yé'é ñoo, chí

nì kadii nda'lo ini xi. Kúu nì nandió ko'o xi kua'an xi kaston xi xí'ín na ndéi ini ve'e ñoo ña Pedro va kúu na dákásá yé'é ñoo.

¹⁵Dá nì kaa na xí'ín xi:

—Nádana va dinj yo'lo —kaá na.

Tído ndúndéé ka ví xí ká'an xi ña ndaa va kíán. Dá nì kaa noón:

—O duú ta'on mií Pedro kúu ná. Níó vá ná kíán.

¹⁶Tído dákásá jó Pedro yé'é ñoo iin na. Dá tá nì sonó ñayuu ñoo yé'é ñoo, kúu nì xini na Pedro, kúu nì naá vá ini na. ¹⁷Kúu nì dakúu Pedro ndá'a ná ká'an na ña ná kandeí tádi ñayuu ñoo. Dá nì nakani na táto'on kí'o nì kee sato'o yo Ndios nì taó ñaa ná ini ve'e kaa. Dá nì kaa ta'ani na:

—Nakani ndó xí'ín Jacobo, xí'ín ndidaá ka ni na kúu kuendá Jesús sa'a ña va'a nì kee Ndios xí'ín yu'u —kaá na.

Dá nì keta na kua'an na iin ka xíán.

¹⁸Tá nì tuu noo, dá nì kasá'a naá tá'an mií soldado ndéi ra, chí yu'u ra, chí ko ní xini ra ndi nì kuu nì keta Pedro ve'e kaa ñoo.

¹⁹Dá nì sa'anda Herodes choon noo dao ka soldado ña ná ko'on ra nandukú ñaa rá, tído ko ní nání'i ta'on ñaa rá. Dá tá nì ndi'i nì ndatón va'a Herodes ñoo soldado sa ndéi sa ndaa Pedro ini ve'e kaa ñoo, dá nì sa'anda ra choon ña ná kuu ra. Tá ni ndi'i daá, dá nì keta Herodes kuendá Judea kua'an ra koo tóo ra ñoo naní Cesarea.

Di'a nì kuu tá nì xi'i rey Herodes

²⁰Káryíí nda'lo Herodes xí'ín ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín na ndéi ñoo Sidón. Sa'a ñoo nì ndatón ñayuu ñoo ña ko'on na ndaka na ña maní noo rá. Tá nì saa na ñoo, kúu nì kandeé ná nì xino ini iin taa naní Blasto, tá'an ra dándáki na kéchóon ve'e Herodes. Ta Blasto ñoo kúu ra nì sa'an nì ndaka ra ña maní noo Herodes sa'a ná. Díon nì kee ñayuu ñoo, chí noño'lo rey Herodes ñoo kána ña'a seí na. ²¹Dá tá nì kasandaá kuu nì kandoo Herodes kantón ra xí'ín ná, dá nì nandixi ra dá'on, tá'an ña sá ní'ino ra tá sa'ándá ra choon. Dá nì nakoo ra noo téi noo sa'ándá ra choon. Dá nì kasá'a rá ká'an ra xí'ín ná.

²²Dá nì kasá'a káyu'u ñayuu ku'a'a ñoo, ta kaá na:

—jNdios vá kúu na ká'an yó'o, ta o duú taa oon kúu rá! —kaá na.

²³Ta kúu mií hora daá ñoo nì kasá'a kú'u Herodes nì kee iin ángel nì kii noo sato'o yo Ndios sa'a ña ko ní náki'o ra ñañó'o noo

Ndios tá ni ka'an ñayuu ñoo dión xí'ín rá. Kúu ni xi'l'i va ra ni kee tikudí.

²⁴ Ta ni ñaka'ani cháá ka to'on sato'o yo Jesús, ta ni ndukua'a cháá ka ñayuu kándísa ñaa.

²⁵ Dá tá ni ndi'i ni kee Bernabé xí'ín Saulo choon ni xio na kua'an na ñoo Jerusalén, dá ni ñandió kuéi na ñoo Antioquía. Ta ndáka na Juan, ta ka'an xí'ín ná Marcos, kua'an na.

13

Di'a ni kuu tá ni kaxi Ndios Pablo xí'ín Bernabé ña ko'on na dána'a na to'on va'a Jesús

¹ Tein na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ká'ano naní Antioquía ndéi dao profeta xí'ín na dána'a to'on Ndios. Ta na yó'o kúu Bernabé, xí'ín Simón, tá'an ra naní ta'ani taa nde'í, xí'ín Lucio, tá'an ra ni kii ñoo Cirene, xí'ín iin ka taa naní Manaén, tá'an ra ni sa'ano dáó xí'ín ra né'e choon sa naní Herodes, ta nákaa ta'ani Saulo tein taa yó'o.

² Ta xí'an nani ndéi ñoon ndáño'o na sato'o yo Ndios, ta né'e i'i ná, dá ni kaa Espiritu i'i:

—Taó xóo ndó Bernabé xí'ín Saulo, dá ná ko'on na kee na choon, ña ni nakanai na kee na —kaá na.

³ Dá tá ni ndi'i ni ka'an na xí'ín Ndios, ta ni sa ne'e i'i ná, dá ni chikodó ná ndá'a ná diñi ndi nduu taa yó'o. Dá ni chinda'á ñaa ná kua'an na.

Di'a ni kuu tá ni ñana'a Bernabé xí'ín Saulo chí kuendá Chipre

⁴ Ta mií Espiritu i'i Ndios ndáka Bernabé xí'ín Saulo kua'an na. Dá ni xino na ñoo naní Seleucia. Ta ñoo ni kaa na iin barco, dá ni ki'in na kua'an na iin yúku iin ini taño'o naní Chipre. ⁵ Dá tá ni saá na ñoo naní Salamina ñoo nákuja barco, dá ni kasá'a ná dána'a na to'on Ndios ini iin rá iin ve'e ñoo nátaqa na Israel. Ta ndáka ta'ani na Juan kua'an na chindee ñaa rá.

⁶ Dá tá ni ndi'i ni nata'an na ni xionoo na iin ni ñoo naní Chipre ñoo, dá ni kasandaá na ñoo naní Pafos. Ta ñoo ni ñaki'in tá'an na xí'ín iin ta tadí, ta kúu rá iin profeta to'ón, ta kúu rá iin ta Israel, ta naní rá Barjesús. ⁷ Ta daá ío va ra xí'ín taa né'e choon ká'ano naní Sergio Paulo, tá'an ra kúu iin ta ndíchi. Ta ra yó'o ni kana Bernabé xí'ín Saulo, chí kóni ra kueidó'o ra to'on Ndios. ⁸ Tído ko náta'an ta'on ini ta tadí ñoo, ra naní ta'ani Elimas, to'on dána'a na. Sa'á ñoo ni sadi ra ñoo tá né'e choon ñoo ña ná dá'a ni kandeé ini ra Jesús. ⁹ Ta Saulo, na naní ta'ani Pablo, ni ñakutí xí'ín Espiritu i'i

Ndios. Dá ni sa nde'é kaxí ná ñoo tá tadí ñoo, ¹⁰ dá ni kaa na xí'ín rá:

—Taa to'ón, ta kini, de'e ña u'u va kúu yo'ó, ta xini u'u yo'ó ndidaá kúu ña ndaa! ¿Ndá oon v'í dánkoo yo'ó ña to'ón chí'ón tein to'on ndaa Ndios? ¹¹ Ta viti kían vei sato'o yo Ndios dándó'o na yo'ó, chí o kátuu ka ñooon, ta o kóni ka yo'ó ña to'on ndíndii cháá tiempo —kaá Pablo xí'ín rá.

Ta kúu vití'ón vá ni ñakuín naá ñoo rá. Kúu ni kukuaa vá rá. Dá ni kasá'a rá xíonoo ra ndúkú rá ndá yoo katiin ndaa ñaa ko'on ra.

¹² Ta kúu, tá ni xini taa né'e choon ñoo ña dión ni ndo'o ta tadí ñoo, kúu ni kandisa ra to'on dána'a na, chí ni naá ini rá ni kee to'on va'a ka'an sa'a sato'o yo Jesús.

Di'a kua'an ña ni ñana'a na iin ñoo naní Antioquía, ña nákaa chí kuendá Pisidia

¹³ Dá ni kaa Pablo xí'ín taa né'e tá'an xí'ín ná ñoo ini iin barco ñoo Pafos ñoo, dá ni ki'in na kua'an na ñoo naní Perge, ña nákaa kuendá Panfilia di'a. Tído tá ni saá na ñoo ñoo, dá ni dánkoo ñaa Juan. Dá ni kee ra kua'an nó'o rá ñoo Jerusalén. ¹⁴ Tá ni ndi'i, dá ni kankuei na Perge ñoo. Dá ni ki'in na kua'an na ñoo ká'ano naní Antioquía, ña nákaa kuendá Pisidia di'a. Ta mií kuu náni'i ndee na Israel ni saá na ve'e ñoo nátaqa na Israel ndéi ñoo ñoo. Dá ni ku'u na, dá ni sa ndei na ndéi na.

¹⁵ Dá tá ni ndi'i ni ka'i ra tuti ley xí'ín to'on ni taa profeta, dá ni ñana'a taa dándáki ve'e ñoo iin taa ni sa'an ni ka'an di'a xí'ín ná:

—Ñani kuálí, tá ío to'on va'a ka'an ni'ini ndó ñoo ñayuu ndéi yó'o, ná kuita ndó ta ka'an ndo xí'ín ná viti —kaá ra.

¹⁶ Dá ni ndakuín ndichi Pablo. Dá ni ndane'e na ndá'a ná, ña kóni kaa ña tádi ná kandeí ñayuu ñoo. Dá ni kaa na:

—Ndo'ó, ra Israel, xí'ín ndidaá ka ni ndo'ó, tá ndáño'o Ndios, kueidó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'ín ndó. ¹⁷ Na kúu Ndios ñoo yóo, na Israel, ñoon kúu na ni kaxi na sa'ano ve'e yó ni sa ndei sa na'á. Dá ni ndee ñaa ná iin ñoo ká'ano tá tiempo ni sa ndei nda'í na Egipto. Ta ndá'a mií Ndios ni taó ñaa tíxi ndá'a ta Egipto ñoo. ¹⁸ Ta tein uu diko kua'á ni xí'í ndee ini Ndios sa'á ña sa kee ñayuu ñoo tá sa xionoo na ñoo'ó íchi. ¹⁹ Dá ni ñana'a na usa ñoo ná'ano ñoo'ó ñoo'ó naní Canaan. Dá ni xí'o na ñoo'ó ñoo ñoo na sa'ano ve'á, dá ni sa kían ña'a mií ná. ²⁰ Ta ndidaá ña yó'o ni ndo'o na tein komi ciento uu diko

uxi kuia. Tá ni ndi'i, dá ni xi'o Ndios juez sa dandáki na ñoo yo nda tiempo ni sa kuu Samuel profeta. ²¹Ni ndi'i, dá ni xika na ñoo yo iin rey dándaki ñaa. Dá ni xi'o Ndios Saúl ña kakuu ra rey noo ná. Ta roón ni sa kuu de'e iin taa ni sa naní Cis. Ta ni kii ra tein na ve'e Benjamín. Ta sa kuu ra rey táto'on uu diko kuia. ²²Tído ni ditá Ndios choon noo ndá'a Saúl ñoo, dá ni nachikani na David sa kuu ra rey. Dá ni xi'o Ndios kuendá sa'a rá, ta kaá na di'a: "Náta'an ini yu'u xiní David, de'e ta naní Isaí, chi ko'on xi kee xi ndidaá kúu ña kóni yu'u."

²³Ta tein na ve'e rey David ñoo ni kii Jesús táto'on ki'o ni xi'o Ndios to'on na. Ta noón kúu na ni tanda'a Ndios ni kii dáka'ki na Israel. ²⁴Tído tá ko ñá'a kasaa Jesús, dá sa daná'a Juan noo ndidaá na Israel ña ná nandiko iní na sa'a kuachi kée na, dá ná kodoo ndúta ná. ²⁵Dá tá kua'an dáxinkoo Juan choon vei na, dá ni kaa na: "¿Ndá yoo kúu yu'u, ká'an ndó? Kó kúu ta'on yu'u na kii dáka'ki ñaa, chi satá yú'u vei iin ka taa ndaya'i cháa ka o duu yu'u, sa'a ñoo ni ko kánian nakui'n ndei yu'u ndaxí yó'o ndisa ná", kaá Juan.

²⁶Ñani, ndo'ó na kúu na ve'e Abraham, xi'ín ndidaá ka ndo'ó, na ndáño'o Ndios. Ndios kúu na ni tanda'a ndu'u vei ndu dá-na'a ndu to'on yó'o noo ndo, ña ká'an sa'a ndi koo, dá ka'ki ndó noo kuachi ndo. ²⁷Chi ko ní nákoní ñayuu ndéi Jerusalén, xi'ín taa né'e choon ña Jesús kúu na ni tanda'a Ndios kii dáka'ki ñaa. Ta ko ní kánda'a ta'on ini na to'on ni taa profeta, va'ará ká'i naan noo ná iin iin kuu kuu nání'i ndéé yo. Tído ni xinkoo to'on ni ka'an profeta ñoo tá ni kandoo na ñoo yo ña kánian kuu Jesús. ²⁸Chi va'ará ni iin to'ón kuachi Jesús ko ní ni'í ná, dá kuu na, tído ni xika ñayuu ñoo noo Pilato ña ná ka'anda ra choon ña kuu na. ²⁹Dá tá ni ndi'i ni xinkoo noo ká'an tuti i' Ndios sa'a ña ndo'o na, dá ni danó ñaa rá ndika cruz. Dá ni dandúxi ñaa rá. ³⁰Tído Ndios kúu na ni danáta'ki ñaa. ³¹Ta tein kua'a vá kuu ni na'a noo Jesús noo ñayuu ni kankuei xi'ín ná nda Galilea, ta ni sa xionoo na xi'ín ná nda ni saq na ñoo Jerusalén. Ta noón kúu na xi'o ndaa kuendá sa'a Jesús noo ñayuu.

³²Ta dión ta'ani ndu'u vei ndu dána'a ndu sa'a to'on va'a yó'o, chi ta'an ña ni ka'an Ndios xi'ín na yatá ve'a, ³³ñoó kían ni kee na xi'ín mií yó, na kúu de'e na sa'ano ñoo, chi ni danáta'ki na Jesús. Ta ki'o dión ni xinkoo to'on ni kaa Ndios noo salmo kúu uu, chi

di'a kaáan: "Yo'ó kúu de'e yu'u, ta viti ná'i ña kúu'í tatóon."

³⁴Ta sa daá vá ni kaa Ndios ña mián ndaa kuiti kían danáta'ki na Jesús, dá kían o té'i'i yiki koño na, ta ni o nátaní ta'an vaan. Dá chi di'a kaá tuti i' Ndios: "Ndidaá kúu ña va'a ni kandooi keei xi'ín David, ña yó'o kían kee yu'u xi'ín ndó." ³⁵Ta di'a ká'an ta'ani David noo iin ka salmo: "O kóno ta'on mií ní ña natani yiki koño na kéchóon noo ní."

³⁶Mián ndaa kuiti ni kéchóon David noo na ñoo yo ni sa ndei tiempo daá táto'on ni chikaa ini Ndios. Dá tá ni xi'i na, kúu ni nduxi na noo ni nduxi na ve'e na. Ta kúu ni te'i'i va yiki koño na. ³⁷Tído mií Jesús, na ni danáta'ki Ndios, ko ní te'i'i ta'on yiki koño na.

³⁸Sa'a ñoo, na ñoo mií, kana'a ndó ña dá-na'a ndu'u noo ndo ña xi'o ká'ano ini Ndios sa'a kuachi yo sa'a ña ni kee Jesús. ³⁹Chi ko ní kúu ta'on kandoo vii yo noo Ndios sa'a ña kée yó choon sa'ándá ley Moisés. Tído, ndidaá na kándéé iní Jesús, noón kúu na kándoo vii noo Ndios. ⁴⁰Kueídó'o va'a ndó to'on ká'in xi'ín ndó viti, dá ná o ndó'o ndó tá'an ña ni taa profeta, chi di'a kaáan:

⁴¹Kueídó'o ndo'ó, na kédiki ndaa to'on ká'in.

Naá ini ndo kande'é ndó ña kéei, ta ndaño'ó kii ndo noo'i.

Dá chi ko'in keei iin ña ká'ano tein kuu ndéi ndó.

Tído o kándisa ta'on ndóan, va'ará ná koo iin yoo nakani xi'ín ndó sa'án.

Dión kaáan —kaá Pablo.

⁴²Dá tá kua'an keta Pablo ve'e Israel ñoo xi'ín Bernabé, kúu ni xika na ko kúu na Israel ña ná kasaa tuku na iin ka kuu nání'i ndéé ná, dá ná dána'a tuku na sa'a to'on va'a ñoo noo ná. ⁴³Tá ni ndi'i ni kankuei ñayuu ñoo ve'e ñoo, kúu kua'a nda'o na Israel tákuei satá Pablo xi'ín Bernabé kua'an na. Ta tákuei ta'ani ñaa kua'a ñayuu kándisa táto'on kándisa na Israel kua'an na. Dá ni kasá'a Pablo xi'ín Bernabé ká'an ni'ini na noo ná ña ná kuita toon na xi'ín ña maní ni kee Ndios xi'ín ná.

⁴⁴Tá ni kasandaá iin ka kuu nání'i ndéé na Israel, dá ni nataka táto'on iin ní ñoo ñoo kueídó'o na to'on Ndios. ⁴⁵Dá tá ni xini ta Israel ña kua'a nda'o ñayuu ni nataka, kúu ni nakuti rá xi'ín ña u'u ini ra. Dá ni kasá'a rá ndéine'e ra Pablo, ta ká'an ndava'a ra xi'ín ná. ⁴⁶Dá ni kasá'a ndúndéé cháa ka

Pablo xí'in Bernabé ká'an na xí'in ra Israel ñoo:

—Mifan kánian dána'a ndu'u to'on Ndios dinnó'ó noo ndo'ó, chí kúu ndó na ñoo Ndios. Tído sa'á ña nī kanó'ó ndó to'on dána'a ndu, sa'á ñoo ko'ó ka íchi ndo natiin ndó ña kataki chíchí ndó noo ió Ndios. Sa'á ñoo viti kían ko'on va ndu'u dána'a ndu no'ó ñayuu ko kúu na Israel. ⁴⁷Chí di'a nī sa'anda sato'o yo Ndios choon noo ndú'u, ta kaá na: Tanda'á yu'u yo'ó ko'on kakuuón ña tóon noo ndidaá ñayuu ko kúu na Israel, dá nī'í ñayuu ndéi noo xíká cháá ka ñayuu yo'ó ndi kee na káki na no'ó kuachi na.

⁴⁸Dá tá nī seido'o na ko kúu na Israel to'on yo'ó, kúu nī kadij nda'o ini na. Ta nī keká'ano na sato'o yo Ndios sa'á to'on va'a ña nī seido'o na. Ta kúu nī kandisa ñaa ndidaá kúu ñayuu, na nī kaxi Ndios nī'í ña kataki chíchí.

⁴⁹Ta kúu nī naka'ani cháá ka to'on va'a sato'o yo Jesús ndidaá ñoo ñó'ó ñoo.

⁵⁰Tído nī ndató'ón kue'é ta Israel, ta ko ní xiin kandisa ñaa xí'in dao na ñá'a ndáya'i, tá'an na ndíta ndaa xí'in ña kándisa na, xí'in dao ta ndáya'i cháá ka ñoo ñoo. Dá nī daká'an kue'é na dao ka ñayuu ña kenda'va'a na xí'in Pablo xí'in Bernabé. Díon nī kuu, dá nī taxi ñaa ná. ⁵¹Dá nī kidi nī'ini Pablo xí'in Bernabé ñoyaká iin sa'a ná, dá ná kandaq ini ñayuu ñoo ña ko náta'an ini Ndios xini ñaa ná. Dá nī ká'án na íchi kua'an na, dá nī saq na ñoo ká'ano naní Iconio.

⁵²Ta ndidaá na kúu kuendá Jesús nī kadij nda'o ini, ta nī nakutí ná xí'in Espíritu ií Ndios.

14

Di'a nī kuu tá nī sa ndei na dána'q na iin ñoo naní Iconio

¹Tá nani ió Pablo xí'in Bernabé ñoo Iconio ñoo, dá nī ku'u ndu'u na ve'e noo náta'ka na Israel ndéi ñoo ñoo. Ta xí'in to'on nī daná'a na, kúu kua'á nda'o na Israel xí'in na ko kúu na Israel nī kandisa ñaa. ²Tído taq Israel, ra ko xiin kandisa ñaa, roon kúu ra nī daká'an kue'é ra ko kúu taq Israel ndéi ñoo ñoo, dá nī kasá'á xini u'u ra Pablo xí'in Bernabé. ³Tído na'a vá nī kandoo na nī sa ndei na ñoo ñoo. Ta sa'á ña kándéé ká'ano iní na sato'o yo Jesús, sa'á ñoo ko ní yu'u ta'on na ña kían ka'an na sa'á to'on Jesús. Ta nī xí'o Ndios ña nī kandaq ini ñayuu ñoo ña to'on dána'a apóstol ñoo sa'á ña maní nī kee Ndios kían ña ndaa, chí xí'in

nda'a apóstol ñoo nī kee Ndios ña'a ná'ano, xí'in ña'a ndato. ⁴Kúu nī kasá'á tá'anda tá'an ñayuu ndéi ñoo ká'ano ñoo, chí dao na nákujta xoo ta Israel ñoo, ta dao na nákujta xoo na kúu apóstol ñoo.

⁵Dá nī kandoo ta Israel ñoo xí'in ra ko kúu ta Israel ndíta xoo ra, xí'in ta né'e choon ñoo ñoo ña kenda'va'a ra xí'in apóstol ñoo, ta ka'áni ñaa rá xí'in yuu. ⁶Tído tá nī kandaq ini na ña díon ndátó'ón taq ñoo kee ra xí'in ná, dá nī xino na kua'an na ñoo naní Listra, xí'in ñoo naní Derbe, xí'in ndidaá ka nī ñoo ñó'o chí kuendá Licaonia di'a. ⁷Ta ñoo nī daná'a na to'on va'a Jesús.

Di'a nī kuu tá nī chíyúu ná Pablo ñoo Listra

⁸Ta ñoo Listra ñoo ió iin taq ko kuu kaka. Ta ió nī'ini ra, chí nda'á rá nī kaki va ra ko kuu kaka ra. ⁹Ta ió ra seido'o ra noo ká'an Pablo. Dá tá nī sa nde'é ná noo rá, kúu nī kandaq ini na ña kándéé iní ra ña kándéé Ndios nduva'a ñaa ná. ¹⁰Dá nī'í nda'o nī ka'an na xí'in ra:

—¡Ndakuijn ndichi ndaa!

Ta kúu iin nī ndao ra nī ndakuijn ndichi ra. Ta kúu nī kasá'á xika ra xionoo ra.

¹¹Tá nī xini ñayuu ñoo ña ndato nī kee Pablo, kúu nī kasá'á káyu'u ná xí'in yú'u naní licaonica, ta kaá na:

—¡Nī noo túu ndios nī kasaa na, ta ndaa na tát'o'on ndaa taq ñayuu yo'ó!

¹²Ta kaá na ña Bernabé kúu ndios naní Júpiter, ta Pablo kúu ndios naní Mercurio, chí Pablo ñoo kúu na ká'an cháá ka o dúu Bernabé. ¹³Ta nda'á yu'u ñoo ñoo iin iin ve'e ño'o kuendá Júpiter, ta ñoo nákaa iin duti, dá ndáka ra toro, ta né'e ra ita nī kasaa ra ye'é ñoo ñoo noo nákaa Pablo xí'in Bernabé. Chí kóni ta duti ñoo xí'in ñayuu ku'a'á ñoo dokó ná ña'a noo Pablo xí'in Bernabé, dá kandaño'o ñaa ná, ká'an ná.

¹⁴Tído tá nī kandaq ini Bernabé xí'in Pablo ña díon ká'an ñayuu ñoo kee na, kúu nī ndatá ná dá'on ná, chí ko náta'an ini na ña kée ñayuu ñoo díon. Ta nī ku'u na tein ñayuu ñoo, ta káyu'u ná:

¹⁵—¿Ndiva'a kée ndó díon? Chí ñayuu xí'in vá ndó kúu ndu'u. Di'a vei ndu'u ña kían kasto'on ndu xí'in ndo'ó ña mián ndúsá kánian dánkoo ndó ña ko chóon téf kée ndó yo'ó, dá kandaño'o ndó na mián ndaa kuiti kúu Ndios takí, na nī kava'a induu kaa xí'in no'ó'ó yo'ó xí'in taño'o xí'in ndidaá kúu ña'a ió nooán. ¹⁶Tá sa na'a vá, dá sa sonó Ndios no'ó ñayuu sa kee na ña kóni mií ná. ¹⁷Tído ko ní sá tuu ta'on na na'a

na mií ná ña kúú ná Ndios tein ña va'a kée na, chí dákóon na daí, dá kana ña'a noo xífi yó. Ta xi'lo na ña'a sásá'an yó, dá kadii iníó —kaá na.

¹⁸ Ta va'arâ ni ka'an na dión, tído u'u ndá'o, dá ni kandeé ná ni chítuu na ñayuu ñoo, dá kò ní dokò ná ña'a ñoo noo ná kandaño'o ñaa ná.

¹⁹ Tá ni ndi'i ñoo, dá ni kasáa dao ta Israel, tá'an ra ndéi ñoo Antioquia xí'ín ñoo Iconio. Dá ni daká'an kué'é ra ñayuu ñoo, dá ni chíyúú ná Pablo. Ta ño'o ñaa ná ni sa'an na ni dakána ñaa ná nda yu'ú ñoo ñoo, chí sa ni xi'i va na, ni ka'an ná. ²⁰ Kúú ni kasáa dao na kúú kuendá Jesús ni kao noo na ndíta na noo kándu'u Pablo. Dá ni ndakoo na, dá ni ndu'u tuku na ñoo ñoo. Dá tá ni tju noo iin ka kuu, dá ni kee na kua'an na xí'ín Bernabé ñoo naní Derbe.

²¹ Dá ni daná'a na to'on va'a Jesús noo ñayuu ndéi ñoo Derbe ñoo. Ta kúú kua'a ndá'o ñayuu ni nduu kuendá Jesús ni kee na. Tá ni ndi'i ñoo, dá ni nandíó kuéi tuku na ñoo Listra xí'ín ñoo Iconio, xí'ín ñoo Antioquia. ²² Ta ñoo ni xi'lo na ñandéé iní noo ndidaa na kúú kuendá Jesús, ta ni ka'an ni'ini na noo ná ña ná kandita toon na xí'ín ña ndaa kándísa na, ta kaá na xí'ín ná: "Miían kánian ndo'o yó kua'a ndá'o tandó'ó, dá ndu'u yó noo dándáki Ndios", kaá na. ²³ Ta ni xi'lo na choon noo dao ra sá'ano ndéi iin rá iin ve'e noo náataka na kúú kuendá Jesús ña kían kandaka ñaa rá. Dá tá ni ndi'i ni sa ne'e ií ná, ta ni xiká na ña maní noo Ndios sa'a ra sá'ano ñoo, kúú ni naki'o ñaa ná tíxi ndá'a sato'o yo Jesús, na kándísa ra.

Di'a ni kuu tá ni nandíó koo Pablo xí'ín Bernabé kua'an ndó'o ná ñoo Antioquia

²⁴ Tá ni ya'a na chí kuendá Pisidia, dá ni saa na chí Panfilia di'a. ²⁵ Tá ni ndi'i ni daná'a na to'on va'a Jesús ñoo naní Perge, dá ni kee na kua'an na, dá ni xino na ñoo naní Atalia. ²⁶ Dá ni kaa na ini iin barco kua'an na ñoo Antioquia noo ni naki'o ñaa na kúú kuendá Jesús noo ndá'a Ndios ña chindeé ñaa ná noo chóon. Ta viti ni dandí'i na choon ni ni'i ná noo Ndios. ²⁷ Dá tá ni ndíjsaa na ñoo ñoo, dá ni ñadataká na ndidaa ñayuu kúú kuendá Jesús. Dá ni kasá'a ná naki'o na kuendá sa'a ndidaa ña va'a ni kee Ndios xí'ín ná noo ni sa'an na. Ta ni nakani ta'ani na ña ni sonó Ndios níó na kò kúú na Israel, dá ni kandeé iní na Jesús. ²⁸ Ta na'a vá ni sa ndei na ñoo xí'ín na kúú kuendá Jesús.

15

Di'a ni kuu tá ni náataka na ndío choon sa'a na kúú kuendá Jesús

¹ Kúú ni kasáa dao ña ni kii chí kuendá Judea di'a. Dá ni kasá'a rá dána'a ra noo na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo, ta kaá ra:

—Tá ná o tá'anda ñíi ndo tátó'on kí'o sa'ándá ley Moisés choon, dá kían o ni'i ta'on ndó ña káki ndó noo kuachi ndo —kaá ra.

² Ta Pablo xí'ín Bernabé kúú na ni ndakuei, ta deén ndá'o ni kasá'a chidáo tá'an na xí'ín ña ñoo sa'a ña dána'a ra. Sa'a ñoo ni kandoo na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo ña kó'on Pablo xí'ín Bernabé ñoo Jerusalén xí'ín dao ka na kúú kuendá na, dá ná ndató'ón ná sa'a ña yó'o xí'ín na kúú apóstol, xí'ín na sá'ano ndéi ñoo Jerusalén.

³ Dá ni chínda'a ñaa ná kúú kuendá Jesús ñoo kua'an na. Dá ni ya'a na kuendá Fenicia xí'ín Samaria. Dá ni nakani na xí'ín na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo ña kua'a ndá'o na kò kúú na Israel ni nduu kuendá Jesús. Sa'a ñoo ni kadii ndá'o ini ñayuu ñoo tá ni kandaa ini na ña dión ni kuu.

⁴ Dá tá ni saa na ñoo Jerusalén, dá ni ñatiin va'a ñaa ná kúú apóstol, xí'ín na sá'ano xí'ín dao ka na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá ni kasá'a Pablo xí'ín Bernabé nákani na sa'a ndidaa kúú ña'a ni kee Ndios xí'ín ná noo ni sa'an na ni daná'a na noo na kò kúú na Israel. ⁵ Tído dao ta fariseo, tá'an ra kándísa Jesús, ni ñakuíta ndichi. Dá ni kaa ra:

—Miían ndúsa kánian ta'anda ñíi ndidaa ña kò kúú ta Israel ni nduu kuendá Jesús, ta kánian ka'anda yo choon noo rá ña ná kee ra choon sa'ándá ley Moisés —kaá ra.

Di'a kua'an ña ni ka'an Pedro ña káki yó sa'a iin tó'ón di'i ña kándéé iní yo Jesús

⁶ Dá ni náataka na kúú apóstol ñoo xí'ín na sá'ano, dá keyikó na choon yó'o. ⁷ Ta kúú ni kukáni vá ndató'ón tá'an na sa'a ña yó'o. Dá ni ndakuíin ndichi Pedro, dá ni kaa na:

—Nani, sa ná'a vá mií ndó ña sa na'a cháá ka va ni kaxi Ndios yu'u ña dána'i to'on va'a Jesús noo na kò kúú na Israel. Ta kúú ni kándísa ñaa ná. ⁸ Ta mií Ndios, na ná'a ndi ndaa níó ndidaa kúú ñayuu, noo'n kúú na ni daná'a noo yo ña náta'an ini na xini na ñayuu kò kúú na Israel, chí ni xi'lo na Espíritu ií ná noo ñayuu ñoo tátó'on ni kee na xí'ín mií yó. ⁹ Chí tátó'on ni kee na xí'ín yó, kí'o dión ta'ani ni kee na xí'ín ná, chí ni nduvii na níó ná sa'a ña kándéé iní na Jesús.

¹⁰ Ta viti, ¿ndiva'a ká'an ndó kee yó iin ña'a kọ náta'an ini Ndios keeá? ¿Ndiva'a kátoó ndọ chinóo ndó choon kuáchì yó'o sata nà kúú kuendá Jesús, chí ni nà sa'ano ve'e yó ni sà ndei sà na'á, ta ni mií yó kọ ní kándeé kee choon sa'ándáan? ¹¹ Chí kándisa yó ña ni káki oon ni na yó noó kuáchìo sa'á ña manì ni kee sato'o yọ Jesús sa'a yọ. Ta dión ta'ani ndó'o nà kọ kúú nà Israel —kaá Pedro.

¹² Ta kúú tádi óon ndéi ñayuu kuá'a ñóo seídó'o na ña nákani Bernabé xí'in ña nákani Pablo sa'á ña'a ná'ano xí'in sa'á ña'a ndato ni kee Ndios xí'in ná tein ñayuu kọ kúú nà Israel.

Di'a kua'an ña ni ka'an Jacobo

¹³ Dá tá ni ndi'i ni ka'an nà, dá ni kaa Jacobo:

—Ñani, kueídó'o ndó to'on kọ'in ka'in xí'in ndó. ¹⁴ Simón Pedro kúú nà ni nakani táto'on ni kee Ndios ni kemánì ná nà kọ kúú nà Israel ta'ándá mií noó. Chí tein mií ná ni kaxi Ndios dao na, dá kakuu na ñayuu nà.

¹⁵ Ta ña yó'o kían náki'in tá'an xí'in ña ni taa profeta, chí di'a kaáan:

¹⁶ Tá ni ndi'i, dá nandió koo tuku yu'u kee táto'on ni sà io tá sà dandáki rey David,

chì sà ni naá vá noó ni dandáki na.

Tído kọ'on tuku yu'u nduva'i noó ni sà dandáki na,

táto'on kée ñayuu nduva'a na iin ve'e ni koon.

¹⁷ Díón, dá kían kasá'a dao kà ñayuu nandukú ná yu'u,

chì nà kọ kúú nà Israel, tá'an nà ni kasandaá ni seídó'o to'in,

noón kúú nà kasá'a nandukú yu'u.

¹⁸ Díón ni kaa sato'o yọ Ndios, nà ni xí'o ña kían kana'á yó sa'á ña yó'o ndà rá sa na'á vá.

¹⁹ Díón kaáan. Sa'á ñoó kaá yu'u ña ná dá'a ni chinóo yó iin choon kuáchì satá nà kọ kúú nà Israel, tá'an nà ni nduu kuendá Ndios. ²⁰ Va'a kaan di'a ná taa yóan ka'a xí'in na ña ná o sà keí kà nà koño kítì ni doko ñayuu noó yoko, ta ná o sà kée kà nà kuachi xí'in nà kọ kúú ñadi'i nà o yíi ná, ta ná o sà keí kà nà koño iin kítì kọ ní xita ni, ta ni ni rí ná o sà keí kà nà. ²¹ Chí ndà rá sa na'á vá, ta ndà viti ndéi taa iin rá iin ñoo dána'a ra ley Moisés. Ta ká'i raan ini ve'e noo náta nà ñoo miíá iin rá iin kuu kuu náni'i ndée yọ —kaá Jacobo.

Di'a kua'an ña ni taa na noo iin tuti, ni tanda'a nán kua'an noo nà kọ kúú nà Israel

²² Dá ni kandoo nà kúú apóstol ñoo xí'in nà sa'ano xí'in dao kà nà kúú kuendá Jesús ña kaxi na dao taa kuendá mií ná, dá tanda'a ñaá ná kọ'on nà ñoo Antioquía xí'in Pablo xí'in Bernabé. Dá ni kaxi na Judas, tá'an nà ká'an xí'in ná Barsabás, xí'in iin taa naní Silas, chí ndi nduú taa yó'o kúú nà ndíta noó nà kúú kuendá Jesús. ²³ Dá ni xí'o na iin tuti noo ná, tá'an ña ká'an di'a:

“Ndu'u, nà kúú apóstol, xí'in nà sa'ano, xí'in dao kà nà kúú kuendá Jesús, ndu'u kúú nà taa tuti yó'o kosaagan noo ndó'o, nà kúú kuendá Jesús, ndó'o nà kọ kúú nà Israel ndéi ñoo Antioquía, xí'in ndó'o, nà ndéi chí kuendá Siria di'a, xí'in ndó'o, nà ndéi Cilicia. Ná kandeí va'a ndó. ²⁴ Ni ni'í tó'on ndu'u ña tein mií ndú yó'o ni kana dao taa kosaá noo ndéi ndó, tído kọ ta'ón ndu'u kúú ra ni xí'o choon noo rá. Chí dáta'an ra ndó'o xí'in to'on dána'a ra, ta dánaa ini ra ndó, ta sa'ándá ra choon noo ndó ña ta'anda ñi ndó, ta kéndusa ra xí'in ndó ña kee ndó ndidaá choon sa'ándá ley Moisés. ²⁵ Sa'á ñoó ni kandoo ndu ña va'a cháá kà ná tanda'a ndú dao taa ndéi tein ndu yó'o kosaá nà noo ndéi ndó. Ta saá dáó ná xí'in ñani manì yọ Bernabé xí'in Pablo, ²⁶ tá'an nà ni nakì'o mií ña ndo'o naní nà sa'a sato'o yọ Jesucristo. ²⁷ Sa'á ñoó tanda'a ndú Judas xí'in Silas kosaá nà nakani ndi'i na sa'á to'on ni taa ndu noo tuti yó'o xí'in ndó. ²⁸ Chí náta'an ini Espíritu ií Ndios, ta kí'o dión kándaá ini ndú ña kọ kánian chinóo ndu choon kuáchì sata ndó. Sava'a ña kánian kee ndó kían kaáan di'a: ²⁹ o sà keí kà ndó koño kirí ni doko ñayuu noó yokó. Ta ni o sà keí kà ndó ni rí, ni koño kirí kọ ní xita ni, ta o sà kée kà ndó kuachi xí'in nà kọ kúú ñadi'i ndó o yíi ndó. Tá seídó'o ndó choon yó'o, dá kían va'a kee ndó. Ndios ná koo xí'in ndó.”

Díón ká'an tuti ni taa na ñoo. ³⁰ Dá ni kee taa ni xio choon ñoo kua'an nà ñoo Antioquía. Tá ni saá na ñoo, dá ni ndítútí ná ndidaá nà kúú kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá ni nakì'o na tuti ñoo noo ná. ³¹ Dá tá ni ndi'i ni ka'i naan, kúú ni kadij nda'o ini nà sa'a ndidaá kúú tandeé ini xí'o ña noo ná. ³² Ta Judas xí'in Silas ñoo kúú profeta, sa'á ñoó ni xí'o na tandeé ini noó nà kúú kuendá Jesús, ta xí'in kua'á nda'o to'on ni ka'an ni'ini ra noo ná.

³³ Dá tá ni ndi'i ni sà ndei na cháá tiempo ñoo ñoo, dá ni chinda'á ñaá nà kúú kuendá

Jesús kua'an nó'ò ná, ta nì xiká nà ña manì noq Ndios sa'a ná. Dá nì nandíó kuéi na kua'an nó'ò ná ñoo Jerusalén noq ndéi nà nì tándá'á ñaá nì sa'an nà. ³⁴Tído nì chikaa ini Silas ña va'a cháá ká ná kandoo na ñoo. ³⁵Ta nì kandoo ta'ani Pablo xí'ín Bernabé nì sà ndei na ñoo Antioquía ñoo, ta nì daná'a nà to'on sato'o yo Jesús. Ta kua'a ká nà kúú kuendá Jesús sà chindeé tá'an xí'ín ná sà kasto'on na to'on va'a Jesús xí'ín ñayuu.

Di'a nì kuu tá nì ta'andá tá'an Pablo xí'ín Bernabé

³⁶Dá tá nì ya'a cháá kuu, dá nì kaa Pablo xí'ín Bernabé:

—Ná ko'on tukuó korni'ini yó nà kúú kuendá Jesús ndéi ndidaá nì ñoo noq nì sa'an yo nì daná'a yo to'on sato'o yo Jesús, dá ná kandaá ini yo ndi ndó'o na —kaá Pablo.

³⁷Dá nì ka'án Bernabé kandaka na Juan, tá'an ra ká'an xí'ín ná Marcos, ko'on ra. ³⁸Tído ko ní xín ta'on Pablo kandaka na ra ko'on ra, chí nì dankoo va ñaá rá kuendá Panfilia, ta ko ní xionoo ká rá xí'ín ná noq choon Ndios. ³⁹Ta sa'á ña ko ní náki'in tá'an ta'on to'on noq nì ndató'ón Bernabé xí'ín Pablo, sa'á ñoo nì ta'anda tá'an na. Dá nì kee Bernabé ndáka na Marcos kua'an nà. Dá nì kaa na ini barco kua'an nà Chipre.

⁴⁰Dá nì nata'an ini Pablo ña ko'on nà xí'ín Silas. Dá nì nakí'o ñaá nà kúú kuendá Jesús noq ndá'a sato'o yo Ndios ña ná chindeé ñaá ná noq ko'on nà. ⁴¹Dá nì kee na kua'an nà. Ta nì ya'a na chí kuendá Siria xí'ín Cilicia, ta sá ká'an nì'ini na noq nà kúú kuendá Jesús ndéi ñoo kua'an nà.

16

Di'a nì kuu tá nì kasá'á Timoteo xionoo xí'ín Pablo xí'ín Silas

¹Dá nì ya'a Pablo xí'ín Silas ñoo naní Derbe, dá nì saa nà ñoo Listra. Ta ñoo nì nakí'in tá'an na xí'ín iin taa kúú kuendá Jesús naní Timoteo. Ta kúú xí de'e iin ña'a Israel kándísa Jesús. Ta tatá xí kúú taa griego. ²Ta ndidaá nà kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Listra xí'ín ñoo Iconio ká'an va'a sa'a xí. ³Dá nì nata'an ini Pablo ña kían ko'on xí xí'ín ná. Sa'á ñoo ndani nì sa'anda nà ñij xí táto'on sa'andá ley choon, dá kían ná o nákani kuáchì ini nà Israel, tá'an nà ndéi ñoo ñoo, koni nà xí. Chí sà ndidaá vá ná ná'á ña tatá Timoteo kúú iin taa griego.

⁴Ta kúú ndidaá ñoo noq ya'a na kua'an nà, ñoo nì kasto'on na xí'ín nà kúú kuendá

Jesús ndéi ñoo sa'a choon nì sa'anda nà kúú apóstol xí'ín nà sa'ano ndéi Jerusalén, dá ná kueíd'ol naan. ⁵Ta ndidaa nà kúú kuendá Jesús ndéi ñoo nì nakuita ndaa cháá ká nà xí'ín ña kándéé ini nà Jesús tá nì seíd'ol na to'on yó'o. Ta kuu rá kuu ndúkua'a cháá ká ñayuu kúú kuendá Jesús kua'an nà.

Di'a nì kuu tá nì na'a Ndios iin ña ndato noq Pablo

⁶Kúú nì chika'anda nà kuendá Frigia xí'ín Galacia, chí ko ní sónó ta'on Espíritu ij Ndios ña dána'a nà to'on va'a sa'a Jesús chí kuendá Asia di'a. ⁷Tá nì saa nà kuendá Misia, dá nì ka'án ná ko'on nà chí kuendá Bitinia di'a, tído ko ní sónó ta'on Espíritu Jesús ña ko'on nà ñoo. ⁸Sa'á ñoo nì ya'a na kuendá Misia kua'an nà, dá nì xingo nà ñoo Troas noq kúú yu'ú taño'o.

⁹Dá tá nì kuaá, dá nì na'a Ndios iin ña ndato noq Pablo, chí nì xini nà iin taa ió chí kuendá Macedonia di'a. Ta iin ndichi ra seí ndalí ra noq Pablo, ta kaá ra: “Kee ní ña maní kii ní Macedonia yó'o, ta chindeé ní ndu'ú”, kaá ra.

¹⁰Dá tá nì ndí'i nì xini nà ña'a ndato yó'o, ta kúú mií hora daá nì kenduu ndu ko'on ndu chí kuendá Macedonia, chí nì kandaá ta'í ini ndu ña mií Ndios kúú nà kana ñaá ña kían ko'on ndu dána'a ndu to'on va'a sa'a Jesús noq ñayuu ndéi ñoo.

Di'a nì kuu tá nì kandísa iin ña'a naní Lidia

¹¹Dá nì tiin ndu iin barco ñoo Troas. Dá nì chindaá ndu kua'an ndu nì'í ndú iin yúku íni ini taño'o naní Samotracia. Dá tá nì tuj noq iin ká kuu, dá nì kaa tuku ndu ini barco ñoo kua'an ndu ñoo naní Neápolis. ¹²Tá nì saa ndu ñoo, dá nì kee ndu xíka sa'á ndú kua'an ndu iin ñoo naní Filipos, ta kían ñoo ndáya'í cháá ká nákaa kuendá Macedonia di'a, ta kían iin ñoo kuendá taa romano. Ta ñoo nì sà ndei ndu cháá kuu.

¹³Ta tein iin kuu náni'í ndée nà Israel, dá nì kankuei ndu kua'an ndu yu'ú ñoo ñoo, chí ñoo nákaa iin yuta noq sa'an nà Israel ndéi ñoo ñoo ká'an nà xí'ín Ndios. Dá tá nì saa ndu ñoo, dá nì sà ndei ndu. Dá nì kasá'á ndú ká'an ndu xí'ín nà ña'a nì nataka ndéi ñoo sa'a Jesús. ¹⁴Ta ñoo nákaa iin ña'a naní Lidia. Ta kían ña ñoo ká'ano naní Tiatira, ta díkoán dá'ndu dijon kua'a tojon, ta ndáño'an Ndios takí. Ta kúú seíd'ol va'án to'on ká'an Pablo. Ta kúú nì nakonó sato'o yo Jesús niman, ta kúú nì kandísáan to'on nì ka'an nà. ¹⁵Ta kúú nì sodu ndútaan xí'ín ndidaá nà ve'án. Dá nì seí nda'ávian noq ndú, ta kaáan:

—Tá kándaá ini ndo ña kúú'í iin ñá'a kándéé ndisa iní'í sato'o yo Jesús, dá kí'án náki'í ndo ná ko'lo ve'í kande'í ndo —kaáan. Dá ñi kandeé'án ñi xino ini ndu ña ko'lon ndu kande'í ndu ve'í'án dao ku'u.

Di'a ñi kuu tá ñi chikáa tá né'e choon Pablo xí'ín Silas ve'e kaa

¹⁶Ta di'a ñi ndo'lo ndu iin ka ku'u tá kua'an ndu ka'an ndu xí'ín Ndios. Noó kua'an ndu ñoó ñi náki'ín tá'an ndu xí'ín iin tadi'í. Ta nákaa iin espíritu kini ña nákon'í iní ini xí. Ta kúú kua'á nda'lo di'ón ní'í sato'o xí sa'á ña nákon'í iní xí. ¹⁷Ta kúú ñi kasá'á tadi'í yó'lo tákaa xí Pablo xí'ín ndu'u ve'í xí, ta káyu'ú xí:

—¡Taa yó'lo kúú ra kéchóon noo Ndios, ña kóm'í ndidaá tá'an choon! Ta dána'a ra noó ñayuu ndi kee na káki na noó kuáchi na —kaá xí.

¹⁸Ta kúú kua'a vá ku'u ñi sa kee xí di'ón. Sa'á ñoó ko ní xí'lo ndeé ka ini Pablo sa'a xí. Dá ñi ñandió ko na, dá ñi kaa ña xí'ín espíritu kini nákaa ini xí:

—Xí'ín kuu Jesucristo, ña xí'lo choon noó'í, sa'ándá'í choon noo'ón. Kua'án keta kii ini tadi'í xaan.

Ta kúú viti'ón vá ñi keta espíritu kini ñoó kua'an. ¹⁹Tá ñi kandaá ini sato'o xí ña koó ka di'ón ni'í rá xí'ín xí, dá ñi tiin ra Pablo xí'ín Silas. Dá ñi kee ra ñó'lo ñaá rá kua'an ra noo yá'í noo ndéi tá né'e choon. ²⁰Dá ñi saa ra ñi chikata ñaá rá noó tá né'e choon ñoó. Dá ñi kaa ra xí'ín rá:

—Taa yó'lo kúú tá Israel. Ta xíonoo ra dá-ñaá tá'an ra ñayuu ndéi ñoo yo. ²¹Ta xíonoo ra dána'a ra ña kánian kee yó táto'on kí'lo kée mií rá, ta ko káni ta'an vaan natiin yóan, ta kee yóan, chí kúú yó tá romano —kaá ra.

²²Dá ñi ndakue'í ñayuu ñi kasá'á ná kéndava'a na xí'ín Pablo, xí'ín Silas. Dá ñi ndatá tá né'e choon ñoó dá'ón ná. Dá ñi sa'anda ra choon ña ná kani ñaá rá xí'ín vara. ²³Tá ñi ndi'í ñi kani kini ñaá rá, dá ñi taán ñaá rá ve'e kaa. Dá ñi sa'anda ra choon noó ra ndaá yé'é kaa ña ná kandaá va'a ñaá rá. ²⁴Tá ñi ndi'í ñi ta'anda choon yó'lo noo rá, dá ñi taán ñaá rá ve'e kaa naá ñó'lo nda maá ini ve'e kaa ñoó. Dá ñi taán rá sa'a ná yá'í yíto nani cepo káandu'í ini ve'e kaa ñoó, dá ñi kató toon ra yíto ñoó.

Di'a ñi kuu tá ñi kándisa taa ndaá yé'é kaa ñoó Jesús

²⁵Tá ñi kuu noó tádi, ká'an i'í vá Pablo xí'ín Silas xí'ín Ndios ñó'lo na, ta xíta na yaa noo ná. Ta seídó'lo va'a ñaá dao ka taa ñó'lo ve'e

kaa ñoó ndéi ra. ²⁶Ta kúú iin kuití'ó ñi kasá'á ni'í nda'lo táan. Ta kúú nda sa'a ve'e kaa ñoó ñi kidi ni'ini. Ta kúú ñi nono vá ndidaá kúú yé'é kaa ñoó. Ta kúú ñi ndaxí vá cadena ndíko sa'a ndidaá kúú taa ñó'lo ve'e kaa ñoó.

²⁷Dá ñi ndoto tá ndaá yé'é kaa ñoó, kúú ñi xini ra ña ndidaá yé'é kaa ñi nono. Ta kúú ñi taó rá espada ra kua'an ra ka'áni rá mií rá, chí ñi ka'án rá ña ñi xino ndidaá kúú vá ra ñó'lo ve'e kaa ñoó kua'an ra. ²⁸Kúú ñi káyu'ú Pablo, dá ñi kaa ña xí'ín rá:

—O sa kéndava'a ní xí'ín mií ní, chí yó'lo va ñó'lo ndidaá kúú ndu'u —kaá na.

²⁹Dá ñi sa'anda tá ndaá yé'é kaa ñoó choon ña ná natoon ñó'lo, dá ná katoon. Kúú ñi kankono ra kua'an ra noo nákaa Pablo xí'ín Silas. Ta ndéi ñino oon ra ñi sa ku'ín xítí rá noo sá'a ná. ³⁰Dá ñi taó ñaá rá, dá ñi ndatá'ón ñaá rá, ta kaá ra xí'ín ná:

—Tatá, ¿ndí kí'án kánian kee, dá ni'í ña káki noo kuáchi?

³¹Dá ñi kaa ña xí'ín rá:

—Kande'í ini ní sato'o yo Jesucristo, dá ni'í ní ña káki ní xí'ín ndidaá na ve'e ní.

³²Dá ñi kasá'á dána'a Pablo to'on va'a sato'o yo Jesús noo mií rá, xí'ín noo ña ve'e ra. ³³Ta mií hora daá ñoó ñi taó ñaá rá, ta ñi ñakata ra noo ñi tarkue'le ñí'í ná. Tá ñi ndi'í, dá ñi sodo ndúta mií rá xí'ín ndidaá kúú ña ve'e ra. ³⁴Tá ñi ndi'í ñoó, dá ndáka ñaá rá ñi no'lo ra ve'e ra. Dá ñi xí'lo ra ña'í ñi sasá'an na. Ta kúú kádii nda'lo ini mií rá xí'ín ña ve'e ra, chí ndidaá ná ñi kándisa Ndios.

³⁵Dá tá ñi tuu noo ku'u daá ñoó, dá ñi tánda'á taa né'e choon táto rá kua'an ra. Tá ñi saa ra, dá ñi kaa ra di'a xí'ín tá ndaá yé'é kaa ñoó:

—Dáyaá ní taa kaa ná ko'lon ra.

³⁶Dá ñi kaa tá ndaá yé'é kaa ñoó xí'ín Pablo:

—Sa ñi ta'anda choon noó'í ña tavé'í ndo'lo ve'e kaa yó'lo. Ta viti kí'án kankue'í va'a ndó ko'lon ndo —kaá ra.

³⁷Dá ñi kaa Pablo:

—Ñi kani ra ndu'lo noo kua'a ñayuu, ta ko ñá'a ka'an ra xí'ín ndu'u ndí kí'án kúú kuáchi ndu, va'ará tá romano kúú ndú. Ta ñi taán rá ndu'u ve'e kaa. Ta viti, ¿á ká'an rá dáyaá de'é ra ndú? Tído o kóo oon ta'ón di'ón sa'a ndú. Va'a káan mií tá né'e choon ná kii taó ndu'u —kaá na.

³⁸Dá ñi sa'an táto ñoó ñi nakani ra xí'ín tá né'e choon to'on ñi ka'an Pablo. Tá kúú ñi yu'ú nda'lo ra tá ñi kandaá ini ra ña kúú ná tá romano. ³⁹Dá ñi sa'an ra ñi ndaka ra ña maní noo ná. Dá ñi ní taó ñaá rá. Dá ñi seí

nda'í rā noo ná ñā ná kankuei na ñoo ñoo ko'on nā. ⁴⁰Dá tá nī kankuei na ve'e kaa ñoo, dá nī kee na kua'an nó'o ná ve'e ñá'a naní Lidia ñoo. Ta ñoo nī xini nā dao ka nā kúu kuendá Jesús. Dá nī xī'o na tãndeé iní noo noón. Dá nī kankuei na ñoo ñoo kua'an nā.

17

Dí'a nī kuu tá nī nakuina vaq ñayuu ndéi ñoo Tesalónica

¹ Dá nī ya'a Pablo xí'ín Silas ñoo naní Anfípolis xí'ín iin ká ñoo naní Apolonia. Dá nī saa nā ñoo ká'ano naní Tesalónica. Ta ñoo iní iin ve'e noo náataka nā Israel. ² Ta nī sa'an nā ve'e ñoo tát'o'n kī'o kée ná ndidaá ñoo noo sá'an nā. Ta tein ndin onj kuu nání'lj ndée nā Israel nī ndató'ón ná xí'ín ñayuu ñoo, ³ ta nī nakani na tát'o'n kī'o ká'an rá ió tuti ií Ndios. Chī xí'ín miíán nī xī'o na ñā nī kandaq ini ñayuu ñoo ñā miíán ndúsá kánian ndo'o naní nío Cristo, nā dakáki ñáá, dá kuu nā, dá natakí nā tein nā kúu ndji. Dá nī kaa ta'ani na:

—Jesús, nā ká'an yu'u sa'á xí'ín ndo'ó, noón kúu Cristo —kaá nā.

⁴ Ta kúu nī kandísa va dao nā Israel ñoo to'on yó'o. Dá nī naki'in tá'an na xí'ín Pablo xí'ín Silas. Ta nī kandísa ta'ani kuá'a nda'o na griego, nā ndáño'o Ndios, xí'ín kuá'a nā ñá'a ndáya'i.

⁵ Kúu nī kasá'a kú'u'u ini tã Israel kō xijín kandísa. Sa'á ñoo nī dataka rá dao tã kini xionoo keí ñoo. Ta roón kúu rá nī daká'an kué'le kuá'a nda'o ñayuu ndéi ñoo ñoo. Dá nī kasá'a nákuina vaq nā. Dá nī saa tondó nā ve'e iin tã naní Jasón, dá taó ná Pablo xí'ín Silas, dá ná nakí'o ñáá ná noo ndá'a tã né'e choon, ká'an ná. ⁶ Tído kō ní nání'lj ta'on ñáá ná. Dá nī tiin na mií Jasón ñoo xí'ín dao ká nā kúu kuendá Jesús ndéi ñoo, dá nī kee na ñó'o ñáá ná kua'an nā. Tá nī saa nā noo tã né'e choon, dá nī kayu'ú tã Israel ñoo:

—Tá'an tã xionoo nádaká ñaxintónj ñayuu ndéi iin ní kúu ñayuu, roón ta'ani kúu rá nī kasáá ñoo yo viti. ⁷ Ta kúu nī natiin va'a ñáá Jasón yó'o ve'e ra. Ta ndidaá tã ñoo kúu rá kō xijín kuedí'o choon sa'ándá tã né'e choon ká'ano cháá ká, rá kúu César, chī kaá rá ñā ió iin ká rey ndáya'i cháá ká naní Jesús —kaá ra.

⁸ Ta kúu nī nakuina vaq cháá ká ñayuu ñoo xí'ín tã né'e choon tá nī seíd'o na ñā nī kaa rá dión. ⁹ Tído tá nī ndí'i nī chiya'i Jasón ñoo xí'ín dao ká nā noo tã né'e choon, dá nī dayáá ñáá rá.

Dí'a nī kuu tá nī daná'a nā iin ñoo naní Berea

¹⁰ Ta mií sakuáa dáá ñoo nī tãnda'a nā kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Pablo xí'ín Silas ñā kían ko'on nā ñoo naní Berea. Tá nī saa nā ñoo ñoo, dá nī ku'u na ve'e noo náataka nā Israel ndéi ñoo. ¹¹ Tído ñayuu va'a cháá ká ini kúu nā ndéi ñoo Berea o duú nā ndéi ñoo Tesalónica, chī ndino'o ini nā nī seíd'o na to'on va'a Jesús. Ta ndidaá kuu nī dakuá'a na noo ká'an tuti ií Ndios, dá ná kande'á á ñā ndaa kían ká'an Pablo o kōo. ¹² Díon nī kee na, dá kuá'a nda'o nā Israel ndéi ñoo ñoo nī kandísa na to'on dána'a nā. Ta kuá'a nā ñá'a griego ndáya'i xí'ín kuá'a nda'o tã griego nī kandísa ta'ani ñáá.

¹³ Tído tá nī kandaq ini tã Israel ndéi ñoo Tesalónica ñā nákaa Pablo dána'a nā to'on Ndios ñoo Berea, dá nī kee ra kua'an rá ñoo. Dá tá nī saa rá, dá nī kasá'a nákuina vaq ñayuu ñoo nī kee ra. ¹⁴ Ta kúu vití'ón dí'a nī tãnda'a nā kúu kuendá Jesús Pablo kua'an nā yu'ú taño'o. Tído nī kandō va Silas xí'ín Timoteo nī sa ndei na ñoo Berea ñoo. ¹⁵ Dá nī kee na ndáka na Pablo kua'an nā nda'ño ká'ano naní Atenas. Tá nī saa nā ñoo xí'ín ná, dá nī sa'anda Pablo choon noo ná ñā ná kast'o'n na xí'ín Silas xí'ín Timoteo ñā ná kii kíj ná noo ió nā, kaá nā. Dá nī nandíó kuéi nā nī sa'an nī ndaka na ñoo kua'an nó'o ná.

Dí'a nī kuu tá nī sa káq Pablo iin ñoo naní Atenas

¹⁶ Ta nani ndáti Pablo kasaa Silas xí'ín Timoteo, kúu nī kixian nī kunda'í nda'o ini nā, chī nī xini nā ñā iin ní kúu ñoo ñoo kándodó yokō ndáño'o na. ¹⁷ Sa'á ñoo nī sa'an nā ve'e noo náataka nā Israel ndéi ñoo ñoo, ta nī ndató'ón ná xí'ín nā Israel, xí'ín dao ká ñayuu ndáño'o Ndios tákí. Ta ndidaá kuu nī ká'an nā xí'ín ñayuu xionoo noo yá'i ñoo sa'a Jesús. ¹⁸ Dá nī dandíchi tá'an na xí'ín dao ká tã dakuá'a ñā dána'a tã kúu kuendá epicúreo, xí'ín dao ká tã dakuá'a ñā dána'a tã kúu kuendá estoico. Dá nī kaa roón:

—¿Ndi kónj kaa to'on ká'an tã kánj téi ká'an yó'o?

Dá nī kaa dao ká ra:
—Kándaq ini ndu'u ñā xionoo ra ká'an rá sa'a dao ká ndios.

Díon nī kaa rá chī xionoo Pablo ká'an nā sa'á to'on va'a Jesús, ta ká'an nā ñā natakí nā nī xí'lj. ¹⁹ Dá ndáka ra Pablo nī saa ra iin xían noo naní Areópago, noo náataka tã ndató'ón rá. Dá nī kaa rá xí'ín ná:

—¿Á kee ní ña maní kastò'on ní xí'ín ndu'u sa'á to'on saá dána'a ní? ²⁰ Chì ko óon ta'on kuedí'ò ndu'u sa'á. Sa'á ñoó kátoó ndu'u kandaá ini ndu ndi kua'an sa'án.

²¹ Díon nì kaa ra, chì kátoó nda'ò ndidaá taa ndéi ñoo Atenas xí'ín ta tukú ndéi ñoo kuedí'ò ra, ta ká'an ra sa'á ña saá.

Di'a kua'an ña nì daná'a Pablo noo taa ñoo

²² Dá nì ñaku'ín ndichi Pablo me'í ndidaá taa nì nataka ndéi noo naní Areópago. Dá nì kaa na:

—Ndo'ó, ña ndéi ñoo Atenas yó'o, kán-daa ini yu'u ña ndíta ndaa ndo xí'ín ña kándisa ndó. ²³ Chì tá nì xionooi nì sa nde'í noo náa ndáño'o ndó, dá nì xinij iian tándaa to'on noo'an kaá di'a: “Ña yó'o kúu noo náa iin ndios ko ná'á ndú”, kaáan. Ta mií Ndios ndáño'o ndó, ña kaá ndo ña ko ná'á ndó, noón kúu na ña ko'ín kastò'in xí'ín ndó sa'a.

²⁴ Ta mií Ndios, ña nì kava'a iin ní kúu ñayuu yó'o, xí'ín ndidaá kúu ña'á ió noo'an, noón kúu ña dándáki induú xí'ín noño'ò yó'o. Sa'á ñoó ko ió ta'on na ini ni iin ve'e ño'o, tá'an ña nì kava'a ndá'a taa. ²⁵ Ta ni iin to'ón ña'á ió noo yo ko xínño'ó ná, chì ni iin to'ón ña'á ko kómanì noo ná. Mií di'a na xí'o ña takí yo ndéi yó ñayuu yó'o, ta xí'o na tachì ña náki'in yó, ta xí'o ta'ani na ndidaá kúu ña'á ió noo yo.

²⁶ Ta xí'ín iin to'ón vá taa nì ñata'i ndidaá ñayuu nì kee Ndios, dá ná nakuitá noo na kandeì na iin ní kúu ñayuu yó'o. Chì sa nì chìná'a vá Ndios noo kúu sa'á ña kataki yo, ta nì chìná'a ta'ani na noo ndí'á, ta nì chìná'a ta'ani na noo kandeì iin rá iin yó.

²⁷ Díon nì kee Ndios, dá ná nandukú yó ña, dá ná ndundéé yó nda ná kandeé yó nani'i yo ná. Chì mián ndaa kíán ña ko xíká ta'on ió Ndios noo iin rá iin yó. ²⁸ Chì mií ná kedaá xí'ín yó, dá takí yo, ta kanda yo, ta ndéi yó. Ta kíán táto'on nì taa dao taa kuendá mií ndó, tá'an ra tí'a taa to'on luu kua'an, chì nì taa ra ña kúu yó de'e Ndios. ²⁹ Ta sa'á ña kúu yó de'e Ndios, sa'á ñoó ko níyíká yó ka'an yó ña kúu ná iin na'áná nì kava'a ndá'a taa xí'ín oro o plata o xí'ín yuu, chì sava'a ña nì ñakani ini ñaxintóni taa tí'a káva'a ña kíán.

³⁰ Tído ko ní taó kuendá ta'on Ndios sa'á ña sa kee ñayuu tá sata, chì ko ní sa ná'á ná mií Ndios. Tído viti sa'ándá ña choon noo iin rá iin ñayuu ndéi iin ní kúu ñayuu ña ná nandikó inf ña sa'á kuachi kée na. ³¹ Chì nì chikaa ini Ndios ña kasandaá iin kuu, dá keyíkò ndaa ña sa'á ndidaá kúu ñayuu ndéi

iin ní kúu ñayuu yó'o xí'ín ndá'a iin taa nì chikani mií ná. Ta nì xí'o na ña nì kandaá ini yo ndá yoo kúu taa ñoo, chì nì ñanátaki ñaá ná tein na kúu ndijì —kaá na.

³² Tá nì seido'o ra ña nì ka'an Pablo sa'á ña natakì ña nì xí'i, ta kúu nì kasá'á dao ra kédijì ñaá rá. Tído dao ka ra nì kaa xí'ín ná: —Kóni ndu'u kuedí'ò ndu cháá ka sa'á ña yó'o.

³³ Dá nì keta na kua'an ña. ³⁴ Tído nì kándisa dao ñayuu ñoo to'on nì daná'a Pablo, ta nì ñaki'in tá'an na xí'ín ná. Ta tein ña nì kándisa ñoo nákaa iin taa naní Dionisio, ta kúu rá iin taa né'e choon noo naní Areópago ñoo. Ta nákaa ta'ani iin ñá'a naní Dámaris, ta nì kándisa ta'ani dao ka ñayuu.

18

Di'a nì kuu tá nì sa io Pablo ñoo naní Corinto

¹ Tá nì ndi'i, dá nì keta Pablo ñoo Atenas. Dá nì kí'in na kua'an ña ñoo ká'ano naní Corinto. ² Tá ñoo nì ñaki'in tá'an na xí'ín iin ta Israel naní Aquila, ra nì kaki kuendá Ponto. Ta duú nì kasáa va ra nì kii ra kuendá Italia xí'ín ñadi'i ra, ña naní Priscila, chì taa né'e choon ká'ano naní Claudio kúu ra nì sa'anda choon ña ná kankuei ndidaá kúu na Israel ñoo Roma ko'on ña kandeì na dao ka xíán. Dá nì kee Pablo kua'an ña ve'e noo ndéi na ñoo. ³ Ta iin noó choon kée Pablo xí'ín ná, chì tí'a na kava'a na ve'e xí'ín ñi. Sa'á ñoó nì kandoo Pablo ió ña ve'e na, ta nì kechóon nduú ña xí'ín ná. ⁴ Ta nì dandichì tá'an Pablo xí'ín ñayuu ini ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo iin iin kuu kuu nani'i ndéé ná, dá ná xingo ini na Israel xí'ín ña ko kúu ña Israel kándisa na to'on dána'a ña.

⁵ Dá nì kasáa Silas xí'ín Timoteo nì ndee na kuendá Macedonia di'a. Sa'á ñoó nì ñankoo Pablo dao ka choon sa kee na, ta sava'a ña kée na kíán dána'a na to'on va'a sa'a Jesús, chì kásto'on na xí'ín ña Israel ña Jesús kúu Cristo, ña dáka'ki ñaá. ⁶ Tído nì ndakuei na nì kasá'á naá na xí'ín Pablo, ta ká'an ndava'a na xí'ín ná. Sa'á ñoó nì kidi nì'ini Pablo dá'on ná, dá nì kaa na:

—Kuachi mií ndó kíán, dá kíán kakomí ijí vá ndó kuachi noo Ndios. Ko ndío kuachi ka yu'u sa'a ndo. Ta viti chí noo ko'ín dána'i noó ña ko kúu ña Israel —kaá na.

⁷ Dá nì keta na ve'e noo náta na Israel ñoo. Dá nì kee na kua'an ña ve'e iin taa naní Justo, ta yu'ú nì'ini taa yó'o Ndios. Ta ió ra díin ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo. ⁸ Ta Crispo naní iin taa ndáya'i ini

ve'e noo nátaqa na Israel, kúu ni kándisa ra sato'o yo Jesús xí'ín ndidaa na ve'e ra. Ta kúu kua'a náyau ndéi ñoo Corinto ñoo ni seidó'o to'on va'a sa'a Jesús, ta ni kándisa ñaa ná, ta ni sodó ndúta ná.

⁹ Iin sakuaa, dá ni xini Pablo iin ña'a ndato ni kee sato'o yo Jesús, dá ni kaa na xí'ín ná:

—O sa yu'ón. Ta o sa kátuuón ña ka'on sa'í. ¹⁰ Chí ío va yu'u xí'ón, ta ni iin tó'ón ta'on ñayuu o kónói kendava'a xí'ón. Chí kua'a ndá'o ñayuu yu'u ndéi ñoo ká'ano yó'o —kaá na.

¹¹ Dá ni kandoo Pablo ni sa io na iin kua'á dao ñoo Corinto ñoo. Ta ni daná'a na noo ñayuu sa'a to'on va'a Ndios.

¹² Ta nani nákaa taa naní Galión né'e ra choon kuendá Acaya yó'o, kúu iin nóo ni ndató'ón taa Israel kendava'a ra xí'ín Pablo. Dá ni sa'an ra ni tiin ñaa rá ndaka ra kua'an ra noo ta né'e choon. ¹³ Dá ni kaa ra xí'ín Galión ñoo:

—Taa yó'o kúu ra xíonoo dáka'an kue'é ñayuu, dá ná dá'a ni kandaño'o na Ndios táto'on kí'o sa'ándá ley Moisés choon —kaá ra.

¹⁴ Tá kua'an Pablo ka'an na, ta kúu ni kasá'a ká'an Galión xí'ín taa Israel ñoo:

—Tá ni kee ra iin ña kini o iin kuachi ká'ano, dá kían nakí'oi mií kueidó'i ña ká'an ndó'o, ta Israel xaan. ¹⁵ Tído tá kían sa'a to'on, o sa'a kuu Ndios ndo o sa'a ley mií ndó'o, dá kían kuu keyiko mií ndóan, chí yu'u kúu ra o chínee ta'oin mií keyikoi sa'a ña yó'o —kaá ra.

¹⁶ Dá ni taó ñaa rá sata vé'e. ¹⁷ Dá ni tiin dao ta griego iin taa naní Sóstenes, tá'an ra dándáki ve'e noo nátaqa na Israel. Ta kúu mií yé'é chóon ñoo ni kani ñaa rá. Tído ko ní kékuendá ta'on Galión sa'a ña ni kee ra.

Di'a ni kuu tá ni nandío koo Pablo ñoo Antioquia

¹⁸ Ta kúu kua'a ij va kuu ni kandoo Pablo ni sa io na ñoo Corinto ñoo. Ni ndi'i, dá ni ka'an na ndisá'an xí'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá ni tiin na iin barco. Dá ni kee na kua'an na chí kuendá Siria di'a. Ta kua'an ta'ani Priscila xí'ín Aquila xí'ín ná. Tído tá ko ñá'a kee na ko'on na, dá ni datá tá'í Pablo diní ná noo naní Cencrea, dá xínkoo to'on ni kandoo na xí'ín Ndios.

¹⁹ Dá tá ni saa na ñoo ká'ano naní Éfeso, ta kúu noo ni ta'ándá tá'an Pablo xí'ín Priscila xí'ín Aquila. Dá ni kee Pablo kua'an na ve'e noo nátaqa na Israel ndéi ñoo ñoo. Ta ñoo

ni ndató'ón ná xí'ín ra Israel. ²⁰ Dá ni seí nda'í ra noo Pablo ña ná koo na cháá ka kuu xí'ín rá, tído ko ní xíin ta'on na. ²¹ Dá ni ka'an na ndisá'an xí'ín rá, dá ni kaa na:

—Miían ndúsa kakaaj víko ña sa vei koo ñoo Jerusalén, tído nandío koo tukui kooi xí'ín ndó tá díon kóni Ndios —kaá na.

Dá ni keta na ñoo Éfeso ñoo, dá ni tiin na iin barco kua'an na. ²² Dá tá ni saa na ñoo Cesarea, dá ni kee na kookaa na kua'an na ñoo Jerusalén ka'an na ndisá'an xí'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Tá ni ndi'i ñoo, dá ni kee na kua'an na, dá ni xíno na ñoo Antioquia.

²³ Tá ni ndi'i ni sa io na ñoo Antioquia cháá tiempo, dá ni kee tuku na kua'an na, ta ni xíonoo na chí kuendá Galacia di'a, xí'ín Frigia, ta ni xí'o na tandéé iní noo ndidaa kúu na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo.

Di'a ni kuu tá ni daná'a iin taa naní Apolos

²⁴ Iin kuu ni kasá'a iin ta Israel naní Apolos ñoo Éfeso. Ta kúu rá iin taa ni kaki ñoo ká'ano naní Alejandría. Ta tí'a va'a ra ka'an ra, ta ndichí ndá'o ra xí'ín to'on sa'an tuti ij Ndios. ²⁵ Ta sa ni dakuá'a va'a ra sa'a íchi ndaa sato'o yo Jesús. Ta ndino'o ini ra xíonoo ra kásto'on ra xí'ín ñayuu, ta dána'a ndaa ra sa'a ña ná'a rá sa'a Jesús. Tído ná'a rá sava'a sa'a ña ni daná'a Juan tá sa dakódo ndúta ná ñayuu. ²⁶ Dá ni kasá'a rá dána'a ra ini ve'e noo nátaqa na Israel, ta ko yu'ú ta'on ra. Tído tá ni seido'o Priscila xí'ín Aquila ña ni daná'a ra, dá ni taó xóo ñaa ná. Dá ni kasto'on va'a cháá ka na xí'ín rá sa'a íchi ndaa Ndios.

²⁷ Tá ni ndi'i ñoo, dá ni ka'an Apolos ko'on ra kuendá Acaya. Dá ni xí'o na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Éfeso ñoo tandéé iní noo rá. Ta ni taa na iin tuti kua'an noo na kúu kuendá Jesús ndéi chí Acaya ñoo, dá ná natiin va'a na Apolos. Dá tá ni saa ra Acaya, kúu ni chíndeé ndá'o ra ndidaa na kúu kuendá Jesús, tá'an na ni kándisa sa'a ña maní ni kee Ndios xí'ín ná. ²⁸ Ta kúu ni ndundéé rá ni datúu rá noo ká'an ta Israel noo ndidaa ñayuu ndéi ñoo, chí ni xí'o ra ña ni kandaaj ini na ña ká'an tuti ij Ndios, ña Jesús kúu Cristo, na dáka'ki ñaa.

19

Di'a ni kuu tá ni sa io Pablo ñoo Éfeso

¹ Ta xían nani nákaa ij Apolos ñoo Corinto, kúu ni ya'a Pablo iin xían noo ndíta yukú ndó'o kua'an na. Dá ni saa na ñoo Éfeso. Ta kúu ñoo ni naki'in tá'an na xí'ín dao

taa kúu kuendá Jesús. ² Dá nì ndatò'ón ñaa Pablo:

—¿Á nì natiin ndo'ó Espiritu iñ Ndios tá nì kandisa ndó?

Dá nì kaa roón:

—Kò óon ta'on kueídó'o ndu ña ka'an na ña ió Espiritu iñ Ndios.

³ Dá nì ndatò'ón tuku ñaa Pablo:

—¿Ndí kián nì kandisa ndó tá nì sodò ndúta ndò, tá dáá?

Dá nì kaa ra:

—Nì kandisa ndu'u ña nì daná'a Juan tá sa dakódo ndúta ná ñayuu.

⁴ Dá nì kaa Pablo:

—Nì sa dakódo ndúta Juan ñayuu, tá'an na nì nandikó iní sa'a kuachi kée na. Ta nì ka'an Juan xí'in ná ña ná kandeé iní na iin ka taa veí sata ná. Ta na yó'o kúu Jesús, ta noón kúu Cristo, na dákaí ñaa.

⁵ Tá nì seídó'o ra to'on yó'o, dá nì sodò ndúta rá xí'in kuú sato'o yo Jesús. ⁶ Dá tá nì chinóo Pablo ndá'a ná diní rá, kúu nì natiin ra Espiritu iñ Ndios ini ra. Kúu nì kasá'a vá ka'an ra dao ka yú'u, tá'an ña kò ní dákuá'a ra. Dá nì kasá'a ta'ani ra kásto'on ra to'on nì nì'i rá noo mií Ndios. ⁷ Ta kúu rá tátò'on uxí uu.

⁸ Dá nì ku'u Pablo ini ve'e noo náta ka na Israel ndéi ñoo ñoo. Ta noo oní yo kò ní yu'ú ta'on na ka'an na sa'a Jesús. Ta nì dandíchi tá'an na xí'in ñayuu ndéi ñoo, dá ná xino ini na ndu'u na tíxi ndá'a Ndios. ⁹ Tído nì ndukáxi nda'o níó dao na, sa'a ñoo kò ní xiin ta'on na kandisa na to'on nì daná'a Pablo. Ta noón kúu nà nì kasá'a ka'an ndava'a na sa'a íchi ndaa Jesús noo ñayuu ndéi ñoo. Dá nì dankanoo ñaa Pablo. Dá nì kee na ndáka na na nì nduu kuendá Jesús kua'an na. Ta ndidaá kuú vá sa ndatò'ón ná xí'in ñayuu ñoo sa'a to'on Jesús ini iin ve'e taa naní Tirano, ta kián iin ve'e noo náta ka ñayuu ndatò'ón ná. ¹⁰ Ta dión nì sa kee na tein uu kuia. Sa'a ñoo kua'á nda'o na Israel xí'in na kò kúu na Israel ndéi chí Asia di'a nì seídó'o to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús.

¹¹ Ta xí'in ndá'a Pablo sa kee Ndios ña'a ná'ano, ¹² chí va'ará peñito Pablo o tá'í dá'ón ná né'e ñayuu kua'an na chinóo naan sata na kú'u, ta kúu nduva'a va na. Ta kánkuei ta'ani espíritu kini ini na kua'an.

¹³ Sa xionoo dao ta Israel sa tao rá espíritu kini ño'o ini ñayuu. Tído iin kuu nì ka'an rá ka'anda ra choon xí'in kuú sato'o yo Jesús, dá tao rá espíritu kini, chí di'a nì kaa ra xí'an:

—Sa'ándá ndu'u choon nooon xí'in kuú Jesús, tá'an na ka'an Pablo sa'a. Kua'an keta kí'ini taa xaan —kaá ra xí'an.

¹⁴ Ta taa ka'an dión kúu ndin usa de'e iin ta Israel naní Esceva, tá'an ra kúu iin dutí kúu noó.

¹⁵ Tído nì ka'an espíritu kini ñoo xí'in rá:

—Ná'a vá yu'u Jesús. Ta ná'a ta'ani yu'u ndá yoo kúu Pablo. Tído ndo'ó, ¿ndá yoo kúu ndo'ó ña sa'ándá ndò choon noo yú'u, tá dáá? —kaaan xí'in rá.

¹⁶ Ta kúu nì ndao ni'ini taa yí'i espíritu kini ñoo nì tiin ñaa rá, chí nì ndundakí nda'o ra nì kee espíritu kini ñoo. Kúu nì kendava'a ra xí'in ndin usa taa ñoo, ta nì ndatá ndí'i ra dá'ón rá. Ta kúu nda ndaa vichí vá rá nì kankuei ra ve'e ñoo kua'an ra, ta nì tarkue'e nda'o ra nì keean.

¹⁷ Ta kúu ndidaá kúu na Israel xí'in na kò kúu na Israel ndéi ñoo Éfeso ñoo nì kandaa ini ña dión nì kuu. Ta kúu nì yu'ú nda'o na. Dá nì kasá'a kéká'ano na kuú sato'o yo Jesús. ¹⁸ Kúu kua'á nda'o na duú nì kandisa Jesús nì kasá'a ná'o na kuachi na, ta xí'o na kuendá sa'a ña kini sa kee na. ¹⁹ Ta kua'á ñayuu kétádí né'e na libro na nì kasaa na. Dá nì dakéj naán noo ndidaá kúu ñayuu ñoo. Ta nì kekuendá na ndidaá ya'i libro ñoo. Dá nì kandaa ini na ña ya'i ña tátò'on uu diko uxí mil dí'ón plata. ²⁰ Dión nì kuu, dá nì naka'ani cháá ka to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús, ta kúu kua'á ka ñayuu nì kandisa ñaa.

²¹ Tá nì ndí'i ñoo, dá nì chíkaa ini Pablo ko'ón na korni'ini na ñayuu ndéi chí kuendá Macedonia xí'in Acaya, dá ko'ón na ñoo Jerusalén. Ta nì kaa na:

—Tá nì ndí'i nì sa'in Jerusalén, dá ví, dá kián miífan ko'in ñoo ká'ano naní Roma —kaá na.

²² Dá nì tanda'a Pablo uu ka ta xionoo xí'in ná ko'ón na chí kuendá Macedonia. Ta na yó'o kúu Timoteo xí'in Erasto. Tído nì kandoo ió Pablo nì sa io na cháá ka kuú chí kuendá Asia.

Di'a nì kuu tá nì nakuina vaq ñayuu ndéi ñoo Éfeso

²³ Tiempo daá ñoo nì kasá'a karyíi nda'o ñayuu ndéi ñoo Éfeso sa'a íchi saá ña ka'an sa'a Jesús. ²⁴ Chí ió iin taa kéchóon xí'in plata naní Demetrio ñoo ñoo. Ta kúu rá iin taa káva'a yokò xí'in plata, ña ndaa tátò'on kí'o kaa ve'e ño'o iin ndios dí'í naní Diana. Ta kua'á nda'o dí'ón sa ní'i rá sa'a sa kee ra choon yó'o, xí'in taa kéchóon xí'in rá. ²⁵ Kúu

ni nadatakà rā taa kéchóon xí'ín rá, xí'ín dao kà taa kéchóon xí'ín plata. Dá nī kaa rā xí'ín rá:

—Ná'á vá mií ndó ñā xí'ín choon kée yó yó'o ní'í yó kuá'á nda'o dī'ón. ²⁶Tído sà nī xini va mií ndó, ta nī seídō'o ndó sa'a iin taa naní Pablo. Ta o duú iin tó'ón ñoo Éfeso yó'o xionoo ra, chí iin níí kúú vá kuendá Asia yó'o xionoo ra. Ta sà nī kandeé rá nī xino ini kuá'á nda'o ñayuu kandisa na noo ká'an ra, chí kaa rā ñā kō tã'ón ndios kían káva'a ndá'a taa. ²⁷Ta o duú sava'a choon kée ni yó io ió ñā naá, chí io ta'ani nda'o ió ñā kasá'á kenóo ñayuu ve'e ñō'o ndios di'í yó Diana, dá o kí'o kã na ñãñó'o noo ná, tá'an na ndãño'o ta'ani ndidaá na ndéi chí kuendá Asia di'a, xí'ín na ndéi iin níí kúú ñayuu —kaá rā.

²⁸Tá nī seídō'o taa ñoo ngó nī ka'an Demetrio, kúú nī xido nda'o ini rā. Dá nī kayu'ú rá:

—Nā ndáya'i nda'o kúú Diana, tá'an na ndãño'o yóo, na ñoo Éfeso yó'o —kaá rā.

²⁹Ta kúú ndidaá vá ñayuu ndéi ñoo ñoo nī nakuina vaá. Kúú nī tiin na iin taa naní Gayo xí'ín tã naní Aristarco. Ta ndi nduú taa yó'o nī kii chí kuendá Macedonia, ta xionoo ra xí'ín Pablo. Ta ñō'o ñaa ná nī ku'u na ini iin ve'e ká'ano noo nátake na ñoo ñoo ndátó'ón ná sa'a ñā'a ndó'o na. ³⁰Dá nī ka'an Pablo ko'on na ku'u na ve'e ñoo ka'an na xí'ín ñayuu ñó'o ñoo. Tído dao kã nã kúú kuendá Jesús kō ní sóno ta'on na ñã ku'u na.

³¹Ta ndéi ta'ani dao tã né'e choon kuendá Asia ñoo, tá'an rā né'e tá'an va'a xí'ín Pablo. Dá nī chinda'á rá choon kua'an ñā seí nda'í rā noo ná ñā ná dá'a ni ku'u na ve'e ñoo.

³²Kúú nī nataka kuá'á nda'o ñayuu. Dao na káyu'ú iin ñā'a, ta dao kã nã káyu'ú sa'a iin kã ñā'a sa'á ñā nī naá ini na. Chí kua'a vá ñayuu ñoo kō kándaq ini nda sa'a kían ñā nī nataka na. ³³Dá nī tãnda'á ni'ini dao taa Israel iin taa naní Alejandro noo ndidaá ñayuu ñoo, dá ná ka'an rā xí'ín ná, ká'an rá. Dá nī ðakúu Alejandro ndá'á rá xikã rā ñā ná kandeí tãdī ñayuu ñoo, dá ná chindeé rá na ñoo rā noo ñayuu kuá'á ñoo.

³⁴Tído tá nī kãndaq ini ñayuu ñoo ñā tã Israel kúú Alejandro ñoo, dá nī kasá'á káyu'ú ndidaá kúú ná tátō'on uú kã hora, dá kaá na:

—Nã ndáya'i nda'o kúú Diana, tá'an na ndãño'o yóo, na ñoo Éfeso yó'o! —kaá nã.

³⁵Nda daá ví nī kandeé rā kúú secretario nī kutãdī ñayuu ñoo. Dá nī kaa rā:

—Kueídō'o ndó yu'u, ndidaá ndo'ó, na ñoo Éfeso. ³⁶¿Á kō ná'a ta'on ndó ñā ndidaá kúú ñayuu ná'a ñā ñoo ká'ano Éfeso yó'o nī ni'í choon ñā kían kãndaq yó ve'e ñō'o ndios ndáya'i naní Diana xí'ín na'ánãq, ñā nī noo túu nī kii induú? ³⁶Ta ni iin tó'ón ñayuu o kúú kaá ñā kō. Sa'á ñoo kandeí tãdī ndo. Ná dá'a ni kee ndó iin ñā'a kini. ³⁷Chí nī iin taa ndaka ndó nī kasãq ndo yó'o kō nī xini xixi ra ve'e ñō'o ndo, ta nī kō ká'an ndava'a ra sa'a ndios di'í ndãño'o ndó. ³⁸Sa'á ñoo tá kónj Demetrio xí'ín taa kéchóon xí'ín rá ka'an kuachi ra sa'a dao taa, dá kían kuu ko'on rā ve'e chóon, dá chí ñoo ndéi taa né'e choon keyikō sa'a ñā ndó'o ndó. Ta ñoo kánian ka'an kuachi tá'an iin rá iin ndó sa'á ñā ndó'o ndó. ³⁹Ta tá kónj ndo keyikō ndo dao kã ñā'a, dá kían kánian nataka ndo noo tã né'e choon tátō'on kí'o sa'ándá ley choon, dá keyikō rã sa'a ndo. ⁴⁰Chí io va ió ñā chinóo kuachi tã né'e choon yó sa'á ñā nī nakuina vaq yó viti. Chí o ní'í ta'on yó ndí kían ka'an yó xí'ín rá sa'á ñā kéea di'a —kaá rã.

⁴¹Tá nī ndi'í nī ka'an rã tō'on yó'o, dá nī sa'anda rã choon noo ñayuu nī nataka ñoo ñā ná no'o nã ve'e na.

20

Di'a nī kuu tá nī daná'a Pablo chí kuendá Macedonia xí'ín kuendá Grecia

¹Tá nī ndi'í nī kutãdī ñayuu nī nakuina vaq ñoo, dá nī nakana Pablo na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá nī ka'an ni'ini na noo ná, ta nī nomi ñaa ná. Dá nī ka'an na ndisá'an xí'ín ná. Dá nī kee na kua'an na chí kuendá Macedonia di'a. ²Tá nī ndi'í nī nãta'an Pablo nī xionoo na nī xí'o na tãndéé ini noo na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo xí'ín tō'on nī daná'a na, dá nī kasãndaq na chí kuendá Grecia di'a. ³Ta ñoo ní sa io na onj yoo. Ta sa io nduu na tiin na barco ko'on na chí kuendá Siria, ká'an ná. Tído nī ni'í tó'on na ñā ndátó'ón kue'é tã Israel ñā ka'ani ñaa rá. Sa'á ñoo nī chikãq ini na ñā nandío koo sa'á tuku na no'o na íchj kua'an chí kuendá Macedonia. ⁴Ta nī naki'in tá'an na xí'ín dao taa né'e tá'an xí'ín ná kua'an na nda kuendá Asia. Ta iin ra naní Sópater, tá'an rã ñoo Berea, xí'ín tã naní Aristarco, xí'ín iin kã tã naní Segundo. Ta ndi nduú taa yó'o kúú tã ñoo Tesalónica. Ta kua'an ta'ani Gayo, tá'an

ra ñoo Derbe, xí'ín Timoteo, xí'ín uu ka taa naní Tíquico xí'ín Trófimo, ta kuendá Asia.

⁵ Ta ndidaá taa yó'o kúú ra ni xionoo kua'an ñoo Troas, dá kandidati ra ñoo saa ndu. ⁶ Tá ni ndi'i ni ya'a víko sei na Israel pan, tá'an ña ko ní kí'in tá'an xí'ín ña dákuita tachí'an, dá ni tiin ndu iin barco ñoo Filipos kua'an ndu. Ta tixi o'on kuú, dá ni saa ndu ni naki'in tá'an ndu xí'ín dao ka taa ñoo, chí ndéi ra ndáti ra ndu ñoo Troas. Ta ñoo ni sa ndei ndu usa kuú.

Di'a ni kuu tá ni sa io Pablo ñoo naní Troas

⁷ Tá ni kasandaá kuú kásá'a sa'a semana, dá ni nataka ndu'u, na kúú kuendá Jesús, ni sa'anda ndu pan. Ta sa'á ña kánian kana Pablo ko'on na tá ná tuu noo iin ka kuú ñoo, sa'á ñoo ni kukáni vá dána'a na nákaa na. Ta kúú ni kasandaá dao ñoo. ⁸ Ta kúú kua'á nda'o ñó'o tóon ini ve'e kánoo dikó noo ni nditúti ndú ñoo.

⁹ Ta ió iin tayíí naní Eutico yé'é ventana, ta ni kasáa ña ma'ánó, chí ni kukáni nda'o ña dána'a Pablo nákaa na, sa'á ñoo ni naá vá iní xí ni kidi xi. Ta kúú ni kankao xi nda piso kúú oni ñoo nda noñó'o. Ta kúú ni ndane'e na xi, tído ndaá ndii va kúú xí. ¹⁰ Kúú ni noo Pablo ni naxino na noñó'o ñoo. Ta kúú ni sa noo ndei na noo tayíí ñoo. Kúú ni nomi na xi. Dá ni kaa na xí'ín na kúú kuendá Jesús ñoo:

—O sa yu'ú ndo, chí takí va xi —kaá na.

¹¹ Ta kúú ñoo ni nandió koo tuku Pablo ni kaa na ni xinkoo na ve'e kánoo dini ñoo. Dá ni sa'anda na pan, dá ni sei ndúan. Dá ni kasá'a tuku va na dána'a na nda ni tuu noo yaá. Nda daá ví ni kee na kua'an na. ¹² Tído takí va tayíí ñoo ni nakuaka ñaá ná ndáka na kua'an na. Sa'á ñoo ni nañiin na iin tandeé iní ká'ano cháá ka.

¹³ Dá ni tiin ndu iin barco, dá ni xionoo ndu kua'an ndu noo Pablo ñoo naní Asón, chí ñoo ni kandoo ndu natiin ndu na, chí ni chikaa ini na ña saa sa'á ná. ¹⁴ Dá tá ni naki'in tá'an ndu xí'ín Pablo ñoo naní Asón, dá ni kaa na ini barco ñoo. Dá ni kee ndu kua'an ndu. Dá ni saa ndu ñoo naní Mitilene. ¹⁵ Dá ni naki'in tuku ndu kua'an ndu xí'ín barco ñoo. Dá tá ni ya'a iin ka kuú, dá ni kasandaá yati ndu noo naní Quío. Dá tá ni ya'a iin ka kuú, dá ni kasandaá ndu noo naní Samos. Dá ni saa ndu ni sa tuu tóo barco ñoo naní Trogilio. Dá nda iin ka ví kuú, dá ni saa ndu ñoo naní Mileto. ¹⁶ Chí sa ni chikaa ini Pablo ña o kó'on ta'on na nda ñoo Éfeso, chí ko kóni ta'on na katuu na'á ná kuendá Asia ñoo. Chí nómi kíi

na saa na ñoo Jerusalén, dá nda ndi kuu kasaq na kakaq na noo koo víko ká'ano naní Pentecostés.

Di'a kua'an ña ni daná'a Pablo noo na sa'ano né'e choon noo na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Éfeso

¹⁷ Ta tein ndéi ndu ñoo Mileto ñoo, dá ni tanda'á Pablo dao taa kua'an ra kuaka ra na sa'ano né'e choon noo na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Éfeso. ¹⁸ Dá tá ni kasaa na sa'ano ñoo noo ió Pablo, dá ni kaa Pablo xí'ín ná:

—Ndidaá ndo'ó kúú na ná'a táto'on kí'o ni kee yu'u ni sa káai tein ndó nda rá kuú mií noo ni kasaa kuendá Asia yó'o. ¹⁹ Chí ni kee ña kóni sato'o yo Jesús, ta ko ní ndúkú ta'on yu'u ñaño'ó mií. Ta kua'á nda'o ta'ándá ni sakii xí'ín ndirá noo sa'a ndo. Ta kua'á nda'o tandó'ó ni ndo'i ni kee ta Israel. ²⁰ Ta ná'a ta'ani ndó ña ko ní dánkoo ta'on yu'u ña kastó'in xí'ín ndo ndidaá kúú ña va'a ña kí'an chindee ndó. Ta ni daná'i noo ndo ini ve'e noo nataka ndo, ta ni daná'a ta'anii noo ndo ini ve'e mií ndó. ²¹ Ta ni kastó'on ta'anii xí'ín na Israel xí'ín na ko kúú na Israel sa'á ña kánian nandikó ini yo sa'á kuachi kée yo noo Ndios, ta sa'á ña kánian kándéé ini yo sato'o yo Jesucristo.

²² Ta viti kí'an tanda'á na kúú Espíritu ii Ndios yu'u ña ko'ín ñoo Jerusalén. Tído ko ná'i ndí kí'an ndo'i ñoo. ²³ Sava'a ña ná'i kí'an ña ndidaá ñoo ná'ano noo ni sa'in, ni ka'an Espíritu ii xí'ín yu'u ña chikaa ra yu'u ve'e kaa. Ta kúú kua'á nda'o tandó'ó ndo'i, kaá na. ²⁴ Tído ko ndí'i ta'on ini sa'á ndidaá ña ve'i ndo'i. Ta ni ko ndí'i ini sa'á ña katakii o kuui. Na kí'an ndí'i ini sa'á kí'an dáxinkoo ndí'i choon ni sa'anda sato'o yo Jesús noo, ña kastó'in sa'á to'on va'a ña ka'an sa'á ña maní ni kee Ndios xí'ín ñayuu.

²⁵ Ta viti kí'an sa ná'a vá yu'u ña ni iin tó'on ndo'ó, na ni seídó'o to'on ni daná'i sa'a ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios, o nandió kuéi ka komi noo. ²⁶ Sa'á ñoo kóni ka'in xí'ín ndó viti ña ko ndío kuachi ka yu'u sa'a ni iin tó'on ndo'ó, ²⁷ chí ko ní chítuu ini, di'a ni kastó'on ndí'i xí'ín ndó sa'a ndidaá kúú vá ña kóni Ndios kee ndó.

²⁸ Ta viti, kandaa va'a ndó mií ndó, ta kandaa ta'ani ndó ndidaá na kúú kuendá Jesús ñó'o tixi ndá'a ndo. Chí mií Espíritu ii Ndios kúú na ni xí'o choon noo ndo ña kandaka va'a ndó na kúú kuendá sato'o yo Jesús, chí xí'ín ni mií ná ni kándéé ná ni naní'i ñaá ná kakuu na ñayuu mií ná. ²⁹ Sa'á

ñoo kandaa va'a ndó ña, chí sá ná'á vá yu'u ña tá ná kexooi ko'in noo ndo, dá kasaa dao taa kini, ta ku'u ra tein ndó, chí kee ra táto'on kée ndigiüe'i lobo tondó tá koku'u rí sa'áni rí léko. ³⁰Ta kúu tein mií ndó xaan ndakuei ta'ani dao taa dána'a ña to'ón, chí kóni ña taó xóo ra ña kúu kuendá Jesús ko'on ña kakuu na kuendá ra. ³¹Sa'á ñoo kaño'o ini ndo, ta daá ndusaa ini ndo ña tein oni kuaa, nduu ñoo ko ní sá tuui ña kían ka'an ni'ini noo iin rá iin ndó xí'in ndirá nooí ña kandita ndaa ndo xí'in ña kándísa ndó.

³²Ta viti kían náki'oi ndo'ó noo ndá'a Ndios, xí'in noo ña maní ñi kee na xí'in ndó. Chí ñoo kían kómí choon ña dákua'anoan ndo'ó ichi Ndios, dá natiin ndó ña va'a ñi kaa ña ki'o na noo ñayuu ñi nduvii ná.

³³Ni plata ni oro ni dá'on kómí dao ka ñayuu ko ní kátoos ta'on yu'u, ³⁴chí ná'á va'a va mií ndó ña xí'in ndá'a mií vái ñi kechóoin, dá ñi ñi'í ndí kían xinñó'í, xí'in ña'a xinñó'ó ña xionoo xí'in. ³⁵Ta ndidaá ña yó'o ñi kee, dá sa daná'í noo ndo ña kánian kechóon ndó, dá kuu chindee ndó ñayuu kámaní ña'a noo. Ta ndisaa ini ndo to'on ñi ka'an sato'o yo Jesús tá ñi kaa ña di'a: "Ndiká'án cháá ka v'í ñayuu xí'o ña'a o duú ka ña ndátí natiian." Díon ñi kaa Jesús —kaá Pablo.

³⁶Tá ñi ndi'í ñi ka'an Pablo to'on yó'o, dá ñi sa kuíin xití ná, ta ñi ka'an ña xí'in Ndios xí'in ndidaá ña sá'ano ñoo. ³⁷Ta nda'í ñi saki ndidaá kúu na sá'ano ñoo. Dá ñi nomi ni'ini na Pablo, ta ñi chitó ná noo ná. ³⁸Chí ñi kunda'í nda'í o ini na sa'á ña ñi kaa Pablo ña o nándio kuéi ka ña koni ña noo ná. Dá ñi sa'an ndidaá ña sá'ano ñoo ñi ndaka na Pablo nda noo iin barco.

21

Di'a ñi kuu tá ñi kee Pablo kua'an ña ñoo Jerusalén

¹Dá tá ñi ndi'í ñi ka'an ndu ndisá'án xí'in na sá'ano ñoo, dá ñi kaa ndu ini iin barco. Dá ñi kee ndu kua'an ndaa ndu noo naní Cos. Ta nda iin ka kuu, dá ñi kasandaá ndu noo naní Rodas. Ta kúu ñoo ñi kee ndu kua'an ndu nda ñoo naní Pátara. ²Tá ñi sa ndu Pátara ñoo, dá ñi tiin ndu iin ka barco, tá'an kiró kua'an chí kuendá Fenicia. Dá ñi kee ndu kua'an ndu. ³Dá ñi ya'a yati ndu noo iin yúku naní Chipre, ña iin ini taño'o. Ta ñi kandooan chí xoo iti di'a ndu. Ta ñi ya'a ndu kua'an ndu chí kuendá Siria di'a. Dá ñi sa ndu noo nákuíta barco ñoo naní

Tiro, chí ñoo kúu noo kánian noo ña'a ndío barco ñoo. ⁴Ta ñoo ñi naki'in tá'an ndu xí'in dao ná kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ñoo. Dá ñi sa ndei ndu usa kuu xí'in ná. Ta ñi ñakani na xí'in Pablo ña ñi ka'an Espiritu iñ Ndios xí'in ná, ña ná dá'a ni ko'on ña ñoo Jerusalén.

⁵Dá tá ñi ya'a usa kuu ñoo, dá ñi kee na xí'in ñadi'í ña xí'in de'e na kua'an na dáya'a na ndu'u nda yú'u ñoo ñoo. Dá ñi sa kuíta xití ndidaá ndu yú'u taño'o ñoo, dá ñi ka'an ndu xí'in Ndios xí'in ná. ⁶Dá ñi nomi tá'an iin rá iin ndu xí'in ná. Dá ñi kaa ndu barco kua'an ndu. Ta noón, ñi ñandió kuéi na kua'an nó'o ná ve'e na.

⁷Ta ñoo Tiro ñoo kúu noo ndi'í ñi tiin ndu barco, dá ñi sa ndu ñoo naní Tolemaida. Ta ñoo ñi ka'an ndu ndisá'án xí'in ña kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá ñi sa ndei too ndu xí'in ná iin kuu. ⁸Ta iin ka kuu, dá ñi kee ndu xí'a sá'a ndu kua'an ndu xí'in Pablo. Dá ñi sa ndu ñoo naní Pátara naní Cesarea. Dá ñi kasandaá ndu ve'e iin taa naní Felipe, tá'an ña xionoo dána'a sa'a Jesús. Ta noón kúu iin taa nákaa tein ndin usa taa ñi kaxi apóstol chindee ñaa. Ta ñi sa ndei too ndu ve'e na. ⁹Ta ndéi komi de'e di'í táki Felipe ñoo, ta kúu xí profeta di'í.

¹⁰Tá ñi ya'a cháá kuu ndéi ndu ñoo, dá ñi ñaxino iin profeta ñi kii chí kuendá Judea naní Agabo. ¹¹Tá ñi sa ña noo ndéi ndu, dá ñi taó rá ñi ndíko tixi Pablo. Dá ñi so'oni raán sa'a mií rá xí'in ndá'a mií rá. Dá ñi kaa ra:

—Di'a ñi ka'an Espiritu iñ xí'in yu'u ña ki'o di'a ko'oni ta Israel ndá'a ta kúu sato'o ñi yó'o, dá naki'o ñaa rá noo ndá'a ta tukú —kaá ra.

¹²Dá tá ñi seido'o ndu'u xí'in ña ndéi ve'e ñoo to'on yó'o, dá ñi seí nda'í ndu noo Pablo ña ná dá'a ni ko'on ña ñoo Jerusalén. ¹³Dá ñi kaa ña xí'in ndu'u:

—¿Ndí kían ndó'o ndó ña ndé'í ndo, ta dákunda'í ini ndo yu'u? Chí sa io nduui ña kían kandiko ndá'í xí'in sa'í. Ta o duú ña yó'o oon ni ió nduu yu'u ndo'i, chí ió nduu ta'anii ña kían kuu ñoo Jerusalén sa'a sato'o yo Jesús —kaá ña.

¹⁴Ta sa'á ña ko ní kúu ta'on nadaon ndu ña ñi chíkaa ini na kee na, sa'á ñoo ñi sa'anda ini ndu, dá ñi kaa ndu:

—Ná koo táto'on ki'o kóni mií sato'o yo Jesús.

¹⁵Tá ñi ndi'í ñi sa ndei ndu ñoo cháá kuu, dá ñi kenduu ndu ña'a ndu, dá ñi ki'in ndu ichi kua'an ndu ñoo Jerusalén. ¹⁶Dá

nj kee ta'ani dao na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Cesarea kua'an na xí'ín ndú. Tá nj saq yati ndu ñoo Jerusalén, dá ndáka na ndu'u nj sa'an na ve'e iin ta kuendá Chipre naní Mnasón. Ta sa na'á nda'o kúu rá kuendá Jesús. Dá nj xí'o ra ve'e ra nj sa ndei ndu.

Dí'a nj kuu tá nj saq Pablo ñoo Jerusalén

¹⁷Tá nj saq ndu ñoo Jerusalén, dá nj natiin va'a ñaa ná kúu kuendá Jesús ndéi ñoo xí'an kádij ini ná. ¹⁸Tá nj tuu noq iin ka kuu, dá nj kee ndu kua'an ndu xí'ín Pablo korni'ini ndu Jacobo. Tá nj saq ndu, sa nj nditúti ndidaá vá ná sa'ano ndéi na. ¹⁹Dá tá nj ndi'i nj ka'an Pablo ndisá'an xí'ín ná, dá nj kasá'a ná nákaní na xí'ín noq sa'a iin rá iin ña ndato nj kee Ndios xí'ín ná noq nj sa'an na nj daná'a na noq na ko kúu ná Israel. ²⁰Tá nj seidó'o na to'on yó'o, dá nj keká'ano na Ndios. Dá nj kaa na xí'ín Pablo:

—Ná'á vá mií ní, ñani, ña tein na ñoo yo, na Israel, kuá'a nda'o mil ñayuu kándisa Jesús, ta ndidaá vá ná ka'an ña miíán ndúsa kee yó choon sa'ándá ley Moisés. ²¹Tído nj ní'i to'on na ña dána'a ní noq ndidaá kúu na Israel ndéi dao ka nación ña ná o sa kékuendá na choon ni sa'anda Moisés, chí kaá mií ní ña ko káni kaan ta'anda ñij de'e yíi na, ta kaá ta'ani ní ña ko káni kaan kee na táto'on nj sa kee na ve'á nj sa ndei sa na'á.

²²¿Ndi koo keeá, tá dáá? Dá chí miíán ndaa kuiti nataka kuá'a nda'o ñayuu tá ná kandaq ini na ña ní kasáa ní. ²³Sa'á ñoo va'a cháá ka ña kee ní ña ko'on ndu ka'an ndu xí'ín ní: Chí tein ndu'u yó'o ndéi komi taa, tá'an ra kánian dáxinkoo to'on nj xí'o ra noq Ndios. ²⁴Ta kandaka ní ra kua'an ní ve'e ño'o ká'ano. Dá nduvii ní mií ní xí'ín rá noq Ndios, ta chiya'i ní sa'a rá sa'a ndidaá ña'a. Tá nj ndi'i nj kee ní dión, dá kían kuu datá ra idí dinj rá. Dión, dá ná kandaq ini ndidaá ñayuu ña o dúú ña ndaa ta'on kían ká'an ñayuu sa'a ní, chí dí'a kendaq ij vá ní choon sa'ándá ley Moisés.

²⁵Ta sa nj taa va yó iin tuti kua'an noq na ko kúu na Israel, na kándisa Jesús, ña ná o sa kóo ini na kei ná koño nj doko ñayuu noq yoko, ta ná o sa kei ná nij ri, ta ni koño kítí ko ní xítá nij, ta ná o sa kee na kuachi xí'ín na ko kúu yíi ná o ñadi'i na. Sava'a ñoo vá kían kánian kee na —kaá na.

²⁶Dá nj kee Pablo ndáka na ndin komi taa ñoo kua'an na. Ta kúu iin ka kuu ñoo, dá nj nduvii ná mií ná xí'ín roqon. Dá nj ku'u na ye'é ño'o ká'ano ñoo, dá nj kastó'on na xí'ín ta dutí ndá oon xino ndin usa kuu ña

nduvii ná mií ná xí'ín taa ñoo noq Ndios, dá kuu chiñó'o ta dutí ñoo iin kítí noq Ndios sa'a iin rá iin na.

Dí'a nj kuu tá kua'an ñayuu kua'a ka'ání ná Pablo

²⁷Tá sa kua'an xino usa kuu ñoo, dá nj xini dao taa Israel ní kii kuendá Asia ña nákaa Pablo ye'é ño'o ká'ano. Dá nj daká'an kué'é ra dao ka ñayuu ñoo. Dá nj tiin ñaa rá. ²⁸Ta nj kasá'a káyu'ú rá:

—¿Ndo'ó, taa Israel, chindeé ndó ndu'u, chí taa yó'o kúu taa xionoo iin ní kúu xían kénóo ra ñoo yo, ta kénóo ta'ani ra ley Moisés, ta kénóo ta'ani ra ve'e ño'o ká'ano yó'o! Ta viti kían ví'i ka ví nj kee ra, chí nj chí'i ra dao ta griego nj xini xíxi ra ve'e ño'o ij yó'o —kaá ra.

²⁹Dión nj kaa ra chí nj xini ra xionoo Pablo ñoo ñoo xí'ín iin taa ñoo Éfeso naní Trófimo. Sa'á ñoo nj ka'an rá ña nj chí'i Pablo taa ñoo ini ve'e ño'o ká'ano ñoo. ³⁰Ta kúu ndidaá ñayuu ndéi ñoo Jerusalén ñoo nj nakuina vaa. Dá nj kankuei na ndidaá kúu xían taxí tá'an na nj saq na noq iin ve'e ño'o ñoo. Dá nj tiin na Pablo, ta ño'o ñaa ná nj taó ná sata ve'e ño'o ñoo. Ta kúu vit'ón nj sadi na ye'án.

³¹Ta kóni na ka'ání ñaa ná. Tído nj kandaq ini taa dándáki soldado ña ndidaá kúu ñayuu ndéi Jerusalén nj nakuina vaa.

³²Sa'á ñoo nj dataká ra kuá'a soldado xí'ín dao ka taa ño'o tíxi ndá'a rá. Dá nj kee ra taxí tá'an ra kua'an ra noq nj nataka ñayuu kuá'a ñoo. Dá tá nj xini na ña nj kasáa taa dándáki soldado ñoo xí'ín soldado ra, dá ví nj dandí'i na ña káni na Pablo.

³³Dá nj natuu yati taa dándáki soldado ñoo, dá nj tiin ra Pablo. Dá nj sa'anda ra choon ña ná kandiko na xí'ín uu cadena. Dá nj ndató'ón rá ñayuu ñoo, tá kaá ra:

—¿Ndá yoo kúu taa yó'o? Ta, ¿ndí kían nj kee ra? —kaá ra.

³⁴Tído dao ñayuu ñoo ká'an iin ña'a, ta dao ka na ka'an iin kaan. Sa'á ñoo ko ní kátóni ta'on ini ra ndí kían kúu kuachi Pablo, chí nj nakuina vaa nda'o ñayuu ñoo. Dá nj sa'anda ra choon ña ná kandaka ñaa rá ko'on ra ve'e noq ndéi soldado ñoo. ³⁵Dá tá nj saq ra noq ndéi kuein koku'u ra ve'e soldado ñoo, dá nj kane'e ñino ra Pablo, chí kuá'a nda'o ñayuu vei kóni kani ñaa. ³⁶Ta ndidaá ñayuu tákuei vei ñoo káyu'ú, ta kaá na:

—¿Ka'ání ní taa xaan!

Di'a ni kuu tá ni sonó taa dándáki soldado ñóo ña ka'an Pablo xí'ín ñayuu kuá'q ñóo

³⁷Tá kua'an soldado nachí'i ra Pablo ini ve'e noq ndéi ra ñóo, dá ni ka'an na yú'u griego xí'ín taa dándáki soldado ñóo:

—*¿Á konó ní ná ka'in cháá xí'ín ní?*

Dá ni kaa ra xí'ín Pablo:

—*¿Á tí'a yo'ó ká'on yú'u griego, ndani?*

³⁸¿Á o duú yo'ó kúu iin taa Egipto, tá'an ra ni ndaku'ín ni naá xí'ín tã né'e choon tá sata? Chí ni taó rá komi mil taa sa'áni ndji, dá ndáka ñaá rá ní sa'an ra nda noq kúu ñó'o íchí —kaá ra.

³⁹Dá ni kaa Pablo xí'ín rá:

—Yu'u kúu iin tá Israel, ta ni kakii ñoo Tarso, tá'an ña kúu iin ñoo ndáya'i chí kuendá Cilicia di'a. Tído xíkaj iin ña maní noq ní ña konó ní ná ka'in cháá xí'ín ñayuu yo'ó —kaá na.

⁴⁰Dá ni sonó taa ñóo ña ka'an Pablo xí'ín ñayuu ñóo. Dá ni naku'ín ndichi Pablo noq kuejin yé'é ve'e soldado ñóo. Dá ni ndane'e na ndá'a ná ni xiká na ña ná kandeí tádi ñayuu ñóo. Dá tá ni kutádi ná, dá ni ka'an na yú'u hebreo xí'ín ná, ta kaá na:

22

Di'a kua'an ña ni ka'an Pablo xí'ín ñayuu kuá'q ñóo

¹—Ñani kuáli, xí'ín ndo'ó, na sa'ano viti, kueíd'ó ndó yu'u, chí ko'in ka'in chindeéi miíi noq ndo.

²Tá ni seíd'ó ñayuu ñóo ña ka'an Pablo yú'u hebreo, kúu tádi ka ví ni nandei na kueíd'ó na. Dá ni kaa Pablo:

³—Yu'u kúu tá Israel, ta ni kaki yu'u ñoo Tarso, ña nákaa chí kuendá Cilicia di'a. Tído ni sa'ano yu'u ñoo Jerusalén yo'ó. Ta ni dakuá'i tíxi ndá'a Gamaliel. Ta ni dakuá'a va'i to'on k'i'o ni sa'anda na sa'ano yo'ó choon. Ta ndino'o ini'ín ndaaj xí'ín Ndios, táto'on k'i'o kée mií ndó viti. ⁴Chí ni sa xionooi ní sa kendava'i xí'ín na ndíko íchí Jesús, dá dánaái noq ná, chí ni sa tiin yu'u taa xí'ín na ñá'a sa sadij ve'e kaa. ⁵Ta ra duti kúu noq xí'ín ndidaá tá sa'ano kúu rá ná'a ña sa kee dión. Chí mií rá ní x'i'o tuti noq ña kían ko'in nane'i ña noq na ñoo yo ndéi ñoo Damasco. Chí ni ka'in ko'in ñoo ñoo nandukú na kúu kuendá Jesús, dá kandakai na kixii ñoo Jerusalén yo'ó, dá kaño'o na ve'e kaa ndo'o naní nío ná.

Di'a kua'an ña ni ka'an Pablo sa'q ndí kían ni kuu, dá ni nduu na kuendá Jesús

⁶Tído tein noq xíká yu'u kua'in íchí noq kua'an kuyati ñoo Damasco, ta kían táto'on dao ndúu, ta kúu iin kuitó ni naye'e ndaa iin ní kúu noq kua'in, ta ña yé'e ñóo ni kii chí induú. ⁷Ta kúu ni kankao vai noñó'o. Ta ni seíd'ó iin na ni kaa di'a: “Saulo, Saulo, ¿ndiva'a xionoo yo'ó kéndava'on xí'ín yu'u?” ⁸Dá ni kaa yu'u: “¿Ndá yoo kúu mií ní, tatá?” Dá ni kaa na xí'ín: “Yu'u kúu Jesús, na ñoo Nazaret, na xionoo yo'ó kéndava'a xí'ín.” ⁹Ta ndidaá taa kua'an xí'ín yu'u ñóo ni xini ra ña ni naye'e, ta ni yu'ú nda'o ra. Tído ko ní seíd'ó ta'on ra tachí na ni ka'an ñóo. ¹⁰Dá ni kaa yu'u xí'ín ná: “¿Ndí kían kóni ní kee, tatá?” Dá ni kaa na xí'ín: “Ndaku'ín ndichi, ta kua'an ñoo Damasco. Ta ñoo ka'an iin taa xí'ón ndí kían kánian keeón”, kaá na xí'ín. ¹¹Ta kúu ni nda'o va noq yú'u ni kee ña ndato ni naye'e ñóo. Sa'a ñoo nda tíin ndaa ñaá taa kua'an xí'ín yu'u ñóo ndáka ra yu'u ni sa'q ra ñoo Damasco.

¹²Ta ñoo ió iin taa naní Ananías, ta iin ndaa ra xí'ín choon sa'ándá ley Moisés. Ta ká'an va'a ndidaá kúu na Israel ndéi ñoo sa'a rá. ¹³Dá ni kasaa ra noq iói. Dá ni kaa ra xí'ín: “Nani Saulo, ná natju noq ní.” Ta kúu mií hora daá ñóo ní natju noq. Ta kúu ni xini vai ra. ¹⁴Dá ni kaa ta'ani ra xí'ín yu'u: “Ndios, na ní sa ndaño'o na ve'a ni sa ndei sa na'a, noqon kúu na ni kaxi mií ní ña kían kandaq ini ní ndí kían kóni na. Ta ni kaxi na mií ní ña koni ní Jesús, na kúu na ndaa, dá kueíd'ó ní tachí yú'u mií ná. ¹⁵Chí mií ní kakuu iin na k'i'o ndaa kuendá noq ndidaá ñayuu sa'a Jesús, chí ko'on ní kast'o'on ní xí'ín ná sa'a ña ni xini ní xí'ín sa'a ña ni seíd'ó ní. ¹⁶Ta viti, ¿ndiva'a kuu oon ini ní? Ndaku'ín ndichi ní, ta kodo ndúta k'i ní, ta kaka ní ña maní noq Ndios ña ná ku'u ká'ano ini ná sa'a ní, dá ná ndoo kuachi ní noq ná”, kaá Ananias xí'ín yu'u.

Di'a ni kuu, dá ni ni'i Pablo choon ña dána'q na noq na ko kúu na Israel

¹⁷Dá tá ni ndisáaj ñoo Jerusalén yo'ó, dá ni kee kua'in ve'e ño'o ká'ano ka'in xí'ín Ndios. Ta kúu ñoo ní na'a Ndios iin ña'a ndato noq. ¹⁸Chí ni xini sato'i Jesús. Dá ni kaa na xí'ín: “Ndí'i inon, ta kua'an keta k'i ñoo Jerusalén yo'ó, chí ko'ín ta'on kueíd'ó ña tá ná ka'on xí'ín ná sa'a yú'u.” ¹⁹Dá ni kaa xí'ín ná: “Sato'i, ndidaá vá na yo'ó ná'a ña ni sa sa'an yu'u iin rá iin ve'e noq nátaaka na Israel. Ta sa ta'ín ndidaá na kándisa mií ní ve'e kaa. Ta sa kendava'i xí'ín ná. ²⁰Dá

tá nì sa'ání dao taa Esteban, na sa xì'o ndaa kuendá sa'a ní, ta ñoo nì sa ìn yu'u, ta nì nàta'an va inìj tá nì sa'ání ñaa rá. Ta kúú nì sa ndaai dá'on taa nì sa ndei nì sa'ání ñaa." ²¹ Dá nì kaa na xí'ín yu'u: "Kua'án, chí xiká vá tanda'í yo'ó ko'on dána'on noó na ko kúú na Israel", kaa na xí'ín yu'u —kaa Pablo xí'ín ñayuu kuá'a ñoo.

Di'a nì kuu tá kua'an kani soldado ñoo Pablo

²² Tádi vá ndéi ñayuu ñoo seídó'o na ña nákani Pablo. Tído tá nì ka'an na to'on yo'ó, dá nì kasá'á ná káyu'u ná, ta kaa na:

—¡Ka'ání kúú ní taa xaan, chí ko káni ta'an vaan kataki ra!

²³ Ta ndúndéé ij vá ñayuu ñoo káyu'u ná, ta ndátá ná dá'on ná, ta só'ono ni'ini na ñoyaká ñó'o noo tá chí. ²⁴ Sa'á ñoo nì sa'anda taa dándáki soldado ñoo choon ña ná chí'i ra Pablo ini ve'e ñoo. Ta kúú nì sa'anda ra choon ña ná kani ñaa rá xí'ín chirrión, dá ná ka'an ndaa Pablo ndá sa'a kían ka'an kuachi ñayuu ñoo sa'a ná.

²⁵ Tído, tá nì ndi'i nì so'oni ñaa rá xí'ín ñíj, ña kua'an ra kani ñaa rá, dá nì kaa Pablo xí'ín iin soldado né'e choon iin ñoo:

—¿Á va'a kée ní ña kani ní iin tá romano xí'ín chirrión tá ko ñá'a keyíko tá né'e choon sa'a rá?

²⁶ Tá nì seídó'o soldado né'e choon ñoo ña nì ka'an na díon, dá nì kee ra kua'an ra kastó'on ra xí'ín taa dándáki ñaa ñoo. Dá nì kaa ra:

—¿Ndi koo keeá xí'ín taa káa, chí iin tá romano kúú rá?

²⁷ Dá nì natuu taa dándáki soldado ñoo noo iin Pablo. Dá nì ndato'ón ñaa rá:

—Ka'an ndaa, ¿á tá romano kúú'ón?

Dá nì kaa Pablo:

—Jaan. Ñaa kúúí.

²⁸ Dá nì kaa ra:

—Kuá'a nda'o di'ón nì chíya'i yu'u, dá nì nduui tá romano.

Dá nì kaa Pablo:

—Tído yu'u, nda nì kaki vei kúúí tá romano.

²⁹ Dá tá nì seídó'o taa kua'an kani ñaa ñoo ña nì ka'an Pablo, dá nì kexoo ra kua'an ra. Ta kúú nda miíó taa dándáki soldado ñoo nì yu'u tá nì katoní ini ra ña kúú Pablo tá romano, chí sa nì ya'a ra noo ley romano sa'á ña nì so'oni ñaa rá.

Di'a kua'an ña nì ka'an Pablo xí'ín tá né'e choon Israel

³⁰ Tá nì tuu noo iin ka kuu ñoo, kóni taa dándáki soldado ñoo kandaá va'a ini ra ndiva'a ka'an kuachi na Israel sa'a Pablo. Sa'á ñoo nì díta rá cadena ndíko ndá'a ná xí'ín sa'a ná. Dá nì sa'anda ra choon ña ná nataka kúú tá duti sakua'a xí'ín ta né'e choon noo na Israel. Dá nì taó rá Pablo. Dá nì chíkani ñaa rá noo ndidaá kúú taa ñoo.

23

¹ Dá nì sa nde'é Pablo noo ndidaá tá né'e choon nì nataka ndéi ñoo, dá nì kaa na:

—Ñani miíj, ni iin ña'a ko kedaá xí'ín ña kían kútúú inij, chí ió vii vá ñaxintónij noo Ndios nda kuu víti.

² Dá nì sa'anda tá duti kúú noo naní Ananías choon noo taa ndíta yati noo iin Pablo ña ná kani ra da'anda yu'u ná.

³ Dá nì kaa Pablo:

—Ná kani Ndios mií ní, chí kúú ní tátó'on iin náo kini káa ña nì nake'i kuxi oon. Ta mií ní kúú rá kómí choon ña keyíko ndúsá'ano ní sa'í tátó'on kí'o sa'ándá ley choon. Sa'á ñoo, ¿ndiva'a ya'a mií ní noo ka'an ley, chí nì sa'anda ní choon ña ná kani ra yú'í?

⁴ Dá nì kaa dao ka taa ndéi ñoo xí'ín Pablo:

—¿Á va'a nda'o kéeón xinóon, ña nì ya'ón nì ka'an ndava'ón xí'ín tá duti kúú noo kuendá Ndios?

⁵ Dá nì kaa Pablo:

—Ñani miíj, ko ná'a ta'on yu'u ña kúú ná tá duti kúú noo. Chí ka'an tuti ij Ndios ña ko kánian ka'an ndava'a yo xí'ín taa né'e choon noo na ñoo yo —kaa na.

⁶ Kúú nì katoní ini Pablo ña dao taa nì nataka ñoo kúú taa saduceo, ta dao ka ra kúú taa fariseo. Sa'á ñoo nì'í nda'o nì ka'an na xí'ín rá:

—Ñani, yu'u kúú taa fariseo. Ta kúúí de'e iin taa fariseo. Ta chinóo kuachi ndo yu'u chí ió tandéé ini nooí ña nataka na nì xí'í.

⁷ Tá nì ka'an Pablo díon, dá nì kasá'á taa fariseo xí'ín taa saduceo dándichí tá'an mií rá. Kúú nì nata'anda tá'an va ra ndéi ra. ⁸ Chí taa saduceo kúú ra ka'an ña o náta ki ta'on na nì xí'í, ta ni ángel koó, ta ni espíritu koó. Tído tá fariseo kúú ra kándisa ndidaá kúú ña yo'ó. ⁹ Ta ndidaá kúú rá nì kasá'á káyu'ú. Dá nì ndakuei dao taa dána'a ley Moisés, tá'an ra kúú ta'ani kuendá tá fariseo. Dá nì kaa ra:

—Ni iin to'ón ta'on ña'a kini ko ní kée taa yo'ó, chí nda ndi kuu nì ka'an iin espíritu o iin ángel xí'ín rá. Sa'á ñoo ná dá'a ni naá yo xí'ín Ndios —kaa ra.

¹⁰ Ta deén ndá'o ni kasá'á dándichi tá'an mií rá ndéi ra. Ta kúu ni yu'u va taa dándáki soldado ñoo, chi oon ni ví ndakuei taa ñoo dakuáchi ra Pablo, ka'áni rá. Sa'á ñoo ni sa'anda ra choon ña ná kixi soldado taó rá Pablo tein ñayuu ñoo, dá kandaka ñaa rá ko'on tuku ra ini ve'e noo ndéi mií soldado ñoo.

¹¹ Ta kúu iin ka sakuaá ñoo, dá ni na'a noo sato'o yo Jesús noo Pablo. Dá ni kaa na:

—Ndeé koo inoon, Pablo. Chi táto'on k'i'o ni xi'on kuendá sa'a yu'u ñoo Jerusalén yo'o, ki'o dión ta'ani miían ndusa ki'on kuendá sa'i ñoo Roma —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni ndat'ón kue'é uu diko taa ña ka'áni rá Pablo

¹² Tá ni tuu noo iin ka kuu ñoo, dá ni ndat'ón kue'é dao ta Israel ña ka'áni rá Pablo. Ta ni xi'o ra mií rá ña ni iin tó'ón rá o kásá'an, ta ni takuií o kó'o ra nda ná kandeé rá ka'áni rá Pablo. ¹³ Ta uu diko cháa ka kúu taa ni kandoo kee dión. ¹⁴ Dá ni kee ra kua'an ra ka'an ra xi'in ta duti sakua'a, xi'in ta sá'ano, dá ni kaa ra:

—Ndu'u kúu ra ni xi'o mií ña kuu ndu, chi o kásá'an ta'on ndu ta ni o kó'o ndu takuií nda kandeé ndu ka'áni ndu Pablo. ¹⁵ Ta viti, ko'on mií ní xi'in ta né'e choon ñoo yo ka'an ní xi'in taa dándáki soldado ñoo ña ná kandaka ra Pablo kii ra noo ní taan, ta kee ní ña keyiko cháa ka ní sa'a rá, kaa ní xi'in rá. Ta ndu'u kúu ra kandeé nduu ka'áni ñaa tá sa kua'an kuyati ra kasandaá ra —kaá ra.

¹⁶ Tído tá ni kandaá ini daxi Pablo ña dión ndat'ón kue'é taa ñoo, dá ni kee xi kua'an xi ve'e noo ndéi soldado. Dá ni kast'o'on xi xi'in Pablo táto'on k'i'o ndat'ón rá. ¹⁷ Dá ni kana Pablo iin soldado né'e choon ñoo. Dá ni kaa na xi'in rá:

—Kee ní ña maní kandaka ní tayii ló'o yó'o ná ko'on xi noo taa dándáki ndo'o, chi ió iin ña'a ka'an xi xi'in rá —kaá na.

¹⁸ Dá ndáka ñaa rá ni sa'an ra noo taa dándáki ñaa ñoo. Dá ni kaa ra:

—Pablo, tá'an ra nákaa ve'e kaa yó'o, ni kana ra yu'u, ta ni seé nda'i ra nooi ña ná kandakai tayii ló'o yó'o kii xi noo mií ní, chi ió ña ka'an xi xi'in ní —kaá ra.

¹⁹ Dá ni tiin taa ñoo ndá'a tayii ló'o ñoo. Dá ni taó xoo ñaa rá. Dá ni ndat'ón ñaa rá:

—Ndí kían ka'an yo'o xi'in yu'u, kónon?

²⁰ Dá ni kaa xi:

—Ni kandoo ta Israel ña kasaa ra taan kueé nda'i ra noo ní ña kandaka ní Pablo ko'on ní noo ta né'e choon Israel, dá kee ra

ña keyiko cháa ka ra sa'a ná, kaa ra. ²¹ Tído, o sa kándisa ní, chi uu diko cháa ka taa kaño'o de'é ichi kandati ra ka'áni rá Pablo, chi ni xi'o ra mií rá ña o kásá'an ra ta ni takuií o kó'o ra nda kandeé rá ka'áni ñaa rá. Ta viti ndéi nduu ra ndáti ra ná kande'á ndi kaa mií ní —kaá xi.

²² Dá ni sa'anda ra choon noo xi kua'an nó'o xi, ta ni ka'an ra xi'in xi ña o sa kóo ini xi ka'an xi xi'in ni iin tó'ón ñayuu ña ni nakani xi xi'in rá.

Di'a ni kuu tá ni sa'anda taa dándáki soldado choon ña ko'on Pablo noo iin ta né'e choon ká'ano naní Félix

²³ Dá ni kana ra uu soldado né'e choon. Dá ni sa'anda ra choon noo roón ña ná kenduu ra uu ciento soldado ko'on sá'a, xi'in oni diko uxí ka ra ná kakuu ta kandodó kuéi, xi'in uu ciento ka ra ná kakuu ta kane'é kúxi ko'on ra, ta ná kana ra ka iin sakuaá ko'on ra ñoo Cesarea. ²⁴ Dá ni sa'anda ta'ani ra choon ña ná kenduu ta'ani roón iin kuéi kanoo Pablo ko'on na, ta ná kandaka ñaa rá ko'on ra noo iin ta né'e choon ká'ano naní Félix, kaá ra.

²⁵ Dá ni taa ra iin tuti kane'e soldado ko'on ra, ta di'a kaáan: ²⁶ “Yu'u kúu Claudio Lisias, ta táai tuti yó'o kosaa noo ní, Félix. Mií ní kúu iin taa ndáya'i, ta ká'in ndisá'an xi'in ní. ²⁷ Taa yó'o kúu ra ni tiin ta Israel, ta kua'an ra ka'áni ñaa rá. Sa'á ñoo ni sa'in xi'in soldadoj, ta ni dakáki ñaaí, chi ni kandaá inii ña tá romano kúu rá. ²⁸ Ta sa'á ña kónii kandaá inii ndí kían kúu kuachi taa yó'o, sa'á ñoo ndákai ra ni sa'in noo ta né'e choon ta Israel. ²⁹ Dá ni kandaá inii ña sa'a ley mií vá rá dakuío kuachi ra taa yó'o. Tído ni iin ña'a kini ko ní kée ra sa'á ña kánian kuu ra o kakaá ra ve'e kaa. ³⁰ Tído ni kandaá inii ña ni ndat'ón kue'é dao ta Israel ka'áni ñaa rá. Sa'á ñoo ni tanda'i taa yó'o kosaa ra noo ní. Ta ni sa'anda ta'ani yu'u choon noo taa ká'an kuachi sa'a rá ña ná kakuíta ra noo mií ní, dá ná ka'an ra, ná kande'á ndí kían kúu ña kini ni kee taa yó'o. Ná kukueé ní.”

Dión kua'an ña ni taa ra.

³¹ Dá ni kee soldado ndáka ra Pablo kua'an ra táto'on ni ta'anda choon noo rá iin ñoo naní Antípatriis sakuaá dáá ñoo. ³² Dá tá ni tuu noo iin ka kuu ñoo, dá ndadá tá kándodó kuéi ñoo kua'an xi'in Pablo, dá ni nandió kuéi soldado xika sá'a ñoo kua'an nó'o ra ve'e noo ndéi ra ñoo. ³³ Dá tá ni saa soldado kándodó kuéi ñoo naní Cesarea, dá ni xi'o ra tuti ñoo noo ta né'e choon ká'ano naní Félix. Ta ni nak'i'o ta'ani ra Pablo noo

rá. ³⁴ Dá tá ni ndi'i ni ka'i ra tuti ñoó, dá ni ndato'ón rá ndei ni kaki Pablo. Dá ni kandaá ini rá ña kúu ná tá kuendá Cilicia.

³⁵ Dá ni kaa rá xí'ín ná:
—Tá ná kasaa taa ka'an kuachi sa'on, nda daá ná kueídó'i noo ka'on —kaá rá.

Dá ni sa'anda rá choon noo soldado ña ná nachi'i ra Pablo noo kúu ve'e choon naní Herodes, ta ná kandaá va'a ñaá rá.

24

Di'a ni kuu tá ni ka'an kuachi tá Israel sa'a Pablo

¹ Dá tá ni ya'a o'on ku, dá ni kasaa tá duti kúu noo naní Ananías ñoo Cesarea ñoo xí'ín dao ka tá sá'ano Israel, xí'ín iin taa tí'a ka'an naní Tértulo. Dá ni sa kuíta ra noo tá né'e choon ka'ano ñoo ka'an kuachi ra sa'a Pablo. ² Dá tá ni kana ra Pablo ni saa na, dá ni kasá'á ka'an kuachi tá naní Tértulo ñoo sa'a ná noo tá né'e choon ñoo, ta kaá rá:

—Ta xí'ín mií ní ndei va'a ndu'u, ta kua'á ña va'a kée ní xí'ín ñoo ndu sa'á ña ío ñaxintóni ní. ³ Chí iin na ka'ano kúu mií ní, Félix, ta daá kuití vá náki'o ndu'u ndivé'e noo ní sa'a ndidaá ña va'a kée ní xí'ín ndu ndei kúu mií vá. ⁴ Tído ko kóni ndu kandaá ndu cháá ka tiempo ní, sa'á ñoo seí nda'í ndu noo ní ña kueídó'o ní yu'u iin tóo ví'í sa'á ña kúu ní iin taa va'a ini. ⁵ Ni naní'í ndu ña taa yó'o kúu táto'on iin kue'e nákaa ñoo ndu'u, chí xionoo ra sa'ándá tá'an ra na Israel ndei iin ní kúu ñayuu. Ta taa yó'o ta'ani kúu rá iin noo sa'ándá choon noo rá kúu kuendá tá nazareno. ⁶ Ta ni ka'an rá ña ku'u ra koni xíxi ra ve'e ño'o ka'ano ndu. Sa'á ñoo ni tiin ñaá ndu'u, ta kua'an ndu keyíko ndu sa'a rá táto'on kí'o dándáki ley ndu. ⁷ Tído ni kasaa taa dándáki soldado naní Lisias xí'ín kua'á nda'o soldado rá, ta ni xio ndaa ñaá rá ndá'a ndu'u. ⁸ Dá ni sa'anda rá choon ña ná kii na ka'an kuachi sa'a Pablo noo mií ní. Sa'á ñoo ndei ndu yó'o viti. Tá ndato'ón mií ní rá, dá kandaá va'a ini ní ña ndaa va kían ka'an ndu sa'a rá —kaá rá.

⁹ Ta ni ka'an ta'ani ndidaá ka tá Israel ndei ñoo ña kí'o dión kían.

Xí'o Pablo kuendá noo Félix sa'á ña ndó'o na

¹⁰ Dá ni dakúu tá né'e choon ka'ano ñoo ndá'a rá noo Pablo, dá ná ka'an na. Dá ni kaa na:

—Ná'á yu'u ña sa ío kua'á nda'o kuia nákaa ní keyíko va'a ní ñoo ndu. Sa'á ñoo kadij inij viti fiin xí'oi kuendá noo ní sa'a

ña ndó'i. ¹¹ Ta kuu va ndato'ón ní dao ka ñayuu, dá ná kandaá va'a ini ní ña sa ío uxí uú kuú ni sa'in ñoo Jerusalén ni sa ndaño'i Ndios. ¹² Ta ko ní nátiin na yu'u chidáo tá'in xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ini ve'e ño'o ka'ano ndu. Ta ni ko ní nátiin na yu'u nákaaí dánaá tá'in ñayuu ini ni iin ve'e noo náataka na, ta ni iin ka xían ñoo Jerusalén. ¹³ Ta o kúu ta'on kandaá rá ña ka'an kuachi ra sa'a yú'u viti.

¹⁴ Tído yó'o kásto'in xí'ín ní ña yu'u kúu na xíka íchi Jesús, tá'an ña chínaní taa yó'o kúu ña ko va'a. Ta kí'o dión ndaño'o yu'u Ndios, na ni sa ndaño'o na ve'i ni sa ndei sa na'á, chí kándisa yu'u ndidaá kúu choon sa'ándá ley xí'ín ña ni taa profeta nda rá sa na'á. ¹⁵ Chí ío tandee iní yu'u ña kee Ndios ña ni kaa na kee na, táto'on kí'o ío ta'ani tandee iní noo taa yó'o. Chí kándisa yu'u ña dánátaki Ndios na ni xí'i, mií ná va'a na o mií ná kini na. ¹⁶ Sa'á ñoo daá kuití vá ndi'í inij koo víi ñaxintóni noo Ndios xí'ín noo ñayuu.

¹⁷ Tído tá ni ya'a dao kuia ni xionoo yu'u dao ka xían, dá ni nandió kooi ñooj chindeéi na kúnda'í xí'ín cháá dí'on, ta dokoi kítí noo Ndios. ¹⁸ Ta nákaaí kéei ña yó'o, ta kúu ni kasaa dao tá Israel ni chí kí kuendá Asia dí'a, ta ni tiin ra yu'u ini ve'e ño'o ka'ano ndu nákaaí ndúvii mií noo Ndios táto'on kí'o sa'ándá ley choon. Tído ko tá'on ñayuu kuá'a ño'o xí'ín yu'u, ta ko nákaaí dánaá tá'in ñayuu. ¹⁹ Sa'á ñoo kánian kii taa íoo kuita ra noo mií ní, dá ná ka'an kuachi ra sa'a yú'u noo mií ní tá ndaa ña'a ndó'o ra xí'ín. ²⁰ O ná ka'an taa ndei yó'o ná nde'á ndí kían kúu iin kuachi yu'u ni naní'í rá tá ni sa iin noo tá né'e choon ñoo ndu. ²¹ Ta ndá ndi kuu kuachi ni ya'a yu'u ni keei kían ña ni'í ni ka'in tá ni sa káaj tein mií rá ñoo, chí ni ka'in dí'a: “Sa'á ña kándisa yu'u ña nataki na ni xí'i, sa'á ñoo ní chínoo kuachi ndó yu'u viti”, ni kaaí xí'ín rá —kaá na.

²² Ta sa ná'á va'a va Félix ñoo táto'on kí'o kua'an sa'a íchi Jesús. Sa'á ñoo, tá ni ndi'í ni seídó'o ra ña ni ka'an Pablo, dá ni chíttuu tóo ra tandó'ó na. Dá ni kaa rá:

—Tá ná kasaa taa dándáki soldado naní Lisias, nda daá ví, dá kandaá inij nde'á ndi kua'an tandó'ó ndo —kaá rá.

²³ Dá ni sa'anda rá choon noo taa ndaa Pablo ña ná kandaá va'a ñaá rá. Tído ni ka'an rá ña ná konó rá kee Pablo dao ña'a, ta ná konó ta'ani ra ku'u tá xionoo xí'ín ná koto ni'ini ñaá rá, kaá rá.

Di'a kua'an ña ni daná'a Pablo noo Félix

²⁴Dá tá ni ya'a dao kuu ñoo, dá ni kasáa Félix xí'in ñadi'í ra naní Drusila, ña kúú ñá'a Israel. Dá ni kana ra Pablo. Dá ni seídó'o ra ña ni ka'an na sa'a ndi dándaki ña kándée iní yo Jesucristo. ²⁵Ta ni ka'an ta'ani Pablo ña kánian kee yó ña ndaa, ta kánian chituu ini yo kee yó ña kini. Ta ni ka'an ta'ani na ña kasandaá iin kuu keyíko ndaa Ndios sa'á ñayuu. Kúú ni yu'ú nda'o Félix. Dá ni kaa ra xí'in ná:

—Kua'an viti, dá tá ná nonoí, dá kana tukui yo'ó kasaaon —kaá ra.

²⁶Tído ndáti ra ña k'i'o Pablo cháá dj'ón noo rá, dá dáyaá ñaá rá, ká'an rá. Sa'á ñoo tóo tóo sa kana ñaá rá sa ndat'ón xí'in rá.

²⁷Dá tá ni ya'a uq kuia, dá ni keta Félix noo choon né'e ra. Dá ni ndu'u taa naní Porcio Festo kúú rá tá né'e choon ká'ano ñoo. Ta sa'á ña kóni Félix kandoo va'a ra noo na Israel, sa'á ñoo ni ñankoo ra Pablo nákaa na ve'e kaa.

25

Di'a kua'an ña ni kaa Pablo xí'in ra naní Festo

¹Dá ni ñatiin Festo choon kakuu ra tá né'e choon ká'ano. Dá tá ni ya'a oní kuu, dá ni keta ra ñoo Cesarea ñoo kua'an ra ñoo Jerusalén. ²Tá ni saq ra ñoo, dá ni ñatuu yati tá dutí saku'a'á xí'in taa né'e choon noo na Israel. Dá ni kasá'a rá ká'an kuachi ra sa'a Pablo noo Festo. ³Dá ni xiká ra ña maní noo Festo ña ná tanda'á rá Pablo kii na ñoo Jerusalén. Ta ña yó'o ni xiká ra chí sa ni ndat'ón kue'é ra ña ka'ání rá Pablo íchi. ⁴Dá ni kaa Festo:

—Nákaa Pablo ve'e kaa ñoo Cesarea. Tído yachi va no'í. ⁵Sa'á ñoo ná ko'on dao taa kúú kuendá mií ndó xí'in yu'u ñoo Cesarea. Tá ió iin ña'a ni ya'a ra ni kee ra, dá kían kuu ka'an kuachi ndó sa'a rá ñoo.

⁶Dá ni kandoo Festo ni sa io ra ñoo Jerusalén xí'in taa ñoo táto'on ona o uxí kuu. Dá ni nandío koo ra kua'an nó'o rá ñoo Cesarea. Tá ni tuu noo iin ka kuu, dá ni ñakoo ra noo téj noo koo ra ka'anda ra choon. Dá ni sa'anda ra choon ña ná ko'on ra kuaka ra Pablo kasaa na. ⁷Tá ni saq Pablo ni sa kuíin na noo ió ra, dá ni ñatuu yati tá Israel, tá'an ra ni kii ñoo Jerusalén. Dá ni kasá'a rá dákuío ra Pablo ku'a'á nda'o kuachi kini. Tído ko ní ni'í ta'on ra ndi kee ra, dá kandoo ndaa ña ká'an ra.

⁸Dá ni kasá'a Pablo chindeé ná mií ná, ta kaá na:

—Ko ní ya'í noo ni iin ley ndu'u, na Israel, ta ni ko ní xini xixii ve'e ñoo ká'ano ndu, ta ni noo ley César, tá né'e choon ká'ano cháá ka, ko ní ya'í —kaá na.

⁹Tído kóni Festo kandoo va'a ra noo tá Israel. Sa'á ñoo ni ndat'ón rá Pablo:

—ÍÁ náta'an ni inon ko'oo ñoo Jerusalén, ta ñoo ná keyíkoj sa'on? —kaá ra.

¹⁰Dá ni kaa Pablo:

—Sa iin va yu'u noo mií ní, ta né'e ní choon ni kee César. Ta yó'o va kúú noo kánian keyíko ní sa'í. Chí sa ná'á va'a ní ña ni iin t'ón ña kini ko ní ya'í kee xí'in na ñoo, na Israel. ¹¹Chí tá ní ya'í kee iin kuachi kini, ña kánian kuu, dá kían iói ña kuu sa'an. Tído ni iin t'ón kuachi, ña dákuío taa yó'o yu'u, ko kúú ña ndaa, sa'á ñoo ko iin ta'on kuu nakí'o yu'u noo ndá'a rá. Sa'á ñoo xikaj noo ní ña va'a ka mií César ná keyíko sa'í —kaá Pablo.

¹²Dá tá ni ndi'í ni ndat'ón Festo xí'in taa ká'an ni'ini noo rá, dá ni kaa ra xí'in Pablo:

—Ni xiká mi'ón ña keyíko César sa'on. Sa'á ñoo tanda'í yo'ó ko'on noo rá, tá dáa —kaá ra.

Di'a ni kuu, dá ni ka'an Pablo xí'in rey Agripa

¹³Dá tá ni ya'a cháá kuu ñoo, dá ni kasáa iin rey naní Agripa xí'in ñadi'í ra naní Berenice ñoo Cesarea, chí ni kasáa ra ka'an ra ndisá'an xí'in Festo. ¹⁴Ta sa'á ña ni sa ndei na kua'a vá kuu, sa'á ñoo ni ñakani Festo xí'in rey ñoo sa'á ña ndó'o Pablo, ta kaá ra:

—Ni ñankoo Félix iin taa nákaa ra ve'e kaa yó'o. ¹⁵Dá tá ni sa'in ñoo Jerusalén, dá ni ka'an kuachi tá dutí saku'a'á xí'in ta sa'ano noo na Israel sa'á taa ñoo, ta ni xiká ra ña ná ka'andai choon ña ná kuu ra. ¹⁶Dá ni ka'in xí'in rá ña ko'ón ta'on ka'ání taa né'e choon romano iin taa tá ko'ón ná kuita na ká'an kuachi sa'a rá noo rá, dá kían kuu chindeé rá mií rá noo kuachi dákuío ñaá ná, ni kaaj xí'in rá. ¹⁷Sa'á ñoo tá ni kasáa tá Israel ñoo yó'o, ta ko ní sá ndati ta'on yu'u, chí tá ni tuu noo iin ka kuu, kúú ni ñakooj noo téj ka'andai choon. Dá ni sa'andai choon ña ná ko'on ra kuaka ra taa naní Pablo ñoo kasaa ra noo. ¹⁸Dá ni ñakujta tá Israel ká'an kuachi ra sa'á taa ñoo. Tído ko ní ká'an ta'on ra táto'on k'i'o ndati yu'u chinoo kuachi ñaá rá. ¹⁹Chí sava'a ña ká'an kuachi ra sa'a kúú ley mií rá. Ta ká'an ta'ani ra sa'a iin taa naní Jesús, iin ra ni xí'í, tído

Pablo kúú rā kaá ñā takí va Jesús ñoó. ²⁰ Ta sa'á ñā kō ní ni'í ta'on yu'u ndi koo keyíkoi sa'á taa ñoó, sa'á ñoó ni ndato'ín ra, nde'á á kándia ra ko'on rā ñoo Jerusalén keyíkoi sa'á rá sa'á ñā yó'o, ni kaají xí'ín rá. ²¹ Tído ni xikā rā ñā mií César Augusto ná keyíkō sa'á rá. Sa'á ñoó ni sa'andaj choon ñā ná kakaají rá ve'e kaa ndā ná kasandaá kuu tanda'í rā ko'on rā noq César ñoó —kaá Festo xí'ín rey Agripa.

²² Dá ni kaa rey Agripa xí'ín Festo:

—Kóni ta'ani yu'u kueidó'í to'on ká'an taa ñoó.

Dá ni kaa Festo:

—Ta'an, dá kueidó'o ní ñā ka'an rā —kaá rā.

²³ Tá ni tuu noq iin ká kuu, dá ni kasaa rey Agripa xí'ín ñadi'í rā nani Berenice ve'e noq sa'ándá Festo choon, ta ndíxi na dá'on táyí ndáa. Dá ni ku'u ra ini ve'e xí'ín ndidaá taa dándáki soldado, xí'ín ndidaá taa ndáya'í ñoo Cesarea. Dá ni sa'anda Festo choon ñā ná ko'on rā kuaka ra Pablo kasaa ñā noq rá.

²⁴ Dá ni kaa rā:

—Mií ní, rey Agripa, xí'ín ndidaá ní mií ní, ñā ni náta ka ndéi yó'o viti xí'ín ndu'u. Ta taa iin yó'o, ku'á nda'o ñā Israel ndéi ñoo Jerusalén xí'ín ñā ndéi ñoo yó'o ká'an kuachi sa'á rá noq yú'u. Ta kō sá tuu na ñā káyu'ú ná ñā kánian kuu rā. ²⁵ Tído ni iin tó'on ñā kini kō ní nani'í yu'u ni kee rā ñā kánian kuu rā. Tído ni xikā mií rá ñā César Augusto keyíkō sa'á rá. Sa'á ñoó ni chikaa ini ñā tanda'í rā ko'on rā. ²⁶ Tído kō ní'í ta'on yu'u ndí kían taai sa'á taa yó'o ko'an noq ñā kúu sato'o yo César. Sa'á ñoó chikani yu'u rā noq ndidaá mií ní, ñā ndéi yó'o, xí'ín noq mií ní, rey Agripa, dá ndato'ón va'a ní rā, dá nani'í yu'u ndí kían kúu kuachi ra chinóoi noq tuti ñoó. ²⁷ Chí kō vá'a ta'on keei tá ná tanda'í iin taa nákaa ve'e kaa ko'on rā noq tá né'e choon ká'ano xian nani kōq kuachi rā ko'on xí'ín rá —kaá rā.

26

Di'a ni kaa Pablo xí'ín rey Agripa xí'o na kuendá sa'á ñā ndó'o na

¹ Dá ni kaa rey Agripa xí'ín Pablo:

—Viti kían ní kuu kí'ón kuendá sa'á ñā ndó'ón —kaá rā.

Dá ni chinee Pablo ndá'á ná, dá ni kasá'á ná xí'o na kuendá sa'á ñā ndó'o na:

² —Ta kádij nda'o ini, rey Agripa, chí sónó ní kí'oi kuendá noq ní sa'á ndidaá kúu kuachi ká'an ta ñoo, ta Israel, sa'á. ³ Ta kádij ta'ani ini, chí sa ná'á va'a va mií ní sa'á ley ndu'u, ñā Israel. Ta sa ná'á va'a ta'ani ní sa'á ndí kían kedaá xí'ín ñā ñoo, dá kō náki'in tá'an ñaxintóni ndú. Sa'á ñoó seí nda'í noq ní ñā kueé ní koo ini ní, dá kueidó'o ní ñā ko'in ka'in xí'ín ní.

Ká'an Pablo sa'q ndí kían ni sa kee na tá ko ñá'á kandisa na Jesús

⁴ Ndidáá vá ñā ñoo, ñā Israel, ná'á tá-to'on kí'o ni sa kee yu'u tá ni sa kuui taló'o tá ni sa ioj ñoo mií, ta ná'á ta'ani na táto'on ni sa keei tá ni sa ioj ñoo Jerusalén. ⁵ Ta ná'á ta'ani na ñā ndā ni kaki va yu'u kúu taa fariseo. Sa'á ñoó, tá kóni ñā, kuu va kí'o ndaa ñā kuendá ñā ni sa kuui iin taa fariseo, tá'an rā kúu iin ta'ándá taa ndíta toon cháá ká xí'ín choon Ndios tein ñā ñoo. ⁶ Tído viti, sa'á ñā ió tandeé iní yu'u ñā xinkoo ñā ni kaa Ndios kee na xí'ín ñā sa'ano ñoo ndu tá sata, sa'á ñoó ndéi taa yo'ó chinóo kuachi ra yu'u noq mií ní. ⁷ Ta ndin uxí uú tu'u, ndu'u ñā kúu ñā ve'e ñā Israel, ndáti xinkoo ñā ni kaa Ndios kee na xí'ín ñā sá'ano ñoó. Sa'á ñoó kéchóon ndu noq Ndios nduú ñoó. Ta sa'á ñā kómí yu'u tandeé iní yó'o, rey Agripa, sa'á ñoó ká'an kuachi taa Israel yó'o sa'á yu'u viti. ⁸ Já ká'an ní ñā kuáchí nda'o kían noq Ndios dánáta ni ñāyuu ni xí'í?

Ká'an Pablo táto'on kí'o sa kendava'a na xí'ín ñā kúu kuendá Jesús

⁹ Ta yu'u ni ká'an ta'ani ñā níyikái kendava'í xí'ín ñā kándisa kuu Jesús, ñā ñoo Nazaret. ¹⁰ Ta díon ni sa keei ñoo Jerusalén, chí ni sa taáin ku'á nda'o ñā kúu ñayuu Ndios ve'e kaa xí'ín choon sa xí'o taa duti kúu noq noq. Ta sa nata'an va ini tá sa sa'áni ñáá rá. ¹¹ Ta ku'á nda'o ta'ándá ni sa kendava'í xí'ín ná ini iin rá iin ve'e noq náta ka ñā ñoo ndu, ta sa kendúsaj xí'ín ná ñā ka'an ndava'a na sa'á Jesús. Ta sa'á ñā sa xido nda'o ini sa xini ná, sa'á ñoó sa xionooi sa kendava'í xí'ín ná nda'á dao ká ñoo tukú ñó'o xiká.

Ká'an Pablo ndi ni kuu, dá ni nduu na kuendá Jesús

¹² Ta sa'á choon yó'o ni keei kua'in ñoo Damasco, ta mií taa duti kúu noq ni xí'o choon noqí kua'in. ¹³ Tído táto'on dao nduú kían, ná kaají xí'ín ní, rey, xikái kua'in ichi ñoó. Ta kúu ni xini iin ñā ye'e ni kii chí in-duú. Ta ndato ká vían o duú ndindii. Ta kúu ni ñaye'e ndaa iin ní kúu noq kua'in xí'ín

t̄aa kua'an xí'ín ñóó. ¹⁴ Ta kúú ndidaá vá ndu'u n̄i kuɛi noñó'o. Ta kúú n̄i sejd̄o'ó yu'u n̄i ka'an iin na ká'an yú'u hebreo, dá n̄i kaa na xí'ín: "Saulo, Saulo, ¿ndiva'á xionooón kéndava'ón xí'ín yu'u? Ch̄i kéeón t̄at̄o'on kée chee tá chísá'á rí din̄i karochá." ¹⁵ Dá n̄i kaa yu'u: "¿Ndá yoo kúú mií ní, tatá?" Dá n̄i kaa na: "Yu'u kúú Jesús, na xionoo yó'ó kéndava'á xí'ón. ¹⁶ Ta viti ndakuin̄i ndichi, ch̄i n̄i na'á noo yú'u noo yó'ó, dá kechóon nooí, ta kanooón k̄i'ó ndaaon kuendá sa'á ñ̄a n̄i xinon yu'u, xí'ín sa'á ndidaá ka ñ̄a'á ko'in na'í nooñ. ¹⁷ Ta kandaa yu'u yó'ó noó na ñoo mií'ón, na Israel, xí'ín noo ndidaá na ko kúú na Israel, ch̄i noó na yó'ó t̄anda'í yó'ó ko'on, ¹⁸ dá ná natuu noo ná, dá ná dánkoo na ích̄i noo íin naá, dá ná naki'in na ích̄i noo ndato yé'e kua'an induú. Dá ná o káño'o ka na t̄ixi ndá'a ñ̄a u'u, ta ná ndu'u na t̄ixi ndá'a Ndios. Ta sa'á ñ̄a kandeé iní na iin tó'ón din̄i mií yu'u, sa'á ñ̄oó k̄i'ó ká'ano iní Ndios sa'á kuachi na, dá natiin na ñ̄a va'a k̄i'ó Ndios noó ñayuu n̄i nduvii mií ná", kaa Jesús xí'ín yu'u.

Ká'an Pablo ñ̄a n̄i kee na choon n̄i sa'anda Ndios noo ná

¹⁹ Díón n̄i ndo'ó yu'u, rey Agripa. Sa'á ñ̄oó ko ní kúsaá ta'on inii keei ndidaá choon n̄i sa'anda Jesús nooí ndá induú. ²⁰ Ta mií noó n̄i daná'í sa'á t̄o'on va'a yó'ó noó na ndéi ñoo Damasco. Ni ndi'i, dá n̄i sa'in n̄i daná'í noó na ndéi ñoo Jerusalén, xí'ín noó na ndéi iin níi kúú kuendá Judea di'a, xí'ín noó na ko kúú na Israel. Ch̄i n̄i ka'in xí'ín ná ñ̄a ná nandikó iní na sa'á kuachi kée na, ta ná nduu na ñayuu Ndios, ta xí'ín ñ̄a va'a kée na ná na'á na ñ̄a mií'an ndaa kuiti n̄i nandikó iní na sa'á kuachi kée na. ²¹ Ta sa'á ñ̄a dána'í díón, sa'á ñ̄oó n̄i tiin t̄a Israel yu'u noo nákaaj̄i ve'e ñ̄o'ó ká'ano ndu. Ta n̄i ka'an rá ka'aní rá yu'u. ²² Tído n̄i ch̄indeé vá ñ̄aa Ndios, sa'á ñ̄oó takí īi vái nda viti íin xí'oi kuendá noó ñayuu ko ndáya'í, xí'ín noó na ndáya'í. Ta ká'in xí'ín ná t̄at̄o'on n̄i ka'an profeta xí'ín ñ̄a n̄i ka'an Moisés sa'á ñ̄a kánian koo, ²³ ch̄i n̄i ka'an na yó'ó ñ̄a ndo'ó naní n̄oó na kakuu Cristo, dá kuu na, dá mií ná kakuu na natakí mií noó, dá kí'an dátoon na noó ñayuu, dá nani'í na Israel xí'ín na ko kúú na Israel ñ̄a k̄aki na —kaa Pablo.

Kóni Pablo ñ̄a kandísa rey Agripa t̄o'on va'a sa'a Jesús

²⁴ Tá xí'oi īi vá Pablo kuendá sa'á ñ̄a ndó'o na, dá n̄i kayu'ú Festo, ta kaá ra:

—¡Pablo, n̄i ndulóko va yó'ó n̄i kee ñ̄a kua'a t̄éí ñ̄a ndichí n̄i dakuá'ón!

²⁵ Dá n̄i kaa Pablo:

—Ko ndúlóko ta'on yu'u, tatá Festo, ch̄i t̄o'on ká'an yu'u kúú ñ̄a ndaa, ta kí'an t̄o'on ndichí. ²⁶ Ta sa ná'á vá mií rey xaan sa'á ñ̄a yó'ó. Sa'á ñ̄oó kándéé inii ká'in ñ̄a yó'ó noo ná. Ch̄i kándaaj̄i inii ñ̄a ná'á va'a va na sa'a ndidaá kúú ñ̄a yó'ó, ch̄i ko kúú de'é ta'an vaan. ²⁷ ¿Á kándísa ní, rey Agripa, t̄o'on n̄i taa profeta? Sa ná'á vá yu'u ñ̄a kándísa nían —kaa na.

²⁸ Dá n̄i kaa rey Agripa xí'ín Pablo:

—Ndáda cháá vá, dá kandeéón xin̄o iní yu'u ñ̄a kakuu iin t̄a kuendá Jesús.

²⁹ Dá n̄i kaa Pablo:

—Tá cháa o tá kua'a n̄i kamani, tído xíkaj̄i noo Ndios ñ̄a o duú iin tó'ón mií ní ná nduu kuendá Jesús, ná nduu ta'ani ndidaá na ndéi seidó'o t̄o'on ká'in yó'ó kuendá Jesús, t̄at̄o'on k̄i'ó kúú yu'u. Tído ná dá'a ni kandik̄o ndá'a ná t̄at̄o'on k̄i'ó ndó'o yu'u ndíko ndá'í.

³⁰ Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an Pablo t̄o'on yó'ó, dá n̄i ndakuin̄i ndichi rey noó xí'ín Festo ñ̄oó, xí'ín ñ̄a naní Berenice, xí'ín ñayuu ndéi xí'ín ná ñ̄oó. ³¹ Dá tá n̄i kankuei xoo na kua'an na, dá n̄i kasá'á ndátó'ón tá'an na, ta kaá na:

—Ni iin tó'ón ta'on ñ̄a'a kini ko ní kée t̄aa káa. Ko káni ta'an vaan ñ̄a kuu ra, ta ni ko kánian kakaa ra ve'e kaa —kaa na.

³² Dá n̄i kaa rey Agripa xí'ín Festo:

—Kuu va dáyaaj̄i yo t̄aa káa, ní kúu. Tído n̄i xika ra ñ̄a keyik̄o mií César sa'a rá —kaa ra.

27

Di'a n̄i kuu tá n̄i ch̄ikaaj̄i iní t̄a né'e choon ñ̄a t̄anda'á rá Pablo ko'on na ñoo Roma

¹ Dá n̄i ch̄ikaaj̄i iní t̄a né'e choon ñ̄oó t̄anda'á rá ndu'u ko'on ndu xí'ín barco chí kuendá Italia. Sa'á ñ̄oó n̄i nakí'oi ra Pablo xí'ín dao ka t̄aa ñ̄o'ó ve'e kaa noo ndá'a t̄a sa'ándaj̄i choon noo iin ciento soldado naní Julio, ta ra yó'ó nákaaj̄i tein iin ta'ándá soldado naní Augusto. ² Dá n̄i kaa ndu iní iin barco ní kii ñoo Adramitio, ch̄i sa íin nduu ra ñ̄a nadaon rá ko'on ra noo nákuj̄ita barco sa'an chí kuendá Asia di'a. Dá n̄i kee ndu kua'an ndu. Ta né'e tá'an ndu xí'ín iin t̄aa naní Aristarco. Ta kúú rá iin t̄aa ñoo

Tesalónica, ña nákaa chí kuendá Macedonia di'a.

³Tá nda iin ka kuu, dá ni saa ndu iin ñoo naní Sidón. Dá ni ku'u ini ta naní Julio ñoo sa'a Pablo, chí ni sonó rá ni sa'an na noo ndéi na né'e tá'an va'a xí'ín ná ndéi ñoo ñoo. Dá ni chíndeé ná Pablo. ⁴Dá ni kaa tuku ndu ini barco ñoo, dá ni kankuei ndu ñoo Sidón ñoo kua'an ndu. Dá ni kao ndu iin xoo yúku íni ini taño'o naní Chipre, ta ni kandooan chí xoo íti di'a, chí kána nda'o tachi' xoo noo ni ka'an ndu ko'on ndu. ⁵Dá ni ya'a yati ndu chí kuendá Cilicia xí'ín Panfilia. Dá ni saa ndu ni noo ndu ñoo ka'ano naní Mira, ña nákaa chí kuendá Licia di'a.

⁶Ta ñoo ni naní'i ta sa'ándá choon noo soldado ñoo iin ka barco, tá'an kirá ni kii chí ñoo naní Alejandría, chí kiróón kúu rá kua'an chí Italia. Dá ni dákáa ra ndu'u ini róón. Dá ni kee ndu kua'an ndu. ⁷Ta sa ni kukua'á nda'o kuu kua'an ndu xí'ín barco ñoo noo taño'o, chí kuee nda'o kua'an ra. Ta kúu xí'ín kua'á nda'o tandó'ó, dá ni saa ndu noo xito ndaa tá'an xí'ín ñoo naní Gnido, chí kána jó tachi' déen noo kua'an ndu. Ta ko kúu ta'on ko'on ndaa ndu. Sa'á ñoo ni kao ndu satá iin yúku íni ini taño'o naní Creta. Dá ni saa ndu noo xito ndaa tá'an xí'ín ñoo naní Salmón, ña nákaa yúku Creta ñoo. ⁸Ta dión xí'ín tandó'ó daá vá xika ndu kua'an ndu yati yu'ú taño'o ñoo. Dá ni saa ndu iin xían naní Puerto Va'a yati noo nákaa ñoo naní Lasea. ⁹Ta kúu sa kua'á nda'o kuu xika ndu noo taño'o kua'an ndu. Kúu sa ni kasá'á jo nda'o jó ña kían kaka ndu ko'on ndu noo taño'o, chí sa kua'an kuyati va yoo víxi, dá kasá'á kána cháá ka tachi' déen. Sa'á ñoo ni ka'an ni'ini Pablo noo ñayuu ñoo, ¹⁰ta kaá na:

—Ñani, kándaq inii ña jo nda'o jó ña ndo'o yó tandó'ó noo ko'on yo, chí naá vá barco yó'o xí'ín ndidaá ña'a ndío rá kua'an ra. Ta o duu ña yó'o oon ni, chí jo ta'ani jó ña kuu yo —kaá na.

¹¹Tído ko ní kékuendá ta'on ta sa'ándá choon noo soldado ñoo ña ni ka'an Pablo, chí ni kee cháá ka ra sa'á ña ni ka'an sato'o barco noo xí'ín tá dákáka ra ña ná ko'on ra. ¹²Ta sa'á ña kían iin xían noo ko vá'a kandita barco yoo víxi, sa'á ñoo kua'á nda'o taa ñoo ni kandoo ra ña va'a cháá ka ña ná ko'on ra, nde'á á kandeé rá kasandaá ra iin ka ñoo naní Fenice, ña nákaa mií yúku naní Creta ñoo, dá nakuijn va'a barco ñoo, dá ná kandati ra nda ná ya'a yoo víxi, ká'an rá.

Ta ñoo Fenice ñoo nákaa chí xoo noo keta ndiandii tá ni ini.

Di'a ni kuu tá ni ndo'o ndu tandó'ó ka'ano ni kee tachi' déen

¹³Ta kuee vá ni kasá'á kána tachi. Sa'á ñoo ni ka'an ñayuu ña kuu va kaka na ko'on na, táto'on nákani ini na kee na. Dá ni taó ná kaa ve'e ña kúu freno barco ñoo. Dá ni kí'ín ndu tátuu yati ndu kua'an ndu yú'u yúku naní Creta ñoo. ¹⁴Tído cháá vá ni sa'an ndu, kúu ni kasá'á vá kána tachi' déen, ta vei ña chí yu'ú taño'o di'a, chí vei ña xoo kuá'a noo xínkoo ndiandii, ta nanían Euroclidón. ¹⁵Ta kúu ni kasá'á né'e tachi' déen barco ñoo kua'an ra. Ta sa'á ña ko ní kúu ka dákáka ndu barco ko'on ndu ni'í ndu ño'ó íchí, sa'á ñoo ni dayáa va ndu barco né'e ñaá tachi' kua'an.

¹⁶Dá ni ya'a ndu satá iin yúku ló'o íni ini taño'o naní Claudia. Ta ko kána ni'i ta'on tachi' ñoo. Ta kúu xí'ín kua'á nda'o tandó'ó, dá ni kandeé ndu ni naditá ndu barco leé ni nachi'i ndu ra ini barco ka'ano ñoo. ¹⁷Dá tá ni ndu'u barco leé ñoo, dá ni kató toon ra barco ka'ano ñoo xí'ín yó'o ndéé. Dá ni ndytoon rá. Tído ni yu'ú ra ña ko'on ra karnee ni'ini rá tein ñotí noo naní Sirte. Sa'á ñoo ni danóo ra dá'on tánee dinj barco ñoo. Dá ni dayáa ra barco kane'e tuku ñaá tachi' ko'an.

¹⁸Ta kána ij vá tachi' déen tá ni tuu noo iin ka kuu. Sa'á ñoo ni kasá'á dao taa ñoo taó ra ña'a ño'ó ini barco ñoo satá raan kua'an ini taño'o. ¹⁹Tá ni kasandaá kuu óni, dá ni kasá'á ndu taó ndu ña'a kéchóon mií barco ñoo satá nduan kua'an ini taño'o.

²⁰Ta kúu kua'a vá kuu ko ní xini ndu ndiandii ni tíño. Ta sa'á ña ndó'o nda'o nió ndu ni kee tachi' déen ñoo, sa'á ñoo ni sa'anda va ini ndu ña ko'ó ka tandéé ini ña káki ndu. ²¹Tá ni ndi'i ni ya'a kua'á kuu ko ní sásá'an ndu, dá ni nakuíjn ndichi Pablo tein taa ñoo. Dá ni kaa na:

—Tá ní seídó'o ndó ña ni ka'in xí'ín ndó ña ko vá'a kankuei yó noo naní Creta, dá kían o ndó'o ta'on yó tandó'ó yó'o, ta ni o naá ta'on ña né'e barco yó'o, ní kúu. ²²Tído viti ká'an ni'inii noo ndo ña ndeé koo ini ndo, chí ni iin tó'ón ta'on yó o kuu, va'ará ná naá barco yó'o. ²³Chí sakuáa viti ni sa io iin ángel xí'ín, ta ni kii na noo mií Ndios, na ndáño'o yu'u, na kéchóon yu'u noo. ²⁴Dá ni kaa na xí'ín: "Pablo, o sa yu'óon, chí kánian nakuijn noo César. Sa'á ñoo dákáki va Ndios ndidaá ñayuu vei xí'ón ini barco

yó'o", kaá nã xí'fín. ²⁵ Sa'á ñoó ndeé koo ini ndo, ñani, chí kándisa ndaa yu'u ñã kee Ndios táto'on kí'o ni ka'an ángel ñoo xí'fín. ²⁶ Tído miífan saa barco yó'o tuu rá iin yúku íin ini taño'o —kaá Pablo.

²⁷ Ta kúu sa ni xino va uxi komi ku yá'a ndu taño'o naní Adriático kua'an ndu. Ta xoo di'a xoo di'a kí'in barco ñó'o ndu kua'an ra kée tachi. Tá ni kuu dao ñoo, dá ni kandaá ini ra kéchoon xí'fín barco ñoo ñã sã natuu yati ndu kua'an ndu yu'u táño'o noo kúu noño'o. ²⁸ Sa'á ñoó ni chíki'ó ra ndi kí'o konó nákaa takuií ñoo. Dá ni katóni ini ra ñã kíán oko nda'á. Dá xíka barco kua'an ra cháá kã chí noo. Dá ni chíki'ó tuku ra ndi kí'o konó. Dá ni kandaá ini ra ñã ndadá sa'on va nda'á kíán. ²⁹ Sa'á ñoó ni yu'u ra ñã tuu tá'an barco ñoo xí'fín yuu ná'ano ndíta yú'u taño'o ñoo. Dá ni chírkuei ra ndin komi kaa vee chí sata di'a barco ñoo, dá ná katuu rá. Dá ni kasá'á rá seí nda'í ra noo Ndios ñã ná tju noo kíi.

³⁰ Dá ni kasá'á tá kéchoon xí'fín barco ñoo kée ra ñã ñó'o ra taán rá kaa vee chí noo di'a barco ñoo, tído barco leé ñoo vá taó ra ñó'o ra, dá kuino ra dáka'ki ra mií rá, ka'án rá.

³¹ Kúu ni kasto'on Pablo xí'fín ta sa'ándá choon noo soldado, xí'fín mií soldado, ta kaá na:

—Tá ná o káño'o taa kaa xí'fín yó ini barco yó'o, dá kíán o káki ta'on ndó —kaá na.

³² Dá ví ni sa'anda soldado ñoo yó'o ndíko barco leé ñoo, dá ni yaa ra kua'an ra noo taño'o.

³³ Dá tá sa kua'an tuu noo, dá ni ka'an Pablo xí'fín ndidaá kúu taa ñoo ñã ná kasá'an ra, ta kaá na:

—Sã ni xino uxi komi ku yá'a ndeí ndó né'e ií ndo xí'fín ñã náani ini ndo, ta ni lú'u ví ñã'a ko ní seí ndo. ³⁴ Sa'á ñoó seí nda'ávii noo ndo ñã kasá'an ndó, dá nani'i ini ndo cháá, dá chí ni iin tó'ón ndó, ta ni iin tó'ón idí diní ndo o naá —kaá na.

³⁵ Tá ni ka'an Pablo díon, dá ni tiin na iin pan. Dá ni ñaki'o na ndiv'e noo Ndios noo ndidaá kúu taa ñoo. Dá ví ni sa'anda naán. Dá ni kasá'á seí naán. ³⁶ Dá ni ndundeé ini ndidaá kã taa ñoo. Dá ni sasá'an ta'ani ra.

³⁷ Ta ndidaá ndu'u, na ñi sa ño'o ini barco ñoo, ni sa kuu ndu uu ciento oni diko sa'on iin. ³⁸ Dá tá ni ndinoo ini ndu ni sasá'an ndu, dá ví ni taó ndí'i ra tirió ñó'o ini barco ñoo ní sata raán noo taño'o, dá ni kandaá cháá ñã vee rá, dá ni ñaxinkoo rá lú'u kã noo takuií.

Di'a ni kuu, dá ni natáni barco ñoo ni kee takuií

³⁹ Tá ni tju noo, kúu ko nákoní ií vá taa ñoo ndá yúku kíán. Tído ni xini ra iin ndá'a taño'o nákaa sa'a yúku íin ñoo, ta ñoo ndeí ñotí. Dá ni ka'an rá ñã ndá ndi kuu kandeé rá dáka'ka ra barco ñoo ko'on ra nda ñoo.

⁴⁰ Sa'á ñoó ni sa'anda ra yó'o ndíko kaa vee ñoo. Dá ni kandoan ini takuií. Dá ni ndaxí rá yó'o ndíko yíto, kirá dáka'ka ra barco ñoo, dá ni ñaxino ra ini takuií, dá kuu kao tuku ra barco. Dá ni dáka'a ra dá'on, tá'an ñã tánee chí xoo noo di'a barco ñoo. Dá ni ñaki'in barco kua'an ra ni'i ra noo ndeí ñotí ñoo.

⁴¹ Tído ni saa ra ni tuu rá noo ndeí iin tu'u ñotí ini taño'o ñoo, chí kíán noo náki'in tá'an noo takuií ñani tá'an. Ta ñoo ni saa noo barco ñoo ni sarneean tein ñotí ñoo. Sa'á ñoó ko ní kúu kasandaá ra nda yú'u taño'o ñoo. Ta sa'á ñã ndeé téf ñani takuií chí sata di'a barco ñoo, sa'á ñoó ni kasá'á cháchi rá.

⁴² Dá ni kandoo ndidaá soldado ñã ka'áni rá ndidaá taa kua'an ve'e kaa né'e ra kua'an ra, dá ni iin tó'ón rá ná o kuino díta rá kasandaá ra nda yú'u taño'o. ⁴³ Tído kóni tá sa'ándá choon noo soldado ñoo ñã dáka'ki ra Pablo. Sa'á ñoó ko ní sóno ta'on ra ñã koo díon. Dá ni sa'anda ra choon noo ndidaá taa tí'a díta ñã ná kee ra ini taño'o, dá ná kasandaá ra noño'o íchi. ⁴⁴ Dá ni kaa ra xí'fín ra ko tí'a díta ñã ná tiin ra tabla o tá'í barco, dá ná kasandaá ra noño'o íchi, kaá ra. Ta díon ni kee ndu, ta kúu ndidaá vá ndu'u ni káki.

28

Di'a ni kuu tá ni sa ndei ndu noo naní Malta

¹ Tá ni ndi'i ni kasandaá ndi'i ndu yú'u taño'o ñoo, dá ni kandaá ini ndu ñã yúku ñoo naní Malta. ² Dá ni ku'u ini ñayuu ndeí ñoo sa'a ndú'u, chí ni sa'on na ñó'o, dá ni kana na ndu'u ñã ná natuu yati ndu nadaa ndú, chí kóon dai, ta víxi nda'o.

³ Dá ni sa'an ta'ani Pablo ni dataká na cháá títo ni taán ná noo kéi ñó'o ñoo. Tído tá ni taán ná ra, kúu ni keta iin koó déen tein rá, chí ni kasá'á ndii ri. Kúu ni tiin ri ndá'a ná.

⁴ Dá tá ni xini na ndeí Malta ñoo ñã tákaa koó ñoo ndá'a Pablo, dá ni kasá'á ndátó'ón tá'an mií ná:

—Miífan ndaa iin taa sa'áni ndii va kúu taa kaa, ndani ndó'o ra díon. Ko ní xí'i ta'on ra ni kee taño'o, tído o káki ta'on ra viti, chí miífan chiya'i ra sa'á kuachi ra —kaá na.

⁵ Tído tá nì kidi ni'ini Pablo ndá'a ná, ta kúú nì kankao va koḡ dégen ñoó noḡ ño'ó kèí ñoó, ta ko ta'lon ña'a nì ndo'o na nì kee rí. ⁶ Ndidaá kúú ñayuu ñoó ndáti ña nein ñíi Pablo, o iin ndakána kankao na kuu na. Ta sa nì kuna'á vá ndáti ñayuu ñoó, tído koḡ ña'a ta'on nì ndo'o na. Dá nì naḡaon na ña nákanani ini na, ta nì kaa na ña iin ndios vá kúú ná.

⁷ Ta yati ñoó ndéi dao ño'ḡ iin taa naní Publio, ra né'e choon ñoo ñoó. Ta nì naḡiin va'a ra ndu'u, ta nì xito ñaá rá oní kuuy. ⁸ Ta kándu'u tatá Publio ñoó noḡ xito, chí kú'u ra kée kue'e dáa xí'ín tachí níí. Dá nì sa'an Pablo nì xito ni'ini ñaá ná. Tá nì ndi'i nì ka'an na xí'ín Ndios, kúú nì chínóo na ndá'a ná sata rá. Ta kúú nì nduva'a va ra. ⁹ Tá nì kandaá ini ñayuu ndéi ñoó ña nì nduva'a taa ñoó, kúú kua'á nda'o na kú'u nì saḡ noḡ ió Pablo, ta kúú nì nduva'a ta'ani na. ¹⁰ Kúú kua'á nda'o ña maní nì kee ñayuu ñoó xí'ín ndu'u. Dá tá nì kasandaá kuuy tiin tuku ndu barco ko'on ndu, kúú nì kemáni ná ndu'u xí'ín kua'á ña'a, ña xínñó'ó ndú noḡ ko'on ndu.

Di'a nì kuu, dá nì saḡ ndu ñoo Roma

¹¹ Tá nì xino oní yoḡ nì sa ndei ndu ñoó, dá nì tiin ndu iin barco nì sa iin nì sa ndati nì ya'a yoḡ víxi. Ta nì kii ra chí ñoo ká'ano naní Alejandría, ta kándodó uu yoko chí noḡ ra. Iian naní Cástor, ta iin kaan naní Pólux. Dá nì kee ndu kua'an ndu. ¹² Dá nì saḡ ndu iin ñoo naní Siracusa. Ta ñoó nì sa ndei ndu oní kuuy. ¹³ Dá nì kee barco ñoó tátuu yati ra yu'ú taño'ḡ kua'an ra nda nì kasandaá ndu iin ñoo naní Regio. Dá nda iin ka kuuy nì kasá'á kána tachí vei chí xoo sur di'a. Dá tá nì ya'a uu ka kuuy, dá nì saḡ ndu iin ñoo naní Puteoli. ¹⁴ Ta ñoó nì naní'i ndú dao ka na kúú kuendá Jesús. Dá nì sei nda'í na noḡ ndu'u ña ná kandeí ndu xí'ín ná usa kuuy. Dá tá nì ndi'i ñoó, dá nì kee ndu kua'an sa'á ndú ñoo Roma.

¹⁵ Ta sa nì ni'i tó'on na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Roma ña vei ndu, sa'á ñoḡ nì saḡ na nì ni'i ná ndu'u íchi vei ñoo naní Foro de Apio xí'ín iin ka ñoo naní Ndin oní Tabernas. Tá nì xini Pablo ña nì kasáa na kúú kuendá Jesús ñoó, dá nì na'ki'o na ndivé'e noḡ Ndios, ta nì ndundeé ini na. ¹⁶ Dá tá nì saḡ ndu ñoo Roma, dá nì na'ki'o ta sa'ándá choon noḡ soldado ñoó taa ño'ḡ ve'e ka né'e ra kua'an ra noḡ taa dándáki ve'e ka ñoo Roma. Tído nì sonó rá ña koo xoo Pablo iin ka ve'e, ta koo iin soldado kandaá ñaá rá.

Di'a kua'an ña nì daná'a Pablo noḡ na Israel ndéi ñoo Roma

¹⁷ Tá nì xino oní kuuy nì saḡ Pablo ñoo Roma, dá nì nakana na ta sa'ano Israel ndéi ñoo Roma ñoó. Dá tá nì nataka ra, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ñani, ni iin tó'ón ta'on ña'a kini ko ní kée yu'u xí'ín na ñoo yo, ta ko ní ká'an ndava'i sa'a choon nì sa'anda na sa'ano ve'á nì sa ndei sa na'á. Tído nì tiin ra yu'u ñoo Jerusalén, dá nì na'ki'o ñaá rá noḡ ndá'a ta romano. ¹⁸ Tá nì ndi'i nì dandíchi ra yu'u, dá nì ka'an rá dáyaá ñaá rá, chí ko ní naní'i ta'on ra ni iin tó'ón kuachí sa'á ña kánian kuuy. ¹⁹ Tído ko ní xíin ta'on ta ñoo yo, ta Israel, ña dáyaá ta né'e choon yu'u, sa'á ñoḡ nì xikai ña ná keyiko César sa'í, va'ará koḡ ña'a ndó'i xí'ín na ñooi. ²⁰ Ta ña yó'o kónii kasto'in xí'ín ndó, sa'á ñoḡ nì nakanai ndo'ḡ nì kasáa ndo, dá ka'in xí'ín ndó, chí sa'á ña kómíi tandeé ini táto'on kí'o ió tandeé ini noḡ dao ka na ñoo yo, na Israel, sa'á ñoḡ ndíko yu'u cadena yó'o —kaá na.

²¹ Dá nì kaa ta sa'ano ñoó xí'ín ná:

—Ni iin tó'ón tuti ko ní nátiin ndu'u noḡ na ndéi chí kuendá Judea ña ká'an sa'a ní. Ta ni iin ñani yo nì kii ñoó ko ká'an kuachi sa'a ní. ²² Tído kóni ndu kueído'o ndu ndi kaá ní sa'á ñayuu kándisa díon, chí iin níí kúú xíán ká'an kini ñayuu sa'a ná —kaá ra.

²³ Dá nì kandoo ra iin kuuy ña nataka ra kueído'o ra Pablo. Tá nì kasandaá kuuy dáa ñoó, kúú kua'á nda'o ñayuu nì nataka ve'e noḡ ió Pablo. Ta nda na'a, ta kúú nda nì ini, nì daná'a na sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tíxi ndá'a Ndios, chí kóni na ña xino ini ñayuu ñoó, dá ná kandisa na Jesús. Chí nì daná'a na táto'on kí'o dána'a ley Moisés, xí'ín ña nì ka'an profeta sa na'á. ²⁴ Ta dao ra nì kandisa ña nì daná'a Pablo, tído dao ra, ko ní xíin kandisa. ²⁵ Ta sa'á ña ko ní náki'in tá'an nóó ñaxintóni rá, sa'á ñoó nì kasá'á nduta ra kua'an nó'o rá. Tído tá ko ña'a ka kankuei ra yé'le ñoó, dá nì kaa Pablo xí'ín rá:

—Ndaa va nì ka'an Espiritu ij Ndios xí'ín profeta Isaías tá nì kaa na di'a xí'ín na sa'ano ve'á:

²⁶ Kua'an ka'on di'a xí'ín ñayuu xaan:

Va'ará ndidaá ka vían ná kueído'o ndó, tído o kátóni ta'on ini ndo.

Ta va'ará ndidaá ka vían ndé'le ndó, tído o kándaá ta'on ini ndo.

²⁷ Díon ndo'o na chí nì ndukáxi nda'o níḡ ná. Ta ko táí ta'on do'o na.

Ta ndadí ta'ani noḡ ná,

dá ná ɔ̄ kɔní n̄á xí'ín noo ná,
 ta ni xí'ín do'ona ná ɔ̄ kueídó'ona,
 ta ni ɔ̄ kátóni ta'on ini n̄a,
 dá ná ɔ̄ nándiío kuéi na noo yú'u,
 dá nduva'li n̄a.

DiÓN ni ka'an Espírítu iɔ̄ xí'ín Isafás. ²⁸ Ta kana'á ndó viti n̄a tánda'á Ndios to'on va'a, n̄a ká'an sa'a ndi kee na dákaaki na yó, kua'an noo n̄a kɔ kúu n̄a Israel, ta noón di'a kúu n̄a natiin va'an —kaá Pablo xí'ín rá.

²⁹ Tá ni ka'an Pablo to'on yó'o, dá ni kasá'á dándichí tá'an míf ra Israel ni kee ra kua'an ra. ³⁰ Ta ni sa io Pablo uu kua toon ini ve'e ni xiin ndodó ná ñoó. Ta sa natiin va'a na ndidaá ñayuu sa sá sá xito ni'ini ñaa. ³¹ Ta ni daná'a n̄a noo ñayuu ñoó sa'a ndi koo ndu'u na tixi ndá'a Ndios, ta ni daná'a ta'ani na sa'a sato'ona yo Jesucristo. Ta kɔ ní yu'ú ta'on na ka'an n̄a, ta ni iin tó'on ñayuu kɔ ní chítuu noo dána'a n̄a.

To'on yó'o kíán nì taa San Pablo nì sa'an noó nà ñoo Roma

Ká'an Pablo ndisá'an

¹ Yu'u kúu Pablo, ta kéchóoin noó Jesucristo, ta nì nakana na yu'u kakuui iin apóstol, chí nì taó xóo na yu'u ña kanooi kastó'in xí'in ñayuu sa'a tó'on va'a Ndios. ² Ta to'on yó'o kíán ña nì ka'an Ndios kee na nda rá sa na'á, ta profeta nà nì taa naan noo tuti iì mií ná.

³ Ta to'on va'a yó'o ka'an sa'a de'e na Jesucristo, nà kúu sato'o yo. Nì kii na tein nà ve'e rey David, sa'a ñoo nì kaki na kúu ná iin taa. ⁴ Ta xí'in ndée mií Espiritu iì Ndios nì na'a ña Jesús kúu de'e Ndios, chí nì danátaki ñaá ná tein nà nì xí'i. ⁵ Ta sa'a Jesús nì ni'i ndú ña maní ña kakuu ndu apóstol, dá kane'e ndu to'on na noó ñayuu ndéi iin ní kúu ñayuu yó'o, dá natiin kuu ná ñaño'ó sa'a ña kandeé iní ñaá ná, ta kueí'ó'ó ñaá ná. ⁶ Ta tein ñayuu ñoo ñó'o ta'ani ndo'ó, chí nì nakana Ndios ndo'ó ña kakuu ndó kuendá Jesucristo.

⁷ Ta ka'an yu'u ndisá'an xí'in ndo'ó, nà ndéi ñoo Roma, nà kú'u ini Ndios sa'a, nà nì nakana na kakuu ñayuu mií ná. Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee ña maní xí'in ndó, ta nakí'o na ña ná koo va'a ini ndo.

Kóni Pablo ko'on nà korni'ini na ñayuu ndéi ñoo Roma

⁸ Ta dinño'ó kà náki'oi ndive'e noó Ndios xí'in kuu Jesucristo sa'a iin rá iin ndó, dá chí sa iin ní kúu vá ñayuu ni'í tó'on na ña kándéé iní ndo Jesús. ⁹ Ta noó mií Ndios kéchóoin xí'in ndino'o inii dána'i to'on va'a ña ka'an sa'a de'e na, ta noón kúu nà xí'o ndaa kuendá sa'i, ña daá kuití vá xíkai ña maní noo ná sa'a ndo. ¹⁰ Ta noó ka'in xí'in ná, seí nda'i noo ná ña tá kóni mií ná, dá ná saaj korni'ini ndo'ó. ¹¹ Dá chí kóni saaj kande'i ndo'ó, ta chindeéi ndo'ó, dá ni'i ndo ña va'a noo Espiritu iì Ndios, dá kandida toon cháá kà ndo xí'in ña ndaa kándísa yó, ¹² dá ná nakí'o tá'an yó tandéé iní noo iin rá iin yó noó ña ndaa kándísa yó, chí iin nóo kúu vá ña kándísa yó.

¹³ Nani mií, kóni ña kana'á ndó ña sa kuá'á nda'o ta'ándá nì ka'in saaj kande'i ndo'ó, tido nda viti ió ña'a chítuu yu'u ña

saaj. Chí kóni kee iin choon va'a tein mií ndó táto'on kí'o nì kee tein dao kà nà kó kúu nà Israel.

¹⁴ Dá chí miían ndusa kánian dána'i noó ñayuu ka'an yú'u griego, xí'in noó nà kó ka'an yú'u griego, xí'in nà ndichí, xí'in nà kó ndichí. ¹⁵ Sa'a ñoo kóni kíi saaj kastó'in xí'in ndo'ó, nà ndéi ñoo Roma xa'an, sa'a to'on va'a Jesús.

Kándoo vii yo noó Ndios sa'a ña kándéé ini yo Jesús

¹⁶ Ta kó xíka'an noó ka'in sa'a to'on va'a ña ka'an sa'a Jesús, dá chí xí'in to'on yó'o dáka'ki Ndios ndidaá kúu ñayuu kándísa ñaá. Ta dinño'ó noó nà Israel nì kasáa to'on va'a yó'o. Ta nì kasandaá ta'anian noó nà kó kúu nà Israel. ¹⁷ Dá chí to'on va'a yó'o ka'an sa'a ndí kíán kee yó, dá kándoo vii yo noó Ndios, chí kándoo vii yo noó ná sa'a iin tó'on diní ña kándéé ini yo Jesús. Dá chí di'a kaá tuti iì mií Ndios: "Nà nì kándoo vii noó Ndios sa'a ña kándéé iní ñaá ná, noón kúu nà kataki chíchí."

Ká'an Pablo ña ndidaá ñayuu kómí kuqchi noó Ndios

¹⁸ Ta ña xído ini Ndios kí nda induú satá ndidaá kúu ñayuu kée ña kini, xí'in nà xíxi ini, chí xí'in ña kini kée na chítuu na ña ndaa sa'a Ndios. ¹⁹ Ta ña kánian kana'á ná sa'a Ndios, sa ná'á vá ná ña, dá chí mií Ndios nì xí'o ña nì kandaá ini nà sa'an. ²⁰ Ta va'ará o kúu ta'on koni yo choon ka'ano né'e na xí'in noo yo, ta va'ará o kúu ta'on koni yo ña kúu ná Ndios, tído kánian kana'á yó ña miían ndaa ió nà, ta né'e na choon, chí nda rá nì kasá'a sa'a ñayuu yó'o xí'o na ña kandaá ini yo ña dión kíán, chí xini yo ndidaá kúu ña nì kava'a na. Sa'a ñoo ni iin tó'on ñayuu o kúu kaa ña kó ná'á ná sa'a Ndios.

²¹ Ta va'ará ná'á ná ña ió Ndios, tído kó ndaño'o ta'on ñaá ná táto'on kí'o kánian kee na, ta ni kó náki'o na ndive'e noo ná. Di'a xini ndi kuú vá ña'a kó choón nákani ini nà, ta nì ndukáxi ní'o ná, chí nì nakuin naá vá ñaxintóni ná. ²² Kée na mií ná ña kúu ná ñayuu ndichí, tído nì nduxixi di'a na, ²³ chí nì dankoo na ña keká'ano Ndios, nà ió kuí. Dá nì kasá'a keká'ano na na'ána taa, tá'an ra xí'i, xí'in na'ána laa, xí'in na'ána kirí komi sa'a, xí'in na'ána kirí xíka tji.

²⁴ Sa'a ñoo nì nakí'o naá Ndios noo ndidaá kúu ña kini, tá'an ña kátoó téf ñayuu ñoo kee na. Sa'a ñoo ndéi iin rá iin na kée na

ñā ka'an noo xí'ín ñī'í ná. ²⁵ Ta nī ñankoo na ñā ndaa sa'a Ndios, ta nī kandísa na ñā to'ón, chí xí'ó na ñāñó'ó, ta ndāñó'ó na ñā nī kava'a Ndios, ta kō ndāñó'ó na mií Ndios, na nī kava'a ndidaá kúú ñā'a, na daá kuiti kánian natiin ñāñó'ó. Díon ná koo.

²⁶ Ta sa'a ñā kée ñayuu ñā kini ñoo, sa'a ñoo nī nakí'ó ñāá Ndios noo kuachi ka'an noo. Chí nda na ñā'a nī ñankoo táto'on kí'ó nī saki Ndios ñā naki'in tá'an na xí'ín iin taa kandeí na. Dí'a nī nakí'in tá'an daá ñā'a mií ná ndéi na kée na kuachi ka'an noo. ²⁷ Ta díon ta'ani kée dao taa, chí nī ñankoo ta'ani ra táto'on kí'ó nī saki Ndios naki'in tá'an ra xí'ín iin ñā'a kandeí na. Dá nī kasá'a kátoó xíxi ra kudí ra xí'ín taa xí'ín rá, chí yá'a ra kée na kuachi ka'an noo xí'ín daá taa mií rá. Sa'a ñoo ní'í tá'í rá ñā ndo'o naní níó rá sa'a kuachi kée ra.

²⁸ Ta sa'a ñā kō ní xíin na taó kuendá na Ndios, sa'a ñoo nī nakí'ó ñāá Ndios noo ndidaá kúú ñā kini nákaní ini ñaxintóni ná, dá ná kee na ñā kō kánian kee na. ²⁹ Chí nī ñakutí ná ñó'ó ndidaá kúú ñā'a kō va'a, ta kée na kuachi ka'an noo xí'ín ndí ndaa mií vá ñayuu, ta saá ini na, ta kátoó nda'ó na kakomí ná ñā kuiká, ta kée na ñā kini xí'ín dao ka ñayuu, ta u'u ini na, ta sa'ání na ndij, ta dánaá na dao ka ñayuu, ta dánda'í na ñayuu, ta chínaní kini na dao ka ñayuu, ³⁰ ta ká'an u'u na sa'a dao ka na, ta káva'a na kuachi sa'a ñayuu, ta xini u'u na Ndios, ta kō ñāñó'ó ná noo ñayuu xí'ín ná, ta ká'an ná ñā kúú ná ñayuu ndáya'i, ta ió táyí'í ini na, ta ndúkú ná kee na ñā kini saá, ta kō seídó'ó na tatá na xí'ín naná na, ³¹ ta kúú ná ñayuu ndéé to'ón, ta kō kée na to'ón ká'an na, ta kō kú'u ini na sa'a ni iin ñayuu, ta kō ió nda'í ví ini na xí'ín dao ka ñayuu, ta kō ñā xí'ó ká'ano ini noo ná. ³² Ta sa'á kándaq ini ñayuu ñoo sa'a choon nī sa'anda Ndios, ta kándaq ta'ani ini na ñā ñayuu kée díon kánian kuu. Tído yá'a ij vá mií ná kée na ñā kini ñoo, ta kádij ini ná ta kée dao ka ñayuu ñā kini ñoo.

2

Kéyiko ndaq Ndios sa'a ndidaá kúú ñayuu

¹ Ni iin to'ón ñā maní o koo sa'a ndo'ó tá dátaí kuachi ndó dao ka ñayuu. Kō né'e tándini ndá yoo kúú ndo'ó, dá chí tá dátaí kuachi ndó dao ka ñayuu, dá kían dátaí kuachi ndó mií vá ndó, chí díon ta'ani yá'a mií ndó. ² Ta sa'á ná vá yó ñā kéyiko ndaa Ndios tá dándó'ó na níó ñayuu kée díon.

³ Ta nakani va'a ini ndo, chí dátaí kuachi ndó dao ka ñayuu, tído kí'ó díon ta'ani yá'a mií ndó. ¿Á ká'an ndó ñā kaki ndó noo keyíko Ndios sa'a ndo? ⁴ O sa kú'ichí ini ndo koni ndo ñā va'a kée Ndios, chí va'a nda'ó ini na, ta ndáti na, ta kuee ió ini na. ¿Á kō ná'a ta'on ndó ñā va'a nda'ó ini na, chí kóni na ñā nandikó ini ndo sa'a kuachi kée ndó? ⁵ Tído sa'a ñā kúú ndó ñayuu saá ini, ta sa'a ñā kō kóni ndo nandikó ini ndo sa'a kuachi kée ndó, sa'a ñoo ndukua'á ka ví tándó'ó ndo'ó ndó tá ná kasandaá kuú kasaa Ndios keyíko ndaa na sa'a ndidaá ñayuu, ⁶ chí chiya'i na noo iin rá iin ñayuu táto'on káa ñā nī kee na. ⁷ Ta ko'on na ñā kataki chíchí ñayuu ndí'í ini kée ñā va'a, chí nī ndukú ná ñāñó'ó noo Ndios, ta nī ndukú ná ñā ka'an va'a Ndios sa'a ná, ta nī ndukú ná ñā kandeí chíchí ná. ⁸ Tído dándó'ó Ndios níó ñayuu dí'inda sa'a ñā xído ini na xini ñāá ná, ta díon ta'ani kee na xí'ín na kō seídó'ó ñā ndaa, chí ndíko cháá ka na ñā kō kían ndaa. ⁹ Ndo'o naní níó ndidaá ñayuu kée ñā kini kuu daá ñoo. Ta dinñó'ó ka na Israel ndo'ó díon, ndí'í daá, díon ta'ani ndo'ó níó na kō kúú na Israel. ¹⁰ Tído na kée ñā va'a natiin na ñāñó'ó noo Ndios, ta va'a ka'an Ndios sa'a ná, ta ní'í ná ñā koo va'a ini na. Dinñó'ó ka na Israel natiin ñā va'a yó'ó, ndí'í, dá natiin na kō kúú na Israel ñā. ¹¹ Dá chí ni iin ñayuu kō maní cháá ka noo Ndios, chí iin noó kúú vá ná noo ná.

¹² Ta ndi ndaa na kō ná'a ley Moisés, ta nī ya'a na nī kee na kuachi, noon kúú na naá sa'a kuachi kée na, va'ará kō ná'a ná ley ñoo. Tído ndidaá na kómí ley yó'ó yá'a ta'ani na kée na kuachi, sa'a ñoo keyíko sa'a ná táto'on kí'ó dándáki mií ley. ¹³ Chí o kándoo vii ta'on ni iin ñayuu noo Ndios sa'a ñā seídó'ó oon na choon sa'ándá ley. Sava'a na kée choon sa'ándaan, noon kúú na kándoo vii noo Ndios. ¹⁴ Tído na kō kúú na Israel, kō kómí ná ley nī xí'ó Ndios noo Moisés. Tído tá kée na dao choon sa'ándá ley Moisés xí'ín ñā nákaní ini na, dá kían ná'a na ñā ió ta'ani iin ley noo ná, va'ará kō ná'a ná mií ley Moisés. ¹⁵ Ta xí'ín ñā kée na ná'a na ñā ió iin ley níó ná, ta ñoo kían kedaá xí'ín ná, dá kándaq ini na á nī kee na ñā va'a o kōo. Sa'a ñoo ley nákaa ini ñaxintóni ná dátaí kuachi ñāá, ta ñoo ta'ani chindeé ñāá ¹⁶ tá ná kasandaá kuú keyíko Ndios sa'a ñayuu xí'ín ndá'a Jesús, chí keyíko na sa'a ndidaá kúú ñā'a nī kedé'é

ñayuu tátò'on kì'o kua'an tò'on va'a sa'a Jesús, ña nì daná'i noo ndo.

Ko seídó'o ta'on na Israel ley Ndios, kaq Pablo

¹⁷Ta ndo'ó, chínaní ndó mií ndó ña kúú ndó na Israel, ta kándéé ká'ano ini ndo ley Moisés. Ta chíndaya'i ndó mií ndó ña kúú ndó na ñoo Ndios. ¹⁸Ta kaá ndo ña ná'á ndó ndí kíán kóni Ndios kee ndó, ta kaá ndo ña dána'a ley ñoo noo ndo ndí kíán va'a kánian kee ndó. ¹⁹Ta ká'an ndó ña tí'a ndó tiin ndaa ndo na ko túu noo, chí ká'an ndó ña kúú ndó iin ña tóon noo ñayuu ko ná'á Ndios. ²⁰Ta kaá ndo ña tí'a ndó dána'a ndo noo na ko kátóni iní, ta tí'a ta'ani ndó dána'a ndo noo na ko ná'á tátò'on kì'o kée ndó xí'in takuáli. Ta kaá ndo ña noo ley kómí ndó ndidaá ña ndíchi xí'in ña ndaa sa'a Ndios. ²¹Tí'a va'a ndó dána'a ndo noo dao ka ñayuu, sa'á ñoo, ñndiva'a ko tí'a ndó dána'a ndo noo mií ndó, tá dáá? Dá chí dána'a ndo ña ko kánian ki'in kuí'íná ná. Ta, ñndiva'a kí'in kuí'íná ií ri mií ndó? ²²Ta dána'a ndo ña ko kánian ya'a na kee na kuachi xí'in na ko kúú yíí ná o ñadi'í na. Ta, ñndiva'a kée ií ri mií ndó dión? Tá miíjan ndaa ndisa ká'nó'ó ndó yoko, ñndiva'a koku'u ndó ini ve'e ño'an, ta kí'in kuí'íná ndó ña kuí'ká ñó'o inian? ²³Kúryíí nda'o ndó sa'á ña kómí ndó ley Ndios, sa'á ñoo, ñndiva'a kánda ndo ña'nó'ó Ndios sa'á ña ko seídó'o ndó choon sa'ándán? ²⁴Ta ndaa va ká'an tuti ií Ndios, chí di'a kaáan: "Ká'an ndava'a na ko kúú na Israel sa'a Ndios kée ndó'ó."

²⁵Miíjan ndaa ndáya'i ña ni ta'anda ñíi ndo tá seídó'o ndo'ó choon sa'ándá Ndios. Tído tá ko seídó'o ndó choon sa'ándá Ndios, dá kíán kúú ndó tátò'on ñayuu ko ní ta'anda ñíi. ²⁶Tído ñayuu ko ní ta'anda ñíi, xíjan nani kée na choon sa'ándá ley Ndios, noón di'a kúú ñayuu Ndios, va'ará ko ní ta'anda ñíi ná. ²⁷Chí tá seídó'o ñayuu ko ní ta'anda ñíi choon sa'ándá Ndios, ña yó'o xí'o ña kánda ini ndo ña kánian dándó'o Ndios ní ndo, dá chí va'ará kómí ndó ley Moisés, ta ni ta'anda ñíi ndo, tído ya'a ndó noo choon sa'ándá ley ñoo. ²⁸Dá chí ko kúú yó na Israel ndisa sa'á ña ni ta'anda ñíi yo, chí o duú ñíi yo kedaá xí'á, dá kúúo na ñoo Ndios. ²⁹Dá chí ñayuu miíjan ndaa kuiti kúú na Israel, noón kúú na ndino'o iní na seídó'o na Ndios. Ta ní na kíán ná'á ña kúú ná ñayuu Ndios, chí ndino'o ini espíritu ná kándisa ña ná, ta ko kándéé ini na ley. Ta

náta'an ini Ndios xiní na ñayuu kée dión, va'ará ko náta'an ini ñayuu xiní ña ná.

3

¹Ta, íá iin ña ndáya'i kíán ña kúú yó na Israel? Ta, íá iin ña ndáya'i kíán ña ni ta'anda ñíi yo viti? ²Jaan, ña ndáya'i nda'o kíán, chí chíndéé nda'o ña yo. Ta mií ña ndáya'i cháá ka kíán ni xí'o Ndios tò'on na noo yo, na Israel. ³Tído, ñndi koo viti, chí dao na ñoo yo ko ní seídó'o ta'on na choon ni sa'anda Ndios noo ná? Íá ña yó'o kóni kaa ña dánkoo ta'ani Ndios tò'on ni xí'o na noo yo? ⁴Koó, ko ta'ón dión kíán. Di'a iin toon Ndios xí'in ña ni kaa na kee na, va'ará ndidaá ñayuu ni kandoo kúú ná na tó'ón, chí di'a kaá tuti ií Ndios:

Ndidaá ñayuu kandaq ini ña kée ní tátò'on kì'o ni ka'an ní kee ní, sa'á ñoo tá ná ka'an kuachi na sa'a ní, dá kíán kandoo ní kakuu ní na ni kandeé.

⁵Ñndi ká'an ndo'ó viti? Tá kuachi yó kedaá xí'in dao ka ñayuu, dá kándaq ini na ña iin ndaa Ndios xí'in tò'on ni xí'o na noo yo, íá ña yó'o kóni kaa ña ko kánian dándó'o Ndios ní yo? Koó, dá chí dión nákami ini taa ñayuu yó'o. ⁶Tído ko ta'ón dión kíán, dá chí tá ná o dándó'o Ndios ní yo sa'á ña kini kée yo, dá kíán, ñndi koo keyíko ndaa na sa'a dao ka ñayuu ndéi ñayuu yó'o, tá dáá? ⁷Tído, tá kuachi kée ndu kíán kedaá, dá ná'á ña iin ndaa Ndios xí'in tò'on ni xí'o na, ta nátiin na ña'nó'ó noo dao ka ñayuu, ñndiva'a dándó'o na ní ndú sa'á kuachi kée ndu, tá dáá?, kaá dao ndó. ⁸Tá dión kíán, dá kíán, íá kaa yo ña kuu kee yó ña kini, dá ná natuu ña va'a? Ta kaá dao ñayuu ña dión dána'a ndu, chí kátóo na dátuu ña ná, tído miíjan ndaa ya'i nda'o chiya'i na noo Ndios sa'á ña ká'an na dión.

Ká'an Pablo ña ni iin tó'ón yó ko kúú ñayuu ndaa noo Ndios

⁹Ta, ñndi ká'an yó viti? Íá ndáya'i cháá ka yóo, na Israel, o duú na ko kúú na Israel? Koó, ko ta'ón dión kíán. Dá chí sa ni nakanii xí'in ndó ña yóo, na kúú na Israel, xí'in na ko kúú na Israel, ndidaá vá yó ñó'o tíxi ndá'a kuachi. ¹⁰Dá chí di'a va kaá tuti ií Ndios:

Ni iin tó'ón ñayuu ko kúú ñayuu ndaa noo Ndios,

ta ni iin tó'ón ná koo.

¹¹Ni iin tó'ón ñayuu ko kandaq ini,

ta ni iin tó'ón ñayuu ko nándukú Ndios.

¹²Ndidaá kúú ñayuu ni kankeui xoo noo Ndios,

ta ni nduu na ñayuu ko choon.

Ta ni iin na ko kée ña va'a,

ta ni iin tó'ón ná koo.

¹³Táto'on iin yáí ndii ña nóno yú'u kúú diko ná,

chí kánkuei ndino'o to'on kini yú'u ná.

Ta xí'ín yáá ná ká'an na ña to'ón.

Ta xí'ín to'on ká'an na dárkue'e na ñayuu, táto'on dárkue'e iin koq iin ñayuu xí'ín ndirá deen ri.

¹⁴Ta ni chití yú'u ná ñó'o to'on kini xí'ín to'on ova.

¹⁵Ta kaon kána sa'a ná kua'an na kati na ní ñayuu xí'ín ná.

¹⁶Ta ndei kúú míí vá noq xionoo na dándó'o na ní ñayuu, ta dánkoo nda'í ñaa ná.

¹⁷Ta ko tí'a na kandeí va'a na xí'ín ñayuu xí'ín ná.

¹⁸Ta ni lú'u ví ko yú'u ni'ini na Ndios.

¹⁹Sa'a ñoo sa ná'a vá yó ña ndidaá to'on ña ká'an tuti ii Ndios yó'o, ká'an xí'ín ndidaá na ñó'o tíxi ndá'a mián. Sa'a ñoo ná kadi na Israel yú'u ná, chí míí ná xí'ín ndidaá ka ni ñayuu ndei ñayuu yó'o nakuja noq Ndios iin kuq, dá keyiko sa'a ná. ²⁰Chí ni iin tó'ón ñayuu o kándoo vii noq Ndios sa'a ña kée na choon sa'ándá ley. Dá chí ni xí'o Ndios ley na noq yo, dá ná kandaq ini yo ña kúú yó ñayuu kómí kuachi noq ná.

Kándoo vii yo noq Ndios sa'a ña kándée ini yo Jesús

²¹Tído viti ná'a Ndios noq yo ña ío iin ka ña'a noq ley, ta ñoo kían kedaá xí'ín yó, dá kándoo vii yo noq ná. Ta míí ley xí'ín profeta xí'o ndaa kuendá sa'a ña yó'o, ²²chí dánkoo vii Ndios yo noq míí ná sa'a iin tó'ón diní ña kándée ini yo Jesucristo. Ta dión kée na xí'ín ndidaá kúú ñayuu kándisa Jesús. Ta ko taq kuendá ta'on na ndá yoo kúú iin rá iin ñayuu, ²³dá chí ndidaá tá'an va na yá'a kée kuachi, sa'a ñoo ni kuxiká ná noq ña vii kúú Ndios. ²⁴Tído viti ni ni'í óon yó ña kándoo vii yo noq ná sa'a ña maní ni kee na sa'a yo, chí ni taó xóo na yó tíxi ndá'a kuachi sa'a ña ni xí'í Cristo Jesús sa'a yo. ²⁵Chí ni tanda'a ñaa Ndios ni kii na ni chíya'i na sa'a kuachi yo xí'ín ni ná, ta ni ndoo

kuachi yo sa'a ña kándée ini yo ná. Ta kí'o dión ná'a na míí ná ña kúú ná iin na ndaa. Ta sa'a ña kúeé ini Ndios, sa'a ñoo ko ní sa'an ta'on na taó kuendá na sa'a kuachi ni kee ñayuu ni sa ndei sa ná'a. ²⁶Tído viti ná'a na míí ná ña kúú ná na ndaa, dá kandaq ini yo ña keyiko ndaa na, ta dánkoo vii ná yó noq ná sa'a ña kándée ini yo Jesús.

²⁷Ta, ¿ndei kua'an ña kuryíí ñayuu? Ni naá óon vaan. Ta, ¿ndiva'a ni naá óoan? Ni naá óon vaan dá chí sa'a iin tó'ón diní ña kándée ini yo Jesús kándoo vii yo noq Ndios, ta o duú sa'a ña kée yó choon sa'ándá ley. ²⁸Ta viti kían kandaq iniyo ña kándoo vii yo noq Ndios sa'a ña kándée ini yo Jesús, ta o duú sa'a ña kée yó choon sa'ándá ley.

²⁹¿Á ká'an ndó ña kúú ná iin Ndios dáka'ki sava'a na Israel? Koo. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña kúú ta'ani na iin Ndios dáka'ki na ko kúú na Israel viti? Chí mián ndaa kúú ta'ani na Ndios noq ná. ³⁰Dá chí iin tó'ón diní vá kúú Ndios, ta míí ná xí'o ña kándoo vii ñayuu ni ta'anda níi noq ná sa'a ña kándée ini na Jesús, ta xí'o ta'ani na ña kándoo vii na ko ní ta'anda níi noq ná sa'a ña kándée ta'ani ini na Jesús. ³¹¿Á ká'an ndó ña sa'a ña kándée ini yo Jesús, ñoo dánkoo xoo yó ley? Koo, chíndaya'i di'a yó ley sa'a ña kándée ini yo Jesús.

4

Ni kándoo vii Abraham noq Ndios sa'a ña ña ni kándisa na to'on ni xí'o Ndios noq ná

¹Ta viti, ¿ndí kían kaa yo sa'a Abraham, na sa kuu tatá sa'ano yo? ¿Ndí kían ni kandaq ini na sa'a ña yó'o? ²Tá ni kándoo vii Abraham noq Ndios sa'a ña va'a ni kee na, dá kían kuu va kuryíí ná. Tído ko ta'ón dión kían, sa'a ñoo ko ní kúú ta'on kuryíí ná noq Ndios. ³Chí di'a va ká'an tuti ii Ndios: "Sa'a ña ni kándée ini Abraham Ndios, sa'a ñoo ni kándoo vii ná noq Ndios." ⁴Tá ná kéchóon iin taq noq iin sato'o, ko xí'o oon ta'on sato'o ra dí'ón noq rá, chí ña kánian kí'in ya'i ra kían. ⁵Tído na ko kándée ini ña va'a kée na, di'a kándisa na iin tó'ón diní Ndios, na dánkoo vii ñayuu kómí kuachi noq míí ná, noqon kúú na kándoo vii noq Ndios sa'a ña kándée ini ñaa ná. ⁶Ta dión ta'ani ni kaa rey David ña ndiká'an ndi kúú vi ñayuu kándoo vii noq Ndios sa'a ña kándée ini ñaa ná, ta o duú sa'a ña va'a kée na. ⁷Ta di'a ni kaa na:

Ndiká'án ndí kúu ví ñayuu, na ni xi'lo ká'ano ini Ndios sa'a ña kini kée na, chi ni ñandóo Ndios kuachi na.

⁸ Ndiká'án ndí kúu ví ñayuu, na ko ní kekuenda Ndios sa'a kuachi.

⁹ ¿Á sava'a na ni ta'anda ñíí v'á ni'í ña ndoo kuachi na noo Ndios, o á ni'í ta'ani na ko ní ta'anda ñíí ña va'a yó'o? ¿Ndi ká'án ndó? Sa ni nakani yu'u xi'ín ndó ña sa'a ña ni kandeé ini Abraham Ndios, sa'a ñoó ni kandoo vii ná noo ná. ¹⁰ Ta, ¿nda oon ni kandoo vii ná noo Ndios? ¿Á sa dinño'ó ka ni ta'anda ñíí ná, dá ni kandoo vii ná noo Ndios, o kómani v'á? Miñan ndaa kuiti ko ñá'a ii v'á ta'anda ñíí ná, dá ni kandoo vii ná noo Ndios. ¹¹ Ta cháa ka chí noo, dá ni ta'anda ñíí ná. Ta ña yó'o ná'a ña ni kandoo vii ná noo Ndios tá o ñá'a ta'anda ñíí ná sa'a ña ni kandeé ini na Ndios. Sa'a ñoó Abraham kúu táto'on iin tatá noo ndidaá kúu ñayuu kándísa Jesús, va'ará ko ní ta'anda ñíí ná, chi sa'a ña kandeé ini ñayuu ñoó Jesús, sa'a ñoó kándoo vii ná noo Ndios. ¹² Ta kúu ta'ani na tatá noo na ni ta'anda ñíí. Tído ko kúu ta'on na tatá noo ná sa'a ña ni ta'anda ñíí óon ni na. Kúu ná tatá noo ñayuu yó'o tá kándéé ta'ani ini na Ndios táto'on ki'lo ni kandeé ini ñaá mií ná tá ko ñá'a ta'anda ñíí ná.

Ni xi'lo Ndios to'on na noo Abraham sa'a ña ni kandeé ini ñaá ná

¹³ Chi ko ní kaá Ndios ña ki'lo na iin ní kúu ñayuu yó'o noo Abraham xi'ín noo de'e ñání na sa'a ña ni seídó'o na ley. Di'a ni ni'í nánan chi ni kandoo vii ná noo Ndios sa'a ña ni kandeé ini ñaá ná. ¹⁴ Tá sava'a na seídó'o choon sa'ándá ley ni'í ña ni kaa Ndios ki'lo na, dá kían ko chíoon ta'on ña kándéé ini yo Ndios, ta ni tujé v'á ña ni kaa na ki'lo na noo yo, ní kúu. ¹⁵ Dá chi sava'a ña ni'í yo kée ley kúu ña kuido ini Ndios koni na yo. Tído na koó ley noo, noón kúu na ko ya'a ta'on nooán. ¹⁶ Ta sa'a ña kándéé ini yo Ndios, sa'a ñoó ni'í óon yo ña va'a ni kaa na ki'lo na noo yo, dá kían miñan ndaa kuiti ni'í ndidaá na ve'e Abraham ña va'a yó'o. Chi o duú sava'a noo na kómí ley ni'í ña va'a yó'o, chi ni'í ta'ani ñayuu kándéé ini Ndios táto'on ki'lo ni kandeé ini ñaá Abraham ña va'a yó'o. Sa'a ñoó Abraham kúu táto'on iin tatá noo ndidaá yo. ¹⁷ Chi di'a kaá tuti ii Ndios sa'a Abraham: “Ni chikanií yo'ó kakuuón iin tatá noo kua'á nda'lo ñayuu.” Ta Ndios, na ni kándísa Abraham, noón kúu

na xi'lo ña kataki na ni xi'í, ta ká'an na sa'a ña ve'i koo, ta taó na kuenda ña sa' ióan.

¹⁸ Ni kándísa ndaa Abraham ña ni ka'an Ndios xi'ín ná, va'ará koó ka tandeé ini ña kaki iin de'e na. Tído sa'a ña ni kandeé ini na Ndios, sa'a ñoó ni kasandaá na kúu ná iin tatá noo kua'á nda'lo ñayuu, táto'on ki'lo ni kaa mií Ndios xi'ín ná: “Ki'lo díon ví kua'a kakuu de'e de'e ñánóon.” ¹⁹ Ta sa'ín ndaa Abraham xi'ín ña kándéé ini na ña koo de'e na, va'ará sa' ni kus'ano na, chi ió na táto'on iin ciento kuia. Ta daá dóko o kóo de'e va kúu dóko Sara. ²⁰ Tído ko ní kútúu ini na, ta ko ní nakani kuachi ini na sa'a ña ni ka'an Ndios ña koo de'e na. Di'a ni nakuíin toon cháa ka na xi'ín ña kándéé ini na Ndios. Ta ni naki'lo na ñaño'ó noo ná. ²¹ Dá chi ni kandaá kaxi ini na ña ió choon noo ndá'a Ndios ña kee na ndidaá kúu ña'a ni kaa na kee na. ²² Ta sa'a ña ni kandeé ini na Ndios, sa'a ñoó ni kandoo vii ná noo ná. ²³ Ta o duú sa'a iin tó'on Abraham ká'an tuti ii Ndios ña ni kandoo vii ná noo Ndios sa'a ña ni kandeé ini ñaá ná, ²⁴ dá chi nda sa'a yó'o ta'ani ká'an, chi kándoo vii ta'ani yo noo Ndios sa'a ña kándéé ini yo ná, ta mií ná ni ñanátaki Jesús, na kúu sato'o yo. ²⁵ Ta na yó'o kúu na ni naki'lo mií ni xi'í na sa'a kuachi yo. Dá ni ñanátaki ñaá Ndios, dá kuu kandoo vii yo noo mií ná sa'a Jesús.

5

Sa ni kandoo vii v'á yo noo Ndios sa'a ña kándéé ini yo Jesús

¹ Ni kandoo vii v'á yo noo Ndios sa'a ña kándéé ini yo ná, sa'a ñoó sa' ndéi va'a yo xi'ín ná sa'a ña ni kee Jesucristo, na kúu sato'o yo. ² Ta sa'a ña ni kee Jesús, sa'a ñoó ni ndu'u yo tixi ndá'a ña maní ni kee Ndios sa'a ña kándéé ini yo ná, ta ndíta toon yo xi'án. Sa'a ñoó kádii ini yo sa'a tandeé ini ña kían kandeí chí chí yo noo ndato náye'e noo ió na. ³ Ta o duú sa'a iin tó'on ña yó'o ni kádii ini yo, chi kádii ta'ani ini yo tein tandó'ó ndó'o yo, dá chi sa' ná'a v'á yo ña tandó'ó kedaá, dá katí'a yo kúndeé ini yo. ⁴ Ta sa'a ña kúndeé ini yo, sa'a ñoó kána va'a yo noo Ndios, ta sa'a ña kána va'a yo noo mií ná, sa'a ñoó ni'í yo cháa ka tandeé ini yo noo ná. ⁵ Ta tandeé ini yo'ó kían ko dátuu ta'an vaan yo, chi ni nakutí niyo yo xi'ín ña kú'u nda'lo ini Ndios sa'a yo ni kee Espiritu ii mií ná, na ni xi'lo na noo yo.

⁶ Kọ kándéé yó dákaki yó mií yó, sa'á ñoó ni kii Cristo Jesús tá ni kasandaá tiempo ni kaxi Ndios, ta ni xi'i na sa'á na kómi kuachi. ⁷ Miíán ndaa iin ña kuachi nda'o kían ña naki'o iin ñayuu mií ná ña kuu na sa'á iin ñayuu ndaa. Tído ndá ndi kuu ió iin ñayuu xingó ini naki'o na mií ná ña kuu na sa'á iin ñayuu va'a. ⁸ Tído Ndios kúu na ná'a ña kú'u nda'o ini na sa'á yo, dá chi xían nani kúu ií yó yó ñayuu kómi kuachi, Cristo Jesús kúu na ni xi'i sa'á yo. ⁹ Ta sa'á ña ni kandoo vii yo noo Ndios sa'á ña ni sata Jesús ni ná sa'á yo, sa'á ñoó miíán ndaa kuiti káki va yó kee mií Jesús noó ña xído ini Ndios xini ná ñayuu kómi kuachi. ¹⁰ Chi ni sa kuu yó ñayuu kọ ní sá ne'e tá'an va'a xí'ín Ndios, tído ni naki'in tá'an va'a Ndios xí'ín yó sa'á ña ni xi'i de'e na sa'á yo. Ta viti sa'á ña ni naki'in tá'an va'a yó xí'ín ná, sa'á ñoó miíán ndaa kuiti káki yó sa'á ña ni nataki de'e na ió na. ¹¹ Ta o duú ña yó'o oon ni ni'i yo, chi ió ndee ini yo xí'ín Ndios sa'a Jesucristo, na kúu sato'o yo, chi sa'a mií ná ni kasandaá yo ni naki'in tá'an va'a yó xí'ín Ndios.

Sa'á kuachi ni kee Adán kánian kuu yo, ta sa'á ña va'a ni kee Jesús ni'i yo ña kataki chíchi yó

¹² Ta sa'á ña ni ya'a iin taa naní Adán ni kee ra kuachi, sa'á ñoó ni kasá'á ñayuu ndéi ñayuu yó'o kée na kuachi. Ta sa'á ña ni kee taa ñoó kuachi, sa'á ñoó ni xi'i ra. Dá ni kasá'á ta'ani xi'i ndidaá kúu ñayuu, chi ndidaá ná ni kasá'á ya'a kée kuachi. ¹³ Tá o ñá'a kí'o Ndios ley na noo Moisés, sa ndei va ñayuu sa kee na kuachi. Tído sa'á ña kọ ní ya'a na noo ni iin ley, sa'á ñoó kọ ní taó kuendá Ndios kuachi ni kee na. ¹⁴ Tído nda tiempo Adán, ta nda tiempo Moisés sa xí'i ñayuu, va'ará kọ ní ya'a na noo choon sa'ándá Ndios táto'on ni kee Adán.

Ta Adán ni sa kuu táto'on iin konda'i iin ka taa ni kii sata rá. ¹⁵ Tído diin va kúu ña va'a ni'i yó noo Ndios o duú ña ni'i yo sa'á kuachi ni kee Adán. Dá chi sa'á kuachi ni kee ra, ni'i ndidaá kúu ñayuu ña xi'i na. Tído kuá'á nda'o ñayuu ni'i kuá'á nda'o ña maní xí'ín ña va'a noo Ndios sa'á ña ni kee iin ka taa, na kúu Jesucristo.

¹⁶ Chi ña va'a ni'i yó noo Ndios, kọ kúu nóó ta'an vaan xí'ín ña ni'i yo sa'á kuachi ni kee Adán. Dá chi sa'á ña ni ya'a Adán ni kee ra kuachi ñoó, sa'á ñoó ni kasá'á ndó'o nio yo, ta ni kandoo yó kúu yó ñayuu kómi kuachi

noo Ndios. Tído sa'á ña kómi yó kuá'á nda'o kuachi, sa'á ñoó ni kee Ndios ña maní xí'ín yó, dá ná kuu kandoo vii yo noo ná. ¹⁷ Ta sa'á ña ni ya'a iin taa ni kee ra kuachi, sa'á ñoó ni'i ndidaá ñayuu ña xi'i na. Tído yóó kúu na ni'i ña kataki chíchi yó sa'á ña ni kee iin ka taa, na kúu Jesucristo, chi sa'a mií ná ni'i yó kuá'á ña maní noo Ndios, ta ni'i ta'ani yó ña kándoo vii yo noo ná. ¹⁸ Ta sa'á kuachi ni kee iin tó'on taa, sa'á ñoó ndidaá ñayuu kándoo kúu ná na kómi kuachi noo Ndios. Ta kí'o dión ta'ani sa'á ña va'a ni kee iin ka taa, sa'á ñoó ndidaá ñayuu kuu kandoo vii noo Ndios, ta ni'i ná ña kataki chíchi ná.

¹⁹ Chi sa'á ña kọ ní seídó'o iin taa choon ni sa'anda Ndios noo rá, sa'á ñoó ndidaá kúu ñayuu kómi kuachi noo Ndios. Ta sa'á ña ni seídó'o iin ka taa choon ni sa'anda Ndios noo ná, sa'á ñoó kuá'á nda'o ñayuu ni'i ña kandoo vii ná noo Ndios. ²⁰ Ni xi'i Ndios ley na noo yo, dá ná kandaá ini yo ña kuá'á nda'o kuachi kómi yó noo ná. Tído sa'á ña ni ndukua'a ka ví kuachi yo noo ná, sa'á ñoó ni nduká'ano cháá ka ví ña maní ni kee na xí'ín yó. ²¹ Chi táto'on sa dandáki kuachi ñayuu, dá sa xí'i na, kí'o dión ta'ani dándáki ña maní Ndios ndidaá yó, dá kandoo vii yo noo ná, dá ni'i yo ña kataki chíchi yó sa'a Jesucristo, na kúu sato'o yo.

6

Sa ni xi'i va yó noo kuachi, ta ni nataki yo kandisa yó Jesús

¹ ¿Ndi ká'an ndó viti? ¿Á va'a va kee ií yó kuachi, dá ná ku'u ká'ano cháá ka ini Ndios sa'a yo? ² Kóó, kọ tá'on dión kían. Dá chi sa ni xi'i va yó noo kuachi, sa'á ñoó, ¿ndi kee yó nandíí kuéi yó kee tuku yóan, tá dáá? ³ ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña tá ni sodó ndúta yo, dá iin ni nduu yó xí'ín Cristo Jesús? Chi tá ni sodó ndúta yo kían táto'on ni xi'i nduu yo xí'ín ná. ⁴ Ta sa'á ña ni xi'i nduu yo xí'ín ná, sa'á ñoó ni nduxi nduu yo xí'ín ná tá ni sodó ndúta yo. Dá kían, táto'on kí'o ndato téi ni danáki Ndios Cristo Jesús xí'ín ndéé ndato na, kí'o dión ta'ani ni nataki yo kandeí yó kakuu yó ñayuu saá ni kee Ndios. ⁵ Táto'on kí'o iin ni nduu yo xí'ín ná tá ni xi'i nduu yo xí'ín ná, kí'o dión ta'ani nataki yo táto'on kí'o ni nataki mií ná.

⁶ Kándaá iniyo ña ni sarkaa nduu ña ni sa kuu yó tá sata xí'ín Jesús ndíka cruz, dá

kían ná naá ña kátoó ñíí yò keean kuachi, dá ná dá'a ká ni kee yó choon sa'ándáan. ⁷Chí ñayuu ni xi'i, sa ni kexoo na tixi ndá'a kuachi. ⁸Ta sa'á ña ni xi'i nduu yò xi'ín Cristo Jesús, sa'á ñoó kándéé ka'ano iní yò ña kandeí nduu yò xi'ín ná. ⁹Chí sa ná'á yó ña ni natakí Jesús, sa'á ñoó o nándió koo ká na kuu na, chí koó ká choon noo nda'á ña sa'ání ndii ña ka'ání ñaá.

¹⁰Chí tá ni xi'i Jesús, ta kúú iin tó'ón dáá va ni xi'i na sa'a ndidaá kuachi yó. Ta viti takí na ío na kée na ña kóni Ndios. ¹¹Ta dión ta'ani taó kuendá ndo ña ni xi'i ndo noó kuachi, ta viti takí ndo kée ndó ña kóni Ndios sa'á ña ni kee Cristo Jesús, na kúú sato'o yò.

¹²Sa'á ñoó ná dá'a ni konó ka ndo ña dándáki kuachi ñíí ndíxi too ndó. Ta ná dá'a ká ni kuedó'o ndó ña kini kóni ñíí ndo keean. ¹³Ta ni o sa kí'o ndó ni lú'u ñíí ndo noó kuachi, dá kákian iin ña'a kéchóon noó ña kini. Di'a naki'o ndó míí ndó noo Ndios táto'on iin ñayuu ni natakí tein na ni xi'i. Ta naki'o ta'ani ndó ñíí ndo noo Ndios, dá ná kákian iin ña'a kéchóon noó ña va'a. ¹⁴Ko dándáki ka kuachi ndo'ó, dá chí ko ñó'o ka ndo tixi ndá'a ley Moisés, ndaá di'a noo ndá'a ña maní Ndios va ñó'o ndó viti.

Kúú yò na kée ña va'a kóni Ndios

¹⁵Sa'á ñoó, íá kuu va ya'a yó keeá kuachi sa'á ña ko ñó'o ka yò tixi ndá'a ley ñoó, chí ndáa noo ndá'a ña maní Ndios va ñó'o yó viti? Koó, o kúú ta'on. ¹⁶Íá ko ná'á ta'on ndó ña tá naki'o ndó míí ndó ña kakuu ndó na kéchóon noo iin sato'o, dá kían kánian kuedó'o ndó na, chí ñó'o ndó tixi ndá'a ná? Sa'á ñoó tá ná naki'o ndó míí ndó tixi ndá'a kuachi kakuuan sato'o ndo, dá kían ni'i ndo ña kánian kuu ndo. Tído, tá ná naki'o ndó míí ndó tixi ndá'a ña kóni Ndios, dá kían ni'i ndo ña kandoo vii ndo noo ná.

¹⁷Tído náki'o yu'u ndivé'e noo Ndios, dá chí va'ará ni sa ño'o ndó tixi ndá'a kuachi, tído ni kándisa ndaa ndo xi'ín ndino'o níó ndo ña kúú to'on va'a ni ñatiin ndó. ¹⁸Ta sa'á ña ni kankuei xoo ndó tixi ndá'a kuachi, sa'á ñoó ni kasandaá ndo kúú ndó na kée ña va'a kóni Ndios.

¹⁹Ióí dákí'in tá'in dao to'on xi'ín ña dána'i noo ndo, dá chí sava'a ñaxintóni taa va kómí ndó. Chí táto'on kí'o ni naki'o ndó ñíí ndo keean ña ka'an noo xi'ín ña xíxi ini tá sata, kí'o dión ta'ani naki'o ndó míí ndó viti kee ndó ña va'a kóni Ndios, dá kasandaá ndo koo vii ndo noo ná. ²⁰Chí tá ni sa ño'o

ndó tixi ndá'a kuachi, ni sa ndita xoo ndó noó ña va'a kóni Ndios. ²¹Tído, ndí kían va'a ni ni'i ndo sa'á ña kini ni sa kee ndó, tá'an ña kedaá xi'ín ndó, dá ríka'an noo ndo viti? Chí sava'a ña ni'i ñayuu kée dión kían kánian kuu na. ²²Tído viti sa ni kankuei xoo ndó tixi ndá'a kuachi, ta ni nduu ndó na kéchóon noo Ndios. Ta ña va'a ni'i ndo noo Ndios kían ña koo vii ndo noo míí ná, ndí'i daá, dá ni'i ndo ña kataki chíchí ndó. ²³Chí ya'i ni'i yò sa'á ña kée yó kuachi kúú ña kánian kuu yò. Tído ña va'a xi'o oon Ndios noo yó kúú ña ni'i yò ña kataki chíchí yó sa'á ña kándéé ini yò Cristo Jesús, na kúú sato'o yò.

7

Ko ñó'o ka yò tixi ndá'a ley Moisés

¹Íá ko ná'á ta'on ndó, ñani, ndo'ó na ná'á ndi ká'an ley, ña dándáki ley ñayuu sava'a nani takí na ndéi na? ²Chí kían táto'on kí'o ndó'o iin ná'a ni tándá'a, chí ndíko tá'an xi'ín yíian noo ley nani takí ra. Tído, tá ni xi'i ra, dá kían ni ndaxí va ná'a ñoó xi'ín yíian noo ley. ³Tído tá ío takí yíian xi'án, ta ni naki'in tá'an xi'ín iin ka taa, dá kían ya'án kéeán kuachi xi'ín ra ko kúú yíian. Tído tá ni xi'i yíian, dá kían ni nono nooan noo ley ñoó. Sa'á ñoó tá ni tándá'an xi'ín iin ka taa, dá kían ko ya'a ta'an vaán kéeán kuachi.

⁴Ta dión ta'ani ndó'o ndo'ó, ñani mií. Sa ni xi'i va ndo noo ley sa'á ña ni xi'i Cristo Jesús sa'a ndo, dá naki'in tá'an ndó xi'ín mií Jesús, na ni natakí tein na ni xi'i, dá kuu kee yó ña va'a noo Ndios. ⁵Chí tá ni sa ndei yó sa kee yó ña kóni ñíí yò, xini ndidaá kuachi kini sa katoó yò sa kee yó, chí ley sa dandóto ña kini ñó'o níó yò, dá sa katoó yò kee yóan, ta ña ni'i yó sa'á ña sa kee yó ña yó'o kían ña kánian kuu yò, ní kúú. ⁶Tído viti ni kankuei xoo yó tixi ndá'a ley, chí sa ni xi'i yò noó ña sa dándáki yó tá sata. Ta viti ni ndu'u yó tixi ndá'a iin choon saá, ña kúú ña kóni Espíritu ií Ndios, ta ko ñó'o ka yò tixi ndá'a ley yatá.

Yó'o ká'an Pablo sa'á kuachi nákaa ini na

⁷Ndi kaa yò viti? Íá ko tá'ón ña va'a kúú ley yó'o? Koó, ko tá'ón dión kían. Tído ko ní sa ná'á ta'on yu'u ndí kían kúú kuachi tá ko ní dána'a ley nooí. Chí ndi koo kandaá ini yu'u ña ko kánian katoóí ña'a kómí dao ka ñayuu tá ko ní kaa ley di'a xi'íin: “Ná dá'a ni katoó ndo ña'a kómí dao ka ñayuu.”

⁸Tído tá ni kandaá ini ña dión sa'ándá ley

choon, kuachi nákaa inii ni kedaá xí'ín, dá ni kasá'a kátoó cháá kaj kakomí ña'a dao ka ñayuu. Chì tá kò ní sá na'í ley, iin ña'a kò sá taki va sa kuu kuachi noof. ⁹Tá sa na'á ni ka'ín ña va'a ni sa ioi xí'ín Ndios, chí kò ní sá na'í choon sa'ándá ley na. Tído tá ni kandaá inii choon sa'ándáan, dá ni naní'i ndéé cháá ka ví kuachi kéei, ta ni kandaá inii ña kánian kuui. ¹⁰Ni xi'o Ndios choon yó'o noo yo, dá kandeí va'a yó. Tído ña yó'o di'a ni kedaá xí'ín yu'u, dá ni kandaá inii ña kánian kuui noo Ndios. ¹¹Chì ni tiin ndaa ña kúu kuachi choon sa'ándá ley, ta ni danda'ávian yu'u. Sa'a ñoó kuachi yu'u kían ni kedaá xí'ín, dá ni xi'ii noo Ndios ni kee choon sa'ándá ley. ¹²Tído miían ndaa ña ii kúu ley yó'o, ta choon sa'ándáan kúu ña ii, ta kían ña ndaa xí'ín ña va'a.

¹³Sa'a ñoó, íá ley va'a yó'o kían ni kedaá xí'ín yu'u ña kánian kuui? Kóó, chí ni na'a kuachi miían ña kían ña kini, chí miían ni xi'o ña kánian kuui ni kee ley va'a yó'o. Ta sa'a ña kée ña kúu kuachi dión xí'ín ley yó'o, sa'a ñoó ná'an miían ña kini nda'o ña. ¹⁴Chì ná'á yó ña iin ña ii ni kii noo Ndios kúu ley, tído yu'u kúu iin taa ñayuu yó'o, chí nákaaí tixi ndá'a kuachi. ¹⁵Kò kandaá ta'on ini yu'u ña kéei. Chì kò kéei ña va'a ká'ín keei. Di'a ña kò náta'an inii keei, dión kéei. ¹⁶Tá kéei ña kò kónii keei, dá kían nákonii ña iin ña va'a nda'o kúu ley. ¹⁷Chì o dúú míí ká yu'u kée ña kini. Kuachi nákaa ini vei kían kedaá xí'ín, dá kéei ña. ¹⁸Ta ná'á va yu'u ña kò t'ón ña va'a nákaa inii, ta ña yó'o ká'ín sa'a ñíí. Chì miían ndaa ká'ín keei ña va'a, tído kò kandeé ta'oin keei ña. ¹⁹Dá chí kò kée ta'on yu'u ña va'a ká'ín keei. Di'a ña kini, ña kò ká'ín keei, ñoó di'a kée yu'u. ²⁰Chì tá kée yu'u ña kò ká'ín keei, dá kían o dúú t'ón míí yu'u kée ña. Kuachi nákaa ini vei, ñoó vá kían kedaá xí'ín, dá kéei ña.

²¹Ta ña yó'o kían ndó'i tá ká'ín keei ña va'a, chí ña kini nákaa inii, ñoó kían sadí noof. ²²Ta ndino'o ini mií náta'an inii xiníi choon sa'ándá ley Ndios, ²³tído ió iin ká ña'a ndó'i, chí ña kóni ñííí naá tá'an xí'ín ña va'a kóni ñaxintóníí. Ta kúu kandeé vá ña kóni ñííí náchi'an yu'u tixi ndá'a kuachi.

²⁴Índa'í kúu ví yu'u! ¿Ndá yoo ví dákaí yu'u tixi nda'á kuachi kóni ñííí, ña né'e ña kua'ín kuui? ²⁵Tído náki'o yu'u ndivé'e noo Ndios sa'a ña ni kee Jesucristo, ña kúu sato'o yo. Ta di'a ndó'i: xí'ín ñaxintóníí

kéei choon sa'ándá ley Ndios, tído ñííí kían nákaa ii vá tixi ndá'a kuachi.

8

Ña yó'o kúu ña va'a xi'o Espiritu ii Ndios noo yo

¹Ta viti kían kòó ká kuachi yó noo Ndios sa'a ña iin ni nduu yó xí'ín Cristo Jesús, chí kò ndéi ká yo kee yó ña kóni ñíí yo, ndaa ndéi yó kée yó ña kóni Espiritu ii Ndios. ²Chì Espiritu ii Ndios, ña xi'o ña kataki chíchí yó sa'a Cristo Jesús, noón kúu ña ni taó xóo yu'u tixi nda'á kuachi, xí'ín noó ña kánian kuui. ³Chì kò ní kandeé ta'on ley taó xóoan yó tixi nda'á kuachi, chí kò ní kandeé yó kee yó choon sa'ándáan. Sa'a ñoó ni t'anda'á Ndios de'le maní ná ni kii na ñayuu yó'o, ta ni nduu na iin taa ñayuu yó'o táto'on kúu míí yó, ña kómí kuachi. Chì ni kii na nakuido na kuachi yó, dá ni kuu ni taó xóo na yó tixi ndá'an. ⁴Ta kí'o dión ni kandeé ná ni daxínko ndí'i na choon sa'ándá ley Ndios sa'a yóó, ña kò ndéi ká kee ña kóni ñíí, ndaa ndéi yó kée yó ña kóni Espiritu ii Ndios.

⁵Ta ñayuu ñó'o tixi nda'á ña kóni ñíí ná, noón kúu ña ndí'i cháá ká ini kee ña kóni míí ná. Tído ña ñó'o tixi ndá'a Espiritu ii Ndios, noón kúu ña ndí'i cháá ká ini kee ña kóni míí Espiritu. ⁶Chì ñayuu ndí'i ini kee ña kóni ñíí ná, noón kúu ña ni'í ña kuu na. Tído ñayuu ndí'i ini kee ña kóni Espiritu ii Ndios, noón kúu ña ni'í ña kataki chíchí ná, xí'ín ña koo va'a ini na. ⁷Chì ña kini kóni ñíí yo, ñoó kían naá tá'an xí'ín ña kóni Ndios, dá chí kò kónian kueidó'an choon sa'ándá ña, ta kò kátí'aan keean ña. ⁸Sa'a ñoó ña ndéi kée ña kóni ñíí ná, noón kúu ña o kandeé ña nata'an ini Ndios kóni ña ná.

⁹Tído ndo'ó, kò ndéi ká ndo kee ndó ña kóni ñíí ndo, ndaa ndéi ndó kée ndó ña kóni Espiritu ii Ndios, tá miían ndaa ió na ini ndo. Tído tá ió iin káa ndó kò ña'a kakomí Espiritu Cristo ini ió ndo, dá kían kò kúu ta'on ndó kuendá ña. ¹⁰Tído tá ió Cristo ini ndo, dá kían sa ni xi'í va ñíí ndo noó kuachi, tído takí va espíritu ndo, chí sa ni kandoo vii ndó noo Ndios. ¹¹Tá miían ndaa ió Espiritu ña ni danátaí Jesús ini ndo, dá kían ña ni danátaí Cristo Jesús tein na ni xi'í, noón ta'ani kúu ña danátaí yikí koño ndo kée Espiritu ii ná, ña ió ini ndo. ¹²Sa'a ñoó, ñani míí, kánian kee yó ña kóni Espiritu ii Ndios, ta kò káni kaan kee yó ña kóni ñíí yo. ¹³Chì tá ndéi ndó kée ndó ña kóni ñíí ndo, dá kían

kánian kuu va ndó. Tído tá dándí'i ndó ña kini kóni ñíj ndó xí'ín ndéé Espírítu ij Ndios, dá kían kataki chíchí ndó.

¹⁴ Chì ndidaá na xí'o mií ña kandaka ñáá Espírítu ij Ndios, ngón ndisa kúú de'e Ndios. ¹⁵ Dá chí kò ní nátiin ndó iin espírítu, tá'an ña kedaá xí'ín ndó, dá kaño'o tuku ndó tíxi ndá'a ña yu'ú ndó. Di'a ni ñatiin ndó Espírítu ij. Ta mií ná ni ndee ndó de'e Ndios. Ta mií ná kedaá xí'á, dá káyú'u yó na di'a: "Tatá ló'o mií." ¹⁶ Ta Espírítu ij Ndios kúú na xí'o kuendá noo espírítu mií yó ña miíán ndaa kuiti kúú yó de'e Ndios. ¹⁷ Ta sa'á ña kúú yó de'e Ndios, sa'á ñoó ni'í ta'ani yó ña ni kaa Ndios kí'o na noo yó, ta natiin nduú yoán xí'ín Cristo. Tá ná ndo'o naní nío yó sa'a ná, táto'on ni ndo'o mií ná, dá kían natiin nduú yó ñaño'ó xí'ín ná noo ndato káa indú.

¹⁸ Tído yu'u kúú ra kándaá ini ña o náki'in tá'an ta'an vaan ña ndó'o nío yó tiempo viti xí'ín ña ndato téi koni yó na'a Ndios noo yó chí noo. ¹⁹ Chì ndáti kí ndidaá ña'a ni kava'a Ndios ña kasandaá kuu na'a Ndios ndá yoo kúú de'e na. ²⁰ Ta ndidaá ña'a ni kava'a Ndios ni ni'í tá'i ña tuúán. Tído o duú sa'á ña kóni miíán ndó'an dión, dá chí kí'o dión ni konj mií Ndios kee na xí'án. Tído ni xí'o na tandéé ini ña kasandaá iin kuu, ²¹ dá taó xoo naan tíxi ndá'a ña kua'an tuúán, dá natiin ña ndato kooan táto'on kí'o ndato téi kandeí na kúú de'e Ndios.

²² Chì sa ná'á yó ña sa ndidaá kúú vá ña'a ni kava'a Ndios nda'í tána viti, ta ndó'o naní nío ña táto'on kí'o ndó'o iin ná'a tá kua'an kaki de'án. ²³ Ta o duú sava'a iin tó'on ña yó'o ndó'o dión. Chì dión ta'ani ndó'o yóó, na ni ñatiin Espírítu ij Ndios, ta na yó'o kúú ña va'a mií ngó ni xí'o Ndios noo yó. Ta nda'í ta'ani tána ini yó, chí ndáti kí yó ña na'a Ndios ña kúú yó de'e na, dá ndesaá na yiki koño yó. ²⁴ Chì ni ñatiin yó tandéé ini yó'o tá ni káki yó ngó kuachi yó. Tído tá ió tandéé ini yó xí'ín ña'a ió noo yó, dá kían kò ta'ón tandéé ini kíán. Chì tá ió ña'a noo yó, ¿ndá choon kandati yoán? ²⁵ Tído tá ndáti yó iin ña'a kò ndé'á, dá kían kánian kandati kueé yoán.

²⁶ Ta di'a ta'ani kée Espírítu ij Ndios chín-deé ná yó, chí kò káti'a yó ka'an yó xí'ín Ndios táto'on kí'o kánian kee yó. Sa'á ñoó nda'í tána mií Espírítu ij Ndios seí nda'í na sa'a yó noo Ndios. Ta kò ní'í yó to'on nakanió sa'á ña ká'an na xí'ín Ndios. ²⁷ Ta

na'á vá Ndios ndi káa nío ñayuu. Sa'á ñoó kándaá va'a ini na ndí kíán kóni Espírítu ij ná, dá chí mií Espírítu kúú na seí nda'í sa'á ñayuu mií ná táto'on kí'o náta'an ini mií Ndios.

Kándéé yó xí'ín ndidaá ña ndó'o yó kée Ndios

²⁸ Ta sa ná'á vá yó ña sa'á ña kóni yó Ndios, sa'á ñoó ndidaá kúú vá ña'a ndó'o yó ndúuan ña va'a kée mií Ndios, chí ni kaxi ñáá mií ná táto'on kí'o ni chíkaa ini mií ná koo. ²⁹ Chì ndá rá mií sa'a vá ná'á Ndios ndá yoo kakuu ñayuu na, ta ndá daá vá ni saki na ngón kakuu na táto'on kí'o kúú de'e mií ná, dá kían de'e mií ná ná kakuu de'e kúú ngó noo ndidaá kúú ñayuu ni nduu ñani na. ³⁰ Chì ñayuu ni saki mií Ndios ndá rá mií sa'a, na yó'o ta'ani kúú na ni nakana mií ná. Ta na ni nakana na ñoó, ngón kúú na ni nduyiv ná. Ta na ni nduyiv ná ñoó, ngón kúú na ni'í ñaño'ó noo mií ná noo ndato káa chí indú.

³¹ ¿Ndi kaa yó sa'a ña yó'o, viti? Tá ió Ndios xí'ín yó, ¿ndá yoo kandeé xí'ín yó, tá dáá? ³² Ta kò ní kádí'inda ta'on Ndios de'e na, di'a ni náki'o ñáá ná ni xí'í na sa'a yó. Sa'á ñoó miíán ndaa ni'í nduú yó ndidaá kúú ña va'a xí'ín de'e na. ³³ ¿Ndá yoo kandeé chinóo kuachi yóó, na ni kaxi mií Ndios? Chì mií vá Ndios kúú na ni ñankoo viti yó noo mií ná. ³⁴ Ta, ¿ndá yoo ví kandeé ka'an ña kánian kuu yó sa'á kuachi yó? Chì Cristo kúú na ni xí'í sa'a yó, ta kúú ni ñataki na, ta ió na xoo ku'á'a tatá Ndios seí nda'í na sa'a yó. ³⁵ ¿Ndi kíán kandeé ña ñankoo Cristo ña kú'u ini na sa'a yó? ¿Á kandeé tandó'ó, o ña kúnda'í ini yó, o ña kéndava'a ñayuu xí'ín yó, o ña kò ní'í yó ña'a kasá'an yó, o ña kóó dá'on kandixi yó, o ña ió ña kuu yó, o ña ka'áni ñayuu yó xí'ín espada? ³⁶ Koó, dá chí di'a ka'an tuti ij Ndios:

Sa'á ña kándisa ndu'u mií ní, sa'á ñoó ndidaá kuu ndúkú ñayuu ndu'u ka'áni ná.

Táto'on kí'o káxi na léko ka'áni ná, kí'o dión kée na xí'ín ndu'u.

³⁷ Tído noo ndidaá kúú tandó'ó yó'o, di'a ni kandeé vá yó ni kee Cristo, na kú'u ini sa'a yó. ³⁸ Sa'á ñoó kándéé ká'ano ini ña ni iin tó'on ta'on ña'a o kándéé ña ñankoo Ndios ña kú'u ini na sa'a yó. Ni ña kuu yó, ni ña kataki yó, ni ángel ndéi noo Ndios, ni ña né'e choon, ni ña kómí ndéé chí indú, ta ni ña'a ndó'o yó viti, ta ni ña'a vei ndo'o yó chí noo, ³⁹ ta ni ña ió noo díkó, ni ña ió ndá

maá tji ñó'ò, ta ni iin tó'ón ka ña'a ni kava'a Ndios o kándeé ña dánkoo na ña kú'u ini na sa'a yò, chi ná'a na ña kú'u ini na sa'a yò sa'a ña ni kee Cristo Jesús, na kúu sato'o yò.

9

Ká'an Pablo ña ni qaxi Ndios na Israel kakuu na ñoo na

¹ Ña ndaa ndisa kúu ña ko'in ka'in xí'ín ndó sa'a ña kúu kuendá Cristo. Ta ko ká'an ta'on yu'u ña to'ón, chi Espíritu i Ndios kúu na ndáka ña nákaní ini, ta xí'o na kuendá ña dión kíán. ² Chi mi'án ndaa kúnda'í nda'ò ini, ta daá kuití vá u'ú nímaí sa'a na ñooi. ³ Ta ió yu'u ña taj chi'ain noo Ndios, ta nataó xóo na yu'u noo Cristo tá dión chindeéan na Israel, na kúu na ve'e mií. ⁴ Chi kúu ná na ve'e ta Israel, ta ni ndee ñaa Ndios na ñoo mií ná, ta ni xini xí'ín noo ná táto'on kí'o náye'e ndaa Ndios, ta ni kandoo Ndios xí'ín ná ña kemáni ña ná, ta ni xí'o na ley na noo ná, ta ni ña'á ta'ani na noo ná ndi kee na kandaño'o ndisa ña ná, ta ni xí'o na to'ón na ña kee na ña va'a xí'ín ná. ⁵ Ta ñayuu yó'o ta'ani kúu na ve'e na sá'ano ni sa ndei sa na'á, ta tein na ve'e yó'o ni kana Cristo, na kúu Ndios dándáki ndidaá tá'an ña'a. Ta daá kuití kánian natiin na ñaño'ó. Dión ná koo.

⁶ Ná dá'a ni ka'an ndó ña ko ní dáxinkoo Ndios to'ón ni xí'o na noo ná, dá chi o duú ndidaá na Israel kúu ñayuu ni táxi Ndios. ⁷ Dá chi o duú ndidaá na ve'e Abraham kúu ñayuu Ndios, dá chi di'a ni kaa Ndios xí'ín Abraham: "Xí'ín sava'a de'e Isaac kakuu na ve'ón." ⁸ Sa'a ñoo o duú ndidaá na ve'e Abraham kúu de'e Ndios. Di'a kúu ná de'e Ndios sa'a ña ni xí'o Ndios to'ón na noo Abraham, ta noón ndisa kúu na ve'e Abraham. ⁹ Dá chi di'a va ni kaa Ndios tá ni xí'o na to'ón na noo Abraham: "Nata'an noo kuía, dá nandió kooi kasaai, kúu sa ni kaki va de'e Sara."

¹⁰ Ta o duú ña yó'o oon ni xí'o ña kándaá ini yò ña dión kíán. Dá chi ni tju ta'ani Rebeca, na ni sa kuu ñadi'í tatá sá'ano yò Isaac, ñó'o de'e na, ta kuátí ni sa kuu xi. ¹¹ Ta nda rá ko ña'a kaki de'e Rebeca, ta nda rá ko ña'a kee xi ña va'a, o kee xi ña kini, nda daá vá ni saki ini Ndios kaxi na iin xi. Chi ko kémáni ná yó sa'a ña va'a kée yó, di'a kée na ña ni chikaa ini mií ná. ¹² Dá chi tá ko ña'a kaki xi, dá ni kaa na xí'ín Rebeca: "Ta de'ón mií noo, di'a koni kuáchí xí noo de'ón ta ló'o." ¹³ Chi di'a kaá ta'ani tuti i Ndios: "Ni ku'u ini sa'a Jacob, ta ni kaño'í Esau."

¹⁴ Sa'a ñoo, ¿ndi kaa yò viti? ¿Á ko kéyíko ndaa ta'on Ndios choon, ndani? Koó, ko ta'ón dión kíán. ¹⁵ Chi di'a ni kaa Ndios xí'ín Moisés: "Ko'in ku'u ini sa'a na ni chikaa ini mií ku'u ini sa'a, ta ko'in kí'o ndee ini sa'a na ni chikaa ini mií kí'o ndee ini sa'a." ¹⁶ Sa'a ñoo ko kú'u ini Ndios sa'a ñayuu sa'a ña kóni ñayuu ñoo ña kee Ndios dión, o sa'a ña va'a kée na. Di'a kú'u ini Ndios sa'a ñayuu ni chikaa ini mií ná ku'u ini na sa'a. ¹⁷ Dá chi di'a ká'an tuti i Ndios sa'a ña ni ka'an na xí'ín rey Faraón: "Ni xí'oi ña kakuu yó'o rey, dá na i choon ió noo ndá'í xí'ín miíón, dión, dá ná kandaá ini ndidaá tá'an ñayuu ndei ñayuu yó'o ña yu'u kúu Ndios", kaá na. ¹⁸ Sa'a ñoo kú'u ini Ndios sa'a ñayuu ni ka'an mií ná, ta kékáxi ná níño ñayuu, na ni chikaa ini mií ná kekáxi ná.

¹⁹ Sa'a ñoo, ndá ndi kuu kaa dao ndo'ó xí'ín yu'u: "¿Ndiva'a ka'an Ndios ña kómí yó kuáchi tá kí'o dión kée na, tá dáa? ¿Ndá yoo kandeé chituu ña ni chikaa ini mií Ndios kee na xí'a?" ²⁰ Tído di'a kaá yu'u xí'ín ndó: ¿Ndi kíán kúu ndo'ó, xini ndo? ¿Ndiva'a káño'ó ndó ña kée Ndios? ¿Á kuu ka'an iin kidi ñó'o xí'ín taa ni kava'an: "¿Ndiva'a ni kava'a ní yu'u dión?" ²¹ ¿Á ko ná'a ta'on ndo'ó ña ió choon noo ndá'a taa káva'a kidi ña kava'a raan táto'on kí'o ka'an mií rá kooan? Dá chi iin tó'ón dini noo ndei i kuu va kava'a ra iin kidi luu kaa, ta kuu kava'a ta'ani ra iin ka kidi oon.

²² Ta dión ta'ani kée Ndios, dá chi kóni na na'a na táto'on kée na tá xido ini na kée kuáchi, ta kóni ta'ani na na'a na choon ka'ano né'e na, sa'a ñoo ni sa ndati na ñayuu xí'ín ña kúeé ió ini na, tá'an ñayuu kédaa xí'ín ná, dá xido ini na, tá'an ñayuu kánian ni'í ña naá ná. ²³ Dá chi sa'a ña kóni na dána'a na táto'on kí'o ka'ano kúu choon kómí ná, sa'a ñoo ni kemáni ná ñayuu, na ni chikaa ini mií ná ku'u ini na sa'a, ta ni kenduu na ñayuu ñoo nda rá mií sa'a ña kíán kandeí na nda noo náye'e ndaa. ²⁴ Ta ni kana Ndios ñayuu ñoo, ta ñayuu ñoo kúu yó, chi ko ní kána na sava'a na Israel, di'a ni kana ta'ani na na ko kúu na Israel. ²⁵ Dá chi di'a ka'an tuti ni taa profeta Oseas sa'a ña ni ka'an Ndios:

Ko'in ndeei ñayuu mií, na ko ní sa kuu ñayuu,

ta kandoo maní ñayuu ko ní sa ió maní nooí.

²⁶ Mií mií xían noo ni ka'an Ndios xí'ín ná:

"O duú ta'ón ñayuu yu'u kúu ndo'ó,"

mif ñoo kasandaá ña kanani ná kakuu na de'e Ndios takí.

²⁷ Ta di'a kua'an ña ni taa profeta Isaías sa'á na Israel: "Va'ará táto'on kí'o kua'a kúu ñotí ndéi yu'ú taño'o ná kakuu de'e na ñoo Israel, tído iin tu'u ló'o va na káki. ²⁸ Dá chí sato'o yo Ndios kúu na ndaka kuendá noo iin rá iin ñayuu, ta keyíko ndaa na sa'a ná, ta yachí nda'o kee na dión." ²⁹ Ta ni kaa ta'ani Isaías di'a:

Tá ko ní ku'u ká'ano ini Ndios, na kómí choon noo ndidaá ángel, sa'á ndu'u, dá kían naá ndí'i va na sá'ano ve'e yó táto'on kí'o ni ndo'o na ñoo Sodoma xí'ín na ñoo Gomorra, ní kúu.

Kandoo vii yo noo Ndios sa'á ña kándéé ini yo ná

³⁰ ¿Ndi kaa yo sa'á ña yó'o, viti? Kánda ini yo ña ko ní nándukú na ko kúu na Israel ña kakuu na ñayuu ndaa noo Ndios, tído ni ñankoo vii ñaa Ndios noo míí ná, ta ni kandoo vii ná noo ná sa'á ña ni kándéé ini ñaa ná. ³¹ Tído na Israel ni ndukú ña kenda na choon sa'ándá ley, dá kandoo vii ná noo Ndios. Tído ko ní kándéé ta'on na. ³² Ta, ¿ndiva'a ni ndo'o na dión, ká'án ndó viti? Dión ni ndo'o na, dá chí ko ní nándukú ná ña kandoo vii ná noo Ndios sa'á ña kándéé ini ñaa ná. Di'a ni ndukú ná kandoo vii ná noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley. Sa'á ñoo ni kachi'i sá'á ná ni kee yuu ni chindú'u Ndios. ³³ Dá chí di'a kaa tuti i Ndios: Ko'ín chindú'í iin yoo chí ñoo Sion di'a, dá ná kachi'i sá'á ñayuu ko xí'ín kandísa ñaa, dá ná kuei na noo ña koon na míí ná. Tído na kándísa yuu yó'o, ni iin kuu tá'ón o káka'an noo ná kean.

10

¹ Ñani mií, miían ndaa kuiti kóni nda'o yu'u xí'ín ndino'o ini ña ná kasandaá na Israel káki na, ta kí'o dión xíkai noo Ndios sa'a ná. ² Chí xí'o ndaai kuendá ña ndí'i nda'o ini na kee na ña kóni Ndios, tído ko ná'á ta'on na ndi kee na, dá nata'an ini Ndios, ³ chí ko nákon na ña ni kee Ndios, dá dánkoo vii ná ñayuu noo míí ná. Di'a ndí'i nda'o ini na Israel kandoo vii ná noo Ndios xí'ín ndéé míí ná. Ta sa'á ña kée na dión, sa'á ñoo ko xí'o na míí ná ña dánkoo vii ñaa Ndios. ⁴ Dá chí mií Cristo kúu na ni ñaxínko choon sa'ándá ley, dá kían kandoo vii ndidaá ñayuu kándísa Cristo noo Ndios.

⁵ Dá chí di'a ni taa Moisés sa'á ñayuu ndúkú kandoo vii noo Ndios sa'a ley: "Na kándéé kée ndi ndí'i kuii choon sa'ándá ley, noón kúu na ni'í ña kataki na kean." ⁶ Tído ká'an tuti i Ndios ña kándoo vii yo noo Ndios sa'á ña kándéé ini yo ná, chí di'a ka'an: "Ná dá'a ni ka'án ndó ini nió ndo: ¿Ndá yoo ví kaa induú kí'in ña? (Tá kaá ndo dión, dá kían kénoo ndó Cristo, na ni kii induú.)" ⁷ Ta ná dá'a ni ka'án ndó ini nió ndo: ¿Ndá yoo ví noo nda maá tíxi ñó'o kí'in ña?" (Tá kaá ndo dión, dá kían ko nákon ndo ña ni nataki Cristo.) ⁸ Dá chí di'a va kaa tuti i Ndios sa'á ña yó'o: "Tein míí ndó xaan va ió to'on va'a, chí ini yú'u vá ndó, ta ini nió vá ndó nákaa to'on va'a yó'o." Ta dána'a ndu to'on va'a yó'o noo ndo, dá kándéé ini ndo Jesús. ⁹ Chí tá nákon ndo xí'ín yú'u ndo ña Jesús kúu sato'o noo ndidaá tá'an ña'a, ta kándísa ndó xí'ín ndino'o ini ndo ña ni ñanátaki ñaa Ndios, dá kían ni'í ndo ña káki ndó. ¹⁰ Dá chí sa'á ña ndino'o ini ndo kándísa ndó Jesús, sa'á ñoo kandoo vii ndo noo Ndios. Ta sa'á ña nákon ndo ná xí'ín yú'u ndo, sa'á ñoo koni ndo káki ndó. ¹¹ Ta di'a ká'an ta'ani tuti i Ndios: "Ndi ndaa míí na kándísa ñaa, ni iin kuu tá'ón o káka'an noo ná", ka'an. ¹² Chí iin nóo kúu ndidaá ñayuu noo Ndios, á míí ná kúu ná na Israel, o koó, chí iin tó'ón míí vá Ndios kúu sato'o noo ndidaá yó. Ta va'a nda'o ini na xí'ín na nákon ñaa. ¹³ Dá chí di'a kaa tuti i Ndios: "Ta ndi ndaa mií ñayuu nákon ña Ndios kúu sato'o na, noón kúu na ni'í ña káki na."

¹⁴ Ta, ¿ndi kee na nakoni na sato'o yo tá ko ña'á kandísa ñaa ná? Ta, ¿ndi koo kandísa ñaa ná tá ko ña'á kueíd'o na sa'a ná? Ta, ¿ndi koo kueíd'o na sa'a ná tá ko iin na dána'a noo ná? ¹⁵ Ta, ¿ndi koo ko'on na dána'a na tá ko iin na tanda'á ñaa ko'on na? Chí di'a kaa tuti i Ndios: "Ndiká'án ví sa'á na xíonoo kásto'on sa'a ndi kee ñayuu koo va'a na xí'ín Ndios, chí xíonoo na dána'a na to'on va'a."

¹⁶ Tído o dúu ndidaá na Israel ni kandísa to'on va'a yó'o, dá chí di'a kaa Isaías: "Sato'o ndu, Ndios, ¿nda yoo ví ni kandísa to'on ni ñan'á ndu'u?" ¹⁷ Miían xín'ó'ó ñayuu kueíd'o na to'on va'a, dá kuu kándéé ini na Jesús, ta to'on va'a yó'o kían ká'an sa'a Jesús. ¹⁸ Tído ndátó'on yu'u ndo'ó: ¿Á ko ña'á ta'on kueíd'o na Israel to'on va'a yó'o, ká'án ndo'ó? Koó, dá chí di'a kaa tuti i Ndios:

Yó'lo yó'lo va ni kankuei na xíonoo na dána'a na to'on va'a yó'lo iin ní kúú ñayuú, nda noo xíká cháá ka ñayuú yó'lo ni kasandaáan.

¹⁹Ta ndátó'on ta'anii ndo'ó: ¿Á ká'án ndó ña ko ní kándaá ta'on ini na Israel ndi dándáki to'on va'a yó'lo? Ka'i ndó ña ni taa Moisés sa'a ná:

Ko'on yu'u kí'oi ña koo kuión ini ndo sa'í xí'ín dao ka ñayuú, dá chí ndee yu'u na ñayuu miíí,

ta ko'ín dákuido ini ndo'ó xí'ín ñayuú koó ñaxintóní.

²⁰Ta ni xí'lo ndeé íni Isaías ni ka'an na di'a xí'ín na ñoo Israel:

Di'a kaá Ndios:

Ni sonó vá yu'u ña kíán ni ñan'í ñaá dao ka ñayuú,

va'ará ko nándukú ná yu'u,

ta ni na'a yu'u miíí noó na ko ndátó'on sa'í.

²¹Tído di'a ni kaa Ndios ká'an na sa'á na Israel: "Íni ní ndii yaká ni chíneeí ndá'í, dá chindeéí iin ñoo ko seídó'lo noo ká'ín, iin ñoo káñó'lo noo ká'ín."

11

Ni taó xóo Ndios iin tu'u na Israel, ta noón kúú na kándisa ñaá

¹Sa'á ñoo ndátó'on ta'anii ndo'ó: ¿Á ká'án ndó ña ni ñankoo ndá'a vá Ndios na ñoo na, tá dáá? Koó, ko ta'ón dión kíán. Dá chí iin tá ñoo Israel ta'ani kúú yu'u, dá chí na ve'e Abraham ta'ani kúúí, ta nákaa ta'anii tein na ve'e Benjamín. ²Ta ko ní ñankoo ndá'a ta'on Ndios na ñoo na, tá'an na ni kaxi na nda mií sa'a. ¿Á ko ndúsaá ta'on ini ndo ña ká'an tuti ij Ndios sa'a profeta Elías tá ni ka'an kuachi na sa'a na Israel noo Ndios? Chí di'a ni kaa na:

³"Sato'í, ni sa'ání ndí'í ra profeta ní, ta ni ñakoon ra noo náá ní, ta ndadá iin tó'ón vá yu'u ni kandoo xoo mií ní. Ta viti ndí'í ini ra ña kíán ka'ání ta'ani ra yu'u." ⁴Ta, ¿á ndúsaá ini ndo ña ni kaa Ndios xí'ín Elías? Chí di'a ni kaa na: "O sa nákani inon, dá chí sa ni kaxi xoo va yu'u usa mil ta Israel, tá'an ra ni iin kuú ko ní nákuíta xítí noo yoko Baal", kaáan.

⁵Ta dión ta'ani kíán tiempo viti, dá chí ni taó xóo ta'ani Ndios iin tu'u na Israel, chí ni kaxi ñaá ná, ta iin ña maní kíán ña ni kee na dión. ⁶Sa'á ñoo, tá kíán sa'á ña maní ni kee Ndios, dá kíán ko kíán sa'á ña ni kee ñayuú noó ña va'a. Dá chí tá ní kaxi ñaá ná sa'á ña ni kee na ña va'a, dá kíán ko kúú kaan iin ña maní.

⁷Sa'á ñoo, ¿ndi kaa yo sa'á ña yó'lo viti? Miíán ndaa sa nándukú na Israel ña nata'an ini Ndios koni ñaá ná, tído ko ní kándeé ta'on na. Sava'a na ni taó xóo mií Ndios, noón kúú na ni ña'án. Tído dao ka noón kúú na ni ndukáxi ní. ⁸Dá chí di'a kaá tuti ij Ndios: "Ni xí'lo Ndios iin ñaxintóní xixi noo ná, ta ni xí'lo na nduchí nóó ko túu noo ná, ta ni xí'lo na do'lo ko táí noo ná. Ta kí'lo dión kíán nda tiempo viti." ⁹Ta di'a ta'ani ni kaa David:

Ta víko ná'ano kée na ná nduuan iin dei xí'ín iin ñóno noo ná, dá kachi'í sa'á ná, ta kuei na nooán, dá ná ndo'lo cháá ka ní noo ná.

¹⁰Ta ná kukuáa noo ná, dá o koni ka na, ta ná kutódo satá ná kee ndidaá kuachi ndído na.

Ta dión ná kandoo na iin íchi, kaáan.

Ko'on Ndios dákaqi na ñayuu ko kúú na Israel

¹¹Ta ndátó'on ta'anii ndo'ó: ¿Á ká'án ndó ña sa'á ña ni kachi'í sa'á na Israel, sa'á ñoo ni kuei chíchí ná? Koó, ko ta'ón dión kíán. Dá chí sa'á ña ni kee na kuachi ñoo, sa'á ñoo ni sonó Ndios noo na ko kúú na Israel ña káki na, dá ná kekuíon ini na Israel sa'a ná.

¹²Ta sa'á ña ni kee na Israel ñoo kuachi, sa'á ñoo ni kee Ndios iin ña maní ká'ano xí'ín na ko kúú na Israel. Ta sa'á ña ni tuú na Israel noo Ndios, sa'á ñoo ni keva'a cháá ka na ko kúú na Israel. Ta kúú ndato ka ví ko'on Ndios kee na xí'á tá ná kasandaá kuú ndu'u na Israel tíxi ndá'a Ndios.

¹³Ta viti kónij ka'ín xí'ín ndo'ó, na ko kúú na Israel. Yu'u kúú iin apóstol, na ni tanda'a Ndios né'e to'on va'a sa'a Jesús noo ndo, ta ndí'í nda'lo ini dájinkoo va'i choon yó'lo, ¹⁴dá chí kónij ña ná kukuíon ini na ñooí sa'á ña maní ni kee Ndios xí'ín ndó, dá ná koni dao na káki na. ¹⁵Dá chí sa'á ña ni ñankoo xoo Ndios na Israel, sa'á ñoo ni ní'í dao ka ñayuú ndéí ñayuú yó'lo ña kandeí va'a na xí'ín ná. Tído, ¿ndi koo tá ná nandió ko Ndios naki'in tá'an va'a na xí'ín na ñoo Israel? Kákian táto'on kí'lo ni ñataki na tein na ni xí'í.

¹⁶Tá ña ij kúú tá'í yusa ni taó ná mií noo dokó ná noo Ndios, dá kíán ña ij ta'ani kúú cháá ka yusa ni kandoo ñoo. Chí tá ij yo'lo iin yíto, dá kíán nda ndá'a ra ij. ¹⁷Chí kíán táto'on ni sa'anda Ndios dao ndá'a yíto, ta ndo'ó, va'ará kúú ndo táto'on ndá'a yíto olivo yukú, tído ni chírndaa Ndios ndo'ó yiká iin yíto olivo va'a noo ni ta'anda ñoo. Ta yo'lo mií rá xíto ndo'ó, ta ndato takí ndo

kéean. ¹⁸ Ta ná dá'a ni ka'an táyíí ndó noo ndá'a yító, ña nì sa'anda Ndios ñoó. Kaño'o ini ndo ña ko xító ta'on ndó yo'o yító ñoó. Di'a yo'o yító ñoó vá xító ndo'ó. ¹⁹ Ndá ndi kuu kaa ndo ña nì sa'anda na ndá'a yító ñoó, dá ná chirndaa na mií ndó. ²⁰ Ndaa va nì sa'anda ñaa Ndios, chí ko ní kándisa ta'on na Jesús. Ta ndo'ó, sa'á ña kándéé ini ndo Jesús, sa'á ñoó tándaa ndo ndika yító ñoó viti. Tído ná dá'a ni kuryíí ndó. Va'a cháá ka kua'án ndo yu'ú ndo Ndios. ²¹ Dá chí tá ko ní xí'ó ká'ano ini Ndios sa'a mií mií ndá'a yító ñoó, dá kían ni ndo'ó o kí'ó ká'ano ini na sa'a. ²² Kana'á ndó ña va'a nda'o ini Ndios, tído ka'í nda'o dándó'o na nío na saá ini. Sa'á ñoó nì dándó'o na nío na Israel, na ko ní xín kandisa, ta nì keva'a na xí'ín ndó sa'á ña kándisa ndó Jesús. Tído tá ná dánkoo ndó ña kandisa ndó na, dá kían ko'on na ka'anda na ndo'ó tát'o'on nì kee na xí'ín mií mií nda'á yító ñoó. ²³ Tído tá ná dánkoo na Israel ña saá ini na, ta ná kandisa ndaa na Jesús, dá kían ko'on Ndios nachirndaa tuku ñaa ná noo nì sarndaa na, dá chí ió choon noo ndá'a ná ña kee na dión. ²⁴ Dá chí nì sa'anda Ndios ndo'ó noo ndá'a yító olivo yúku, ta nì chĩndaa na ndo'ó ndika yító olivo ndáka na, va'ará iin ña kuáchì nda'o kían. Sa'á ñoó, íá ko ná'á ta'on ndó ña vaá óon va ko'on tuku na nachindaa na mií mií ndá'a yító ñoó noo nì sarndaaan?

Kóni Ndios ña nandió kuéi na Israel noo mií ná

²⁵ Ta viti kóni yu'u ña kana'á ndo'ó, ñani, sa'á iin ña'a ná'á iin tó'on dinì Ndios, dá kían ná dá'a ni kuryíí ndó. Nì sonó Ndios ña kían nì kusaá ini kua'á nda'o na Israel nda ná kasandaá ndu'u ndi'i na ko kúu na Israel, na nì chíkaa ini mií Ndios káki. ²⁶ Nda daá ví, dá ko'on na dákaki ndi'i na na Israel. Dá chí kí'ó di'a kaá tuti iì Ndios: Nda yúku Sion kii na dákaki ñaa, ta taó xóo na na ve'le Jacob noo ndidaá ña kini kée na.

²⁷ Chí dión ko'ín kando'i keeí xí'ín ná tá ná dándóoi kuáchì na.

²⁸ Xíní u'u na Israel to'on va'a sa'a Jesús, ta sa'á ña kée na dión, sa'á ñoó nì keva'a mií ndó. Tído sa'á ña nì kaxi ñaa mií Ndios nda mií sa'a, sa'á ñoó kú'u ió ini na sa'a ná, dá chí kí'ó dión nì kandoo na xí'ín na sa'ano ñoo ndu. ²⁹ Chí nì kaxi Ndios na Israel, ta nì kemáni ñaa ná, ta ni iin kuu ta'ón o nándikó iní na. ³⁰ Tído ndo'ó, na ko kúu na Israel, nì sa kuu ndó na ko'ó do'o tá sata. Tído viti nì

ni'í ndo ña kú'u ini Ndios sa'a ndo sa'á ña nì kusaá ini na Israel. ³¹ Ta dión ta'ani ndó'o na Israel viti. Chí viti kúu ná na kusaá ini, ta ndo'ó kúu na nì ni'í ña kú'u ini Ndios sa'a ndo. Tído iin kuu ko'on ta'ani Ndios ku'u ini na sa'á na Israel. ³² Nì sonó Ndios ña kían nì kusaá ini ndidaá ñayuu, dá kuu ku'u ini na sa'a ná.

³³ ¡Nandeé ka vían ndichí Ndios! ¡Ta ñaxintóni ná, ko ta'ón noo kásá'án, ta ni noo ndí'an! Ko iin ta'on kándéé kana'á ña nì chíkaa ini na kee na, ta o kúu ta'on kandaa ini yo tát'o'on kí'ó kée na. ³⁴ Chí, ¿nda yoo kandeé kana'á ndí kían ná kani ini sato'o yo Ndios? Ta, ¿nda yoo katí'a ka'an ni'ini noo ná? ³⁵ Ta, ¿nda yoo nì kee ña maní xí'ín Ndios, dá ná ndi'i ini na nandió néle na ña maní yo'o? Ko iin ta'on. ³⁶ Dá chí ndidaá tá'an va ña'a veí noo mií Ndios, ta takían kée mií ná, ta mií ná kómí choon sa'a ndidaá ña'a. Sa'á ñoó ná natiin mií ná ñaño'ó ndidaá tá'an kuu. Dión ná koo.

12

Kí'ó di'a kánian kee na kándisa Jesús

¹ Sa'á ñoó, ñani mií, sa'á ña kú'u ini Ndios sa'a yo, sa'á ñoó seí nda'áví noo ndo ña nakí'ó ndó mií ndó noo Ndios, ta ná kákian ña doko ndo mií ndó noo ná, ta dión kee ndó nani takí ndo, ta ná koo vii ndo, ta ná ndukú ndó ña nata'an ini Ndios koni na ndo'ó, chí kí'ó dión kánian kee ndó kandaño'o ndó na. ² Ná dá'a ká ni koo ini ndo kee ndó tá kée na kúu kuendá ñayuu yo'o. Di'a konó ndó ña ná ndesaá Ndios ñaxintóni ndo, dá kuu kandaa ini ndo ndí kían kóni na kee ndó, dá kasandaá ndo kana'á ndó ndí kían va'a noo ná, ta ndí kían náta'an ini na xíní na, ta ndí kían kúu ña ndaa noo mií ná.

³ Ta sa'á ña nì kemáni Ndios yu'u xí'ín choon kómí, sa'á ñoó xíkai noo iin rá iin ndó ña ná dá'a ni nakoni téi ndo mií ndó. Va'a kaaan chíki'ó va'a ndó ña kée ndó. Ta chíki'ó va'a ndó mií ndó tát'o'on kí'ó kaa tándeé iní nì xí'ó Ndios noo iin rá iin ndó. ⁴ Dá chí ndo'ó yo tát'o'on kí'ó ndo'ó yikí koño yo, kua'á nda'o tá'í kían, ta sa díin díin va choon kée iin iian. ⁵ Ta dión ndó'o yo. Kua'a vá kúu yo, tído iin tó'on vá nì nduu yo sa'á ña kúu yo kuendá Cristo Jesús. Chí nì naki'in tá'an iin rá iin yo, dá nì nduu yo iin tó'on xí'ín dao ka yo. ⁶ Sa'á ñoó díin díin va choon nì natiin yo noo Ndios, dá katí'a yo kechóon yo noo ná, ta veí ña noo ña maní xí'ó na noo yo. Sa'á ñoó tá nì natiin ndó

choon ña kían kastɔ'on ndó xí'ín dao ka ñayuu tɔ'on nì xì'o Ndios noq ndo, dá kee ndoan tátɔ'on kì'o kándéé iní ndo mií ná. ⁷Ta tá nì natiin ndó noq Ndios ña katì'a ndó koni kuáchí ndó noq dao ka na, dá kían koni kuáchí ndísá'ano ndó, o tá nì natiin ndó ña katì'a ndó dána'a ndo, dá kían dána'a va'a ndó. ⁸Tá nì natiin ndó ña katì'a ndó ka'an ni'ini ndó noq ñayuu, dá kían ka'an ni'ini ndó noq ná, o tá nì natiin ndó ña katì'a ndó kemáni ndo na kúnda'í, dá kían ndino'o ini ndo kemáni ndo ná, o tá nì natiin ndó ña katì'a ndó kandita ndó noq, dá kían cho'on va'a ini ndo, o tá nì natiin ndó ña katì'a ndó chindeé ndó dao ka na, dá kían chindeé ndó na xí'an kádij iní ndo.

⁹Ta koo ini ndo ku'u ndisa ini ndo sa'a dao ka ndo. Kañó'ó ndó ndidaá ña kini, ta ndiko ndo ña va'a. ¹⁰Ku'u sátá'an ini ndo sa'a ndo. Ta tátɔ'on kì'o ndó'ó ndó xí'ín na ve'e mií ndó, kì'o dión kando'o ndó xí'ín dao ka na. Ta koo ini ndo koo ñañó'ó ndó noq iin rá iin ndó. ¹¹Cho'on ini ndo kechóon ndó, ta o sa kákuu ndó na ñusá. Ndino'o ini ndo koni kuáchí ndó noq na kúu sato'o yo. ¹²Kádij ini ndo sa'a tandeé iní xì'o Ndios noq ndo, ta ndeé va'a cháá koo ini ndo tein tãndó'ó, ta o sa kóo ini ndo katuu ndó ña ka'an ndo xí'ín Ndios. ¹³Ta chindeé ndó dao ka na kúu ñayuu Ndios xí'ín ña xínñó'ó ná, ta koo ini ndo natiin va'a ndó ná tá kosaá na ve'e ndó.

¹⁴Ta kaka ndo ña manj noq Ndios sa'a na kéndava'a xí'ín ndó, kaka ndo ña manj sa'a ná, ta o sa dátaɔ chi'an ndó na. ¹⁵Ta kádij iní ndo xí'ín na kádij iní, ta kuaki ndó xí'ín na sáki. ¹⁶Ta iin ná kakuu ndó xí'ín dao ka ndo. Ta o sa kúryí ndó, di'a naki'in tá'an ndó xí'ín na kúnda'í kandeí ndó. O sa kéndichí tée ndo mií ndó xí'ín noq ká'an ndo. ¹⁷Tá nì kee na ña kini xí'ín ndó, o sa nándio kuéi ndó kee ndó ña kini xí'ín ná. Di'a ndí'i ini ndo kee ndó ña va'a noq ndidaá ñayuu. ¹⁸Noq mií ndó ká'an ña ndí'i ini ndo ndukú ndó ña kandeí va'a ndó xí'ín iin rá iin ñayuu. ¹⁹O sa kóo ini ndo naki'in ya'i mií ndó sa'a ña kini kée ñayuu xí'ín ndó, na manj mií. Di'a kua'an ndo kandati ndó Ndios, dá chí di'a kaá tuti ij mií ná: “Noq yú'u nì ya'a na, ta mií vá yu'u kúu ná ndaka kuendá noq ná, kaá sato'o yo Ndios.” ²⁰Sa'a ñoq, tá kuíko na xíní u'u ñaá, kì'o ndó ña'a ná kasá'an na. Tá íchi ini na, kì'o ndó takuíí ná kó'o na, dá chí tá kée ndó dión, dá kían keeá kuendá tátɔ'on ño'ó tíkej nì chíkodó ndo diní ná xíní na. ²¹Ta o sa kónó ndó noq ña kini ña kandeéán dákuéi ñaá ndo'ó, di'a

chituu ndó ña kini xí'ín ña va'a.

13

¹Koo ini ndidaá ní ndó kueídó'o ndó ta né'e choon, dá chí ko ndéi ta'on ta né'e choon xí'ín ña kónj mií rá, ndéi ra chí kì'o dión nì saki ini mií Ndios. Ta viti ndéi ra chí mií Ndios nì chíkaa ini ña kandeí ra. ²Sa'a ñoq, ndidaá na ko kónj kueídó'o ta né'e choon, xío kao na ña saki mií Ndios, chí mií ná nì chíkata ra. Ta na kée dión kúu na ndo'o nio sa'a kuachi kée ná. ³Dá chí ko ndéi ta'on ta né'e choon dáyu'u ra na kée ña va'a. Di'a ndéi ra dáyu'u ra na kée ña kini. Tá ko kónj ndo kayu'u ndo ta né'e choon, dá kían kee ndó ña va'a, dá ná ka'an va'a ra sa'a ndo. ⁴Dá chí kómí rá choon noq Ndios, dá kían kandeí va'a ndó. Tído tá kée ndó ña kini, kánian yu'u ndo, dá chí ko né'e oon ta'on ra espada. Ta kómí rá choon noq Ndios ña kían dándó'o ra nio ndidaá na kée ña kini. ⁵Sa'a ñoq kánian kueídó'o ndó ra, ta o ñuú sava'a sa'a ña kómí rá choon dándó'o ra nio yo. Di'a ná kueídó'o ndó ra sa'a ña kónj ndo kakomí ndó iin ñaxintónj vii. ⁶Sa'a ñoq chiya'i ndó sa'a ño'ó ndo noq rá, chí kómí rá choon noq Ndios, ta sava'a choon yó'o kuití vá ndéi ra. ⁷Ta chiya'i ndó noq iin rá iin ra kánian chiya'i ndó, ta kían noq ta né'e choon, o kían noq ra kí'in ya'i sa'a ño'ó. Ta kí'o ndó ñañó'ó noq na kánian natiin ñañó'ó, ta nakoni ndo na kánian nakoni ndo.

⁸Ni lú'u o sa kátaɔ ndo noq ni iin ñayuu, sava'a ña kátaɔ ndo noq ná ná kakuu ña ku'u ini ndo sa'a ná. Dá chí tá kú'u ini ndo sa'a ñayuu xí'ín ndó, dá kían kéndisa ndó choon sa'ándá ley Moisés. ⁹Dá chí di'a kaá ley: “O sa kée ndó kuachi xí'ín na ko kúu ñadi'í ndo o yí ndo, o sa ka'ání ndo ndij, o sa kí'in kuí'na ndó, o sa káva'a ndó ña tɔ'on sa'a dao ka na, o sa kátoó ndo kakomí ndó ña'a ío noq dao ka ñayuu.” Ta choon yó'o xí'ín dao ka choon sa'ándá ley, iin nóo kúu váan xí'ín ña kú'u ini yo sa'a ñayuu xí'ín yo tátɔ'on kì'o ndó'ó yo xí'ín mií yo. ¹⁰Dá chí tá ná ku'u ini yo sa'a ñayuu xí'ín yo, dá kían ni iin kuy ta'ón o kéndava'a yo xí'ín ná. Sa'a ñoq tá ná ku'u ini yo sa'a ná, dá kían kéndisa yo choon sa'ándá ley. ¹¹Dión koo ini ndo, dá chí sa kua'an ndí'i va tiempo. Sa ni kasandaá va hora ndoto ndó, ná dá'a ka ni kudí ndo, dá chí sa kuyati cháá ka kuu nandio koo na dákaɔ ñaá o ñuú tá mií nì kasá'a yo kándisa yo na. ¹²Sa ndiki vá kían

viti, sa kua'an tuu noq va. Na dankoo yo ndidaa na kini kee na xionoo noq in naa. Ta na tiin yo to'on ndato Ndios, da kandeé yo naa yo xi'in na kini. ¹³Na kee yo tato'on kee na io ndusa'ano ini, ta'an na xionoo noq tuu. Na da'a ni kee yo viko xixi kua'an, na da'a ni kakuu yo na xi'i, na da'a ni kudj yo xi'in nayuu yo'o, nayuu kaa, na da'a ni kee yo kuachi ka'an noq xi'in ni'i yo, na da'a ni nduku yo tando'ó xi'in dao ka na, ta na da'a ni koo u'u ini yo. ¹⁴Di'a Jesucristo, na kuu sato'o yo, na kakuu tato'on iin da'on kandixi ndó, ta o sa ki'o ndó mií ndó na kían kee ndó na kóni ni'i ndo.

14

Ká'an Pablo sa'a na kómanj kua'ano xi'in to'on Ndios

¹Natiin va'a ndó ñani yo, na kómanj kua'ano xi'in na ndaa kándisa yo, ta o sa chidáo ta'an ndó xi'in ná. ²Chj ndéi dao ñani yo, na ná'a na kuu kei ná ndi ndaa mií na'a. Tído ndéi ta'ani dao ka ñani yo, na ko kátóni va'a ini, sava'a na'a kuí va seí na. ³Ta ndo'ó, na ko nákani kuáchi ini kei ndi ndaa mií na'a, o sa kénóo ndó na ko seí na. Ta ndo'ó, na ko seí ndi ndaa mií na'a, na da'a ni dána'a ndá'a ndo na seí na, da chj sa ni natiin va'a naa Ndios. ⁴Ta, znda yoo kuu ndó, ka'an ndó? ¿Ndiva'a chindaq noq ndo keyíko ndo sa'a na ko ño'o tixi ndá'a ndo? Chj mií Ndios, na kuu sato'o ñani ndo, noqon kuu na keyíko sa'a ná, á iin ndaa na o ni kankao na noq kuachi. Tído o kankao ta'on na, da chj sato'o yo Ndios, ka'ano nda'o choon né'e na, ta kuu chindee naa na kuiin ndaa na.

⁵Ió dao ñani yo kéká'ano ij va ná dao kuu, ta ió dao ka ñani yo ko kéká'ano ka na ni iin tó'on kuu. Sa'a ñoó iin rá iin mií va ndó kánian nakani va'a ini sa'a ndi kían kee ndó sa'a na yo'o. ⁶Dá chj ió dao ñani yo kéká'ano na dao kuu, ta dión kee na dá chj ndúku ná ki'o na naño'ó noq Ndios. Ta dao ka ñani yo ko kéká'ano ka na ni iin tó'on kuu, chj ki'o dión kandaq ini na, ta xi'o ta'ani na naño'ó noq Ndios. Ta dión ni ndó'o ñani yo, na seí ndi ndaa mií na'a, náki'o na naño'ó noq Ndios, da chj náki'o na ndivé'e noq ná sa'a ndidaa na seí na. Ta dión ta'ani nayuu ko seí ndi ndaa mií na'a, ndúku ná nakj'o na naño'ó noq Ndios sa'a na ko seí na ndi ndaa mií na'a, ta náki'o ta'ani na ndivé'e noq Ndios sa'a na kuu seí na. ⁷Chj ko ndéi

mií ta'on yo xi'an dión oon ni, ta ni ko xi'i yo xi'an dión oon ni. ⁸Dá chj tá takj yo, noq ndá'a sato'o yo Ndios ndéi yo. Ta tá ni xi'i yo, noq ndá'a sato'o yo Ndios va ni xi'i yo. Sa'a ñoó, tá takj yo o ni xi'i yo, noq ndá'a sato'o yo Ndios va ño'o yo. ⁹Nj xi'i Cristo, ta ni natakj na, dión, da ni xinkoo na kakuu na sato'o noq na ni xi'i xi'in noq na ndéi takj.

¹⁰Tído ndo'ó, ¿ndiva'a dána'a ndá'a ndo ñani ndo? Ta, ¿ndiva'a kénóo ndó ñani ndo? Chj ndidaa va yo nakuíta noq Cristo keyíko sa'a yo. ¹¹Dá chj di'a kaá tuti ij Ndios: Sa'a na takj yu'u, kaá sato'o yo Ndios, sa'a ñoó ka'in xi'in ndó na miían nata'ano ndidaa kuu kondó nayuu noq yú'u, ta ndidaa kuu yú'u nakoni na yu'u kuu Ndios.

¹²Sa'a ñoó kandaq iniq na iin rá iin va yo nakuíta nakj'o yo kuenda noq Ndios.

Ná o kee yo ni iin na'a, na kían kedaá xi'in ñani yo, da kuqi na noq kuachi

¹³Sa'a ñoó ná dá'a ni dána'a ndá'a ta'an yo. Di'a koo ini ndo ná dá'a ni kakuu ndó tato'on iin yuu noq kachi'i sa'a ñani ndo, da ya'a na kee na kuachi. ¹⁴Ná'a yu'u, ta kándéé ka'ano ini sato'o yo Jesús na ni iin tó'on na'a seí yo ko kuu na'a yakó noq Ndios. Tído tá ka'an dao ka ñani yo na kían na'a yakó noq Ndios, da kían naa va kían noq mií ná. ¹⁵Ta tá na seí ndo kedaá xi'in ñani ndo, dá nakani kuáchi ini na, dá kían ko kú'u ta'on ini ndo sa'a ná. Kana'a ndó na ni xi'i Cristo sa'a ñani ndo, sa'a ñoó ná dá'a ni dátu'u ndó na xi'in na seí ndo. ¹⁶O sa ki'o ndó mií ndó na ka'an ndava'a na sa'a na kee ndó, va'ará ná'a mií ndó na kían na va'a. ¹⁷Dá chj yóó, na ño'o tixi ndá'a Ndios, ko káni kaan ndj'i ini yo sa'a na seí yo ni sa'a na ko'o yo. Na kánian ndj'i cháa ka ini yo sa'a kían na ná koo ini yo kee yo na ndaa, ta ná kandeí va'a yo xi'in dao ka ñani yo, ta ná kandeí dij ini yo, chj ndidaa na yo'o vei noq Espíritu ij Ndios. ¹⁸Ta na xinkuáchi noq Jesús kuu na kee ndidaa na yo'o, ta náta'an ini Ndios sa'a na kee na, ta ka'an va'a dao ka nayuu sa'a ná.

¹⁹Sa'a ñoó ná nduku yo ndi keeá kandeí va'a yo xi'in dao ka nayuu, ta ná nduku yo ndi keeá dákuá'ano ta'an yo íchi Ndios. ²⁰Ta ná dá'a ni dána' ndo na ni kee Ndios xi'in na'a seí ndo. Ndidáa ta'an va na'a seí yo kuu na vii. Tído ko va'a ta'on kían noq Ndios tá ná ki'o yo na kankao ñani yo noq kuachi sa'a

ñā seí yo. ²¹ Iin ñā va'a cháá ká kíán tá ná o keí yo koño, ta ná o kó'o yó vino, ta ná o kée yó dao ká ñā'a, ñā kíān kedaá xí'ín ñani yo, dá kuēi na noó kuächi, o ñā'a kedaá xí'ín ná nakani kuächí ini na, o ñā'a kedaá xí'ín ná ndjiko na noó ñā'a Ndios. ²² ¿Á kándisa ndó ñā kuu keí ndo ndidaá ñā yó'o? Va'a va, tído mií ndó xí'ín Ndios ná kana'á. Ndiká'án ví ñā kó nákaní kuächí ini noó ñā kée na. ²³ Chí ndi ndáa mií ñayuu nákaní kuächí ini keí ná iin ñā'a, ta seí ií vá náan, noón kúú ñā táí kuächí noo Ndios, dá chí kándisa na ñā kó kánian kee na dión. Dá chí tá ná kandisa yó ñā kíán iin ñā kó vá'a, ta ñí kee yoán, dá kíān ñí ya'a yó ñí kee yó kuächí noo Ndios.

15

¹ Sa'á ñoó, yóó, ñā ndíta toon xí'ín to'on Ndios, kánian kí'o ndeé ini yo sa'a ñani yo, ñā kómaní kua'ano xí'ín to'on Ndios. Ná dá'a ni kee yó sa'a miíá, ná kee cháá ká yo sa'a ñani yo. ² Ta ná koo ini iin rá iin yó ndukú yó ñā nata'an ini ñani yo, ta ná ndukú yó ñā keva'a na, dión, dá koni na kua'ano cháá ká na xí'ín to'on Ndios. ³ Chí ni Cristo kó ní ndúkú ná ñā kíān kee na sa'a mií ná. Di'a ñí kee na táto'on kí'o ká'an tuti ií Ndios: "Míí to'on kini ñí ká'an ñā sa'a mií ní, ñoó kíān ñí ñakuido yu'u." ⁴ Ta ndidaá to'on ñí taa na noo tuti ií Ndios tá sata, ñoó kíān dána'an noo yo ndá viti, dá ná katí'a yó kandati kueé yo, ta ná koo ndeé ini yo kee to'on noó, dá koni yo natiin yó tandeé ini noo Ndios. ⁵ Ta mií Ndios kúú ñā xí'o ñā kandati kueé yo, ta xí'o na tandeé ini noo yo, noón kúú ñā kí'o ñā kandeí ñóchí ndó xí'ín iin rá iin ndó táto'on kí'o kóní mií Cristo Jesús. ⁶ Dión, dá iin ná kakuu ndó keká'ano ndó Ndios, ñā kúú tatá sato'o yo Jesucristo.

Miíān dána'a yo to'on Jesús noo ndidaá ñā kó kúú ñā Israel

⁷ Sa'á ñoó koo ini ndo natiin va'a ndó iin rá iin ndó táto'on kí'o ñí natiin va'a Cristo mií yó, dá ná natiin Ndios ñāñó'ó. ⁸ Ta ká'in xí'ín ndó ñā ñí kii Cristo ñí xinkuáchí di'a na noó ñā ñoo Israel, dá na'a ñā ñā iin ñā ndaa kúú Ndios, dá dáxinkoo na ñā ñí kaa Ndios kee na xí'ín ñā sá'ano Israel ñí sá ndei sa na'á. ⁹ Ta ñí kii ta'ani Cristo, dá ná keká'ano ñā kó kúú ñā Israel Ndios sa'á ñā kú'u ini ñā sa'a ná. Dá chí di'a kaá tuti ií Ndios: Ta viti ko'in kí'oi ñāñó'ó noo mií ní tein ñā kó kúú ñā Israel, ta kata yu'u yaa keká'anoi kuú mií ní.

¹⁰ Ta kaá ta'ani tuti ií Ndios di'a: Kadíí dáó ini ndo'ó, ñā kó kúú ñā Israel, xí'ín ñā Israel, ñā kúú ñā ñoo Ndios.

¹¹ Ta kaá ta'ani tuti ií Ndios di'a: Ta ndo'ó, ñā kó kúú ñā Israel, keká'ano ndó Ndios, ñā kúú sato'o yo, ta ndidaá ñoo ná chindaya'i ñāá ná.

¹² Ta kaá ta'ani profeta Isaías: Tein ñā ve'e taa naní Isái kana iin taa, ta kasandaá ñā dándáki na ñā kó kúú ñā Israel,

ta noón kúú ñā kí'o tandeé ini noo ná.

¹³ Ta mií Ndios, ñā xí'o tandeé ini noo yo, ná dá kútfí ná niq ndo xí'ín ñā kádíí ini ndo, ta ná kí'o na ñā koo va'a ini ndo sa'á ñā kándéé ini ndo ná, dá ná nakutí iin rá iin ndó xí'ín tandeé ini kee Espiritu ií.

¹⁴ Ta ná'a vá yu'u ñā va'a nda'o ini ndo'ó, ñāni mií, ta ñí chití ndó xí'ín ñaxintóní kée Ndios, sa'á ñoó tí'a ndó ka'an ni'ini noo sátá'an ndó. ¹⁵ Tído noo tuti yó'o ñí xí'o ndeé ini ñí ká'in xí'ín ndó, dá dándusa ini ñí ndo'ó sa'a dao ká ñā'a, ta dión ñí kee, chí mií Ndios ñí kemání yu'u xí'ín choon yó'o, ¹⁶ dá kechóoin noo Jesucristo tein ñā kó kúú ñā Israel, dá dána'i to'on va'a sa'a Jesús noo ná, dá kakuu na iin ñā va'a dokoi noo Ndios, dá chí Espiritu ií Ndios kúú ñā ndúvii ñāá. ¹⁷ Ta sa'á Cristo Jesús náta'an ini ñí sa'a choon kéei noo Ndios. ¹⁸ Chí ká'in sava'a sa'á ñā ñí kee Cristo xí'ín ndá'í tein ñā kó kúú ñā Israel, chí seíd'o na Ndios ñí kee ñā dána'i, xí'ín ñā kéei. ¹⁹ Chí ñí kee ñā ná'ano xí'ín ñā ndato xí'ín ndéé Espiritu ií Ndios. Sa'á ñoó nda'noo Jerusalén, ta nda' iin ní kuendá líríco di'a ñí ñaka'ani to'on va'a sa'a Cristo Jesús ñí kee. ²⁰ Ta daá ndí'i va ini ñí dána'i to'on va'a sa'a Cristo Jesús noó ñā kó ñá'a kuí kueíd'o'ó ñāá, dá ná o náki'in ñé'i choon ñí kee dao ká ñā dána'a. ²¹ Dá chí ndí'i ini kee táto'on ká'an tuti ií Ndios:

Tá'an ñayuu kó ñá'a kuí ni'í tó'on sa'a Ndios, noón kúú ñā katóní ini, ta ñayuu kó ñá'a kuí kueíd'o'ó sa'a ñā, kandaá ini ñā.

Chikaq ini Pablo ko'on ñā ñoo Roma

²² Sa'á ñoó kó ní kúú saají noo ndéi ndó, va'ará kua'á nda' o ta'ándá ñí ká'in saají kooi xí'ín ndó. ²³ Tído viti sa ñí ñata'an va yu'u iin ní kuendá noo nákaají yó'o ñí dāná'i. Ta sa kua'a vá kuaí nákaní ini saají noo ndéi ndó. ²⁴ Sa'á ñoó tá ná kó'in España, dá chika'andai noo ndéi ndó koo tóoi xí'ín ndó. Ta kandatíí ñā chindeé ndó yu'u noó ko'in tá ñí ndí'i ní sa io dií tóoi xí'ín ndó. ²⁵ Tído viti kíān ko'in ñoo Jerusalén, dá kemání

yu'u na kúu ñayuu Ndios ndéi ñoo, ²⁶ dá chí na kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Macedonia xí'ín na ndéi Acaya ni ñata'an ini na ni ketúti ná cháá di'ón kemáni ná na kúnda'í ñó'o tein na kúu ñayuu Ndios ndéi ñoo Jerusalén. ²⁷ Ta ni ñata'an ini na kee na dión, dá chí táj na noo na Israel, chí ni ni'í ná ña maní noo Ndios sa'a na Israel. Sa'a ñoo kánian chindeé ñaa ná xí'ín ña va'a ío noo ná. ²⁸ Tá ni ndi'í ni keyikoi choon yó'o ni sa'in ni ne'í di'ón ñoo noo ná, dá chika'andaj noo ndéi ndó xaan noo ya'í ko'in España. ²⁹ Ta kátóni ini ña tá ná saai noo ndéi ndó xaan, ku'a'á nda'o ña va'a kee Cristo xí'ín yó sa'a'á ña kándisa yó to'on va'a sa'a ná.

³⁰ Tído xíkají ña maní noo ndo, ñani, ña sa'a'á ña kándisa yó Jesucristo, na kúu sato'o yo, xí'ín sa'a'á ña kú'u sata'an ini yo sa'a yo kée Espiritu i Ndios, ña chindeé ndó yu'u kaka ndo ña maní noo Ndios sa'í, ³¹ dá ná chindeé ná yu'u noo taa ko xí'ín kándisa to'on va'a Jesús ndéi chí kuendá Judea. Ta kaka ta'ani ndó noo ná ña ná natiin va'a na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén di'ón ko'in dánkooi noo ná. ³² Dá kían ná saai xí'án kádii ini noo ndéi ndó tá dión kóni mií Ndios, dá ná nani'í ndée yu'u xí'ín ndó. ³³ Ná koo Ndios, na xí'o ña koo va'a ini yo, xí'ín iin rá iin ndo'ó. Dión ná koo.

16

Ká'an Pablo ndisá'án xí'ín ñayuu né'e tá'an va'a xí'ín ná

¹ Natiin va'a ndó ki'o yó Febe, chí kosaq na noo ndéi ndó. Mií ná kúu na xínkuáchí noo ná kúu kuendá Jesús ndéi chí ñoo Cencrea. ² Ta kónji ña kían natiin va'a ndó na, chí kúu ná kuendá sato'o yo Jesús, chí ki'o dión kánian kee yó sa'a'á ña kúu yó ñayuu Ndios. Ta chindeé ndó na xí'ín ndidaa ña'á xínñó'ó ná, chí chindeé ná dao ka na kúu kuendá Jesús, ta chindeé ta'ani na yu'u.

³ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín Priscila, xí'ín Aquila, na kéchóon dáó xí'ín yu'u noo Cristo Jesús. ⁴ Ta ni xí'o na mií ná ña kuu na sa'a yú'u, dá kákii. Ta o dúú iin tó'ón yu'u ní náki'o ndivé'e noo ná, dión ta'ani na kúu kuendá Jesús, na ko kúu na Israel, náki'o ta'ani na ndivé'e noo ná. ⁵ Ta ka'an ta'ani ndó ndisá'án xí'ín na kúu kuendá Jesús ndítúti ve'e na.

Ta ka'an ta'ani ndó ndisá'án xí'ín ñani manij Epeneto, na mií noo ni kándisa to'on Jesús chí kuendá Acaya di'a.

⁶ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ki'o yó María. Na yó'o kúu na ndí'í nda'o ini xínkuáchí noo Ndios tein mií ndó xaan.

⁷ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani yo Andrónico xí'ín ñani yo Junias, tá'an ra kúu tá'an yu'u, ta ndi nduú ra ni sa'á ño'o xí'ín ve'e ka sa'a'á to'on Jesús. Ta ká'an va'a apóstol, na né'e to'on Jesús, sa'a ndi nduú taa yó'o. Ta sa daá kándisa va ra Jesús, dá ni kándisa yu'u.

⁸ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani yo Amplias, ra kúu ñani maní mií sa'a'á ña kándisa dáó ndú sato'o yo Jesús.

⁹ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani yo Urbano, ra kéchóon dáó xí'ín ndu'u noo Cristo Jesús. Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani manij Estaquis.

¹⁰ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani yo Apeles, ta náta'an ini Cristo xini ñaa ná. Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín na ve'e ñani yo Aristóbulo.

¹¹ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín tá'in nani Herodión. Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín na ve'e Narciso, tá'an na ndita ndaa xí'ín sato'o yo Jesús.

¹² Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ki'o yó Trifena xí'ín ki'o yó Trifosa, tá'an na kéchóon noo sato'o yo Jesús. Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ki'o maní yo Pérsida, tá'an na ndí'í ini kéchóon noo sato'o yo Jesús.

¹³ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani yo Rufo, ra ni kaxi mií sato'o yo Jesús. Ta ka'an ta'ani ndó ndisá'án xí'ín naná ra, chí táto'on ki'o naná mií kúu ná, xinií.

¹⁴ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani yo Asíncrito, xí'ín Flegonte, xí'ín Hermas, xí'ín Patrobas, xí'ín Hermes xí'ín dao ka na kúu kuendá Jesús dáku'a xí'ín rá.

¹⁵ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'ín ñani yo Filólogo, xí'ín ki'o yó Julia, xí'ín ñani yo Nereo, xí'ín ki'o ra, xí'ín ki'o yó Olimpas xí'ín ndidaa ka ñayuu Ndios dáku'a xí'ín ná.

¹⁶ Ta viti chitó tá'an ndó noo ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ñaño'ó ka'an tá'an ndó ndisá'án sa'a'á ña kúu ndó kuendá Jesús. Ta natiin ndó ndisá'án ká'an ndidaa na kúu kuendá Cristo ndéi iin rá iin xían.

¹⁷ Ta seí nda'ávij noo ndo, ñani, ña kaon koo ndó xí'ín ra katóo ka'anda tá'an ñaa, tá'an ra katóo dátuu ña ndaa kándisa ndó. Va'a kaan taó xoo ndó mií ndó noo rá. ¹⁸ Dá chí taa yó'o kúu ra ko xínkuáchí ta'on noo sato'o yo Jesucristo, sava'a sa'a mií vá rá

kée ra. Ta xí'ín tɔ'on vitá xí'ín tɔ'on ñóchí dándá'í rā nā vitá ini.

¹⁹ Ta ndéi kúú mií vā ká'an nā sa'a ndo ñā kúú ndó ñayuu séí'dó'o ndaa tɔ'on Jesús, sa'a ñoó kádi ñā'ndá'o ini ñā sa'a ñā kée ndó dión. Ta kóni yu'u ñā ndichí koo ndó ñoó ñā ndaa, ta o sa ndíko ndo ñā kini. ²⁰ Ta Ndios, nā xí'o ñā koo va'a ini yo, ñoón kúú nā kadi yachi ñā u'u tixi sa'a ndo. Ta ná koo ñā maní xí'o Jesucristo, nā kúú sato'o yo, xí'ín iin rá iin ndó.

²¹ Ta tánda'á ta'ani ñani yo Timoteo, tã kéchóon nduú xí'ín yu'u, ndisá'án kosaá noo ndo. Tá'an rā kúú tá'in naní Lucio, xí'ín Jasón, xí'ín Sosípater, tánda'á ta'ani ra ndisá'án kosaá noo ndo.

²² Ta yu'u, rā naní Tercio, ñi taai tuti yó'o kosaá noo ndo. Ta tánda'á ta'ani yu'u ndisá'án kosaá noo ndo, chí kándísa dáó yó sato'o yo Jesús. ²³ Ta ká'an ta'ani ñani yo Gayo ndisá'án xí'ín ndó. Roon kúú rā ñi ñatiin va'a yu'u ve'e ra, ta dión ta'ani kée ra xí'ín ndidaá ká nā kúú kuendá Jesús. Ta ká'an ta'ani ñani yo Erasto, tã né'e va'a ñi'ón ñoo yó'o, ndisá'án xí'ín ndó. Ta ká'an ta'ani ñani yo Cuarto ndisá'án xí'ín ndó. ²⁴ Ná koo ñā maní xí'o Jesucristo, nā kúú sato'o yo, xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

Kí'o di'a dándí'i Pablo tɔ'on ká'an nā noo tuti yó'o

²⁵ Ió choon noo ndá'a Ndios ñā kendakí ná ndo'ó xí'ín tɔ'on va'a dána'í sa'a Jesucristo. Ta tɔ'on va'a yó'o kúú mií mií ñā ñi na'a Ndios noo yo, tá'an ñā ñi sa káa de'é nda rá kɔ ñá'a kava'a ñayuu yó'o. ²⁶ Tído viti kí'an ñi na'a nā ñá noo yo. Ta ñi taa profeta ñā noo tuti ñi Ndios táto'on kí'o ñi sa'anda Ndios, nā daá ió kuií, choon noo ná kee na. Ta viti ñi dasa tɔ'on sa'án noo ndidaá ñayuu, dá ná kándísa naan, ta ná kee na choon sa'ándáan. ²⁷ Sa'a ñoó ná natiin nā kúú iin tó'ón ñini Ndios, nā kúú Ndios ndichí, ñāñó'ó sa'a Jesucristo ndidaá tá'an kuu. Dión ná koo.

To'on yó'o kían mií noó nì taa San Pablo nì sa'an noó nà ñoo Corinto

Ká'an Pablo ndisá'an

¹ Yu'u kúu Pablo, nà nì nakana Ndios kakuu iin apóstol Jesucristo, dá kane'i to'on na, tátò'on kì'o kónì mií Ndios. Ta yu'u xí'ín ñani yò Sóstenes ² ká'an ndu ndisá'an xí'ín ndo'ó, nà kúu ñayuu Ndios ndéi ñoo Corinto, ndo'ó nà nì nduvii Ndios sa'á ña nì kee Cristo Jesús, ta nì kana na ndo'ó ña kakuu ndó ñayuu mií ná, ta dión ta'ani nì kee na xí'ín ñayuu ndéi ndidaá kúu xián, nà nákonì ña sato'o nà kúu Jesucristo, nà kúu sato'o nà xí'ín sato'o yò. ³ Ta mií tatá yò Ndios xí'ín sato'o yò Jesucristo ná kee ña manì xí'ín ndó, ta nakì'o na ña koo va'a ini ndo.

Nákì'o Pablo ndivé'e sa'á ña nì xì'o oon Ndios noó ñayuu ñoo, dá ná katì'a na kechóon na noó ná

⁴ Ta daá kuiti vá náki'o yu'u ndivé'e noó tatá yò Ndios sa'a ndo'ó, sa'a ndidaá kúu ña manì ña kían nì xì'o oon na noó ndo sa'a Cristo Jesús. ⁵ Dá chì nì keuiká Ndios ndo'ó noó ndidaá ña'a sa'á ña nì kee Jesús, chì nì keuiká ná ndo'ó xí'ín to'on ká'an ndo, xí'ín ña koo ndichí cháá kà ndo xí'ín to'on na. ⁶ Ta ñoo kían ná'a ña mián ndaa ndíta ndaa ndo xí'ín to'on va'a nì seído'ó ndó sa'a Cristo. ⁷ Sa'á ñoo nì iin tó'ón ña'a o kámanì noó ndo, dá katì'a ndó kee ndó choon Ndios xián nani ndáti ndó kasandaá kuu na'a noó sato'o yò Jesucristo. ⁸ Ta mií tatá Ndios kúu nà chindeé ndo'ó, dá kandita toon ndó xí'ín ná nda noó ndí'i, dá kían nì iin tó'ón ta'on kuachi o kóo sata ndo tá ná kasandaá kuu nandió koo tuku Jesucristo, nà kúu sato'o yò, kasaá na. ⁹ Iin na ndaa kúu Ndios, ta mií ná kúu nà nì nakana ndo'ó ña kandita ndó xí'ín de'e na Jesucristo, nà kúu sato'o yò.

Kò va'a ña tá'anda tá'an nà kúu kuendá Jesús

¹⁰ Seí nda'ávì noó ndo'ó, ñani mií, xí'ín kuu sato'o yò Jesucristo ña iin tó'ón ná kakuu ña nákanì ini ndo, ta ná dá'a nì ka'anda tá'an ndó. Nóchì kandeì ndó, iin tó'ón ná kakuu ñaxintónì ndo, ta iin tó'ón ná kakuu ña nákanì ini ndo. ¹¹ Chì nì katónì ini, ñani, nì kee nà ve'e Cloé, ña naá tá'an ndó noó ña kándisa ndó. ¹² Dión ká'in

xí'ín ndó, dá chì dao ndó kaá ña kúu ndó kuendá Pablo, ta dao kà ndo kaá ña kúu ndó kuendá Apolos, ta dao kà ndo kaá ña kúu ndó kuendá Cefas, ta dao kà ndo kaá ña kúu ndó kuendá Cristo. ¹³ ¿Á kua'a vá nì ta'anda Cristo, xinì ndo? ¿Á nì sarkaa Pablo ndika cruz, xinì ndo? O, ¿á xí'ín kuu yu'u nì sodo ndúta ndo'ó, ká'an ndó? ¹⁴ Náki'oi ndivé'e noó Ndios chì nì iin tó'ón ndó kò ní dákodo ndúta yu'u, sav'a Crispo xí'ín Gayo va kúu rā nì dákodo ndúta yu'u. ¹⁵ Sa'á ñoo nì iin ñayuu o kúu kaa ña nì sodo ndúta ná xí'ín kuu yú'u. ¹⁶ Ta nì dákodo ndúta ta'anii nà ve'e Estéfanos, tído kò ndúsaá ini á ío dao kà nà nì dákodo ndútaí. ¹⁷ Dá chì kò nì sa'anda Cristo choon noo ña dákodo ndútaí ndo'ó, di'a nì xì'o na choon noo ña dána'i to'on va'a na. Ta kò ndúkú ta'on yu'u to'on ndichí dáxino ini ndo'ó, chì kò kónì kenóoi ña nì kee Cristo tá nì xi'í nà sa'a yò ndika cruz.

Jesucristo kúu ndée mií Ndios xí'ín ña ndichí mií ná

¹⁸ Dá chì to'on va'a ña ká'an sa'á ña nì xi'í Cristo ndika cruz kían diki noó nà kua'an naá. Tído noó yóó, nà nì ña káki, to'on yó'o kúu ndée mií Ndios ña dákaki naá. ¹⁹ Dá chì di'a ká'an tuti i Ndios: Dánaa vai ña ndichí ña, ta kaó'í ñaxintónì ñayuu kandaá ini.

²⁰ Sa'á ñoo, ¿ndi ndo'ó nà kómí ña ndichí viti, tá dáá? Ta, ¿ndi ndo'ó nà dákuá'a ña ndichí? Ta, ¿ndi ndo'ó nà ká'an to'on ndichí ió ñayuu yó'o? ¿Á kò ná'a ta'on ndó ña nì kenóo Ndios ña ndichí ió ñayuu yó'o? ²¹ Ta xí'ín ña ndichí kómí Ndios nì chikaá ini nà ña o kásandaá ñayuu kana'á ná mií Ndios xí'ín ña ndichí ñayuu yó'o. Di'a nì nàta'an ini mií Ndios dákaki na ñayuu kándisa to'on dána'a ndu, va'arà to'on diki va kían noó dao kà ñayuu.

²² Ta nà Israel kúu nà xíkà iin ña ndato, dá kandía na, ta nà griego kúu nà ndúkú to'on ndichí, dá kandía na. ²³ Tído ndu'u kúu nà dána'a sa'a Cristo, nà nì xi'í ndika cruz. Ta to'on yó'o kían dár'u'u nà Israel, ta kían to'on diki noó nà griego. ²⁴ Tído noó ñayuu nì nakana mií Ndios, á mií ná kúu ná nà Israel, o á mií ná kúu ná nà griego, Jesucristo kúu ndée mií Ndios xí'ín ña ndichí mií ná. ²⁵ Dá chì to'on Ndios, ña chinanì ñayuu kúu to'on diki, ña ndichí cháá kà kían o duú ña ndichí kómí nà ndéi ñayuu yó'o. Ta ña'a Ndios, ña ká'an ñayuu

kúu ña vitá cháá ka, di'a ña'a ndakí cháá ka kíán o duú ña ndakí noó ñayuu.

²⁶ Sa'á ñoó, kande'é ndó, ñani, chí tá ni ñakana Ndios ndo'ó xoo mií ná, cháá vá ndó ni sa kuu ñayuu ndichí noó ñayuu ndéi ñayuu yó'o, ta cháá ta'ani ndó ni sa kuu ñayuu né'e choon, ta cháá ta'ani ndó ni sa kuu de'e na kuiká ndáya'i.

²⁷ Chí ni kaxi Ndios ñayuu xixi noó ñayuu ndéi ñayuu yó'o, dá kenóo na ñayuu kaá ndichí. Ta ni kaxi ta'ani na ñayuu ko ndakí noó ñayuu ndéi ñayuu yó'o, dá kenóo na ñayuu kaá ndakí. ²⁸ Ta ni kaxi ta'ani na ñayuu nóo xí'ín ñayuu ko ndáya'i noó ñayuu ndéi ñayuu yó'o, xí'ín na koó ña'a kúu, dá dátuu ná ña ndáya'i ñayuu yó'o. ²⁹ Kí'o dión ni kee Ndios, dá kíán ni iin tó'ón ñayuu ná o kúu chindaya'i mií noó ná.

³⁰ Ta mií Ndios kúu na ni xí'o ña ni nduu yó ñayuu Cristo Jesús, ta sa'á Cristo ni xí'o na ña ndichí noo yo, xí'ín ña kandoo vii yo noo ná, xí'ín ña koo vii yo, xí'ín ña kaki yó tixi ndá'a kuachi yo. ³¹ Kí'o dión ni kee Ndios, dá chí kí'o di'a va ka'an tuti i: ná: "Tá'an na ká'an kuryíi, kánian kuryíi ná sa'á ña ni kee sato'o yo Ndios sa'a ná."

2

Dána'a Pablo sa'á ña ni xi'i Jesucristo ndika cruz sa'a yo

¹ Sa'á ñoó, ñani, tá ni saai noo ndéi ndó ni daná'i to'on ni ni'í noo mií Ndios, ko ní kéchóoin to'on táyíi o to'on ndichí. ² Chí ni chikaá inií dána'i noo ndo sava'a sa'a Jesucristo, xí'ín sa'á ña ni kee na sa'a yo ndika cruz. ³ Tá ni sa ioi xí'ín ndó, nda'í va ni sa ioi, ta ni sa ndei ñino nda'oi ña yu'íi. ⁴ Ta ko ní ndúkúí to'on luu, ña kána ñaxintóni taa ñayuu yó'o ka'ín xí'ín ndó, dá xino ini ndo. Chí di'a ni na'a mií Espiritu i: Ndios ndéé kómí ná tein ña ni daná'i noo ndo. ⁵ Dión dá kíán ná dá'a ni kandeé ini ndo Jesús kee ña ndichí ió ñayuu yó'o, di'a kandeé ini ndo ná kee ndéé Ndios.

Kómí yó Espiritu i: Ndios

⁶ Tído ndu'u kúu na ka'an to'on ndichí xí'ín na ndíta ni sisa xí'ín ña kándisa na, tído to'on ndichí yó'o, ko kíán to'on ndichí kómí ná kúu kuendá ñayuu yó'o, ta ko kíán to'on ndichí dándáki taa né'e choon ñayuu yó'o, tá'an ra sa kua'an naá vá. ⁷ Tído ndu'u kúu na ka'an sa'a to'on ndichí, ña ná'a iin tó'ón mií Ndios, tá'an ña sa káa de'é. Ta ña

ndichí yó'o kíán ña ni chikaá ini mií ná kee na tá ko ná'a kava'a na ñayuu yó'o, dá ná kuu natiin yó ñaño'ó kí'o na noo yo. ⁸ Ta ni iin tó'ón taa né'e choon ñayuu yó'o ko ní xí'o kuendá sa'á ña ndichí yó'o, dá chí tá ni xí'o ra kuendá sa'an, dá kíán o chírkaa ta'on ra sato'o yo Jesús, na kómí ndidaá ñaño'ó, ndika cruz, ní kúu. ⁹ Chí di'a ka'an tuti i: Ndios:

Tá'an ña'a ko ní xini ñayuu xí'ín noo ná, xí'ín ña ko ní seíd'ó na, xí'ín ña ni iin kuú ko ní nákani ini ní na sa'a, ñoó kíán ni kenduu Ndios kí'o na noó ñayuu kóni ñaá.

¹⁰ Tído ndidaá kúu ña yó'o kíán ni na'a Ndios noo yo ni kee Espiritu i: mií ná. Chí Espiritu ná kúu na ndé'é va'a ndidaá kúu ña'a, va'ará nda maá ini ní Ndios kíán.

¹¹ Ta, ¿ndá yoo kúu iin taa ná'a ndi nákani ini iin ka taa? Sava'a iin tó'ón espíritu nákaá ini ra kíán ná'a ndí kíán nákani ini ra. Ta dión ta'ani, ni iin tó'ón ta'on ñayuu ko ná'a ndi nákani ini Ndios, sava'a iin tó'ón Espiritu mií va ná ná'a ndí kíán nákani ini na. ¹² Ta yóo kúu na ko ní nátiin ta'on yó espíritu kómí na kúu kuendá ñayuu yó'o. Di'a ni nátiin yó Espiritu ni kii noo mií Ndios, dá kuu kandaá ini yo ndí kíán kúu ña va'a ni xí'o Ndios noo yo. ¹³ Ta sa'a ndidaá kúu ña'a yó'o ka'an ndu, tído ko ka'an ta'on ndu táto'on kí'o dána'a na kómí ña ndichí ñayuu yó'o. Di'a dána'a ndu xí'ín to'on ni daná'a Espiritu i: Ndios noo ndú, chí dána'a ndu to'on ni kii noo Espiritu Ndios noo na kómí Espiritu ná.

¹⁴ Ta ñayuu ko kómí Espiritu i: Ndios, o kúu ta'on natiin na ña dána'a Espiritu i: Ndios, dá chí di'ki va kíán noo ná. Ta o kúu ta'on katóni ini na ná. Dá chí sava'a na kómí Espiritu i: Ndios kúu na kuu kandaá ini sa'an. ¹⁵ Ta ñayuu kómí Espiritu Ndios kúu na kéyiko va'a sa'a ndidaá ña'a, ta ko iin ta'on kuu keyíko sa'a ná. ¹⁶ Chí di'a kaá tuti i: Ndios: "¿Ndá yoo kandeé kana'a ndí kíán nákani ini sato'o yo Ndios? ¿Ndá yoo katí'a dána'a noo ná?" Tído yóo kúu na kómí ñaxintóni Cristo.

3

Kéchóon nduu Pablo xí'ín Apolos noo Ndios

¹ Tído ko ní kúu ta'on dána'i noo ndo'ó, ñani, táto'on kí'o dána'i noó ñayuu kómí Espiritu i: Ndios. Di'a ni daná'i noo ndo

táto'on k'i'o dána'i nõo ñayuu kée ña kóni ñi ná, chi táto'on takuá'í vá kúu ndó nõo to'on Cristo. ² Sa'á nõo ni xi'oi lechi vá ni xi'i ndó táto'on k'i'o kée na xi'ín takuá'í, dá chi o kúu keí xi'í ña seí na yata. Ta k'i'o dión ta'ani ndó'o ndo'ó, dá chi ko ní kúu ta'on natiin ndó ña ndichí cháá ka sa'a Ndios, ta nda viti o kúu ií vá natiin ndóan. ³ Dá chi kée ií vá ndó ña kóni ñi ndo, dá chi ió ií vá ña u'u ini ndo, ta naá tá'an ií vá ndó, ta sa'ándá tá'an ií vá ndó. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ña yó'o ná'a ña kúu ndó ñayuu kée ña kóni ñi, ta ná'a ta'anian ña kée ndó táto'on kée ñayuu ko ná'a Ndios? ⁴ Dá chi tá ká'an ndo ña kúu ndó kuendá Pablo, o ká'an ndo ña kúu ndó kuendá Apolos, ¿á ko ná'a ta'on ndó ña ña yó'o ná'a ña kúu ndó ñayuu kée ña kóni ñi?

⁵ Ta, ¿ndí kían kúu Pablo, ká'an ndó? Ta, ¿ndí kían kúu Apolos, ká'an ndó? Chi sava'a na kéchóon nõo Ndios oon vá kúu ndu'u, ta ni daná'a ndu nõo ndo, dá ni kandísa ndó. Chi iin rá iin ndu kée choon ni xi'o sato'o yo Ndios nõo ndú. ⁶ Yu'u kúu ra ni ni'i choon ña chi'i tata, ta Apolos ni ni'i choon ña ko'oni naan. Tído mií vá Ndios kúu na dákuá'anoan. ⁷ Sa'á nõo ni ña'a ko kúu ta ni chi'i tata, ni ra ni so'onian, sava'a Ndios vá kúu na ndáya'i, chi mií ná kúu na dákuá'anoan. ⁸ Iin nóo vá ndáya'i ta ni chi'i tata, xi'ín ra ni so'onian, va'ará iin rá iin ra nátiin ya'i táto'on k'i'o káa choon ni kee ra. ⁹ Chi ndu'u kúu ra kéchóon nõo choon Ndios, ta ndo'ó kúu táto'on ño'ó xiti nõo ná, ta kúu ta'ani ndó táto'on k'i'o iin ve'e, ña nákaa na káva'a na.

¹⁰ Ta sa'á ña maní ni kee Ndios xi'ín, sa'á nõo kúu táto'on iin na ti'a kava'a ve'e, chi ni chindú'í sa'án. Ta dao ka na kúu na dáxi'noan. Sa'á nõo kánian kanda iin rá iin na choon kée na, dá kandgo va'an. ¹¹ Dá chi ko iin ka kuu chindu'u iin ka sa'a ve'e nõo ña sa kándu'u, chi sa'a ve'e nõo kúu mií Jesucristo. ¹² Ta sata sa'a ve'e yó'o kuu va ndane'e na iin ve'e xi'ín oro, o plata, o xi'ín yuu luu ndáa, o xi'ín yíto, o xi'ín nõo te'í'í, o xi'ín ra itá tirió. ¹³ Tído iin rá iin choon kían ná'a mián á choon va'a kían o koó. Chi tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'án, dá kandaá ino ndi ndo'an kee ño'ó kéj. Ta dión kean xi'ín iin rá iin choon, dá chi ño'ó kéj kían korndodó ña. ¹⁴ Tá koó ña'a ndo'o ña ni kava'a na sata sa'a ve'e nõo, dá kían natiin na ya'i sa'a choon ni kee na. ¹⁵ Tído tá ná kej ña ni kava'a na, dá kían naá óon vá choon ni kee na. Ta va'ará ná káki na, tído

ndo'o nõo ná táto'on k'i'o ndo'ó na ya'a nõo ño'ó kéj.

¹⁶ ¿Á ko ná'a ta'on ndo'ó ña kúu ndó ve'e ño'ó Ndios, ta Espírítu ná ió ini ndo? ¹⁷ Tá ió iin káa ñayuu ndúku dánaa na ve'e ño'ó Ndios, dá kían dánaa vá ñaá Ndios, chi ve'e ño'ó ií Ndios vá kúu ndo'ó.

¹⁸ O sa dánda'í ndo mií ndó, chi tá ká'an dao ndo'ó ña kúu ndó na ndichí xi'ín ña ndichí ió ñayuu yó'o, dá kían va'a cháá ka kee ndó mií ndó kakuu ndó ñayuu ko ndichí xi'ín ña ndichí yó'o, dá kían kasandaá ndo kakuu ndó ñayuu ndichí nõo Ndios. ¹⁹ Dá chi ña ndichí ió ñayuu yó'o kían iin ña'a ko chóon nõo Ndios. Chi di'a vá ká'an tuti ií Ndios: “Nátiin Ndios ta ndichí tein ña ma'ná kée ra.” ²⁰ Ta ká'an ta'anian di'a: “Ná'a vá Ndios ña nákani ini ta ndichí, ña kían ña ko chóon”, kaáan. ²¹ Sa'á nõo ná dá'a ni chindaya'i ndó mií ndó sa'á ña ndíta ndó xi'ín ta yó'o o ta káa, chi ndidaá vá ña'a kúu ña'a mií ndó. ²² Sa'á nõo Pablo, xi'ín Apolos, xi'ín Cefas, xi'ín ñayuu yó'o, xi'ín ña takí yo, xi'ín ña kuu yo, xi'ín ña ndo'ó yó viti, xi'ín ña vei ndo'o yó chí nõo, ndidaá kúu vá ña yó'o kúu ña'a mií ndó. ²³ Ta ndo'ó kúu kuendá Cristo, ta Cristo kúu kuendá Ndios.

4

Ká'an Pablo sa'a ndidaá ña'a ni kee na sa'a na kúu kuendá Jesús ndéi nõo Corinto

¹ Sa'á nõo kánian kee ndó kuendá ña kúu ndu'u ta kéchóon nõo Cristo, ta ni natiin ndu choon ña kían dána'a ndu sa'á ña ná'a iin tó'on mií Ndios. ² Ta ndidaá na ni natiin iin choon, mián ndúsa kánian na'a na mií ná ña kendaá na choon ni natiin na. ³ Ta ko ne'e tandínií á keyíko ndo sa'á ña kéei, o á ta ne'e choon ná keyíko sa'a ña. Ta ni mií yu'u ko keyíko sa'á ña kéei. ⁴ Ta va'ará ko nákani kuáchí ini nõo ña kéei, tído ña yó'o ko kóni kaa ña ni keva'i nõo Ndios. Dá chi na keyíko ndaa sa'í kúu sato'o yo Ndios. ⁵ Sa'á nõo ná dá'a ni chindaá nõo ndo keyíko ndo sa'á ña kée ni iin ñayuu. Kandati ndó nda ná nandió ko na kúu sato'o yo Jesús, chi nõon kúu na dánátuu ndidaá kúu ña'a ni kedé'é yo. Ta dánátuu ta'ani na ña nákani ini yo, dá natiin iin rá iin yó ña'ndó'o kánian ni'i yo nõo Ndios.

⁶ Ñani, ni ka'ín sa'a ndidaá ña kée mií xi'ín ña kée Apolos sa'á ña kú'u ini ndu sa'a ndo, dá kían kande'é ndó táto'on k'i'o kée ndu, dá katí'a ndó kee ndó táto'on k'i'o

sa'ándá tuti ij Ndios choon, dá kían ná dá'a ká ni chindaya'i ndó dao ná dána'a noo ndo, ta kenóo ndó dao ká na. ⁷ Ta, ¿ndá yoo kúú ndó, xiní ndo? Ta, ¿ndí kían ió noo ndo, ña kían kó ní xi'lo Ndios noo ndo? Ni ña'a va. Ta sa'á ña ni ni'i óon ndóan, sa'á ñoó, ¿ndiva'a chindaya'i ndó mií ndó ña ká'an ndo ña kó ní ni'i ndoan, tá dáá?

⁸ Ká'an ndó ña ni iin ña'a kó kámaní noo ndo, ta ká'an ndó ña kuiká ndó xi'in ña'a Ndios, ta ká'an ndó ña kúú ndó rey, ta koo ká choon kúú ndó ndu'u. Tído ndeé ká vían va'a tá miían ndaa ndisa kúú ndó rey, dá kían ni'i ta'ani ndu ña dándaki nduú ndu'u xi'in ndó.

⁹ Chí ká'an yu'u ña nda sata kuií ni chikata Ndios ndu'u, na kúú apóstol. Chí ndó'o ndu'u táto'on kí'o ndó'o ra ni ta'anda choon ña kuu. Ta kúú ndu'u táto'on ñayuu ná'a ñiki ñayuu yó'o, noo ángel xi'in noo ñayuu.

¹⁰ Ta ndu'u kúú ñayuu xixi noo ñayuu sa'á ña dána'a ndu sa'a Cristo. Tído ndo'ó, kée ndó mií ndó ña kúú ndó ña ndíchi sa'a Cristo. Ta ndu'u kúú ña vitá ini noo ndo'ó, tído ndo'ó kúú ña ndakí. Ta ndo'ó kúú ña ió ñañó'ó, ta ndu'u kúú ña koo ñañó'ó, xiní ndo. ¹¹ Ta nda viti nda'í kuíko ndu'u, ta nda'í íchi ini ndo, ta kó ni'i ndú dá'on kandixi ndu. Ta kéndava'a ñayuu xi'in ndú, ta ni ve'e ndu koo. ¹² Ta kuitá ndu kéchóon ndu xi'in ndá'a mií ndú. Ta ká'an ndava'a ñayuu xi'in ndú, tído ndu'u, xíka ndu ña va'a sa'a ná noo Ndios. Ta kéndava'a na xi'in ndu'u, tído xi'lo ndeé vá ini ndu. ¹³ Chínani kini na ndu'u, tído luu ká'an ndu xi'in ná. Ta ni kasandaá ndu kúú ndú táto'on xe'e, chí nda viti kée na xi'in ndu'u táto'on kí'o kée na xi'in ña kó choon.

¹⁴ Ta kó táai ña yó'o kosaa noo ndo, dá kaka'an noo ndo. Di'a táai ña kosaa noo ndo, chí kónji ka'an ni'ini noo ndo, chí kúú ndó táto'on de'e maní. ¹⁵ Ta va'ará ná kakomí ndó táto'on uxí mil ta dána'a noo ndo sa'a Cristo, tído iin tó'on vá kúú tatá ndo. Ta yu'u kúú tatá ndo, chí ni daná'i noo ndo ña kúú to'on va'a ña ká'an sa'a Cristo Jesús, ta ni kandísa ndóan. ¹⁶ Sa'á ñoó sei nda'ávi noo ndo ña kee ndó táto'on kí'o kée mií.

¹⁷ Sa'á ñoó ni tanda'a yu'u Timoteo kosaa xi noo ndéi ndó. Ta kúú xi táto'on de'e maní, ta iin ndaa xi xi'in sato'o yo Ndios. Ta mií xi dándusa'ani ndo táto'on kí'o kée yu'u sa'á ña kándísa'i Cristo, ta kí'o dión dána'i noo ña kúú kuendá Jesús ndéi iin rá iin xián noo yá'i kua'in. ¹⁸ Ta ió dao ndó

ni kas'á kée ndó mií ndó ña kúú ndó ña ndaya'i, chí ká'an ndó ña o saa kai noo ndéi ndó xaan. ¹⁹ Tído yachi nda'o saai koto ni'ini ndo'ó tá kí'o dión kóni sato'o yo Ndios, dá ná kandaá inií á miían ndaa ndisa kómí ña chindaya'i mií ñoó ndeé Ndios, o to'on ká'an oon va na kían. ²⁰ Dá chí tá ño'o yó tixi ndá'a Ndios, kó kían ña ka'an oon yó, chí kían ña kómí ndisa yó ndeé ná. ²¹ ¿Ndá kían kóni ndo? ¿Á kóni ndo ña saai dánanii ndo'ó, o á kóni ndo ña saai xi'in ña kú'u inií sa'a ndo, ta xi'in ña kueé inií?

5

Sa'ándá Pablo choon noo ñayuu ñoó ña taó xoo na taa ni kee kuachi kini

¹ Miían ndaa ni ni'i tó'in ña tein mií ndó xaan nákaa iin taa kée kuachi ka'an noo. Ta kuachi kini nda'o kían yó'o, chí ni ñayuu kó ná'a Ndios kó kée táto'on kí'o kée taa xaan, chí kidi ra xi'in naná ke'én ra. ² Tído ndo'ó kúú ña kúryí ij vá ndó. ¿Á kó ná'a ndó ña kánian kunda'í va ini ndo, dá taó ndo tá kée kuachi ñoó tein mií ndó xaan? ³ Ta va'ará koo yu'u ió xi'in ndó xaan, tído kee ndó kuendá ña ió ñaxintónij xi'in ndó. Ta sa'á ña kían táto'on kí'o ió xi'in ndó, sa'á ñoó sa ni keyikoi sa'á ña kini ni kee taa xaan. ⁴ Ta xi'in kuú sato'o yo Jesucristo nataka ndo, ta kee ndó kuendá ña ió xi'in ndó, ta xi'in ndeé sato'o yo Jesucristo ⁵ naki'lo ndó taa xaan noo ndá'a ña u'u, dá ná ndo'o níto rá, dá ná naá ña kini kátoó ñi rá, dá káki níto rá tá ná kasandaá kuú nandió koo tuku sato'o yo Jesús kasa'a.

⁶ Sa'á ñoó kó vá'a ta'on ña kúryí ndó. ¿Á kó ná'a ta'on ndó ña xi'in lú'u chí'í vá levadura, ta kúú dákuita tachí vaan iin tu'u yusa káva'a pan? ⁷ Sa'á ñoó nduvii ndo mií ndó noo kuachi kée ra, chí kían táto'on levadura dátuuán ndo'ó, dá kakuu ndó táto'on yusa saá, ña kó ní kí'in tá'an xi'in levadura. Dá chí Cristo kúú táto'on léko sa'áni ña Israel kéká'ano na víko pascua, chí ni doko ná mií ná sa'a yó. ⁸ Sa'á ñoó ná keká'ano yó víko pascua mií, ta ná dá'a ni kechóon yó levadura, ña kúú ña kini xi'in ña kó vá'a. Di'a ná kechóon yó pan, ña kó ní kí'in tá'an xi'in levadura, ña kúú ña kée yó ña ndaa xi'in ndino'o ini yo.

⁹ Ta noo iin ká tuti ni tanda'í kosaa noo ndo ká'an ña o sa káne'e tá'an ká ndo xi'in ñayuu kée kuachi xi'in ña kó kúú yí ná o ñadi'í ña. ¹⁰ Tído kó kóni kaaan ña

kankuei xoo ndó tein ñayuu kọ ná'á Ndios kée kuachi xí'ín nà kọ kúú yíí ná o ñadi'í nà, xí'ín nà kátoó kakomí ña'a dao kà ñayuu, xí'ín nà kí'ín kuí'íná, xí'ín nà ndáño'o yoko. Dá chí mián ndúsa kánian kankuei va ndó ñayuu yó'o, dá kandeé ndó kankuei ndó tein na. ¹¹Tído tuti nì tándá'í kosaá noo ndo ká'an ña o sa káne'e tá'an ndó xí'ín ñayuu ká'an kúú kuendá Jesús tá kée na kuachi xí'ín nà kọ kúú yíí ná o ñadi'í nà, o tá kátoó nà kakomí ná ña'a dao kà ñayuu, o tá ndáño'o na yoko, o tá kúú ná nà to'ón, o tá xí'í na, o tá kí'ín kuí'íná ná. Ta ni o sa kóo ini ndo kasá'an ndó xí'ín ná. ¹²Chì, ¿ndí kían kúú yu'u ña keyíkoj sa'á ñayuu kọ nátaka dákuá'a xí'á? Tído, ¿á kọ ná'á ndó ña kánian keyíkoj yọ sa'á nà dákuá'a dáó xí'á? ¹³Chì ñayuu kọ nátaka dákuá'a xí'á, mií Ndios kúú nà keyíkoj sa'á ná. Sa'á ñoó taó ndo taa kée kuachi nákaá tein ndó xaan ná ko'on ra.

6

Ná dá'a ni ko'on ndo noo tá né'e choon tá ndó'o ndó tándó'ó tein mií ndó

¹¿Á kọ ná'á ndó ña tá naá iin káa ndó xí'ín iin ñani ndo, nà kúú kuendá Jesús, kọ vá'a ta'on kée ndó tá ná ko'on ndo noo tá né'e choon ñayuu yó'o ka'an kuachi ndó sa'a ñani ndo? ¿Ndiva'a kọ ká'an di'a ndó xí'ín nà kúú ñayuu Ndios, dá keyíkoj nà sa'a ndo? ²¿Á kọ ná'á ta'on ndo'ó ña kasandaá iin kuu, dá ni'í yóó, nà kúú ñayuu Ndios, ña keyíkoj yọ sa'a ndidaá ñayuu? Ta sa'á ña ni'í ndo ña keyíkoj ndo sa'a ñayuu, sa'á ñoó, ¿ndiva'a o kúú keyíkoj mií ndó tándó'ó leé ndó'o mií ndó xaan, tá dáá? ³¿Á kọ ná'á ta'on ndo'ó ña ndá ángel ndéi induú keyíkoj yó sa'a? ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña ió choon ña keyíkoj yọ sa'á ña ndó'o yó ñayuu yó'o? ⁴Sa'á ñoó, tá ndó'o ndó tándó'ó ñayuu yó'o, ¿ndiva'a kua'an ndo noo ra né'e choon, tá'an ra kọ sa'ání mií sa'á ña'a Ndios? ⁵Ndidaá kúú ña yó'o ká'ín xí'ín ndó, dá ná koo cháá ña ka'an noo ndo. ¿Á kọó ví iin tá ndíchí tein mií ndó xaan kuu keyíkoj sa'a ndo tá naá iin ñani ndo xí'ín iin kà ná? ⁶Chì di'a iin kúú mií ndó, nà kúú kuendá Jesús xaan, naá tá'an ndó, ta né'e tá'an ndó kua'an ndo keyíkoj sa'a ndo noo taa né'e choon, tá'an ra kọ ná'á Ndios.

⁷Ta sa'á ña naá tá'an mií ndó, sa'á ñoó ná'a ndo mií ndó ña kọ ndíta ndaa ndo xí'ín Ndios. ¿Ndiva'a kọ xí'o ndeé ní iní ndo tá kéndava'a na xí'ín ndó? Ta, ¿ndiva'a kọ xí'o

ndeé ní iní ndo tá kí'ín kuí'íná ná ndo'ó? ⁸Tído di'a kéndava'a ndó xí'ín ñani ndo, nà kúú kuendá Jesús, ta kí'ín kuí'íná ndó na.

⁹¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña o ndú'u ta'on ñayuu kíni noo dándáki Ndios? O sa dándá'í ndo mií ndó, chí o ndú'u nà kátoó kudi xí'ín ndi ndáa mií vá ñayuu noo ió Ndios, ni nà ndáño'o yoko, ni nà kídí xí'ín nà kọ kúú yíí ná o ñadi'í nà, ni ra kídí xí'ín taa xí'ín rá, ni ña'a kídí xí'ín ña'a xí'án, ¹⁰ni nà kuí'íná, ni nà kátoó tíf dí'ón, ni nà xí'í, ni nà ká'an, ni nà mañá o ndú'u noo dándáki Ndios. ¹¹Ndidaá ña yó'o ní sa kee dao ndo'ó tá sata, tído sa nì nduvii va ndó noo Ndios viti, ta nì xí'í na ña koo vii ndo, ta nì kando vii ndo noo Ndios sa'á ña kándéé iní ndo sato'o yọ Jesús, xí'ín sa'á ña nì natiin ndó Espiritu ií Ndios.

Ná dá'a ni kee ndó kuachi xí'ín nà kọ kúú yíí ndo o ñadi'í ndo

¹²Ndidaá vá ña'a kuu kee yó, tído o duú ndidaá ná kí'o ña va'a noo yọ. Ndidaá vá ña'a kuu kee yó, tído ná o kí'o yó mií yó noo ni iin ña'a ña dándáki nà yó. ¹³Nì kava'a Ndios ña'a kaxío kaño'o tíxio, ta nì kava'a tíj yó ña kaño'o ña'a kaxío, tído ndi nduu vaan dánaa nà. Tído kọ ní kava'a na ñíj yọ ña kían kudi yọ xí'ín ndi ndáa mií vá ñayuu. Chí di'a nì kava'a na ñíj yọ, dá koni kuáchí yó noo mií ná, ta mií ná kúú sato'o ñíj yọ. ¹⁴Chì Ndios, nà nì danátaki sato'o yọ Jesús, ngón ta'ani kúú nà danátaki yó xí'ín ndéé ná.

¹⁵¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña ñíj ndo kúú kuendá Cristo? Sa'á ñoó, ¿á kuu ko'o xí'ín ñíj yọ, ña kúú kuendá Cristo, ta dák'ín tá'an yóan xí'ín ñíj iin ña'a díkó mií noo taa? Kóó, o kúú ta'on. ¹⁶¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña tá nì naki'ín tá'an ñíj iin taa xí'ín ña'a díkó mií, dá kían nì nduu na iin tó'ón vá? Dá chí di'a ká'an tuti ií Ndios: “Tá nì naki'ín tá'an iin taa xí'ín iin ña'a, dá kían nì nduu na iin tó'ón vá.” ¹⁷Tído nà nì naki'í o mií noo sato'o yọ Jesús, dión nì nduu na iin tó'ón xí'ín ná.

¹⁸Kuino kíj ndo noo ña kátoó ndo kudi ndo xí'ín nà kọ kúú ñadi'í ndo o yíí ndo. Dá chí ndidaá kà kuachi kée ñayuu kọ kían kuachi kée na xí'ín ñíj mií ná, tído nà kée kuachi xí'ín nà kọ kúú yíí ná o ñadi'í nà, ngón kúú nà yá'a kée kuachi xí'ín ñíj mií ná. ¹⁹Chì, ¿á kọ ná'á ta'on ndó ña yíkí koño ndo kúú ve'e ño'o noo ió Espiritu ií Ndios? Chì ió nà ini ndo, chí nì natiin ndó nà noo Ndios. Sa'á ñoó kọ dándáki kà ndo mií ndó,

²⁰ dá chí ya'li nda'lo ni chiya'li Ndios sa'a ndo. Sa'a'á ñoó keká'ano ndó Ndios xí'ín ñíí ndo, xí'ín espíritu ndo, chí ña'a Ndios kíán.

7

Ká'an ni'ini Pablo ñoó ñayuu sa'a ndí kíán kee na tá tándá'a ná

¹ Ta viti kíán ko'ín kastó'in xí'ín ndó sa'a'á ña ni ndato'ón ndó yu'u noo tuti ni tándá'a ndó ni kii nooí, á ña va'a cháá ka kíán ña ná o tándá'a taa xí'ín ñá'a. ² Tído sa'a'á ña ióan ya'a ndó kee ndó kuachi xí'ín na ko kúú yíí ndo o ñadi'í ndo, sa'a'á ñoó va'a cháá ka ná koo ñadi'í iin rá iin ndó, ta iin rá iin na ñá'a ná koo yíí ná. ³ Ta iin rá iin taa kánian kudi nduu ra xí'ín ñadi'í ra, ta kí'o dión ta'ani kánian kee na ñá'a xí'ín yíí ná. ⁴ Dá chí na ñá'a ko dándáki ka na ñíí ná, ndaa yíí vá ná kúú ra dándáki ñáa. Ta ni taa ko dándáki ka ñíí rá, ndaa ñadi'í ra kúú na dándáki ñáa. ⁵ Sa'a'á ñoó o sa kád'i'indá ndo ñíí ndo noo yíí ndo o noo ñadi'í ndo. Tído tá ni kandoo mií ndo ña o náki'in tá'an ndó dao kuu, chí kóni ndo kane'e ií ndo ka'an ndo xí'ín Ndios, dá kíán kuu va kee ndó dión. Tído ndi'i daá, naki'in tá'an nduu tuku ndó, chí oon ni ví o kí'o ndeé ini ndo, ta kexíxi ña u'u xí'ín ndó, dá ya'a ndó kee ndó kuachi xí'ín iin ka na.

⁶ Ndidáa ña'a ká'ín xí'ín ndó yó'o kíán ká'an ni'inii noo ndo, tído ko kúú ta'an vaan choon sa'ándái noo ndo. ⁷ Ká'an yu'u ña va'a cháá ka kíán ña ná kandeí mií ndidaá taa táto'on kí'o ió mií yu'u. Tído diin diin va ña'a ni ni'í tá'í iin rá iin ñayuu noo Ndios, chí ió dao na ni ni'í tá'í ña kí'o ndeé ini na kandeí mií ná, ta ió ta'ani dao na ni ni'í tá'í ña tándá'a ná.

⁸ Ta ña yó'o ká'an yu'u xí'ín takuáchí táki, xí'ín na kuáan ña iin ña va'a kíán ña ná kandeí mií ná táto'on kí'o kée yu'u. ⁹ Tído tá ko xí'o ndeé ini na chituu na ña kóni ñíí ná, dá kíán va'a cháá ka ná tándá'a ná. Dá chí va'a cháá ka ña tándá'a ná o duu kaan ndo'o níó ná koni na iin taa o iin ñá'a.

¹⁰ Ta noo ndo'ó, na ni tándá'a, sa'ándái choon noo ndo, tído ko kíán choon ni ndaki ñaxintónj, chí choon sa'ándái mií sato'o yo Ndios nooí kíán, ña ndo'ó, na ñá'a, o sa dánkoo ndó yíí ndo. ¹¹ Tído tá sa ni dánkoo iin ñá'a yíian, dá kíán ná dá'a ni tándá'an xí'ín iin ka taa. Va'a cháá ka ná ndaka ña manj noo sátá'an iin rá iin na, dá naki'in tá'an tuku na kandeí na. Ta ndo'ó, ra taa xaan, o sa dánkoo ndó ñadi'í ndo.

¹² Ta ió ña ka'ín xí'ín dao ka ndo, va'ará ko ká'an sato'o yo Ndios sa'an. Tá ió iin káa ñani yo, ta ko kándisa ñadi'í ra Jesús, tído ióan ña koo iian xí'ín rá, dá kíán ná dá'a ni dánkoo ñáa rá. ¹³ Tá ió iin káa na ñá'a kándisa Jesús, ta ko kándisa yíí ná, tído tá ió ra ña koo ií rá xí'ín ná, dá kíán ná dá'a ni dánkoo ñáa ná. ¹⁴ Chí iin yíí ko kándisa Jesús, ndé'é va'a ñáa Ndios sa'a'á ña kándisa ñadi'í ra. Ta iin ñadi'í ko kándisa Jesús, ndé'é va'a ñáa Ndios sa'a'á ña kándisa yíian. Chí tá ko kíán dión, dá kíán kandoo kini de'e na noo Ndios, tído viti kúú xí takuáchí vii noo ná.

¹⁵ Tído tá ká'an yíí ndo o ñadi'í ndo, na ko kándisa Jesús, ña dánkoo na ndo'ó, dá kíán konó ndó ná kee na dión. Chí ni ndaxi ndo noo ña ni tándá'a ndó xí'ín ná tá ndo'ó ndó dión. Chí ni nakana Ndios ndo'ó ña kíán kandeí va'a ndó. ¹⁶ Chí ndo'ó, na ñá'a xaan, xí'ín á kandeé ndó xí'ín yíí ndo, dá nduu ra kuendá Jesús? Ta ndo'ó, ta kúú yíí, xí'ín á kandeé ndó xí'ín ñadi'í ndo, dá nduu na kuendá Jesús?

¹⁷ Tído iin rá iin ndó kánian koo táto'on ni xí'o mií sato'o yo Ndios koo ndó tá ni nakana ñáa ná xoo mií ná. Ta ña yó'o kíán dána'i noo ndidaá kúú na kúú kuendá Jesús iin iin xíán noo xíonooi. ¹⁸ Sa'a'á ñoó, íá sa ni ta'anda ñíí ndo tá ni nakana ñáa Ndios? Dá kíán nda dión koo va ndó. Íá ió dao ndó ko ñá'a ta'anda ñíí tá ni nakana ñáa Ndios? Dá kíán ná dá'a ni ka'anda ndoan. ¹⁹ Dá chí ña ta'anda ñíí yo xí'ín ña ko ní ta'anda ña, ni iin ña'a ko ndáya'i ña, dá chí ña ndáya'i noo Ndios kíán kee yó choon sa'ándái na. ²⁰ Sa'a'á ñoó kánian koo ií ndo táto'on kí'o ndaa ndó tá ni nakana ñáa Ndios xoo mií ná. ²¹ Íá ni sa ño'o ndó tíxi ndá'a iin sato'o tá ni kana ñáa Ndios? Ná dá'a ni nakani ini ndo. Tído tá ió tandeé ini ña kankuei ndó tíxi ndá'a sato'o ndo, dá kíán cho'on ini ndo yaa ndo. ²² Chí ndo'ó, na sa ño'o tíxi ndá'a iin sato'o tá ni kana ñáa Ndios, ndo'ó kúú na ni taó xoo Ndios tíxi ndá'a kuachi, dá nono ndo kee ndó ña kóni na. Ta ndo'ó, na ko ní sa ño'o tíxi ndá'a iin sato'o tá ni nakana ñáa Ndios, viti kíán ni ndu'u ndó tíxi ndá'a Cristo, dá koni kuachi ndó noo ná. ²³ Ya'li nda'o ni chiya'li Ndios sa'a'á ndo, sa'a'á ñoó ná dá'a ni nachí'i ndó mií ndó tíxi ndá'a ni iin tó'ón ñayuu. ²⁴ Sa'a'á ñoó, ñani, táto'on ni sa ndaa iin rá iin ndó tá ni nakana ñáa Ndios, kí'o dión ií ni koo ndó noo ná.

²⁵ Ta viti ko'ín ka'ín cháá xí'ín ndó sa'a'á na takí, va'ará ko ta'ón choon ní ni'í noo

sato'o yo Ndios kían. Tído ká'an ni'inii noo ndo táto'on k'i'o ká'an mií yu'u kúú ña va'a, chí sa'á ña kú'u ini sato'o yo Ndios sa'á, sa'á ñoó kúú iin ña ká'an ña ndaa. ²⁶ Ta sa'á ña ndéi yó tiempo u'y nda'o, sa'á ñoó ká'an yu'u ña va'a cháa ka ná kandeí mií ndó, ta ña, táto'on k'i'o ndéi ndó. ²⁷ Tá ío ñadi'í ndo, o sa dánkoo ñaa ndó. Ta tá koó ñadi'í ndo, o sa ndí'í ini ndo tanda'a ndo. ²⁸ Tído tá ná tanda'a ndo, ko ta'ón kuachi kían. Ta dión ta'ani takuáchí di'í tákí, ko ta'ón kuachi kían tá ná tanda'a xí. Tído ña tanda'a, kasá'a ndo'o nió ná, ta ko kóni yu'u ña ndo'o ndó dión.

²⁹ Tído ña yó'o ká'an yu'u xí'in ndó, chí ndadá cháa vá tiempo kámanj noo yo. Sa'á ñoó ndo'o, ña ío ñadi'í, kee ndó kuendá ña koó ná ío, ta ndí'í cháa ka ini ndo sa'a Ndios. ³⁰ Ta ndo'o, ña kúnda'í ini, kee ndó kuendá ña ko kúnda'í ini ndo. Ta ndo'o, ña ndéi dii, kee ndó kuendá ña ko ndéi dii ndo. Ta ndo'o, ña xiin, kee ndó kuendá ña koó ña'a ni xíin ndó. ³¹ Ta ndo'o, ña kéchóon ña'a ío ñayuu yó'o, ná dá'a ni ndí'í ini ndo sa'án. Dá chí ñayuu ndéi yó viti naá váan xí'in ndidaa kúú ña'a ío noqán.

³² Chí ña kóni yu'u kían ña ná dá'a ni nakani téi ini ndo sa'á ña'a ío ñayuu yó'o. Chí ña ko ña'a tanda'a, ndí'í cháa ka ini ña sa'á ña'a sato'o yo Ndios, chí ndúkú ná ña nata'an ini sato'o yo koni ñaa ná. ³³ Tído ña ni tandá'a, nákaní cháa ka ini ra sa'á ña ío ñayuu yó'o, chí ndúkú rá ña nata'an ini ñadi'í ra koni ñaaán. ³⁴ Ta dión ta'ani ko kúú nóo ta'an vaan xí'in ña'a ío yí'í xí'in ña'a koó yí. Chí ña'a koó yí, ndí'í inian sa'á ña'a sato'o yo Ndios, chí ndúkúán ña kandoo vii ñi'ian, xí'in niman noo Ndios. Tído di'a ña'a ío yí, ndí'í cháa ka inian sa'á ña ío ñayuu yó'o, chí ndúkúán ña nata'an ini yí'ian koni ñaa rá. ³⁵ Ká'in ndidaa ña yó'o xí'in ndó, dá ni'í iní cháa ka ndo ndi kee ndó. Ta ko ká'in sa'á ña sa'á ña kóni chituuí ndo'o. Na kóni yu'u kían kee ndó ña va'a xí'in ña ndísá'ano, dá kían ni iin tó'ón ña'a ná o kétéin noo ndo kee ndó ña kóni Ndios.

³⁶ Tá ío iin káa ndó ká'an ña ko vá'a ta'on ña kuyatá de'e di'í tákí ndo, ta ká'an ndó ña kánian tanda'a xí, dá kían kuu k'i'o ndó ña tanda'a xí, chí ko ta'ón kuachi kían. ³⁷ Tído ndo'o, ña ío ini ña ná o tanda'a de'e di'í ndo, ta o duú ña mií'ian ndúsa kían ña tanda'a xí, ta nóno noo ndo kee ndó ña kían kóni mií ndó, tá sa ni chikaa ini ndo ña o tanda'a ta'ón de'e di'í tákí ndo, dá kían va'a va kée

ndo. ³⁸ Sa'á ñoó, ña xí'o de'e di'í ña tanda'a xí, va'a kée na, ta ña ko xí'o xi tanda'a xí, va'a cháa ka kée na.

³⁹ Ta iin ña'a ío yí, ni kató ta'an xí'in yí'ian noo ley xían nani takí ra ío ra. Tído tá ni xí'í yí'ian, dá kían ni nono nooan tanda'an xí'in ndi ndaa ña kóni mií'ian, tído ña kándísa sato'o yo Cristo ná kakuu ra. ⁴⁰ Tído kaá yu'u ña va'a cháa ka ví keeán tá ná o tanda'a tukuán, ta ká'in ña k'i'o dión ta'ani kóni Espíritu iñ Ndios.

8

Ká'an ni'ini Pablo sa'á koño dóko ñayuu ko ná'á Ndios noo yoko

¹ Viti, dá kua'in kastó'in xí'in ndó sa'á koño dóko ñayuu noo yoko. Sa kátóni va'a ini yo sa'á ña yó'o. Tído sa'á ña kátóni ini yo, ña yó'o kedaá xí'a, sa'á ñoó kuryí'í yó. Tído tá kú'u ndisa ini yo sa'á ñayuu xí'in yó, dá dáku'ano yó na xí'in to'on Ndios. ² Tá ío iin káa ndó ká'an ña ná'a nda'o ndó sa'a iin ña'a, di'a ko ná'a ndó sa'án táto'on k'i'o kánian kana'a ndó. ³ Tído tá mií'ian ndaa kóni yo Ndios, dá kían ná'a ná yó, ña kúú yó ñayuu na.

⁴ Ta viti ko'in ka'in xí'in ndó sa'á ña dóko ñayuu noo yoko. Ná'a yó ña ko ta'ón ña'a ndáya'i yoko ndéi ñayuu yó'o, chí koó ka iin ka ndios, sa'á'a iin tó'ón diní vá kúú Ndios. ⁵ Va'ará ká'an ñayuu ña ndéi dao ka ndios induú o noñó'o yó'o, chí kaá ña ña kua'á nda'o ndios xí'in kua'á nda'o sato'o ndios, ⁶ tído noo yóo, iin tó'ón diní vá kúú Ndios, ña kúú tatá yo, ña ni kava'a ndidaa kúú ña'a, ta noón kúú ña xí'o ña takí yo kéchóon yó noo ná. Ta iin tó'ón diní ta'ani kúú sato'o yo Jesucristo. Ta xí'in nda'a mií ná ío ndidaa kúú ña'a, ta mií ná kedaá xí'a, dá takí yo ndéi yó.

⁷ Tído o duú ndidaa ñayuu kátóni ini sa'á ña yó'o. Dá chí ño'o dao ñayuu tein ndó, nda kuálí ná ni kasá'a ná ndaño'o na yoko. Sa'á ñoó tá seí ña koño ni dóko ñayuu noo yoko, ká'an ná ña sa ndaño'o ta'ani na yoko ñoó, ta kasá'a ná nákaní kuachi ini ña sa'á ña ko ná'a va'a na, ta ká'an ná ña ni yako ña noo Ndios. ⁸ Sa ná'a vá yó ña o duú ña'a seí yo kedaá xí'in yó, dá kandoo va'a yó noo Ndios. Dá chí ko kúú yo ñayuu ndáya'i cháa ka noo ná sa'á ña seí yo dao ña'a, ta ni o kandoo nóo yó noo ná sa'á ña ko seí yo dao ka ña'a. ⁹ Tído kaon koo ndó, chí va'ará kuu keí noqán, tído ná dá'a ni k'i'o ndó ña

kían kuéi dao na kómanj kua'ano xí'ín to'on Ndios noó kuächi sa'á ña seí ndoán. ¹⁰Dá chí tá ná koni na iin káa ndo'ó, na sa ná'á sa'á ña yó'o, ta ió ndo seí ndo koño ini ve'e noo ndáño'o ñayuu yoko, dá kían ka'án ta'ani na keí ná ña, va'ará nákanj kuächi ini na keí náan. ¹¹¿Á kó ná'á ta'on ndó ña sa'á ña kée ndó dión, sa'á ñoó xíno ini na keí ná koño ni doko ñayuu noó yoko? ¹²Ta sa'á ña ná'á va'a ndó ña kó ta'ón kuächi kían keí ndó koño ñoó, sa'á ñoó dátuu ndó ñani ndo, na kó ña'a kua'ano xí'ín to'on Ndios, na ni chíya'i Cristo sa'a. ¹³Ta sa'á ña yá'a ndó kée ndó kuächi noo ñani ndo, ta sa'á ña xí'o ndó ña xíno ini na kée na ña ká'an ná kúu kuächi, sa'á ñoó yá'a ndó kée ndó kuächi noo mií Cristo. ¹⁴Sa'á ñoó tá ña'a seí yu'u kedaá xí'ín ñani, dá kuéi na noó kuächi, dá kían ni iin kuu ka ná o kaxí koño, dá kían ná dá'a ni ya'a ñani kee na kuächi sa'a yú'u.

9

Ká'an Pablo ña kúu ná iin apóstol

¹¿Á kó ná'á ta'on ndó ña kúu iin apóstol, na ne'e to'on Jesús? ¿Á kó ná'á ta'on ndó ña kuu kee yu'u ndidaá ña'a kée dao ka apóstol? ¿Á kó ná'á ta'on ndó ña ni xini ta'ani yu'u Jesús, na kúu sato'o yo? ¿Á kó ná'á ta'on ndó ña ni nduu ndó kuenda Jesús sa'á ña kéei choon ni xí'o sato'o yo noo? ²Ndá ndi kuu kó kándia dao ka ñayuu ña miían ndaa kuiti kúu yu'u apóstol Jesús, tído ndo'ó kúu na kánian nakoni ndo yu'u. Ta sa'á ña kúu ndó kuenda sato'o yo Jesús, ñoó kían ná'a ña kúu iin apóstol.

³Ta ña yó'o kúu to'on ká'in xí'ín ndo'ó, na kána'á xí'ín ndéi xaan: ⁴¿Á kó ta'ón íchj ndú ña kí'o ndó ña'a kasá'an ndu, ña kí'o ndó ña'a ko'o ndu? ⁵¿Á kó ta'ón íchj ndú ña kandaka ndu na ña'a kándisa Jesús kaku ñadi'í ndu, ta kanoo nduu na xí'ín ndu, táto'on kí'o kée dao ka na kúu apóstol, xí'ín ñani sato'o yo Jesús, xí'ín Cefas? ⁶¿Á savá'a yu'u xí'ín Bernabé kúu na kánian koto mií xí'ín choon kée ndu? ⁷Ta, ¿ndi káa iin soldado xíto mií xí'ín tá'ón mií rá? Ta, ¿ndi káa iin taa xítu uva, ta kó seí ra uva kána noño'o rá? Ta, ¿ndi káa iin taa ndáka léko, ta kó xí'i ra lechí rí?

⁸¿Á ká'án ndó ña nákanj ini taa ká'in xí'ín ndó? ¿Á kó ná'á ta'on ndó ña dión ta'ani ká'an ley Moisés? ⁹Dá chí ley Moisés kían

kaá di'a: “O sa táan ndo ñóno yú'u chee tá sádj rí tirió, dá ná kuu keí rí chááan.” ¿Á ká'án ndó ña ndí'i ini Ndios savá'a sa'á chee? ¹⁰O, ¿á ni taa ta'ani na to'on yó'o sa'a yóo? Sa'a yóo ni taa naan. Ta dión ni na xítu, ió tandéé ini noo ná ña natiin na ña'a noño'o ni xiti na, ta na sádj tirió, ió ta'ani tandéé ini noo ná ña natiin na ña'a noó ni nduvii na ñoó.

¹¹Ndu'u kúu na ni chí'i tata ña kúu to'on Ndios ini níno ndo, sa'á ñoó, ¿á kákan iin ña dáta'án nda'o ndu'u ndo'ó ña natiin ndu'u cháá ña xínño'ó ndu noo ndo? ¹²Tá dao ka va taa kúu ra nátiin ña xíto ndó ra, ta va'a cháá ka ví kánian kee ndó xí'ín ndu'u.

Ta va'ará ió íchj ndú ña koto ñaá ndó, tído kó kéchóon ta'on ndu'an. Di'a xí'o ndéé vá ini ndu noó ndidaá ña'a, dá kían ni iin ña'a ná o kétéin noó ñayuu ña kandisa na to'on va'a sa'a Cristo Jesús. ¹³¿Á kó ná'á ta'on ndó ña taa kéchóon noo Ndios ini ve'e ño'o ká'ano seí ra ña ñó'o ini ve'e ñoó, ta ra dóko kítj noo náa seí ra cháá koño rí? ¹⁴Dión ta'ani ni sa'anda sato'o yo Jesús choon ña na xionoo dána'a to'on va'a sa'a ná, kánian kataki na noo choon kée na.

¹⁵Tído yu'u, ni iin kuu ta'ón kó ní ka'in xí'ín ndó ña koto ndó yu'u, ta ni kó táai to'on yó'o kosaa noo ndo sa'á ña kónij ña koto ndó yu'u. Va'a kaan ná kuu di'a yu'u, o duú ka ña díta ndó ña náta'an inij sa'á ña kó kí'in ya'i noo ndo. ¹⁶Tá dána'a yu'u to'on va'a sa'a Jesús, dá kían kó kánian chindaya'i yu'u mií, dá chí ni ta'anda choon noo ña dión kánian kee. Nda'í yu'u tá ná o dána'i to'on va'a yó'o.

¹⁷Tá ni chíkaa ini mií yu'u kee choon yó'o, dá kían kuu va natiin ya'i noo ndo. Tído o duú mií yu'u ní chíkaa inij kee ña, dá chí choon ni ta'anda noo vá yu'u kían. ¹⁸Ta, ¿ndi kían va'a nátiin yu'u, tá dáá? Ña va'a nátiin yu'u kían náta'an inij sa'á ña kó kí'in ya'avii noo ndo dána'i to'on va'a sa'a Cristo Jesús. Chí kó kónij dándi'i inij ndo'ó kee ndó ña kánian kee ndó xí'ín sa'á ña dána'i to'on va'a sa'a Jesús.

¹⁹Ta sa'á ña kó nákaaj tíxi ndá'a ni iin to'ón ñayuu, sa'á ñoó nónoo kí'oi mií konkuáchí noo ndidaá kúu ñayuu, dá kían kandeéi ña kandisa kua'a cháá ka na to'on va'a sa'a Jesús. ²⁰Sa'á ñoó, tá nákaaj tein na kúu na Israel, dá kéei mií kúu iin na Israel, dá kandeéi kandisa na Jesús. Chí tá nákaaj tein na ñó'o tíxi ndá'a ley Moisés,

ta va'ará kọ nákaai tixi ndá'a ley ñoó, tído kéei miifí ña nákaai tixi ndá'an, dá kandeéí kandisa na Jesús. ²¹Ta dión ta'ani kée yu'u tá nákaai tein ñayuu kọ ñó'o tixi ndá'a ley Moisés, chí kée yu'u miifí ña kọ nákaai tixi ndá'a ley. Tído kọ kóni kaaan ña kọ seídó'o yu'u choon sa'ándá ley Ndios, chí nákaai tixi ndá'a Cristo. Dión kéei, dá kandisa na kọ ñó'o tixi ndá'a ley to'on va'a Jesús. ²²Tá nákaai tein na kọ ñá'a kua'ano xí'in to'on Ndios, dá kían kée yu'u miifí tító'on k'i'o kúu miifí ná, dá kandeéí kua'ano na xí'in to'on Ndios. Ta daá kuiti vá kée yu'u miifí tító'on k'i'o kúu iin rá iin ñayuu, dá kandeéí káki dao na ñoó kuachi na. ²³Ndidaá kúu ña yó'o kée yu'u, dá naka'ani cháá ká to'on va'a sa'a Jesús kua'an, ta k'i'o dión kandeé ta'ani yu'u ni'i ña kúu ña va'a sa'a to'on va'a yó'o.

²⁴¿Á kọ ná'a ta'on ndó ndi ndó'o taa taxi tá'an? Chí ndidaá vá rá ndundéé taxi tá'an, tído iin tó'on vá kúu rá kándéé. Ta k'i'o dión ta'ani ndundéé ndó kuita ndaa ndo xí'in to'on Ndios, dá kandeé ndó ni'i ndo ña kánian natiin ndó. ²⁵Ta k'i'o dión ta'ani ndó'o ra ko'on chídáó tá'an, chí ndí'i nda'o ini rá kénduu rá miifí rá, dá kandeé rá ni'i rá iin corona, ña naá óon. Tído yóó kúu na ndí'i ini kuita ndaa xí'in Ndios, dá ni'i yóo iin corona, ña ni iin kuu o naá. ²⁶Sa'a ñoó k'i'o dión ndaa kánkonoi íchi Ndios, chí kọ kánkono naá ta'on yu'u. Ta k'i'o dión ta'ani kéei tá naái xí'in ña kini, chí kọ kéei tító'on kée na dáko'on yikí noo táchi. ²⁷Di'a dándó'o yu'u ñiíi, tá kéndúsai xí'an, dá kandeéí ña keean ña kóni Ndios. Dá chí tá koo, dá kían, va'ará ni daná'i noo dao ka ñayuu, oon ni ví o kandeéí kasandaái nda ñoó ni chiná'a Ndios.

10

Kuino kii ndo ñoó yoko, ta o sa kandaño'o ndoan

¹Tído kọ kóni, ñani, ña nandodó ndo ña ni xika na sa'ano ñoo ndu'u tixi kátí viko, ña ni kasto'on xí'in ná noo kánian ko'on na. Ta ndidaá vá ná ni chíka'anda me'i taño'o naní Taño'o Kua'a. ²Ta k'i'o dión ni ndu'u na tixi ndá'a Moisés, chí kían tító'on ni sodo ndúta ná xí'in viko ñoo xí'in taño'o ñoo. ³Ta ndidaá ná ni seí ña'a ni tanda'a Ndios ni kii indúu, ⁴ta ndidaa ta'ani na ni xi'i takuufi ni xi'o Ndios noo ná. Chí ni xi'i na takuufi ni kana ndika káo, ta káo ñoo kúu Cristo. ⁵Tído kua'a nda'o ñayuu ñoo kọ ni náta'an

ini Ndios koni na. Sa'a ñoo ni kandoo yiki koño na ñoño'o íchi ñoo.

⁶Ndidaá kúu ña yó'o kían kásto'on xí'in yó ña kọ vá'a ta'on ña katoó yó kee yó ña kini tító'on k'i'o ni kee ñayuu ñoo. ⁷Sa'a ñoo o sa kandaño'o ndó yoko tító'on ni kee dao ñayuu ñoo, chí di'a ká'an tuti i Ndios: "Ni sa ndei na ni sasá'an na, ta ni xi'i na, dá ni ndakuei na ni sa ndei dii ná ñoo yoko."

⁸Ta ná dá'a ni kee yó kuachi xí'in na kúu ñadi'y yó o yi yó tító'on k'i'o ni kee dao ñayuu ñoo. Chí sa'a ña ni kee na dión, sa'a ñoo iin kuu ni xi'i oko oni mil na ni kee Ndios. ⁹Ta ná o sa koo ini yó korndodó yó sato'o yó Ndios tító'on k'i'o ni kee dao ñayuu ñoo, chí sa'a ña ni kee na dión, sa'a ñoo kua'a ná ni xi'i tá ni seí ñaa koo. ¹⁰Ta ni o sa ká'an kuachi ndó noo Ndios tító'on ni kee dao ñayuu ñoo, chí sa'a ña ni kee na dión, sa'a ñoo kua'a ná ni xi'i ni kee iin ángel né'e choon sa'ani ñayuu.

¹¹Ndidaá kúu ña yó'o kían ni ndo'o ñayuu ñoo, ta kásto'an xí'in yó ña ná o sa koo ini yó kee yó dión, ta ni taa naan noo tuti i Ndios ka'an ni'inian noo yóo, na ni kasandaá ndei tiempo noo ndí'i. ¹²Sa'a ñoo ndi ndaa ndó ká'an ña ndita toon ndó xí'in Ndios, dá kían kanda ndo miifí ndó, dá ná dá'a ni kuéi ndó ñoo kuachi. ¹³Kana'a ndó ña tandó'o ndó'o ndó, iin nóó vá kúuán xí'in tandó'o ndó'o ndidaá ka ñayuu. Tído ini na ndaa kúu Ndios, chí o kóno ta'on na ña ndo'o cháá ká ño ndo ñoó ña o k'i'o ndeé ini ndo. Dá chí di'a k'i'o va Ndios kandeé ini noo ndo, dá kandeé ndó kankuei ndó ñoo tandó'o xí'ndodó ñaa.

¹⁴Sa'a ñoo, na maní miifí, taó xoo ndó miifí ndó ñoó ña kúu yoko, o sa kandaño'o ndoan. ¹⁵Ká'in xí'in ndó tító'on ká'in xí'in na kandaá ini. Sa'a ñoo taó kuendá va'a ndó sa'a ña ká'in xí'in ndó yó'o. ¹⁶Tá xi'i yó copa ndutá uva, ndirá dándaki ña ni kee Cristo Jesús sa'a yó, ta náki'o yó ndivé'e noo Ndios sa'a ra, ¿á kọ ná'a ta'on ndó ña iin ni nduu yó xí'in Cristo ni kee ni ná? Ta tá dakuachi yó pan, dá seí yóan, ¿á kọ ná'a ta'on ndó ña iin ni nduu yó xí'in Cristo sa'a ña ni xi'o na yikí koño na ni xi'an sa'a yó? ¹⁷Va'ará kua'a vá kúu yó, tído iin tó'on vá pan seí yó, sa'a ñoo iin tó'on vá ni nduu yó, chí iin tó'on vá pan seí ndí'i yó.

¹⁸Kandé'e ndó tító'on kée na Israel. Chí seí na cháá koño kiti dóko ná noo náa, ta, ¿á kọ ná'a ta'on ndó ña kían tító'on

iin ni nduu na xí'ín noo náa ñoo? ¹⁹ Ta sa'a á ña ká'ín dión xí'ín ndó, ja kóni kaa ña ndáya'i yokó, o ndáya'i ña dóko ñayuu nooan? ²⁰ Koó, chi ña ká'ín xí'ín ndó kóni kaa ña tá dóko ñayuu ko ná'a Ndios koño noo yokó, noo ña u'u va dóko naan, ta o duú noo Ndios takí, ta ko kóni ta'on yu'u ña iin nduu ndó xí'ín ña u'u.

²¹ Sa'a ñoo ko kánian ko'o ndó copa kuendá Cristo, na kúu sato'o yo, ta ko'o ta'ani ndó copa kuendá ña u'u, chi ko kánian kasá'an ndó mesa kuendá sato'o yo Cristo, ta iin nduu ndó xí'ín ná, ta kasá'an ta'ani ndó noo mesa kuendá ña u'u, ta iin nduu ndó xí'án. ²² Ja ko ná'a ta'on ndó ña dár'u'u yo sato'o yo noo ña kuión na tá kée yo dión? Ja ká'án ndó ña ndakí cháa ka yo o duú Ndios?

Ná dá'a ni ndukú yó ña va'a mií yó. Di'a nandukú yó ña va'a dao ka na

²³ Ndidaa va ña'a kuu kee yo, tído o duú ndidaa ña k'i'o ña va'a noo yo. Ndidaa va ña'a kuu kee yo, tído o duú ndidaa ña dákuá'ano dao ka ñayuu. ²⁴ O sa ndí'i ini ndó sa'a á ña kandeí va'a ndó, di'a ndí'i ini ndó ña ná kandeí va'a dao ka ñayuu. ²⁵ Ta ndi ndaa mií koño kúya'i noo díko naan, kuu va keí ndoan. Ta o sa ndátó'on ndó ndeí ni kixian, dá kían ná dá'a ni kasá'a nakani kuáchí ini ndó. ²⁶ Dá chi ña'a sato'o yo Ndios kúu iin ní kúu vá ñayuu yó'o xí'ín ndidaa kúu ña'a ió nooan. ²⁷ Tá ni kana iin na ko ná'a Ndios ndó'ó ña ko'on ndó ve'e na kasá'an ndó xí'ín ná, ta tá ká'án ndó ko'on ndó, keí ní ndó ndidaa kúu ña xí'o na noo ndó. O sa ndátó'on ndó ndeí ni kixian, dá kían ná dá'a ni kasá'a nakani kuáchí ini ndó. ²⁸ Tído tá ió iin na kaa xí'ín ndó: "Koño ni doko ná noo yokó va kían xaan", dá kían ná dá'a ni keí ndoan sa'a á ña ni ka'an na dión, dá ná o náani kuáchí ini na kande'e ná ndó'ó, dá chi ña'a sato'o yo Ndios kúu iin ní kúu vá ñayuu yó'o xí'ín ndidaa kúu ña'a ió nooan. ²⁹ Ká'ín sa'a á ña náani ini dao ka na, o duú sa'a á ña náani ini mií ndó.

Tído ndá ndi kuu kaa ndó xí'ín: "¿Ndi-va'a kánian chituu yu'u ña nónoí keeí sa'a á ña náani kuáchí ini dao ka ñayuu? ³⁰ Chi tá ni nakí'o va yu'u ndive'e noo Ndios sa'a á ña'a saxí, ¿ndiva'a ká'an u'u ñayuu sa'í, ta sa ni nakí'o yu'u ndive'e noo Ndios sa'án?" ³¹ Sa'a á ñoo tá sásá'an ndó, o xí'i ndó, o kée ndó dao ka ña'a, daá kuití kee ndoan sa'a Ndios, dá ná natiin na ñaño'ó. ³² O sa kákuu

ndó tátó'on iin ña'a kétéin noo ñayuu, dá kuei na noo kuachi, á mií ná kúu ná na ñoo Israel, o á mií ná ko kúu ná na ñoo Israel, o á mií ná kúu ná kuendá Cristo. ³³ Chi dión kée mií yu'u noo ndidaa ña kéei, chi ndúkúí ña nata'an ini ndidaa ñayuu, chi ko kée yu'u sa'a mií, di'a kée yu'u sa'a dao ka na, dá ni'í ná ña káki na noo kuachi na.

11

¹ Sa'a á ñoo kee ndó tátó'on k'i'o kée yu'u, chi yu'u kúu na kée tátó'on k'i'o kée Cristo.

Kí'o di'a kee ndó tá náataka ndo dákuá'a ndó to'on Ndios

² Nákoní yu'u ndo'ó, ñani, dá chi ndíko'on ini ndó yu'u, ta kée ndó tátó'on k'i'o ni daná'i noo ndó. ³ Tído kóni ña kían kandaa ini ndó ña Cristo kúu diní noo ndidaa kúu ña. Ta dión ta'ani ndó'o ña, chi mií rá kúu diní noo ñadi'í ra, ta Ndios kúu diní noo Cristo. ⁴ Sa'a á ñoo ndi ndaa mií va ña ká'an xí'ín Ndios o dána'a ra to'on ni xí'o Ndios noo rá tá kánoo iin ña'a diní rá, dá kían ko xí'o ta'on ra ñaño'ó noo ná kúu diní noo rá. ⁵ Tído ndi ndaa mií va ña ña'a ká'an xí'ín Ndios o dána'a na to'on ni xí'o Ndios noo ná tá ko dáda'i na diní ná, dá kían ko xí'o ta'on na ñaño'ó noo rá kúu diní noo ná, ta kéea kuendá tátó'on ni datá tá'í diní ná. ⁶ Chi tá ko kóni na ña'a dáda'i na diní ná, dá kían va'a kaa ná datá tá'í náan. Tído tá kían iin ña ka'an noo noo ná, dá kían va'a kaa ná dáda'i naan. ⁷ Ta ni iin ña ko kánian dáda'i diní rá, dá chi kaa ra tátó'on k'i'o kaa mií Ndios, ta nátiin na ñaño'ó noo rá. Tído tá ña kúu ra nátiin ñaño'ó noo ña ña'a, ⁸ dá chi ko ní kí'in Ndios lásá yika na ña'a, dá kava'a na ña, di'a lásá yika ña ni ki'in na, dá ni kava'a na ña ña'a. ⁹ Ta ko ní kava'a Ndios ña sa'a á ña ña'a, di'a ni kava'a na na ña'a sa'a á ña, dá chindee ña. ¹⁰ Sa'a á ñoo mián ndusa kánian kada'i diní na ña'a, dá ná'a na ña nákaa na tíxi ndá'a yíí ná, chi ndé'í kaxí ña ángel ndéí induú. ¹¹ Tído mií sato'o yo Ndios kúu na ni saki ña o kúu ta'on koo iin ña tá ko'ó iin ña'a, ta o kúu ta'on koo iin ña'a tá ko'ó iin ña, ¹² dá chi va'ar á ni ki'in Ndios lásá yika ña, dá ni kava'a na ña'a, tído tíxi na ña'a ta'ani káki ña. Tído ndidaa ña yó'o vej noo Ndios.

¹³ Sa'a á ñoo nakani va'a ini mií ndó, ja ña va'a kían ña kanonó diní na ña'a tá ká'an na xí'ín Ndios o ko'ó? ¹⁴ Ta ná'a yó ña iin ña ka'an noo kían ña konó iin ña kua'ano náni idí diní rá. ¹⁵ Tído ña va'a va kían ña konó na ña'a kua'ano náni idí diní ná, dá

chí iin ñañó'ó vá kían, dá chí nì ni'í ná idí diní ná ña kakuuan ña dáda'í diní ná. ¹⁶Tído tá ká'an ndó kana'á ndó sa'a ña yó'o, dá kían kánian kana'á ndó ña kó ta'on iin ka ña'a ná'a ndu'u kee ndu xí'in dao ka na kúu kuendá Ndios, sava'a ña yó'o va kían kée ndu.

Dánani Pablo ñayuu sa'a ña kó va'a kée na tá kua'an na kee na Santa Cena

¹⁷Tído ña ko'in ka'in xí'in ndó viti, kó kían ña ká'an va'í sa'a ndó, chí noo náta ka ndó daku'á ndó kánian daku'áano tá'an ndó, ta viti di'a dátúú tá'an ndó. ¹⁸Ña mí noó ká'in xí'in ndó kían nì ni'í tó'in ña noo náta ka ndó daku'á ndó, daá kuití vá taó xóo tá'an ndó. Ta kándisai ña mi'an ndaa dión kée ndó. ¹⁹Dá chí k'í' dión kánian taó xóo tá'an ndó, ká'an ndó, dá kándaá ini ndó ndá yoo kúu na mi'an ndaa ndíta ndaa xí'in ña daku'á na. ²⁰Chí tá náta ka ndó sádini ndó táto'on k'í' o nì chindú'u sato'o yo Jesús, kó kéndúsá'ano ndóan. ²¹Dá chí noo seí ndóan, chindaa noo dao ndó seí ndó ña né'e mí ndó nì kasáa ndó, ta kó ndátí ndó ña ka'anda naán. Sa'a ñoó dao ka ndó kándo nda'í kuíko, ta dao ka ndó xíni. ²²¿Ndiva'a kée ndó dión? ¿Á kó ta'on ve'e ndó kasá'an ndó, ta ko'o ndó? ¿Ndiva'a kénóo ndó ve'e ño'o Ndios, ta kánda ndó ñañó'ó na nda'í kóo ña'a né'e nì kasáa? ¿Ndi kaai xí'in ndó viti? ¿Á nakoni yu'u ndó'ó ña va'a kée ndó, ká'an ndó? Kóo, chí kó va'a ta'on kée ndó.

K'í' di'a n'iyiká yó kee yó tá kua'a keeá Santa Cena

²³Chí táto'on nì ñatiin yu'u choon noo sato'o yo Jesús, k'í' dión sa nì daná'í noo ndó: Mí sakuaá nì naki'o iin ta sato'o yo Jesús noo ndá'a ta né'e choon, dá nì tiin na pan. ²⁴Dá tá nì ndi'í nì naki'o na ndivé'e noo Ndios, dá nì sa'anda dao naán, dá nì kaa na: "Tiin ndó pan yó'o, ta keí ndóan, dá chí ña yó'o kúu yikí koñoi, ña kían naki'oi kuu sa'a ndó. Ta daá kee ndó ña yó'o, dá ndiko'on ini ndó sa'a ña nì keei." ²⁵Ta dión ta'ani nì kee na tá nì tiin na copa vino noó nì ndi'í nì sasá'an na, dá nì kaa na: "Ndúta' ñó'o ini copa yó'o dáxinkoo ña saá nì kándo Ndios kee na xí'in ñayuu na, ta xínkoan xí'in nì yú'u. Ta k'í' dión kee ndó iin rá iin ta'ándá xí'í ndó ra, dá ndiko'on ini ndó sa'a ña nì keei." ²⁶Sa'a ñoó tá seí ndó pan yó'o, ta xí'í ndó vino yó'o, náchina'á ndó ñayuu ña nì xí'í sato'o yo Jesús sa'a kuachi yo. Ta dión

kee ndó nda ná kasandaá kuu nandió kó na kasaa na.

Ndó'o nio ñayuu ñoó sa'a ña kó seí na pan ñoó, ta kó xí'í na ndutá uva ñoó xí'in ñañó'ó

²⁷Sa'a ñoó ndi ndaa miíó ñayuu seí pan yó'o, ta xí'í na ndúta yó'o, ta kó kée naan xí'in ñañó'ó, dá kían kándo na ndío na kuachi sa'a ña xini xíxi na yikí koño sato'o yo Jesús xí'in nì ná. ²⁸Sa'a ñoó mián ndúsa kánian korndodó va'a ndó nio ndó, nde'á á ndíta ndaa ndó, dá keí ndó pan yó'o, ta ko'o ndó ndúta' ñó'o ini copa. ²⁹Dá chí na seí pan ñoó, ta na xí'í ndutá uva ñoó, ta kó kée naan xí'in ñañó'ó, ta kó kékuendá na ña kían yikí koño sato'o yo Jesús, dá kían ndo'o nio ná kee Ndios. ³⁰Ta sa'a ña kée ndó dión, sa'a ñoó kua'á nda'o ndó kú'u, ta kua'a ta'ani ndó kuitá, ta kua'a ndó sa nì xí'í. ³¹Chí tá dinñó'ó taó yo kuendá ña vii káa nio yo, dá kían ná o dándó'o ta'on Ndios nio yo. ³²Tído kéyiko Ndios sa'a yo, ta dándó'o na nio yo viti, dá kían ná dá'a ni tanda'á ná yó ko'o naá yó noo kánian ko'on na kúu kuendá ñayuu yó'o.

³³Sa'a ñoó, ñani mií'í, tá nì náta ka ndó keí ndó pan, ta ko'o ndó ndutá uva, koo ini ndó kandati tá'an ndó, dá kasá'an ndó. ³⁴Tá ió iin káa ndó kuíko, dá kían va'a ka ve'e ndó kasá'an ndó, dá kían ná dá'a ka nì ya'a ndó noo náta ka ndó, dá ná o dándó'o Ndios nio ndó. Ta ió dao ka ña'a ka'in xí'in ndó, ta ñoó kían ndeyikoí tá ná saai noo ndéi ndó.

12

Ká'an Pablo sa'a ña xí'o oon Espiritu ij Ndios noo iin rá iin yó, dá kat'í'a yó kechóon yó noo ná

¹Kóni yu'u, ñani, ña kandaá ini ndó sa'a choon nì xí'í Espiritu ij Ndios noo yo, dá kat'í'a yó kechóon yó noo ná. ²Ta sa ná'a va'a mií ndó ña tá nì sa kuu ndó ñayuu kó ní sa ná'á Ndios takí, sa xionoo ndava'a ndó sa kee yoko, ña kó tí'a ká'an. ³Tído kóniij ña kandaá ini ndó ña nì iin tó'on ñayuu kómí Espiritu ij Ndios o kúu ta'on dátaí chi'an na Jesús. Ta nì iin tó'on ñayuu o kúu ka'án ña Jesús kúu sato'o na tá kó kómí ná Espiritu ij Ndios.

⁴Ta viti, kua'á nda'o kúu noo choon nátiin yó, dá kat'í'a yó kechóon yó noo Ndios, tído iin tó'on diní vá kúu Espiritu ij Ndios, na xí'o ndidaán. ⁵Chí kua'á nda'o noo choon ió kéchóon yó noo Ndios, tído iin tó'on diní vá kúu sato'o yo, na dándaki

sa'án. ⁶ Ta kua'á nda'o noo choon ió kée yó, tído Ndios, na xí'o ña noo ndidaá yó, iin tó'on vá kúu ná. ⁷ Ta noo iin rá iin yó xí'o Espíritu iñ Ndios choon, dá katí'a yó dákuá'ano tá'an yó. ⁸ Chì noo dao ñayuu xí'o Espíritu iñ Ndios to'on ndichí ka'an na, ta dao ka na ní'i ña ka'an na sa'á ña ná'á mií Ndios kée na kúu Espíritu iñ. ⁹ Ta dao ka na ní'i ña kandeé ka'ano ini na Ndios kée mií Espíritu iñ, ta dao ka na ní'i choon ña nduva'a na ñayuu kú'u kée Espíritu iñ. ¹⁰ Ta noo dao ka ñayuu xí'o na ña kee na ña'a ndato, ta dao ka na ní'i ña kasto'on na sa'á to'on ni ní'i ná noo mií Ndios. Ta dao ka na ní'i ña kandaá ini na ndá yoo kómí Espíritu iñ, ta ndá yoo kómí espíritu to'on. Ta dao ka na ní'i ña ka'an na dao ka yú'u, ña ko ní dákuá'a na. Ta dao ka na ní'i ña katí'a na nandió né'e na yú'u ka'an ñayuu ñoo. ¹¹ Ta ndidaá ña yó'o kée iin tó'on diní mií Espíritu iñ Ndios. Ta xí'o na ña noo iin rá iin ñayuu táto'on kí'o ni chikaa ini mií ná kí'o naan.

Iin tó'on vá kúu yó sa'á ña kúu yó kuendá Jesús

¹² Iin tó'on vá kúu yikí koño yo, va'ará kua'á nda'o tá'í kían. Ta ndidaá tá'í ñoo, va'ará kua'á nda'o kían, iin tó'on yikí koño kían. Ta kí'o dión ta'ani ndó'o yó sa'á ña kúu yó kuendá Cristo, ¹³ chí xí'in iin tó'on vá Espíritu iñ Ndios ni sodó ndúta ndidaá yó, dá ni nduu yó iin tó'on, va'ará dao yó kúu na Israel, ta dao ka yó kúu na ko kúu na Israel, ta dao yó kúu na ñó'o tíxi ndá'a iin sato'o, ta dao ka yó kúu na ko sato'o. Tído iin tó'on diní vá kúu Espíritu ni ñatiin yó.

¹⁴ Ta dión ta'ani ndó'o yó xí'in yikí koño yo, chí ko kían iin tó'on tá'í, kua'a vá tá'í kían. ¹⁵ Dá chí tá ná kaa sa'a yo: "Sa'á ña ko kúu yu'u iin ndá'a, sa'á ñoo ko kúu ta'on yu'u kuendá yikí koño yó'o", ¿á ña yó'o kóni kaa ña ko kían kuendá yikí koño yo? Koó, dá chí ñaá vá kían. ¹⁶ Ta tá ná kaa do'o yó: "Sa'á ña ko kúu yu'u iin nduchí nóo, sa'á ñoo ko kúu ta'on yu'u kuendá yikí koño yó'o", ¿á ña yó'o kóni kaa ña ko kían kuendá yikí koño yo? Koó, dá chí ñaá vá kían. ¹⁷ Sa'á ñoo tá iin ní yikí koño yo ná kakuu nduchí nóo, dá kían, ¿ndi koo kueído'o yó, tá dáá? Ta tá iin ní yikí koño yo ná kakuu do'o yó, dá kían, ¿ndi koo ta'ami yó ña'a? ¹⁸ Tído mií Ndios kúu na ni chírndaa iin rá iin tá'í yikí koño yo noo kánian karndaaan táto'on kí'o

ni koni mií ná. ¹⁹ Dá chí tá iin tó'on tá'í ndá'a ná kakuu iin ní yó, ¿ndeí kakuu yikí koño yo, tá dáá? ²⁰ Tído viti, va'ará kua'á nda'o tá'í kúu yikí koño yo, tído iin tó'on diní vá ñayuu kúu yó.

²¹ Ta o kúu ta'on ka'an nduchí nóo yo xí'in ndá'a yo: "Ko ta'on choon kuui ndo'ó." Ta ni diní yo, o kúu ta'on ka'an xí'in sa'a yo: "Ko ta'on choon kuui ndo'ó." ²² Tído tá'í yikí koño yo, ña ka'an yó ña ko ndáya'i, ñoo di'a xínñó'o cháá ka yikí koño yo. ²³ Ta dao tá'í yikí koño yo, ña ko ndáya'i noo yo, ñoo di'a kían dándixi va'a yó. Ta dión ta'ani kée yó xí'in tá'í yikí koño yo, ña kédaá xí'á, dá xíka'an noo yo, ñoo di'a kían dáda'i yó xí'in ñaño'ó. ²⁴ Ta ko kánian dáda'i yó ñi yo noo va'a ná'a. Ta mií Ndios ni ndeyíko na yikí koño yo, dá natiin ña koó ñaño'ó yó noo, cháá ka ñaño'ó. ²⁵ Ta dión ni kee na, dá kían ná dá'a ni kaño'ó tá'an tá'í yikí koño yo, di'a ná ku'u iniñ sa'a sata'an. ²⁶ Sa'á ñoo tá tárku'e'e iin tá'í yikí koño yo, ta kúu iin ní vá ñi yo u'u. Ta tá ió iin tá'í yikí koño yo va'a ndó'o, ta kúu iin ní vá ñi yo va'a ndó'o, ta kádij iniñan.

²⁷ Ta ndo'ó kúu táto'on yikí koño Cristo, ta iin rá iin ndó kúu táto'on tá'í yikí koño na. ²⁸ Ta dao ndó ni chikata Ndios ña kee ndó choon noo na kúu kuendá Jesús. Ta choon mií noo ni xí'o na kúu ña dao yó kakuu apóstol, dá kane'e yó to'on na, ta dao ka yó kakuu profeta, dá kasto'on yó to'on ni ñatiin yó noo mií Ndios. Ta choon kúu oni ni ní'i tá'í dao ka yó kakuu yó na dána'a. Ni ndi'i, dá ni ní'i tá'í dao ka yó choon ña kandeé yó kee yó ña'a ndato. Ndi'i, dá ni ní'i tá'í dao ka yó choon ña nduva'a yó na kú'u. Ta dao ka yó ni ní'i tá'í ña chindeé yó ñayuu kúnda'í. Ta dao ka yó ni ní'i tá'í ña kakuu yó na ka'anda choon noo na kúu kuendá Cristo. Ta dao ka yó ni ní'i tá'í ña ka'an yo dao ka yú'u, ña ko ní dákuá'a yó. ²⁹ Sa'á ñoo, ¿á ndidaá yó kúu apóstol? ¿á ndidaá yó kúu profeta? ¿á ndidaá yó kúu na dána'a? Ta, ¿á ndidaá yó kándéé kée ña'a ndato? ³⁰ Ta, ¿á ndidaá yó ni ní'i tá'í ña nduva'a yó na kú'u? Ta, ¿á ndidaá yó ni ní'i tá'í ña ka'an yo dao ka yú'u, ña ko ní dákuá'a yó? Ta, ¿á ndidaá yó ni ní'i tá'í ña nandió né'e yó to'on ni ka'an iin na ni ka'an iin ka yú'u? Koó, ko ta'on dión kían. ³¹ Sa'á ñoo ndi'i ini ndo ni'i ndo choon ndáya'i cháá ka noo Ndios. Tído

viti ko'lin dána'lí noo ndo iin íchí va'a cháá ka.

13

Ká'an Pablo ndi kee yó, dá ku'u ini yo sa'a dao ka ñayuu

¹ Va'ará kátí'a yu'u ká'in dao ka yú'u, ña ká'an na ndéi ñayuu yó'o o ña ká'an ángel ndéi induú, tído tá ko kú'u ini sa'a ñayuu xí'ín, dá kían kúúí tító'on iin kaa kásá oon, o kaa chí'ín kádí oon. ² Ta va'ará ná natiin yu'u to'on ni kii noo Ndios, ta va'ará ndidaa ka vían ná kana'lí ña ndichí ío de'é, ta va'ará ndidaa ka vían ná kana'lí ndidaa kúú ña ndichí ío ñayuu yó'o, ta va'ará kandeé ká'ano ini Ndios, ña kandeéí nadaoin yúku kaa nakuijan iin ka xí'an, tído tá ko kú'u ini sa'a ñayuu xí'ín, dá kían ni iin ña'a ko kúúí. ³ Ta va'ará ná dasáí ndidaa kúú ña'a ío noo noo ná kúnda'lí, ta va'ará ná k'i'oi yikí koñoi ña kei ña, tído tá ko kú'u ini sa'a ñayuu xí'ín, dá kían ni iin ña'a ko ndáya'i va ña ni keei.

⁴ Ña kú'u ini yo sa'a ñayuu xí'ín yó kían ña k'i'o ndeé ini yo sa'a ná, ta va'a koo ini yo xí'ín ná. Ta ña kú'u ini yo sa'a ñayuu xí'ín yó ko kúú ta'an vaan ña koo u'u ini yo koni yo ná, ta ña kú'u ini yo sa'a ná ko kúú ta'an vaan ña kuvatá yó noo ná, ta ni ko kían ña kuryí yó noo ná, ⁵ ta ni ko kían ña kexíxi yó xí'ín ná, ta ni ko kían ña koo dí'inda ini yo, ta ni ko kían ña karyí yó xí'ín ná, ta ni ko kían ña kaño'o u'u ini yo koni yo ná, ⁶ ta ni ko kían ña kadij ini yo tá kée na ña kini, chí kían ña kadij di'a ini yo tá kée na ña ndaa. ⁷ Ta sa'a ña kú'u ini yo sa'a ñayuu xí'ín yó, sa'a ñoó k'i'o ndeé ini yo sa'a ndidaa ña'a kée na xí'á, ta noo ndidaa ña'a kandeé ini yo ná, ta noo ndidaa ña'a kandatí yó ña, ta noo ndidaa ña'a ndeé koo ini yo sa'a ná.

⁸ Ta ña kú'u ini yo sa'a dao ka ñayuu, ni iin ku'u ta'on o ndí'an. Tído iin ku'u ndi'i va ña kásto'on ñayuu to'on ni natiin na noo Ndios, ta ndi'i ta'ani ña ká'an na dao ka yú'u, ña ko ní dákuá'a na. Ta ndi'i ta'ani ña ndichí ná'á ná. ⁹ Chí ná'á ni'ini va yó cháá ña'a Ndios, ta sava'a cháá to'on ni natiin yó noo ná, k'i'o díon dána'a yo. ¹⁰ Tído tá ná kasandaá ku'u koo ndidaa ña'a tító'on k'i'o kóni Ndios kooan, dá kían ndi'i va ndidaa ña kéchóon tóo yó viti.

¹¹ Tá ni sa kuu yu'u iin tayíí ló'o, dá sa ka'in tító'on ká'an xí, ta sa nakani ini

tító'on k'i'o nákaní ini xí, ta sa ndo'i tító'on k'i'o ndó'o xí. Tído tá ni kasandaá kúúí iin ta yatá, dá ni ñan kooi ña kée iin tayíí ló'o. ¹² Chí ña ndó'o yó viti kían tító'on k'i'o ndó'o yó tá ndé'é yó noo iin espejo ko ná'a va'a, chí cháá vá ña'a ná'á yó viti. Tído kasandaá iin ku'u, dá koni xí'ín noo yo Ndios. Ta viti kían cháá vá ná'á yó sa'a ná, tído nda daá ví, dá kana'lí va'a yó Ndios tító'on k'i'o ná'á míí ná yó. ¹³ Ta viti, daá ná koo ini yo kandeé ini yo Ndios, ta daá kuití ná kandatí yó na xí'ín tandeé ini, ta daá kuití ná ku'u ini yo sa'a ñayuu xí'ín yó. Tído ña ndáya'i cháá ka noo ndin oni ña yó'o kían ku'u ini yo sa'a ñayuu xí'ín yó.

14

Di'a kee ndó tá ni natiin ndó noo Ndios ña kátí'a ndó ka'an ndo iin yú'u ko ní dákuá'a ndó

¹ Sa'a ñoó koo ini ndo ku'u ini ndo sa'a ñayuu xí'ín ndó. Ta ndukú ndó ña kakomí ndó choon, ña kían xí'o Espíritu i Ndios noo ndo, dá kati'a ndó kechóon ndó noo ná. Tído katoó cháá ka ndo choon ña kían kásto'on ndó xí'ín ñayuu to'on nátiin ndó noo míí Ndios. ² Dá chí ñayuu ká'an iin yú'u ko ní dákuá'a na, ko ká'an ta'on na xí'ín dao ka ñayuu, sava'a xí'ín Ndios vá ká'an na, dá chí ko kándaá ini dao ka ñayuu ña ká'an na, chí kían iin ña'a ko kátóni ini yo ni xí'í míí Espíritu i Ndios noo ná. ³ Tído tá'an ñayuu kásto'on to'on ni natiin na noo Ndios xí'ín dao ka ñayuu, na yó'o kúú ña xí'í ña kua'ano cháá ka ñayuu xí'ín to'on Ndios, ta ká'an ni'ini na noo ná, ta xí'o ñaá ná tandeé ini. ⁴ Chí na ká'an iin ka yú'u ko ní dákuá'a na, noón kúú ña dákuá'ano míí vá ná. Tído ná kásto'on xí'ín ñayuu to'on ni natiin na noo míí Ndios, na yó'o kúú ña dákuá'ano ndidaa ñayuu kuendá Jesús xí'ín to'on Ndios. ⁵ Kóni yu'u ña kían ndidaa ndó ka'an iin yú'u ko ní dákuá'a ndó, tído va'a cháá ka ví kían tá ná kasto'on ndó to'on ni natiin ndó noo míí Ndios xí'ín ñayuu. Dá chí va'a cháá ka kée na kásto'on to'on ni natiin na noo Ndios o duú ka na ká'an iin ka yú'u. Tído tá ío dao na ni natiin ña kándaá ini na ndi kóni kaa yú'u ká'an na ñoó, dá kían kua'ano ñayuu kuendá Jesús xí'ín to'on Ndios.

⁶ Sa'a ñoó, ñani, tá ná sa yu'u noo ndéi ndó xaan, ta kasá'í ka'in xí'ín ndó iin yú'u ko kándaá ini ndo, ndí kían va'a ni'í ndo, tá

dáá? Tído tá ná ka'ín xí'ín ndó sa'a iin to'on saá ni xí'o Ndios noqí, o sa'a iin to'on ndichí ni mí'í noq ná, o sa'a iin to'on ni natiiin noq ná, o sa'a iin ka to'on ndaa, dá kían kandaq ini ndo. ⁷Miían ndaa ko náki'in tá'an nóó ta'on noq ká'an yír tuú xí'ín yír dáká'a ra. Tído tá ko ká'a rá tát'o'on ki'o kánian ka'a rá, dá kían, ¿ndi kee yó kandaq ini yo ndá yaa tuú na, o ndá yaa dáká'a na? ⁸Ta tá ná o tujú ndísá'ano ra iin trompeta, dá kían, ¿ndi koo kandaq ini soldado ña kánian kenduu ra míí rá ko'on ra naá ra? ⁹Ta kí'o dión ta'ani ndó'o ndó'o tá ká'an ndo iin yú'u ko kandaq ini dao ka ñayuu. ¿Ndi kee na kandaq ini na ña ká'an ndo? Ta noq táchi vá ká'an ndo. ¹⁰Kua'á ndá'o yú'u ká'an ñayuu ndéi ñayuu yó'o, ta iin rá iin ñayuu kandaq ini yú'u ká'an na. ¹¹Tído tá ko kandaq ini yu'u yú'u ká'an dao ka ñayuu, dá kían iin tá tükú vá kúu yu'u noq ná. Ta dión ta'ani iin na tükú vá kúu ná noq yú'u. ¹²Sa'a ñoó ndo'o, na kátoó kakomí choon xí'o Espiritu iñ Ndios, ndi'i cháá ka ini ndo kakomí ndó choon dákuá'ano ndó dao ka na kúu kuendá Jesús xí'ín to'on Ndios.

¹³Sa'a ñoó ndi ndaa ndó ká'an iin ka yú'u ña kían ko ní dákuá'a ndó, dá kían kaka ndo noq Ndios ña ná kí'o na ña katí'a ndó nandió né'e ndó ndi kóni kaa yú'u ká'an ndo. ¹⁴Dá chí tá ká'an yu'u xí'ín Ndios xí'ín iin ka yú'u ko kandaq ini, dá kían miían ndaa ká'ín xí'ín ná xí'ín espírituí, tído ña yó'o ko chíndeéán ñaxintóníí. ¹⁵¿Ndá kían kee yu'u, tá dáá? Kánian ka'ín xí'ín Ndios xí'ín espírituí, tído káni ta'anian ka'ín xí'ín ná xí'ín ñaxintóníí. Kánian katai xí'ín espírituí, tído káni ta'anian katai xí'ín ñaxintóníí. ¹⁶Chí tá kéká'ano ndó Ndios xí'ín sava'a espíritu ní ndó, ta nákaa iin na ko kandaq ini to'on ká'an ndo, dá kían, ¿ndi kee na kaa na: “Dión ná koo”, sa'a ndivé'e ni nakí'o ndó noq Ndios? Chí ko ní káandaq ini ná ndí kían ni ka'an ndo. ¹⁷Chí miían ndaa kuiti va'a ni kee ndó ni nakí'o ndó ndivé'e noq Ndios, tído ko ní sá'ano dao ka ñayuu xí'ín to'on Ndios, chí ko ní kándaq ini na. ¹⁸Nákí'o yu'u ndivé'e noq Ndios, dá chí ká'an cháá kai dao ka yú'u, ña ko ní dákuá'i, o duú ndidaá ka ndo'o. ¹⁹Tído tá nákaa ini ve'e noq náataka ndo, dá kían kátoó cháá kai ká'ín va'ará o'on kaa to'on, ña kían kandaq ini, dá dána'i noq ndo, o duú ña ka'ín uxí miil to'on xí'ín iin yú'u, ña ko kandaq ini ñayuu.

²⁰Ñani mií, o sa kákuu ñaxintóni ndo ñaxintóni takuálí leé. Va'a kaan takuálí

kakuu ndó, tído noq kuachi va, dá chí ko ná'á xí sa'a kuachi kini. Na yatá kakuu ndó noq ña nákani ini ndo sa'a ña'a Ndios. ²¹Dá chí kí'o di'a kaá tuti iñ Ndios: “Ka'ín xí'ín na ñooj xí'ín yú'u na tükú, xí'ín iin yú'u ko ná'á ná. Ta va'ará xí'an dión ná keei, o kékuendá ta'on na ña ka'ín xí'ín ná, kaá sato'o yo Ndios.” ²²Sa'a ñoó, tá ká'an ndo iin ka yú'u, ña ko ní dákuá'a ndó, noq kían ná'a noq ñayuu ko kándisa ña ió Ndios xí'ín ndó, tído ko chíndeéán ñayuu sa kándisa. Tído tá kásto'on ndó xí'ín ñayuu to'on ni natiiin ndó noq mií Ndios, ña yó'o kían chíndeé cháá ka ñayuu kándisa o duú na ko kándisa.

²³Sa'a ñoó tá ni nditúti ndidaá ndó ini ve'e noq náataka ndo, ta ndéi ndó ká'an ndo iin yú'u ko ní dákuá'a ndó, ta ni kasáa iin na kátoó kueídó'o to'on Ndios o iin na ko kándisa, dá kaa na xí'ín ndó ña lóko va kúu ndó. ²⁴Tído tá ndidaá ndó ni kasá'a kásto'on to'on ni natiiin ndó noq mií Ndios, ta ni kasáa iin na ko kándisa o iin na kátoó kueídó'o to'on Ndios, ta kúu to'on yó'o kedaá xí'ín ná, ta kandaq ini na ña kómí ná kuachi, dá kasá'a nakani ini na ña ko vá'a kée na. ²⁵Dá kían nono nda maá ini niq ná kandaq ini na ña ko vá'a kée na, dá taxí tá'an na nakujita xítí ná noq Ndios, ta keká'ano ñaá ná. Ta kaa na xí'ín ndó: “Miían ndaa kuiti ió Ndios xí'ín ndó.”

Koo ini ndo ña ndidaá ña'a kee ndó ná dákuá'anoan ndo ichi Ndios

²⁶¿Ndi koo kee yó viti, tá dáá, ñani? Tá ni nditúti ndó ini ve'e noq náataka ndo, dá keká'ano dao ndó Ndios xí'ín iin yaa, ta dao ka ndo dána'a to'on Ndios, ta dao ka ndo ka'án iin to'on saá ni natiiin ndó noq mií Ndios, ta dao ka ndo ka'án yú'u ko ní dákuá'a ndó, ta dao ka ndo nandió né'e ndi kóni kaa yú'u ni ka'an dao na. Tído koo ini ndo kendaq ndo ndidaá ña yó'o, dá ná kua'ano dao ka ndo ichi Ndios. ²⁷Tá kua'án ndo ka'án ndo iin yú'u ko ní dákuá'a ndó, dá kían sava'a uu ndo, o oni ndo ka'an. Tído iin rá iin ni ndó ka'an. Ta kánian koo iin na tí'a nandió né'e ndi kóni kaa to'on ni ka'an ndo. ²⁸Tído tá ko iin tí'a nandió né'e yú'u ni ka'an ndo, dá kían ná dá'a ni nakujita ndó ka'an ndoan. Va'a kaan ndató'on kayá ni ndó xí'ín Ndios. ²⁹Ta dión ta'ani ná kee na kua'án kasto'on to'on ni natiiin na noq mií Ndios ini ve'e noq náataka ndo. Sava'a uu na, o oni na ná ka'an. Ta dao ka ndo kandeí ta'í iní sa'a to'on ni ka'an na. ³⁰Tído tá ni natiiin iin na ió seídó'o iin to'on saá noq Ndios, dá

kían ná katuu tóo nà ìn ká'an, dá kuu ka'an nà sa'á to'on saá nì nàtiin na. ³¹Iin rá iin ni ndó yá'a kastò'on to'on nì nàtiin ndó noo mií Ndios, dá kían ndidaá ndó kandaá cháá ká ini ndí kían kóní Ndios, dá koo cháá ká tandéé ìní ndò xí'ín ná. ³²Chì iin nà nì nàtiin to'on noo mií Ndios kastò'on na, ió choon noo ndá'a ná ñà katuu tóo na noo ká'an na, ³³dá chì Ndios, nà ndáño'o yó, kò kúú ta'on na iin Ndios xí'o ñà nakuina vaá yo. Di'a xí'o na ñà kandeí yó xí'ín ñàñó'ó.

Tátò'on kì'o kée dao kà nà kúú ñayuu Ndios ini ve'e noo dákuá'a na, ³⁴kánian tádi kandeí nà ñá'a ve'e noo nátaka ndò dákuá'a ndó, chì kò tálón íchì ná ndató'ón ná. Di'a kánian kaño'o na tìxi ndá'a yíí ná tátò'on kì'o sa'ándá ley Ndios choon. ³⁵Tá ndáa ñà'a kò ní kándaá ini na, dá kían tá ná nasaa nà ve'e na, dá ná ndatò'ón ná yíí ná. Dá chì iin ñà ka'an noo kían ñà ndató'ón ná ini ve'e noo nátaka ndò dákuá'a ndó. ³⁶¿Á sava'a noo ndò'ó nì naatoon to'on Ndios, xini ndò? O, ¿á sava'a noo ndò'ó ní nì kasáaan, ká'an ndó?

³⁷Tá ió iin káa ndó ká'an ñà kúú ndó nà nì nàtiin to'on noo mií Ndios, o ká'an ndó ñà kómí ndó iin choon nì xí'o Espíritu ij Ndios noo ndò, dá kían kánian nakoni ndò ñà choon táai noo tuti yó'o kúú choon sa'ándá Ndios, nà kúú sato'o yo. ³⁸Tá ió iin káa ndó kò nakoni ñà dión kían, dá kían ná dá'a ni nakoni ndò ná. ³⁹Sa'á ñòó, ñani, ndi'i ini ndò natiin ndó choon ñà kastò'on ndó to'on nì ni'ì ndò noo mií Ndios. Ta o sa chítuu ndó dao kà nà ñà ká'an nà in kà yu'u kò ní dákuá'a na, ⁴⁰tído kee ndó ndidaá ñà yó'o xí'ín ñàñó'ó, ta yíko kee ndó ñà.

15

Ká'an Pablo sa'á ndi koo tá ná nataki nà nì xí'ì

¹Ñani mií, kò'in kastò'in xí'ín ndó sa'á to'on va'a sa'a Jesucristo, tá'an ñà sa nì daná'ì noo ndò, tá'an ñà nì nàtiin ndó, ta ndíta toon ndó xí'án. ²Tá ná kandita toon ndó xí'ín mií to'on va'a yó'o, ñà nì daná'ì noo ndò, dá kían ni'ì ndò ñà káki ndó. Tá kòó, dá kían kò chón ta'on ñà kándisa ndó.

³Chì ñà mií noó nì daná'ì noo ndò kúú to'on nì xí'o mií Ndios noo, chì nì daná'ì noo ndò ñà nì xí'ì Cristo Jesús sa'á kuachi yó, tá kì'o dión, dá nì xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios. ⁴Dá nì nduxi na. Ta nì nataki nà tìxi kuú óni, dá nì xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios. ⁵Dá nì na'á noo ná noo Cefas. Ndi'i

daá nì na'á noo ná noo ndin uxí uu taa nì sa xionoo xí'ín ná. ⁶Tá nì ndi'i, dá nì na'á noo ná noo o'ón ciento ká ñayuu kúú kuendá na. Ta kua'a íí vá na yó'o ndéi takí, tído dao na nì xí'ì. ⁷Tá nì ndi'i, dá nì na'á noo ná noo Jacobo. Ndi'i, dá nì na'á noo túku na noo ndidaá taa kúú apóstol, tá'an ra nì kaxi na kane'e to'on na. ⁸Nda noo ndí'ì kuií, dá nì na'á noo ta'ani na noo mií yu'u, sa'á ñòó kúúí tátò'on iin taló'o kuee nì kaki.

⁹Ta kúúí nà nóo cháá kà noo ndidaá kà apóstol, ta kò káni vian ñà kananí yu'u ñà kakuii apóstol, chì sa xionoo yu'u sa kendava'ì xí'ín nà kúú kuendá Jesús. ¹⁰Tído sa'á ñà manì nì kee Ndios xí'ín, sa'á ñòó nì kee na yu'u kúúí iin apóstol. Ta ñà manì nì kee na xí'ín yu'u, kò ní naá óon ta'an vaan. Di'a kéchóon cháá kà o duú ndidaá kà ni taa né'e to'on na. Tído o duú mií yu'u kéchóon, mií vá Ndios kúú na chindee yu'u sa'á ñà manì nì kee na xí'ín. ¹¹Tído kò tálón ñà'a kían á yu'u o dao kà na dána'a noo ndò. Chì sa'á ñà yó'o dána'a ndi'i ndu, ta ñà yó'o kían kándisa ndó.

¹²Ndu'u kúú nà dána'a ñà miían ndaa kuiti nì nataki Jesús tein nà nì xí'ì, sa'á ñòó, ¿ndiva'a ká'an dao ndó ñà o nátaki ta'on nà nì xí'ì? ¹³Tído tá ná o nátaki nà nì xí'ì, dá kían ni Cristo kò ní nátaki, ní kúú. ¹⁴Tído tá kò ní nátaki Jesús, dá kían kò chón ta'on to'on nì daná'a ndu noo ndo, ta ni ñà kándisa ndó sa'a Jesús kò chón, ní kúú. ¹⁵Tá kì'o dión kían, dá kían nì kandoo ndu kúú ndú nà ká'an to'on sa'a Ndios, dá chì xí'o ndu kuendá ñà Ndios kúú nà nì daná'taki Cristo. Tído kò ní nátaki ta'on Cristo tá miían ndaa o nátaki nà nì xí'ì, ní kúú. ¹⁶Chì tá ná o nátaki nà nì xí'ì, dá kían ni Cristo kò ní nátaki ta'on, ní kúú. ¹⁷Tá kò ní nátaki Jesús, dá kían kò chón ta'on ñà kándéé ìní ndò ná, ta kómí ij vá ndó kuachi noo Ndios. ¹⁸Tá dión kían, dá kían nì naá óon va nà nì xí'ì íchì Cristo. ¹⁹Sa'á ñòó tá sava'a ñayuu yó'o va ió tandéé ìní noo yo xí'ín Cristo, dá kían nda'í cháá kà ndó'o yo o duú ndidaá kà ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

²⁰Tído miían ndaa kuiti va nì nataki Cristo tein nà nì xí'ì, ta mií ná kúú nà mií noó nì nataki, sa'á ñòó miían ndaa nataki ndidaá kà ñayuu nì xí'ì. ²¹Ta sa'á iin tó'ón taa, sa'á ñòó ndidaá kúú ñayuu xí'ì. Ta dión ta'ani sa'á iin kà taa nataki nà nì xí'ì. ²²Chì sa'á ñà nì kee Adán kuachi, sa'á ñòó ndidaá ñayuu xí'ì. Ta dión ta'ani, sa'á ñà nì nataki Cristo, sa'á ñòó ndidaá ñayuu nì xí'ì nì'ì ñà

nataki na. ²³ Tído iin rá iin ña'a ió ykōan táto'on kí'o nī chīkaa ini Ndios kooan. Chī dinñó'ó Cristo nī nataki, dá tá ná nandió kōo na kasaa ña, dá ví nataki ñayuu kuendá ña. ²⁴ Dá kasandaá kuu naá ñayuu yó'o, dá naki'o Cristo ndidaá kúu choon noo ndá'a tatá Ndios tá nī ndi'i nī kandee ná nī dītá ná choon noo ndá'a ndidaá ña sá komí ndée, xí'ín ndidaá ra sá sa'anda choon xí'ín ndidaá ra sá dandáki ñayuu yó'o. ²⁵ Dá chī miñan kánian dándáki Cristo nda ná nataán ndi'i Ndios ta xini u'u ñaa tíxi sa'a ná. ²⁶ Dá nda noo ndi'i kúu, dá kían dánaa ña ña xini u'u ñaa, tá'an ña kédaa xí'ín yó, dá xí'i yo. ²⁷ Chī ndidaá vá ña'a nataán Ndios tíxi sa'a Cristo. Tído tá kaáan ña ndidaá vá ña'a kaño'o tíxi ndá'a ná, kō kóni kaaan ña kakaá ta'ani mií Ndios, chī mií vá ná kúu ña nī nataán ndidaá kúu ña'a tíxi sa'a ná. ²⁸ Tá nī ndi'i nī ndu'u ndidaá kúu ña'a tíxi ndá'a Cristo, dá ndu'u mií Cristo, ña kúu de'le Ndios, tíxi ndá'a mií Ndios, ña nī naki'o ndidaá kúu ña'a tíxi ndá'a ná. Dá kían mií Ndios kakuu ña mií noo noo ndidaá ña'a.

²⁹ Ta viti, ¿ndiva'a sódo ndúta dao ndó sa'a ñayuu nī xí'i tá kō kándisa ndó ña nataki na nī xí'i? ¿Ndiva'a sódo ndúta ndó sa'a ña nī xí'i, tá dáá? ³⁰ Ta, ¿ndiva'a daá kuití ndó'o ní ndu'u sa'a to'on Ndios tá ná o nátaqi na nī xí'i, tá dáá? ³¹ Ká'an ndaai xí'ín ndó, ñani, ña sa'a ña kádií ini yu'u sa'a ña nī kee sato'o yo Jesucristo xí'ín ndó, sa'a ñoó ndidaá kuu vá ió ña kuu. ³² Ta nī xió né'le tá'in xí'ín ta tondó ndéi ñoo Éfeso, tído, ¿ndí kían va'a ni'i yu'u tá dión ná o nátaqi na nī xí'i? Dá chī tá ná o nátaqi ñayuu nī xí'i, dá kían: “Ná kasá'an yó, ta ná ko'o yó, ta ná xinió, dá chī iin taan kuu va yó.”

³³ O sa kí'o ndó mií ndó ña danda'í ña ndo'ó, dá chī: “Tá xionoo ndó xí'ín taq kini, dá kían dátuu vá rá ndo'ó noo ña va'a kée ndó.” ³⁴ Sa'a ñoó kánian ndito koo ini ndo, dá ná o yá'a ndó kee ndó kuachi noo Ndios. Chī ndéi dao ñayuu kō ná'a Ndios tein mií ndó xaan. Dión ká'an yu'u xí'ín ndó, dá ná kaka'an noo ndó.

Kí'o di'a koo, dá nataki na nī xí'i

³⁵ Ndá ndi kuu ndato'ón iin kaa ndo'ó, ta kaa ndo: “¿Ndi koo, dá nataki ñayuu nī xí'i? ¿Ta ndi koo yikí koño kandixi na noo nataki na?” ³⁶ Ñayuu xixi kúu ndó. Chī tá chí'i ndó iin tata noño'ó ndo, miñan ndúsa kánian kuuan tí ño'ó, dá dákuitaan kakuuan iin

yuku saá. ³⁷ Ta ña chí'i ndó noño'ó ndo kō kían sá iin yuku kúu, di'a dinñó'ó iin tata ichí kían chí'i ndó, miñan kían noni tirió o dao ka tata. ³⁸ Tído mií vá Ndios kúu ná xí'o ndi koo iin rá iin yuku táto'on nī chīkaa ini mií ná kooan, sa'a ñoó iin rá iin tata xí'ín yukuán.

³⁹ Ta dión ta'ani o duú iin nóo kúu ndidaá yikí koño. Chī diín vá kúu yikí koño ñayuu, ta sá diín vá kúu yikí koño kirí kúu kíti. Ta sá diín vá kúu yikí koño tiyaká, ta sá diín vá kúu yikí koño kirí ió tomi. ⁴⁰ Ió yikí koño kómí ña ndéi induú, ta diín vá kúu yikí koño kómí ñayuu ndéi noño'ó yó'o. Chī ndato cháá ka yikí koño kómí ña ndéi induú o duú yikí koño kómí ña ndéi noño'ó yó'o. ⁴¹ Ta dión ta'ani diín vá ndato ndiandii, ta diín vá ndato yoq. Ta diín vá ndato tiñoq. Ta diín vá ndato dao tiñoq noo dao ka ri.

⁴² Ta kí'o dión ta'ani ndo'o na nī xí'i tá ná nataki na, chī yikí koño na, ña nī nduxi, kían té'i'i. Tído tá ná nataki na, dá kían nani'i ná iin yikí koño, ña nī iin kuu o té'i'i. ⁴³ Chī yikí koño nī nduxi kúu iin yikí koño kaño'ó ñayuu. Tído tá ná natakian, dá nduuan iin ña'a ndato. Chī tá nī nduxian nī sa kían iin ña'a koó ndée. Tído tá ná natakian, dá nduuan iin ña'a ió ndée. ⁴⁴ Tá nī nduxian, dá nī sa kían iin yikí koño kómí ña ndéi noño'ó yó'o. Tído tá ná natakian, dá nduuan iin yikí koño kómí ña ndéi induú. Dá chī ió yikí koño kómí ña ndéi noño'ó yó'o, ta ió ta'ani yikí koño kómí ña ndéi induú.

⁴⁵ Chī ká'an tuti iñ Ndios ña mií Ndios nī kava'a ta mií noo, tá'an ra sa naní Adán, ta nī xí'o na ña nī sa taki ra. Tído Cristo, ña nī kii sa'a Adán, noón kúu iin Espiritu xí'o ña kataki chí'í yó. ⁴⁶ Tído kō ní ni'i yo yikí koño kuendá induú mií noo, di'a nī ni'i yo yikí koño kuendá noño'ó yó'o va. Ndi'i, dá ni'i yo yikí koño kuendá induú. ⁴⁷ Chī taq mií noo nī sa kuu kuendá noño'ó yó'o, chī nī kava'a ra xí'ín no'ó. Tído taq kúu uu, ña kúu sato'o yo, noón kúu kuendá induú, chī nī kii na chí induú. ⁴⁸ Dá chī táto'on kí'o kaa yikí koño sa komí taq nī kava'a xí'ín no'ó, kí'o dión kúu yikí koño ña kúu kuendá noño'ó yó'o. Ta yikí koño ña kúu kuendá induú kúuán táto'on yikí koño ña nī kii induú. ⁴⁹ Ta viti ndaa yikí koño yo táto'on kí'o nī sa kaa yikí koño taq nī sa kuu kuendá noño'ó yó'o. Tído kasandaá iin kuu, dá nduu yikí koño yo táto'on kaa yikí koño ña nī kii chí induú.

⁵⁰ Sa'a ñoó ká'ín xí'ín ndó, ñani mií, ña o

kúu ta'on ndu'u koño yo xí'ín nij yo noo dándáki Ndios. Chì ña'a túú, o kúu ta'on natiian kuendá noo ña'a ko túú.

⁵¹ Ta viti kónij ka'ín xí'ín ndó sa'a iin ña'a ná'á iin tó'ón mií Ndios. O duú ndidaá vá yo kuu, tído ndidaá vá yo ndesaá Ndios yikí koño, ⁵² chí iin ndakána va kakuuan, táto'on kǐ'o kée noo yo tá nákuani yo. Díón koo tá tuu trompeta noo ndi'i. Dá chí tá ni tuu trompeta, dá natakí na ni xí'i, ta ni'i ná iin yikí koño o té'i. Ta ndidaá yó, na ndéi takí, ndesaá Ndios yikí koño yo. ⁵³ Dá chí mi'fan ndúsa nadaon yikí koño té'i yó'o, dá kandixi yó iin yikí koño, ña ni iin kuu o té'i. Ta yikí koño yó'o, ña xí'i, kánian nadaoan, dá kandixi yó iin yikí koño, ña kí'an ni iin kuu o kúu.

⁵⁴ Tá ni ndi'i ni nadaon yikí koño té'i yó'o, ta ni nandixi yó iin yikí koño ko té'i, ta tá ni ndi'i ni nadaon yikí koño yó'o, ña xí'i, ta ni nandixi yó iin yikí koño, ña ni iin kuu o kúu, dá xinkoo to'on ká'an tuti ií Ndios, chí di'a kaáan: "Ni kandeé Ndios ni danaá na noo ña kédaa xí'ín ñayuu, dá xí'i na. ⁵⁵ Sa'a ñoó, yo'ó, ña kédaa xí'ín ñayuu, dá xí'i na, ¿ndeí kua'an íon? Ta yo'ó, yáí ndij, ¿ndeí kua'an ña sa kandeéon xí'ín ndij?" ⁵⁶ Chì íon, ña kédaa xí'ín yó, dá xí'i yo, kúu kuachi kée yó. Ta ley Moisés kí'an dátaí kuachi yo sa'a ña ya'a yo kee yó kuachi. ⁵⁷ Tído viti ná nakí'o yó ndive'e noo Ndios, chí ni kandeé yó xí'ín ndidaá ña yó'o sa'a ña ni kee Jesucristo, na kúu sato'o yo. ⁵⁸ Sa'a ñoó, na maní mií, kandita toon ndó, ta kandita ndaa ndó xí'ín ña ndaa kándísa yó. Ta ndi'i ini ndó kechóon ndó choon sato'o yo Ndios, ta o sa kátuu ndó kee ndóan. Chì ná'á vá mií ndó ña choon kée yó noo na kúu sato'o yo, o naá on ta'an vaan.

16

Ká'an Pablo sa'a di'ón dáta'ká ñayuu ñoó, dá chindeé ná na kúnda'í

¹ Ta viti ko'ín ka'ín xí'ín ndó sa'a di'ón dáta'ká ndó, dá chindeé ndó na kúu ñayuu Ndios ndéi ñoo Jerusalén. Koo ini ndó kee ndó táto'on kǐ'o ni sa'andai choon noo na kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Galacia di'a. ² Ta iin iin kuu kasá'a sa'a semana, kánian taó xóo iin rá iin ndó noo ya'i táto'on kǐ'o ni ni'i ndó noo ni kechóon ndó, ta taxi va'a ndóan. Dá kí'an tá ná saaj noo ndéi ndó xaan, ná dá'a ni nditúti ndóan mií hora daá. ³ Dá tá ná saaj noo ndéi ndó, dá kǐ'oi iin

tuti noo taa ni ndukú mií ndó, dá tanda'í ra ko'on ra xí'ín di'ón ni nditúti ndó chindeé ndó na kúnda'í ndéi ñoo Jerusalén. ⁴ Tído tá kánian ko'on yu'u, dá kí'an kane'e tá'an daó rá ko'on ra xí'ín.

Kóni Pablo ko'on na korni'ini na ñoo Corinto cháa tiempo

⁵ Saaj noo ndéi ndó tá ni ndi'i ni ya'i chí kuendá Macedonia, chí Macedonia ñoo kánian ya'i. ⁶ Ndá ndi koo koo tooi xí'ín ndó, o ndá ndi kuu kandooi kooi xí'ín ndó tein ndidaá yoó vixi, dá kuu chindeé ndó yu'u ná ko'ín noo kánian ko'ín. ⁷ Ko kónij ña kí'an chika'anda oon ni noo ndéi ndó, chí kónij kooi cháa tiempo xí'ín ndó tá kǐ'o díón kónij ná kúu sato'o yo. ⁸ Tído koo too vai ñoo Éfeso yó'o nda ná kasandaá kuu víko Pentecostés, ⁹ dá chí ndato nda'o nóno nooí kechóoin noo Ndios, ta ió iin tandéé ini ká'ano ña kua'a cháa ka ñayuu kándísa to'on Jesús, va'ará kua'a nda'o na xiní u'u ñaá.

¹⁰ Tá ni saaj Timoteo noo ndéi ndó xaan, koo ini ndó keva'a ndó xí'ín xí, dá ná kadij ini xí koo xí xí'ín ndó, dá chí kéchóon xí noo na kúu sato'o yo táto'on kǐ'o kéchóon mií yu'u. ¹¹ Ta ni iin ndó o sa kú'ichí ini koni ndó xí. Di'a koo ini ndó chindeé ndó xí, dá ná koo va'a ini xí nandió koo va'a xí kii xi noo ióí, dá chí ió yu'u ndátii ndisaaj xí xí'ín dao ka ñani yo.

¹² Ta kónij ña kandaaj ini ndó sa'a ñani yo Apolos. Ni sei nda'ávij noo ná ña saaj na xí'ín dao ka ñani yo kande'é ná ndo'ó. Tído ko ní xín ta'on na saaj na viti. Tído tá ni nono ná iin ka ta'ándá, dá saaj na koo too na xí'ín ndó.

Xí'ín ndisá'an yó'o dánd'i Pablo ña ká'an na

¹³ Ta kaño'o ini ndó, ta kandita toon ndó xí'ín ña ndaa kándísa yó, ta cho'on taa ini ndó, ta ndakí koo ndó. ¹⁴ Ta noo ndidaá ña kée ndó, kee ndóan xí'ín ña kú'u ini ndó sa'a dao ka ñayuu.

¹⁵ Nani, sa ná'á vá ndó ña na ve'e Estéfanas ni sa kuu na mií noo ni kándísa to'on va'a sa'a Jesús noo ñayuu ndéi chí kuendá Acaya xaan. Ta ná'á ta'ani ndó ña ni nakí'o na mií ná ña chindeé ná ndidaá kúu na kúu ñayuu Ndios. ¹⁶ Ta sei nda'ávij noo ndó ña kueid'óo ndó ndidaá ka ni ñayuu kée táto'on kée na yó'o, xí'ín ndidaá ka na chindeé dao ka ñayuu, na kéchóon noo choon yó'o.

¹⁷ Ta kádiŋ nda'lo inij sa'á ña ni kasáa Estéfanos, xí'ín Fortunato, xí'ín Acaico, ta ni ndundeé iní, va'ará koó mií ndó ndéi xí'ín, ¹⁸ chi ni xi'o na tandeé iní nooí táto'on kǐ'o kée ta'ani na xí'ín míí ndó. Ta koo ini ndo nakoni ndo ñayuu kée táto'on kǐ'o kée na yó'o.

¹⁹ Ndidaá na kúú kuendá Jesús ndéi chí kuendá Asia ká'an na ndisá'an xí'ín ndó. Ta ñani yo Aquila, xí'ín kǐ'o yó Priscila, xí'ín ndidaá na kúú kuendá Jesús nátaaka dákuá'a ve'e na ká'an na ndisá'an xí'ín ndó sa'á ña kúú ndó kuendá sato'o yo Jesús. ²⁰ Ta ndidaá na kúú ñani yo ndéi yó'o ká'an na ndisá'an xí'ín ndó. Ta viti chitó tá'an ndó noo ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ñañó'ó ka'an tá'an ndó ndisá'an sa'á ña kúú ndó kuendá Jesús.

²¹ Ta yu'u kúú Pablo, ta táai ndisá'an yó'o kosaá noo ndo xí'ín ndá'a míí. ²² Ta tá ió iin káa ndó ko kóni Jesucristo, na kúú sato'o yo, dá kían chi'an ná katai ndo kee Ndios. Sato'o yo Jesús, nakí kǐ ní.

²³ Ta ná koo ña maní xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. ²⁴ Kú'u ndava'lo inij sa'a ndidaá ní ndó sa'á ña kúú yó kuendá Cristo Jesús. Díón ná koo.

To'on yó'o kí'an kúu uu nì taa San Pablo nì sa'an noó nà ñoo Corinto

Ká'an Pablo ndisá'an

¹ Yu'u kúu Pablo, ta kúu iin apóstol, na né'le to'on Jesucristo, tátò'on kì'o kóni míi Ndios. Ta yu'u xí'ín ñani yo Timoteo ká'an ndu ndisá'an xí'ín ndo'ó, nà kúu ñayuu Ndios ndéi ñoo Corinto xa'an, xí'ín ndidaa kà ñayuu Ndios ndéi chí kuendá Acaya. ² Ta míí tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee ña manì xí'ín ndó, ta nakì'o ná ña koo va'a ini ndo.

Yó'o ká'an Pablo sa'á tandó'ó ndó'o na

³ Ná natiin Ndios, nà kúu tatá sato'o yo Jesucristo, ndidaa tá'an ñaño'ó. Míí ná kúu tatá, nà daa kuití kú'u ini sa'a yo, ta xí'o na tandéé iní ká'ano noo yo. ⁴ Ta noón kúu nà xí'o tandéé iní noo ndú'u tein ndi ndaa míí tandó'ó ndó'o ndu, dión, dá ná ni'i iní ndu ndi koo kee ndu kì'o ndu tandéé iní noo dao kà ñayuu tá ndó'o na ndi ndaa míí tandó'ó. Dá chí tató'on kì'o xí'o Ndios tandéé iní noó ndu'u, kì'o dión ta'ani xí'o ndu tandéé iní noo dao kà ñayuu. ⁵ Ta sa'á ña sá sá'ano tandó'ó ndó'o ndu kua'an sa'á to'on Cristo, sa'á ñoo sá'ano ta'ani tandéé iní ni'i ndú noo ná. ⁶ Chí tá ndó'o ño ndú, ñoo kí'an kédaa xí'ín ndó, dá ni'i ndo tandéé iní, ta koni ndo káki ndó. Ta sa'á ña xí'o Ndios tandéé iní noó ndu'u, sa'á ñoo ní'i ta'ani ndó tandéé iní kée ndu'u, ta koni ndo káki ndó. Dión, dá kì'o ta'ani na tandéé iní noo ndo tá ndó'o ño ndo tató'on kì'o ndó'o ño ndu'u. ⁷ Ta mií'an ndaa ío tandéé iní noo ndú'u sa'a ndo, chí ná'á ndú ña sa'á ña ndó'o daó ní'yo, sa'á ñoo tató'on kì'o xí'o na tandéé iní noo ndú'u, kì'o dión ta'ani xí'o na tandéé iní noo ndó'ó.

⁸ Ñani, kóni ndu'u ña kana'á ndó sa'á tandó'ó ká'ano ni ndo'o ño ndú tá ni sa'an ndu chí kuendá Asia di'a. Ta ká'í nda'o ni ndo'o ndu o dyyú ña kì'o ndeé iní ndu kí'an, sa'á ñoo ni ndi'i va tandéé iní noó ndu'u ña kankuei takí ndu. ⁹ Ta ñoo kúu noó ni kátóni ini ndu ña kua'an ndu kuu ndu. Ta dión ni ndo'o ndu, dá kí'an ná dá'a ni kandeé iní ndu míí ndú, di'a ná kandeé iní ndu iin tó'on dinì Ndios, nà dánataki na ni xí'í. ¹⁰ Chí noón kúu nà ni dakáki ñaa tiempo daa, ta míí ta'ani na dáka'ki ñaa viti, ta kándéé iní ndu ña dáka'ki ñaa noo ndidaa tandó'ó

ná'ano kóni dánaa ñaa, ¹¹ dá chí chindeé ndó ndu'u xí'ka ndo ña manì noo Ndios sa'á ndu'u. Chí tá kua'á nda'o ñayuu xí'ka ña manì noo Ndios sa'á ndu, dá kí'an kua'a kà ví ñayuu nakì'o ndivé'le noo Ndios sa'á ndidaa ña manì kée na xí'ín ndú.

Yó'o ná'ani Pablo ndiv'a kò ní sa'an na ñoo Corinto

¹² Ta ío iin ña'a kédaa xí'ín ndú, dá ka'an va'a ndu chá'a sa'a míí ndú, ta kí'an ña kò kútúu ta'on ini ndu sa'a ni iin ña'a kée ndu, dá chí kéndaq ndu ndidaa ña'a, ta kée nduan xí'ín ndino'o ini ndú noo Ndios. Ta kò kéchóon ta'on ndu ña ndí'í ío ñayuu yó'o. Di'a kée nduan sa'á ña manì ni kee Ndios xí'ín ndú. Ta dión kée ndu iin níí kúu vá noo xionoo ndu, ta dión kéndaq chá'a kà ndu xí'ín ndo'ó. ¹³ Ta kò táa ta'on ndu dao kà to'on, ña kí'an o kánda'ani ndo, o ña o kát'i'a ndó ka'i ndó. Chí ndáti yu'u ña mií'an kasanda'a ndo kandaq ndi'i ini ndo, ¹⁴ dá chí tató'on kì'o sa'á kandaq ini ndo chá'a ña ndu'u kúu nà ío ñaño'ó ndó noo, kì'o dión ta'ani koo ñaño'ó ndú noo ndo tá ná kasanda'a kuu nandió koo tuku sato'o yo Jesús kasaa na.

¹⁵ Ta xí'ín tandéé iní yó'o ni ka'ín saai dinnó'ó noo ndéi ndó, dá chindeéi ndó'o uu ta'ándá, ¹⁶ chí ni ka'ín chika'andaj noo ndéi ndó, dá ya'í ko'ín chí kuendá Macedonia di'a. Ndi'i daa, nandió koo tuku noo ndéi ndó, dá kí'an kee ndó ña manì ko'on ndo dáya'a ndó yu'u íchi kua'an chí' Judea di'a, ni ka'ín. ¹⁷ Tá ni ka'ín xí'ín ndó ña dión keei, já ká'án ndó ña iin ndakána ni ka'ín xí'ín ndó? O, já ká'án ndó ña kée yu'u tató'on kì'o kée ñayuu kò ná'á Ndios, tá'an na ká'an "jaan" xí'ín yú'u ná, ta xí'ín ñaxintóni ná ká'an na ña "koo"? ¹⁸ Tído iin na ndaa kúu Ndios, ta míí ná kúu na ná'á ña kò ká'an ndu "jaan" xí'ín yú'u ndú, ta xí'ín ñaxintóni ndú ká'an ndu ña "koo". ¹⁹ Ta sa'á Jesucristo, nà kúu de'e Ndios, ni daná'a yu'u xí'ín Silvano, xí'ín Timoteo noo ndo. Ta kò ká'an Jesús "jaan" xí'ín yú'u ná, ta xí'ín ñaxintóni ná ká'an ña "koo". Ta sa'a míí ná ká'an Ndios "jaan" xí'ín yó'o, ²⁰ dá chí sa'a míí Jesús xínkoo ndi'i to'on ni xí'o Ndios noo yo, ta sa'a míí ná ká'an yo "Dión ná koo" dá ná natiin Ndios ñaño'ó noo kéká'ano yó na. ²¹ Ta míí Ndios kúu na ná'a ndaa ña ndu'u xí'ín ndo'ó kúu ñayuu míí ná sa'á ña ndíko yo Cristo, ta míí ta'ani na kúu nà ni kaxi yó kakuuó ñayuu na, ²² chí ni kani na sello ní'yo iin rá iin yó, chí ni xí'o na Espíritu ií ná koo na ní'yo yo, dá katóni ini yo ña mií'an ndaa natiin yo

ndidaá ka ña va'a na ni kaa na tei na noo yo.
²³Mii'Ndios kúu na chíkanii xí'lo kuendá sa'í, chí ná'á ná ña sa'á ña ko ní xíin dákúnda'í ini ndó'ó, sa'á ñoó ko ná'á kasandaái ñoo Corinto xaan. ²⁴Tído ná dá'a ni ka'án ndó ña kóni ndu ka'anda ndu choon noo ndo noo ña kánian kee ndó sa'á ña kándisa ndó Jesús. Di'a ndúndéé ña kadii ndu noo ndo, dá kadii ini ndo, chí sa ndíta toon ndó xí'ín ña ndaa kándisa yó.

2

¹Sa'á ñoó ni chíkaa ini ña o saa ta'oin noo ndéi ndó viti, dá ná dá'a ni dákúnda'í ini ndo'ó. ²Dá chí tá ná dákúnda'í ini ndo'ó, dá kíán, ¿ndá yoo kí'lo ña kadii ini, tá dáá? Chí na ndáti yu'u kí'lo ña kadii ini, nandei nda'í di'a na kee yu'u. ³Sa'á ñoó ni taai iin ka tuti ñoo kosaan noo ndo, dá kíán tá ná saai noo ndéi ndó, dá kíán ná dá'a ni kúnda'í ini kee na kánian kí'lo ña kadii ini. Ta kándéé ká'ano ini ña tá kadii ini yu'u sa'a ndo, dá kíán kadii ta'ani ini mií ndó. ⁴Ta nda'í nda'lo ni sa kuu ini tá ni taai tuti ñoo kosaan noo ndo, chí nda níó víi ni tar'u'u, xini, ta xí'ín ndirá noo ni taai ña. Tído ko ní ndukú ña dákúnda'í ini ndó. Di'a ni kee, dá kandaa ini ndo ndi kí'lo kú'u ini sa'a ndo.

Kú'u ká'ano ini Pablo sa'á taa ni ya'a ni kee kuachi

⁵Ió iin taa ni ya'a ni xí'lo ña ni kúnda'í ini yu'u, tído o duú sava'a iin tó'ón yu'u ní kúnda'í ini ni kee ra, chí kuu va kaai ña ndidaá ndó'ó ni kúnda'í ta'ani ini. ⁶Sa kua'á nda'lo ndó ni dandó'lo níó taa ñoo. Cháá dión ka ni ná kakuaan. ⁷Ña kánian kee ndó viti kíán kí'lo ká'ano ini ndo sa'a rá, ta kí'lo ndó tandeé ini noo rá, dá kíán ná dá'a ni kandeé ña kúnda'í ini ra dánaá ñaá. ⁸Sa'á ñoó sei nda'ávi noo ndo ña na'a tuku ndó ña kú'u ini ndo sa'a rá. ⁹Chí ni tanda'í iin ka tuti ñoo kosaan noo ndo, dá ná kande'á á miían ndaa seídó'lo ndó ndidaá choon sa'ándái noo ndo. ¹⁰Chí na xí'lo ká'ano ini ndo sa'a, ta nda yu'u ta'ani kí'lo ká'ano ini sa'a ná. Ta sa ni xí'lo ká'ano ta'ani ini sa'á taa ñoo tá ió iin ña'a ni kee ra xí'ín mií, ta sa'á mií ndó ni kee dión, chí kí'lo dión kóni mií Cristo kee yó, ¹¹dá kíán ná dá'a ni kandeé ña u'u kexixian xí'ín yó, chí sa ná'á vá yó táto'on kí'lo mañaan.

Yó'o ni nakani ini Pablo sa'a Tito nani sa iio na ñoo Troas

¹²Tá ni saai ñoo Troas dána'i to'on va'a sa'a Cristo, ndato ni sonó sato'o yo Ndios ña kíán dána'i to'on na ñoo ñoo. ¹³Tído ko ní sa

io va'a ini, chí ko ní náni'i tá'in xí'ín ñani yo Tito ñoo ñoo. Sa'á ñoó ni ka'in ndisá'an xí'ín ñayuu ndéi ñoo, dá ni kee kua'in chí kuendá Macedonia.

Dáxinkoo va'a Ndios ndidaa ña'a ndó'lo yó sa'á ña ndíko yo Cristo

¹⁴Tído náki'oi ndivé'e noo Ndios, dá chí mií ná dáxinkoo va'a ndidaa ña'a ndó'lo yó sa'á ña ndíko yo Cristo Jesús. Ta noo ndú'u ni xí'lo na choon dána'a ndu sa'á to'on na, dá kíán táto'on kí'lo náka'ani díko támi sa'an, kí'lo di'ón náka'ani to'on na noo ndidaa ñayuu. ¹⁵Ta noo mií Ndios kúu ndu'u táto'on iin dusa támi sa'an, ña chí'no'o Cristo noo Ndios. Chí to'on dána'a ndu náka'ani kua'an noo na kua'an kaki, xí'ín noo na kua'an naá. ¹⁶Ta to'on dána'a ndu kíán táto'on díko ndii noo na kua'an naá, ña xí'lo ña naá ná. Ta noo na kua'an kaki, to'on yó'lo kíán táto'on iin díko támi sa'an, ña xí'lo ña kataki na. Tído, ¿ndá yoo kandeé kee choon yó'o, tá dáá? ¹⁷Ta ko kée ta'on ndu'u táto'on kée kua'á nda'lo taa, tá'an ra xionoo náka'an nda'i to'on Ndios xí'ín ña maña. Di'a ndisá'ano kéchéon ndu noo Ndios, chí mií ná ni xí'lo choon yó'lo noo ndu, ta noo mií Ndios ká'an ndu sa'a Cristo.

3

Dána'a Pablo noo ñayuu ña ni kandoo Ndios kee na ña sa'a xí'ín ná

¹¿á ká'án ndó ña nandió kuéi tuku ndu'u ndukú ndú ña nakoni ndo ndu'u sa'á ña ká'an ndu dión? O, ¿á ká'án ndó ña xini'ó'ó ndú iin tuti chindeé ndú mií ndú noo ndo'ó, o iin tuti noo ká'an va'a mií ndó sa'a ndu táto'on kí'lo xini'ó'ó ñaá dao ka ra? Koó, ²dá chí tuti ká'an va'a sa'a ndú kúu iin ra ini mií ndo'ó, ta kaaan ini níó ndú. Ta ndidaá tá'an ñayuu xí'lo kuendá sa'a choon va'a ni kee ndu tein ndó xaan, ³chí miían ndaa kuiti ndo'ó kúu tuti ká'an va'a sa'á ndu'u, ña kíán ni taa mií Cristo, ña kíán no'e ndu xionoo ndu. Ta ko ní taa naan noo ini tuti xí'ín tinta. Di'a ni taa naan xí'ín ndéé Espíritu ii Ndios takí. Ta ko ní taa naan noo yuu dá'ándá, di'a ni taa naan ini níó ndo.

⁴Ta kándéé ká'ano ini ndu'u Ndios ña kí'lo dión kíán sa'á ña ió Cristo xí'ín ndú. ⁵Ta ni lú'u ña ndíchi ko kómí mií ndu'u ña kíán kédaa xí'ín ndú ká'án ndú ña kati'a ndu kee ndu choon yó'o, dá chí mií vá Ndios kúu na xí'lo ña ndíchi noo ndu, dá kati'a ndu kee ndu. ⁶Ta mií Ndios kúu na ni xí'lo ña kati'a ndu dána'a ndu sa'á ña sa'a ni kandoo na kee

na xí'ín ñayuu na. Ta díin va kíán o ñúú ley, ña ni taa na xí'ín letra, chi noo Espírítu ij míí ná ni kii ña saá ñoo. Ta ley ñoo xí'o ña kánian kuu ñayuu, tído Espírítu ij, noón kúu na xí'o ña kataki chíchí yó.

⁷ Ta ley ñoo, tá'an ña xí'o ña kánian kuu yo, ni taa Ndios ña noo yuu. Ta ni naye'e ndaa tá ni xí'o naan noo Moisés. Ta ko ní kúu ta'on kande'é na ñoo Israel noo Moisés sa'a ña ndato téi yé'an, tído sa kua'an ndaño'ó vá ña yé'e noo ná. ⁸ Tído ndato ka ví naye'e ndaa tá kemáni Ndios yo xí'ín Espírítu ij ná. ⁹ Dá chi tá díon ndato ni naye'e ndaa tá ni xí'o na ley yatá, ña ká'an ña kúu yó ñayuu kómí kuáchi noo Ndios, ví'í ka ví ndato ña saá xí'o Ndios noo yo, chi xí'oan ña kandoo vii yo noo ná. ¹⁰ Chi va'ará ndi kí'o ví ndato náye'e ndaa tá ni xí'o na ley yatá, tído ko ta'ón ña'a kíán noo ña ndato téi náye'e ndaa xí'o Ndios noo yo viti. ¹¹ Dá chi ley yatá, ña naá, ndato ni sa ye'e ndaaan, tído ví'í ka ví ndato náye'e ndaa ña saá xí'o Ndios noo yo viti, chi ndidaá tá'an tiempo kooan.

¹² Ta sa'a ña ió tandee iní ndu ña kí'o díon kíán, sa'a ñoo ko yu'u ta'on ndu ka'an ndu sa'an, ¹³ ta ko kée ta'on ndu táto'on kí'o ni kee Moisés, chi ni ña'á'i na noo ná xí'ín iin dá'on, dá ná o koní na ñoo Israel ña sa kua'an nda'o ña ndato to'on noo ná. ¹⁴ Tído ni ndadi va ñaxintóni ñayuu ñoo. Ta nda na ndéi viti ndó'o ta'ani díon, chi tá ká'i na ley yatá, ió táto'on iin dá'on sadí ñaxintóni ná. Tído tá ná kandeé iní na Cristo, nda daá ví kexoo dá'on, ña sadí ñaxintóni ná. ¹⁵ Ta nda kuu viti ndó'o na díon, chi tá ká'i na ley Moisés ñoo, sadí ij vá dá'on ñoo ñaxintóni ná. ¹⁶ Tído tá ná kandeé iní na sato'o yo Jesús, dá kíán kexoo dá'on, ña sadí ñaxintóni ná. ¹⁷ Dá chi sato'o yo kúu Espírítu ij Ndios, ta noo nákaa Espírítu ij Ndios, ñoo kúu noo ni nono, koó ña'a ka ketéin. ¹⁸ Sa'a ñoo koó ka dá'on sadí noo yo, ta míí yó ná'a táto'on kí'o ndato yé'e sato'o yo Ndios, táto'on kée iin espejo ná'a ndatoán táto'on kaa yó. Chi iin rá iin kuu kuu náye'e cháa ka yo kua'an yo kooó táto'on kí'o ndato yé'e míí ná, ta ña yó'o kíán kée na kúu Espírítu ij Ndios, na kúu sato'o yo.

4

¹ Ta sa'a ña ni xí'o Ndios choon yó'o noo ndú sa'a ña kú'u ini na sa'a ndú, sa'a ñoo ko kútúu ini ndu. ² Di'a kúño'ó ndú ndidaá

ña ka'an noo kéde'é dao ka ñayuu. Ta ko xionoo ndu dánda'í ndu ñayuu, ta ko ná-daká ta'on ndu to'on tó'ón xí'ín to'on Ndios noo dána'a ndu. Di'a dána'a ndaa ndu, ta ñoo kíán kédaa xí'ín ñayuu, dá ná o sa nákami kuáchi ini na kande'é ná ndu'u. Ta míí Ndios ná'a ña díon kíán. ³ Ta to'on va'a dána'a ndu, ko kánda'a ini dao ñayuu, chi ió iin ña'a sadí ñaxintóni ná. Ta ñayuu kua'an naá, noón kúu na ndadí ñaxintóni. ⁴ Ta ña u'u dánda'í ñayuu yó'o viti, ta ñoo kíán ni sadi ñaxintóni ñayuu ko xí'ín kandísa, dá kíán ná dá'a ni natoon ñaxintóni ná kee to'on va'a ña ká'an sa'a ndi kí'o ká'ano choon kómí Cristo Jesús, na kaa táto'on kí'o kaa Ndios. ⁵ Ta ko xionoo ta'on ndu'u dána'a ndu sa'a míí ndú, di'a dána'a ndu ña iin tó'ón Jesucristo kúu sato'o noo ndidaá ña'a, ta ndu'u kúu na xínkuáchi noo ndidaá ndó sa'a ña kóni ndu Jesús. ⁶ Dá chi míí Ndios, na ni sa'anda choon, dá ni naye'e ndaa noo íin naá, noón ta'ani kúu na ni datóon ñaxintóni ndú, díon dá kuu dátoon ndu ñaxintóni dao ka ñayuu, dá kana'a ná ndi kí'o ká'ano tatá Ndios, ta ná'a Ndios ña ndato yó'o xí'ín Jesucristo.

Kí'o di'a kée ndu sa'a ña kándée iní ndu Jesús

⁷ Ta ndu'u kúu táto'on iin kídi ñó'o noo ñó'o iin ña kú'íka, ña kúu to'on ndato dána'a ndu, dá ná kanda'a ini ñayuu ña ndée ká'ano yó'o ni kii noo Ndios, ta o ñúú ndée kómí míí ndú kíán. ⁸ Ta va'ará só'óni tandó'o ndu'u, tído ko ní ta'í ta'on ndu. Ta va'ará nákami nda'o ini ndu, tído ko ndí'i ta'on tandee iní ndu. ⁹ Kéndava'a ñayuu xí'ín ndú, tído ko dáya'a ndá'a ta'on ñaá Ndios. Kóon na ndu'u noño'ó, tído ko kándée ta'on na dánaa na ndu'u. ¹⁰ Ndeí kúu míí vá noo xionoo ndu, daá kuití vá ió ña ka'áni ná yikí koño ndu táto'on ni kee na xí'ín Jesús, dá ná kanda'a ini ñayuu ña ió takí Jesús sa'a ña náki'o ndu yikí koño ndu ndo'an díon. ¹¹ Chi xían nani takí ndu ndéi ndu, daá kuití vá ió nduu ndu nakí'o ndu míí ndú kuu ndu sa'a Jesús, dá ná kanda'a ini ñayuu ña ió takí na sa'a ña náki'o ndu yikí koño ndu ndo'an díon. ¹² Ta sa'a ña daá kuití ió ña kuu ndu, sa'a ñoo nóno noo ndo ni'í ndo ña kataki chíchí ndó.

¹³ Ta kándée iní ndu Ndios táto'on kí'o ni kandeé iní ña na ni taa di'a noo tuti ij Ndios: "Sa'a ña kándísa ndaaí Ndios, sa'a ñoo ni ka'in sa'a ná." Kí'o díon ta'ani ndó'o ndu'u, chi sa'a ña kándísa ndu na, sa'a ñoo

ká'an ndu xí'ín ndó sa'a ná, ¹⁴ dá chī ná'á ndú ña ni ñataki sato'o yo Jesús ni kee Ndios, ta kándisa ta'ani ndu ña dánatani na ndu'u táto'on ni kee na xí'ín Jesús, dá nakuíta dáó yó noo ná. ¹⁵ Chī xí'ó ndu mií ndú ña ndó'o ndu ndidaá tándó'ó yó'o sa'á ña kú'u ndá'o ini ndu sa'a ndo, dión, dá ná ndukua'a cháá ka ñayuu natiin ña maní xí'o Ndios, dá kían kua'a cháá ka ñayuu naki'o ndivé'e noo Ndios, dá ná natiin na cháá ka ñañó'ó.

¹⁶ Sa'á ñoó ko kútúu ta'on ini ndu, va'ará sa kuyatá yikí koño ndu kua'an, tído iin rá iin kuú kuú di'a ndúsáá níó ndú kua'an. ¹⁷ Dá chī tándó'ó ló'o, ña ndó'o tóo níó ndú ñayuu yó'o, ñoó kían xí'o ña ni'í ndú iin ña ndato ká'ano noo Ndios, ña ni iin kuú o ndí'i. ¹⁸ Ta ko ndí'i ta'on ini ndu sa'á ña ndé'á xí'ín noo yo. Di'a ndí'i ini ndu sa'á ña ko túu, ña ko xini yo xí'ín noo yo. Dá chī ña ndé'é yó xí'ín noo yo, ñoó kían ndí'i va. Tído ña ko xini yo xí'ín noo yo, ñoó kían ni iin kuú ta'ón o ndí'i.

5

¹ Dá chī ná'á ndu'u ña yikí koño ndíxi ndu kúú táto'on iin ve'e ndéi tóo ndu ñayuu yó'o. Ta tá ná kasandaá kuú natanian, dá ko'on Ndios kí'o na iin ve'e kandeí ndu, ña kían ko ní káva'a xí'ín ndá'a taa, ña ni iin kuú o ndí'i, ña kúú kuendá induú. ² Sa'á ñoó ndá'í tána ndu, chī kóni kí'í ndu nandixi ndu yikí koño saá, ña kúú kuendá induú. ³ Kí'o dión, dá nandixi ndu iin yikí koño saá, dá o koo vichí ndú. ⁴ Ta nani ndíxi ndu yikí koño yó'o, ndá'í tána ndu, dá chī ko kóni ta'on ndu kandoo vichí ndú. Di'a kóni ndu ña nandixi ndu iin yikí koño saá, dá kían naá yikí koño xí'í yó'o, dá ni'í ndú iin yikí koño ña kataki chíchí. ⁵ Ta mií Ndios kúu na ni saki ña dión kee na xí'ín ndú, ta ni xí'o na Espíritu ná noo ndú, dá ná kandaq ini ndu ña miían ndaa dión kee na xí'ín ndú.

⁶ Sa'á ñoó daá ío tãndéé ini ndu ñoó ña yó'o, ta ná'á ndú ña xían nani ndíxi ií ndú yikí koño yó'o, xíká vá ndíta ndu noo ío sato'o yo Jesús. ⁷ Xíonoo ndu xí'ín ña kándéé ini ndu ña kí'o dión kían, ta ko ndí'i ini ndu sa'á ña xini ndu xí'ín noo ndú. ⁸ Tído kándéé ká'ano ini ndu ña dión koo, sa'á ñoó kóni cháá ka ndu dánkoo ndu yikí koño yó'o, dá kuu nakuíta ndu noo sato'o yo Jesús. ⁹ Sa'á ñoó ndí'i ini ndu, á mií ndú ndéi xíká ndú noo ná o á mií ndú sa ndíta ndu noo ná, ña kóni ndu kían nata'an ini na xini na ña kée ndu. ¹⁰ Dá chī miían ndúsá nakuíta

ndidaá tá'an yó noo Cristo Jesús, noo koo na keyíko na, dá natiin iin rá iin yó ya'í sa'á ña ni kee yó nani ni sa ndixi yó yikí koño yó'o, á mií yó ni kee yó ña va'a, o á mií yó ni kee yó ña kini.

Ni xí'o Ndios choon noo ndú ña dándaki'in tá'an va'a ndu ñayuu xí'ín Ndios

¹¹ Ta sa'á ña ná'á ndú ña kánian yu'ú ni'ini yó na kúú sato'o yo, sa'á ñoó ndí'i ini ndu dáxingo ini ndu ñayuu, dá kándisa na ña ndaa dána'a ndu. Ta mií Ndios kúu na ná'á va'a táto'on kí'o kúú ndú, ta kándéé ini ndu ña kí'o dión ta'ani kátóni ini ndo. ¹² Tído ná dá'a ni ka'an ndó ña nandió kuéi ndu chinaní va'a ndu mií ndú noo ndo, di'a kóni ndu ña ni'í ndo ña ka'an va'a ndó sa'a ndú'u, dá kían nóno noo ndo ka'an ndo xí'ín ñayuu kátoó chíndaya'i mií sa'á ña luu ká'an na, tído yakó ndá'o níó ná. ¹³ Chī tá ká'an dao ndó ña lóko kúú ndú, dá kían lóko va kúú ndú sa'á Ndios, tá daá. Tído tá ká'an ndó ña kéndisá'ano ndu, dá kían ña va'a mií vá ndó kían. ¹⁴ Ta kú'u ndá'o ini Cristo sa'a ndú, ta ñoó kían kedaá, sa'á ñoó ndí'i ini ndu kéchóon ndu noo ná, chī ná'á ndú ña sa'á ña ni xí'í mií ná sa'a ndidaá ñayuu, sa'á ñoó ni xí'í ndidaá ñayuu. ¹⁵ Ni xí'í Jesús sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ná dá'a ka ni kandeí yó keeá ña kóni mií yó. Di'a kánian kandeí yó kee yó ña kóni na ni xí'í sa'a yo, ta ni ñataki na.

¹⁶ Sa'á ñoó ko nákaní ka ini ndu sa'á ñayuu táto'on kí'o nákaní ini ñayuu ko ná'á Ndios. Ta va'ará ni sa ka'an ndu ña iin taa on ni sa kuu Cristo, tído viti ko nákaní ka ini ndu dión sa'a ná. ¹⁷ Dá chī ndi ndaa miíó ñayuu ñó'o tíxi ndá'a Cristo, ni nduu na iin ñayuu saá. Ta ndidaá ña ni sa kuu na tá sata ni kandoo vaan, ta ndidaá ña ni nduu saá. ¹⁸ Ta ndidaá ña yó'o kée mií Ndios, na ni naki'in tá'an va'a xí'ín yó sa'á ña ni kee Cristo. Ta ni xí'í na choon noo ndu'u ña kían dána'a ndu noo ñayuu ndi kee na, dá naki'in tá'an va'a Ndios xí'ín ná. ¹⁹ Chī sa'á ña ni kee Cristo, sa'á ñoó kuu naki'in tá'an va'a Ndios xí'ín ñayuu, chī ko taó kuendá ta'on ka na sa'á kuachi kée ñayuu. Ta ni sa'anda na choon noo ndu ña dána'a ndu noo ñayuu ndi kee na, dá naki'in tá'an va'a Ndios xí'ín ná. ²⁰ Ta ndu'u kúu na ni chikata Cristo kane'e ndu to'on na noo ñayuu, sa'á ñoó kéchóon Ndios ndu'u, dá ka'an ndu xí'ín ñayuu. Sa'á ñoó sei nda'í ndu noo ndó'o xí'ín kuú Cristo ña koo ini ndo naki'in tá'an va'a ndó xí'ín Ndios. ²¹ Ta Cristo kúu na ko

ní yá'a ta'on kee kuachi, tído nì ñakuido na kuachi yó, dión, dá nì kandoqo yó kúú yó ñayuu koq kuachi noq Ndios sa'á ña nì kee na dión.

6

¹ Ta viti ndu'u kúú na kéchóon xí'ín Cristo, sa'á ñoó ká'an ni'ini ndu noq ndo ña ná dá'a ni koo ini ndo natiin oon ndó ña maní nì kee Ndios xí'ín ndó. ² Dá chî di'a kaá tuti ij Ndios: Míí kuu nì kaxii, kuu dáá nì seí'dó'í ndo'ó. Chî tá nì kasandaá kuu nì ñakákii ndo'ó, kuu dáá nì chindee'í ndo'ó. Ta kuu víti kúú kuu nì kaxi Ndios, chî míí kuu víti kóni na ñakákii na ndo'ó.

³ Ta ni iin tó'ón ña'a nóo ko yá'a ndu kee ndu noq ni iin tó'ón ñayuu, dá kían ná o ní'í ná ndi koo ka'an ndava'a na sa'a choon nì xí'í'o Ndios noq ndú. ⁴ Di'a ná'á ndu míí ndú noq ndidaá ña kée ndu ña kúú ndú na kéchóon ndaa noq Ndios, dá chî xí'í'o ndeé ndá'o ini ndu, va'ará ndó'o ndu ñandó'ó sa'a choon kée ndu, o va'ará kámaní ña'a noq ndú, ta dión ta'ani kée ndu tá ndó'o ní'í ndú. ⁵ Ta xí'í'o ndeé ta'ani ini ndu va'ará káni na ndu'u, o va'ará sadí na ndu'u ve'e kaa, o va'ará kuá'á ñayuu ndákuei naá xí'ín ndú, o va'ará choon ndeé ndá'o kée ndu, o va'ará ko kí'di ndu dao sakuaá, o va'ará ko ní'í ndú ña'a kasá'an ndu dao ta'ándá. ⁶ Ta noq choon kée ndu, vii kée ndu, ta kéchóon ndu ña ndí'chí xí'í'o Ndios, ta ió kueé ini ndu, ta va'a ini ndu, ta xí'ín ndeé Espiritu ij Ndios kéchóon ndu, ta kú'u ndisa ini ndu sa'a ndidaá ñayuu, ⁷ ta dána'a ndu to'on ndaa, ta xí'ín ndeé míí Ndios kée ndu ndidaá ña'a, ta né'e ndu ña kúú ña ndaa xí'ín ndá'a kuá'a ndu, xí'ín ndá'a íti ndu, dá chindeé ndú míí ndú. ⁸ Ió dao ñayuu xí'í'o ña'ño'ó noq ndú, ta ió dao ka na koq ña'ño'ó ná noq ndú. Ta dao na chínaní kini na ndu'u, ta dao ka na chínaní va'a ñaá ná. Ta va'ará chínaní tó'ón ná ndu'u, tído na ndaa va kúú ndú. ⁹ Ta ió dao ñayuu kée na ña ko nákoní na ndu'u, tído ná'á vá ná ndu'u. Sa ndij va kúú ndú xini ndu, tído takí ij vá ndú. Ta va'ará kéndava'a kini na xí'ín ndu'u, tído ko xí'í'í ta'on ndu. ¹⁰ Ta va'ará ndúkú ñayuu ña kandeí nda'í ndu, tído daá kádij ini ndu. Ta va'ará kúnda'í ndu, tído di'a ndekuiká ndú ñayuu xí'ín to'on Ndios. Ta va'ará ni ña'a ta'on koq noq ndú, tído di'a kómí ndú ndidaá ña va'a cháá ka.

¹¹ Nì nono yú'u ndú nì ka'an ndaa ndu xí'ín ndó, na ñoo Corinto xaan, ta ndino'o ini ndú xí'ín ní'í ndú nì ka'an ndu xí'ín ndó.

¹² Ko ní sadí ndu ní'í ndú noq ndo'ó, míí di'a ndó kúú na nì sadí ní'í ndo noq ndu'u. ¹³ Ta kóni ndu ña kee ndó xí'ín ndú táto'on kí'í'o nì kee ndu xí'ín ndó, sa'á ñoó seí nda'í ndu noq ndo táto'on kée iin tatá xí'ín de'e ra ña konó ta'ani ndó ní'í ndo noq ndú'u.

Yóo kúú ve'e ño'o Ndios takí

¹⁴ O sa kóo ini ndo naki'in tá'an nóo ndó xí'ín ñayuu ko kándisa Jesús. Dá chî, zá náki'in tá'an nóo ña ndaa xí'ín ña ko ndaa, ká'an ndó? Ta, zá náki'in tá'an nóo noq tóon xí'ín noq iin naá? ¹⁵ Ta, zá kuu naki'in tá'an nóo Cristo xí'ín ña u'u? Ta, zá kuu naki'in tá'an nóo iin na kándisa Jesús xí'ín iin na ko kándisa? ¹⁶ Ta, zá kuu naki'in tá'an nóo ve'e ño'o Ndios takí xí'ín ña kúú yoko, ká'an ndó? Ta yóo kúú ve'e ño'o noq ió Ndios takí, chî di'a kaá míí ná noq tuti ij ná: Kooi xí'ín ná, ta kanooi tein na.

Ta yu'u kakuu Ndios noq ná, ta míí ná kakuu na ñooi.

¹⁷ Ta sa'á ña dión kían, sa'á ñoó kaá ta'ani na di'a:

Kankuei ndó tein ñayuu ko kándisa xaan, ta kuxoo ndó kua'án ndo, kaá Ndios, na kúú sato'o yo.

Ta ni o sa káko'on ndá'a ndo ña kini kée na, dá kían natiin va'í ndo'ó.

¹⁸ Ta yu'u ná kakuu tatá noq ndo, ta ndo'ó ná kakuu de'e yí yu'u xí'ín de'e di'í,

kaá Ndios, na kúú sato'o yo, na kómí ndidaá tá'an choon.

7

¹ Na maní míí, kí'í'o dión ví ndato nì xí'í'o Ndios to'on na noq yo, sa'á ñoó ná taó yo míí yó noq ndidaá tá'an ña dáyakó ñij yo xí'ín ñaxintóni yo noq Ndios. Ta dión, dá ná kasandaá yo koo vii yo noq míí ná sa'á ña yu'ú ni'ini yó na.

Kádij ini Pablo ña nì ñandikó ini na ñoo Corinto sa'á kuachi nì kee na

² Natiin va'a ndó ndu'u xí'ín ndino'o ini ndo, dá chî ni iin tó'ón ndó ko ní dár'u'u ndu, ta ni iin tó'ón ndó ko ní dáki'in ndu iin í'chí kini, ta ni iin tó'ón ndó ko ní dánda'í ndu. ³ Ta ko ká'in dión, dá ka'an kuachii sa'a ndo, chî sa nì ka'in xí'ín ndó ña nda maá ini ní'í ndú ñó'o ndo'ó. Sa'á ñoó iin kakuu yo tá nì xí'í'í yo, ta iin kakuu yó tá takí yo. ⁴ Ta ió ndá'o tandeé ini ká'in xí'ín ndó ña nákaní ini, ta va'a ndá'o ká'in sa'a ndo noq dao ka ñayuu. Ta nì ñakutíí xí'ín tandeé ini, ta nì

nakutí ndaa níó ndú xí'an kádií ini ndu tein ndidaá tandó'ó ndó'o ndu.

⁵ Chì tá nì kasáa ndu Macedonia yó'o, ni lú'u kò ní nání'i ndée ndú, dá chì ndeí kúú míí v'á n'óó nì xionoo ndu nì ndó'o nda'o ndu, chì nì dandó'o ñayuu níó ndú, ta nì sa yu'ú ni'ini níó ndú. ⁶ Tído míí Ndios, na xí'o tandeé iní noó na ndó'o níó, noón kúú na nì xí'o tandeé iní noó ndu'u sa'á ña nì ndisáa Tito. ⁷ Ta o ñuú sa'á ña nì ndusáa oon ni xí, dá chì nì natiin ta'ani ndu tandeé iní sa'á ña nì xí'o ndó tandeé iní noó xí, chì nì nakani xi ña ndátí kíí ndo koni tuku ndó yu'ú, ta nì nakani ta'ani xi ña kúnda'í nda'o ini ndo sa'á kuachi nì kee ndó, ta ndí'i ini ndo sa'á yu'ú. Sa'á ñoó nì kadii cháá ka ini. ⁸ Dá chì va'ará nì ñakúnda'í ini ndo'ó xí'ín tuti nì taai kosaá noo ndo, tído kò kádií ta'on ini viti noó ña ni taai nì saá noo ndo. Chì va'ará nì kutúú ini tá nì taai ña, tído viti kándaq ini ña tóó v'á nì kúnda'í ini ndo nì keean. ⁹ Ta viti kádií ini, tído kò kádií ta'on ini sa'á ña nì ñakúnda'í ini ndó. Di'a kádií ini, dá chì sa'á ña nì kúnda'í iní ndo, ñoó nì kedaá xí'ín ndó, dá nì nandikó iní ndo sa'á kuachi nì kee ndó. Chì míí v'á Ndios iní nì xí'o ña nì kúnda'í iní ndo sa'á kuachi nì kee ndó. Sa'á ñoó ni lú'u kò ní tuú ndó nì kee ndu. ¹⁰ Dá chì tá xí'o Ndios ña kúnda'í iní yó sa'á kuachi kée yó, ñoó kían kedaá xí'ín yó, dá nandikó iní yó sa'á ña nì kee yó, dá ni'í yó ña káki yó. Sa'á ñoó kò kánian ta'u'u ini yó tá ndó'o yó dión. Tído ña kúnda'í ini xí'o ñayuu yó'o, ñoó kían xí'o ña naá yó. ¹¹ Tído kande'é ndó, chì sa'á ña nì xí'o Ndios ña nì kúnda'í iní ndo, ñoó nì kedaá xí'ín ndó, sa'á ñoó ndi kí'o v'í nì ndí'i ini ndo kee ndó ña kóni míí ná, ta nì ndí'i ini ndo ndeyíko ndo choon, ta nì ta'u'u ini ndo nì xini ndo kuachi ñoó, ta nì yu'ú ndo nì xini ndoán, ta ndí kí'o v'í nì katoó ndo koni ndo yu'ú, ta nì ndí'i cháá ka ini ndo nì kee ndó choon nì sa'andaj noo ndo, ta nì dandó'o ndó níó taa nì kee kuachi ñoó. Ta noo ndidaá ña yó'o nì na'a ndo ña nì kendaq ndo choon. ¹² Tá nì taai tuti ñoó kosaáan noo ndo, kò ní táai ña, dá keyíko ndo sa'á ra nì ya'a nì kee kuachi, ta ni kò ní táai ña kosaáan chindeéan na nì ta'u'u. Di'a nì taai ña kosaáan noo ndo, dá na'a ndo míí ndó noo Ndios ña ndí'i ini ndó kee ndó choon sa'ándá ndu.

¹³ Ta sa'á ña nì kee ndó dión, sa'á ñoó nì nduká'ano cháá ka tandeé iní ndu. Tído nì kadii cháá ka ini ndu sa'á ña nì kadii nda'o ini Tito, chì nì natiin xi tandeé iní ká'ano nì kee ndidaá ndó'ó. ¹⁴ Chì nì ka'ín xí'ín xí

ñā vā'a kee ndó xí'ín xí, ta kò ní xíka'an ta'on nooí sa'á ña nì ka'ín dión xí'ín xí. Chì táto'on kí'o ká'an ndu ndino'o ña ndaa xí'ín ndó, kí'o dión ta'ani nì jinkoo ndaa ndidaá ña nì ka'an va'a ndu sa'á ndo noo xí. ¹⁵ Ta nì nduká'ano cháá ka ña kú'u ini xí sa'á ndo, chì ndisaa ini xí táto'on kí'o nì seído'o ndidaá ndó choon nì ta'andá noo ndo, chì nì natiin va'a ndó xí xí'ín ña yu'ú ndo, ta xí'ín ña ndéi nino ndó. ¹⁶ Ta kadii nda'o ini, chì noo ndidaá ña'a kándéé ini ndó'ó.

8

Yó'o ká'an Pablo sa'á di'ón dataká na kua'an noo na ndó'o níó

¹ Ta viti, ñani, kóni ndu nakani ndu xí'ín ndó sa'á ña maní kée Ndios xí'ín ndidaá na kúú kuendá Jesús ndeí chí Macedonia. ² Chì va'ará nì xirndodó ñaá tandó'ó, tído kádií nda'o ini na, ta va'ará kúnda'í nda'o na, tído kuá'á nda'o di'ón nì doko ná. ³ Ta yu'ú xí'o ndaa kuendá sa'á ná, ña ndino'o ini ná nì xí'o na di'ón táto'on kí'o sáa ndée ná, ta nì ya'a cháá ka v'í nì xí'o na noó ña sáa ndée ná. ⁴ Ta nì sei nda'í nda'o na noó ndu'u ña ná kandia ndu tiin ndu di'ón nì dataká na, dá kuu chindeé ná ñayuu kúnda'í, na kúú ñayuu Ndios. ⁵ Va'a cháá ka v'í nì kee na noó ña ndátí ndu kee na, dá chì dinñó'ó nì nakí'o na míí ná noo ndá'a sato'o yó Jesús. Nì ndí'i, dá nì nakí'o na míí ná kueído'o na ndu'u táto'on kí'o kóni míí Ndios. ⁶ Sa'á ñoó nì ka'an ni'ini ndu noo Tito ña táto'on kí'o nì chindeé xí ndo'ó tá nì kasá'á ndó kététi ndó di'ón chindeé ndó na kúnda'í ñoó, kí'o dión ta'ani ná daxinkoo xi choon noo ña maní kee ndó yó'o. ⁷ Va'a kée ndó noo ndidaá ña'a, chì kándéé ká'ano iní ndo Jesús, ta ti'a ndó ka'an va'a ndó, ta ndichí ndo noó ña'a Ndios, ta ndino'o ini ndo kée ndó ndi ndaa míí v'á choon, ta kú'u nda'o ini ndo sa'á ndú. Sa'á ñoó koo ini ndo kee va'a ta'ani ndó noó ña maní yó'o.

⁸ Ta ña ká'ín xí'ín ndó, kò kían iin choon sa'ándá noo ndo. Di'a kóni ña kande'é va'a ndó táto'on kí'o ndí'i ini dao ka ñani yó chindeé ná na kámani ña'a noo, dá ná kande'á a miáan ndaa ió ña kú'u ini ndo sa'á ñayuu ndó'o dión. ⁹ Ta sa'á v'á míí ndó sa'á ña maní nì kee Jesucristo, na kúú sato'o yó, sa'a yó, dá chì sa'á ña kú'u nda'o ini na sa'a, sa'á ñoó nì ndee na míí ná iin taa kúnda'í, va'ará kuiká nda'o na. Ta sa'á ña nì ndenda'í na míí ná, sa'á ñoó ni'í yó ña koo kuiká yó noo Ndios. ¹⁰ Ta viti kóni yu'ú ka'an ni'ini noo ndo sa'á ña yó'o. Chì

kánian dákinkoo ndó choon yó'o viti, chí ndá kuia¹⁰ ao nì kasá'a ndó kètútí ndó dī'ón ñoo, ta o duú ña yó'o oon ni ní kee ndó, chí mií ndó nì ndaki ini ña dión koo. ¹¹ Sa'a ñoo dákinkoo kí ndo choon yó'o, chí táto'on kí'o luu nì chíkaa ini ndo kee ndóan mií sa'a, kí'o dión ndí'i ini ndo dákinkoo ndóan viti. Ta kí'o ndóan táto'on kí'o ío ña noo ndo. ¹² Chí tá ná kí'o ndóan xí'in ndino'o ini ndo, dá kí'an nata'an ini Ndios koni naán, chí ko xíka ta'on na ña kí'o yó ña koó noo yo.

¹³ Ta ko ká'an ta'on yu'u ña yó'o xí'in ndó sa'a ña kónijí ña kandeí va'a dao ka ñayuu, dá kandoo ndá'a ndo. ¹⁴ Di'a kónijí yu'u ña chindeé tá'an yó tá kamanjí ña'a noo yo, chí tiempo viti kánian koto ni'ini ndó na kúnda'í ñoo xí'in ña kándoo noo ndo, dá chindeé ndó na xí'in ña kámanjí noo ná. Dión, dá ná nandió kuéi na chindeé ná ndo'o xí'in ña xinnó'o ndó ío noo ná, dión, dá chindeé tá'an yó tá kámanjí ña'a noo yo. ¹⁵ Dá chí di'a kaá tuti ij Ndios: "Ñayuu nì ndítútí kua'a ña'a, ta ko ní kándoo ta'an vaan. Ta na nì ndítútí lú'an, ko ní kámanjí ta'an vaan."

¹⁶ Tído ndivé'e Ndios, chí mií ná nì kedaá xí'in Tito, sa'a ñoo ndí'i ini xí sa'a ndo táto'on kí'o ndó'o mií. ¹⁷ Chí xí'in ndino'o ini xí nì ñatiin xí choon nì xí'o ndu noo xí. Ta sa'a ña ndí'i ini xí sa'a ndo, sa'a ñoo kosaá xí noo ndéi ndó, chí kí'o dión nì chíkaa ini mií xí. ¹⁸ Ta nì tanda'a ta'ani ndu iin ka ñani yo kosaá ra xí'in xí, ta ndéi kúu mií vá noo ndítútí na kúu kuendá Jesús ká'an va'a na sa'a rá, chí kéchóon va'a ra noo to'on va'a ká'an sa'a Jesús. ¹⁹ Ta o duú dión oon ni kíán, taa yó'o kúu ra nì kaxi dao ka na kúu kuendá Jesús ña kí'an kane'e tá'an ra kanoo ra xí'in ndu'u natiin ndu dī'ón, ña nì ketútí dao ka ñani yo. Ta kee ndu choon yó'o, dá ná natiin sato'o yo ñaño'ó, dá kandaá ini ndo ña kónijí ndu chindeé ñaa ndú noo choon yó'o. ²⁰ Ta kí'o dión nì chíkaa ini ndu, dá kí'an ni iin tó'ón ñayuu ná dá'a ni nakani kuáchijí ini kande'elé ná ndu sa'a dī'ón kua'a nì ndítútí ná kane'e ndu ko'on ndu. ²¹ Chí ndí'i ini ndu kéndísá'ano ndu choon. Ta o duú noo sato'o yo Jesús oon ni ndí'i ini ndu kee ndu dión, nda noo ñayuu ta'ani ndí'i ini ndu kéndísá'ano ndu.

²² Ta tánda'a ta'ani ndu iin ka ñani yo kosaá ra xí'in taa yó'o. Ta kua'a nda'o ta'ándá nì na'a ra mií rá noo ndú ña ndí'i nda'o ini ra kendaá ra choon. Ta viti ndí'i cháá ka ini ra chindeé rá ndo'ó, chí ío nda'o

tándeé ini ra xí'in ndó. ²³ Ta kana'a ndó ña Tito kúu ra ne'e tá'an xí'in yu'u, ta kéchóon dáó xí xí'in noo ndo'ó. Ta uu ka ñani yo kosaá xí'in xí kúu ra nì tanda'a dao ka na kúu kuendá Jesús kosaá ra, ta xí'in taa yó'o natiin Cristo ñaño'ó. ²⁴ Ta na'a ndo mií ndo noo taa yó'o ña kúu ndó na kú'u ini sa'a na kúnda'í ñoo, dá ná kandaá ini dao ka na kúu kuendá Jesús sa'a ña va'a nì kee ndó, dá ná dá'a nì dátúu ndó ndu'u noo ká'an va'a ndu sa'a ndo noo rá.

9

¹ Ko xínño'ó ka ka'in xí'in ndo'ó sa'a dī'ón, ña kí'an kètútí dao ka na kúu kuendá Jesús, dá chindeé ná ñayuu Ndios ndéi kuendá Judea, ² chí sa na'a vái ña ndino'o ini ndo kónijí ndo chindeé ndó na. Ta ká'an va'i sa'a ndo'ó noo ñani yo ndéi Macedonia yó'o, chí ká'in xí'in ná ña ndo'ó, na ndéi Acaya xaán, nda kuia ao ío nduu ndo chindeé ndó ñayuu kúnda'í. Ta sa'a ña nì ndí'i ini ndo kee ndó dión, sa'a ñoo nì chíkaa ta'ani ini na kee na dión. ³ Tído nì tanda'í ñani yo yó'o kosaá ra noo ndéi ndó, dá kí'an ná dá'a nì kandoo tó'in noo ña nì ka'an va'i sa'a ndo sa'a choon yó'o, dá ná xinkoo ña nì ka'in xí'in ná ña kandeí nduu ndo. ⁴ Dá chí oon ni ví saá dao na ndéi Macedonia xí'in, ta koni na ña ko ndéi nduu ndo xí'in dī'ón ñoo, dá kí'an kaka'an nda'o noo ndú'u sa'a ña nì kandeé ini ndu ndo'ó, ta ko ní sá ndeí nduu ndo. Tído ví'í ka ví kaka'an noo mií ndó. ⁵ Sa'a ñoo nì chíkaa ini ña va'a cháá ka nì seí nda'í noo taa yó'o ña kosaá ra noo ndéi ndó dinño'ó, dá chindeé rá ndo'ó ketútí ndó dī'ón, ña nì kaa ndo kí'o ndó. Ta dión, dá ná kandeí nduu ndo kí'o ndóan xí'in ndino'o ini ndo, dá ná dá'a nì kakian ña nì kéndúsá ndu xí'in ndó.

⁶ Ta ká'in xí'in ndó ña kande'elé ndó táto'on ndó'o na xíti, chí na xíti cháá, cháá vá dákéé na. Ta na xíti kua'a, kua'a dákéé na. ⁷ Ta iin rá iin ndó kí'o táto'on kí'o nì chíkaa ini ní'o ndo. Ta o sa kí'o ndóan xí'an kúnda'í ini ndo, ni sa'a ña mií'an ndúsá kí'o ndóan. Chí náta'an ini Ndios xiní na na xí'o ña xí'an kádijí ini na. ⁸ Ta na ká'ano nda'o kúu Ndios, sa'a ñoo kuu va ndeku'a'a ná ña'a va'a noo ndo, dá kí'an ni iin tó'ón ta'on ña'a ná o kómanjí noo ndo, dá kí'an ná koo ni ña'a chindeé ndó dao ka na. ⁹ Dá chí di'a kaá tuti ij Ndios:

Nì dasá rá ña ío noo rá, ta nì xí'o raan noo na kúnda'í,

ta iin ni kandoo va na ndaa ni kee ra noo Ndios.

¹⁰Ta mií ná xí'lo tata noó rā xítí, ta xí'lo ta'ani na pan noó nā kuíko, ta mií ná ndekua'a tata ío noo ndo. Ta ndekua'a ta'ani na na va'a kee ndó xí'fín dao ká ñayuu. ¹¹Dión, dá koni ndo koo kua'a ña'a noo ndo, dá kuu kí'lo kua'a ndo ña'a noó ñayuu xínñó'án. Dá tá ná nakí'lo ndu dí'ón ñóo noo ná, dá kían nakí'lo na ndivé'e noo Ndios sa'án. ¹²Chí tá ná nakí'lo ndu dí'ón yó'lo noó nā kúnda'í ñóo, o duú ña'a xínñó'ó oon ni ñayuu Ndios ni'í ná xí'án, dá chí dí'a kua'a nda'lo noo ndivé'e nakí'lo na noo Ndios sa'án. ¹³Ta sa'a ña natiin na dí'ón ni kemáni ndo ná, sa'a ñóo keká'ano na Ndios, chí miían ndaa seídó'lo ndó to'on va'a sa'a Cristo. Ta keká'ano ta'ani na Ndios sa'a ña ni xí'lo ndó kua'a nda'lo dí'ón ni chindeé ndó mií ná xí'fín dao ká ñayuu. ¹⁴Ta kí'lo dión ta'ani kaka nā ña maní noo Ndios sa'a ndo, chí kú'yu nda'lo ini nā sa'a ndo, chí mií Ndios ni kedaá xí'fín ndó, dá ni kee ndó ña maní ká'ano yó'lo xí'fín ná. ¹⁵Ta ndivé'e ká'ano Ndios, chí ká'ano nda'lo ña maní ni kee na xí'á. Ta kó ní'í yó to'on va'a ka'an yó sa'án.

10

Ká'an Pablo sa'a choon ni xí'lo Ndios noo ná

¹Ta yu'yu Pablo seí nda'í va'í noo ndo xí'fín ña nda'í ío inií, xí'fín ña ío va'a inií táto'on kí'lo ni kee mií Cristo, va'ará ká'an dao ndó ña iin taa vitá ini kúu yu'u tá nákaai tein ndó xaan, tído tá nákaa xíkái, deén nda'lo ká'ín xí'fín ndó. ²Tído seí nda'áví'í noo ndo ña tá ná saai, ná dá'a ni kendúsa ndo xí'fín ña ka'an deén xí'fín ndó, chí miían ndaa kuiti kosaá nduui ká'an deén xí'fín nā ká'an ña xionoo ndu kée ndu táto'on kí'lo kée ñayuu kuendá ñayuu yó'lo. ³Miían ndaa ndéi ndu ñayuu yó'lo, tído kó kéchóon ta'on ndu ña'a ío ñayuu yó'lo, dá naá ndu xí'fín ña kini. ⁴Chí kó kéchóon ta'on ndu ña ío ñayuu yó'lo, dá naá ndu xí'fín ña kini. Chí nda'á chóon, ña kían kéchóon ndu, kúu ndée xí'lo mií Ndios. Ta xí'fín ña yó'lo dánaá ndu noo dándáki ña kini. ⁵Ta xí'fín ndée yó'lo ta'ani dátúu ndú ndidaa ña to'ón kéchóon ñayuu. Ta dátúu ta'ani ndu ndidaá ñaxintóní táyíí, ña kedaá xí'fín ná, dá kó nákoní nā Ndios. Ta náchi'í ndu ndidaá ñaxintóní ñayuu tíxi ndá'a Cristo Jesús, dá ná kueídó'lo ñaá ná. ⁶Ta ío nduu ndu dándó'lo ndu níq nā kó xí'fín kueídó'lo tá ná kasandaá ndo kueídó'lo ndisa ndó to'on Ndios.

⁷Kande'é va'a ndó ndi káa iin rá iin ña'a. Tá ío iin káa ndó nákoní mií ña kúu ndó kuendá Cristo, dá kían kánian taó kuendá va'a ndó, chí táto'on kí'lo kúu ndó kuendá Cristo, kí'lo dión ta'ani kúu ndu'yu. ⁸Chí va'ará yá'í cháá noo chíndaya'í choon né'í, tído kó xíka'an ta'on nooí, chí mií sato'lo yó Cristo ni xí'lo choon yó'lo nooí, dá dákuá'anoi ndo'lo noo ña kándisa ndó. Ta kó ní xí'lo na ña nooí ña dánaai noo ndo. ⁹Ta o sa ká'án ndó ña ndúkúí dáyú'í'í ndo'lo xí'fín to'on ká'ín noo tuti tánda'í kosaá noo ndo. ¹⁰Chí kaá dao ndó ña miían ndaa deén nda'lo ká'ín noo tuti táai tánda'í kosaá noo ndo, ta kuáchi nda'lo choon sa'ándái noo ndo. Tído tá íoí xí'fín ndó, kó kúu ta'on yu'yu iin taa ndee ini, ta ni kó t'ai ka'an va'í, kaá dao ndó. ¹¹Tído ká'ín xí'fín nā ká'án dión ña ná kana'á ná ña táto'on kí'lo ká'án ndu noo tuti taa ndu, kí'lo dión ta'ani kee ndu tá ná saá ndu noo ndéi ndó xaan.

¹²Ta kó chíndaa noo ndu ki'ín tá'an ndu xí'fín tã kátoó chíndaya'í mií, ta ni kó chídáó tá'an ndu mií ndú xí'fín rá. Tído taa yó'lo, ndéi ra chíki'ó rā mií rá xí'fín ña kée ra, ta chídáó rá mií rá xí'fín nā kée táto'on kée mií rá. Ta sa'a ña kée ra dión, sa'a ñóo kó ñó'lo ndi'í ta'on ini ra. ¹³Tído ndu'yu, kó yá'a ta'on ndu chíndaya'í ndu mií ndú cháá ká noó choon né'e ndu. Di'a chíndaya'í ndu mií ndú táto'on káa choon ni xí'lo mií Ndios noo ndú, ta xí'fín choon yó'lo ni kasandaá ndu noo ndéi ndó. ¹⁴Kó yá'a ta'on ndu tá sa'ándá ndu choon noo ndo, chí yá'a ndu tá kó ní saá ndu noo ndéi ndó. Tído ndu'yu kúu rá mií noó ni saá ni daná'a to'on va'a sa'a Cristo Jesús noo ndo. ¹⁵Ta kó yá'a ta'on ndu chíndaya'í ndu mií ndú noó choon kée dao ká nā. Ña kóní ndu kían kua'ano cháá ká ndo xí'fín ña kándéé ini ndo Jesús, dá ná kandaya'í cháá ká choon kée ndu tein ndó, táto'on kí'lo dándáki choon né'e ndu. ¹⁶Ndi'í, dá ko'ón ndu dána'a ndu to'on va'a sa'a Jesús noó na ndéi xíká cháá ká noo ndo'lo, ta o kú'u ta'on ndu dána'a ndu noó dána'a dao ká taa, dá kían ná dá'a ni chíndaya'í ndu mií ndú noó choon ni kee dao ká rā. ¹⁷Ta nā ká'án kuryíí, kánian kuryíí ná sa'a ña ni kee sato'lo yó Ndios sa'a ná. ¹⁸Dá chí ñayuu, na chíndaya'í mií, kó kándoo va'a na noo Ndios. Di'a ñayuu, nā chíndaya'í mií Ndios, noón kúu nā kándoo va'a.

11

¹Kóní ña ndéé ní koo ini ndo sa'í viti,

chĩ ko'lin ka'lin xĩ'ın ndó tító'on kée iin ra ndúlóko. Tído ndeé koo ini ndo sa'ı, ² dá chĩ kékúion yu'u sa'a ndo tító'ón kuion ini Ndios sa'a ndo, dá chĩ sa ni kandooi ña nakı'ıo viii ndo'ó ndó iin tó'ón Cristo kakuu yıi ndo tító'ón kée iin tatá tá kua'an ra nakı'ıo ra de'e di'ı tákı ra noo ndá'a taa kakuu yıi xı. Chĩ kónii ña koo vii ndo nakı'ıoi noo miı Cristo. ³ Tído náani inii sa'a ndo, dá chĩ tító'ón kı'ıo ni kee koq, tá'an kırı mañá ni danda'ıı Eva, oon ni ví kı'ıo dión nadaká taa to'ón ñaxintónı ndo, dá ya'a ndó koni xıxi ndó Cristo. ⁴ Dá chĩ tá veı dao ka taa, ta diın dána'a ra sa'a Jesús o duú ña ni daná'a miı ndu'u noo ndo, ta dána'a ra sa'a iin ka espíritu noo Espíritu ıi Ndios, na ni ñatiin ndó, ta diın va dána'a ra sa'a to'ón va'a sa'a Jesús o duú ña ni daná'a ndu noo ndo, tído xı'ıo ndeé ini ndo sa'a rá. ⁵ Ta kı'ın kı'ıoi ña ko kúu ta'oin iin taa nóo noq taa chinani ndó kúu apóstol ndáya'ı. ⁶ Chĩ va'ará ko tí'a yu'u ka'an va'ı, tído ko kámani ta'ón ña ndıchı ni xı'ıo Ndios noóı. Dá chĩ noo ndidaá vá ña'a ni kee ndu, ta noo ndidaá ña'a ni ka'an ndu, ni na'a ndu tein miı ndó ña dión kían.

⁷ ¿Á ni ya'ı ni keei kuachi sa'á ña ni kenóoi miıı, dá kandaya'ı ndo'ó, xini ndo? Chĩ tá ni daná'ı to'ón va'a Ndios noo ndo, ko ní kı'ın ya'ı ta'an vei. ⁸ Ta sa xıo ndaaı di'ıón ndá'a dao ka ña kúu kuendá Jesús ni sa kuu ya'avii, dá ni sa ioi ni daná'ı noo ndo. ⁹ Tá ni sa ioi xı'ın ndó, ta nda'ı kómani ña'a noqı, tído ni iin tó'ón ndó ko ní dándı'ı inii. Chĩ ndidaá ña'a sa komani noqı ni xı'ıo dao ka ñani yo, na ni kii chí kuendá Macedonia. Ta noo ni iin ña'a ko ní dándı'ı inii ndo'ó, ta ni iin kuı o dándı'ı inii ndo'ó noq ña xinnó'ı. ¹⁰ Ta sa'á ña nákaa to'ón ndaa Cristo ini níoi, sa'á ñoq ká'ın xı'ın ndó ña ko iin ta'on kuu di'tá ña chındaya'ıı choon kéei sa'á ña ko kı'ın ya'ı noo ndo'ó, na ndéi chí Acaya xaan. ¹¹ Ta, ¿ndiva'a ká'ın dión, ká'ın ndó? ¿Á ko kúu ta'on inii sa'a ndo'ó, ndani? Miı Ndios kúu na ná'a ña kúu nda'ıo inii sa'a ndo.

¹² Ta ña kéei kían ko kı'ın ya'avii noo ndo, ta dión ıi vá keei, dá ná o ní'ıı dao ka taa, tá'an ra ndúku chındaya'ıı miı, ndi kee ra chidáo tá'an ra miı rá xı'ın ndu'u. ¹³ Dá chí taa ñoo kúu apóstol to'ón, ta kúu rá taa kékúoon xı'ın ña mañá, chí kée ra miı rá ña kúu rá apóstol Cristo. ¹⁴ Tído ná dá'a ni naá téı ini ndo ña kı'ıo dión kée ra, dá chí dión ta'ani kée ña u'u, chí kéean miıán ña kúuán tító'ón iin ángel ndato toón. ¹⁵ Sa'á ñoq o

duú iin ña kuachi kían kandaq ini yo ña taa kékúoon noq ña u'u kée ra miı rá ña kúu rá taa kékúoon noq ña ndaa. Tído kasandaá iin kuı, dá keyıko sa'á rá tító'ón kaa choon ni kee ra.

Yóo ká'an Pablo sa'a ndidaá tandó'ó ni ndo'ıo na sa'á ña né'ıe na to'ın Jesús

¹⁶ Nándıo koq tukui ká'ın xı'ın ndó ña ná dá'a ni ka'an ndó ña ndúlókoı. Tído tá ká'ın ndó ña dión kían, dá ñatiin ndo yu'u tító'ón iin na ndúlóko, dá nóno noqı chındaya'ıı miıı cháá. ¹⁷ Ta ña ká'ın xı'ın ndó viti, ko kían ña ni ñatiin noo sato'ıo yo Ndios. Chĩ kían tító'ón ká'ın iin na ndúlóko, sa'á ñoq kándée inii chındaya'ıı miıı. ¹⁸ Ta sa'á ña kua'á nda'ıo taa chındaya'ıı miı sa'á ña kée ra ñayuu yó'ıo, sa'á ñoq chındaya'ıı ta'ani yu'u miıı. ¹⁹ Chĩ ndino'ıo ini ndo xı'ıo ndeé ini ndo seıdó'ıo ndó taa ndeé to'ón, va'ará kaá ndo ña kúu ndó na ndıchı. ²⁰ Ta xı'ıo ndeé ta'ani ini ndo va'ará náchı'ııo dá ndo'ó tıxi ndá'a rá, o va'ará kėtı'a dao ra ndo'ó, o va'ará xıo ndaa dao ra ña'a ndó, o va'ará chındaya'ıı dao ra miı rá noo ndo, o va'ará káni dao ra da'anda noo ndo. ²¹ Ta xıka'an ví noqı ká'ın xı'ın ndó ña ko ní kée ndu dión xı'ın ndó, chí nóo va ió ini ndu.

Ta noq ña chındaya'ıı dao ka taa ñoo miı rá, chındaya'ıı ta'ani yu'u miıı, va'ará ká'ın tító'ón ká'an iin ta ndúlóko. ²² ¿Á kúu rá taa hebreo? Naá ta'ani kúu yu'u. ¿Á kúu rá taa ñoo Israel, ña kúu ñoo Ndios? Naá ta'ani kúu yu'u. ¿Á kúu rá na ve'ıe tatá sá'ano Abraham? Naá ta'ani kúu yu'u. ²³ ¿Á kúu rá taa kékúoon noq Cristo? (Ká'ın tító'ón kée iin na ndúlóko.) Tído kékúoon cháá ka yu'u noq Cristo o duú miı rá, chí yu'u kúu ra kua'a cháá ka ni kékúoon noq Cristo. Ta sa'a miı ná kua'á nda'ıo ta'ándá ni kani ndava'a ñayuu yu'u, ta kua'a cháá ka ta'ándá ni sa káa yu'u ve'ıe kaa, ta kua'á nda'ıo ta'ándá daá ió ña kuui. ²⁴ Ta o'ón ta'ándá ni kani na Israel oko sa'ın komı chirrión satá yu'u. ²⁵ Ta onı ta'ándá ni kani na yu'u xı'ın vara, ta iin ka ta'ándá kua'an na ka'áni ná yu'u xı'ın yuu, ta onı ta'ándá ni keta ka'ani barco ini taño'ıo noo nákaaı kua'ın, ta iin ñoo xı'ın iin nduu ni sa nóo ni inii noq taño'ıo. ²⁶ Ta ndó'ıo nda'ıo níoi ichı noo xıonooı, chí ioan kuui kée yuta, ta ió ta'ani ña kuui kée taa kui'ıná, ta ió ña kuui kée na ñooı, ta ió ta'ani ña kuui kée na ko kúu na Israel. Ta ió ña kuui noq kúu ñoo ná'ano, xı'ın noq kúu yukú ichı xı'ın noq taño'ıo, ta ió ta'ani ña kuui kée na

chínani mií ña kúu ná kuendá Jesús. ²⁷ Ta sa'á choon kéei, sa'á ñoó kútati nda'a vei, ta kua'á nda'o ta'ándá kō ní sá kidii, ta kua'á nda'o ta'ándá sa xí'ín dokoí ña kuikoi xí'ín ña íchijí takuií, ta kua'á nda'o ta'ándá ni sa xionoo nditai, ta ni sa ndo'o nioí ña vixi chí koó dá'on kandixii. ²⁸ Ta noo ndidaá ka ña'a, ió iin ka ña'a ndó'i iin iin kuu kuu, chí nákaní nda'o inij sa'a ndidaá na kúu kuendá Jesús ndéi iin rá iin ñoo. ²⁹ Chí, ¿ndi ndáa ndo'ó ndó'o ní, ta kō ndó'o ta'ani ní mií? Kō iin ta'on. O, tá kándéé dao ña dándá'í ra ndo'ó, ¿á kō ná'á ta'on ndó ña xido nda'o inij?

³⁰ Tá miían kánian chindaya'ii mií, va'a kaan ná chindaya'ii mií noó ña ná'a ña kúu iin ta kō kómí ndéé mií. ³¹ Ta mií Ndios, na kúu tatá sato'o yo Jesucristo, na daá kuití kánian natiin ñañó'ó, noón kúu na ná'á ña kō ká'an to'íin.

³² Tá ni sa io yu'u ñoo Damasco, ñoo nákaa iin ta né'e choon, ta nákaa ra tíxi ndá'a rey Aretas. Kúu ni sa'anda ra choon noó ta ndaa yé'é ñoo ñoó ña ná kandeí nduu ra tiin ra yu'u, ni ka'án rá. ³³ Tído ndéi dao ñayuu ni taó ná yu'u ventana, dá ni danóo na yu'u ini iin tiyika ndika náó ñoo ñoo, dá ni kuu ni kakii noo ndá'a ña ñoo.

12

Yó'o ká'an Pablo sa'a iin ña'a dándó'o ní na

¹ Miían ndaa ndisa ni ña'a kō ndáya'i ña chindaya'ii mií, tído viti ná ko'ín nakanii xí'ín ndó sa'á ña ni na'a sato'o yo Jesús nooí, xí'ín sa'á ña sa'á ni nakani na xí'ín. ² Ta ná'á yu'u sa'a iin taa, ta ña yó'o iin xí'ín Cristo, ta sa io uxí komi kuia ni naki'in ñaá Ndios né'e na ni sa'an na nda induú kúu oni. Xíni á ni sa'an ra xí'ín nda yikí koño ra, o níó óon ra ni sa'an. Iin tó'ón diní Ndios kúu na ná'á. ³ Ta ná'á yu'u sa'á ña yó'o, ta xíni á ni sa'an ra xí'ín yikí koño ra, o níó óon ra ni sa'an. Iin tó'ón diní mií vá Ndios kúu na ná'á. ⁴ Tído miían ndaa ni naditá ñaá Ndios noo ndato téi káa noo ió na. Ta ñoo ni seídó'o ra to'on, ña kían o kati'a yó nakani yó, chí ni iin ñayuu kō ní ni'í tá'í nakani na sa'an. ⁵ Ta kuu va chindaya'i yu'u ña yó'o, tído o chindaya'i ta'on yu'u mií, chí chindaya'ii mií sava'a sa'á ña ná'a ña kúu iin ta kō kómí ndéé mií. ⁶ Tído tá ká'an yu'u chindaya'avii mií, dá kían o kákuu ta'on yu'u iin ña oon ini, chí ña ndaa va ka'in.

Tído o kée ta'oin dión, dá kían ni iin ñayuu ná dá'a ni chindaya'i cháá ka na yu'u noó ña ndé'e ná kéei o ña seídó'o na dána'í.

⁷ Ta sa'á ña ná o yá'a téi chindaya'ii mií sa'á ña ndato ni na'a Ndios nooí, sa'á ñoó ni kasáa iin ña'a dándó'an nioí, ta kían tátó'on iin ión yáí tárnee nií, xini, ña kéchóon ña u'u dándó'an nímaí, dá kían ná o yá'í chindaya'avi mií. ⁸ Ta sa oni ta'ándá ni seí nda'aví noo sato'o yo Jesús ña ná ditá ná ña kedaá xí'ín ndó'o nímaí. ⁹ Tído di'a va ni kaa na xí'ín: “Koó, sa vatí va nákaaon tíxi ña maní kée yu'u xí'ón, chí ndéé mií yu'u kían ná'a va'a cháá ka noo na koó ndéé.” Sa'á ñoó ndani ndino'o ini yu'u chindaya'avii mií sa'á ña ná'a ña kúu iin ña kō kómí ndéé mií, dión, dá ná'í ña nákaa tíxi ndá'a ndéé mií Cristo. ¹⁰ Ta sa'á ña ió ndéé Cristo xí'ín, sa'á ñoó kadii inij tá koó ndéé, o tá kána'a ñayuu xí'ín, o tá kámani ña'a nooí, o tá kéndava'a ñayuu xí'ín, o tá ndó'o ní. Dá chí tá koó ndéé, dá di'a kúu iin ña ndakí cháá ka kée Ndios.

¹¹ Tído, tátó'on kée iin ta ndéé to'on, kí'o dión ni kee sa'á ña ni chindaya'avi mií, tído mií vá ndó ni kedaá xí'ín, sa'á ñoó ni kee dión. Di'a mií vá ndó kánian nakoni ndo yu'u, dá chí noo ni iin tó'ón ta'on ña'a kō kándoo nóo yu'u noo ña chínani ndó kúu apóstol ndáya'i, va'ar á koó ña'a kúu. ¹² Kua'á nda'o ña'a ná'ano kée na kúu apóstol Jesús ni kee yu'u tein mií ndó, ta ni kee ña xí'an kúe ió inij, chí ni kee ña ndato, xí'ín ña kedaá xí'ín ñayuu, dá naá iní na, xí'ín ña ná'ano vei noo Ndios. ¹³ Sa'á ñoó, ¿ndí kían va'a ni kee yu'u xí'ín dao ka na kúu kuendá Jesús, ta kō ní kée ña xí'ín ndo'ó, xini ndo? Chí sava'a ña ni kee kían kō ní kí'in ya'í ta'an vei noo ndo. ¡Ká'ano koo ini ndo sa'í tá ká'an ndó ña ña yó'o kúu iin kuachi kini!

Yó'o ká'an Pablo ña saq na ñoo ñoo ta'ándá kúu oni

¹⁴ Kana'a ndó, chí sa ió nduui saai noo ndéi ndó ta'ándá kúu oni. Ta o dáta'an ta'on yu'u ndo'ó xí'ín ni iin ña'a, chí kō ndí'í ta'on ini yu'u sa'á ña ió noo ndo, di'a ndí'í inij sa'a mií vá ndó. Dá chí kō kánian koto takuáchi leé tatá xi, di'a na kúu tatá va kánian koto de'e na. ¹⁵ Ta ndino'o ini yu'u ió ña dándí'í ndidaá ña ió noo sa'a ndo, ta ió ta'ani dándí'í ndidaá ndéé sa'á ña kúu inij sa'a ndo. Ta va'ar á sá'ano cháá ka ña kú'u inij sa'a ndo, tído ndo'ó, dánkoo di'a

ndó ña kú'u ini ndo sa'í. ¹⁶Tído kaá dao ndó ña va'ará kọ ní k'ín ya'í noo ndo, tído sa'á ña kúú'í iin ta ma'ña, sa'á ñoó ni danda'ávú ndo'ó, kaá ndo. ¹⁷¿Á ni danda'í'í ndo'ó xí'ín iin ña ni tanda'í ni saa noo ndo, ká'an ndó? ¹⁸Ni seí nda'ávú noo Tito saa xi xí'ín iin ka ñani yo noo ndéi ndó. Ta, ¿á ni danda'í Tito ndo'ó, tá dáá? ¿Á kọ ná'á ndó ña iin tó'ón vá kúú ñaxintóni ndú, ta iin nóó vá íchi ñó'o ndu'u?

¹⁹Ndá ndi kuu ká'an ndó ña ká'an ndu dión, dá chi kóni ndu kandoo va'a ndu noo ndo. Tído koó, chi noo Ndios vá ká'an ndu dión sa'á ña kúú ndu kuendá Cristo. Ta noo ndidaá ña kée ndu, ña manj mií, ndúku ndu'u ña kua'ano cháá ka ndo íchi Ndios. ²⁰Chi yu'í'í ña tá ná saai noo ndéi ndó, oon ni ví natiin yu'u ndo'ó ndéi ndó kée ndó ña kọ náta'an inií, ta dión ni ndo'ó, o náta'an ini ndo kee yu'u. Dá chi oon ni ví ndéi ndó ndátó'ón kuachi ndo, o ndéi ndó xí'ín ña u'u ini ndo, o ndéi ndó xí'ín ña tondó ndo, o ndéi ndó sa'ándá tá'an ndó, o ndéi ndó dátaí chi'an tá'an ndó, o ndéi ndó káva'a ndó kuachi sata dao ka ñayuu, o ndéi ndó xí'ín ña táyí ndó, o ndéi iin rá iin ndó kée ndó ña kóni mií ndó. ²¹Chi tá ná saai noo ndéi ndó, oon ni ví natiin yu'u ña ka'an noo noo Ndios kee ndó. Ta oon ni ví kuakii xí'ín ndirá nooí sa'á ña kua'á nda'o ndó ni ya'a ni kee kuachi, ta kọ ña'á nandikó ini ndo sa'á ña ni kee ndó kuachi ka'an noo, o sa'á ña ni kidi ndo xí'ín ña kọ kúú ñadi'í ndo o yí'í ndo, o sa'á ndidaá ka kuachi ni kee ndó xí'ín ñi ndo.

13

¹Ta viti xíno oni ta'ándá saai noo ndéi ndó. Ta kana'á ndó ña xín'ó'ó yó uú ñayuu o oni ñayuu kandita k'i'o kuendá, dá keyíko yo iin tandó'ó. ²Sa ni ka'ín xí'ín ndó tá ni sa ioi xí'ín ndó, ta viti ká'an tukui xí'ín ndó, ta kee ndó kuendá ña íoi xí'ín ndó. Ta xian nani nákaa xikái, tánda'í tuti yó'o kosaá noo ña ni ya'a ni kee kuachi, xí'ín noo ndidaá ka ndo'ó, chi tá ná saai tukui noo ndéi ndó, dá kían ni lú'u ña manj o kóo sa'á ndo. ³Chi ndúku ndó korndodó ndo yu'u nde'á á miian ndaa kuiti Cristo kúu ña ká'an noo yu'u. Ta kana'á ndó ña kọ kúú ta'on na iin ña koó ndée xí'ín ndó. Di'a ná'a ña ña kómí ná ndidaá ndée xí'ín mií ndó. ⁴Dá chi va'ará ni xi'í Jesús ndika cruz táto'on iin ña koó ndée, tído viti takí ña kée ndée mií Ndios. Ta dión ta'ani ndó'o ndu'u, kọ tá'ón

ndée kómí ndú ñayuu yó'o táto'on ni ndo'o mií Cristo. Tído kataki ndu kandeí ndu xí'ín ná kee ndée mií Ndios, dá kechóon ndu noo ndo.

⁵Kande'é va'a ndó mií ndó, ná kande'á á miian ndaa kándée ini ndo Jesús o koó, ta korndodó ndo mií ndó. Ta, ¿á kọ xí'o ta'on ndó kuendá ña ío Jesucristo xí'ín ndó? Chi tá kọ ío ña xí'ín ndó, dá kían sa ni kandoo va ndó ni tuú ndó noo ña kándisa ndó. ⁶Ta kándée inií ña xí'o ndó kuendá ña kọ ní kandoo ta'on ndu ni tuú ndó noo ña kándisa ndu. ⁷Xíka ndu ña manj noo Ndios sa'a ndo, dá ni iin tó'ón ndó ná o yá'a kee ña kini. Ta kọ kée ndu dión, dá kandoo va'a ndu noo ñayuu. Dión kée ndu sa'a ndo'ó, dá katí'a ndó kee ndó ña va'a, va'ará ká'an dao ka ñayuu ña ni tuú ndó noo ña kándisa ndu. ⁸Chi o kúu ta'on chituu ndu ña ndaa, di'a ndíta ndu chindee ndúan. ⁹Sa'á noo náta'an ini ndu kakuu ndu ña koó ndée tá ná kuita toon ndó xí'ín ña kándisa ndó. Ta xíka ndu noo Ndios ña ná xinkuei ndó koo ndó táto'on k'i'o kóni mií ná. ¹⁰Ta táai to'on yó'o kosaá noo ndo nani nákaa xikái, dá kían, tá ná saai noo ndéi ndó, ná dá'a ni ka'an deefin xí'ín ndó, chi ni xi'í sato'o yo Jesús choon yó'o nooí, dá dákuá'anoi ndo'ó xí'ín to'on Ndios, ta kọ ní xi'í noo ña dánaa di'ai ndo'ó.

Xí'ín ndisá'an yó'o dándí'i Pablo ña ká'an na

¹¹Ta viti ko'ín dándí'i ña ká'ín xí'ín ndó. Ná kadij ini ndo, ta ndeyíko ndo mií ndó noo Ndios, ta k'i'o tá'an ndó tandeé ini, iin tó'ón ná kakuu ñaxintóni ndo, ta kandeí va'a ndó xí'ín iin rá iin ndó. Ta Ndios, ña xí'o ña kandeí ñochí yó, ña xí'o ña ku'u ini sa'a sáta'an yó, ná koo xí'ín ndó. ¹²Ta chitó tá'an ndó noo ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ña'ño'ó ka'an tá'an ndó ndisá'an sa'á ña kúú ndó kuendá Jesús. ¹³Ta ndidaá ñayuu Ndios ndéi xí'ín yu'u yó'o ká'an ña ndisá'an xí'ín ndó.

¹⁴Ta ná koo ña manj xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó, ta ná ku'u ini sa'a sáta'an ndó táto'on k'i'o kú'u ini Ndios sa'a ndo, ta iin ná kakuu ndó kee Espíritu ií ná. Dión ná koo.

To'on yó'o kí'an nì taa San Pablo nì sa'an noó nà ndéi kuendá Galacia

Ká'an Pablo ndisá'an

¹ Yu'u kúu Pablo, ta kúúí iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo. Ta kò kúú ta'on yu'u iin yoo nì tãnda'á iin taa, o iin ra nì kaxi taa. Dá chî mií vá Jesucristo xí'ín tatá Ndios, na nì ñanátaki Jesús, kúú na nì kaxi yu'u. ² Ta yu'u xí'ín ndidaá ka na kúú kuendá Jesús ndéi xí'ín yó'o ká'an ndu ndisá'an xí'ín ndo'ó, na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Galacia xa'an. ³ Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña maní xí'ín ndó, ta nakí'o na ña koo va'a ini ndo. ⁴ Jesucristo kúú na nì xí'o mií ná nì xí'i na sa'á kuachi yo, dá nì taó xóo na yó tixi ndá'a ndidaá kúú ña kini ió ñayuu yó'o, chî kî'o dión nì chikaq ini tatá Ndios ña kee na xí'á. ⁵ Ta daá kuití kánian natiin na ñañó'ó. Díón ná koo.

Iin tó'ón diní vá Jesús kándéé iní yo, dá ndoo kuachi yo noó Ndios

⁶ Naá vá inií xinií sa'á ña yachi téi nì kasa'á ndó kankuei xoo ndó noó Ndios, na nì kana ñaá sa'á ña maní nì kee Jesucristo sa'a ndo. Ta viti ká'an ndó ña ió iin ka to'on saá kî'o ña kaxi ndó. ⁷ Tído kò ta'ón iin ka to'on saá kî'o ña kaxi yó. Ndéi dao taa tein mií ndó xa'an, ta kátoó ra dátuu rá ndo'ó, ta kátoó ra naḍon ra to'on va'a ña ká'an sa'a Cristo. ⁸ Ta va'ará ndu'u o iin ángel nì kii induú ná dána'a iin ka to'on saá noó ña nì sa ñanátaki ndu noó ndo, dá kí'an iin íchî ná kandoo ndu kakomí ndú kuachi noó Ndios. ⁹ Ta sa nì ka'an ndu xí'ín ndó, ta nándió kuéi tuku ndu ká'an ndu xí'ín ndó; ndi ndáa taa diin dána'a o duú to'on va'a nì daná'a ndu noó ndo, dá kí'an iin íchî ná kandoo ra kakuu ra taa kómí kuachi noó Ndios.

¹⁰ ¿Á ká'an ndó ña xí'ín to'on ká'in yó'o ndúkúí ña kandoo va'i noó ñayuu o noó Ndios? ¿Á ká'an ndó ña dión ká'in, dá kandoo va'i noó ñayuu? Chî tá ndúkú yu'u ña kandoo va'i noó ñayuu, dá kí'an kò kúú ta'on yu'u iin na kéchóon noó Cristo.

Di'a nì kuu tá nì kana Jesús yu'u ña kane'i to'on na

¹¹ Kóni yu'u ña kana'á ndó, ñani mií, ña to'on va'a dána'a yu'u kò kúú ta'an vaan ña

nì ndaki ini ñaxintóni taa. ¹² Dá chî kò ní nátiin ta'on yu'u to'on yó'o noó ni iin tó'ón taa, ta ni iin tó'ón taa kò ní dána'a ña noó. Mií vá Jesucristo kúú na nì xí'o to'on va'a yó'o noó. ¹³ Sa nì nì'í tó'on va ndó táto'on kî'o nì sa kee yu'u tá sa kándisai táto'on kándisa na Israel. Sa ná'á vá ndó táto'on kî'o kini sa kendava'a yu'u xí'ín ñayuu kúú kuendá Jesús, chî sa katoóí dánaa ndi'i noó ná. ¹⁴ Ta yu'u nì sa kuu iin ra sa ndíko cháá ka choon sa'ándá ta sa'ano ñoo o duú dao ka taa daó xí'ín, chî nì sa ndi'í cháá ka inií sa kee choon sa'ándá ta sa'ano ñoo. ¹⁵ Tído mií Ndios nì kaxi yu'u ndá rá kò ñá'a kakii, ta nì kana na yu'u sa'á ña kú'u ini na sa'á. Ta noón kúú na nì nata'an ini ¹⁶ na'a na de'e na noó, dá ná dána'a yu'u noó na kò kúú na Israel. Ta kò ní sa'an ta'oin ndato'ín ni iin tó'ón ñayuu ndí kí'an dána'í. ¹⁷ Ta ni ñoo Jerusalén kò ní sa'in ndato'ín ta sa daá kúú apóstol noó yu'u sa'á ndí kee dána'í. Ña nì kee kí'an dinñó'ó ka nì sa'in chí kuendá Arabia di'a. Dá nì nándió koo tuku ñoo Damasco.

¹⁸ Tá nì ya'a oní kuia, dá nì kee kua'in ñoo Jerusalén, dá konij Pedro, ta kana'í na. Tá nì saai noó ió na, dá nì sa ioi xí'ín ná sa'on va kuu. ¹⁹ Tído kò ta'ón dao ka na kúú apóstol nì xinií, sava'a iin tó'ón Jacobo, na kúú ñani sato'o yo Jesús, kúú na nì xinií. ²⁰ Ta ná'á mií Ndios ña kò ká'an to'ín noó ña táai kosaa noó ndo.

²¹ Tá nì ndi'í, dá nì sa'in chí kuendá Siria, xí'ín kuendá Cilicia di'a. ²² Ta na kúú kuendá Jesucristo ndéi chí kuendá Judea kò ná'á ta'on na yu'u tiempo daá. ²³ Sava'a ña nì seídó'o na sa'a yú'u kúú ña: "Taa kaa kúú taa sa kendava'a xí'ín yó tá sata, tído viti xionoo ra kásto'on ra xí'ín ñayuu to'on va'a sa'a Jesús, tá'an ña sa katoó ra dánaa ra tá sata." ²⁴ Ta nì keká'ano na Ndios sa'á ña nì kee na xí'ín.

2

Di'a nì kuu tá nì sa'in ñoo Jerusalén, nì ka'in xí'ín na kúú apóstol

¹ Tá nì ya'a uxí komí kuia, dá nì nándió koo tuku ñoo Jerusalén xí'ín Bernabé. Ta ndáka ta'anii Tito nì sa'in. ² Chî mií Ndios ni xí'o ña nì kandaa inií ña kánian ko'in ñoo. Ta sa'á ña kò kónij ña naá óon choon kééi, sa'á ñoo nì nakanii xí'ín sava'a na ndita noó na kúú kuendá Jesús sa'a ndí kí'an dána'í noó na kò kúú na Israel. ³ Ta nì nata'an va ini na, sa'á ñoo kò ní kéndusa na ña ta'anda

ñi Tito, ta ni sa ío dáó xí'ín, va'ará kúu rá iin taa griego. ⁴Ta ni ku'u de'é ta'ani dao ra kaá kúu kuendá Jesús tein ndu'u kanani ñaa rá, ná kande'á ndí kían kée ndu sa'á ña ni kankuei xoo ndu tixi ndá'a ley Moisés sa'á ña ndíta ndu xí'ín Cristo Jesús. Chí kóni ra ña kaño'o ij ndú tixi ndá'a ley Moisés. ⁵Tído ni lú'u ví ko ní sóno ndu'u noo rá ña kee ndu ña kóni ra, dá kían ná kandita ndaa ij ní ndó noo to'on ndaa ña ká'an sa'a Jesús.

⁶Tído ni iin ka to'on saá ko ní ka'an na ndíta noo na kúu kuendá Jesús xí'ín. Taa ndáya'i kúu ná, tído ko né'e tandíni, dá chí ni iin tó'on ñayuu ko maní cháá ka noo Ndios o duú dao ka na. Iin nóo vá kúu ndidaa ñayuu noo Ndios. ⁷Ta di'a ni nakoni va na ña mií Ndios ni xí'o choon noo ña dána'i noo na ko kúu na Israel sa'á to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, táto'on k'i'o ni xí'o Ndios choon noo Pedro ña dána'a na to'on va'a yó'o noo na Israel. ⁸Ta mií Ndios, na ni kaxi Pedro ña kane'e na to'on va'a sa'a Jesús dána'a noo na Israel, noon ta'ani kúu na ni kaxi yu'u ña kane'i to'on va'a yó'o dána'i noo na ko kúu na Israel.

⁹Ta ni nakoni Jacobo xí'ín Cefas xí'ín Juan, tá'an na ndíta noo na kúu kuendá Jesús, ña mián ndaa kuiti Ndios ni xí'o choon yó'o noo, chí ni tiin na ndá'í, xí'ín ndá'a Bernabé, ña ná'a ña iin ni nduu ndu xí'ín ná. Ta ni kandoo ndu xí'ín ná ña ko'on ndu dána'a ndu noo na ko kúu na Israel, ta mií ná ko'on dána'a tein na Israel. ¹⁰Sava'a ña ni xika na noo ndu kían ña ná dá'a ni nandodé ndu chindeé ndú na kúnda'i ndó ñoo Jerusalén. Ta sa ñoo kúu váan ndí'i inij keei.

Di'a ni kuu tá ni danáni yu'u Pedro

¹¹Tído tá ni kasáa Pedro ñoo Antioquia, dá ni danáni yu'u na, dá chí ña ni kee na ñoo kúu iin ña ko vá'a noo Ndios. ¹²Chí tá ko ñá'a kasaa dao taa ni tãnda'a Jacobo, dá ni sasá'an Pedro xí'ín na ko kúu na Israel. Tído tá ni ndí'i ni kasáa taa ñoo, dá ni kasá'a kúxoo va Pedro noo na ko kúu na Israel. Ta kúu ko ní sasá'an ka na xí'ín ná, chí yu'u na kée ra ká'an ña mián ndúsa ta'anda ñi ndidaa taa kúu kuendá Jesús. ¹³Ta sa'á ña ni kee na dión, sa'á ñoo ni kúxoo ta'ani dao ka na Israel kuendá Jesús. Ta nda Bernabé ni kee ta'ani dión, chí ni kúxoo ta'ani na táto'on k'i'o ni kee dao ka ta uu noo ñoo.

¹⁴Tá ni xini yu'u ña ko kéndúsa'ano na táto'on k'i'o dándáki to'on ndaa ña ká'an sa'a Jesús, dá ni kaaj xí'ín Pedro noo ndidaa na kúu kuendá Jesús ni ñataka ñoo: "Míí ní

kúu iin taa Israel, tído kée ní táto'on k'i'o kée na ko kúu na Israel, ta ko nákaa ka ní tixi ndá'a ley na Israel. Sa'á ñoo, ¿ndiva'a kéndúsa ní xí'ín na ko kúu na Israel ña kee na choon sa'ándá ley na Israel, tá dáa?

¹⁵"Míí yó kúu na Israel, chí ni kákio ñoo Israel. Ta ko kúu yó ñayuu tukú yá'a kée kuachi noo ley yo. ¹⁶Ta ná'a yó ña ni iin tó'on ñayuu o kúu kandoo vii noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley Moisés, chí sava'a sa'á ña kándéé iní na Jesucristo, sa'á ñoo kándoo vii ná noo Ndios. Chí sa'á ña kándisa yó Jesucristo, sa'á ñoo kándoo vii yo noo Ndios. Ta kían sa'á ña kándéé iní yo iin tó'on diní Jesucristo va, ta o duú sa'á ña kée yó choon sa'ándá ley. Chí ni iin tó'on ñayuu o kúu kandoo vii noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley.

¹⁷"Ta sa'á ña ndúkú yó kandoo vii yo noo Ndios sava'a sa'á ña kándéé iní yo Jesucristo, sa'á ñoo ká'an dao ñayuu ña kúu yó ñayuu kómí kuachi. Ta, ¿á ña yó'o kóni kaa ña Jesucristo kúu na xí'o ña ya'a yó kee yó kuachi? Koó, ko ta'ón dión kían. ¹⁸Dá chí tá ni nandíó kuéi tuku yó kándéé iní yo ley, tá'an ña ni dankoo yó, dá kían kakuu ij vá yó ñayuu kómí kuachi noo Ndios.

¹⁹"Sa ni xí'i va yu'u noo ley Moisés, chí ko kándéé ka iní ña dákaí ñaa. Ta ni ñataki yu'u noo ña kóni Ndios. ²⁰Ta viti kían kékuendá ña ni xí'i nduú xí'ín Jesucristo ndíka cruz. Sa'á ñoo ko takí ka yu'u noo ña kóni mií. Nda Cristo va kúu na nákaa nímaí dándáki na yu'u viti. Ta ndidaa ña kéei viti, kúu ña kéei sa'á ña kándéé iní Jesucristo, na kúu de'e Ndios, na kú'u ini sa'í, ta ni ñak'i'o na mií ná ña ni xí'i na sa'í. ²¹Ta ni iin kuu ta'ón o dánkoo yu'u ña maní ni kee Ndios sa'í. Dá chí tá ná kandoo vii yo noo Ndios sa'á ña kée yo choon sa'ándá ley, dá kían ni naá óon va ña ni kee Cristo Jesús ni xí'i na ndíka cruz sa'a yo, ní kúu."

3

Ni natin yó Espiritu ij Ndios sa'á ña kándéé iní yo Jesús

¹Nandéé ka vian xixi ndo'ó, na Gálatas xaan. ¿Ndá yoo ni danaa iní ndo, dá o kándisa ka ndo ña ndaa sa'a Jesús? Chí sa tá'í ni nakani ndu'u xí'ín ndó sa'á ña ni kee Jesucristo ni xí'i na sa'a yo ndíka cruz. ²Ta viti, ña kóni kandaaj inij sa'a ndo kían, ¿á ni natin ndó na kúu Espiritu ij Ndios sa'á ña kée ndó choon sa'ándá ley o sa'á ña ni

kandéé iní ndò Jesús tá nì seídó'o ndó tò'on va'a sa'a ná? ³Nandéé ka vi'an xixi ndó. Chì sà va'a va nì kasá'á kándéé iní ndò Jesús nì kee na kúu Espíritu ij. Tído, *já* ká'an ndó viti ña xí'ín ndéé míí ndó, dá kándéé ndó káki ndó? ⁴ *¿*Á nì naá óon va ña nì ndo'o nìo ndò sa'á ña kándéé iní ndò Jesucristo? Va'a ndá'o tá kò ní naá óon ña nì ndo'o ndó. ⁵Nì xì'o Ndios Espíritu ij ná noo ndò, ta kée na ña'a ndato xí'ín ndó. *¿*Á dión kée na xí'ín ndó sa'á ña kée ndó choon sa'ándá ley, ká'an ndó? Koó, chì kée na dión sa'á ña nì kandéé iní ndò Jesús tá nì seídó'o ndó tò'on va'a sa'a ná.

Natiin ta'ani yo ña va'a nì kandoo Ndios k'i'o na noo Abraham

⁶Kana'á ndó ña sa'á ña nì kandéé iní Abraham Ndios, sa'á ñoó nì kandoo vii ná noo ná. ⁷Sa'á ñoó kana'á ndó ña ndi ndáa mííó ñayuu kándéé iní Ndios, noón kúu na ve'e míí Abraham. ⁸Dá chì ká'an tuti ij Ndios ña sà daá nì chikaa va iní Ndios ña dánkoo vii ná na kò kúu na Israel noo míí ná sa'á ña kandéé iní ña ná, chì di'a ká'an nì kaa na xí'ín Abraham: "Sa'a yo'ó nì'í ndidaá kúu ñayuu ndéi ñayuu yó'o ña va'a." ⁹Sa'á ñoó ndi ndáa míí vá ñayuu kándéé iní Jesús, noón kúu na natiin ña va'a xí'o Ndios, tátò'on k'i'o nì ndo'o Abraham sa'á ña nì kandísa na tó'on nì ka'an Ndios xí'ín ná.

¹⁰Ndi ndáa mííó ñayuu ndúkú ña kandoo vii ná noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley Moisés, na yó'o kúu na táí ch'i'an noo Ndios. Dá chì di'a ká'an tuti ij Ndios: "Ndidaá kúu na kò ní kándéé kee ndi ndi'i choon sa'ándá ley, na yó'o kúu na táí ch'i'an noo Ndios." ¹¹Sa'á ñoó kándaá ini yo ña kò iin ta'on kandoo vii noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley. Dá chì di'a ta'ani ká'an tuti ij Ndios: "Na nì kandoo vii noo Ndios sa'á ña kándéé iní ña ná, noón kúu ña kataki chíchí." ¹²Tído diin va dándáki ña kúu ley noó ña kándéé iní yo Ndios, dá chì di'a ká'an tuti ij Ndios: "Na kándéé kée ndi ndi'i kuií choon sa'ándá ley, noón kúu na nì'í ña kataki na kean."

¹³Ta Cristo Jesús kúu na nì taó xóo yó tìxi ndá'a ley, tá'an ña nì datáí ch'i'an ñaá noo Ndios. Chì nì xì'o na míí ná nì ñakuio na ndidaá kúu ch'i'an sa'a yo, dá chì di'a kaá tuti ij Ndios: "Ta ndi ndáa mííó taa ná karkaa ndika iin yíto, noón kúu ra táí ch'i'an." ¹⁴Ta sa'á ña nì kee Cristo Jesús dión, sa'á ñoó kuu nì'í ta'ani na kò kúu na Israel ña va'a, tá'an ña nì kaa Ndios k'i'o na noo

Abraham. Ta sa'á ña kándéé iní yo Jesús, sa'á ñoó nì nì'í yo na kúu Espíritu ij Ndios tátò'on k'i'o nì kaa Ndios kee na xí'ín yó.

Nda tá sa na'á, dá nì chikaa ini Ndios ña tanda'á ná Jesús kii na chiya'i na sa'á kuachi yo

¹⁵Ñanií, ná kò'in ka'in sa'a iin taa ñayuu yó'o xí'ín ndó, dá kándaá ini ndò ña kónií ka'in xí'ín ndó. Tá nì kava'a iin taa iin tuti ña ká'an tátò'on k'i'o kónií ra kee ra, dá nì kani ra sello noo tuti ra, dá kían ni iin tó'on ñayuu o kúu dátuu ná tò'on nì taa ra, ta o kúu ta'on ch'i'i na cháá ka tò'on noo ña nì taa ra.

¹⁶Dión ta'ani nì kee Ndios, chì nì kaa na noo tuti ij ná ña k'i'o na ña va'a noo Abraham, xí'ín noó na ve'e na. Ta kò ní ka'an Ndios k'i'o na ña va'a yó'o noo "ndidaá na ve'e na", chì kò ní ka'an na sa'á ku'a'á ñayuu, dá chì nì ka'an na sa'a iin tó'on taa, chì di'a nì kaa Ndios xí'ín Abraham: "Tein na ve'e yo'ó kana iin taa." Ta taa ñoó kúu Cristo Jesús. ¹⁷Sa'á ñoó ká'in xí'ín ndó ña tá sa na'á nì xì'o Ndios tò'on na ña kee na tátò'on k'i'o nì kandoo na kee na xí'ín Abraham. Dá nì ya'a komí ciento oko uxí kuiá, dá nì xì'o na ley na noo Moisés. Sa'á ñoó o kúu ta'on dátuu ley yó'o tò'on nì xì'o Ndios noo Abraham, dá chì mií'an ndaa kee Ndios ña nì kandoo na kee na. ¹⁸Chì tá nì'í yo ña va'a yó'o noo Ndios sa'á ña kée yo choon sa'ándá ley, dá kían kò ndáya'i ta'on tò'on nì xì'o na noo Abraham. Tído kò ta'ón dión kíán, dá chì nì xì'o oon va na ña va'a yó'o noo Abraham, chì k'i'o dión nì kandoo Ndios kee na xí'ín ná.

Yó'o náani Pablo sa'a ndá choon nì xì'o Ndios ley na noo Moisés

¹⁹Ta viti, *¿*nda choon nì xì'o Ndios ley na noo Moisés, tá daá? Nì xì'o naan noo Moisés dá chì va'an dána'agan ndi ndáa iin rá iin ña'a kini kée yo. Ta nì dána'agan noo ñayuu nda rá nì tyy noo ná nì kii tein na ve'e Abraham. Noón kúu ña va'a nì kaa Ndios k'i'o na. Ta nì xì'o Ndios ley yó'o noo Moisés xí'ín ndá'a ángel. Ta xí'ín ndá'a Moisés nì xì'o naan noo ñayuu. ²⁰Tído kò ní kéchóon ta'on Ndios iin ka ñayuu, dá ka'an na xí'ín Abraham, chì iin tó'on míí vá Ndios nì ka'an xí'ín ná.

²¹Sa'á ñoó, *¿*á dátuu ley Moisés ña va'a nì kaa Ndios kee na xí'ín Abraham? Koó, kò ta'ón dión kíán. Dá chì tá kandéé ley k'i'o ña kataki chíchí yó, dá kían xí'ín míí vá ley kuu kandoo vii yo noo Ndios. ²²Tído

ko ta'ón dión kíán, dá chī ká'an tuti ij Ndios ña ño'o ndidaá ñayuu tixi ndá'a kuachi, sa'a ñoó k'i'o Ndios ña ni ka'an na k'i'o na noo yo sava'a sa'a ña kándéé iní yo Jesucristo, chī sava'a ñayuu kándisa ñaá kuu ni'i'í ña.

²³ Tá ko ñá'a kandeé iní yo Jesucristo, dá ni sa ndadi yo tixi ndá'a ley. Ta sa dandáki ñaá ley nda rá ni kasandaá kuu ni na'a Ndios noo yo ña kandeé iní yo Jesús. ²⁴ Ta ley ñoó ni sa ndakaan yo táto'on k'i'o ndáka iin na kéchóon takuáli de'e sato'o na. Ta dión ni sa ndaka ley ñoó yo nda ni kasandaá yo kandeé iní yo Cristo Jesús, sa'a ñoó kándoo vii yo noo Ndios sa'a ña kándéé iní yo ná.

²⁵ Tído viti kándéé iní yo Jesús, ta ni kankuei yo tixi ndá'a ley, ña kúu táto'on k'i'o kúu na ndáka takuáli, ²⁶ chī viti kúu yo de'e Ndios sa'a ña kándéé iní yo Cristo Jesús. ²⁷ Iin ni nduu va yo xí'ín Cristo sa'a ña ni sodo ndúta yo ña ni kandeé iní yo ná. Tá kíán táto'on k'i'o ni nandixi yo ná. ²⁸ Ta viti ko ne'e tandíni á kúu yo na Israel o na griego, o á kúu yo ná ño'o tixi ndá'a iin sato'o o koó, o á kúu yo ña o ñá'a, chī iin tó'ón diní ni nduu ndidaá yo noo Ndios sa'a ña kándéé iní yo Cristo Jesús. ²⁹ Ta sa'a ña kándéé iní yo Cristo Jesús, sa'a ñoó ni nduu yo na ve'e Abraham, ta ni'i yo ña va'a ni kaa Ndios k'i'o na noo na ve'e Abraham.

4

¹ Ta di'a kua'an ña kónij ka'in xí'ín ndó. Sa ná'a vá ndó ña iin tayi'í ló'o, tá'an ra ni'i ndidaá kúu ña'a tatá xi, iin nóo vá kúu xí xí'ín iin mozo, va'ará kakuu xi sato'o ndidaá ña'a na ve'e xi. ² Dá chī náka xi tixi ndá'a na kéchóon noo tatá xi xí'ín na ndáka ñaá nda ná xino xi kua ña kíán ni kaa tatá xi natiin xi ña'a ió noo ná. ³ K'i'o dión ta'ani ni sa ndo'o yó, chī ni sa kuu yo táto'on takuáli ndó'o dión, chī ni sa ño'o yo tixi ndá'a ña kini dándáki ñayuu ndéi ñayuu yó'o. ⁴ Tído tá ni xinkoo tiempo ña kíán ni chīka xi ini mí Ndios, dá ni tanda'a ná de'e na Jesús ni kii na ni káki na tixi iin ñá'a. Ta ni káki ta'ani na tixi ndá'a ley.

⁵ Dión ni kee na, dá ni taó xoo na yo tixi ndá'a ley, dá ni'i yo ña kakuu yo de'e na.

⁶ Ta sa'a ña kúu yo de'e Ndios, sa'a ñoó ni tanda'a ná Espíritu de'e na ni kasáa na ió na iní noo yo. Ta Espíritu ñoó kúu na kédaá xí'á, dá kayu'u yó Ndios: "Tatá ló'o mií." ⁷ Sa'a ñoó ko ño'o ka yo tixi ndá'a ley, chī ndáa de'e Ndios vá kúu yo viti. Ta sa'a ña

kúu yo de'e na, sa'a ñoó kánian natiin yo ña va'a noo ná sa'a Cristo.

Kandita ndaa ndo xi'ín ña kándisa ndó sa'a Jesús

⁸ Tá sa na'a, ta ko ñá'a kana'a ndó Ndios, dá ni sa ño'o ndó tixi ndá'a ña ko kúu ndios. ⁹ Tído viti sa ná'a vá ndó ndá yoo kúu Ndios, o va'a kaan ná ka'in xí'ín ndó ña sa ná'a di'a va Ndios ndo'ó. Sa'a ñoó, ñndiva'a ni nandío kuéi tuku ndó noo ña'a ko choon, tá'an ña kini dándáki ñayuu ndéi ñayuu yó'o? Ta, ñndiva'a ni nachi'i tuku ndó mí ndó tixi ndá'an? ¹⁰ Chī kéká'ano ndó dao kuu, xí'ín dao yoo, xí'ín dao víko xí'ín dao kua. ¹¹ Sa'a ñoó nákan inii sa'a ña kée ndó dión, dá chī ndá ndi kuu náa óon va choon ni kee tein ndó.

¹² Nani mií, seí nda'avíi noo ndo ña kee ndó táto'on kée mií, dá chī ni kee yu'u táto'on kée mií ndó tá ni sa ioj xí'ín ndó. Ta ni iin ña'a ko ní ya'a ndó noo. ¹³ Ta sa ná'a vá mí ndó ña sa'a ña sa kú'u vai, sa'a ñoó ni kuu ni daná'i noo ndo ta'ándá mí noo sa'a ña kúu to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús. ¹⁴ Ta ko ní kú'ichí ini ndo koni ndo yu'u, ta ko ní kán'ó'o ñaá ndó va'ará ni sa kú'i. Di'a ni ñakuaka va'a ndó yu'u táto'on iin ángel ni kii noo Ndios, ta ni kee ndó yu'u kúu táto'on mií Cristo Jesús. ¹⁵ Ta, ñndéi kua'an ña kádij téi iní ndo koni ndo yu'u? Ta xí'o ndaaj kuendá sa'a ndo, chī nda nduchí nóo ví ndó kú'u ini ndo taó ndo k'i'o ndó noo yu'u tiempo daá ñoó, ní kúu. ¹⁶ Ta viti, zá ndáá xiní u'u va ndó yu'u sa'a ña ká'in ña ndaa xí'ín ndó?

¹⁷ Ta ndéi dao ña kád'i'inda rá ndo'ó, chī kátoó ra ña kee ndó ña kónij mí rá, tído o duú ña va'a kíán kónij ra. Dá chī ña kónij ra kíán taó xoo ra ndo'ó tein ndu'u, dá nduu ndó kuendá mí rá, dá koo kuión ndo xí'ín ña dána'a ra. ¹⁸ Ña va'a kíán tá daá kuití ná koo kuión ndo xí'ín ña va'a, va'ará koó yu'u ió xí'ín ndó.

¹⁹ De'e kuáli mií, tuku va ni kasá'a ndó'o naní ní yu'u kée ndó, chī ndó'i táto'on k'i'o ndó'o iin ñá'a tá káki de'an. Ta kúu dión kando'o vai sa'a ndo nda ná kasandaá ndo kee ndó to'on k'i'o ni sa kee mií Cristo.

²⁰ Kónij kiji kakaaj tein ndó, dá ka'in iin to'on vitá cháa ka xí'ín ndó, chī nákan nda'o inii sa'a ndo.

Ña yó'o kíán ni ndo'o Agar xí'ín Sara

²¹ Ta viti ká'in xí'ín ndo'ó, na kátoó ndu'u tuku tixi ndá'a ley Moisés: zá ko óon ta'on kueíd'ó ndó ndi kaá ley ni taa Moisés?

²² Chì kaá tɔ'on nì taa na ñà nì sà ndei uu de'e yíí Abraham. Iin xi nì sà kuu de'e ñá'a sà káa tìxi ndá'a ñadi'í na. Ta iin ka de'e na nì sà kuu de'e ñadi'í na, ñá'a dándáki mií. ²³ Ta de'e ñá'a, ñà sà káa tìxi ndá'a ñadi'í na, nì kaki xi chì k'ì'o dión kónì Abraham. Tído de'e ñadi'í na, ñá'a dándáki mií, kúu ra nì kaki tát'o'on nì x'ì'o mií Ndios tɔ'on na noo Abraham.

²⁴ Ndi nduu ñá'a yó'o kúu tát'o'on uu tɔ'on nì kandɔo Ndios kee na x'í'n ñayuu na. Ta tɔ'on mií noó kúu ley nì x'ì'o Ndios dini yúku naní Sinaí. Ta ñayuu nì kaki tìxi ley yó'o, noón kúu na ñó'o tìxi ndá'an. Ta ley yó'o kúu tát'o'on Agar, ta ñayuu ñó'o tìxi ndá'a ley kúu tát'o'on de'e Agar. ²⁵ Dá chì ñá'a naní Agar ñoo kúu tát'o'on yúku naní Sinaí iin chí Arabia noó nì x'ì'o Ndios ley noo Moisés. Ta kúu ta'anián tát'o'on ñoo Jerusalén, ñà nákaa viti. Dá chì ñoo yó'o nákaa tìxi ndá'a ley x'í'n ndidaa ñayuu ndéi noqán, tát'o'on k'ì'o nì sà káa Agar tìxi ndá'a ñadi'í Abraham. ²⁶ Tído iin ka ñoo Jerusalén, ñà nákaa chí induu, ko nákaa ta'an vaan tìxi ndá'a ley. Ta ñoo ñoo kúu tát'o'on naná yo, na kúu kuenda Jesús. ²⁷ Dá chì di'a kaá tuti iñ Ndios:

Kadii iní yo'ó, ñá'a, yo'ó ñá ko kuú kande de'e, yo'ó, ñá ko óon ta'on kaki de'e. Kayu'ú yo'ó x'í'an kadii inóon, chì ko ñá'a ndo'o naní nìgo, dá kaki iin de'ón.

Dá chì kua'a cháá ka kakuu de'e yo'ó, ñá nì kandɔo nda'í xaan, o duu na ñá'a ió yíí.

²⁸ Ta viti, ñani miíí, kúu yó tát'o'on Isaac, chì kúu yó de'e nì kaa Ndios k'ì'o na noo Abraham. ²⁹ Nì sà kendava'a tayií nì kaki x'í'n ñà kónì mií Abraham x'í'n tayií nì kaki nì kee Espírítu iñ. Ta k'ì'o dión ta'ani kéndava'a na ñó'o tìxi ndá'a ley x'í'n yó viti. ³⁰ Tído, z'á ko ndúsa ta'on ini ndo ñà ká'an tuti iñ Ndios? Chì di'a va kaáan: “Taó xóo ñá'a nákaa tìxi ndá'a ñadi'í òon ná ko'an x'í'n de'án. Dá chì o kúu ta'on ni'í nduu x'ì ñà va'a x'í'n de'e ñá'a dándáki mií.”

³¹ Sa'á ñoo, ñani miíí, kana'á ndó ñà ko kúu ta'on yó de'e ñá'a nákaa tìxi ndá'a iin ka na. Di'a kúu yó de'e ñá'a dándáki mií.

5

Ko ñó'o ka yo tìxi ndá'a ley Moisés

¹ Sa'á ñoo kandita toon ndó x'í'n ñà nì kee Cristo sa'a ndo, chì nì taó xóo na ndo'ó tìxi ndá'a ley Moisés, ñà sà dándáki ñáa. Ta o sà

nándio kuéi ka ndo kaño'o ndó tìxi ndá'an, dá dándáki tukuan ndo'ó. ² Kueíd'ó va'a ndó, chì yu'u kúu Pablo, na ká'an x'í'n ndó. Tá ná nak'ì'o ndó mií ndó ñà ta'anda ñíí ndo tát'o'on k'ì'o kée ta Israel, dá kían ko ta'ón ñá'a natiin ndó noó ñà nì kee Cristo Jesús sa'a yo. ³ Ta nándio ko tukui ká'in x'í'n ndidaa taa, tá'an ra kándia ñà ta'anda ñíí rá, ñà mií'an ndúsa kánian kee ra ndi ndi'í choon sa'ándá ley Moisés, dá kandoo vii rá noo Ndios.

⁴ Tá ká'an ndó ñà kandoo vii ndo noo Ndios sa'á ñà kée ndó choon sa'ándá ley, dá kían ñà yó'o kónì kaa ñà nì taó xóo va ndó mií ndó noo Jesús, ta nì taó xóo ta'ani ndó mií ndó noó ñà maní nì kee na sa'a ndo.

⁵ Tído sa'á ñà ió Espírítu iñ Ndios x'í'n yó, sa'á ñoo ió tandeé ini noo yo ñà kandoo vii yo noo Ndios sa'á ñà kándéé ini yo Jesús. ⁶ Dá chì sa'á ñà kándéé ini yo Cristo Jesús, sa'á ñoo va'ar'á nì ta'anda ñíí yo o ko ní ta'anda ñà, ni iian ko ndáya'i. Ñà ndáya'i kían kándéé ini yo Jesús, ta ñà yó'o kédaa x'í'n yó, dá ku'u ini sa'á sátá'an yó.

⁷ Ta sa va'a nda'o kua'an ndo x'í'n ñà ndaa kándisa yó. ¿Ndá yoo nì nadaká ñaxintóni ndo, dá ko seíd'ó ka ndo ñà ndaa? ⁸ Tído kana'á ndó ñà o duu Ndios ní nádaká ñaxintóni ndo, chì di'a mií ná kúu na nì kana ndo'ó. ⁹ Ta sà ná'a va'a mií ndó ñà x'í'n lú'u chí'í vá levadura, ta kúu dákuita tachi vaan iin tu'u yúsa káva'a pan. Ta dión ta'ani kée ñà to'on dána'a taa ñoo x'í'n ndó. ¹⁰ Ta kándéé ini yu'u sato'o yo Ndios ñà nándio kuéi ndó kandisa ndó tát'o'on k'ì'o kándisa yu'u. Chì ñayuu kátoó nádaká ñaxintóni ndo, mií'an ndaa chiya'i na noo Ndios sa'á ñà tó'ón dána'a na noo ndo. Ko né'e tandíni ndá yoo kúu ná.

¹¹ Ñani miíí, tá dána'a jí yu'u noó ñayuu ñà mií'an kánian ta'anda ñíí ná tɔ'on kée ra Israel, dá kían, ¿ndiva'a kéndava'a jí ra Israel x'í'n yu'u, tá dáá? Chì tá dána'í dión noo ná, dá kían o kuído ta'on ini ra kee tɔ'on va'a ñà ká'an sa'á ñà nì kee Jesús sa'a yo ndjka cruz, tá dáá. ¹² Tído va'a cháá kaan iin íchì di'a ná dákua'chi taa nádaká ñaxintóni ndo ñíí mií rá!

¹³ Kana'á ndó, ñani miíí, ñà sà nì nakana va Ndios ndo'ó ñà o kaño'o ka ndo tìxi ndá'a ley. Tído ná dá'a ni ká'an ndó ñà sa'á ñà ko ñó'o ka ndo tìxi ndá'a ley, sa'á ñoo kuu kee ndó ñà kónì ñíí ndo. Di'a kánian chindeé tá'an ndó x'í'an kú'u ini sa'a sátá'an ndó.

¹⁴ Chì dáxinko ndi'í yo choon sa'ándá ley

Moisés tá ná kuefód'ó yó choon kua'an di'a: "Ku'u ini ndo sa'a ñayuu xi'ín ndó táto'on ki'o ndó'o ndó xi'ín míí ndó." ¹⁵ Tído tá chidáó tá'an ndó xi'ín to'on ká'an ndo, ta seí yi'lí tá'an ndó, dá kían kaon koo ndó, chí kansandaá kuɔ, dá naá ndí'i iin rá iin ndó.

Kí'o ndó míí ndó noo na kúú Espiritu ij Ndios ña ná kandaka na ndo'ó

¹⁶ Ta ká'an ta'anii xi'ín ndó ña koo ini ndo kee ndó ña kóni na kúú Espiritu ij Ndios, ta o sa kée ndó ña kini kóni ñíí ndo. ¹⁷ Dá chí ña kóni ñíí ndo ko náki'in tá'an nóóan xi'ín ña kóni Espiritu ij Ndios, chí naá tá'an va ña kóni ñíí ndo xi'ín ña kóni Espiritu ij. Sa'á ñoó o kúú kee ndó ña kóni ndo. ¹⁸ Tído tá náki'o ndó míí ndó noo Espiritu ij Ndios ña ndaka na ndo'ó, dá kían ko ñó'o ka ndo tíxi ndá'a ley.

¹⁹ Ta ko ú'u ta'on kandaá iniɔ ndi kée ñayuu xi'ó míí noo ña kóni ñíí ná, dá chí kée na kuachi xi'ín na ko kúú ñadi'lí na o yi'í ná, ta kée na ña ka'an noo xi'ín ñíí ná, ta ko chítuu ini na kee na ña ka'an noo. ²⁰ Ta ndáño'o na ña ko kúú ndios, ta kétadí na xi'ín ñayuu, ta xiní u'u tá'an na, ta naá na xi'ín dao ka ñayuu, ta kuión na, ta yachi xido ini na, ta sava'a sa'a míí va ná nákani ini na, ta sa'ándá tá'an na ñayuu, ta taó xóo na ñayuu kandoo xoo míí ná, ²¹ ta u'u ini na, ta sa'ání na ndii, ta daá xini na, ta tein víko yá'a na kée na ña kini ka'an noo. Ta kée na dao ka ña'a kini táto'on kua'an ña yo'ó. Sa ni ka'ín xi'ín ndó, ta ká'an tukui ña ndi ndáa míí ñayuu ndéi kée ña yo'ó, ni iin kuɔ ta'ón o koní na natiin na kande'i na noo dándáki Ndios.

²² Tído di'a kua'an ña va'a xi'ó na kúú Espiritu ij Ndios ña kían kee yo: kú'u ini yo sa'á ñayuu xi'ín yo, ta ió dii ini yo, ta va'a ndéi yo xi'ín dao ka na, ta kueé ini yo, ta kév'a'á yo xi'ín ndi ndáa míí va ñayuu, ta va'a ini yo xi'ín dao ka na, ta kúú yo ñayuu ndaa, ²³ ta nda'í ió ini yo, ta chítuu iniɔ kee yo ña kini. Ta noo ni iin tó'ón ley ko yá'a yo tá kée yo ndidaá ña va'a yo'ó. ²⁴ Ta na ndíta xi'ín Cristo, noón kúú na ni chírkuei ndidaá kúú ña kini kóni ñíí ná kean ndíka cruz, chí ko kée ka na ña kini kóni ñíí ná. ²⁵ Tá dándáki na kúú Espiritu ij nífo yo, dá kían ná kee yo ña kóni míí ná. ²⁶ Ta ná dá'a ni kakuu yo ñayuu ió táyíí ini. Ná dá'a ni dáta'án tá'an yo. Ná dá'a ni koo u'u ini yo koni yo ñani yo.

6

Koo ini ndo chindeé tá'an ndó xi'ín iin rá iin míí ndó

¹ Nani míí, tá iin ndakána ni natiin ndó iin ñani yo noo kuachi, dá kían ndo'ó, na ndíta toon xi'ín Espiritu ij, kúú na kánian chindeé ná, dá ná kuiin ndaa tuku na. Ta nda'í ni ka'an ndo xi'ín ná, ta kandaá ndo míí ndó, chí oon ni ví kuei ta'ani míí ndó noo kuachi táto'on ki'o ni ndo'o ñani yo. ² Ta chindeé tá'an ndó xi'ín iin rá iin ndó tá ndó'o nífo ndo, ta ki'o dión kee ndó, dá kee ndó choon ni sa'anda Cristo. ³ Ta na chinaní míí ña kúú ná na ndáya'i, ta ni iin ña'a ko kúú ná, dá kían dándá'í na míí va ná. ⁴ Ta iin rá iin míí va ndó kánian kande'é va'a ña kée ndó, dá kían nata'an ini ndo sa'á ña va'a kée ndó. Ta o sa chidáó tá'an ndó ña kée ndó xi'ín dao ka ñayuu. ⁵ Dá chí iin rá iin míí va ndó xi'ín choon ni ni'lí ndo noo Ndios.

⁶ Ta ndidaá ndo'ó, na dáku'a'a to'on Ndios, kánian chindeé ndó na dána'a noo ndo xi'ín ña va'a ió noo ndo.

⁷ O sa kóo ini ndo dándá'í ndo míí ndó, dá chí ko íin ta'on kuu dándá'í Ndios, chí ndidaá ña'a xíti ndó, ñoó kían dákée ndó. ⁸ Ta dión ta'ani ndo'o na kée ña kóni ñíí ná, noón kúú na ni'lí ña naá ná. Tído na kée ña kóni Espiritu ij, noón kúú na ni'lí ña kataki chíchí ná kee Espiritu ij.

⁹ Ta ná dá'a ni kuitá yo kee yo ña va'a, chí tá ko sa tuu yo ña kée yóan, dá kían kasandaá iin kuɔ natiin yo ña va'a noo Ndios. ¹⁰ Sa'á ñoó tá nóno yó kee yo ña va'a, dá kían ná kee yóan xi'ín ndidaá ñayuu. Ta ná ndí'i cháá ka ini yo kee yo ña va'a xi'ín na kándisa dáó xi'ín yo Jesús.

Ta viti kúú yo ñayuu sa'a sa'á ña kándéé ini yo Jesús

¹¹ Kande'é ndó, di'a ví ná'ano letra táai xi'ín ndá'a míí. ¹² Ta ndidaá ra kóni kandoo va'a noo dao ka ñayuu, roón kúú ra kéndusa xi'ín ndó ña ta'anda ñíí ndo. Chí sa'á ña ko kóni ra ña kendava'a na Israel xi'ín rá, sa'á ñoó kénóo ra ña ni'lí kee Cristo sa'a yo ndíka cruz. ¹³ Tído ni míí ra ni ta'anda ñíí ko kándéé kee ndidaá choon sa'ándá ley. Tído kóni ra kéndusa ra xi'ín ndó ña ta'anda ñíí ndo, dá chindaya'i ra míí rá noo na Israel. ¹⁴ Tído ni lú'u ko kóni yu'u chindaya'i míí sa'á ña yo'ó. Na kéká'ano yu'u kúú ña ni kee sato'ó yo Jesucristo sa'í ndíka cruz. Chí kée yu'u kuendá ña sa ni xi'í ña kini ió ñayuu yo'ó noo ndíka cruz táto'on ki'o ni

xi'i ta'ani miíi noó ña kini ió ñayuu yó'o.

¹⁵Dá chī sa'á ña ndíta yó xí'ín Jesús, sa'á ñoó ni iin ña'a kọ ndáya'i ña ta'anda ñíi yọ o kọó. Ña ndáya'i noo Ndios kúú ña ni nduu yó ñayuu saá. ¹⁶Ta ndidaá ndo'ó, na taxi va'a choon ni taai noo tuti yó'o, ná koo va'a ini ndo, ta ná ku'u ini Ndios sa'a ndidaá kúú ndo'ó, na ndisa kúú na ñoo Ndios.

¹⁷Ta yó'o chí noo o sa dáta'án ka ni iin ndó yu'u, dá chī sa ku'a'á nda'o yanda tándaa ñíi kée ñayuu sa'á ña dána'i sa'a sato'o yọ Jesús.

¹⁸Nani miíi, ná koo ña manj xí'o sato'o yọ Jesucristo xí'ín iin rá iin ndo'ó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noó nà ñoo Éfeso

Ká'an Pablo ndisá'an

¹ Yu'u kúu Pablo, ta kúú'i iin apóstol, nà né'e to'on Jesucristo, táto'on k'i'o kóni mií Ndios. Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'ín ndo'ó, nà ndéi ñoo Éfeso, ndo'ó nà kúu ñayuu Ndios, ndo'ó nà ndíta toon xí'ín Cristo Jesús. ² Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manì xí'ín ndó, ta nak'i'o na ña koo va'a ini ndo.

K'i'o di'a nì kemáni Ndios yo

³ Ná natiin Ndios, nà kúu tatá sato'o yo Jesucristo, ndidaa tá'an ñaño'ó. Mií ná nì kemáni ná yó xí'ín ndidaa ña va'a ió noo ná, ta nda noo ió nà nda induu nì tanda'a ná ña nì kixian sa'a ña nì kee Cristo. ⁴ Ta nda rá kò ñá'a kasá'a sa'a ñayuu, nda daa vá nì kaxi na yó sa'a Cristo, dá ná kakuu yó nà koo vii, nà koó kuachi noo mií ná. ⁵ Ta sa'a ña kú'u ini nà sa'a yo, sa'a ñoo nda daa nì chikaá ini nà ña kakuu yó de'e mií ná sa'a Jesucristo, chí k'i'o dión nì nata'an ini mií ná kee na. ⁶ Dión nì kee na, dá kían ná nak'i'o yó ñaño'ó noo ná sa'a ña manì ká'ano nì kee na xí'a, dá ná natiin va'a na yó sa'a de'e manì ná. ⁷ Chí xí'ín nì de'e na nì taó xóo na yó noo ña kánian ndo'o yó sa'a kuachi kée yó, ta nì ku'u ká'ano ini nà sa'a yo, chí ká'ano nda'o ña manì nì kee na xí'ín yó. ⁸ Ta sa'a ña manì ká'ano nì kee na xí'ín yó, sa'a ñoo koo ni'i yo ña koo ndichí xíxi yó xí'ín ña kaon koo ñaxintóni yo, ⁹ dá chí nì xí'o na ña nì kandaá ini yo sa'a ña nì chikaá ini nà kee na, tá'an ña nì sa ió de'é noo ná, chí k'i'o dión nì nata'an ini nà. Ta ndidaa ña yó'o kúu ña nì chikaá ini nà kee na. ¹⁰ Chí tá ná xinkoo kuu nì kaxi mií ná, ko'on nà nachi'i na ndidaa tá'an ña'a tixi ndá'a Cristo, dá dándáki ñaá ná, miíán kían ña ñó'o induu, o miíán kían ña ió noño'ó yó'o.

¹¹ Ta sa'a mií Cristo nì kaxi Ndios yóó, dá chí nda mií sa'a nì saki na ña ni'i yo ña va'a noo ná, táto'on k'i'o nì chikaá ini nà, chí kée na ndidaa ña'a táto'on k'i'o kóni mií ná, ¹² dá natiin na ñaño'ó sa'a ndu'u, nà Israel, chí ndu'u kúu nà sa daa ndáti kasaa Cristo. ¹³ Ta dión nì ndo'ó, sa'a Cristo nì seídó'o ndó to'on va'a ña ká'an ña kuu kaxi ndó tá nì

kandísa ndó ña. Sa'a ñoo nì ni'i ndo Espiritu iñ Ndios táto'on k'i'o nì xí'o na to'on na noo yo. Ta nà yó'o kúu táto'on iin sello, ña ná'a ña kúu ta'ani ndó ñayuu Ndios. ¹⁴ Ta sa'a ña ió Espiritu iñ ná ini yo, ñoo kían ná'a ña natiin yó ña nì kaa tatá yo Ndios k'i'o na noo yo tá ná kasandaá kuu nakuaka na ñayuu mií ná kande'i na noo ió nà, dá natiin na ñaño'ó sa'a ndidaa ña manì nì kee na xí'ín ñayuu na.

Xíka Pablo ña manì noo Ndios ña ná k'i'o na ña koo ndichí yo noo ña'a mií ná

¹⁵ Sa'a ñoo, tá nì kandaá ini ña ndíta ndaa ndo xí'ín ña kándéé ini ndo sato'o yo Jesús, ta kú'u ta'ani ini ndo sa'a ndidaa ká nà kúu ñayuu Ndios, ¹⁶ nda daa, ta nda viti kó sá tuu ta'on yu'u ña nak'i'oi ndiv'e noo Ndios sa'a ndo, chí daa kuiti ndíko'on ini ndo'ó noo ká'ín xí'ín ná. ¹⁷ Nà kúu Ndios noo sato'o yo Jesucristo, nà kúu tatá yo, nà kánian natiin ndidaa ñaño'ó. Chí xíkai noo ná ña nak'i'o na ña koo ndichí ndo, ta k'i'o na ña katóni va'a ini ndo, dá kasandaá ndo kana'a va'a ndó mií ná. ¹⁸ Ta xíka ta'anii noo ná ña ná dátoon nà ñaxintóni ndo, dá ná kana'a ndó sa'a tandeé ini, ña kían nì nakana na ndo'ó natiin ndó, ta kana'a ta'ani ndó ndi k'i'o ndato ña va'a ko'on nà k'i'o na noo ndo, tá'an ña ko'on nà k'i'o na noo ñayuu mií ná, ¹⁹ ta katóni ta'ani ini ndo ndi k'i'o ká'ano ndéé kómí ná, tá'an ña kéchóon na, dá chindee ná yóó, nà kándísa ñaá. Ta mií ndéé yó'o nì kéchóon Ndios, ²⁰ dá nì danátaki nà Cristo tein nà kúu ndji, ta nì chíkoo ñaá ná xoo kuá'a nà nda noo ió nà induu. ²¹ Ta kómí ná choon satá ndidaa tá'an taa né'e choon ná'ano, xí'ín satá ndidaa tá dándáki, xí'ín satá ndidaa tá ndíta noo, xí'ín satá ndidaa tá kúu sato'o. Ta kómí ná iin kuu ndáya'i cháá ká o duú ndidaa ká ñayuu. Ta o duú ñayuu yó'o oon ni kían dión, nda ñayuu vejí chí noo kakian dión. ²² Chí nì nachi'i Ndios ndidaa tá'an ña'a tixi sa'a Cristo, ta nì chíkani ñaá ná kakuu na dinì noo ndidaa nà kúu kuendá mií ná. ²³ Ta ñayuu yó'o kúu yiki koño Cristo, ta dáxino na ña kóni nà xí'ín ñayuu nà, chí iin tó'ón mií ná kúu ná dáxino ndidaa tá'an ña'a táto'on kánian kooan.

2

Nì dakáki Ndios yo sa'a ña manì nì kee na xí'ín yó, ta o duú sa'a ña va'a kée yó

¹ Ta nì sa'an Ndios nì danátaki nà ndo'ó, chí ndji va nì sa kuu ndó noo ná sa'a ña kó ní sá seídó'o ndó choon sa'ándá nà, xí'ín

sa'á ña ni sa kee ndó kuachi. ²Chí sa kee ndó kuachi yó'ó tá sata táto'on kée na kúú kuendá ñayuu yó'ó, ta sa kee ndó ña kóni ña né'e choon noq táchi káa, tá'an ña dándáki ñaxintóni ñayuu ko seídó'ó choon sa'ándá Ndios. ³Ta ndidaá vá yó ni sa kee dión tá sata, chí sa xionoo yó sa kee yó ña kóni ñi yó, chí sa kee yó ña kini kónian xí'ín ña kini sa katoó ñaxintóni yó. Ta sa'á ña sa kuu yó ñayuu kómí kuachi, sa'á ñoó sa xído ini Ndios sa xini na yó táto'on kí'o ndó'ó ta'ani ndidaá ka ñayuu ko ná'á ñaá. ⁴Tído ká'ano ndá'o ini Ndios, ta kú'u ndá'o ini na sa'a yó, ⁵dá chí va'ará ndíi ni sa kuu yó noq ná sa'á kuachi sa kee yó, tído ni xí'o na ña ni nataki yó noq ná, ta takí yó xí'ín Cristo viti. Dá chí sa'á ña maní ni kee na xí'ín yó, sa'á ñoó ni káki yó noq ña kánian ndo'o yó sa'á kuachi kée yó. ⁶Ta ni nataki dáó yó xí'ín ná ni kee Ndios, ta ni nachindei ta'ani na yó nda indúu xí'ín Cristo Jesús. ⁷Ta dión ni kee na xí'á, dá daá kuiti na'á na ndi kí'o ví ká'ano ña maní ni kee na xí'ín yó, chí ni kee na ña va'a xí'ín yó sa'á ña ni kee Cristo Jesús. ⁸Chí sa'á ña maní ni kee Ndios xí'ín ndó, sa'á ñoó ni dakáki na ndo'ó sa'á ña kándéé ini ndo Jesús. Ta ko ní dakáki na ndo xí'ín ndéé míf ndó, chí kían iin ña maní ni kee na xí'ín ndó, ⁹chí ko ní dakáki na ndo'ó sa'á ña kée ndó ña va'a, dá kían ni iin tó'on ndó ná o chindaya'i míf ndó. ¹⁰Dá chí míf va' Ndios kúú na ni kava'a ñaá, ta sa'á ña ni kee Cristo Jesús, sa'á ñoó ni kava'a na yó ña kían kee yó ña va'a, tá'an ña ni chíkaa ini na kee yó nda míf sa'a.

Ndeí va'a yó xí'ín iin rá iin yó sa'á ña ni kee Jesús sa'a yó

¹¹Ta o sa nándodó ndo'ó, na ko kúú na Israel xaan, ña tá sata ni kaa na Israel ña kúú ndo'ó, "na ko ní ta'anda ñi." Dión kaá na chí kúú ná na ni ta'anda ñi, ta sa'á ñoó ká'an ná ña kúú ná na ñoo Ndios, tído xí'ín ndá'a taa va ni ta'anda ñi ná. ¹²Nda tiempo sata ñoó ko ní sá kuu ndó kuendá Cristo, sa'á ñoó ni iin kuú vá ko ní kasandaá ndo kakuu ndó na ñoo Ndios táto'on kúú na Israel. Ta ni lú'u ví kuendá ko ní sá komí ndó ndó noq to'on ni xí'o Ndios noq ñayuu na. Ta ni lú'u ví tandeé ini ko ní sá komí ndó ni sa ndei ndó ñayuu yó'ó, ta ni ko ní sá na'á ví ndó ndá yoo kúú Ndios takí. ¹³Tá sata ko ní sá na'á ndó Ndios, xíká sa ndei ndó noq ná. Tído viti, ndíta ndó xí'ín Cristo, sa'á ñoó ni

natuu yati ndó noq Ndios sa'á ña ni xita ni Cristo sa'a ndo.

¹⁴Chí míf Cristo kúú na ni nachindei va'a yó, sa'á ñoó na ñoo Israel xí'ín na ko kúú na Israel, ni nduu na iin tó'on ñoo ni kee Cristo, dá chí ni sa'an na ni díta ná ña sa kedaá xí'ín ná sa xini u'u tá'an na. ¹⁵Ta sa'á ña ni xí'i Cristo, sa'á ñoó ni dandí'i na ley xí'ín choon sa'ándáan. Ta kí'o dión ni ndee na ñayuu Israel xí'ín na ko kúú na Israel iin tó'on vá, dá kakuu na iin tó'on ñayuu saá, dá ná koni na kandeí va'a na. ¹⁶Ta sa'á ña ni xí'i na ndíka cruz, sa'á ñoó ni nachindei va'a na ñayuu Israel xí'ín na ko kúú na Israel xí'ín Ndios, chí sa'á ña ni xí'i Cristo ndíka cruz, sa'á ñoó ni díta ná ndidaá ña sa kedaá xí'ín ná sa xini u'u tá'an na.

¹⁷Ni kii Cristo ñayuu yó'ó, ta ni daná'a na to'on va'a ña xí'o ña kandeí va'a yó xí'ín Ndios, ta ni daná'a naan noq ndo'ó, na ni sa ndei xíká noq Ndios, xí'ín noq ndu'u, na ndeí yati noq Ndios. ¹⁸Chí sa'á ña ni kee Jesús, sa'á ñoó na Israel xí'ín na ko kúú na Israel ni ni'i ña ndu'u yó noq ió tatá Ndios kée iin tó'on na kúú Espíritu ij.

¹⁹Sa'á ñoó ko kúú ka ndo na tukú o na xionoo ndava'a. Dá chí ni ni'i ndo ña kakuu ndó ñayuu Ndios, ta ni ni'i ta'ani ndó ña kakuu ndó kuendá na ve'e na. ²⁰Ta noq to'on ni daná'a na kúú apóstol, xí'ín to'on ni daná'a na sa kuu profeta ni sa kuíta iin rá iin ndó. Ta míf Jesucristo kúú yuú tito ndáya'i kúú do'o ve'e, ²¹chí xí'ín míf yuu ñoo luu kasá'á káto tá'an sa'a vé'e káva'an kua'an xinkooan kakuuan iin ve'e ño'o ij sato'o yo Jesús. ²²Ta xí'ín míf ná sá káva'a ndó kua'an ndo, dá xino ndó kakuu ndó iin ve'e noq koo Ndios kée Espíritu ij ná.

3

Ni chíkani Ndios Pablo ña dána'a na noq na ko kúú na Israel

¹Ta yu'u, Pablo, kéchóon sa'a choon yó'ó. Nákaaí ve'e kaa viti sa'á ña dána'i to'on Cristo Jesús noq ndo'ó, na ko kúú na Israel. ²Ta sa ni ni'i tó'on ndó ña ni xí'o Ndios choon noq yu'u ña kían chindeé ndo'ó, dá ni'i ndo ña maní xí'o na noq ndo. ³Ta ni na'a túu Ndios ña ni sa io de'é noq ná noq yu'u. Ta sa ni taa va yu'u cháá sa'á ña yó'ó kosaan noq ndo. ⁴Tá ka'i ndó ña, dá kandaá va'a ini ndo ña ná'á yu'u ña ió de'é noq Ndios, ña ká'an sa'a Cristo. ⁵Ta ko ní xí'o na ña kandaá ini ñayuu sa ndei sa na'á sa'an. Tído viti kandaá ini na kúú apóstol

xí'ín profeta ña sa'á ña yó'o kée Espíritu ij Ndios. ⁶Tá'an ña sa io de'é ñoo kían kaá ña natiin ta'ani ndo'ó, na kò kúu ña Israel, ña va'a ko'on Ndios kí'o na noó ña Israel, ta ndee na ndo'ó iin tó'ón ñoo xí'ín ña ñoo Israel, ta koo ta'ani ta'i ndo noó ña ñi kaa Ndios kí'o na noó ña Israel sa'á ña ñi kee Cristo Jesús, táto'on kí'o ká'an to'ón va'a ká'an sa'a ná. ⁷Ta ñi chikani Ndios yu'u ña kían dána'i to'ón yó'o, chí choon yó'o ñi kemáñi ná yu'u, ta xí'ín ndée mií ná kándééí kéei ña.

⁸Ta va'ará kúu yu'u ña ló'o cháa kà noo ndidaá kà ñayuu Ndios, tído ñi xí'o na choon yó'o noó yu'u, ña kían dána'i noó ña kò kúu ña Israel ndi kí'o ná'ano ña va'a xí'o Cristo, ⁹ta kí'oi ña kandaá ini ndidaá ñayuu sa'á ña ñi chikaa ini Ndios kee na nda mií sa'a, tá'an ña ñi sa io de'é noo ná, ta mií ná kúu ña ñi kava'a ndidaá tá'an ña'a. ¹⁰Kí'o dión, dá na'a yó'o, ña kúu kuendá Jesús, ndi kí'o ká'ano ña ndíchí kómí Ndios, dá kían kandaá ini ña kómí choon xí'ín ña dándáki chí induú sa'án. ¹¹Chí kí'o dión ñi chikaa ini Ndios kee na nda rá kò ñá'a kava'a ñayuu yó'o. Ta xí'ín ña ñi kee Cristo Jesús, ña kúu sato'o yo, ñi daxínkoo na ña ñi chikaa ini ña kee na. ¹²Ta viti ió tãndeé iní noo yo, ta nóno noo yo nakuíta yo noo Ndios sa'á ña kándéé iní yo Jesús. ¹³Sa'á ñoo seí nda'áví noo ndo ña ná dá'a ni ndíko ndó sa'á ña ndó'o níof sa'á ña dána'i noo ndo'ó, dá chí ña va'a mií ndó kían.

Kóni Pablo ña kandaá va'a ini yo ndi kí'o kú'u ini Jesús sa'a yo

¹⁴Sa'á ñoo nákuinj xitíí noo Ndios, ña kuu tatá sato'o yo Jesucristo, ká'ín xí'ín ná. ¹⁵Ta mií ná kúu ña xí'o iin kuu noo ndidaá ñayuu ña, á mií ná ndéi na induú o noñó'o yó'o. ¹⁶Ta xíkai noo ná ña táto'on kí'o ió kua'á ña kuiká na chí induú, kí'o dión kendakí ná ndo'ó xí'ín ndée ká'ano kómí mií ná, dá ná koo ndeé iní ndo kee Espíritu ij ná, ¹⁷dá ná koo Cristo nífo ndo dándáki na sa'á ña kándéé iní ndo ná, dá ná kuíta toon ndó xí'ín ña kú'u ini na sa'a yo, ta kandikoo toon ndoan, ¹⁸dá kandeé ndó kandaá va'a ini ndo xí'ín ndidaá kà ñayuu Ndios ndi kí'o ká'ano ña kú'u ini Cristo sa'a yo, ta ndi kí'o kánján, ta ndi kí'o konóan, ta ndi kí'o dikóan, ¹⁹dá kasandaá ndo kana'a va'a ndó ndi kí'o kú'u ini Cristo sa'a yo, va'ará kò kándéé ta'on ñaxintóni yo kandaá ndi'i inian sa'án. Ta

kí'o dión xíkai noo ná, dá nakutí ndó xí'ín ñaxintóni Ndios.

²⁰Ta mií ná kúu ña kómí ndée ká'ano, ta kándéé ná kée na cháa kà ña'a noo ndidaá ña xíkai yo noo ná o ña kasandaá ñaxintóni yo nakani inian, dá chí sa'á ña ió ndée ná ini yo, sa'á ñoo kée na ña'a ná'ano xí'ín yó. ²¹Ta ná natiin mií ná ndidaá ñaño'ó noo ña kúu kuendá ña, ta sa'a mií Jesús daá ná natiin na ñaño'ó, ta kí'o dión daá kuití ná natiin naan. Dión ná koo.

4

Iin tó'ón vá ñi nduu yó ñi kee Espíritu ij Ndios

¹Nákaa yu'u ve'e kaa sa'á ña né'i to'ón Jesús, ña kuu sato'o yo, ta seí nda'áví noo ndo ña ndí'i ini ndo kendísá'ano ndó táto'on kí'o kánian kee ña ñi kana Ndios xoo mií ná. ²Nda'i koo ini ndo, ta va'a koo ini ndo, ta kueé ná koo ini ndo, ta kí'o ndeé iní ndo sa'a iin rá iin ndó sa'á ña kú'u sá'tá'an ini ndo sa'a ndo. ³Ta koo ini ndo ña iin tó'ón ná kakuu ndó, chí mií Espíritu ij Ndios kúu ña xí'o ña kandeí ndó dión, sa'á ñoo koo ini ndo kandeí va'a ndó xí'ín iin rá iin ndó. ⁴Dá chí iin tó'ón vá ñi nduu yo, ta iin tó'ón vá Espíritu kómí yo, ta iin tó'ón ta'ani tãndeé iní kían ñi nakana ñaá Ndios natiin yó. ⁵Dión ta'ani iin tó'ón vá kúu sato'o yo, ta iin tó'ón kúu ña ndaa kándisa yó, ta ñi sodo ndúta yo sava'a sa'á ña kándéé iní yo Jesús, ⁶ta iin tó'ón vá kúu Ndios, ña kúu tatá ndidaá yó. Ta mií ná kúu ña kómí choon sata ndidaá yó, ta mií ná kúu ña kedaá, dá kanda yó noo choon na, ta ió ña ini ndidaá yó.

⁷Ta iin rá iin yó ñi natiin ña katí'a yó kee yó iin choon noo Ndios táto'on kí'o ñi chikaa ini mií Cristo dasá naan noo iin rá iin yó. ⁸Sa'á ñoo ká'an tuti ij Ndios di'a: Ta ñi kaa na nda noo díko, dá ndáka na tã sa naá xí'ín ná kua'an ña. Ta ñi dasá ná ña va'a noo iin rá iin ñayuu ña.

⁹¿Ndíva'a ká'an tuti ij Ndios ña ñi kaa na noo díko, ká'an ndó? Dión kaan, dá chí dinño'ó ñi noo na ñi kii na nda noo niño cháa kà noñó'o yó'o. ¹⁰Ta mií ná kúu ña ñi noo ñi kixi noñó'o yó'o, ta mií ná kúu ña ñi kaa tuku nda noo díko, dá dákutí ná ndidaá kúu xían xí'ín ña ndato kée na. ¹¹Ta mií vá ná kúu ña ñi xí'o noo iin rá iin yó ña katí'a yó kee yó iin choon noo Ndios, chí ñi kee na dao yó ña kakuu yó

apóstol, dá kane'e yó tɔ'on Jesús, ta dao ka yó kakuu profeta, ta dao ka yó kakuu na xionoo dána'a sa'a Jesús, ta dao ka yó kakuu na ndáka na kúu kuendá Jesús, ta dao ka yó kakuu na kakuu na kandida dána'a. ¹² Ta ki'o dión n̄i kee na xí'ín yóó, na kúu ñayuu Ndios, dá katí'a yó kechóon yó noo ná, dá koni yó dákuá'ano yó iin rá iin na kúu kuendá Cristo xí'ín tɔ'on Ndios, ¹³ dá ví kasandaá Cristo yó iin tó'ón noo ña kándéé iní yó de'e Ndios, xí'ín noo ña ná'a yó sa'a ná. Ndi'i, dá koni yó kasandaá yó nda noo kóni Ndios, chí kasandaá yó kakomí yó ñaxintóni táto'on ki'o kúu ñaxintóni Cristo. ¹⁴ Dá kían, ná dá'a ni ndo'o yó táto'on ndó'o takuá'í, chí vitá iní xi, sa'a ñoo xoo di'a xoo di'a kua'an ñaxintóni xí kée ña tɔ'on dána'a dao ta maña. Chí ta'a yó'o kúu ra kenda ra ña tɔ'on dána'a ra, dá kandeé rá danda'í ñaa rá xí'ín ña maña tí'a ra. ¹⁵ Va'a kaan ná ndiko yó ña ndaa xí'ín ña kú'u iní yó sa'a dao ka ñayuu, dión keeá, dá ná kua'ano yó koo yó táto'on ki'o kóni Cristo, na kúu diñi noo yó. ¹⁶ Ta kúu yó táto'on yikí koño na. Chí táto'on ki'o ndó'o yó xí'ín yikí koño mií yó, ña nákató tá'an xí'ín tuchi yo, ta chindeé tá'an, dá sá'anoan kua'an, ki'o dión ndó'o yó xí'ín Jesús, chí mií ná kúu na dákuá'ano yó, dá katí'a yó ku'u iní sa'a sá'tá'an yó.

Ná koo inio keeá táto'on ki'o kóni Jesús

¹⁷ Xí'ín choon n̄i xi'o sato'o yó Jesús noó'i, sa'ándái choon noo ndo ña ná dá'a ka ni kee ndó táto'on kee ñayuu ko ná'a Ndios, chí kée na ndidaá ña nóo ndáki iní na, ¹⁸ chí kómí ná iin ñaxintóni iní naá, ta xí'ká vá ndéi na noo ña kóni Ndios, chí ko ná'a ta'on na sa'a ña'a Ndios sa'a ña káxí nda'o níó ná. ¹⁹ Ta sa'a ña ko xí'ka'an ka noo ná, sa'a ñoo n̄i nakí'o na mií ná noo ndidaá ña kini xí'ín ña ka'an noo, chí n̄i nakí'o na mií ná noo ndidaá ka ña yakó noo Ndios.

²⁰ Tído ndo'ó, tá n̄i seídó'o ndó sa'a Cristo, ko ní dákuá'a ndó ña kee ndó dión ²¹ tá miían ndaa n̄i seídó'o ndó tɔ'on na, tá miían ndaa n̄i dákuá'a ndó ña ndaa sa'a ná, chí noo iin tó'ón diñi Jesús ío ña ndaa. ²² Tá sata sa kee ndó ña kóni mií ndó, tído viti dánkoo ndó ñayuu yátá n̄i sa kuu ndó, ña n̄i chitíán ñó'o ña kini, ña danda'í ndo'ó, dá kee ndó ña kóni ñíi ndo. ²³ Di'a ki'o ndó mií ndó ña ndusaá níó ndo xí'ín ñaxintóni ndo, ²⁴ dá nduu ndó iin ñayuu saá, na n̄i kava'a Ndios koo táto'on ki'o kóni mií ná, dá kakuu ndisa

ndo iin ñayuu ndaa, iin ñayuu vii noo mií ná.

²⁵ Sa'a ñoo ná dá'a ka ni ka'an tɔ'ón ndó, ndino'o ña ndaa ka'an ndo xí'ín ñayuu xí'ín ndó, dá chí iin tó'ón vá kúu yó. ²⁶ Ta va'ará xído iní ndo, ná dá'a ni ya'a ndó kee ndó kuachi. Ná dá'a ni kandati ndó nda keta ndindii, dá ya'a ña xído iní ndo, ²⁷ ta ná dá'a ni konó ndó noo ña u'u ña dátuu ñaa. ²⁸ Ta ndo'ó, na kí'ín kuí'íná, ná dá'a ka ni kí'ín kuí'íná ndó. Di'a koo iní ndo kechóon ndó, ta xí'ín ndá'a mií ndó kee ndó choon va'a, dá ni'í ndo ña'a kemáni ndo na kúnda'í. ²⁹ O sa kóo iní ndo ka'an ndo tɔ'on kini kua'an xí'ín ni iin tó'ón ñayuu. Di'a ñóchí vii ka'an ndo xí'ín ná, dá ná ni'í iní na kua'ano na chí Ndios. Tá kee ndó dión, dá kían chindeé ndó ñayuu seídó'o. ³⁰ Ná dá'a ni dákunda'í iní ndo Espiritu iñ Ndios, dá chí mií ná kúu táto'on iin sello n̄i ni'í ndo, ña ná'a ña kúu ndó ñayuu mií ná, dá nakí'ín na ndo'ó tá ná kasandaá kuu nakuaka ñaa ná noo ío na. ³¹ Ná dá'a ka ni ta'u'u iní ndo koni ndo dao ka ñani ndo, ta ná dá'a ka ni kuido iní ndo, ta ná dá'a ka ni karyíí ndó, ta ná dá'a ka ni kayu'u n̄i'í noo sá'tá'an ndó, ta ná dá'a ka ni chinaní kini ndó ñani ndo, ta ná dá'a ni kee ndó ndidaá ña kini yó'o noo dao ka ñani ndo. ³² Di'a va'a koo iní ndo xí'ín iin rá iin ndó, ta ku'u iní sa'a sá'tá'an ndó, ta ku'u ká'ano iní sa'a sá'tá'an ndó táto'on ki'o n̄i ku'u ká'ano iní Ndios sa'a kuachi mií ndó sa'a ña n̄i kee Cristo.

5

Miían kánian koo vii yó, chí kúu yó de'e Ndios

¹ Kúu ndó de'e manj Ndios, sa'a ñoo kee ndó táto'on kée mií ná, ² ta ku'u iní ndo sa'a dao ka ñayuu táto'on ki'o kú'u iní Cristo sa'a mií ndó, dá chí n̄i nakí'o na mií ná n̄i xi'í ña sa'a yó, ta ña n̄i doko ná mií ná n̄i sa kuu táto'on iní ña'a támi sá'an noo Ndios.

³ Ta o sa kí'o ndó ña ka'an ñayuu ña kée ndó kuachi xí'ín na ko kúu ñadi'í ndo o yíi ndo, o kée ndó ña ka'an noo, o ña kátoó ndo kakomí ndó kuá'a ña kuiká. Di'a kee ndó ña kánian kee na kúu ñayuu Ndios. ⁴ Ta ná dá'a ni ya'a ndó ka'an ndo tɔ'on nóo, xí'ín tɔ'on ko chóon, xí'ín tɔ'on kini, dá chí ko kánian kee yó dión sa'a ña kúu yó ñayuu Ndios. Va'a kaan daá nakí'o ndó ndivé'e noo Ndios. ⁵ Ta kana'a ndó ña ni iin tó'ón ta'on na kée kuachi xí'ín na ko kúu ñadi'í na o yíi ná, xí'ín na kée ña ka'an noo, xí'ín na

kátoo kakomí kua'á ña kuiká, noón kúu na o koní ta'on na natiin na ta'i ná noo dándáki Cristo xí'ín Ndios. Chì ña kátoó téf ña kuiká, ñoó kúu yoko noo ná. ⁶ O sa kónó ndó ña ni iin tó'ón ñayuu ná o sa dándá'í ndó'ó xí'ín to'on mañá, dá chì miñan ndaa kuiti noo ñayuu kée dión vei ña xído ini Ndios sa'á ña ko seídó'o na choon sa'ándá na. ⁷ Tído ndo'ó, ná dá'a ni ndiko ndo ña kée na kée dión.

⁸ Dá chì tá sata, dá sa kuu ndó ñayuu sa ñin naá ñaxintóni. Tído viti ñi ñatoon va ñaxintóni ndo sa'á ña kúu ndó ñayuu sato'o yo Jesús. Sa'á ñoó koo ini ndo kee ndó táto'on k'i'o kée na kúu ñayuu ñi ñatoon noo. ⁹ Dá chì ña va'a xí'o Espíritu iñ Ndios noo yo kían ña kakuu yó ñayuu va'a, ta kakuu yo ñayuu ndís'a'ano, ta kana'á yó ña ndaa. ¹⁰ Ka'i va'a ini ndo sa'á ndidaá ña'a, ná nde'á á kían ña náta'an ini sato'o yo Ndios kee ndó. ¹¹ Ta o sa kí'o ndó mií ndó kee ndó ña ko ndaya'i kée ñayuu ñin naá ñaxintóni, di'a koo ini ndo kuñó'ó ndó ña nóo kée na, ¹² dá chì iin ña ka'an noo kían ña kantó'ón yo sa'á ña kini kéde'é na. ¹³ Ndidaá vá ña'a nátuu tá nátoon ñó'o, ta xí'oan ña kándaq ini yo ndá ña'a kían, dá chì ndidaá vá ña'a nátuu tá nátoon ñó'o. ¹⁴ Sa'á ñoó ká'an na di'a:

Ndoto yo'ó, ña kídì xaan.

Ndakoo tein na kúu táto'on ndij xaan, dá dátoon Cristo ñaxintónon.

¹⁵ Sa'á ñoó kua'án ndo kanda ndo mií ndó noo iin rá iin ña'a kée ndó, o sa kée ndó táto'on kée na nde'é to'on, va'a kaan kee ndó táto'on kée na ió ñaxintóni. ¹⁶ Ndí'i ini ndo kee ndó ña va'a viti nóno noo ndo, dá chì tiempo kini nda'o kían ndéi yó viti.

¹⁷ Ta ná dá'a ni kakuu ndó ñayuu xixi, di'a k'i'o ndó mií ndó ña kían kandaq ini ndo ndí kían kóni Ndios kee ndó.

¹⁸ Ná dá'a ni ko'o ndó vino, dá dáxini ndó mií ndó, dá naá ini ndo kee ndó ña ko va'a. Va'a kaan konó ndó ná nakutí ndó xí'ín Espíritu iñ Ndios. ¹⁹ Ta ka'an ndo tein iin rá iin ndó salmo xí'ín himno, xí'ín yaa iñ. Ta ndino'o ini ndo kata ndó yaa yó'o keká'ano ndó sato'o yo Jesús, ²⁰ ta daá kuití nakí'o ndó ndive'e noo Ndios, na kúu tatá yo, sa'á ndidaá ña'a ndó'o ndó, chì kúu ndó kuendá Jesucristo, na kúu sato'o yo.

Ká'an Pablo sa'a ndí kían kánian kee na ñi ñandá'a

²¹ Kueídó'o tá'an ndó sa'á ña ió ñañó'ó ndó noo Ndios. ²² Ta dión ni ndo'ó, na ná'a

xaan, kueídó'o ndó yíi ndo táto'on seídó'o ndó sato'o yo Jesús. ²³ Dá chì yíi ndo kúu dini noo ndo táto'on k'i'o kúu Cristo dini noo ñayuu mií ná, na kúu táto'on yikí koño na. Ta mií ná kúu na dáka'ki ña. ²⁴ Sa'á ñoó táto'on k'i'o seídó'o ndó Cristo, k'i'o dión kánian kueídó'o ndó yíi ndo noo ndidaá ña'a.

²⁵ Ta ndo'ó, ra ña xaan, ku'u ini ndo sa'a ñadi'í ndo táto'on k'i'o kú'u ini Cristo sa'a ñayuu na, chì ñi xí'o na mií ná ña kían ñi xí'i na sa'a yóo, na kúu kuendá na, ²⁶ dá koo vii yo noo Ndios, chì ñi dandóo na kuachi yó sa'á ña ñi nakata na yó xí'ín takuií, ta kiróón kúu to'on na. ²⁷ Dión, dá kuu natiin na yó kakuu yó ñayuu mií ná, ta kakuu yó ñayuu ndato, ta ni lú'u ta'on yáko o káne'e yó, ta ni o kóo titi ta'on yó táto'on k'i'o ndó'o dá'on, ta o ndó'o ta'on yó dao ka ña'a kua'an táto'on kua'an ña yó'o. Di'a kakuu yo ña ndaa vii, na nóchi ndaa noo ná.

²⁸ Sa'á ñoó kánian ku'u ini ndo'ó, ta ña xaan, sa'a ñadi'í ndo táto'on kú'u ini ndo sa'a yikí koño mií ndó, dá chì ña kú'u ini sa'a ñadi'í ra, roón kúu ra kú'u ini sa'a mií rá. ²⁹ Dá chì ko ñin ta'on káñó'ó yikí koño mií ná. Di'a ndaa ña ñá, ta xíto na ña. Dión ta'ani kée Cristo xí'ín yó, na kúu ñayuu na, ³⁰ chì kúu yó yikí koño na. ³¹ Sa'á ñoó kánian dánkoo ña tatá ra xí'ín naná ra, dá naki'in tá'an ra xí'ín ñadi'í ra, dá kían nduu na nda iin tó'ón vá. ³² Ndichí nda'o kua'an ña yó'o, tído ni ka'ñin sa'an, dá dáki'in tá'in ña xí'ín táto'on ndó'o Cristo xí'ín ñayuu na. ³³ Sa'á ñoó iin rá iin mií vá ndó, ta ña xaan, kánian ku'u ini sa'a ñadi'í ndo táto'on k'i'o ndó'o ndó xí'ín mií ndó. Ta ndo'ó, na ná'a xaan, kánian koo ñañó'ó ndó noo yíi ndo.

6

¹ Ta ndo'ó, takuáchí yíi xí'ín takuáchí di'í kuendá sato'o yo Jesús, koo ini ndo kueídó'o ndó tatá ndo xí'ín naná ndo, chì ña yó'o kían va'a noo Ndios. ² “Koo ñañó'ó ndó noo tatá ndo xí'ín noo naná ndo”, kaá choon sa'ándá Ndios. Ta ña yó'o kúu choon mií noo ña kían dána'a noo yo ña nandió né'e Ndios ña va'a noo yo ñayuu yó'o, ³ chì ká'an ta'ani na: “Tá kée ndó dión, dá kían koni ndo kande'i va'a ndó, ta koni ndo kua'ano yatá ndó ñayuu yó'o.”

⁴ Ta dión ta'ani ndo'ó, na kúu tatá xí'ín naná, ná dá'a ni koo ini ndo dákuido ini ndo de'e ndó. Di'a koo ini ndo dákuá'ano va'a

ndó xí, ta va'a taó ndó xí, ta dána'a ndó noo xí ná kee xi táto'on k'i'ó kóni sato'o yo Jesús.

⁵ Díon ñi ndo'ó, na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o ñayuu yó'o, koo ini ndó kueidó'o ndó na xí'ín ndino'o ini ndo, ta kayu'ú ni'ini ndó na xí'ín ña nda'í ió ini ndó táto'on k'i'ó kée ndó xí'ín Cristo. ⁶ Kechóon va'a ndó, va'ará kó iin sato'o ndó ndé'é rá ndo'ó, ta ná dá'a ni kee ndó táto'on kée na ndúkú ña nata'an ini taa koni ñáa rá. Va'a kaan kechóon ndó noo na kúu sato'o ndó táto'on k'i'ó kéchóon ndó noo Cristo. Ndino'o ini ndó kechóon ndó, chi k'i'ó díon kóni Ndios kee ndó. ⁷ Sa'á ñoó ndino'o ini ndó kechóon ndó noo sato'o ndo. Kee ndó kuendá ña noo sato'o yo Ndios vá kéchóon ndó, ta o dyú noo taa ñayuu yó'o, ⁸ chi sa ná'a vá míi ndó ña kátu'on k'i'ó káa iin rá iin ña va'a ni kee ndó, k'i'ó díon koo ña va'a nandió né'e Ndios noo ndo, á míi ndó ñó'o ndó tixi ndá'a iin sato'o o koó.

⁹ Ta díon ni ndo'ó, na kúu sato'o, keva'a ndó xí'ín na ñó'o tixi ndá'a ndo, ta o sa dáyu'ú ndo ná xí'ín to'on ká'an ndo, chi sa ná'a vá míi ndó ña nda'í induú ió sato'o ndo, na kúu ta'ani sato'o na ñó'o tixi ndá'a ndo. Ta sa ná'a ta'ani ndó ña kó iin ta'on maní cháá ka noo ná, iin noó kúu ndi'i va yó noo ná.

Ná kandixi yó nda'á chóon, ña kían xí'o Ndios noo yo, dá kandeé yó xí'ín ña u'u

¹⁰ Nani maní míi, noo ndidaá ña'a, koo ini ndó kendakí ndó míi ndó xí'ín ña kándísa ndó sato'o yo Jesús, ta kendakí ta'ani ndó míi ndó xí'ín ndéé ká'ano míi ná. ¹¹ Ta nandixi ndó nda'á chóon, ña kían xí'o Ndios noo ndo, dá kandeé ndó kandita ni sisa ndó kuió né'e ndó ña kini tánda'á ña u'u vei noo ndo. ¹² Dá chi kó naá ta'on yó xí'ín ñayuu xí'ín yó, di'a naá yo xí'ín ña kini né'e choon noo táchi káa, xí'ín ña kini ndakí cháá ka ndéi noo táchi káa, xí'ín ña kini dándáki ní ñayuu ndéi ñayuu iin naá yó'o, xí'ín iin rá iin tu'u ña kini xíonoo noo díko káa.

¹³ Sa'á ñoó nandixi ndó ndidaá nda'á chóon xí'o Ndios noo ndó kechóon ndó, dá kandeé ndó naá ndo xí'ín ña kini tein kuu vei ña dándó'oan ní ño ndo, dá kían kandeé ndó kuita toon ndó noo ndidaá ña vei ndo'o ndó.

¹⁴ Sa'á ñoó kuita toon ndó, dá chi sa ndíko va cincho tji ndó, ña dándáki ña ndíko ndo ña ndaa sa'a Ndios. Ta sa ndíxi ta'ani ndó kaa ndadí yu'ú ndíká ndo, ña dándáki ña kúu ndó ñayuu ndaa noo Ndios. ¹⁵ Ta sa yí'i ta'ani ndó ndisa ndo, tá'an ña dándáki ña sa ió nduu ndo kanoo ndó dána'a ndo to'on

va'a Jesús, ña kían nachindei va'a ñayuu xí'ín Ndios. ¹⁶ Ta noo ndidaá ña'a natiin ndó kaa dá'ándá, ña né'e soldado chindeé rá míi rá, chi kaa yó'o dándáki ña kandeé ini ndo Jesús. Ta xí'ín ña yó'o kandeé ndó chituu ndó yiryóko kéi ita tánda'á ña kini vei dándó'o ní ño ndo. ¹⁷ Ta natiin ta'ani ndó kaa kaño'o ndó, dá chindeéan diñi ndo, ta ña yó'o dándáki ña ni káki ndó ni kee Ndios. Ta natiin ta'ani ndó espada, ña kían xí'o Espíritu iñ Ndios noo ndo. Ta espada yó'o kúu to'on Ndios. ¹⁸ Ta daá kuití koo ini ndo ka'an ndo xí'ín Ndios, ta kuei nda'í ndo noo ná xí'ín to'on xí'o Espíritu iñ. Ta daá kaño'o ini ndo ka'an ndo xí'ín ná, ta o sa kátuu ndó ña kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a ndidaá ka ñayuu kuendá míi ná. ¹⁹ Ta kaka ta'ani ndó ña maní noo Ndios sa'a yú'u, dá nani'í to'on ka'in, dá kían ná dá'a ni yu'íi dána'í noo ñayuu ndi dándáki to'on va'a sa'a Jesús, ña kían ni sa io de'é noo Ndios, ²⁰ chi míi Ndios ni xí'o choon yó'o noo, ta sa'á ña dána'í to'on va'a yó'o, sa'á ñoó nákaai ve'e kaa. Ta kaka ta'ani ndó ña maní noo ná sa'í, dá ná koo ndeé ini ka'in sa'á to'on yó'o táto'on k'i'ó kóni míi ná.

Xí'ín ndisá'an yó'o dándí'i Pablo ña ká'an na

²¹ Tá kosaa ñani maní yo Tíquico noo ndéi ndó, dá nakani ra xí'ín ndó sa'á ña ndó'i xí'ín sa'á ña kéei. Ta iin taa ndisá'ano nda'o kúu rá iin ra noo choon sato'o yo Jesús. ²² Ta sa'a choon yó'o tánda'í ra kosaa ra noo ndo, dá nakani ra xí'ín ndó sa'a ndidaá ña ndó'o ndu, ta k'i'o ra tándeé ini noo ndo.

²³ Ná k'i'o tatá Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ña ná koo va'a ini ndo'ó, ñani, ta ná k'i'o ta'ani na ña ná ku'u ini sa'a sátá'an ndó sa'á ña kandeé ini ndo ná. ²⁴ Ta ná koo ña maní xí'o Ndios xí'ín ndidaá ní ndo'ó, na ndino'o ini kóni sato'o yo Jesucristo. Díon ná koo.

To'on yó'o kíán nì taa San Pablo nì sa'an noó nà ñoo Filipos

Ká'an Pablo ndisá'an

¹ Yu'u kúu Pablo, ta kéchóoin xí'ín Timoteo noo Jesucristo, ta ká'an ndu ndisá'an xí'ín ndidaá ndo'ó, nà kúu ñayuu Ndios sa'a ña kúu ndó kuendá Cristo Jesús, ndo'ó nà ndéi ñoo Filipos xaan, xí'ín nà kómí choon ndáka na ndo'ó, xí'ín nà ndíta xínkuáchí ini ve'e noo náta nà ndo'ó dáku'a ndó. ² Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña maní xí'ín ndó, ta ná kí'o na ña koo va'a ini ndó.

Ká'an Pablo xí'ín Ndios sa'a nà kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Filipos

³ Ta náki'oi ndivé'e noo Ndios, nà ndáño'o yo, sa'a ndo'ó tá iin rá iin ndíko'on inii ndo'ó. ⁴ Tá ká'ín xí'ín Ndios sa'a ndó, daá kuití vá ká'ín xí'ín ná xí'áan kádií inii sa'a ndidaá ndo'ó, ⁵ chí ndá mií sa'a, ta ndá viti chindeé ndó yu'u kéchóon dáó yó sa'a to'on va'a sa'a Jesús. ⁶ Sa ná'á va'a va yu'u ña mií Ndios, nà nì kedaá xí'ín ndó, dá nì kasa'á ndó kéchóon va'a ndó noo ná, mií jí vá ná chindeé ndó, dá xínkuei va'a ndó ndá ná kasandaá kuú nandió koo Jesucristo kasaá nà. ⁷ Ta mií'an kánian ña dión nákanii inii sa'a ndó, chí kú'u nda'o inii sa'a ndó. Tá nákaai ve'e kaa, o tá nákaai chindeéí ña ndaa sa'a Jesús noó ñayuu, o tá nákaai dáxino inii ñayuu ña to'on ndaa kúu to'on va'a sa'a Jesús, chindeé ndó yu'u noo ndidaá ña maní kee Ndios xí'ín. ⁸ Xí'o mií Ndios kuendá sa'a ña kú'u nda'o inii sa'a ndó táto'on kí'o kú'u ini Jesucristo sa'a iin rá iin yó. ⁹ Ta xíkai noo Ndios ña ná kutí ndó xí'ín ña kú'u cháá ka ini ndó sa'a dao ka ñayuu, ta ná kutí ta'aní ndó xí'ín cháá ka ña ndíchí xí'o Ndios, ta ná koo cháá ka ñaxintóni noo ndó, ¹⁰ dá ná kandaá ini ndó ndí kían va'a cháá ka kee ndó, dá koni ndó kakuu ndó ñayuu ndaa, ñayuu ndaa vii ndá ná kasandaá kuú nandió koo Cristo kasaá nà, ¹¹ dá xínkoo ndí'i ndó xí'ín ña va'a kée ndó sa'a ña ió Jesucristo xí'ín ndó, dá ná naki'o ñayuu ñaño'ó noo Ndios, ta ná keká'ano ñaá ná.

Takí va Pablo kée na ña kóni Jesucristo

¹² Kónii ña kana'á ndó, ñanij, ña ndidaá tandó'ó ndó'i kíán kedaá, sa'a ñoó seidó'o

cháá ka ñayuu to'on va'a sa'a Jesús. ¹³ Dá chí ndidaá soldado ndéi noo dándáki ta né'e choon yó'o xí'ín dao ka ñayuu ná'á va'a ña nákaai ve'e kaa sa'a ña kéchóoin noo Cristo. ¹⁴ Ta kua'á nda'o ñani yo nì natiin cháá ka tandéé ini noo sato'o yo Jesús sa'a ña nákaai ve'e kaa, sa'a ñoó nì ndundéé cháá ka ini ra dána'a ra sa'a to'on va'a sa'a Jesús, ta ni ko yu'u ra.

¹⁵ Ta mií'an ndaa kíán ña dána'a dao taa to'on Cristo xí'ín ña u'u ini ra, ta sa'a ña kátoó ra chidáó tá'an ra xí'ín. Tído ió dao ka ra dána'a xí'ín ndino'o ini mií rá. ¹⁶ Chí ió dao taa dána'a to'on Cristo sa'a ña kátoó ra chidáó tá'an ra xí'ín yu'u, ta ko dána'a raan xí'ín ndino'o ini ra, chí ndúkú rá ña dándi'i ini ra yu'u nani nákaai ve'e kaa yó'o. ¹⁷ Tído dao ka ra dána'a sa'a ña kú'u ini ra sa'a yu'u, chí ná'á rá ña nákaai ve'e kaa sa'a ña chindeéí to'on va'a sa'a Jesús. ¹⁸ ¿Ndi koo, tá dáá? Tído ko né'e tandíni á dána'a ra sa'a ña u'u ini ra, o sa'a ña kúu rá ñayuu ndaa. Xí'an nani dána'a ra ña ndaa sa'a Cristo, kádií nda'o inii, ta daá ná kadii va inii.

¹⁹ Dá chí sa ná'á vá yu'u ña sa'a ña xíka ndó ña maní noo Ndios sa'a, xí'ín sa'a ña chindeé ñaá Espíritu Jesucristo, sa'a ñoó xínkoo va'a va ndidaá ña ndó'i, dá kanai ve'e kaa, ²⁰ chí ndátí kíjí, ta ió tandéé inii ña o káka'an ta'on noo yu'u sa'a ni iin ña'a kéei. Di'a kónii koo ndeé inii, táto'on kí'o daá kuití kéei, dá ná natiin ta'aní Cristo ñaño'ó sa'a yu'u viti, á mií takí o á mií nì xí'ii. ²¹ Dá chí noo mií yu'u kíán di'a: xí'an nani takí, kéei ña kóni Cristo va, tído tá nì xí'ii, nì keva'a cháá kai. ²² Tído tá ió ña kéchóon cháá kai noo Ndios xí'an nani ndíxii yikí koño yó'o, dá kíán ko ná'í ndí kíán kaxii, á va'a ka katakii, o á va'a di'a ña kuui. ²³ Chí ko nì'í ndá kíán nakani inii sa'a ndí nduu ña yó'o, chí katoóí ko'ín noo ió Cristo, dá kooi xí'ín ná, chí ña yó'o kíán va'a cháá kaan. ²⁴ Tído kani cháá kaan ña kooi ñayuu yó'o, dá koo chindeéí ndo'ó. ²⁵ Ta sa'a ña kándéé inii ña kí'o dión kíán, sa'a ñoó ná'í ña kooi cháá ka ñayuu yó'o, ta koo jí vái xí'ín ndidaá nì ndo'ó, dá kua'ano ndó xí'ín ña kándéé ini ndó Jesús, dá ná kadii cháá ka ini ndó noó ña ndaa kándísa yó. ²⁶ Ta kí'o dión, dá keká'ano ndó Cristo Jesús sa'a ña nì kee na xí'ín yu'u, chí kí'o na ña sa'a tukui kooi xí'ín ndó.

²⁷ Tído noo ndidaá ña'a koo ini ndó kee ndó táto'on kí'o kánian kee nà ndíta toon xí'ín to'on va'a Cristo, dá kíán tá ná saai noo

ndéi ndó o ɔ sáaj, kónij kandaaj inij ña ndíta toon ndó, ta iin tó'ón vá kúú ñaxintónj ndó, ta iin tó'ón n̄ nduu ndi'i ndó kéchóon ndó sa'á tó'on va'a sa'a Jesús, tá'an ña kándísa yó. ²⁸Ta noq ni iin ña'a o sa yu'u ndó kee na xiní u'u ña kándísa yó, dá chí ñoó kían xí'o ña kandaaj ini na ña naá vá ná. Ta ndo'ó kúú na kandaaj ini ña ni'i ndó ña káki ndó, ta mií Ndios kúú na kee ndidaá ña yó'o. ²⁹Dá chí sa'a Cristo, sa'á ñoó ni ni'i ndó ña kándísa ndó mií ná, ta ɔ duú ña yó'o oon ni ni'i ndó, chí ni ni'i ta'ani ndó ña ndó'o níq ndó sa'a ná. ³⁰Chí ndó'o níq ndó tátó'on k̄i'o ni xiní ndó ni ndo'o níq yu'u, ta ndó'o ta'ani ndó tátó'on ni ni'i tó'on ndó ña ndó'o yu'u viti.

2

K̄i'o di'a ni kee Jesucristo sa'a yó

¹Sa'á ñoó, tá mián ndaa ni natiin ndó tãndéé iní noq Cristo, ta ni natiin ndó tãndéé iní noq ná sa'á ña kú'u ini na sa'a ndó, ta iin ni nduu ndó ni kee Espíritu ná, ta ni ni'i ndó ña kú'u ini na sa'a ndó, ta ni ni'i ta'ani ndó ña ni ku'u ká'ano ini na sa'a ndó, ²dá kían dáxinkoq ndó ña kádij inij, ta koo ini ndó ña iin tó'ón ná kakuu ñaxintónj ndó, ta ku'u sá'tá'an ini ndó sa'a ndó, ta iin ná kakuu ndó, ta iin tó'ón ná kakuu ña nákani ini ndó. ³Ta ɔ sa ndúku ndó ña chidáó tá'an ndó xí'ín dao ka ñayuu, ta ɔ sa chindaya'i ndó mií ndó. Di'a nda'í koo ini ndó, ta kee ndó kuendá ña ndáya'i cháá ka dao ka ñayuu ɔ duú mií ndó. ⁴Ta ɔ sa ndi'i téf ini ndó sava'a sa'á ña kónij mií ndó, di'a ndi'i ini ndó sa'á ña xínñó'ó dao ka ñayuu. ⁵Ta koo ini ndó kando'o ndó xí'ín dao ka ñayuu tátó'on k̄i'o ni ndo'o Cristo Jesús xí'ín yó, ⁶dá chí iin nóó kúú vá ná xí'ín Ndios, tído kó ní taó kuendá ta'on na ña iin nóó kúú ná xí'ín Ndios, chí kó ní kée na sa'a mií ná, ⁷sa'á ñoó ni ña ndo'o na ña ndato kúú ná, dá ni ndee na mií ná kúú ná iin na xínkuáchí, chí ni ndee na mií ná ni sa kuu na iin tã ñayuu. ⁸Ta nani ni sa kuu na iin tã ñayuu yó'o, dá ni kenóo cháá ka na mií ná, dá chí sa'á ña ni seídó'o na Ndios, sa'á ñoó ni xí'o na mií ná ni xí'í na, ta nda ndika iin cruz ni xí'í na. ⁹Sa'á ñoó ni chindaya'i ná Ndios ña kakuu na na ndáya'i cháá ka, ta ni xí'o na iin kuú ndáya'i cháá ka noq ná noq ndidaá ka kuú. ¹⁰Sa'á ñoó nata'ano ndidaá tá'an kondó na ndéi induú, xí'ín na ndéi ño'ó yó'o, xí'ín na nó'o tíxi ñó'o noq Jesús, ¹¹ta ndidaá tá'an yu'u nakoni ña Jesucristo kúú

sato'o noq ndidaá tá'an ña'a, ta xí'ín mií ná natiin tatá Ndios ñaño'ó.

Kúú yó de'e Ndios, sa'á ñoó kánian koo vii yó

¹²Ndo'ó, na manj mií, dá seídó'o ndó choon sa'ándáí noq ndó, chí tátó'on k̄i'o ni seídó'o ndó yu'u tá ni sa ioi xí'ín ndó, k̄i'o dión seídó'o cháá ka ndó yu'u viti nani nákaa xíkái. Sa'á ñoó ndi'i ini ndó na'a ndó ña kúú ndó na ni káki ni kee Ndios. Ta kee ndóan xí'ín ña yu'u ndó ná, ta xí'ín ña ndéi ñino ndó. ¹³Dá chí mií vá Ndios kúú na xí'o ña kónij ndó kee ndó ña kónij na, ta xí'o ta'ani na ña kándéé ndó kee ndóan, chí k̄i'o dión ná'ta'an ini na.

¹⁴Ta noq ndidaá ña'a kée ndó, ɔ sa kóo ini ndó ka'an kuáchij ndó, ta ná dá'a ni koo ini ndó chidáó tá'an ndó, ¹⁵dá kían koni ndó kakuu ndó ñayuu koq kuachi xí'ín ñayuu ndaa, dá kakuu ndó de'e Ndios ndaa vii tein ñayuu kíni, na kó kée ña ndaa. Ta katoo ndó tein ñayuu ñoó tátó'on k̄i'o tóon tíñoq tá iin naá. ¹⁶Dión, dá ndita toon ndó xí'ín tó'on va'a ña xí'o ña kataki chí'í yó noq ñayuu. Dá kían, tá ná kasandaá kuú nandió koo Cristo kasaa na, ná kádij inij sa'á ña kó ní ndó'o oon nímaí, xí'ín sa'á ña kó ní naá óon choon ni kee tein ndó. ¹⁷Ta va'ará naki'in tá'an ña ndó'i xí'ín ña dóko ndó noq Ndios, ña kúú ña kéchóon ndó sa'á ña kándéé iní ndó Jesús, tído kádij inij, ta kádij dáó ini yu'u xí'ín iin rá iin ndó. ¹⁸Sa'á ñoó ná kádij ta'ani ini ndó, ta kandeí dij ndó xí'ín yu'u.

Tanda'á Pablo Timoteo xí'ín Epafródito saq ra ñoo Filipos

¹⁹Kándéé inij sato'o yó Jesús ña ná konó ná tanda'a yachij Timoteo saq xí noq ndéi ndó, dá kían ná kastó'on xi xí'ín ndi'í ndó'o ndó, dá ndundéé inij sa'a ndó. ²⁰Dá chí koq ka iin ka tã nákaa xí'ín nákani ini tátó'on k̄i'o nákani ini mií xí, chí koq iin ka ra ndi'í ini sa'a ndó tátó'on k̄i'o ndi'í ini xí sa'a ndó. ²¹Chí ndidaá ka ñayuu ndi'í cháá ka ini sa'a choon mií ná, ta kó ndi'í ta'on ini na sa'a choon Cristo Jesús. ²²Ta ndidaá vá ndó'o ná'á ña kéchóon ndaa Timoteo, ta ná'á ta'ani ndó ña kéchóon nduu xí xí'ín yu'u noq xionooi dána'í tó'on va'a sa'a Jesús tátó'on k̄i'o kéchóon nduu iin tatá xí'ín de'e ra. ²³Ta tanda'í xí saq xi noq ndéi ndó tá ni ndi'í ni kãndaa inij ndi'í ndo'i. ²⁴Ta kándéé ká'ano inij sato'o yó Jesús ña kían konó ná yachij saaj noq ndéi ndó.

²⁵ Tído ni nakani inii ña va'a cháá ka tanda'í Epafrodito saꝓ ra noꝓ ndéi ndó. Ta ñaniꝓ kuenda Jesús kúú rá, ta kéchóon nduú ra xí'ín, ta chindeé tá'an ra xí'ín naáí xí'ín ña kini. Ta ndo'ó ni tanda'á ñaá ni kii ra ni chindeé rá yu'u xí'ín ña xínno'í. ²⁶ Tído ni tanda'í ra kosaa ra, dá chi kóni nda'o ra koo ra xí'ín ndidaá ní ndo'ó, ta ví'í ka ví ni kasa'á kúnda'í ini ra, dá chi ni kandaꝓ ini ra ña ni ni'í tó'on ndó ña ni sa kú'u ra. ²⁷ Ta mi'án ndaa kuiti ni sa kú'u ka'í ra, sa kua'an kuu va ra, ní kúu. Tído ni ku'u va ini Ndios sa'a rá, ta o duú sava'a sa'a iin tó'on mií rá ni ku'u ini Ndios sa'a, chi ni ku'u ta'ani ini na sa'a yú'u, dá kían ná dá'a ni ndo'o cháá ka nimaí sa'á ña kunda'í inii sa'a rá. ²⁸ Sa'á ñoꝓ ni ndi'í inii ni tanda'á kii ra kosaa ra noꝓ ndéi ndó, dá ná kadij ini ndo tá ná koni ndo rá, dá ná koo va'a inii. ²⁹ Ta kadij ini ndo natiin ndó rá táto'on k'i'o kóni sato'o yo Jesús, ta naki'o ndó ña'ño'ó noꝓ ndidaá ka ra kée táto'on k'i'o kée mií rá, ³⁰ dá chi sa kua'an kuu va ra noꝓ choon Cristo, chi ni xi'o ra mií rá ña kían ndo'o ra dión, dá chindeé rá yu'u noꝓ iin rá iin ndo'ó.

3

Kóni Pablo kandaꝓ cháá ka ini na sa'a Jesús

¹ Ta viti kían, ñani mií, ná kadij ini ndo xí'ín sato'o yo Jesús. Kó kuáchí ta'on kían noꝓ yú'u nandió koo tukui taai ña sa ni taai kosaa noꝓ ndo, dá kendaki ndo mií ndó xí'ín ña kándisa yó. ² Ta kandaꝓ ndo mií ndó noꝓ taꝓ kée táto'on kée tina ndúríkue'e, tá'an ra kó kée ña ndaa, ta kéndúsꝓ ra xí'ín ndó ña ka'anda ndo ñií ndo táto'on kée na Israel. ³ Ta viti ndaa kúú yó na ni ta'anda ñií noꝓ Ndios, chi ndino'o ini yo kéchóon yó noꝓ ná kée Espíritu ná, ta sava'a Cristo Jesús kúú na kándéé ka'ano ini yo, dá káki yo, chi kó kándéé ka ini yo ña kée mií yó, ⁴ va'ará ió ña kandeé inii ña káki xí'ín ndéi mií. Tá ió dao ka na ká'án ña xí'ín ndéi mií ná kandeé ná káki na, tído yu'u, kua'a cháá ka ña'a ni kee yu'u, ⁵ dá chi tá ni xinoi onꝓ kuu, dá ni ta'anda ñií, ta kúúf iin ra ño Israel, ta ni kixii tein na ve'e Benjamín, ta ká'in yú'u hebreo, ta iin tooin xí'ín ley, chi kúúf iin ta fariseo, ⁶ ta ndí'í inii kee ña kóni Ndios, sa'á ñoꝓ sa kendava'í xí'ín na kúú kuenda Jesús, ta sa kee ndi'ii choon sa'ándá ley. ⁷ Ta ni ká'in ña ndidaá ña yó'o chindeé ñaá, dá kandaꝓ'i noꝓ Ndios. Tído viti kían ni iin ña'a kó ndáya'í ndidaá ña yó'o noꝓ sa'á ña kándéé inii Cristo. ⁸ Ta

mi'án ndaa dión kían, chi ni iin ña'a kó ndáya'í ndidaá ña yó'o noꝓ, chi ña ndáya'í noꝓ viti kían kandaꝓ cháá ka inii sa'a Cristo Jesús, na kúú sato'í, dá kandeé cháá ka inii ná. Ta sa'á ña kóni nda'o yu'u na, sa'á ñoꝓ ni dankooi ña kandeé inii ndidaá ña yó'o, ta kían táto'on xe'e noꝓ viti, chi kóni kandaꝓ'i cháá ka Cristo noꝓ, ⁹ dá konij iin nduúf xí'ín Cristo, chi kó ndúku ka yu'u ña kían kakuui iin na ndaa noꝓ Ndios sa'a ña kéei choon sa'ándá ley Moisés. Di'a ni kasandaái kúúf iin na ndaa noꝓ Ndios sa'a ña kándéé inii Cristo, chi mií Ndios ni xi'o ña kakuui iin na ndaa noꝓ mií ná sa'á ña kándéé inii ná. ¹⁰ Chi ña kóni yu'u kían kandaꝓ cháá ka inii sa'a Cristo Jesús, chi kónij korndodói ndéi, ña ni danátaki ñaá. Ta kóni ta'anii ña ndo'o nimaí táto'on k'i'o ni ndo'o mií ná, dá kasandaái ndo'í táto'on k'i'o ni ndo'o na ndjika cruz noꝓ ni xi'í na, ¹¹ chi ió tandeé iní noꝓi ña ni'í ña natakij tein na ni xi'í.

Kóni Pablo xinkoo na ndꝓ noꝓ ni chiná'a Ndios

¹² Kó kóni kaa ña yó'o ña sa ni kandeé ni ni'í ndidaá ña yó'o, o sa ni kandeé ni xinkooi ndꝓ noꝓ kóni Ndios, tído xika íf vái kua'in, dá kasandaái natiin ndidaá ña kánian natiin sa'a ña ni kana Cristo Jesús yu'u noꝓ choon na. ¹³ Nani, kó ká'in ña sa ni kasandaái ni natiin ndidaá ña yó'o, tído ña kée yu'u kían ni dankoo yu'u ndidaá ña sa kandeé inii tá sa'a, ta viti ndí'í cháá ka inii kasandaái chí noꝓ, ¹⁴ ta chó'on inii xinkooi ndꝓ noꝓ ni chiná'a mií Ndios, dá natiin ña va'a, tá'an ña ni kana na yu'u natiin sa'á ña iin ni nduúf xí'ín Cristo Jesús. ¹⁵ Ta ndidaá yó'o, na ni sisa xí'ín ña ndaa kándisa yó, ta k'i'o dión kánian koo ini yo. Tá díin kandaꝓ ini dao ka ndo sa'á ña yó'o, dá kían mií Ndios ná dátoꝓ noꝓ ndo ndí kían kánian kee ndó. ¹⁶ Táto'on k'i'o ni kasandaá yo ni kandaꝓ ini yo, k'i'o dión ná kaka yó ko'o chí noꝓ, ta ná ndi'í ini yo kee yóan.

¹⁷ Nani, koo ini ndo kee ndó táto'on kée yu'u. Kande'é va'a ndó na kée táto'on kée ndu'u, ta dión ta'ani kee ndó. ¹⁸ Dá chi sa kua'á nda'í nda'í nda'í ni kasto'in xí'ín ndó ña kua'á nda'í ñayuu ndéi xaꝓn káño'ó ña ni kee Cristo sa'a yo ndjika cruz. Ta xí'ín ndutá noꝓ nandió koo tukui náchina'í ndo'ó sa'a ná. ¹⁹ Ta ni'í ná ña naá ná sa'á ña kée na dión. Chi ña'a sása'an va na kúu ndios noꝓ ná, ta ña chindaya'í na mií ná kúú ña ka'an noꝓ, ta ndí'í ini na sa'á ña'a ió ñayuu yó'o va. ²⁰ Tído

yóó, chí induú vá nákaa ñoo yo, ta ñoo ndáti yó kixi sato'o yo Jesucristo, na dákaaki ñaa, ²¹ dá nadaon na yíkí koño ndíxi yó, tá'an ña nátanj mií, ta ndee na ña káxian yíkí koño ndato tát'on k'i'ó kúú yíkí koño ndíxi mií ná. Ta kee naan xi'ín ndéé mií ná, tá'an ña kéchóon na dándáki na ndidaá ña'a.

4

Daá kuití ná kadij ini yo xi'ín Ndios

¹ Sa'a'á ñoó, ñani maní mií, kónj k'í yu'u kande'í ndo'ó. Ta kadij ini sa'a'á ndo, ta ndo'ó kúú iin ña ndato natiin yu'u sa'a'á choon kééi. Kuita toon ij ndo, na maní mií, xi'ín ña kándisa ndó sato'o yo Jesús. ² Ta seí nda'ávij noo Evodia, xi'ín noo Síntique ña iin tó'ón ní ná kakuu ñaxintónj ná tát'on k'i'ó kónj sato'o yo Jesús. ³ Ta seí nda'í ta'ani noo yo'ó, ta kéchóon ndaa xi'ín mií, ña kían koo inon chindeéon na ña'a yó'o, chí n'í chindeé tá'an dáó ná xi'ín yu'u noó n'í xionooi n'í daná'í to'on va'a sa'a'á Jesús. Ta n'í xionoo ta'ani Clemente xi'ín yu'u, xi'ín dao ka'áa kéchóon dáó xi'ín. Ta sa'á kándodó vá kuu ná noo libro noo kándodó kuu iin rá iin na ni'í ña kataki chíchí.

⁴ Daá kuití ná kadij ini ndo xi'ín sato'o yo Jesús. Ká'an tukui xi'ín ndó, ná kadij ini ndo. ⁵ Ta k'i'ó ndó ña ná kandaq ini ñayuu ña va'a ini ndo, dá chí sa'á kúyati va'á kuu nandió koó sato'o yo Jesús, kasaa na. ⁶ Ta o sa'á ndí'í téi ini ndo sa'a'á ña ndó'o n'í ndo. Di'a ndí'í ini ndo ka'an ndo xi'ín Ndios sa'a'á ndidaá ña ndó'o ndó, ta kaka'á ndo ña maní noo ná, ta daá kuití naki'ó ndó ndivé'e noo ná. ⁷ Ta naki'ó Ndios ña koo va'a ini ndo, ta ni ko'ín kandeé kandaq ini ndi k'i'ó ká'ano ña va'a ini xi'ó Ndios noo ndo. Ta xi'ín ña yó'o kandaq na n'í ndo xi'ín ñaxintónj ndo sa'a'á ña iin ni nduu ndó xi'ín Cristo Jesús.

Nakani ini ndo sa'a'á ndino'o ña ndaa

⁸ Ndaa ña yó'o va'á na ka'ín xi'ín ndó, ñani. Koo ini ndo nakani ini ndo sa'a'á ndino'o ña ndaa, sa'a'á ndidaá ña kánian natiin ña'á'ó, sa'a'á ndidaá ña kúú ña va'a, sa'a'á ndidaá ña vii kua'an, sa'a'á ndidaá ña nóchí kua'an, xi'ín sa'a'á ña va'a noo ñayuu. Sa'a'á noó tá kían iin ña va'a, o tá kían iin ña kánian natiin ña'á'ó, dá kían nakani ini ndo sa'a'á. ⁹ Koo ini ndo kee ndó ndidaá ña n'í katí'a ndó t'ixi ndá'í, xi'ín ña n'í natiin ndó noó'í, tá'an ña n'í seidó'o ndó noo n'í ka'ín, xi'ín ña n'í xini ndo n'í kee. Ta mií Ndios, na xi'ó ña koo va'a ini yo, daá koo va'á na xi'ín ndó.

Náta'an ini Pablo noo ndi ndaa mií vá ña'a ndó'o na

¹⁰ N'í kadij nda'ó ini n'í kee sato'o yo Jesús, dá chí n'í nandió kuéi tuku ndó n'í chindeé ndó yu'u. Ta kátónj va'a ini ña daá kónj ndo'ó chindeé ña ndó, tído ko' ní n'í'í ndo ndí kee ndó chindeé ndó yu'u. ¹¹ Ko' ká'ín ña yó'o xi'ín ndó sa'a'á ña xín'ó'í dao ka'á ña'a, dá chí sa'á n'í katí'a va'á yu'u náta'an ini noo ndi ndaa mií ña ndó'í. ¹² Dá chí ná'á vá yu'u koo nda'ávij, ta ná'á ta'ani yu'u koo va'á. Sa'á n'í katí'a va'á yu'u náta'an ini noo ndidaá ña ndó'í, dá chí náta'an va'á va'á'á ko'ó ña'a kaxí'í o ió ña, ta náta'an ta'ani ini va'á'á ko'ó ña'a noo'í o ió ña, ¹³ chí ndidaá ña yó'o kándéé yu'u kééi, chí mií Cristo kúú na chindeé ña'a.

Ko' kámani ni iin ña'a noo Pablo sa'a'á ña n'í ku'u ini na Filipos sa'a'á na

¹⁴ Tído va'a nda'ó n'í kee ndó sa'a'á ña n'í chindeé ndó yu'u tein tandó'ó ndó'í. ¹⁵ Ta sa'á ná'á vá mií ndo'ó, na ñoo Filipos, ña nda'á mií sa'a'á, tá n'í sa'á ká'aj n'í daná'í to'on va'a sa'a'á Jesús tein mií ndó, dá n'í ketai kuendá Macedonia kua'ín, ta ni iin tó'ón ta'on dao ka'á na kúú kuendá Jesús ndéi dao ka'á noo ko' ní chindeé ta'on na yu'u, sava'a ndo'ó va'á kúú na n'í chindeé ña'a. ¹⁶ Dá chí tá n'í sa'á ioj ñoo Tesalónica n'í kemánj ndo yu'u, chí n'í tanda'á ndó ña xín'ó'í n'í sa'á, ta o du'ú iin tó'ón ni ta'ándá n'í kee ndó díon. ¹⁷ Ko' ndúkú ta'on yu'u ña kían daá kemánj ndo yu'u. Ña kónj yu'u kían ña mií Ndios ná nandió né'e na ña va'a noo ndo sa'a'á ña chindeé ndó yu'u. ¹⁸ Chí sa'á n'í natiin yu'u ndidaá vá ña'a n'í tanda'á ndó vei noó'í, ta ko' kámani ni iin ka'á noó'í, sa'á ió va'a vei xi'ín ndidaá ña'a né'e Epafrodito n'í kixi na, ña kían n'í tanda'á ndó vei noó'í. Tá'an ña n'í xi'ó ndó kúú tát'on iin ña támi sa'an noo Ndios, iin ña n'í doko ndo noo mií Ndios, ña kían náta'an ini na xini na. ¹⁹ Sa'a'á ñoó mií Ndios, na ndáño'o yó, ná naki'ó ndidaá ña xín'ó'ó ndó tát'on k'i'ó ió kua'á ña kuiká ió noo mií ná noo ndato náye'e ndaa sa'a'á ña kúú ndó kuendá Cristo Jesús. ²⁰ Ta daá kuití ná natiin Ndios, na kúú tatá yo, ña'á'ó. Díon ná koo.

Xi'ín ndisá'an yó'o dándí'í Pablo ña ká'an na

²¹ Ka'an ndo ndisá'an xi'ín ndidaá ka'á na kúú ñayuu Ndios, na kúú kuendá Cristo Jesús. Ta ká'an ta'ani ñani yo ndéi xi'ín yu'u yó'o ndisá'an xi'ín iin rá iin ndo'ó. ²² Ndidáa na kúú ñayuu Ndios ndéi yó'o ká'an na

ndisá'án xí'ín ndó, ta n̄a ve'e César kúú n̄a
natiin v̄a'a ndó ndisá'án ká'an n̄a xí'ín ndó.

²³ Ta ná koo ñ̄a man̄i xí'o sato'o ȳo Jesu-
cristo xí'ín iin rá iin ndó. Díón ná koo.

To'on yó'o kí'an nì taa San Pablo nì sa'an noó na ñoo Colosas

Ká'an Pablo ndisá'an

¹ Yu'u kúu Pablo, ta kúu'i iin apóstol, na né'le to'on Jesucristo táto'on kí'o kóni míí Ndios. Ta yu'u xí'ín ñani yo Timoteo ká'an ndu ndisá'an xí'ín ndo'ó, ² na kúu ñayuu Ndios, ndo'ó, na ndíta ndaa xí'ín Cristo, ndo'ó na kúu ñani ndéi ñoo Colosas xa'an. Ta míí tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manì xí'ín ndó, ta nakì'o na ña koo va'a ini ndo.

Xíka Pablo noo Ndios sa'a na ndéi ñoo Colosas, dá ni'i ná ña ndíchi noo Ndios

³ Daá kuití xíka ndu ña manì noo Ndios, na kúu tatá sato'o yo Jesucristo, sa'a ndo'ó, ta daá nakì'o ndu ndivé'e noo ná sa'a ndo, ⁴ dá chí nì ni'lì tó'on ndu ña kándéé ká'ano ini ndo Cristo Jesús, ta kúu'u nda'o ini ndo sa'a ndidaa ka na kúu ñayuu Ndios. ⁵ Díon kée ndó sa'a ña ío tandéé ini natiin ndó ña va'a, tá'an ña sa ío nduu natiin ndó induú. Ta kómí ndó tandéé ini yó'o nì kee to'on va'a sa'a Jesús, ña nì seídó'o ndó. Ta ndino'o to'on ndaa kí'an. ⁶ Ta nì kasanda'a to'on va'a yó'o noo ndo'ó táto'on kí'o nì kasanda'aan iin níí kúu ñayuu yó'o, ta xí'oan ña va'a noo ndo, ta xí'oan ña sa'ano cháá ka ndo'ó íchi Ndios. Ta díon nì ndó'o ndó nda míí ku'u nì seídó'o ndoan, ta nì kanda'a ndisa ini ndo sa'a ña manì nì kee Ndios sa'a ndo. ⁷ Ta ñani manì ndú Epafras kúu na nì daná'a to'on va'a yó'o noo ndo. Na yó'o kúu iin na kéchóon dáó xí'ín ndú, ta kúu ná iin na kéchóon ndaa noo Cristo tein míí ndó xa'an. ⁸ Ta míí ná nì nakani xí'ín ndu'u táto'on kí'o kú'u ini ndo sa'a ndidaa ka na kúu kuenda Jesús kée Espíritu ií Ndios.

⁹ Sa'a ñoo, tá nì kast'o'on na xí'ín ndú sa'a ña kée ndó, nda daá, ta nda viti ko sa tuu ndu ña xíka ndu ña manì noo Ndios sa'a ndo. Ta xíka ndu noo ná ña ná kí'o na ña kanda'a ndi'i ini ndo ndí kí'an kóni míí ná, chí kóni ndu ña kí'an kí'o na kúu Espíritu ií ndidaa ña ndíchi noo ndo, ta kí'o ta'ani na ña kaon koo ñaxintóni ndo noó ña'a míí ná, ¹⁰ dá katí'a ndó kee ndó táto'on kí'o kánian kee na kúu kuenda sato'o yo Jesús, ta kee ndó ndidaa ña náta'an ini na, ta koo ña va'a noo ndidaa ña kée ndó, ta kasanda'a ndo kana'a va'a cháá ka ndo Ndios. ¹¹ Ta xíka

ta'ani ndu noo ná ña ná kí'o na ndéé noo ndo táto'on kí'o ndato ndéé kómí míí ná, dá koni ndo koo kueé ini ndo, ta koni ta'ani ndó koo ndéé ini ndo noo ndidaa ña ndó'o ndó, ¹² ta xí'an kadíi ini ndo ná nakì'o ndó ndivé'e noo tatá yo Ndios, na nì kenduu ña natiin yó ña kánian natiin ndidaa ñayuu na, chí nì ni'lì yo ña kandeí yó noo ndato tóon. ¹³ Chí nì taó xóo na yó tíxi ndá'a ña kini noo ñin naá, ta nì nakì'o na yó noo ndá'a de'e manì míí ná, dá dándáki na yó, ¹⁴ ta na yó'o kúu na nì taó xóo na yó tíxi ndá'a ña kini xí'ín nì míí ná, dá nì kuu nì xí'o ká'ano ini Ndios sa'a kuachi yó.

Ndeí va'a yó xí'ín Ndios sa'a ña nì xí'i Cristo Jesús sa'a yo

¹⁵ Táto'on kí'o kúu míí Ndios, na o kúu ta'on koni xí'ín noo yo, kí'o díon kúu Cristo, ta noon kúu na míí noo, dá nì kava'a ndidaa ña ío. ¹⁶ Dá chí xí'ín ndá'a míí ná nì kava'a ndidaa ña'a, á mián ño'an induú, o noño'o yó'o, á mián túuan o ko túuan, á mián kí'an ña dándáki, o mián kí'an ña kómí choon, o mián kí'an ña ío choon noo ndá'a, o mián kí'an ña ndakí. Tído míí vá ná nì kava'a ndidaa ña, ta sa'a míí vá ná nì kava'an. ¹⁷ Ta sa daá ío va míí ná, dá nì kava'a ndidaa ña'a ío. Ta xí'ín ndéé míí ná ndaá na ndidaa ña'a, dá ko nátanjan. ¹⁸ Ta míí Cristo kúu díni noo ndidaa yóo, na kúu táto'on yikí koño na, chí kúu yó kuenda na. Ta míí ná kúu na kúu noo noo ndidaa ña'a. Ta míí ná nì sa kuu na míí noo nì na'aki iin ndéé tein na nì xí'lì, dá kakuu na na kómí choon sata ndidaa ña'a. ¹⁹ Dá chí nì náta'an ini míí tatá Ndios ña táto'on kí'o kúu míí ná, kí'o díon kúu Jesús. ²⁰ Sa'a míí Jesús ko'on Ndios naki'in tá'an va'a na xí'ín ndidaa ña'a, á mián ndéi noño'o yó'o o mián ño'o induú, chí ndidaa ña yó'o ni nandei va'a xí'ín ná sa'a nì Jesús, kirá nì xita tá nì xí'lì na ndíka cruz.

²¹ Tá sata, ñayuu tukú ta'ani sa kuu ndó noo Ndios, ta sa xini u'u ndo ná, chí sa komí ndó iin ñaxintóni kini, ta sa kee ndó ña kini. Tído viti nì sa'an Cristo nì danáki'in tá'an va'a na ndo'ó xí'ín Ndios, ²² chí nì xí'o na míí ná nì xí'lì na sa'a ndo, dá kuu nakì'o na ndo'ó noo Ndios kakuu ndó ñayuu ndaa vii, ñayuu ndaa, ñayuu ko kuachi noo ná.

²³ Tído kánian kandida ndaa ndo xí'ín ña ndaa kándisa yo, ta kuita toon ndó xí'ín, ta ndiko toon ndó tandéé ini xí'o to'on va'a sa'a Jesús noo ndo, tá'an ña nì seídó'o ndó. Ta iin níí kúu ñayuu yó'o náka'ani to'on va'a

yó'o kua'an. Ta yu'u Pablo kúu iin na n̄i kaxi Ndios kastó'on to'on yó'o xí'ín ñayuu.

Ni xí'o Ndios choon noo Pablo ña kane'e na to'on va'a sa'a Jesús noo ñayuu

²⁴ Ta viti kádij iniñ, chí ndó'o nímaí sa'a ndó'o, ta xí'ín ña ndó'o níyo yikí koñoi, dión, dá dáxinkooi ña ni ndo'o Cristo sa'a na kúu kuendá mií ná, ñayuu kúu táto'on yikí koño na. ²⁵ Ta ni kaxi Ndios yu'u ña kechóoin noo ñayuu mií ná, ta mií ná ni xí'o choon nooí ña dána'a ndi'ii to'on na noo ndo. ²⁶ Ta ña yó'o kúu ña ndichí ni sa io de'é noo mií Ndios ndá rá o ñá'a kava'a ñayuu yó'o. Tído viti ni na'a na ña noo ñayuu mií ná. ²⁷ Ta ni chikaa ini mií ná na'a naán noo na ko kúu na Israel ndi k'i'o ká'ano kúu ña ndichí ndato yó'o. Ta ña ndichí yó'o kúu ña io Cristo Jesús ini ndo, sa'a noo io tandéé ini ña kandeí ndó noo ndato náye'e ndaa noo io na. ²⁸ Sa'a noo kásto'on ndu xí'ín ndidaá ñayuu sa'a Cristo Jesús, ta ká'an ni'ini ndu noo ná, ta dána'a ndu noo ná xí'ín ña ndichí ni xí'o Ndios noo ndú, dá koni ndu nakí'o ndu ndidaá ñayuu kakuu na ñayuu ndáa vii noo Ndios sa'a ña ni kee Cristo Jesús. ²⁹ Sa'a ña yó'o ta'ani ndí'i iniñ kechóoin xí'ín ndéé ni xí'o mií ná nooí, ta ndéé yó'o kedaá xí'ín, dá kandeéí kee choon ni xí'o na nooí.

2

¹ Kónij ña kana'a ndó ña ndí'i nda'o iniñ kechóoin sa'a ndo, xí'ín sa'a ña ndéi noo Laodicea xí'ín sa'a ndidaá ka na ko ñá'a koni tá'an xí'ín yu'u. ² Dión kéei, dá natiin ndó tandéé ini, ta iin ná kakuu ndó sa'a ña kú'u sáta'an ini ndo sa'a ndo, ta ná kandeé ta'ani ndó ni'i ndo ña kandaá ini ndo ndidaá ña ndichí xí'o Ndios, dá koni ndo kana'a ndó ña ndichí, ña ni sa io de'é noo tatá Ndios, ta ña ndichí yó'o kúu Cristo Jesús. ³ Ta noo ndá'a mií Cristo ndadí va'a ndidaá kúu ña ndichí xí'ín ndidaá ña ndaa. ⁴ Ká'ín ña yó'o xí'ín ndó, dá kían ná dá'a ni danda'í ni iin tó'ón ñayuu ndo'ó xí'ín to'on maña luu kua'an, ⁵ dá chí va'ará ko ió'i xí'ín ndó, tído kee ndó kuendá ña ió'i xí'ín ndó, chí daá no'o iniñ sa'a ndo, ta kádij nda'o iniñ sa'a ña luu ndéi ndó, ta kádij iniñ sa'a ña ndíta toon ndó xí'ín ña kándéé ini ndo Cristo Jesús.

⁶ Ta viti, táto'on ndino'o ini ndo ni natiin ndó Jesucristo, na kúu sato'o yo, k'i'o dión ndino'o ini ndo kanoo ndó xí'ín ná. ⁷ Sa'a noo koo ini ndo tiin toon ndó na, ta ndiko toon ndó na, ta kandita toon ndó xí'ín ña ndaa kándísa yó táto'on ni daná'a na noo

ndo, ta daá kuití nakí'o ndó ndiv'e noo Ndios.

Ni dandóo Ndios ndidaá kúu kuachi yo sa'a ña ni kee Jesús sa'a yo

⁸ Kandaá ndo mií ndó, o sa kónón ndó danda'í ñaá ni iin tó'ón ñayuu xí'ín ña ndichí ko ndáya'í dána'a mií ná, ni xí'ín ña to'ón dána'a na, chí ini ñaxintóni mií vá taa ni ndaki ña, chí dána'a na sava'a sa'a ña dándáki ñayuu ndéi ñayuu yó'o, ta ko kían ña ndichí ni kii noo Cristo. ⁹ Dá chí táto'on k'i'o kúu mií Ndios, k'i'o dión kúu Cristo, ta ni nduu na iin taa ñayuu yó'o. ¹⁰ Ta sa'a ña ndíta yó xí'ín Cristo, sa'a noo ni ña'a ko kómaní noo yo, dá kee yó ña kóni Ndios, dá chí mií ná kúu na ndakí cháá ka o duú ndidaá tá'an ña kómí choon xí'ín ña dándáki noo táchi káa. ¹¹ Ta sa'a ña ndíta ndó xí'ín Cristo, sa'a noo kían táto'on ni ta'anda ñiñ ndo noo Ndios, va'ará ko ní ta'anda ndisa ñiñ ndo xí'ín ndá'a taa táto'on k'i'o kée ta Israel. Tído, sa'a ña ni taó xóo na ndo tíxi ndá'a kuachi, sa'a noo kían táto'on ni ta'anda ñiñ ndo noo Ndios sa'a ña kándísa ndó Cristo. ¹² Chí tá ni sodo ndúta ndo kían táto'on ni nduxi nduú ndo xí'ín Jesús noo Ndios. Ta ni natakí nduu ndo xí'ín ná sa'a ña kándéé ini ndo ndéé Ndios, tá'an ña ni danátaki Jesús tein na ni xí'i. ¹³ Dá chí tá sata ni sa kuu ndó ndij noo Ndios sa'a ña ni sa no'o ndó tíxi ndá'a kuachi, ta ko ní sá kuu ndó na noo Ndios sa'a ña ko ní ta'anda ñiñ ndo. Tído ni danátaki ñaá Ndios táto'on ni kee na xí'ín Jesús, ta ni xí'o ká'ano ini na sa'a kuachi ndó. ¹⁴ Chí ni dandóo na ndidaá ña sa táj yo kaá ley, tá'an ña sa datái kuachi yó sa'a ña ko ní kee ndí'i yo choon sa'ándáan. Tído ni dandóo na ña sa táj yo, chí kían táto'on ni chírikaa naan ndika cruz. ¹⁵ Ta k'i'o dión ni díta ná ndidaá choon né'e ña kómí choon xí'ín choon né'e ña dándáki noo táchi káa, ta ni kenóo túu naan, chí sa'a ña ni kee Cristo ndika cruz, sa'a noo ni kandeé ná xí'án.

Dín va kée yó viti sa'a ña kúu yó kuendá Jesús

¹⁶ Sa'a noo o sa kékuendá ndo tá kana'a ñayuu xí'ín ndó sa'a ña seí ndo, o sa'a ña xí'i ndó, o sa'a ña ko kéká'ano ndó dao víko, o sa'a ña ko kéká'ano ndó yoó sáá o sa'a ña ko kée ndó táto'on kée mií ná kuú nání'i ndéé ná. ¹⁷ Dá chí ndidaá ña yó'o kúu konda'í iin ña'a vei koo, tído tá ni kii Cristo, dá ni naní'i yo ña mií ná kúu na ndaa noo ndidaá ña yó'o. ¹⁸ O sa kónón ndó noo ni iin taa ña dátuu

rá ndo'ó noo ña kánian ni'i ndo, chí kée ra mií rá ña ió nda'í ini ra, ta kéká'ano ra ángel, ta kuin toon ra ká'an ra sa'á ña xini ra chí induú. Ta kúu rá ña kúryí nda'ó sa'á ña kómí rá iin ñaxintóni kini. ¹⁹ Ta kó ndíko ra Cristo, na kúu diní noo yo. Ta mií Cristo kúu na dákua'ano ñaa táto'on kí'o dákua'ano diní yo yikí koño yo, tá'an ña t́in tá'an kée tuchi, ta mií Ndios kúu na dákua'ano ñaa xí'ín ña kándéé iní yo ná.

²⁰ Ta sa'á ña ni xi'i nduú ndo xí'ín Cristo, sa'á ñoó kó ñó'o ka ndo tíxi ndá'a ña dándaki ñayuu yó'o. Sa'á ñoó, ñndiva'a nákaní ií ini ndo táto'on nákaní ini ña ñayuu, ta kée ií ndo choon sa'ándá ra? ²¹ Chí kaá ra ña o kúu ta'on kako'on ndá'a ndo ña yó'o, ta o kúu katoó ndo keí ndo ña káa, ta o sa kóo ini ndo tiin ndá'a ndo ña xaan, kaá ra. ²² Ta ndidaá choon yó'o kúu choon sa'ándá ña, ta ña dána'a mií vá rá kíán, tído kasandaá ndi'i va sa'án, chí ña kó choón kíán. ²³ Ta ká'an ñayuu ña choon yó'o ni kixian noo iin ñaxintóni ndichí, dá chí ká'an ndi kánian kee ñayuu kandaño'o na Ndios, ta kéndusaan xí'ín ñayuu ña nda'í koo ini na, ta miíñan dándó'o na nio ná, dá kandeé ná kee na ña. Tído o chindeéan yó, dá dánkoo yó ña kini kóni ñi'í yo.

3

¹ Ta sa'á ña ni nataki nduú ndo xí'ín Cristo tá ni kandísa ndó na, sa'á ñoó ndi'í ini ndo sa'á ña ió induú, ña veí noo ió Cristo xoo kuá'a Ndios. ² Ta koo ini ndo ndi'í ini ndo sa'á ña ió induú, ta ná dá'a ni ndi'í ini ndo sa'á ña ió ñayuu yó'o. ³ Chí sa ni xi'i ndo noo ña kóni mií ndó, ta viti ió de'é táto'on kí'o koo ndó kandeí ndó kee Ndios táto'on ndó'o Cristo. ⁴ Tído tá ná nandió koo Cristo, na xí'o ña kataki yo, dá natuu ndó ndaa ndó táto'on kí'o ndato náye'e ndaa káa mií ná.

Ni sa kee yó ña kini tá sata, tído viti sa ni nduu yó ñayuu saá

⁵ Sa'á ñoó ná dá'a ka ni kataki ndo noo ña ka'an noo kóni ñi'í ndo: o sa kée ndó kuachi xí'ín na kó kúu ñadi'í ndo o yí'í ndo, ná dá'a ni kee ndó ña tikíní xí'ín ñi'í ndo, ná dá'a ni kaño'o ini ndo sa'á ña ka'an noo kóni ñi'í ndo, ná dá'a ni katoó ndo kee ndó ña ka'an noo, ta ná dá'a ni katoó téí ndo di'ón, dá chí tá kée ndó dión, dá kían kana'á ndó ña ndaño'o ndóan. ⁶ Ta ndidaá ña kini yó'o xído ini Ndios xini na, sa'á ñoó veí na dándó'o na nio na kó xí'ín kueídó'o choon sa'ándá na. ⁷ Ta sa xionoo ndó sa

kee ndó ndidaá ña kini yó'o tá sa na'á tá sa dándakian ndo'ó.

⁸ Tído viti kua'án ndo dánkoo ndi'í ndo ña xído ini ndo xí'ín ña yachi xído ini ndo, xí'ín ña xini u'u ndo ñani tá'an ndó, xí'ín ña ká'an ndava'a ndó sa'a ná, xí'ín to'on kini kua'án ká'an ndo. ⁹ Ta o sa kóo ka ini ndo ka'an to'ón sa'a sata'an ndó, dá chí sa ni dánkoo ndó ñayuu yátá ni sa kuu ndó, ta kó kée ka ndo ña sa kee ndó tá sata. ¹⁰ Chí viti ni nduu ndó ñayuu saá, ta iin rá iin kuu kuú sa ndúsaá cháá ka ndo kua'án ndo kee ndó táto'on kí'o kóni Ndios, na ni kava'a ña, dión, dá kasandaá ndo kakomí ndó ñaxintóni Ndios. ¹¹ Ta kó né'e tandíni viti á kúu yó na griego o na Israel, o á ni ta'anda ñi'í yo o koó, o á kúu yó na tukú o á kúu yó na koó ñaxintóni, o á kúu yó na ió sato'o o koó. Kó né'e tandíni ndá yoo kúu yó, dá chí iin to'ón mií vá Cristo kúu na kómí choon sata ndidaá ña'a, ta kómí ná kuendá sa'a ndidaá ñayuu.

¹² Kúu ndó ñayuu ni kaxi mií Ndios, ta kúu ndó ñayuu na, ta kú'u ini na sa'a ndo. Sa'á ñoó koo ini ndo ku'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu, ta va'a koo ini ndo, ta nda'í koo ini ndo, ta vitá koo ini ndo, ta kueé ni koo ini ndo. ¹³ Ta kí'o ndeé iní sa'a sata'an ndó, ta kí'o ká'ano ini ndo sa'a iin rá iin ndó tá ndaa ña'a ni ya'a na noo ndo. Ta táto'on kí'o ni xí'o ká'ano ini Cristo sa'a ndo, kí'o dión ta'ani koo ini ndo kee ndó xí'ín iin rá iin ndó. ¹⁴ Tído ña ndáya'i cháá ka noo ndidaá ña yó'o kían ku'u ini sa'a sata'an ndó, dá chí sava'a ña yó'o kían kedaá xí'ín ndó, dá iin kakuu ndó. ¹⁵ Ta ná kí'o Ndios ña koo va'a ini ndo, chí sa'á ña yó'o ni nakana na ndo'ó ña kakuu ndó iin to'ón. Ta daá kuiti nakí'o ndó ndiv'e noo ná. ¹⁶ Ta ná nakutí níq ndo xí'ín to'on va'a sa'a Cristo Jesús, dá kuu dána'a tá'an ndó noo ndo, ta kuu ka'an ni'ini noo sata'an ndó xí'ín ña ndichí xí'o Ndios. Ta kata ndó xí'ín ndino'o ini ndo noo sato'o yo Ndios xí'ín salmo xí'ín yaa ií, xí'ín yaa xí'o Espiritu ií Ndios noo ndo. Ta xí'ín ña yó'o nakí'o ndó ndiv'e noo ná. ¹⁷ Ta noo ndidaá to'on ka'an ndo, ta noo ndidaá ña kée ndó, kee ndóan táto'on kí'o kóni Jesús, na kuu sato'o yo, ta noo ndidaá ña'a nakí'o ndó ndiv'e noo tatá Ndios sa'á Jesús.

Kí'o di'a kánian kee yó sa'á ña kúu yó kuendá Jesús

¹⁸ Ta ndo'ó, na ñá'a xaan, koo ini ndo kueídó'o ndó yí'í ndo, chí kí'o dión kánian kee ndó sa'á ña kúu ndó kuendá Jesús, na

kúu sato'o yo. ¹⁹ Ta ndo'ó, ta taa xaan, koo ini ndo koni ndo ñadi'í ndo, ta o sa kéndava'a ndó xí'ín ná. ²⁰ Ta ndo'ó, takuáchí yí xí'ín takuáchí dí'í, koo ini ndo kueídó'o ndó tatá ndo xí'ín naná ndo, dá chí ña yó'o kían náta'an ini sato'o yo Jesús xini ná. ²¹ Ta ndo'ó, na kúu tatá xí'ín naná, o sa kóo ini ndo too too dánani ndó de'e ndó, dá kían ná dá'a ni kutúu ini xi. ²² Ta ndo'ó, na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o, kueídó'o ndó ndidaa choon sa'ándá ra noo ndo. Kechóon va'a ndó, va'ará ko iin ndé'le, ta ná dá'a ni kee ndó tát'on kée na ndúkú ña nata'an ini taa koni ñaá rá. Di'a kee ndógan xí'ín ndino'o ini ndo, xí'ín sa'á ña ió ñañó'ó ndó noo Ndios. ²³ Ta ndí ndáa míí vá ña'a kée ndó, ndino'o ini ndo kee ndógan. Ta kee ndó kuendá ña noo míí vá Ndios kée ndógan, ta o duú noo taa ñayuu yó'o, ²⁴ dá chí sa ná'á vá míí ndó ña natiin ndó ña va'a noo tatá yo Ndios sa'á ña kéchóon ndó noo iin tó'ón Cristo, na kúu sato'o yo. ²⁵ Tído na kée ña kini, noón kúu na ni'í ya'i na sa'á ña kini ni kee na, dá chí ni iin tó'ón ñayuu ko máni cháá ka noo Ndios.

4

¹ Ta ndo'ó, na kúu sato'o viti, kendaá ndo xí'ín na ñó'o tixi ndá'a ndo, ta kendúsá'ano ndó xí'ín ná. Ta kana'á ndó ña ñó'o ta'ani ndó tixi ndá'a iin sato'o ió induú, ta ndé'le ná ndo'ó.

² Ta o sa kátuu ndó ka'an ndo xí'ín Ndios, ta daá kaño'o ini ndo noo ka'an ndo xí'ín ná, ta naki'o ndó ndivé'e noo ná. ³ Ta kaka ta'ani ndó ña maní noo sato'o yo Ndios sa'a ndú'u, dá ná konó ná iin íchi noo ndú'u, dá ná kuu dána'a ndu to'on na noo dao ka ñayuu, dá ná kana'á ná ña ndíchi sa'a Jesús, ña kían ni sa io de'le. Ta sa'á ña dána'í to'on yó'o, sa'á noo nákaai ve'e kaa. ⁴ Kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a yú'u, dá ná kat'í'ai kast'o'on ndaí ndi dándaki to'on yo'o tát'o'on kí'o kánian keeí.

⁵ Ta ndúsá'ano kee ndó noo ñayuu ko kúu kuendá Jesús, ta daá kuití koo nduu ndo ka'an ndo xí'ín ná sa'a Jesús iin rá iin ta'ándá nóno noo ndo. ⁶ Ta koo ini ndo va'a ka'an ndo xí'ín ná, ta to'on adi ka'an ndo xí'ín ná, ta ti'a kánian koo ndó, dá kandeé ndó nandió né'e va'a ndó ña ndát'o'on ná ndo'ó.

Xí'ín ndisá'an yó'o dándí'i Pablo ña ka'an na

⁷ Ta nakani Tíquico xí'ín ndó sa'a ndidaa ña ndó'o yu'u tá ná saá ra noo ndéi ndó. Roón kúu iin ñani maní yo, ta iin toon ra

chindeé tá'an ra xí'ín yu'u kéchóin noo sato'o yo Jesús. ⁸ Chí ni tanda'í ra kosaa ra noo ndo sa'a choon yó'o, dá nakani ra xí'ín ndó ndi ndó'o ndu, dá ná kí'o ta'ani ra tandéé ini noo ndo. ⁹ Ta saá nduu ra xí'ín ñani maní yo Onésimo, ra iin toon xí'ín to'on Ndios, ta kúu rá iin taa ñoo míí ndó xaan. Ta nakani ra xí'ín ndó sa'a ndidaa ña kúu chí yó'o.

¹⁰ Ta ka'an Aristarco, ra nákaa nduu xí'ín ve'e kaa, ndisá'an xí'ín ndó. Ta dión ni Marcos, ra kúu daxí Bernabé, ka'an ta'ani ra ndisá'an xí'ín ndó. Ta sa ná'á vá míí ndó ña ni sa'andai choon ña natiin va'a ndó ra tá ná saá ra noo ndéi ndó. ¹¹ Ta ka'an ta'ani Jesús, taa chinani ná Justo, ndisá'an xí'ín ndó. Sava'a ndin oni taa yó'o va kúu ta Israel chindeé tá'an xí'ín yu'u dána'a ndu noo ñayuu ndi kee na ndu'u na tixi ndá'a Ndios. Ta taa yó'o kúu tandéé ini noo yú'u.

¹² Dión ni Epafras, taa ñoo míí ndó, ka'an ra ndisá'an xí'ín ndó, ta kéchóon ra noo Cristo. Ta daá kuití ndí'í ini ra séf nda'í ra noo Ndios sa'a ndo, dá kandita toon ndó íchi Ndios, dá xinkuei ndó koo ndó tát'o'on kí'o kóni Ndios, ta kasandaá ndo kee ndó ndidaa ña kóni míí ná. ¹³ Ta xí'o yu'u kuendá ña miífan ndaa ndí'i nda'o ini Epafras yó'o sa'a ndo, xí'ín sa'á na ndéi ñoo Laodicea xí'ín sa'á na ndéi ñoo Hierápolis. ¹⁴ Ta ka'an ta'ani ñani maní yo Lucas, taa kétátá ñayuu, ndisá'an xí'ín ndó. Ta ka'an ta'ani ñani yo Demas ndisá'an xí'ín ndó.

¹⁵ Kee ndó ña maní ka'an ndo ndisá'an xí'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Laodicea, ta ka'an ta'ani ndó ndisá'an xí'ín Ninfas, xí'ín ndidaa ka na kúu kuendá Jesús nátaaka dáku'a ve'e na.

¹⁶ Tá ni ndí'i ni ka'i ndó tuti yó'o tein míí ndó xaan, dá tanda'á ndógan ná ko'an noo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Laodicea, dá ná ka'i ta'ani naan. Ta ka'i ta'ani ndó tuti ni tanda'á ndú kua'an noo na ñoo Laodicea.

¹⁷ Ta kee ndó ña maní ka'an ndo xí'ín Arquipo, kaá yu'u, ña kían ná koo ini ra dáxinkoo ra choon ni xí'o sato'o yo Ndios noo rá.

¹⁸ Ta xí'ín ndá'a míí yu'u, Pablo, táai ndisá'an yó'o kosaa noo ndo. O sa nándodó ndo ña nákaai ve'e kaa.

Ná koo ña maní xí'o Ndios xí'ín ndidaa ní ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían mií noo ni taa San Pablo ni sa'an noo na ñoo Tesalónica

Ká'an Pablo ndisá'an

¹ Yu'u kúu Pablo, ta yu'u xí'in Silvano xí'in Timoteo ká'an ndu ndisá'an xí'in ndo'ó, na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ká'ano Tesalónica xa'an, ndo'ó na ndíta xí'in tatá yo Ndios, xí'in de'e na Jesucristo, na kúu sato'o yo.

Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee ña maní xí'in ndó, ta nakí'o ná ña koo va'a ini ndo.

Ná'a na ñoo Tesalónica ña ndíta ndaa na xí'in Ndios

² Daá kuití vá náki'o ndu'u ndiv'e noo Ndios sa'a ndidaa ndo'ó, ta daá kuití vá ndíko'on ini ndu ndo'ó noo ká'an ndu xí'in ná, ³ ta daá kuití ñó'o ini ndu noo ká'an ndu xí'in Ndios, na kúu tatá yo, sa'a ña va'a kée ndó sa'a ña kándéé iní ndo ná, xí'in sa'a choon kée ndó sa'a ña kú'u ini ndo sa'a dao ka na, xí'in sa'a ña ndíta ndaa ndo xí'in tandéé iní kómí ndó sa'a Jesucristo, na kúu sato'o yo.

⁴ Ná'a ndu'u, ñani, ndo'ó na kú'u ini Ndios sa'a, ña mií ná ni ka'xi ñaá kakuu ndó ñayuu na. ⁵ Sa'a ñoo tá ni daná'a ndu to'on va'a sa'a Jesús noo ndo, o duú xí'in to'on oon ni ni daná'a ndu, dá chí ni kechóon ndu ndéé Ndios, ta mií Espiritu ii Ndios kúu na ni xí'o ña ni kandaá tá'í ini ndo ña kíán to'on ndaa. Ta ná'a va'a mií ndó ña va'a va ni sa kee ndu'u tá ni sa ndei ndu xí'in ndó sa'a ña kú'u ini ndu sa'a ndo. ⁶ Ta kúu ni kasandaá ndo kée ndó táto'on kée mií ndú, ta ni kasandaá ta'ani ndó kée ndó táto'on sa kee sato'o yo Jesús. Ta va'ará ni ndo'o nani nío ndo, tído ni naatin ndo to'on va'a sa'a ná xí'an kádi iní ndo ni kee Espiritu ii Ndios. ⁷ Ta kí'o dión ni ndo'o ndó, dá ni kasandaá ndo kúu ndó ñayuu ná'a mií noo ndidaa na kándisa Jesús ndéi chí kuendá Macedonia xí'in kuendá Acaya. ⁸ Chí xí'in ndo'ó ni naka'ani to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús. Ta o duú iin tó'on ní Macedonia xí'in Acaya ni naka'ani to'on ñoo ni kee ndo'ó, dá chí sa ndidaa kúu vá xí'an ná'a ñayuu ña kándéé iní ndo Ndios. Sa'a ñoo ko xínñó'ó ka ña kast'o'on ndu xí'in ná. ⁹ Chí di'a ná'ani va mií ná xí'in ndu'u táto'on kí'o ni naatin

ndo ndu'u, ta ná'ani ta'ani na táto'on ni kee ndó ni ñankoo ndó ndidaa kúu yok'o ni sa ndaño'o ndó, dá ni kasá'a ndaño'o ndó na kúu Ndios takí, na mi'an ndaa kuití kúu Ndios, ta kechóon ndo noo ná viti. ¹⁰ Ta ná'ani ta'ani na xí'in ndu'u ña ndáti ndó nandi'o koo tuku Jesús, na kúu de'e Ndios, kii na chí induú, ta Jesús yó'o kúu na ni natakí tein na ni xí'i, ta na yó'o kúu na dá'akáki ñaá noo ña xído ini Ndios vei sata ñayuu kée kuachi.

2

Kí'o di'a ni kechóon Pablo ñoo Tesalónica

¹ Ta sa ná'a ndó, ñani, ña ko ní naá óon ta'on choon ni sa'a ndu ni kee ndu noo ndéi ndó. ² Dá chí ná'a ndó ña ni ka'an ndava'a ñayuu ndéi ñoo Filipos xí'in ndu'u, ta ni kendava'a na xí'in ndú. Tído mií Ndios kúu na ni xí'o tandéé iní noo ndu'u, sa'a ñoo ko ní yu'u ta'on ndu sa'a ndu kast'o'on ndu xí'in ndó sa'a to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, va'ará ni ndo'o nda'o nío ndú ni kee dao na ñoo ndo. ³ Ta ko ní dána'a ndu ña to'on noo ndo, ta ko ní dána'a ndu noo ndo xí'in ñaxintóni káni, ta ko ní ndúkú ndú ña dánda'í ndu ndo'ó. ⁴ Mií vá Ndios kúu na ni nata'an ini ni xini na ndu'u, ta ni xí'o na choon noo ndú ña dána'a ndu noo ndo sa'a to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús. Ta ko ndúkú ta'on ndu'u ña kíán nata'an ini ñayuu sa'a ña kée ndu. Di'a ndúkú ndu'u ña nata'an ini Ndios, na ná'a táto'on ná'ani ní nío iin rá iin yó. ⁵ Ta ná'a ndó ña ni iin kuu tá'on ko ní kechóon ndu'u to'on luu ká'an, dá dána'a ndu noo ndo. Ta ko ní ndúkú ta'on ndu ña kí'o ndó di'ón noo ndú. Ta mií Ndios kúu na xí'o kuendá ña kí'o dión kíán. ⁶ Ta ni ko ndúkú ndu'u ña kíán chindaya'í ñaá ñayuu, ni ña chindaya'í ñaá ndo'ó, ta ni dao ka na, va'ará kánian koo ñaño'ó ndó noo ndu'u sa'a ña kúu ndú apóstol, na né'e to'on Cristo Jesús. ⁷ Ni sa io leé ini ndu xí'in ndó, chí sa kee ndu xí'in ndó táto'on kée iin ña'a ndaa va'a de'an. ⁸ Ta ndó'o nda'o ndu'u sa'a ndo. Ta o duú to'on va'a Ndios oon ni ní chfkaá ini ndu kí'o ndu noo ndo daá ñoo, chí ni sa io nduu ta'ani ndu nakí'o ndu mií ndú kuu ndu sa'a ndo, chí ni kuká'ano nda'o ña kú'u ini ndu sa'a ndo. ⁹ Sa ná'a vá mií ndó, ñani, táto'on kí'o ni ndo'o ndu ni sa kechóon ndu. Nduú ñoo sa kechóon ndu'u, dá ná dá'a ni dáta'an ndu ni iin ndo'ó xí'an nani ni daná'a ndu to'on va'a Ndios noo ndo.

¹⁰ Mií ndó xí'o ndaa kuendá xí'in Ndios ña vii ni sa ndei ndu, ta ni kandaá ndu

xí'ín ndó, ta ni iin ña'a kọ ní ya'a ndu kee ndu tá nì sà ndei ndu xí'ín ndo'ó, nà kúú kuendá Jesús. ¹¹ Ta ná'a ta'ani mií ndó ña táto'on kée iin tatá xí'ín de'e na, kì'o díon sà ká'an ni'ini ndu noo iin rá iin ndó, ta sà xì'o ndu'u tandeé iní noo ndo, ¹² ta sà sa'anda ndu choon noo ndo ña kee ndó táto'on kì'o kánian kee nà kúú ñayuu Ndios, chí nì nakana ñaá ná ña kandeí ndó noo ndato náye'e ndaa noo ío nà dándáki na.

¹³ Sa'a'á ñoó kọ sá tuu ta'on ndu náki'o ndu'u ndivé'e noo Ndios, chí tá nì daná'a ndu to'on Ndios noo ndo, kúú ndato nì ñatiin ndóan tá nì seídó'o ndóan. Ta kọ ní ñatiin ndóan kíán to'on nì kana tein ñaxintóni taa. Di'a nì ñatiin ndóan ña miífan ndaa ndisa kíán to'on Ndios, tá'an ña chindeé ndo'ó ndíta ndaa ndo xí'ín ña kándisa ndó. ¹⁴ Ta ndo'ó, ñani, nì ndo'o ta'ani ndó tandó'ó táto'on kì'o nì ndo'o nà kúú ñayuu Ndios kúú kuendá Cristo Jesús ndéi chí kuendá Judea di'a. Chí nì kendava'a ta'ani nà ñoo mií ndó xí'ín ndó táto'on kì'o sà kendava'a tá ñoo Israel xí'ín mií ná. ¹⁵ Ta nì sa'áni tá ñoo Israel yó'o sato'o yo Jesús táto'on kì'o nì sa'áni rá profeta mií rá nì sà ndei sa'na. Ta nì taó xóo ra ndu'u tein mií rá, ta kọ náta'an ini Ndios xini ñaá ná, ta xini u'u ra ndidaa ñayuu, ¹⁶ chí sadí rá noo ndú, dá ná dá'a nì dána'a ndu noo ná kọ kúú nà Israel, dá ná o ní'í ná ña káki na noo kuachi na. Díon kée ra, sa'a'á ñoó nì ndukua'a cháá ká kuachi rá noo Ndios, ta nì kasáa ña xido nda'o ini nà sata rá sa'a'á ña kini kée ra.

Kóni Pablo kọ'on tuku na koto ni'ini ñaá ná

¹⁷ Ñani, tá nì ya'a cháá kuu nì kexoo ndu'u tein ndó, kúú sà nì kasá'a vá nda'í ká'an ndu'u nandió kuéi ndu kande'é ndú ndo'ó, dá chí va'ará ndéi xoo ndu, tído daá kuití vá ñó'o ini ndu sa'a'á ndo. ¹⁸ Sa'a'á ñoó nì ka'án ndú saa ndu kande'é ndú ndo'ó. Ta yu'u Pablo, kuá'a nda'o ta'ándá nì ka'ín saai noo ndéi ndó, tído nì ketéin ña u'u noo ndú. ¹⁹ Dá chí í'á kọ ná'a ndó ndá yoo kakuu tandeé iní noo ndú, ta ndá yoo kì'o ña kadii ini ndu, ta ndá yoo kakuu corona ndu, na ka'an va'a ndu sa'a'á? í'Á kọ ná'a ta'on ndó ña ñaá kakuu ndo'ó tá ná kasandaá kuu nandió kọo tuku Jesucristo, nà kúú sato'o yo, kasaa nà? ²⁰ Chí sa'a'á ndo'ó natiin ndu ña'ńó'ó xí'an kadii iní ndu.

3

Nì sa'an Timoteo ñoo Tesalónica nì xito ni'ini ñad xí

¹ Ta sa'a'á ña kọ xí'o ndeé ká iní ndu ña nákanani ini ndu sa'a'á ndo, sa'a'á ñoó nì kandoo ndu ña kíán kándoo ndu ñoo Atenas, ² dá nì tándá'a ndú ñani ndu Timoteo kọsaa xì noo ndéi ndó, chí kéchóon xi noo Ndios, ta kéchóon daó ta'ani xi xí'ín ndú noo xíonoo ndu dána'a ndu to'on va'a sa'a'á Jesús. Dá ná chindeé xì ndo'ó kandita toon cháá ká ndo xí'ín ña ndaa kándisa yó, ta ná kì'o ta'ani xi tandeé iní noo ndo, ³ dá kíán ná dá'a nì kexoo ni iin ndó noo ña kándisa ndó kée tandó'ó ndo'ó ndó, chí sà ná'a vá mií ndó ña kánian kando'o yó tandó'ó. ⁴ Chí tá nì sà ndei ndu xí'ín ndo'ó, dá nì kasto'on ndu ña kendava'a ñayuu xí'ín yó sa'a'á ña kúú yó kuendá Jesús, ta ná'a va'a mií ndó ña kì'o díon ndó'o yó viti. ⁵ Ta sa'a'á ña kọ ní xì'o ndeé ká iní ña nákanani iní sa'a'á ndo, sa'a'á ñoó nì tándá'í Timoteo kọsaa xì noo ndéi ndó, dá kandaá iní nde'á á ndíta ndaa ií ndo xí'ín ña kándéé iní ndo Jesús. Dá chí nì yu'í'í ña oon ni ví nì kexíxi ña u'u xí'ín ndó, ta nì kandeéan nì danda'á'vian ndo'ó, ta nì naá óon choon nì kee ndu nì daná'a ndu noo ndo.

⁶ Tído sà nì nandió kọo va Timoteo nì ndusáa xì noo ndéi ndu. Ta va'a ká'an xì sa'a'á ndo, ña ndíta ndaa ií va ndó xí'ín ña kándéé iní ndo Jesús. Ta kú'u ini sa'a'á sátá'an ií va ndó. Ta kaá ta'ani xi ña daá vá ñó'o va ini ndo sa'a'á ndú sa'a'á ña kóni ndo ndu, ta kóni kí'í ndo koni tuku ndó ndu'u, táto'on kì'o kóni ta'ani ndu'u koni ndu ndo'ó.

⁷ Ñani, ndó'o ndu tandó'ó noo ndéi ndu yó'o, ta nda'í kúu ini ndu, tído nì ndundeé iní ndu tá nì kandaá ini ndu ña ndíta ndaa ndo'ó xí'ín ña kándéé iní ndo Jesús. ⁸ Ta kúú nì ñani'í ini ndu, xini ndu, tá nì kandaá ini ndu ña ndíta toon ndó xí'ín sato'o yo Jesús. ⁹ í'Ndi kúú ví ndivé'e nakì'o ndu'u noo Ndios sa'a'á ndo? Chí kadii nda'o ini ndu'u noo Ndios kée ndó, ¹⁰ ta ndu'u ñoó xíka ndu'u noo ná ña ná konó ná saa ndu kande'é ndú ndo'ó, dá dáxinkoo ndu ña kómani kandaá ini ndo, dá kua'ano cháá ká ndo xí'ín ña kándéé iní ndo Jesús.

¹¹ Ta kóni ndu'u ña mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná konó ná í'chí saa ndu noo ndéi ndó. ¹² Ta nà kúú sato'o yo ná chindeé ná ndo'ó, dá ná kua'ano cháá ká ña kú'u sátá'an ini ndo sa'a'á ndo xí'ín sa'a'á ndidaa ká ñayuu táto'on kì'o kée ndu'u kú'u ini ndu sa'a'á ndo, ¹³ ta ná kì'o na ña kandita toon ndó, dá ná koo vii ndo noo Ndios, nà kúú tatá yo, tá ná kasandaá kuu nandió

koo mií Jesucristo, na kúu sato'o yo, xí'ín ndidaa ñayuu na. Díon ná koo.

4

Kí'o di'a kánian kee yó, dá nata'an ini Ndios koni na yó

¹Ta viti, ñani, seí nda'í ndu noo ndo, ta ka'an ni'ini ndu noo ndo sa'a ña kúu yó kuendá sato'o yo Jesús. Chí sa ni ñaná'a ndu noo ndo ndí kían kánian kee ndó, dá nata'an ini Ndios koni ña ná. Ta kí'o díon kée ndó viti, tído koo ini ndo katí'a cháa ka ndo kee ndóan. ²Chí sa ná'a vá ndó ndá choon ni sa'anda ndu noo ndo kee ndó, chí noo sato'o yo Jesús ni ní'í ndu'u choon yó'o.

³Chí ña kóní Ndios kían koo vii ndo noo ná. Sa'a ñoó o sa kóo ini ndo dayako ndo mií ndó xí'ín kuachi xí'ín na ko kúu ñadi'í ndo o yí ndo. ⁴Di'a koo ini iin rá iin ndó katí'a ndó koo vii ndo xí'ín na kúu ñadi'í mií ndó, ta koo ñañó'ó ndó noo ná. ⁵Ta o sa kátoó ndo kee ndó ña ka'an noo tát'o'on kí'o kée ñayuu ko ná'a Ndios. ⁶Ta ni iin tó'ón ndó o sa kóo ini koni xí'ín ñani ndo kuendá Jesús xí'ín ña kini yó'o, chí ka'í nda'o dándó'o Ndios níó ndo sa'a kuachi yó'o tát'o'on sa ni kasto'on ndu xí'ín ndó, ta ni xí'o ndu kuendá noo ndo. ⁷Chí ko ní kána ta'on Ndios yó ña kían kandeí yó kee yó ña kini kóní ñíi yo. Di'a ni kana na yó ña koo vii yo noo ná. ⁸Sa'a ñoó ndi ndáa mií vá ndó kénóo to'on dána'a ndu yó'o, kana'a ndó ña ko kénóo ta'on ndó ni iin taa ñayuu yó'o. Di'a mií vá Ndios, na ni xí'o Espiritu íi ná noo yo, noón kúu na kénóo ndó.

⁹Ko káni kaan ña taa ndu'u ña ku'u sátá'an ini ndo sa'a ndo, dá chí sa ni ñaná'a va mií Ndios noo ndo ña ku'u ini sa'a sátá'an ndó. ¹⁰Ta díon ta'ani kée ndó xí'ín ndidaa ka na kúu kuendá Jesús, na ndéi chí kuendá Macedonia di'a. Tído seí nda'í ndu noo ndo, ñani, ña ka'ano cháa ka ná kakuu ña kú'u ini ndo sa'a ná. ¹¹Ta koo ini ndo koo va'a ini ndo xí'ín ndidaa ñayuu. Ta ndí'i ini ndo noo choon kée mií ndó, o sa chírneee ndó mií ndó noo dao ka ña'a. Ta ndí'i ini ndo kechóon ndó, dá ni'í ndo ña'a kasá'an ndó, tát'o'on ni sa'anda ndu choon noo ndo. ¹²Dá kían ná koo ñañó'ó ñayuu ko ná'a Ndios noo ndo, ta ni iin ña'a ná o kamaní noo ndo.

Di'a koo, dá nandió koo tuku Jesús kii na ñayuu yó'o

¹³Ta viti kóní ndu'u ña kana'a ndó, ñani, sa'a ndí kían ndo'o ñayuu ni xí'i, dá ná o kúnda'í ini ndo sa'a ná tát'o'on kí'o ndó'o na

koó tandeé ini noo. ¹⁴Chí kándisa yó ña ni xí'i Jesús, ta ni ñataki na. Ta kí'o díon ta'ani dáki'in ta'an Ndios na kúu kuendá Jesús ni xí'i xí'ín mií Jesús.

¹⁵Ta viti ko'on ndu kasto'on ndu xí'ín ndó to'on ni ka'an mií sato'o yo Jesús, chí ni kaa na ña yóo, na ndéi takí íi tá ná nandió ko mií Jesús kii na ñayuu yó'o, o kuió noo ta'on yó ko'on yo noo na sa ni xí'i ko'o naki'in tá'an yó xí'ín Jesús. ¹⁶Chí dinñó'ó ta'anda choon chí induú, dá táí kayu'u iin arcángel, ta táí ka'an trompeta Ndios, dá ví noo sato'o yo Jesús nda induú kii na. Ta kúu dinñó'ó ka natakí na sa ni xí'i kúu kuendá Jesús. ¹⁷Tá ni ndí'i, ndidaa yóo, na ndéi takí íi noñó'o yó'o, nadítá Ndios ko'on dáó yó xí'ín na ni ñataki ñoó noo viko kaa naki'in tá'an yó xí'ín sato'o yo Jesús noo tachi. Ta díon kandeí kuií yo xí'ín ná. ¹⁸Sa'a ñoó kí'o ndó tandeé ini noo iin rá iin ndó xí'ín to'on yó'o.

5

Ná kandeí nduu yo, chí ko ná'a yó ndá oon nandió koo Jesús

¹Ta sa'a ndá oon koo díon xí'ín ndi kooan, ko káni kaan taai ña sa noo ndo, ñani, ²dá chí sa ná'a va'a mií ndó ña iin ndakána va kasandaá kuú nandió koo sato'o yo, tát'o'on kí'o kée iin ta ku'íná tá vej ra sakuua kí'in ku'íná ñaá rá. ³Míi kuú ka'an ñayuu di'a: "Va'a nda'o ndéi yó, koó ka va tándó'ó noo yo viti", kaa na, ta kúu iin ndakána va tiin ñaá tándó'ó kini ñoó, tát'o'on iin ndakána kásá'a káki de'e na ñá'a. Ta ni iin tó'ón ná o káki noó tándó'ó yó'o.

⁴Tído ndo'ó, ñani, sa ná'a ndó tát'o'on kí'o koo, chí ko íin naá ka noo ndo sa'a ña yó'o. Sa'a ñoó o tiin ndakána kuú yó'o ndo'ó tát'o'on kí'o tiin ndakána iin ta ku'íná ñayuu kí'in ku'íná rá. ⁵Chí sa ndidaa kúu vá ndo'ó kúu na tóon noo, chí sa ni natoon noo ndo. Ta ko íin naá ka noo yo, chí ko kúu ka yo kuendá noo íin naá. ⁶Sa'a ñoó ná o sa kúdi yo tát'o'on kí'o kée ñayuu ko ná'a Ndios. Di'a ná kandeí nduu yo, ta ná kaño'o ini yo. ⁷Dá chí na kídí, sakuua kídí na, ta na xí'i, sakuua xí'i na. ⁸Tído yóo kúu na sa tóon noo, sa'a ñoó ná kaño'o ini yo. Ná koo ini yo ña kandeé ini yo Jesús, ta ná ku'u ini yo sa'a dao ka ñayuu. Ta ña yó'o ná kakuu tát'o'on iin ka kanda'a yika yo. Ta tandeé ini kómí yó ña miían ndaa kuití káki yó noo kuachi yo ná kakuu tát'o'on iin ka kanóo diní yo. ⁹Chí ko ní kaxi Ndios yó, dá kuido ini na koni

na yó. Di'a ni kaxi na yó, dá ni'i yo ña kaxi yó noó kuachi yo sa'á ña ni kee Jesucristo, na kúú sato'o yo,¹⁰ na ni xi'i sa'a yo, dá kían, va'arar ni xi'i yo o takí yo, tído kandeí dáó yó xí'ín ná. ¹¹ Sa'á ñoó kí'o tá'an ndó tandeé iní yó'o noo iin rá iin ndó, ta dakuá'ano tá'an ndó xí'ín to'on Ndios tát'o on kí'o kée ndó ndéi ndó.

Ká'an ni'ini Pablo noó na kúú kuendá Jesús

¹² Ta seí nda'í ndu noo ndo, ñani, ña koo ini ndo koo ñañó'ó ndó noó na kéchóon noo ndo, chí ni xí'o sato'o yo Jesús choon noo ná ña kuita na noo ndo, ta ka'an ni'ini na noo ndo. ¹³ Sa'á ñoó koo ñañó'ó ndó noo ná, ta ku'u ndá'o ini ndo sa'a ná sa'a choon kée na noo ndo. Ta ná koo ini ndo kandeí va'a ndó xí'ín iin rá iin ndó.

¹⁴ Ta seí nda'í ta'ani ndu noo ndo ña koo ini ndo dánani ndó na dusá, na ko kóni kechóon. Ta kí'o ndó tandeé iní noó na ni ndíko, ta chindeé ndó na vitá ini. Ta kueé koo ini ndo xí'ín ndidaá kúú ñayuu. ¹⁵ Ta o sa kóo ini ndo nandió né'e ndó ña kini kée dao ka ñayuu xí'ín ndó. Di'a ndí'i ini ndo kee ndó ña va'a xí'ín iin rá iin ndó. Ta dión ta'ani kee ndó xí'ín ndidaá ka ni ñayuu.

¹⁶ Ta daá kuití ná koo dii iní ndo. ¹⁷ Ta o sa kátuu ndó ña ká'an ndo xí'ín Ndios. ¹⁸ Ta naki'o ndó ndivé'e noo ná sa'a ndidaá ña ndó'o ndó, chí kí'o dión kóni mií Ndios kee yó sa'á ña kúú yó kuendá Cristo Jesús.

¹⁹ O sa kadí ndo noó ña kóni Espíritu ij Ndios kee na. ²⁰ O sa kú'ichí ini ndo kueídó'o ndó to'on ni xí'o mií Ndios noó ñayuu dána'a noo ndo. ²¹ Korndodó va'a ndó ndidaá kúú ña dána'a na, dá naki'in va'a ndó ña kían va'a. ²² Ta taó xóo ndó mií ndó noó ndidaá ña kini.

²³ Ta mií Ndios, na xí'o ña koo va'a ini yo, ná kevii ní ná ndo'ó, ta ná taxí vii ná iin ní kúú ndó, espíritu ndo, xí'ín ní'o ndo, xí'ín yikí koño ndo, dá kían ná koo vii ndo tá ná kasandaá kuú nandió koo tuku Jesucristo, na kúú sato'o yo, kasaq na. ²⁴ Dá chí iin na ndaa kúú Ndios, na ni kana ndo'ó xoo mií ná, ta noón kúú na kee ña yó'o xí'ín ndó.

Xí'ín ndisá'an yó'o dánd'i Pablo ña ká'an na

²⁵ Ñani, kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a ndú'u.

²⁶ Ta chitó tá'an ndó noo ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ñañó'ó ka'an tá'an ndó ndisá'an xí'ín na kúú ñani ndo.

²⁷ Ta sa'ándái choon noo ndo xí'ín choon ni xí'o Ndios noó ña ka'i ndó tuti yó'o noo ndidaá ka na kúú ñayuu Ndios.

²⁸ Ná koo ña maní xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kíꞑn kúú uu nì taa San Pablo nì sa'an noó na ñoo Tesalónica

Ká'an Pablo ndisá'án

¹ Yu'u kúú Pablo, ta yu'u xí'ín Silvano xí'ín Timoteo ká'an ndu ndisá'án xí'ín ndo'ó, na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo ká'ano Tesalónica, ndo'ó na ndíta xí'ín tatá yo Ndios, xí'ín de'e na Jesucristo, na kúú sato'o yo. ² Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manì xí'ín ndó, ta nakì'o na ña koo va'a ini ndo.

Dánd'o Ndios niq ndidaá na kée kuachi tá na natuu sato'o yo Jesús kii na chí induú

³ Daá kuití vá kánian nakì'o ndu'u ndivé'e noq Ndios sa'a ndo, ñani. Ta kí'o díon niyíká ndú kee ndu, chí iin iin kuú kuú sá sá'ano cháá ka ndo kua'an ndo xí'ín ña kándéé iní ndo Jesús, ta sá'ano ta'ani ndó xí'ín ña kú'u cháá ka ini sa'a sátá'an ndó. ⁴ Sa'á ñoó ká'an va'a ndu sa'a ndo'ó noq dao ka na kúú kuendá Ndios nátaka dao ka ve'e ño'o, chí va'ará kéndava'a ñayuu xí'ín ndó, ta va'ará ndó'o ndó tandó'ó, tído xí'o ndéé vá iní ndo, ta ndíta ndaa ndo xí'ín ña kándéé iní ndo Jesús.

⁵ Ta sa'á ña xí'o ndéé iní ndo, ñoo kíꞑn ná'a ña kényíko ndaa Ndios. Sa'á ñoó ió íchì ndo ña ndu'u ndó noó dándáki na, chí sa'á ña yó'o kíꞑn ndó'o ní ndo. ⁶ Ta ña ndaa vá kíꞑn noq mií Ndios ña dándó'o na ní ñayuu kéndava'a xí'ín ndo'ó. ⁷ Ta noq ndo'ó, na ndó'o níq viti, nakì'o Ndios ña nani'í ndéé dáó ndo'ó xí'ín ndu'u tá ná natuu sato'o yo Jesús kii na chí induú xí'ín ndidaá ángel ñó'o tíxi ndá'a ná ⁸ tein ñó'ó kéké ita, dá chiya'li na ñayuu ko ní xíin nakoni Ndios, xí'ín na ko ní xíin kuefído'o to'on va'a ña ká'an sa'a Jesucristo, na kúú sato'o yo. ⁹ Ta ñayuu yó'o kúú na ndo'o nani'í noq ndidaá tá'an kuú, chí ni iin kuú o kóni na ndu'u na noq ió sato'o yo Ndios, ta ni iin kuú o kóni na náto'on ndato ndéé kómí ná. ¹⁰ Díon koo kuú tá ná nandió koq Jesús, dá kíꞑn ndato nda'o natiin na ñaño'ó kee ñayuu mií ná, ta naá iní ndidaá kúú ñayuu kándísa ñaá. Ta díon ta'ani ndo'o mií ndó, chí kándísa ndó to'on nì daná'a ndu noq ndo.

¹¹ Sa'á ñoó daá kuití vá xíka ndu ña manì noq Ndios sa'a ndo, ña ná kí'o na ña kakuu ndó ñayuu ndaa, dá chí sa'á ña yó'o nì kaxi

na ndo'ó. Ta xíka ta'ani ndu noq ná ña xí'ín ndéé mií ná ná kándéé ndó kee ndó ndidaá kúú ña va'a, xí'ín ndidaá kúú choon nì chíkáá ini ndo kee ndó sa'á ña kándéé iní ndo ná, ¹² dá ná ni'í sato'o yo Jesucristo ñaño'ó sa'a ndo. Ta díon ta'ani natiin ndó ñaño'ó sa'á ña kándéé iní ndo ná, ta díon koo sa'á ña manì nì kee Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo xí'ín yó.

2

Dinño'ó ka taa kini kasandaá, dá ví kasaa Jesús

¹ Ta viti kásto'on ndu xí'ín ndó ndi koo tá ná nandió koq Jesucristo, na kúú sato'o yo, kasaa na, ta ndi koo, dá nakì'in tá'an yó xí'ín ná. Ta seí nda'í ndu noq ndo'ó, ñani, ² ña ná dá'a ni konó ndó ña vitá oon nadaká ñayuu ñaxintóni ndo, ta o sa kútúú ini ndo, va'ará kaá na ña Espíritu iñ Ndios nì ka'an xí'ín ná ña sa nì ya'a va kuú nì nandió koq sato'o yo Jesús, o tá dána'a na ña díon kíꞑn o tá kaá na ña nì tánda'a ndu'u iin tuti ká'an díon. ³ O sa kándía ndó ña dándalí ni iin ñayuu ndo'ó, dá chí tá o ñá'a kasandaá kuú yó'o, dá kíꞑn kuá'a nda'o ñayuu kasá'a dánkoo íchì Ndios, ta kasandaá iin taa kini, tá'an ra nì ni'í tá'í ña naá rá noq Ndios. ⁴ Ta ndakuiñ ra, ta kenóo ra ndidaá ña'a chínaní ñayuu kúú ndios, xí'ín ndidaá ña'a ndaño'o na. Ta nda noq iñ cháá ka ini ve'e ño'o ká'ano kakoo ra, dá kee ra mií rá ña kúú rá ndios.

⁵ ¿Á ko ndúsaq ta'on ini ndo ña nì ka'ín sa'a ndidaá ña yó'o tá nì sa ioj xí'ín ndó?

⁶ Ta sa ná'a vá ndo'ó ndí kíꞑn chítuu noq tá kini ñoo, sa'á ñoó o nátuu ta'on ra nda ná kasandaá hora kánian na'a noq rá. ⁷ Ta kana'á ndó ña sa kéchóon va ña kini ñoo, tído ió de'é iñ váán, dá chí ió ña chítuu va ña viti, sa'á ñoó ko ñá'a natuuán. Tído nda ná kasandaá kuú kuxoo ña chítuu ñaá, nda daá ví, dá natuuán. ⁸ Nda daá ví, dá na'a noq mií taa kini ñoo. Dá ka'ání ñaa Jesús xí'ín tachí yú'u ná, dá dánaá ña ná kee ña naye'e ndato noq nandió koq na kii na.

⁹ Chí tá ná kasandaá tá kini ñoo, kakomí rá ndéé mií ña u'u, sa'á ñoó ká'ano nda'o choon kane'e ra kasaa ra xí'ín ña maña, ta kándéé rá kee ra ña'a ná'ano xí'ín ña'a ndato. ¹⁰ Ta xí'ín ndidaá ña maña yó'o dándalí ra ñayuu xionoo íchì kua'an indaya, chí ko ní xíin na natiin na xí'ín ndinoo ini na ña ndaa, sa'á ñoó o káki ta'on na noq kuachi na. ¹¹ Sa'á ñoó kí'o Ndios ña dándalí naá iin ña to'on ká'ano, dá kándísa na ndidaá kúú ña to'on ka'an ra, ¹² dá kíꞑn nando'o

nɔ ndidaá kúú ñayuu kɔ ní xín kandísa ña ndaa, chí di'a nì katoó cháá ká nà ndiko nà ña kini.

Sa nì kaxi va Ndios yo ña dákgaki ñaa ná

¹³Tído ndu'u, daá kánian naki'o ndu ndi-ve'e noo Ndios sa'a ndo'ó, ñani, nà kú'u ini sato'o yo Ndios sa'a. Chí ndo'ó kúú nà nì kaxi mií ná nda mií sa'a, dá natiin ndó ña káki ndó sa'á ña nì nduvii Espírítu ij ná ndo'ó, xí'ín sa'á ña kándéé ini ndo ña ndaa. ¹⁴Chí nì kana Ndios ndo'ó ña natiin ndó ña káki ndó xí'ín tɔ'on va'a nì ñaná'a ndu noo ndo, dá natiin ta'ani ndó ña'ndó'ó tátɔ'on kɔ'ni natiin Jesucristo, nà kúú sato'o yo, ña'ndó'ó.

¹⁵Sa'á ñoó kandita toon ndó, ñani, ta tiin toon ndó ña ndaa nì ñaná'a ndu'u noo ndo, á kían ña nì ñaná'a ndu xí'ín yú'u ndú noo ndo, ó á kían ña nì taa ndu noo tuti nì saa noo ndo.

¹⁶Ta mií Jesucristo, nà kúú sato'o yo, xí'ín mií Ndios, nà kúú tatá yo, kúú nà kú'u ini sa'a yo, ta nì xí'ín na tãndéé ini kakomí yó ndidaá tá'an kuu, ta nì xí'ín ta'ani na iin tãndéé ini ká'ano noo yo sa'á ña maní nì kee na xí'á. ¹⁷Ta naki'o na ña ndéé koo ini ndo, ta ná dáku'a'ano na ndo'ó, dá katí'a ndó ka'án ndo ndidaá tɔ'on va'a, ta katí'a ndó kee ndó ndidaá ña va'a.

3

Kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a ndú, dá ná natiin va'a ñayuu tɔ'on Ndios

¹Viti, ñani, kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a ndu'u, dá kían ná naka'ani kú'í tɔ'on Ndios ndidaá kúú xían kee ndu'u, ta ná natiin ndato ñayuu tɔ'on Ndios tátɔ'on kɔ'ni ndato nì natiin mií ndóan. ²Ta kaka ta'ani ndó noo ná ña ná kandaa nà ndu'u noo ñayuu kíni, noo nà kóni kendava'a xí'ín ndú, chí ɔ duú ndidaá ñayuu kándéé ini Jesús. ³Tído iin nà ndaa kúú sato'o yo Jesús, sa'á ñoó kɔ'ni na ña kandita ndaa ndo, ta kandaa nà ndo'ó noo ña kini. ⁴Ta sa'á ña kándéé ini yo sato'o yo Jesús, sa'á ñoó kándéé ini ndu ña kée ij vá ndó choon nì sa'anda ndu'u noo ndo, ta dión kee va ndó. ⁵Ta ná chindeé ñaa sato'o yo Jesús, dá katí'a ndó ku'u sátá'an ini ndo sa'a ndo, tátɔ'on kɔ'ni kú'u ini mií Ndios sa'a yo. Dá katí'a ta'ani ndó koo ndéé ini ndo tein tandó'ó ndó'ó ndó tátɔ'on kɔ'ni nì xí'ín ndéé ini Cristo Jesús.

Kánian kechóon yo, dá kataki yo

⁶Sa'ándá ndu choon noo ndo, ñani, xí'ín choon nì xí'ín sato'o yo Jesucristo noo ndú, ña ɔ sa káne'e tá'an ndó xí'ín nà kúú kuendá Jesús, nà kɔ xín kechóon, tá'an nà kɔ kóni kee choon nì sa'anda ndu noo ndo. ⁷Ta sa ná'á vá mií ndó ndí kían kánian kee ndó, dá kee ndó tátɔ'on kɔ'ni sa kee ndu, chí kɔ ní sá ndei dúsá ndu tein mií ndó. ⁸Chí kɔ ní seí óon ta'on ndu pan nì iin tó'ón ñayuu. Di'a ndú ñoó va nì sa ndi'i ini ndu sa kee ndu choon ndéé, dá kían ná dá'a nì dáta'an ndu nì iin ndo'ó sa'á ña kasá'an ndu. ⁹Ió íchí ndú ña koto ndó ndu'u, tído kɔ ní xí'ín ta'on ndu ña kee ndó dión. Di'a sa kechóon va ndu'u, chí kóni ndu ña kían katí'a ndó kee ndó tátɔ'on kɔ'ni kée ndu'u. ¹⁰Chí tá nì sa ndei ndu xí'ín ndó, dá nì sa'anda ndu choon noo ndo ña ndi ndaa ñayuu kɔ xín kechóon, ná dá'a nì kasá'an na.

¹¹Chí nì nì'í tó'on ndu'u ña tein ndó xa'an ndéi dao ñayuu dúsá, nà kɔ kóni kechóon, ta chírne kechóon kúu na noo dao ká ñayuu.

¹²Sa'á ñoó sa'ándá ndu choon noo nà kée dión xí'ín choon nì nì'í ndú noo sato'o yo Jesucristo, ña ná ndi'i ini iin rá iin mií ná kechóon ndúsá'ano ná, dá nì'í ná ña kataki nà. ¹³Ta ndo'ó, ñani, ɔ sa kúkuítá ini ndo kee ndó ña va'a.

¹⁴Tá ndéi dao ñayuu kɔ kékuendá choon sa'ándá ndu noo tuti yó'o, dá kían kande'é va'a ndó ndá yoo kúú ná, ta ɔ sa kóo ká ini ndo kane'e tá'an ndó xí'ín ná, dá ná xí'ín an noo ná sa'á ña kée na dión. ¹⁵Tído ná dá'a nì taó kuendá ndo ña kúú ná nà xí'ín u'u ndo, di'a koo ini ndo ka'án nì'ini ndó noo ná sa'á ña kúú ná ñani ndo kuendá Jesús.

Xí'ín ndisá'an yó'o dándí'i Pablo ña ká'án nà

¹⁶Ta mií sato'o yo Jesús, nà xí'ín ña ió va'a ini yo, ná naki'o ña daá kuítí vá koo va'a ini ndo noo ndidaá ña'a. Ta daá kuítí ná koo na xí'ín ndidaá ndó.

¹⁷Ta ndisá'an yó'o táa mií yu'u Pablo kosa noo ndo'ó xí'ín ndá'a mií. Ta dión kée yu'u noo ndidaá tuti táai, ta dión ndáa letraí.

¹⁸Ná koo ña maní xí'ín sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían mií noó ni taa San Pablo ni sa'an noo Timoteo

Ká'an Pablo ndisá'an xí'ín Timoteo

¹ Yu'u kúu Pablo, ta kúu'i iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo, chí mií tatá Ndios, na dáka'ki náá, xí'ín sato'o yo Jesucristo, na kúu iin tandeé iní ká'ano noo yo, noón kúu na ni xí'o choon yó'o nooí.

² Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'ín yo'ó, Timoteo. Mi'án ndaa kuiti kúúon tát'o'on de'i sa'á ná kándéé inon Jesús. Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ná maní xí'ín yo'ó, ta ná ku'u ini na sa'on, ta ná kí'o na ná koo va'ón.

Ta yó'o két'a Pablo ká'an na sa'á ná to'ón dána'a dao ka ta

³ Kakaá ií ní ñoo Éfeso xa'an, tát'o'on ni seí nda'avíi nooon tá ni kee ku'a'in chí kuendá Macedonia dí'a, ta ka'andon choon noo ra dána'a ná to'ón ná ná dá'a ka ni kee ra dión, ⁴ ta ná dá'a ka ni dána'a ra sa'á cuento yata, xí'ín sa'a ndá tixi ni kii iin rá iin na yata ni sa nde sa na'á. Chí ná yo'ó kédaá xí'ín na kúu kuendá Jesús, dá kasá'a ná dándichí tá'an mií ná, ta ko chíndeé ta'on náá ná kaka choon Ndios kua'an, chí ko xí'oan ná kandeé cháá ka ini na Ndios. Ta ká'ín xí'ón ná ⁵ ka'andon choon yo'o noo ta'a ñoo, dá ná katí'a ñayuu xa'an ku'u ini sa'a sátá'an na xí'ín iin nío vii, xí'ín iin ñaxintóni va'a, ta sa'á ná kándéé iní na Jesús xí'ín ndino'o ini na. ⁶ Tído ni kankuei xoo va ta'a ñoo noó ná yo'ó, ta ndí'i ini ra dána'a ra sa'a to'on ko chóon. ⁷ Ta kátoó ra dána'a ra sa'a ley Moisés, tído ni mií rá ko kándaá ini sa'á ná dána'a ra xí'ín sa'á ná kéndaa téi ra.

⁸ Ta sa ná'á vá yo ná keva'a yo xí'ín ley Ndios tá ná kendaá yo choon sa'ándaan. ⁹ Ta ná'á vá yo ná ko ní xí'o Ndios ley na ná kían chituaan noó ñayuu ndaa. Dí'a ni xí'o na ley na chituaan noó ñayuu kíni, xí'ín na do'i, xí'ín na ke nákoni Ndios, xí'ín na kée kuachi, xí'ín na koó ñañó'ó noo Ndios, xí'ín na ká'an ndava'a sa'a Ndios, xí'ín na sa'ání tatá xí'ín naná, xí'ín ndidaá ka na sa'ání ndii, ¹⁰ xí'ín na kée kuachi xí'ín na ko kúu yíi o ñadi'i, xí'ín ra kátoó kudí xí'ín ta'a xí'ín rá, xí'ín na díko ñayuu, xí'ín na to'ón, xí'ín na náchina'á Ndios tein na to'ón ká'an na,

xí'ín dao ka kuachi ko náki'in tá'an xí'ín na ndaa dána'a yo. ¹¹ Kí'o dión dándáki to'on ndato, ná kúu to'on va'a sa'a Jesús, ná ni chína'a Ndios, na kúu Ndios ndato kua'a ió. Ta ni sa'anda na choon nooí ná dána'i ná noó ñayuu.

Yó'o kásto'on ta'ani Pablo sa'a choon ni ngtiin na noo Ndios

¹² Náki'oi ndivé'e noo Cristo Jesús, na kúu sato'o yo, na xí'o ndee yu'u noo choon yo'ó. Chí ni sa nde'é ná yu'u ná kúu'i iin ta'a ndaa, sa'á ñoo ni xí'o na choon yo'ó nooí kechóoin noo mií ná. ¹³ Ta va'ará ni sa kuu yu'u iin ra sa ka'an ndava'a sa'a ná, ta va'ará ni sa kuu yu'u iin ra sa kuu iin ná ká'ano nda'o nooí, chí ni nakutí yu'u xí'ín ná kándéé iní ná, xí'ín ná kú'u ini sa'a dao ka ñayuu. Ta dión ni ndo'i ni kee Cristo Jesús.

¹⁵ Ta ndino'o ná ndaa kían ko'ín ka'in, ta kánian kandisa ndidaá ñayuu ná. Ta ná yo'ó kían: mi'án ndaa kuiti ni kii Cristo Jesús ñayuu yo'ó, dá kuu dáka'ki na na kómí kuachi, ta yu'u kúu ra kii cháá ka nákaa tein na kómí kuachi ni dáka'ki na. ¹⁶ Tído ni sa'an Jesucristo ni ku'u ini na sa'á yu'u, ra kii cháá ka, dá dána'a na noó ñayuu ná ko'on na kí'o ndee iní na sa'á ñayuu kándisa náá, dá koni na natiin na ná kataki chíchí ná tát'o'on ni kee na xí'ín yu'u. ¹⁷ Ta iin to'ón mií vá Ndios kúu rey ndidaá tá'an tiempo. Ta ni iin kuu o kuu na, ta o kuu ta'on koni yo ndi káa na, ta kúu ná iin to'ón diñi Ndios takí xí'ín Ndios ndíchí. Ta daá kuití ná natiin na ndidaá ñañó'ó, xí'ín to'on ndato kua'an. Dión ná koo.

¹⁸ Ta choon yo'ó xí'oi noo yo'ó, Timoteo, dá kandeéon naáon xí'ín ná kii, tát'o'on kí'o kua'an to'on ni ni'i na sa'ano noo Ndios tá sa ná'á sa'a choon keeón. ¹⁹ Ta kuiin ndaaon xí'ín ná kándéé inon Jesús, ta cho'on inon koo vii ñaxintónon, dá chí sa'á ná ko ní kée dao ka na kúu kuendá Jesús dión, sa'á ñoo ni tuú ná noó ná ndaa kándisa yo, tát'o'on kí'o ndó'o iin barco túu tá'an xí'ín yuu. ²⁰ Ta Himeneo xí'ín Alejandro kúu dao ta'a ni ndo'o dión, ta ni nakí'i va yu'u ra noo ndá'a ná u'u, dá ná nandikó iní ra, ta ná dándí'i ra ná ká'an ndava'a ra sa'a Ndios.

2

Yó'o ká'an Pablo ña ná kaka yo ña manj noo Ndios sa'a ndidaa ñayuu

¹Noo ndidaa ña'a ká'an ni'inii noo ndidaa na ndei xaan ña ná koo ini na kuei nda'í na noo Ndios sa'a ndidaa ta né'e choon, ta ná kaka ta'í ná noo ná sa'a rá, ta ná kaka na ña manj sa'a rá, ta ná nak'i'o na ndivé'e noo Ndios sa'a rá. ²Ta dión ta'ani ná kaka na ña manj noo Ndios sa'a tá né'e choon ná'ano, xí'ín sa'a dao ka taa né'e choon xí'ín rá, dá kían ná koni yo kandeí va'a yó, dá ná koni yo kandeí ñóhí yó kee yó ña kónj Ndios, ta ndúsá'ano ná kee yó noo ndidaa ñayuu. ³Dá chí ña yó'o kían va'a, ña kían ná'ta'an ini Ndios, na dáka'ki ñaá. ⁴Dá chí kónj na ña ndidaa tá'an ñayuu ni'í ña ká'ki na noo kuachi na, ta man'i'í ná ña kana'a ná ña ndaa sa'a mií Ndios. ⁵Dá chí iin tó'ón dinj vá kúu Ndios, ta iin tó'ón ta'ani kúu na náchindeí va'a ñayuu xí'ín Ndios, ta na yó'o kúu Jesucristo, na ni nduu iin taa. ⁶Ta ni nak'i'o na mií ná ña kían ni xí'í na, ta kí'o dión ni chiya'í na sa'a kuachi ndidaa ñayuu. Ta ndidaa ña yó'o ni kuu tein kuu ni chíkaa ini mií Ndios. ⁷Ta ni xí'o Ndios choon noo yu'u ña kakuu iin na kasto'on xí'ín ñayuu sa'a Cristo, ta kakuu iin apóstol, na kane'e to'on na, (ta ná'a Cristo ña ká'ín ña ndaa xí'ín ndó, ta kó ká'an to'on ta'an vai.) Ta ni xí'o ta'ani na choon noo'í ña dána'í noo na kó kúu na Israel, dá ná kandeé ini na Jesús, ta ná kana'a ná ña ndaa.

Di'a kánian kee ta kúu taa, ta di'a kánian kee na ná'a

⁸Ta kónjij ña ná ka'an ndidaa taa xí'ín Ndios ndei kúu mií vá noo ndei ra, ta ná ndane'e ra ndá'a ndaa vii noo Ndios. Ná dá'a ni kuido ini ra, ta ná dá'a ni dándichí tá'an ra.

⁹Dión ta'ani, na ñá'a, ná dá'a ni koo ini na koo táyíí dá'on ná. Di'a ná koo ndúsá'ano na, nda'í ni ná kandixi na. Ná dá'a ni nacho'on táyíí ná dinj ná, ná o sa káño'o ñá'a oro ndá'a ná, ná o sa kándaki na yuu dión, ni dá'on ya'í ná o sa kándixi na. ¹⁰Va'a kaan luu ná koo na xí'ín ña va'a kée na, chí kí'o dión kánian kee na ñá'a ndúkú kee ña kónj Ndios.

¹¹Ta tádj ní ná kandeí na ñá'a noo dákuá'a na to'on Ndios, ta xí'ín ñaño'ó ná kandeí na. ¹²Dá chí kó sóno yu'u ña dána'a na ñá'a, ni kó sóno yu'u ña kakomí ná choon satá taa. Sava'a choon sa'ándaj noo ná kían ña ná kandeí tádj ná kueí'dó'o na. ¹³Dá chí na

mií noo ni kava'a Ndios kúu Adán, ni ndi'í, dá ni kava'a na Eva. ¹⁴Ta kó ní danda'í kirí u'u Adán. Eva va ni danda'í ri. Sa'a ñoo ni kankao Eva noo kuachi. ¹⁵Tído ká'ki vá na ñá'a sa'a ña xí'o na mií ná kandeí de'e na tá ná kandita toon na xí'ín ña kándéé ini na Jesús, tá ná ku'u'í ini na sa'a ñayuu, tá ná koo vii ná noo Ndios xí'ín ña ió ndúsá'ano ini na.

3

K'i'o di'a níyiká kee taa ka'an kane'e choon noo na kúu kuendá Jesús

¹Mífan ndaa kuiti iin ña va'a kíán tá kátoó iin ñani yo kane'e na choon ña kíán kandaka na na kúu kuendá Jesús. ²Tído kánian koo vii ná noo ñayuu, ta ná kakuu na yí'í iin tó'ón ná'a, iin taa ño'o ini noo ña kée na, ta ná kakuu na iin taa ndúsá'ano, iin na ió ñaño'ó ñayuu noo, iin na nátiin va'a ñayuu ve'e na, iin na tí'a va'a dána'a. ³Ta kó kánian kakuu na iin na kátoó ko'o, ta kó káni ta'anian kakuu na iin na tondó. Di'a kánian kakuu na iin na va'a ini, iin na kátoó koo va'a xí'ín ñayuu, ta ná o kákuu na iin na kátoó koo di'ón. ⁴Ta kánian kakuu na iin na tí'a va'a dándáki ve'e na, ta ná koo ñaño'ó de'e na, ta ná kueí'dó'o xi ná xí'ín ñaño'ó. ⁵Dá chí, na kó tí'a dándáki va'a na ve'e na, ñndi koo ví kandeé ná dándáki va'a na na kúu ñayuu Ndios ndáka na?

⁶Ta kó kánian kane'e iin na saá, na duú ni nduu kuendá Jesús, choon yo'o, dá chí oon ni ví kásá'a kuryíí ná, ta kankao na ndo'o ní'o ná kee Ndios táto'on kí'o ni ndo'o ña u'u. ⁷Ta ná kananí va'a na noo ñayuu kó kúu kuendá Jesús, dá kían ná dá'a ni ni'í ñayuu ndi kee na chínaní kini ñaá ná, ni ña u'u o ni'í'í ndi keean dátúú ñaá.

K'i'o di'a níyiká kee na ka'an kandita konkuáchí ini ve'e ño'o

⁸Kí'o dión ta'ani kánian kee ra ndíta xíno kuáchí ini ve'e ño'o. Iin ra kéndaa ná kakuu ra, ta iin tó'ón ná kakuu to'on ra. Ta ná o sa kákuu ra iin ra kátoó ko'o, ta ná o sa kákuu ra iin ra kátoó di'ón ku'íná.

⁹Ta ná koo ini ra tiin toon ra ña ni sa io de'é noo Ndios, ña kíán ña ndaa kándísa yó, ta ná kee ra ña xí'ín ñaxintónj vii. ¹⁰Ta mífan ndúsá kánian kande'é va'a ndó ra, dá ná kande'á á kúu rá iin ra kéndísa'ano noo ndidaa ñayuu. Tá dión kíán, dá kían ná kane'e ra choon yo'o.

¹¹Ta dión ta'ani kánian kee na ñá'a, ná kakuu na iin na ndaa, ná dá'a ni kakuu na iin na xíonoo káva'a ña to'on, ta ná kakuu

na iin na ñó'o ndi'i ini noqo ña kée na, ta ná kakuu na iin na ñá'a kándéé iníq.

¹²Iin ra xino kuáchí ini ve'e ñq'o, iin tó'ón ní ná kakuu ñadi'í ra, ta kánian tí'a va'a ra dándáki ra ve'e ra xí'ín de'e ra. ¹³Dá chí tá kendúsá'ano ra choon yó'o, dá kían natiin ra ñañó'ó, ta kua'ano cháá ka ra xí'ín tandeé iní kómí rá sa'á ña kándéé ini ra Cristo Jesús.

Ña yó'o kúu ña ndaa kándisa yó

¹⁴Táai choon yó'o kosaagan noqo yó'ó, va'ará ió tandeé iní ña yachí vá saai kande'í yó'ó. ¹⁵Tído tá ñi kueei, dá kían sa ñi kastq'on vei xí'ón ña kánian keeón xí'ín na kúu ve'e Ndios, chí ñayuu yó'o kúu ve'e ño'o mií Ndios takí, chí kúu ná tátq'on di'ín ndíta ndío, tátq'on di'ín ndíta chindeé ña ndaa sa'á Ndios.

¹⁶Ta mián ndaa kuiti iin ña ka'ano nda'lo kúu ña ndaa kándisa yó, ña ñi sa io de'é noqo Ndios, ta viti ñi na'a naan noqo yq, dá chí:

Ñi kii Jesús ñayuu yó'ó, ta ñi sa kuu na iin taa ñayuu,

ta ñi kandqo ndaa na ñi kee Espíritu ií.
Ta nda induu ñi sa nde'é ña ángel.

Ta ñi dasa to'on sa'a ná noqo ña qo kúu na Israel.

Ta ñi kándisa ñaá na ndéi ñayuu yó'o,
ta xí'ín ñañó'ó ñi ñatiin ñaá Ndios nda noqo ió na induu.

4

Tein kuu noq ndi'í, dá dána'a dao taa ña to'ón

¹Ká'an tá'í vá Espíritu ií Ndios ña tein kuu noq ndi'í, dá dánkoo dao ñayuu ña ndaa kándisa yó, dá ko'on na kueidó'o na ña to'ón ka'an espíritu maña, ta ndiko na ña dána'a ta kúu kuendá ña u'u, ²chí kueidó'o na ña dána'a taa u'u noq, tá'an ra ka'an ndino'o ña to'ón. Ta sa'á ña nadana ñaxintóni taa yó'o, ³sa'á ñoqo q kónó rá tanda'a ñayuu, ta ka'anda ra choon ña ná q keí na dao ña'a, tá'an ña ñi kava'a mií Ndios, tído ndidaá na kúu kuendá Jesús xí'ín na ná'á ña ndaa kuu keí ná ña nani naki'o na ndive'e noq Ndios sa'án. ⁴Dá chí ndidaá vá ña'a ñi kava'a Ndios kúu ña va'a. Sa'á ñoq qo kánian kañó'ó yó ni iin tó'ón ña'a ñi kava'a na. Kuu va keí yoán xían nani naki'o yó ndive'e noq Ndios.

⁵Dá chí sa'á to'on ñi ka'an Ndios, ta sa'á ña náki'o yó ndive'e noq ná, sa'á ñoq kándqo vii vá ndidaá tá'an ña'a saxío.

Di'a kánian kee na kóni kechóon va'a noq Jesucristo

⁶Tá ná dána'on ña yó'o noqo ña kúu kuendá Jesús, dá kían konqon kakuuón iin taa kéchóon va'a noq Jesucristo, ta konqon kua'ánón noqo ña ndaa kándisa yó, xí'ín noqo ña ndaa dána'a yq, tá'an ña kándisón nda viti. ⁷Ta kánian kañó'ón ndidaá cuento to'ón xí'ín ña qo ndaya'i nákani dao na ñá'a sa'ano. Koo inqon ná koo ndaki nímqon, dá kandeéón keeón ña kóni Ndios. ⁸Dá chí tá ná ndukú yó ña koo ndaki yíki koño yq, cháá vá chindeéán yó. Tído tá ná ndukú yó ña koo ndaki níq yq xí'ín ña kóni Ndios, dá kían chindeéán yó noq ndidaá ña'a, dá chí chindeéán yó nani ndéi yó ñayuu yó'o, ta xí'oan tandeé iní noqo yq ña kande'í yó ñayuu vei chí noq.

⁹Ta mián ndaa ki'lo dión kían, sa'á ñoq kánian kándisa ndidaá ñayuu to'on yó'o.

¹⁰Ta sa'a mií ña ndaa yó'o ndi'í ini yq kéchóon yó, ta sa'á mián ndó'o nani yq, dá chí kándéé ka'ano ini yq Ndios takí, na xí'o ña káki ndidaá tá'an ñayuu, ta ñayuu kándisa Jesús kúu na mián ndaa kuiti keva'a xí'ín ña káki na.

¹¹Ta kánian ka'andqon choon yó'o noqo ñayuu, ta kánian dána'on ña noq ná. ¹²Ta q sa kónón kenóo na yó'ó sa'á ña qo kúuón iin taa sava'a. Di'a ndi'í inqon kakuuón iin ta ndísá'ano, dá ná kande'é na kúu kuendá Jesús yó'ó, dá ná katí'a na kee na ña kóni Ndios. Sa'á ñoq ndísá'ano ka'qon, ta ndísá'ano keeón, ta ku'q inqon sa'a ñayuu, ta kuiin ndaqon xí'ín ña kándéé inqon Jesús, ta koo viiqon noq Ndios, xí'ín noqo ñayuu.

¹³Nani kosaai, ndi'í inqon ka'ávón tuti ií Ndios noqo ñayuu, ta ka'an ni'ínón noq ná, ta dána'on noq ná. ¹⁴Q sa nándodqon choon ñi xí'o Ndios noqon, chí mií ná ñi xí'o ña ñi kandaq ini na sa'ano sa'á choon keeón, sa'á ñoq ñi chíkodó ná ndá'a ná dinqon. ¹⁵Sa'á ñoq ndi'í inqon keeón choon yó'o, ta kuiin toon xí'án, dá ná kandaq ini ndidaá ñayuu ndi ki'lo sá'ánón kua'qon xí'ín ña kándisón. ¹⁶Ta kaon kooón xí'ín miíón, ta kaon kooón xí'ín ña ndaa dána'a yq, ta cho'on inqon kuiin toon xí'án. Tá keeón dión, dá kían káki miíón, ta káki ta'ani na sefidó'to to'on dána'on.

5

¹Q sa kóo inqon dánqon iin na sa'ano, di'a ka'an ni'ínón noq ná xí'ín ñañó'ó tátq'on kéeón xí'ín tatá miíón. Ta ka'an ni'ínón

noq takuáchí yíí táto'on k'i'o kéeón xí'ín ñani miíón. ² Ta ka'an ni'ini ta'ánón noq na ñá'a sa'ano táto'on k'i'o kéeón xí'ín naná miíón. Ta ka'an ni'ínón noq takuáchí di'í táki xí'ín ñañó'ó, xí'ín ñaxintónj vii, táto'on k'i'o kéeón xí'ín k'i'o kuálí miíón.

Di'a kánian koo ini yo kee yó xí'ín na kuáan

³ Ta koo inon chindeéón na kuáan, na ko íin kuií kaá ña nda'í na. ⁴ Tído na kuáan ió de'e o de'e ñání, ta yó'o va kánian katí'a xi chindeé xí na ve'e xi táto'on k'i'o kánian kee na kúu kuendá Jesús, dá nandio né'e xi ña maní noq na ve'e xi sa'á ña ni ñakuá'ano ñaá ná, chí ña yó'o kían va'a, ña náta'an ini Ndios xini na. ⁵ Ta na kuáan ndisa, na ko íin kuií kaá ña nda'í na, sava'a iin tó'ón mií Ndios kándéé íni na, ta xíka na ña maní noq ná, ta nduú ñoó ká'an na xí'ín ná. ⁶ Tído na kuáan ndéi kée ña kóni ñíi ná, noqón kúu na ni xí'í noq Ndios, va'ará takí na ndéi na. ⁷ Ta ka'andon choon yó'o noq ná, dá kían ná o ni'í ñayuu ndí kjan ka'an na sa'a ná. ⁸ Chí na ko xíto na kúu tá'an na, ví'í ka ri na ve'e mií ná, noqón kúu na ko taó kuendá ña ndaa kándisa yó, ta ka'í cháá ka ví kée na o ñuú iin na ko kándisa.

⁹ Tá kua'on nachikodóon kuú dao ka na kuáan noq kandodó kuú na kuáan ndisa, dá kían chikodóon kuú na ió onj diko kuiá chí noq, ña kúu ná iin na kuáan ni sa io iin tó'ón yíí, ¹⁰ iin na xí'o ndaa ñayuu kuendá sa'á ña kée na ña va'a, iin na ni ñakuá'ano va'a de'e, iin na sa natiiin va'a ñayuu sa saá ve'e na, iin na sa nakata sa'a ñayuu Ndios, iin na miían ndaa sa chindeé na ndó'o níó, iin na miían ndaa kée ndidaá ka ni ña va'a xí'ín ñayuu xí'ín ná.

¹¹ Tído o sa chikodóon kuú na kuáan kuálí, dá chí kandeé vá ña kóni mií ná xí'ín ná, ta o taó kuendá ta'on na to'on ni xí'o na noq Cristo sa'á ña katoó tuku na tanda'a ná. ¹² Sa'á ñoó táj kuáchi na sa'á ña ni xí'o na to'on na noq Ndios, ta ko ní kée na ña. ¹³ Chí tá ná chikodóon kuú na kuáan kuálí, ta kúu katí'a na kandeí dúsa ná, sa'á ñoó ká'ín ña va'a cháá ka ná tanda'a na kuáan kuálí, ta ná kandeí de'e na, ta ná koo ve'e mií ná dándáki na, dá ná dá'a ni ni'í ña xini u'u ñaá ndi keean dátúú ñaáán. ¹⁵ Dá chí sa ni kankuei xoo va dao na kuáan kua'an na xoo ña u'u.

¹⁶ Tá ió iin na kuáan ve'e na kúu kuendá Jesús, dá kían kánian chindeé ñaá ná, dá kían ndadá cháá ni choon ná kandido ve'e ño'o, dá ná kandeéán chindeéán na kuáan, na ko íin kuií chindeé ñaá.

¹⁷ Di'a kánian kee ndó xí'ín na sa'ano dándáki va'a noq ndo: koo ñañó'ó ndó noq ná, ta chindeé ndó na, tído koo cháá ka ñañó'ó ndó noq na sa'ano dána'a noq ndo, xí'ín na kásto'on xí'ín ndó sa'á to'on Ndios. ¹⁸ Dá chí di'a kaá tuti ij Ndios: "Q sa taán ndo ñóno yu'ú chee tá sádi ri tirió, dá ná kuu keí ri chááán." Ta kaá ta'anian di'a: "Miían ndúsa kánian ni'í ra kéchóon ya'í ra."

¹⁹ Ta o sa kándisón tá ká'an kuáchi iin ñayuu sa'á iin na sa'ano né'e choon, chí kánian u'u o onj kakuu ñayuu ka'an kuáchi sa'a ná. ²⁰ Na kée kuáchi, ta ko kóni na dánkoo naan, dá kían dánanón na noq ndidaá na kúu kuendá Jesús, dá ná yu'ú dao ka na kee na kuáchi.

²¹ Ta noq mií tatá Ndios, xí'ín noq Jesucristo, xí'ín noq ángel ni kaxi Ndios, yu'u xí'o choon yó'o noqón ña koo inon ka'andon choon yó'o noq ndidaá ñayuu. Ná dá'a ni kandooón sa'a dao ñayuu. ²² O sa chínoóón ndá'on dinj ndi ndaa mií ní ñayuu, dá kí'ón choon kane'e na, dá kían ná dá'a ni kandido nduúón kuáchi xí'ín ná noq Ndios. Cho'on inon koo viion noq Ndios.

²³ O sa kó'o kaon takuíí oon. Ko'o lú'u vino, dá ná ya'a ña kú'u tjióon, chí tóo tóo nda'o kú'on.

²⁴ Ío dao ñayuu sa natuu va kuáchi kée na tá ko ñá'a ví kasandaá kuú keyíko sa'a ná. Tído ió dao ka ñayuu, nda kuú keyíko sa'a vá ná, nda daá ví, dá natuu ndi'i kuáchi ni kee na. ²⁵ Kí'o dión ta'ani natuu ña va'a kée ñayuu. Tá'an ña ko ñá'a natuu, o kúu ta'on koo de'é kuií ña, dáí ña natuuan.

6

¹ Ndidáá na ñó'o tíxi ndá'a iin sato'o, ná koo ini na koo ñañó'ó ná noq rá, dá kían ná dá'a ni ka'an ndava'a ñayuu sa'a kuu Ndios, ni sa'á to'on dána'a yo. ² Ta na ñó'o tíxi ndá'a iin sato'o kúu kuendá Jesús, ná o sa kénóo ñaá ná sa'á ña kúu rá kuendá Jesús. Di'a ná kechóon va'a cháá ka na noq rá, chí kéva'a iin ra kúu kuendá Jesús sa'á ña kéchóon va'a na. Ta dión ta'ani kánian kee na sa'á ña kú'u ini na sa'a rá. Ta koo inon dána'on to'on yó'o noq ñayuu, ta ka'an ni'ínón noq ná ná kee na ña.

Kánian nata'an inio xí'ín ña xí'o ña ndaa kándisa yó noo yo

³Ío dao taa dána'a dao ka ña'a, chi ko dána'a ndaa ra tát'on kua'an ña ndaa ni daná'a Jesucristo, na kúu sato'o yo. Ta ko dána'a ra ña ndaa, ña ká'an sa'a ndi kee ñayuu, dá kandeé ná kee na ña kóni Ndios. ⁴Díon kée ra, chi taa táyíi nda'o kúu rá, ta ni ña'a ko ná'á rá, ta kátoó ra kava'a ra tandó'ó xí'ín to'on ká'an ra, ta kátoó ra naá tá'an ra xí'ín to'on. Ta sava'a ña ní'i na seídó'o ñaa kían kásá'á koo u'u ini na kée ra, ta nándaki tandó'ó tein na, ta ndéine'e tá'an na, ta nákaní kuachí ini na kande'é sátá'an ná. ⁵Dándichi tá'an taa yo'ó sa'á ña kómí rá iin ñaxintóni maña, ta ni lú'u ña ndaa ko ná'á rá. Ta tiin ndaa ra ña ndaa kándisa yó ká'an ra, ta kí'o díon ní'i rá dí'on keuká rá míí rá. O sa káne'e tá'on xí'ín rá.

⁶Tído na kuiká nda'o kúu yó noo Ndios tá ndei yó kée yó ña kóni na, ta náta'an ini yo noó ña xí'o na noo yo. ⁷Dá chi ni iin tó'ón ña'a ko né'e yó ni kasáa yo ñayuu yó'o, ta ni iin tó'ón ña'a o kúu kane'e yó ko'o tá ni xí'i yo. ⁸Sa'á ñoó tá ió ña'a kasá'an yó xí'ín ña'a kandixi yó, ná kadij inio. ⁹Tído na ndúkú ña kuiká, noón kúu na kuéi noo kuachi, ta natiin ñaa ña kini, chi kátoó kini na dí'on tát'on kée na ndeé to'on, ta dár'u'u nda'o ñaa, ta dánkoo nda'í ñaa, ta dánaa ñaa iin kuu. ¹⁰Chi sa'á ña kátoó téi ñayuu kakomí ná dí'on, sa'á ñoó ndáki ndidaa ña kini ió ñayuu yo'ó ini na. Ta kua'á nda'o ñayuu ni kankuei xoo noó ña ndaa kándisa yó sa'á ña kátoó na dí'on. Ta kúu kua'á nda'o tandó'ó ni ndo'o na, ta ni ndo'o nda'o ní'o ná sa'á ña ni kee na díon.

Kánian kandita ndaa yo xí'ín ña ndaa kándisa yó

¹¹Tído yo'ó, ta kéchóon noo Ndios, kuino noo ndidaa ña kini yo'ó, ta keeón ndino'o ña ndaa, ta kuiin toon xí'ín ña ndaa kándisa yó, kandeé ká'ano inon Jesús, ku'u inon sa'á ñayuu, kueé ní koo inon, ta nda'í koo inon. ¹²Ta ndí'i inon kechóon va'ón sa'á ña ndaa kándisa yó, ta tiin toon ña kataki chíchón noo míí Ndios, chi ni kana na yo'ó ña kían kataki chíchón tá ni ka'on xí'ín ndino'o inon noó kua'á ñayuu ña mífan ndaa kuiión xoo Jesús.

¹³Ta noo míí Ndios, na kedaá xí'ín ndidaa ña'a, dá takían, xí'ín noo Jesucristo, na ko ní yu'ú ka'an sa'a míí ná noo Pilato, sa'ándái choon nooñ ¹⁴ñá koo inon keeón ndidaa

kúu choon ni xí'o Ndios nooñ, ta o sa yá'ón noo ká'an ña, ta ná dá'a ni kí'ón ña ka'an ndava'a ñayuu sa'an nani kasandaá kuu nandió ko Jesucristo, na kúu sato'o yo, kasaq na. ¹⁵Chi nandió ko na kasaq na tá ná kasandaá kuu ni kaa míí Ndios, na daá kuití kua'á ió, na né'e choon sa'a ndidaá kúu ña'a, na kúu rey noo ndidaá rey, na kúu sato'o noo ndidaá sato'o. ¹⁶Ta iin tó'ón míí ná kúu na daá kuití ió, ta ió na noo náye'e ndaa, ta ko iin ta'on kuu natuu, ta ni iin tó'ón ta'on ñayuu ko ña'a koni ñaa, ta ni iin tó'ón ná o kúu koni ñaa. Ta daá kuití ná natiin na ndidaá tá'an ñaño'ó, ta daá ná dándaki na ndidaá ña'a. Díon ná koo.

¹⁷Ta ka'andon choon noó na kuiká ñayuu yo'ó, ña kían ná dá'a ni kuryíí ná, ta ná dá'a ni kandeé ini na ña kuiká kómí ná, dá chi ña naá vá kían. Sa'á ñoó va'a cháa ka noo ndá'a Ndios takí ná chikodó ndí'i na tandeé míí na, chi míí ná xí'o ndidaá kúu ña'a xinñó'ó yó, dá ndei va'a yó. ¹⁸Ta ka'andon choon noo ná ña kían ná kee na ña va'a, ta ná ndukú ná ña koo kuiká ná xí'ín ña va'a kée na. Ta ná chindeé ná ñayuu kúnda'í xí'ín ña ió noo ná, ta ná kemáni va'a ñaa ná. ¹⁹Díon kánian kee na, dá kían koo kuiká ndisa na iin ka ñayuu vei chí noo, dá natiin na ña kataki chíchí ná.

Ña yo'ó kúu choon noo ndí'i sa'ándá Pablo noo Timoteo

²⁰Ká'ín xí'ón, Timoteo, ña koo inon kanda va'ón choon ni ta'anda nooñ, ta keeón ña. O sa kóo inon kuedó'ón noo ndei ñayuu ndátó'ón sa'á to'on ko chóon, xí'ín na ndátó'ón sa'á ña chínaní ná kúu ña ndíchí ió ñayuu yo'ó, chi ko tá'on díon kían.

²¹Ta sa'á ña ni xí'o dao na míí ná ni ndató'ón ná sa'a to'on yo'ó, sa'á ñoó ni kankuei xoo na noó ña ndaa kándisa yó.

Ná koo ña maní xí'o Ndios xí'ín yo'ó. Díon ná koo.

To'on yó'o kían kúu uu ni taa San Pablo ni sa'an noo Timoteo

Ká'an Pablo ndisá'an xí'ín Timoteo

¹ Yu'u kúu Pablo, ta kúu'i iin apóstol, ná né'e to'on Jesucristo táto'on kí'o kóni míf Ndios, chí ni xí'o na to'on na noo yo ña ni'i yo ña kataki chíchí yó sa'á ña kándéé ini yo Cristo Jesús. ² Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'ín yo'ó, Timoteo, de'e maní mií. Míí tatá yo Ndios, xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña maní xí'ín yo'ó, ta ná ku'u ini na sa'on, ta ná kí'o na ña koo va'a inon.

Ná dá'a ni kaka'an noo yo dá'na'a yo sa'g Jesús

³ Náki'oi ndivé'e noo Ndios, na kéchóon yu'u noo xí'ín iin ñaxintóni vii, táto'on sa kee na sá'ano ve'i, chí daá kuití ndíko'on inii yo'ó noo ká'ín xí'ín ná nduu ñoo. ⁴ Daá nda'í va ndisaa inii yo'ó, táto'on nda'í ni sakón tá ni keeí veii. Sa'á ñoo kóni kííj saai kande'í yo'ó, dá ná ndinoo inii xí'ín ña kádij inii. ⁵ Ta daá ñó'o inii ña ndino'o inon kándéé inon Jesús táto'on kí'o kándéé ini ñaa Loida, na kúu naná pa'on, xí'ín Eunice, na kúu naná miíón. Ta kátóni ndaa inii ña kí'o dión ta'ani kándéé ini ñaa miíón.

⁶ Sa'á ñoo ká'an ni'ini nooon ña ndino'o inon keeón choon ni xí'o Ndios nooon, chí kíán táto'on iin ñó'o kéi, o sa kónón ña nda'o ña, di'a ndato cháá ka ná nakei ña. Chí choon yó'o ni ni'on noo Ndios tá ni chínoói ndá'í dinon. ⁷ Chí ko ní xí'o Ndios iin espíritu, tá'an ña kedaá xí'ín yó, dá yu'ú yo. Di'a ni xí'o na Espíritu míí ná noo yo, dá kían ná koo ndeé cháá ka ini yo, ta ná ku'u ini sa'g sátá'an yó, ta ná kedisá'ano yó.

⁸ Ná dá'a ni kaka'an nooon dá'na'on noo ñayuu sa'g sato'o yo Jesús, ta o sa káka'an nooon sa'á ña nákaa yu'u ve'e ka sa'g ná. Di'a koo inon ná kí'ón miíón ndo'o naní nimon táto'on ndó'o yu'u sa'g to'on va'a sa'g Jesús dá'na'a yo, ta keeón ña xí'ín ndeé míf Ndios, ⁹ na ni dakáki ñaa, ta míí ná ni nakana ñaa keeá choon ií míí ná. Ta ko ní kee na dión xí'ín yó sa'g ña kee yo ña va'a. Di'a ni kee na xí'ín yó sa'á ña ni chíkaa ini míí ná, xí'ín sa'á ña maní ni kee na xí'ín yó sa'á Cristo Jesús nda rá ko ñá'a kava'a ñayuu yó'o. ¹⁰ Tído nda viti ni na'g Ndios ña

maní yó'o noo yo sa'á ña ni kii Jesucristo, na kúu na dakáki ñaa, ñayuu yó'o. Ta ni dí'tá ná choon né'e ña kedaá xí'ín ñayuu, dá xí'í na. Ta kí'o dión ni danátuu na noo yo ña kuu va kataki yo, ta ni kuu ka o kuu yo. Ta dión dándáki to'on va'a sa'g míí ná. ¹¹ Ta ni ta'anda choon nooí ña kían kasto'in sa'á to'on va'a yó'o, ña kakuui iin apóstol, dá kane'i ña, ta dá'na'i ña noo na ko kúu na Israel. ¹² Ta sa'g choon yó'o ndó'o níqí, tído ko xíka'an ta'on nooí, chí ná'a va'a míí yu'u nda yoo kúu na kándísai, ta ió tandeé ini ña kándéé ná kanda va'a na choon ni xí'o na nooí nda ná kasandaá kuu noo ndí'í.

¹³ Ta natiin toon to'on va'a ni daná'i nooon. Sa'á ñoo kuiin ndaa xí'ín ña kándéé inon Cristo Jesús, ta ku'u inon sa'g dao ka ñayuu. ¹⁴ Ta kanda va'ón ña ndaa ni xí'o Ndios nooon xí'ín ndéé xí'o na kúu Espíritu ií, na ió ini yo.

¹⁵ Ta sa ná'a va'ón ña ndidaá na ndéi chí kuendá Asia di'a ni ñankoo ndava'a na yu'u, ta dao roón kúu Figelo xí'ín Hermógenes.

¹⁶ Ná ku'u ini sato'o yo Jesús sa'á na ve'e Onesíforo, dá chí kua'á nda'o ta'ándá ni xí'o ra tandeé ini nooí, ta ko ní xíka'an noo rá koni ra yu'u, va'ará ndíko sa'í, ndíko nda'í nákaa ve'e kaa. ¹⁷ Dá chí tá ni kii ra ñoo Roma, ni ndí'i nda'o ini ra ni ñandukú rá yu'u, ta kúu ni ñan'í va'á ñaa rá. ¹⁸ Ta náki'o sato'o yo Jesús ña kían ku'u ini sato'o yo Ndios sa'g rá tá ná kasandaá kuu keyíko na sa'g yo. Ta sa ná'a va'a miíón ña ni chíndeé nda'o ra yó ñoo Éfeso xaan.

2

Ndeé ná koo ini yo tá ndó'o yó tandó'o

¹ Ta yo'ó, de'e ló'o mií, cho'on inon kuiin tooón xí'ín ña maní ni kee Cristo Jesús sa'g yo. ² Ta sa ná'a va'a miíón to'on va'a ni daná'i noo kua'á ñayuu. Ña yó'o koo inon dá'na'on noo taa ndíta toon xí'ín ña ndaa kándísa yó, dá ná katí'a va'a ra dá'na'a ra ña noo dao ka ñayuu. ³ Ta ndeé koo inon tá ndó'o nimon sa'á ña kúúón táto'on iin soldado nákaa tíxi nda'g Jesucristo. ⁴ Dá chí ko ndí'i ta'on ini iin ra kúu soldado sa'á ña ndí'i ini ñayuu óon. Di'a ndí'i ini ra ña kían nata'an ini ta dándáki ñaa. ⁵ Ta dión ta'ani ndó'o ra chidáo tá'an, tá ko ní kendaá ra noo taxí tá'an ra, dá kían o ní'i ta'on ra ña va'a, ña ní'í ra kándéé. ⁶ Ta dión ta'ani ndó'o iin ta kéchóon, dinño'ó ka míí rá kánian natiin kui'í ni kana noñó'o xíti

ra. ⁷ Nakani va'a inon sa'a'á ña ni ka'in xí'ón, ta mií sato'o yo Jesús naki'o ña kandaá tá'i inon ndi dándáki ña.

⁸ Ndiko'on inon sa'a Jesucristo, ña kúu ná na ve'e rey David, ta ni natakí na tein na ni xi'í. Ta ña yó'o kúu to'on va'a dána'a yu'u. ⁹ Ta sa'a mií to'on va'a yó'o ndó'o nani nímaí, nda ve'e kaa sadí na yu'u, ta kátó ná sa'í'í tátó'on kée na xí'ín iin ta kini. Tído to'on Ndios, o kúu ta'on kató náan, ta chikaa na ve'e kaa. ¹⁰ Sa'a'á ñoó xí'o ndeé vá inij ndó'i ndidaá vá ña'a sa'a'á ña kú'u inij sa'a'á ñayuu ni kaxi mií Ndios, dá ni'í ná ña káki na sa'a'á ña ni kee Cristo Jesús, dá koni na kandeí chíchí ná noo ndato náye'e ndaa.

¹¹ Ta mií'án ndaa kuiti to'on ndaa kí'án yó'o:

Tá ni naki'o yó mií yó ni xi'í nduu yo xí'ín ná,

dá kí'án kataki chíchí yó xí'ín ná.

¹² Tá xí'o ndeé ini yo tein tandó'ó ndó'o yó, dá kí'án koni yo dándáki nduu yo xí'ín ná.

Ta tá ni ndata yo sa'a'á ná,

dá kí'án ndata ta'ani na sa'a'á yo noo Ndios.

¹³ Ta va'ará ko kúu yó ñayuu ndaa,

daá kuití vá íin ndaa na xí'ín to'on ni xi'í'o na noo yo,

dá chí o kúu ta'on tuú ná noo ni ka'an na.

Kánian kakuu yó iin na kechóon va'a noo Ndios

¹⁴ Dándisaa inon ñayuu ndeí xa'an sa'a'á to'on yó'o, ta noo mií sato'o yo Jesús ka'an-don choon noo ná ña ná dá'a ni dándichí tá'an mií ná sa'a'á to'on ko ndáya'i, dá chí o chíndeé ta'on ñaa. Di'a dátuu váan ñayuu ndeí seidó'an. ¹⁵ Cho'on inon kechóon va'ón, dá ná nata'an ini Ndios koni na yó'o.

Kakuuón iin ra kéchóon ndaa, iin ra ko xíka'an noo sa'a'á choon kée ra, chí dána'a ra táto'on kí'o kaa rá ío ña ndaa. ¹⁶ Taó xóo mií'ón noó to'on kini xí'ín ña ko chóon, ña dána'a dao ta'a, dá chí ña yó'o kédaa xí'ín ñayuu, dá kuxí'ka cháa ka na noo Ndios,

¹⁷ ta kí'án tátó'on iin kue'e kaon xíka. Taa ñó'o tein ra dána'a ña yó'o kúu Himeneo xí'ín Fileto. ¹⁸ Taa yó'o kúu ra ni ndañó'ó noó to'on ndaa, dá chí ká'an ra ña sa'á ni natakí va ñayuu ni xi'í, ta kándeé rá nadaká rá ñaxintóni dao ka ñayuu noó to'on ndaa kándísa yó. ¹⁹ Tído ña ndaa ni chí'ná'a Ndios kí'án tátó'on iin sa'a'á ve'e toon kándu'u, ta noo mií'án tándaá to'on ka'an di'a: "Ná'a vá sato'o yo Ndios ndá yoo kúu ñayuu na." Ta kaá ta'anian: "Ndidaá na nákoní ña kúu

ná kuendá Cristo kánian dánkoo ndi'i na kuachi kée na."

²⁰ Ta sa'á ná'a va'a yó ña iin ve'e kujká, ko kómí ta'on na sa'va'a ña'a ni kava'a xí'ín oro xí'ín plata, chí ío ta'ani ña'a ni kava'a xí'ín yíto xí'ín ñó'o noo ná. Ña va'a ñoó kí'án ío choon kéchóon na xí'ín ñañó'ó. Ta ña nóo ñoó, ndá choon kúu mií vá kéchóon na ña. ²¹ Ta kí'o díon ta'ani, tá ná taó xóo yó mií yó noó to'on ko chóon dána'a taa ñoó, dá kakuu yó tátó'on iin ña'a ndáya'i xí'o ñañó'ó noo sato'o yo Jesús, xí'ín iin ña'a vii, xí'ín iin ña'a ío choon noo ná, dá koo nduu yo kee yo ndidaá ña va'a.

²² Kuino noó ña ko vá'a kátóo takuáchi táki kée xi. Ta tiin kí'í ña ndaa, ta kandeé ká'ano inon Jesús, ta ku'u inon sa'a'á dao ka ñayuu, ta koo va'ón xí'ín ná. Ta ndidaá ña yó'o ndi'í inon kee'ón xí'ín dao ka na ndi-no'o ini ká'án xí'ín sato'o yo Jesús. ²³ Ta o sa'á chínee'ón mií'ón noo ndeí ñayuu ndató'ón kuáchi sa'a'á to'on ko chóon, sa'a'á to'on ko ndáya'i, chí sa'á ná'a vóon ña ñoó kédaa xí'ín ñayuu, dá kasá'a ná dáru'u tá'an na. ²⁴ Dá chí iin na kéchóon noo sato'o yo Jesús, ko kánian kakuu na iin na kátóo tandó'ó. Di'a kánian koo va'a ini na xí'ín ndidaá ñayuu, ta kánian koo tí'a na dána'a na, ta kánian ndeé koo ini na. ²⁵ Ta kánian koo tí'a na ka'an ni'ini na noo ñayuu naá xí'ín ná, ta kánian kee na ña xí'ín ña nda'í ío ini na, chí ndá ndi kuu konó vá Ndios ña kí'án nandikó iní ñayuu ñoó sa'a'á kuáchi kée na, dá koni na kandaq ini na ña ndaa, ²⁶ dá yaa na noo ndadí ni'ini na tíxi ndá'a ña u'u, chí ñó'o na kée na ña kóni'an.

3

Di'a kee ta kini tein kuú noo ndí'í

¹ Kánian kana'ón ña tein kuú noo ndí'í, dá koo nda'o tandó'ó. ² Dá chí kandeí ñayuu nakani ini sa'va'a sa'a'á mií vá ná, xí'ín na katoó dí'ón, xí'ín na ka'an táyíí, xí'ín na ío táyíí ini, xí'ín na ka'an ndava'a sa'a'á Ndios, xí'ín na ko koni kuedí'ó tatá xí'ín naná, xí'ín na koó ndivé'e noo, xí'ín na o kékuendá sa'a'á ña'a Ndios, ³ xí'ín na o kú'u ini sa'a'á dao ka ñayuu, xí'ín na o kí'o ká'ano ini, xí'ín na kava'a ña to'on, xí'ín na o kándeé chituu mií, xí'ín na tondó, xí'ín na kuñó'ó ña va'a, ⁴ xí'ín na díkó na né'e tá'an va'a xí'ín ná, xí'ín na chindaa noo, xí'ín na chindaya'i mií, xí'ín na ndukú ña kóni mií ná o duú ña kóni Ndios. ⁵ Ta kee na mií ná ña kúu ná ñayuu kée ña kóni Ndios, tído xí'ín

ñā kee na na'a nā mií ná ñā kō kándísa na ndéé Ndios. O sá ki'in tá'ón xí'in ñayuu kée dión.

⁶ Ta dao taa kée dión kúu rā koku'u dao ve'e, ta kándéé rá dándá'í rā nā ñá'a vitá ini, nā ndído kua'á kuachi, chí ñó'o na tixi ndá'a ñā kini kóni mií ná. ⁷ Ta daá kuiti vá dakuá'a na, tído ni kuu tá'ón o kásandaá na katóni ini nā ñā ndaa.

⁸ Tá sa na'á, Janes xí'in Jambres ni nakuíta ni xió né'e tá'an ra xí'in Moisés. Dión ta'ani kée taa kini yó'o xió né'e tá'an ra xí'in ñā ndaa kándísa yó, chí ñaxintóni kini va kómí rá, ta ni ndañó'ó rá noó ñā ndaa kándísa yó. ⁹ Tído yachi vá kuei ra, dá chí yachi vá kandaá ini ñayuu ñā kúu rá taa ndeé to'on tát'o'n ni ndo'o taa ni náá xí'in Moisés.

¹⁰ Tído sa ná'a mió'n ndá sa'a dána'a yu'u, ta ni xinon tát'o'n ki'o kée yu'u xí'in ñayuu, ta ná'ón ndí kían ni chíkaa ini kée, ta ni xinon tát'o'n ki'o kée yu'u kándéé ká'ano ini Jesús, ta sa ná'ón ñā kueé ió ini, ta ni xinon ñā kú'u ini sa'a dao ka ñayuu, ta ná'ón ñā xí'o ndeé ini noo ndidaá ñā'a, ¹¹ ta ni xinon ñā ni kendava'a ñayuu xí'in yu'u sa'a Ndios, ta ni xinon ñā ni ndo'o nda'o nímaí. Ta ná'ón ñā ni ndo'i ñoo Antioquía, ñoo Iconio, ñoo Listra viti. Ta noo ndidaá ñā ni ndo'i, ni chíndeé nda'o ñāá sato'o yo Jesús. ¹² Sa'a ñoo ndi ndaa mió'ó na kóni kuita ndaa xí'in Cristo Jesús, ndo'o nda'o nído ná kee ñayuu kō kándísa. ¹³ Tído iin rá iin kuu kuu, ndúkini cháá ka ta kini xí'in tá to'ón kua'an ra, ta dándá'í rā ñayuu, ta dándá'í tá'an mií rá.

¹⁴ Tído yo'ó, kua'an kuiin toon xí'in ñā ndaa ni dakuá'ón, chí sa ná'a vá mió'n ñā kían ñā ndaa, ta ná'a ta'ánón ndá yoo ni daná'a ñā nooon. ¹⁵ Chí nda rá ni sa kuuón iin tayíí ló'ó, nda daá vá ná'ón ndí dána'a tuti ij Ndios, ta sa'a mián kandaá inon ñā káki yó sa'a ñā kándéé ini yo Cristo Jesús. ¹⁶ Chí mií vá Ndios ni datóon ñaxintóni dao taa, dá ni taa ra ndidaá to'on tánda noo tuti ij ná. Ta to'ón yo'ó kían va'an dána'aan noo ñayuu, va'an kuitó né'an na, va'an ná chikani ndaaan ná, va'an dakuá'anoan na, dá ná kee na ñā ndaa, ¹⁷ dá xinkuei ñayuu Ndios kakuu na tát'o'n ki'o kóni Ndios, dá katí'a na kee na ndidaá ñā va'a.

4

Ndi'i inon dána'on to'on Ndios noo ñayuu

¹ Ta noo Ndios xí'in noo sato'o yo Jesucristo, nā keyíko sa'a nā ndéi takí xí'in sa'a

nā ni xi'i tá nandió koo tuku na ñayuu yó'o dándáki na, ta noó nā yó'o sa'ándáí choon nooon ñā ² koo inon dána'on to'on Ndios. Ta daá kuiti koo nduoon dána'on ñā nani nóno o kō nóno. Dáxing inon ñayuu, ta dánanón na, ta ka'an ni'inón noo ná xí'in ñā kueé ió inon, ta dána'on noo ná to'ón ndaa kándísa yó. ³ Chí vei kuu o kándísa ka ñayuu kueidó'o na ñā ndaa dána'a yo, chí sa'a ñā katoó nā kueidó'o na dao ka to'on, sa'a ñoo ndukú ná kua'a ta to'ón dána'a noo ná, tá'an rā dána'a ñā nata'an ini mií ná kueidó'o na. ⁴ Ta kedó'ó ná mií ná noó ñā ndaa dána'a yo, dá natiin va'a na cuento to'ón. ⁵ Tído yo'ó, kaño'o tá'i inon, ndeé koo inon tá ndó'ón tandó'ó, ndi'i inon dána'on to'ón va'a ñā ka'an sa'a Jesús, ta dáxinkoo va'ón xí'in choon ni n'ón noo Ndios.

⁶ Dión koo inon keeón, dá chí sa ió va yu'u ñā kuui sa'a Ndios, chí sa ni kuyati va hora ñā kían kuui dánkooi ñayuu yó'o. ⁷ Sa ni kexóoin noo Ndios xí'in ndidaá ndeé. Ni kankono va'i, ta ni xinkooi nda noo ni chíná'a Ndios, ta ni sa ñin ndaaí xí'in ñā ndaa kándísa yó. ⁸ Ta viti sa ió nduu va iin corona natiin yu'u, tá'an ñā ní'i nā kúu nā ndaa, ñā kían ki'o nā kúu sato'o yo noo yu'u tá ná kasandaá kuu dáá, chí kúu ná iin nā keyíko ndaa. Ta o dúú noo iin tó'ón yu'u ki'o naan, chí ki'o ta'ani naan noo ndidaá ka nā ndáti kíi kasaá na.

Yó'o xíka Pablo iin ñā maní noo Timoteo

⁹ Yachi koo inon kiión kande'ón yu'u. ¹⁰ Dá chí ni dánkoo ndava'a va Demas yu'u, chí kátoó nda'o ra ñā ió ñayuu yó'o, sa'a ñoo ni kee ra kua'an rā ñoo Tesalónica. Ta Crescente ni ki'in kua'an chí kuendá Galacia di'a, ta Tito ni ki'in kua'an chí kuendá Dalmacia. ¹¹ Sava'a iin tó'ón Lucas vá kúu nā ni kandoo ió xí'in yu'u. Sa'a ñoo nakuaka Marcos kandakón kison, dá chí xinnó'í xi noo chóon. ¹² Ta Tíquico ni tánda'í kosaa ñoo Éfeso. ¹³ Tá vason, dá kane'ón kotóí, tá'an ñā ni dánkooi ñoo Troas noo kúu ve'e Carpo, ta kane'e ta'ánón libroi, ta o sa nándodóon kane'ón libro níi kison.

¹⁴ Alejandro, tá kéchoon xí'in kaa, kua'a nda'o ñā'a kini ni kee ra xí'in yu'u. Tído sato'o yo Jesús ná chiya'i ra sa'a iin rá iin ñā kini ni kee ra xí'in. ¹⁵ Sa'a ñoo kandaan mió'n noo rá, chí xini u'u nda'o ra to'ón va'a dána'a yo.

¹⁶ Tá ni chíndeéi mií noó tá né'e choon ta'ándá mií noó, kō iin ta'on ní sa ñin xí'in yu'u. Ndidaá vá rá ni dánkoo mií ñāá. Tído

ná dá'a ni taó kuendá Ndios ña ni kee ra.
¹⁷Tído ni sa íin va mií sato'o yo Jesús xí'in
 yu'u, ta ni xí'o na ndééí, sa'á ñoo ni kandeéí
 ni daná'i to'on va'a, dá ni seídó'o ndidaá na
 ko kúú na Israel sa'a Jesús. Ta dión ni kuu,
 dá ni káki yu'u, dá ko ní xí'ii yú'u ndika'a.

¹⁸Ta chindeé vá sato'o yo Jesús yu'u noo
 ndidaá ña kini kóni ñayuu kee na xí'in, dá
 kandaka na yu'u nda kuú ná kasandaái noo
 ió na dándáki na. Ta daá kuití ná natiin na
 ndidaá tá'an ñañó'ó. Dión ná koo.

*Xí'in ndisá'an yó'o dánd'i Pablo ña ká'gn
 na xí'in Timoteo*

¹⁹Ká'on ndisá'an xí'in Prisca xí'in Aquila,
 xí'in na ve'e Onesíforo. ²⁰Ni kandoo va
 Erasto ñoo Corinto, ta ni ñankoo yu'u Tró-
 fimo ñoo Mileto, chi kú'u va ra. ²¹Ta koo
 inon kison tá ko ñá'a kasá'a yoó vixi. Ta
 ká'an Eubulo ndisá'an xí'ón, xí'in Pudente,
 xí'in Lino, xí'in Claudia viti xí'in dao ka na
 kúú kuendá Jesús ndéi yó'o.

²²Ná kuiin Jesucristo, na kúú sato'o yo,
 xí'ón. Ná koo ña manj xí'o na xí'in iin rá
 iin ndo'ó. Dión ná koo.

To'on yó'o kíjan nì taa San Pablo nì sa'an noo Tito

Ká'an Pablo ndisá'an xí'ín Tito

¹ Yu'u kúu Pablo, na kéchóon noo Ndios, ta kúú'í iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo, dá ná kasandaá ñayuu nì kaxi Ndios kandeé ká'ano iní na Jesús, ta kasandaá ta'ani na kana'a ná to'on ndaa sa'a mií ná, dá ná kandeé ná kee na táto'on kí'o kóni Ndios, ² ta ná koo tãndeé iní na ña iin ku'u koni na kataki chíchí ná. Ta mií vá Ndios nì xí'o to'on na ña koo dión ndá rá kò ñá'a kasá'a ñayuu yó'o, ta kò ká'an to'ón ta'on na. ³ Dá tá nì kasandaá ku'u nì chikaa ini mií Ndios, dá nì na'a na to'on ndaa sa'a mií ná. Ta nì ta'andá choon noo ña dána'lí ña noo ñayuu nì kee mií Ndios, na dáka'ki ñáá.

⁴ Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'ín yo'ó, Tito. Ta miían ndaa kuiti kúú'ón táto'on de'i sa'a ña kándéé inon Jesús. Mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo, na dáka'ki ñáá, ná kee ña maní xí'ín yo'ó, ta ná ku'u ini na sa'on, ta ná kí'o na ña koo va'a inon.

Di'a kánian kee tá sá'ano xí'ín ra ká'an kane'e choon noo na kúu kuendá Jesús

⁵ Nì ñankoo yu'u yo'ó yúku iin ini taño'o naní Creta, dá ndeyik'on choon noo na kúu kuendá Jesús xa'an, dá kí'ón choon noo ra sá'ano, dá ná kandita ra noo na kúu kuendá Jesús ndéi iin ra iin ñoo xa'an táto'on kí'o nì sa'andái choon noo'on. ⁶ Tído ná kakuu ra iin taa kéndísá'ano noo ñayuu, ta ná kakuu ra yíi iin to'ón ñá'a, ta de'e ra ná kakuu ta kándísa Jesús. Ná dá'a ni ka'an ñayuu ña kúu xí takuáchí kini, o takuáchí koo ñaño'ó.

⁷ Dá chí miían kánian kendísá'ano iin ra ndáka na kúu kuendá Jesús, chí noo mií Ndios nì ñatiin ra choon yo'ó. Kò kánian kakuu ra ra ndeé to'on, ni ra yachí káryíi, ni ra kátoó ko'o, ni ra kátoó tãndó'ó, ni ra kée sa'a di'ón maña. ⁸ Di'a kánian kakuu ra iin taa natiin va'a ñayuu ve'e ra, iin ra kátoó kée ña va'a, iin taa ñó'o ndi'i ini, iin ra kéndaa, iin ra káa vii noo Ndios, iin ra kándéé chituu mií noo ña kini. ⁹ Ta kánian kuiin toon ra xí'ín to'on ndaa táto'on kí'o nì ñakuá'a ra, dá ná katí'a ra ka'an ni'ini ra táto'on dándáki ña ndaa sa'a Ndios, dá ná katí'a ra kadi ra yú'u na kátoó dátuu ñáá.

¹⁰ Dá chí ndéi kuá'a nda'o taa ndeé to'on, ta kátoó ra dána'a ra to'on kò chóon, ta kóni

ra dándalí ra na kúu kuendá Jesús. Ta ra kée cháá ká dión kúu ra ká'an ña kánian ta'andá ñíi ra kúu kuendá Jesús. ¹¹ Ta miían kánian kadi yo yú'u rá, dá chí xíonoo ra nádká rá ñaxintóni ñayuu iin ra iin ve'e xí'ín ña kò kánian dána'a ra, chí kée ra sa'a di'ón maña.

¹² Ta iin de'e ñoo mií vá Creta xa'an nì taa sa'a ña kée taa ñoo ra, chí di'a kua'an ña nì taa ra: "Dá tá to'ón nda'o kúu ra ñoo Creta, ta kúu rá tá nde'é, ta kúu rá tá dusá, ta kíti nda'o kúu rá." ¹³ Ta ndaa va ká'an ra, xini yu'u. Sa'a ñoo koo inon dánaní va'a chááon ra kée dión xa'an, dá ná kandita ndaa ra xí'ín ña ndaa kándísa yó, ¹⁴ dá kíjan ná dá'a ká ni kekuendá ra cuento to'ón nì kava'a dao tá Judío, ta ná o kékuendá ká ra choon sa'andá taa nì kexoo noo ña ndaa sa'a Ndios.

¹⁵ Ndidáá vá ña'a kúu ña'a vii noo na kómí iin ní'o vii. Tído noo na kómí iin ní'o yakó xí'ín na kò xí'ín kándísa Jesús, ndidaá vá ña'a kúu ña'a yakó noo ná, dá chí ndino'o ña kini nákaní ini na, ta yakó nda'o ñaxintóni ná. ¹⁶ Kaá ra ña ná'a rá Ndios, tído xí'ín ña kée ra ná'a ra mií rá ña kúu rá tá to'ón, dá chí kúu rá tá tiki'ni, ta kúu rá taa ndeé to'on, ta ni lú'u ña va'a o kándéé rá kée ra.

2

Ta koo inon dána'on táto'on káa rá ío ña ndaa kándísa yó

¹ Tído yo'ó, kua'an yo'ó ndi'i inon dána'on táto'on káa rá ío ña ndaa kándísa yó. ² Koo inon dána'on noo tá sava'a ña ná kaño'o ini ra noo ña'a kée ra, ta ná koo ndísá'ano ini ra, ta ná kendísá'ano ra, ná kuita ndaa ra xí'ín ña ndaa kándísa yó, ná ku'u ini ra sa'a dao ká ñayuu, ta kueé ni ná koo ini ra. ³ Dión ta'ani ná koo ini na ñá'a sava'a, ná koo ndísá'ano ini na. Ná dá'a ni kanoo na kava'a na ña to'ón, ta ná dá'a ni kakuu na na kátoó ko'o. Ndinoo ña va'a ná koo ini na dána'a na ⁴ noo na ñá'a kuálí, dá ná katí'a na koni na yíi ná xí'ín de'e kuálí na, ⁵ dá ná kaño'o ini na noo ña kée na, dá ná kakuu na iin na ñá'a kéndísá'ano, dá ná katí'a na kandaa va'a na ve'e na, dá ná koo va'a ini na, dá ná kaño'o toon na tixi ndá'a yíi ná, dá kíjan ná dá'a ni ní'í ñayuu ndí kíjan ka'an ndava'a na sa'a to'on Ndios.

⁶ Ta koo ta'ani inon ka'an ni'ínón noo takuáchí yíi ña kíjan ná koo ini xí kaño'o ini xí noo ña kée xi. ⁷ Ta chikani miíón ña kíjan keva'ón noo ndidaá ña'a kéeón, dá ná katí'a xi keva'a xi. Ta noo dána'on, koo inon dána'a nda'on, ta dána'on xí'ín ñaño'ó, ⁸ ta dána'on xí'ín to'on ndaa, dá kíjan ná dá'a ni

ni'i ñayuu ña ka'an ndava'a na sa'on, dá ná kaka'an noo ña xini u'u ñaá sa'a ña ko ni'i ná ndí kían ka'an kini na sa'a yo.

⁹ Ta ka'an ni'ínón noo ña ñó'o tixi ndá'a iin sato'o ña ná kueídó'o ñaá ná, ta ná ndukú ná ña nata'an ini ra. Ná dá'a ni ndane'e yú'u ná noo rá,¹⁰ ta ná dá'a ni koo kue'é noo ndá'a ná. Di'a ná kendaá ña ndidaá choon tá'anda noo ná, dá kían xí'in ña kée na, ná chindaya'i ñayuu ña ndaa sa'a Ndios, ña dáka'i ñaá.

¹¹ Dá chi ñi na'a túu Ndios ña maní ñi kee na xí'in ñayuu, dá ni'i ndidaá ná ndí kee na káki na.¹² Ta ña maní yó'o kásto'on xí'in yó ña kánian dánkoo yó ndidaá ña kini xí'in ña káto'o ña kúu kuendá ñayuu yó'o kee na. Ta kásto'on ta'anian xí'in yó ña kánian kaño'o iniyo noo ña kée yó, ta kande'i ndísá'ano yó, ta kande'i yó kee yó ña kóni Ndios.¹³ Kí'o dión ná kee yó nani ndéi yó ndáti yó tandeé ini ndato kua'an, chi ndáti yó ndato náye'e noo nandió koo Jesucristo, ña kúu Ndios ká'ano, ña dáka'i ñaá, kasaá ña.¹⁴ Chi ñi nakí'o na mií ná ñi xí'i ña sa'a yó, dá ñi kuu ñi táto xoo na yó tixi ndá'a ndidaá ña kini. Ta ñi nduvii ná yó, dá ñi nduu yó ñayuu mií ná, dá ná ndí'i ini yo kee yó ña va'a.¹⁵ Dión koo inon dána'on noo ña kúu kuendá Jesús, ta ka'an ni'ínón noo ná. Ta xí'in choon né'ón koo inon dánanón ña ko vá'a kée, ta ni iin tó'ón ñayuu o sa kóno kenoo na yo'ó.

3

Ñi dandoo Ndios kuachi yó sa'a ña kándéé ini yó Jesús

¹ Dándusaa inon ña kúu kuendá Jesús ña kánian koo ñaño'ó ná noo ta né'e choon xí'in ra dándáki ñaá. Ná kueídó'o ñaá ná, ta daá kuiti ná kande'i nduu ña kee na ña va'a.² Ta ná dá'a ni koo ini ña ka'an u'u ña sa'a ni iin ñayuu, ta ná dá'a ni kato'o na tãndó'ó. Di'a va'a ná koo ini ña, ta nda'i ná koo ini ña xí'in ndidaá ñayuu.³ Dá chi tá sa na'a sa kuu yó ñayuu ndee to'on, xí'in ñayuu do'ó, ta sa xiono'o ndava'a yó, ta sa ño'o yó tixi ndá'a ndidaá ña kini sa kãto'o mií yó xí'in ña kini sa koni ñi yó. Ta ñi sa kuu yó ñayuu xixi ini, xí'in ñayuu u'u ini. Sa ndukú yó ña kían koni u'u ñaá ñayuu, ta sa xini u'u tá'an yó xí'in dao ka ña.⁴ Tído iin kuý ñi na'a Ndios, ña dáka'i ñaá, ña va'a ini ña, ta ñi na'a ña kú'u ini ña sa'a yo,⁵ dá ñi dáka'i ñaá ná. Tído ko ní dáka'i na yó sa'a ña ñi kee yó ña va'a. Di'a ñi dáka'i na yó chi ñi

ku'u ini ña sa'a yo. Chi ñi dandoo na kuachi yó, dá ñi ñakaki sa'a yo, ta Espíritu ñi mií ná kúu ña ñi ndee sa'a ñaá,⁶ chi ñi dakúti Ndios niyo yo xí'in Espíritu ñi mií ná sa'a ña ñi kee Jesucristo, ña dáka'i ñaá.⁷ Dión ñi kee na, sa'a ño'o ñi kãndoo vii yo noo Ndios sa'a ña maní ñi kee mií ná sa'a yo, dá ná kuu natiin yó noo tatá yo Ndios ña kataki chíchi yó, chi ña yó'o kúu tãndeé ini ió noo yo.

⁸ Ndino'o ña ndaa kían ká'in xí'ón, sa'a ño'o xíkai nooon ña ndundééon dána'on ña, dá ná ndí'i ini ña kándisa Ndios kee na ña va'a, chi ña va'a nda'o kían, ta chindeéan ñayuu tá ná kee na ña.⁹ Ta ná dá'a ni ndató'ón xí'in ñayuu sa'a to'on ko choon, ta o sa ndátó'ón xí'in ná sa'a ndá tixi ñi kii iin rá iin ña sa'ano. Ta ná dá'a ni chidáó tá'ón xí'in ná xí'in to'on, ta o sa dándichi tá'ón xí'in ná sa'a ley Moisés, dá chi ko ndáya'i ña kee yó dión, ta o chindeé tá'an vaan yó.

¹⁰ Tá nákaa iin ra sa'ándá tá'an ñayuu noo nátaka ndo xaan, dá kían dánanón ra iin ta'ándá, uu ta'ándá. Tá ko seídó'o ra ña ká'ón, dá kían taó rá ná ko'on ra,¹¹ ta kana'ón ña ñi kana xoo va ra noo ña ndaa, ta sa'a kuachi kée vá rá ñi kedaá xí'in rá, sa'a ño'o ñi ndo'o ra dión.

Di'a kánian kee mií Tito, kaá Pablo

¹² Tá ñi tãnda'i Artemas o Tíquico kosaa ra noo nákaaon xaan, dá kían koo inon saon ñi'on yu'u ndá ñoo Nicópolis, dá chi ñi chikaa ini ña ño'o kooi yo vixi.¹³ Ta koo inon chindeéon Zenas, tá'an ra ná'a ley, xí'in Apolos, ta kí'ón ña'a xínó'ó rá noo ko'on ra dána'a ra, dá kían ñi iin ña'a ná o kámani noo rá.¹⁴ Ta dána'on noo ña kúu kuendá yo ña nakí'o na mií ná kee na ña va'a, ta ná chindeé ná ña kámani ña'a noo, dá ná kakuu na iin ña kéchoon va'a noo Ndios.

Xí'in ndisá'an yó'o dándí'i Pablo ña ká'an ña xí'in Tito

¹⁵ Ndidaá vá ña ndéi xí'in yu'u yó'o ká'an ndisá'an xí'ón. Ta ka'an yo'ó ndisá'an xí'in ña kándisa dáó xí'in yó ndéi xaan, tá'an ña kú'u ini sa'a ndu'u.

Ná koo ña maní xí'o Ndios xí'in iin rá ini ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nī taa San Pablo nī sa'an noo Filemón

Ká'an Pablo ndisá'an xi'in Filemón

¹ Yu'u kúu Pablo, ta nákaai ve'e kaa sa'á ña dána'i to'on Jesucristo. Ta yu'u xi'in ñani yo Timoteo ká'an ndu ndisá'an xi'in mií ní, ñani manī Filemón, chī mií ní kúu na kéchóon dáó xi'in ndu'u, ² ta ká'an ta'ani ndu ndisá'an xi'in ki'o manī yo nani Apia, xi'in ñani yo Arquipo, na chindeé tá'an xi'in yó sa'á to'on Jesús, ta ká'an ta'ani ndu ndisá'an xi'in na kúu kuendá Jesús nátaaka ve'e ní. ³ Ta mií tatá yo Ndios xi'in sato'o yo Jesucristo ná kee ña manī xi'in ndo'ó, ta ná ki'o na ña koo va'a ini ndo.

Kándéé ká'ano ini Filemón Jesús, ta kú'u ini na sa'a dao ka ñayuu

⁴ Ta náki'oi ndivé'e noo Ndios, chī daá kuití ndikó'on ini mií ní noo ká'in xi'in ná, ⁵ dá chī kándaq ini ña kóni ní sato'o yo Jesús, ta kándéé ká'ano ini ña ní, ta kú'u ta'ani ini ní sa'a ndidaa ñayuu Ndios. ⁶ Ta sa'á ña iin nī nduu ní xi'in ndu'u sa'á ña kándéé ini ní Jesús, sa'á ñoó xíkā ndu noo Ndios ña kándaq ini ní sa'a ndidaa ña va'a ió noo ní sa'á ña kúu ní kuendá Cristo Jesús. ⁷ Kádii nda'o ini, ta nī ndundeé cháá ka ini tá nī kándaq ini ña kú'u nda'o ini ní sa'a dao ka na kúu kuendá Jesús. Dá chī sa'a mií ní, ñani mií, nī nani'í ini cháá ka ñayuu Ndios tándéé ini.

Yó'o xíkā Pablo iin ña manī noo Filemón

⁸ Ta sa'á ña dión kían, sa'á ñoó va'ará ió choon nī xi'o mií Cristo noóí ña ka'andaj choon noo ní táto'on kánian kee ní, ⁹ tído di'a xíkaj ña manī noo ní sa'á ña kú'u ini sa'a sá'tá'an yó. Ta yu'u kúu Pablo, na ká'an xi'in ní, ta kúu iin na sava'a, ta nákaa yu'u ve'e kaa sa'á ña dána'i sa'á to'on Jesucristo. ¹⁰ Xíkaj ña manī noo ní sa'a Onésimo, chī kúu rá táto'on iin de'e nī ni'í noo nákaai ve'e kaa yó'o sa'á ña kándéé ini ra Jesús. ¹¹ Chī di'a iin ta kó choon nī sa kuu ra noo ní tá sata, tído viti kían kúu rá iin ta ió choon noo mií ní xi'in noo yú'u.

¹² Ta ko'in chinda'í ra nasaa ra noo ní, tído kónii ña natiin va'a ní ra, chī táto'on ndó'i xi'in nimaí, ki'o dión ndó'i xi'in rá.

¹³ Kónii ña koo ra yó'o xi'in, dá chindeé rá yu'u kuiin ra to'on noo mií ní, chī nákaai ve'e kaa yó'o sa'á ña dána'i to'on va'a Jesús.

¹⁴ Tído o kée ta'on yu'u dión, chī kó ñá'a ta'on nachina'í mií ní. Kó kónii kendúsaj xi'in ní kee ní ña manī yó'o, chī kónii ña ná kakuuan táto'on ki'o kóni mií ní.

¹⁵ Dá chī ndá ndi kuu nī sonó Ndios ña nī kuxoo ra cháá tiempo noo ní, dá viti kían nandió koo ra kosaq ra koo chíchí rá xi'in ní. ¹⁶ Ta viti natiin va'a ní ra, chī kúu rá iin ta ndáya'i cháá ka o duú iin ra nákaa tixi ndá'a ní, chī viti kúu rá iin ñani manī yo. Kúu rá iin ta ndáya'i noo yú'u, tído ndáya'i cháá ka ra noo mií ní sa'á ña koni kuáchí tuku ra noo ní, xi'in sa'á ña nī nduu ra iin ñani ní sa'á ña kúu rá kuendá sato'o yo Jesús.

¹⁷ Sa'á ñoó, tá miian ndaa nákoní ní ña né'e tá'an va'a ní xi'in yu'u, dá kían natiin va'a ní ra, ta kee ní kuendá ña mií yu'u kúu rá. ¹⁸ Tá ndá ña'a nī va'a ra nī kee ra xi'in ní, o tá táí ra noo ní, dá kían nachí'i nian kuendá yu'u. ¹⁹ Yu'u kúu Pablo, ta xi'in ndá'a mií táai to'on yó'o kosaq noo ní. Yu'u chiyá'i noo ní, va'ará di'a kuu kaai xi'in ní ña táí ní sa'a mií ní noo. ²⁰ Sa'á ñoó, ñani mií, ió tándéé ini xi'in ní ña kee ní ña manī yó'o sa'á ña kúu yó kuendá sato'o yo Jesús, ta ki'o ta'ani ní tándéé ini sa'á ña kúu ñani kuendá Jesús.

²¹ Ta nī taai tuti yó'o kosaq noo ní, chī kándéé ká'ano ini ña kueidó'o ní yu'u. Ta sa ná'a vái ña va'a cháá ka kee ní noó ña ká'in xi'in ní. ²² Ta kóni ta'anii ña kenduú ndo noo kooi, dá chī kándéé ini ña xinkoo ña xíkā ndo noo Ndios, dá ki'o na ña saai noo ndéi ndó xaan.

Ká'an ta'ani dao ka na kúu kuendá Jesús ndisá'an xi'in Filemón

²³ Ta ká'an ñani yo Epafra ndisá'an xi'in ní. Na yó'o kúu na nákaa nduu xi'in yu'u ve'e kaa sa'á ña dána'a na sa'a Cristo Jesús.

²⁴ Ta ká'an ta'ani Marcos, xi'in Aristarco, xi'in Demas, xi'in Lucas ndisá'an xi'in ní. Na yó'o ta'ani kúu na chindeé tá'an xi'in yu'u noo choon Ndios. ²⁵ Ná koo ña manī xi'o sato'o yo Jesucristo xi'in iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kua'an noó na Israel kúu kuendá Jesús

Ká'an Ndios xí'in yó xí'in yú'u de'e na

¹ Kuá'a nda'o ta'ándá ni sa ká'an Ndios xí'in na sá'ano ve'e yó tá sata, ta noó kuá'a nda'o ña'a ni sa kechóon na profeta na sa kast'o'on na xí'in ñayuu ñoo. ² Tído tein kuu noó ndi'i yó'o kéchóon na de'e mií ná, dá ka'an na xí'in yó, ta de'e na kúu na ni ñatiin ña kakuu na sato'o noó ndidaá ña'a, ta xí'in ndá'a de'e na ni kava'a na ndidaá ña ió ñayuu yó'o xí'in ña ió induú. ³ Ta na yó'o kúu na ná'a táto'on ki'o ndato káa mií Ndios, dá chi táto'on ki'o kúu mií Ndios, ki'o dión ta'ani kúu de'e na, iin nóo kúu vá ná. Ta mií ná kúu na xito ndidaá tá'an ña'a xí'in choon kómí to'on na. Tá ni ndi'i ni ñandóo na kuachi yó, dá ni ñakoo na xoo kuá'a Ndios noó ñikó ió na dándáki na. ⁴ Ta ndáya'i cháá ka na noó ndidaá ángel ndéi induú, ta ni ñatiin na iin kuu ndáya'i cháá ka o duú ángel ñoo.

Ndáya'i cháá ka Jesús o duú ángel

⁵ Dá chi ko ní ka'an Ndios di'a xí'in ni iin tó'on ángel:

Yo'ó kúu de'e yu'u, ta viti ná'i ña kúuú tatóon.

Ta ni ko ní ka'an na di'a sa'a ni iin ángel: Yu'u kakuu tatá xi, ta mií xí kakuu de'e yu'u.

⁶ Ta ni ka'an ta'ani Ndios di'a tá kua'an na tanda'á ná iin tó'on ñi'ni de'e na kii na ñayuu yó'o:

Ná kandaño'o ndidaá ángel de'i.

⁷ Mií'nan ndaa di'a kaá Ndios ká'an na sa'a ángel:

Yu'u kúu na kée ángel kéchóon nooi ña kakuu na táto'on tachí, xí'in ño'ó ita.

⁸ Tído di'a kaá na sa'a de'e mií ná: Yo'ó kúu Ndios, ta ni iin kuu tá'on o ndi'i noó dándáki yo'ó.

Ta kényiko ndaa yo'ó noó dándákon.

⁹ Chi ndíko yo'ó iin íchi ndaa, ta káño'ó yo'ó ndidaá ña kini kua'an.

Sa'a ñoo ni kaxi Ndios yo'ó, na kúu Ndios mií'ón,

ta ni xí'o cháá ka na ña dij ini nooon o duú dao ka na xínkuáchí dáó xí'ón.

¹⁰ Ta kaá ta'ani na di'a:

Yo'ó, na kúu sato'o noó ndidaá ña'a, nda mií sa'a ni kava'ón noño'ó yo'ó,

ta xí'in ndá'a mií'ón ni kava'a induú.

¹¹ Ta ná kasandaá iin kuu, ta naá ndi'i vaan, tído yo'ó, daá koo kuui vá yo'ó.

Ndidaá tá'an va ña'a káa kuyatá iin kuu táto'on ki'o kúyatá dá'on.

¹² Ta táto'on ki'o natuu ñayuu dá'on ndíxi na,

ki'o dión natuu yo'ó ndidaá ña'a káa, ta ná nadamón ña.

Tído yo'ó, o nádaon ta'an voón, daá koo kuui voón.

¹³ Ta ko ní ka'an Ndios di'a xí'in ni iin tó'on ángel:

Kakoo yo'ó xoo kuá'i nda ná nataán ndi'i yu'u ta xini u'u ñaá tixi sa'on.

¹⁴ Kánian kana'á ndó ña choon kómí ángel kían ña koni kuáchí ná noó Ndios, ta chinda'á ña ná chindee ná ndidaá na ni'i ña káki na.

2

Iin ña'a ndáya'i nda'o kían ña ni kii Jesús dáakaki ñaá

¹ Sa'a ñoo mií'nan ndusa kánian kandiko toon yó to'on ndaa ni seídó'o yó, dá chi tá koó, dá kían oon ni ví kankuei xoo yó nooán. ² Chi mií'nan ndaa ió choon noó ndá'a ley ni xí'o ángel noó Moisés, ta ndi ndaa mií vá ñayuu ni ya'a nooán, ta ndi ndaa mií ná ko ní xín kueidó'o choon sa'ándáan, dá ni ndo'o ní na sa'a kuachi ni kee na. ³ Ta, ¿ndi koo ví káki yó noó ña xido ini Ndios tá ná o tao kuendá yo to'on ndáya'i cháá ka, ña kían ká'an sa'a ndi koo káki yó? Chi dinño'ó mií na kúu sato'o yo ni xí'o kuendá sa'a to'on yo'ó, ni ndi'i, dá ni kast'o'on ta'ani ña ni sa xionoo xí'in ná to'on yó'o xí'in yó. ⁴ Ta mií Ndios ni xí'o ta'ani kuendá sa'a to'on ndato yo'ó xí'in ndá'a taa ni sa xionoo xí'in Jesús, dá chi ni xí'o na ña kían ni kandeé rá ni kee ra ña'a ndato xí'in ndidaá ka ña'a ná'ano noó ñayuu, ta ni xí'o na ña ni ñatiin iin rá iin ña yo'ó choon ni xí'o Espíritu iñ táto'on ki'o kóni mií ná.

Jesús kúu na xí'o ña káki yó

⁵ Dá chi ko ní xí'o Ndios choon noó ndá'a ángel ña kían dándáki na ñayuu saá vei chí noo, ña kían ká'in sa'a xí'in ndó. ⁶ Dá chi di'a kua'an ña ni taa iin ña noo tuti iñ Ndios:

¿Ndí kían kúu ña ndéi ñayuu yó'o ña ñó'o ini ní sa'a rá, tatá Ndios?

Ta, ¿ndí kían kúu rá ña ndí'i téi ini ní sa'a rá?

⁷Ta ni ndee ní ra sa kuu ra iin ra ló'ó cháá noo ángel,

ta ni xi'o ní choon ká'ano noo rá, ta ni xi'o ní ñañó'ó noo rá,

ta ni chikani ní ra ña dándáki ra ndidaa ña'a ni kava'a ní,

⁸Ta ni nataán ní ndidaa tá'an ña'a tji sa'a rá. Chí sa'a ña ni nataán Ndios ndidaa ña'a tji sa'a rá, sa'a ñoó kó ní kándoo ni iin tó'an, ndidaa ña ño'ó tji sa'a rá, tído kándaq ini yo ña o duú ndidaa ña'a dándáki ra viti. ⁹Tído viti kándaq ini yo ña ió iin na ni ndeló'ó cháá mií noo ángel, ta na yó'o kúu Jesús, ta ni natiin na choon ká'ano, ta ni natiin ta'ani na ndidaa tá'an ñañó'ó sa'a rá ña ni xi'i na sa'a yo. ¹⁰Dá chí sa'a ña kónj Ndios kee na ña maní xí'ín yó, sa'a ñoó ní xi'i Jesús sa'a yo.

¹⁰Ta mií Ndios kúu na ni kava'a ndidaa ña'a ño'o ñayuu yó'o, ta noón kúu na xító ñaá, ta kónj na nakuaka na ñayuu mií ná noo ndato náye'e ndaa noo ió na. Sa'a ñoó iin ña va'a ni sa kian ña ni daxínkoo va'a na Jesús xí'ín ña ni ndo'o na, chí mií ná kúu na dákaki ñaá. ¹¹Dá chí mií Jesús, na ni ndevii yó, xí'ín yóo, na ni nduvii, iin tó'ón vá kúu tatá yo, sa'a ñoó kó xíka'an ta'on noo Jesús ká'an na ña kúu yó ñani na. ¹²Dá chí di'a kaá tuti ij Ndios:

Ki'o yu'u kuendá sa'a mií ní noo ñani xí'ín ki'oi,

ta tein ndidaa ñayuu kuendá ní keká'ano yu'u mií ní.

¹³Ta kaá ta'anian:

Kandeé ká'ano inij Ndios.

Ta kaá ta'anian:

Yó'o iin xí'ín ndidaa tá'an de'e ni xi'o Ndios nooí.

¹⁴Ta de'e ni kava'a xí'ín koño xí'ín ni kúu de'e ni xi'o Ndios noo ná, sa'a ñoó ni nduu ta'ani mií Jesús koño xí'ín nij, dá ni kuu ni xi'i na. Ta ki'o dión ni kandeé ná ni dí'tá ná choon noo ndá'a ña u'u, sa'a ñoó koó ka choon noo ndá'an ka'ánán ñayuu. ¹⁵Dión, dá ni kandeé ná ni taó xóo na yó noo ña yu'óo kuu yo, dá chí nda rá ni kaki yó ni kasá'a dándáki ñaá. ¹⁶Dá chí mií ña ndaa kuiti kó ní kii Jesús chindee ná ni iin ángel, sava'a na kúu na ve'e Abraham ni kii na ni chindee ná. ¹⁷Sa'a ñoó mií ña ndusa ni nduu na táto'on ki'o kúu ñani na, dá ni xínkoo na kúu ná dutí kúu noo, iin dutí ká'ano ini, iin dutí iin ndaa noo Ndios, dá ni kuu ni doko ná mií ná, dá ni ñayuu na ña ku'u ká'ano ini Ndios sa'a kuachi na. ¹⁸Ni ndo'o naní noo

ná tá ni ka'an ña u'u dátuu ñaáán, sa'a ñoó kuu va chindee ná yó tá kexíxi ña u'u xí'ín yó.

3

Ndáya'i cháá ka Jesús o duú Moisés

¹Viti, ñani, ndo'ó na kúu ñayuu Ndios, ndo'ó na ni nakana Ndios kandeí induú, koo ini ndo kande'é va'a ndó Cristo Jesús, na ne'e to'on mií Ndios noo yo, ta kúu ná dutí kúu noo ña kándisa iin rá iin yó. ²Ta ni daxínkoo ndi'i na choon ni xi'o Ndios noo ná, táto'on ki'o ni daxínkoo ndi'i Moisés choon ni ni'i ná koni kuáchí ná noo na kúu ve'e Ndios. ³Ta kánian natiin Jesús ñañó'ó ká'ano cháá ka o duú Moisés, dá chí ña káva'a ve'e kánian natiin cháá ka ñañó'ó o duú ve'e ni kava'a ra. ⁴Dá chí ió yoo káva'a iin rá iin ve'e, dá ndítaan, tído na ni kava'a ndidaa tá'an ña'a kúu Ndios. ⁵Mií ña ndaa kuiti ni sa iin ndaa Moisés noo Ndios tá ni sa xínkuáchí ná noo na ve'e Ndios, ta xí'ín ña ni kee na ni na'a na táto'on ki'o káa rá ió ña ka'an Ndios chí noo. ⁶Tído Cristo kúu mií de'e Ndios, na kánian dándáki ve'e na. Ta ve'e na kúu yóo tá ná kandita toon yó xí'ín ña kándéé ini yo ná nda noo ndi'i kuití, ta ná kadij iníyo xí'ín ñandéé ini kómí yó.

Xí'o Ndios noo na ño na ña nani'i ndee ná

⁷Chí di'a kaá Espiritu ij Ndios: Tá ná kueíd'ó ndó noo ká'an Ndios kuu viti,

⁸dá kían o sa kédó'ó ndó mií ndó táto'on ni kee na sa'ano ñoo ndo tá ni data'an na Ndios,

chí ni xito iní ná Ndios noo ni xionoo na yukú ichí ñoó.

⁹Ta ñoó ni data'an na yu'u, ta ni xito iní ná yu'u,

va'ará uu diko toon kua ni xini na ndidaa tá'an ña ndato ni kee yu'u xí'ín ná.

¹⁰Sa'a ñoó kó ní náta'an inij ni xini ñayuu ñoó,

dá ni kaai xí'ín mií: "Daá kuití vá kexoo xíká níyo ná noo ña kóni yu'u, chí kó kóni na kaño'o na íchi yu'u."

¹¹Ta sa'a ña ni xido inij ni kee na, sa'a ñoó ni chíkaa inij ña ni iin kuu ta'ón o koni na ndu'u na noo ki'oi ña nani'i ndee ná,

kaá Ndios.

¹²Sa'a ñoó kanda ndo mií ndó, ñani, dá kían ni iin tó'ón ndó ná o kákomí iin níyo kini, iin níyo káxí, ña kían kedaá xí'ín ndó, dá kexoo xíká ndó noo Ndios takí. ¹³Di'a koo

ini ndo ka'an ni'ini ndo noo iin ra iin ndo iin ra iin kuu kuu. Da chi ka'an to'on noo na kánian kee ndo dión kuu víti, da kían ná dá'a ni kusaá ini ndo koni ndo to'on Ndios kee na dándal'í naá kuachi. ¹⁴Da chi ío ta'ani kuendá yo xí'ín Jesucristo tá ná ndikò toon yo tandéé ini ni natiin yo nda míí sa'a. ¹⁵Da chi di'a kaá to'on Ndios:

Tá ná kueídó'o ndó noo ká'an Ndios kuu víti,

dá kían o sa kédó'ó ndó míí ndó táto'on ni kee na sá'ano ñoo ndo tá ni data'an na Ndios.

¹⁶¿Ndá yoo ni sa kuu na ni seídó'o noo ni ka'an Ndios, ta vatí xían daá ni data'an naá ná? ¿Á kò ná'á ta'on ndó na noón kúú ndidaa na ni kankeui tixi nda'a na ñoo Egipto ni kee Moisés? ¹⁷Ta, ¿ndá yoo ni karyí Ndios xí'ín ndin uy diko kuia noo kúú yukú íchí ñoo? ¿Á kò ná'á ta'on ndó na noón kúú na ni ya'a ni kee kuachi, ta ni kuei na ni xi'i na yukú íchí ñoo? ¹⁸Ta, ¿ndá yoo ni chikaa ini Ndios o náchi'i na noo nani'i ndéé ná? ¿Á kò ná'á ta'on ndó na noón kúú na kò ní xín kueídó'o naá? ¹⁹Sa'a ñoo kándaá inio ña kò ní kúu ta'on ndu'u na noo nani'i ndéé ná sa'a ña kò ní kándisa ndaa na Ndios.

4

¹Sa'a ñoo ná kandaá yo míí yó, viti íin iij Ndios xí'ín to'on ni xi'o na na kían ki'o na ña ndu'u yó noo nani'i ndéé yo, dá chi oon ni ví tujú dao ndo'ó, ta o koní ndo ndu'u ndó ñoo. ²Dá chi táto'on ki'o ni natiin yo to'on va'a na ká'an sa'a Jesús ni kee Ndios, ki'o dión ta'ani ni seídó'o ñayuu noo to'on Ndios tá sata. Tído ni naá óon va ña ni seídó'o na ña, dá chi kò ní kándeé ini na Ndios. ³Tído yóo kúú na kándisa ña ni ka'an Ndios, sa'a ñoo koni yo ndu'u yó nani'i ndéé yo noo ío na. Tído di'a ni kaa na xí'ín na kò ní kándisa naá tá sata ñoo:

Ta sa'a ña ni xido inij ni kee na, sa'a ñoo ni chikaa inij na ni iin kuu ta'on o koni na ndu'u na noo ki'oi na nani'i ndéé ná.

Dión ni kaa na, va'ará sa ni daxíno ndi'i na na ni kava'a na nda míí sa'a ñayuu yó'o. ⁴Dá chi di'a kaá ta'ani tuti iij Ndios sa'a kuu úsa: Kuu úsa ni nani'i ndéé Ndios noo ndidaa choon ni kee na.

⁵Ta kaá ta'ani tuti iij Ndios di'a: O koní ta'on na ndu'u na noo ki'oi na nani'i ndéé ná.

⁶Sa'a ñoo kándaá inio na kómani vá ndu'u dao ñayuu noo nani'i ndéé ná, ta kò ní ndu'u na ni natiin to'on yó'o míí noo sa'a ña kò ní seídó'o na choon ni sa'anda Ndios. ⁷Sa'a ñoo ká'an tuti iij na ni saki Ndios iin ka kuu, ta kuu ñoo kúú kuu víti. Chi tá ni ya'a kua'a nda'o tiempo, dá ni taa David na ni ka'an Ndios sa'a kuu yó'o:

Tá ná kueídó'o ndó noo ká'an Ndios kuu víti,

dá kían o sa kédó'ó ndó míí ndó.

⁸Dá chi tá ni xi'o Josué na kían ndu'u na sá'ano ñoo yo noo nani'i ndéé ndisa na, dá kían o ká'an ta'on Ndios sa'a iin ka kuu. ⁹Sa'a ñoo kándaá inio na kasandaá iin kuu, dá koni ñayuu Ndios ndu'u na noo miían ndaa kuiti nani'i ndéé ná. ¹⁰Dá chi na ndu'u ñoo, noón kúú na koni nani'i ndéé noo ndidaa choon ni kee na, táto'on ki'o ni nani'i ndéé mií Ndios tá ni ndi'i ni kava'a na ñayuu yó'o.

¹¹Sa'a ñoo ná cho'on ini yo, dá ná konio ndu'ó noo nani'i ndéé yo, ta ná dá'a ni ki'o yó míí na kusaá inio táto'on ki'o ni kee na sá'ano ñoo yo, chi kò ní seídó'o na noo ni ka'an Ndios. ¹²Chi to'on takí kúú to'on Ndios, ta to'on ndakí nda'o kían. Ta deen cháá ka sa'ándaan o duú iin espada sa'ándá ndi nduu xoo. Sa'a ñoo tá seídó'o yóan, xínoan nda maá inio, ta sóno ní'ian nio yo xí'ín ñaxintóni yo. Ta sóno ní'ini ta'anian tuchi yo, ta kásandaan nda maá noo ñó'o dandiki lásá yo. Ta nádátuan ndidaa na nákami inio xí'ín ndidaa na'a ñó'o ini nio yo. ¹³Ta ni iin to'on ta'on na'a ío ñayuu yó'o kò ío de'é noo Ndios. Di'a ndidaa tá'an vaan túu noo ná ndé'é ná, ta ndidaa tá'an vaan ndaa vichí noo ná, ta iin kuu nakuíta yo naki'o yó kuendá noo ná.

Jesús kúú míí míí dutí kúú noo

¹⁴Ta viti ío iin dutí kúú noo noo yo, ta ni kaa na kua'an nó'o ná noo ío Ndios induú, ta na yó'o kúú Jesús, na kúú de'e Ndios. Sa'a ñoo ná kandita toon yo xí'ín na ndaa kándisa yo. ¹⁵Dá chi viti kómí yo iin dutí kúú noo kando'o sa'a yo sa'a ña kúú yo ñayuu vitá ini noo kuachi. Chi ni ka'an ta'ani na u'u dátuu naá, dá ya'a na kee na kuachi, táto'on ki'o kéean xí'ín yó, tído kò ní ya'a ta'on na kee na ni iin kuachi. ¹⁶Sa'a ñoo ná natuu yati yo xí'ín tandéé ini noo ío Ndios dándaki na, chi nda ñoo xí'o na na maní noo yo, dá ni'i yo na ku'u ini na sa'a yo, ta ni'i

ta'ani yó ndée ña kían chindee ñaa noo iin rá iin tãndó'ó veí noo yo.

5

¹ Dá chî iin rá iin dutî kúú nõ nõ ndukú Ndios tein ñayuu mií ná, dá kuiin ra ka'an ni'ini ra sa'á ñayuu ñoo ra noo Ndios, dá dokõ rá ña'a, ta dákeî ra kíti noo Ndios sa'á kuachi ndidaá na ñoo ra. ² Ta xí'õ ndeé ini ra sa'á na kõ kãndaá ini ndí kían va'a kánian kee na, xí'ín na xínono ndava'a kée kuachi, chî kúú ta'ani ra iin tãa vitá ini nõõ kuachi. ³ Ta sa'á ña vitá ini ra, sa'á ñõó kánian dokõ rá kíti noo Ndios sa'á kuachi mií rá, xí'ín sa'á kuachi ñayuu ñoo ra. ⁴ Ta kõ iin ta'on kuu ka'xi mií choon yó'õ, dá chî sava'a na ni kana mií Ndios kúú na kuu kakomí choon yó'õ, táto'on ni ndo'õ Aarõn.

⁵ Ta ni Cristo kõ ní ka'xi mií ña natiin na ña'õ'õ ña kakuu na dutî kúú nõõ. Ndios vá ni xí'õ choon yó'õ noo ná, dá chî di'a ni kaa na xí'ín ná: Yo'ó kúú de'e yu'u, ta viti ná'î ña kúúí tãtõn.

⁶ Ta kaá ta'ani na iin ka xían noo tuti iî: Daá kuití kakuu yo'ó dutî,

tãto'on ni sa kuu Melquisedec.

⁷ Tá ni sa kuu Cristo iin tãa ñayuu yó'õ, dá ni xika na ña manî noo Ndios, ta nda'í ni saki na xí'ín ndutá noo ná noo Ndios, na kãndéé ditá ñaa nõõ ña kuu na. Ta ni seídó'õ Ndios ndidaá ña ni xika na sa'á ña ni seídó'õ ñaa ná xí'ín ña nda'í iõ ini na. ⁸ Ta va'arã kúú ná de'e Ndios, tído tein ña ni ndo'õ nõ ná ni ka'ti'a na ni seídó'õ na ña kónî Ndios. ⁹ Ta sa'á ña ni daxínkoo ndi'i na choon ni kii na, sa'á ñõó ni kasandaá na kúú ná na dáka'ki chíchí ñaa, chî dáka'ki na ndi ndaa mií ñayuu seídó'õ ñaa. ¹⁰ Ta mií Ndios ni chîkani ñaa kakuu na dutî kúú nõõ tãto'on ni sa kuu Melquisedec dutî tá sa ma'á.

Ná dá'a ni dãnkoõ yõ ña kãndéé ini yo Jesús
¹¹ Iõ kua'á nda'õ ña'a nakani yu'u xí'ín ndó sa'á ña yó'õ, tído kuáchî nda'õ nakanii ña, dá kãndaá ini ndõ, dá chî oon nda'õ ini ndõ. ¹² Sa di'a kánian kakuu ndó na dána'a noo dao ka na, dá chî sa na'á nda'õ dákuá'a ndó sa'á ña yó'õ. Tído di'a xín'õ'õ ndó ña dána'a tuku na noo ndõ ña ni dákuá'a ndó nda mií sa'á sa'á to'on Ndios. Sa'á ñõó kúú ndó táto'on takuálí leé, chî xín'õ'õ iî vá ndó lechî, chî õ kúú ke' ndó ña'a káxí, ña kúú ña ndíchí cháá ka sa'a Ndios. ¹³ Ta ndidaá na xí'i sava'a lechí ñõó, nõõn kúú na kõ kátõnî ini ndí kían va'a, ta ndí kían kõ vá'a, chî kúú

ná táto'on takuálí nõõ ña'a Ndios. ¹⁴ Tído ña sa ni chíchi, nõõn kúú na seí ña káxí, ta sa'á ña ni sa'ano na xí'ín ña ndaa, sa'á ñõó sa ti'a na kãndaá ini na ndí kían va'a, ta ndí kían kõ vá'a.

6

¹ Ná dá'a ni katuu yó xí'ín sava'a ña ni kãndaá ini yo sa'á to'on ndaa Cristo, chî ña yó'õ kúú ña sa ni ka'ti'a yó nda mií sa'a. Va'a cháá ka ná ndi'i ini yo ko'on yo chí noo xí'ín to'on na, ta kõ kánian nandió kuéi tuku yó dákuá'a yó sa'á ña kánian nandikó ini yo sa'á ña kini kée yó, o sa'á ña kánian kãndéé ini yo Ndios. ² Ta kõ kánian dákuá'a tuku yó sa'á ndi kee yó kodõ ndutá yo, xí'ín sa'á ña chinóo yó ndá'a yo dinî na dákuá'a xí'á, xí'ín sa'a ndi koo nataki na ni xí'î, xí'ín sa'á ña mián ndaa keyíko Ndios sa'a ndidaá ñayuu noo ndi'i. ³ Ta kí'õ díõn kee yó tá kónî mií Ndios.

⁴ Dá chî ndi ndaa na sa ni datõn Ndios ñaxintónî, ta sa ni xirndodó ná ña ndato veí noo Ndios, ta sa iõ to'ani kuendá na xí'ín Espíritu iî Ndios, ⁵ ta sa ni xirndodó ná to'on va'a Ndios, ta sa ni xirndodó ta'ani na táto'on kí'õ dãnáki Ndios ñayuu saá veí chí noo, ⁶ tído tá ná dãnkoõ na ña ndaa yó'õ, dá kían ni iin to'õn ka ña'a õ kúú kee yó xí'ín ná, dá nandió kuéi na nandikó ini na sa'á kuachi na, dá chî kían táto'on ndéi tuku na chírkaa na Cristo, na kúú de'e Ndios, ndjka cruz, ta xí'õ na ña kedjki ndaa ñaa ñayuu. ⁷ Chî kían táto'on ño'õ xítí, ña xí'i va'an takuúí tá koon daî. Ta dao ño'õ xítí, kua'á nda'õ ña'a xí'õan nõõ na ni xiti ñaa, ta iõ nda'õ choon noo ná. Sa'á ñõó ndato ka ví kémánî ñaa Ndios. ⁸ Tído ño'õ xítí, tá'an ña xí'õ ndino'õ ta'íõn xí'ín iõn títi, ñõó kúú ño'õ kõ chõon, ta ñõó kúú ño'õ ndéi ndáti tají chí'an kee Ndios, ta ndátian kejî ña iin kuu.

⁹ Tído va'arã ndátó'õn ndú sa'a ndidaá ña yó'õ, na manî mií, tído ná'á káxí vá ndú ña va'a cháá ka ndo'õ ndó'õ, ta kee ndó ña va'a táto'on kánian kee ñayuu ni dáka'ki Ndios. ¹⁰ Chî kúú ná iin Ndios ndaa, sa'á ñõó õ nãndodó ta'on na sa'a choon ni kee ndó noo ná, ni sa'á ña kú'u ini ndõ sa'a dao ka ñayuu, chî ni chĩndéé ndõ ñayuu mií ná, ta ndéi iî ndõ chĩndéé ñaa ndó nda viti. ¹¹ Tído kónî ndu'u ña ná kandita toon iî iin rá iin ndó xí'ín ndidaá ña va'a kée ndó nda noo ndi'i kuií, dá kían kãndaá ini ndõ ña mián ndaa natiin ndó tãndéé ini kómí ndó noo Ndios. ¹² Chî kõ kónî ndu ña kãndei dúsa

oon ndó. Di'a koo ini ndo kee ndó tát'olon ki'lo kée ñayuu, tá'an na kándéé ká'ano ini Ndios, ta ndáti kueé ñaa ná, chí sa'á ña kée na díon, sa'á ñoó natiin na ña ni kaa Ndios ki'lo na noo ná.

¹³ Dá chí tá ni xi'o Ndios to'lon na noo Abraham ña kían kemáni ñaa ná, dá ni nachina'á ná mií ná, dá chí koó ka iin ka yo ká'ano cháá ka o duú mií ná, ¹⁴ ta ni kaa na: "Mií ña ndaa kuiti kemáni nda'o yu'u yo'ó, ta ndekua'a nda'o yu'u tata yo'ó." ¹⁵ Ta sa'á ña ni sa ndati kueé Abraham, sa'á ñoó ni kasandaá na ni ñatiin na ña ni kaa Ndios ki'lo na noo ná. ¹⁶ Dá chí mií ña ndaa kuiti náchina'á ñayuu ndéi ñayuu yó'o iin yoo ká'ano cháá ka o duú mií ná, dá kendaá na noo ká'an na. Ta ki'lo díon ndadí ña ni tiin tá'an na sa'a. ¹⁷ Ta kóni Ndios ña kana'á na ni ñatiin to'lon ni xi'o na ña o nándikó ta'lon ini na kee na ña ni ka'an na, sa'á ñoó ni náchina'á ná mií ná. ¹⁸ Ta ni iin tó'lon ñayuu o kúu ta'on nadaon noó u ña'a ni kee Ndios, chí ni xi'o na to'lon na noo yo, ta ni nachina'á ná mií ná, ta o kúu ta'lon ka'an to'lon Ndios. Sa'á ñoó ió iin tandéé ini ká'ano noo yóo, na ñó'o tixi ndá'a Ndios, chí kándéé ini yo ña ni'í yo ña ni kaa na ki'lo na noo yo. ¹⁹ Ta tandéé ini yó'o kían tíin toon nio yo noo Ndios tát'olon ki'lo tíin toon kaa vee iin barco, dá sá tuu ra ini taño'o. Ta mií tandéé ini yó'o ndáka yó kua'an yo nda sata dá'lon ndadí ini ve'e ño'o noo ió Ndios, ²⁰ noo ni ku'u mií Jesús ni sonó ná íchi noo yo, chí iin ni kandoo na kúu duti kúu noó tát'olon ni sa kuu Melquisedec duti tá sa na'á.

7

Ki'lo di'a ni kechóon ta duti sa naní Melquisedec

¹ Ta Melquisedec yó'o ni sa kuu rey ñoo naní Salem, ta sa kuu ra duti noo Ndios, na ió induú. Ta kaá tuti ií Ndios ña iin kuú ni sa'an ra ni ñatiin ra Abraham íchi nda noó kondii na noo ni sa'an na ni naá na xí'ín dao rey, ta ñoo ni kemáni ñaa Melquisedec xí'ín to'lon ni ka'an ra. ² Ta noo mií rá ni xi'o Abraham uxí ña'a noo iin iin ciento ña ni xio ndaa na noo ni sa'an na ni naá ná xí'ín rey ñoo. Ta kuú Melquisedec ñoo kóni kaá "rey kendaá". Ta mií rá ni sa kuu rey ñoo Salem, ta to'lon yó'o kóni kaa "rey náchini'ei va'a ñayuu". ³ Ko íin ná'á sa'a tatá ra, ni sa'a naná ra, ta ni ko íin ná'á nda yoo ni sa kuu na sá'ano ve'e ra, ta ni ko íin ná'á nda oon ni kaa ra, ta ni ko íin ná'á nda oon

ni xi'í ra. Ta ni sa kuu ra tát'olon ki'lo kúu de'e Ndios, chí iin ni kandoo ra kúu rá duti.

⁴ Taó kuendá mií ndó ña ká'ano nda'o choon ni sa ne'e Melquisedec, sa'á ñoó ni sa'an Abraham, na kúu tatá ñoo yo, ni xi'o na uxí ña'a noo iin iin ciento ña'a noo Melquisedec, ña ni kandeé ná ni xio ndaa na ndá'a dao ka rey tukú ñoo. ⁵ Ta mií ña ndaa ni kaxi Ndios taa tein na ve'e Leví ña kakuu ra duti, ña kakomí rá choon ña ki'in ya'i ra uxí ña'a noo iin iin ciento ña'a ni'í na ñoo ra noo choon kée na, tát'olon ki'lo sa'ándá ley Ndios choon. Sa'á ñoó kandaá inio ña kánian ki'in ya'i ra noo ñani ra, va'ará iin tó'lon dáá kúu tatá ra, chí na ve'e Abraham kúu ndi ndí'í ra. ⁶ Ta va'ará ko ní kii Melquisedec tein na ve'e Leví, tído ni ñatiin ra uxí ña'a noo iin iin ciento ña ió noo Abraham, ta ni kemáni ta'ani ra Abraham xí'ín to'lon va'a ni ka'an ra. Ta Abraham kúu na kánian natiin ña va'a ni kaa Ndios ki'lo na noo ná. ⁷ Ta ná'á yó ña na ló'o kúu na nátiin to'lon va'a kée na ndáya'i cháá ka. ⁸ Ta kandaá ta'ani inio ña xí'í ta ve'e Leví, tá'an ra ki'in ya'i uxí ña'a noo iin iin ciento ña'a ió noo na ñoo ra, tído ká'an to'lon Ndios sa'a Melquisedec ña takí ií vá rá. ⁹ Ta sa'á ña ni chíya'i Abraham uxí ña'a noo iin iin ciento ña'a ñoo noo Melquisedec, sa'á ñoó kuu kaa yo ña nda Leví xí'ín ta ve'e ra ni chíya'i ta'ani, va'ará mií rá ki'in ya'i noo na ñoo ra. ¹⁰ Dá chí ñó'o ií vá na ve'e Leví kúu ná ni iini Abraham tá ni naki'in tá'an na xí'ín Melquisedec íchi ñoo.

¹¹ Tá kuu koo vii ñayuu noo Ndios sa'a choon kée ta duti kuendá Leví, dá kían, ¿ndiva'a ni chíkani Ndios iin ka duti? Ta va'ará mií na ve'e Leví ni ñatiin ley Ndios, tído duti ni chíkani Ndios tiempo viti kúu ná tát'olon ni sa kuu Melquisedec, ta ko ní taó ta'lon ñaa ná tein na ve'e Aaron. ¹² Ta sa'á ña ni ndakoo iin duti saá, sa'á ñoó mií ña ndúsa kánian nadaon ta'ani ley, chí sa díin va kée duti saá yó'o. ¹³ Tá'an duti ká'an ndu sa'a, ko ní kii na tein na ve'e Leví, chí ni kii na tein na ve'e iin ka ñayuu, ta ni iin ta'lon na ve'e yó'o ko ní sa kuu duti Ndios. ¹⁴ Dá chí ná'á yó ña ni kii na kúu sato'o yo tein na ve'e Judá, ta ni iin tó'lon na ve'e Judá ko ní chíkani Moisés ña kakuu na duti.

¹⁵ Ta kandaá inio ña díon kían, dá chí ni ndakoo iin duti saá, ta kúu ná tát'olon ni sa kuu Melquisedec. ¹⁶ Chí ko kúu ná duti sa'a ley, chí kaá ley ña sava'a na ve'e Leví kuu kakuu duti. Di'a kúu ná duti sa'á ña ió

choon noo ndá'a ná ña kataki kuif na. ¹⁷ Dá chî di'a kaá tuti ij Ndios sa'a ná:

Daá kuiti kakuu yo'ó duti, táto'on ni sa kuu Melquisedec.

¹⁸ Sa'a ñoo ni chituu Ndios ley yatá, chî ko ní kándeéan dáxinkooan choon ni sa ne'an, chî ko ndakí ta'an vaan, ¹⁹ chî ko ní kándeé ta'on ley ña dánkoo viián ni iin tó'ón ñayuu noo Ndios. Tído viti ni ni'í yo iin tandéé ini vá'a cháá ka, dá kuu kuyati cháá ka yo noo Ndios.

²⁰ Ta dión ni kuu, dá chî ni china'á Ndios mií ná ña dión koo. ²¹ Tído ko ní kée ta'on Ndios dión tá ni chikata na tá duti, tá kúu kuendá Leví. Tído miían ndaa ni china'á ná mií ná tá ni chikani na iin duti saá, dá chî di'a kaá tuti ij ná:

Ni china'á Ndios mií ná, ta o nándikó ta'on ini ná noo to'on ni ka'an na:

“Daá kuiti kakuu yo'ó duti, táto'on ki'o ni sa kuu Melquisedec.”

²² Ta Jesús kúu na ni kandoo sa'a yo noo Ndios, sa'a ñoo ni kandoo Ndios kee na ña va'a cháá ka xí'in yó o duú ley ni xi'í na noo Moisés.

²³ Ta kua'á nda'o ni sa kuu dao ka duti ñoo, dá chî tá ni xi'í iin ra, dá ni nakuijn iin ka ra. ²⁴ Tído Jesús kúu na ni kandoo kakuu kuif duti, sa'a ñoo ko xínñó'ó ka nakuijn iin ka duti noo ná. ²⁵ Sa'a ñoo ndá hora kúu mií vá kuu dáakaki na ñayuu, na nóno natuu yati noo Ndios sa'a ña kándeé ini ñaa ná, dá chî daá takí kuif na ió na sei nda'í na sa'a yo noo Ndios.

²⁶ Ta iin duti kúu noo kée dión kúu na xínñó'ó yó, chî kúu ná iin na vii, iin na koj kuachi, iin na koj yáko, iin na ko xionoo íchî na kée kuachi, iin na ni chikoo dikó cháá ka Ndios nda induú. ²⁷ Ta ko xínñó'ó ta'on na kee na táto'on ki'o kée tá duti kúu noo, chî iin rá iin kuu kuu dóko rá kiti noo Ndios sa'a kuachi mií rá, ndi'í, dá dóko rá kiti sa'a kuachi na ñoo ra. Tído Jesús, iin tó'ón vá ta'ándá ni doko ná mií ná ni xi'í na sa'a yó, ta daá kuiti vá ndáya'i ña. ²⁸ Ta ley Moisés chikataan taa, tá'an ra vitá ini noo kuachi, kakuu ra duti kúu noo. Tído tá ni ndi'í ni xi'í Ndios ley yo'ó, dá ni naxhina'á ná mií ná ña chikani na de'le mií ná ña daá kuiti vá kakuu na duti kúu noo, chî ni daxinkoo ndi'í na choon Ndios.

8

Sa'a Jesús ni kandoo Ndios kee na iin ña saá xí'in yó

¹ Ta viti, to'on ndáya'i cháá ka kóni yu'u ka'in xi'in ndó kían kana'á ndó ña ki'o dión kée duti kúu noo in noo yo, ta ni nakoo na xoo kuá'a Ndios, na kúu rey ió dándáki nda induú. ² Ta kéchóon na noo ij cháá ka ini ve'le ño'o ndisa iin induú, ña kían ni kava'a mií sato'o yo Ndios, ta ko kían ña ni kava'a ndá'a taa. ³ Chî ndidaá tá'an ta duti kúu noo ni'í choon ña doko rá ña'a noo Ndios, ta chíñó'ó ra kiti noo ná. Ta sa'a ña kúu Jesús duti iin noo yo, sa'a ñoo kánian doko ta'ani na ña'a noo Ndios. ⁴ Tá ni kandoo na ñayuu yo'ó, dá kían o kakuu ta'on na duti, dá chî sa ndéi va duti dóko rá ña'a noo Ndios táto'on ki'o sa'ándá ley Moisés choon. ⁵ Chî choon kée duti yo'ó kúu táto'on konda'í óon va ña kúu induú. Dá chî tá kua'an Moisés kava'a na ve'le ño'o, dá ni kaa Ndios xi'in ná: “Miían koo inon kava'on ve'le ño'o yu'u táto'on ki'o káa rá ió ve'le ño'o, ña kían ni daná'í nooon dini yúku ñoo.” ⁶ Tído choon va'a cháá ka kée Jesús viti o duú dao ka duti ñoo, dá chî sa'a ña ni ka'an na sa'a yo noo Ndios, sa'a ñoo ni kandoo Ndios ña kee na iin ña'a va'a cháá ka xí'in yó, chî ni xi'í na to'on na ña ki'o na ña va'a cháá ka noo yo.

⁷ Dá chî tá ní kándeé ley Moisés ña koo vii yo noo Ndios, dá kían ko xínñó'ó ka Ndios kandoo na kee na iin ña'a saá xí'in yó. ⁸ Ta sa'a ña ko náta'an ini Ndios ña kée ley ñoo, sa'a ñoo di'a ni kaa na xi'in na ñoo yo: Vei iin kuu, kaá sato'o yo Ndios, ña kían kandooi keei ña saá xí'in na ñoo Israel, xi'in na kúu kuendá Judá.

⁹ Ta o kandoo kaj xi'in ná táto'on ni kandooi xi'in na yatá ve'le na tá ni taó'i na xi'in ndá'í ñoo Egipto. Chî ko ní sá ndita ndaa na xi'in ña ni kandooi xi'in ná, sa'a ñoo ni dayáa ndá'í na, kaá sato'o yo Ndios.

¹⁰ Ta viti kían di'a ko'in kandooi xi'in na ñoo Israel ña keei iin ña saá xí'in ná tá ná kasandaá kuu ni chikaa ini, kaá sato'o yo Ndios: Ta nda maá ini ñaxintóni ná ko'in chikaa'i leyí,

ta nda maá ini níó ná ko'in taai ña, Ta yu'u kakuu Ndios noo ná, ta mií ná kakuu na ñooi.

¹¹ Ta ni iin tó'ón ta'on na o kánian dána'a noo na ndéi yati xi'in ná, ni noo ñani mií ná, ta kaa na: “Nandukú ndó sato'o yo Ndios”,

ni noo ñani mií ná, ta kaa na: “Nandukú ndó sato'o yo Ndios”,

ni noo ñani mií ná, ta kaa na: “Nandukú ndó sato'o yo Ndios”,

ni noo ñani mií ná, ta kaa na: “Nandukú ndó sato'o yo Ndios”,

ni noo ñani mií ná, ta kaa na: “Nandukú ndó sato'o yo Ndios”,

ni noo ñani mií ná, ta kaa na: “Nandukú ndó sato'o yo Ndios”,

ni noo ñani mií ná, ta kaa na: “Nandukú ndó sato'o yo Ndios”,

dá chí ndidaá tá'an va na kana'á ña yu'u kúu Ndios, nda ña kualí cháá ka xí'in nda ña sá'ano cháá ka.

¹² Ta ko'ín k'i'o ká'ano inij sa'á kuachi na, ta ni iin kuu ta'ón o ndíko'on inij sa'án, xí'in sa'á iin rá iin ña kini ni sa kee na. Díon kaá tuti ij Ndios. ¹³ Sa'á ñoo tá kaá Ndios ña kandoo na kee na iin ña saá xí'in ña ñoo yo, dá kían ña ni kandoo na kee na mií ñoo ni kuyatá váán, ta ndidaá ña'a kuyatá, ndátian naá váán.

9

¹ Ta viti, ña ni kandoo Ndios kee na xí'in ña sá'ano ve'e yó tá satá sa'ándaan choon táto'on k'i'o kánian kandaño'o yó na, ta sa'ándaan choon táto'on k'i'o kánian koo ve'e ño'o ña ñoño'o yó'o. ² Ta di'a káa ve'e ño'o na: ini ve'e mií ñoo kúu ñoo ij cháá, ta ñoo íin iin candilero, ta íin iin mesa ñoo kándodó pan dóko rá ñoo Ndios. ³ Ta satá dá'on kúu uu tákaa ñoo kúu mií ñoo ij cháá ka. ⁴ Ta ñoo íin iin ña'a ni kava'a xí'in oro ñoo chíño'o ña ña dusa támi sá'an, ta ñoo ta'ani íin iin sato ni ñakuchi ndino'o oro, ta yiróón dándaki ña ni kandoo Ndios kee na ña va'a xí'in ña ñoo yo. Ta ñoo nákaa iin kidi oro ñoo ño'o maná, ña ni xí'o Ndios ni seí ña ñoo yo, ta ñoo ta'ani nákaa vara Aarón, kirá ni nana nóma kuí, ta ño'o ta'ani yuu dá'ándá ñoo tándaa choon ni sa'anda Ndios. ⁵ Ta satá sato ñoo ndíta uu querubín oro ió ndixi, ta ñoo dándaki ña nákaa Ndios ñoo, ta xí'in ndixián dáda'i ña satá sato ñoo, ñoo só'ono ndaa ra ni kítí ñoo Ndios, dá ku'u ká'ano ini ña sa'á kuachi ña ñoo yo. Tído ko nóno'í ka'ín cháá ka sa'á ña yó'o xí'in ndó.

⁶ Dá tá ni xíno ndidaá ña yó'o táto'on kánian kooan, dá ni kasá'a tóo tóo koku'u ta duti ve'e mií ñoo ñoo, dá kechóon ra inián táto'on k'i'o sa'ándá ley choon. ⁷ Tído ve'e kúu uu, ñoo kúu ñoo ij cháá ka ñoo, sava'a iin tó'on dñi mií vá ta duti kúu ñoo kuu ku'u ini ve'e ñoo iin tó'on kuu ñoo kuía. Ta o kúu ta'on ku'u ra tá ko né'e ra ni kua'an ra, dá chí nij ñoo dóko rá ñoo Ndios sa'á kuachi mií rá xí'in sa'á kuachi ni kenaá ña ñoo ra. ⁸ Ta ña yó'o xí'o Espiritu ij Ndios ña kándaq iniño ña o kúu ta'on ku'u yó nda ñoo ij cháá ka xían nani íin ij vá ve'e mií ñoo ñoo. ⁹ Ta ndidaá ña yó'o xí'o ña kándaq ini yo ndi ndó'o ñayuu tiempo viti, dá chí va'ará dóko ta duti ña'a ñoo Ndios, ta va'ará chíño'o ra kítí ñoo ná, tído ko kándoo vii ta'on ñaxintóni ñayuu xí'o ña'a ñoo, chí

kútúu ij vá ini ña. ¹⁰ Dá chí sava'a ña'a ká'an ley yó'o sa'a kían ndi ndaa ña'a kuu kef ñayuu, xí'in ña ko'o na, xí'in sa'a ndi kee na nduvii ná ñi'í ná ñoo Ndios, ta díon ni sa kían nda ni kasandaá kuu ni ndesaá Ndios ndidaá ña'a.

¹¹ Chí sa ni kixi Cristo, ta mií ná kúu duti kúu ñoo, ta ñoo ndá'a mií ná ió ndidaá tá'an ña va'a ni kandoo Ndios k'i'o na ñoo yo. Ta mií ná nákaa xínkuáchí ini ve'e ño'o ndáya'i cháá ka, iin ve'e ño'o va'a cháá ka, tá'an ña ko ní káva'a xí'in ndá'a taa, dá chí o duú ña'a ió ñayuu yó'o kían. ¹² Ta ko ní ku'u Cristo dokó ná ni kítí, ni ko ní ku'u na dokó ná ni chikerró ñoo Ndios ini ve'e ño'o ña. Di'a ni mií vá ná né'e na ni ku'u na ni dokó ná ñoo Ndios ñoo kúu ñoo ij cháá ka, ta iin tó'on dáá vá ta'ándá ni kee na díon, ta daá kuití vá ndáya'i ña. Ta k'i'o díon ni kee na, ta kúu iin íchí ni kandoo vii yo ñoo Ndios. ¹³ Chí nij toro, xí'in nij chivato, xí'in yaa chikerró, kirí ni chíño'o ta duti ñoo Ndios, kúu ña ni so'ono ni'ini ra ñi ñayuu ni ya'a ni kee kuachi, dá nduvii ñi'í ná ñoo Ndios. ¹⁴ Tído kándoo vii cháá ka yo ni kee ni Cristo, chí xí'in ndée Espiritu, ña ió kuí, ni dokó ná mií ná ñoo Ndios, ta ni iin kuachi ko ní sá komí ná. Sa'a ñoo ni mií ná kándée nduvii ñaxintóni yo ñoo Ndios, dá ná o kée ka yo ña kini kua'an dánaa ñaa, dá koni yo kee yó ña kóni Ndios takí.

¹⁵ Sa'a ñoo ni kandeé ná ni ka'an ña sa'a yo ñoo Ndios, ta kúu ni kandoo Ndios kee na iin ña saá xí'in yó. Dá chí sa'a ña ni xí'i Jesús sa'a yo, sa'a ñoo ni chiya'i na sa'a kuachi ni kee yó kaá ley ni xí'o Ndios. Díon, dá koni ndidaá ña ni kana Ndios natiin na ña va'a ni kaa Ndios k'i'o na, ta ña va'a yó'o kúu ña kataki chíchí ná. ¹⁶ Dá chí tá ni kandoo iin taa k'i'o ra ña'a kómí rá ñoo dao ka ñayuu tá ni xí'i ra, dá kían tá ni xí'i ra, dá kuu natiin na ña'a kómí rá. ¹⁷ Dá chí kuu natiin na ña ni kandoo ra k'i'o ra ñoo ná sa'a ña ni xí'i ra. Tído xían nani takí ra, o kúu ta'on natiin na ña. ¹⁸ Tá kua'an Ndios kandoo na kee na ña va'a xí'in ña ñoo yo tá satá, dá ni kee ij nán xí'in ni. ¹⁹ Sa'a ñoo tá ni ndi'i ni ka'i Moisés ndidaá choon sa'ándá ley ñoo ña sá'ano ñoo yo, dá ni k'i'in na ni chikerró, xí'in ni kítí, xí'in takuí, xí'in kachi kua'a ni, xí'in ndá'a yuku hisopo, dá ni so'ono ndaa ña ni ñoo xí'in yuku yó'o satá yuu ñoo káa ley, xí'in satá ndidaá ñayuu ñoo.

²⁰ Dá kaá Moisés xí'in ná: "Ni yó'o dáxinkoo ña ni kandoo Ndios kee na xí'in ndo'ó, ña

ká'an sa'a choon ni sa'anda na noo yo." ²¹Ta ni so'ono ndaa ta'ani na ni yó'o ve'e ño'o ñoó, xí'ín satá ndidaá nda'á choon kúchóon na inian. ²²Ta kaá ley ña xí'ín ni kuá'á nda'o ña'a kandoo vii noo Ndios. Chi tá ná o kuitá ni, dá kían o kúu ta'on ku'u ká'ano ini Ndios sa'á kuachi kée ñayuu.

Ni ndoo kuachi yó noo Ndios sa'á ña ni xi'o Jesús mií ná ni xi'i na sa'a yo

²³Dá chi miían ndúsá díon ni kee na tá sata, dá ni kandoo vii ndidaá ña'a ñoó. Ta ña ni kee na tá sata ñoó kúu konda'i ña ndaa ió induú. Ta ña ndaa ió induú kían xínñó'ó ni ndáya'i cháá ka o duú ni kítí. ²⁴Dá chi ko ní ku'u ta'on Cristo ini ve'e ño'o ni kava'a ndá'a taa ñayuu yó'o, dá chi sava'a konda'i óon va ve'e ño'o iin induú kúu ve'e ño'o ni kava'a ndá'a taa noñó'o yó'o. Di'a ni ku'u na mií mií noo i Ndios induú ni doko ná ni mií ná sa'a iin rá iin yó. ²⁵Ta ko ní nándio koo tóo tóo ta'on na doko ná ni ná sa'a yo táto'on ki'o kée ta duti kúu noñó'o yó'o, chi roón kúu ra kú'u tá noo kuía noó i cháá ka doko rá ni kítí. ²⁶Dá chi tá díon kánian kee Jesús, dá kían nda mií sa'a ñayuu kánian ndo'o tóo tóo níó ná sa'a yo. Tído ko ta'ón díon kían, dá chi tein kuu noo ndi'i yó'o iin tó'ón diní vá ta'ándá ni kii na ni doko ná mií ná ni xi'i na sa'a iin rá iin yó, dá ndoo kuachi yó noo Ndios, ta daá kuití vá ndáya'i ña ni kee na. ²⁷Ni chikaa ini Ndios ña kían kuu ndidaá ñayuu iin tó'ón ta'ándá, dá keyíko sa'a ná. ²⁸Díon ta'ani ni ndo'o Cristo. Iin tó'ón daá vá ta'ándá ni doko ná mií ná ni xi'i na sa'a iin rá iin yó, dá ni dandóo na kuachi kuá'á nda'o ñayuu noo Ndios. Ndi'i daá, na'á noo ná ta'ándá kúu uu ñayuu yó'o. Ta o kí ka na díta ná kuachi yó, ndaa kasaa na dáka'ki na na ndátí ñaá.

10

¹Dá chi ley ni taa Moisés kían sava'a konda'i óon ña va'a ki'o Ndios noo yo, chi ko kúu ta'an vaan mií mií ña va'a ko'on na ki'o na noo yo. Sa'á ñoó va'ará tá noo kuía tá noo kuía doko ta duti ña'a xí'ín kítí noo Ndios sa'á kuachi ñayuu vei ñoó, o kúu ta'on kandoo vii ná noo Ndios. ²Dá chi tá ná kandeé ña ni doko ná ñoó dánkoo viián na iin íchi noo Ndios, dá kían ko xínñó'ó ka na ko'on na doko ná ña'a noo Ndios, dá chi o kútúu ka ini na sa'á kuachi na. ³Tído ko ta'ón díon kían, dá chi sa'á ña chíñó'o na kítí noo Ndios tá noo kuía tá noo kuía, ñoó kían kedaá xí'ín ná, dá ñó'o ini na ña

kómí ná kuachi noo Ndios. ⁴Chi ko kándéé ta'on ni chikerró xí'ín ni chivato dándóo rá kuachi ñayuu noo Ndios. ⁵Sa'á ñoó, tá ni ku'u Jesús ñayuu yó'o, dá ni kaa na xí'ín Ndios:

Ko kóni ní ña chíñó'o na kítí noo ní, ta ko kóni ní ña doko ná ña'a noo ní.

Sa'á ñoó ni sa'an ní ni kava'a ní yikí koñoi. ⁶Chíñó'o na kítí noo ní, ta satá na ni noo ní sa'á kuachi na, tído ko náta'an ini ní xini ní ña kée na.

⁷Dá ni kaá xí'ín ní: "Viti kían veji kee ña kóni mií ní, tatá Ndios, táto'on ki'o ká'an tuti i mií ní sa'a yú'u."

⁸¿Á ni xini ndo'o? Ña mií noó ni kaa na ká'an di'a: "Ko kóni ní ña chíñó'o ná kítí noo ní, ta ko kóni ní ña doko ná ña'a noo ní, ta ni ko kóni ní ña kata na ni noo ní sa'á kuachi na, ta ko náta'an ini ní xini ní ña yó'o." Díon kaa na, va'ará ki'o díon sa'ándá ley choon. ⁹Dá ni kaa ta'ani na: "Viti kían veji kee ña kóni mií ní, tatá Ndios." Sa'á ñoó kánda' inio ña ni sadi Ndios íchi yatá, ta ni chíñá'a saá na iin ka íchi noo yo. ¹⁰Ta sa'á ña ni kee Jesús ña kóni Ndios, dá ni kuu ni nduvií yo noo Ndios, chi ni doko ná yikí koñoi na sa'a iin rá iin yó, ta iin tó'ón daá vá ta'ándá ni kee na díon, ta daá kuití vá ndáya'i ña ni kee na.

¹¹Ta miían ndaa kían ña iin rá iin kuu kuu ndíta ta duti xínkuachí rá ini ve'e ño'o, ta tóo tóo chíñó'o ra kítí, ta tóo tóo doko rá ña'a noo Ndios sa'á kuachi na ñoo ra. Tído ko kándéé ta'on ña'a ñoó dándóoan kuachi ñayuu noo Ndios. ¹²Tído Cristo, iin tó'ón diní vá ta'ándá ni doko ná mií ná ni xi'i na sa'á kuachi ndidaá ñayuu, ta daá kuití vá ndáya'i ña ni kee na. Ni ndi'i, dá ni nakoo na xoo kuá'a Ndios. ¹³Ta ñoó ió na ndátí na nda ná kasandaá kuu nataán Ndios ta xini u'u ñaa tíxi sa'a ná. ¹⁴Iin tó'ón daá vá ta'ándá ni doko Jesús mií ná, ta kúu iin íchi vá ni dánkoo ndaa na ñayuu ni nduvií ná noo Ndios. ¹⁵Ta ña yó'o ta'ani xí'o Espíritu i Ndios ña kánda' ini yo, dá chi dinñó'ó ka kaá na di'a:

¹⁶Ki'o di'a kandooi kee xí'ín na ñoo Israel tá ná kasandaá kuu daá ñóó, kaá sato'o yo Ndios:

Chi ini níó ná ko'in chikaa leyi, ta ini ñaxintóni ná taai ña.

¹⁷Ta kaá ta'ani na di'a:

Ko'in ki'o ká'ano ini sa'á kuachi na, ta ni iin kuu ta'ón o ndíko'on ini sa'an, xí'ín sa'a iin rá iin ña kini ni kee na.

¹⁸Ta viti, sa ni xi'o ka'ano ini na sa'a kuachi yo, sa'a ñoó ko xínñó'ó ka yo doko yo ña'a noo ná sa'an.

¹⁹Kana'a ndó, ñani mií, ña ío tandee ini noo yo ku'u yo noo ii cháa ka, noo ío mií Ndios sa'a ni Jesucristo, kirá ni xita sa'a yo.

²⁰Chí ni nono iin ichi sa'a noo yo, iin ichi takí, dá chí ni nono vá noo tákaa dá'on sadí noo yo ku'u yo noo ii cháa ka sa'a ña ni doko Jesús yikí koño na sa'a yo. ²¹Viti kían kómí yó iin duti ndaya'i cháa ka, na ío dándaki na ve'e Ndios, ²²sa'a ñoó ná natuu yati yó noo Ndios xí'ín iin niño ndaa, ta ná kandeé ka'ano ini yo ña natiin va'a na yó, chí sa'a ña ni nduvii niño yo, sa'a ñoó ko kútúú ka ini yo sa'a kuachi ni kee yó, ta sa ni nduvii na ñí yo xí'ín takuií vii. ²³Sa'a ñoó ná kuíta toon yó xí'ín tandee ini kómí yó, ta ná dá'a ni nakani kuáchí ini yo, dá chí iin na ndaa nda'o kúú na ni xi'o tandee ini yó'no noo yo. ²⁴Ta ná ka'ini yo ndi keeá ka'ani ni'ini yo noo iin rá iin yó, dá ná ku'u sátá'an ini yo sa'a yo, ta ná kee yó ña va'a. ²⁵Ta ná dá'a ni koo ini yo dánkoo yó ña nditúfí yó kandaño'o yó Ndios táto'on k'i'o kée dao ka ñayuu. Di'a ná ka'an ni'ini yó noo iin rá iin yó, ví'í ka ví viti, chí kándaq ini yo ña sa kua'an kuyati kuú nandió koo Jesús kasaa na.

Ná dá'a ni k'i'o yó mií yó ña kaño'o tuku yó tixi ndá'a kuachi

²⁶Tído tá ná k'i'o yó mií ña kaño'o tuku yó tixi ndá'a kuachi xían nani sa ná'a yó to'on ndaa Ndios, dá kían ko ta'ón iin ka ña'a kuu doko yo noo Ndios, dá kandoq vii yo noo ná. ²⁷Sava'a ña ndáti yó ni'í yo kúú ña ka'í nda'o ndo'o yó tá ná kuíta yó keyíko sa'a yo noo Ndios. Ñoó, dá kuei yó noo sá'ano ita ñó'o, ña kían dáana ndidaá na xini xíxi Ndios. ²⁸Ta ndidaá ñayuu ko ní xín kuefído'o ley Moisés, ni lú'u ña maní o kóo sa'a ná xían nani ni sa kuíta uu o oni ñayuu xí'o to'on ña miñan ndaa ni ya'a na, dá kían ka'ání ñaá ta né'e choon. ²⁹¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ka'í ka ví ndo'o na kénóo Jesús, na kúú de'e Ndios? Chí kían táto'on k'i'o séin ni'ini ñaá ná, ta ko nákoní na ni Jesús, kirá ni daxínkoq ña ni kandoq Ndios kee na xí'a, kirá ni nduvii ñaá noo ná, ta yá'a na dár'u'u na Espiritu ii, na kée kua'a ña maní xí'a. ³⁰Dá chí ná'a va'a yó ndá yoo kaá di'a: "Ñoó yu'u ni ya'a na, ta mií vá yu'u kúú na ndaka kuendá noo ná", kaá Ndios, na kúú sato'o

yo. Ta kaá ta'ani tuti mií ná: "Miñan keyíko Ndios, na kúú sato'o yo, sa'a na ñoo na."

³¹Nandee ka vígan ka'í ndo'o ñayuu kée dión tá ná kuei na noo ndá'a Ndios takí.

³²Ndiko'on ini ndo táto'on k'i'o ni ndo'o ndó nda mií sa'a tá ni datóon Ndios ñax-intóni ndo xí'ín ña ndaa, chí ni sa ndita ndaa ndo tein tandó'ó ná'ano ni sa ndo'o ndó. ³³Chí ni kenóo kini ñayuu ndo'ó, ta ni kendava'a na xí'ín ndó noo ñayuu kuá'a, ta dao ka ta'ándá ni xi'o ndó mií ndó ña ndo'o dáó niño ndo xí'ín ñani ndo. ³⁴Ta ni sa'an ta'ani ndó ni ku'u ini ndo sa'a na ñó'o ve'e ka. Ta ni xi'o ndee ini ndo tá ni xio ndaa ñayuu ña'a ndó, vatí daá ni kadíi ini ndo, dá chí ná'a ndó ña va'a cháa ka ña'a natiin ndó chí induú, ta ni iin kuu ta'ón o túúán. ³⁵Sa'a ñoó o sa dánkoo ndó tandee ini kómí ndó, dá chí miñan ndaa kuíti ká'ano nda'o ña va'a natiin ndó noo Ndios. ³⁶Ta miñan ndusa kánian k'i'o ndee ini ndo, dión dá kandeé ndó kee ndó ña kóni Ndios, nda daá ví natiin ndó ña ni kaa na k'i'o na noo ndo. ³⁷Dá chí di'a kaá tuti ií Ndios:

Sa yati va kasaa na ni kaaj tanda'í saa, ta o kueé ka na.

³⁸Tído na ni kandoq vii noo Ndios sa'a ña kándee ini ñaá ná, noón kúú na kataki chíchí.

Tído o náta'an ta'on inií konií ná tá ná dánkoo na ña kándee ini ná yu'u.

³⁹Tído yóó, ko kúú ta'on yó na dánkoo ña kándee ini yo ná, dá ko'on yo naá yó. Di'a kúú yó na kándee ká'ano ini ñaá, dá koni yo káki niño yo.

11

K'i'o di'a dándaki ña kándee ini yo Ndios

¹Dá chí ña kándee ini yo Ndios kóni kaa ña kándee ká'ano ini yo natiin yo ña ndáti yó ni'í yo noo ná. Ta ná'a káxí yó ña natiin yóan, va'ará ko túuan viti. ²Ta sa'a ña ni kándee ini na sa'ano ñoo yo Ndios, sa'a ñoó ni nata'an ini Ndios ni xini ñaá ná. ³Ta sa'a ña kándee ini yo Ndios, sa'a ñoó kándaq ini yo ña xí'ín to'on ni kana yú'u mií ná ni kava'a na ñayuu yó'o, sa'a ñoó kándaq ini ña ni kava'a na ñayuu ndé'é yó viti xí'ín ña'a ko túu.

⁴Ta sa'a ña ni kándee ini Abel Ndios, sa'a ñoó ni doko rá ña va'a cháa ka noo ná o duú Caín, sa'a ñoó kaá tuti ií Ndios ña ni sa kuu ra iin taq ndaa, ta kaá ta'anian ña ni nata'an ini Ndios ni xini na ña ni doko rá noo ná. Ta

va'ará nî xî'lî ra, tído ña'a nî kee ra dána'a îj váán noq yò ndá viti.

⁵ Ta sa'á ña nî kandeé iní Enoc Ndios, sa'á ñó nî ndaño'ó ní'ini ra ñayuu yó'o, chí kò ní xî'lî ta'on ra, chí kò ñn ta'on ná'á ndeí kua'an ra, dá chí nî naki'in ñaá mií Ndios. Tído tá kò ñá'a naki'in ñaá ná, kaá tuti îj Ndios ña sa nata'an nda'o iní na sa xini ñaá ná. ⁶ Dá chí tá kò kandeé iní yò Ndios, dá kían ni iin kuu ta'ón o náta'an iní na koni na yó. Dá chí tá kónj yò kane'e tá'an va'a yó xí'ín ná, dá kían kánian kandísa ndaa yò ña ío na, ta káni ta'anian kandísa yó ña mií'an ndaa kuiti kemáni ná na nándukú ñaá. ⁷ Ta sa'á ña nî kandeé iní Noé Ndios, sa'á ñó nî seídó'o ra ña nî kasto'on Ndios xí'ín rá sa'á iin ña'a kò xini ra koo, chí nî ndi'i iní ra nî kava'a ra iin barco noq nî káki mií rá xí'ín ndidaa na ve'e ra. Ta sa'á ña nî kandeé iní ra Ndios, sa'á ñó nî kandoo ndidaa ka ñayuu kúú ná ñayuu kíni, ta nî xî'lî na, ta nî ní'í Noé ña nî kandoo va'a ra noq Ndios sa'á ña nî kandeé iní ñaá rá.

⁸ Ta sa'á ña nî kandeé iní Abraham Ndios, sa'á ñó nî seídó'o ra noq nî ka'an Ndios tá nî kana na ra ña kían ko'on ra natiin ra ñó'o, ña nî kaa na kî'o na noq rá. Dá nî kee ra kua'an ra, va'ará kò ná'á rá ndeí saa ra. ⁹ Ta sa'á ña nî kandeé iní ra Ndios, sa'á ñó nî sa ío ra noq'ó'o nî kaa na kî'o na noq rá táto'on kî'o ío iin ta tukú, dá chí nî sa ío ra ve'e ñíi kítí, mií rá xí'ín de'e ra Isaac, xí'ín de'e ñáni ra Jacob, tá'an ra nî natiin dáó xí'ín rá to'on nî xí'o Ndios noq rá. ¹⁰ Ta nî xí'o ndeé iní ra, dá chí nî sa ndati na ní'í rá iin ka va'á noq koo ra, ña kían nî chiná'a mií Ndios sa'a, ña kían nî nataó mií ná, ña kían nî kava'a mií ná.

¹¹ Ta sa'á ña nî kandeé ta'ani iní Sara Ndios, sa'á ñó nî kasandaan ñó'o de'an, va'ará o kúu ta'on kandeí de'an. Ta va'ará iin ña sá'ano kían, tído nî kandeé îj váán nî dakákían xî, dá chí nî kandísaán ña iin na ndaa nda'o kúú na nî xí'o to'on noqan ña koo de'an. ¹² Ta dión ta'ani Abraham, va'ará sa yati kuu ra, tído nî kasandaá ra kúú rá tatá noq kua'a nda'o ñayuu táto'on kî'o kua'a kúú tñoo, táto'on kî'o kua'a kúú ñotí ndeí yú'u taño'o.

¹³ Ta ndidaá vá ñayuu yó'o nî kandeé iní na Ndios nda noq nî xî'lî na. Ta kò ní nátiin na ña nî kaa Ndios kî'o na, tído nî xini na ña kee na chí noq xí'ín ñaxintónj ná. Ta nî kandísa ndaa na ña dión koo, ta nî kadij iní na. Ta nî nakoni na ña na tukú vá kúú ná, na xionoo ndava'a ñayuu yó'o kúú ná.

¹⁴ Ta sa'á ña nî nakoni na ña kúú ná na tukú ñayuu yó'o, sa'á ñó kándaq iní ña iin ka va'á noq ndáti na kakuu ñoo na. ¹⁵ Dá chí tá ní nákani iní na sa'á ñoo na, ña nî ñankoo na tá nî ñankuei na xionoo na, dá kían vatí îj vá nandió kuéi na no'o na, ní kúu. ¹⁶ Tído iin ka ñoo ndato cháá ka va'á nî ndi'i iní na kandeí na, ta ñoo ñó kúú ñoo nákaa induú. Sa'á ñó kò xika'an ta'on noq Ndios chinaní ná mií ná ña kúú ná Ndios noq ñayuu yó'o, dá chí nî kenduu na iin ñoo chí induú noq kandeí na.

¹⁷ Ta sa'á ña nî kandeé iní Abraham Ndios, sa'á ñó kua'an ra dokó rá de'e ra Isaac táto'on nî kaa Ndios xí'ín rá, nde'á á kandeé ká'ano iní ñaá rá. Ta va'ará ndáti ra natiin ra ña nî kaa Ndios kî'o na noq rá, tído nî sa ío nduu ra chinó'o ra iin to'ón dimí de'e ra, ¹⁸ chí di'a nî kaa Ndios xí'ín rá: "Xí'ín sava'a de'ón Isaac kakuu na ve'ón." ¹⁹ Tído nî kandaq iní Abraham ña ío choon noq nda'a Ndios ña dánátaki na na ní xî'lî. Ta viti ná keeá kuendá ña nî xî'lî va Isaac, ta nî natakí va xí nî kee Ndios, chí kò ní sóno tá'on na kuu xî.

²⁰ Ta sa'á ña nî kandeé iní Isaac Ndios, sa'á ñó nî kemáni rá de'e ra Jacob xí'ín Esaú xí'ín to'on va'a, ña nî kaa Ndios kee na xí'ín rá cháá ka chí noq. ²¹ Ta sa'á ña nî kandeé iní Jacob Ndios, sa'á ñó tá sa yati kuu ra nî kemáni rá ndin nduu de'e José xí'ín to'on va'a. Nî ndi'i, dá xí'ín ndée karrotí ra nî sa tuu ra nî sa ñn ra, dá nî keká'ano ra Ndios. ²² Ta sa'á ña nî kandeé iní José Ndios, sa'á ñó tá sa yati kuu ra nî kasto'on ra ndi koo kankuei na ñoo Israel Egipto ko'on na, ta nî sa'anda ra choon ndi kee na xí'ín lásá ra.

²³ Ta sa'á ña nî kandeé iní na ve'e Moisés Ndios, sa'á ñó tá nî káki ra, dá nî chíkáq de'é ñaá ná onj toon yoq, dá chí luu nda'o nî sa kaa ra tá nî sa ío leé ra. Sa'á ñó kò ní yu'ú ta'on na kujo kao na choon nî sa'anda rey Faraón ña kánian kuu ndidaa takuálí yí. ²⁴ Ta sa'á ña nî kandeé iní Moisés Ndios, sa'á ñó kò ní xíin ra kananí rá kakuu ra de'e noq de'e di'í rey Faraón tá nî kuyatá rá. ²⁵ Di'a nî ndukú rá ndo'o níó rá xí'ín na ñoo ra, na kúú ñoo Ndios, ta kò ní xí'o ra mií rá koo dij tóo ra tein kuachi. ²⁶ Dá chí nî nakani iní ra ña va'a cháá ka kee ra tá ná nakí'o ra mií rá ndo'o naní níó rá sa'a Cristo, na tanda'a Ndios kii dákaí ñaá, o ñuú kaan kakomí rá ña kuiká ío noq na ñoo Egipto, dá chí ndáti ra natiin ra ña nî kaa Ndios kî'o na noq rá. ²⁷ Ta sa'á ña nî kandeé iní ra Ndios, sa'á ñó nî kana ra ñoo Egipto, ta kò ní yu'ú

ta'on ra, va'ará xido nda'o ini rey Faraón xini ñaa rá. Ta ni xi'lo ndeé ini ra, dá chi kée ra táto'on xini ra Ndios, va'ará ko kandeé yó koni xi'ín noo yo ná. ²⁸ Ta sa'á ña ni kandeé ini ra Ndios, sa'á ñoó ni chindú'u rá ña kían keká'ano na Israel víko pascua. Ta tein víko pascua yó'o ni sa'anda ra choon ña ná ke'i na yú'u yé'é ná xi'ín nij borrego, dá ná dá'a ni kuu de'e noó na kee ángel ne'e choon ña ka'áni de'e noó na ñoo Egipto.

²⁹ Ta sa'á ña ni kandeé ini na Israel Ndios, sa'á ñoó ni ya'a na noó Taño'o Kuá'a táto'on ya'a na noño'o ichí. Ta dión ta'ani ni ka'án ta Egipto chika'anda ra táto'on ni kee mií ná, tído ni kandaa ra, dá ni xi'i ra. ³⁰ Ta sa'á ña ni kandeé ini na ñoo Israel Ndios, sa'á ñoó tein usa kuu ni kao noo na sata náo ñoo Jericó, ta kúu ni koon vaan. ³¹ Ta sa'á ña ni kandeé ini iin ñá'a díko mií naní Rahab Ndios, sa'á ñoó ko ní xi'an xi'ín dao ka na ñooan, na ko ní xiin kuefid'o Ndios, chi ni ñatiin va'an ve'an ta Israel, tá'an ra ni sa'an ni naní ñoo Jericó ñoo.

³² Ndí kían ka'an cháa kai xi'ín ndó sa'á ña yó'o? Chi ko nónoí nakani ndi'ii sa'á ña ni kee Gedeón, xi'ín sa'á ña ni kee Barac, xi'ín sa'á ña ni kee Sansón, xi'ín sa'á ña ni kee Jefté, xi'ín sa'á ña ni kee David, xi'ín sa'á ña ni kee Samuel xi'ín sa'á ña ni kee dao ka profeta, ³³ chi sa'á ña sa kandeé ini ra Ndios, sa'á ñoó sa kandeé rá sa dandáki ra dao ka ñoo, ta sa kee ra ña ndaa, ta sa ñatiin ra ña ni kaa Ndios ki'o na noo rá, ta sa kandeé rá sa sadi ra yú'u ndika'a, ³⁴ ta sa kandeé rá sa nda'o ra nó'o deen kéi ita, ta sa kandeé rá sa kaki ra noo espada. Ta va'ará ko kuíi ka ndée rá, tído mií Ndios ni xi'o ndée rá, sa'á ñoó sa ní'i rá ndée sa naá ra xi'ín dao ka ñoo, ta sa kandeé rá sa taxi rá ta xini u'u tá'an xi'ín rá. ³⁵ Ta sa'á ña ni kandeé ini dao na ñá'a ni sa ndei sa na'á Ndios, sa'á ñoó ni natakí tá'an na, na ni xi'i.

Tído dao ka ñayuu Ndios ni ndo'o naní níó ná, ta ni xi'i na sa'a Ndios, tído ko ní sa'an na dánkoo na ña kándée ini na Ndios, dá chi ná'á ná ña natakí na kandeí va'a cháa ka na kee Ndios. ³⁶ Ta dao ka na ni kedíki ndaa ñaa tá kini, ta ni kani ñaa rá xi'ín chirrión, ta dao ka na ni kató rá xi'ín cadena, ta ni sadi ñaa rá ve'e kaa. ³⁷ Ta dao ka na ni sa'áni rá xi'ín yuu, ta dao ka na ni sa'anda dao ra xi'ín espada, ta dao ka na ni xirnodó rá, dá ná ya'a na kee na kuachi, ta dao ka na ni sa'áni rá xi'ín espada. Ta yó'o yó'o ni xionoo na, ta nda ñi borrego xi'ín ñi kítí ni sa ndixi na. Ta ñayuu kúnda'i

nda'o ni sa kuu na, ta sa ndo'o nda'o níó ná, ta sa kendava'a nda'o ñayuu xi'ín ná. ³⁸ Ta ñayuu ndáya'i nda'o noo Ndios ni sa kuu na yó'o, ta ko kánian ní'i ñayuu ñayuu yó'o ña kandeí na xi'ín ná, ta vatí xían daá sa xionoo ndava'a na noo kúu ño'ó ichí, xi'ín noo kúu yúku, xi'ín noo kúu káo, xi'ín noo kúu da'o.

³⁹ Ta ni ñakoni Ndios ndidaa na yó'o sa'á ña sa kandeé ini ñaa ná, tído ko ní nátiin na ña ni kaa Ndios ki'o na noo ná, ⁴⁰ dá chi ña va'a cháa ka ko'on Ndios ki'o na noo ná, ta ni chítuu tóo ña Ndios, chi kóni na ña natiin nduu yo ña dánkoo vii ná yó xi'ín ñayuu ñoo.

12

Ná kande'é yó iin t'ón Jesús, ta kee yó táto'on ki'o kée mií ná

¹ Dión ví kua'a ni sa kuu ñayuu ni sa kandeé ini Ndios, ta xi'o na kuendá noo yo, ta káo noo na yó táto'on ki'o káo noo ñaa víko. Sa'á ñoó ná taó xóo yó ndidaa tá'an ña'a kétéin noo yo xi'ín ndidaa kuachi ña sadi noo yo, ta ná koo ini yo taxi tá'an yó xi'ín tandeé ini ko'on yo chí noo. Ná dá'a ni katuú yó. ² Ná kande'é yó iin t'ón diní Jesús, dá chi mií ná kúu na ni xi'o ña kandeé ini yo ná, ta mií ná dáxinkuei yó nda noo kánian kasandaá yo ña kandeé ini yo ná. Chi sa'á ña ná'á ná ña ní'i ná ña kadij ini na tá ná ndi'i, sa'á ñoó ni xi'o na mií ná ni ndo'o níó ná ndíka cruz, ta ko ní sá ne'e na tandíni ña kían iin ña ka'an noo kuu na ndíka cruz. Ndi'i daá, dá ni ñakoo na xoo kuá'a Ndios, noo ió na dandáki na.

³ Kande'é ndó ña ki'o dión ni ndo'o Jesús ni kee ñayuu kíni xini u'u ñaa, dá kían ná dá'a ni kuitá ndo, ta ná dá'a ni ndíko ndó tá ndo'o níó ndo. ⁴ Dá chi va'ará ndó'o níó ndo sa'á ña ko xiin ndo kee ndó kuachi, tído ko ñá'a ta'on ka'áni ná ndo'ó táto'on ni kee na xi'ín Jesús. ⁵ ¿Á sa ni nandodó va ndó ña ká'an ni'ini tuti ií Ndios noo yo? Ta táto'on ká'an ni'ini iin tatá noó de'e ra, ki'o dión ká'an ni'ini noo yo, dá chi ka'an:

De'e ló'o mií, o sa kú'ichí inon tá ndéndaá ñaa sato'o yo Ndios,

ta ná dá'a ni kutúu inon tá dánani na yo'ó, ⁶ dá chi ndidaa na kú'u ini sato'o yo Ndios sa'a, ndéndaá ñaa ná, ta dándó'o na níó ndidaa na ni ñatiin ña kakuu na de'e na.

⁷ Sa'á ñoó ki'o ndeé ini ndo tá ndéndaá ñaa Ndios, dá chi ki'o dión kée na xi'ín ndó sa'á ña kúu ndó de'e mií ná. Dá chi, ¿ndi káa

iin de'e ko ndéndaā ñaá tatá ra? ⁸Tído tá ko ndéndaā Ndios ndo'ó tátu'on ki'o ndéndaā ña dao ka de'e na, dá kían ko kúu ta'on ndó de'e na, de'e nda'í va kúu ndó. ⁹Díon ni ndo'o yó xí'ín tatá yo ñayuu yó'o tá ni sa kuu yó takuá'í, ni ndendaā ña yó, ta ni sa io ñaño'ó yó noo ná. Sa'á ñoó, zá ko ná'á ta'on ndó ña kánian ndi'i cháá ka ini yo kueídó'o yó tatá yo Ndios, ña ió induú, dá ná konio kataki chíchí yó? ¹⁰Tatá yo ñayuu yó'o ni ndendaā ña yó cháá tiempo tátu'on ki'o ni ka'an mií rá. Tído tatá yo Ndios kúu ña ndéndaā ña yó, dá keva'a yó noo ná, dá katí'a yó koo vii yo noo ná tátu'on vii mií ná. ¹¹Ta ko iin ta'on náta'an ini tá ndéndaā ñaá tatá xi, di'a tá'u'u ini xi tá ndó'o xi díon. Tído ña va'a mií vá xí kíán, dá chí cháá ka chí noo kasandaá xi koo va'a ini xi, ta katí'a xi kakuu ni ñayuu kendísá'ano sa'á ña ni ndo'o nió xi.

Ki'o di'a ndo'o ñayuu ko xi'ín natiin ña maní xi'o Ndios noo ná

¹²Ta viti ndane'e ndó ndá'a ndo xí'ín ndéé, ta ná chikata ndaki ndo kondó ndo. Ná dá'a ni ndíko ndó. ¹³Ná konó ndó iin íchi ndaa noo kaka ndó, dá kían ná dá'a ni natani cháá ka sa'a ndo, ña ni xió kodo, dá kían ná nda'aan.

¹⁴Ta koo ini ndo kandeí va'a ndó xí'ín ndidaá ñayuu, ta koo ini ndo koo vii ndo noo Ndios, dá chí ña ko kée díon, ni iin kuu tá'ón o koni ña sato'o yo Ndios. ¹⁵Koo ini ndo kandaa tá'an ndó, dá kían ni iin ndó ná o kána xoo noo ña maní ni kee Ndios sa'a ndo. Chí on ni ví kakuu iin kaa mií ndó tátu'on iin yo'o ova, dá dátuu ndó dao ka ndo, dá kasá'a ndíko dao ka ña kee ndó.

¹⁶Ta kaon koo ndó, dá ná dá'a ni kee iin kaa ndo'o kuachi xí'ín ña kúu ñadi'í ndo o yí ndo. Ta ná dá'a ni kenóo ndó ña'a Ndios tátu'on ki'o ni kee Esaú, dá chí sa'a iin ko'o ndéi ni ñaon tá'an ra ña kánian natiin ra sa'á ña kúu rá de'e noó. ¹⁷Ta sa ná'á vá mií ndó ña tá ni ndi'i daá, dá ni kasá'a nda'í sáki ra xíka ña tá'í rá noo tatá ña, ña kían vei noo Ndios sa'á ña kúu rá de'e noó, tído ko ni kándeé ta'on ra natiin ra ña, ta ko ní kúu ta'on nañon ra ña ni kee ra, va'ará ni saki ra xí'ín ndirá noo rá.

¹⁸Ta ko ní kasandaá ndo noo iin iin yúku, ña kían kuu dáko'on ndá'a ndo tátu'on ni ndo'o ña sá'ano ve'e yó tá sata, chí tá ni saa ña noo iin yúku ñoó, deén nda'o kéi itaān, iin naá nda'o noo iian, ta ño'oma toón ndúchí ni ñaka'ani dinján, ta ní'i xído

oon kána tachi déen ñoó. ¹⁹Tá ni seídó'o ña sá'ano ve'e yó ña ni'í nda'o ni tuu trompeta, ña ni'í nda'o ni ka'an tachi Ndios, dá ni seí nda'í ñayuu ñoó ña ná dá'a ka ni ka'an ña, ²⁰dá chí ni yu'ú nda'o na tá ni seídó'o na choon ni ta'anda noo ná, chí ni ka'an ña ni mií ná, ta ni iin tó'ón kíti ndáka na o kúu kakó'on yúku ñoó, dá chí tá koó, dá kánian kuu ña xí'ín yuu, o xí'ín iin yúchi. ²¹Ta sa'á ña xixi nda'o kúu ña ni xini na, sa'á ñoó ni kaa Moisés: “Ndeí ñino oon ví yu'u ña yu'í”, kaá ra.

²²Tído ndo'ó, sa ni kuyati ndó noo iin yúku Sion noo nákaa ñoo Ndios takí, ña kúu ñoo Jerusalén nákaa induú, noo ndéi kua'á nda'o mil ángel. ²³Ta ñoó kúu noo ndítutí ndi'i ña mií noo ni kana Ndios, ta kándodo kuu ná induú. Ta ñoó ió mií Ndios, ña keyíko ndaa sa'a ndidaá tá'an ñayuu. Ta ñoó ndéi ta'ani níó ña ni kandoo vii noo Ndios, chí ni ni'í ná ña kakuu na tátu'on ki'o kóni Ndios. ²⁴Ta sa ni kuyati ta'ani ndó noo Jesús, ña ni ka'an sa'a yo noo Ndios, dá ni kandoo na kee na iin ña saá xí'ín yó. Ta ió ta'ani kuendá ndo xí'ín nií ná, kirá ni xita sa'a ndo. Ta nií va'a cháá ka kúu rá o duú nií Abel, chí ko xíka ya'í ra sa'á kuachi tátu'on ni kee nií Abel.

²⁵Ta ná dá'a ni kedó'ó ndó mií ndó noo ká'an Ndios. Dá chí ko ní káki ta'on ña sá'ano ñoo yo sa'á ña ni kedó'ó ná mií ná noo ni ka'an Ndios noño'ó yó'o. Ta ví'í ka ví ndo'o yó tá ná kedó'ó yó mií yó noo ká'an Ndios nda induú. ²⁶Ta xí'ín to'on ni ka'an mií ná ni dáki di ni'ini na sava'a noño'ó yó'o tá sata, tído viti kaá ña di'a: “Ko'on tukui keeí díon, tído o duú noño'ó yó'o oon ni ko'in dáki di ni'ini, nda induú dáki di ni'ini ta'anii.”

²⁷Ta sa'á ña ni kaa ña “ko'on tukui keeí díon”, sa'á ñoó kándaā inio ña ko'on ña dí'tá ná ndidaá ña kuu kidi ni'ini, ña ni kava'a na ñayuu yó'o, dá kandoo ndidaá ña o kúu kidi ni'ini. ²⁸Ta viti, sa'á ña ni ni'í yo noo Ndios iin ñayuu saá noo dándáki na, ña kían ni iin kuu o kidi ni'ini, sa'á ñoó daá kuití ná nakí'o yó ndivé'e noo Ndios. Ta ki'o díon ná koni kuáchí yo noo ná, ta ná kayu'ú ni'ini yo ná, ta ná koo ñaño'ó yó noo ná, dá ná nata'an ini ña koni na yó. ²⁹Dá chí tátu'on ki'o kúu ño'ó ita chíñó'o ndidaá ña'a, ki'o díon kúu tatá yo Ndios.

13

Ki' o di'a kánian kee yó sa'á ña kándéé iní yo Jesús

¹ O sa kóo ini ndo dánkoo ndó ña kú'u sátá'an ini ndo sa'a ndo. ² Ta ná dá'a ni nandodó ndo natiin va'a ndó ndi ndáa mií ñayuu tá ni kasáa na ve'e ndó, dá chî sa'á ña ni natiin va'a ñaa dao ñayuu, sa'á ñoó ni natiin na ángel ni kii noo Ndios ni saá ve'e na, va'ará kó ní kándaa ini na ndá yoo kúu ná.

³ Ta koo ini ndo ndiko'on ini ndo sa'á na ñó'o ve'e kaa, ta kee ndó kuendá ña nákaa nduú ndo xí'in ná. Ta dión ta'ani kando'o ndó xí'in na kéndava'a ñayuu xí'in, ta kee ndó kuendá ña ñíj mií ndó kéndava'a na xí'in. ⁴ Ta kana'á ndó ña iin ña va'a kíán ña tánda'a ñayuu. Ta iin ña vii kíán ña kídî taa xí'in ñadi'í ra. Tído ndidaá ñayuu kídî xí'in na kó kúu ñadi'í na o yíj ná, xí'in na kée dao ka kuachi ka'an noo xí'in ñíj ná, noón kúu na miían ndaa kuiti ndo'o ní o ná kee Ndios. ⁵ Ta o sa kátoó téi ndo ña kuiká, kua'an ndo kadîj iní ndo xí'in ña'a sa ío noo ndo, dá chî di'a ní kaa mií Ndios: "Ni iin kuu ta'ón o dáyaá ndá'í yo'ó, ta ni kuu ta'ón o dánkoo ndava'i yo'ó." ⁶ Sa'á ñoó kuu kaa yo di'a xí'in tandéé iní:

Miían ndaa kuiti sato'o yo Ndios kúu na chindeé ñaa, sa'á ñoó ni kó yo'ú'í xiníj ndi ndáa mií vá ña'a ná kee taa ñayuu yó'o xí'in.

⁷ Daá kuití ndiko'on ini ndo na ni ñaná'a noo ndo, chî mií ná ni ñaná'a to'on Ndios noo ndo. Ta ndiko'on va'a ini ndo ña kua'á nda'o ña va'a ni kana noó ña sa kee na, ta kandeé ini ndo Ndios táto'on sa kandeé iní ñaa ná. ⁸ Táto'on kî'o kúu Jesucristo koni, kî'o dión kúu ná viti, ta kî'o dión kuí va kakuu na. ⁹ Ná dá'a ni koo ini ndo ndiko ndo ña to'ón dána'a dao ka taa, ta o sa kándía ndó tá diin dána'a ña sa Jesús. Va'a cháá ka kíán ña koo ndeé ndo xí'in ña maní ni kee Ndios sa'a ndo, ta o duú sa'á ña seí ndo ña yo'ó o ña káa táto'on kî'o dána'a dao ka ra. Dá chî va'ará ndúndéé dao ñayuu kée na ña yo'ó, tído kó chindeé ta'on ñaa.

¹⁰ Ní'í yo ña va'a sa'á ña ni doko Jesús mií ná noo Ndios tá ni xí'í na. Ta kó ta'ón íchî tã dutj kéchóon ini ve'e ño'o na Israel ni'í rá ña va'a yo'ó. ¹¹ Né'e tã dutj kúu noó nií kítî kua'an ra ini ve'e ño'o noo kúu noó íi cháá ka, ta dóko ñaa rá noo Ndios sa'á kuachi ñayuu. Ndi'í, dá chíñó'o ra yíkî koño rî nda noo kúu yu'ú ñoo. ¹² Dión ta'ani ni ndo'o

Jesús, dá chî ni xí'í na nda noo kúu yu'ú ñoo, ta xí'in nií mií ná ni nduvii ñayuu na.

¹³ Ta viti ná kankuei yó k'o'ó noó ni ndo'o ní o Jesús yu'ú ñoo, dá kían táto'on kî'o ni kedîki ñaa ñayuu, kî'o dión ta'ani ná ndo'o miíá. ¹⁴ Dá chî o duú ñayuu yó'o nákaa ñoo noo kandeí chíchí yó. Di'a nandukú yó iin ka ñoo, ña koo chí noo. ¹⁵ Ta sa'a mií Jesús ná doko yo to'on va'a, to'on ñó'o noo Ndios ndidaá tá'an kuu, dión dá nakoni yo ná xí'in to'on kánkuei yú'u yo. ¹⁶ Ta ná o sa nándodó ndo kee ndó ña va'a, ta koo ini ndo chindeé tá'an ndó xí'in ña ío noo ndo, chî ña yo'ó kían náta'an ini Ndios xiní na, ña dóko yo noo ná.

¹⁷ Ta koo ini ndo kuedí'o ndó na ndíta dána'a noo ndo, ta kee ndó choon sa'ándá na, dá chî nduú ñoo ndaa na ní o ndo, chî ná'á ná ña miían ndaa nakí'o na kuendá sa'a ndo noo Ndios. Tá kée ndó dión, dá kían xí'o ndó ña kádîj iní na, ta ná dá'a ni kunda'í ini na, chî ni iin ña va'a o ní'í ndo tá ná dákunda'í ini ndo ná.

¹⁸ Kaka ndo ña maní noo Ndios sa'á ndu'u, dá chî ná'á va'a ndu ña ío vii ñaxintónj ndú noo Ndios, ta kóni ndu'u kendúsá'ano ndu ndidaá tá'an ña'a. ¹⁹ Ta seí nda'ávîj noo ndo ña daá kaka ndo ña maní noo Ndios sa'í, dá ná chindeé ná yu'u nandió koo yachîj koto ni'imii ndo'ó noo ndéi ndó xaan.

Ká'an na ndisá'an noo ndí'i

²⁰ Ndios kúu na xí'o ña ío va'a ini yo, ta mií ná kúu na ni ñanátaki Jesucristo, na kúu sato'o yo, ta Jesús kúu mií na ndáka léko, ta sa'á ña ni xí'o na nií ná ní xitã ra sa'a iin rá iin yó, dión, dá ni xinkoo ña ni kandoo Ndios kee na xí'á, ta daá kuití ndáya'i ña.

²¹ Ta mií Ndios ná kî'o ña katî'a ndó kee ndó ndidaá tá'an ña va'a, dá kandeé ndó kee ndó ña kóni mií ná, ta kee ta'ani na xí'in ndó ña náta'an ini na kee na sa'á ña ni xí'í Jesucristo sa'a yo. Ta daá kuití ná natiin na ña'ño'ó. Dión ná koo.

²² Ta seí nda'ávîj noo ndo, ñani, ña kî'o ndeé iní ndo kuedí'o ndó to'on ká'an ni'imii noo ndo, chî cháá nda'o kúu to'on ni taai kosaá noo ndo. ²³ Ta kana'á ndó ña sa ni yaa va ñani yo Timoteo ve'e kaa. Tá ná kasaá yachî xi yo'ó, dá kandakai xj saai kande'í ndo.

²⁴ Ka'an ndo ndisá'an xí'in ndidaá na ndíta dána'a noo ndo xaan kuendá ndu'u, xí'in ndidaá ka na kúu ñayuu Ndios. Ta natiin ndó ndisá'an tánda'á ndidaá ñani yo ndéi Italia yo'ó kosaagan noo ndo.

²⁵Ta ná koo ña manj xí'lo Ndios xí'ín iin rá
iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nī taa Santiago nī sa'an noó nā kúú kuendá Jesús

Ká'an Santiago ndisá'an

¹ Yu'u kúú Santiago, ta kéchóoin noo Ndios xí'ín noo Jesucristo, nā kúú sato'o yo. Ta táai tuti yó'o kosaaan noo ndó'o, nā kúú ndin uxj uú tu'u nā ñoo Israel, ndo'ó nā nī xitá noo kua'an ndéi iin níi ñayuu. Ta ká'ín ndisá'an xí'ín ndó.

Ná kadij iní tein tandó'ó ndó'o yó

² Nani mií, kadij nda'o ini ndo tá ñó'o ndó tein ndi ndáa mií tandó'ó. ³ Chī sa ná'a va'a ndó ñā tá ndó'o ndó tandó'ó sa'a ñā kándéé ini ndo Jesús, dión dá katí'a ndó koo ndéé ini ndo noó tandó'ó. ⁴ Tá naki'o ndó mií ndó kī'o ndéé ini ndo noo ndi ndáa tandó'ó ndo'o ndó, dá xinkoo ndó tát'on kī'o kánian koo ndó, ta chīchi ndó xí'ín ñā kándéé ini ndo Jesús, ta ni iin tó'ón ta'on ñā'a o kámanj noo ndo.

Kí'o Ndios ñaxintónj noo yó tá ná kaka yóan noo ná

⁵ Tá ió iin káa ndó'o kámanj ñaxintónj, dá kían kaka ndóan noo Ndios, dá chī ió nduu na ñā kían kī'o na ñā xíka ndo, chī kúú ná iin Ndios xí'o kuá'a ñā'a noó ñayuu nā, ta kō kaá na ñā kōó. ⁶ Tído kaka ndóan xí'ín ñā kándéé ini ndo ná. Ta o sa nákanj kuáchj ini ndo, dá chī tá kée ndó dión, dá kían kúú ndó tát'on noó taño'o, ñā kua'an xoo yó'o xoo káa kée tachj. ⁷ Ta iin ñayuu kée dión ná o sa kándati na natiin na ni iin ñā'a xíka nā noo sato'o yo Ndios, ⁸ dá chī kúú ná iin ñayuu nákanj uú ini, ta kō kúú ta'on na iin ñayuu iin tó'ón ñaxintónj.

⁹ Ta ñani yo, nā kúnda'í, kánian kadij ini na chī chindaya'í ñāá Ndios. ¹⁰ Ta nā kúú nā kuiká, kánian kadij ini na sa'a ñā nī kenóo ñāá Ndios, dá chī ñā kuiká ió noo ná kúúán tát'on ita yuku, chī tóó vá ndato saaan, ta dión ta'ani ndo'o ñā kuiká kómí ná. ¹¹ Dá chī tá xíno ndiandii, ta ndúdeen ká'anján, ta kúú ichí vá yuku ñoo, ta kúú kuéi va itaag, ta kúú ndáño'ó vá ñā luu ndáaan. Dión ta'ani ndo'o nā kuiká xí'ín ñā'a kómí ná nani ndúkú ná cháá ká ñā kuiká.

Yá'a yó kée yó kuachi kée ñā kini ñó'o ini ñaxintónj yo

¹² Ndiká'án ndi kúú ví ñayuu, nā xí'o ndéé ini tá ndó'o na tandó'ó, dá chī tá nī xí'o ndéé ini nā noo ndidaa tandó'ó, dá kían natiin na ñā kataki chíhí ná noo ió Ndios. Dá chī kī'o dión nī xí'o Ndios to'on na ñā kían kee na xí'ín ñayuu kónj ñāá. ¹³ Tá kasá'a katoó ndo kee ndó iin kuachi, o sa ká'án ndo ñā Ndios kúú nā dáka'an ñāá, dá chī o kándéé ta'on ñā kini ñā kían ya'a Ndios kee na kuachi, ta kō dáka'an Ndios ni iin tó'ón ñayuu ñā kían ya'a na kee na kuachi. ¹⁴ Ñā kini ñó'o ñaxintónj yo, ñoó vá kían dáka'an yo, dá yá'a yó kée yó kuachi noo Ndios, ta ñoó ta'ani kían dákatoó ñāá. ¹⁵ Ta sa'a ñā katoó yo kée yó ñā kini ñó'o ini ñaxintónj yo, sa'a ñoó kasá'a yá'a yó kée yó kuachi. Tá náki'o yó mií yó kaño'o yó tixi ndá'a kuachi, ñoó kían kedaá xí'ín yo, dá ni'í yo ñā kuu yo.

¹⁶ Sa'a ñoó, ná dá'a ni danda'í ndo mií ndó, ñani manj mií. ¹⁷ Dá chī ndidaa ñā va'a, xí'ín ndidaa ñā ndaa kúú ñā xí'o oon Ndios noo yo veí nda induú. Ta mií Ndios kúú nā nī kavá'a ndidaa kúú ñā tóon ñó'o induú. Ta ni iin kuu ta'ón o nádaon Ndios, tát'on kī'o nádaon ñā tóon ñó'o káa. ¹⁸ Ta mií Ndios nī chikaa ini ñā kían ndee na yó de'e mií ná nī kee to'on ndaa na. Ta kī'o dión nī kasandaá yo kúú yo nā mií noó nī ñakana Ndios kakuu de'e na.

Ná kueidó'o yó choon sa'ándá Ndios, dá kían kónj yo kandeí va'a yó

¹⁹ Sa'a ñoó, ñani manj mií, kaon koo ndó kueidó'o va'a ndó noo ká'an dao ká ñayuu. Ná dá'a ni yachj téi ka'an ndo, ta ni o sa kuído yachj téi ini ndo. ²⁰ Dá chī ñā xído ini yo kō chíndeéan yó, dá kee yó ñā kónj Ndios. ²¹ Sa'a ñoó dánkoo ndó ndidaa kúú ñā kini kée ndó, xí'ín ñā kini nákanj ini ndo, ta natiin ndó to'on Ndios, tá'an ñā nī seidó'o ndó, xí'ín ñā nda'í ió ini ndo. Dá chī ñā yó'o kían kándéé dáka'í nio ndo.

²² Koo ini ndo kee ndó tát'on kī'o ká'an to'on va'a nī seidó'o ndó. O sa kueidó'o oon ndóan, dá chī tá seidó'o oon ndóan, dá kían danda'í ndo mií vá ndó. ²³ Chī nā seidó'o oon to'on va'a Ndios, ta kō kée na ñā, noón kúú tát'on iin taa ndé'é mií noo espejo. ²⁴ Dá chī tá nī ndi'í nī sa nde'é rá to'on káa ra, ta kúú kua'an ra. Ta kúú tóó vá, kúú sa ñandodó va ra tát'on kī'o káa ra. ²⁵ Tído nā ndino'o ini seidó'o to'on ndaa Ndios, tá'an ñā taó xóo ñāá tixi ndá'a kuachi, ta ndíko toon naan, noón kúú na kō ñandodó ñā nī seidó'o na. Di'a kée na choon sa'ándáan. Nā yó'o kúú nā chíndeé Ndios noo ndidaa ñā kée na.

²⁶ Ta ndidaá nā ká'án ndíta ndaa xí'ín Ndios, ta kō kándéé ná chituu na yú'u ná, noón kúu nā dándá'í mií, ta ni ñā kándísa na kō ndáya'i. ²⁷ Dá chí ñā ndaa, ñā vii kúu ñā kándísa yó noo tatá Ndios tá ná chindeé yó takuálí kōó tatá xí'ín naná, xí'ín nā kuáan tein tándó'ó ndó'o na, ta ná kandaa yō mií yó noó ñā kini ió ñayuu yó'o.

2

Ná dá'a ni chindaya'i yó dao ñayuu, ta kenó yó dao ká nā

¹ Ñani mií, ndo'ó nā kándéé iní sato'o yo Jesucristo, nā kánian natiin ndidaá kúu ñāñó'ó, o sá kóo ini ndo chindaya'i ndó dao ñayuu, ta kenóo ndó dao ká nā. ² Ná keeá kuendá ñā nī saa iin taa kuiká noo ndéi ndó dakuá'a ndó, ta ñó'o dé'e oro ndá'a rá, ta táyí ndíxi ra. Ta mií hora daá nī saa ta'ani iin taa kúnda'í, ta ndíxi ra dá'on yatá. ³ Ta nátiin va'a ndó tã ndíxi dá'on va'a ñoó, ta kaá ndo xí'ín rá: “Kakoo ní noo téi va'a yó'o.” Ta kaá ndo xí'ín tã kúnda'í ñoó: “Xaã ní kúiiin, o kakoo noñó'ó xaã kooón.” ⁴ ¿Á kō ná'á ta'on ndó ñā sa'á ñā kée ndó dión, sa'á ñoó káxi ndó ñayuu, ta keyíko ndo sa'á ná xí'ín ñaxintónj kini kómi ndó?

⁵ Sa'á ñoó, ñani manj mií, kueíd'o va'a ndó ñā yó'o. ¿Á kō ná'á ta'on ndó ñā mií vá Ndios nī kaxi ñayuu kúnda'í ndéi ñayuu yó'o ñā kían koo kuiká ná xí'ín ñā kándéé iní ñaa ná, dá natiin na ta'í ná noo ió Ndios dándáki na, dá chí mií Ndios nī kaa ñā kí'o na ñā noó ñayuu kú'u ini nā sa'a ná? ⁶ Tído ndo'ó, di'a kénóo va ndó nā kúnda'í. ¿Á kō ná'á ta'on ndó ñā tã kuiká kúu rã sa'ání nda'í ñaa, ta ñó'o ra ndo'ó kua'an rã noó tã né'e choon? ⁷ Ta, ¿á kō ná'á ta'on ndó ñā tã kuiká kúu rã ká'an ndava'a sa'á kuu ndato Jesús, ñā kándísa yó?

⁸ Dá chí tá miían ndaa kée ndó choon sa'ándá ley Ndios, dá kían va'a va kée ndó. Chí di'a ká'an tuti ij mií ná: “Ku'u ini ndo sa'á ñayuu xí'ín ndó tát'o'n kí'o ndó'o ndó xí'ín mií ndó.” ⁹ Tído tá káxi ndó ñayuu, dá kían yá'a ndó kée ndó kuachi, ta táj ndo noo Ndios, chí nī xio kao ndó ley na. ¹⁰ Ta ndi ndáa mií vá ñayuu kée choon sa'ándá ley Ndios, tído tá nī xio kao na iin choon sa'ándáan, dá kían kándoo na táj kuachi na noo ndidaá choon sa'ándáan. ¹¹ Dá chí di'a kaá Ndios noo ley na: “O sã kée ndó kuachi

xí'ín nā kō kúu ñadi'í ndo o yí ndo.” Ta kaá ta'ani na: “O sã ka'ání ndó ndi.” Sa'á ñoó va'ará kō ní kée ndó kuachi xí'ín nā kō kúu ñadi'í ndo o yí ndo, tído nī sa'ání ndó ndi, dá kían noo ndidaá kúu vá ley nī ya'a ndó. ¹² Sa'á ñoó ka'an ndo to'on va'a, ta kee ndó ñā va'a, chí nakujta ndó noo Ndios, ta keyíko nā sa'a ndo xí'ín iin kã ley, ñā kían nī taó xóo ndó noó kuachi. ¹³ Tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'á ñayuu, dá kían kōó ñā manj koo sa'á nā kō ní xí'o ká'ano ini sa'á ñayuu xí'ín ná. Tído nā nī xí'o ká'ano ini sa'á ñayuu xí'ín ná, noón kúu nā koo ñā manj sa'a tá ná keyíko sa'a nā.

Tá miían ndaa kándéé iní yo Jesús, dá kían kánian kee yó ñā va'a

¹⁴ Sa'á ñoó ñani mií, ¿nda choon kían ñā kaá ndo ñā kándéé iní ndo Ndios tá kō kée ndó ñā va'a? ¿Á ká'án ndó ñā káxi ndó sa'á ñā kaá ndo kándéé iní ndo ná? ¹⁵ Dá chí tá ió iin ñani ndo, o iin kí'o ndó, ta ná'á ndó ñā kámani ñā'a kandixi na, xí'ín ñā'a kei ná iin iin kuu kuu, ¹⁶ dá kaá ndo xí'ín ná: “Kua'an nó'o ní, ta koo va'a ní, ta kasá'an va'a ní, ta kandixi va'a ní.” Tá kaá ndo dión xí'ín ná, tído kō chindeé ndó nā xí'ín ñā xínno'ó ná, dá kían, ¿ndi kúu ñā va'a nī kee ndó xí'ín ná, tá dáá? ¹⁷ Dión ta'ani, tá kaá ndo ñā kándéé iní ndo Ndios, ta kō kée ndó ñā'a va'a xí'ín ñayuu xí'ín ndó, dá kían kō chón ta'on ñā kándéé iní ndo ná.

¹⁸ Ndá ndi kuu ió iin káa ndó kaa di'a xí'ín yu'u: “Kándéé iní yo'ó Ndios, tído yu'u kúu rã kée ñā va'a.” Tído yu'u kaá xí'ín nā ká'an dión: “O kúu ta'on na'a ní ñā kándéé iní ní Ndios, chí kō kée ní ñā va'a. Tído ñā va'a kéei ná'a ñā miían ndaa ndisa kándéé iní Ndios.” ¹⁹ Tá kándísa ndó ñā iin tó'on dinj kúu Ndios, dá kían va'a va kée ndó. Tído kana'á ndó ñā nda ñā u'u ta'ani kándísa ñā iin tó'on kúu Ndios, ta ndéj ñinoan noo ná.

²⁰ O sã kákuu ndó ñayuu xixi. ¿Á kō ná'á ta'on ndó ñā tá kō kée ndó ñā va'a, dá kían ni iin ná'a kō ndáya'i ñā kaá ndo kándéé iní ndo Ndios? ²¹ ¿Á kō ná'á ndó ñā nī kándoo va'a tatá sa'ano yo Abraham noo Ndios sa'á ñā va'a nī kee na, chí kua'an nā dokō ná de'e na noo Ndios tát'o'n nī sa'anda mií ná choon? ²² Ta kana'á ndó ñā sa'á ñā nī kándéé iní Abraham Ndios, sa'á ñoó nī kee na choon nī sa'anda Ndios noo ná. Ta sa'á ñā nī keva'a na choon nī sa'anda Ndios, sa'á ñoó nī xinkoo va'a na noó ñā kándéé iní ñaa ná. ²³ Dá nī xinkoo to'on ká'an tuti ij Ndios, chí kaáan ñā sa'á ñā nī kándéé iní Abraham

Ndios, sa'á ño'ó nī kando'o vii ná no'o ná. Ta ká'an ta'anian ña nī sa kuu na amigo Ndios.

²⁴Ta kana'á ndó ña kando'o vii ñayuu no'o Ndios sa'á ña kée na ña va'a, ta o dúu sa'va'a sa'á ña kándéé óon ini ña'á ná. ²⁵Ta dión ta'ani nī ndo'o iin ñá'a sa naní Rahab, ñá sa ñí'kó mií no'o ña. ¿Á k'o ná'á ta'on ndó ña nī kando'o va'án no'o Ndios sa'á ña nī keeán ña va'a, chí nī xi'o'án ve'án nī kidí ña nī sa'an nī naní ño'án, ta nī ñá'í'ín ñá'á iin ká í'chí kua'an ra? Ta k'i'o dión, dá nī ká'ki ra. ²⁶Ta sa ná'á vá yó ña tá k'o'ó nī'q ná'kaa ini yí'kí ko'ño iin ñayuu, dá kí'an k'o takí ta'on na. K'i'o dión ta'ani k'o takí ña kándéé ini yó Ndios tá k'o kée yó ña va'a.

3

Ná koo ini yó dándáki yó yáa yo

¹Nani mií, ná dá'a ni kua'a téi ndo kato'o kakuu na dá'na'a, dá chí sa ná'á ndó ña kua'a chá'a ká kuendá kánian naki'o na dá'na'a no'o Ndios o dúu dao ká ñayuu. ²Ta ndidaá vá yó yá'a ndá'o no'o Ndios. Tá ió iin na k'o yá'a xí'ín to'on ká'an na, dá kí'an kúu ná iin na ndaa, chí ndá ña kini kóni ñí'í ná kándéé ná dándáki na.

³Dá chí tá ná chikaa yo kaa yú'u kuéi yo, dá kandeé yó dándáki yó rí, chí kanóo yó rí kua'a no'o ká'an mií yó. ⁴Ta kande'é ta'ani ndó táto'on k'i'o ndó'o barco, va'ará ndi k'i'o ví ná'ano rá, ta va'ará ndi k'i'o ví ndakí tachí chinda'á ñá, tído xí'ín iin tó'ón yíto ló'o tárnee tji rá kándéé iin ña kaó ra rá kua'an ra no'o kóni mií rá. ⁵Ta k'i'o dión ta'ani ndó'o yó xí'ín yáa yo, chí kí'an iin ña ló'o, tído chinda'a no'án kéean ña'a ná'ano ndá'o. Chí kí'an táto'on iin ño'ó itá leé ló'o, dá chí va'ará ndi k'i'o ví ká'ano yúku, tído vaá óon kándééán chí'ño'o ndi'i ñá. ⁶Ta yáa yo kúu táto'on iin ño'ó k'éi, chí kua'a ndá'o ña kini kándééán kéean. Ta kí'an iin ña ná'kaa tein yí'kí ko'ño yo, ta kándééán dá'ya'ko'án iin ní'í yó no'o Ndios. Ta ndá nī ká'ki yo ndá nī xi'í yo kándééán dá'tu'án yó. Ta kí'an táto'on mií ño'ó nī kii ndá indayá.

⁷Kándéé vá ñayuu dándáki na ndidaá kirí xí'ka no'ño'o, xí'ín kirí nárnee induú, xí'ín kirí xí'ka tji no'ño'o, xí'ín kirí ño'ó ini takuí. ⁸Tído nī iin tó'ón yó o kándéé dándáki yó yáa yo, chí ña kini ndá'o kí'an, ta o kúu ta'on chituu yóan. Ta daá kuití dár'u'an ñayuu xí'ín ndutá dee'án. ⁹Ta xí'ín yáa yo kéká'ano yó Ndios, na kúu tatá yo, ta xí'ín mií ta'anian ndáne'e kini yó ñayuu xí'ín yó,

na nī kava'a Ndios táto'on k'i'o káa mií ná. ¹⁰Ta xí'ín yú'u yo ká'an yo ña va'a, ta xí'ín mií ta'ani yú'u yo ká'an kini yó. Ká'ín xí'ín ndó, ñani mií, ña k'o kánian kee yó dión. ¹¹¿Á iin tó'ón vá yá'í kána takuí'í vidí xí'ín takuí'í ova, ká'an ndó? ¹²Nani mií, ¿á kúu ta'ani xí'o ta'ño'o'ó aceituna, ká'an ndó? Ta, ¿á kúu ta'ani xí'o yitó uva ti'ño'o, ká'an ndó? Ta dión ta'ani o kúu ta'on kana takuí'í o'ova no'o kána takuí'í vidí.

Tá mi'an ndaa kómí yó ña ndichí nī kii no'o Ndios, dá kí'an ñó'chí ví kandeí yó xí'ín dao ká ñani yo

¹³¿Á ió iin káa na ndichí, o na ió ñaxintóni tein ndo'ó? Dá kí'an kánian na'a na ña dión kí'an xí'ín ña va'a kée na, xí'ín ña nda'í ió ini na. ¹⁴Tído tá ná'kaa ña u'u ini ini nī'q ndo, ta chí'áo tá'an mií ndó xí'ín dao ká ñani ndo, dá kí'an k'o kánian chindaya'i ndó mií ndó, ta o sa k'éto'ón ndó ña ndaa. ¹⁵Dá chí o dúu no'o Ndios ní kixi ña ndichí kómí na kée dión, chí ña ndichí kómí ná kúu ña ndichí ió ñayuu yó'o, xí'ín ña nī ta'í ñaxintóni ña, xí'ín ña ndichí xí'o ña u'u. ¹⁶Dá chí no'o ndéi ñayuu u'u ini, xí'ín no'o ndéi na chí'áo tá'an mií xí'ín dao ká ñayuu, ño'o kúu no'o ió tandó'o, ta kua'a nda'o ña'a kini ió no'o ndéi na. ¹⁷Tído ñayuu kómí ña ndichí nī kii no'o Ndios, no'ón kúu na ió vii, ta va'a ndéi na xí'ín iin rá iin na, ta kúu ná ñayuu va'a xí'ín ñayuu xí'ín ná, ta va'a ini na, ta kú'u ndá'o ini na sa'a'á dao ká ñayuu, ta kua'a ndá'o ña va'a kée na, ta k'o ká'xi na ñayuu, ta k'o kúu ná ñayuu uu no'o. ¹⁸Sa'á ño'o ndidaá kúu na ndí'í ini ña kandeí va'a xí'ín dao ká ñayuu, no'ón kúu na xí'óno'o chí'í ña va'a, ta kasandaá na natiin na ña va'a kandeí na xí'ín dao ká ñayuu.

4

Ná dá'a ni kato'o ndo ña kini ió ñayuu yó'o

¹¿Ndeí vejí ña naá ndo, xí'ín ña ndáne'e tá'an ndó tein mií ndó, ká'an ndó? ¿Á k'o ná'á ndó ña vejí ña tein ña kini káto'o ndo kée ndó, chí ña yó'o kí'an naá tá'an xí'ín ña va'a ná'kaa ini ñaxintóni ndo? ²Kóni ndo ña koo ña'a no'o ndo, tído k'o ní'í ta'on ndo'an. Sa'áni ndó ndji, ta u'u kini ini ndo, tído k'o kándéé ndó nī'í ndo ña kóni ndo. Naá tá'an ndó, ta ndáne'e tá'an ndó, tído k'o kándéé ta'on ndó nī'í ndo ña kóni ndo, chí k'o xí'ka ndo'an no'o Ndios. ³Tá xí'ka ndo'an no'o ná, k'o ní'í ta'on ndó ña, dá chí k'o xí'ka va'a ndo'an táto'on k'i'o kánian ká'ka ndo'an. Chí xí'ka

ndóan, dá kandeé ndó kee ndó ña kini kóni mií ndó.

⁴Ñdo'ó kúu ña kée táto'on kée iin ñá'a xini xixi yíi xí'ín iin ka taa! Chì, ¿á kò ná'á ta'on ndó ña tá xini xixi yó Ndios xí'ín ña kini ió ñayuu yó'o, dá kían nduu yó ña xini u'u tá'an xí'ín Ndios? Ta ndi ndáa ña ndí'i cháá ka ini sa'á ña ió ñayuu yó'o o duu sa'á ña'a Ndios, ñoon kúu ña ñi nduu ña xini u'u tá'an xí'ín Ndios. ⁵¿Á ká'an ndó ña ká'an oon tuti ij Ndios? Dá chì kaáan ña ñi xí'o na Espíritu ña koo na ini yó'o, ta kékuión nda'o na sa'a yó'o ña koni yo ná. ⁶Tído kuá'a ká ña manj kée Ndios xí'á, dá chì di'a ká'an tuti ij ná: “Kò náta'an ini Ndios xini ña ñayuu ió táyíi ini, ta di'a xí'o na ña manj ñoó ñayuu ió nda'í ini.”

Kenóo ndó mií ndó ñoq Ndios, dá ná chin-daya'i na ndó'o

⁷Nakí'o ndó mií ndó kaño'o toon ndó tixi ndá'a Ndios. Ta o sa kándia ndó kee ndó ña kóni ña u'u, ta kuino mií váan ko'an ñoq ndó. ⁸Ta koo ini ndó nandukú ndó Ndios ndidaá kuu, dá ná kuyati cháá ka na koo na xí'ín ndó. Ta ndo'ó, ña kómí kuáchi, nduvii ndó ndá'a ndó, dá chì ña kini nda'o kían kée ndó xí'án. Ta ndo'ó, ña nákaní uu ini, koo ini ndó nduvii ndó níq ndó. ⁹Kunda'í ini ndó, ta nda'í kuaki ndó, ta ndei'í ndó sa'á kuáchi kée ndó. Ta ña sáki ndó, ndee ndóan ná nduuan ña ndei'í ndó. Ta ña kádij ini ndó, ndee ndóan ná nduuan ña kunda'í ini ndó. ¹⁰Kenóo ndó mií ndó ñoq Ndios, ña kúu sato'o yo, dá ná chindaya'i na ndo'ó.

Ná dá'a ni chinóo kuáchi ndó ñani ndó

¹¹Ñani mií, o sa kóo ini ndó ka'an kuáchi ndó sa'a iin rá iin ndó. Dá chì tá ká'an kuáchi ndó sa'a ñani ndó, ta kényiko ndó sa'a ná, dá kían ká'an kuáchi ndó sa'a ley Ndios, ta kényiko ndó sa'án. Tído tá kényiko ndó sa'a ley, dá kían kó kée ndó choon sa'ándáan, di'a kée ndó mií ndó kúu ndó iin ña kényiko sa'án. ¹²Iin tó'on diní vá kúu Ndios, ña ñi xí'o ley. Ta iin tó'on mií vá ná kúu ña kándéé dákaqi ñayuu, ta iin tó'on mií ta'ani na kúu ña dándó'o níq yo sa'a kuáchi kée yó. Sa'á ñoó, ¿ndá yoo kúu ndo'ó, ká'an ndó? ¿Ndiva'a yá'a ndó kényiko ndó sa'a ñani ndó?

Ná dá'a ni ka'an táyíi ndó sa'á ña kee ndó taan

¹³Ta kueídó'o va'a ndo'ó, ña ká'an di'a: “Viti o taan ko'on ndu iin ñoo, ta ñoo kandeí ndu iin níi kuá kechóon ndu, ta naka'án nda'í ndu, dá ní'í ndú kuá'a dí'on”,

kaá ndo'ó. ¹⁴Tído kò ná'á ta'on ndó ndí kían ndo'o ndó taan, dá chì kúu ndó táto'on viko nó'ó náka'ani tóo ví'í, ta kúu ndáño'ó ni'ini vaan. ¹⁵Sa'á ñoó va'a kaan di'a kánian ka'an ndó: “Tá kóni sato'o yo Ndios, dá kataki ndu cháá ka, dá kee ndu ña yó'o o ña káa.” ¹⁶Tído di'a ká'an táyíi ndó sa'á ña kúryíi ndó, ta sa'á ña kúryíi ndó, sa'á ñoó kée ndó ña kini. ¹⁷Dá chì ña ná'á ndí kían kúu ña va'a kánian kee na, ta kó kée na ña, ña yó'o kúu ña yá'a kée kuáchi ñoq Ndios.

5

Di'a ndo'o ña kuiká sa'á ña kini kée na

¹Kueídó'o va'a ndo'ó, ña kúu ña kuiká viti. Ndei'í ndó, ta kayu'u kó'ó ndó, chì vei ña kían ndo'o naní níq ndó. ²Dá chì ndidaá kúu ña kuiká kómí ndó ñi tei'í vaan. Ta ndidaá kúu dá'on ndó ñi ku'u tikiidi. ³Ta ndidaá kúu dí'on oro xí'ín dí'on plata kómí ndó ñi nana daye'e ña, ta daye'e yó'o ná'a kuáchi sa'a ndó, chì kò ní kéchóon va'a ndóan. Ta dánaáan ndó'ó táto'on chíño'ó ño'ó kèi iin ña'a, chì ñi ketutí ndó ña kuiká tein kuu ñoq ndí'i yó'o. ⁴Ta vit'ón ndé'í kuáchi tá kéchóon ñoño'ó ndó sa'a ya'í ra, chì xí'ín ña maña ndó kò ní chíya'í ndó ra. Ta mií sato'o yo Ndios, ña kándéé kée ndidaá kúu ña'a, ñi seídó'o ña ndé'í kuáchi ra sa'a ndó. ⁵Va'a nda'o ñi sa ndei ndó ñayuu yó'o, ñi sa komí ndó ndidaá kúu ña va'a ñi kato'o ndó, ta ñi nda'a ndó táto'on kí'o nda'á iin chee kakuu koño, chì viti ñi kasandaá kuu kuu ndó. ⁶Ta dátaí kuáchi ndó ñayuu ndaa, ta sa'ání ndó ná, ta ñi iin ña'a kó kée ná chindeé ná mií ná.

Kandita ndaq ndó nani ndáti ndó nandió koo Jesús kasaa ña

⁷Ta viti, ñani mií, koo ini ndó kandati kueé ndó nda ná nandió koo tuku sato'o yo Jesús kasaa ña. Kande'é ndó táto'on kí'o kée iin taa xiti, ndáti kueé ra dá kée ra ña ñi xiti ra, ta ndáti kueé ra ña ndó, ta ndáti kueé ra ña ñoq ndí'í, dá dá kée ra. ⁸Díon ta'ani kandati kueé ndó, ta kandita ndaa ndó, dá chì sa yati ñó'ó vá nandió koo tuku sato'o yo Jesús kasaa ña.

⁹Ñani mií, o sa ká'an kuáchi sa'a sátá'an ndó, dá kían ná o dándó'o Ndios níq ndó. Dá chì sa ñi kuyati nda'o kuu kasaa Ndios, ña kényiko sa'a yo. ¹⁰Sa'á ñoó, ñani mií, koo ini ndó kee ndó táto'on kí'o ñi sa kee na sa kuu profeta, na sa kasto'on xí'ín ñayuu to'on ñi ni'í ná ñoq sato'o yo Ndios. Chì va'ará ñi sa ndo'o níq ná, tído ñi sa ndati kueé ña nda

nj ya'a tãndó'ó na. ¹¹Ndiká'án ndi kúu ví na xí'ó ndeé ini tá ndó'o na tãndó'ó, kaá yó. Chj sa ná'a vá yó ña ni xí'ó ndeé nda'o ini Job tá nj ndo'o na tãndó'ó. Sa'á ñoó ndato nda'o ni nachindeé ñaá sato'o yó Ndios, dá chj kúu ná iin Ndios va'a nda'o ini, ta kú'u nda'o ini na sa'a yó.

¹²Ta viti, ñani mií, ná ko'in ka'in iin tɔ'on ndáya'i cháá ka xí'ín ndó. O sa kóo ini ndo nachina'á ndó Ndios tá kua'an ndo ki'o ndó tɔ'on ndó noo iin ka ñayuu, ta o sa kaá ndo: “Ná'á induú”, o: “Ná'á noñó'o yó'o”, ta o sa ká'an ndo ña ná'a dao ka ña'a. Sa'á ñoó tá ká'an ndo “Jaan”, ta dión ná kakian. Ta rá ká'an ndo “Koó”, ta dión ná kakian, dá kían ná dá'a ni kakomí ndó kuachi noo Ndios sa'á ña ká'an ndo dión.

Kaka ndo ña manj noo Ndios sa'a iin rá iin ndó

¹³¿Á ío iin na ndó'o níɔ tein mií ndó xaan? Dá kían kánian kaka na ña manj noo Ndios. ¿Á ío iin na kádij ini tein mií ndó xaan? Dá kían kánian kata na yaa keká'ano na Ndios.

¹⁴¿Á ío iin na kú'u tein mií ndó xaan? Dá kían nakana ndó na sa'ano dákuá'a xí'ín ndó, dá ná kaka na ña manj noo Ndios sa'á na kú'u ñoó, ta ná chikodó ná sití dinj ná xí'ín kuu sato'o yó Jesús. ¹⁵Dá chj tá kándéé ká'ano ini yó Jesús tá xíka yó ña manj noo ná, dá kían nduva'a va na kú'u, ta ndakoo na kee sato'o yó Jesús. Tá ni ya'a na kú'u ñoó ni kee na kuachi, ta kúu ku'u ká'ano va ini Ndios sa'á kuachi na. ¹⁶Na'ò ndo kuachi ndó noo iin rá iin ndó, ta kaka ndo ña manj noo Ndios sa'a iin rá iin ndó, dá nduva'a ndó kee Ndios. Dá chj kuá'a nda'o ña va'a kúu tá xíka iin na ndíta ndaa xí'ín Ndios ña manj noo ná. ¹⁷Profeta Elías ni sa kuu iin taa táto'on ki'o kúu mií yó. Ta ni xíka na xí'ín ndino'o ini na noo Ndios ña ná o kóon daj. Ta kúu onj kua dao ko ní kóon rá noñó'o yó'o. ¹⁸Tá ni ndi'i, dá ni xíka tuku na noo Ndios ña koon daj, ta kúu ni kasá'a kóon tuku rá. Dá ni kasá'a kána tuku ña'a noñó'o yó'o.

¹⁹Ñani mií, tá ío iin káa ndo'ó ni kuxoo kua'an noo ña ndaa kándísa yó, ta ío iin ka ndo ni kandeé ni nandio né'e tuku na noo ña ndaa. ²⁰dá kían kana'á ndó ña sa'á ña ni kandeé ndó ni dandíko ini ndo ná noo kúu íchj kini kua'an na, sa'á ñoó ni kandeé ndó ni dakáki ndó na, chj o kuú ta'on na noo Ndios. Ta kúu kuá'a nda'o kuachi na ndoo sa'á ña ni kee ndó dión.

To'on yó'o kían mií noó nì taa San Pedro nì sa'an noó na kúu kuendá Jesús

Ká'an Pedro ndisá'an

¹ Yu'u kúu Pedro, ta kúu iin apóstol, na n'ée to'on Jesucristo. Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'in ndo'ó, na nì xita noo kua'an ndéi chí kuendá Ponto, xí'in Galicia, xí'in Capadocia, xí'in Asia, xí'in Bitinia. ² Ndo'ó kúu na nì kaxi mií tatá Ndios táto'on kí'o nì chikaa ini na kee na xí'in ndó nda mí sa'a, dá ná kakuu ndó ñayuu na kee Espiritu iñ ná, dá kueídó'o ndó na, ta ná nduvii ndó kee nì Jesucristo.

Ta ná koo kuá'a ña manì Ndios xí'in ndó, ta ná kí'o na ña koo va'a ini ndó.

Kómí ndisa yóo iin tandeé ini

³ Na ká'ano kúu Ndios, na kúu tatá sato'o yo Jesucristo, dá chí sa'a ña nì ku'u ká'ano ini na sa'a yo, sa'a ñoó nì nakaki sa'a yo nì kee na, dá nì kuu nì natiin yóo iin tandeé ini ká'ano nda'o noo ná, chí mií'an ndaa kuiti nì natakí sato'o yo Jesucristo tein na nì xi'i. ⁴ Sa'a ñoó natiin ta'ani ndó iin ña ká'ano nda'o chí induú di'a, chí sa' ió nduu vaan natiin ndo'ó. Ta kían ña nì iin ku'u ta'ón o t'él'i, ta kían ña nì iin ku'u ta'ón o túu, ta kían ña nì iin ku'u ta'ón o ndí'i. ⁵ Ta táxi va'a Ndios ndo'ó xí'in ndée mí ná sa'a ña kándée ká'ano ini ndó ná, dá kasandaá ndó nì'i ndó ña káki ndó, dá kandeí ndó xí'in ná, chí sa' ió nduu va ña'a yó'o natiin ndó tá ná kasandaá ku'u noo ndí'i.

⁶ Sa'a ñoó kadíi ini ndó, va'ará tein cháá ku'u kánian ndo'ó nío ndó kée kuá'a noo tandó'ó. ⁷ Chí tandó'ó ñoó kían korndodó ña kándée ini ndó Jesús, nde'á á ndíta ndaa ndó xí'an. Ta ndáya'i cháá ka ña kían kándée ini ndó ná o duú oro, tá'an ña xíto ndodó ñayuu xí'in ñó'o, dá nde'á á mií'an ndaa kuiti oro ndino'o kían o kóo. Tído kasandaá iin ku'u, ta naá vá oro ñoó. Tído ndo'ó, tá mií'an ndaa kuiti ndíta ndaa ndó xí'in ña kándée ini ndó ná tein tandó'ó, dá kían chindaya'i ñaá Ndios, ta kí'o na ñaño'ó, xí'in ña ndato noo ndó tá ná na'a noo tuku Jesucristo. ⁸ Kóni ndó ná, va'ará kó ní xini ndó ná xí'in noo ndó. Ta va'ará kó ndé'é ndó ná viti, tído kándisa ndó na. Ta ndato nda'o kádíi ini ndó, ta ni kó nì'i ndó to'on ká'an ndó sa'a ndi kí'o kádíi ini ndó, ⁹ chí

nì'i ndó ña va'a sa'a ña kándée ini ndó ná, ta ñoó kían káki ndó noó kuachi ndó.

¹⁰ Nì ka'an profeta nì sa ndei sa na'a sa'a ña manì kó'on Ndios kee na xí'in ndó. Nì dakuá'a va'a ra sa'an, ta nì kee ra tata kandaq ini ra ndi koo kee Ndios dáka'ki na ñayuu. ¹¹ Chí nì dakuá'a ra sa'a ndá yoo kakuu na kee díon, ta ndá oon koo na, chí ió Espiritu Cristo ini ra, ta nì kasto'on na xí'in rá sa'an. Chí nì xí'o na ña nì kandaq ini ra ña ndo'o nda'o nío Cristo, na kii dáka'ki ñaá, ndi'i daá, dá nani'i ná ñaño'ó noo Ndios. ¹² Kúu nì xi'o Ndios ña kían nì kandaq ini ra ña o duú mí rá keva'a xí'in ña dána'a ra, sava'a yóo vá kúu na keva'a xí'an. Ta mií to'on nì daná'a ra tá sata, mií to'on yó'o iñ vá kían dána'a na noo ndó viti sa'a to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, ta dána'a na ná xí'in ndée Espiritu iñ Ndios, na nì kii nda induú. Ta nda mií ángel ndéi induú kátoó kandaq ini sa'a ña yó'o.

Kóni Ndios ña koo vii yo noo ná

¹³ Sa'a ñoó kenduu ndó ñaxintóni ndó kee ndó ña kóni Ndios, ta kaño'o ini ndó, ta ndino'o ini ndó koo tandeé ini ndó ña natiin ndó ña manì noo Ndios tá ná nandió koo tuku Jesucristo kasaa na. ¹⁴ Ta koo ini ndó kee ndó táto'on kí'o kée iin de'e seídó'o tatá, ta o sa kée ka ndó ña kini, ña sa kátoó ndó kee ndó tá kó ñá'a kana'á ndó Ndios. ¹⁵ Chí táto'on na vii kúu mí Ndios, na nì kana ndo'ó xoo mií ná, kí'o díon koo vii ndó noó ndidaá ña kée ndó. ¹⁶ Dá chí di'a káa tuti iñ Ndios: "Koo vii ndó, chí na vii kúu yu'u."

¹⁷ Tá ká'an ndó tatá xí'in Ndios, na keyíko ndaa sa'a ña kée iin rá iin yó, dá kían koo ñaño'ó ndó noo ná, ta kayu'ú ní'ini ndó na xí'an nani ndéi ndó ñoo tukú xa'an. ¹⁸ Ta ná'á vá mií ndó ndí kían nì sa kuu ya'i, ña nì dáka'ki ndo'ó tíxi ndá'a ña kó chón sa kee na yatá ve'e ndó. Chí kó ní sa kian iin ña'a túu, táto'on ndó'o oro xí'in plata. ¹⁹ Di'a nì ndato mií Cristo, tá'an kirá nì xita sa'í kuachi ndó, nì sa kuu ya'i nì dáka'ki ñaá. Chí nì sa kuu na táto'on kí'o iin léko, kirí dóko ñayuu noo Ndios, kirí káa vii, kirí kó yáko. ²⁰ Chí nda rá kó ñá'a kasá'a ñayuu yó'o, nda daá vá nì chikaa ini Ndios ña koo díon. Ta ña yó'o nì kuu tein tiempo viti, chí kú'u nda'o ini na sa'a yo. ²¹ Ta sa'a ña nì kee Jesús díon, sa'a ñoó nì kasandaá ndó kándisa ndó Ndios, na nì daná'taki ñaá tein na nì xi'i. Ta nì xi'o Ndios ñaño'ó noo ná. Díon nì kee na, dá kían ná kándée ini ndó Ndios, ta ná koo tandeé ini ndó noo iin tó'ón diní mí vá ná.

²² Chì nì nduvii nìo ndo sa'á ña seídó'o ndó ña ndaa sa'á Ndios nì kee Espíritu ij Ndios, dá kandeé ndó ku'u ini ndo sa'á sá'tá'an ndó xí'ín ndino'o ini ndo. Sa'á ñoó ndino'o ini ndo ku'u ini ndo sa'á sá'tá'an ndó xí'ín iin nìo vii. ²³ Dá chì ndo'ó kúú nà nì nakaki saá, ta kò ní káki ndó tátò'on káki ñayuu, nà ndéi tóo, dá xí'i nà. Dá chì ndo'ó kúú nà nì nakaki saá, dá kandeí chíchí ndó kee to'on mií Ndios, chì to'on takí kíán, ta daá kuití vá kooan. ²⁴ Dá chì di'a kaa tuti ij Ndios:

Ndidaá kúú ñayuu ndó'o tátò'on kì'o ndó'o yukù káa yúku,

ta ña kúryíí ná kúú tátò'on ita yukù ñoó.

Chì íchì va yukù ñoó, ta kúú kuéi va itaan.

²⁵ Tído to'on sato'o yo Ndios, daá koo kuifí vaan.

Ta to'on yó'o kúú to'on va'a sa'á Jesús, ña kíán nì ñaná'a ndy noo ndo.

2

¹ Sa'á ñoó dánkoo ndi'i ndó ña kini xí'ín ña mañá kée ndó, ta kò kánian kakuu ndó ñayuu uy noo, ta ni kò kánian koo u'u ini ndo, ta kánian dánkoo ta'ani ndó ndidaá ña kini ká'an ndo sa'á ñayuu. ² Tátò'on kée takuálí nándukú xí noo chíchí xí, kí'o díon nándukú ndó to'on Ndios, ña kúú ña ndaa, dá kua'ano ndó xí'án nani kasandaá kuu káki ndó. ³ Ta kí'o díon kee ndó sa'á ña xí'o ndaa ndo kuendá ña va'a nda'o ini sato'o yo Jesús.

Mií vá Jesús kúú yuu ndáya'i cháá ka

⁴ Sa'á ñoó kuyati cháá ka ndo noo Jesús, nà kúú tátò'on iin yuu takí, tá'an ña nì kañó'ó taa ñayuu yó'o. Tído mií Ndios kúú nà nì kaxi ñaá, ta kúú ná yuu ndato cháá ka. ⁵ Ta mií ndó kúú ta'ani tátò'on yuu takí.

Sa'á ñoó konó ndó ná kava'a Ndios ve'e ño'o nà xí'ín ndó, dá kakuu ta'ani ndó dutí ij noo mií ná, dá kuu dokò ndo ña náta'an ini Ndios xini nà, ta kúú natiin va'a na ña dóko ndo sa'á ña nì kee Jesucristo. ⁶ Chì ká'an ta'ani tuti ij Ndios di'a:

Ko'ín chindu'í iin yuu ío titò ndáya'i cháá ka chí ñoo Sion,

dá chì yuu yó'o kíán nì kaxi miifí, ta kíán iin yuu ndato.

Sa'á ñoó ndi ndaa mií vá ñayuu ná kandísa ñaá, dá kíán ni iin kuu ta'ón o káka'an noo ná.

⁷ Ta noo ndo'ó, nà kándísa, yuu yó'o kúú yuu ndato cháá ka. Tído ndidaá nà kò

kándísa ñaá, ndo'o na tátò'on kì'o ká'an tuti ij Ndios:

Tá'an yuu nì kañó'ó taa káva'a ve'e,

ñá yó'o di'a va nì kasandaá kakuu yúú titò.

⁸ Ta ká'an ta'anian di'a:

Mií yuu yó'o kédaá xí'ín ná, dá kachi'i sá'á ná, chì kíán iin yuu kédaá xí'ín ná kuei na.

Nì kachi'i sá'á ná chì kò xí'ín nà kueídó'o na to'on va'a, chì sa kí'o díon nì ni'í tá'í ná ndo'o na.

Kúú yó nà ñoo Ndios

⁹ Tído ndo'ó kúú nà nì kaxi mií Ndios kakuu ñayuu nà, ta kúú ndó dutí noo mií Ndios, nà kúú rey, ta kúú ndó iin ñoo ij, ta kúú ndó ñayuu nì taó xóo mií Ndios, dá kasto'on ndó sa'á ña ndato kée na, chì noón kúú nà nì na'ditá ndo'ó íchì noo íin naá, ta nì nachi'i na ndo'ó íchì noo ndato tóon. ¹⁰ Chì tá sata kò ní sá kuu ndó iin ñoo, tído viti nì kasandaá ndo kúú ndó ñoo mií Ndios. Tá sata kò ní kandeé ndó ña ku'u ini Ndios sa'á ndo, tído viti kíán nì ni'í ndo ña kú'u ini na sa'á ndo.

Kánian na'a yo mií yó ña kúú yó kuendá Ndios

¹¹ Na mani, seí nda'avú noo ndo'ó, nà ndéi tóo ñoo tukú xaan, ña o sa náki'o ndó mií ndó noó ña kini kóni ñij ndo, ña naá tá'an xí'ín ña va'a kóni nìo ndo keean. ¹² Di'a koo ini ndo kendúsá'ano ndó noó ñayuu kò ná'á Ndios, dá kíán va'ará chínaní kini na ndo'ó viti, tído ná keká'ano na Ndios sa'á ña va'a kée ndó tá ná kasandaá kuu dátoon Ndios ñaxintóni ná.

¹³ Ta sa'á ña ío ñañó'ó yó noo sato'o yo Jesús, sa'á ñoó koo ini ndo kueídó'o ndó ndidaá ta né'e choon ñayuu yó'o, á mií rá kúú rá rey, ña né'e choon ká'ano cháá ka, ¹⁴ á mií rá kúú rá ta né'e choon ño'o tíxi ndá'a rey ñoó, tá'an ña nì ni'í choon ña kadi ña ñayuu kini ve'e kaa, ta né'e ta'ani ra choon ña náki'o ra ñañó'ó noo nà kée ña va'a. ¹⁵ Dá chì ña kóni Ndios kíán kee ndó ña va'a, dá ná o ni'í ñayuu xixi kò ñaxintóni ña ká'an ndava'a na sa'á ndo. ¹⁶ Kò ño'o ndó tíxi ndá'a ni iin ley, tído ná dá'a ni ká'an ndó ña nóno noo ndo kee ndó ña kini. Di'a nóno noo ndo kee ndó ña kóni Ndios. ¹⁷ Koo ñañó'ó ndó noo ndidaá ñayuu, ta ku'u ini ndo sa'á nà kúú kuendá Jesús, ta kayu'u ni'ini ndó Ndios, ta koo ñañó'ó ndó noó ta né'e choon.

Naki'o ndeé iní yo tátò'on kì'o nì xì'o ndeé iní Jesús tein tándó'ó

¹⁸ Ta ndo'ó, na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o, kueíd'ó ndó ra kúú sato'o ndo xí'ín ñaño'ó. Ta ná dá'a ni kee ndó dión sav'a xí'ín ra kée ña va'a xí'ín ndó. Kí'o dión ta'ani kánian kee ndó xí'ín ra kéndava'a xí'ín ndó. ¹⁹ Dá chĩ iin ña va'a kíán noo Ndios ña sa'á ña ñó'o ini ndo sa'a ná, sa'á ñoo xí'o ndeé ini ndo tá kéndava'a sato'o ndo xí'ín ndó, va'ará ni iin ña kini ko ní kée ndó. ²⁰ Chĩ, ¿ndĩ kíán va'a ni'ĩ ndo tá xí'o ndeé ini ndo tá kéndava'a sato'o ndo xí'ín ndó sa'á ña kée ndó ña kini? Tído tá kéndava'a ra xí'ín ndó sa'á ña kée ndó ña va'a, ta xí'o ndeé ini ndo, dá kíán náta'an ini Ndios xini na ndo'ó. ²¹ Chĩ ni kana Ndios ndo'ó ña kee ndó dión, dá chĩ kí'o dión ta'ani ni ndo'o nani nió mií Jesucristo sa'a yo, ta kí'o dión ni daná'a na noo yo kaka yó íchi ni xika mií ná. ²² "Ni iin tó'ón kuachi ko ní kée na, ta ni iin ña to'ón ko ní kána yú'u ná ka'an na." ²³ Ta va'ará ni ka'an ndava'a ra xí'ín Jesús, tído ni iin tó'ón to'ón ndava'a ko ní nándió né'e na ka'an na xí'ín rá. Ta va'ará ni dandó'o ra nió ná, tído ni iin ña'a ko ní ka'an ña kee na xí'ín rá. Di'a ni nach'i'i na ndidaa ña ni ndo'o na noo ndá'a Ndios, na kényiko ndaa sa'a ndidaa kúú ña'a. ²⁴ Ta ni nakuido mií Jesús ndidaa kúú kuachi yó tá ni sarkaa na ndíka cruz, dá ná kandeé yó dánkoo yó kuachi kée yó, dá ná koni yo kee yó ña ndaa noo Ndios. Dá chĩ sa'á ña ni tarkue'e Jesús, sa'á ñoo ni nduva'a yó, ta ni nduvii yo. ²⁵ Dá chĩ ni sa kuu ndó táto'on léko ni sa xionoo ndava'a. Tído viti ni nándió kuéi ndó noo ña ndáka ñaá, ta ndaa va'a na nió ndo.

3

Di'a kánian kee na ni tandá'a

¹ Ta ndo'ó, na ña'a, koo ini ndo kueíd'ó ndó yíi ndo, dá kíán, tá ko xí'ín ra kandísa ra to'on Ndios, kúú xino ini ra kandísa raan sa'á ña kéndusá'ano ndó, dá kíán ko kánian ka'an ndo xí'ín rá, dá kandísa raan, ² chĩ koni ra ña va'a kée ndó, ta ío ñaño'ó ndó noo rá. ³ Ta o sa nd'i'í tée ini ndo ña koo luu ñi ndo, á kíán ña nacho'on lándó diní ndo, o á kíán ña keluu ndó mií ndó xí'ín oro, o á kíán ña kandixi ndó dá'on táyíi ndaa. ⁴ Va'a kaan nd'i'í ini ndo koo vii ndo noo Ndios, ña kíán koo luu ndó xí'ín ña va'a ini ndo, xí'ín ña kueé ini ndo, chĩ ña yó'o kíán o kúyatá ta'on, ta ña yó'o kíán náta'an nda'o ini Ndios xini na. ⁵ Chĩ di'a luu ni sa ndaa na ña'a sa ndei sa na'a, sa kandeé ini na Ndios, ta ndino'o ini na ni sa seíd'ó'o ná yíi ná. ⁶ Chĩ kí'o dión sa seíd'ó'o naná sa'ano yó Sara yíi

na Abraham, ta sa ka'an na ña Abraham kúú sato'o na. Ta kúú ndó táto'on de'e di'í Sara sa'á ña kée ndó ña va'a, xí'ín sa'á ña ko xí'o ndó mií ndo ña yú'ú ndo.

⁷ Ta dión ni ndo'ó, ra taa, kaño'o ini ndo kandeí ndó xí'ín ñadi'í ndo. Ta kí'o ndó ñaño'ó noo ná sa'á ña kúú ná iin na vitá, xí'ín sa'á ña natiin nduú na xí'ín ndó ña maní ña kandeí chíchí ndó xí'ín Ndios. Tá kée ndó dión, dá kíán ni iin tó'ón ña'a o kétéin noo ndo ko ka'an ndo xí'ín Ndios.

Va'a kaan ná ndo'o nió yo sa'á ña kée yo ña va'a o duú sa'á ña kée yo ña kini

⁸ Ta noo ndí'í, kí'ín xí'ín ndó ña iin tó'ón ná kakuu ñaxintóni ndidaa ní ndó, ta ndo'o sa'a sátá'an ndó, ta koni ndo iin rá iin ndó táto'on kí'o ndó'o ndó xí'ín na ve'e mií ndó, ta ku'u ini sa'a sátá'an ndó, ta nda'í koo ini ndo. ⁹ O sa nándió kuéi ndó nándió né'e ndó ña kini noo na ni kee ña kini xí'ín ndó. Ta o sa ka'an ndava'a ndó xí'ín na ka'an ndava'a xí'ín ndó. Di'a kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a ná, dá chĩ ná'á ndó ña ni kana Ndios ndo'ó ña kíán natiin ndó ña maní noo ná.

¹⁰ Dá chĩ di'a kaá tuti i'i Ndios:

Ndi ndaa ndo'ó katoó kandeí va'a, ta kandeí dii ñayuu yó'o,

dá kíán kánian kandaa ndo yáa ndo, dá ná o yá'a ña ka'an ndava'an,

ta ni yú'u ndo ná o sa ka'an ni iin ña to'ón.

¹¹ Kexoo ndó noo ña kini, ta kee ndó ña va'a. Ta nandukú ndó ña kandeí va'a ndó xí'ín ñayuu, ta ndiko toon ndoan.

¹² Dá chĩ ndé'é va'a sato'o yo Ndios na kée ña ndaa,

ta ío nduu na seíd'ó'o na ña xíka na noo ná. Tído ko náta'an ini na xini na ña kée ña kini.

¹³ ¿Ndá yoo kenda'va'a xí'ín ndó tá ná ndiko ndo ña va'a? ¹⁴ Tído ndiká'an ndi kúu ví ndó tá kéndava'a na xí'ín ndó sa'á ña kée ndó ña va'a. Sa'á ñoo o sa yú'ú ndo tá kée na dión xí'ín ndó, ta o sa kútuú ini ndo. ¹⁵ Di'a nakí'o ndó ñaño'ó noo Ndios, na kúú sato'o yo, xí'ín ndino'o ini nió ndo. Ta daá kuití kandeí nduu ndo kí'o va'a tá ndó kuendá xí'an kueé ío ini ndo, xí'ín ñaño'ó noo ndi ndaa mií ñayuu ndato'ón ndo'ó sa'á tandee ini kómí ndó. ¹⁶ Ta koo ini ndo kakomí ndó iin ñaxintóni vii, dá kíán tá ka'an u'u na sa'a ndo'ó, dá kíán ná xíka'an noo mií ná sa'á ña chímaní kini na ña va'a kée ndó sa'á ña kúú ndó kuendá Cristo. ¹⁷ Chĩ va'a cháa ka ná ndo'o nió yo sa'á ña kée yo ña va'a, tá kí'o dión kóni mií Ndios, ta o duú sa'á ña kée yo ña kini. ¹⁸ Dá chĩ ni ndo'o ta'ani nió Cristo tá ni xí'í na iin tó'ón ndeé sa'á kuachi

yó. Iin na ndaa kúú ná, tído ni xi'i na sa'a yóó, na kómí kuachi, dá kuu kandaka na yó ko'on na noo Ndios. Chi mián ndaa ni xi'i yiki koño na, tído ió takí va Espiritu ná.

¹⁹ Ta ni sa'an Espiritu ná ni daná'a na noo espíritu ndadí ni'ini noo iin naá, ²⁰ ta ña yó'o ni sa kuu ña ko ní xín kueídó'o Ndios tá sa na'a, va'ará kueé ni sa ndati Ndios xían nani ni kava'a Noé arca. Ta cháá nda'o ñayuu ni káki noó takují kua'a ñoo. Sava'a ona ni sa kuu na. ²¹ Ta viti sódo ndúta yo xi'ín takují sa'a ña kándéé iní yo Jesús, dá káki yó, táto'on ki'o ni dakáki Ndios Noé noó takují ñoo. Ko kée yó dión sa'a ña kóni yo nakata yó ñí yo, di'a kée yóan dá chi ndino'o ini yo kóni yo koo vii ñaxintóni yo, chi ni káki yó sa'a ña ni nataki Jesús. ²² Ta ni nana na kua'an nó'o ná induú. Ta viti ió na xoo kuá'a Ndios. Ta tixi ndá'a míí ná ñó'o ndidaá ángel, xi'ín ta né'e choon, xi'ín ta dándáki.

4

Ná dá'a ka ni kee yo ña kini sa kee yo tá ko ñá'a ni nduu yo kuendá Jesús

¹ Táto'on ki'o ni ndo'o níyo yiki koño Jesús, ki'o dión kánian kandeí nduu ndo ndo'o ta'ani níyo ndo, dá chi na ni ndo'o níyo yiki koño, noón kúú na ni taó xóo ndó noó kuachi, ² dá kían nani ndéi tóo ndó ndíxi ndó yiki koño ndo, ná dá'a ka ni kandeí ndó kee ndó ña kini kátoó dao ka ñayuu. Di'a kandeí ndó kee ndó ña kóni Ndios. ³ Cháá dión ka ni kee ndó táto'on ki'o kée ñayuu ko ná'a Ndios, chi sa kátoó ndo kee ndó kuachi xi'ín ndi ndáa míí vá ñayuu, ta sa kátoó ndo kee ndó kuachi ka'an noo xi'ín ñí ndo, ta sa kuu ndó na xi'í, ta sa kee ndó víko ka'an noo, ta sa xi'í lóko ndo, ta sa ndaño'o ndó yoko, ña ko náta'an ini Ndios xini na. ⁴ Ta naá ini na sa ne'e tá'an va'a xi'ín ndó sa'a ña ko kée ka ndo ndidaá ña kini yó'o, ta ká'an ndava'a na sa'a ndo viti. ⁵ Tído iin kuu kánian nakí'o na kuendá noo Ndios sa'a ña kini kée na, dá chi sa ió nduu va Ndios ña kían keyíko na sa'a na takí, xi'ín sa'a na ni xi'í. ⁶ Sa'a ñoo ni seídó'o ta'ani na ni xi'í to'on va'a sa'a Jesús, dá kían, va'ará ni xi'í na táto'on kánian ndo'o ndidaá ñayuu, tído takí va níyo ná kée Ndios.

Ná kee yo choon ni xi'o Ndios ña katí'a yó kee yo

⁷ Sa kua'an kuyati va ña naá ndidaá ña'a. Sa'a ñoo ndito koo ini ndo, ta kaño'o ini

ndo ka'an ndo xi'ín Ndios. ⁸ Ta ña ndaya'i cháá ka kánian kee ndó kían ndino'o ini ndo ku'u ini ndo sa'a ñayuu xi'ín ndó, chi tá kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, dá kían ki'o ká'ano ini yo sa'a ná, va'ará kua'a nda'o kuachi kée na xi'a. ⁹ Ta koo ini ndo natiin va'a ndó ñani ndo tá kosaa na ve'e ndó, ta o sa ká'an kuachi ndo tá kée ndó dión. ¹⁰ Ta noo iin rá iin ndó ni xi'o Ndios ña katí'a ndó kee ndó iin choon, sa'a ñoo dáku'a'ano ndó dao ka ñayuu xi'án. Chi ni ni'í ndo choon ña kechóon va'a ndó noo ndidaá ña maní ni xi'o Ndios noo ndo. ¹¹ Sa'a ñoo tá dána'a iin ndó, dá kían dána'a ndo táto'on ki'o ká'an to'on Ndios. Tá xinkuáchí ndó noo ñani ndo, dá kían kechóon ndó xi'ín ndéé xi'o míí Ndios noo ndo. Ta sa'a ña kée ndó dión, sa'a ñoo natiin Ndios ndidaá tá'an ñaño'o sa'a Jesucristo, na daá kuití kómí ndidaá tá'an ñaño'o, ta daá dándáki na ndidaá ña'a. Díón ná koo.

Ná kadíi iníyo tá ndó'o níyo yo sa'a Jesús

¹² Ñani maní, o sa naá ini ndo sa'a tándó'o kini ndó'o ndó, tá'an ña xírndodó ndo'o. O sa ká'an ndó ña ko kánian ndo'o ndó dión. ¹³ Di'a kadíi ini ndo sa'a ña ndó'o ndó táto'on ni ndo'o Cristo. Chi tá ná kasandaá kuu nandió koo na xi'ín ndidaá ña ndato kómí ná, dá kían nakutí ndó xi'án kadíi iní ndo. ¹⁴ Tá ká'an ndava'a ñayuu sa'a ndo sa'a ña kúú ndó kuendá Cristo, dá kían ndiká'an ndi kúú ví ndó, chi ió Espiritu ndato Ndios xi'ín ndo. Mián ndaa ká'an ndava'a ñayuu sa'a Espiritu, tído sa'a ndo'o natiin na ñaño'o. ¹⁵ Chi iin ña ka'an noo nda'o kían tá ndó'o níyo ndo sa'a ña sa'áni ndo ndíi, o sa'a ña kí'in ku'íná ndó, o sa'a ña kúú ndó na kini, o sa'a ña chírneé chítuu kúú ndó noó tándó'o dao ka na. ¹⁶ Tído tá ndó'o níyo ndo sa'a ña kúú ndó kuendá Jesús, dá kían ná dá'a ni xika'an noo ndo. Di'a keká'ano ndó Ndios sa'a ña ndó'o ndó dión.

¹⁷ Dá chi sa ni kasandaá va kuu ña keyíko Ndios sa'a ñayuu na. Ta tá dinño'o keyíko na sa'a yóó, dá kían, xíní ndi kían ndo'o na ko xín kueídó'o to'on va'a sa'a Jesús tá ná keyíko sa'a ná? ¹⁸ Dá chi di'a kaá tuti ií Ndios: Ndi ki'o ví kánian ndo'o níyo na kée ña kóni Ndios, dá káki na.

Sa'a ñoo, xíní ndi kían ndo'o na ko xín kandísa Ndios, xi'ín na kée kuachi?

¹⁹ Sa'a ñoo tá kóni Ndios ña kían ndo'o níyo ndo, dá kían nakí'o ndó míí ndó noo ndá'a ná, chi iin na ndaa kúú na ni kava'a ñayuu yó'o. Ta daá koo ini ndo kee ndó ña va'a.

5

Di'a kánian kee na sá'ano né'e choon ve'e ño'o

¹Ta kónij kakaj iin ña manj noo na sá'ano né'e choon noo ndo, chí na sá'ano ta'ani kúu yu'u. Ta ni xini xí'ín nooí táto'on ni ndo'o nífo Cristo, ta koo ta'ani yu'u xí'ín ndó noo ndato káa na'a noo Ndios chí noo. ²Koo ini ndo kandaka ndó ñayuu Ndios ñó'o tixi ndá'a ndo, ta kandaa va'a ndó na, tído o sa kée ndóan sa'á ña kánian kee ndóan, di'a kee ndóan xí'ín ndino'o ini ndo. Ta o sa kée ndóan sa'á ña kátoó ndo di'ón. Di'a kee ndóan sa'á ña ndino'o ini ndo kónij ndo chindeé ndó na. ³Ta o sa kée ndó míí ndó iin sato'o noo na ndáka ndó. Va'a kaan kee ndó ña va'a noo ná, dá ná katí'a ta'ani na kee na dión. ⁴Dá tá ná kasandaá kuu nandió ko tuku Jesús, na kúu míí sato'o noo ndidaá na ndáka léko, dá natiin ndó iin corona, ña kúu ñañó'ó, ña kían ni iin kuu o naá.

⁵Ta dión ni ndo'ó, takuáchí tákí, koo ini ndo kueidó'ó ndó na sá'ano né'e choon ve'e ño'o ndo. Ta ndidaá ní ndó kánian kueidó'ó tá'an ndó xí'an nda'í ió ini ndo, chí: Ko náta'an ini Ndios xini na ñayuu ió táyí ini, ta di'a xí'o na ña manj noo ñayuu ió nda'í ini.

⁶Sa'á ñoo nda'í koo ini ndo kaño'o ndó tixi ndá'a Ndios, dá kían ná kí'o na ñañó'ó noo ndo tá ná kasandaá kuu ni kaxi míí ná. ⁷Ta chikodó ndó ndidaá tandí'i ini ndó'o ndó noo ndá'a Ndios, dá chí noon kúu na ndí'i ini sa'a ndo.

Kandaa ndo míí ndó noo ña u'u

⁸Ta kaon koo ndó, ta kaño'o ini ndo kandeí ndó, chí ña u'u kían xini u'u ndo'ó. Táto'on kí'o kée iin ndika'a tondó, kí'o dión kéean xionooan ndúkúán ndá yoo kenda'ava xí'án. ⁹O sa kónó ndó ña dátuuán ndo'ó. Kuita toon ndó xí'ín ña kándéé ini ndo Jesús, dá kandeé ndó xí'án. Chí sa ná'á vá ndó ña kí'o dión ta'ani ndó'o nífo dao ka na kúu kuendá Jesús ndéi iin níí kúu ñayuú.

¹⁰Tído Ndios, na xí'o ndidaá ña manj noo yo, noon kúu na ni kana yó ña kandeí chí chí yó noo ndato náye'e sa'á ña ni kee Jesucristo. Sa'á ñoo, tá ni ndí'i ni ndo'o nífo ndo cháá, dá ndenda na ndo'ó, ta nachikata ndaa na ndo'ó, ta kí'o na ndéé noo ndo, ta ndendakí ná ndo'ó xí'ín ña kándísa ndó. ¹¹Ta daá kuití ná natiin na ñañó'ó, ta daá ná dándakí na ndidaá ña'a. Dión ná koo.

Yó'o ká'gn Pedro ndisá'án noo ndí'i

¹²Ta xí'ín ñani yo Silvano, tá'an ra kúu iin taa ná'í iin ndaa xí'ín Jesús, ni taai cháá to'on noo tuti yó'o kosaan, dá ka'an ni'ini noo ndo, ta xí'o ndaa kuendá ña kí'o dión kémaní Ndios ndo'ó, ta sa ñó'o ndó tixi ña manj yó'o viti. ¹³Ta na kúu kuendá Jesús ndéi chí Babilonia, tá'an na ni kaxi míí Ndios táto'on kí'o ni kaxi na ndo'ó, xí'ín ñani yo Marcos, na kúu táto'on de'e míí yu'u, tánda'á ndisá'án kosa noo ndo. ¹⁴Ta ña ka'an tá'an ndó ndisá'án ná kakuuan ña chitó tá'an ndó noo ndo sa'á ña kú'u ini sa'a sátá'an ndó. Ta daá kuití ná koo va'a ini ndo'ó, na kúu kuendá Jesucristo. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kúu uu ni taa San Pedro ni sa'an noó na kúu kuendá Jesús

Ká'an Pedro ndisá'an

¹ Yu'u kúu Simón Pedro, na kéchóon noo Jesucristo. Ta kúu'i iin apóstol, na né'le to'on na. Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'ín ndo'ó, chí sa'á ña kéndaa Ndios, na kúu Jesucristo, na dákaki ñaa, sa'á ñoó ni ni'í ndo ña kándéé iní ndo ná táto'on kí'o kándéé iní ñaa mií ndú. ² Ná kemáni cháá ka Ndios ndo'ó, ta ná kí'o cháá ka ña koo va'a ini ndo sa'á ña kándaa va'a ini ndo sa'a mií ná, xí'ín sa'a sato'o yo Jesús.

Ndi'i ini ndo na'g ndo mií ndó ña kúu ndó ñayuu ni kana Ndios

³ Ta xí'ín ndéé mií ná xí'o na ndidaa tá'an ña'a xínño'ó yó, dá kataki yo kandeí yó, ta kee yo ña kóni mií ná, dá chí sa ná'á va'a yó sa'a mií Ndios, na ni kana ñaa sa'á ña ndato na xí'ín sa'á ña kúu ná na ndaa. ⁴ Ta sa'á ña kí'o díon kúu ná, sa'á ñoó ná'á yó ña ni'í yo ña ndato xí'ín ña ná'ano ni kaa na kí'o na noo yo. Ta sa'á ña ni kandoo na kee na díon xí'ín ndó, sa'á ñoó koni ndo kankuei xoo ndó ngó ña kini kátoó ñi'í ndo keean ñayuu yó'o, dá kasandaá ndo koo vii ndo táto'on kí'o vii mií ná. ⁵ Sa'á ñoó ndi'i ini ndo ña kakuu ndó ñayuu ndaa, ná dá'a ni kandeé oon ini ndo ná. Ta ná dá'a ni kakuu ndó ñayuu ndaa oon ni, ndi'i ta'ani ini ndo ña kían kana'á cháá ka ndo ña kóni Ndios, ⁶ ta o dúu ña yó'o oon ni ndi'i ini ndo kee ndó, di'a ndi'i ta'ani ini ndo chituu ndó mií ndó, dá ná o yá'a ndó kee ndó kuachi. Ta o dúu ña yó'o oon ni ndi'i ini ndo kee ndó, di'a ndi'i ta'ani ini ndo koo kueé iní ndo. Ta o dúu ña yó'o oon ni ndi'i ini ndo kee ndó, di'a ndi'i ta'ani ini ndo kandita toon ndó xí'ín to'on Ndios. ⁷ Ta o dúu ña yó'o oon ni ndi'i ini ndo kee ndó, di'a ndi'i ta'ani ini ndo koni ndo dao ka ñayuu táto'on kí'o ndó'o ndó xí'ín na ve'le mií ndó. Ta o dúu ña yó'o oon ni ndi'i ini ndo kee ndó, di'a ndi'i ta'ani ini ndo ku'u ini ndo sa'a ná. ⁸ Tá kée ndó ndidaa ña yó'o, ta ni nakutí ndó xí'an, dá kían o kándéi oon ta'on ndó, ta o kakuu ndó na ko chóon. Di'a kana'á cháá ka ndo sa'a Jesucristo, na kúu sato'o yo. ⁹ Tído na ko kée ndidaa ña yó'o, ngón kúu na ndadí noo, ta kúu ná táto'on

iin na ko túu noo, ta ni nandodó na ña ni dandóo Ndios ndidaa kuachi ni kee na tá sata.

¹⁰ Sa'á ñoó, ñani mií, ndi'i ini ndo na'g ndo mií ndó ña kúu ndó ñayuu ni kana Ndios, ña kúu ndó ñayuu ni kaxi mií ná. Dá chí tá kee ndó díon, dá kían ni iin kuu ta'on o kána xoo ndó noo ná. ¹¹ Ta kúu natiin va'a ñaa sato'o yo Jesucristo, na dákaki ñaa, noo dándaki kuií na xí'an kadii ini na.

¹² Sa'á ñoó o dánd'i ta'on yu'u ña kían dándusaa ini ndo'ó sa'a iin rá iin ña'a yó'o, va'ará sa ná'á va'a ndó ña, ta va'ará ndita toon ndó xí'ín ña ndaa. ¹³ Chí iin ña va'a kían noo yú'u ña dándusaa ini ndo'ó sa'a ndidaa ña yó'o xían nani takí ndíxii koño yó'o. ¹⁴ Dá chí ná'í ña sa yati va kasandaá ña dánkooi yikí koño yó'o táto'on kí'o ni ka'an sato'o yo Jesucristo xí'ín ña kían kánian ndo'i. ¹⁵ Tído chó'on nda'o ini kásto'on yíkoj sa'a ndidaa ña yó'o, dá kían, tá ni xí'ii, dá kían daá kaño'o ini ndo sa'an.

Nda induú táj ni ka'an Ndios ni chindaya'i na Jesús

¹⁶ Tá ni kasto'on ndu xí'ín ndó sa'a choon kómi sato'o yo Jesucristo, xí'ín sa'á ña nandió koo na kasaa na, ko ní kéchóon ndu cuento to'ón, ña ni ndaki ini mií ndú. Di'a ni kasto'on ndu ña ni xini xí'ín noo ndú ña miían ndaa kuiti kómi ná choon ká'ano. ¹⁷ Chí ni ñatiin na ñaño'ó noo tatá Ndios, ta ni keká'ano ñaa ná, dá chí nda induú noo ió na xí'ín ñaño'ó táj ni ka'an na: "Ta yó'o kúu de'le mani yu'u, ta ná'tan nda'o ini xini xí'í." ¹⁸ Ni seídó'o ndu'u to'on yó'o, ña ni kii chí induú káa, tá ni sa'an ndu xí'ín Jesús dini iin yúku ij.

¹⁹ Sa'á ñoó kándaa ini ña miían ndaa ni xinkoo ña ni taa profeta tá sa ná'á. Ta va'a kee ndó tá ná kí'o ndó mií ndó ña kían kueídó'o ndóan, chí kían táto'on iin ña dátoon noo ndo xían nani iin naa nda natuu noo, dá dátoon Jesús níno ndo táto'on ndato tóon kiji tá ni xino rí na'a. ²⁰ Tído noo ndidaa ña'a kánian kana'á ndó ña ni iin to'ón ndo ni taa profeta noo tuti ij Ndios ko ní ndáki ini ñaxintóni mií rá, ²¹ chí ni iin to'ón to'on ni taa ra ko ní ndáki ña dini ni iin taa ñayuu yó'o. Mií va Espíritu ij Ndios ni datóon ñaxintóni taa ni kaxi mií ná, dá ni taa ra ña.

2

Kandaa ndo mií ndó, chí kasaa taa dána'g ña to'ón, ta katoó ra dánda'í ra ndó'ó

¹Tído ni sa ndei ta'ani profeta to'lon ñoo Israel tá sa na'á. Díon ta'ani kaño'o taa dána'a ña to'lon tein ndo'ó, ta chi'i ra cháá ña to'lon tein ña dána'a ra noo ndo, ña kían dátuu ñaa. Ta o nákonni ta'on ra sato'o yo Jesús, na ni chiya'i sa'á kuachi ra. Ta sa'á ña kee ra díon, sa'á ñoó iin ndakána va naá rá. ²Ta kasá'a kua'á nda'o ñayuu kee na ña ka'an noo kee taa ñoo, ta sa'a míí rá ka'an ndava'a ñayuu sa'á ña ndaa kándísa yó. ³Ta sa'á ña kúú rá taa kátoó di'ón, sa'á ñoó ndukú rá ndi kee ra danda'í ra ndo'ó xí'ín ña to'lon. Tído nda rá sa na'á nda'o ió nduu Ndios dándó'o na nío rá, ta sa kuyati va ña naá rá vei ña.

⁴Dá chi kó ní xí'o ká'ano ta'on ini Ndios sa'a ángel ni kuéi noo kuachi, di'a ni dakuéi ñaa ná nda indayá, ta ni sadi ni'ini ñaa ná ini káo konó noo iin naá yái, ta ñoo ño'an ndátian keyíko sa'án.

⁵Ta ni kó ní xí'o ká'ano ta'on ini Ndios sa'á ñayuu ni sa ndei sa na'á. Sava'a iin to'lon taa ni dakáki Ndios ni sa naní Noé, tá'an ra sa daná'a noo ñayuu ña kendísá'ano na, ta ni dakáki ta'ani Ndios usa ka na ve'e ra. Dá ni dánaa na ndidaa ñayuu kó ní xíin nakoni ñaa ñoo xí'ín takuíi kua'a.

⁶Ta ni dánaa ta'ani na ñoo Sodoma xí'ín Gomorra, chi ndaa yaa óon ni dankoo naan, dá ná kana'á yó ndí kían ndo'o ñayuu kó xíin nakoni Ndios. ⁷Tído ni dakáki na Lot noo tandó'ó ñoo, chi ni sa kuu ra iin taa ndaa, chi sa kekini ini ra sa xini ra ndidaa ña kini sa kee ñayuu ñoo ñoo. ⁸Chi iin ta ndaa ni sa kuu ra, ta ni sa io ra tein ñayuu ñoo. Ta sa'á ña kómí rá iin nío va'a, sa'á ñoó tá kuú tá kuú sa kunda'í ini ra sa'á iin rá iin ña kini sa xini ra xí'ín ña sa seídó'o ra sa kee ñayuu ñoo.

⁹Chi ió choon noo ndá'a sato'o yo Ndios dakáki na ñayuu ndíta xoo na noo tandó'ó. Ta taó xoo na ñayuu kini kaño'o na ndadí va'a na nda ná kasandaá kuú keyíko sa'a ná.

¹⁰Tído ka'í ka ví ndo'o na kée ndidaa ña kini kóni míí ná, xí'ín ña kóni ñíí ná, chi ni na sa'ándá choon kó nákonni na.

Maestro to'lon yó'o kúú ra ndeé to'lon, ta chíndaá noo rá, chi ni kó chítuu ini ra kenóo ra ña kómí choon ná'ano. ¹¹Ndakí cháá ka ángel o dúú taa to'lon yó'o, ta kómí ná cháá ka choon o dúú míí rá, tído kó chíndaá noo ná kenóo na ña kómí choon ná'ano ñoo, ta kó dátai kuachi ñaa ná noo Ndios. ¹²Tído taa to'lon yó'o kúú ra ká'an sa'á ña kó kándaa

ini ra. Ta kúú rá táto'on kítí ndéi ndava'a, chi ni káki rí ña kían tiin ñayuu rí, dá ka'ání ná rí. Ta kí'o díon ndo'o taa yó'o, chi naá rá tein ña kini kée ra. ¹³Ta mián chiya'i ra sa'a ndidaa ña kini kée ra, chi va'ará nduu kían, kátoó ra kée ra ndidaa tá'an ña kini kóni ñíí rá, ta ni lú'u kó káka'an noo rá kée ra díon. Sa'á ñoó kúú rá ña ni tuú, ña ni tei'í tein ndo'ó. Ta nda noo sásá'an dáó rá xí'ín ndó, kádii ini rá kée ra ña kini. ¹⁴Ta kó kuú kandé'é oon ra na ñá'a, kúú sa yá'a va ra nákaní lóko ini ra xini ñaa rá. Ta kó sá tuu ra ña kían kée ra kuachi. Ta kándéé rá dáxingo ini ra na vitá ini, dá kee na ña kini. Ta kúú rá taa ni katí'a kátoó di'ón. Ta kúú rá taa ni kandoo ndo'o nío kee Ndios. ¹⁵Ta ni dankoo ra íchi ndaa, ta ni ndiko ra íchi kini, tá'an ña ni ndiko Balaam, de'e taa naní Beor, chi sa'á di'ón ni kee ra, sa'á ñoó ni ndiko ra íchi kini. ¹⁶Ta ni nani ra sa'á ña kini ni kee ra ni kee burro ra, kirí kó ká'an. Chi ni ka'an rí xí'ín rá táto'on kí'o kée iin ñayuu, ta kí'o díon ni chítuu rí ña kini kua'an taa ñoo kee ra.

¹⁷Ta ndidaa taa to'lon yó'o kúú táto'on pozo íchi, ta kúú rá táto'on viko táchí kua'an xoo di'a, xoo di'a. Ta sa io nduu va iin yái noo iin naá kaño'o chíchí rá chiya'i ra sa'á ña kini kée ra. ¹⁸Ta ká'an ra to'lon táyíí xí'ín to'lon xíxi. Ta dáka'an ra ñayuu kee na ña kini xí'ín ñíí ná xí'ín ña ka'an noo, ta kí'o díon dáxingo ini ra ñayuu dúú ni taó xóo míí ná tein ña kini, dá nandió kuéi tuku na kee na ña. ¹⁹Chi ká'an ra xí'ín ná ña tá kee na díon, dá kían o dándáki ñaa ni iin ña'a. Tído ñó'o ií vá rá tíxi ndá'a ña ka'an noo, ta dándáki ñaa. Dá chi tá kándéé iin ña'a dándákián yó, dá kían ñó'o yó tíxi ndá'an.

²⁰Ta sa ni kankuei xoo ñayuu ñoo tein ndidaa ña kini ió ñayuu yó'o sa'á ña ni kasandaá na ná'á ná sa'a sato'o yo Jesu-cristo, na ni dakáki ñaa. Tído tá ná nandió kuéi na nachí'i tuku na míí ná tein ña kini, dá kían ka'í ka ví yako na o dúú táto'on kí'o sa ndaa na tá kó ñá'a kana'á ná Jesús. ²¹Va'a cháá ka ña mí xio dá'a ni kana'á ná ña ndaa sa'a Ndios, o dúú kaan ni kasandaá na ná'á ná ña, ta ni xio kao na choon ií ni sa'anda Ndios noo ná. ²²Dá chi ndó'o na táto'on kí'o kua'an to'lon ndíchí ká'an ñayuu ña kían kaá di'a: "Nandió kuéi tina sef rí ña ni ndusa rí, ta nandió kuéi ta'ani kochí ni chichi kondee rí noo ndei'i."

3

Di'a koo tá ná nandió koo Jesús kasaq na

¹ Nā manī, nā yó'o kúu tuti kúu uy táai kosaa noo ndo, ta noo ndi nduúan ká'an ni'ini noo ndo, dá dándótoí naxintóni vii ndo, ² dá ná ndusaa ini ndo nā ni ka'an ndidaa profeta Ndios tá sata, ta ndusaa ta'ani ini ndo sa'a choon ni sa'anda nā kúu sato'o yo, nā dákaki yó noo kuachio, chí ni daná'a taa né'e to'on na noo ndo sa'a choon yó'o.

³ Dinñó'ó kónij nā kana'a ndó nā tein kuu noo ndi'i ndakuei taa kedjiki ndaa ra nā ndaa kándisa yó, chí kakuu ra taa kandeí kee nā ká'an noo kónij mií rá. ⁴ Ta kaa ra xí'ín ndó: "¿Ndiva'a o nā'a nandió koo Jesús kasaa nā táto'on kí'o ni xí'o na to'on na? Dá chí nda rá ni xí'i nā yatá ve'e yó, ni iin tó'ón ta'on nā'a kō nádaon. Chí nda rá ni kasá'a sa'a nāyuu yó'o, ta nda viti, ni iin tó'ón ta'on nā'a kō nádaon", kaa ra. ⁵ Ta o kónij ra nakoni ra nā nda mií sa'a ni kava'a Ndios induú káa xí'ín to'on na, ta ni kava'a ta'ani na noñó'o yó'o, tá'an nā ni ndaki tein takuií ni kee na, ta xíto na nā xí'ín takuií. ⁶ Ta xí'ín takuií ta'ani ni danaa Ndios noñó'o yó'o tá sa ná'a. ⁷ Ta ndaa nā induú xí'ín noñó'o yó'o xí'ín to'on mií ná, chí ni taó xóo na nā, nā kían kei nā kee ñó'o ita tá ná kasandaá kuu keyikō nā sa'a ndidaa nā'a, ta danaa ndí'i na nāyuu kíni.

⁸ Ta kónij nā kana'a ndó, nā manī, nā noo sato'o yo Ndios, iin kuu kíán táto'on iin mil kuia, ta iin mil kuia kíán táto'on iin kuu. ⁹ Ta kō kúkueé ta'on sato'o yo Ndios noo to'on ni xí'o na noo yo, táto'on kí'o nákaní ini dao nāyuu. Di'a ndáti kueé nā yó, chí kō kónij nā nā naá ni iin tó'ón yó, di'a kónij nā nā ndidaa tá'an nāyuu ná nandikó ini nā sa'a kuachi kée na. ¹⁰ Tído táto'on kí'o iin ndakána kasaa tá kuí'íná sakuáa, kí'o dión iin ndakána ta'ani kasandaá kuu nandió koo tuku sato'o yo Jesús. Tá ná kasandaá kuu yó'o, ni'i nda'o ni'i induú káa, dá naán. Ta kei ndi'i nā'a ñó'o noo dikó káa, dá nduti ndi'an. Ta naá ndí'i noñó'o yó'o xí'ín ndidaa nā'a ió nooán kee ñó'o ita.

¹¹ Ta sa'a nā naá ndidaa nā yó'o, sa'a ñóo ndi kí'o ví kánian koo vii ndo, ta kee ndó nā kónij Ndios. ¹² Dión kee ndó xían nani ndáti ndó, ta ndundéé ndó kee ndóan, dá ná kasandaá kí kuu ni kaxi Ndios nā nandió koo sato'o yo kasaa nā. Chí kuu dáá ñóo kei ndi'i induú káa, dá naán, ta ndidaa nā'a ñó'o káa kei ita ndi'an, ta nduti ndi'an. ¹³ Tído yóo, ndáti yó xinkoo to'on ni xí'o Ndios noo yo, chí ni kaa nā nā kava'a na

induu saá xí'ín noñó'o saá noo koo ndino'o nā ndaa.

¹⁴ Sa'a ñóo, nā manī, xían nani ndéi ndó ndáti ndó nā dión koo, koo ini ndo xí'ín ndino'o ini ndo koo vii ndo, kandeí ndúsá'ano ndó, ta kandeí va'a ndó nda ná kasandaá kuu nandió koo Jesús. ¹⁵ Ta kana'a ndó nā ndáti kueé sato'o yo Jesús, dá kasaa nā, chí kónij nā nā káki kua'a ká nāyuu. Ta dión ta'ani ni kandaá ini nani manī yo Pablo, chí mií Ndios ni datóon naxintóni ná, sa'a ñóo ni taa na dión, dá kandaá ini ndo. ¹⁶ Ta ká'an nā sa'a nā yó'o noo ndidaa tuti ni tanda'a ná ni sa'an noo dao ká nā kúu kuendá Jesús. Ta kuáchij nda'o kandaá ini yo dao to'on ni ka'an nā. Ta nádaon dao nāyuu kō ná'a, xí'ín nā vitá ini, to'on ni taa Pablo, ta nádaká nāan táto'on kí'o nádaká ná dao ká to'on, nā káa noo tuti ií Ndios. Ta ni'i ná nā naá ná sa'a nā kée na dión.

¹⁷ Sa'a ñóo, ndó'o, nā manī mií, sa ná'a vá ndó sa'a ndidaa nā yó'o, sa'a ñóo koo ini ndo kandaá ndo mií ndó, dá ná dá'a ni kandia ndó nā to'ón dana'a nāyuu yako naxintóni, chí oon ni ví kankuei xoo ndó noo nā ndaa kándisa yó. ¹⁸ Di'a koo ini ndo kua'ano ndó noo nā manī ni kee Ndios sa'a yo. Ta koo ta'ani ini ndo kana'a cháa ká ndo sa'a sato'o yo Jesucristo, nā dákaki nāá. Ta mií ná ná natiin nāñó'ó kuu víti xí'ín ndidaa tá'an kuu. Dión ná koo.

2

To'on yó'o kían mií' noo ni taa San Juan ni sa'an noo na kúu kuendá Jesús

Yó'o ká'an San Juan sa'a Jesús, na xí'o ña kataki chíhí yó

¹Kásto'on ndu'u xí'ín ndo'ó sa'a na sa daá ió tá ni kava'a ñayuu yó'o. Chí ni seídó'o ndu ña ni ka'an mií ná, ta ni xini ñaa ndú xí'ín noo ndú, ta ni xini va'a ndu ndidaá ña ni kee na, ta kúu ni tiin ñaa ndú xí'ín ndá'a mií ndú. Ta na yó'o kúu to'on xí'o ña kataki chíhí yó. ²Ta ni na'a noo na xí'o ña kataki chíhí yó noo mií ndú, ta ni xini ñaa ndú. Sa'a ñoo xí'o ndaa ndu kuendá sa'a ña ni xini ndu, ta kásto'on ndu sa'a na daá takí kuii, na sa daá ió xí'ín tatá yo Ndios. Ta ni kixi na, ta ni na'a noo ná noo ndú. ³Ta kásto'on ndu xí'ín ndó sa'a ña ni xini ndu, xí'ín sa'a ña ni seídó'o ndu, dá kían iin to'ón ná kakuu ndó xí'ín ndu'u, tátó'on kí'o iin to'ón kúu ndu'u xí'ín tatá yo Ndios, xí'ín de'e na Jesucristo. ⁴Ta táa ndu to'on yó'o kosaa noo ndo'ó, dá kían ndino'o ini ndo ná kadijini ndo.

Mií'an kánian nakoni yo ña yá'a yó kée yó kuachi noo Ndios

⁵Di'a kua'an ña ni daná'a Jesucristo noo ndu'u, sa'a ñoo kásto'on ndu xí'ín ndó. Chí ni daná'a na noo ndú ña ndato tóon Ndios, chí na vii kúu ná, ta ni lú'u ko íin naá ná. ⁶Sa'a ñoo tá kaá yo ña iin ni nduu yó xí'ín ná, ta xionoo ij yo íchi noo íin naá, ña kúu íchi kini, dá kían kúu yó ñayuu to'ón, ta ko kée yó ña ndaa. ⁷Tído tá xionoo yo íchi ndato tóon, ña kúu íchi vii, tátó'on kí'o ndato vii kúu mií Ndios, dá kían iin ni nduu iin rá iin yó, ta ni ndoo kuachi yó ni kee ni de'e na Jesucristo. ⁸Chí tá kaá yo ña ko kée yó kuachi, dá kían danda'í yo mií vá yó, ta ko tá'ón ña ndaa nákaa ini níyo yo. ⁹Tído tá ná na'o yo kuachi yó noo Ndios, dá kían kí'o ká'ano ini na sa'a yo, ta nduvii ná yó noo ndidaá ña kini kée yó, chí iin na ndaa kúu ná, ta iin ndaa na xí'ín to'on ni ka'an na. ¹⁰Chí tá kaá yo ña ko kée yó kuachi, dá kían ketó'ón yó Ndios, ta ko tá'ón to'on na nákaa níyo yo.

Jesús kúu na ni chiya'i sa'a kuachi yó ndika cruz

¹De'e kuálí miíj, táai ndidaá kúu to'on yó'o kosaa noo ndo, dá kían ná dá'a ni kee ndó kuachi. Tído tá ni ya'a iin káa ndó ni kee ndó kuachi, kana'á ndó ña ió iin na sef nda'í sa'a yo noo tatá Ndios. Ta na yó'o kúu Jesucristo, na kúu na ndaa. ²Ta na yó'o kúu na ni chiya'i sa'a kuachi yó, dá kuu ku'u ká'ano ini Ndios sa'a yo. Ta o duú sa'a kuachi yó oon ni ni chiya'i na sa'a, nda sa'a kuachi ndidaá kúu ñayuu ndéi ñayuu yó'o ni chiya'i na.

Tá mií'an ndaa ná'a yó Ndios, dá kían kánian kuedó'o yó choon sa'ándá na

³Tá kée yó choon sa'ándá Ndios, ñoo kían xí'o ña kandaá ini yo ña mií'an ndaa ndisa ná'a yó na. ⁴Ta ndi ndaa mií na kaá ña ná'a ná Ndios, ta ko kée na choon sa'ándá na, dá kían kúu ná ñayuu to'ón, ta ni lú'u ña ndaa ko nákaa ini níyo ná. ⁵Tído na kée choon sa'ándá to'on Ndios, noón ndisa kúu na ni kasandaá kú'u ini sa'a dao ka ñayuu tátó'on kí'o kée Ndios. Ta ña yó'o xí'o ña kandaá ini yo ña ñó'o yó noo ndá'a ná. ⁶Tá kaá yo ña ñó'o yó noo ndá'a Ndios, dá kían kánian kee yó tátó'on kí'o ni sa kee na tá sa xionoo na ñayuu yó'o.

Táa Juan iin choon sa'a

⁷Ñani, ko ta'ón choon sa'a kían táai kosaa noo ndo. Di'a choon yata kían, ta'an ña sa daá ió noo ndo nda mií sa'a, chí ña yó'o kúu choon yata ni seídó'o ndó nda mií sa'a. ⁸Tído kuu va kaa yo ña iin choon sa'a kían táai kosaa noo ndo, chí mií'an ndaa ni kee Jesús choon yó'o, ta nda mií ndó kée ña. Chí sa kua'an nda'í'ó vá ña iin naá noo ñayuu, ta sa kua'an natuu va noo ná kée mií Ndios. ⁹Ta ndi ndaa na kaá ña nákaa na íchi noo ndato tóon, ta xini u'u íi vá ná ñani na, dá kían nákaa íi vá ná íchi noo íin naá, ña kúu íchi kini. ¹⁰Tído na kú'u ini sa'a ñani na, noón kúu na nákaa íchi noo ndato tóon, ta ko ta'ón ña'a kedaá xí'ín ná, dá kankao na noo kuachi. ¹¹Tído na xini u'u ñani na, noón kúu na nákaa noo íin naá, ta xionoo na íchi noo íin naá, ta ko ná'a ná ndeí chí ko'on na, dá chí ni sadi va ña íin naá nduchí noo na.

¹²De'e kuálí, táai to'on yó'o kosaaan noo ndo, dá chí sa ni xí'o ká'ano va ini Ndios sa'a kuachi ndó sa'a ña ni kee Jesús. ¹³Ta táa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaaan noo ndo'ó,

na kúu tatá, dá chī sa ná'á vá ndó sa'á na sa daá ió tá ni kava'a ñayuu yó'o. Ta taa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaagan noo ndo'ó, takuáchí tákí, dá chī ni kandeé ndó xí'ín ña u'u. Ta táai to'on yó'o kosaagan noo ndo'ó, de'e kuálí, dá chī sa ni kasandaá ndo ná'á va'a ndó tatá Ndios. ¹⁴ Ta taa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaagan noo ndo'ó, na kúu tatá, chī sa ná'á vá ndó sa'á na sa daá ió tá ni kava'a ñayuu yó'o. Ta taa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaagan noo ndo'ó, takuáchí tákí, dá chī ndíta toon ndó xí'ín Ndios, ta ni natiin ndó to'on na ini nió ndo, ta ni kandeé ndó xí'ín ña u'u.

O sa ndí'i ini yo sa'á ña kúu kuendá ñayuu yó'o

¹⁵ O sa ndí'i ini ndo sa'á ña kúu kuendá ñayuu yó'o, ni sa'á ña'a ió nooán. Ta ió iin kaa ndó ndí'i ini sa'á ña ió ñayuu yó'o, dá kían ko kóni ta'on ndó tatá Ndios. ¹⁶ Dá chī ndidaá ña'a kúu kuendá ñayuu yó'o, ña kúu kuachi kátoó ñayuu kée na xí'ín ñí'ín ná, xí'ín ña kátoó na kakomí ná ndidaá ña'a xiní na, xí'ín ña kátoó na kandaya'i mií ná, ni iin ña yó'o ko véi noo Ndios, ña'a kuendá ñayuu yó'o va kían. ¹⁷ Ta sá ndí'i va ñayuu yó'o kua'an xí'ín ndidaá ña kini kátoó ñayuu kée na. Tído na ndéi kée ña kóni Ndios, noón kúu na kataki chíchí.

Kandaa ndo mií ndó, chī ndéi kúu mií vá xionoo taa xiní u'u Jesucristo

¹⁸ De'e kuálí, sa kua'an kasandaá va tiempo noo ndí'i. Sa ni seídó'o vá ndó ña kasaq iin taa xiní u'u Cristo, ta ndee ra mií rá kúu rá Cristo. Ta sa ni kasá'á vá xionoo kua'á nda'o taa xiní u'u Cristo. Sa'á ñoó sa kátóni va inió ña sa kua'an kasandaá tiempo noo ndí'i. ¹⁹ Ta tein mií vá yó ni kankuei ra, tído o duú kuendá yo ni sa kuu ra. Dá chī tá kuendá yo ni sa kuu ra, dá kían kandita toon ra xí'ín yó, ní kúu. Díon ni kee ra, dá ni kandaa ini yo ña o duú ndi ndí'i ra kúu kuendá yo. ²⁰ Tído ni nakutí ndó xí'ín Espíritu iñ Ndios, sa'á ñoó kándaq va'a ini ndo ndí kían kúu ña ndaa. ²¹ Ta ko taa ta'on yu'u to'on yó'o kosaagan noo ndo sa'á ña ko ná'á ndó ndí kían kúu ña ndaa. Dí'a táai ña kosaq noo ndo sa'á ña ná'á ndóan. Chī sa ná'á va'a ndó ña ni iin tó'ón ña to'ón o kúu kakaq tein ña ndaa. ²² Ta, ¿ndá yoo kúu na to'ón? Na to'ón kúu na ko nákoní ña Jesús kúu Cristo, na dákaqi ñaa. Tá'an na kée díon, noón kúu na xiní u'u Cristo, chī ko nákoní na tatá Ndios, ta ni de'e na.

²³ Ta ndi ndaa na ko nákoní de'e Ndios, noón kúu na ko ta'ón tatá Ndios ió xí'ín ná. Tído na nákoní de'e Ndios, noón kúu na ió tatá Ndios xí'ín ná. ²⁴ Koo ini ndo kandita toon ndó xí'ín ña ni seídó'o ndó sa'á Jesús nda rá mií sa'a. Dá chī tá ndíta toon ndó xí'ín ña ni seídó'o ndó, dá kían ñó'o ndó noo ndá'a de'e Ndios, ta ñó'o ta'ani ndó noo ndá'a tatá na. ²⁵ Chī ni xí'o Jesús to'on na noo yo ña kían kí'o na ña kandeí chíchí yó xí'ín mií ná.

²⁶ Ta táai to'on yó'o kosaq noo ndo, dá kandaq ini ndo ndi kée taa kátoó dándal'í ñaa. ²⁷ Tído sa ni nakutí ndó xí'ín Espíritu iñ Ndios, ta daá ió va na xí'ín ndó. Sa'á ñoó ko xínñó'o ka ndo ña dána'a dao ka ñayuu noo ndo, dá chī sa'á ña ni nakutí ndó xí'ín Espíritu iñ Ndios, sa'á ñoó ni dána'a na noo ndo sa'a ndidaá kúu ña'a. Ta ña dána'a na noo ndo kúu ña ndaa, ta ko kían ña to'ón. Táto'on kí'o ni dána'a Espíritu iñ noo ndo, kí'o díon koo ini ndo kandita ndaa ndo xí'ín Jesús.

²⁸ Ta viti, de'e kuálí, kandita toon ndó xí'ín Jesús, dá kían koo tandeé ini noo ndo tá ná na'a noo tuku na noo yo. Ta ni iin ña'a o kedaá xí'ín ndó, dá xika'an noo ndo tá ná nandió koo na kasaq na. ²⁹ Ta sa ná'á ndó ña kúu ná iin na ndaa, ta kánian kana'á ta'ani ndó ña ndi ndaa na kée ña ndaa, noón kúu de'e Ndios.

3

Kúu yó de'e Ndios

¹ Kande'é ndó ndi kí'o ví kú'u ini tatá Ndios sa'a yo, chī ni xí'o na ña kían kuu kanani yó de'e mií ná, ta miían ndaa díon kían. Sa'á ñoó na kúu kuendá ñayuu yó'o ko nákoní na yo, ña kúu yó de'e Ndios, dá chī ni mií Ndios ko nákoní na. ² Na maníj, sa kúu vá yó de'e Ndios viti, ta kámani vá kandaq ini yo ndí kían kasandaá yo kakuu yó. Tído sa ná'á yó ña tá ná nandió koo Jesús kasaq na, dá kían kakuu yó táto'on kí'o kúu mií ná, dá chī koni túu yó na táto'on kí'o kaa rá ió na. ³ Ta ndidaá kúu na kómí tandeé ini yó'o, noón kúu na ndúvii mií, táto'on kí'o vii mií Jesús.

⁴ Ta ndi ndaa ñayuu yá'a kée kuachi, noón kúu na xío kao na choon ni sa'anda Ndios. Dá chī ndidaá tá'an kuachi xío kao choon ni sa'anda Ndios. ⁵ Ta sa ná'á va'a ndó ña ni kii Jesús ñayuu yó'o ni díta ná yó noo kuachi, ta ni iin tó'ón kuachi mií ná ko ní sa ío. ⁶ Ta ndidaá ñayuu ñó'o noo ndá'a Jesús ko yá'a ta'on na kée na kuachi. Tído ndidaá na yá'a

kée kuachi, ni iin kuu ko ní xini na Jesús, ta ni ko ná'á ñaá ná.

⁷De'e kuálí, o sa kónó ndó ña dándá'í ñaá ñayuu, chí ndi ndáa mií v'á ñayuu kée ña ndaa, noón kúú ñayuu ndaa, táto'on kí'o ndaa mií Jesús. ⁸Tído na kée kuachi, noón kúú kuendá ña u'u, dá chí ña u'u kían kée kuachi ndá rá ni kasá'á sa'á ñayuu yó'o, ta nda viti kée jíán dión. Sa'á ñoó ni kixi de'e Ndios ni danaá ná ña kini kéean. ⁹Ta ñayuu ni nduu de'e Ndios ko kée ka kuachi, dá chí ña kóni Ndios nákaa ini nió ná. Sa'á ñoó o kúu ta'on ya'a na kee na kuachi sa'á ña ni nduu na de'e Ndios. ¹⁰Ta kí'o dión kándaá inió ndá yoo kúú de'e Ndios, ta ndá yoo kúú de'e ña u'u. Chí ñayuu ko kée ña ndaa, xí'ín na ko kú'u ini sa'á ñayuu xí'ín ná, noón kúú na ko kúú de'e Ndios.

Ná koo ini yo ku'u ini sa'a sátá'an yó

¹¹Ta ña yó'o kúú to'on va'a ni seído'o ndó ndá mií sa'á, ña ná ku'u ini sa'á sátá'an yó. ¹²Ta ná dá'a ni kee yó táto'on kí'o ni kee Caín tá sa ná'á, chí ni sa íin ra xoo ña u'u. Sa'á ñoó ni sa'áni rá ñani ló'o mií rá. Ta, ñndiva'a ni sa'áni ñaá rá, ká'án ndo'ó? Dá chí ndino'o ña kini va sa kee ra, ta ndino'o ña va'a ni sa kee ñani ra noo Ndios. ¹³Sa'á ñoó, ñani mií, o sa náá ini ndo tá xini u'u ñaá ñayuu ko ná'á Ndios. ¹⁴Ta ná'á yó ña sa ni kanxoo yó noo kúú íchi noo kua'an yo kuu yo, ta viti ñó'o yó íchi noo kataki chíchi yó, chí kú'u ini yo sa'a ñani yo. Ta na ko kú'u ini sa'á ñani na, noón kúú na ñó'o íí v'á íchi noo kuu na. ¹⁵Ta ndidaá ñayuu xini u'u ñani na, noón kúú iin na sa'áni ndii noo Ndios. Ta sa ná'á v'á ndó ña ndidaá na sa'áni ndii ko ñá'a ta'on ni'í ná ña kataki chíchi ná noo Ndios. ¹⁶Ta sa kándaá va'a ini yo ndi kíán keeá, dá ku'u ini yo sa'a ñani yo. Chí táto'on kí'o ni nakí'o Jesús mií ná ni xí'í na sa'a yo, kí'o dión ta'ani kánian nakí'o yó mií yó kuu yo sa'a ñani yo. ¹⁷Tído tá ío ña'a noo yo ñayuu yó'o, ta ndé'é yó ña xínño'ó ñani yo ña, ta kedí'inda yoan noo ná, dá kíán, ñndí kaá yo ña kú'u ini yo sa'a ná táto'on kí'o kée Ndios, tá dáá? ¹⁸De'e kuálí, ná dá'a ni ku'u ini yo sa'a dao ka ñayuu xí'ín to'on ká'an oon ni yó, o xí'ín to'on kánkuei yú'u óon ni yó. Va'a kaan ná ku'u ini yo sa'a ná xí'ín ña va'a kée yó, ta ná chindeé ndisa yó na.

¹⁹Tá kée yó dión, dá kíán kándaá inió ña miían ndaa kúú yó kuendá ña ndaa, ta ko kutúú ini yo noo Ndios sa'á ña kée yó. ²⁰Tído

tá kutúú ini yo sa'á ña ni kee yó, dá kíán ná kana'á yó ña ká'ano cháá ka Ndios o duú nió yo, chí ná'á va'a ná sa'a ndidaá kúú ña'a kée yó.

²¹Na maní mií, tá ko kutúú ini yo, dá kíán ío tandee íni yo xí'ín Ndios, ²²ta ndi ndaa miíó ña'a ná kaka yo noo ná, ta kúú ni'í v'á yóan, dá chí kée yó choon sa'anda na, ta kée yó ña kóni na. ²³Ta ña yó'o kúú choon ni sa'anda Ndios noo yo ña ná kandísa yó de'e na Jesucristo, ta ná ku'u ini sa'á sátá'an yó táto'on kí'o ni sa'anda na choon noo yo. ²⁴Chí ndi ndaa na kée choon sa'ándá Ndios, noón kúú na ñó'o noo ndá'a Ndios, ta ío Ndios xí'ín ná. Ta sa'á ña ío Espíritu íi Ndios ini nió yo, sa'á ñoó kándaá ini yo ña ío Ndios xí'ín yó.

4

Ta kí'o di'a kándaá ini yo ndá yoo kómí Espíritu Ndios

¹Na maní mií, o sa kándísa ndó ndidaá ñayuu, na ká'an ña kómí ná Espíritu Ndios. Dinño'ó ka korndodó ndó na, ná kande'á á miían ndaa kómí ná Espíritu Ndios o koó. Dá chí kuá'a nda'o profeta to'ón xíonoo iin ní kúú ñayuu. ²Di'a kee ndó, dá kándaá ini ndo tá miían ndaa kuiti kómí ná Espíritu Ndios: tá nákoni na ña miían ndaa kuiti ni nduu Jesús iin ta ñayuu yó'o, dá kíán noón kúú na kómí Espíritu Ndios. ³Ta ñayuu ko nákoni ña ni nduu Jesús iin ta ñayuu yó'o, noón kúú na ko kómí Espíritu Ndios, chí nákoni ini na táto'on ta xini u'u Cristo. Sa ni seído'o v'á mií ndó ña kii ra, ta sa xíonoo va ra ñayuu yó'o viti.

⁴De'e kuálí, kana'á ndó ña ndo'ó kúú ñayuu Ndios, ta sa ni kandeé ndó xí'ín ra kátoó dándá'í ñaá, chí ká'ano cháá ka Ndios, na ío xí'ín ndó, o duú ña kini ío ñayuu yó'o. ⁵Taa yó'o kúú kuendá ñayuu yó'o, sa'á ñoó dána'a ra sa'á ña ío ñayuu yó'o va. Ta kúú kándísa v'á ñaá ñayuu ko ná'á Ndios. ⁶Tído yóo, kúú yó kuendá Ndios. Ta na ná'á Ndios, noón kúú na seído'o ña dána'a yo. Ta na ko kúú kuendá Ndios, noón kúú na ko kóni kueído'o ña ndaa dána'a yo, chí ko ná'á ná Ndios. Ta kí'o dión kándaá ini yo ndá yoo kómí Espíritu ndaa, ta ndá yoo kómí espíritu to'ón.

Ndios kúú na kú'u ini sa'a yo

⁷Na maní mií, ná koo ini yo ku'u ini sa'a sátá'an yó, chí ña ku'u ini yo sa'a iin rá iin yó, ña yó'o kúú ña'a Ndios. Ta ndidaá kúú

ñayuu, na kú'u ini sa'a dao ka ñayuu, na yó'o kúu na ni nduu de'e Ndios, ta ná'a ná Ndios. ⁸Ta ndi ndáa na ko kú'u ini sa'a dao ka ñayuu, noón kúu na ko ná'a Ndios, chi Ndios kúu na kú'u ini sa'a yo. ⁹Mif Ndios ni daná'a noo yo ña kú'u nda'o ini na sa'a yo, chi ni tanda'a ná iin tó'on dinj de'e na ñayuu yó'o ni kii na, dá ni'i yo ña kataki chíchí yó sa'a ná. ¹⁰Ta ña yó'o xí'o ña kándaá ini yo ndi kú'u kú'u ini Ndios sa'a yo, ta ña ká'ano cháá ka kían yó'o o duú ña kóni yo mif ná. Chi sa'a ña kú'u nda'o ini na sa'a yo, sa'a ñoó ni tanda'a ná de'e na ni kii na ñayuu yó'o, ta ni chiya'i na sa'a kuachi yó. ¹¹Na manj miif, tá kú'o dión kú'u ini Ndios sa'a yo, dá kían kú'o dión ta'ani kánian ku'u ini sa'a sátá'an yó. ¹²Ni iin tó'on ta'on ñayuu ko ní kúu koni xí'in noo ná Ndios, tído tá ná ku'u ini sa'a sátá'an yó, dá kían ió Ndios xí'in yó, ta ni kasandaá yo kú'u ini yo sa'a dao ka ñayuu táto'on kú'o kée mif ná.

¹³Ta sa'a ña ni xí'o na Espiritu ij ná noo yo, sa'a ñoó kándaá ini yo ña ñó'o yó noo ndá'a Ndios, ta ió na xí'in yó. ¹⁴Ta sa'a ña ni xini ndu, sa'a ñoó xí'o ndu kuendá noo ñayuu ña ni tanda'a tatá Ndios de'e na ni kii na, ta noón kúu na dáka'i ñayuu ndéi ñayuu yó'o. ¹⁵Ta ndi ndáa ñayuu nákonj ña Jesús kúu de'e Ndios, noón kúu na ñó'o noo ndá'a Ndios, ta ió Ndios xí'in ná. ¹⁶Ta sa kándaá ini yo, ta kándisa yó ña kú'u ini Ndios sa'a yo. Ndios kúu na kú'u ini sa'a yo. Sa'a ñoó tá kú'u ini yo sa'a dao ka ñayuu táto'on kú'o kée mif ná, dá kían ñó'o yó noo ndá'a Ndios, ta ió na xí'in yó.

¹⁷Ta xí'in ña yó'o ni kasandaá yo kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, sa'a ñoó koo tandéé ini yo tá ná kasandaá kué keyíko Ndios sa'a yo, dá chi táto'on kú'o kée mif ná, kú'o dión kée yó ñayuu yó'o. ¹⁸Tá kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, dá kían ko kánian yu'ú yo noo keyíko Ndios sa'a yo. Chi tá ni kasandaá yo kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, ko káni kaan yu'ú yo. Chi ña yu'ú yo kían kóni kaa ña ká'an yó ña dándó'o Ndios nio yo. Ta ndi ndáa na yu'ú, noón kúu na ko ñá'a kasandaá na ku'u ndisa ini na sa'a dao ka ñayuu.

¹⁹Kóni yo Ndios, chi dinñó'ó mif ná ni ku'u ini sa'a yo. ²⁰Tá kaá yo ña kóni yo Ndios, ta xini u'yo ñani yo, dá kían kúu yó ñayuu to'ón. Dá chi tá ko kú'u ini yo sa'a ñani yo, tá'an na ndé'é yó ndéi xí'a, ¿ndi

koo ví kaa yo ña kóni yo Ndios, na ko xini yo? ²¹Dá chi miif Jesús ni sa'anda choon yó'o noo yo, ña tá kóni ndisa yó Ndios, dá kían kánian ku'u ini yo sa'a ñani yo.

5

Kúu yó de'e Ndios tá kándisa yó ña Jesús kúu na ni tanda'a Ndios dáka'i naá

¹Ndi ndáa ñayuu kándisa ña Jesús kúu Cristo, na dáka'i naá, noón kúu na ni nduu de'e Ndios. Ta ndi ndáa na kú'u ini sa'a iin tatá, ta nda de'e na kú'u ta'ani ini na sa'a. ²Ta kú'o dión kándaá ini yo ña kú'u ini yo sa'a ndidaá na kúu de'e Ndios, chi kóni yo Ndios, ta kée yó choon sa'ándá na. ³Tá kóni ndisa yó Ndios, dá kían kee yó choon sa'ándá na. Ta ko ta'ón ña kuachi kían kee yó choon sa'ándáan, ⁴dá chi ndidaá na ni nduu de'e Ndios, noón kúu na kándéé xí'in ña kini ió ñayuu yó'o. Chi sa'a ña kándéé ini yo Jesús, sa'a ñoó kándéé yó xí'in ña kini ió ñayuu yó'o. ⁵Ta, ¿ndaá yoo kúu na kándéé xí'in ña kini ió ñayuu yó'o? Noón kúu na kándisa ña Jesús kúu de'e Ndios.

Xí'o Espiritu ij Ndios kuendá sa'a Jesús

⁶Tá'an ña xí'o kuendá ña ni kii ndisa Jesucristo noo Ndios kúu takú'i xí'in ni. Ta o duú takú'i oon ni xí'o kuendá, dá chi ni xí'in takú'i kúu ra xí'o ndaa kuendá ña kú'o dión kían. Ta Espiritu ij Ndios ta'ani kúu na xí'o ndaa kuendá ña kú'o dión kían, chi iin na ndaa kúu Espiritu. ⁷[Ta na xí'o kuendá chí induú kúu tatá Ndios, xí'in de'e, xí'in Espiritu ij. Ta iin tó'on vá kúu ndin oni na yó'o.] Ta oni ta'ani kúu ña xí'o kuendá chí no'ó'o yó'o ña ni kii Jesús noo Ndios. ⁸Iin na kúu Espiritu ij Ndios, ta iin ka ra kúu takú'i, ta iin ka ra kúu ni. Ta iin noó xí'o ndaa Espiritu ij kuendá xí'in takú'i xí'in ni ña kú'o dión kían. ⁹Tá nátiin va'a yó kuendá xí'o taa, ná kana'a yó ña ndáya'i cháá ka kuendá xí'o Ndios, chi kuendá xí'o mif ná kían ká'an sa'a de'e na. ¹⁰Ta ñayuu kándisa de'e Ndios, noón kúu na ni taxi va'a to'ón yó'o nio ná. Ta na ko kándisa noo ká'an Ndios, noón kúu na kétó'ón Ndios, chi ko kándisa na to'ón ni xí'o Ndios, ña ká'an sa'a de'e na. ¹¹Ta ña yó'o kúu kuendá ni xí'o Ndios noo yo, ña sa ni xí'o na ña kataki chíchí yó, ta sava'a noo iin tó'on de'e na ni'i yo ña kataki chíchí yó. ¹²Ta ndi ndáa ñayuu ni nátiin Jesús, na kúu de'e Ndios, ini nio ná, noón kúu na kataki chíchí. Tído ndi ndáa

nā kọ ní xíin natiin ñaá, ñoón kúú ná ọ ní'í ta'on na ñā kataki chíchí ná.

Sa'á ñā kándisa yó Jesús, sa'á ñoó kataki chíchí yó

¹³ Táai to'on yó'o kosā noo ndo'ó, na kándisa de'e Ndios, dá kana'á ndó ñā sa kómí ndó ñā kataki chíchí ndó. ¹⁴ Ta ñā yó'o kúú tandeé iní kómí yó noo Ndios, chí tá xíkà yó iin ña'a noo ná tátò'on kí'o kónj mií ná, ta kúú seídó'o na ñā xíkà yó. ¹⁵ Ta sa'á ñā ná'á yó ñā seídó'o va'a ñaá Ndios tá xíkà yó ndi ndáa mií vá ña'a noo ná, sa'á ñoó ná'á ta'ani yó ñā ni'í yó ñā xíkà yó noo ná.

¹⁶ Tá ñi xini iin káa ndó iin ñani yó kée na kuachi, ñā kían kọ kúú kuachi kọ kánian kuu na, dá kían kánian kaka ndo ñā maní noo Ndios sa'a ná, ta kúú kí'o vá Ndios ñā kían kataki na. Díon kee ndó tá kọ ní ya'a na kee na kuachi ñā kían kọ kánian kuu na. Chí miían ndaa ío kuachi, ñā kían kánian kuu yó. Tído kọ ká'an ta'oin xí'ín ndó ñā ná kaka ndo ñā maní noo Ndios sa'a ñayuu kée díon.

¹⁷ Ndidaá kúú vá ña'a kini kúú kuachi noo Ndios. Tído ío kuachi, ñā kían kọ kánian kuu yó.

¹⁸ Sa ná'á vá yó ñā ndi ndáa ñayuu ñi nduu de'e Ndios, kọ kée kā nā kuachi, dá chí ndaa va ñaá mií de'e Ndios noó ñā u'u, sa'á ñoó ọ kúú ta'on kendava'a ñā u'u xí'ín ná.

¹⁹ Ta sa ná'á ta'ani yó ñā ñó'o yó noo ndá'a Ndios, va'ará iin níí kúú ñayúú yó'o nákaa tixi ndá'a ñā u'u. ²⁰ Ta sa ná'á ta'ani yó ñā ñi kixi de'e Ndios, ta ñi xi'o na ñaxintóni yó, dá ná kana'á yó nā miían ndaa kuiti kúú Ndios. Ta ñó'o yó noo ndá'a nā kúú Ndios ndaa, ta ñó'o ta'ani yó noo ndá'a de'e na Jesucristo. Nā yó'o kúú nā miían ndaa kuiti kúú Ndios, ta xí'o na ñā kataki chíchí yó.

²¹ De'e kuálí mií, kandaa ndo mií ndó noó ñā kúú yokọ. Díon ná koo.

To'on yó'o kían kúu uu ni taa San Juan

Ká'an Juan ndisá'an

¹ Yu'u kúu ná sá'ano noo ndo, ta ká'an yu'u ndisá'an xí'ín yo'ó, kí'o maní, na ni kaxi mií Ndios, xí'ín noo de'ón, na kúu kuendá Jesús. Kana'á ndó ña mifan ndaa kuiti kú'u ini yu'u sa'a ndo, ta o duú iin tó'on yu'u kú'u ini sa'a ndo, chí ndidaá kúu vá na kándisa ña ndaa kú'u ini sa'a ndo. ² Kú'u ini sa'a ndo'ó sa'á ña ió ña ndaa ini nfo yo, ta ná koo ña ndaa yó'o xí'á ndidaá tá'an kuu. ³ Ná kee tatá Ndios xí'ín de'e na Jesucristo, na kúu sato'o yo, ña maní xí'ín ndo'ó, ta ná ku'u ini na sa'a ndo, ta nakí'o na ña koo va'a ini ndo. Ta ná kendisa na dión xí'ín ndó sa'á ña kú'u ini na sa'a ndo.

Kandita toon ndó xí'ín ña ndaa ká'an sa'a Jesús

⁴ Ta kádij nda'o ini, chí ni naní'i yu'u dao na kúu kuendá yo'ó ndéi na kée na ña ndaa, tát'o'n kí'o ni sa'anda tatá Ndios choon noo yo. ⁵ Ta viti, kí'o mií, ko táai iin choon sa'a kosaá noo ndo, chí ña yó'o kúu choon ni ni'i yo nda rá mií sa'a, sa'á ñoó seí nda'ávii nooon ña ná ku'u ini sa'a sátá'an yó. ⁶ Chí tá ná ku'u ini sa'a sátá'an yó, dá kían kée yó choon sa'ándá Ndios. Ta ña yó'o kúu choon ni ni'i yo nda rá mií sa'a ña ná kandeí yó ku'u ini sa'a sátá'an yó.

⁷ Chí kua'á nda'o na to'on xionoo ñayuu yó'o, ta katoó na danda'í ñaá ná. Noón kúu na ko nákoní ña ni nduu Jesucristo iin taa ñayuu yó'o. Ta ñayuu kée dión kúu na ndúkú danda'í ñaá, ta xini u'u na Jesucristo. ⁸ Sa'á ñoó kandaa ndo mií ndó, chí oon ni ví kandeé rá dátuu rá ndo'ó, dá ná o koní ndo natiin ndó ña va'a noo Ndios sa'á choon kée ndó noo mií ná. Sa'á ñoó ndí'i ini ndo, dá natiin ndí'i ndó ña xí'o oon Ndios noo ñayuu na. ⁹ Ndi ndaa mió ñayuu ni kexoo noo ña ndaa sa'a Cristo Jesús, ta ko ndíta toon na xí'an, noón kúu na ko ió ta'on Ndios xí'ín ná. Tído na ndíta toon xí'ín ña ndaa sa'a Cristo Jesús, noón kúu na ió tatá Ndios xí'ín, ta ió ta'ani de'e na xí'ín ná. ¹⁰ Ta ndi ndaa mií vá na vej dána'a noo ndo noo ndéi ndó ve'e ndó, ta ko dána'a na ña ndaa sa'a Jesús, o sa chí'i ndó na ve'e ndó. Ta ná dá'a ni kaa ndo di'a xí'ín ná: "Va'a kúu ni kasáa ní. Koo ní ve'e." ¹¹ Dá chí tá ná natiin va'a

ndó na, dá kían iin ni nduu va ndó xí'ín ná noo ña kini kée na.

Ndátí Juan saq na kande'é ná ñayuu ñoó

¹² Kua'á nda'o ña'a ió ka'in xí'ín ndó, tído ko kóni ta'on yu'u ña kían taai ña noo iin tuti saaan noo ndo. Dá chí ndátii saai kande'í ndo'ó, ta ka'an yú'í xí'ín ndó, dá ná xinkoo ña kádij ini yo. ¹³ Ta dao ka na kúu kuendá ku'u miíon ndéi yó'o, tá'an na ni kaxi mií Ndios, tánda'á ta'ani na ndisá'an kosaá nooon. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kúú oní nì taa San Juan

Ká'an Juan ndisá'an

¹Yu'u kúú nà sá'ano, ta ká'an yu'u ndisá'an xí'ín yo'ó, Gayo, ñani maní. Mií'an ndaa ndisa kú'u nda'o inií sa'on. ²Ñani maní, xikají noo Ndios ña daá keva'ón tein ndidaá kúú ña'a kéeón, ta daá kuití ná koo va'a inon tató'on kí'o va'a nímon noo Ndios. ³Ní kadij nda'o inií tá nì kixi dao ñani yo kuendá Jesús, chí nì nakani na xí'ín ña ín nda'oon xí'ín ña ndaa kándisa yó. ⁴Ta koo iin ká ña'a xí'o ña kádií cháá ká inií tató'on kí'o kádií inií tá ní'í to'in ña ndíta ndaa de'i kuendá Jesús xí'ín ña ndaa kándisa yó.

Va'a va kée Gayo, chí nátiin va'a ra nà kúú kuendá Jesús ve'e ra

⁵Ñani maní, va'a va kéeón tá chindeéon ndidaá ñani yo, ta va'a cháá ká kéeón tá kéeón dión xí'ín nà kó ná'ón. ⁶Ta nà yó'o kúú nà xí'o kuendá noo nà kúú kuendá Jesús ndéi yó'o ña kú'u nda'o inon sa'a ná. Ta va'a kéeón tá chindeéon nà xí'ín ndá ña'a xínñó'ó ná noo ko'on nà, chí kí'o dión kánian kee yó xí'ín ná sa'a ña kéchóon na noo Ndios, dá kuu ko'on nà dao ká xían. ⁷Chí sa'á ña kóni nà Jesús, sa'á ñoó nì kankuei na xionoo na dána'a nà, ta kó kí'in ya'í ta'on na noó ñayuu kó ná'á Ndios. ⁸Sa'á ñoó kánian kí'o yó ña'a xínñó'ó ná, ta kí'o dión chindeé yó nà noo dána'a nà to'on ndaa sa'a Jesús.

Naá iin ra naní Diótrefes xí'ín Juan

⁹Sa nì taa yu'u iin tuti kosaa noo nà kúú kuendá Jesús ndéi xa'an, tído kó xí'ín ta'on Diótrefes kueídó'o ra choon sa'ándá ndu, chí kóni mií rá ka'anda ra choon. ¹⁰Ta sa'á ña kée ra dión, sa'á ñoó tá ná saaj, dá ka'in xí'ín rá, dá chí xionoo ra ká'an ndava'a ra sa'a ndú'u. Ta kó ndínoo ini ra xí'ín ña yó'o oon ni, chí dión ta'ani kó kóni ra natiin va'a ra ñani yo, nà xionoo dána'a to'on Ndios. Ta kó sóno rá ña natiin va'a ñaá dao ká ñani yo. Ta kúú táxí rá nà ká'an natiin va'a ñaá.

Va'a ká'an Juan sa'a iin ra naní Demetrio

¹¹Ñani maní, o sa koo inon kéeón ña kini kée dao ká ñayuu. Di'a koo inon kéeón ña kúú ña va'a. Chí nà kée ña va'a kúú kuendá Ndios, ta nà kó kée ña va'a, noón kúú nà kó ná'á Ndios. ¹²Ta ndidaá kúú nà kúú kuendá

Jesús xí'o na kuendá sa'a iin ká taa naní Demetrio ña kúú rá taa va'a, ta mií'an ndaa ndisa dión kí'an. Nda ndu'u xí'o kuendá ña taa va'a kúú rá, ta sa ná'á vá miíón ña kuendá xí'o ndu'u kúú ña ndaa.

Ká'an Juan ndisá'an noo ndí'i xí'ín Gayo

¹³Kua'á nda'o ña'a ió ka'in xí'ón, tído kó kóni taai ña noo iin tuti, ¹⁴chí ndáti kí'í konií yo'ó, ta kantó'ón yú'í xí'ón.

¹⁵Ta ná koo va'a inon kee Ndios. Ta ká'an nà né'e tá'an va'a xí'ón ndéi yó'o ndisá'an xí'ón. Ta kéeón ña maní ka'on ndisá'an xí'ín iin rá iin nà né'e tá'an va'a xí'ín ndu'u ndéi xa'an.

To'on yó'o kían ni taa San Judas ni sa'an noó na kúú kuendá Jesús

Ká'an Judas ndisá'an

¹ Yu'u kúú Judas, ta kéchóoin noo Jesucristo, ta ñani kúú Jacobo. Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'ín ndo'ó, na ni kana tata yo Ndios, ta ni nduvii ná ndo'ó, ta ñó'o ndó noo ndá'a Jesucristo. ² Ná ku'u cháá ka ini Ndios sa'a ndo, ta nak'i'ó cháá ka na ña koo va'a ini ndo, ta ná koni cháá ka na ndo'ó.

Di'a kée taa dána'a ña to'on

³ Na maní mií, sa io nduu va yu'u ña kían taai ndi ni kee Ndios ni dakáki na yó noo kuachi yo. Tído kánda'a ini ña mií'án ndúsa kánian ka'an ni'ini noo ndo ña kían ndi'i ini ndo kandita ndaa ndo xí'ín ña ndaa kándisa yo, ña kían iin ndé'e ni xí'o Ndios noo ñayuu na. ⁴ Chi ni ku'u de'é dao taa to'on tein ndó, ta nda mií sa'a ká'an tuti ii Ndios sa'a taa yó'o ña ndo'ó níó rá sa'a ña kée ra. Kúú rá tá kini, chi kaá ra ña sa'a ña maní ni kee Ndios sa'a yo, sa'a ñoó kuu kee yo ndi ndaa mií vá ña'a kóni ñi yo. Ta kó nákoní ra Ndios, na kómí ndidaá tá'an choon, ta ni kó nákoní ra Jesucristo, na kúú sato'o yo.

⁵ Ta sa ná'á vá ndó, tído dándusa ini ndo'ó ña tá ni ndi'i ni taó sato'o yo Ndios na ñoo na ñó'o tíxi ndá'a tá Egipto, dá ni danaá na ñayuu kó ní kándisa ña. ⁶ Díon ta'ani ni ndo'ó dao ángel, chi kó ní sá ndaa va'a na choon sa komí ná, di'a ni dánkoo na noó sa ni ndei na. Sa'a ñoó ni taan ñaá Ndios noo iin naá yáí, ini ve'e kaa, ña kían ni kuú o nóno, ta ñoó kaño'o na nda ná xinkoo kuú keyíko Ndios sa'a ná. ⁷ Díon ta'ani ni ndo'ó na ñoo Sodoma xí'ín Gomorra, xí'ín ndidaá ka ni na ndei ñoo ñó'o yati xí'án. Chi ni kee na táto'on ni kee ángel ñoó, chi ni kee na kuachi xí'ín ñi ná, ta ni kesátá ná ña ni saki Ndios, ña kúú kuachi ka'an noo. Sa'a ñoó ni dándó'o Ndios níó ná xí'ín ño'ó kée, ta ni iin kuú o ndi'i ña kée na, dá ná koni iin rá iin yó tá ndó'o ñayuu kée dión.

⁸ Díon ta'ani kée taa to'on yó'o, tá'an ra kaá ña saní ra kée Ndios, chi dáyakó ta'ani ra ñi rá xí'ín kuachi ka'an noo, ta kó nákoní ra ta né'e choon, ta ká'an ndava'a ra sa'a ña kómí choon ná'ano. ⁹ Tído ni arcángel Miguel, na ndáya'i cháá ka noo ángel, kó ní

chínda'a noo ná dátai kuachi na ña u'u nani ni naá ndodó na yikí koño Moisés xí'án. Di'a ni kaa na xí'án: "Ná dánani mií sato'i Ndios yo'ó." ¹⁰ Tído tá to'on yó'o kúú ra yá'a ká'an ndava'a sa'a ña kó kánda'a ini ra, ta sava'a ña ná'á rá kúú ña ndáki ini ñaxintóni mií rá táto'on ndó'o kíti koó ña nákaní ini, ñoó kían dáyakó ñaá noo Ndios. ¹¹ Nda'í kúú ví rá! Dá chi ndíko ra ña ni kee Caín, tá'an ra ni sa'áni ñani ra. Ta ndíko ra di'on táto'on ni kee Balaam, tá sa kuu profeta maña. Ta ndáne'e yú'u rá noo Ndios táto'on ni kee Coré, sa'a ñoó naá rá táto'on ni ndo'o Coré.

¹² Ta kúú rá yáko ñó'o tein ndo'ó noo ndítúti ndó sásá'an ndó sa'a ña kúú ndó kuendá Jesús, chi tein víko kée ndó ñó'o ra kée ra ña ka'an noo, ta sava'a sa'a mií vá rá nákaní ini ra. Ta kúú rá táto'on víko kua'an xoo di'a xoo di'a kée tachi, ta kó xí'o ña dai. Ta kúú rá táto'on iin yíto ku'i'í kó xí'o ku'i'í tein yoó dákée. Sa'a ñoó kúú rá iin yíto ni xí'i uu tá'ándá, chi kó xí'o rá ku'i'í, ta taó ná ra ño'ó'ó ná. ¹³ Ta kúú rá táto'on noó taño'o, ña ndákuei veí dánkoo chi'ion nda yú'u ra, ta sava'a ña dánkoo rá kían ka'an noo xí'ín ña yáko. Ta kúú rá táto'on tíño'o ná'ano xionoo ndava'a nda induú. Sa'a ñoó sa'íó nduu va noo iin naá yáí, ta ñoó kandadi ni'ini ra ndidaá tá'an kuú.

¹⁴ Ta Enoc, na ni sa kuu tata kúú usa ni xixi tíxi Adán, noón kúú na ni ka'an sa'a ndí kían ndo'ó tá kée dión, ta tá'á kaá na: "Kana'á ndó ña kasaa Ndios, na kúú sato'o yo, ta kua'á nda'o mil ángel ná kandaka na kasaa na, ¹⁵ dá keyíko na sa'a ndidaa ñayuu, dá dándó'o na níó ndidaa ñayuu kíni sa'a ña kíni ni kee na xí'ín ñaxintóni kómi ná, ta dándó'o ta'ani na níó ndidaa na ni ya'a ni ka'an ndava'a sa'a ná." Díon ni kaa Enoc. ¹⁶ Ta ká'an kuachi tá to'on yó'o, ta kána'á ra sa'a ñayuu, ta xionoo ra kée ra sava'a ña kóni mií vá rá, ta chíndaya'i ra mií rá, ta kée ra ña ká'an va'a ra xí'ín ñayuu, dá ni'í rá ña kóni ra, chi kúú rá tá maña.

Ká'an ni'ini Judas noo ñayuu ña kuita ndaa na xí'ín to'on Ndios

¹⁷ Tído ndo'ó, na maní mií, ndiko'on ini ndo to'on ni ka'an apóstol, na ni kaxi sato'o yo Jesucristo kane'e to'on na, ¹⁸ chi di'a ni kaa na: "Tein kuú noo ndi'i kandeí taa kedíki ndaa ra ña ndaa, ta kanoo ra kee ra ña kóni mií rá." ¹⁹ Ta taa yó'o kúú ra ndúkú ka'anda dao tá'an ndó, ta kée ra ña kóni ñi rá, ta kó ió ta'on Espíritu ii Ndios ini ra. ²⁰ Tído ndo'ó, ñani maní, ndundéé

ndó dákuá'ano ndó mií ndó xí'ín ña ndaa kándísa yó, chí ña ií kíán. Ta ka'an ndo xí'ín Ndios xí'ín ndée xí'o Espíritu ií noo ndo.

²¹Ta koo ini ndo taxi va'a ndó mií ndó tixi ndá'a ña kú'u ini Ndios sa'a ndo, xí'an nani ndáti ndó kemáni Jesucristo ndo'ó xí'ín ña kataki chíchí ndó.

²²Ta koo ini ndo ka'an ni'ini ndó noo na nákaní kuáchí ini, na ko kúú ndúsá'ano.

²³Koo ini ndo dítá ndó dao ka na noo tandó'ó ndó'o na, ña kúú tát'o'n ño'ó kée ita. Ta ku'u ini ndo sa'a dao ka na, tído kandaa ndo mií ndó noo ña kini kée na, ta nda dá'on ndíxi na kañó'ó ndó, chí yakóán xí'ín ña kini kée na.

Kánian natiin Ndios ndidaá ñañó'ó

²⁴Ta kándée vá Ndios kandaa na ndo'ó, dá kían ná dá'a ni dánkoo ndó ña ndaa kándísa yó, ta kándée ná ná chikata vii ná ndo'ó noo ió na dándáki na xí'an kádij iní ndo.

²⁵Ta iin tó'on díní míí ná kúú Ndios, ta iin tó'on míí ná kúú na ndíchí, ta míí ná kúú na dákaki ñaá. Ta iin tó'on míí ná kúú na kánian natiin ndidaá ñañó'ó, xí'ín ndidaá kúú choon, ta ná dándáki na ndidaá ña'a, ta ná kakomí ná ndidaá ndée kuu víti, ta kí'o dión kuíí vá ná koo. Dión ná koo.

To'on yó'o nákaní sa'a ndidaá ña vei koo

Xi'o Juan kuendá sa'a ndidaá ña ni xini na

¹ Ña yó'o kúu ña ni na'a Jesucristo noo ndidaá na xínkuáchí noo ná, ña ni xi'o mií Ndios noo ná sa'a ndidaá ña'a yachi vei koo. Ta ni tãnda'a ná iin ángel nákaa tixi ndá'a ná, ni kii na ni na'a na ndidaá ña yó'o noo yú'u, Juan, na xínkuáchí noo Jesucristo.

² Sa'a ñoo xi'o ndaa yu'u kuendá sa'a ndidaá to'on ni xi'o Ndios nooí, xi'ín sa'a to'on ni ka'an Jesucristo, ña kían ni xini xi'ín nooí. ³ Ndiká'an ví na ká'i tuti yó'o, ta ndiká'an ví na seídó'o ña nákanian sa'a ña vei koo, ta nátaan vá'a na ña ini níq ná, dá chi sa kúyati va kuu vei koo ndidaá ña ká'an sa'a.

Ká'an Juan ndisá'an xi'ín ndin usa ve'e ño'o kuendá Jesús ñó'o chí kuendá Asia

⁴ Yu'u kúu Juan, ta ká'an yu'u ndisá'an xi'ín ndin usa ve'e ño'o kuendá Jesús ñó'o chí kuendá Asia. Ta ná kee Ndios ña mani xi'ín ndo'ó, ta ná k'i'o na ña kandeí va'a ndó. Mií ná kúu ná, ta mií ná ni sa kuu na, ta mií ná kúu na kasaá. Ta dión ta'ani ná kee ndin usa espíritu xi'ín ndo'ó, tá'an espíritu ió noo Ndios, noo ió na dándáki na. ⁵ Ta dión ta'ani ná kee Jesucristo xi'ín ndo'ó. Ta noón kúu na xi'o ndaa kuendá sa'a ña ndaa, ta mií ná kúu na mií noo ni nátaki iin ichi noo na ni xi'i, ta iin tó'ón mií ná kúu dini noo ndidaá rey dándáki noñó'o yó'o. Ta mií ná kú'u ini sa'a yo, ta ni dandóo na kuachi yó xi'ín ni ná, ⁶ ta ni ndee na yó kakuu yó rey xi'ín duti, dá koni kuáchí yó noo tatá na Ndios. Ta daá kuiti ná natiin na ñaño'ó, ta ná dándáki na ndidaá ña'a. Dión ná koo. ⁷ ¡Kande'é ndó! ¡Tein viko káa xixi Jesús! Ta ndidaá tá'an ñayuu koni ñaa xi'ín noo ná, ta nda tãa ni sa'ani ñaa koni túu ñaa rá noo kii na. Ta ndidaá tá'an ñayuu ndéi iin rá iin ñoo noo kúu ñayuu yó'o kuaki na xi'ín ndirá noo ná tá ná kasandaá kuu yó'o. Dión ná koo.

⁸ “Yu'u kúu to'on mií noo xi'ín to'on noo ndí'i, ta kúu'i na mií sa'a xi'ín na noo ndí'i”, kaá na kúu sato'o yo. Mií ná kúu ná, ta mií ná ni sa kuu na, ta mií ná kúu na kasaá, ta mií ná kándéé kée ndidaá tá'an ña'a.

Ni xini Juan Jesús, ta ndato nda'o káa na

⁹ Ta yu'u kúu Juan, na kúu ñani ndo, ta ndó'o ta'ani níq yu'u táto'on ndó'o níq ndo'ó, ta nákaa tixi ndá'a Ndios táto'on ñó'o ta'ani ndo'ó, ta xi'o ndeé ini tein tãndó'ó táto'on xi'o ndeé ta'ani ini ndo'ó sa'a ña ndíta yó xi'ín Jesucristo. Ta sa'a ña dána'i to'on Ndios, xi'ín sa'a ña ká'in sa'a Jesucristo, sa'a ñoo ni sa'an ta ne'e choon ni ñankoo ra yu'u iin yúku iin ini tãño'o noo naní Patmos.

¹⁰ Tein iin kuu ni kaxi mií sato'o yo Ndios keká'ano yó na, daá ñoo nákaa yu'u tixi ndá'a Espiritu ií ná. Ta kúu ni seídó'i chí sata dí'ai ña ni'i nda'o ni ka'an iin tachi ñayuu. Táto'on k'i'o ni'i ká'an trompeta, k'i'o dión ni'i ni ka'an tachi ñoo. ¹¹ Dá ni ka'an xi'ín:

—Yu'u kúu to'on mií noo xi'ín to'on noo ndí'i, ta kúu'i na mií sa'a xi'ín na noo ndí'i. Ta taa kii yó'o noo tuti ndidaá ña ndé'ón kúu, dá tãnda'ón ña ná ka'an noo ndin usa ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia, noo kúu ñoo Éfeso, xi'ín ñoo Esmirna, xi'ín ñoo Pérgamo, xi'ín ñoo Tiatira, xi'ín ñoo Sardis, xi'ín ñoo Filadelfia xi'ín ñoo Laodicea —kaá na xi'ín.

¹² Dá tá ni nandió koo ni sa nde'i, nde'a ndá yoo ká'an xi'ín, ta kúu ni xini ndíta usa candelero ni kava'a xi'ín oro, noo sá ndodó ña tóon. ¹³ Ta tein ndin usa candelero ñoo iin iin na káa táto'on káa na ni nduu tãa ñayuu yó'o. Ta ndíxi na iin dá'ón káni, ta xinoan nda sa'a ná, ta nákaa iin vatí oro yu'u ndíká na. ¹⁴ Ta dini ná xi'ín idí dini ná kuxí kachian, ta ndé'an táto'on ndé'é yi'o, ta nduchí nóo na kúu táto'on k'i'o ñó'o ita. ¹⁵ Ta táto'on yé'e kaa kuaan ni dandúti ra, k'i'o dión yé'e sa'a ná. Ta táto'on k'i'o ni'i noo kua'an takuij kua'a, k'i'o dión ni'i tachi ná. ¹⁶ Ta noo ndá'a xoo kuá'a na ñó'o usa tñño, ta yú'u ná tãnee iin espada, ta ndi nduu xooan deen. Ta ndato yé'e noo ná táto'on k'i'o ndato yé'e tá ndíi deen.

¹⁷ Tá ni xini táto'on k'i'o káa na, kúu ni yaai nda noñó'o táto'on k'i'o kuéi na ni xi'i. Dá ni chinóo na nda'a kuá'a na sataí, dá ni kaa na xi'ín:

—Q sa yú'óon. Yu'u kúu na mií sa'a, ta yu'u kúu na noo ndí'i. ¹⁸ Ta kúu ta'anii na daá ió takí. Ni xi'ii, tído takí viti, ta daá kuií vá katakii. Dión ná koo. Ta mií yu'u kómí nda'a kaa noo ñó'o na kúu ndii, ta kómí ta'ani yu'u choon noo ña kédaa xi'ín ñayuu, dá xi'i na. ¹⁹ Ta taa ndidaá ña ni xinoan, ta taa ta'ani ndidaá ña kúu tiempo

viti, xí'ín ñā koo chí noo. ²⁰Ná ko'in kastō'in xí'ón ndi dándáki ndin usā tñño, tá'an kiri ñi xingon ñó'o noo ndá'a xoo kuá'a, xí'ín ndin usā candelero oro ñóo. Ndin usā tñño ñóo kúu ndin usā ángel kómí choon satā ndin usā ve'e ñó'o ñó'o chí kuendá Asia, ta ndin usā candelero oro ñi xingon ñóo kúu ndin usā ve'e ñó'o ñóo.

2

Tánda'á Juan to'on ñi ka'an Jesús kua'an noo ña kúu kuendá ña ndéi ñoo Éfeso

¹Taa ñā ko'in ka'in xí'ón noo iin tuti, dá tanda'ón ñā ná ko'an noo ángel kómí choon satā ñayuu kúu kuendá yu'u ndéi ñoo Éfeso, ta ka'on xí'ín ná: “Ñā ñó'o ndin usā tñño noo ndá'a xoo kuá'a, ñā xínoo tein ndin usā candelero oro ñóo kúu ñā kaá di'a xí'ín ndó: ²Sā ná'á vá yu'u ndidaá ñā kée ndó'o, ta ná'á ta'ani yu'u ñā ndí'i ini ndo kéchóon ndó, ta ná'á ta'anii ñā xí'o ndeé ini ndo noo tandó'o ndó'o ndó. Ta ná'á ta'anii ñā kékini ini ndo xiní ndo ñayuu kíni. Ta xírndodó ndó taa kaá kúu apóstol, tído ko ta'ón ñā kúu rá, ta kándaq ini ndo ñā kúu rá ta to'ón. ³Ta ndó'o níno ndo, ta xí'o ndeé ini ndo, ta ndí'i ini ndo kéchóon ndo noo yú'u sa'á ñā kóni ndo yu'u, ta ko sá tuu ta'on ndó. ⁴Tído ká'an kuachii noo ndo sa'a iin ñā'a, chí ko kóni ká ndo yu'u táto'on k'i'o ñi sa kóni ndo yu'u nda míi sa'a. ⁵Sa'á ñoo ndisaq ini ndo ndeé ñi kuéi ndo noo ñā ko kóni ndo yu'u, ta nandikó ini ndo sa'á ñā kée ndó dión. Ta nandio kuéi ndo kée ndó ñā va'a táto'on ñi sa kee ndó nda míi sa'a. Dá chí tá koó, dá kían saq yachii noo ndéi ndó, ta díta vá yu'u candelero ndo noo íian. ⁶Tído iin ñā va'a kée ndó kían ñā kékini ini ndo xiní ndo ñā kée ñā kúu kuendá nicolaítas, ta k'i'o dión ta'ani ndó'o yu'u xí'ín ná. ⁷Ta ñā ió do'o, ná kueíd'o na ñā ká'an ñā kúu Espíritu ij xí'ín iin rá iin ve'e ñó'o ñó'o chí kuendá Asia. Ta noo ñā ñi xí'o ndeé ini ñi xinkuei nda noo ndí'i, noón kúu ñā k'i'oi ñā kei ná kú'i kána noo yíto, yiró xí'o ñā kataki chíchí ñayuu. Ta yíto yó'o kúu ñā iin me'í noo ndato káa noo ió Ndios.”

Tánda'á Juan to'on ñi ka'an Jesús kua'an noo ña kúu kuendá ña ndéi ñoo Esmirna

⁸Ta taa ta'ani ñā ko'in ka'in xí'ón noo iin ká tuti, dá tanda'ón ñā ná ko'an noo ángel kómí choon satā ñayuu kuendá yu'u ndéi ñoo Esmirna, ta ka'on xí'ín ná: “Ñā kúu míi sa'a, ñā kúu noo ndí'i, ñā ñi xí'i, ta ñi nataki ñā kúu ñā kaá di'a xí'ín ndó: ⁹Sā ná'á vá

yu'u ndidaá ñā kée ndó'o, ta ná'á ta'ani yu'u táto'on kéndava'a ñayuu xí'ín ndó. Ta ná'á ta'ani yu'u táto'on k'i'o kúnda'í ndo ñayuu yó'o, va'ará ñā kuiká vá kúu ndó noo Ndios. Ta ná'á ta'anii ñā ká'an ndava'a ñā kaá kúu ñā Israel xí'ín ndó, tído ko ta'ón ñā kúu ná, dá chí kúu ná iin tu'u ndíta xí'ín ñā u'u. ¹⁰O sa yu'u ndo ndidaá ñā ve'i ndó'o ndó. Ta kaá ta'ani yu'u xí'ín ndó ñā ko'on ta'ani ñā u'u ta'an dao ndó'o ve'e kaa, dá kexixian xí'ín ndó, ta uxí kuý kenda'van xí'ín ndó. Kandita ndaq ndo xí'ín nda noo kuu ndo sa'í, dá kían k'i'oi iin corona noo ndo, ñā kúu ñā kataki chíchí ndó. ¹¹Ta ñā ió do'o, ná kueíd'o na ñā ká'an ñā kúu Espíritu ij xí'ín iin rá iin ve'e ñó'o ñó'o chí kuendá Asia. Ta noo ñā ñi xí'o ndeé ini ñi xinkuei nda noo ndí'i, noón kúu ñā o kuý ta'on ta'ándá kúu uu.”

Tánda'á Juan to'on ñi ka'an Jesús kua'an noo ña kúu kuendá ña ndéi ñoo Pérgamo

¹²Ta taa ta'ani ñā ko'in ka'in xí'ón noo iin ká tuti, dá tanda'ón ñā ná ko'an noo ángel kómí choon satā ñayuu kuendá yu'u ndéi ñoo Pérgamo, ta ka'on xí'ín ná: “Ñā tánee espada yú'u, ñā deen ndi nduu xoo, míi ná kúu ñā kaá di'a xí'ín ndó: ¹³Sā ná'á vá yu'u ndidaá ñā kée ndó, ta ná'á ta'ani yu'u ñā ndéi ndó míi noo noo dándáki ñā u'u. Tído ndíta toon ij vá ndó xí'ín yu'u, ta ko ní dánkoo ta'on ndó ñā kándéé ini ndo yu'u, va'ará ñi xini xí'ín noo ndo ñi sa'aní ñayuu Antipas, tá'an ra sa kastō'on ndaq to'in noo ñayuu. Dión ñi ndó'o ra ñoo ñā u'u xaan. ¹⁴Tído ká'an kuachi yu'u noo ndo sa'a dao ñā'a, dá chí ñó'o dao ñā kúu kuendá Balaam tein ndó'o. Ta sa ná'á vá ndó ñā taa yó'o sa daná'a noo Balac ndi kee ra kexixi ra xí'ín ñā ñoo Israel, sa'á ñoo ñi ya'a na ñi seí ná koño kíti, ñā dóko ñayuu noo yoko ná, ta ñi ya'a ta'ani na ñi kee na kuachi xí'ín na ko kúu yíi ná, xí'ín na ko kúu ñadi'í na. ¹⁵Ta ñó'o ta'ani ñā kúu kuendá nicolaítas tein ndó, ta kékini ini yu'u xiní ñā dána'a ñā. ¹⁶Sa'á ñoo nandikó kúu ini ndo sa'a kuachi kée ndó, dá chí tá koó, yachi va saq yu'u noo ndéi ndó, dá ká'aní ñayuu yó'o xí'ín espada tánee yú'í. ¹⁷Ta ñā ió do'o, ná kueíd'o na ñā ká'an ñā kúu Espíritu ij xí'ín iin rá iin ve'e ñó'o ñó'o chí kuendá Asia. Ta noo ñā ñi xí'o ndeé ini ñi xinkuei nda noo ndí'i, ko'in k'i'oi maná, ñā ió de'é induu, kei ná, ta k'i'o ta'anii iin yuu kuxí ló'o noo iin rá iin na, ta noo yuu noo kanda'a iin kuý saá. Ta ni iin tó'ón

ta'on dao ka ñayuu o kána'a ndá kuꝝ kíán, sava'a iin tó'ón na nĩ natiin ña kana'a."

Tánda'a Juan to'on nĩ ka'an Jesús kua'an noꝝ na kúú kuenda na ndéi ñoo Tiatira

¹⁸ Ta taa ña ko'in ka'in xí'ón noꝝ iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noꝝ ángel kómí choon satá ñayuu kúú kuenda yu'u ndéi ñoo Tiatira, ta ka'on xí'ín ná: "Na kúú de'e Ndios, na tóon nduchí nóó tát'ón tóon ñó'ó ita kéi, na ye'e sa'a tát'ón kí'o ye'e kaa kuaán nĩ dandúti ra, noꝝn kúú na kaá di'a xí'ín ndó: ¹⁹ Sa ná'a vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ná'a ta'ani yu'u ña kóni ndo yu'u, ña kándéé iní ndo yu'u, ña xínkuáchí ndó noꝝ yu'u, ña xí'o ndeé ini ndo noꝝ ndidaá ña'a. Ta va'a ka ví kéchóon ndó noꝝ yu'u viti o duú tá míí sa'a. ²⁰ Tído ka'an kuachi yu'u noꝝ ndo sa'a dao ña'a, dá chí sóno ndó noꝝ Jezabel, ña kúú profeta to'ón, ña kíán dána'an noꝝ ndo. Ta sóno ta'ani ndó ña dándá'í ña'a yó'o ta xínkuáchí noꝝ, dá ya'a ra kee ra kuachi xí'ín na ko kúú ñadil'í ra. Ta dándá'í ta'anián ra, dá ya'a ra seí ra koño kítí, kirí dóko ñayuu noꝝ yoko. ²¹ Ta nĩ sonó'í ña kíán ná nandikó iníán, tído ko kóni ta'an vaán nandikó iníán, chí kée ij váán kuachi xí'ín ta ko kúú yíán. ²² Sa'a ñoo ko'in dánkao ñaái noꝝ xito kandu'an ndo'an kue'e, ta kí'o ta'ani ña ndo'o nio ndidaá ra kée kuachi xí'án tá ná o nándikó iní ra sa'a kuachi kée ra xí'án. ²³ Ta ko'in dárkue'í ndidaá na ndíta xí'án, dá kuu na. Ta ndidaá ñayuu kúú kuenda yu'u ná kandaá ini ña yu'u kúú na kátóni ini ndi nákani ini ñayuu xí'ín ña káto'o na kee na, ta ná chiya'avii iní ra iin ñayuu tát'ón kí'o kaa choon nĩ kee na.

²⁴ "Tído dao ka ndo'ó ndéi ñoo Tiatira, ko táj ta'on ndó sa'a ña kée na kúú kuenda Jezabel, ta ko kándísa ndó ña chinání ñayuu ña ndíchi xí'o ña u'u. Sa'a ñoo ko sa'ándá kai nĩ iin ka choon noꝝ ndo. ²⁵ Sava'a ña kóni kíán koo ini ndo kuita toon ndó xí'ín ña kándéé iní ndo yu'u nda ná kasandaá kuꝝ nandí'ó ko tukui. ²⁶ Ta noꝝ na nĩ xí'o ndeé iní nĩ xínkuei nda noꝝ ndí'i, tá'an na sa kee ña kóni yu'u nda noꝝ ndó'í kuif, noꝝn kúú na ko'on yu'u kí'oi choon noꝝ, dá dándáki na iin rá iin ñoo ñayuu yó'o. ²⁷ Ta xí'ín vara kaa dándáki na ñoo ñoo, ta ko'on na dakuáchí naan tát'ón kí'o cháchi kídi ñó'o, chí kí'oi choon noꝝ ná tát'ón nĩ xí'o tatáj choon noꝝ míí, ²⁸ ta ko'in kí'oi iin kiji ndato tóon na'a noꝝ ná. ²⁹ Sa'a ñoo,

na ió do'o, ná kueidó'o na ña ka'an na kúú Espíritu ij xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuenda Asia."

3

Tánda'a Juan to'on nĩ ka'an Jesús kua'an noꝝ na kúú kuenda na ndéi ñoo Sardis

¹ Ta taa ta'ani ña ko'in ka'in xí'ón noꝝ iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noꝝ ángel kómí choon satá ñayuu kúú kuenda yu'u ndéi ñoo Sardis, ta ka'on xí'ín ná: "Na kómí ndin usa espíritu Ndios, na ñó'o ndin usa tĩnoꝝ noꝝ ndá'a, noꝝn kúú na kaá di'a xí'ín ndó: Sa ná'a vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ná'a ta'ani ña kaá ñayuu ña takí ndo xí'ín ña kándísa ndó, tído ko takí ta'on ndó noꝝ yu'u. ² Sa'a ñoo kaño'o ini ndo, ta kandaá ndo ña kua'an naá noꝝ ndo, dá ná o naá chíchián, dá chí nĩ kandaá ini ña ko kéndísa'ano ta'on ka ndo noꝝ Ndios tát'ón kí'o kóni na kee ndó. ³ Kua'an ndo ndisaa ini ndo ndá kíán nĩ natiin ndó, ta ndá kíán nĩ seidó'o ndó, ta kua'an ndo kee ndó ña, ta nandikó iní ndo, chí nĩ ya'a ndó noꝝ Ndios. Kandeí nduu ndo, dá chí tá ko'o, dá kíán saai noꝝ ndéi ndó tát'ón kée iin ta ku'i'íná, ta natiin ndakánaí ndó'o. ⁴ Tído ndéi ta'ani dao ñayuu ñoo Sardis xaan, ta ko ní dáyako ta'on na dá'on ná, chí ko ní dáyako na míí ná xí'ín kuachi. Sa'a ñoo kandii na dá'on kuxí kanoo na xí'ín yu'u, dá chí ió íchi ná koo na díon sa'a ña nĩ sa ndaa na míí ná. ⁵ Ta ndi ndáa na nĩ xí'o ndeé iní nĩ xínkuei nda noꝝ ndí'i, noꝝn kúú na nandixi dá'on kuxí, ta o dándóo ta'on yu'u kuꝝ ná noꝝ libro noꝝ kándodó kuꝝ na níl'í ña kataki chíchi, ta nakoni yu'u na, ña kúú ná ñayuu míí, noꝝ tatáj Ndios xí'ín noꝝ ángel kéchóon noꝝ ná. ⁶ Na ió do'o, ná kueidó'o na ña ka'an na kúú Espíritu ij xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuenda Asia."

Tánda'a Juan to'on nĩ ka'an Jesús kua'an noꝝ na kúú kuenda na ndéi ñoo Filadelfia

⁷ Ta taa ta'ani ña ko'in ka'in xí'ón noꝝ iin ka tuti, dá tanda'ón ña ko'an noꝝ ángel kómí choon satá na kúú kuenda yu'u ndéi ñoo Filadelfia, ta ka'on xí'ín ná: "Di'a ka'an na ij, na kúú na ndaa, na kómí nda'a kaa rey David, na sóno, ta ko iin ta'on kandeé kadi, na sadí, ta ko iin ta'on kandeé konó, noꝝn kúú na kaá di'a xí'ín ndó: ⁸ Ta sa ná'a vá yu'u ndidaá ña kée ndó. Sa'a ñoo kaí xí'ín ndó ña sa nĩ nono vá ye'e noꝝ ndo, ta ko iin ta'on kandeé kadi ña. Ná'í ña cháá vá ndakí ndo, tído ndíta ndaá ndo xí'ín

to'in, ta ko ní ndata ndo sa'a yú'u. ⁹Kana'á ndó ña ko'in naki'oi na kúu kuendá ña u'u noo ndá'a ndo, tá'an na kaá ña kúu ná na Israel, tído ko ta'ón ñaa kúu ná, ñayuu to'ón va kúu ná. Ta tanda'í na kasaá na kakujta xití ná noo sa'a ndo, ta nakoni na ña mií'an ndaa kú'u ini sa'a ndo. ¹⁰Ni kee ndó choon ni sa'andai noo ndo, chí xí'o ndeé ini ndo ndíta toon ndó xí'in yu'u, sa'a ñoo kandaa va'a mií yu'u ndo'ó noo tandó'ó kini vei noo ñayuu ndéi ñayuu yó'o, chí xí'in tandó'ó yó'o ko'in korndodóí ndidaa ñayuu ndéi noñó'ó. ¹¹Yachi vá saai. Kua'an ndo tiin toon ndó ña ndaa kándísa ndó, dá kían ná dá'a ni kandeé dao ka na naki'in na corona kánian ni'í ndo. ¹²Ta na ni xí'o ndeé ini ni xinkuei nda noo ndí'i, na yó'o kúu na ko'in yu'u chikatai kakuu na táto'on iin di'in kandita katuu ve'e ño'o Ndios, ta ni iin kuu ta'ón o kándoo na sata vé'e. Ta sata mií ná ko'in taai kuu Ndios xí'in kuu ñoo Ndios, ña kúu ñoo Jerusalén saá, ña kían konoo vei nda induú noo ío Ndios, ta taa ta'ani kuu saá kakomí mií sata ná. ¹³Na ío do'o, ná kueidó'o na ña ka'an na kúu Espíritu ij xí'in iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia."

Tánda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noo na kúu kuendá na ndéi ñoo Laodicea

¹⁴Ta taa ta'ani ña ko'in ka'in xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon satá ñayuu kúu kuendá yu'u ndéi ñoo Laodicea, ta ka'on xí'in ná: "Míí na dáxinkoo to'on Ndios, noón kúu na xí'o ndaa kuendá sa'a ña ni xini na, ta ká'an na ndino'o ña ndaa, ta kúu ná yó'o ndidaa ña'a ni kava'a ío ñayuu yó'o ni kee Ndios, na yó'o kúu na kaá di'a xí'in ndó: ¹⁵Sa ná'a vá yu'u ndidaa ña kée ndó, ta ko víxi ndó xí'in to'in, ta ni ko í'íní ndó xí'án. Va'a kaan iin íchí ná koo víxi ndó, o iin íchí ná koo í'íní ndó xí'án. ¹⁶Dá chí sa'a ña vaá óon yí'í yóko ndó xí'in to'in, sa'a ñoo ko'in ndusai ndo'ó, chí ko víxi ndó, ta ni ko í'íní ndó xí'án. ¹⁷Dión kaái xí'in ndó, dá chí kaá ndo ña kúu ndó na kuiká, ña ni kandeé ndó ni keuká ndó mií ndó, ta ni iin ña'a ko kámani noo ndo, kaá ndo. Tído ko xí'o ta'on ndó kuendá ña kúu ndó na ndeé ndava'a, na noo ndó'ó, na kúnda'í, na kó'ó noo, na ndaa vichí. ¹⁸Sa'a ñoo ka'an ni'ini yu'u noo ndo ña kuiin ndó oro ndino'o, ña ni xirndodó ná xí'in ñó'ó kéí, noo yú'u, dá kakuu ndisa ndó na kuiká, ta kuiin ta'ani ndó dá'on kuxí noo yú'u kandixi ndó, dá dáda'i ndó mií ndó, dá kían ná dá'a ni kaka'an noo ndo ña ndaa

vichí ndó, ta taán ndo tata nduchí noó ndo, dá ná natuu cháá noo ndo. ¹⁹Dá chí dānani va yu'u na kú'u ini yu'u sa'a, ta ndaa yú'u vá yu'u na. Sa'a ñoo kua'an ndo ndino'o ini ndo ndiko ndo ña va'a, ta ndandikó ini ndo, chí ni ya'a ndó noo yú'u. ²⁰Yó'o íin dákásái yé'é ndó, ta ndi ndaa ndo ni seidó'o noo ká'in, ta ni sonó ndó yé'é ndó, dá kían ku'i ve'e ndó, ta kadini yu'u xí'in ndó, ta ndo'ó kadini xí'in yu'u. ²¹Ta noo na ni xí'o ndeé ini ni xinkuei nda noo ndí'i, ko'in k'i'oi ña kían kandeí daó ná xí'in yu'u noo íoí dándákii, táto'on k'i'o ni kandeé yu'u ni xinkooi, dá ni sa koo nduúí xí'in tatái Ndios noo ío ná dándákii na. ²²Na ío do'o, ná kueidó'o na ña ka'an na kúu Espíritu ij xí'in iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia."

4

Kéká'ano na ndéi induú tatá Ndios

¹Tá ni ndí'i, dá ni xini ni noo ni in yé'é chí induú, ta tachi, ña ni seido'i mií sa'a, ña kían ní'i táto'on k'i'o ni'í ka'an trompeta, ñoo ni kaa tuku xí'in:

—Kua'an kaa, nakí, dá ná ko'in dána'i nooñ ndidaa ña vei koo cháá ka chí noo —kaán.

²Ta kúu iin kuití vá ni nakutí xí'in Espíritu ij Ndios. Ta chí induú ni xini iin iin téi ta né'e choon, ta noo téi ñoo ío iin na dándákii. ³Táto'on ndé'é yuu ndato naní jaspe xí'in yuu ndato naní cornalina, k'i'o dión ndé'é ñíi na ío dándákii ñoo. Ta iin iin chiyángí noo ío na, ta chiyángí noo ndé'é táto'on k'i'o ndé'é yuu kuí ndato naní esmeralda. ⁴Ta noo iin téi noo ío na dándákii ñoo ni kaq noo oko komí téi noo ndéi oko komí ta sa'ano, ni xini yu'u, ta ndíxi ra dá'on kuxí kachi, ta kándodó corona oro diní rá. ⁵Ta téi iin me'í ñoo kánkuei tasa, ta ní'i xido kúu ka'andí, ta táj ndátó'ón kua'á ñayuu. Ta sa'a mií téi yó'o ndíta usa ñó'ó toón, ta ña yó'o kúu ndin usa espíritu Ndios.

⁶Ta noo iin téi yó'o ndé'é táto'on ndé'é taño'o díon táto'on díon yuu tatá, ta yé'e ra táto'on yé'e iin yuu díon ndato naní cristal. Ta díj téi yó'o ndíta komí ña'a takí, ta iin níi ñíjan tánda nduchí noón, chí tándaan chí sataán, chí noón. ⁷Tá'an ña mií noo ñoo káa táto'on káa iin ndika'a, ta ña kúu uy ñoo káa táto'on káa iin chikerró, ta ña kúu oni ñoo káa noón táto'on káa noo iin taa, ta ña kúu komí ñoo káa táto'on káa iin kirí ya'a tánee noo táchi. ⁸Ta iño kúu

ndixi iin rá iin ndin komi ña takí ñoo, ta iin ní ndixián tánda nduchí noóan. Ta ko sá tuu ta'an vaan nduú ni ñoo ña kían ká'an di'a:

Ña ii, ña ii, ña ii kúu Ndios, ña kúu sato'o yo, ta mií ná kúu Ndios, ña kándéé kée ndidaá ña'a.

Ta mií ná ña sá kuu na, ta mií ná kúu ná, ta mií ná kúu ña kasaa.

⁹Ta daá kéká'ano ndin komi ña takí ñoo ña ió dándáki noo téi ñoo, ta xí'oo ñaño'ó noo ná, ta náki'oo ña ndiv'e noo ña daá takí kuif. Ta iin rá iin ta'ándá ká'an dión, ¹⁰dá sá kuíta xítí ndin oko komi ta sá'ano ñoo noo sá'a ña ió noo téi ñoo, ta kéká'ano ra ña daá takí kuif, ta taó ña corona kándodó diñi rá chindei ra noo sá'a ná, ta kaá ña xí'in ná:

¹¹Sato'o ndu, ió ichi ní ña kían keká'ano na mií ní,

ñá kían ki'o na ñaño'ó noo ní, ña kían natiin ní ndidaá tá'an choon,

dá chi mií ní ña kava'a ndidaá tá'an ña'a.

Ta sá'a ña dión ña koni mií ní, sá'a ñoo ió ndidaá tá'an ña'a,

ta sá'a ñoo ta'ani ni ndaki ndidaá tá'an ña'a ñi kee ní.

5

Ni'í Jesús, ña kúu léko, iin tuti ndadi xí'in sello

¹Ta ñi xini ta'anii kánoo iin tuti ñi natuu noo ndá'a xoo kuá'a ña ió noo téi ñoo, ta ndi nduú xooan káa to'on, ta ndadi yú'an xí'in usá sello. ²Ta kúu ñi xini ta'anii iin ángel ndakí nda'o, ta ñi'í nda'o ká'an ña:

—¿Ndá yoo ió ichi ña ka'anda na ndin usá sello, ta konó ná tuti yó'o? —kaá ña.

³Ta ni iin tó'ón ña ndéi induú, ta ni ña ndéi tixi ñó'o ko ní kándéé konóan, ta ni ko ní kándéé ná ka'i naan. ⁴Sá'a ñoo ñi ndei'í nda'o yu'u, dá chi ko ní náni'í ná ni iin tó'ón ña ió ichi ña kían konó ná tuti ñoo, ni ña ka'i na ña, ni ña kande'é naan.

⁵Dá ñi kaa iin ta sá'ano ñoo xí'in yu'u:

—O sá kuákón, dá chi ña kúu ndika'a ñi kii tein ña ve'e Judá, ña ñi kii tein ña ve'e David, ña yó'o kúu ña ñi kándéé noo ndidaá ña'a, sá'a ñoo ió ichi ná konó ná tuti káa, ta ka'anda ña ndin usá sello ndadi yú'an.

⁶Dá ñi sá nde'í, ta yati noo iin téi ñoo, xí'in tein ndin komi ña takí ñoo, ta me'í ta sá'ano ndéi ñoo ñi xini iin iin ña kúu léko. Ta káa na tát'o'on káa kirí ñi sa'ání ná. Ta usá kúu ndíki ná, ta usá ta'ani kúu nduchí noó ña, ta ña yó'o kúu ndin usá

Espíritu Ndios ñi tãnda'a ná kua'an iin ní kúu ñayuu. ⁷Dá ñi natuu yati ña kúu léko ñoo ñi tiin na tuti kánoo noo ndá'a xoo kuá'a ña ió dándáki noo téi ñoo.

⁸Tá ñi ndi'í ñi tiin na libro ñoo, dá ñi sá kuíta xítí ndin komi ña takí ñoo xí'in ndin oko komi ta sá'ano ñoo noo ña kúu léko ñoo. Ta ndidaá vá rá né'e arpa xí'in copa oro ñi chití ñó'o dusa chiño'ómá, ta ña yó'o kúu to'on xíka ta'í ñayuu Ndios noo mií ná. ⁹Ta xíta ra iin yaa saá ká'an di'a:

Ió ichi ní natiin ní libro, ta ka'anda ní selloan,

chi ñi sa'ání rá mií ní, ta xí'in ñi mií ní ñi chya'í ní sa'a ndú'u,

dá ñi nduu ndu ñayuu Ndios.

Chi ñi kee ní dión xí'in ñayuu ñi kii iin rá iin tata, xí'in ña ká'an iin rá iin yú'u,

xí'in ña ndéi iin rá iin ñoo, xí'in ña ndéi iin rá iin nación.

¹⁰Ta ñi kee ní iin rá iin ndu'u kakuu ndu rey xí'in duti noo Ndios,

ta kane'e ndu choon satá ñayuu ndéi noño'ó.

¹¹Ñi ndi'í, dá ñi xini ñi kaq noo kuá'a nda'o ángel noo ió Ndios dándáki na, xí'in noo ndéi ndin komi ña takí ñoo, xí'in noo ndéi ta sá'ano ñoo. Ta kuá'a nda'o mil millón kúu ángel ñi kaq noo ndita ñoo. ¹²Ta ñi seido'í ñi ñi ka'an ña:

Ió ichi ña kúu léko, ña ñi sa'ání rá,

ñá kían natiin na ndidaá tá'an choon, xí'in

ndidaá tá'an ña kuiká,

xí'in ndidaá tá'an ña ndichí, xí'in ndidaá tá'an ndé,

xí'in ndidaá tá'an ñaño'ó, xí'in ndidaá tá'an

to'on ndato keká'ano ñayuu ña.

¹³Ta ñi seido'í ñi ka'an ndidaá ña ñi kava'a Ndios, ña ndéi induú, xí'in ña ndéi noño'ó xí'in ña ñó'o tixi ñó'o, xí'in ña ñó'o ini taño'o, xí'in ndidaá ka ña'a ñi kava'a Ndios, ta kaáan di'a:

Ña ió dándáki noo téi káa xí'in ña kúu léko káa

kúu ña kánian natiin to'on xí'o ñayuu keká'ano ñaá ná,

ta ná natiin na ñaño'ó, xí'in to'on ndato, xí'in ndé,

ta daá kuití dión ná koo.

¹⁴Ta di'a ká'an ndin komi ña takí ñoo:

—Dión ná koo.

Ta ñi sá kuíta xítí ndin oko komi ta sá'ano ñoo, ta ñi xino taan ña nda noño'ó ndaño'o ra ña daá takí kuif.

6

Dí'a nì kuu tá nì sa'anda Jesús sello ñóó

¹Ta nì xini nì sa'anda na kúú léko ñóó iin sello ndadí yú'u libro ñóó. Dá nì seido'i nì ka'an iin ña takí ñóó, ta nì'i nda'o nì ka'an. Táto'on kì'o nì'i káyuu'ú dai, kì'o dión nì'i nì ka'an, ta kaáan:

—Nakí.

²Tá nì ndi'i nì ka'an dión, dá nì xini nì keta iin kuéi kuxí vei rí, ta kánóo iin taa sata rí, ta né'e ra iin kúxi. Ta nì natiin ra iin corona, ta kúú rá iin taa nì kandeé, ta kua'an ra kandeé rá cháá ka.

³Tá nì ndi'i, dá nì sa'anda na sello kúú uu, dá nì seido'i nì ka'an iin ka ña takí ñóó:

—Nakí.

⁴Dá nì keta iin ka kuéi vei rí, ta kúú rí iin kuéi kua'á. Ta kánóo iin taa sata rí, ta nì natiin ra choon ña kían díta rá ña ndéi va'a ñayuu ndéi ñayuu, dá kasá'a ka'ání tá'an iin rá iin na. Ta nì nì'i rá iin espada ká'ano.

⁵Tá nì ndi'i, dá nì sa'anda na sello kúú oni, dá nì seido'i nì ka'an ña takí kúú oni ñóó:

—Nakí.

Dá nì xini iin iin kuéi ndeji'í, ta kánóo iin taa sata rí, ta né'e ra noo chíki'ó ra ndi kì'o ve'e ña'a. ⁶Dá nì seido'i tachi iin na nì ka'an tein ndin komi ña takí ñóó, ta kaáan di'a:

—Iin kilo va tirió nì'i ná sa'a choon kée na iin níi kuu, ta oni kilo va cebada nì'i ná sa'a choon kée na iin níi kuu. Tído ná dá'a ni dándáa yo'ó ya'i sítí xí'ín vino.

⁷Tá nì ndi'i, dá nì sa'anda na sello kúú komi, dá nì seido'i nì ka'an ña takí kúú noo ndi'i ñóó:

—Nakí.

⁸Dá nì xini vei iin kuéi xí'i kuaan, ta kánóo iin taa sata rí, ta naní rá Kue'e Deen Sa'ání Ndi. Ta sata mií rá vei iin ka ra naní Yáí Ndi. Ta nì natiin ra choon ña kían ka'ání rá iin ñayuu noo iin iin komi ná. Dao na ka'ání rá xí'ín espada, dao ka na ka'ání rá xí'ín doko, dao ka na ka'ání rá xí'ín kue'e, ta dao ka na ka'ání rá xí'ín kirí deen ndéi noño'ó.

⁹Tá nì ndi'i, dá nì sa'anda na sello kúú o'on, dá nì xini ña tixi noo náa ñóó ñó'o nio ndidaa na nì xí'i sa'á ña kándisa na to'on Ndios xí'ín sa'á ña sa ká'an na ña ndaa sa'a Jesús noo ñayuu. ¹⁰Ta káyuu'ú ndidaa na yo'ó, ta kaá na xí'ín Ndios:

—Míí ní kúú na né'e choon ká'ano cháá ka, míí ní kuu na ñi, na ndaa, sa'á ñóó, ɓnda oon keyiko ní sa'a ndú'u, dá naki'in ya'i ní sa'á nì ndú'u, kirá nì sata na ndéi noño'ó? —kaá na.

¹¹Dá nì nì'i ná dá'on kuxí kandixi na, ta nì ta'anda choon noo ná ña ná nani'i ndéé ná lú'u ka tiempo nda ná kuu ndidaa na kánian kuu sa'á ña kándisa na to'on Ndios, na kúú ñayuu xínkuáchí noo Ndios táto'on nì kee mií ná.

¹²Tá nì ndi'i, dá nì xini nì sa'anda na sello kúú iño ñóó. Ta kúú nì'i nda'o nì taan, ta nì ndundeji'í ndindii táto'on kì'o ndeji'í dá'on ndíxi na tá xí'i ndii noo ná, ta yoo nì ndyuka'á nì. ¹³Ta nda noño'ó yo'ó nì kuéi tñoo ñó'o induú, táto'on kì'o kuéi tñoo'ó nda noño'ó kée tachi. ¹⁴Ta nì natuu induú táto'on kì'o natuu iin yúu tá ko xínño'ó ka naán. Ta ndidaa yúku ndíta noño'ó, ta ndidaa yúku ndíta ini taño'o nì nadaon ña, ta ko ndíta kaan xoo noo nì sa nditaan. ¹⁵Ta nì taxi tá'an ndidaa rey ndéi noño'ó, xí'ín ndidaa na ndáya'i, xí'ín ndidaa na kuiká, xí'ín ndidaa tá dándáki soldado, xí'ín ndidaa na ná'ano, xí'ín ndidaa na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o, xí'ín ndidaa na ko'o sato'o, ta nì chíde'e ná mií ná ini káo ná'ano, xí'ín tixi yuu ná'ano tánee ndjka yúku, ¹⁶dá nì kaa na xí'ín yúku ñóó, xí'ín káo ñóó:

—Kuei ndó kodó ndó sata ndú'u, ta dá-ɗa'i ndó ndu'u noo ná ió dándáki noo téi káa, xí'ín noo na kúú léko káa, chí xido ini na xini na ndu'u, ¹⁷chí viti kían sa nì kasandaá kuu xido nda'o ini na, ɓta ndá yoo ví kì'o ndeé ini kuita noo ná?

7

Karndaa sello taan iin ciento uu diko komi mil na Israel

¹Tá nì ndi'i, dá nì xini ndíta komi ángel ndin komi xoo tachi noño'ó yo'ó. Ta ndin komi ángel yo'ó ndíta chítuu tachi, dá ná o kána kaan noño'ó yo'ó, ni noo taño'o, ni noo ni iin yíto. ²Ta nì xini ta'anii iin ka ángel kooka vei chí xoo noo xíno ndindii, ta né'e na sello Ndios takí. Dá nì'i nda'o nì káyuu'ú ná noo ndin komi ángel, na nì natiin choon ña kían kendava'a na xí'ín noño'ó yo'ó, xí'ín taño'o. ³Na yo'ó nì káyuu'ú ángel ñóó:

—O sa kéndava'a ndó xí'ín noño'ó xaán, ni taño'o xaán, ni yíto xaán xian nani ko ñá'a kani ndu sello taan na xínkuáchí noo Ndios yo.

⁴Ta nì seido'o ta'ani yu'u ndidaa kúú na nì nì'i sello ñóó. Ta kúú ná iin ciento uu diko komi mil na ñoo Israel, ta nì kii na tixi ndin uxí uu de'e taa naní Israel. ⁵Dá chí tein na ve'e Judá uxí uu mil na nì ñani sello, ta tein

na ve'e Rubén uxí uu ta'ani mil na ni ñani sello, ta tein na ve'e Gad, uxí uu ta'ani mil na ni ñani sello, ta tein na ve'e Aser uxí uu ta'ani mil na ni ñani sello, ta tein na ve'e Neftalí uxí uu ta'ani mil na ni ñani sello, ta tein na ve'e Manasés uxí uu ta'ani mil na ni ñani sello, ta tein na ve'e Simeón uxí uu ta'ani mil na ni ñani sello, ta tein na ve'e Leví uxí uu ta'ani mil na ni ñani sello, ta tein na ve'e Isacar uxí uu ta'ani mil na ni ñani sello, ta tein na ve'e Zabulón uxí uu ta'ani mil na ni ñani sello, ta tein na ve'e José uxí uu ta'ani mil na ni ñani sello, ta tein na ve'e Benjamín uxí uu ta'ani mil na ni ñani sello.

Ndíxi kuxí kua'á nda'o mil ñayuu, ta ndíta na kéká'ano na Ndios

⁹Tá ni ndi'i, dá ni xiniy ndíta kua'á nda'o ñayuu, ta ko iin ta'on kandeé ka'i na, dá chí kúú ná ñayuu ni kii ndidaá nacióon, na ni kii ndidaá ñoo kuálfí, xí'ín ñoo ná'ano, na ká'an iin rá iin yú'u. Ta na yó'o kúú na ndíta noo ná ió dándáki noo téj'í noo, xí'ín noo na kúú léko ñoo. Ta ndíxi kuxí na, ta tánee ñoo ndá'a ná. ¹⁰Ta ña yó'o káyuu'ú ná ndíta na: Iin tó'on na kándéé dáka'ki ñáá kúú Ndios yo, na ió dándáki noo téj'í káa,

xí'ín na kúú léko káa.

¹¹Ta ni ka'o noo ndidaá tá'an ángel, xí'ín ndidaá ta sá'ano ñoo, xí'ín ndin komi ña takí ñoo ndíta na sa'a téj'í noo ió Ndios dándáki na. Ta ni sa kuíta xití ná noo téj'í ñoo, ta ni kasá'a ná ndáño'o na Ndios, ¹²ta kaá na:

Dióon ná koo, tatá Ndios.

Ná natiin ní to'on va'a, xí'ín to'on ndato, xí'ín ña ndichí, xí'ín ndivé'e, xí'ín ñaño'ó, xí'ín ndidaá choon, xí'ín ndéé viti, ta daá kuití dióon ná koo.

¹³Dá ni kaa iin ta sá'ano ñoo xí'ín yu'u:

—¿Ndá yoo kúú na ndíxi dá'on kuxí káa, ta ndef ni kii na káa?

¹⁴Dá ni kaa xí'ín rá:

—Míí ní ná'a, tatá.

Dá ni kaa ra xí'ín:

—Na káa kúú na ni kankuei ni kii tein tandó'ó kini. Ta ni nakata na dá'on ná xí'ín ni na kúú léko, dá ni ndukuxí kachján.

¹⁵Sa'á ñoo ndíta na noo ió Ndios dándáki na, ta nduu ñoo xínkuáchí ná noo ná ini ve'e ño'o na. Sa'á ñoo míí Ndios, na ió dándáki noo téj'í káa, kúú na koo xí'ín ná, ta kandaka va'a ñáá ná. ¹⁶Ta o kixi ka ña kuiko na, ta ni o íchi ka na takuíf, ta ni o ndíi ka na kee ndindii, ta ni o kóo i'íní ka koni na, ¹⁷dá chí míí vá na kúú léko iin me'í noo na ió dándáki káa kandaka na ñayuu yó'o, ta

kandaka ñáá ná ko'on na ko'o na noo kána ndíta takuíf, kirá xí'o ña kataki chíchí yó. Ta nadáyaa míí Ndios ndidaá ndírnnoo ná —kaá ta sá'ano ñoo xí'ín.

8

Di'a ni kuu tá ni sa'anda Jesús sello kúú usa

¹Tá ni ndi'i ni sa'anda na sello kúú usa ñoo, ta kúú tádi óon ni kuu induú noo ió Ndios táto'on tixi dao hora. ²Ndi'i, dá kúú ni xiniy ndíta usa ángel noo ió Ndios, ta iin rá iin na ni ni'í iin trompeta. ³Dá ni kasáa iin ka ángel, ta ni sa kuíin na noo náa, ta né'e na iin copa oro noo kéj'í dusa ni saa na. Ta ni ni'í ná kua'á nda'o dusa, dá dáki'ín tá'an na ña xí'ín ña xíka ñayuu Ndios noo míí ná, dá kej'í ña noo náa oro ñoo, ña iin noo na ió dándáki ñoo. ⁴Ta ini copa né'e ángel yó'o kána ño'oma dusa xí'ín ña xíka ñayuu Ndios noo ná kokaan kua'an noo ió míí Ndios. ⁵Tá ni ndi'i, dá ni dakútí ná copa yó'o xí'ín ño'ó kéj'í noo náa ñoo. Ta nda induú ni dakána na ña nda noño'ó, ta kúú ni ka'andi, ta táj'í ká'an ñayuu, kúú ni sa kuíta tasa, ta kúú ni'í nda'o ni taan.

Di'a ni kuu tá ni tuu ángel ñoo usa trompeta

⁶Ta ndin usa ángel ñoo ni nakuíta nduu xí'ín usa trompeta ñoo, ta kua'an na tuu na ró.

⁷Tá ni tuu ángel míí noo ñoo trompeta na, kúú ni koon ñí'í xí'ín ño'ó kéj'í né'e tá'an xí'ín ni nda noño'ó. Ná keeá kuendá ña oni ta'ándá kúú yíto káa noño'ó, ta iin ta'ándá ra ni kej, ta uu ta'ándá ra ko ní kéj. Ta ni kej ndi'i yukú kuí.

⁸Ta ni tuu ángel kúú uu ñoo trompeta na. Ta táto'on kí'o káa iin yukú ño'ó kéj'í ita, dióon káa ña ni kankao noo taño'o. Ta iin ta'ándá noo oni ta'ándá taño'o ñoo ni nduu ni. ⁹Ta iin ta'ándá noo oni ta'ándá kirí ño'ó ini taño'o ni xí'í, ta iin ta'ándá noo oni ta'ándá barco ni naá.

¹⁰Ta ni tuu ángel kúú oni ñoo trompeta na. Ta nda induú ni kankao iin tiñoo kéj'í ita nda noño'ó, ta kéj'í rí táto'on kí'o kéj'í iin tirño'ó. Ta ni kankao rí noo iin ta'ándá noo oni ta'ándá yuta, xí'ín noo iin ta'ándá noo oni ta'ándá noo kána takuíf. ¹¹Ta tiñoo yó'o kúú rí naní ova. Ta iin ta'ándá noo oni ta'ándá takuíf ño'ó noño'ó yó'o ni nduu ova. Ta kúú kua'á nda'o ñayuu ni xí'í ni kee takuíf ñoo, dá chí ni nduu ova ra.

¹²Dá ni tuu ángel kúú komi ñoo trompeta na, ta kúú ni nda'o va iin tá'í ndindii, ta tóon

ii vá uꝝ tá'í ñá. Ta dión ta'ani ni ndo'o yoo xí'ín tiñoꝝ, chí ni nda'o ta'ani iin tá'í rí. Sa'á ñoꝝ ni nakuíin naá iin ta'ándá nduu noꝝ oní ta'ándáan, ta dión ta'ani ni kuu sakuáá.

¹³ Dá ni sá nde'í, ta kúú ni xinií iin ángel tánee na xíonoo na ndá me'í induú, ta ni seídó'í ñá ni'í ni káyu'ú ná:

— ¡Nda'í kúú ví nā ndéi noñó'o! ¡Nda'í kúú ví ná! ¡Ndeé ví nda'í ndo'o na tá ná tuu ndin oní ká ángel yó'o trompeta na!

9

¹ Tá ni tuu ángel kúú o'on ñoꝝ trompeta na, dá ni xinií iin tiñoꝝ ni yaá ndá induú, ta ni xinoꝝ rí ndá noñó'o, ta ni ñatiin rí nda'á kaa ñá sóno yú'u yáí konó, ñá koꝝ noꝝ sá tuu. ² Dá ni sóno rí yú'u yáí ñoꝝ, ta kúú ni kankuei ño'oma kookaa kua'an induú táto'on k'i'o kána ño'oma yú'u iin xito ká'ano. Ta kúú ni dá'í va yoo ndéi ndii ni kee ño'oma ñoꝝ, chí iin níí ni ñaka'ani ñá. ³ Ta tein ño'oma ñoꝝ ni kankuei tika kanoo rí iin níí kúú noñó'o. Ta ni ni'í rí choon ñá kían kee rí táto'on k'i'o kée tído'oma ndéi noñó'o. ⁴ Ta ni ta'andá choon noꝝ rí ñá ná dá'a ni kendava'a rí xí'ín ita, ni yuku kuí, ni yíto káa noñó'o. Sava'a ni ni'í rí choon ñá kendava'a rí xí'ín ñayuu koꝝ sello Ndios tándaa taan. ⁵ Ta ko ní ta'andá ta'on choon noꝝ rí ñá kían ka'áni rí ñayuu. Sava'a choon ni ni'í rí kían kendava'a rí xí'ín ná o'on toon yoo, ta dár'u'u ñáá rí táto'on k'i'o kée iin tído'oma dár'u'u rí ñayuu xí'ín ion ndó'o rí. ⁶ Ta katoꝝ ñayuu kuu na daá ñóó, tído o kúú ta'on na. Ta va'ará nda'í ná ka'an ná kuu na, tído o kúú ta'on na.

⁷ Ta táto'on ndáa kuéi, kirí sá ió nduu kandodó ra naá, k'i'o dión ndáa tika ñoꝝ. Ta táto'on k'i'o ndáa corona oro, k'i'o dión ndáa ñá kandodó diní rí. Ta táto'on k'i'o ndáa noꝝ ñayuu, k'i'o dión ndáa noꝝ rí. ⁸ Ta táto'on k'i'o nání idí diní na ñá'a, k'i'o dión nání idí diní rí. Ta táto'on k'i'o ndáa no'lo ndika'a, k'i'o dión ndáa no'lo rí. ⁹ Táto'on iin kaa kían ndadí yu'ú ndíká rí. Táto'on k'i'o ní'í xído taxí tá'an kua'a kuéi ño'lo carreta kua'an rí xí'ín ta kua'an naá, k'i'o dión ní'í xído oon kée ndixí rí. ¹⁰ Táto'on k'i'o ndáa ndó'o tído'oma, k'i'o dión ndáa ndó'o rí, dá chí ió ion ñá. Ta ni ñatiin rí choon ñá xí'ín ndó'o rí dár'u'u ka'í rí ñayuu o'on toon yoo.

¹¹ Ta mií ángel dándáki ndá maá ini yáí konó ñoꝝ kúú sato'o rí, ta Abadón nanián xí'ín to'on hebreo, ta xí'ín to'on griego nanián Apolión. To'on yó'o koní kaa, ñá dánaá ñáa.

¹² Ni ya'a va iin tandó'o, tído vei uꝝ kaa.

¹³ Tá ni tuu ángel kúú iño ñoꝝ trompeta na, dá ni seídó'í tachi iin ñayuu, ta tachi yó'o ni kixi chí me'í ndin komí ndíki ndíta iin iin titó noꝝ náa oro iin noꝝ Ndios, ¹⁴ ta ni kaaan xí'ín ángel kúú iño, na ni tuu trompeta ñoꝝ:

— Kua'an ndasón ndin komí ángel ndíko yu'ú yuta ká'ano naní Eufrates — kaaan.

¹⁵ Dá ni ndaxí ndin komí ángel ndíko ñoꝝ, ta ángel yó'o kían sá daá ió nduu ndáti kasandaá hora yó'o, xí'ín kuu yó'o, xí'ín yoo yó'o, xí'ín kua'á yó'o, dá ka'ánian iin ta'ándá ñayuu noꝝ oní ta'ándá na. ¹⁶ Ta ñá yó'o ndáka iin tu'u ká'ano soldado kándodó kuéi. Ta ni seídó'o yu'u ñá kúú rá uꝝ ciento millón soldado. ¹⁷ Ta ñá yó'o ni xinií ni kee Ndios, ta ndidaá kuéi ñoꝝ xí'ín ndidaá ta kándodó rí ní'ino do'ono kaa, ta ndé'an táto'on ndé'é ño'lo ita. Ta ndí'í ta'anian táto'on ndé'é yuu ndato naní zafiro. Ta kua'an ta'anian táto'on k'i'o ndé'é azufre. Táto'on k'i'o ndáa diní ndika'a, k'i'o dión ndáa diní kuéi ñoꝝ. Ta ini yú'u rí kánkuei ño'lo ita, xí'ín ño'oma xí'ín azufre. ¹⁸ Ta ni xí'í iin ta'ándá ñayuu noꝝ oní ta'ándá na ni kee ño'lo ita xí'ín ño'oma xí'ín azufre, tá'an ñá ni kankuei yú'u kuéi ñoꝝ. ¹⁹ Ta xí'ín ndéé yú'u rí, ta xí'ín ndéé ndó'o rí dárkue'e rí ñayuu, dá chí táto'on ndáa diní koꝝ, dión ndáa diní ndó'o rí, ta xí'ín ñá yó'o dárkue'e rí ñayuu.

²⁰ Ta ñayuu, na ko ní xí'í ni kee ndin oní tandó'o yó'o, ko ní xín ii vá ná nandikó iní na, ta dánkoo na ñá kini kée na, ni ko ní dándí'í na ñá kían kandaño'o na ñá u'u, ta ko ní dándí'í na ñá kían kandaño'o na yoko ni kava'a xí'ín oro, xí'ín plata, xí'ín bronze, xí'ín yuu o xí'ín yíto, va'ará ko túu nooán, va'ará ko táj do'an, va'ará ko kándaan, tído ndáño'o ii vá náan. ²¹ Ta ko ní nándikó iní na sa'á ñá sa'áni ná ndii, ta ni sa'á ñá kétadí na xí'ín ñayuu, ta ni sa'á ñá kídí na xí'ín na ko kúú ñadi'í na o yíí ná, ta ni sa'á ñá kí'ín kuí'ín ná.

10

Kárxoo iin ángel ndakí, ta tárnee iin libro ló'o ndá'a ná

¹ Ni ndí'í, dá ni xinií konoo iin ká ángel ndakí nda'o vei na ndá induú, ta ni kii na tein iin viko, ta iin iin chíyangí diní ná. Táto'on k'i'o ndé'é ndíndii, k'i'o dión ndé'é noꝝ ná. Táto'on k'i'o ndé'é ño'lo sá'ano ita,

ki'o dión ndé'é sa'a ná. ²Ta tárnee iin libro ló'o ndá'a ná, ta nóno noán. Ta xí'ín sa'a xoo kuá'a na séin na nõõ taño'o, ta xí'ín sa'a xoo íti na séin na nõõ'o íchí. ³Ta táto'on ki'o káyu'u ndika'a tondó, ki'o dión ni kayu'ú ná. Dá tá ni ndi'i ni kayu'ú ná, dá ni ka'andi usa ta'ándá. ⁴Dá tá ni ndi'i ni ka'andi nõó, dá kua'an yu'u taai ndi kóni kaa ña ni ka'andi nõó. Tído ni seido'i iin tachi na ni ka'an xí'ín nda induú, ta ka'an:

—Ná dá'a ni taaón ndi kóni kaa ña ni ka'andi káa. Va'a kaan ná koo de'é nian noo míón.

⁵Dá ni xini ni ndane'e ángel iin séin nõõ taño'o nõó xí'ín nõõ'o íchí nõó ndá'a xoo kuá'a na chí induú di'a, ⁶dá ni nachina'a ná Ndios, na daá takí kuií, na ni kava'a induú xí'ín nõõ'o xí'ín taño'o, xí'ín ndidaa ña'a ió noán, ña o kándati ka na cháa ka tiempo, ⁷dá chi tá ná kasandaá kuu kasá'a tuu ángel kúu usa nõó trompeta na, dá natuu ndidaa ña sa ió de'é ni kee mí Ndios táto'on ki'o ni kaa na xí'ín profeta, tá'an na sa xino kuáchí nõo ná, kaá ángel nõó.

⁸Ta mí tachi na ni seido'i ni ka'an xí'ín nda induú, nõõ kían ni ka'an tuku xí'ín, ta ka'an:

—Kua'an ki'ón libro ló'o nóno noo tánee ndá'a ángel iin séin nõõ taño'o xí'ín nõõ'o íchí káa.

⁹Dá ni kee kua'in nõo iin ángel nõó. Dá ni kaaj xí'ín ná ña ná tei na libro ló'o nõó noó. Dá ni kaa na xí'ín:

—Jó'on, keé ña viti, dá ná kankao ova ña ini tison, tído kankao vidian táto'on vidi ndudí ini yú'on —kaá na.

¹⁰Dá ni natiiin libro ló'o tánee ndá'a ángel nõó. Dá ni seif ña. Ta kúu ni kankao vidian ini yú'í táto'on ki'o vidi ndudí, tído ini tixi ni kankao ova ña. ¹¹Dá ni kaa na xí'ín:

—Míian ndusa kánian kast'ón xí'ín ñayuu sa'a ndí kían ndo'o kuá'a nda'o nõo xí'ín nación, xí'ín na ká'an iin rá iin yú'u, xí'ín rey dándáki ñaá.

11

Di'a ni ndo'o uu taq ni xi'o ndaq kuendá sa'a Ndios

¹Dá ni ni'i yu'u iin ndoo, ta káa rá táto'on káa iin vara chiki'o na. Dá ni ta'anda choon noo, chi kaá na xí'ín:

—Kua'an chiki'ón ve'e ño'o Ndios, xí'ín nõo náa, ta naka'ávón ndidaa kúu na ndéi ndáño'o Ndios. ²Tído ná dá'a ni chiki'ón ye'é sata vé'e, dá chi na tukú, na ko kúu ñayuu Ndios, ni natiiin ye'é sata vé'e, ta

ko'on na koni xíxi na ñoo iñ nõó tein uu diko uu yoq. ³Ta ko'in tanda'í uu taq xí'o ndaa kuendá sa'í, dá ka'an ra xí'ín ñayuu sa'a ndidaa ña koo. Ta dión kee ra iin mil uu ciento onj diko kuu, ta kandixi nda'í ra.

⁴Ta ndin nduu taq yó'o kúu ndin nduu yíto olivo, ta kúu ta'ani ra ndin nduu candelero ndita tóon nõo Ndios, na kúu sato'o ñayuu yó'o. ⁵Tá ió iin káa na ka'an kenda'va'a xí'ín rá, ta kúu kankuei nõ'o ita yú'u rá, dá dándúta ra taq xini u'u ñaá. Ta ndi ndaa míi na kóni kenda'va'a xí'ín rá, ki'o dión ta'ani kánian kuu na. ⁶Ta taq yó'o kakomí choon ña kían kadi ra induú, dá o kóon dai xí'ín ndidaa tein kuu dána'a ra sa'a ndí kían koo. Ta kane'e ra choon ña ndee ra takuií ni, ta kane'e ta'ani ra choon ña dándó'o ra niq ñayuu ndidaa ta'ándá ká'an míi rá.

⁷Tá ná dánd'í ra choon ni ni'í rá, dá keta kiti tondó ká'ano yu'ú yá kóno nõó, ta naá ri xí'ín ndin nduu taq yó'o, dá kandeé ri xí'ín rá, ta ka'ání ñaá rí. ⁸Ta yikí koño ra kandeí nõo yá'í nõo ká'ano, tá'an ña ká'an na xí'ín Sodoma xí'ín Egipto. Ta nõo yó'o ta'ani kúu nõo ni chirkaa na sato'o yo Jesús ndika cruz. ⁹Ta na ndéi ndidaa nõo ná'ano xí'ín ndidaa nõo kuálí, xí'ín na ká'an iin rá iin yú'u, xí'ín na ndéi ndidaa nación koni kandeí yikí koño ra nõo yá'í nõo onj kuu dao, ta ko iin konó ña nduxian. ¹⁰Ta kadij nda'o ini ñayuu ndéi nõõ'o sa'a ña ni xí'í ra, ta kee na iin viko ká'ano, ta dasá tá'an na ña'a nõo ná, dá chi ni ndo'o nda'o niq na ndéi ñayuu yó'o ni kee ndin nduu profeta nõó.

¹¹Tído tá ná ya'a onj kuu dao, dá natakí ndin nduu ra kee Ndios, ta kúu ndakuei va ra. Ta kúu yu'ú nda'o ñayuu ndéi ñayuu yó'o tá ná koni na ña ni natakí ra. ¹²Dá kueidó'o na tachi iin na ka'an ni'i chí induú, ta di'a kaaan xí'ín rá:

—Kua'an kaa ndó na'a kíi ndo.

Ta sata iin viko kaa ra ko'on ra induú, ta ndidaa na xini u'u ñaá koni xí'ín nõo ná ña dión koo. ¹³Ta míi hora daá ni'í nda'o taan, ta nõo iin iin ciento ve'e ndita nõó, koon uxian, ta kuu usa toon mil ñayuu. Ta dao ka ñayuu kandoo nõó, yu'ú nda'o na kee ña kuu nõó, dá kasá'a ná keká'ano na Ndios, na ió induú.

¹⁴Dión ni kuu, dá ni ya'a tandó'o kúu uu, tído vei iin kaan, ña kúu onj.

Di'a ni kuu tá ni tuu ángel kúu usa nõó trompeta na

¹⁵ Tá nì tuu ángel kúu usá ñoó trompeta na, ta kúu táí nì'i nda'o nì kayu'u'ú kua'á tachi chí induú, ta kaáan:

Nì ñatiin Ndios, na kúu sato'o yo, xí'ín Cristo ndidaá choon, ta dándáki kuií na.

¹⁶ Dá nì sa kuíta xití ndin oko komi ta sá'ano ndéi dín Ndios noo ió na dándáki na, ta nì xino taan ra nda noño'o ndáño'o ñaá rá, ¹⁷ ta kaá ra:

Náki'o ndu ndivé'e noo ní, sato'o Ndios, mií ní kúu na kándéé kée ndidaá tá'an ña'a, ta mií ní kúu ní, ta mií ní nì sa kuu ní, ta mií ní kúu na kasaa.

Ndivé'e ní, dá chí mií ní kúu na nì ñatiin ndi'i choon viti,

ta nì kasá'á dándáki ní.

¹⁸ Nì xido nda'o ini ndidaá naciòn, tído viti kían nì kasáa ña xido ini mií ní, dá chí sa nì kasandaá kuu keyíko ní sa'á ñayuu nì xí'i.

Ta ko'on ní kemáni nì profeta, tá'an na sa xinkuáchí noo ní,

ta kemáni ta'ani ní ndidaá ñayuu mií ní,

xí'ín ndidaá ka na yu'ú ni'ini ñaá,

á mií ná kuálí ná o á mií ná ná'ano na.

Ta sa nì kasandaá ta'ani kuu dánaa ní na kéndava'a xí'ín noño'o.

¹⁹ Dá nì nono yé'é ve'e ño'o Ndios induú, ta túu ñin iin sato, kirá dándáki ña nì kandoo Ndios kemáni ná ñayuu na. Ta nì sa kuíta tasa, ta táí ka'an ñayuu, ta ní'i xido kúu ka'andi, ta nì kasá'á táan, ta ná'ano nda'o ñíñí nì kasá'á koon.

12

D'i'a nì kuu tá nì naá koq kua'á ká'ano xí'ín iin ñá'q

¹ Nì ndi'i, dá nì xinií iin ka ña'a xíxi kua'an chí induú, chí nì xinií iin ta'ána ñá'a, ta dá'on ndíxián kúu ndíndi, ta tíxi sa'an nákaa yoo, ta kánoo iin corona nì kava'a xí'ín uxí uu tíñoo dimian. ² Ta ñó'o de'án, ta káyu'án, chí sáxián tíxián, dá chí sa káki de'án, sa'á ñoo ndó'o ñoan. ³ Ta nì xini ta'anií iin ka ña'a ká'ano chí induú, ta ña yo'o kúu iin koq kua'á ká'ano, ta usá kúu díní rí, ta uxí kúu ndíkí rí, ta iin iin díní rí ñó'o tikata kuaán. ⁴ Ta xí'ín ndó'o rí nì yakó rí iin tá'í noo ndin oní tá'í tíñoo ñó'o induú, ta nì ñakuéi ñaá rí nda noño'o. Ta nì sartuu koq ká'ano yo'o mií noq ta'ána ñá'a sa kua'an kaki de'e ñoo, dá kokó rí de'án tá ná kaki xi. ⁵ Ta kúu nì kaki va de'e ñá'a yo'o, ta kúu xí iin tayíí. Ta kasandaá xí dándáki

xi ndidaá tá'an naciòn xí'ín vara kaa. Tído nì dítá ní'ini ñaá Ndios yu'ú koq ñoo, dá koo xi xí'ín ná noo ió na dándáki na. ⁶ Dá nì xino ñá'a yo'o noq koo ñoo kua'an noño'o íchí noq nì kenduu Ndios kooán, ta ñoo koto ñaá ná iin mil uu ciento oní diko kuu.

⁷ Nì ndi'i daá, dá nì kuu iin ña'a chí induú, chí nì ndakuíñ Míguel xí'ín ndidaá ka ángel ndíta xí'ín ná, dá nì naá na xí'ín koq ká'ano ñoo, xí'ín ndidaá ángel kini ndíta xoo mií rí.

⁸ Tído ko ní kándeé rí naá rí xí'ín ná, ta ko ní ni'í ka rí noo koo rí xí'ín ángel rí induú.

⁹ Dá nì ñakána na koq ká'ano ñoo kua'an rí nda sata vé'e, kirí kúu koq sa'ano, kirí kúu tím'í'a, kirí naní Satanás, ta kirí yo'o kúu rí xionoo dándá'í ñayuu iin ní kúu ñayuu. Ta nì ñakána ni'ini na rí nì naixinó rí nda noño'o xí'ín ndidaá ángel tí.

¹⁰ Dá nì seido'í nì kayu'ú iin na chí induú, ta kaá na di'a:

—Sa nì kasandaá vá kuu dáka'ki Ndios ñayuu na, ta nì ñatiin na ndidaá ndée, ta dándáki na ndidaá kúu ñayuu viti. Ta kómí Cristo choon viti, dá chí sa nì ñakána va na kirí dátaí kuachi na kándisa xí'ín yo' noo Ndios, tá'an kirí sa dátaí kuachi ñaá nduu ñoo. ¹¹ Tído nì kándeé vá ñayuu ñoo xí'ín rí nì kee nií na kúu léko, kirá nì xita sa'a ná, xí'ín sa'á ña nì sa xí'o ndaa na kuendá sa'á to'on va'a Jesús, chí ko ní ndi'í ta'on ini na sa'á ña kataki na, di'a nì xí'o na mií ña kían kuu na sa'a Ndios. ¹² Sa'á ñoo ná kadií ini yo'ó, induú, ta ná kadií ini ndo'ó, na ndéi xaan. Tído nda'í kúu ví ndo'ó, na ndéi noño'o xaan, xí'ín ndo'ó, kirí ñó'o ini taño'o xaan, dá chí xido nda'o ini kirí u'ú konoo rí kosaa rí noo ndéi ndó, chí ná'á rí ña ndadá cháá vá kuu koo rí —kaá na.

¹³ Tá nì kandaá ini koq ká'ano ñoo ña nì ñakána ñaá Ndios kua'an rí nda noño'o, dá nì kee rí tákaa rí sata ñá'a, ña nì ñakáki tayíí ló'o ñoo, kua'an rí. ¹⁴ Dá nì ni'í ta'ána ñá'a ñoo uu ndíxi ndá'ano kirí ya'a, dá kuu ndarneeán ko'an noo noño'o íchí, dá kandoo koo ñoo, dá kasandaáan noq nì kenduu Ndios kakaá de'áan, noq koto ñaá ná oní kuia dao. ¹⁵ Dá nì ndusa rí kua'á nda'o takuíí sata ta'ána ñá'a ñoo, dá dátáni ñaá rí, nì ka'án rí, dá chí takuíí nì kankuei yú'u rí kúu táto'on iin yuta. ¹⁶ Tído nì chíndeé vá ñaá noño'o yo'o, dá chí nì nono yú'án, ta kúu nì xí'í ndi'an takuíí yuta nì kankuei yú'u koq ká'ano ñoo. ¹⁷ Ta kúu nì xido nda'o ini koq ká'ano ñoo nì xini rí ta'ána ñá'a ñoo. Sa'á ñoo nì kee rí kua'an rí naá rí xí'ín ndidaá ka

de'án, tá'an na né'e va'a choon ni sa'anda Ndios noo ná, chi na yó'o kúu na xí'lo ndaa kuendá sa'a Jesucristo.

13

Di'a ni kee uu kiri kini

¹Ni ndi'i, dá ni sa kuñin yu'u noo ñoti yu'ú taño'o, dá ni xiniñ ni xinkoo iin kiti deen vei ri noo taño'o ñoo. Ta usa kúu dinj ri, ta uxí kúu ndíki ri, ta iin iin ndíki ri ñó'o tikata kuáan, ta iin rá iin dinj ri tándaa kuu ká'an ndava'a sa'a Ndios. ²Ta táto'on ki'o kaa chitó deen naní leopardo, ki'o dión kaa kiri kini yó'o. Ta táto'on ki'o ndaa sa'a oso, ki'o dión ndaa sa'a ri. Ta táto'on ki'o ká'ano yu'lu ndika'a, ki'o dión ndaa yu'lu ri. Ta ni nakí'o mií koo ká'ano ñoo ndée ri noo kiti yó'o, ta ni nakí'o ta'ani ri téi noo dándaki ri noo ri, ta ni xi'lo ta'ani ri ndidaa tá'an choon sa ne'e ri noo ri. ³Ta ni xiniñ ña ni tarkue'e iin dinj ri, ta kua'an ri kuu ri keean. Tído ni nduva'a va dinj ri noo ni tarkue'e ñoo, ta ko ni xi'í ta'on ri. Sa'á ñoo ni naa téi ini ñayuu ni xini na, ta ni kasá'a ná ndíko na ri. ⁴Ta ni kasá'a ná ndáño'o na koo ká'ano, kiri ni xi'lo choon noo kiti yó'o, ta ni kasá'a ndáño'o ta'ani na mií ri, ta di'a kaá na kéka'ano na ri:

—¿Ndá yoo kándée kée táto'on kée kiri chiká'ano yó'o? Ta, ¿ndá yoo kandeé naá xi'ín ri? —kaá na.

⁵Ta ni ni'í ta'ani ri ña ka'an ri ndidaa to'on táyí, dá chindaya'i ri mií ri, ta ka'an ndava'a ri sa'a Ndios. Ta ni ni'í ri choon ña dándaki ri uu diko uu toon yoo. ⁶Sa'á ñoo ni kasá'a ri ká'an ndava'a ri sa'a Ndios, ta kénoo ri kuu ná, ta ká'an ndava'a ri sa'a ve'e ño'o noo ió Ndios, xi'ín sa'a ndidaa na ndéi induú. ⁷Ta ni nono noo ri ña kían naá ri xi'ín ñayuu Ndios, ta ni nono noo ri ña kandeé ri xi'ín ná. Ta ni ni'í ta'ani ri choon ña kían dándaki ri ndidaa ñoo kuálí, xi'ín ndidaa ñoo ná'ano, xi'ín na ká'an iin rá iin yu'lu, xi'ín na ndéi ndidaa nación. ⁸Ta ndidaa tá'an ñayuu ndéi ñayuu yó'o ni kasá'a ndáño'o na ri, chi nda rá ko ñá'a kasá'a sa'a ñayuu, nda daa vá ko kándodó kuu ná noo libro noo kándodó kuu na ni'í ña kataki chíchi. Ta ña yó'o kúu libro na kúu léko, na ni sa'áni ná.

⁹Sa'á ñoo ndi ndaa ndo'ó ió do'o, ná kueído'o ndó noo ká'ín. ¹⁰Dá chi na ni kanián kakaá ve'e kaa, ve'e kaa va kasandaá na, ta na ni kanián kuu xi'ín espada, ki'o dión kuu na. Sa'á ñoo kanián kandeí nduu

ñayuu Ndios ndo'ó nío ná xi'ín ña ndeé ini na, ta kanián kandita toon na xi'ín ña kándée ini na Ndios.

¹¹Ni ndi'i, dá ni xiniñ ni xinkoo iin ka kiti chiká'ano chí tixi ñó'o di'a, ta uu kúu ndíki ri, ta táto'on ki'o ndaa ndíki borrego, ki'o dión ndaaan. Tído táto'on ki'o ká'an koo ká'ano ñoo, ki'o dión ká'an kiri ñoo.

¹²Ta né'e ta'ani ri choon táto'on né'e kiti mií noo ñoo, ta noo mií ri kée kiri yó'o ndidaa ña'a. Ta dáka'an ri ndidaa ñayuu, dá kandaño'o na kiri mií noo ñoo, kiri ni nda'a dinj noo ni tarkue'e ka'í ñoo. ¹³Ta kua'a nda'o ña'a ná'ano kée ri, dá chi nda induú dákoon ri ño'ó ita noo ndidaa ñayuu.

¹⁴Dánda'í ri ñayuu ndéi noño'o, chi ni ni'í ri ña kandeé ri kée ri ña ná'ano noo kiti mií noo ñoo. Ta ni sa'anda ri choon noo na ndéi noño'o ña ná kava'a na iin na'ána, ña kaa táto'on kaa kiri mií noo ñoo, tá'an kiri ni nda'a dinj noo ni tarkue'e ka'í xi'ín espada. ¹⁵Ta ni nono noo ri ña kían ki'o ri tachí noo na'ána ni kava'a ñoo, dá kuu ka'an. Ta kómían choon ka'ánán ndidaa ñayuu ko kándía kandaño'o ñaá. ¹⁶Ta ni sa'anda ri choon ña na ñani tóni ndá'a xoo kuá'a ndidaa ñayuu o taan na, ta ko né'e tandíni á mií ná kuálí ná o mií ná yatá ná, á mií ná kuíká ná o mií ná kúnda'í na, á mií ná kúu ná sato'o o na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o.

¹⁷Ta ni iin tó'on ta'on ñayuu o kúu kúuin na ña'a, ta ni o kúu ta'on díko náan tá koó tóni ñoo o kuu ri o número kuu ri tándaa ndá'a ná o taan na. ¹⁸Yó'o kóni ñaxintóni, ta kóni dinj, dá tao kuendá ndo número kiti chiká'ano yó'o, chi número yó'o ká'an sa'a iin taa, ta número yó'o kúu iño ciento oni diko iño.

14

Xíta iin ciento uu diko komi mil ñayuu

¹Ni ndi'i, dá ni xiniñ iin ndichi na kúu léko ñoo dinj yúku naní Sión, ta díjn na ndíta iin ciento uu diko komi mil ñayuu, ta taan iin rá iin na tándaa kuu léko ñoo xi'ín kuu tatá na. ²Dá ni seído'i ni'í ká'an na chí induú. Ta táto'on ki'o ni'í xído takuij kua'a, ki'o dión ni'í ká'an na. Ta táto'on ki'o káyu'u dai, ki'o dión ni'í ká'an na. Ta kádián táto'on ki'o kúu tá dáka'a na arpa, ki'o dión kúu noo ká'an na. ³Ta xíta na iin yaa saá noo na ió dándaki ñoo, xi'ín noo ndin komi ña takí ñoo, xi'ín noo ndin oko komi ta sa'ano ndéi díjn ná ñoo. Ta ni ko iin ta'on kandeé katí'a yaa xíta na, sa'á'a iin ciento uu diko komi

mil ñayuu nî dakáki Ndios tein ñayuu ndéi ñayuu yó'o kúu nā xita ña. ⁴Dá chî ndidaá nā yó'o kō ní ya'a ta'on na kee na kuachi xí'ín nā ñá'a, sa'á ñoó ndáa vii vá ná. Ta ndidaá nā yó'o ndíko nā satá nā kúu léko kua'an nā ndei kúu míí vá noo ná ko'on nā. Ta ndidaá nā yó'o kúu nā nî dakáki Ndios tein ndidaá ñayuu, dá kakuu na nā míí noó natiin Ndios xí'ín nā kúu léko ñoó. ⁵Ta ni iin to'on ta'on ña to'on kō ní kánkuei yú'u ná, chî kúu ná ñayuu ndáa vii noo Ndios, noo ió nā dándáki na.

Onî ángel xí'o ndaa kuendá

⁶Nî ndi'i, dá nî xiniij tánee iin ká ángel xionoo na me'f induú, ta né'e na to'on va'a Jesús, ña daá kuiti koo, dá dána'a na ña noó ñayuu ndéi noñó'o, noo ndidaá nación, noo ndidaá ñoo kuálí, noo nā ká'an iin rá iin yú'u, xí'ín noo nā ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. ⁷Ta kaá nā di'a káyu'ú ná:

—Káyu'ú ni'ini ndó Ndios, ta kí'o ndó ñañó'o noo ná, chî sa nî kasandaá kuu keyíko nā sa'a ñayuu. Ta kandaño'o ndó Ndios, nā nî kavá'a induú xí'ín noñó'o, xí'ín taño'o xí'ín iin rá iin ndúta noo kána takují.

⁸Ta satá ángel yó'o tánee iin ká ángel vei na, ta di'a káyu'ú ná vei na:

—Nî yaa va ñoo Babilonia, nî yaa va ñoo Babilonia, ña kúu ñoo ká'ano, dá chî nî daxinián ndidaá tá'an nación xí'ín ña kini xí'ín ña ka'an noo kée de'é ñooan.

⁹Ta satá ángel yó'o tánee iin ká ángel kúu onî vei na, ta di'a káyu'ú ná vei na:

—Ndi ndáa míí vá nā nî kandía ndáño'o kítí chiká'ano ñoo xí'ín na'áná rí, ta nî kandía ta'ani na nî ñani tóni ndá'a ná o taan nā, ¹⁰dá kían kánian ko'o na vino ova, ña kúu ña xído ini Ndios xini ñaá ná, chí ko'on Ndios kuei ndi'i na ña xído ini nā satá ñayuu ñoó. Sa'a ñoó ndo'o kini nî ná kee ño'ó kái xí'ín azufre noo ángel xí'ín noo nā kúu léko.

¹¹Ta daá kuiti kuiin ndichi ño'oma noo ñó'o na ndó'o nî ná, ta ni nduu ni ñoó o kóni nā nani'í ndée ná, chî nî sa ndaño'o na kítí chiká'ano ñoo xí'ín na'áná rí, ta nî kandía na tándaa tóni rí ndá'a ná o taan nā.

¹²Sa'a ñoó kánian kí'o ndee ini ndidaá ñayuu Ndios, tá'an nā ndíta ndaa xí'ín choon nî sa'anda Ndios noo ná, nā kándée ká'ano imí Jesús.

¹³Ta nî seido'i nî ka'an iin tachí nā nî ka'an ndá induú:

—Ta taa di'a noo tuti xaan: “Ta yó'o chí noo ndiká'an ndi kúu ví nā kuu sa'a ña kúu

ná kuendá sato'o yo Jesús.” Jaan, dión kían, kaá Espiritu ij Ndios. Míían ndaa koni nā nani'í ndée ná, dá chî na'a'á ij vá choon nî kee na.

Di'a nî kuu tá nî sa'anda iin ángel tirió xí'ín uva noñó'o yó'o

¹⁴Ta nî xiniij tánee iin viko kuxí ndato ndá'o, ta nooán ñoó ió iin taa, ta kóni koo ra táto'on kí'o káa iin taa ñayuu yó'o. Ta kánóo iin corona oro dini rá, ta né'e ra iin hoz deen. ¹⁵Dá nî keta iin ká ángel ini ve'e ño'o Ndios, ta kúu nî'i ndá'o nî káyu'ú ná noo rá ió noo viko ñoó:

—Chikaa yo'ó hoz sa'a tirió xaan viti, ta ka'andaan, chî sa nî kasandaá va kuu ta'anda ña, dá chî sa ndidaá vá tirió káa noñó'o xaan nî ichi.

¹⁶Dá nî chikáa rá ió noo viko ñoó hoz sa'a tirió káa ñoó, dá nî sa'anda ndi'i ra tirió káa nooán.

¹⁷Dá nî keta iin ká ángel ini ve'e ño'o Ndios, ña iin induú, ta tánee ta'ani iin hoz deen ndá'a ná vei na. ¹⁸Dá nî keta ta'ani iin ká ángel chí noo ná Ndios di'a, ta nā yó'o kómí choon satá ño'ó kái. Dá nî káyu'ú ná iin ká ángel né'e hoz deen ñoó, ta kaá nā:

—Chikaa hoz deen né'ón xaan sa'a iin rá iin tu'u uva iin noo yíto káa noñó'o xaan, dá chî sa nî chichi va rí.

¹⁹Dá nî chikáa ángel ñoó hoz deen né'e na sa'a iin rá iin tu'u uva iin yíto káa noñó'o. Dá nî taán ná rí noo kaño'o rí ko'oní rí noo ña xído ini Ndios. ²⁰Ta nda yu'ú ñoo ñoó nî so'oní uva yó'o, ta noo nî so'oní rí nî xita kua'á ndá'o nî, ta nî kaa rá chí nino táto'on dikó tánee yú'u kuéi, ta nî naka'ani rá táto'on oní ciento kilómetro.

15

Kásaa usá ká ángel, ta né'e na ndin usá tandó'o noo ndí'i

¹Nî ndi'i, dá nî xiniij iin ká ña'a ndato, ña ká'ano, ña naá iníno xinió chí induú. Ta ña yó'o kúu usá ángel, ta né'e na ndin usá tandó'o noo ndí'i kando'o ñayuu, dá ndi'i ña xído ini Ndios. ²Dá nî xini ta'anii iin ña'a káa táto'on káa taño'o, ta yé'e rá táto'on yé'e yuu tatá, ta nî naki'in tá'an rá xí'ín ño'ó kái ita. Ta nî xini ta'anii ndidaá nā nî kándée xí'ín kítí chiká'ano ñoó, xí'ín na'áná rí, chí kō ní sa ndaño'o ñaá ná, ta kō ní kándía na ñani tóni ná xí'ín kuu rí o número kuu rí. Ndidaá nā yó'o ndíta noó taño'o yé'e táto'on yé'e yuu tatá ñoó, ta ndidaá nā yó'o

né'e arpa Ndios ndíta na. ³ Ta xíta na yaa ni xita Moisés, tá'an na sa xinkuáchí noo Ndios, xí'ín yaa xíta na kúú léko, ta di'a xíta na:

Ña ná'ano kée ní, ta ña ndato nda'o kée ní, sato'o ndu.

Míí ní kúú na kándéé kée ndidaá tá'an ña'a. Ta míí ní kúú na kéndúsá'ano, ta míí ní kúú na kée ña ndaa.

Ta iin tó'on diní míí ní kúú rey dándáki ndidaá tá'an ñayuu.

⁴ ¿Ndá yoo ví ná kaa ña o yu'ú na míí ní,

ña o kéká'ano na míí ní, sato'o ndu?

Ko íin ta'on, dá chí iin tó'on diní míí ní vá kúú na ij.

Sa'á ñoó ná kuita ndidaá tá'an nacióon noo míí ní, ta kandaño'o na míí ní,

dá chí sa ni na'a ní ña kényiko ndaa ní ndidaá ña.

⁵ Tá ni ndi'i, dá ni xiniñ ña chí induú ni nono yé'é noo kúú noo ij cháá ka ini ve'e ño'o, ña ná'a ña ni kandoo Ndios kemáni ná yó. ⁶ Ta ini ve'e ño'o ñoó ni kankuei usa ángel, ta ndin usa ángel ñoó né'e iin rá iin kue'e kando'o ñayuu. Ta ndíxi na dá'on kuxí kachi, ta náye'e ndaa oon víán, ta ni kao noo iin cincho oro yu'ú ndíká na. ⁷ Ta tein ndin komi ña takí ñoó ni kana iian, ta né'an usa copa oro. Dá ni xi'oan iin rá iian noo ndin usa ángel ñoó, ta ni chití iniñan ño'o ña xido ini Ndios, na daá takí kuií. ⁸ Ta kúú ni nakutí ve'e ño'o ñoó xí'ín ño'oma, ta dión, dá ni na'a Ndios ndi k'i'o ká'ano na, ta ni na'a na ndi k'i'o ndákí na. Ta ni ko íin ta'on kuu ku'u ini ve'e ño'o Ndios nda ná xinkoo ndin usa kue'e né'e ndin usa ángel ñoó.

16

Di'a ni kuu tá ni kwei ángel ñoó copa na

¹ Ta nda ini ve'e ño'o ñoó ni seido'i káyu'ú ná noo ndin usa ángel ñoó, ta kaá na:

—Kua'án ndo kata ndo nda ñoño'o káa ña ño'o ini ndin usa copa né'e ndó xaan, ña dándáki ña xido ini Ndios.

² Dá ni kwei ángel míí noo ñoó ndúta ño'o ini copa na ñoño'o yó'o, ta kúú ni ndaki iin kue'e kini noo ñayuu ni kandía ni natiin tóni kítí chiká'ano, ta ni sa ndaño'o na na'áná ri. Ta kue'e yó'o ni dátáni ñií ná, ta ni ndo'o nda'no nío ná ni keean.

³ Ni ndi'i, dá ni kwei ángel kúú uy ñoó ndúta ño'o ini copa na noo taño'o. Ta kúú ni nduu taño'o ñoó ni, ta ndé'é rá táto'on

ndé'é ni ndii. Ta kúú ni naá ndi'i va ña'a takí xí'ín kirí takí ño'o ini taño'o ñoó.

⁴ Ni ndi'i, dá ni kwei ángel kúú oni ñoó ndúta ño'o ini copa na ini iin rá iin yuta xí'ín ini iin rá iin ndúta noo kána takuií. Ta kúú ni nduu takuií ñoó ni. ⁵ Dá ni seido'i ni ka'an ángel dándáki takuií ñoó, ta kaá na di'a:

—Iin na ndaa nda'o kúú ní, sato'o ndu, míí ní ni sa kuu ní, ta míí ní kúú ní, ta míí ní kúú na ij, dá chí kényiko ndaa ní sa'a ndidaá ña'a, ⁶ ta sa'a ña ni sati na ndéi noño'o ni ñayuu míí ní, xí'ín ni profeta ní, sa'a ñoó ni sa'an ní ni ndee ní takuií xí'í na kúú rá ni, chí k'i'o dión kánian ndo'o na sa'a ña kini ni kee na.

⁷ Ta ni seido'i ni kayu'ú iin ka ángel nda noo náa Ndios, ta kaá na:

—Mífan ndaa kuiti dión kíán, sato'o ndu, míí ní kúú Ndios kándéé kée ndidaá tá'an ña'a, ta kényiko ndaa ní, ta kényiko va'a ní sa'a ñayuu.

⁸ Ni ndi'i, dá ni kwei ángel kúú komi ñoó ndúta ño'o ini copa na noo ndindii, dá ni ndudeen cháá kaan, dá ni chioño'an ndidaá ñayuu xí'ín ño'o. ⁹ Ta ni kei ñayuu ñoó ni kee ká'an ndindii, ta ni ka'an ndava'a na sa'a kuu Ndios, na kómí choon sata ndidaá tandó'o yó'o, ta ko ní xiin na nandikó ini na, ta ko ní xiin na k'i'o na ñaño'o noo Ndios.

¹⁰ Ni ndi'i, dá ni kwei ángel kúú o'on noo ndúta ño'o ini copa na noo ió kítí chiká'ano ñoó dándáki rí. Ta kúú ni nakuiñ naá iin níí kúú vá noo ió ri dándáki rí. Ta ñayuu ndéi ñoó ni kasá'a sef yí'í na yáa ná sa'a ña ndó'o téi nío ná, ¹¹ ta ni ka'an ndava'a na sa'a Ndios, na ió induú, chí ndó'o nda'o nío ná sa'a ña táni ñií ná. Tído ko ní nándikó ta'on ini na sa'a ña kini kée na.

¹² Ni ndi'i, dá ni kwei ángel kúú iño ñoó ndúta ño'o ini copa na ini yuta ká'ano naní Eufrates, ta kúú ni ichi va takuií yuta ñoó. Ta kúú ni nono vá ichi noo ya'a ndidaá rey ndéi chí noo xinkoo ndindii. ¹³ Ta ni xiniñ ni kankuei espíritu kini yú'u ko ká'ano xí'ín yú'u kítí chiká'ano kuenda ña u'u ñoó, xí'ín yú'u ta kúú profeta to'ón. Ta ndin oni espíritu kini yó'o ndaa táto'on k'i'o ndaa lá'o, ¹⁴ dá chí espíritu ña u'u vá kíán, ta kua'a nda'o ña na'ano kándéé espíritu yó'o kéean. Ta ko'an noo ndéi ndidaá rey noño'o yó'o, dá nditútían ra, dá ko'on ra naá ra xí'ín Ndios tá ná kasandaá kuu ni kaxi míí Ndios, na kándéé kée ndidaá tá'an ña'a.

¹⁵ Ta di'a kaá Ndios: “Yó'o ká'ín xí'ín ndó ña kasaaj táto'on k'ío kée iin ta kuí'íná. Sa'á ñoó ndiká'án ndi kúu ví na ndéi nduu, xí'ín na ndaa dá'ón ndíxi na, chí noón kúu na o kóo vichí ta'on, ta o túu ta'on ña kedaá xí'ín ná xíka'an noo ná”, kaá na.

¹⁶ Ta ni ndítútí espíritu kini ndidaá rey ñoó iin xían noo naní Armagedón, ta to'on yó'o kúu to'on hebreo.

¹⁷ Ni ndí'i, dá ni kuei ángel kúu usá ñoó copa na noo tachi, ta táí ni kayu'ú iin na ini ve'e ño'o Ndios induú, nda noo ió na dándáki na ñoó, ta kaá na:

—Sa ni kuu va viti.

¹⁸ Tá ni ndí'i ni ka'an na díon, ta kúu ni sa kuíta tasa, ta táí ká'an ñayuu, ta ní'i xído kúu ka'andi. Ta ni kasá'a táan noñó'o yó'o, ta kúu kini nda'o ní taan. Ni kuu ni hora ko ní taan ta'on díon noñó'o yó'o nda ni kasá'a ndéi ñayuu nda viti. ¹⁹ Ta ni chachi ñoo ká'ano sa'a ña ní'i téi ni taan, ta oni tá'i ni chachi ña. Ta ndidaá ñoo ná'ano ñó'o iin rá iin nacióon ni koon ndi'an. Dá ni ndusáa ini Ndios ñoo ká'ano naní Babilonia, ña ni kasandaá kuu k'ío na vino ova ko'o de'e ñooan, kirá dándáki ña xído nda'o ini na xini ñaa ná. ²⁰ Ta ndidaá yúku ndíta ini taño'o xí'ín yúku ndíta noñó'o yó'o ni ndañó'o ní'ini. ²¹ Ta kúu ná'ano nda'o ñí'ni ni koon nda induú satá ñayuu ndéi noñó'o, ta iin iin ña ve'e táto'on oko sa'on kilo. Ta kúu ni ka'an ndava'a ñayuu sa'a Ndios sa'a ña ni koon ñí'ni satá ná, dá chí miían ndaa kuiti tando'ó ká'ano nda'o ni sa kian.

17

Kua'an iin ángel dándó'o na nío iin ñá'a díko mií noo taa

¹ Ni ndí'i, dá ni kii iin ángel tein ndin usá ángel, na ni sa ne'e usá copa ñoó, dá ni kaa na xí'ín:

—Nakíi chí yó'o, dá ná dána'i nooon ndí kee Ndios dándó'o na nío ta'áná ñá'a xixi kée díko mií noo taa, ña ió noo takuúí kua'a. ² Xí'ín ñá'a ñoó ni ya'a ndidaá rey ndéi noñó'o yó'o ni kee ra kuachi, ta ndidaá na ndéi noñó'o yó'o ni daxíni mií ná xí'ín ndidaá kuachi kéeán —kaá na.

³ Dá xí'ín ñaxintóní ndáka na yu'u kua'an na iin noñó'o íchí. Ta ñoó ni xinií kánóo iin ta'áná ñá'a satá iin kítí chiká'ano, ta kua'a nií ndé'é rí, ta iin ní'í rí ni ñata'an tándaa to'on kini ña kian ká'an ndava'a sa'a Ndios. Ta usá kúu diní rí, ta uxí kúu ndíki rí. ⁴ Ta ndíxi ñá'a ñoó dá'ón ndí'í, ña dáka tá'an

xí'ín ña kua'a tóon, ta ni ñata'an iin ní'í ñí'án ñó'o ñá'a oro, xí'ín yuu luu ndaa xí'ín perla. Ta tánee iin copa oro ndá'an, ta ni chítí inían ñó'o ndidaá ña kini xí'ín ndidaá ña ka'an noo kéeán xí'ín ra ko kúu yían.

⁵ Ta taan ñá'a yó'o ndá'a iin kuu, ta ni ko iin kátóni ini ndi kóni kaaan. Ta di'a kua'an kuu yó'o: “Ká'ano nda'o ñoo Babilonia, ña kúu naná ndidaá na ñá'a díko mií, xí'ín naná ndidaá ña kini kua'an ió noñó'o.”

⁶ Ta ni xinií ña xíni ñá'a ñoó, chí ni daxínián miían xí'ín ni na kúu ñayuu Ndios, xí'ín ni na ni xí'i sa'a Jesús. Ta kúu ni naá vá iní'í tá ni xinií ña, chí iin ña'a naa iní'í kian kéeán.

⁷ Dá ni kaa ángel ñoó xí'ín yu'u:

—¿Ndiva'a naa inóon? Viti kian ná ko'ín kasto'ín xí'ón ndi kua'an sa'a ñá'a káa, xí'ín sa'a kítí chiká'ano kánóoan káa, xí'ín sa'a ndin usá diní rí xí'ín sa'a ndin uxí ndíki rí. Ta ko iin ta'on ná'a ña ko'ín kasto'ín xí'ón. ⁸ Tá'an kirí ni xinon káa sa taki rí, tído ko taki ka rí viti. Vatí xían daa, keta jí rí ini yáí konó, noo ko'o noo sa tuu. Ndí'i ví, dá dánaá ñaa Ndios. Ta ndidaá ñayuu ndéi noñó'o yó'o, na ko kándodó kuu noo libro nda rá ni kasá'a sa'a ñayuu yó'o, tá'an libro noo kándodó kuu na ní'í ña kataki chí'í, noón kúu na naá ini tá ná koni na ña kee kítí ñoó, dá chí ni sa taki rí, ta ko taki ka rí viti, tído natakí tuku va rí.

⁹ Ta ña yó'o xínñó'o ñaxintóni, dá kandañ inon ndi dándáki. Ndin usá diní rí kúu usá yúku, ta diní yúku ñoó ió ñá'a káa.

¹⁰ Ta kúu ta'anian usá rey. Ta sa ni kuei va o'on rey yó'o, ta viti dándáki iin ra, ta iin ka ra kámaní natiin ra choon. Tído tá ná kasandaá kuu daá ñoó, cháa nda'o tiempo kánian dándáki ra. ¹¹ Ta mií kítí ni sa taki ñoó, ta ko taki ka rí viti, kirí yó'o kúu rey kúu ona, chí nákaa rí tein ndin usá rey yó'o, ta naa rí kee Ndios.

¹² Ta ndin uxí ndíki ni xinon káa kúu uxí rey, ta ko ñá'a ta'on natiin ra choon. Tído ndadá iin hora va kane'e ra choon xí'ín kítí chiká'ano káa. ¹³ Ta iin tó'ón vá nakani ini ndin uxí rey ñoó, sa'a ñoó nakí'o ra choon né'e ra noo ndá'a kítí chiká'ano ñoó. ¹⁴ Ta rey yó'o xí'ín kítí yó'o naa xí'ín na kúu léko Ndios, tído kandeé vá léko xí'ín rá, dá chí mií ná kúu sato'o noo ndidaá sato'o, ta mií ná kúu rey noo ndidaá rey. Ta na ndíta xoo na kúu na ní'í kana mií ná xí'ín na ni kaxi mií ná, xí'ín na ndíta toon xí'ín ná.

¹⁵ Ta ni kaa ta'ani ángel ñoó xí'ín yu'u:

—Takuí nì xinon ñó'o noo íó ñá'a díkó míf ñoó, kúú ndidaá tá'an ñoo, xí'ín ñayuu kua'a, xí'ín iin rá iin nacióon, xí'ín nà ká'an iin rá iin yú'u. ¹⁶Ta ndin uxí ndíki nì xinon diní kítí ñoó, xí'ín míf rí kúú rā koni u'u ñá'a díkó míf noo taa ñoó, ta dánkoo nda'í ñaá rá, ta taxí vichí ñaá rá, ta keí yí'í rā koñoan, ta chiñó'o ñaá rá. ¹⁷Dá chī kī'o díon nī chikáa Ndios ini rā ñā kían kee rā ñā kóni míf ná. Sa'á ñoo naki'in tá'an ñā nakani ini rā, dá naki'o ra choon né'e ra noo ndá'a kíti chiká'ano ñoó, dá ná xinkoo to'on kī'o ká'an to'o'n Ndios. ¹⁸Ta ñá'a nì xinon káa kúú ñoo ká'ano, ñā kían kómí choon sata ndidaá rey dándáki noño'o yó'o.

18

Di'a ni kuu ta ni naa ñoo Babilonia

¹Ní ndi'í, dá nì xinií konoo iin ká ángel vei na ndá induú, ta ká'ano ndá'o choon né'e na vei na, ta kúú nì naye'e ndaa oon v' noño'o yó'o nì kee na, dá chī ndato ndá'o yé'e nā. ²Ta kúú nì'í ndá'o táj nì kayu'ú ná, ta kaá na:

—Sā nī yaa va ñoo ká'ano Babilonia, sa nī yaa va ñoo ká'ano Babilonia. Ta nī nduuan cho'o ñā u'u, ta nī nduuan káo noo ñó'o ndidaá tachi'í kini, ta nī nduuan táka ndidaá tá'an laa kini ndáa, kirí kúú laa tiki'ín. ³Díon nī ndo'o ñoo ñoó, dá chī nī xí'í'oo vino, kirá kúú kuachi ka'an noo, noo ná ndéi iin rá iin nacióon, dá nī xí'í' na rā. Ta ndidaá rey ñayuu yó'o nī ya'a nī kee kuachi xí'ín ñoo yó'o. Ta ndidaá taa náka'an nda'í ndéi noño'o yó'o nī kekuiká rá míf rá, dá chī nī xiiin ñoo ñoo ndidaá ñá'a xinnó'an noo rá, dá keean kuachi ka'an noo, dá ndinoo inían.

⁴Dá nī seido'i nī ka'an tachi'í iin ká nā nī ka'an chí induú, ta kaá nā di'a:

—Ndo'ó, nā kúú ñayuu miíj, kankuei ndó ñoo xaán, dá ná dá'a nī kuéi ndó noo kuachi kée nā ndéi xaán, dá kían ná dá'a nī ndo'o nio ndo kee tandó'o vei ndo'o ñayuu xaán.

⁵Dá chī ndidaá kuachi kée na nī xinkoo nda induú, tido viti ndekuenda Ndios sa'a iin rá iin ñā kini kée na. ⁶Sa'á ñoo kua'an ndo nandío né'e ndó noo nā ñoo káa ndidaá ñá'a nī kee na xí'ín ndó. Ta noo iin rá iin ñā kini nī kee nā ñoo ñoó xí'ín ndó, kua'an ndo kee ndoan uu ta'ándá xí'ín ná. Ta kua'an ta'ani ndó taán ndo uu ta'ándá ndirá ova cháá ká o duú ndiróon nī xí'o na noo míf ndó, ta naki'o ndó rā nooan. ⁷Ta sa chindaya'í ñoo yó'o mián, ta sa katoóan keean kuachi ka'an noo. Táto'on sa keean kuachi, kī'o díon kī'o ndó ñā ndo'o níman, ta kī'o díon

ta'ani kī'o ndó ñā ná kuakián. Dá chī sa kuryí'í ñoo yó'o xí'ín mián, ta kaáan: “Yó'o íoí kúú iin reina, ta ko kúú ta'oin iin ñā kuáan, ta nī iin kuu ta'ón o kuakii.” ⁸Ta sa'á ñā ká'an díon, sa'á ñoo iin to'ón daá vá kuu kasaá kue'e sataán, ta kuu ndi'í de'e ñooan, ta nda'í kuakián, ta nda'í kuikoán, ta xí'ín ñó'o kée ita keí ñā, dá chī ná'ano nda'o ñá'a kee Ndios, nā kúú sato'o yo, ta míf ná keyíko sa'an.

⁹Ta ndidaá rey dándáki noño'o yó'o, tá'an rā nī ya'a nī kee kuachi xí'ín ñoo yó'o, tá'an rā nī sa ndei dii xí'an, roón kúú rā kuaki, ta nda'í ka'an rā sa'an tá ná koni rā ñā iin ndichi ño'oma toón kée ñā. ¹⁰Ta xíká nda'o kuita rā sa'á ñā yu'ú rā ñā kée ñoo ñoó, ta kaa rā:

—Nda'í kúú ví ñoo ká'ano Babilonia káa, nda'í kúú vían, ñā kúú ñoo ndakí, dá chī iin hora di'a nī naá ndí'an nī kee Ndios.

¹¹Ta nda'í kuaki ndidaá tá náka'an nda'í ndéi noño'o yó'o, ta nda'í ka'an rā sa'á ñoo yó'o, dá chī ko iin ká kuin ñā díkó rá táto'on kī'o sa kee ñoo yó'o, ¹²dá chī va'a nī sa xiiin ñā nī kava'a xí'ín oro, xí'ín ñā nī kava'a xí'ín plata, xí'ín ñā nī kava'a xí'ín yuu luu ndáa, xí'ín perla, xí'ín dá'on táyíí ndáa, xí'ín dá'on kua'á toón, xí'ín dá'on seda, xí'ín dá'on kua'á nij, xí'ín yíto támi sá'an, xí'ín ndidaá ñā nī kava'a xí'ín no'o yokó elefante, xí'ín ñā nī kava'a xí'ín yíto va'a, xí'ín ñā nī kava'a xí'ín kaa kuaán, xí'ín ñā nī kava'a xí'ín kaa oon, xí'ín ñā nī kava'a xí'ín yuu ndato naní marmol, ¹³xí'ín canela, xí'ín ndúta támi sá'an, xí'ín dusa, xí'ín duku támi sá'an, xí'ín dusa kuxí támi sá'an, xí'ín vino, xí'ín sití, xí'ín harina ndato, xí'ín tirió, xí'ín kirí xío vee, xí'ín borrego, xí'ín kuéi, xí'ín carreta, xí'ín ñayuu kéchóon, xí'ín nio ñayuu. ¹⁴Ndidaá kuí'í va'a sa katoó ñoo káa nī kuxiká vá nooan viti. Ta ndidaá ñā va'a xí'ín ñā ndáya'í nī kuxiká vá nooan, ta nī iin kuu ká o koní'an ndidaá ñā yó'o.

¹⁵Ta ndidaá tá náka'an nda'í xí'ín ñā va'a yó'o nī kekuiká rá míf rá nī kee ñoo ñoó, dá chī sa xiiin va'an noo rá. Ta xíká nda'o kakuja rā sa'á ñā yu'ú rā ñā kée ñoo ñoó, ta nda'í kuaki rā, ta nda'í ka'an rā, ¹⁶chī kaa rā:

—Nda'í kúú ví ñoo ká'ano káa, nda'í kúú ví ñoo sa ndixi dá'on táyíí ndáa, xí'ín dá'on kua'á toón xí'ín dá'on kua'á nij, ta nī sa komián ñá'a oro xí'ín yuu luu ndáa xí'ín perla, ta sa kaa táyííin. ¹⁷Nda'í kúú vían, dá chī iin hora di'a nī naá ndí'í ñā kuiká sa komián —kaa rā.

Ta ndidaa ra dákáka barco xí'ín ra chín-dee tá'an xí'ín rá, xí'ín ndidaa ka ta kéchóon noo táño'o kakuíta nda noo xíká ñoo ¹⁸ kande'é rá iin ño'oma tóon kéj ñoo ñoo, dá kaa ra:

—Ni iin tó'ón ta'on ñoo ko ní kándeé ki'in tá'an xí'ín ñoo ká'ano káa.

¹⁹ Ta chikodó rá ñoyaká ñó'o dinj rá, ta kayu'ú rá, ta kuaki ra, ta nda'í ka'an ra, chí kaa ra:

—Nda'í kúu ví ñoo ká'ano káa, nda'í kúu vían, chí ñoo káa ni kedaá xí'ín ndidaa ta kómí barco, dá ni kekuíká rá mií rá xí'ín ña kuíká ió nooán. Tído iin hora di'a ni naá ña —kaa ra.

²⁰ Sa'á ñoo kadij iní ndo'ó, na ndéi induú, sa'á ña ndó'o ñoo ñoo dión, ta kadij iní ndo'ó, na kúu ñayuu Ndios, xí'ín ndo'ó, na kúu apóstol, xí'ín ndo'ó, na kúu profeta, dá chí sa ni dandó'o Ndios niq ñoo ñoo sa'á ña ni keán xí'ín ndó.

²¹ Dá ni tiin iin ángel ndakí nda'o iin yuu ká'ano, ña káa táto'on k'i'o káa iin yuu molino. Dá ni dakána na ña noo táño'o, dá ni kaa na:

—Táto'on k'i'o ndée téj ni kankao yuu káa, k'i'o dión ndo'o ñoo ká'ano Babilonia, dá naá ña, ta ni iin kuu ka o nándio kooan.

²² Ta ni iin kuu ka o kueídó'o yó dáká'a na ñoo káa yaa xí'ín arpa, ni o káta ka na, ni flauta ni trompeta ka o tuú na, ta ni ra tí'a káva'a ña luu ndaa o kándeí ka, ta ni ña xido molino o kueídó'o ka yo ñoo ñoo.

²³ Ta ni ñó'o íti ka o kéj ñoo káa, ta ni o kueídó'o ka yo kantó'ón na ko'on tanda'a. Dión ndo'an, chí ta sa naka'an nda'í sa ndei ñoo ñoo sa kuu ra taa ndaya'i noo na ndéi ñayuu yó'o, ta ni danda'í na ñoo ñoo ndidaa tá'an nación xí'ín ña tadj. ²⁴ Ta ñoo káa sa sati na ni ndidaa profeta xí'ín ni ñayuu Ndios xí'ín ni ndidaa na ni sa'áni ña ñayuu yó'o.

19

¹ Ni ndi'i, dá ni seido'i táj ká'an kua'á nda'o ñayuu chí induú, ta kaa na:

¡Aleluya, na ká'ano kúu Ndios, sato'o mií yó!

Míí ná kúu na dákaki ñaá,

mií ná natiin ñañó'ó xí'ín to'on ndato xí'ín ndidaa choon,

² dá chí kényiko ndaa na, ta kényiko va'a na sa'a iin rá iin ñayuu,

sa'á ñoo ni keyiko na sa'á ña kini ni kee ñá'a xixi kée díko mií noo ta,

dá chí ni datúúán ndidaa ñayuu ndéi noñó'o,

sa'á ñoo ni ya'a na ni kee na kuachi.

Ta ni naki'in ya'i Ndios noo ñá'a ñoo

sa'á ña ñi sataan ni ñayuu sa xino kuáchí noo ná.

³ Dá ni kaa tuku ñayuu kuá'a ñoo:

—¡Aleluya! Chí ño'oma tóon kána noo kéj ñoo ká'ano ñoo. Ta daá kuiti kana ña.

⁴ Ta ndin oko komi ta sá'ano ñoo xí'ín ndin komi ña takí ñoo ni sa kuíta xiti, dá ni sa ndaño'o na Ndios, na ió dándaki noo téj ñoo, ta kaa na:

—¡Dión ná koo! ¡Aleluya!

⁵ Dá ni seido'i ni ka'an na nda noo ió Ndios dándaki na noo téj ñoo, ta kaa na:

Ndidaa tá'an ndo'ó, na xinkuáchí noo Ndios, keká'ano ndó Ndios.

Ta keká'ano ta'ani ñaá ndo'ó, na yu'ú ni'ini ñaá,

á mií ndó yatá ndó, o á mií ndó kuálí ndó.

⁶ Ni ndi'i, dá ni seido'i táj ká'an kua'á nda'o ñayuu, ta noo ká'an na ni'í táto'on k'i'o ni'í xido xika takuú ini yuta, ta ni'í ta'ani táto'on k'i'o ni'í tá káyu'ú dai, ta kaa na:

Aleluya, dá chí dándaki sato'o yo Ndios, na kándée kée ndidaa tá'an ña'a.

⁷ Ná kadij inio, ta ná kandeí dij yo, ta naki'o yó ñañó'ó noo ná,

dá chí sa ni kasanda'a va kuu tanda'a na kúu léko xí'ín ñadi'í na,

ta sa io nduu va ñadi'í na ña kían tanda'a ná xí'ín ná.

⁸ Chí ni natiin ñadi'í na dá'on táyíí ndaa, ta ndato kuxi ña, ta ndato ye'an.

Dá chí ña dándaki dá'on táyíí ndaa ñoo kúu ndidaa ña va'a ni kee ñayuu Ndios.

Ndiká'an ví na ko'on kadini víko noo tanda'a na kúu léko

⁹ Dá ni ka'an ángel ñoo xí'ín yu'u:

—Taa ña ko'in ka'in xí'ón: “Ndiká'an ví na ni nakana Ndios ko'on kadini víko noo tanda'a na kúu léko.”

Dá ni kaa ta'ani na xí'ín:

—Míían ndaa kuiti to'on mií Ndios kían ká'in xí'ón —kaa na.

¹⁰ Dá ni sa kuún xitíí noo ná, dá ni ka'in kandaño'i na. Tído ni kaa na xí'ín:

—Ná dá'a ni keeón dión, dá chí iin ta xino kuáchí dáó xí'ín vóon noo Ndios kúu yu'u, táto'on k'i'o kée dao ka ñanon, na xí'o ndaa kuendá sa'a Jesús. Kua'an kandaño'o iin tó'ón dinj Ndios. Chí to'on ndaa Jesús kían

dátoon ñaxintóni profeta, dá ká'an na sa'á ña veí koo.

Yó'o ni karxóo iin na kánóo iin kuéi kuxí

¹¹Dá ni xinií ni nono induú, ta kúu ni xinií iin kuéi kuxí, ta kánóo iin taa satá ri, ta naní ná, Na Kéndúsá'ano, Na Ndaa. Díon naní ná, dá chí kényiko ndaa na, ta ko naá ndava'a na xí'ín ni iin tó'ón ñayuu. ¹²Táto'on ki'o ndé'é ño'ó ita, ki'o dión ndé'é nduchi nóo na. Ta kua'á ndá'o corona kándodó diní ná. Ta né'e na iin kuú, tído ko iin ta'on kátóni ini ndi kóni kaa kuú ñoo, sava'a iin tó'ón mií vá ná ná'á. ¹³Ta ndíxi na iin dá'on ni ñakuchi nií. Ta naní ná, To'on Mií Ndios. ¹⁴Ta kua'á ndá'o tu'u soldado Ndios ndéi induú tákuei ra veí ra satá na kánóo kuéi kuxí ñoo. Táyí ndá'o ndáa dá'on ndato kuxí ndíxi ra veí ra, ta kándodó ta'ani ra kuéi kuxí veí ra satá ná. ¹⁵Tárnee iin espada deen yú'u ná dárkue'e na ñayuu ndéi iin rá iin nacióon xí'an. Ta xí'ín vara kaa dándáki ñaa ná. Ta mií ná ko'óni uva xí'ín sa'a ná, dá kana ndúta ri. Ta kirá yó'o dándáki ña xido ndá'o ini Ndios, na kándéé kée ndidaá ña'a. ¹⁶Ta dá'on ndíxi na ndá'a iin kuu, ta dí'in na viti ndá'a ña. Ta kuú yó'o kaá di'a: “Rey noo ndidaá kúu rey, Sato'o noo ndidaá kúu sato'o.”

¹⁷Ni ndí'i, dá ni xinií iin iin ka ángel noo ndindii, dá ni kayu'ú ángel ñoo, dá kaá na xí'ín ndidaá laa tánee me'i induú:

—Nakí ndidaá ndo'ó nditútí ndi'i ndó kadíni va'a ndó koño kee Ndios, ¹⁸dá chí ko'on na ki'o na koño rey keí ndo, xí'ín koño tá dándáki soldado, xí'ín koño tá ndakí xí'ín koño kuéi xí'ín koño ra ni sa ndodó rí, xí'ín koño ndi ndáa mií vá ñayuu, á mií ná kúu ná sato'o o mií ná kúu ná na ñó'o tixi ndá'a sato'o, á mií ná kuálí ná o á mií ná ná'ano na.

¹⁹Ndi'i, dá ni xinií kítí chiká'ano ñoo xí'ín ndidaá rey dándáki noño'ó yó'o xí'ín soldado ra. Ndidaá taa yó'o ni nditútí naá xí'ín na kánóo satá kuéi kuxí ñoo, xí'ín soldado Ndios veí xí'ín ná ñoo. ²⁰Dá ví ni kankao kítí chiká'ano ñoo xí'ín profeta to'ón ñoo noo ndá'a ná. Ta profeta ñoo kúu ra sa kandeé sa kee ña ná'ano noo ñayuu ni kee kítí ká'ano ñoo, ta dión sa danda'í ra na ni ñatiin tóni kítí ñoo, ta ni sa ndaño'o na na'áná rí. Dá ni dakána ni'ini Ndios kítí ñoo xí'ín profeta to'ón ñoo ini takuúí kúu ño'ó ita xí'ín azufre. ²¹Ta dao ka taa ñoo ni xí'i ni kee espada tánee yú'u na kánóo kuéi kuxí ñoo. Dá ni ndutú'u ndidaá laa ni seí ri koño taa ñoo nda ni ndinoo ini ri.

20

Dándáki Cristo Jesús iin mil kuia

¹Ni ndí'i, dá ni xinií konoo iin ángel veí na nda induú, ta né'e na nda'á kaa ye'é yáí konó, noo koó noo sa tuu, ta né'e na iin cadena chikáni veí na. ²Dá ni kandeé ná ni tiin na kirí kúu koó ká'ano ñoo, kirí naní Satanás, kirí kúu tiji'á, ta ni so'oni na rí xí'ín cadena né'e na ñoo, dá ná kandiko ri iin mil toon kuia. ³Ta ni dakána na ri nda maá ini yáí konó ñoo, ta ni sadi na ye'án, ta ni kani na sello ye'án, dá ná dá'a ni konó ni iin tó'ón ñayuu noo ni sadi na, dá kí'an ná dá'a ka ni keta rí danda'í ri ni iin ka nacióon nda ná xinkoo iin mil kuia. Tá ni ndí'i, dá kánian ndaxi ri cháá tiempo.

⁴Dá ni xinií ndita téj ta sa'ándá choon, ta ñoo ni ñandei ndidaá na ni ñatiin choon ña keyiko na sa'á ñayuu. Ta ni xini ta'anii nio na ni ta'ándá diko sa'á ña sa xí'o ndaa na kuendá sa'a Jesús, xí'ín sa'á ña kándísa na to'ón Ndios. Na yó'o kúu na ko ní sa ndáño'o kítí chiká'ano ñoo, ta ni na'áná ri, ta ni tóni ri ko ní ñani taan na ni ndá'a ná. Ndidaá na yó'o ni ñataki, ta ni ni'í ná ña dándáki na xí'ín Cristo iin mil toon kuia. ⁵Chí na yó'o kúu na mií noo ni ñataki. Tído dao ka na kúu ndij, o nátaki ta'on na nda ná xinkoo iin mil kuia. ⁶Ndiká'án ví na ñataki mií noo, ta kakuu ta'ani na na ij, dá chí o koní ta'on na kuu na ta'ándá kúu uu. Di'a ni'í tá'í ná kakuu na dutí mií Ndios xí'ín dutí Cristo, ta dándáki na xí'ín ná iin mil toon kuia.

Di'a koo tá dakána Ndios tiji'á nda maá ini taño'o noo kúi ita ñó'o xí'ín azufre

⁷Tá ná xinkoo iin mil toon kuia ñoo, dá ví ndaxi tiji'á yáí konó noo ndadi ni'ini rí. ⁸Dá ví keta rí kanoo rí danda'í ri na ndéi ndidaá nacióon ñó'o ndin komi xoo tachí noño'ó. Nda noo kúu kuendá Gog xí'ín nda noo kúu kuendá Magog kanoo rí danda'í ri ñayuu, dá nditútí rí na, dá ko'on na xí'ín rí naá ri xí'ín ñayuu Ndios. Táto'on kua'a kúu ñotí ndéi yu'ú taño'o, ki'o dión ví kua'a kakuu ñayuu nditútí rí. ⁹Chí ni kii na iin rá iin xoo ñayuu, nda noo xíká cháá ka, dá kaq noo na ñoo noo ndéi tu'u ñayuu Ndios, noo kúu ñoo maní noo Ndios. Tído dákoon Ndios ño'ó kúi ita sata ná, dá naá ndí'i na. ¹⁰Ta tiji'á, kirí ni danda'í ñayuu ñoo, dákána ñaa Ndios ko'on ri nda maá ini taño'o noo sá'ano ita ñó'o xí'ín azufre, noo nákaa kítí chiká'ano ñoo xí'ín profeta to'ón

ñoó. Ta daá kuití ndo'o naní nio rj nduu ñoó xí'ín profeta ñoó.

Ió Ndios iin téj kuxi, ta keyíko na sa'a á ñayuu

¹¹ Ní ndí'i, dá ní xini iin téj kuxi ká'ano, ta ní xini ta'anii na ío dándáki ñoó. Ta ní naá noño'ó xí'ín induú noó na ío ñoó, ta ní iin tó'ón ta'on xían kọ ní nátuu kaan. ¹² Dá ní xini ndíta ndidaá na ní xí'í, na ndáya'i xí'ín na kọ ndáya'i noo Ndios. Dá ví ní nono ndidaá libro ñoó. Ta ní nono ta'ani iin ka libro, ta ña yó'o kúu ká'ano noo kándodó kuu na ní'í ña kataki chíchí ná. Dá ví ní keyíko sa'a iin rá iin na ní xí'í ñoó táto'on káa rá ío ña kándodó noo dao ka libro ñoó, chí ní keyíko na sa'a á ña ní kee na. ¹³ Ta ní nakí'o taño'o ndidaá ñayuu ní xí'í ño'o noo ra. Ta ní nakí'o ta'ani ña kedaá xí'ín ñayuu, dá xí'í na, ndidaá tá'an ñayuu ño'o tíxi ndá'an. Ta ní nakí'o ta'ani yáí ndii ndidaá ndii ño'o inian. Dá ví ní keyíko sa'a iin rá iin na táto'on kí'o káa rá ío ña'a ní kee na. ¹⁴ Ta ña kedaá xí'ín ñayuu, dá xí'í na, xí'ín yáí ndii ní sata Ndios ña kua'an ini takuíf kúu ño'o ita. Na yó'o dándáki ña kuu ñayuu ñoó ta'ándá kúu uu. ¹⁵ Tá'an na kọ kándodó kuu noo libro noo kándodó kuu na ní'í ña kataki chíchí ñoó, noón kúu na ní dakána Ndios ini takuíf kúu ño'o ita.

21

Kava'a Ndios iin noño'ó sa'a xí'ín induú sa'a

¹ Ní ndí'i, dá ní xini iin induú sa'a xí'ín iin noño'ó sa'a, dá chí induú míf noó xí'ín noño'ó míf noó ní ya'a vaan kua'an, ta koo ka va taño'o nákaa. ² Dá ní xini míf yu'u, Juan, ña kúu ñoó Jerusalén sa'a, ña kúu ñoó íi. Ta ní xini konoan vei ña nda induú ní kee míf Ndios, ta luu ní kenduuan mífán táto'on kée iin ñá'a ní kenduu míf vei natiin yí'an. ³ Dá ní seido'i ní kayu'ú iin na nda induú, ta kaá na:

—Kande'é, ña xaan kúu ve'e ño'o Ndios, ta viti íian noo ndéi ñayuu na, dá chí koo na xí'ín ñayuu na, ta kakuu na na ñoó míf Ndios, ta kanoo míf Ndios tein na, ta kakuu na Ndios noo ná. ⁴ Ta dánayaa Ndios ndírnoo ñayuu na. Ta o kuu ka na, ta ní o kúnda'í ka ini na, ta o kuáki ka na, ta o ndó'o ka nio ná, dá chí ndidaá ña'a sa' ndo'o na tá sata ní kexoo vaan.

⁵ Dá ní kaa na ío dándáki noo téj ñoó:

—Kande'é ndó, yu'u kúu na ndesaá ndidaá tá'an ña'a.

Dá ní kaa na xí'ín yu'u:

—Taa ndidaá ña yó'o, dá chí ndino'o ña ndaa kían ká'ín, ta mí'an ndaa kooan.

⁶ Ta ní kaa ta'ani na xí'ín yu'u:

—Sa ní kuu va viti. Yu'u kúu to'on míf noó xí'ín to'on noo ndí'i, ta kúu na míf sa'a xí'ín na noo ndí'i. Tá ío iin káa na íchí ini, nakí na noó yu'u, dá kí'o oon yu'u takuíf kána ndita ko'o na, kirá xí'o ña kataki chíchí ná. ⁷ Ta ndi ndaa na ní kande'e ní xinkuei, noón kúu na natiin ndidaá tá'an ña va'a noó yu'u, dá chí yu'u kakuu Ndios noo ná, ta míf ná kakuu de'e noó yu'u. ⁸ Tído ñayuu kọ ndéé ini, xí'ín na kọ kándisa yu'u, xí'ín na kée ña ka'an noo, xí'ín na sa'áni ndii, xí'ín na kée kuachi xí'ín na kọ kúu ñadi'í na o yíí ná, xí'ín na tadí, xí'ín na ndáño'o yoko xí'ín ndidaá na to'ón, noón kúu na ní ní'í tá'í ña kaño'o na ini takuíf kúu ño'o ita xí'ín azufre. Na yó'o dándáki ña kuu na ta'ándá kúu uu —kaá Ndios.

Kava'a Ndios iin ñoó Jerusalén sa'a

⁹ Ní ndí'i, dá ní kixi iin ángel nákaa tein ndin usa ángel ní sa me'e ndin usa copa ní chítí ní sa ño'o tándó'o sa ní ya'a ñoó, dá ní kaa na xí'ín:

—Nakí chí yó'o di'a, dá ko'ín dána'i nooon na ko'on tanda'a, na kakuu ñadi'í na kúu léko ñoó.

¹⁰ Dá ndáka na kúu Espíritu Ndios yu'u ní sa'an na dini iin yúku ká'ano dikó iin ñoó, dá ní daná'a na iin ñoó ká'ano nda'o noó, ta ñoó ñoó kúu ñoó íi, ña kúu ñoó Jerusalén, ña kían konoo vei nda induú ní kee Ndios. ¹¹ Ta ndato oon ví náye'e ndaa ñoó ñoó táto'on kí'o ndato náye'e ndaa míf Ndios. Ta nádíon ña táto'on kí'o nádíon yuu ndato xíxi díon, ta ndé'an táto'on kí'o ndé'é yuu naní jaspe, chí yé'an táto'on kí'o yé'e yuu tatá. ¹² Ta ndíka nda'o náó ní koo noo ñoó ñoó, ta dikó nda'o ña, ta uxí uu kúu yé'an, ta ndíta iin iin ángel yé'an, ta iin rá iin yé'an ñoó tándaa iin rá iin kuu ndin uxí uu de'e ta naní Israel. ¹³ Ta chí xoo noo xinkoo ndindii ño'o oní yé'an, ta chí xoo norte ño'o ta'ani oní yé'an, ta chí xoo sur ño'o ta'ani oní yé'an, ta chí xoo noo sá nóo ndindii ño'o ta'ani oní yé'an. ¹⁴ Ta uxí uu kúu yuu sa'a náó ñoó ñoó, ta iin rá iin yuu sa'a náó ñoó tándaa iin iin kuu na kúu apóstol, na sa xionoo xí'ín na kúu léko.

¹⁵ Ta né'e ángel ñoó iin vara oro, dá chikí'ó na ñoó ñoó, xí'ín yé'an xí'ín náó ña. ¹⁶ Ta komí xoo kúu ñoó ñoó, ta ña ndíkaan xí'ín ña kánján, iin nóó vá ndáaan. Dá ní chíkí'ó

na ña xí'ín vara oro ñoo, ta uu mil komi ciento kilómetro kúu ña kánián, ta uu mil komi ciento kilómetro kúu ña dikóan, ta uu mil komi ciento kilómetro kúu ña ndíkaan. ¹⁷Ta ni ñi chik'i'ó na náo ñá, ta kíán oni diko uxi komi metro táto'on ki'lo chik'i'ó ñayuu, chi ki'lo dión ni chik'i'ó ñáá ángel ñoo. ¹⁸Ta yuu ni kava'a náo ñoo kúu yuu naní jaspe. Tído mií ñoo ñoo ni kava'a xí'ín oro ndino'o, ta díon ña táto'on ndato díon yuu tátá. ¹⁹Ta yuu sa'a náo ñoo ni kava'a xí'ín yuu luu ndaa, ta yuu sa'a náo mií noo ni kava'a xí'ín yuu naní jaspe, ta ña kúu uu ni kava'a xí'ín yuu naní zafiro, ta ña kúu oni ni kava'a xí'ín yuu naní ágata, ta ña kúu komi ni kava'a xí'ín yuu naní esmeralda, ²⁰ta ña kúu o'on ni kava'a xí'ín yuu naní ónice, ta ña kúu iño ni kava'a xí'ín yuu naní cornalina, ta ña kúu usa ni kava'a xí'ín yuu naní crisólito, ta ña kúu ona ni kava'a xí'ín yuu naní berilo, ta ña kúu iin ni kava'a xí'ín yuu naní topacio, ta ña kúu uxi ni kava'a xí'ín yuu naní crisopraso, ta ña kúu uxi iin ni kava'a xí'ín yuu naní jacinto, ta ña kúu uxi uu ni kava'a xí'ín yuu naní amatista. ²¹Ta uxi uu ye'é ñoo ni kava'a xí'ín uxi uu perla, sa'a ñoo iin rá iin ye'é ñoo kúu iin perla. Ta keí oro kúu keí ñó'o ñoo ñoo, ta ye'an táto'on ye'é yuu tátá.

²²Ta ni iin tó'on ve'e ñoo ko ní xini'í iin ñoo ñoo, dá chi sato'o yo Ndios, na kándée kée ndidaa ña'a, noón vá kúu ve'e ñoo ió ñoo ñoo, xí'ín na kúu léko. ²³Ta ko xini'ó'o ta'on ñoo ñoo ndindii, ni yoo, dá katoon, dá chi mií vá Ndios dáye'e sa'a ña ndato téi na, ta mií léko ñoo kúu ñó'o dátoon iin ní ñoo ñoo. ²⁴Ta ñayuu ni káki ndéi iin rá iin nación kanoo noo náye'e ndaa ñoo ñoo, ta ndidaa tá'an ña kuiká xí'ín ñaño'ó nak'i'o ta sa kuu rey noño'o yó'o noo ñoo ñoo. ²⁵Ta ni iin kuu tá'on o ndadí ye'an, dá chi ni iin kuu ka o kuaá ñoo. ²⁶Ta kane'e na ndidaa ña kuiká xí'ín ñaño'ó ni sa komi iin rá iin nación ko'on na nak'i'o naan noo ñoo ñoo. ²⁷Ta ni iin tó'on ta'on ña yakó o kuu ku'u ñoo ñoo, ni na kée ña kini, ni na to'on. Sava'a na kataki chíhí kándodó kuu noo libro na kúu léko, noón vá kúu na kuu ndu'u ñoo ñoo.

22

¹Ni ndi'i, dá ni ña'á ángel ñoo iin yuta ndato nda'o nooí. Ta yuta ñoo xíka takui'í xí'o ña kataki yo, ta ndato ye'é ra táto'on

ki'lo ye'é yuu tátá. Ta takui'í yó'o kána mií tixi téi noo ió Ndios dándáki na xí'ín na kúu léko. ²Ta me'í keí nákaa mií ñoo ñoo nákaa yuta ñoo. Ta ndíta yíto ndin nduu xoo yu'u yuta ñoo, ta yíto ñoo xí'o ña kataki yo. Ta iin rá iin yoo xí'o rá kui'i, chi uxi uu ta'ándá xí'o rá kui'i noo kuía. Ta ndá'a yíto ñoo kúu tátá nduva'a ñayuu ndéi iin rá iin nación. ³Ta ni iin ka chi'an o koo noo ñayuu kandeí ñoo. Ta ñoo kuiin téi noo koo Ndios dándáki na xí'ín na kúu léko, ta koni kuáchí ñayuu na noo ná. ⁴Ta koni túu na noo Ndios, ta kanda'a kuu mií Ndios taan na. ⁵Ta ni iin kuu tá'on o kuaá ñoo ñoo. Ta ni o kónño'ó ka na ni iin tó'on ñó'o katoon noo ná, ni ndindii, dá chi mií vá Ndios, na kúu sato'o yo, katoon noo ná. Ta daá dándáki kuií Ndios.

Sa kuyati va ña nandío koo Jesús kasaq na
⁶Dá ni kaa ángel ñoo xí'ín:

—Ña ndaa kúu to'on yó'o, ta mi'an ndaa xinkoo noo ká'an. Sa'a ñoo sato'o yo Ndios, na kúu Ndios xí'o ña kanda'a ini na kúu profeta na sa'a ndí kián koo, noón kúu na ni tanda'a iin ángel kéchóon noo ná noo yó'o, dá dána'a na noo ñayuu mií ná sa'a ndidaa ña yati vei koo, ña kúu ña kánian koo.

⁷—Kana'ón ña sa yati ñó'o vá kasaq! —kaá Jesús.

Ndiká'an ví na né'e va'a ndidaa to'on nákaní libro yó'o sa'a ña vei koo.

⁸Ta mií yu'u, Juan, kúu na ni seídó'o ndidaa ña yó'o, ta ni xini'í xí'ín nooí ña. Tá ni ndi'i ni seídó'i ña, ta ni xini'í ñá, dá ni sa kuiin xitíi kua'in kandaño'i ángel, na ni dána'a ndidaa ña yó'o nooí. ⁹Dá ni kaa na xí'ín:

—Koo, ná dá'a ni keeón dión, dá chi iin na xinkuáchí daó xí'ón kúu yu'u, táto'on ki'lo kée dao ka ñanon, na kúu profeta, xí'ín to'on kée na ndíta toon xí'ín to'on dána'a libro yó'o. Kua'an kandaño'o iin tó'on diñi mií Ndios.

¹⁰Ta ni kaa ta'ani na xí'ín:

—Ná dá'a ni kadon libro yó'o xí'ín sello, dá chi sa yati ñó'o vá vei koo ña kásto'an sa'a. ¹¹Sa'a ñoo na ko kúu ñayuu ndaa, ta ki'lo dión ná kakuu i'í vá ná. Ta na kúu ñayuu k'ini, ná kee i'í vá ná ña kini. Ta na kenda'a, ná kenda'a i'í vá ná. Ta na ió vii noo Ndios, ná koo vii i'í vá ná.

¹²—¡Kana'ón ña sa yati ñó'o vá kasaq! Ta chiya'avii iin rá iin ñayuu táto'on ki'lo kaa choon ni kee na. ¹³Yu'u kúu to'on mií noo

xí'ín tɔ'on noo ndí'i, ta kúúí nà míí sa'a xí'ín nà noo ndí'i. Yu'u kúú nà míí noo, ta yu'u kúú nà noo ndí'i —kaá Jesús.

¹⁴ Ndiká'án ví nà nì dandóo dá'on ndíxi na, dá chí íó íchì ná ña kían keí ná kuí'í kána noo yító, kirá xí'o ña kataki yo. Ta íó ta'ani íchì ná ku'u na iin rá iin yé'é ñoo ñoo. ¹⁵ Tído satá vé'e va kandoo tina, xí'ín nà tadí, xí'ín nà kée kuachi xí'ín nà ko kúú ñadi'í nà o yíí ná, xí'ín nà sa'ání ndii, xí'ín nà ndáño'o yoko, xí'ín ndidaá nà kátóó dándá'í dao ka ñayuu.

¹⁶ —Míí yu'u, Jesús, kúú nà nì tanda'á iin ángel kéchóon nooí, dá kì'o ndaa nà kuendá sa'a ndidaá ña yó'o noo ndidaá nà kúú kuendá míí. Yu'u kúú nà nì kii tein nà ve'e rey David, ta yu'u kúú tĩñoo ndato xínkoo tá kua'an tuu —kaá nà.

¹⁷ Ta kaá nà kúú Espíritu Ndios:

—Nakíí.

Ta kaá ta'ani yó, nà kúú ñadi'í Jesús:

—Nakíí ní.

Ta ndo'ó, nà seíd'ó tɔ'on yó'o, kaa ta'ani ndó:

—Nakíí ní.

Ta ndo'ó, nà íchì ini, nakíí ndo. Ta ndi ndaa ndó ká'an ko'o takuúí, dá kían ko'o oon ndó takuúí xí'o ña kataki yo.

¹⁸ Sa kásto'in xí'ín ndidaá tá'an nà seíd'ó tɔ'on tándaa noo libro yó'o, ña ká'an sa'a ndí kían koo chí noo, ña tá nì chindaá noo ná nì chíkodó ná cháá ka tɔ'on noo tuti yó'o, dá kían tanda'á Ndios ndidaá tá'an kuele kiiian noo ná, ña kían ká'an libro yó'o sa'a.

¹⁹ Ta tá nì chindaá noo ná nì dí'tá ná dao tɔ'on tándaa noo libro yó'o, ña ká'an sa'á ña veí koo, dá kían ko'on ta'ani Ndios dí'tá ná kuú ná, ña kánóo noo libro noo kándodó kuú nà kataki chíchí, ta o kónó ná ña kandeí na ñoo ij ñoo, ña ká'an libro yó'o sa'a.

²⁰ Míí nà xí'o ndaa kuendá sa'a ña yó'o kúú nà kaá di'a:

—Míían ndaa kuiti yachì va kasaaj.

¡Dión ná koo! ¡Nakíí ní, Jesús, míí ní nà kúú sato'o ndu!

²¹ Ná koo ña maní xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. Díon ná koo.